ספר

חיים של ברכה

על מסכת סוכה

פרק סוכה

מאת
שמואל ליב שטיין

מהדו''ק
ניסן תשע''ט

הערות

7323676561

תודתי נתונה להר"ר אשר שרגא אנדלמן שליט"א שהעביר שבט ביקורתו על עלי הגליון והעירוני לכמה הערות נחוצות וא"א לפורטם כי רבים הם

פתיחה

א') "בסכת תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסכת למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים אני ה' אלקיכם". וז"ל הרמב"ן "כי בסכות הושבתי את בני ישראל עניני כבוד, לשון רש"י. והוא הנכון בעיני על דרך הפשט, כי צוה שידעו הדורות את כל מעשי ה' הגדול אשר עשה עמהם להפליא ששכן אותם בעניני כבודו כסוכה, כענין שנאמר (ישעיה ד ה ו) וברא ה' על כל מכון הר ציון ועל מקראיה ענן יומם ועשן ונגה אש להבה לילה כי על כל כבוד חפה וסוכה תהיה לצל יומם מחרב וכו' והזכרון, שידעו ויזכרו שהיו במדבר לא באו בבית ועיר מושב לא מצאו ארבעים שנה, והשם היה עמהם לא חסרו דבר". עכ"ל. מדברי הרמב"ן מבואר דלמ"ד סוכות עניני הכבוד, צוה שידעו הדורות את מעשי ה' ונפלאותיו, ששכן אותם בעניני הכבוד ושהי' עמהם ולא חסרו דבר. וכן למ"ד סוכות ממש, פי' הרשב"ם וז"ל "פשוטו כדברי האומרים במסכת סוכה סוכה ממש. וזה טעמו של דבר. חג הסוכות תעשה לך באספך מגרנך ומיקבך באספך את תבואת הארץ ובתיכם מלאים כל טוב דגן ותירוש ויצהר, למען תזכרו כי בסוכות הושבתי את בני ישראל במדבר ארבעים שנה בלא יישוב ובלא נחלה, ומתוך כך תתנו הודאה למי שנתן לכם נחלה ובתיכם מלאים כל טוב, ואל תאמרו בלבבכם כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה. וכסדר הזה נמצא בפרשת עקב תשמעון וזכרת את כל הדרך אשר הוליכך י"י אלהיך זה ארבעים שנה וגו' ויאכילך את המן וגו'. ולמה אני מצוה לך לעשות זאת, כי י"י אלהיך מביאך אל ארץ טובה וכו' ואכלת ושבעת וכו' ורם לבבך ושכחת את י"י וגו' ואמרת בלבבך כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה וזכרת את י"י אלהיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל. ולכך יוצאים מבתים מלאים כל טוב בזמן אסיפה ויושבין בסוכות לזכרון שלא היה להם נחלה במדבר ולא בתים לשבת. ומפני הטעם הזה קבע הק' את חג הסוכות בזמן אסיפת גורן ויקב, לבלתי רום לבבם על בתיהם מלאים כל טוב פן יאמרו ידינו עשו לנו את החיל הזה". עכ"ל.
ומבואר מדברי הראשונים שבמצות סוכה צריך להכיר טובת הבורא, ולידע נפלאות ה' וחסדו.
וכן עשיית המצוה בשלמותה אינה אלא בכוונה ובהכרת הטוב על מה שגמל עלינו, וכמו שכ' הטור בסי' תרכ"ה, וז"ל "והסוכות שאומר הכתוב שהושיבנו בהם הם עניני כבודו שהקיפנו בהם לבל יכה אותנו שרב ושמש ודוגמא לזה צונו לעשות סוכות כדי שנזכור נפלאותיו ונוראותיו". ופי' הב"ח שם "משמע לי' שצריך שיכוון בשעת ישיבת סוכה בטעם המכוון במצוה". וכ"פ המשנ"ב בסי' תרכ"ה ס"ק א' וז"ל "וכתבו האחרונים שיכוון בישיבתה שצונו הקב"ה לישב בסוכה זכר ליציא"מ וגם זכר לעניני הכבוד שהקיפן אז עלינו להגן עלינו מן השרב והשמש וכ"ז לצאת ידי המצוה כתיקונה הא דיעבד יצא כל שכוון לצאת לבד".
ולא עוד, אלא שהמצטער פטור מן הסוכה, ושלא כמו שמצינו בשאר מצוות שבתורה שמחוייבים בהם אף במקום צער, ועי' בשו"ע סי' תר"מ ס"ד וברמ"א שם שאין המצטער פטור אלא אם יכול להציל עצמו מן הצער בעזיבת הסוכה, וז"ל הט"ז שם "וק' פשיטא למה יפטר כשאין לו צער בסוכה טפי מביתו זה הו"ל באין לו צער בשניהם דלמה יבטל מצות סוכה בחנם, וי"ל דס"ד דטעמא דפטור במצטער משום דעיקר מצות סוכה להזכיר ענין הסוכה שנאמר כי בסוכות הושבתי וזה המצטער הוא טרוד בצערו ואינו שם על לבו לזה ע"כ הוא פטור קמ"ל". עכ"ל. ואף דקי"ל כמו שכ' הרמ"א בשם המרדכי שאין המצטער פטור אלא אם ינצל עצמו מן הצער, מ"מ לדעת המהרי"ק מובא במג"א בס"ק י', אפי' אם אינו יכול להציל עצמו מן הצער מ"מ פטור. ולדעתו אין חיוב סוכה כלל אלא באופן שיכול לשום על לבו להזכיר ענין הסוכה ולהכיר טוב להקב"ה על נפלאותיו. (וע"ע בט"ז בס"ק ח' שמסיק שאף לדעת הרא"ש פעמים שיש לפטור אף כשאינו יכול לינצל מצערו.) וכעין זה פי' הפמ"ג שם במשב"ז ס"ק ח' בדעת המהרי"ק, וז"ל "דמ"מ עיקר מצות סוכה שיתבונן בנפלאות ה' מלשון ראי'

(אבי יסכה) וזה מצטער אין נותן לב״. הרי שפי׳ הפמ״ג שכדי לקיים מצות סוכה צריך שימת לב לנפלאות הבורא, ואם א״א פטור מן הסוכה שא״א לקיים המצוה כראוי בלא ההתבוננות בנפלאות ה׳, ולא עוד אלא ששם ״סוכה״ ע״ש כך, ולהיות ״רואה״ מלשון ״אבי יסכה״ וכמו שדרשו חז״ל שסכתה ברה״ק.

וכמו״כ מלבד מה שצריך לישב בדירת עראי, גם צריך לצאת מדירת קבע וכדאיתא ״צא מדירת קבע ושב בדירת עראי״, ופי׳ הרשב״ם ״ואל תאמרו בלבבכם כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה. וכסדר הזה נמצא בפרשת עקב תשמעון וזכרת את כל הדרך אשר הוליכך י״י אלהיך זה ארבעים שנה וגו׳ ויאכילך את המן וגו׳. ולמה אני מצוה לך לעשות זאת, כי י״י אלהיך מביאך אל ארץ טובה וכו׳ ואכלת ושבעת וכו׳ ורם לבבך ושכחת את י״י וגו׳ ואמרת בלבבך כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה וזכרת את י״י אלהיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל. ולכך יוצאים מבתים מלאים כל טוב בזמן אסיפה ויושבין בסוכות לזכרון שלא היה להם נחלה במדבר ולא בתים לשבת״. וכ״פ ר״י אבן שועיב בדרשה ליום הראשון של סוכות וז״ל ״שהוא זמן האסיף ואדם שמח מתבואותיו, ולכן צוה השם שנזכור נפלאותיו ולא נבעט כדרך שאמר משה וישמן ישורון ויבעט, ונניח בתינו ונשב בצלו ר״ל בסוכה״. וכ״כ הכלי יקר וז״ל ״לפי שבזמן אסיפת התבואה מן השדה כל א׳ רוצה לילך מן השדה לתוך ביתו לישב בו ישיבה של קבע, וחששה התורה אולי ע״י ישיבת קבע ירום לבבו כי מצאה ידו כביר וישמן ישורון ויבעט, ע״כ נאמר ״כל האזרח״ הרוצה להיות בתושב בעה״ז ולא כגר אליו צוה ה׳ לצאת מדירת קבע לדירת עראי״. הרי שמשום שחששה תורה שיבא לבעט, ושלא להכיר טוב להקב״ה כראוי, צוונו לישב בסוכה ולצאת מבתינו. (וכמו״כ יש ענין מיוחד שלא לבעט בסוכה וכמבואר בע״ז דף ג׳ ובתנחומא ריש פר׳ נצבים, שמפני כך נתחייבו האומות העולם כליי׳ לעתי״ל, וכמו״כ לדעת הר״ן ועוד אף המצטער מחמת הגשמים אינו יכול לירד מסוכתו עד שתסרח המקפה משום שנראה כמבעט בסוכתו. וע״ע בריטב״א בדף כ״ט ע״א.)

ב׳) וכמו״כ נר׳ שראוי שיהא הלימוד במצות סוכה ובהלכותי׳ בכוונה מיוחדת של הכרה בנפלאותיו והטוב על כל מה שנתן לנו ית׳, וכמו שפי׳ האגל״ט בהקדמתו ע״פ הגמ׳ בסוטה דף ל״ז שעל כל מצוה ומצוה נכרתו ד׳ בריתות, ״ללמוד ללמד לשמור ולעשות״, וגם לימוד המצוה בכלל קיומה. (ובזה פי׳ שאף מי שאינו מצווה במצוה, וכגון ישראלים במצוות כהונה, עדיין יכולים לקיים המצוה במקצת בלימודה.) וה״נ בלימוד מס׳ סוכה והלכותי׳ ראוי להתבונן ולראות בנפלאות ה׳ ובמה ששמר אותנו בכל עת ורגע מן השרב והשמש והקיפנו בענני כבודו ובמה שזכינו לישב בצלו, וגם להכיר טוב על שנתן לנו תורתו תורת אמת ללמוד ולידבק בו ית׳.

וגם בכתיבת חידושי תורה, הכותב מכיר טוב לבוראו, וכמו שכ׳ הס׳ חסידים סימן תקל וז״ל ״וכל מי שגילה לו הקדוש ברוך הוא דבר ואינו כותבה ויכול לכתוב הרי גוזל מי שגילה לו כי לא גלה לו אלא לכתוב דכתיב (תהלים כ״ה י״ד) סוד ה׳ ליראיו ובריתו להודיעם וכתיב (משלי ה׳ ט״ז) יפוצו מעינותיך חוצה״. וצריך האדם להכיר בטובת הבורא שגילה לו סודו, ואם כפר בטוב הרי הוא כגוזל מהקב״ה שגילה לו תורתו. ומאידך, בכתיבת הדברים הרי הוא מראה לכל שהוא מכיר ״מאת ה׳ היתה זאת״ ולא בכחו ועוצם ידו ובזה מודה בחסדו ית׳ שגילה מתורתו לבניו.

ואין החיוב לכתוב רק לחכמים נבונים ויודעים את התורה אלא אפי׳ על פחותים ודלים מוטל החיוב לכתוב מה שנתחדש להם בלמודם, וכבר הפליגו קדמונינו במעלת כתיבת חידושי תורה ואפי׳ לפשוטי עם, וכמו שכ׳ הפלא יועץ וז״ל ״והן רבים עתה מושכים בקס״ת לתומם באמרם אם דבר טוב הוא בודאי שכבר קדמני אחר ונכתב בספר והמה בכתובים ואם ריק הוא ממני מה לי לגלות חסרונו אם שגיתי אתי תלין משוגתי, ועין רואה לפי דברי חכז״ל הנז׳ כי לא צדקו בדבריהם כי כל אדם חייב כשיעורו לכתוב את אשר גילו לו מן השמים ונראה בעיניו טוב ולמיחש בעי אפי׳ אם הוא מחזיק עצמו

לשפל אנשים פחות שבערכין זמנין באפרקסותא דעניא תשכח מרגניתא, לכן הוא יעשה מה שמוטל עליו לעשות ותהיה היד כותבת כל אשר תעלה מצודתו וכו׳ ואם יהיה ה׳ עמו יהיה מדפס ועולה ועכ״פ לא יבצר מתוך דבריו דבר טוב אשר יאמר עליו הרואה ראה זה דבר חדש מה מתוק ובכך יפוצו מעינותיו חוצה ויהיו שפתותיו דובבות בקבר באשר על טוב יזכר שמו״. ובס׳ שבט מוסר כ׳ וז״ל ״ומה טוב ומה נעים כל חידוש שיחדש אדם בתורה אפילו חידוש קטן כרגע להעלותו על הספר בדיו למען יעמוד ימים רבים שלא ישכחהו כמו שראיתי בהקדמת ספר אחד שאדם שאינו כותב חדוש בתורה בעבור שהוא קטן בעיניו עתיד ליתן דין וחשבון על זה משום שאומרים לו בפנקס הסחורות כותב אדם מה שחייבים לו וחייב לאחרים אפילו עד חצי פרוטה כיצד כותב פלוני חייב לי אלף זהובים ופרוטה או חצי פרוטה אומרים לו וכי יותר חביב היה בעיניך חצי פרוטה שכתבת אותה שלא לישכח לאבדה מחדוש של תורה אפילו שיהיה קטן וכו׳ ויש תועלת גדול מחדוש אפילו קטן לקשר עמו איזה ענין או לבא להבין ענין גדול והוא משל לאבנים הקטנות שמשימים בבנין אבנים יקרות בין אבן לאבן להעמיד הבנין ונמצא שהאבנים הקטנות גורמות בקיום הגדולות שלא יפלו ויעמוד כל הבנין הגדול, כך ע״י חדוש קטן נבנה בנין גדול, וזה מעשה בכל יום בין החכמים ובפרט בין כת חכמים הדורשים רשומות, שעל ידי חדוש קטן או הקדמה קטנה בונים מגדל אחד חזק בנוי לתלפיות נחמד למראה ומתוק לנפש, לכן אין לבזות מלכתוב חדוש אפילו קטן וגם אין לבזות משמוע אפילו חדוש קטן שהכל בכלל תורה הם״. וע״ע בהקדמה לס׳ דברות משה עמ״ס ב״ק ובפתיחה לציץ אליעזר ח״ו שהאריכו בזה.

ולכן באתי בצל קורתו ית׳, בד׳ אמות של הלכה, לכתוב ולהדפיס חידושים ביאורים ועיונים בעניני פ״ק דסוכה בהכרת הטוב על כל הטוב אשר גמל עלי מעודי ועד היום, ואשר נתן לי ״חיים של ברכה״ לי ולכל בני ביתי. ובכלל זה גם הכרת הטוב לכל מי שנדבה רוחם לעזרני לשבת בבית ה׳ ולחזות בנועם ה׳ ולבקר בהיכלו. וכל עזרתם תמיד לפני, וגם שמותיהם מרומזים בשם הספר ״חיים של ברכה״, וגם שמי מרומז בו, ושלי שלה.

ג׳) וז״ל החש״ש ריש מסכתין, ״בכל ספרי הש״ס בבלי וירושלמי וברי״ף והרא״ש נדפס תיבת סוכה בוא״ו אחר הסמ״ך אבל נר׳ דהוא טעות סופר דהרי כל תיבת סוכה הנמצא בתנ״ך כתיב סכה בלא ו״ו ונקוד בשורק וביותר אני תמה על מה שכתב בפרי עץ חיים בשער חג הסוכות פ״ד ועוד באיזה ספרי המקובלים בסוכה בלא בגמטריא צ״א כמנין שם הוי׳ ואלף דל״ת, עי״ש, והדבר מתמי׳ דהיכן נמצא סוכה מלא בתנ״ך ומאי דכתיב ״בסכות תשבו״ מלא אחר הכ׳ אינו ענין לתיבת ״סוכה״. עכ״ל. וע״ש במש״כ ליישב.

ונר׳ שיש רמז בהוספת ו״ו ב״סוכה״ שבמשנה להצורך לכתוב חידושי תורה, ובפרט תורה שבע״פ, ואף ״שלא ניתן ליכתב״, וכמו שעשה רבי משום ״עת לעשות לה׳ הפרו תורתך״ וכדאיתא סוף מס׳ ברכות.

וז״ל הגריא״ח זצ״ל בהג׳ אור תורה לס׳ מעלות התורה עמ׳ רי״ב ״ותורה שבע״פ ו׳ סדרים והו׳ לא נכתב בתורה בפירוש כי כן תורה שבע״פ א״א רשאי לכותבה, ואע״פ כן נמשך הו״ו בקריאה בחולם וכו׳ וזה שאמרו רבותינו ואתן אדם תחתיך אל תקרי אדם אלא אדום והבן״. וא״כ נר׳ שאף במקום שבתורה כתיב חסר ו״ו, כשנכתב במשנה צריך שיהא עם ו״ו למלאותו כמו כתיבת המשנה עצמה, ו״ו סדרים שנתנו ליכתב ע״י רבינו הק׳. (וע״ע בגמ׳ כ״ח ע״ב מקרא ומתנא במטללתא, ותנוי לבר ממטללתא״ והא במגרס והא בעיוני, ולימוד משניות ובפרט משניות ערוכות וסדורות במטללתא.)

ויש לפרש שיש רמז לזה במקרא המובא בס׳ החסידים על מעלת כתיבת תורה, ובפרט חי׳ תורה ותורה שבע״פ ״סוד ה׳ ליראיו ובריתו להודיעם״ דקאי על רבינו הק׳, וכמו שאמרו חז״ל בסוף מס׳ סוטה ״משמת רבי בטלה ענוה ויראת חטא״, וכמו״כ בתוס׳ קידושין דף ל״ג ע״א ד״ה שמא, ד״סוד ה׳

ליראיו״ נאמר על רבי׳ הק׳ שאמר ״שמא בהן הי׳ מהרהר״. ובגיטין דף ס׳ ע״ב איתא ״א״ר יוחנן לא כרת הקדוש ברוך הוא ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה, שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל״. הרי שתורה שבע״פ נקראת ״ברית״ והיינו ״סוד ה׳ ליראיו״ לרבינו הק׳, ״ובריתו״ תורה שבע״פ ״להודיעם״ בכתב, וכמו שפי׳ הס׳ חסידים. (וכמו״כ בריש פר׳ פנחס ו״ו ד״את בריתי שלום״ ו״ו קטיעא וכדאיתא במס׳ קידושין דף ס״ו.)

וכעי״ז מצאתי בשם הגדולים להחיד״א, ערך רבי, שפי׳ במש״כ בהושע (ח׳ י״ב) ״אכתב לו רבי תורתי כמו זר נחשבו״, רמז לרבי׳ הקדוש שיכתב ״רבי״ תורתי, פי׳ תורה שבע״פ. וגם שם ילפי׳ מחסרון ו׳ שב״רבי״ דהו״ל למכתב ״רובי״ תורתי. (ע״ע בפי׳ הרד״ל על המדרש רבה כי תשא מ״ז מובא בתוס׳ גיטין דף ס׳ ע״ב, שפי׳ ד״אכתוב״ נכתב מלא אבל קרי לי׳ ״אכתב״ בקמץ, ופי׳ הרד״ל שהוא לרמז שכתיבת התורה חסר ״ו״ והוא ששה סדרי משנה. הרי שהחלק שלא נכתב ה״ה המשנה וכנ״ל.)

ד׳) וע״ע בתוס׳ גיטין דף ס׳ ע״ב שמביא דברי המדרש רבה בטעמא שאין המשנה בכתב, ״ואם הי׳ נכתב הכל לישראל היו עכו״ם הכל כותבין, ולה״ק רחמנא אכתוב לו רובי תורה והלא מה שכתבתי להם כמו זר נחשבו שהעתיקו זרים״.

וז״ל המדרש שם, ״אמר לפניו רבש״ע אכתוב אותה להם, אמר לו איני מבקש ליתנה להם בכתב, מפני שגלוי לפני שעובדי כוכבים עתידים לשלוט בהם וליטול אותה מהם ויהיו בזוים בעובדי כוכבים אלא המקרא אני נותן להם במכתב, והמשנה והתלמוד והאגדה אני נותן להם על פה, שאם יבואו עובדי כוכבים וישתעבדו בהם יהיו מובדלים מהם, אמר לנביא אם אכתוב לו רובי תורתי כמו זר נחשבו, ומה אני עושה להם נותן את המקרא בכתב והמשנה והתלמוד והאגדה בעל פה, כתב זה המקרא, כי על פי הדברים האלה זו המשנה והתלמוד שהם מבדילים בין ישראל לבין העובדי כוכבים״

וכעי״ז מבואר גם במדרש תנחומא פרשת כי תשא וז״ל ״ויאמר ה׳ אל משה כתב לך את הדברים האלה, זשה״כ אכתב לו רובי תורתי כמו זר נחשבו א״ר יהודה בר שלום כשאמר הקדוש ברוך הוא למשה כתב לך בקש משה שתהא המשנה בכתב ולפי שצפה הקדוש ברוך הוא שאומות העולם עתידין לתרגם את התורה ולהיות קוראין בה יונית והם אומרים אנו ישראל ועד עכשיו המאזנים מעויין (ס״א מצויין) אמר להם הקדוש ברוך הוא לעכו״ם אתם אומרים שאתם בני איני יודע אלא מי שמסטורין שלי אצלו הם בני ואיזו היא, זו המשנה שנתנה על פה והכל ממך לדרוש, א״ר יהודה בר שלום א״ל הקדוש ברוך הוא למשה מה את מבקש שתהא המשנה בכתב ומה בין ישראל לעכו״ם שנאמר אכתב לו רובי תורתי וא״כ כמו זר נחשבו אלא תן להם מקרא בכתב ומשנה על פה, כתב לך את הדברים הרי מקרא כי על פי הדברים האלה הרי משנה על פה״.

ובתנחומא פר׳ וירא סימן ה איתא וז״ל, ״א״ר יהודה בר שלום בקש משה שתהא המשנה אף היא בכתב, וצפה הקדוש ברוך הוא שאומות עתידין לתרגם את התורה ולהיות קוראין אותה יונית והן אומרין אנו הן של ישראל, א״ל הקדוש ברוך הוא למשה אכתב לו רובי תורתי וא״כ כמו זר נחשבו (הושע ח), וכ״כ למה מפני שהמשנה היא מסטורין של הקדוש ברוך הוא ואין הקדוש ברוך הוא מוסר מסטורין שלו אלא לצדיקים שנאמר סוד ה׳ ליראיו (תהלים כה)״.

הרי שמדברי המדרשים מבואר שסגולת ישראל מן העמים ובחירתם והבדלתם תלוי במה שאין המשנה בכתב, וכ״ז מרומז בחסרון ו׳, וכאמור. וכן מבואר מדברי הגריא״ח שם בס׳ אור תורה ו״אל תקרי אדם אלא אדום״, וכדאיתא סוף ברכות, ולכן אתם קרויים ״אדם״ ואין העכו״ם קרויים אדם, אלא ״אדום״ בו״ו. וע״ע שם. (גם ״אדם״ אבנו של ראובן נכתב חסר ו׳ בתורה, וברש״י ריש פר׳ וזאת הברכה בשם המדרש שיעקב חשש שילך ראובן לעשו, ולכן לא הוכיחו יעקב עד סמוך למיתתו וכמו״כ שמו של ראובן פי׳ חז״ל בברכות דף ז׳ ״ראו מה בין בני לבן חמי״.)

וכמו״כ עשו בגמטריא ״שלום״, וכמובא בבעה״ט בפר׳ תולדות בשם המדרש שאלמלא ששמו שלום הי׳ מחריב כל העולם כולו, ואילו ביעקב כתיב ״ויבא יעקב שלם״ שלא שלט בו עשו הרשע וכמו שפי׳ רש״י שם.

ובזה יל״פ בסגולת השבת ״ביני ובין בני ישראל אות היא לעלם״ חסר ו׳, ולא ״לעולם״ שסגולת ישראל מרומז בחסרון ו״ו, וכמו דאיתא בביצה דף ט״ז דכתיב ״לעלם״ חסר ו׳ כדי שלא יתקנאו בו האומות. וכמו״כ ״ושמתי פדת בין עמי ובין עמך״ פדת חסר ו׳, וכדי לחלק בין עמי ובין עמך. וכן ו״הי׳ הדם לאת״ חסר ו׳ וכמו שפי׳ רש״י שם ״לך לאות ולא לאחרים לאות״. וכהנה רבות.

וכן גם במצות סוכה אנו מובדלים מן העמים, וכמו שפי׳ בדרך ה׳, ח״ד פ״ח אות ב׳ וז״ל, ״כי הנה ענני הכבוד שהקיף הקב״ה את ישראל מלבד תועלתם בגשמיות שהי׳ לסכך עליהם ולהגן בעדם עוד היתה תולדה גדולה נולדת מהם בדרכי הרוחנית והוא כמו שעל ידי הענינים ההם היו נמצאים ישראל מבדלים לבדם ונשואים מן הארץ, כן הי׳ נמשך להם מציאות הארה המשכנת אותם לבד נבדלים מכל העמים ומנושאים ומנוטלים מן העוה״ז עצמו ועליונים ממש על כל גויי הארצות, ודבר זה נעשה בשעתו בישראל להגיעם אל המעלה העליונה הראוי׳ להם ונמשכת תולדתו זאת לכל א׳ מישראל לדור דורים שאמנם אור קדושה נמשך מלפניו ית׳ ומקיף כל צדיק מישראל ומבדילו מכל שאר בני אדם ומנשאו למעלה מהם ומשימו עליון על כלם ונתחדש דבר זה בישראל בחג הסוכות ע״י הסוכה״.

ה׳) וז״ל החש״ש שם תו״ד ״וי״ל על דרך הרמז דמשו״ה כתיב בכל דוכתא סכה חסר לרמז למ״ש חז״ל דבעה״ז אין השם שלם ואין הכסא שלם כביכול ומשו״ה כתיב סכה נמי חסר אבל לע״ל שיתמלא השם במלאותו אז יהי׳ באמת סוכה מלא, וי״ל דזה מרמז לנו הכתוב ״ויהי בשלם סוכו״ כלומר דאימתי יהי׳ הסוכה בשלמות בזמן שיהי׳ מעונתו בציון ואז יהי השם שלם והכסא שלם וה׳ יפרוס עלינו סוכת שלומו במהרה ונזכה לישב בסוכה של לויתן״ וע״ע שם.

ונר׳ שבכלל דבריו דברינו, שהרי גילוי התורה, ובפרט תורה שבע״פ מביא גאולה לעולם. וכ״ה בהקדמת הגר״ש קלוגר זצ״ל לספרו טוב טעם ודעת תנינא, וז״ל ״בהדפסת ספרים תלוי הגאולה, וכל ספר שיוצא לאור מקרב את הגאולה, כמו שאמר שלמה המלך בקהלת (יב יב) עשות ספרים אין קץ, שהוא מזהיר לעשות ספרים הרבה, כי זה הטעם שעדיין אין קץ, שעדיין לא יצאו כל הספרים לאור״. (וע׳ שם שפי׳ עפ״ז הא דאמר בן עזאי ״ומה אעשה ונפשי חשקה בתורה״, שמצות פרי׳ ורבי׳ הוא למהר הגאולה דאין בן דוד בא עד שיכלה כל הנשמות שבגוף, וכדאיתא ביבמות דף ס״ב ע״א, ובקהלת כתיב ״עשות ספרים אין קץ, ולהג הרבה יגיעת בשר״ שזהו על פריה ורביה, וה״ה השני הדברים המעכבים את הגאולה.)

ובזה יל״פ ״כי יד על כס י״ה מלחמה לה׳ בעמלק״ פי׳ מלחמה לשם הוי׳, דאילו בזמן הזה אין לנו אלא שם י״ה כדאיתא בעירובין דף יח ב׳ ״ואמר רבי ירמיה בן אלעזר מיום שחרב בית המקדש דיו לעולם שישתמש בשתי אותיות, שנאמר כל הנשמה תהלל יה הללויה״ אבל לעתיד בנצחון המלחמה בעמלק יתגלה שם הוי׳ ועמו אות ו״ו שבשם. ואז יהי׳ ה׳ אחד ושמו א׳. הרי שבהתגלות של הו׳ בסוכה יש רמז להשלמת הכסא לעתיד, והוא בנצחון בהמלחמה לה׳ בעמלק. (וע״ע במש״כ השל״ה פסחים אות ש״ל, סוד ״אוה למושב לו״ שהאלף להשלים ״כס״ ל״כסא״ ועוד ו׳ וה׳ להשלים שם הוי׳ לעתיד.)

וכן כל מלחמת עמלק ״חוץ מן הענן״ וכמו שפי׳ רש״י בפר׳ בשלח ״צא, מן הענן״ שאין שליטה לעמלק אלא חוץ מן הענן ולמי שהענן פולטם, ו״כל הנחשלים אחריך״ וכדאיתא במדרשים, ולא בתוך הענן, והסוכה כנגד ענני הכבוד.

וכמו״כ ע״י הוספת הו״ו נמצא ״סוכה״ בגמטריא צ״א שהוא מספר שם הוי׳ עם שם אדנות וכמו שמובא בחש״ש בשם המקובלים וביום ההוא יהי׳ ה׳ אחד ושמו אחד.

ובזה יל״פ הא דאיתא בפסחים דף נ׳ ע״א, ״והיה ה׳ למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה׳ אחד ושמו אחד, אטו האידנא לאו אחד הוא אמר רבי אחא בר חנינא לא כעולם הזה העולם הבא, העולם הזה על בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב, ועל בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת. לעולם הבא כולו הטוב והמטיב ושמו אחד מאי אחד אטו האידנא לאו שמו אחד הוא, אמר רב נחמן בר יצחק לא כעולם הזה העולם הבא העולם הזה נכתב ביו״ד ה״י ונקרא באל״ף דל״ת, אבל לעולם הבא כולו אחד נקרא ביו״ד ה״י ונכתב ביו״ד ה״י, סבר רבא למדרשה בפירקא. אמר ליה ההוא סבא לעלם כתיב, רבי אבינא רמי כתיב זה שמי לעלם וזה זכרי לדר דר. אמר הקדוש ברוך הוא לא כשאני נכתב אני נקרא, נכתב אני ביו״ד ה״א ונקרא אני באל״ף דל״ת״ עכ״ל. הרי אף מה שלא נקרא השם הוי׳ בעה״ז מרומז בחסרון ו׳, ו״לעלם״ כתיב, (וגם ״מדר דר״ חסר ו׳, ולרמז על כל משך הדורות שאין לגלות הו״ו) אבל לעתיד יהי׳ ה׳ אחד ושמו א׳ בסוכת עורו של לויתן, וכשבנ״י אינם מבעטים בסוכתם כשיוצאים ממנו כמו שיעשו האומות וכדאיתא במס׳ ע״ז דף ג׳ ובתנחומא ריש פר׳ נצבים שמה״ט נתחייבו שונאיהן של ישראל כליי׳ לעתיד.

ו׳) והנה ״לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואח״כ יתפלל״, וכדי להכיר בטובתו של מקום, ולהכיר בשעת התפלה שהכל מאתו ית׳ ועי״ז התפלה מקובלת. ברוך הוא אלקינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת, ובפרט מצות סוכה להבדיל בין ישראל והאומות בזמן הזה, ולעתיד, ולמחות זכר עמלק, ולשכון בתוך הענן ובצלא דמהימנותא, ולגלות סודי התורה. הוא יפתח לבינו בתורתו ובאהבתו למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה, ותחזנה עינינו בשובך לציון ברחמים, ונזכה לישב בסוכת עורו של לויתן, וביום ההוא יהי׳ ה׳ אחד ושמו אחד.

בעזה״י
ניסן תשע״ט

תוכן של הענינים המבוארים בארוכה לפי סדר הדף

דף כ' ע"א

בענין חמתה מרובה מצלתה
ג'-ה'. בדעת הר"ן והרמב"ן בפסול דחמ"ר.
ח- ט'. בדעת הרי"ד והרא"ש ובכוונת רש"י.
י'. סיכום תירוצי הראשונים בקו' הר"ת דף כ"ב.
י"א. בדין סוכה שצל"מ למעלה וחמ"ר למטה.
י"ב. במחלוקת הרמב"ם והס' העיטור כשיש מחצה סכך למעלה אם למטה חמ"ר או צל"מ.

בענין לשון פסול, ולשון תקנתא
י"ג. סיכום פירושי הראשונים בביאור קו' הגמ'.
י"ז. בדעת רש"י בתי' הגמ' לחלק בין דאו' ודרבנן.

בענין למעלה מכ' לא שלטא בה עינא
כ"ז- כ"ז(ג'). בגדר הפסול למעלה מכ' משום דלא שלטא בי' עינא.
כ"ח. בביאור דרשת רבה ובדעת החולקים עליו.
כ"ח(ב')- כ"ט. בדעת רש"י בזה ובענין זמן הציווי של מצות סוכה.

בענין למעלה מכ' אין אדם יושב בצל סוכה
ל"א- ל"ג. ביאור הפסול של "אין אדם יושב בצל סוכה" ובפי' הגמ' "דל דפנות" לשיטת ה"תוס" שבריטב"א (ל"א) לשיטת הריטב"א (ל"ב) ובכוונת רש"י (ל"ג).
ל"ד. בענין שיעור הצל שצריך מן הסכך לר"ז.
ל"ד(ב'). ביישוב קו' הר"ן מסוכה זע"ז שגבוהה כ'.

בענין סוכה דירת עראי בעי'
ל"ז. ביאור דרשת רבא.
ל"ז. ביאור "צא מדירת קבע".
ל"ח. בענין אם אפשר שיהא דירת עראי למעלה מכ'
ל"ט. בביאור הלימוד לשיעור כ' ממה שצריך שיהי' עראי.
מ'. במה של"צ דירת עראי ממש אלא הראוי' להיות עראי.
מ"א. בענין אם צריך שיהא עראי במקצת או רק ראוי' להיות עראי.
מ"ב- מ"ב(ב'). בדין דפנות ראויות להיות עראי, ואם פסול דדירת עראי בדפנות או בסכך, ובדין דפנות למטה מכ' וסכך למעלה מכ'.
מ"ג. במש"כ רש"י "יש בכלל קבע עראי".
מ"ד- מ"ד(ג'). בביאור פסול דקביעות מסמרים ובסוכה שמונע גשמים.
מ"ה. בענין סימן קללה בדבר האסור מדרבנן.
מ"ז. בדעת החולקים על רבא לענין סוכת קבע ובסוכה שמונע הגשמים.

דף כ' ע"ב

ד'. בביאור המקור לדין צל"מ ובדין סוכה העשוי' שלא לצל לר"י ורבה ורבא.

בענין סוכה למעלה מכ' ודפנות מגיעות לסכך

ו'. בענין דפנות מגיעות לסכך משלט שלטא בי' עינא, שיטת רש"י ותוס' ושיטת הרא"ה והריטב"א ושיטת הס' המכתם ומהר"י אבוהב.
ז'. סיכום דברי הראשונים ביישוב קו' תוס' ד"ה וכיון.
ח'. בקו' תוס' ממנורה.
ט'. בענין שליטת עין בכל הסכך או בקצהו.
י'. בדעת רבי' יואל מובא בטור סי' תרע"א.

בענין סוכה רויחא מד' איכא צל סוכה

י"א- י"ג. במה שיש צל סוכה בסוכה רויחא מד', ואם צריך צל סכך ברובו או רק במיעוטו, ואם צריך רויחא מד' מרובעות.
י"ד. כפי' דברי רש"י "טפי מד"א פורתא לא שלטא" וכו'.
ט"ז. בענין סוכה פחותה מדע"ז וסכך פחותה מכ'.

בענין מעשה דהילני המלכה

כ"ד. הערות בדין נשים במצות עשה שהזמ"ג.
כ"ה. בענין חיוב נשים במצות חינוך.

דף ג' ע"א

ד'. שיטת תוס' בסוכה שאין בו רוחב ד' וארוך טובא ובדברי המג"א והפמ"ג בסוכה שאינה מרובעת.

בענין ראשו ורובו ושלחנו ושיעור זע"ז

ה' בענין שיעור זע"ז האיך מחזקת ראשו ורובו ושלחנו.
ז'. בענין שינה בסוכה כשאין שלחנו עמו.

ט''ז- י''ח. בשיטת הרי''ף, בגזרה דשמא ימשך, ואם יש להכשיר סוכה פחותה מזע''ז כשאין חשש שמא ימשך, ובדעת הרמב''ן, ואם יש פסול בסוכה קטנה מדאו'.
י''ט. בקו' הראשונים לדעת הרי''ף דל''צ לאפלוגי בתרתי.
כ'. בדין שלחן חצי' כפנים וחצי' בחוץ.

דף ג' ע''ב

בענין סוכה גבוהה כ' ובא למעטו בכרים כסתות ועפר

כ'. בטעמא דצריך ביטול למעט לרבה ר''ז ורבא לעיל בדך כ'.
ג'. בדין נענוע בסכך לאחר המיעוט משום תעשה ולא מן העשוי.
ד. בדין כרים וכסתות למעט במקום דלא אמרי' בטלה דעתו.

דף ד' ע''א

כ'-ג'. ביטול בלב או בפה ואם צריך ביטול לז' או לעולם, לדעת רש''י ולהריטב''א, ובדעת הפנ''י ואם צריך גמ''ד לבטל.

בענין הוצין יורדין

ז'- ז'(ג'). בענין הוצין יורדין תוך כ', לדעת תוס', המכתם הריטב''א ושארי ראשונים.
ח'. בענין הוצין יורדין עד כ', ולא תוך כ'.
ט'. בענין סכך למעלה מכ' ואם כסכך פסול להנ''ל.
י'. בענין הא דסבר אביי למימר בהוצין תוך י' להנ''ל.
י''א. בחילוק בין צלממ''ח למטה מכ' לרבא ולרבה לעיל בדף כ'.
י''ג. בביאור דעת הט''ז שלא נחלקו תוס' והר''ן.
ט''ז. בקו' האחרונים ל''ל קרא לפסול סוכה פחותה מי' ולא פסלי' משום דדירה סרוחה היא.
ט''ז. במה שיש לחלק בין הוצין ונויי סוכה לענין שיעור י'.
י''ז. בענין שיעור הוצין לפסול תוך י'.

בענין בנה אצטבא כנגד דופן האמצעי

י''ח. בדין ד' דפנות בסוכה לכתחילה.
י''ט. במש''כ רש''י שיעור סוכה ''ז' ומשהו''.
כ'- כ''ד. בדין פסל היוצא מן הסוכה לדעת הרא''ש והרי''ד ולפי' רש''י.
כ''ה. בדין פסל היוצא ואין בו אפי' דופן א'.

בענין אצטבא מן הצד או באמצע ובענין דו''ע

כ''ט. בביאור ההלכתא של דו''ע לדעת הר''ן ורוב ראשונים ולדעת הי''מ מובא בר''ן וברש''י לקמן דף י''ז.
ל'. בדין ישיבה בסוכה שלא על האצטבא לדעת הי''מ ובדברי הרא''ש והריטב''א בזה.
ל''א- ל''ב. ביאור קירוב הדופן אל הסכך לדעת הי''מ ולפי' הר''א מן ההר ובמש''כ הר''ן דסוגין לא אתי' כרבה ור''ז.
ל''ג- ל''ד. במה שאין הדפנות למעלה מכ' ראויות להיות עראי אף אם בנה בו אצטבא.
ל''ה. בביאור שיטת הרמב''ם והר''א מן ההר להנ''ל.
ל''ו- ל''ח. ביאור ההו''א לחלק בין חזיא לדופן ולא חזיא לדופן וביאור ההו''א לחלק בין דופן א' וד' דפנות לפי הנ''ל.
ל''ט. במה שצריך שיהא הדופן קרוב מלמטה וכאילו היא נוגעת לפי' הריטב''א והר''ן.
מ'. בביאור שיטת הי''מ.
מ''א. בדעת הרא''ש והטור, ובמש''כ הרא''ש בשם הרי''ץ גיאות.
מ''ג. בשיטת המאירי.

בענין סוכה פחותה מי' וחקק בה להשלימו

מ''ה. בביאור הפסול בחקיקה להשלים לי' ויש משפת החקק לכותל יותר מג'.
מ''ו-מ''ז. בענין שיעור סוכה כשרה בתוך החקק ואם מדין לבוד החקק מגיע אל הכותל או הכותל להחקק, ובענין ישיבה חוץ מן החקק.
דף ד' ע''ב

א'. בביאור קו' הגמ' ''מ''ש התם''

בענין סוכה גבוהה כ' ובנה בה עמוד גבו' י'

ג'. בביאור החילוק בין עמוד ואצטבא
ד'. בענין גו''א במחיצה שאינה י' או בעמוד פחות מי'
ה'. במה דאפשר למעט מגובה כ' ע''י העמוד
ו'. בטעמא דבעי' גו''א להכשיר הסוכה שע''ג העמוד.
ז'-ח'. בביאור ''בעי' מחיצות ניכרות'' בסוכה.
ט'. בדעת הרי''ץ גיאות לפסול בעמוד תוך ד' להדפנות.
י''א. בגדר מחיצות סמוכות לסכך לדעת רש''י הריטב''א הרא''ש והר''ן.
י''ד. ביאור דברי תוס' ד''ה סבר.

בענין נעץ קונדיסין על שפת הגג ובאמצע הגג

ט''ז. ביאור מחלוקת ר' יעקב ורבנן אליבא דר''ה ''על שפת הגג''.
ט''ז. בביאור מש''כ רש''י שעל שפת הגג לא בעי מחיצות ניכרות.
י''ז. בדין סוכה על שפת הגג
י''ח. במש''כ הר''ן דלהרי''ף ל''א גו''א בסוכה כלל.
כ''ג- כ''ה. בדעת רש''י במה שנח' ר''י ורבנן בדיומדי סוכה טפח ובדעת הרא''ה ודברי הר''פ.

בענין סוכה שאינה גבוהה י'

כ''ז. ביאור דרשת הגמ' דבעי' מחיצות י'.

דף ה' ע''א

י'-ג'. בביאור ''שלא נתנה בהן תורה מדה''.

דף ה' ע''ב

ו'. ביאור קו' הגמ' ''וממאי דחללה לבר מסככה''.
דף ו' ע''א

ד'. בענין דרשות גמורות ואסמכתא

דף ו' ע''ב

בענין מנין ג' דפנות בסוכה

י''ב. ביאור ההלכתא דשלישית אפי' טפח.
י''ז. בביאור ''סככה בעי קרא''.
כ'. ביאור דרשת ר' מתנה ''וסוכה תהי' לצל''.

בענין אותו טפח היכן מעמידו

כ''ב. סיכום פירושי הראשונים במה שנחלקו רב ר''כ ור''א.
דף ז' ע''א

א'. בדעת תוס' והרא''ש בהנ''ל
ג'-ד'. במה שצריך ד''ט לר' סימון ואם ר' סימון חולק אדרב ור''כ.
ז'-ח'. בביאור שיטת ר' סימון דעושה לו פס ד' ובמה שנחלקו הראשונים בדין צה''פ בפס ד'.
ט'. סוכה קטנה העשוי' כמבוי וטפח באמצע.
י'. בענין אם צריך ב' עריבן בכל גווני או רק כשיש שלישית של טפח.

י''א- י''ב. בביאור ''ואינה ניתרת אלא בצה''פ, ובביאור כוונת תוס' דבעי' טפח משום ''שהחמירו דבעי' מחיצות ניכרות''.
י''ג. בביאור ''וניתרת נמי בצה''פ''.

בענין מיגו דהוי דופן לענין סוכה

י''ז-כ'. בביאור המיגו דהוי דופן לענין סוכה, ובמה שנחלקו הראשונים בביאורו ובדעת הרמב''ם והריטב''א.
כ''א. ביאור מיגו דהוי דופן לענין שבת להפירושים הנ''ל, וביישוב קו' הפור''י והאג''מ.
כ''ג. בענין מיגו דהוי דופן וכו' כשיש פסול צדדי בהדופן
כ''ג (ב'). סיכום דעות הראשונים בענין מיגו דהוי דופן.
כ''ד. ביישוב קו' הראשונים מרבא דהכא להלישנ''ב דלעיל דצריך צה''פ עם טפח שוחק ובלא מיגו יש ג' דפנות לרה''י.
כ''ה. בדעת הרי''ף שהשמיט ההלכה.
כ''ו. סיכום דעות הראשונים אם אמרי' מיגו בדאו' או בדרבנן או בשניהם.
כ''ז. ביישוב קו' הר''ן דנימא איפכא ומיגו דלא הוי דופן וכו'.
כ''ט. במה של''צ עומד מרובה בסוכה כמו לרה''י לשבת.
ל'(ב'). מיגו להכשיר אף בחול.
מ-ב' .אם יש להכשיר סוכה אפי' מדרבנן מחמת מיגו דהוי דופן בשבת רק מדאו' אף דמדרבנן אינו דופן לשבת.

דף ז' ע''ב

א'. סיכום דעות הראשונים באיזה מבוי כשר לסוכה מטעם מיגו דהוי דופן לענין שבת, ובמה שצריך מיגו להכשירו.
ד'. בדעת הר''ן ביישוב קו' תוס'.
ה'. אם צריך שיהא היתר בפועל כדי להכשיר מטעם מיגו.
ט'. בדין מבוי מפולש כשיש דופן שלישית רחוק מן הסכך.
י'. בטעם דבעי' מיגו להכשיר סוכה ע''ג פסי ביראות.

בענין חמי''ר מצלתה בדפנות

ט''ז. הערות בדין חמי''ר בדפנות.
ט''ז. בדין דפנות מדברים הפסולים לסכך לר' יאשי', ובביאור דרשת ר' יאשי'.

סוכת דירת קבע בעי'

כ"ב- כ"ג. בענין אם טעמא דכולהו משום דדירת קבע בעי' או מטעמים אחרים בעי' דירת קבע יתירה מלבר פלוגתייהו.
כ"ד. בביאור "בעינן" דירת קבע לר' יהודה ואם יש להוכיח דקי"ל כרבא לעיל דף ב'.

בענין סוכה העשוי' ככבשן

כ"ט. בגדר ג' דפנות בסוכה עגולה ובדין ב' דפנות מג' רוחות.

דף ח' ע"ב

בענין סוכת היוצרים

ג'. סיכום דעות הראשונים בטעמא לחלק בין סוכה פנימית וחיצונה.
ד' בדעת המג"א בדין נענוע בסכך סוכת היוצרים.
ה' בביאור "משום דלא קביע" לרש"י ולהרמב"ם.

בענין סוכת גנב"ך ורקב"ש

י"ד. סוכת גנב"ך, אם נעשה ע"י גנב"ך או לצורך גנב"ך.
ט"ו. חילוק בין סוכת גנב"ך וסוכת היוצרים הפנימיים דפסולים.
ט"ז. סיכום פירושי הראשונים ב"והוא שעשאה לצל".
י"ז. בשיטת רש"י בהנ"ל, ובפי' של "מסוככת יפה".
י"ח. אם צריך כוונה לשם צל או שלא יהא לשם דירה, ובמה שנחלקו הב"ח והט"ז והמג"א בדעת רש"י בסוכה העשוי' לדירה.
י"ט. דין סוכה העשוי לצל ולדבר אחר או לשם דירה ולשם צל.
כ'. בדין כוונה לשם סוכה או לשם מצוה.
כ'-כ'. בדין השוכר נכרי לעשות סוכתו.
כ"א. בהא דצריך סוכה העשוי' לצל לדעת רבא ורבה לעיל בדף ב'.
כ"ב. בשיטת הר"ת שצריך עשוי' לצל ולא להגן מן המטר.
דף ט'

בענין סוכה ישנה

ב'. בענין סוכה העומדת משנה לשנה לב"ש ואם צריך לחדש בה דבר לב"ה.
ג'. כפי' מתני' לדעת בעל העיטור.
ד'. בענין סתמא לשמה, ואם צריך לפרש בפה, ובדין סתמא לשמה תוך ל' בסוכת גנב"ך ורקב"ש.
ו'-ז'. בענין צריך לחדש בה דבר, וגדר החידוש שצריך לחדש.

בענין עצי סוכה אסורה כל שבעה

י"ג- ט"ו. בדעת העונג יו"ט בגדר האיסור הנאה בסוכה ובדעת הט"ז, ובפי' האיסור להריח בהדס של מצוה לשיטתייהו.
ט"ז- י"ז. בשיטת המאירי בהנ"ל.
י"ח. בשיטת רש"י בהנ"ל, ובביאור הילפותא מחגיגה לדעתו
י"ט. בדעת תוס' בהנ"ל.
כ'. דעת הר"י בתוס' בהנ"ל.
כ"א. בשיטת הר"ת בהנ"ל.
כ"ב. דעת הר"ן בהנ"ל.
כ"ג. בדין איסור הנאה בדפנות הסוכה.
כ"ה. סיכום דעות הראשונים ביישוב קו' תוס' ד"ה מנין.
כ"ח. בביאור דרשת הגמ' מחג הסוכות תעשה לך.
בענין לשמה בסוכה ובציצית

כ"ט. בביאור קו' הגמ' אם מרב או משמואל, והיוצא לדינא.
כ"ט(כ'). סיכום דעות הראשונים בטעם לפסול קוצין וכו' אליבא דרב.
ל'. ביאור דמיון הגמ' מציצית לסוכה.
ל"א. אם למסקנא צריך לשמה בציצית בלבד או גם בשאר מילי.
ל"ב. ביאור הפסול בקוצין לרב אליבא דרש"י (אם משום "לשמה" או משום תעשה ולא מן העשוי).

בענין סוכה גזולה

ל"ג- ל"ה. בגדר הפסול של סוכה גזולה ובאיזה סוכה פסולה.
ל"ו- ל"ז. סיכום תירוצי הראשונים לקו' תוס' ד"ה ההוא, ובדעת המנח"ח.

דף ט' ע"ב

בענין סוכה תחת האילן

א'. בענין אם מתני' בסוכה כשרה, ובדין צל"מ בלא סיוע מן האילן ובדין צל"מ של אילן לשיטת תוס'.
ב'-ה'. בביאור הפסול דסוכה תחת הסוכה אם משום ב' סככות או משום שאין הצל מן הסכך כשר ובמקור שצריך צל מסכך כשר.
ו'-ז'. במה דלא דמי לעשתרות קרנים ובדין סוכה ע"ג בית או אילן להנ"ל.

ט'. סיכום דעות הראשונים בביאור קו' הגמ' ''והא קמצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר.
י'-י''א. ביאור של תי' הגמ' ''בשחבטן'' ובאופן הביטול בחבטן, ובדעת הרמ''א וש''פ בסי' תרכ''ו לדינא.
י''ג. בשיטת רש''י בהנ''ל.
י''ד. בביאור הביטול ע''י חבטן.

בענין סוכה תחת סוכה

כ''ז. בביאור דרשת הגמ' לפסול סוכה תחת סוכה וסוכה תחת אילן ובית.

דף י' ע''א

ו' בגדר של הפסול של סוכה תחת סוכה, אם משום כ' סככות או משום כ' סוכות.
ח' בדין יכול לדור בסוכה עליונה אבל לא מחמת הסכך של התחתונה.
ט' בגדר של יכול לקבל כו''כ.
י'-י'(ב'). בביאור הפסול בסוכה תחתונה כשהעליונה ראוי לקבל כו'כ וביישוב דעת הבעה''מ דקי''ל כר''ח ומ''מ צריך שיכול לקבל כו''כ, ובדעת המאירי בזה.

בענין פירס עלי' סדין

י''א-ט''ז. בביאור הפסול בפירס עלי' סדין לשיטת הר''פ, לרש''י, להי''מ ברש''י והר''פ, להגאונים מובא בתוס' ולהר''ת.
ט''ז. במה שהק' המפרשים לר''ת דבסדין צל''מ אף כשיש צל''מ של סכך כשר יש לפסול ובדעת הפוסקים בזה.

דף י' ע''ב

בענין נויי סוכה

א' בענין נויי דפנות.
א'(ג'). בענין נוי סוכה שאינן ממעטי' משיעור כ' להכשיר.
ג' בביאור החילוק בין נויי סוכה והוצין יורדין תוך י'.
ד'-ה'. בענין מן הצד ממעטי' ובדין כלים ומנורה בסוכה קטנה.
ז'-ח'. בטעם שלא אמר ר' אשי להוריד הכתונת משום שמסכך בדבר המק''ט. ובגדר הגזרה משום מראית העין.
י' בענין נויי סוכה מופלגים ד' מן הסכך.

בענין הישן בכילה תחת המטה תחת הקינופות ותחת נקליטי המטה

ט''ז- ט''ז. בביאור הפסול דכילה גבו' י' וקינופות ובקו' שמואל ''כהכשרה כך פסולה'' בסוכה תחת הסוכה.

דף י''א ע''א

ג' בענין ''לא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע''.
ו' בענין המטה ואם קביעי או לא.

בענין פסול מחובר ותעשה ולא מן העשוי

ז' בפי' הדלה עלי' את הגפן.
ח' פי' של ''סיכך על גבה'' ובפי' ר''ת.
י''ד. ביאור הפסול של תעשה ולא מן העשוי בסיכך במחובר ובענין המקור לפסול מחובר.
ט''ז- ט''ז. ביאור כוונת רש''י במה שלכו''ע פסול בחוטט בגדיש משום תולמה''ע ובדעת הריטב''א בזה.
י''ז. דעות הראשונים בענין סיכך בתוך הבית ושוב הסיר הרעפים.
י''ח. בביאור ''קציצתן זו היא עשייתן'' להנ''ל.
י''ט. בגדר דין נענוע להנ''ל.
כ'. בדעת הרי''ף והרמב''ם בהנ''ל.
כ''ב. בביאור החידוש במה של''צ לסתור אלא לנענע.
כ''ד. בענין תעשה ולמה''ע בדפנות.

דף י''א ע''ב

ח' בביאור פסול ב''שלפינהו שלופי'' לרש''י תוס' הריטב''א והר''פ.
י' בביאור ''ילפי' לולב מסוכה'' לשיטת רש''י.
י''א. מרא''מ בענין ללמוד שאר מצות מסוכה בדין תעשה ולמה''ע.
י''ב בדעת הר''ח בסברת המ''ד דלא ילפי' לולב מסוכה.
י''ג. בענין הידור מצוה באגד לשיטת רבנן דר''י.
י''ד. במה שאין שייך עשיי' בלקיטת הלולב מן הקרקע.
י''ז. בענין אין אדם דן גז''ש מעצמו.

בענין סכך שאינו מק''ט וגידולו מן הארץ

כ''ז. בגדר של גידולי קרקע לכל הפי' שבגמ'.

דף י''ב ע''א

א'(ב'). בענין מקור לפסול מחובר ודבר המק''ט למסקנת הגמ'.

ב' ביאור המקור דר"ח מקרא דנחמי'.

בענין תעשה ולא מן העשוי וגזרת אוצר בחבילות ובחוטט בגדיש

ח(ב')- ט'. בענין "וכולן שהתירן כשרות" ובדעת הב"י בזה.
י'. בדין סיכוך בחבילות בדעת להתירן.
י"א. בגדר החיוב שיהא הסכך לשם צל.
י"ב בביאור פסול דחוטט בגדיש.
י"ג. ביאור הציור של הגזרה דחוטט בגדיש לר' אשי.
י"ד. במה דלא גזרי' בחוטט בגדיש כמו בחבילות

דף י"ב ע"ב

בענין פסול בסכך שמק"ט ובדבר שריחו רע

ט'. סיכום דעות הראשונים בפסול דאניצי פשתן.
י'- י"א. בענין שווצרי ובגדר האיסור לסכך בדבר שריחו רע.

דף י"ג ע"א

בענין חבילות וגזרת אוצר

א'. בביאור "אגד בידי שמים לא שמי' אגד" ובטעמא דמסככין באפקותא דדקלא. .
ד' בביאור פסול דמרור כשיש לו שם לווי.

דף י"ג ע"ב

א'-ג'. בענין איסורייתא דסורא וצריפא דאורבני, ובדעת הטור והב"ח ובדין סיכוך במחצלת.
ד' בענין סיכוך בירקות.
ז' בגדר פסול בדבר המק"ט.
ח'. ביאור "דלא ליבדרן" לרש"י ולתוס' ובמה דפליגי ר"א ור' מנשיא בר גדא.
י'. בענין הכשר סוכה כשיש רוב פסולת ומיעוט אוכל.
י"ג. בגדר הפסול של דבר המק"ט.

דף י"ד ע"א

בענין סיכוך בנסרים וגזרת תקרה

ג' בפי' מתני' "נתן עלי' נסר שהוא רחב ד"ט כשרה ובלבד שלא יישן תחתיו".
ו'. ביאור גזרת תקרה והפסול בתקרת הבית.
ז'-ח'. ביאור מחלוקת ר"מ ור"י לרב ולשמואל, לרש"י ולהר"ן והריטב"א.
ח'(ב') בדין סכך רחב ד' שאין מנסרים.
ט'. בדין סכך בנסרים שאינם רחבים ג'.
י'. בביאור "הא קנים בעלמא נינהו".

דף י"ד ע"ב

ב'. בענין דו"ע ביותר מד"א ובצירוף של סכך פסול לדו"ע.
ח'- י"א. בדעת התוס' הרא"ש בצירוף של נסרים ובמה שצריך בין נסר לנסר כמלא נסר לדעתו ולדעת תוס' ובדין הפכן על צידיהן לשיטתייהו.
י"ח. במה שהסוכה פסולה בהפכן על צידיהן ואין הנסר רחב ד' על צדו.
י"ט. בביאור "דאנחא אפומא דמטללתא ואין מיירי בסוכה גדולה או קטנה.
כ'- כ"א. בשיעור ג"ט לפסול באנחא אפומא דמטללתא.
כ"א- כ"ב. בענין אנחא אפומא דמטללתא בלא פסל היוצא למ"ד הפכן על צידיהן פסולה ובדעת רש"י בזה.
כ"ג. בענין דופן המפסיק באמצע הנסר, ובדעת המג"א והמשנ"ב בזה.
כ"ד. בענין פסל היוצא בלא דפנות.

דף ט"ו ע"א

בענין תקרה שאין עלי' מעזיבה

א' בביאור טעם לפסול בתקרת הבית.
ב' באיזה תקרה מיירי במתני' ובביאור מח' ר"מ ור"י.
ג' בפי' "שאין עלי' מעזיבה" ובטעמא דמתני' מיירי בכה"ג.
ד' בביאור "מפקפק".
ה' בענין הסרת מסמרים כשלא מניח הנסרים אף שלא היו מונחים לשם צל אלא לשם דירה, ובדין נוטל א' מבנתיים לרש"י ולהרא"ש ובדעת המשנ"ב.
ז'. שיטת ב"ש אליבא דשמואל לפי' רש"י.
ח-ט'. בדעת רש"י ותוס' דנוטל א' מבנתיים להכשיר ח' אמות מצומצמות בלבד.
י"ח. בביאור "בביטולי תקרה קמפלגי".

בענין המקרה סוכתו בשפודין ובארוכות המטה

י"ח(ב') בביאור ציור הגמ' של המקרה סוכתו בשפודין ואם הסכך כשר מצד השפודין או על גבן.
י"ח(ג'). בדעת הב"ח לפסול סוכה שיש שפודין תוך ג' מטעם לבוד.
כ'. בביאור הדמיון מפרוץ כעומד לשיעור הסכך בסוכה.
כ"א. ביישוב קו' הראשונים מדף כ"ב שמבואר דבעי' צל"מ ובדעת הר"מ ביישוב קו' תוס' שם.

כ''ב. בקו' הראשונים מחבטן לעיל בדף ט' שמשמע דצריך רוב סכך כשר.
כ''ג. בשיטת רש''י בתליית הגמ' בפרוץ כעומד, ובביאור קו' הגמ' והא אפשר לצמצם.
כ''ד. ביאור הביטול של סכך פסול בכשר לרש''י ולתוס'.
כ''ה. בפי' הגמ' כאן לשיטת תוס' לעיל דף ט' שאין הסכך פסול מצטרף לסכך כשר כשיש צל''מ של סכך כשר.
כ''ו. בפי' הגמ' לשיטת תוס' והר''ח דגרסי ''והא א''א לצמצם'' ואם קו' הגמ' אף לר''פ ובפי' שתי וערב לדעתם.
כ''ז. ביאור תירוצי הגמ' לשיטת תוס'.
כ''ח. בפי' הר''ח ואם צריך שיהא רווח כמותן בין כל שפוד ושפוד.
כ''ט-ל''ב. בדעת הריטב''א בפי' קו' הגמ' וביישוב קו' הר''ת לקמן בדף כ''ב ע''ב, ובשיעור סכך כשר ופסול בסוכה ובדעת הרא''ש בזה.
ל''ג. בענין סוכה עם שפודין ונקבים כדי לראות הכוכבים.
ל''ד. במש''כ התוס' והרא''ש לעיל בדף ט' דכי שקלת לי' לפסול הסוכה כשרה אין הסכך פסול מבטל הכשר.
ל''ה. בענין החילוק בין מחיצה דסגי בקנים דקים תוך ג', ובסכך דלא מהני.

<u>ט''ו ע''ב</u>

<u>בענין סיככה בבלאי כלים ובארוכות המטה</u>

<u>בענין החוטט בגדיש</u>

ו' בביאור הפסול דחוטט בגדיש ובביאור מתני' ''לעשות לו סוכה אינה סוכה''.
ז' בענין ''עשיי'' לשם צל'' שצריך בחוטט בגדיש.
ח' בביאור מה שיש להכשיר כשיש חלל טפח להנ''ל.
ט' בדין סכך קודם לדפנות (פי' בדעת ההג''מ מובא ברמ''א ובדעת הרמב''ם והשו''ע בזה)
י- י''ב. בדעת רש''י בענין עשיית הגדיש לשם צל כשיש בו חלל טפח ובמש''כ רש''י מלמעלה למטה, וביישוב שיטת הרי''ף.
י''ג. בדין חלל טפח במשך ז' בסוכה גדולה.
י''ח. בפי' תוס' ד''ה אבל ובכוונתו לדמות דברי ר''ה להא דלעיל בסוכה תחת סוכה.

<u>בענין מחיצה תלוי'</u>

כ'. מחיצה תלוי' אינה מתרת.
כ''א במה דלא אמרי' גוד אחית להתיר מחיצה תלוי'.
כ''ב. בטעם שמלמטה למעלה כשרה (אם משום גוד אסיק).
כ''ג. בביאור שיטת ר' יוסי.

<u>דף ט''ז ע''ב</u>

ז' סוכה של מחצלת ז' ומשהו ואם אמרי' ב' הלכתות להכשיר.
ח' בענין שיעור מחצלת, ואם צריך שיהא בכל אורך הסוכה או בגובה י'.
ט' בענין ''ב' לבודין אמרי''.
י''ב-י''ג. באיזה אופן מתיר הפס ד' משום דופן, ובדין פיס משהו בין ב' דפנות העשויות כמבוי.

<u>דף י''ז ע''א</u>

ג' בביאור דברי תוס' שצריך מחיצה של שתי וערב ובדברי הפוסקים לדינא.

<u>בענין דופן עקומה</u>

י''א. בביאור הצריכותא דאמרי' דו''ע אפי' בסכך פסול.

<u>בענין שיעור סכך פסול ואויר</u>

ט''ז. בביאור הפסול בסוכה שע''י אויר ג' או סכך פסול בד''ט.
י''ז(ב') בענין אם פסל היוצא מן הסוכה נדון כסוכה כשיש סכך פסול בין הכשר והפסל היוצא
י''ח. בדין פסל היוצא בלא דפנות.
י''ט. בענין ספקת תוס' אם להכשיר כשצריך לצרף הסכך מן הצדדין לשיעור הכשר סוכה.

<u>בענין שיטת רש''י וההשלמה בפסול דאויר ג' וסכך פסול ד'</u>

כ''ג. בדעת רש''י וההשלמה בפסול אויר ג' וסכך פסול של ד' לפסול כל הסוכה ע''פ דברי הס' המאורות.
כ''ג(ב') בביאור כוונת רש''י בדף י''ד ע''ב בפסול דנסר אפומא דמטללתא להנ''ל.
כ''ג(ג') בביאור דברי רש''י בדף ט''ו ע''א בסוכה של ח' אמות מצומצמות ובדין שינה תחת דו''ע להנ''ל.
כ''ד. עוד בענין הנ''ל, ובביאור הפסול שע''י סכך פסול וביישוב קו' רבה לתל' דרב.
כ''ה. בענין הפסול דמחיצות שאינם סמוכות להסכך לפי' רש''י ובביאור הצריכותא דדו''ע אפי' בסכך פסול להנ''ל.
כ''ו. בשיטת רבה ותל' דרב בפסול דד''א מן הצד להנ''ל.

דף י"ז ע"ב

ב' בענין שיעור סכך בסוכה קטנה (מח' המג"א והא"ר) ובטעם הכשר סוכה קטנה בפחות מג' של סכך פסול.
ב'(כ') בטעם השלמת שיעור הסכך בסכך פסול.
ג' בשיטת הר"ח בהנ"ל.

דף י"ח ע"א

ד' בקו' הגמ' "אמאי כשרה" לפי' רש"י.
ו' בדין לישן תחת הפסלים מן הצד ובדין שינה תחת דופן ותחת דופן העקומה.
ז' בדין שינה תחת סכך פסול רחב ג'.

בענין אויר ג' ומיעטו ובדין לבוד באמצע

ח'. בענין תעשה ולא מן העשוי במיעט האויר או הסכך פסול.
י'. בענין אם יש פסול אויר במשהו במקום דלא אמרי' לבוד, ואם נחלקו ר"א ורבינא בסוכה גדולה.
י"א. בקו' רעק"א בהג' לשו"ע סי' תרל"ב ג'. ובדעת רש"י בשיעור אויר לפסול.
י"ב. בביאור הא דנחלקו אם יש אויר באמצע או לא.
ט"ו. בדין מיעטו בשפודין בסוכה של ח' או ט' טפחים ובדעת רש"י במש"כ המג"א סי' תרל"ב ג'.
ט"ז. בענין "אין לבוד באמצע" לפי' הר"ן ולפי' תוס' ורש"י.
י"ז. בענין הכשר סוכה בנקבים דקים למ"ד אין לבוד באמצע.
י"ח. בדעת רש"י בהא דנחלקו אם יש לבוד באמצע או לא, ובביאור מחלוקתם לענין לבוד בטומאה.

בענין פי תקרה יורד וסותם

כ'. סיכום דעות הראשונים בביאור הציור של "סיכך ע"ג אכסדרה" כשיש לה פצימין וכשאין לה פצימין, ללישנ"ק וללישנ"ב.
כ"א בדברי הפוסקים בהנ"ל, ובדין פצימין מג' או ד' רוחות פחות פחות מג' (בדברי המג"א ריש סי' תר"ל).
כ"ב. בפי' תוס' והר"ן לעיל דף ד' במח' אביי ורבא בסוכה ע"ג העמוד, ובביאור אם בפי תקרה יש מחיצות ניכרות בסוכה.

דף י"ח ע"ב

א' בדעת רש"י בביאור החילוק בין אכסדרה בבקעה דאמרי' פ"ת יורד וסותם ובהפחית דופן אמצעי דל"א פי תקרה.

ט'. במה שהק' רבא מ"הפחית" דופן האמצעי, ולא כשנעשה מתחילה לשם כך.
י"א. בשיטת רש"י בקו' הגמ' מהפחית דו"ע.
י"ג. בביאור תליית הגמ' של המחלוקת אביי ורבא בדרב ושמואל לפי' רש"י.

דף י"ט ע"א

א' בסברת רבא דלא אמרי' פי תקרה אא"כ להכי עבידי.
ב' בענין אם הפי תקרה יורד וסותם או כל התקרה, ובסברת רבא דלא אמרי' פי תקרה אם לאו להכי עבידי לפי' רש"י.
ד' בביאור החילוק בין השוה את קירויו ובין סיכך ע"ג אכסדרה.
ח' בביאור קו' תוס' ד"ה אחוי לי'.
י"ב-י"ד. סיכום דעות הראשונים ביישוב קו' תוס', ובפי' הגמ' "היינו פצימין" ובדעת רש"י בהנ"ל ובגיר' הגמ' "ולחי היינו פצימין".
ט"ו. במה שצריך טפח שוחק פחות מג' לדופן כדי שיהא דופן של ד'.

בענין פסל היוצא מן הסוכה

י"ח- כ"א. בביאור ההו"א ד"הואיל ולגואי עבידי, ואם יש הו"א לפסול הדפנות או הסכך, וביישוב קו' תוס' וביאור הקמ"ל לדעתו.
כ"ב. בביאור ההו"א לפסול הפסל היוצא מהדופן הקצר.
כ"ג. בביאור הקמ"ל להכשיר סוכה אף בלא הכשר סוכה.
כ"ד. בענין פסל היוצא בלא דופן.
כ"ה ביישוב קו' המהרש"א על פי' רש"י בד"ה מהו"ד.
כ"ו- כ"ז. בביאור ההו"א לפסול הסוכה שמעוטה חמ"ר מצלתה ובמסקנת הגמ'.
כ"ח. בענין שיעור סכך פסול לענין שינה.
כ"ט. סיכום דעות הראשונים בפי' ר"א "זה מצטרף וישנים תחתיו".
ל'. בטעמא דאין ישנים תחתיו.
ל"א- ל"ג. ביישוב הקושיות של תוס' ד"ה לא יהא.
ל"ד. במה שאין ישנים תחתיו באויר פחות מג' ובחילוק בין סוכה גדולה וקטנה לתוס' ולהרא"ש.
ל"ו. בפי' גיר' הספרים לאסור שינה תחת כל סכך פסול ובשיעור לפסול לתוס' ולר"פ.
ט"ל. בביאור תי' הגמ' "ומי איכא מידי".

דף י"ט ע"ב

בענין סוכה העשוי' כמין צריף וכענין שיפועי אהלים

ז'-ח'. סיכום בדעות הראשונים בטעמא לפסול בסוכה כמין צריף ובטעם להכשיר כשהפליגה או הרחיקה טפח ובדעת רש"י בזה.
ט'. סיכום דעות הראשונים בשיעור הכשר סוכה העשוי' כמין צריף, וסמכה לכותל, ובשיעור זע"ז בסכך ובחלל הסוכה.
י' בדעת הר"ן והריטב"א שצריך סכך ז'.
י"א. באיזה מקום נפסק הדופן מן הסכך לשיטת הריטב"א והר"ן.
י"ב. בדעת הרא"ה שיש לצרף הסכך והדופן לשיעוריהן.
י"ג. בדעת הרמ"א בהנ"ל.
ט"ו. בספקת תוס' אם יש להכשיר תחת השיפוע.
י"ז. בביאור הדמיון של תחת הדפנות לפסל היוצא מן הסוכה לתוס' ולהרא"ש.

בענין מחצלת וסכך מדבר המקבל טומאה

כ"ט. בביאור החילוק בין עשאה לשכיבה או לסיכוך.
ל'. בדעת תוס' בהנ"ל.

דף כ' ע"א

ב'. בביאור המח' ת"ק ור' דוסא בברייתא.
ג' בדין מחצלת של שיפה ושל גמי.

מסכת סוכה

פרק סוכה

דף ב' ע"א

א') מתני' סוכה וכו'. במה שמתחילים בדיני סוכה, ולא בדיני לולב הכתובים ראשונה בתורה, עי' בפור"י שפי' דבזמן הזה ליכא מצות לולב מה"ת כלל כשחל יו"ט ראשון בשבת. ובערוך לנר פי' משום דכאן מיירי בעשיית הסוכה שהוא קודם יו"ט וה"ה ג"כ בכלל מצות סוכה וכמבואר ממה שמברכין עליו שהחיינו. ועוד אפי' מצות ישיבת סוכה קדיס, שבליל ראשון יש חיוב לישב בסוכה ואין מצות נטילת לולב עד היום.[1]

ב') מתני' סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה. בגיר' מתני' "למעלה" עי' בריטב"א ובר"ן שפי' ע"פ הגמ' בעירובין ג' ע"ב ד"חלל סוכה תנן" ואם הסכך למעלה מכ' אבל אין החלל למעלה מכ' כשרה, וא"כ פי' דמתני' "סוכה" פי' הסכך, שהיא גבוהה למעלה מכ' פסולה, אבל אם הסכך "גבוהה כ" ואינו "למעלה" מ"גבוהה כ" כשרה.[2] (ועי' בשפ"א שהק' למ"ד שם דפוסל אפי' שכיס חלל כ', ועי' בחי' הב"ח שכ' דמ"מ לכו"ע כשר מדאו', והכא מיירי בסוכה דאו' וכמבואר בגמ' לקמן.) וע"ע ברש"ש ריש עירובין שפי' באו"א, ולדבריו פי' ד"סוכה" דמתני' לא קאי על הסכך וכמו שפי' הריטב"א אנא על החלל.

בענין חמתה מרובה מצלתה

בענין הפסול של חמתה מרובה מצלתה- פי' הר"ן בדעת רש"י

ג') רש"י ד"ה ושחמתה וכו' המועט בטל ברוב והרי הוא כמי שאינו וע"ש הסכך קרוי' סוכה. בביאור כוונת רש"י, עי' בר"ן שפי' דאין כוונתו שהסכך למעלה בטל

[1] והנה, במש"כ שעשיית הסוכה הוא מצוה בפנ"ע, כן מבואר מדברי רש"י במכות דף ח', וכ"פ הנצי"ב בהעמק שאלה במש"כ השאלתות, ועי' במש"כ בהערות למס' סוכה מאת הגרישי"א בריש מסכתין. אולם מש"כ להוכיח שהוא מצוה בפנ"ע ממה שמברכין שהחיינו, צ"ע הרי גם בעשיית הלולב מברכין שהחיינו, ואף שאינו מצוה בפנ"ע אלא שיש לברך שהחיינו גם בהכנת המצוה (אכן, ביחוסי תנאים ואמורים כ' שכיון שיש היקיש לולב לסוכה, גם בלולב יש מצוה בעשייתה וכמו בסוכה).

ואולי אפי' אם אינו מצוה בפנ"ע יל"פ דראוי להקדים סוכה כיון שהכנתו קודם יו"ט משא"כ בלולב. אבל א"כ צ"ל דל"צ להכין ולאגד הלולב קודם יו"ט ואף דקי"ל דאגד הלולב הוא בקשר שאסור לקשור ביו"ט מ"מ קי"ל דלולב א"צ אגד מעיקר הדין אלא למצוה מן המובחר. ומ"מ צריך לתלוש מן המחובר קודם יו"ט.

[2] ובפי' של "שאינה גבוהה עשרה טפחים" בסיפא דמתני' משמע שהסכך אינה גבוהה עשרה אבל אם גבוהה עשרה כשר והיינו שיש חלל של י' טפחים, ואילו לקמן בגמ' דף ה' ע"ב נחלקו בזה, ועי' בדברי נחמי'.

לגבי האויר וכאילו אין שם סכך כלל (''וכמו שראיתי מי שכתבו כן'' וכעי''ז משמע מדברי התוס' רי''ד וכמו שנבאר להלן) דהא לקמן בדף כ''ב ע''ב מבואר לשיטת רש''י שבסוכה שהיא מחצה על מחצה למעלה, ומחצה אויר ומחצה סכך, פסולה וכמו שפי' רש''י התם שאם יש למעלה מחצה על מחצה אז ''חמת האויר שנראת בארץ רחבה הרבה'' מצל הסכך. ובכה''ג אין שייך ביטול ברוב כיון דכי הדדי מינהו ואין כאן מועט ליבטל ברוב. אלא בצלתה דלמטה קאמר דהצל בטל לגבי חמתה, שהיא מרובה הימנו.

הרי שפי' הר''ן שלפי מה שפי' רש''י לקמן בדף כ''ב ע''ב דאם כי הדדי מינהו למעלה פסולה, צ''ל דהכא הביטול ברוב הוא בצל למטה ולא בסכך למעלה דאל''כ ק' האיך בטל הסכך כשאין רוב אויר אלא כי הדדי מינהו.

והנה, לפי הבנת הר''ן ברש''י משמע דהא דצריך צלתה מרובה מחמתה, ושלא יהא חממ''ל, היינו שצריך שיהא הצל למטה מרובה, ואזלי' בתר הצל בקרקעו של הסוכה ולא בתר הסכך, וטעמא משום שהתכלית של הסכך הוא לצל ו''לצל עשוי'', ולכן לענין אם להחשיבו כסוכה כשרה מחמת הסכך צריך שיהא צל מלמטה שאינו בטל וכגון שרובו צל למטה או עכ''פ שיש מחצה צל למטה שאין הצל בטל.

וכדברי הר''ן משמע ג''כ מלשון רש''י לקמן בדף כ''ב ע''ב שפי' הא דהסוכה פסולה בכי הדדי, וז''ל ''לפי שחמת האויר נראית רחבה מן הצל של סכך'', ומשמע דטעמא לפסול במחצה על מחצה למעלה הוא משום שעי''ז יהי' רוב חמה למטה וממילא הצל למטה בטל ברוב.

וע' בתוס' בדף כ''ב ע''ב שהק' לפי' רש''י, דהא ר' פפא אית לי' פרוץ כעומד מותר וכשרה, וא''כ מ''ש הכא דבכי הדדי מינהו פסולה. ולכן פי' הר''ת דאם האויר והסכך כי הדדי למעלה כשרה.[3]

ובייאוש קו' הר''ת עי' בר''ן שם שתי' דאע''פ שלענין סכך פסול וכשר אמרי' דפרוץ כעומד כשרה, מ''מ שאני אויר וסכך כי הדדי, ''שכיון שאם הם שוין מלמעלה האויר רבה מלמטה וסוכה בצל תליא מלתא הרי פרוץ שלה מרובה על העומד''. וכעי''ז פי' גם הרמב''ן שם במלחמות.

ולפוס ריהטא יל''פ שהר''ן אזיל לשיטתו בשיטת רש''י וס''ל דבצל תליא מילתא ואזלי' בתר הצל והחמה למטה על הקרקע, ואם רובו צל או עכ''פ מחצה צל למ''ד פרוץ כעומד מותר הסוכה כשרה דלא אזלי' בתר הסכך למעלה אלא בתר הצל למטה להחשיב הסוכה והסכך, ולכן אם למעלה הם כי הדדי יהי' החמה מרובה מלמטה והצל בטל ברוב. אבל להר''ת אזלי' בתר הסכך למעלה וכיון שהם כי הדדי כשרה כמ''ד פרוץ כעומד.

במה שיש לדקדק בהנ''ל מדברי רש''י ד) אולם נר' שיש לדקדק מלשון רש''י דלא ס''ל שהשיעור של צל''מ תלוי בצל למטה בהסוכה, שהרי פי' רש''י דכיון דבטל ברוב ה''ה כמי שאינו ''וע''ש הסכך קרוי' סוכה''.

[3] ועי' בראי''ש שם שמבואר שאין לחלק בין סכך הסוכה ובין הדפנות ולומר שלענין הסכך לא אמרי' פרוץ כעומד מותר לענין הסכך, שהרי מבואר בסוגיא לקמן דף ט''ו שאף לענין הסכך אמרי' פרוץ כעומד כשר לענין סכך פסול עם סכך כשר. ועי' שם. אולם במאירי לקמן שם מביא ליישב כן בשם הי''מ, ואולי משמע ג''כ כדבריו מלשון הרמב''ם בפ''ה הי''ט, ועי' שם בנו''כ ואכ''מ.

ולפי הבנת הר"ן הו"ל למימר שע"ש הגל מקרי סוכה, ולא ע"ש הסכך. וכבר עמדו האחרונים בזה עי' בפנ"י ובחכמת שלמה בסי' תרל"א. ומשמע מלשון רש"י דתלוי בסכך מלמעלה ולא בגל מלמטה. ולהנ"ל צריך לדחוק ולפרש דכיון שהסוכה נקראת סוכה ע"ש הסכך, ותכלית הסכך לגל, ממילא צריך שיהא גל שאינו בטל במיעוטו.

עוד יש לדייק מלשון רש"י לקמן בדף כ"ב ע"ב שפי' רש"י דאם באתן כי הדדי ניהו כשרה וז"ל "כי הדדי כשרה נקט שיעורי' מלמטה שחמה וגל שוין בידוע שהקנים רחבים מן האויר". ומשמע מרש"י דהטעם דכי הדדי כשרה, אינו כמו שפי' הר"ן דאם למטה כי הדדי ניהו ליכא ביטול הגל מלמטה, אלא שכשהם כי הדדי למטה, בידוע שלמעלה יש רוב קנים, ובסכך למעלה תליא מילתא. (אכן, בדוחק יל"פ שאין כוונת רש"י לפרש טעמא דמלתא אלא לפרש המשך הגמ' והדמיון לזוזא ואסתירא.)

ועי' ברש"ש שעמד בזה ור"ל שכוונת רש"י בסו"ד לפרש אליבא דר"ה ברי' דר"י דס"ל דפרוץ כעומד אסור, ולדידי' א"א לפרש דתלוי בלמטה דא"כ אם למטה ה"ה שוין הו"ל למפסל, ולכן פי' דלר"ה ברי' דר"י צ"ל דתליא בסכך למעלה ונמצא שר"פ ור"ה ברי' דר"י דנחלקו לענין פרוץ כעומד, ג"כ נחלקו בגדר של חמתה מרובה מצלתה, שלר"פ דפרוץ כעומד מותר, תלוי בגל מלמטה, ואילו לר"ה ברי' דר"י תלוי בסכך למעלה.

ולענ"ד ק' לפרש כן ול"מ מרש"י שבא לפרש בב' אופנים שונים, ועוד הרי הרי"ף והטור ג"כ נקטו בביאור סוגית הגמ' לקמן דף כ"ב כשיטת רש"י דבכי הדדי למעלה פסולה וכי הדדי למטה כשרה, וג"כ כתבו כלשון רש"י ד"בידוע" שיש רוב קנים למעלה, ופסקו שניהם כר"פ דפרוץ כעומד, ולפי הבנת הרש"ש לא הו"ל לפרש כן כיון דאי"ז אלא כר"ה ברי' דר"י שחולק וס"ל דפרוץ כעומד אסור.

אלא ודאי משמע שאף לרש"י אזלי' בתר הקנים למעלה, ואם רוב קנים למעלה כשרה, ולא אזלי' בתר הגל מלמטה, וכמשמעות רש"י ד"ע"ש הסכך" וכנ"ל, ולכן פי' דכשהם כי הדדי למטה כשרה רק משום שבידוע שלמעלה יש רוב קנים. אבל לפי"ז הק"ל וכמו שהק' הר"ן, דאם אזלי' בתר הסכך למעלה, האיך בטל הקנים כשהם כי הדדי, והלא אין ביטול אלא ברוב בלבד.

ועו"ק מלשון רש"י שפי' טעמא לפסול בכי הדדי למעלה "לפי שחמת האויר גרמית באתן רחבה הרבה מן הגל" ומשמע דאין לפסול במה שלמעלה אין רוב קנים, אלא דהו"ל להכשיר אם לא משום שלמטה יש רוב חמה, וצ"ע.

ומהלשונות של רש"י משמע דבאמת הדבר תלוי בסכך למעלה, ומ"מ באופן שלמעלה ה"ה "כי הדדי" שייך ביטול, ולא עוד אלא דהא דשייך ביטול אף כשאין רוב אויר למעלה אלא כי הדדי, היינו משום שכשהם כי הדדי יש רוב חמה למטה. וצ"ע.

במה שיש לדקדק גם בדעת הר"ן והרמב"ן בזה

ה) ונר' שאף בדעת הר"ן והרמב"ן יש לדייק שאין כוונתם דאזלי' בתר הגל למטה בלבד דיעוי' בלשון הר"ן בדף כ"ב לייסב דעת רש"י דבמחלה סכך ומחלה אויר פסול אף לר"פ דפרוץ כעומד מותר, ופי' הר"ן דהיינו משום שכיון שהסוכה בגל תליא מילתא "הרי פרוץ

שלה מרובה על העומד, ולר"ה ברי' דר"י דאמר פרוץ כעומד אסור תני לי' בכי הדדי מלמטה משום דלמעלה עומד מרובה ומלמטה נמי כי הדדי עומד מרובה על הפרוץ מחשיב לי".

וצ"ע אדא מש"כ הר"ן דטעמא דפסולה בפרוץ כעומד למעלה הוא משום שלמטה הוי פרוץ שלה מרובה על העומד. וכ"ה ברמב"ן "הרי נפרץ רובה", ולא הו"ל לפרש שהפסול מדין פרוץ מרובה אלא משום שאין חצי' מסוכך והסכך בטל וכמו שפי' רש"י, ולמה צריך לפרש משום פרוץ כעומד. ומשמע דמשום שאין אלא מיעוט על למטה אינו טעם לפסול כיון שלמעלה יש סכך כשר ופרוץ כעומד כשרה. ולכן אין לפסול אלא משום שכיון שלמטה יש רוב חמה הו"ל כפרוץ מרובה.

עו"ק במש"כ דשייך פרוץ כעומד על הצל למטה, שהרי אפי' אם נאמר דאזלי' בתר הצל למטה, היינו שבאופן שיש מיעוט על למטה, אין הסכך חשוב כיון שאינו עשוי' אלא לצל ואינו מיצל כראוי והצל כמאן דליתא משום שהצל בטל בחמה, אבל מ"מ אין שייך בצל הענין של עומד מרובה או פרוץ מרובה, אלא בסכך לחודי'. וצ"ע. (וגם מזה משמע כהנ"ל שע"י מה שלמטה יש רוב חמה, ממילא גם מה שלמעלה יש מחצה קנים לא חשיבי.)

עו"ק מש"כ הר"ן דלר"י ברי' דר"י בכי הדדי למטה כשר משום שלמעלה עומד מרובה, ולכן אף דלמטה כי הדדי הו"ל כעומד מרובה, וק' אם אזלי' בתר למטה וכנ"ל, אף לר"י ברי' דר"י אין להכשיר במה שלמעלה עומד מרובה, והא למטה שוין ופרוץ כעומד אסור. והאיך חשבי' לי' כעומד מרובה גם למטה ע"י מה שמלעלה עומד מרובה. וצ"ע.[4]

ומשמע מהר"ן דלא אזלי' בתר הצל והחמה למטה בלבד, ואם למעלה יש סכך כשר והסכך אינו בטל, וכמו לר"ה ברי' דר"י כשיש עומד מרובה למעלה, אז אף אם למטה החמה מרובה אין לפסול.

וכמו"כ יש לדייק במש"כ המאירי לקמן דף כ"ב דאזיל בשיטת רש"י והר"ן וכו' בביאור הגמ' שם ופי' דלר"ה ברי' דר"י צריך שיהא "או למעלה או למטה" צל מרובה[5], אבל אם שניהם אהדדי פסולה, ואילו לר"פ אם שניהם אהדדי כשרה, הרי דבא' מהן סגי וכנ"ל.

אבל לפי"ז ק' במש"כ לר"פ דאפי' אם יש מחצה למעלה פסולה משום שלמטה פרוץ מרובה על העומד, הרי אם אזלי' בתר מה שלמעלה הו"ל להכשיר וכקו' הר"ת דפרוץ כעומד כשרה, והאיך חשוב כפרוץ מרובה למעלה ע"י מה שלמטה יש רוב חמה. וצ"ע.

בדעת הרי"ד והרא"ש בהנ"ל

ו) והנה, ביישוב קו' הרי"ת על רש"י לקמן דף כ"ב ע"ע בתוס' רי"ד שם שהביא שם מה שמקשים הראשונים בשיטת רש"י שם לפסול הסוכה במחצה על מחצה למעלה, והרי ר"פ ס"ל דפרוץ כעומד מותר, וכקו' הר"ת בתוס', ותי' הרי"ד בחו"א ושלא כתירוצו של הר"ן והרמב"ן, ותו"ד דהא דאמרי' פרוץ כעומד מותר לר"פ היינו בסכך

[4] אולם לפי מה שפי' הרש"ש בכוונת רש"י דנחלקו ר"י ברי' דר"י ור"פ אם אזלי' בתר למטה או למעלה יש ליישב.

[5] במה דשייך שיהא שוין בין מלמטה ובין מלמעלה, יל"פ דמיירי כשיש גם סכך פסול שם ולכן למעלה יש מחצה סכך כשר, ולמטה נמי אין אלא מחצה חמה, ועי' לקמן.

כשר ופסול, "שאין החמה נכנסת שם" אבל אם חל' אויר וחל' מסוכך אין לומר פרוץ כעומד מותר "שהרי חמתה מרובה מצלתה וכ"ז שהחמה מרובה מצלתה אפי' אם הי' נכון שלא נכנסה אלא מחור קטן, היא פסולה, שכיון שחמתה מרובה מצלתה בטל לי' להאי סכך לגמרי כאילו אינו". וכמו"כ פי' הרי"ד הא דלא אמרי' לבוד להכשיר סכך שאין בין קנה לקנה רוחב ג' טפחים, דמ"מ חמתה מרובה ולכן א"א להכשירה אף דליכא מאן דפליג בדין לבוד.

ומבואר מדברי הרי"ד דשייך ביטול בסכך למעלה, ולא רק בהצל למטה, ואפי' במחצה על מחצה למעלה מ"מ אמרי' שהסכך בטל. ולא עוד אלא שמדברי הרי"ד משמע שאפי' אם יש רוב סכך למעלה, אם חמתה מרובה מצלתה למטה ג"כ הסכך למעלה "בטל" ואף שהוא הרוב למעלה, כיון שלמטה חממ"ל.

וכאמור, כ"מ גם מהלשונות של רש"י דבסכך למעלה תליא מילתא, ו"ע"ש הסכך" קרוי' סוכה, ולכן פי' רש"י דטעמא דכי הדדי למטה כשרה הוא משום שעי"ז בידוע שלמעלה יש רוב קנים. ומש"כ רש"י דטעמא דכי הדדי למעלה פסולה משום שחמת האויר נראית בארץ, פי' דכיון שלמטה יש רוב חמה, ממילא הסכך למעלה בטל ואף שלמעלה אין רוב אויר, וכנ"ל. אולם עדיין צריך לבאר סברת הרי"ד, והאיך אמרי' ביטול אם אין רוב אויר למעלה, ועו"ק דאפי' אם ראוי לומר ביטול גם במחצה על מחצה, מ"מ ק' במה שהדבר תלוי בהצל למטה, ואם גדר שם סוכה תלוי בסוכה שיש סכך למעלה האיך נתבטל ע"י מה שיש רוב חמה למטה.

בביאור ענין הביטול של הסכך

ז) ונר' לפרש כוונת הרי"ד בהקדם מה שצריך לברר ענין הביטול של הסכך ומה שלא נקרא סוכה מחמת שהסכך בטל וכמי שאינו, והלא אין שייך ביטול בדבר הניכר, וכאן הסכך ניכר ואין תערובות כלל.

ועי' בשפ"א ובמהר"ץ חיות (וכמו"כ בהג' החת"ם על הט"ז סי' תרל"ב) שנתקשו בזה ופי' כולם דרש"י אזיל לשיטתו וכמו שפי' הר"ן בדבריו דהכא מיירי בצל וחמה למטה בקרקע, והצל שלמטה בטל להחמה למטה, והצל והחמה למטה אין בהן ממש, ובדבריס שאין בהם ממש שייך ביטול אף כשהם ניכרים.

אכן, אפי' אם נאמר כהבנת הר"ן ברש"י, מ"מ נר' שא"א לפרש כן בדעת הר"י מלוניל שכ' ג"כ כרש"י שהמועט בטל ברוב, ומ"מ פי' לקמן בדף כ"ב ע"ב כדעת הר"ת דמיירי כאן בצל למעלה ובמחצה על מחצה כשרה וכמו בפרוץ כעומד, וא"כ הק"ל דבדבר ממשי מיירי והמיעוט ניכר. ובלא"ה, הו"ל להר"ן להוכיח שלרש"י הצל למטה בטל בחמה למטה ממה דפי' משום ביטול ואין שייך ביטול בהקנים למעלה. וכן מדברי התוס' רי"ד לקמן בדף כ"ב ע"ב מבואר דס"ל דמיירי בביטול של הסכך למעלה ומ"מ ס"ל דשייך ביטול אף שהסכך ניכר, והק"ל.

וע' בקה"י סי' א' ב' דר"ל דכוונת רש"י לדין "רובו ככולו" ואף שאין שייך ביטול מ"מ כשיש רוב חמה הו"ל "ככולו" חמה ועי"ז לא מקרי סוכה ע"ש הסכך. (וכעי"ז מובא בשם הגרש"ר בזכרון שמואל.)

אולם נר' שמהר"ן מוכח דלא ס"ל הכי, שהרי הר"ן מוכיח שלפי רש"י החמה למטה מבטל הצל ולא שהאויר למעלה מבטל הסכך למעלה,

ממה שכ' רש"י לקמן דבמחצה על מחצה למעלה פסולה, ואף שאין שייך גבי' ביטול. ואם כוונת רש"י לדין רובו ככולו, יל"פ דמיירי בהסכך למעלה, ובמחצה על מחצה אין בו רוב סכך ולכן פסול, שצריך שיהא "כולו" סכך, ואי"ז אצא ע"י "רובו ככולו". ומבואר שלהר"ן אין כוונת רש"י לדין רובו ככולו אצא לדין ביטול ולכן במחצה על מחצה ליכא ביטול.

ועי' בחכמת שלמה בשו"ע סי' תרל"א א' שמייסב בא"ל, ותו"ד דהא דלא אמרי' ביטול ברוב בדבר הניכר או שאינו בתערובות, הוא כשאנו רוצים שיהא בהמיעוט הדין של הרוב, וכגון להתיר איסור שיש בדבר המועט מחמת שהוא כהרוב. אבל כשאנו רוצים לחקור אחר שום דבר לידע אם יש לו שם זה או זה, אז אמרי' ביטול ברוב אף בדבר הניכר, וכמו"כ הכא ודאי לא בטל הסכך שיהא כמו אויר בעלמא. אצא דהכא מצבד מה שצריך ליסב תחת הסכך, הרי צריך ליסב ב"סוכה" ובלשון המקרא, ו"שם סוכה" הוא רק במקום שהוא מסוכך, וב"שם סוכה" שייך ביטול אף שהסכך שגורס שיהא בו שם סוכה ניכר, דמ"מ לענין אם יש למקום "שם סוכה" אזלי' בתר רוב. ובזה פי' לשון רש"י "וע"ש הסכך קרוי' סוכה", פי' שכיון שכדי שיהא בו שם סוכה צריך סכך, אם אין רוב סכך, המועט בטל ברוב.[6]

בביאור כוונת הרי"ד להנ"ל

ח) ולפי דברי החכמת שלמה נר' שיש לפרש גם כוונת הרי"ד, דהרי לענין אם יש בדירה זו "שם סוכה" הדבר תלוי באם יש בו סכך חשוב, וסכך שאינו בטל, והיינו דאזלי' בתר הסכך. אבל דבר זה תלוי באם הסכך גורם גל למטה. ואם אין הסכך מועיל לעשות גל מלמטה שהוא מרובה על של החמה, או עכ"פ שיהא מחצה גל, אז אין חשיבות בהסכך שלמעלה שיהא במקום זה שם סוכה ע"ש הסכך.

וס"ל להרי"ד דענין ביטול של הסכך שייך גם אם יש רוב סכך, שמ"מ כיון שחמתה מרובה למטה, הסכך למעלה אינו מיגל והיינו דהסכך "בטל" פי' שאינו מועיל להחשיב המקום כ"סוכה" ע"ש הסכך, שהוא ביכולתו לעשות גל, וכיון שחמתה מרובה בתוך הסוכה אין עליו שם סוכה כלל שאין הסכך מועיל להיות מיגל שם.

בביאור כוונת רש"י הרמב"ן והר"ן להנ"ל

ט) ונר' שאף להר"ן יל"פ ג"כ כהנ"ל וענין הביטול כאן אינו אצא ב"שם סוכה" וכמו שפי' החכמת שלמה, ואין כוונתם לחדש דשם סוכה תלוי רק בגל למטה בלבד, ואף שפי' דהסוכה לגל עשוי', היינו שחשיבותו של הסכך למעלה הוא ע"י מה שיש ביכולתו להיות מיגל למטה, ולכן שייך ענין ביטול כשחמתה מרובה למטה, שבכה"ג הגל למטה בטל ברוב, וממילא אין הסכך שגורס אותו גל חשוב שיהא על ידי אותו סכך "שם סוכה" במקום זה.

ואפי' לר"פ דפרוץ כעומד מותר, מ"מ אף שיש מחצה סכך למעלה מ"מ כיון שחמתה מרובה למטה, הרי הגל למטה בטל, וממילא

[6] ובאמת ענין זה דומה ממש לענין של "רובו ככולו", אלא דהכא גם במחצה על מחצה שייך לבטל הסכך ול"צ שיהא רוב אויר ושיהא המיעוט כהרוב אלא בלא"ה יש ביטול של חשיבותו של הסכך מחמת שאינו מיצל, ולכן אין במקום זה שם סוכה כלל. (ע"ע במנח"ש שפי' ג"כ כעי"ז בביאור ענין ביטול דהכא, ושהוא ביטול במה שהסכך "סוכך".)

אין המחנה סכך שלמעלה חשוב שיהא נקראת סוכה על ידו. אבל אם בין מלמטה ובין מלמעלה הם שוין, ואין הגל למטה בטל, אז לר"פ דפרוץ כעומד מותר, ה"נ הסוכה כשרה וה"ה מקום שיש בו סכך חשוב ונקראת סוכה ע"ש הסכך. ורק אם למעלה שניהם שוין ולמטה חמתה מרובה, ס"ל להר"ן דאף לר"פ לא חשוב כפרוץ כעומד דעלמא, דהכא הו"ל כפרוץ מרובה כיון שאין המחנה סכך למעלה מועיל להיות מיגל אפי' בחצי'. וכן מדוייק לשון הרמב"ן שכיון שחמתה מרובה למטה "הרי נפרץ רובה" ו"מבטלה מתורת סוכה".

וכמו"כ א"א לפרש דפסול משום שלמטה הגל בטל, דמ"מ אין בזה טעם לפסול אם למעלה יש סכך וחשוב "סוכה" על ידי הסכך, ורק אם ע"י מה שלמטה החמה מרובה הו"ל כנפרץ רובו למעלה אז אין הסכך למעלה גורם שם סוכה, ופסולה.

וכן לר"ה ברי' דר"י דפרוץ כעומד פסולה, נ"ל שיהא גל מרובה על החמה למטה, אלא שיהא או למעלה או למטה גלתה מרובה, דבכה"ג הו"ל כעומד מרובה, פי' שהסכך חשוב ורואי לקרות המקום בשם "סוכה" ע"ש הסכך ואינו בטל.

ומה שפי' הר"ן בדעת רש"י שאין הסכך למעלה בטל אלא הגל למטה, הוא ממש"כ רש"י דהמועט בטל ברוב, ואילו לפי' הרי"ד אין ביטול של מיעוט ברוב כלל, אלא אפי' אם יש רוב סכך למעלה הרי הסכך בטל כיון שאינו גורם שיהא מחנה גל למטה, אבל להרי"ד אין ביטול "ברוב" שאין כאן רוב ומיעוט, אלא שחשיבותו של הסכך הוא להיות מיגל, וכיון שאינו מיגל ה"ה "בטל" פי' שאינו גורם שיהא במקום זה "שם סוכה" וכנ"ל. אבל מלשון רש"י שכ' שהמועט בטל ברוב, משמע דהביטול הוא בדבר שהוא המיעוט בדבר שהוא הרוב, ולכן פי' הר"ן בכוונת רש"י דאין כוונתו על הסכך למעלה דהרי גם במחנה על מחנה פסולה, וי"ל דלרש"י הא דהסכך למעלה אינו חשוב ואין להסוכה "שם סוכה" על ידי הסכך למעלה הוא משום שהגל למטה בטל בחמה למטה, ורק עי"ז בטל חשיבותו של הסכך למעלה ואינו מועיל הסכך שיהא להסוכה "שם סוכה" וכנ"ל.

היוצא בדעת כל הראשונים יל"פ דהסוכה נקראת ע"ש הסכך, וצריך שיהא בו "שם סוכה" והיינו שיהא מקום שיש בו סכך חשוב, וחשיבותו של הסכך הוא במה שישי גל למטה ע"י הסכך. ולכן כשהחמה מרובה למטה ממילא בטל חשיבותו של הסכך למעלה, וממילא אינו מועיל שיהא באותו מקום "שם סוכה" ע"ש הסכך כיון שאין הסכך חשוב. אבל בטעמא דמלתא ובמה שאין להסכך למעלה חשיבות שיהא להמקום "שם סוכה" על ידו כשחמתה מרובה למטה, נחלקו הראשונים. להר"ן וכמו"כ מדוייק מלשון רש"י הא דאין הסכך חשוב הוא משום שהגל למטה בטל להחמה המרובה ממנו, ואילו הי' מחנה חמה ומחנה גל למטה אין הגל בטל וממילא הסכך למעלה חשוב ורואי לקרותו "סוכה" על ידו.אבל לפי הרי"ד הא דהסכך אינו חשוב הוא משום שכיון שאין הסכך גורם שיהא עכ"פ מחנה גל למטה אין הסכך חשוב, אבל לא משום שהגל למטה בטל, ואפי' לולי "ביטול ברוב" של הגל למטה, מ"מ כיון שיש רק מיעוט חמה למטה, אין הסכך שמיגל על המקום חשוב שאין חשיבותו אלא במה שגורם גל למטה, והא אינו גורם אלא

מיעוט גל, ולא סגי בהכי שיהא להסכך חשיבות, ואינו מועיל שיהא שם סוכה ע"י אותו סכך.[7] (ויל"ע אם יש נפ"מ מטעמים הנ"ל. עוד יש לעי' אם משכ"כ הראשונים ליישב קו' הר"ת מהא דר"פ דס"ל פרוץ כעומד מותר תלוי בהנ"ל, שהרי כנר' שאע"פ שהרי"ד וגם הר"ן והרמב"ן מיישבים ומחלקים בין סכך פסול ובין אויר לענין פרוץ כעומד, מ"מ להרי"ד כשיש מחצה אויר וממילא חמתה מרובה למטה, הסכך למעלה בטל אף לולי טעמא דפרוץ מרובה על העומד, אלא דבלא"ה כיון שיש חמתה מרובה למטה אין הסכך חשוב וכנ"ל. אבל להר"ן והרמב"ן הא דבמחצה למעלה פסולה הוא משום דכיון דלמטה חמתה מרובה, ה"ה כנפרץ רובו, ויל"פ דאזלי לשיטתם, שלהר"ן והרמב"ן כשם שא"א לבטל חשיבותו של הסכך למעלה אלא במה שהגל למטה בטל לגבי החמה למטה, כמו"כ א"א לבטל חשיבותו של הסכך למעלה במה שחמתה מרובה למטה, אלא ע"י מה שחשוב כנפרץ רובו. וצ"ע.)

(וע' לקמן בדף כ"ב ע"א אות ד' ואילך בענין שיטת רש"י והראשונים שם שמשמע שאפי' כשיש יותר ממחצה של סכך שייך ביטול בקנה עולה ויורד שמ"מ אין גל"מ ע"י הסכך.)

בביאור תירוצי הראשונים ביישוב קו' הר"ת מפרוץ כעומד לר"פ, ובדין צל שבא מחמת סכך כשר ופסול בצירוף

י) והנה, בין להרי"ד ובין להר"ן הא דס"ל לר"פ דפרוץ כעומד ובמחצה סכך כשר ומחצה פסול הסוכה כשרה, אי"ז במחצה סכך ומחצה אויר, דבמחצה אויר שאני כיון שיש חמתה מרובה למטה, ולכן אין הסכך חשוב או משום דהוי כנפרץ רובו או משום דבלא"ה כל שחמתה מרובה למטה אין הסכך למעלה חשוב וכנ"ל. ויש להק' דהרי אפי' אם יש גל למטה, כיון שלולי הסכך פסול הי' חמתה למטה מרובה, מ"ש אם יש סכך פסול או לא, והלא ממ"נ אין הסכך כשר גורס שיהא גל הראוי להחשיב הסכך, ומה שיש גל למטה הוא רק בצירוף של הסכך פסול, וצ"ע.

וע"ע במג"מ בדעת הרמב"ם בפ"ה הל' ט"ז שכ' הרמב"ם דבמחצה סכך פסול, פסול משום דהוי כפרוץ, והק' המג"מ וכו' הרי קי"ל כר"פ דפרוץ כעומד כשרה. וכ' המג"מ דהי' ק' להרמב"ם כהנ"ל דאין לחלק בין סכך פסול ואויר וכשם שמבואר בדף כ"ב דבאויר פסול במחצה על מחצה, ה"נ בסכך פסול, וצ"ל דאף לר"פ יש לפסול במחצה על מחצה ומה שמשמע מהגמ' בדף ט"ו דלא ק' אלא לר"ה ברי' דר"י, יל"פ דאה"נ הו"ל להגמ' לומר "ולטעמיך". הרי שלפי המג"מ הרמב"ם ס"ל כקושיין, שכל גל שבא רק בצירוף של סכך פסול, אינו גל להחשיב הסכך ולהכשיר הסוכה על ידו.

ולפי פשוטו יש לפרש בדעת הרי"ד והר"ן, דאף אם אין גל כלל הרי חמתה מרובה והגל בטל או שהסכך למעלה אינו חשוב, מ"מ שאני

[7] ויל"פ שהרי"ד אזיל לשיטתו, דעי' לקמן בדף כ"ב ע"א בקנה עולה וקנה ירד, שלרש"י ורוב ראשונים אף כשיש חמ"ר בסוכה עי"ז, מ"מ הסוכה כשרה, ועי' בטור תרל"א שהביא בשם הרי"ד להק' דהרי בכל אופן שיש חמ"ר למטה הסוכה כשרה, וכמבואר ממה שא"א לסכך בקנים שהם תוך ג' מהדדי, ומדין לבוד, אלא ודאי דאף בסכך "מלא" למעלה הסוכה פסולה משום שיש רוב חמה למטה, וה"נ ל"ש. ואילו לרש"י וכו' יל"פ דשנא ושנא, ובמקום שיש סכך חשוב למעלה ואין רק מחצה בלבד, אין החמה למטה מבטל הסכך כלל, וכמו"כ בקנה עלה וקנה יורד שאין חסרון בשיעורו אלא במקומו, וע"ע לקמן בדף ט"ו ע"א אות ל"ד במש"כ.

כשיש לו מחמת הסכך כשר עם הסכך פסול שהלל בא מחמת שניהם והו"ל כאילו חצי' בא מן הסכך הכשר, שהרי מאחר שיש לו שם א"א לומר שאינו אלא מחמת הסכך פסול, אלא הוא מחמת שניהם ולכן הו"ל כאילו חצי' מחמת הסכך כשר, ולכן הו"ל מחצה לו מחמת הסכך כשר וסגי בהכי לר"פ דפרוץ כעומד מותר.

בדעת הרא"ש בהנ"ל

י-ב') אולם עי' ברא"ש שכנר' שבא לישב קו' הר"ת באו"א ואף שמחלק ג"כ בין כשיש אויר או סכך פסול וכמו שכ' הרי"ד והר"ן, וז"ל שם (פ"ב סי' ג') "ונר' לי דלא שייך להביא לכאן פרוץ כעומד דדוקא גבי סכך כשר וסכך פסול המונחין זה אצל זה שייך להזכיר פרוץ כעומד כדמייתי לי' לעיל אמתני' דהמקרה בשפודין וכו' אבל גבי סוכת סכך ואויר מיתנה הלכה שיהא הלל מרובה וכן מצינו לענין פרוץ כעומד של דפנות מועיל קנה קנה פחות מג' אע"פ שהפרוץ מרובה ולענין סכך אינו מועיל מפני שהחמה מרובה".

הרי דס"ל דאף לר"פ דס"ל דפרוץ כעומד מותר, מ"מ הכא לענין הכשר הסוכה צריך שיהא הלל מרובה, ולא רק שיהא חצי' לל. וצ"ע מנ"ל לפרושי הכי, ועוד ק' כהנ"ל דאם צריך שיהא רוב לל, הק"ל ומ"ש בסכך כשר ופסול ובשלמא שיהא כמי שחצי' מחמת הסכך כשר יל"פ כהנ"ל שמ"מ יש לל וצ"ל שהוא משוס הסכך כשר והסכך פסול אהדדי, אבל אם צריך שיהא רוב לל מא"ל.

ואולי יל"פ דס"ל להרא"ש דכל לל שאין ראוי שיהא שם מחמת הסכך פסול בלבד, יש לייחסו להסכך כשר, ולא אמרי' שהלל מבין שניהם אלא ה"ה כלל של הסכך כשר בלבד, ואף שע"י הסכך כשר בלבד אין לל אלא במיעוט מ"מ כיון שיש לל שם שאינו ראוי להיות שם אלא בצירוף של הסכך כשר, הרי הוא כלל שבא מן הסכך כשר לגמרי.

וסברת הדבר יל"פ ע"פ דבריו לעיל דהא דצריך לל הוא רק כדי שלא יהא הסכך "בטל" דהיינו שאם אין הסכך גורס לל, ממילא אין הסכך חשוב כדי שיהא להמקום חשיבות של סוכה מחמתי'. וא"כ יל"פ דכל לל שיש שם שאינו אלא בצירוף של הסכך כשר מועיל לזה ואף שאין הלל שבא מן הסכך כשר אלא בצירוף של מה שיש שם גם סכך פסול מ"מ אין לבטל חשיבותו של הסכך כשר כיון שהלל הוא גם מחמתי', וסגי בהכי דרוב הלל שיש שם הוא מחמת הסכך וע"ש אותו סכך ראוי לקרותו סוכה ע"ש הסכך.

(שו"מ שהקה"י עמד בזה בסי' י"ב והק' בדעת המג"מ שהבאנו, וכ' שם לפרש שנחלקו הרמב"ם והר"ן לשיטתם בדין סכך כשר ופסול המעורבים יחד, ועי' שם.)

אולם נר' שכ"ז דוחק בכוונת הרא"ש, ומה שיש לפרש בדעת הרא"ש נבאר בעזה"י לקמן בדף ט"ו בסוגיא דהמקרה סוכתו בשפודין ואורכות המטה, ועי' שם במש"כ בדעת הרא"ש והריטב"א מאות כ"ט ואילך.

בדין סוכה שצלתה מרובה מחמתה למעלה וחמתה מרובה מצלתה למטה

י"א) והנה, לפי רש"י והר"ן והרי"ד מבואר מהגמ' לקמן בדף כ"ב ע"ב שאם יש מחצה על מחצה למעלה, הסוכה פסולה, וטעמא משוס שכשיש מחצה על מחצה למעלה יש רוב חמה למטה, ובכה"ג אין הסכך חשוב למעלה. ואפי' לר"פ דעומד כפרוץ מותר מ"מ הכא שאני

שהסכך בטל או שהגל למטה בטל וממילא אין הסכך למעלה חשוב וכנ"ל. אבל אם יש מחצה על מחצה למטה, אז הסכך כשר שבידוע שיש רוב קנים למעלה ואפי' לר"ה ברי' דר"י ל"ל שיהא עומד מרובה למטה דכיון שיש עומד מרובה למעלה סגי בהכי וכמו שפי' הר"ן.

אבל עדיין יש להסתפק אם יש רוב קנים למעלה, ויש רוב חמה למטה, דעי' בלשון רש"י שמשמע שאם יש מחצה על מחצה למעלה, יש חמה הרבה יותר מן הגל למטה, ומשמע דשייך במציאות שיהא רוב קנים למעלה וכגון מעט יותר מרוב קנים, ואילו למטה עדיין יש רוב חמה וחמתה מרובה. (וכמו"כ אם יש רוב קנים למעלה ואין ידוע לו אם למטה יש עכ"פ מחצה גל, האם צריך לחוש שאף שיש רוב קנים למעלה מ"מ יש רוב חמה למטה.)

והנה, מדיוקא דמתני' דחמתה מרובה למטה פסולה, משמע דכל שחמתה מרובה למטה פסולה, ואפי' אם גלתה מרובה למעלה, ואילו ממתני' לקמן דגלתה מרובה כשרה משמע דכל גלתה מרובה למעלה כשרה, ואפי' אם חמתה מרובה למטה.

וכמו"כ יש לעי' בדעת הרי"ף שכ' שאם למעלה שוין, בידוע שלמטה חמתה מרובה ופסולה, ואם למטה שוין בידוע שלמעלה גלתה מרובה, וכמו"כ בטור, ויל"ע לפי"ז כשאינו ידוע בודאי כגון אם יש מעט יותר מחצי קנים למעלה או אם יש מעט יותר מחצי של חמה למטה וכנ"ל.

ומה הדין כשאין ידוע, וכן מה הדין אם ידוע שיש רוב חמה למטה ויש רוב קנים למעלה.

ומצד הדיוק ממתני' יש מקום לפרש דאפי' אם יש רוב חמה למטה מ"מ כשר כיון שיש רוב קנים למעלה ומה דאזלי' בתר החמה למטה לפסול כשיש רוב חמה למטה הוא רק אם הס שוין למעלה, ולא אם יש רוב קנים למעלה, ואף שמדוייק ממתני' דכל שחמתה מרובה למטה פסולה, מ"מ יל"פ דלא דק ולחומרא לא דק. אבל אם בכל אופן שיש רוב חמה למטה פסולה ק' ממתני' לקמן דמשמע דכל שיש סכך מרובה למעלה כשרה, וא"א לומר לא דק לקולא.

(וכמו"כ משמע מהריטב"א שהק' לקמן בדף כ"ב ע"ב להר"ת דפי' דאם למטה רואה למעלה כאילו הן שוין ה"ה פסולה, והק' הריטב"א שאפי' אם נראה לו כאילו יש קנים יותר מן האויר, דלמא הוא משום שהאויר לא נר' לו גדול כ"כ ואין שיעור לדבר, והאיך מתכשר בכל שנר' לו כאילו הקנים מרובים למעלה. ומשמע דלדידי' ולפי' רש"י וכו' ל"ק, והיינו משום שלרש"י יל"פ דלחומרא לא דק, אבל להר"ת הרי לקולא לא דק לא אמרי'.)

וכבר עמד הרש"ש בזה, עי' לקמן בדף כ"ב ע"ב שנשאר בצ"ע במה שיש סתירה בדיוקים במתני', וע"ע באג"מ או"ח ח"א סי' קפ"ב שכ' שמהגמ' משמע שאין מציאות כזה וכ"כ הראשון לציון לקמן בדף ט"ו דצ"ל דאם יש רוב קנים למעלה ודאי לא יהי' רוב חמה למטה. אולם מלשון רש"י ל"מ הכי וכנ"ל וצ"ע.[8]

[8] ולכאו' הדבר תלוי בכל ציור, דהרי בהא דכ' הראשונים דהצל למטה היינו הצל על "הקרקע" נר' דל"ד על הקרקע אלא שהדבר תלוי במקום שהצל מגעת וכרגיל הוא בקרקע אבל פעמים הצל על הכותל או על השלחן, וכל אופן חלוק בענין זה. וכן כשהסוכה גבוהה יותר יש התפשטות של האור יותר מבסוכה קטנה, וא"כ בודאי שכשיש סוכה שגבוהה י"ט אמה, מסתמא החמה מתפשט יותר באופן שיכול להיות רוב חמה למטה אף שיש רוב קנים למעלה. (אולם נר' שאין לחלק ע"פ מקום החמה ברקיע, עי' בק"נ על הרא"ש לקמן בפ"ב סי' ג', וע"ע לקמן באות י"ב במש"כ.)

ועי' במש"כ הרי"ד שאם נכון שיהא חמתה מרובה גם מחור קטן ראוי לפסול, ומשמע דס"ל דכל שחמתה מרובה מגלתה פסולה ואפי' אם למעלה קניס מרובה, ושלא כמו שמדוייק ממתני' דלקמן שאם למעלה קניס מרובה כשרה. אבל עדיין יש להסתפק בדעת הר"ן ורש"י בזה.

ואולי יש לדייק בלשון רש"י בדף כ"ב דהא דכשרה כשלמטה כי הדדי, "נקט שיעורי" למטה. ואילו במה דפסולה כי הדדי למעלה לא פי' ד"נקט שיעורי" ומשמע קלת דלעולם תלוי בלמעלה ולמטה רק ד"נקט שיעורי" שיש לסמוך להכשיר רק כשהוא כי הדדי אבל אם יש רוב חמה אפי' מעט, צריך לשער למעלה. ול"ע.

והנה לפי המבואר בתוס' רי"ד ק' האיך אמרי' דפסולה והרי א"כ הו"ל להמשנה לקמן לפרש שאפי' בגלתה מרובה למעלה פעמים שפסולה, והאיך אמרי' דלקולא לא דק.

ואולי יל"פ דהא דפסול להרי"ד הוא רק בידוע לו בודאי שיש חמתה מרובה למטה, ובכה"ג פסול ושלא כמשמעות מתני' לקמן כיון שכבר מבואר ממתני' כאן דחמתה מרובה פסולה. אבל אם למעלה יש רוב קניס ולא ידע אם למטה יש חמתה מרובה, אפי' אם לפי האמת למטה יש רוב חמה מ"מ כשרה, ולא רק מטעם אונס, אלא דאזלי' בתר ראות עיניו, וכיון שלמעלה יש רוב קניס אין עליו לחוש ולבדוק אם יש רוב חמה למטה, ומש"כ הרי"ד לפסול הוא רק אם בידוע שיש רוב חמה למטה וכ"מ קלת מלשונו. וכמו"כ משמע קלת גם מלשון רש"י שפי' דכשהם שוין למעלה יש חמה "הרבה" יותר למטה, וק' למה צריך לפרש "הרבה", ולהנ"ל יל"פ דאם אין ברור ואין ידוע לו, ל"ל לחוש ואזלי' בתר ראות עיניו. (ואולי כעי"ז יש לישב קו' הריטב"א לקמן בדף כ"ב לדעת הר"ת ודוק.)

במה שנחלקו הראשונים כשיש מחצה סכך למעלה אם למטה יש רוב חמה או רוב צל ובענין סכך שאינו מיצל אלא מעט

י"ב) עי' בפה"מ להרמב"ם במתני' שמפרש ג"כ כרש"י לקמן דף כ"ב, דאם למעלה ה"ה שוין, פסולה משום שבידוע שיש חמה מרובה למטה, ופי' הרמב"ם שם שכ"ה לפי חכמת הראיות שכל ששוין למעלה יש רוב חמה למטה מהמקומות שאין בהם שמש כלל. וכ"כ הרי"ף והר"ח ורוב ראשונים לקמן בדף כ"ב ע"ב. אולם עי' ברא"ש שם שמביא דעת העיטור שאם למעלה הם שוין, בודאי יש רוב צל למטה, ולהיפך ממה שפי' רש"י והרמב"ם ועוד. ועי' בק"נ שם שנתקשה במה שנחלקו במציאות ופי' דלא נחלקו במציאות אלא דמיירי בציורים שונים והדבר תלוי במקום החמה ואם הוא למעלה מן הסוכה או מצדו ועי' שם.

אולם נר' מלשון הרמב"ם לפרש באו"א דפי' דכשהם שוין למעלה אז המקום שיש בו חמה מרובה ממקום שאין בו שמש כלל. והיינו דמקום "צל" הוא מקום שאין בו שמש כלל, והיינו המקומות שבקרקע שניכר שיש בהן צל מחמת מה שלמעלה ממנו, ושאר המקומות שבקרקע אינם חשובים כמקומות של צל כ"כ ואף שיש בהן מקלת צל ויש שם צל ו"בבואה" מחמת הסכך מ"מ גם יש מעט חמה שם משום שהאור מתפשט ולהרמב"ם חשיבי כמקומות של "חמה" ולא של צל. ורק במקומות שניכר

הבבואה מחמת קנים למעלה הוא שחשובים כמקומות שיש בהן "לל", והם המועטים.[9]
וא"כ יל"פ דבהא פליגי שלדעת העיטור כל מקום שיש בו עכ"פ מקצת לל מחמת הסכך ה"ה כמקום לל, ולא חשוב כמקום חמה, ואזלי' בתר רוב, ואם המקומות שיש בהן מקצת לל ומקצת חמה חשובים כמקומות של לל, אז כשיש מחצה סכך למעלה יש רוב לל למטה.
ולפי הנ"ל נמצא שלדעת הרמב"ם ורוב ראשונים כל מקום שיש בו מקצת לל אבל יש בו גם אור מחמת השמש, ואפי' אם אין ניכר איזה בבואה, אלא שהמקום אין בו אור כ"כ מחמת הסכך, ה"ה נדון כמקום שיש בו חמה ולא לל. אולם מדברי הפוסקים ל"מ הכי, עי' בפמ"ג סי' תרכ"ט משב"ז לענין זכוכית שכ' להחמיר מדרבנן משום שנשתנה מצורתו, ובבכור"י תרל"ב ז' כ' לפסול משום שאינו גדולי קרקע, אבל משום שאינו מיצל לא פסלו. ובמשנ"ב מהדו' דרשו ריש סי' תרכ"ט הביא בשם הגרי"ז שאין שיעור לחוזק הצל ואפי' בזכוכית כיון שיש צל מעט על ידו ה"ה סכך כשר. וע"ע בחזו"א לקמן בדף ד' ע"א במש"כ תוס' וגם מדבריו משמע שלפי פשוטו ל"ל שיהא צל גמור ו"לא יהי' השמש שם כלל" וכלשון הרמב"ם, ואין שיעור לצל הסכך וכל שמיצל כשר. (אולם שם דייק מלשון התוס' דאינו כשר אא"כ יש לאדם הנאה מן הצל, ואכ"מ.) וצ"ע.

עוד יש לעורר שאף מדברי תוס' לקמן דף ב' ע"ב משמע דכל מקום שיש אפי' מעט צל ה"ה כמקום שיש בו צל, שהרי פי' תוס' דקיס להו לרבנן דבסכך אפי' גבו' אלף אמה יש בו צל פורתא, וכפשוטו היינו "פורתא" באיכות, ולא שיש מקום קטן בסוכה שיש בו צל, דבזה אין שייך "קיס להו לרבנן" שהרי יכול העיניים לראות ואם אינו נראה לעיניים ודאי אינו סגי בהכי אפי' אם לפי האמת יש איזה מקום קטן של צל, וגם במציאות לא יתכן לפרש כן.[10]

<u>ע"כ בענין חמתה מרובה מצלתה</u>

<u>בענין לשון פסול ולשון תקנתא</u>

סיכום פירושי הראשונים בביאור קו' הגמ'

י"ג) גמ' מ"ש גבי סוכה וכו'. בביאור קו' הגמ' נחלקו הראשונים.
א' פי' הריטב"א בסו"ד, וכ"מ גם מדברי רש"י וכמו שמדייק המהר"ם[11], וכמו"כ משמע מהתוס' הרא"ש, שקו' הגמ' הוא בתורת ממ"נ, ואין ידוע להגמ' אם לשון פסול עדיף או לשון תקנה עדיף ומ"מ ק' דאיזה מהן עדיף הו"ל למתני[12] בין לגבי סוכה ובין לגבי מבוי. ובזה תי' הגמ' לישנ"ב דלשון תקנה עדיף ומ"מ בסוכה א"א משום דנפיש מילי'.

[9] ואף שגם במקומות של צל יש עכ"פ מעט אור מן החמה, מ"מ אזלי' בתר ראות עיני האדם. ואולי משו"ה הי' צריך הרמב"ם לפרש ע"פ "חכמת הראיות" ואינו דבר המסור לכל אדם לראות בחושיו.

[10] ועי' בס' עמק ברכה אות א' שמשמע דס"ל בכוונת תוס' שיש מעט צל בכמות, ושלא כהנ"ל, וצ"ע.

[11] אכן בדעת רש"י יל"פ באו"א עי' לקמן במש"כ בפי' ג', ויל"פ שכ"ה כוונת רש"י וכמו שמשמע מדברי רש"י בעירובין.

[12] ולענין אם קו' הגמ' הוא לרבי דהו"ל למתני שניהם בחד לשון, או על התנא sמעיקרא נשנית משנה זו, עי' לקמן במש"כ בדברי רש"י בתי' הגמ'.

ובתי' קמא של הגמ' נחלקו הראשונים, לפי' רש"י לליש"ק לשון פסול עדיף ומ"מ א"א במבוי משום sבדרבנן אין שייך לשון פסול, ולתוס' בתי' ראשון לשון תקנה עדיף אבל א"א בדאו' משום שצריך לחוש שיטעו לומר דבדיעבד כשר, ולתי' שני של תוס' בדאו' לשון פסול עדיף ובדרבנן לשון תקנה עדיף.

ב' הרא"ה פי' (וכ"מ בהר"ח עי' שם) שאף בקו' הגמ' ידע דא"א לומר לשון פסול במבוי כיון של"ל מבוי אלא שאם רוצה להוציא בחוץ צריך מבוי, ובזה אין שייך לשון פסול.[13] וקו' הגמ' הוא בתתי' דהכא דהו"ל למתני כמו בעירובין ובלשון תקנה. ותי' לליש"ק הוא דבסוכה אין שייך לשון תקנה כיון שהוא מדאו', ו"אליס", וכפשוטו היינו כמו שפי' תוס' דיש לחוש לטעות בדאו', ואין לשנות לשון תקנה.

(ועוד פי' הרא"ה שתי' הגמ' הוא דלשון פסול שייך בדאו' כיון שהעיקר הלכה ידועה כבר משא"כ בדרבנן דלא ידענו העיקר הלכה ואין לשנות פסולה. אבל לפי מה שפי' הקו' דהו"ל למתני תקנה, ק' בתי' הגמ' ואפי' אם בדאו' שייך לשון פסול מ"מ עדיף לשנות לשון תקנה, ומתי' שני של הרא"ה משמע שלתי' קמא לשון פסול עדיף ורק שאין שייך בדרבנן, ול"ע. ויש לדחות.) ולליש"ב ג"כ לשון תקנה עדיף ורק דא"א בסוכה משום דנפיש מילי'.

ג' ע"ע בר"פ שמתחילה ר"ל דס"ל להגמ' דלשון פסול עדיף וק' במה שנשנית לשון תקנה במבוי, אבל בסו"ד חזר מפי' זה משום דא"כ עדיין ק' לליש"ב, למה לא תני פסולה במבוי ואף אם לא נפיש מילי', ומוכח דלליש"ב לשון תקנה עדיף. ולכן פי' כעין הרא"ה דלהה"א לשון תקנה עדיף (אבל לא מטעמי' עי' שם.) ואולי יש לדחות ולפרש דלהה"א לשון פסול עדיף ולליש"ב הגמ' חוזר מזה. ול"ע.[14]

ואולי יל"פ שכ"ה דעת רש"י שהרי התוס' בעירובין הק' בפי' רש"י בהחילוק בין דאו' ודרבנן, דלרש"י אין טעם שלא לשנות בלשון "תקנה" בדאו' אלא שבדרבנן א"א לשנות לשון "פסול", וא"כ ק' בלשון הגמ' באב"א ד"בדאו' נמי תני תקנתא" דמשמע שלליש"ק לא תני תקנתא. ויל"פ דס"ל לרש"י דאף בהה"א דגמ' ידע שעדיף לשון פסול ושאין לשנות לשון תקנה בדאו' ומשום חשש שיבא לטעות וכמו שפי' תוס' בתי', ולכן עדיף לשון תקנה גם בדרבנן, וכן הוא לתי' קמא עכ"פ בדאו', ורק בדרבנן דא"א לשנות לשון פסול הוא דקתני לשון תקנה, אבל לליש"ב הגמ' חוזר מזה, והיינו דקאמר דאף בדאו' נמי תני תקנתא, פי' שלא כמו דסברי מתחילה דאין שייך לשון תקנה משום שיבא לטעות. (ואף שהר"פ כ' שאי"ז דרך של איב"א בש"ס מ"מ יל"פ שרש"י לא ס"ל כוותי' בזה.)

וכן יש לדייק מלשון רש"י בעירובין דף ב' שפי' הקו' שם דקתני ימעט "ולא תנא פסול"

---

[13] וילי"ע אם סוכה שאני משום שליל ראשון חובה, או"ד בלא"ה יש מצוה כל שבעה משא"כ במבוי, ועי' במש"כ האחרונים לענין מצוה בעשיית המבוי.

[14] ועי' שם בר"פ שאי"ז דרך הש"ס במקום שיש ב' לשונות אלא כרגיל שניהם בחד גוונא. ומשמע שם דמה"ט גם א"א לפרש כפי' א' הנ"ל (וכמו שפי' הריטב"א בסוף) ושקו' הגמ' הוא בדרך "ממ"נ" דא"כ ק' במה דלחד לישנא הגמ' מיישב דלשון פסול עדיף וללישנ"ב לשון תקנה עדיף ואף זה אין דרך הש"ס. אולם עדיין יש לפרש כפי' קמא ושקו' הגמ' הוא בדרך ממ"נ ולפרש כמו שפי' תוס' בתי' קמא דאף ללישנ"ק הגמ' מסיק דלשון תקנה עדיף ורק א"א בדאו' משום חשש טעות, וצ"ע.

ומשמע שקו' הגמ' הוא דעדיף לשנות לשון פסול וכנ"ל.
ועי' לקמן בביאור כוונת רש"י בתי' הגמ' באות י"ז.

י"ד) גמ' ואב"א וכו'. כפשוטו ה"ה ב' תירוצים נפרדים ולתי' שני ל"ל לחלק בין דאו' ודרבנן ולתי' קמא ל"ל הא דנפיש מילי', אולם עי' בריטב"א שפי' שהכל תי' א'.

ט"ו) גמ' דלא נפיש מילי'. במתני' תני דין סוכה גבוהה למעלה בפנ"ע ולא כללי' עם שאר דיני מתני', ול"ל דמ"מ שייך ענין של נפיש מילי' כיון דבסיפא דמתני' ל"ל לשון "פסול" גם בריש"א צריך למתני הכי, ול"ע.
ט"ז) רש"י ד"ה תני פסולה. שייך למתני בה לשון פסול. לשון רש"י ל"ע קלת דהרי מלבד מה ששייך למתני לשון פסול, ל"ל דעדיף למתני לשון פסול. ול"ל דאגב סיפא נקטי' דכיון דשייך למתני לשון פסול, בלשון פסול עדיף, משא"כ בדרבנן דאין שייך לשון פסול.
וכן ברש"י ד"ה ואב"א בדאו' נמי "שייך למתני לשון פסול" יש להק' שהרי גם לתי' קמא הי' שייך, ורק בדרבנן אין שייך לשון פסול. ויש לדחות. (אולם גם בלשון הגמ' ק' לדעת רש"י וכמו שהק' תוס' עירובין דף ב' ע"א ומתו"כ פי' תוס' כאן ושם באו"א בכוונת תי' קמא של הגמ', ועי' לעיל באות י"ג במש"כ לישב דעת רש"י ולדברינו גם לשון רש"י כאן מיושב ודוק.)

בביאור תי' הגמ' לחלק בין דאו' ודרבנן לדעת רש"י

י"ז) רש"י ד"ה סוכה דאו' וכו' וקודם שנשנית המשנה נאמרה בסיני. ובד"ה תני תקנתא וכו' "הרי היא תחלת הוראתו ותקנתו". בביאור כוונת הגמ' לחלק בין דאו' ודרבנן עי' במהר"ץ חיות (וכמו"כ מבואר ברא"ה) דבדין דאו' כיון שכבר ידוע ההלכה ועיקר הדין, שייך לומר שאם נעשה שלא כהלכתה פסולה. אבל בדיני דרבנן שאין ידוע לנו עדיין צריך לפרש עיקר ההלכה ואין ראוי למתני בלשון פסול שמשמע שכבר ידוע לנו העיקר הדין. ועי' שם במהר"ץ חיות שמביא מש"כ הרמב"ם בפ"ד דמנחות לפרש שמה"ט אין במשנה עיקר המצוות של תפילין ולולב וכו' כיון שהם ידועים לכל ובכה"ג שייך לשון "פסול" משא"כ בדיני דרבנן. (ויש שפי' דאף בכמה דיני דרבנן ה"ה ידועים ושייך לשון פסול וכו', וכמו"כ יש שפי' שמה"ט אין עיקר מצות נר חנוכה במתני', ואכ"מ.)
אולם מלשון רש"י ל"מ הכי וכמו שכבר העיר הרש"ש, דלא הו"ל לפרש שנשנית מסיני וכן לא הו"ל לפרש שעיקר הוראת ההלכה דרבנן הי' במשנה. (וכן מלשון רש"י בריש עירובין מבואר ג"כ כמבואר מרש"י אצלינו ושלא כפי' הנ"ל.)
ובכוונת רש"י נר' לפרש שכל (או עכ"פ מקצת) מן ההלכות הנלמדות מן המקרא ושהם מדאו' הי' מסורה בשעת מ"ת[15], וזה הי' קודם ש"נשנית" הדיניס בנוסח קבוע וב"משנה",

[15] ואף אם האופן לדרוש לא הי' ידוע להם עדיין מ"מ ההלכות הי' מסורה בידם, וכ"פ המהר"ץ חיות בספרו תורה שבע"פ, והאריך שם בענין זה, וכן כידוע זה הי' שיטתו של הרש"ר הירש ועוד. ואפי' אם נאמר שלא כל ההלכות הי' ידוע להם, וכמו שמבואר מדברי הרמב"ם בהקדמתו (שכ'

אלא הי' במסורה, ושוב נשנית ההלכות במשנה, ולכן שייך גבייהו לשון "פסול", כיון שעיקר ההלכה נודע, וכגון צורת סוכה בדפנות ובגובהו וכו' דכבר הי' להם מקודם והמשנה בא להוסיף ביאור על עיקר הדין שהי' מכבר. אבל בדיינים דרבנן, מיד בזמן תקנת ההלכה הי' נשנית המשנה, ולא היו מתקנים שום דין מדרבנן בלא קביעות של נוסח ההלכה בתורת "משנה"[16]. ולכן א"א לקבוע הנוסח בלשון פסול כיון שלשון המשנה נאמרה מעיקרא על עיקר התקנה ולא אחריו.

אולם יש לדקדק בפי' זו, שהרי צריך לברר בקו' הגמ' על מי מקשה בעל הגמ', והרי הלשונות שבמתני' היו קדומות ואף קודם זמן רבי כבר הי' נשנית כמה משניות ונוסחאות מפי כמה תנאים וכו' וכמו שפי' הראשונים בכמה מקומות שבכמה מקומות רבי לא הי' קובע לשון ונוסח המשנה אלא שהי' בוחר במשניות הקדומות וקבעום.[17] וא"כ דלמא הני משניות נמי היו קדומות. ולכאו' אין להק' על התנא שאמר המשנה במה שאמר לשון תקנה או פסול דדלמא כל א' בוחר לשון שהי' טוב בעיניו ודלמא לא ידע המשנה האחרת, וכל קו' הגמ' הוא רק משום דהו"ל לשני המשניות להיות שנוי' בגוון א', אבל בכל לשון ולשון לא הוה ק' להגמ' כלל. וא"כ לכאו' צ"ל דקו' הגמ' הוא לרבי שמסדר אח"כ המשניות, דאף שנטל מתנאים הקודמים מ"מ הו"ל לשנות בלשון המשנה כדי לתאים שניהם אהדדי ובזה לא אמרי' "משנה לא זזה ממקומה"[18]. אבל א"כ ק' דאפי' בדין דרבנן הו"ל לשנות מהנוסח שהי' מכבר בלשון "ימעט" ולשנות בלשון "פסול" שהרי מקודם לדורו של רבי כבר נתקנה ההלכה ואף אם מתחילה נתקנה בלשון מתני' בלשון ימעט משום שנשנית בזמן עיקר

שם שהיו כותבין ה"דינים" שנתחדשות בכל דור ודור מן המדות שהתורה נדרשות בהן, וע"ע במש"כ הרמב"ם בהל' ממרים שיכול ב"ד לחלוק על ההלכות הנלמדות מן הי"ג מדות בב"ד אחר, ומבואר שלא היו יודעים כל הדינים וכנ"ל, ובענין הנ"ל, ע"ע בתוס' יו"ט בהקדמתו לפי' המשנה שלא הי' כל ההלכות מסורה למשה ללמד לישראל, וע"ע במהר"ל בכמה מקומות שהאריך ג"כ להוכיח שלא כל הדינים ואפי' דיני דאו' היו בידם עד שדרש מי שדרש ההלכה מן המקרא) מ"מ כמה הלכות ודאי הי' ידוע להם, ויל"פ דפשיט"ל להגמ' כאן דעיקר דיני סוכה וגם דין למעלה מכ' פסולה הי' מסורה מסיני וקודם שנשנית הנוסח דמתני'. ואולי יש לדייק דכל הדינים מדאו' שהם "שיעורים" נאמרו מסיני וה"נ שיעור כ' אמה הי' כבר מסורה מסיני. וכ"מ קצת מלשון רש"י.

[16] הנה, במה שפעמים דינים דרבנן בטלים כשהטעם בטל, ופעמים הם קיימים גם כשטעמם בטל, ראיתי לפרש (כמדומני בשם ר"י אייבשוץ) שהדבר תלוי בצורת התקנה וכשתקנו חז"ל האם הטעם הי' בכלל עיקר צורת התקנה ובלשון שאמרו בתקנתם או לא. ולהנ"ל יל"פ שהדבר תלוי בלשון המשנה שנשנית כשתקנו התקנה, ולא באמירת חז"ל והנוסח שאמרו בשעת התקנה.

[17] ועי' באגרת ר"ש גאון שהאריך להוכיח שכמה משניות לא הי' נוסחת רבי אלא מקודם ורבי מסדרם וקבעום, וכמו שמבואר ביבמות דף י' שאמר רבי "בפלוגתא לא קמיירי" ולא קאמר "לא קאיירי", וכן הוכיח ממה דאיתא בסנהדרין "בדק בן זכאי בעוקצי תאנים" דמוכח שהי' נוסח המשנה מזמן שהי' ריב"ז תלמיד היושב לפני רבו. וע"ע במש"כ האחרונים בגמ' קידושין בטעמא דנקראו הראשונים "סופרים" ובטעמא דאיתא בירושלמי שם שהי' משום שהי' סופרים "ד' אבות נזיקין" וכו' במשניות וזה הי' קודם זמנו של רבי. וע"ע בתפארת ישראל במש"כ בפ' "איזהו מקומן" בלשון מתני' "לפנים מן הקלעים" שנוסח המשנה הי' מזמן המשכן.

[18] ואולי יל"פ דהא דראוי לשנות בלשון א' הוא כדי שיהא קל לזכור המשניות וכמו"כ "משנה לא זזה ממקומה" יש מפרשים שהוא מה"ט. וא"כ ס"ל להגמ' דודאי עדיף שיהא זזה ממקומה כדי לזכור ע"י הלשונות הדומות.

התקנה, מ"מ אח"כ כשבא רבי לסדר המשנה אם לשון פסול עדיף עדיין הו"ל לשנות אף במבוי בלשון פסול. ול"ע.
ואולי יש לפרש שלא הוה ק' להגמ' במה שרבי לא הי' משנה לשון התנא, דמשנה לא זזה ממקומה, ומ"מ ק' להגמ' דאיזה מן התנאים שנשנית משנתו אחר חבירו הו"ל לתאים לשונו עם לשון חבירו. ואף שהרבה פעמים לא ידע תנא א' איזה משנה או ברייתא המוקדמת, מ"מ דלמא פעמים שהי' משניות הידועות לכל וס"ל להגמ' כאן דודאי ב' משניות אלו היו ידועים ומקובלים בפי כל, וא"כ הו"ל להתנא שבא אחר חבירו לשנות מתני' דידי' בלשון חבירו ולא לשנות מלשונו כיון שהעניים שוין כ"כ.
ולפי"ז יש להסתפק בכוונת הגמ' בתי' אם כוונת הגמ' לומר דתנא דתני מבוי הי' אחר תנא דתני סוכה, ומ"מ א"א לומר לשון פסול משום שהוא בא בזמן עיקר התחדשות התקנה או"ד שכוונת הגמ' דאף אם התנא דקתני סוכה הי' שנית, מ"מ לשון פסול עדיף ומה דלא תני הכי התנא של מבוי הוא רק משום שא"א בדיעבד דרבנן וכנ"ל.

י"ח) תוס' ד"ה מאי שנא וכו'. בביאור קו' תוס' ואם קו' על המקשין או אף לתי' הגמ' עי' במהרש"א ובמהר"ם ובצל"ח וכו', וע"ע בלשון התוס' ר"פ. ומה שנר' לענ"ד בזה שעיקר קו' תוס' הוא על המקשין (וכמו שמשמע מהד"ה) דלא הו"ל להק' ממבוי שהוא במסכתא אחרת אלא מהדם שהוא במסכתין[19], וק' במה דתני התם לשון תקנה והכא לשון פסול. אבל מה שנשנית בהדם לשון פסול לא ק' כלל שהרי לשון פסול שם כולל כמה דברים וכגון הדם היבש וכו' שאין בהן שום תיקון ולכן ל"ל פסול (וכ"פ הפור"י כאן מובא בילקוט המפרשים) ורק במה דנקט התנא לשון תקנה בהדם ולא בסוכה הוא דק' לי'.
וכמו"כ יש להק' גם לתי' ראשון של הגמ' כאן שמחלק בין דאו' ודרבנן דמ"מ הו"ל להק' מהדם דגם פסולו מדאו'.
אבל לתי' בתרא דגמ' כאן לכאו' אין להק' כלל, שהרי אף דהתם נשנית כמה פסולים בהדם במתני', מ"מ בכולם אין שייך תקנה כלל, וממ"נ הי' צריך לשנות לשון פסול וכנ"ל, וא"כ התם דומה למבוי דלא נפיש מילי' כלל, ול"ל לשנות אלא תקנה א' של "ימעטו" בלבד[20]. וא"כ לתי' שני של הגמ' כאן ל"ק ממה דקתני פסול וימעטו בהדם.

י"ט) בא"ד דס"ד אמינא כיון דגדולו וכו'. במש"כ תוס' דאצטריך למתני תקנה, לא תי' מה שכ' גם לשון "פסול", ועדיין יש להק' למה תני פסול בהדם ולא במבוי. אבל זה ל"ק כלל דהתם בהדם צריך למתני פסול משום שאר בני דמתני' התם שאין בהן תקנה, וכנ"ל, וגם צריך למתני תקנה ללמדך דאף בגדלו בפסול יש לתקנו.

---

[19] יל"ע במה דעדיף להק' מחדא מס', והרי עירובין קודם לסוכה וא"כ מיד הו"ל להק' על מה שנשנית כבר ולא להק' מן המשנה להבא. ואולי צ"ל דאין סדר למשנה ודלמא לא הי' עירובין קודם בשינון בעל הגמ'. או"ד דמ"מ עדיף להק' ממס' א' וצ"ע. (שו"מ שבחי' הב"ח כאן כ' לדבר פשוט שאצל המקשן בגמ' הי' עירובין קודם סוכה, ועי' שם מה שמדייק עפ"ז מלשון הגמ' שמקדים סוכה למבוי בקושייתו.)

[20] עי' במהרש"א שמשמע דהדס נפיש מילי', ועי' בצל"ח שהק' עליו וכנ"ל.

כ') שם. דגדולו בפסול. עי' בפנ"י שר"ל דצריך לגרוס "אגדו בפסול" אולם ברא"ש ור"פ גרסי כלפנינו.[21]

כ"א) תוס' ד"ה דאו' באי"ד ימעט לכתחילה ובדיעבד כשרה וכו'. יל"ע באיזה אופן יטעה בסוכה לומר דבדיעבד כשרה, והלא אם אינו כשר לכתחילה הרי אסור לאכול שם, ולמא יטעה לומר שבמקום שא"א לתקנו ביו"ט יכול לישב בו ולאכול פמו, ולא צריך לישב ברעב ובתענית מאכילת פת.
ובמש"כ תוס' שיש "איסורא דאו" משמע שיש איסור עשה ולא ביטול עשה, אבל יש לדחות. ואכ"מ.[22]
והנה, בהא דכ' תוס' דבדאו' צריך לחוש שמא יטעה ולא בדרבנן, דלא חיישי להכי, אף שיש איסור גם מדרבנן, יש להק' דעי' במה שהק' הרמב"ן על הרמב"ם בסה"מ דאם כל מצות דרבנן ה"ה מדאו' משום לא תסור, למה מצינו קולות באיסורים דרבנן וכגון בהא דספק דרבנן לקולא. ובדעת הרמב"ם כבר פי' דס"ל דמעיקרא לא תקנו לאסור במקום ספק. וא"כ הכא מאחר שתקנו גם מדרבנן יש לחוש לטעות בדרבנן כמו בדאו'. ול"ל או דס"ל לתוס' שיש להקל בדיני דרבנן בלא"ה וכהנחת הרמב"ן שם[23], או"ד יל"פ ע"פ דעת הגתה"מ שבאיסור דרבנן בשוגג אין בו איסור כלל כיון שכל המצוה הוא לשמוע לדברי חכמים וה"ה שומע. וה"נ אם יטעה בכוונת המשנה ה"ה בכלל שוגג באי' דרבנן.

כ"ב) באי"ד ובקונטרס לא פי' כן. במה דק' לתוס' בפי' רש"י עי' בתוס' עירובין דף ב' ע"א, וע"ע במש"כ לעיל באות י"ג בדעת רש"י.

כ"ג) באי"ד ובפ' במה מדליקין וכו'. קו' תוס' הוא לתי' קמא שמחלק בין דאו' ודרבנן, ובדרבנן לשון תקנתא עדיף.
אולם אף לתי' בתרא יש להק' כמו"כ דהתם לא נפיש מילי' והו"ל למתני לשון ישפיל. וכן הק' הרא"ה. ואולי גם תוס' הו"ל להק' כן אלא דהק' לתי' קמא וה"ה לתי' בתרא שיש לישב כמו שפי' תוס'.
והנה, אולי יש מקום לישב קו' תוס' באו"א ע"פ מש"כ הרא"ה דהחילוק בין דאו' ודרבנן הוא דבדרבנן אין עיקר ההלכה ידועה לנו כ"כ ולכן אין לשנות לשון פסול אלא להודיע לנו עיקר ההלכה (ועי' באות י"ז במש"כ בזה). ולפי"ז אולי לא כל הדינים דרבנן שוין, ופעמים שעיקר ההלכה אף בדרבנן ידוע לנו[24], וכן ראיתי לפרש שמה"ט לא קתני במתני' עיקר דין של הדלקת נרות חנוכה במתני', דהי' ידוע לנו מכבר, ולענין זה הו"ל כדאו'. וא"כ יל"פ

[21] והנה לפי גיר' הפנ"י יש מקום לפרש דאי הוה תני רק "ימעט" עדיין אין מבואר דמיירי אחר האיגוד, ולכן צריך למתני גם "פסול" כדי להראות דמיירי באופן שכבר אגדו, ומ"מ "ימעט". אבל לגיר' דידן ודאי מיירי אחר גידולו, וא"א לפרש בזה מה שכ' לשון "פסול". אולם בלא"ה ל"ק מה שכ' לשון פסול וכמו שפרשנו דהתם צריך לשון פסול לשאר בבי דמתני' דהתם דלא מיירי בדברים שיכולים לתקן כלל.

[22] עי' בתוס' לקמן ט' ע"א ד"ה ההוא ובמש"כ המנח"ח ביישוב קו' תוס' שם.

[23] ע"ע במש"כ בפ' כל שעה דף כ"ז ע"ב אות ז'.

[24] וכן משמע גם מלשון הרמב"ם בפ"ד דמנחות מובא כאן בהג' מהר"ץ חיות, שכל הלכות מה"ת וגם מה שהי' מקובל וידוע וכו' ומשמע שאף בדינים דרבנן פעמים שהם ידוע לנו מכבר ול"צ מתני' לפרושי הכי.

דהא דהק' הרא"ה לתי' שני בלבד הוא לשיטתו שפי' כן לעיל ולכן לא הק' אלא לליש"ב בלבד.

כ"ד) בא"ד אגב דתנן בסוכה וכו'. עי' בריטב"א ובר"ה שפי' דשייהס מצוות משא"כ במבוי. אולם מסתימת תוס' ל"מ הכי אלא משום דאמר "סוכה" קודם למבוי בלשונו. ומה שמקדים סוכה למבוי יל"פ משום שהוא מדאו'.

כ"ה) בא"ד ואפי' למ"ד הנחה עושה מצוה וכו'. מתוס' משמע דפשיט"ל דהכא דומה להדליק בפנים והניח באוץ דפסול לכו"ע, ואילו בריטב"א משמע דמספק"ל בזה עי' שם. ואולי יש לחלק דהכא כיון שאינו מחדר א' לחדר אחר, לא גר' כ"כ כמי שמדליק לגרכו. ול"ע.

כ"ו) בא"ד. עי' בריטב"א שתי' באו"א דלשון "יעמט" או "ישפיל" אין שייך התם דכדי להכשיר צריך לשנות מקום המנורה, וכל זמן שהוא שם ה"ה פסול, משא"כ במבוי ובסוכה שיכול לתקן על ידי הגבהת הקרקע והיינו "יעמט".[25] [26] ול"ע מ"ש בהדס דשייך לשון "יעמט" והוא ע"י מיעוט ענביו. וגר' לפרש דבהדס ודאי שייך לשון יעמט, שהרי הוא מכשיר ההדס שהי' פסול מכבר. ומ"מ ה"ה אותו הדס שהי' מתחילה. אבל בסוכה ומבוי אם א"א לתקן אלא ע"י שינוי מקום הסכך או הקורה, אז לא משוב תיקון בהקורה או הסכך אלא ה"ה כפיס חדשות וקורה וסכך אחר הוא, ובזה אין שייך לשון תיקון אלא משום שיכול להניחו במקומו ולשנות גובה הקרקע תחתיו. אבל במנורה הרי הוא ג"כ כפיס חדשות כשהוא למטה מכ', ומ"מ א"א לתקן אם לא ע"י שינוי במקום המנורה עצמו ולכן אין שייך לשון "יעמט".

בענין למעלה מכ' לא שלטה בה עינא

בביאור לא שלטא בא עינא למעלה מכ' ובדעת רבי יהודה

כ"ו-ב') גמ' משום דלא שלטא בה עינא וכו'. הנה כשאדם רואה למעלה ודאי שלטא עינא למעלה, ועי' בלשון המכתם שלא שלטא בה עינא "מיד". ובאו"א עי' ברש"י כת"י שפי' שלא שלטא בא עינא "בכל שעה" ו"תמיד".

והנה, בשיטת ר' יהודה מבואר בעירובין דס"ל דשלטא עינא למעלה מכ'. אבל גר' שלר' יהודה א"א לפרש שאף שלטא בה עינא למעלה מכ' "מיד" או "תמיד" שהרי התם מבואר שלר' יהודה שלטא עינא גם למעלה ממ' או מנ', וק' לומר שיש מחלוקת במציאות כ"כ. אלא גר' לפרש דלר' יהודה ל"ל שיהא שלטא עינא למעלה "תמיד" או "מיד" ומה שיכול לראות למעלה סגי וכנ"ל.[27] (וע"ע בהגריכותא דגמ'

[25] אולי כוונתו דבמנורה א"א להגבי' קרקע הרה"ר שאינו שלו.

[26] עי' בפמ"ג תרל"ג במשב"ז ד' שכ' לדייק מדברי הריטב"א כאן של"צ לנענע הסכך בכה"ג ואין בו משום תעשה ולא מן העשוי. אולם מתוס' שכ' שיש חידוש דמהני תיקון בהדס משמע שאין חידוש במה ששייך תיקון בסוכה, ומשמע דאף אם ממעט ע"י הגבהת הקרקע ליכא חידוש, ולהנ"ל לכאו' יש חידוש שאי"ז בכלל תעשה ולא מן העשוי. ויש לדחות. ועי' בפנ"י. ע"ע בלשון רש"י "יעמט, ישפיל" ואולי כוונתו לפרש שלא כפי' הריטב"א ומשום דיש פסול דתעשה ולא מן העשוי אם יהא מגבי' הקרקע מלמטה, וצ"ע.

[27] וכ' המאירי שלר"י "אינו מקפיד על הרגשו" וצ"ע, ויש ליישב. וע"ע בתוס' רעק"א.

שם בדף ג' דסוכה לישיבה ואילו מבוי בהילוך, ופי' רש"י שם שלכן אינו מביט למעלה בשעת הליכתו, ויל"ע למסקנת הגמ' ודוק.)

בענין אם צריך ידיעה ממש או רק שיעור הראוי לידיעה

כ"ו-ג') שם. יש להסתפק אם לרבה בעי' ידיעה ממש שהוא תחת הסכך, או"ד בלא"ה ינא. ואפי' אם ינא בלא"ה יש לעי' אם צריך שיהא ניכר שהוא בסוכה בישיבתה ואם לאו אינה ישיבה כשרה או"ד לא נאמר דבעי' ידיעה לישיבתו, ואין הפסול כשאינו יכול לידע פסול בישיבתו, אלא דילפי' דין בהסוכה, ואינו אלא לענין השיעור של הסוכה שצריך להיות באופן שכרגיל יכול להבין או שכרגיל יכיר שהוא בסוכה או מצד שאינו למעלה מכ', או ע"י הדפנות שמגיעות לסכך. (ואולי יש נפ"מ לענין אופנים שיש דבר שמונע הסכך מעינו וכגון נוי סוכה וכו'.)

ונר' שיש להוכיח דל"ל ידיעה ממש וגם ל"ל שיהא אפי' ראוי לידיעה אלא לשיעורו נאמר, ממש"כ הט"ז בסי' תרע"א ס"ק ה' לחלק בין מנורה וסוכה, ותו"ד דבמנורה כיון שמצוותו הוא בלילה בלבד ממילא לא שלטא בי' עינו בכותל כלל ולכן צריך שיהי' למטה מכ' בכל אופן, ואפי' בדפנות מגיעות להמנורה, משא"כ בסוכה שהוא ביום אז בדפנות מגיעות לסכך כשרה למעלה מכ'. ויש להק' שהרי גם בסוכה יש מצוה בלילה וינא בו, ול"ל דלא אזלי' אלא בתר מה שלטא בי' עינו למעלה מכ' ביום. וא"כ נמצא שינא בלילה אף שלא שלטא בי' עינו וגם א"א מחמת החושך, ומ"מ ינא כיון שהוא סוכה שביום ידע שיש בסוכה.[28]

ע"ע לקמן בדף ג' ע"ב דאם מיעט החלל בכריס וכסתות דליכא ביטול, אין הסוכה כשרה דמ"מ ה"ה למעלה מכ'. ומדברי הראשונים שם מבואר דהיינו אף אליבא דרבה. וק' הרי אם יושב ע"ג כריס הרי שולט עינו בסכך, ומאי איכפית לן במה שיש שיעור של כ' בסוכה. וכפשוטו צ"ל דמ"מ כל למעלה מכ' פסולה והא דצריך שלטה בי' עינא, אינו אלא להוכיח על צורת סוכה.[29]

בביאור דרשת רבה לפסול סוכה גבוהה מכ' ובדעת החולקים עליו

כ"ז) רש"י ד"ה למען ידעו וכו' עשה סוכה שישיבתה ניכרת לך דכתיב וכו' הכי דריש לי' ואע"ג וכו'. עי' לקמן בע"ב שהגמ' מפרש דשאר אמוראי חולקים על רבה משום ד"ההוא ידיעה לדורות היא" ופי' רש"י "לאו בידיעה דישיבת סוכה קא אמר אלא בידיעות דורות הבאין היקף סוכות עני כבוד הנעשה לאבות". ואילו לרבא אף דאין מקרא יוצא מידי פשוטו מ"מ דרשי' ג"כ שצריך שיהא ניכרת לך שיושב בסוכה.

[28] והנה עי' לקמן דרבה לית לי' דרבא משום קו' דאביי, ועי' שם ברש"י וכו' שפי' דכיון דאין לדרוש שצריך שיהא עראי ממש אלא לשיעורו, לכן אין לדרוש כלל. ולפי האמור שגם לרבה לא נאמר אלא לשיעורו יש להק' ג"כ דמה"ט דלמא אין לדרוש כלל כיון שלא ניח"ל לדרוש שיהא צריך ידיעה ממש. ויש לחלק.

[29] אבל אולי יש לדחות דתרתי בעי, חדא שיעור סוכה שיכול לידע, ואפי' אם יש כרים וכסתות פסול שמ"מ ה"ה למעלה מכ', ועוד צריך שיהא יכול לידע ואם יש הפסק או דבר שמפריד ראייתו נמי פסול אף בסוכה למטה מכ'. אבל כפשוטו אין ללמוד מן הקרא אלא ענין א'.

ועי' במהר"ם שהק' דאפי' לולי הדרשה הו"ל ללמוד מן הפסוק שצריך לידע שהוא בסוכה כדי לידע כי בסוכות הושבתי, ולמה צריך דרשה לזה. ועי' שם במה שתי' דהו"א דהידיעה הוא במה שיוצא מדירת קבע, ולא בישיבתו בסוכה.
ולענ"ד יש לפרש באו"א שהרי אפי' אם צריך שיהא לו ידיעה שיושב בסוכה, מ"מ כאן דרשי' פסול בצורת הסוכה עי"ז, ולזה אין מקור מן הפסוק כפשוטו, וכן אם יושב על כריס וכסתות בסוכתו מבואר להלן בדף ג' ע"ב שמ"מ פסול, והיינו משום שיש פסול בהסוכה ולא רק באופן ישיבתו בה. ולזה צריך דרשה וללמדך "עשה סוכה שישיבתה ניכרת".

והנה, בשיטת רבה דדרש שיהא ישיבתה ניכרת בסוכה, יל"פ כפשוטו דס"ל דאף בלא דרשה יש ללמוד כן כיון דמטעמא דקרא משמע שצריך לידע, וגם צורת הסוכה צריך להיות בכה"ג שיהא לו ידיעה שהוא יושב בסוכה, וכ"פ בס' המכתם בסו"ד. וע"ע שם שפי' בתחילת דבריו בשם רש"י (ואינו לפנינו) דדרש רבה מ"דורותיכם" וכאילו כתיב "דירתכם" בלא ו' ושיהא דירתו ידועה לו. והיינו דאפי' לרבה לולי איזה ייתור ודרשה א"א ללמוד שיהא סוכתו למעלה מכ' פסולה וכנ"ל. וע"ע בר"ן שפי' דדרשי' מייתור של "למען ידעו דורותיכם" דל"ל לכתוב אלא בסוכות תשבו וכו' כי בסוכות הושבתי" ותו לא.

בדעת רש"י בדרשת רבה ובפי' המקרא של "כי בסוכות הושבתי" למ"ד סוכות ממש

ב"ח) שם. והנה, לפי פשוטו דרשת רבה ה"ה דצריך ידיעה להיושב בסוכה שהוא בסוכה ודרש "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי" למען ידעו בכל הדורות שהוא יושב בסוכה. אבל מלשון רש"י משמע שפי' באו"א, שכ' "הושבתי, נותני לישב הכי דריש לי' ואע"ג דאין יוצא מידי פשוטו דהיקף ענני הכבוד מיהו דרשי' לי' לדרשה". הרי שפי' רש"י דדרשת הגמ' לרבה הוא דלשון "הושבתי" אין פירושו שהקב"ה מושיב ישראל בסוכות, אלא שצוה אותם לישב בסוכות לדורות. וצריך שיהא ידיעה לדורות שיש מצות סוכה שהם מצווה לקיים בכל דור ודור.
והנה מלשון רש"י דפשוטו של מקרא הוא "היקף ענני הכבוד" משמע דרק למ"ד דהיקף ענני הכבוד הוא דפשוטו של מקרא אינו כדרשת רבה, אבל למ"ד סוכות ממש ל"ק ממה דפשוטו של מקרא על ידיעה לדורות. ול"ע שהרי גם למ"ד כי בסוכות הושבתי וכו' כפשוטו ל"ל דמצות סוכה הוא רמז להא שהיו יושבים בסוכה במדבר.
ואולי יל"פ דיעוי' ברש"י עה"ת שפי' כפשוטו דסוכות הוא ענני הכבוד וכ"ה בתרגום וכו' שם, ועי' בכלי יקר וברא"ם שפי' בכוונתו, דאילו למ"ד סוכות ממש ק' מלשון "הושבתי" דהיינו שהקב"ה מושיבם שם, והרי למ"ד סוכת ממש, הם יושבים בפנ"ע בסוכה ולא הושיבם הקב"ה שם, ועי' בראב"ם וברמב"ן שם דלמ"ד סוכות ממש הידיעה הוא במה שלא הי' להם בתים, וגם לנו להכיר בטובתו ית' ולצאת מן הבית וממקום טוב. וכעי"ז בקרבן

אהרן על המו"כ שם, וע"ע בחת"ס דרשות ח"א ס"ת. ומ"מ ק' מלשון "הושבתי"[30].

ויל"פ דס"ל לרש"י דלמ"ד סוכות ממש, נ"ל ד"כי בסוכות הושבתי", לא קאי על מה שה' מושיב ישראל בסוכות בזמן יציאתם ממצרים אלא שבכל דור תשבו בסוכות למען ידעו כי ה' מצוה לנו לישב בסוכות ובציווי של ה' הרי הוא "מושיב" אותנו בסוכות. והיינו שצריך לידע שהישיבה בסוכה הוא משום ציווי ה'. וה"ה כדרשת רבה שצריך לידע שישיבתו הוא בסוכה. ואף דטעמא דקרא משום הסוכות שהיו יושבים בהם במדבר, וכמו שפי' רש"י להלן בדף י"א ע"ב מ"מ בפי' של הפסוק אין "בסוכות הושבתי" קאי על אותן סוכות. וכן מבואר מלשון רש"י לקמן שם שלר"א דבסוכות הושבתי קאי על ענני הכבוד "ענני הכבוד היו", ואילו לר"ע "סוכות ממש עשו להם" ולא פי' "סוכות ממש היו" וכמו לר"א, ומדוייק כנ"ל שלר"ע "כי בסוכות הושבתי" לא קאי על הסוכות ממש אלא ש"עשו להם" סוכות ממש. (אולם בת"כ איתא גם בשיטת ר"ע "היו".) (עוד יל"ע בלשון "עשו להם" והלא לא הו"ל למימר אלא "עשו" ותו לא. ואולי יש לפרש ש"עשו" אין פירושו שכן עשו לשעבר אלא "עשו" בלשון ציווי. אבל מל' רש"י נ"מ הכי.) וכן משמע מלשון רש"י שם וז"ל ענני כבוד היו "סוכות שאמר הכתוב שהושיבם במדבר", סוכות ממש "מפני החמה בשעת חניתן היו עושים סוכות", ומשמע דלמ"ד סוכות ממש אין הסוכות "שאמר הכתוב שהושיבם במדבר" אלא שהיו עושין סוכות, ודוק.

וכן משמע מלשון רש"י לקמן ע"ב שלהחולקים על רבה "לאו בידיעה דישיבת סוכה קא אמר" וכו' ומשמע שלרבה משמעות הפסוק הוא על ידיעת ישיבת סוכה, והיינו על מצות סוכה דהשתא, והציווי הוא באופן שיהא ידיעה להיושב שהוא מצווה לישב שם וכנ"ל.[31]

ולפי"ז אף לרבה א"א ללמוד מפשוטו של מקרא ומטעמא דקרא שיהא צריך לעשות סוכה באופן שיהא ניכרת וכנ"ל, אבל מ"מ דרש מן המקרא שלשון "כי בסוכות הושבתי" פירושו "צויתי לישב" ואף למ"ד דענני הכבוד שהוא פשוטו של מקרא, מ"מ לרבה דרשי' ג"כ "צויתי לישב".[32]

(וע"ע בלשון הב"ח בפי' תרכ"ה במה שצריך לזכור ולידע טעמא של ישיבת סוכה, ופי' שם שהוא רק למ"ד ענני הכבוד הי' וכ"ה לפי הנ"ל דלמ"ד סוכות ממש, "למען ידעו" אינו לזכור מה שהי' במדבר כלל, אלא לידע המצוה שהם עושים עכשיו, וע"ע שם בט"ז שכ' שלמ"ד סוכות ממש צריך לזכור היציאה ממצרים (וכמשמעות הר"ח כאן וכמו

---

[30] שו"מ בס' זכרון שפי' בשם הרד"ק באו"א, דלמ"ד סוכות ממש, כוונת המקרא על העיר של "סוכות" והקב"ה מוציא ישראל ממצרים ומושיבם בעיר סוכות מיד ביציאתם. ועי' בלשון הגמ' לקמן דף י"א "סוכות ממש עשו להם" ויש שאינם גורסים "עשו להם" וכן צ"ל לפי' הרד"ק, דקאי על העיר סוכות. ועי' רש"י שם שמבואר שלא ס"ל הכי דגרס "עשו להם" וגם פי' שהיו עושים סוכות מפני החמה וכו'. (ולפי הרד"ק צריך לפרש קו' הגמ' לקמן בדף י"א ע"ב למ"ד סוכות ממש שלא כמו שפי' רש"י שם, אלא דק' להגמ' דאם בעיר סוכות משתעי קרא אין ללמוד למעט דבר המקב"ט, וק"ל.)

[31] שו"מ שהערוך לנר בע"ב כ' לפרש דברי רש"י שם באו"א אבל כעין הנ"ל ועי' שם.

[32] עי' בלשון המשנ"ב תרל"ג ב' לרבה דרשי' שצריך לידע "שיזכיר כי בסוכות הושיב את אבותינו" והוא שלא כמבואר מרש"י דלרבה דרשי' הושבתי "צויתי לישב".

שהבאנו) ומ"מ יל"פ שאי"ז לעיכובא. ועי' במשנ"ב שיש לכוון לתרוייהו.)

בזמן הציווי של מצות סוכה להנ"ל

ב"ח-ב') והנה, לפי הנ"ל יוצא שלפי המ"ד דסוכות ממש עשו להם, פי' המקרא לפי פשוטו הוא שצריך לידע שיש ציווי לישב בסוכה ושה' מצוה לנו לישב בסוכה. ולפי"ז "בהוציאי אותם מארץ מצרים", פי' שזמן הציווי לישב בסוכה הי' כשיצאו ממצרים, ו"לויתי לישב" בסוכה כשיצאו ממצרים[33]. וכפשוטו היינו בשעת מ"ת שהי' ציווי לישב בסוכה. וא"כ צ"ל דטעמא לישב בסוכות הוא משום הישיבה בסוכות קודם מ"ת ולא משום הישיבה בסוכה במשך כל המ' שנה במדבר. אבל למ"ד דענני הכבוד היו, יל"פ ד"בסוכות הושבתי" אין פי' ש"לויתי לישב" אלא שהושיב הקב"ה בענני הכבוד, ואילו הציווי לישב בסוכה לא הי' אלא עד סוף המ' שנה.

ובענין הזמן שהתחילו להיות מצווה במצות סוכה כבר נחלקו האחרונים, ובס' "אלה המצוות לילדי הר"י ברקויץ האריך בזה במצוה שי"ח, ואציין כאן בקיצור המראה מקומות שכתוב שם, עי' במבי"ט שער היסודות פל"ז שמסתפק בדבר ומתחילה פי' שהיו עושים סוכות אף משעת מ"ת וכמו שקיים האבות כל התורה, ואף שעדיין לא הי' טעמא דמצוה שייך גבייהו, ושוב פי' שלא היו עושים סוכות עד סוף מ' שנה. ובמשך חכמה פר' משפטים כ"ג ט"ז כ' דהטעם שכ' "חג האסיף" שם ולא חג הסוכות הוא משום שאף שהי' יו"ט מ"מ חג הסוכות לא הי' שלא הי' מצוות סוכה עדיין. ובזה פי' דעת הגר"א שהסוכות הי' זכר לענני הכבוד שלאחר החטא העגל שהי' לאחר מ"ת.[34] ע"ע בריב"ש סי' ל"ו שכל המועדים לא היו נוהגים בשעת מ"ת, ועי' במש"כ בבית יצחק יו"ד מ"ב סי' קמ"ג אות ב' בביאורו.

וע"ע בתו"ת פר' אמור כ"ג מ' במש"כ במה שאין רמז בתורה להא דתקנו חז"ל שבשבת אין נוטלין הלולב. וע"ע במש"כ במלא העומר כ"ג ל"ד, ובדרשות חת"ס לסוכות ד"ה בפסוקי דנחמי' וד"ה נחמי' ח' שכ' דברים נפלאים ותו"ד שלא עשו סוכות עד אחר כיבוש וחילוק. ומ"מ לפי מה שפי' רש"י "לויתי לישב" ל"ל שהציווי הי' "בהוציאי אותם מארץ מצרים", ולא אח"כ.

אבל יש לדחות, דיעוי' במש"כ בפוסקים בשם הרוקח (סו"ס רי"ט) דלמ"ד סוכות ממש, היינו סוכות שעשו לעצמם במלחמת סיחון ועוג, ופי' הרוקח, דמ"מ שייך לשון "בהוציאי אותם מארץ מצרים" כיון דכל המ' שנה מקרי שעת יציאת מצרים עד שכבשו וחלקו הארץ. וכמו"כ יל"פ גם לדידן שהציווי לישב בסוכה הי' "בהוציאי אותם" והוא בסוף מ' שנה.[35]

---

[33] וכן לפי דרשת רבה צ"ל כן, ואף שלפי "פשוטו של מקרא" לרבה יל"פ דקאי על ענני הכבוד, וכמו שפי' רש"י, מ"מ צריך לפרש המשך הפסוק גם לפי הדרשה, ומשפטי ה' אמת "צדקו יחדיו".

[34] שו"ר שבס' אוצר מפרשי התלמוד כ' בשם הפורת יוסף בהג' ריש סוכה להק' כעי"ז, ושם תי' דר"ע לשיטתו דסוכות ממש, וס"ל דפרטים נאמרו בסיני, ואילו למ"ד ענני הכבוד צ"ל כדעת ר"י דפרטים מערבות מואב. אולם לגיר' התו"כ שלר"ע ענני הכבוד הי' הק"ל. וע"ע לקמן בדעת ר"ע בזה.

[35] ובאו"א אולי יש לדחות שמש"כ "צויתי לישב" היינו שהי' ציווי למשה בהוציאי וכו' אבל לא הי' הציווי לבנ"י ממשה עד לאחר מ' שנה. אולם צ"ע למה יש מצוה לזכור הציווי למשה. וק"ל.

אבל עיקר דברי הרוקח ה"ה מחודשים ודוחק לומר שגם רש"י ס"ל הכי.[36]
(ע"ע בלשון רש"י לעיל שהפרטים של למעלה מכ' נאמרו "מסיני". ומשמע כר"ע דפרטים נאמרו בסיני, וגם משמע שהי' ציווי גם מסיני ולא אח"כ, אולם התם יל"פ דקאי על מה שנאמר למשה מסיני, ולא על המסירה וציווי על המצוה ממשה לישראל.)

כ"ט) תוס' ד"ה אמר רבה. בביאור קו' תוס' ומה דלא פשיט"ל כתי' הגמ' שם, עי' בפנ"י ובערוך לנר. וע"ע במהר"ם בביאור שיטת רבה לדעת תוס' ואם ס"ל ד"חלל סוכה תנן" או לא, ועי' שם בגנזי יוסף ול"ע.

ע"כ בענין למעלה מכ' לא שלטה בה עינא

בענין למעלה מכ' אין אדם יושב בצל סוכה

ל') גמ' ר' זירא אמר מהכא וסוכה תהי' וכו'. עי' תוס' סוף העמוד שפי' דאף דכתיב שם "מזרם וממטר" מ"מ א"א שיהי' הסוכה מגין מן המטר דא"כ ה"ה סוכת קבע, ולריך שיהא סוכת עראי. (והיינו לדעת תוס' דאף ר' זירא מודה דלריך עראי לענין זה, ועי' שם במש"כ.) ובריטב"א כאן תי' בב' אופנים שונים עי' שם.[37]

ולענין אם הפסול דלמעלה מכ' לר"ז ה"ה מדאו' או מדרבנן מריהטת הסוגיא משמע דאף לר' זירא פסול מדאו', אולם עי' בלשון רש"י בעירובין שפי' דהא דלמעלה מכ' פסולה מדאו' הוא כדרשת רבה, ומשמע דלר' זירא ורבא אינה אלא מדרבנן, ועי' בערוך לנר.
(וע"ע לקמן בדף ב' ע"ב במעשה דהילני המלכה, ושם משמע דהא דאמר ר' יהודה שכל מעשי' ע"פ חכמים הי' לפרש מה שאף למצות חינוך היתה שומעת, ואם כל דין גובה כ' מדרבנן לכאו' הו"ל לר' יהודה לפרש שהיתה שומעת לדברי חז"ל אף בלא"ה, וא"כ משמע דשיעור גובה כ' הוא מדאו' לכו"ע ועי' שם בפנ"י.)

בביאור הא דאין אדם יושב בצל סוכה בסכך למעלה מכ' ובביאור "דל דפנות ליכא צל סוכה"- שיטת "תוס" שבריטב"א

ל"א) גמ' עד כ' אמה אדם יושב בצל סוכה וכו'. הנה, כפשוטו ביאור כוונת הגמ' הוא כשאדם יושב בסוכה כשהסכך למעלה מכ', אין הצל מחמת הסכך, ואף אם יש צל בסוכה אי"ז מחמת הסכך אלא מחמת הדפנות. אבל

[36] וע' במש"כ רעק"א והחת"ס בענין לצאת מצות סיפור יציא"מ בסיפור של קרי"ס ודייקו מלשון הפסוק "יום צאתך מארץ מצרים" שאין קרי"ס בכלל המצוה, אבל דלמא התם שאני שיש לדייק מלשון "יום", ועי' שם עוד.
[37] וחשבתי שיש מקום ליישב באו"א דמש"כ שם "וסוכה תהי' לצל יומם" קאי על החופה שיעשה הקב"ה ודאיירי בי' בקרא דלעיל מיני', וא"כ יל"פ שכוונת הפסוק הוא שהחופה יהי' כסוכה לענין הצל, וכמחסה וכו' לענין המטר, וא"כ ודאי סוכה ושם סכך תלוי בצל מחמה ולא ממטר. שו"מ כעי"ז ברש"ש ועי' שם.

כגר' שנחלקו הראשונים בביאור הענין וכדלהלן.

עי' במה שהק' הריטב"א דבשלמא בשחרית או בערבית אז אין הסכך מיגל בסוכה אלא לרחוק כיון שהשמש אינו למעלה באויר, ולכן אין הגל שבסוכה בא מחמת הסכך אלא מחמת הדפנות, אבל כשהחמה באמצע הרקיע, אין הדפנות מיגל אלא הסכך, ואפי' בגבו' מכ', ולמה אין הסכך לגל. ותי' שם בשם התוס' (ואינה לפנינו וכן ברוב מקומות שבמס' שכ' הריטב"א בשם תוס', אינו מתוס' לפנינו) דאפי' באמצע היום ביומי תשרי אין החמה למעלה אלא לגדדין[38] והגל מחמת הדפנות באין.

הרי שלפי' התוס' בהריטב"א הא דלמעלה מכ' אין הסכך מיגל היינו משום שביו"ט של סוכות לעולם השמש אינו למעלה ממש מן הסוכה אלא לגדדין באופן שאם הסכך למעלה מכ' אין הגל של הסוכה תחתיו בסוכה כלל אלא לגדדין ורחוק מן הסוכה, ולכן אין לו זה מועיל להכשיר הסוכה ולא חשוב סכך ע"ש הגל כיון שאין לו תחתיו אלא למרחוק וחוץ לסוכה.

וכמו"כ מבואר גם מדברי הר"ח והמכתם כאן שפי' דאף שיש לו של הסכך גם למעלה מעשריס מ"מ ה"ה רחוק מן הסוכה ולא חשוב לו להכשיר.

וכן יש לדייק גם מלשון הר"ן שהק' לעיל במתני' בטעמא דר"י דמכשיר למעלה מכ', וא"כ משמע דל"ל לו, ואילו חמתה מרובה מצלתה פסול אף לר' יהודה. ותי' הר"ן דלר' יהודה ל"ל שיהא מיגל במקומו ואפי' אם אינו מיגל "תחתיו" מ"מ ה"ה מיגל, והיינו כהנ"ל דהסכך מיגל מרחוק ובהא פליגי דלר' יהודה סגי בהכי והוי סכך שמיגל משא"כ בחמתה מרובה מצלתה ואילו להת"ק צריך שיהא הסכך מיגל במקומו וליכא, כיון שהשמש אינו למעלה מן הסוכה ממש אלא לגדדין ואפי' בחצי היום.

(והריטב"א חולק עם פי' התוס' הנ"ל וס"ל דמיירי אף אם החמה למעלה מן הסוכה וכמו שיבואר להלן, ופי' בדעת ר' יהודה באו"א ולשיטתו, דל"ל שיהא הסכך מיגל אלא שיהא ראוי להיות מיגל, וכגון אם הוא למטה מכ', אבל בחמתה מרובה וכו' אינו ראוי לגל כלל ואפי' אם הוא למטה מכ' ובכה"ג פסול גם לר' יהודה. ודוק.)[39]

ולפי"ז הא דקאמר בגמ' "דל דפנות ליכא לל סוכה" פי' דכשהסכך למעלה מכ' לעולם אין הגל תחתיו מן הסכך והא דאי' שאם לא יהי' הדפנות שם לא יהי' לל כלל תחת הסכך, אלא למרחוק. אבל בשתרות קרייס דל עשתרות קרייס יהי' לל תחת הסכך מחמת הסכך וא"כ הסכך ראוי לעשות לל תחתיו וסגי בהכי.

דעת הריטב"א בהנ"ל

ל"ב) וז"ל הריטב"א שם "מיהו בר מן כל דין אפי' תימא דבחצי היום ליכא לל דפנות אפי' הכי אמרי' דכל שלמעלה מכ' כי איכא לל דפנות אפי' הכי אמרי' דכל שלמעלה מכ' כי איכא לל כגון בשחרית וערבית מחמת דפנות הוא וכן הוי חצי היום דליכא לל דפנות ליכא נמי לל סכך והיינו דאמרי' דל דפנות ליכא לל".

והנה ממש"כ הריטב"א דבחצי היום ליכא לל דפנות וגם ליכא לל סכך, משמע שכשהחמה

[38] ואזלי' בתר המקום של החמה באי"י בחג הסוכות.

[39] וע"ע בלשון המאירי בטעמא דר' יהודה לר' זירא וז"ל "שאין מקפיד על צל מחמת הסכך הואיל ומ"מ צלתה מרובה מחמתה". ויש ליישב.

למעלה בחויר אין הכל של הדפנות מועילים בפנ"ע לעשות כל בתוך הסוכה, ומאידך כמו"כ אם אין אלא סכך ולא דפנות ג"כ לא יהי' כל תחת הסכך שהחמה נכנסת תחתי' מחמת גובהו של הסכך. (ולא מיבעי שאין כל מרחוק כשהחמה למעלה, אלא גם כל במקומו ליכא משום שהחמה נכנס תחתיו מן הצדדים ואפי' אם יש כל מועט לא חשיבי כלל.) ומה שיש כל בסוכה כשיש סכך וגם דפנות והחמה למעלה היינו רק מבין שניהם והיינו עם הדפנות והסכך בצירוף. (ומש"כ ש"בחלי היום דליכא כל דפנות ליכא נמי כל סכך" אין לפרש שאין כל כלל דהא ודאי ליכא, אלא שאין הכל מחמת הדפנות בפנ"ע או מחמת הסכך בפנ"ע אלא מבין שניהם וק"ל.) ואע"פ שכשיש דפנות וגם סכך הרי יש כל בסוכה מחמת שניהם, מ"מ כיון דבלא דפנות אין הסכך מיכל, לא חשוב סכך מחמת הכל שנעשה ע"י הסכך כיון שצריך לסיוע של הדפנות.

והיינו דהגמ' מחלק בין עשתרות קרנים שיכול להסירם ואז יהי' הסכך גורם כל למטה, ובין דפנות דבלא דפנות אין הסכך מיכל כלל. (ובלשון הריטב"א "דל דפנות ליכא כל" ואצלינו "ליכא כל סוכה" ויל"ע אם הריטב"א ל"ג כן או"ד דאף "סוכה" פי' כל ה"סכך" וכמו שפי' הריטב"א בריש פרקין.) ופי' הגמ' דאין הסכך כשר משום שאין הסכך ראוי לעשות כל אלא בצירוף עם הדפנות בלבד. ואף שהדפנות בפנ"ע ג"כ אינם גורמים כל כשהחמה למעלה ממש, מ"מ כיון שאין הסכך ראוי לעשות כל בפנ"ע בכה"ג אין הסכך כשר שאינו מיכל.

אבל לדעת תוס' שמביא הריטב"א וכו', משמע דס"ל דגם באופן שיהי' כל ע"י הסכך בצירוף עם הדפנות סגי בהכי, דלולי הסכך לא יהי' כל, ואם אזלי' בתר חצי היום ביומי דתמוז שהחמה למעלה ממש, אה"נ דראוי להכשיר הסכך כיון שאין כל ע"י הדפנות בלבד, וצריך לצירוף של הסכך ובכה"ג כשר, ומה שאין הסוכה כשרה למעלה מכ' הוא רק משום דאזלי' בתר יומי תשרי וכנ"ל.

הרי דנחלקו הראשונים לר' זירא באופן שלולי הסכך אין כל בסוכה, אבל בסכך בפנ"ע ג"כ אין כל, והכל הוא מסכך והדפנות אהדדי, אם זה בכלל סכך שאדם יושב בצל סוכה או לא. להריטב"א כל שצריך לצירוף דבר אחר להיות מיכל ואין הסכך מיכל בפנ"ע אינו קרוי כל סכך ולהתוס' שבריטב"א ה"ה כל סכך וכשר.

בדעת רש"י בהנ"ל

ל"ג) ונר' שיש לרש"י שיטה אחרת בזה, דיעוי' בלשון רש"י בד"ה אלא בצל דפנות שכ' דכיון שהצלין מגיגין זה לזה וכו' "ואין צריך לסכך". ומשמע מרש"י שהסכך מיכל וראוי לעשות כל, ורק דל"ל לי'. והיינו דס"ל לרש"י דכיון שהדפנות כבר גורמים כל בלא הסכך ו"הצלין מגיעין זה לזה מתוך גובהן של הדפנות" שוב ל"ל הסכך להיות מיכל, וכיון של"ל לי' אינו סכך שמיכל.

אבל ק' דגם בעשתרות קרנים ל"ל לי' אלא אמרי' דדל עשתרות קרנים וכו', וה"נ אף שא"ל לסכך מה בכך, והלא מ"מ ה"ה מכילים. ובתי' הגמ' דדל דפנות ליכא כל סוכה פי' רש"י משום שהחמה באה מתחתי', ומשמע דאין הסכך גורם כל תחתי' ולא רק ש"אין צריך" לכל של הסכך. (ואף שיש לפרש שמש"כ רש"י בתחילת דבריו הוא רק להה"א דגמ' בדר'

זירא, נר' של"מ הכי, ומש"כ רש"י הוא אף לפי האמת לר' זירא, ודוק.)

ונר' דהי' ק' לרש"י כקו' הריטב"א דאם השמש למעלה יש לו מחמת הסכך, ולא ס"ל כמו שפי' הריטב"א בשם תוס' דהשמש לגדדין ביומי תשרי, וגם לא ס"ל כתי' של הריטב"א, משום דס"ל לרש"י דאם אין לו בלא הסכך וע"י צירוף הסכך יש לו בהסוכה סגי בהכי להכשירה, וכסברת שאר הראשונים וכנ"ל, ולכן פי' רש"י באו"א, והיינו דאפי' אם החמה למעלה ממש, מ"מ יש לו מחמת הדפנות בפני עצמם, והיינו שפי' רש"י שהצללין מגיעין זה לזה אף כשחמה למעלה ממש באויר, ואף שיש איזה הוספת לו ע"י הסכך כשהחמה למעלה ממש, הרי ל"ל לכך כיון שהמקום כבר מוצל ע"י הדפנות, והיינו דלא חשוב ישיבה בצל הסכך כיון של"ל לו ואף לולי הסכך יש לו המספיק ע"י הדפנות. ואף שכ"ה גם בעשתרות קרנים ואמרי' שמ"מ דל עשתרות קרנים וכו', הכא בדפנות א"א לומר דל דפנות מהכא, שהרי בלא דפנות אין הסכך גורם לו תחתיו כלל כיון שהחמה נכנס תחתי', ומה שהסכך יכול לגרום לו הוא רק עם הדפנות, ואף דסגי בצל בצירוף שיהא הסכך כשר וכנ"ל, היינו רק אם לולי הסכך ליכא לו כ"כ, אבל כאן שע"י הדפנות יש לו המספיק בלא לו, וגם בלא הדפנות אין הסכך ראוי לעשות לו חשוב כלל, ממילא אין הסכך כשר ואין ישיבתו בצלו של סכך אלא של בצל דפנות בלבד.

ונר' שיש נפ"מ באופן שהדפנות אינם מגיעות לסכך, והסכך למעלה מכ', שהרי לפי' הריטב"א וכן לפי' התוס' שבריטב"א נמצא שלר' זירא הסוכה פסולה כיון שמ"מ הסכך למעלה אינו מיצל בסוכה או משום שהחמה לגדדין והצל רחוק מן הסוכה, או משום שאין סכך למעלה מכ' מיצל בפנ"ע. אבל להנ"ל לפי' רש"י בדפנות שאינם כ' אין צלם מגיעין זה לזה[40] וא"כ הצל שבסוכה צריך להסכך שבלא סכך אין כל המקום שבקרקע הסוכה בצל, ורק ע"י הוספת הסכך יש לו בכל הסוכה, ואף שהסכך בפנ"ע אינו מיצל כלל בלא הדפנות מ"מ בצירוף של הדפנות יש לו וגם צריך לצל של הסכך כדי שיהא כל הסוכה בצל, ו"צריך" לסכך דלא סגי בצל הדפנות, ורואי להכשיר.

ועי' לקמן בע"ב שמריהטת הגמ' משמע דלר' זירא פסול בכה"ג אבל יש לדחות שם, אולם גם מלשון רש"י משמע קצת דלר' זירא פסול בכה"ג וצ"ע. ואולי יש לדחות דאף אם אינם מגיעות לסכך מ"מ אזלי בתר הסכך בלבד, ולר' זירא מסתברא דהדרשה הוא ללמד שיעור הסכך ולא שיהא לו ממש והדבר תלוי בסוכה עם דפנות גמורות.[41] אבל לפי"ז צ"ל דלר' זירא סתם סוכה הוא בדפנות גמורות ולא כרבה דס"ל דסתם סוכה הוא כשאין מגיעות לסכך, וכמבואר ממה דמתני' מיירי רק בכה"ג. ועדיין צ"ע.

היוצא בפי' הפסול משום שליכא לו סוכה ובהחילוק בין דפנות ועשתרות קרנים יש ג' דעות בראשונים. א' דעת התוס' שבריטב"א ורוב ראשונים שיש לו של הסכך מרחוק אבל לא בסוכה משום שביומי תשרי אין החמה למעלה

[40] אולם יש לדון באיזה שיעור אינם מגיעים זה לזה ואולי בדפנות של י"ט גם לרש"י יהי' פסול ודוק.

[41] שו"ר בערוך לנר דר"ל דכיון שצריך לדין גוד אסיק, ממילא הו"ל כדפנות גמורות ומגיעות לסכך, ועי' שם.

ממש, ואין הסכך עושה לל בסוכה, משמ"כ בעשתרות קרנים שהסכך ראוי לעשות לל בתוך הסוכה. ב' להריטב"א צריך שיהא לל מחמת הסכך עצמו ולא בצירוף של דבר אחר וכגון בסכך למעלה מכ' שצריך גם להדפנות כדי לעשות לל, ועשתרות קרנים שאני משום שאפי' אם אינם שם, יש לל ע"י הסכך משמ"כ בדפנות שאם אין דפנות אין הסכך עושה לל כלל. ג' לרש"י כל של"ל הלל של הסכך כלל לא מהני, וכגון אם הדפנות עושים לל בכל משך הסוכה גם בלא סכך, ועשתרות קרנים שאני שיש לל גם אם אינם שם משמ"כ בסכך שאין הסכך מילל בפנ"ע כלל ולכן א"א להסיר לל הדפנות ולומר "לל דפנות".

ובדין סוכה דדפנות למעלה מכ' וסכך שלו משוקע בתוך כ' לר' זירא, כנר' שלכו"ע כשר, אבל מטעמים שונים. להריטב"א כשר משום שבכה"ג הסכך יכול לעשות לל בפנ"ע. ולהתוס' שבריטב"א כשר משום שבכה"ג יש לל בסוכה מחמת הסכך ולא רק מרחוק בלבד, ולרש"י כשר משום שבכה"ג יכול לומר "לל דפנות" ויש לל מן הסכך, דהא דא"א לומר "לל דפנות" וכו' היינו רק משום שלולי הדפנות אין לל כלל מחמת הסכך. וע"ע בפי' הדברי נחמי' כאן.

בענין שיעור הצל מן הסכך דבעי לר' זירא

ל"ד) ויש להסתפק לר' זירא במה שצריך שיהא לל מן הסכך ולכן למעלה מכ' פסולה, האם צריך שיהא רוב לל הסוכה מן הסכך (ועכ"פ בצירוף של הסכך עם הדפנות וכנ"ל) או"ד ל"ל אלא שיהא מעט מן הסוכה בלל מחמת הסכך. והיינו יש להסתפק אם מש"כ ר' זירא דלמעלה מכ' אין אדם יושב בלל הסוכה אלא בלל דפנות, היינו שאין רוב הלל מחמת הסוכה או"ד שאין יושב בלל סוכה כלל.

וכנר' שנחלקו הראשונים בדבר, דיעוי' בלשון תוס' לקמן בע"ב "א"א שלא יהי' כאן לל סכך פורתא" ומשמע דבלל סכך פורתא סגי וכל סוכה שיש בו לל סכך פורתא ה"ה סוכה כשרה לר' זירא[42]. וכן יש לדייק גם מלשון רש"י שפי' דהטעם שאין סכך כשר משום של"ל לסכך כיון שה"ללין של הדפנות מגיעות זה לזה" ומשמע דאם אינם מגיעין זה לזה ואפי' אם אין צריך לל הסכך אלא מעט, מ"מ סגי בהכי. וכן בריטב"א כ' דלל דפנות וכו' שהלל בסוכה מחמת הדפנות הוא "שנופל זה על זה" וכנ"ל.

אולם עי' במאירי שכ' להדיא שתלוי בכולו או מקצתו. (ועי' במשנ"ב תרל"ג ד' שכ' ג"כ כלשון ומאירי ובשעה"ל שם כ' שהוא ע"פ המאירי ולעי' בתשב"ץ והריטב"א, ולא הבנתי מה שרצה להוכיח מדברי התשב"ץ שם.)

ונר' שיש לפרש שהראשונים אזלי לשיטתייהו במה שפי' בכוונת ר' זירא וכנ"ל, דהרי לפי' התוס' שבריטב"א שאין אדם יושב בלל הסכך משום שהשמש לנדדין ואין הלל של הסכך בסוכה אלא למרחוק, יש להסתפק אם כוונת ר' זירא הוא שבשמש בתשרי לנדדין האם אין לל תחתיו כלל או"ד שאין רוב לל של הסכך תחתיו אלא מרחוק.

אבל לפי מה שפי' הריטב"א שאין אדם יושב בלל סוכה הוא משום שאין הלל בא מחמת הסכך

[42] אולם יל"פ דכוונת תוס' שיש צל בכל הסוכה ומש"כ פורתא היינו שאין מיצל כ"כ אלא מעט בכל הסוכה, ואין צל גמור. ועי' שם במש"כ שכן נר' יותר כפי הבנת תוס' שם.

בפנ"ע אלא בצירוף עם הדפנות, יתכן שכל שיש על מחמת הסכך בפנ"ע שפיר דמי ועי"ז ראוי שיהא בכל הסכך שם סכך מחמת הצל שהסכך גורס. שהרי לדעתו אין חסרון משוס שאין הצל של הסכך בתוך הסוכה אלא מרחוק, אלא שאין הצל של הסכך חשוב כלל ואינו מיצל כלל בפנ"ע, וא"כ כיון שמיצל במקצת סגי. וכן לרש"י כיון שצריך לצל מעט סגי בהכי ועי"ז יש בכל הסכך שם סכך ע"ש הצל שצריך לי'.

ביישוב קו' הר"ן בסוכה זע"ז וגובה כ' ל"ד-ב') ועי' בר"ן שהק' שמהגמ' משמע דאפי' סוכה שהוא זע"ז מ"מ בסכך שהוא כ' כשרה ורק למעלה מכ' פסולה, וק' הרי ודאי בכה"ג הסכך אינו מיצל ואם למעלה מכ' פסולה גם בד' אמות על ד' אמות הו"ל לפסול בזע"ז גם בפחות מכ'. ולכן פי' הר"ן שהדבר תלוי בחס השמש, ויש הגנה מן ה"חורב" גם בסוכה של זע"ז כל שאין הסכך למעלה מכ'.
ואין להק' ממה דלכו"ע חמתה מרובה מצלתה פסולה, והתם מיירי לענין הצל והאור ולא בענין החוס החמה, דהיינו אף לר' יהודה ומטעם אחר שצריך שיהא סכך ראוי לצל אם הוא למטה מכ' או דסגי במה שמיצל מרחוק (עי' בריטב"א ובר"ן לעיל במתני') אבל הכא לר' זירא דרשי' דצריך שיהא צל "יומס מחורב" והוא ענין אחר ותלוי בחוס החמה להר"ן. (וכ"מ קצת מלשון הפסוק "מחורב".)
ועי' בתשב"ץ סי' קכ"ו שחולק על מש"כ הר"ן וכ' לחדש דאה"נ פחות מכ' פסולה ועי' שם במש"כ ע"פ תוס' לקמן ע"ב וע"ע במהרש"א וברש"ש בתוס' שם ובעזה"י נבאר שם.

והנה, מלשון המאירי במתני' למדתי לישב באו"א ועי' שם שפי' דאף שהסוכה כשרה בזע"ז מ"מ סוכה מן הסתם הוא בדע"ד שהוא מקוס הראוי לדירה בכל מקוס וסתם בית הוא דע"ד. ול"פ שאע"פ שפעמים אין הסוכה אלא פחות מדע"ד, מ"מ אזלי' בתר השיעור הסתם של הסוכה ואף לר' זירא שצריך שיהא שם סכך ע"י מה שהסכך עשוי' לצל, היינו שיהא בגובה שאם יהי' סוכה של דע"ד שהוא סוכה רגילה, יהי' צל ע"י הסכך. ואפי' אם הסוכה פחות מדע"ד ואינו גורס צל וכגון בסוכה זע"ז שהוא בגובה של י"ט אמה, מ"מ כיון שסכך בגובה של י"ט אמה מיצל בסוכה הרגילה, גם בסוכה קטנה הסכך בגובה של י"ט אמה חשובה סכך מחמת שהוא בגובה שראוי לעשות צל בסוכה רגילה וסגי בהכי דלעולם אזלי' בתר השיעור של הסוכה "הראוי" מן הסתם". ואף שמבואר לקמן דביותר מדע"ד יכול לעשות סוכה גבו' מכ', היינו משוס שבאותה סוכה עצמה הסכך גורס צל, ובכה"ג אין לפסול מחמת שהוא בגובה שלא יהי' צל בסוכת דע"ד, אבל להיפך, ושיהא הסוכה פסולה בפחות מכ' משוס שאינו גורס צל, בזה אמרי' שכיון שהסכך בגובה של י"ט עושה צל בסוכה הראוי' מן הסתם, סגי בהכי.

<u>ע"כ בענין למעלה מכ' אין אדם יושב בצל סוכה</u>

<u>בענין סוכה דירת עראי בעינן</u>

ל"ה) גמ' ואמר רבא וכו'. בלשון "ואמר" רבא בו"ו עי' ברש"ש.

בביאור דרשת רבא מן הפסוק דבסוכות תשבו שבעת ימים

ל"ז) גמ' ורבא אמר מהכא בסוכות תשבו וכו'. בביאור דיוקו של רבא מן המקרא, עי' בריטב"א שפי' שממה דלא כתיב "תשבו שבעת ימים בסוכות" משמע שיעשה הסוכה לישיבה של שבעת ימים בלבד. ובאו"א עי' בשעה"ל בסי' תרל"ג ד' בשם הריב"ב בדרשי' ממה דכתיב "תשבו" ולא "תדורו"[43]. אבל לשון רש"י ל"מ הכי שפי "סוכה של שבעה ותו לא"[44].

ואולי פירושו דממה דלא כתיב "שבעה ימים" אלא "שבעת", משמע שיש "שבוע" של ימים והיינו שיהא ישיבה א' של שבעה ימים, וכל השבעת ימים בכלל ישיבה א', ולא שיהא ישיבה שראוי' להיות יותר משבעה, ונפ"מ לענין הסוכה ושיהא סוכה אינו ראוי' להתקיים אלא לישיבה של שבעת ימים. (וע"ע לשון רש"י בפר' בא פ"י פסוק כ"ב "שלשת ימים, שלוש ימים, וכו' וכין שבעת ימים בכל מקום שייטיי"א של ימים".)

ולפי"ז יל"פ לשון הגמ' "כל שבעת ימים" ש"כל" הז' ימים צריכים להיות ישיבה א', אבל תו לא, פי' שיהא ישיבה א' של כל שבעה אבל לא ישיבה הראוי' להיות יותר מז'.[45]

בענין "צא מדירת קבע"

ל"ז) גמ' אמרה תורה צא מדירת קבע וכו'. כפשוטו עיקר הדרשה הוא לישב בדירת עראי, וצריך לפרש לשון הגמ' "לא מדירת קבע" דמשמע שמלבד מה שצריך שיהא ישיבה בדירת עראי יש גם איזה ענין שלא לישב בדירת קבע. (ובמה שיכול ללמוד דבר זה מן המקרא, עי' לעיל באותה קודמת ע"פ מש"כ רש"י "ותו לא".)

וק' הרי למסקנת הגמ' ל"ל שיהא ישיבה בדירת עראי אלא שיהא כשיעור הראוי לדירת עראי, וא"כ ל"ל שיהא יציאה מדירת קבע כלל. ודוחק לומר שכוונת "לא מדירת קבע" פי' לצאת מן המקום שא"א שיהא דירת עראי בלבד.

ויש לישב לפי המבואר מכמה ראשונים שצריך שיהא ישיבה בדירת עראי ממש, ולא סגי במה שהוא כשיעור הראוי לדירת עראי, ועי' לקמן במש"כ בזה. ובאו"א יל"פ ע"פ מש"כ תוס' דלכו"ע צריך שיהא מקום שיורדין הגשמים, ומשום שלענין הסכך בעי' שיהא עראי ממש ורק בדפנות ל"ל אלא שיהא ראוי' להיות עראי, וא"כ צריך לצאת מדירת קבע. ועי' לקמן.

---

[43] הנה, לפי פשוטו דין דירת עראי ה"ה דין בהסוכה, וצריך שיהא הדירה עצמה נעשה באופן עראי, אבל לפי דרשת הריב"ב יש לפרש באו"א וצריך שיהא ישיבתו (ה"מעשה" ישיבה) בדרך עראי והוא ע"י מה שהסוכה אינה ראוי' לקיום וכו'. ויל"ע. ועי' בחי' מרן רי"ז הלוי על הלכות סוכה שר"ל דבזה פליגי רבנן ור"י דלרבנן צריך "ישיבת" עראי, ואילו לר"י דסוכת קבע בעי' היינו שיהא הסוכה עצמה קבע. ואכ"מ.

[44] ועי' ברע"ב שמשמע שהי' לו גיר' אחרת בגמ' ודרש מקרא אחרינא, ועי' בערוך לנר.

[45] ואולי לפי"ז יש להבין מה שכתוב בגמ' "צא מדירת קבע" ומשמע דאף זה נכלל בדרשת הגמ' ולא רק מה שצריך לישב בדירת עראי, ולהנ"ל יל"פ שהדרשה הוא שיהא ישיבה באופן שאינו ראוי להיות יותר מז' ימים והיינו "צא מדירת קבע" פי' שיהא ישיבה של ז' ותו לא. וע"ע לקמן במש"כ עוד במה שהגמ' מדייק "צא מדירת קבע".

ע"ע במש"כ בדף כ"ג ע"א בהא דדרשי' דבעי' סוכה ראוי' לשבעה, דלדעת הריטב"א לא קאי על שבעת ימי החג, ולפי"ז יתכן דה"נ א"א לפרש כפי' רש"י.

אם אפשר לעשות דירת עראי למעלה מכ'

ל"ח) גמ' עד כ' אמה אדם עושה דירתו דירת עראי וכו'. עי' בריטב"א שהביא בשם תוס' לפרש באו"א דצריך דירת עראי אבל מ"מ "כל הראוי לדילה" אין בילה מעכבת, ועי' שם מש"כ בזה. ע"ע במאירי שמשמע שפי' באו"א דכל שהוא למטה מכ' רגילין לעשותו עראי כיון של"ל חיזוק ולא יעשו חיזוק שלא לצורך משא"כ בלמעלה מכ' שצריך חיזוק ולכן אין היכר שעשה לשם סוכה. וכעי"ז עי' בר"י מלוניל שפי' שאם עושה למעלה מכ' מאי היכירא איכא בין סוכתו וביתו. ועי' לקמן בסמוך.

בטעמא דרבא אינו דורש להצריך דירת עראי ממש

מ') והנה, במה דס"ל לרבא שאין לדרוש להצריך שיהא דירת עראי ממש, אלא דכי עביד לי' דירת קבע נמי נפיק, עי' בלשון רש"י ד"ודאי יש בכלל קבע עראי", ו"ע"כ לא הקפידה תורה" אלא על השיעור. וצ"ע בכוונתו ומנ"ל שאין להצריך שיהא עראי ולא קבע, והלא ענין המצוה הוא לישב בדירת עראי ולצאת מדירת קבע וכלשון הגמ', וא"כ דלמא צריך דירת עראי דוקא. וצ"ע.

ועי' בר"ן שפי' באו"א דא"א להעמידו כפשוטו ולהצריך דירת עראי שאין שיעור לדבר, והאיך נוכל לעמוד על דיה שיהא ראוי לשבעה ולא יותר, וע"ע בערוך לנר.

והנה, מתוס' משמע דלא ס"ל כפי' הר"ן שהרי תוס' מפרש דלענין הסכך שהוא עיקר הסוכה צריך שיהא דירת עראי ממש, משא"כ לענין הדפנות. ובזה פי' מה דצריך שיהא ראוי להתקיים. וע"ע בריטב"א שהביא בשם תוס' לפרש באו"א דצריך דירת עראי אבל מ"מ "כל הראוי לדילה" אין בילה מעכבת, ועי' שם מש"כ בזה. ע"ע במאירי שמשמע שפי' באו"א דכל שהוא למטה מכ' רגילין לעשותו עראי כיון של"ל חיזוק ולא יעשו חיזוק שלא לצורך משא"כ בלמעלה מכ' שצריך חיזוק ולכן אין היכר שעשה לשם סוכה. וכעי"ז עי' בר"י מלוניל שפי' שאם עושה למעלה מכ' מאי היכירא איכא בין סוכתו וביתו. ועי' לקמן בסמוך.

בגדר הלימוד לשיעור כ' ממה שצריך ראוי להיות עראי

ל"ט) גמ' אמר לי' הכי קאמינא לך וכו'. עי' ברש"י שפי' שאין צריך דירת עראי אלא "לשם שיעור" וכעי"ז בתוס'. והיינו שצריך שיהא שיעור שראוי להיות דירת עראי בלבד,

[46] וכ"פ הרא"ה וכ"מ מלשון רש"י וע"ע בל' הר"י מלוניל. ובמשנ"ב סי' תרל"ג ב' שכ' ד"מוכרח" לעשותו כן, וכ"ה בב"ח, ועי' שם.

[47] וע"ע בלשון המאירי דמשמע באו"א ועי' לקמן.

שירד בו גשמים משא"כ לענין שיעור כ' שהוא רק לשיעור בעלמא. ואם נאמר כמו שפי' הר"ן הו"ל לתוס' לחלק בין לענין גובה כ' שא"א להעמיד באופן שיהא ראוי לקיום של ז' ולא יותר וכנ"ל, ול"ל לחלק בין סכך ודפנות אלא שלענין גשם יכול לעשות באופן שירד בו הגשם משא"כ לענין שיהא ראוי לעמוד לז' ימים א"א לאוקמי כפשוטו.

וכן נר' שמתוס' מבואר שלא כמו שפי' רש"י דבכלל קבע ערלי, דא"כ ודאי א"א לפרש דטעמא דצריך לעשות הסוכה באופן שלא ירד גשמים הוא משום דסוכה דירת ערלי בעי', שהרי לרש"י לעולם ל"ל ערלי כלל ויש בכלל קבע ערלי, ואין שום מעלה של דירת ערלי, ומה"ט פי' רבא דאם יש הקפדה על ערלי הוא רק לגלות על שיעורו של סוכה בלבד, וא"כ כמו"כ לענין הגשמים א"א לפרש שיש שום מעלה של סוכה שהגשמים יכולים לירד לתוכו.

וכן לשון התוס' משמע שלא כפי' רש"י אלא ד"משמע לי' קרא" דאתא לשיעורא וכו'. אבל לא דמוכח הכי וכמו שפי' רש"י והר"ן.

וע"ע בריטב"א שפי' דכיון שאינו מפורש בקרא ואינו אלא רמז, לכן ס"ל לרבא שאין לעיכובא שיהא דירת ערלי אלא שיהא ראוי' לכך מצד שיעורו. ול"פ דכן ס"ל לתוס' ובזה יש לחלק בין דין הסכך שעיקר הסוכה ע"ש הסכך, ובין הדין של הדפנות.

בענין אם צריך שיהא דירת עראי במקצת או רק שיעור הראוי להיות עראי בלבד

מז"א) שם. לפי פשוטו מבואר למסקנת הגמ' דלרבא ל"ל שיהא דירת ערלי במה שהוא למטה מכ', אלא צריך שיהא כשיעור הראוי להיות ערלי. (אבל מ"מ לתוס' לענין שיהא הגשמים יורדים לתוך הסוכה צריך שיהא דירת ערלי ממש. אבל מ"מ, מה שצריך שיהא למטה מכ' אי"ז שיהא דירת ערלי ממש אלא שיהא כשיעור הראוי להיות ערלי.) וכ"מ גם מלשון רש"י ותוס' כאן. וכ"כ המאירי של"ל אלא שיהא ראוי להיות ערלי ע"פ רוב.

וכ"מ גם מלשון הגמ' דלמטה מכ' וכו' כי עביד לי' דירת קבע נמי נפיק". הרי דאף כשהוא למטה מכ' ה"ה דירת קבע גמור, ולא דירת ערלי ומ"מ יצא כיון שהוא כשיעור הראוי להיות ערלי.

אולם עי' בר"ח שפי' בלשון הגמ' דכי עביד לי' "מעין" דירת קבע נמי נפיק. ומשמע מלשונו דאף כשהוא למטה מכ' במחיצות של ברזל אינו קבוע לגמרי אלא משוב כסוכת ערלי במקצת, ורק "מעין" קבע הוא. והיינו דס"ל לאביי דבמחיצות של ברזל הו"ל קבע גמור, ותי' רבא דל"ל ערלי גמור, אלא ערלי במקצת, ואף שהוא "מעין" קבע מ"מ ה"ה בכלל סוכת ערלי במקצת.

וכמו"כ משמע גם ממש"כ המאירי שכ' לדייק דקי"ל כרבא מהא דאיתא לקמן בדף כ"א שנחלקו ר"י ורבנן בישן תחת המטה ולר' יהודה לא אתי אהל ערלי ומבטל אהל קבוע, ופי' המאירי לרבנן גם הסוכה ה"ה ערלי, והיינו כרבא דהכא. הרי דפי' המאירי לרבא דהכא לרבנן צריך למטה מכ', הסוכה הוא סוכת ערלי ולא רק שראוי להיות ערלי דאם רק ראוי להיות ערלי מ"מ ה"ה קבע גמור

כשנעשה במחילות של ברזל ולמה בטל הסוכה ע"י המטה שאינה אלא עראי.[48]

ובסברת הדבר, עי' בריטב"א שהביא בשם התוס' לפרש דכל שהוא למעלה מכ' אף אם יעשה עראי מ"מ מחמת גובהו ה"ה קבע, והיינו דכל שהוא למעלה מכ' ה"ה קבע מחמת הגובה ואף אם אינו קבוע בתידות חזקות כ"כ. וכעי"ז יל"פ ג"כ שכל בנין שהוא למטה מכ', יש בו לד "עראי" מחמת גובהו, ועכ"פ במקצת ולא חשוב דירת קבע גמור אלא "מעין" קבע, ואף כשהוא במחילות של ברזל.

וכן משמע שהר"ח למד כמו שפי' הריטב"א בשם תוס' שהרי הר"ח גרס בגמ' ד"למעלה מעשריס הו"ל דירת קבע" ולא כגיר' שלפנינו דאדם עושה דירתו דירת קבע, ומשמע כפי' הריטב"א בשם תוס' שכל שהוא למעלה מכ' ה"ה דירת קבע מחמת גובהו, וא"כ יל"פ כמו"כ שכל שהוא למטה מכ' ה"ה עראי מחמת קטנותו וכנ"ל.

והנה, בדעת המאירי בזה יש להק', דמחד גיסא הביא הראי' דקי"ל כרבא וכנ"ל, ומשמע דצריך שיהא הסוכה עראי ממש, ומאידך כ' של"ל אלא שיהא ראוי להיות עראי.

וגר' לישב ע"פ מש"כ המאירי בטעמא דרבא ובמה שצריך שיהא למטה מכ', ותו"ד דכיון של"ל שיהא דירה למטה מכ' בחוזק, לכן כרגיל לא יעשה האדם בחוזק, אבל אם אף למעלה מכ' כשרה אז יחשוב האדם שצריך לעשות סוכתו באופן חזק, ולכן במה שהסוכה פסולה למעלה מכ' יש היכר לו שהסוכה ראוי להיות עראי, והיינו דע"י ההלכה שצריך שיהא הסוכה למטה מכ' יש היכר לאינשי של"ל שיהא הסוכה נעשית באופן קבע, ולכן אפי' אם נעשה באופן קבע אין בכך כלום שמ"מ יש היכר לדבר ע"י מה שהסוכה פסולה למעלה מכ'.

ולפי"ז יל"פ דאין כל בנין למטה מכ' "עראי במקצת" מחמת קטנותו (וכעין סברת התוס' מובא בריטב"א וכנ"ל) אלא שע"י מה שצריך היכר בשיעור הסוכה שראוי להיות עראי, ממילא הו"ל כבנין עראי מחמת שיעורו. וכיון דצריך בשיעור הסוכה שיהא היכר שיכול לעשות הבנין עראי אם ירצה, והיינו ע"י מה שהסוכה פסול למעלה מכ' ואין הכשרו אלא כשהוא למטה מכ', ממילא חשוב הסוכה שהוא למטה מכ' עראי לענין שלא שיהא בטל ע"י אהל עראי של המטה, דבמה שאין הכשרו אלא למטה מכ' יש היכר שהסוכה ה"ה ראוי להיות עראי, ואף בזה ס"ל לרבנן דחשוב כבנין עראי במקצת לענין שאין האהל עראי מבטלו.

(ע"ע בלשון המשנ"ב בסי' תרל"ג ב' בפי' דמלתא דרבא דלמטה מכ' "אין צריך ליתן לב" לעשותו בחוזק, ומשמע באו"א קצת של"ל אלא "ראוי" לעשות עראי משום שאפי' אם יעשה קבע הרי אין כוונתו על חיזוקו כ"כ ול"ל הקפדה שיעשה אותה באופן קבע ולכן חשוב כסוכת עראי במקצת. ואולי יל"פ ג"כ לדבריו כעין הנ"ל דלא אתי אהל עראי ומבטל אהל של"ל לתן לב לעשותו קבע, ול"ע.)

והנה, גר' שמרש"י מוכח דלא ס"ל כהר"ח (והמאירי) אלא הסוכה למטה מכ' במחילות של ברזל ה"ה קבע גמור, ואינו עראי כלל, שהרי

[48] וכ"מ מלשון הריטב"א שם שלרבנן ה"ה סוכת עראי ממש ע"י מה שהוא למטה מכ', ולא רק שהוא כשיעור הראוי להיות עראי.

פי' רש"י בטעמא דדרש רבא של"ל ערלי אלא לשיעורא משום שיש בכלל קבע ערלי, והיינו דס"ל לרבא שאין שום מעלה של דירת ערלי, ובהכרח שאין אלא לסימן על שיעורו של הסוכה. ואי"כ ל"ל דל"ל שיהא ערלי כלל, ואף בקבע גמור סגי.

וכן נר' שמתוס' מוכח דס"ל הכי, ול"ל שיהא דירת ערלי כלל, ואין הכשרו של סוכה רק כשהוא ערלי במקצת מחמת שיעורו, שהרי תוס' הק' ממה שצריך סוכה שיכול הגשמים לירד לתוכו, והלא ל"ל אלא שיהא שיעור הראוי' לעשותה ערלי. ואם צריך שיהא ערלי ממש, וגם בכל סוכה למטה מכ' ה"ה ערלי במה שהוא למטה מכ', דלמא כמו"כ מה"ט צריך שיהא הגשמים יורדים לתוכו, ואם יקבע במסמרים לא סגי בהכי שיהא דירת ערלי כלל, ולא דמי לסוכה שאינו גבוהה כ' שיש בו חשיבות של דירת ערלי במקצת מחמת שאינו גבוהה כ', משא"כ בסוכה שאין הגשמים יכולים לירד לתוכו, דבכה"ג אינו סוכת ערלי אלא קבע גמור ואינו רק "מעין" דירת קבע אלא קבע ממש. וממה שהק' תוס' מבואר דס"ל דל"ל שיהא ערלי כלל, אלא שיהא כשיעור הראוי' להיות ערלי בלבד, ולכן הק' שכמו"כ ל"ל שיהא ערלי לענין הגשמים אלא שיהא ראוי לעשותו כן.[49]

(ויש לעורר בלשון "לא מדירת קבע", ובשלמא אם צריך דירת ערלי ממש, ועכ"פ במקצת, וכנ"ל, יל"פ דהיינו שצריך לצאת מדירת קבע גמור לדירת "מעין קבע" וכלשון הר"ח. אבל אם ל"ל אלא שיעור הראוי להיות ערלי, יש להק' במה שצריך לצאת מדירת קבע, והלא יכול ליעשה בדירת קבע שהוא כשיעור הראוי להיות ערלי. ול"ל שמ"מ צריך שיהא ערלי בענינים אחרים וכגון לענין ירידת גשמים לתוס' או של"ל לצאת אלא מדירה שא"א להיות ערלי, ודוחק.[50]

היולא מהנ"ל, שלפי פשוטו משמע מהגמ' כאן של"ל שיהא דירת ערלי כלל, אלא דירת קבע גמור שהוא כשיעור הראוי להיות ערלי, וכן נר' מדברי רש"י וכ"מ גם מתוס', אבל מאידך גיסא, מהר"ח משמע שלא פי' כן אלא שאף במה שהוא למטה מכ' ה"ה דירת קבע במקצת ורק "מעין דירת ערלי" בלבד. וכ"מ גם מהמאירי. ויל"פ או שכל שהוא למטה מכ' ה"ה ערלי עי"ז וכעין מש"כ הריטב"א בשם תוס' דכל שהוא למעלה מכ' ה"ה קבע מחמת גובהו. ובאופן שליטית יל"פ דצריך ראוי' להיות דירת ערלי בלבד אבל לא רק כסימן על שיעור גובה סוכה, אלא צריך שיהא ניכר להאדם שיכול להיות ערלי, וכמשמעות המאירי והר"י מלוניל (או באו"א קנת דצריך להא דאין צריך לתת על לבו לחזקו ובזה הו"ל כעין דירת ערלי, וכלשון המשנ"ב).

---

[49] אמנם אולי יש לדחות דתוכן קו' תוס' הוא שאם צריך שיהא עראי ממש, אז יל"פ שצריך שיהא עראי בכל עניניו, אבל מאחר של"צ אלא שיהא ראוי להיות עראי, א"כ יתכן שאינו אלא לגלות על שיעורו, ולא להצריך שיהא עראי בכל עניניו, אלא בפרט א' בלבד. אבל נר' לפי פשוטו של"מ כן מל' התוס', וגם סברת הדבר צ"ע.

[50] (ואולי יש לפרש דתוס' אזיל לשיטתו דס"ל דל"צ שיהא דירת עראי ממש לענין גובה כ', ולכן ס"ל שצריך שיהא יציאה מדירת קבע ע"י מה שהגשמים יכולים לירד לתוכו, אבל להר"ח והמאירי וכו' דאף במה שהוא למטה מכ' הו"ל עראי במקצת ורק "מעין קבע" בלבד, אז ל"צ שיהא הגשמים יורדים לתוכו ובלא"ה יש יציאה מדירת קבע.)

במה שצריך שיהי' הדפנות ראויות להיות עראי ולא רק הסכך, ובדין סוכה שהדפנות אינם מגיעים לכ' והסכך למעלה מכ' לפי רבא

מ"ב) גמ' שם. והנה משמע דהא דצריך דירת עראי היינו שיהא הדפנות עשויות באופן שתהא דירת עראי, ולמסקנת הגמ' לשיעור הדפנות הוא. וכן משמע גם מתוס' שכ' דהא דבעי' סוכת עראי היינו שלענין הסכך צריך עראי ממש, ולענין הדפנות צריך שיהא עכ"פ ראוי להיות עראי. הרי דהא דצריך למטה מכ' הוא שיהא הדפנות למטה מכ'. ואף שעיקר הסוכה ע"ש הסכך מ"מ ס"ל לרבא דמסתברא לדרוש שיהא גם הדפנות צריכים להיות עראי או כשיעור עראי.[51]

אבל ק' דהרי מפשטי' דגמ' לקמן ע"ב מבואר לרבא אף אם אין המחיצות גבוהות כ' מ"מ הסוכה פסולה אם הסכך למעלה מכ', וכן נקטו כל הראשונים לדינא דלרבא בכל אופן פסול[52], וכ"כ השו"ע ריש סי' תרל"ג לפי רבא. וק' הרי במחיצות שאינם גבוהים כ' ה"ה ראויים להתקיים גם באופן של בנין עראי ולמה פסול מחמת שיש סכך למעלה מכ'.

ועי' בב"ח סי' תרל"ג א' שפי' דכיון שאם יעשה המחיצות גבוהה כ' יהי' צריכים לחיזוק, ממילא הסוכה פסול גם אם לא יעשה המחיצות גבוהה כ"כ. ול"ע בכוונתו ולמה תלוי הדבר במה שהסכך למעלה מכ', ואין לפרש שסוכה סתם ה"ה במחיצות עד הסכך דהא ליתא וכמבואר לקמן שלדעת רבה אין לפסול אלא כשאין המחיצות מגיעות עד הסכך, ועי' שם שפי' המאירי (וכמו"כ בתשב"ץ סי' קכ"ו) דסתם סוכה הוא כשאין המחיצות מגיעות אל הסכך ולא נחלקו רבה ורבא בדבר זה אלא לכו"ע כרגיל אין הדפנות מגיעות לסכך[53].

ואולי יל"פ דס"ל להב"ח דהא ודאי שאין לפרש שיש דין שיעור של כ' בהמחיצות, דהרי עיקר הסוכה ע"ש הסכך הוא, ובהכרח נ"ל דהא דצריך שיהא למטה מכ', היינו שיהא הסכך למטה מכ', ואין בדרשת הגמ' דבעי' סוכת עראי אלא סימן לשיעור גובה הסכך, ומאחר שיש לנו סימן לשיעור הסוכה מקרא אוקמי' לי' על המסתברא טפי שהוא בסכך ולא במחיצות.[54]

ע"ע בפנ"י שכ' שיל"פ בדוחק דאין הדין נאמר אלא על "מעמידי הסכך" והיינו שכל מה שצריך כדי להעמיד הסכך צריך להיות ראויים

---

[51] ואולי יש לתלות אם דין "דירת עראי" דבעי' הוא דין בכשרותו של הסוכה או בישיבתו בו, דיתכן דאם צריך שיהא ישיבתו ישיבת עראי, אז אף שעיקר שם סוכה תלוי בסכך מ"מ ישיבתו הוא במקום שיש סכך וגם דפנות שהם ג"כ צריכים להכשיר ישיבתו שם ולכן גם הדפנות צריכים להיות נעשים באופן שיהא ישיבתו ישיבת עראי. ויש לדחות.

[52] עי' בריטב"א וכו' שלרבה אם המחיצות מגיעות לסכך כשרה וכמבואר לקמן בע"ב, אבל לרבא בכל אופן פסול, ומשמע דאף באין הדפנות מגיעות לסכך פסול.

[53] עי' בלשון המאירי ש"הוא סבר" דסתם סוכה בדפנות שאין מגיעות לסכך, ומשמע דרק לרבה סתם סוכה כשאין מגיעות הדפנות לסכך, אבל מ"מ לא יתכן שנחלקו מן הקצה אל הקצה, אלא שלרבא ל"צ לומר שסתם סוכה כשאין מגיעות לסכך בלבד, אלא דבכל סוכה מיירי.

[54] ונר' שיתכן לפרש כדברי הב"ח לפי מש"כ רש"י דטעמא דדרש רבא של"צ עראי אלא לענין שיעור הוא משום ש"יש בכלל קבע עראי", והיינו שאין שום סברא לומר שצריך שיהא הסוכה עראי ממש, ואין שום מעלה בסוכת עראי על סוכת קבע, ולפי"ז בהכרח הא דצריך "עראי" אין אלא לסימנא בעלמא ולגלות לנו שיעור הסוכה ושיהא למטה מכ', ולפי"ז מאחר שיש סימן שצריך סוכה למטה מכ', מוקמי' על שיעור הסכך ולא על הדפנות דעיקר הסוכה ע"ש הסכך.

להיות ערמי, ואף אם אין המחילות גבוהות כ' מ"מ מה שצריך כדי להעמיד הסכך צריכים להיות קבע כיון שהסכך למעלה מכ', ובכה"ג פסול. וגם מדברי הפנ"י משמע דמסתברא לרבא דאין פסול בדפנות כלל אלא בהסכך והיינו דצריך שיהא מה שמעמיד הסכך באופן שראוי להיות ערמי כדי שיהא הסכך בסוכת ערמי, ואם הוא מעמיד הסכך בדבר אחר ולא בהדפנות, ל"ל שיהא הדפנות ראויים להיות ערמי כלל, אלא מה שמעמיד הסכך וכל שהסכך למעלה מכ' בהכרח צריך שיהא מה שמעמידו חזק וקבוע ופסול.

והנה, גם מדברי הפנ"י משמע דכיון שאין הדפנות עיקר הסוכה אלא ע"ש הסכך, אף כשיש דרשה לדרוש שצריך למטה מכ', אין לפרש דקאי על הדפנות אלא שהוא שיעור בסכך, והיינו שיהא באופן שיכול לעמוד באופן ערמי, והוא ע"י מה שמעמידיו למטה מכ'. ולעולם אין לפרש ששיעורו שלמדנו קאי על הדפנות עצמם, אלא שהוא שיעור בהסכך וממילא תלוי במעמידי הסכך ולא בהדפנות.

אולם גר' שמכמה ראשונים משמע שלא הבינו כן, והא דצריך למטה מכ' הוא משום דבלא"ה הדפנות עצמם אינם נעשים באופן ערמי, דיעוי' בתוס' שכ' דלכו"ע צריך שיהא הסכך ערמי ושיהא ראוי לירד בו גשמים דעיקר הסוכה ע"ש הסכך, ורק לענין הדפנות ס"ל לרבא שיש לפרש של"ל אלא שיהא ראוי להיות ערמי, ולא שיהא ערמי ממש. הרי שמחלק תוס' בין הדפנות והסכך לענין זה, ומ"מ הא דצריך שיהא למטה מכ' משמע שהוא משום שצריך שיהא הדפנות למטה מכ', ולא רק כהיכא תימצא לעשות הסכך למטה מכ'. (ויש לדחות, אבל כ"נ לפי פשוטו.)

ע"ע בראב"ד בהשגות על הרי"ף כאן שהק' לרבא מהא דאיתא לקמן בדף ד' דאם ההולין יורדין לתוך הסוכה למטה מכ' כשרה, והלא מ"מ הדפנות ה"ה למעלה מכ' ובמה שההולין יורדין לא שינה כלום לענין הדפנות. ועוד הק' מהא דאיתא התם שאם בונה אצטבא בסוכה ועי"ז נתמעט החלל הסוכה והסכך למטה מכ' כשרה, וגם בזה ק' הלא מ"מ המחילות צריכים להיות קבועים. ותי' הראב"ד "איכא למימר דרבא לא קפיד אדפנות בין דירת קבע לדירת ערמי, אלא אסכנא דבעי' סכך הראוי לדופני ערמי" וכיון דאיכא הולין היורדין הרי יש סכך הראוי לדופני ערמי. הרי שפי' הראב"ד כהנ"ל דהא דצריך למטה מכ' הוא שיהא הסכך ראויים לדופני ערמי ולא שיהא הדפנות למטה מכ'. וכ' הראב"ד שם דהוא "שינוי דחיקי". ומשמע שלפי פשוטו אינו כן. וע"ע במאירי דף ג' ע"ב שהק' כמו"כ ותי' באו"א ומשמע דלא ס"ל הכי, ויש לדחות. וגם לא הק' הראב"ד במה דסוכה שמחילותי' למטה מכ' ואינם מגיעות להסכך פסולה לרבא, ומשמע דבלא"ה לא הוה ק' לי'.[55]

(עוד יש לעורר שהרי לאביי שהק' ממחילות של ברזל, ודאי ס"ל דהא דצריך ערמי הוא שיהא הדפנות ערמי, שהרי לההו"א שצריך ערמי ממש, ושיהא פסול במחילות של ברזל, ודאי אין

[55] וע"ע בערוך לנר ביישוב קו' הראשונים הנ"ל דכיון שצריך לדינא דגו"א כדי להכשיר הסוכה כשאין הדפנות מגיעות לסכך ממילא הדופן למעלה מכ'. ומלבד שסברת הדבר צל"ע, הרי מהראשונים ל"מ הכי וכנ"ל, וגם הא דצריך לדינא דגו"א בסוכה שדפנות מגיעות לסכך אינו דבר מוסכם בראשונים וכמו שנבאר לקמן בעזה"י שלפי' הר"ן בדעת הרי"ף ל"צ לדינא דגו"א.

פסול מחמת הסכך אלא מחמת הדפנות. וא"כ אם נאמר דהא דצריך ערלי הוא רק שיהא המעמידי הסכך ערלי, או שהוא להודיעך שיעור הסכך בלבד, י"ל שכ"ז נכלל בתי' של הגמ' לקו' אדיי ול"מ הכי.

(עוד יש להק' אם נאמר שצריך שיהא הסכך ראוי' להיות ערלי ע"י מה שהדפנות ראויים להיות ערלי, מנ"ל שצריך שיהא הדפנות באופן שא"א להעמיד הסכך, ולמא יכול לעשות הדפנות באופן הראוי להתקיים, ומ"מ משוב דירת ערלי מחמת הסכך שאינו ראוי להתקיים וכגון בדבר שיפרח באויר או שירקב וכדומה. ואולי יש לפרש דאזלי' בתר המסתברא טפי וכרגיל מה שאין הסכך ראוי להתקיים שם הוא מחמת גריעותא בהדפנות.)

ועי' בשעה"י סי' תרל"ג ס"ק ה' שתי' וז"ל "ואפשר בשביל הקנים הגבוהים שעליהם מונח הסכך שצריכים להיות חזקים ובעבים כשל בית שלא ישתברו מחמת גבהן ועי' בב"ח שכ' עוד טעם לפסלם". ונר' שאין כוונת השעה"י כמו שכ' הפנ"י לפרש בדוחק דמיירי ב"מעמידי הסכך" בלבד אלא דגם הקנים העולים להעמיד הסכך ה"ה בכלל הדפנות של הסוכה וצריכים להיות חזקים כדי שלא ישתברו כיון שהם למעלה מכ'. והיינו אפי' אם נאמר דצריך שיהא הדפנות באופן הראוי' להיות ערלי, הכא אין הדפנות נעשים באופן הראוי להיות ערלי דאף שהדפנות למטה מכ' עד מקום שהקנים עולים ראויים להיות ערלי מ"מ אין כל הדפנות ראויים להיות ערלי שראשם במקום הקנים ג"כ בכלל הדפנות ואינם ראוים להיות ערלי, ובדפנות כה"ג פסול משום שאין כל הדפנות עם הקנים ראויים להיות ערלי.

אבל בדברי השעה"י יש להק' הרי יכול להמעיד הסכך באו"א ולא ע"י הקנים העולים מן הדפנות, ובכה"ג ודאי אין הקנים חלק מן הדפנות וא"כ י"ל כמו שפי' הפנ"י דאנו פוסלים בכל "מעמידי הסכך" למעלה מכ', ולא בדפנות הסוכה בלבד, ודוחק וכנ"ל. ול"ע.

(ע"ע לקמן באות מ"ב שלפי מש"כ בדעת המאירי יש לישב מה דסוכה שאין מחיצותי' כ' פסול לרבא.)

(שו"מ שהרש"ש תו"ד עמד בזה ופי' בכוונת רש"י שצריך שיהא הדפנות עצמם ראויים להיות ערלי, ופי' באו"א, ובדף כ"ג ע"א מוסיף בדבריו, ועי' שם במש"כ.)

עוד בענין הנ"ל ואם לרבא הפסול בדפנות או בסכך

מ"ב-ב') הרי לפנינו שמדברי המאירי והרשב"ד משמע שעיקר הפסול בסוכה למעלה מכ' הוא בדפנות למעלה מכ', ולא בסכך למעלה מכ', וק' בכל סוכה שאין דפנות מגיעות לסכך ואינם גבוהים כ' שלרבא פסול וכמבואר להלן.

אמנם, לכאו' מבואר מדברי הרא"ש לקמן דס"ל דלרבא הפסול בסכך למעלה מכ' ה"ה פסול בהסכך וכמו שתי' הרשב"ד בדוחק, דיעוי' במש"כ הרא"ש לקמן בדף ד' בביאור דעת רש"י דאם בנה האצטבא כנגד הדופן האמצעי, כל הסוכה כשרה, ופי' רש"י שם מדין פסל היוצא, והק' הרי"ד מובא בר"ש שהרי אין לדמות לפסל היוצא דהתם הסוכה כשרה לגמרי בלא מקום הפסל היוצא, ואף שאין נר' כן, אבל הכא הסכך פסול והו"ל כמי שסיכך על חצי סוכתו בסכך פסול ממש שאין להכשירו מדין פסל. וכ' הרא"ש בסו"ד לישב דשאני

סכך למעלה מכ' שאינו פסול ממש וכמו שפי' הר"ת שאין הפסול אלא מחמת גובהו. ומבואר להדיא דס"ל להרא"ש שהפסול למעלה מכ' ה"ה פסול בהסכך ולכן יש לדמותו למש"כ הר"ת לחלק בין סכך פסול בעצמותו ובין סכך שפסול רק מחמת גובהו. (ואף בקו' הרי"ד משמע דס"ל ג"כ דהפסול הוא בהסכך אבל יש לדחות דאינו כ' לדמות לסכך פסול אלא לדוגמא בעלמא ועיקר כוונתו להק' דאין הסוכה כשרה מאיזה טעם ואין לדמות לפסל היוצא שכל הסוכה כשרה. אבל בדברי הרא"ש אין לייסד כן דאם ס"ל דיש פסול בדפנות וס"ל דאף זה דמי לסכך שאינו פסול אלא מחמת גובהו, הו"ל לפרש כן אף לולי דברי הר"ת ודוק.) ואין לפרש דהרא"ש קאי התם כשיטת רבה או ר' זירא דהכא, שהרי הרא"ש פסק כרבא והו"ל לפרש שם אליבי'. (אולם מאידך עי' בלשון רש"י לקמן דף ד' ע"א שם שפי' דהא דכל הסוכה כשרה הוא אף שאין בו הכשר דפנות, וכמו בפסל היוצא שאין בו אלא סכך ולא דפנות, ומשמע להדיא דהפסול בדפנות הוא, אבל יש לדחות.)

וע"ע בשו"ע סי' תרל"ג ה' דפסק כשיטת רש"י שם להכשיר כל הסוכה ואפי' שלא על האצטבא, וכ' המג"א לפרש ע"פ דברי הרא"ש הנ"ל, וא"כ משמע דאף דקי"ל כרבא מ"מ יש פסול בהסכך ולכן יש להכשיר למעלה מכ' מדין פסל ולא דמי לסכך פסול ממש. אולם עי' בפרישה עמ' תקי"ט שפי' הא דמכשירין חוץ מן האצטבא מדין פסל הוא כרבה ומשום שע"י שניכר מקצת מן הסכך, כולו כשר, אבל גם מדבריו משמע שאף לרבא יש להכשיר, וכנ"ל. ועי' בפמ"ג שם. ול"ע.

ע"ע במחצה"ש בסי' תרל"ד א' שכ' שלפי ר' זירא שצריך על סוכה א"א לפרש כמו שכ' הרא"ש הנ"ל דכיון שאין הפסול אלא מחמת גובהו שיש להכשיר מדין פסל היוצא, שהרי לר' זירא הסכך פסול לגמרי ולא מחמת גובהו אלא משום שאינו מיצל. וכמו"כ פי' גם לר' חנן דהסכך פסול לגמרי משום דהוי כלול של תרנגולין. ומשמע דאילו לרבא ג"כ ה"ה פסול בהסכך ומ"מ אינו פסול גמור אלא מחמת גובהו ולכן יש לדמותו לפסל היוצא.

היוצא, שיש להסתפק בפסול דלמעלה מכ' לרבא ואם יש פסול בסכך כשהוא למעלה מכ', ולפי' ממה שצריך שיהא הסוכה באופן הראוי להיות ערלי, או שיש פסול בדפנות כשהם נעשים באופן שאינם ראויים להיות ערלי, ומדברי הראב"ד והמאירי משמע דס"ל שיש פסול בדפנות ולא בסכך, ואילו מהרי"ד והרא"ש וגם מדברי הפוסקים משמע שיש פסול בהסכך וכמו לרבה ולר' זירא, ולא נחלקו בזה. וכן משמע ממה דאף בדפנות שאינם מגיעים לסכך הסוכה פסולה לרבא, וכמבואר להלן, אבל יש לייסד.

ע"ע בקה"י סו"ס ג' במש"כ בזה ובמש"כ בענין תעשה ולא מן העשוי להנ"ל וע"ע לקמן במש"כ בדף ג' ע"ב אות ג'. וע"ע לקמן בדף ד' ע"א בסוגיא דדופן עקומה ובמש"כ שמדברי רש"י שם מבואר ג"כ שיש פסול בהדפנות ועי' שם במה שהארכנו עוד בזה מאות ל"ג והלאה.

מ"ג) רש"י ד"ה עד עשרים אמה וכו' שפיר דמי דודאי יש בכלל קבע עראי וכו'. פי' רש"י בטעמא דס"ל לרבא שאין לפרש שצריך דירת עראי ממש משום ד"בכלל

קבע ערלי" והיינו דל"ל שיהא שוס מעלה בדירת ערלי, וכל מה שיש בדירת ערלי ודאי יש לו גם בדירת קבע ולכן נ"ל שאם יש הקפדה של ערלי, אינו כפשוטו אלא הוא לסימן על שיעורו של הסוכה בלבד. ועי' לעיל באות מ' שפרשנו שמבואר מדברי הר"ן והתוס' דלא ס"ל כפי' רש"י בזה.

ולכאו' נ"ל דס"ל לרבא דפשיטא לחז"ל שא"א לפרש שיש מעלה בדירת ערלי, ול"ע מנ"ל לפרש כן, והלא דלמא הבינו שעיקר המצוה הוא לישב במקום שיש בו טרחא ודוחק וכו', ול"ע. ומלבד זה, הרי פי' גם רבא שדרשתו הוא "לא מדירת קבע" והיינו שלא יהי' בדירת קבע, ומשמע שיש איזה מעלה במה שאינו בדירת קבע, וא"כ למה א"א לפרש שיש מעלה של דירת ערלי מה"ט. ונ"ל דגם לשון "לא מדירת קבע" אין פירושו שיש מעלה בהוצאתו מדירת קבע אלא לרווחא נקט, ול"ע.

עוד יש לעורר שלפי רש"י א"א לפרש כתוס' שצריך שיהא הגשמים ראויים לירד לתוך הסוכה כדי שיהא סכך ערלי, שהרי לרש"י אין שום מעלה בדירת ערלי וכנ"ל ונ"ל דלא ק' לרש"י כקו' תוס' ממה שיש סימן קללה, וכמו שפי' המהר"א או"ז בסי' קפ"ד והמרדכי ריש פרקין בשם הר"ש, או דס"ל לרש"י שיש לישב באו"א. (ועי' בפנ"י ובערוך לנר בתוס' שם.)

עוד נר' מוכח מדברי רש"י שלא כמו שפי' הר"א דגם כשיש מחיצות של ברזל ה"ה רק "מעין דירת קבע" דמשמע שהוא כדירת ערלי, ולהר"א משמע דלא מיבעי שצריך שיהא כשיעור הראוי לדירת ערלי, אלא צריך שיהא עכ"פ כדירת ערלי במקצת במה שהוא למטה מכ', וכמו שפרשנו לעיל באות מ"א. אבל לרש"י אין מעלה בדירת ערלי כלל, ול"ל דאין הדרשה אלא לגלות על שיעורו של הסוכה בלבד.

בגדר פסול בקביעות במסמרים ואם בכל סכך שמונע גשמים חשוב סכך קבע

מ"ד) תוס' ד"ה אמר רבה בא"ד והלא יכול לקבוע הנסרים במסמרים. עי' בר"פ שהוסיף להק' שיכול לקבוע סכך מעובה מתבן וקש באופן שלא יפול גשמים שם. ולפי הר"פ מבואר שלפי תירוצו גם בסכך מעובה פסול משום שאינו דירת ערלי. וכן מטו בשם הר"ת בראבי"ה סי' תרי"א (וכן משמע מדברי המהר"א או"ז בסי' קל"ד). ואף דלקמן מבואר דסכך מעובה כשר, נ"ל דאם אין הגשמים יכולים לירד שם פסול. ובמה שלא פי' תוס' כן, עי' בחי' רעק"א החדשות שהביא מגליון התוס' רעק"א למשניות שיל"פ דאה"נ דהו"ל לתוס' להק' כמו"כ מסכך מעובה ג"כ. ולפי"ז למסקנא של תוס' כל שאין הגשמים יכולים לירד לתוכו ה"ה סכך פסול מדאו'. ולהר"ת יל"פ דשניהם שוין דאינם ערלי משום שאין הגשמים יכולים לירד לתוכם.

ולפי פשוטו משמע דס"ל להר"ת דהא שאין הגשמים יכולים לירד לתוך הסוכה ה"ה הפוסל, והיינו טעמא דכל שהגשמים נמנעים מן הסוכה הו"ל סכך קבוע, ולא ערלי ופסול. והיינו דהבינו חז"ל דהא דצריך סכך ערלי, היינו שיהא סכך שיכולים הגשמים לירד לתוכו. ויש להסתפק לפי"ז אם הא דאין הגשמים יכולים לירד בלבד פוסל מטעם קבע, או"ד שיש ללמוד גם לשאר עניינים של קביעות וכגון אם הסכך קבוע במקומו ע"י איזה קשר או חבל אם ג"כ חשוב סכך קבע ולא ערלי, או"ד שהכל

תלוי בירידת גשמים וכל שיכולים הגשמים לירד לסוכתו, אין לפסול משום קביעותו של הסכך. וכפשוטו אין לדמות שאר עניים למניעת גשמים, והא דכ' תוס' שבאופן שהגשמים אינם יכולים לירד, הסכך קבע ופסול, היינו רק בכה"ג שאין הגשמים יכולים לירד בלבד, ולא כשקובע הסכך במסמרים.

וכמו"כ ראיתי בשם תשו' האלף לך שלמה או"ח סס"ו להתיר סכך הקבוע במסמרים באופן שהגשמים יכולים לירד, ובזה פי' הא דכ' התרומת הדשן מובא בב"י בסי' תרכ"ו שמותר לחבר הסכך במסמרים להקירות, דהתם מיירי כשהגשמים יכולים לירד, ולכן אין חסרון בקביעות הסכך להקירות, שמ"מ לא חשוב קבע משום שהגשמים יכולים לירד לתוכו, ואף לתוס' לא חשוב קבע בכה"ג וכנ"ל.

אכן, כנר' שיש פי' אחר בדעת תוס' כאן ושלא כמו שמשמע מדברי הר"פ (והראבי"ה בשיטת ר"ת), דיעוי' במש"כ המג"א בשם האגודה (בשם תוס' אצליו) בסי' תרכ"ז ב' (וכמו"כ מובא במחצה"ש סי' תר"מ ט' ועי' שם) לפסול סכך קבוע במסמרים, ומש"כ תוס' כאן דבקבוע במסמרים פסול מדאו' היינו משום דהסכך קבע ולא ערמי. ומ"מ בסכך מעובה שאין הגשמים יכולים לירד מבואר בסי' תרל"א בדעת הטור והשו"ע דליכא פסול דאו'. ועי' שם במג"א שהביא בשם הלבוש והב"ח לפסול כל שאין הגשמים יכולים לירד שם, והוא ע"פ הטור שכ' כן בשם הר"ת, אולם מ"מ מהמג"א מבואר דאי"ז תלוי במש"כ האגודה בשם תוס', ואף לפי מש"כ האגודה לפסול בקבוע במסמרים, לא פסל האגודה אלא בקביעות במסמרים בלבד ומשום דחשיבי קבע אבל בסכך מעובה באופן שאין הגשמים יכולים לירד, עדיין יל"פ דכשרה מדאו' אף כשאין הגשמים יכולים לירד. (ואפי' מדברי הלבוש והב"ח מבואר שאין כוונתם לפסול משום דבעי' סכך ערמי, ואין סכך מעובה ערמי משום מניעת הגשמים, אלא מטעם אחר ומשום דמשום מניעת גשמים חשוב כבית, עי' שם ובמהרל"ח וכו' בדעת הטור ובב"י שם ואכ"מ.)

והיינו דגדר של סכך ערמי אינו תלוי במניעת גשמים, ורק בקביעות במסמרים דחשיבי קבע הוא דפסלי' לי'. אבל בסכך מעובה לא חשוב קבע ואף שאין הגשמים יכולים לירד לתוכו כשר מדאו'. הרי שמש"כ תוס' לפסול משום שהסכך קבע, אין גדר של הקביעות תלוי במניעת גשמים, אלא בקביעות הסכך, ובאופן שיש מניעת גשמים אבל אין הסכך קבוע וכגון בסכך מעובה, אין לפסול מדאו'.

(וכעין שיטה זו לחלק בין קבוע במסמרים ובין סכך עבה אע"פ שאין הגשמים יכולים לירד שם, איתא ג"כ בהגמי"י בשם הירחים וכמו שהביא המגי' להר"פ כאן, אולם שם לא נתבאר אם טעמא לפסול בקביעות במסמרים הוא משום דבעי' סכך ערמי וכדעת התוס' כאן או"ד מטעם אחר ומשום דהוי כבית.)

ולפי"ז יש להק' דהק"ל ולמה הוי סימן קללה בחג בירידת גשמים והלא יכול לעשות סכך מעובה ובאופן שאין קביעות ואין גשמים.

ונר' שיל"פ דהא דק' לתוס' ממה שיכול לקבוע במסמרים, היינו רק משום שקביעות במסמרים ה"ה דבר הרגיל לעשות ודמי לעשיית כל בית, וממה שיכול לעשות דבר הרגיל למנוע הגשמים ולא עשה כן, אם הגשמים יורדים לתוך סוכתו, אין בזה סימן קללה. אבל במה שיכול לעשות דבר זר וכגון לסכך בתבן

וקש מעובה, אין להק' ממה דגשמים הוי סימן קללה, ואף שיכול לעשות איזה טלדקי ותחבולות כדי שלא ירד הגשמים לתוך סוכתו, דלמא מ"מ ה"ה סימן קללה משום שבסוכה הרגילה ובלא שום עצות רחוקות להגילו מן הגשמים הגשמים יורדים לסוכתו. וא"כ יתכן שאף לתוס' אין פסול מדאו' בסכך מעובה.

ולפי"ז יש להסתפק דלמא גם להר"פ אף דפסלי' מדאו' בסכך מעובה, מ"מ דלמא היינו משום דאף בכה"ג ה"ה אופן הרגיל לסכך, אבל דלמא אין הפסול תלוי במניעת גשמים ממש, אלא במניעת גשמים באופנים רגילים וכנ"ל, ואם יש איזה אופן למנוע גשמים בטורח גדול או בדרך משונה, אין פסול בהסכך מחמת שיש מניעת גשמים. אבל לפי פשוטו אם אין הדבר תלוי במניעת גשמים, נ"ל דכל שאשוב קבוע פסול מדאו' וא"כ נ"ל להר"פ דגם סכך מעובה ה"ה קבוע יותר משאר סככות שמונעים גשמים, ול"ע באיזה אופן אשוב הסכך מעובה כקבוע אם לא משום המניעה של הגשמים. ולכן נר' יותר בדעת הר"פ שאם סכך מעובה פסול מדאו' משום שאינו ערמי, נ"ל דגדר של סכך ערמי תלוי במניעת גשמים וכנ"ל ושלא כהגדר המבואר באגודה בפירושו של תוס' אצלינו.[56]

ע"ע לקמן בדף י' ע"א במש"כ הר"ת בתוס' ומבואר שם שבפריסת סדין מפני הגשמים הסוכה כשרה, וכ' המג"א בסו"ס תרכ"ט שבשעת נטיפת גשמים לתוך הסוכה ראוי לפרוס סדין ולישב שם וכשיטת הר"ת, וק' הרי להר"ת אם אין הגשמים יכולים לירד אין הסוכה כשרה כלל, ומשמע מהמג"א כשיטתו בדעת תוס' וכמו שהביא בשם האגודה דאף במקום שאין הגשמים יכולים לירד, אם הוא רק מחמת סדין שאינו קבוע, הסוכה כשרה, ואילו לפי המבואר מן הר"פ וכו' אולי אין צורך לפרוס סדין אף לשיטת הר"ת (ומה דפסלי' לי' שם בפריסת סדין הוא אפי' אם יכולים הגשמים לירד לתוך הסוכה) אבל אם להר"פ ג"כ אין לפסול אלא משום קביעות הסוכה וכנ"ל, גם להר"ת נכון לפרוס סדין בכה"ג, ועי' שם.[57]

עוד בענין הנ"ל ובדין סכך שקבוע במסמרים וגשמים יכולים לירד או שאין קבוע ואין הגשמים יכולים לירד שם

מ"ד-ב') ועי' במשנ"ב בסי' תרל"א ו' שהביא בשם האחרונים לפסול סכך מעובה מדרבנן ומשום דמחזי כבית, ואילו בסי' תרל"ג בשעה"ל סי' תרל"ג ו' כ' לדינא כדעת הר"ת דבקבוע במסמרים פסול מדאו' משום שהגשמים אינם יורדים שם[58]. ולפי פשוטו ק'

[56] שו"מ כמו"כ במחצה"ש סי' תר"מ ס"ק ט' דס"ל להר"ת דסכך מעובה פסול משום מניעת הגשמים, וכ' שלפי דעתו אם הסכך קבוע במסמרים אבל הגשמים יכולים לירד לתוך הסוכה כשרה מדאו' והיינו כמו שפרשנו לפי פשוטו בכוונת הר"פ ותוס' אצלינו. ועי' שם. אולם עי' במש"כ לקמן ע"פ המהרי"ל.

[57] שו"מ שהחזו"א עמד בזה, ועי' שם.

[58] במה דפסק כהר"ת, עי' בראי"ש לקמן דף ח' ע"ב שכ' לפרש הגמ' שם ע"פ דברי הר"ת כאן, ומשמע דקי"ל כוותי', וע"ע בטור שהביא כמו"כ לפרש הגמ' שם כמו שפי' הראי"ש וע"פ הר"ת, ומשמע שם שכל שאין הגשמים יכולים לירד שם פסול מדאו' וכדעת הר"ת, אולם יש לדחות בכוונת הראי"ש שאין הפסול אלא מדרבנן בלבד, וס"ל כהר"ת ולא מטעמי', ועי' בב"י ובב"ח סי' תרל"א ד' ובסי' תרל"ה א' ד"ה ומ"ש.

מ"ש בסכך מעובה דס"ל לפסול מדרבנן בלבד[59].

וגר' דס"ל כמו שפי' האגודה מובא במג"א וכנ"ל, ושאני סכך מעובה שאף לפי משכ"כ התוס' יתכן שאין בו פסול מדאו' ולא אמרי' דכל שיכולים הגשמים לירד לתוכו פסול מדאו', אלא רק אם הוא באופן הרגיל לסכך וכגון במסמרים, ובכה"ג אם הי' יכול לעשות כן אין בו סימן קללה, ובהכרח שהוא בכלל סוכת קבע ולכן פסול משא"כ בסכך מעובה דאינו סוכת קבע כ"כ וגם שייך שיש סימן קללה אף שיש עצה לינגל מן הגשמים.

(ואולי כמו"כ יל"פ בדעת הט"ז בסי' תרל"ה, שבס"ק א' כ' כדעת הטור ע"פ הר"ת הנ"ל דכל שיכולים הגשמים לירד אם פסול, ואילו בס"ק ב' כ' להדיא דסכך מעובה פסול רק מדרבנן, ועי' שם בפמ"ג שהק' עליו שם. אולם להאמור יש לחלק ולפרש דמש"כ בס"ק א' כדעת הר"ת הוא רק בקביעות במסמרים. אכן יש מקום לפרש שאף הטור אינו מכוון לפסוק כדברי הר"ת מטעמי' ומדאו' אלא מדרבנן בלבד וכ"פ הב"ח בסי' תרל"ה ס"ק א' ד"ה ומ"ש ובסי' תרל"א ד'.)

ועדיין יש להסתפק לפי המבואר במשנ"ב כדעת המג"א בשם האגודה, שאפי' אם אין הגשמים יכולים לירד פעמים שהסוכה כשרה מה"ת, האם יש לפסול גם באופן שהסכך קבוע במסמרים באופן שאין מניעת גשמים, או"ד כל שהגשמים יכולים לירד לתוך הסוכה ה"ה ערמי ואף אם הסכך קבוע במסמרים באופן שהגשמים יכולים לירד לתוכו מ"מ כשר ואין פסול מדאו' אלא כשהסכך קבוע וגם אין הגשמים יכולים לירד לתוכה. וגפ"מ כשקבע הסכך להקירות שלפי התרומת הדשן מובא בב"י סי' תרכ"ו מותר, ולמא לפי הבנת האגודה בתוס' יש להחמיר בזה שמאחר שאין הדבר תלוי בירידת גשמים בלבד, דלמא אף אם יכול הגשמים לירד לתוכו ג"כ מקרי קבע. ואף שלפי האגודה יש קולא דבסכך מעובה כשר מדאו' משום שאינו קבוע אף שאין הגשמים יכולים לירד שם, מ"מ גם יש חומרא בדעתו שלדעתו ל"ל מניעת גשמים לעשות בסכך קבע אלא כל דבר שהוא קבע פסול.[60]

וע' בתשו' אבן ישראל ח"ט סי' קי"ט לאסור לקבוע הסכך לדופני הסוכה ע"י חבלים או דבריס שאינם מקבלים טומאה שה"ה קבוע עי"ז כיון שא"א להגביהו מן הסוכה, והו"ל קבוע ולהר"ת פסול מדאו' וכמו בקביעות במסמרים. והיינו כהנ"ל דמאחר שאין הדבר תלוי במניעת גשמים ממילא גדר הפסול הוא בקביעות הסכך וס"ל שאפי' בלא מניעת גשמים ה"ה קבע ופסול.[61]

אולם גר' שאי"ז אלא אם נאמר כמו שמחלק המשנ"ב וכמבואר מהמג"א בשם האגודה וכנ"ל, וא"כ הדבר תלוי בקביעות וכל שהסכך קבוע וא"א להגביהו ה"ה קבוע ופסול. אבל

---

[59] וראיתי בהמגי' להחי' רעק"א החדשות שנתקשה בזה, ועי' שם במה שהאריך. וכעי"ז יש להק' גם בדברי הטור שכ' בסי' תרכ"ט י"ח כדעת הסמ"ק שאין לסכך בנסרים משום גזרה דלמא יבא לקובעם במסמרים, ובסי' תרל"א חולק על הר"ת לענין סכך מעובה, ומשמע דס"ל שיש לחלק בין סכך מעובה ובין קביעות במסמרים וכנ"ל.

[60] ולפי"ז צ"ל דא"א למנוע גשמים באופן הרגיל אלא ע"י סכך שהוא קבוע דאל"כ הק"ל כקו' תוס' ודוק.

[61] ולענין דעת התרומת הדשן והב"י מובא בסי' תרכ"ו שיכול לקבוע הסכך, עי' במש"כ באבן ישראל ח"ח עמ' מ"ד, ומשמע שם דהבין בכוונתם דלא מיירי בקביעות הסכך להדפנות, אלא שקובע הסכך לסכך.

להמבואר בר"פ שגדר הפסול הוא בדברים שמונעים גשמים, ועי"ז חשוב כקבוע, אין ראי' לפסול בדברים אחרים שהם קבועים אם מ"מ הגשמים יכולים לירד לתוכו, שבזה גופא חשוב ערלי, ורחוק לומר מן הסברא שיהא בכל דבר שגורם איזה קביעות יתירה הפסול של סכך קבוע כמו מניעת גשמים, אלא הכל תלוי במניעת גשמים, כנ"ל.

אכן אף לפי המבואר במשנ"ב ושאין הדבר תלוי בגשמים אלא בקביעות, מ"מ יל"ע דדלמא כל שאינו מונע גשמים לא חשוב קבע וכנ"ל, ותרתי אלטריך, שאם יש גשמים ה"ה בהכרח ערלי, וגם אם ליכא גשמים, אם אין הסכך קבוע וכגון בסכך מעובה ג"כ לא חשוב קבע, ול"ע.

היולא, שלפי הר"פ יתכן שיש פסול מדאו' בכל סוכה שאין הגשמים יכולים לירד לתוכו, ואילו לפי המבואר מהמג"א בשם האגודה בשם תוס' יש לחלק בין קביעות נסרים במסמרים דפסול מדאו' ובין סכך מעובה שאינו פסול אלא מדרבנן ול"ל שאין גדר הפסול משום דירת ערלי משום שהגשמים אינם יכולים לירד ועי"ז ה"ה כקבע, אלא שכל שהוא קבע פסול, ובקביעות במסמרים חשוב קבע, אבל בסכך מעובה לא חשוב קבע אף שאין הגשמים יכולים לירד שם, וממה שיש סימן קללה בגשמים ל"ל דל"ק מסכך מעובה וכנ"ל שאין זה אופן הרגיל לסכך.

וער' שיש עוד נפ"מ לדינא בכמה מיני טלקדי ומיני סככות שבזמנינו שעושים כדי להגיל היושב בסוכה מן הגשמים, ולפי הר"פ מסתברא שה"ה פסולים מדאו' אבל לפי המבואר במשנ"ב יתכן שאין בהם אלא פסול מדרבנן ומשום דמחזי כבית, ואולי אף פסול דרבנן ליכא באופן דלא מחזי כבית.

שו"מ בס' הליכות שלמה מועדים ח"ב שכ' להתיר בכה"ג שיכול למנוע גשמים ואפי' מדרבנן כשרה ומותר לכתחילה אם אינו מעובה שאין לגזור משום בית, דאין המניעת גשמים פוסל מצד עצמו אלא קביעותו וכנ"ל, וכ"כ כמה מפוסקי זמנינו, עי' במשנ"ב מהדו' דרשו סי' תרל"א אות 7. אולם נר' לענ"ד שלפי המבואר בר"פ והראבי"ה יש להחמיר בזה ובפרט שלדעתם ס"ל להר"ת שיש בזה פסול דאו'.

בענין הנ"ל ובמש"כ בתשו' המהרי"ל

מ"ד-ג) והנה, להנ"ל יוצא שיש לפרש הגדר של סכך קבע דפסול בב' אופנים. א' שכל שיש בו מניעת גשמים ה"ה קביעותו ופסול, ולפי"ז מסתברא דקביעות במסמרים באופן שעדיין יש גשמים בסוכתו כשרה. ומאידך יל"פ דהדבר תלוי בקביעות במסמרים ולפי"ז מסתברא דבדבר שאינו קבוע אלא שיש מניעת גשמים וכגון בסכך מעובה כשרה מה"ת.

אמנם שוב ראיתי שבתשו' המהרי"ל משמע דס"ל דקביעות במסמרים וגם מניעת גשמים חשיבי קבע, ובכל חדא מינייהו הסוכה פסולה מדאו'. וז"ל בתשו' החדשות סי' ס"ו, "ורבו' האחרונים ילפי מהך הלכתא דבעי דירת ערלי לאפוקי היכא דקבע הסכך במסמרים אפי' בנסרים פחות מד', ושירדו בה גשמים ילפי' נמי מהא". ומשמע שלפי שיטה זו ס"ל דאם קבוע במסמרים, אף אם אין מניעת גשמים, או אם יש מניעת גשמים בלא קביעות, פסול. ולכאו' ל"ל דס"ל דכל שיש בו גשמים פסול וכמבואר מהגמ' בחגיגה שיש סימן קללה,

ובהכרח שבכל אופן שיש מניעת גשמים פסול, ומ"מ ילפי' מיני' שצריך שיהא סכך ערמי, ומן הסברא ידענו שאם הסוכה קבוע ע"י מסמרים אף שאין מניעת הגשמים מ"מ חשוב קבע מכ"ש ופסול.

ולפי"ז נמצא שיש לפסול מדאו' בין בסוכה שמונע גשם ואף אם אינו קבוע, ובין בסוכה שהסכך קבוע להדפנות ואף אם אין מניעת הגשם. ול"ע.

במה שאין שייך סימן קללה משום דבר האסור מדרבנן

מ"ה) בא"ד מ"מ כיון שלא אסור אלא מדרבנן לא שייכא למימר שהגשמים סימן קללה. לפי פשוטו משמע דס"ל לתוס' דאף במקום שיש פסול מדרבנן, לא אמרי' שמה"ט יש קללה בגשמים כיון שמדאו' יכול לינגל מן הגשמים. ויש לדמותו למה שנחלקו האחרונים בשמיטה דרבנן, אם נאמר גבי' ברכת "ונויתי את ברכתי" וכו' ועי' בתוס' גיטין דף ל"ז ובמש"כ הסמ"ע בסי' ס"ז ב' ובחזו"א שם.[62]

אמנם, אפי' אם נאמר דלא אמרי' שיש ברכה בשמיטה דרבנן, מ"מ הכא עדיין ק' שהרי מאחר שהסוכה נפסל מדרבנן בקביעות במסמרים, ממילא א"א לעשות סוכתו כן, וממילא א"א לינגל מן הגשמים ולמה אין שייך שממילא יש סימן קללה בגשמים, כיון שמאיזה טעם א"א לעשות סוכתו באופן שיכול להגן מן הגשמים.[63] (ובדוחק אולי יל"פ דכיון דהא דא"א לעשות הסוכה כן הוא רק מדרבנן, אי"ז אופן לגלות לנו שלא רצה ה' בעבודתינו, וע"ע במש"כ הערוך לנר בזה.)

ועי' במש"כ רעק"א לפרש דכיון שכשיש גשמים יכול לקבוע במסמרים ולקיים המצוה מדאו', אין סימן קללה שייך גבי', ואף אם כיו"ט א"א לקבוע במסמרים, וגם קודם יו"ט לא קבע במסמרים כיון שמדרבנן צריך לישב בסוכה שאינו קבוע במסמרים, מ"מ לא מסתבר דחשוב סי' קללה משום יו"ט ראשון בלבד, וכיון שבחה"מ יכול לקבוע במסמרים ולקיים המצוה מדאו', אין שייך גבי' סימן קללה.[64] וע"ע בערל"ב.

אולם עי' בלשון ר"פ שכ' שממה שכ' "סימן קללה" "משמע דהוי חששא מה"ת" הרי שפי' הר"פ דטעמא דאין שייך סימן קללה משום פסול דרבנן הוא מצד הלשון של "סימן קללה" דמשמע שהוא משום פסול דאו'. וכן יל"פ גם בדעת תוס' אצלינו דלא ק' לי' אלא מצד הלשון של "סימן קללה" דמשמע שהוא משום פסול דאו' בסוכה שאין הגשמים יורדים לתוכו.

---

[62] שו"מ כמו"כ במנח"ש כאן, והוסיף לדמות להא דכ' המהרי"ל דבהכרח שיש איסור בראיית קרי מדאו' ממה דאיתא דהרואה קרי ביה"כ ידאג כל השנה ואילו אין איסור אלא מדרבנן אין שייך "ידאג כל השנה". ועי' שם.

[63] ועי' בפנ"י שרצה ליישב קו' תוס' אפי' אם יכול לעשות הסוכה באופן שיגן מן הגשמים דמ"מ לא עשו כן רוב בני אדם וגם עיקר מצותו בדירת עראי, ולתוס' צ"ל דמ"מ כיון שיכול לעשות סוכתו באופן שלא יהא גשמים א"א לומר שיש סימן קללה במה שרובא דעלמא עושים כן. ומ"מ באופן שא"א לעשות הסוכה כן מדרבנן עדיין ק' דהרי ודאי מאחר שא"א לעשות סוכתו באופן שלא ירד הגשמים, שייך סימן קללה בהגשמים ודומה לשפיכת קיתון של מים וכו'.

[64] ועי' שם במה שלא הפקיעו חז"ל המצוה מדאו' בכה"ג. ומשמע מדבריו דמאחר שלא הפקיעו המצוה מדאו' להה"א של תוס' שייך חיוב לעשות כן וכדי לקיים המצוה מדאו' במקום שיש גשמים, או לעשות ב' סוכות, ועי' במש"כ בהמגי' לחי' רעק"א החדשות.

בענין שיטת רבה ור' זירא ורבי יהודה אם בעי' סכך עראי שאין הגשמים יכולים לירד בסוכה

מ"ו) בא"ד ומה"ט נמי ניחא לר"ז וכו'. לפי מה שפי' תוס' דהא דהוי סימן קללה הוא רק משום שצריך לעשות סכך באופן שיכול הגשמים לירד שם משום דדירת עראי בעי', מוכח דאף לר"ז ולרבה צריך דירת עראי, והא דלא ס"ל כרבא משום קו' דאביי, היינו רק דלענין שיעור של כ' דרש רבא להצריך אף בדפנות שיהא ראוי לעשות עראי ס"ל לר' זירא ולרבה דלא אמרי' הדרשה לחצאין, אבל לענין שיהא הסכך ראוי לירידת גשמים, לכו"ע צריך שיהא סכך עראי. אבל להחולקים על תוס' דלא ק' להו מהסימן קללה, יל"פ דלר' זירא ולרבה ל"ל דירת עראי כלל.

והנה לפי תוס' גם לר' יהודה צ"ל דצריך דירת עראי בסכך, דאל"כ נמצא שהגמ' בחגיגה דהוי סימן קללה ה"ה שלא כר' יהודה.[65] וכ"ה בשפ"א (ועי' שם)[66]. ולפי"ז נמצא דלר' יהודה בסכך בעי' דירת עראי, אבל מ"מ מבואר לקמן ד"דירת קבע בעי". ול"ע. וק' לומר שהסכך צריך להיות עראי והדפנות צריכים להיות דוקא קבע.

ויש לישב, דיעוי' לקמן שם בפי' ד"דירת קבע בעי" דנחלקו הראשונים אם פירושו ד"אף דירת קבע" בעי' והיינו דיכול לעשותו או עראי או קבע, ואילו לרבנן צריך שיהא עראי דוקא, או דלר' יהודה בעי' דירת קבע דוקא. ויל"פ דס"ל לתוס' כאן כדעת הסוברים ד"אף" דירת קבע בעי', אבל יכול לעשותו גם עראי, ולפי"ז לר' יהודה יכול לעשות דירת עראי לגמרי, ולענין סכך שיכול הגשמים לירד צריך שיהא עראי דוקא גם לר' יהודה. (ובענין שיטות הראשונים בזה, ובדעת תוס' עי' לקמן בתוס' ז' ע"ב ד"ה כולהו ובמש"כ המהרש"א והגמזי יוסף שם וע"ע ברא"ש כאן ובק"נ ובעזה"י שם נבאר עוד.)

<u>ע"כ בענין סוכה דירת עראי בעי'</u>

<u>דף ב' ע"ב</u>

א') גמ' ההוא בידיעה לדורות. כפשוטו ענין "ידיעה לדורות" פי' שהוא לזכרון לדורות על מה שאירע לשעבר במדבר. ולא ידיעה של ישיבת סוכה עכשיו וכמו דדרש רבה. וגם לרבה אין מקרא יוצא מידי פשוטו וכמו שפי' רש"י בע"א.

ועי' בר"ח שפי' שהידיעה לדורות הוא ידיעה וזכרון של יציא"מ שכשרואין שאנו יוצאין מבתינו לישב בסוכה ישאל על הדבר ואבותיו

[65] שו"מ שהאור גדול הק' דהרי ר"א הוא התנא שבגמ' בחגיגה שם דהוי סימן קללה, וס"ל לר"א דסוכה דירת קבע בעי' וכר"י וכמבואר לקמן בדף ז' ע"ב. וע"ע במרחשת סי' ט"ו אות י"א.

[66] אולם עי' בפמ"ג סי' תרכ"ז אש"א ב', שכנר' פי' דלר' יהודה ל"צ שהגשמים יכולים לירד לתוך הסוכה, וצ"ע. (ושו"מ כמו"כ בתשו' אבני נזר.)

יגידו להם ענין יציאת מצרים.[1] ומשמע מדבריו שהזכר בסוכה אין במה שהי' לנו ענני הכבוד במדבר, אלא עיקר הזכר הוא על היציאה ממצרים, וע"י הסוכות יבא להגיד ענין יציא"מ. וכ"מ גם מלשון הטור בסי' תקכ"ה וע"ע שם בב"י ובפריסה שפי' כעי"ז.[2]

(ויש נפ"מ לדינא לפי מש"כ הב"ח שצריך כוונה לטעם המצוה כדי לצאת וכמו שכ' שם, ולפי' הב"ח שם צריך כוונה ליציא"מ ולא רק להישיבה בסוכה במדבר. ועי' בט"ז ובפמ"ג ובמשנ"ב שם. ומדברי הר"ח כאן משמע דלמ"ד ענני הכבוד ל"ל זכרון ליציא"מ, והוא כעין דעת הט"ז שם.[3])

א'-ב') שם. כפשוטו מבואר מהגמ' דלר' זירא ורבה ל"ל שיהא שולט עינו בסכך, דליכא מקור לזה, אבל לא פליגי אם שלטא בי' עינא למעלה מכ' או לא, ולכו"ע לרבנן דר' יהודה לא שלטא עינא למעלה מכ', ולרבה צריך שישלוט בו עינו ולר"ז ולרבא ל"ל. (ולר' יהודה ג"כ משמע בעירובין דשלטא בי' עינו ועי' לעיל בדף ב' ע"א אות כ"ו.)

אולם עי' בדרכי משה סי' תרע"א ס"ק ג' שהביא בשם המהר"א מפראג דהא דמבואר התם לרבי' יואל דמנורה בפנים שאני ודומה לדפנות מגיעות לסכך דשלטה בי' עינו, היינו רק לרבה, אבל לר' זירא ולרבא גם בכה"ג לא שלטא בי' עינו. ול"ע הרי לא נחלקו בזה כלל. (ע"ע בקו' עצומות לרעק"א בעירובין דף ג' ע"א שמשמע דמתוך הסוגיא בעירובין משמע דפליגי רבנן ור' יהודה בהכי, ועי' שם מה שהק', ואולי ס"ל להמהר"א מפראג שיש מחלוקת הסוגיות בדבר זה ועדיין ל"ע.)

א-ג') רש"י ד"ה כולהו. הנך אמוראי. גר' שכוונת רש"י לפרש דאילו לר' יהודה דמתני' נמי בעי' שיהא שלטא בי' עינא, וכדרשת רבה, אלא דס"ל דאף למעלה מכ' שלטא בי' עינא. (ועי' לעיל בדף ב' ע"א אות כ"ו-ב'.) ועי' ברע"ב בפי' למשניות עירובין שפי' דלר' יהודה ל"ל שיהא היכר במבוי כלל ולא משום ששלטא בי' עינא למעלה מכ', ובהג' רעק"א שם הק' עליו שהרי מהגמ' בעירובין דף ג' ע"א מבואר דלר' יהודה אף למעלה מכ' שלטא בי' עינא. וכ"מ גם מרש"י כאן וכאמור.[4] וע"ע בפנ"י.

---

[1] יש לעורר שלפי הר"ח ענין סוכות הוא מעין הענינים שאנו עושין בליל הסדר "כדי שישאלו התינוקות". ואולי יל"פ ג"כ בכוונת הטור שם שפי' הא דמצות סוכות בתשרי ולא בניסן בזמן הגאולה כדי שיהא היכר בדבר, ודלמא ההיכר הוא כדי שישאלו התנוקות וכנ"ל.
עוד יש לפרש בלשון "לדורות" דהיינו ידיעה לבנים מן האבות והיינו "לדורות".

[2] ועי' בטור שם שהק' במה שאין מצות סוכה בניסן בזמן הגאולה, וכפשוטו קו' הוא שמיד כשיצאו הי' להם סוכות ויש ללכת בתר ההתחלה של ענין הסוכות אף שהיו להם כל מ' שנה. אבל להנ"ל יל"פ דכיון שהעיקר הוא לספר על היציאה ממילא ראוי שיהא בניסן בזמן היציאה. וע"ז תי' דכיון שהוא להראות לבניו וכו' צריך שיהא בזמן שניכר שהוא משום מצות המלך ולא כדי להתענג בו כיון שהוא כדי שישאלו ויבא לידי ידיעה של יצא"מ.

[3] ועי' בלשון התו"כ שם שכ' דסוכת ענני הכבוד, ושוב כ' "ממלמד שאף הסוכה זכר ליציא"מ". ומשמע לכו"ע הוא זכר ליציא"מ ובענין הזכר ליציא"מ ל"ש למ"ד סוכות ממש או ענני הכבוד, ושלא כמו שכ' הט"ז או הב"ח, וצ"ע.

[4] הנה שיטת רש"י בכמה מקומות דלשון "כולהו" שייך על ב', ויש חולקים עליו עי' ברש"ש בפי' למדרש בר"ר פע"ה ה'. ולהחולקים לכאו' צ"ל דהכא הגמ' כולל גם ר' יהודה וכשיטת הרע"ב הנ"ל. ואולי רש"י אזיל לשיטתו בזה.

(אולם יש לדחות שאף לרש"י טעמא דר' יהודה משום דל"ל שיהא שולט בי' עינא ולא דרש כרבה אלא ס"ל דההוא לדורות הוא דכתיבי וכו', ומ"מ פי' רש"י "הנך אמוראי" משום דקאי לשון "כולהו" בגמ' גם על מה שכ' אח"כ דכר"ז נמי לא אמרי', והתם ר' יהודה מודה, ועי' לקמן במש"כ בזה.)

ב') רש"י ההוא וכו' לאו בידיעה דישיבת סוכה וכו'. יש לדקדק במה שכ' רש"י דלאו בידיעה דישיבת סוכה, דמשמע דלרבה פי' ד"למען ידעו כי בסוכות הושבתי את בנ"י" היינו למען ידעו בישיבת סוכה ואינו זכר לישיבת בנ"י בסוכות במדבר כלל. עוד יש לדקדק במש"כ רש"י כאן כמ"ד דהיקף ענני הכבוד וכו'. ועי' לעיל בדף ב' ע"א אות כ"ח במש"כ לישב. וע"ע במרומי שדה כאן.

ג') באי"ד הנעשה לאבות. ק' הא אין לקרוא "אבות" אלא לשלשה, עי' בברכות דף ט"ז ע"ב, ועי' בפתח עיניס שם, ועי' בריטב"א יבמות דף מ"ו.

בענין המקור לדין צלתה מרובה מחמתה והא דבעי' סוכה לשם צל לר' יהודה לרבה ולרבא

ד') גמ' לימות המשיח הוא דכתיב. הנה, יש להסתפק בדעת ר' יהודה לר"ז אם ס"ל כדרשת ר"ז דסוכה בעי' לצל וכמבואר ממה דצריך שיהא "צלתה מרובה מחמתה" אף לר' יהודה או"ד לר' יהודה לא דרשי' כדרשת ר' זירא כלל, והמקור ל"צלתה מרובה מחמתה" אינו מדרשת ר"ז אלא ממקום אחר.

וגר' שנחלקו הראשונים בזה, דיעוי' במש"כ הריטב"א לעיל במתני' בטעמא דלר' יהודה בעי' צלתה מרובה אף דס"ל דלמעלה מכ' כשר אף שיש לל דפנות, ופי' הריטב"א דאף של"ל שיהא הסכך מיצל, מ"מ בעי' שיהא ראוי לעשות לל, דאל"כ אין עליו שם סכך כלל כיון שהוא קלוש כ"כ שאינו יכול לעשות לל. ולכן צלתה מרובה מחמתה בעי'. ומבואר דהא דפסלי' בחמתה מרובה הוא אף לולי דרשת ר"ז שצריך שיהא לל בסוכה.

אבל בר"ן תי' באו"א דהא דסוכה למעלה מכ' כשרה לר' יהודה, משום של"ל שיהא הסוכה מיצל תחתיו ובמקומו, אבל בעי' שיהא מיצל עכ"פ מרחוק. ועי' לעיל שפרשנו בכוונת הר"ן ע"פ מש"כ הריטב"א בשם תוס' שם דהא דס"ל לר"ז שאין הסכך מיצל למעלה מכ', היינו שאינו מיצל תחתיו בסוכה אלא למרחוק ומשום שהשמש אינו למעלה ממנו אלא לצדדין ואפי' בחצי היום בתשרי ה"ה לצדדין. והיינו דודאי יש לל גם ע"י סכך למעלה מכ', אלא שהצל אינו בתוך הסוכה. ולרבנן דר"י בעי' שיהא לל בתוך הסוכה אבל לר' יהודה ל"ל אלא שיהא מיצל, אבל לא שיהא מיצל בתוך הסוכה. ולכן חמתה מרובה מצלתה פסולה.

וגר' שלפי מש"כ הר"ן ל"ל דהא דבעי' צלתה מרובה ל"ל שהוא מקראי, ולא מסברא, שהרי א"א לפוסלו מחמת קלישות הסכך ושאין עליו "שם סכך" כלל מאחר שהוא מיצל מרחוק, ואף שאינו מיצל במקומו, הרי שם סכך עליו ואינו קלוש כלל, ומה שאינו מיצל תחתיו הוא רק משום גובהו בלבד. וכן מלשון הר"ן משמע דכשם שלרבנן צריך שיהא מיצל תחתיו ומדרשה, כמו"כ לר' יהודה צריך שיהא מיצל מאותו

דרשה, ואין לפסול מסברא וכמו שכ' הריטב"א.

ולפי המבואר מהר"ן יש להק' מנ"ל לרבה ורבא שיהא צריך צלתה מרובה מחממתה,שהרי גם לר' יהודה הוא רק משום הדרשה דר"ז, ואילו לרבה ורבא מבואר בגמ' כאן דלא דרשי' לי' על כל הסוכה אלא לימות המשיח, ומנ"ל לרבה ורבא שיהא צריך צלתה מרובה מחממתה.[5] עוד יש להק' כמו שהק' הפנ"י כאן דמבואר לקמן בדף ח' ע"ב בסוכת גנב"ך דצריך שיהא הסכך נעשה "לשם צל", והיינו לכו"ע ואף לדעת הסוברים שלא כר"ז הכא, וצ"ע מנ"ל הא, והרי לרבה ורבא לימות המשיח הוא, ולא בסוכה כלל. ותי' הפנ"י דצ"ל דאף בלא פסוק ידענו מן הסברא שכל שאינו מיצל אינו סכך וסוכה נקראת ע"ש הסכך, ואף צריך שיהא "לשם צל" דאל"כ פסול. וכ' הפנ"י שמלשון רש"י במתני' ל"מ הכי. ויש להוסיף דגם מלשון רש"י כאן ל"מ הכי, שכ' ש"סוכת מצוה אינה לצל", ולפי הפנ"י צ"ל דהיינו שאינה צריכה הצל של הסכך אבל מ"מ בעי' שיהא לצל. וצ"ע.

ע"ע רש"י לקמן בדף ח' ע"ב שכ' דהא דצריך שיהא לשם צל הוא להגן מן "החורב" ומשמע שהוא מדרשת ר"ז ומקרא ד"לצל מחורב". ול"מ כדברי הפנ"י שיש ללמוד דבר זה מן הסברא ובלא קרא. (וע' ברש"ש שעמד בזה והגיהו בקו'.)

ומלבד זה יש להק' שמדברי הראשונים הנ"ל ל"מ כדבריו, אלא הרי להר"ן משמע דאף לר' יהודה צריך קרא לצלתה מרובה מחממתה וכנ"ל, וא"כ כ"ש שאין ללמוד מן הסברא להצריך שיהא נעשה "לשם צל". ועוד הרי אף להריטב"א הא דילפי' מן הסברא הוא רק כשהסכך קלוש כ"כ שאינו מיצל, דבכה"ג אינו סכך כלל, אבל שיהא הסכך מונח שם "לשם צל" ודאי אין ללמוד מן הסברא. וצ"ע.

ואולי יש לישב בדוחק שהרי ר' זירא הק' לדעת רבה ורבא דא"כ הו"ל למכתב "וחופה" ולא בסוכה, ויש לפרש שלרבה ור' זירא ג"כ ק' כהנ"ל אלא דס"ל דמ"מ מהלשון "סוכה" אין לחדש אלא שצריך צלתה מרובה מחממתה וגם שצריך שיהא "לשם צל" וכמבואר לקמן בסוכת גנב"ך אבל להא דצריך שיהא תוך כ' כדי שיהא צל סוכה ולא צל דפנות לא שמעי'. ועדיין צ"ע.[6]

וע' לקמן בדף ח' ע"ב אות כ"א שפרשנו דעת רש"י בזה באו"א בעזה"י ע"פ מה שמבואר שם שלעולם צ"ל לשם צל במקום שהוא "לשם סוכה".

ה') תוס' ד"ה בר"ז לא אתיא. הא דלא קאמר וכו'. אולי יש לישב קו' תוס' שהרי קו' אביי לר"ז מעשתרות קרייס לא הי' אלא רא' ממעשים בכל יום שא"א לדרוש כדבריו, אבל בטעמא שלא לדרוש אין מבואר, וא"כ אין

[5] עי' בר"ן לעיל שפי' דהא דצריך צל לר"ז הוא לצל מן החום, ולא מן האור של השמש, ואולי יש ב' דינים וצ"ע.

[6] ואולי יל"פ דלשון "שמעת מיני' תרתי" פי' סוכת ימות המשיח וגם סוכת מצוה, ואילו לרבה ורבא לא קאי על סוכת מצוה כלל, אבל מ"מ שמעת מיני' ששם "סוכה" צריך שיהא בו צלתה מרובה ושיהא לשם צל, אבל מ"מ לא קאי בסוכת מצוה דנאמר שצריך שיהא צל סוכה ולא דפנות וכו' דדבר זה אין ללמוד בגילוי מסוכת ימות המשיח, ורק אם קאי הפסוק גם על סוכת מצוה יש לפרש שהוא לעיכובא שהצל צריך לו וכגון דליכא צל דפנות. אולם מרש"י ל"מ הכי, ומשמע מרש"י דאף לר' זירא מה שכ' "תרתי" אין פירושו על סוכת ימות המשיח וסוכת מצוה, אלא ודאי לא קאי על סוכת מצוה אף לר' זירא ורק ילפי' מסוכת משיח מה שצריך כדי לקרותו "סוכה". ודוק.

לאוקמי טעמא דרבה ורבא לחלוק על ר"ז משום קו' דאביי. אבל בקו' אביי ממחינה של ברזל מובן מה דא"א לדרוש כרבא, דאין לדרוש לחצאין, ואם א"א לדרוש להצריך דירת עראי ממש וכמו שפי' רש"י ד"יש בכלל קבע עראי" או מטעם אחר (עי' בר"ן) ממילא אין לדרוש כלל, ולכן יש לאוקמי טעמא דרבה ור"ז משום קו' דאביי.

ואולי יש לפרש דתוס' אזלי לשיטתיי' דפי' לעיל דטעמא דרבא דלא דרשי' שיהא בעי' סוכת עראי ממש אינו משום שא"א לדרוש כן (ומשום טעמא דרש"י ד"יש בכלל קבע עראי") אלא ד"לא משמע לי" לרבא לדרוש הכי וא"כ לתוס' עדיין יש להק' לאביי מאחר שא"א לדרוש לענין השיעור הו"ל לדרוש לגמרי להצריך דירת עראי, וכפשוטו, וא"כ ל"ש קו' אביי לר"ז ול"ש קו' אביי לרבה שבשניהם אין אנו יודעים טעם שלא לדרוש הכי אלא שבהכרח א"א לדרוש הכי ממעשים בכל יום, ולכן ס"ל לתוס' שצריך לחלק באו"א.

ה'-ב') גמ' משום קו' דאביי. כפשוטו קו' אביי הוא דאין לדרוש להצריך עראי כלל, דכיון שא"א לדרוש שצריך עראי ממש אלא לשיעורא, ממילא צ"ל שאין לדרוש כלל. וכ"מ מלשון רש"י "הואיל וקרא ל"ד עראי נקט", דכיון דא"א לפרש הפסוק להצריך עראי ממש אלא לשיעורא, אין לדורשו כלל.

אבל תוס' לעיל בסוף ע"א פי' דלכו"ע דרשי' מיני' דצריך עראי לענין שיהא סוכה שיכול הגשמים לירד לתוכו, או שלא יהי' הסכך קבוע במסמרים, ומ"מ קו' אביי הוא שאף שיש לדרוש שצריך סוכת עראי מ"מ אין לדרוש שיהא צריך שיעור הראוי להיות עראי, ורק לענין הדברים שיכול לדורשן לגמרי ולהצריך עראי ממש הוא דדרשי' לי' ולא לשאר דברים. (ועי' שם בתוס' שתי' לפי"ז מה דלא דרש ר' זירא דצריך שיהא הסוכה מגין מזרם וממטר וכלשון הפסוק, ועי' בריטב"א לעיל שתי' באו"א ומשמע דלא ס"ל כמו שפי' תוס' אלא כמו שמדוייק מרש"י וכנ"ל.)

<u>בענין סוכה למעלה מכ' ודפנות מגיעות לסכך</u>

ה-ג') גמ' מחלוקת כשאין דפנות וכו'. עי' בתשב"ץ סי' קכ"ו (ומובא כאן בס' תורת הראשונים) שפי' דסתם סוכה אין דפנות מגיעות לסכך ולרבה מתני' מיירי בסתם סוכה ולא בכל גווני. וכ"ה במאירי, ועי' שם שמשמע מלשונו דאילו לר' זירא ורבה סתם סוכה הוא בדפנות מגיעות ובהא פליגי. אבל לפי פשוטו לא פליגי בהכי ולכו"ע סתם סוכה הוא בדפנות שאינם מגיעות לסכך ומדרבה נשמע לר' זירא ורבא. (אבל עי' לעיל בדף ב' ע"א אות ל"ג שפרשנו בדעת רש"י דיל"פ דלר' זירא מתני' מיירי רק בדפנות מגיעות ולא בדפנות שאין מגיעות, שאם אינם מגיעות ליכא פסול דלמעלה מכ' כיון שאין הדפנות כ', ואם נאמר כן, מוכח דלא ס"ל לר' זירא דסתם סוכה הוא באין דפנות מגיעות.)

בענין דפנות מגיעות לסכך משלט שלטא בי' עינא- שיטת רש"י ותוס' ושיטת הריטב"א והרא"ה

ו) גמ' וכיון דדפנות מגיעות לסכך משלט שלטא בי' עינא. עי' בלשון רש"י "דרך דפנות" וביתר ביאור במאירי (בפי' ב') שאדם רואה דבר שהוא לפניו ומתו"כ יבא לראות גם מה שלמעלה ממנו כיון שאין הפסק, וירואה כל הדפנות עד קצה הסכך למעלה. אבל אם יש רווח אויר ביניהם לא יראה הסכך[7]. (וכמו"כ מבואר מלשון הטור בסי' תרע"א.) אבל עי' בריטב"א ובראה"ה שפי' באו"א דאף שאינו רואה הסכך מ"מ כיון שהוא במקום מכוסה ובצל, ודאי יכיר שהוא מחמת שהוא במקום מסוכך בסכך ולא רק בכתלים בלבד, ויש לו הידיעה הצריכה לו, ורק אם יש רווח ואויר שגורם שאינו מרגיש שהוא במקום מכוסה, אז בלא ראיית הסכך לא ידע שהוא תחת הסכך. וכעי"ז כ' המאירי בפי' הראשון.[8]

ועי' בתוס' שמקושייתו ג"כ מבואר דס"ל כפי' רש"י ולכן הק' מקורה ומנורה, ובריטב"א פי' לשיטתו דל"ק מקורה ומנורה דהכא שאני משום שמרגיש שהוא במקום מכוסה ומחמת הסכך וכנ"ל. (ויש לעורר שהמאירי כ' כב' פירושים הנ"ל במתני' ושוב הק' נקו' תוס' בגמ', ונ"ל דלא הק' אלא לפי' השני שבמתני' וכפי' רש"י ותוס'.) וע"ע לקמן במש"כ בדברי תוס'.

והנה, כנר' שיש נפ"מ בין הטעמים באופן שיש דופן א' שמגיע לסכך, שלפי דברי הריטב"א והרא"ה אין להכשיר בכה"ג כיון שאינו מרגיש שהוא במקום מכוסה. (וכ"כ הריטב"א להדיא שכיון שיש לו ב' דפנות ועוד טפח, ה"ה מרגיש וכו' ומבואר דבפחות מזה אינו מרגיש שהוא במקום מכוסה.) אבל לפי המבואר מרש"י ותוס' והמאירי בפי' השני דרואה הסכך דרך הדפנות, יש לצדד ולהכשיר בכה"ג ע"י דופן א', ויש לדחות.

שו"מ שהשפ"א כ' שלדעת הריטב"א צריך שיהי' כולם מגיעות וכנ"ל ולתוס' פי' דבהכרח סגי בדופן א' שהרי מנורה וקורה דמבוי אין בהם אלא דופן א'. ומ"מ הק' בתוס' מיני'. והק' שם מלשון "דפנות" של"מ הכי.

אולם נר' שיש לדחות הראי' מקו' תוס' ממנורה, דהתם כל ההיכר של קורה ומבוי הוא ומשמע דס"ל להט"ז שיש כעין ב' דינים נפרדים, חדא שעינו של אדם רואה מה שהוא נגד עיניו בלבד, ולא למעלה כלל ואפי' פחות מכ' אינו נגד עינו, אבל מ"מ ע"י מה שרואה כנגד עיניו ממש, יראה גם למעלה ואפי' יותר מכ', אבל כל שיש הפסק לא יראה ע"י מה שרואה כנגד עינו אלא עד כ' בלבד. וצ"ע. (ובענין משי"כ הט"ז בדעת הרבי' יואל, עי' לקמן באות ו'-ב'.)

[7] הנה לפי פשוטו, ביאור המציאות הוא, שכל שהוא למטה מכ' הוא כנגד עינו של אדם, וממילא מחמת מה שלמטה מכ' יגרר עינו גם למעלה. אולם כנר' שמבואר מהט"ז דלא ס"ל הכי, דיעוי' במש"כ הט"ז בסי' תרע"א ס"ק ה' באופן שיש רווח ואויר למטה מכ', אבל למעלה מכ' יש דופן עד הסכך, וס"ל שמסתברא דאף בכה"ג לרבה פסול כיון שאין דפנות מן הקרקע עד הסכך, וכיון שיש הפסק אף למטה מכ' והסכך למעלה מכ' פסול. וכ' שם הט"ז שהדבר מובן לפי' זו כיון שאין עינו של אדם נמשך למעלה להסכך כיון שיש הפסק אויר אף שהוא למטה מכ'. ולענ"ד ק' להבין והרי עד כ' עינו של אדם שולט בו, וא"כ כיון שיש דופן מכ' ולמעלה סגי בהכי אף אם יש אויר ורווח למטה. וצ"ע.

[8] ויש לעורר שלשון הגמ' ד"משלט שלטא בי' עינא" משמע שאין הידיעה רק מחמת שהכיר וידע שיש סכך אלא שהוא רואה הסכך בעיניו ממש, ויש לדחות, וגם מאידך הרי המקור הוא מ"למען ידעו" ואין מקור להצריך ידיעה ע"י ראי' בלבד.

למי שרואה אותו דופן וכותל א' ולכן הכל תלוי באותו דופן. אבל בסוכה שצריך ג' דפנות, דלמא כמו"כ הא דצריך שיהי' שלטא בי' עינא "דרך הדפנות" ג"כ הוא רק אם יכול להכיר הסכך מחמת כולם ולא רק מחמת א' מהן. ודלמא לא ירא האדם א' מן הדפנות אלא האחר וכגון שיכנס לסוכה בצד א' ולא יראה לאחוריו, ובכה"ג לא יהי' היכר.[9]

עוד יש לפרש שיש נפ"מ לענין השיעור של מגיעות לסכך, ועי' בק"נ אות ת' דהדבר תלוי בדין לבוד ואם יש רווח של ג' טפחים אי"ז מגיעות לסכך. אבל הערוך לנר לקמן דף ד' ע"א כ' דאפי' בפחות משיעור לבוד פסול לרבה אא"כ מגיע הדפנות ממש להסכך. וע"ע בלשון המאירי שצריך "אויר הרבה" כדי לפסול לרבה. ובר"ח כ' שהיא אויר של "י'[10] טפחים או יותר" ומשמע דכל שהוא פחות מי' טפחים הו"ל מגיעות לסכך.

ולפי הריטב"א והרא"ה אולי אף בפחות מלבוד אין האדם מרגיש שהוא במקום מכוסה לגמרי כיון שיש אויר ואור שם[11], אבל לרש"י ותוס' אולי מאחר שעיניו ירא דרך הדופן עד סמוך להסכך סגי בהכי, וצ"ע.

בדעת המהר"י אבוהב והם' המכתם בהנ"ל

ו-ב') וכנר' שיש שיטה אחרת בביאור הגמ' ובמה דשלטא בי' עינא בדפנות מגיעות להסכך, דיעוי' בב"י בסי' תרע"א שהביא בשם המהר"י אבוהב לפרש שכיון שיש אויר בין הדפנות והסכך האויר מזיק עיניו ולכן לא שלטא בי' עינא למעלה מכ' אבל אם אין אויר אף למעלה מכ' יכול לראות. וזה פי' הב"י דעת הרבי' יואל מובא שם שבנר חנוכה אם הס

---

[9] והנה, יש להרחיב קצת בענין זה, דיעוי' לקמן בדף ד' ע"א שהריטב"א מוכיח דלא קי"ל כרבה מהא דאיתא התם דבאצטבא באמצע וקרוב תוך ד"א לכל הכתלים כשרה מדין דופן עקומה, והק' הריטב"א שהרי בהכרח מיירי כשהדפנות מגיעות לסכך דאל"כ לא אמרי' דו"ע (ע' שם) וא"כ לולי דינא דדו"ע יש להכשיר משום דדפנות מגיעות לסכך אלא ודאי לא קי"ל כרבה והתם אליבא דרבא קאזיל תלמודא. והיינו דמבואר התם דמיירי כשכל הדפנות מגיעות להסכך דאל"כ א"א לומר דו"ע בכולם. אולם בר"ן שם מוכיח שלא כרבה מרישא דהתם דאמרי' דו"ע על כותל א' כשיש אצטבא מן הצד, ואילו לרבה אף לולי דו"ע יש להכשיר הדופן שלישית משום דדפנות מגיעות לסכך הוא. ויש מקום לפרש שהריטב"א לשיטתו שלא כ' להוכיח כמו שכ' הר"ן דהרי התם אין הכרח אלא דמיירי בדופן א' דמגיע להסכך, ובב' הראשונים שהאצטבא מגיעות אצלם ל"צ שיהא דופן מגיע לסכך ואולי בכה"ג אף לרבה אין להכשיר כיון שרק דופן א' מגיע לסכך. ואף שהב' דפנות אחרות ה"ה תוך כ' מן האצטבא עד הסכך מ"מ אין אדם מרגיש שהוא בתוך הסוכה כ"כ כיון שדופן א' למעלה מכ', וב' דפנות אין מגיעות לסכך וא"א לצרפם. והר"ן אזיל לשיטתו שפי' כעין רש"י ותוס' כאן דבדפנות מגיעות לסכך היינו דשלטא בי' עינא "דרך הדופן" ולכן ס"ל דל"צ אלא דופן א' מגיע לסכך כדי להכשיר ושפיר יש להוכיח גם מדו"ע בדופן א' ובאצטבא מן הצד ודוק. אולם אף להר"ן יש לדחות דצריך ג' דפנות מגיעות כדי להכשיר לרבה, ומ"מ ס"ל דבב' הראשונות בלא"ה שלט עינא משום שהם תוך כ' מן האצטבא ורק בדופן ג' הוא דצריך שיהא מגיע להסכך כיון שהוא למעלה מכ' מן הקרקע, ואף אם בעלמא צריך שיהא כל ג' דפנות מגיעות לסכך, הכא שאני משום שב' הדפנות הראשונות בלא"ה שלטא בי' עינא מחמת שאינם למעלה מכ' מן האצטבא.

[10] יש גורסים בדברי הר"ח "י' טפחים" ויש גורסים "שתים" או יותר ומשמע שהשיעור הוא בב' אמות וצ"ע.

[11] אכן, אף להריטב"א ל"צ שיהא ד' דפנות אלא ג' ומ"מ מרגיש שהוא במקום מכוסה, וא"כ אולי כמו"כ אפי' אם יש מעט אויר פחות מג' למעלה בכל הדפנות עדיין מרגיש כבמקום מכוסה לגמרי, וצ"ע.

בפנים ובבית יכול להניח למעלה מכ', ורק בחוץ פסול משום שיש אויר שמזיק העיניים.

וכפשוטו כוונת המהר"י אבוהב הוא שהאור מזיק העיניים וגורם שא"א לראות כ"כ, וכמו מי שרואה בחמה. ולפי"ז לכאו' צריך לפרש דהוא רק ביום ול"ל דאזלי' בתר שליטת עין ביום, ואף שיש מצות סוכה גם בלילה.

אבל מ"מ ק' שהרי מצות נר חנוכה בלילה, וא"כ ל"ל דאף בנר חנוכה שהוא בלילה מ"מ יש איזה אור ואולי גם אור הכוכבים או הלבנה מזיק קצת ול"ע. (וע"ע במש"כ הט"ז בסי' תרע"א ס"ק ה' בסוף וע"ע לקמן במש"כ בדבריו.)

ועי' בט"ז בסי' תרע"א ס"ק ה' שהק' לדעת המהר"י אבוהב, דלפי דבריו ל"ל דרק אויר למעלה מכ' מזיק ולא למטה מכ'[12], דאל"כ אף למטה מכ' המ"ל דלא שלטא בי' עינא אם אין הדפנות מגיעות לסכך, וא"כ נמצא שאם יש רווח אויר למטה מכ', אבל למעלה מכ' יש דפנות, שהסוכה כשרה לרבה וזה לא מצאנו, אלא משמע שכל שאין דפנות לגמרי עד הסכך פסול לרבה.[13]

ובעיקר קושייתו לענ"ד יש לדחות דודאי אף אויר למטה מכ' מזיק כמו למעלה אלא שאינו מזיק כ"כ למונעו מלראות הסכך כשהוא למטה מכ' וכנגד עיניו, אבל בסכך למעלה מכ' א"א לראות כ"כ מחמת ההיזק שיש להעיניים. וא"כ גם האויר למטה מכ' מזיק כדי שלא יהי' יכול לראות הסכך למעלה מכ'.

אולם נר' שיש לפרש דברי המהר"י אבוהב באו"א ואין כוונתו שהאויר "מזיק" אלא כמו שמבואר בס' המכתם כאן שפי' הא דלא שלטא בי' עינא מחמת האויר בין הדפנות והסכך באו"א, וכ' "שהאויר הוא מיד לנגד עיניו". ונר' בפירושו שכשיש אויר אז עיני אדם ורואיתו נגררים אל האויר יותר מלדברים אחרים. וכעי"ז איתא ג"כ לקמן בדף כ"ד ע"ד לפי הר"ת שכשאדם בסוכתו ורואה למעלה האויר נר' רחב הרבה, ועי' שם בראשונים שמקשים מ"ש שהאויר נר' רחב ולא הקנים, ופירשו שם בדעת הר"ת דעיני אדם על האויר יותר מעל הקנים ולכן מה שהוא רואה שהוא האויר והאור נר' רחב הרבה. וכמו"כ הכא עיני אדם נגררים להאויר, ולכן לא ירואה "מיד" הסכך. וכ"ז הוא בסכך למעלה מכ' אבל למטה מכ' אף כשיש אויר ה"ה רואה גם הסכך.

וכן נר' בכוונת המהר"י אבוהב, שהאויר "מזיק" פי' שמחמת האויר לא ישים עיניו כ"כ על הסכך. ויתכן שכ"ה גם בלילה, ולא מחמת אור החמה אלא מחמת שהוא מקום שאין בו דופן אלא פתוח הוא[14]. וכמו"כ גם אם יש אויר למטה מכ' לא יהי' עיניו נמשכים אל הסכך אלא להאויר ופסול, ורק אם אין אויר כלל אלא דופן עד הסכך, אז ישלוט עינו גם בסכך מחמת שאין אויר לגרר עיניו.

וע"ע במש"כ בדברי הרבי' יואל והב"י והט"ז לקמן בתוס' ד"ה וכיון.

---

[12] וכנר' דביאור הדבר במציאות הוא משום שכל שהוא למעלה יש ריבוי אור שהחמה למעלה ולא לצדדין.

[13] ובמה דניח"ל דצריך שיהא דפנות לגמרי לשיטת רש"י ותוס' עי' לקמן במש"כ.

[14] וצ"ל דאין הרווח "מזיק" ומגרר עיניו אלא באויר חוץ מביתו, אבל בביתו לא, וכמבואר ממה שכ' ליישב הקו' מנר חנוכה וכנ"ל.

ו-ג') שם. יש להק' שמשמע בדפנות מגיעות לסכך יכול לעשות הסוכה גבוהה הרבה ואפי' עד אלף, וע"ע והאם אדם רואה למעלה כ"כ, וע"ע.

סיכום התירוצים לקו' תוס' ד"ה וכיון

ז) תוס' ד"ה וכיון דדפנות. קו' תוס' הוא רק לשיטתו דשלטא בה עינא דרך הדפנות וכמו שפי' רש"י, אבל לפי' הרא"ה דאדם מרגיש שיש סכך כשהוא במקום מכוסה אין לדמות לקורה ולמנורה כלל וכמו שפי' הריטב"א. ועי' לעיל באות ו'. ולפי מש"כ המהר"י אבוהב והס' המכתם שבמקום שיש אויר לא שלטא בי' עינו למעלה מכ' (וכמו שפרשנו באות ו'-ב') ג"כ לק"מ ממנורה וקורה שיש שם אויר ולא שלטא בי' עינא אבל בפנים דשלטא בי' עינא אף למעלה מכ' כשרה.

ע"ע במאירי שתי' באו"א בסו"ד דשאני מנורה ומבוי דלא שלטא עינו כ"כ כיון שאינו יושב שם אלא הולך, וכעין הצריכותא דגמ' בעירובין דף ג' ע"א דלהילוך עבידי וכו', ועי' שם שכ' המאירי שא"א לפרש כן, וכמבואר בעירובין. (ועי' בבית הלוי לחנוכה שמכוון לדעת המאירי בזה ופי' בזה שיטת הרבי' יואל בטור תרע"א, ועי' לקמן במש"כ.)

במה שהק' תוס' ממנורה

ח') **בא"ד אע"פ** שהקורה ע"ג הכתלים וכו'. יש להק' שמתחילה הק' תוס' גם ממנורה ושוב הק' "אע"פ שהקורה ע"ג הכתלים" ואילו ממנורה ל"ל לפרש שהוא ע"ג כתלים.

הרי דפתח בתרתי וסיים בחדא. וגר' בכוונת תוס' דבמנורה יש לדחות דמיירי כשאינו ע"ג כתלים ואילו הי' ע"ג כתלים כשר, ולכן עיקר קו' הוא רק מקורה דודאי ע"ג כתלים של המבוי. וע"ע בר"פ שלא הק' ממנורה אלא מקורה בלבד.

ומ"מ למסקנת תוס' יתכן דס"ל דאף במנורה לא חשוב "רחבה טפי", ולא דמי לסוכה, ואף אם הוא על הכותל מ"מ פסול למעלה מכ'.

אבל יש לדחות דלמסקנא ס"ל לתוס' דל"ק ממנורה משום שיש לפרש דאה"נ על הכותל כשרה במנורה, ורק במבוי שהקורה אינה אלא טפח שאני.[15]

(ובשיעור "רחבה טפי" דתוס' יש לעי' שהרי ודאי ז' טפחים חשוב "רחבה" שלא מצאנו שבכה"ג אף בדפנות מגיעות פסול לרבה, וצ"ל שהשיעור הוא בין טפח לז' טפחים, ויל"ע במנורה הרגילה דדלמא הוא בין טפח לז' טפחים, או"ד אזלי' בתר הנר ורק בתר נר א' כעיקר המצוה, שהוא ודאי אינו רחב כ"כ. וצ"ע.

שו"מ שהרשב"א בעירובין כ' דכשיש קורה שהוא רחב ז' כשיעור סוכה, שלטא בי' עינא למעלה מכ', וכ"כ הביה"ל לדינא בסי' שס"ג כ"ו, ושלא כדעת הר"ן והמאירי שכ' דלא פלוג רבנן ולעולם למעלה מכ' פסול. ומשמע דכל שאינו ז' לא חשוב רחבה טובא לענין זה. ואם שיעור רחבה טובא הוא רק בז' טפחים ולא פחות, מן הסתם אין לפרש שהמנורה חשוב רחבה טפי.)

---

[15] ואם נאמר כן אז אין דברי תוס' כאן לפסול בכל שאינו רחב טפי כנגד דברי הטור בסי' תרע"א במה שחולק עם הרבי' יואל שם, ועי' לקמן.

בענין אם צריך שיהא עינו שולט בכל הסכך או רק בקצהו

ט) בא"ד. כמו בסוכה דרחבה טובא. משמע מתוס' דלא חשוב שלטא בי' עינא אלא משום שרחבה הרבה ובאופן שאין אלא מעט סכך לא ישלוט בו עיניו כלל. ויש לדקדק בלשון המאירי שכ' שכיון שרואה הדופן נגד עיניו ממילא ה"ה רואה כל הדופן עד "קצה" הסכך. ומבואר שלא צריך לראות אלא קצה הסכך בלבד, וא"כ מאי איכפת לן במה שהסכך רחבה הרבה, והלא לא ירואה אלא מיעוטו וסגי בהכי. וא"כ ק' במה שתי' המאירי ג"כ כתוס' לחלק בין קורה שאינו אלא טפח, והלא גם בסוכה ל"ל לראות אלא בקצה הסכך בלבד[16]. ול"ע.

בדעת רבי' יואל בטור סי' תרע"א

י') שם. עי' בטור סי' תרע"א שהביא שיטת הרבי' יואל דהא דפסלי' מנורה למעלה מכ' הוא רק כשמדליקים בחוץ אבל במדליקין בפנים שאני וכשר דשלטא בי' עינא וכמו בסוכה כשהדפנות מגיעות לסכך. והק' הטור שיש לחלק שהאדם רואה הסכך מחמת שנמשך מן הכתליס משא"כ במנורה.

וכפשוטו ס"ל להטור כמו שמבואר מרש"י ותוס' אלינו דבדפנות מגיעות שלטא בי' עינו משום שכיון שרואה הדופן ממילא עינו נמשך גם למעלה עד הסכך. וס"ל להטור שכ"ה דעת הרבי' יואל, וכשהמנורה בפנים ה"ה אלא הכותל ודמי לסכך, משא"כ אם הוא בחוץ אינו על גבי כותל.[17] וס"ל להטור שיש מקום לחלק שאי"ז אלא בהכותל ובמה שנגרר ממנו ממש, וכמו בסכך שהוא נמשך מן הדפנות, אבל במנורה שאינו הכותל או הגג ממש אלא דבר קרוב אליו, לא ישלוט עינו בו אף כשיש כותל עד מקום המנורה[18]. (ויש לישב דס"ל לרבי' יואל שאין לחלק וכל מה שהוא כנגד הכותל דמי לסכך.)

אולם עי' בב"י שפי' דעת רבי' יואל באו"א ע"פ מש"כ המהר"י אבוהב דהא דשלטא בי' עינו למעלה מכ' כשהדפנות מגיעות הוא משום שאין אויר להזיק עיניו ורק כשיש אויר שמזיק עיניו הוא דלא שלטא בי' עינו למעלה מכ'. וא"כ בחוץ שיש אויר לא שלטא בי' עינו משא"כ בפנים שאין אויר ואור של חוץ, ולכן שלטא בי' עינו גם למעלה מכ' וכמו בסוכה שדפנות מגיעות לסכך.

ובאופן אחר יל"פ דעת הרבי' יואל ע"פ מש"כ המאירי לישב קו' תוס' מקורה ומנורה, דשאני קורה ומנורה דלהילוך עבידי וכיון שאינו יושב שם לא שלטא בי' עינו, ולפי"ז יל"פ דבמנורה בביתו שהוא יושב שם שלטא בי' עינו. (וכ"פ הבית הלוי בדרשותיו לחנוכה. עי' שם. אולם דשאני מנורה שאינה רחבה טובא ולא שלטא בי' עינו גם בפנים. (אבל יש לדחות, דדלמא גם מנורה חשוב רחבה טפי דכרגיל ה"ה יותר מטפח ואף שהנר אינו אלא מעט מ"מ מחמת המנורה יראה גם הנר שבו. ועי' לעיל באות ח' במש"כ.) ואולי צ"ל דס"ל כתי' ב' של המאירי לחלק בין להילוך או ישיבה, וס"ל שמ"מ בבית אף שיושב שם מ"מ לא יראה המנורה כיון שאינו הכותל או הגג ממש, ועדיין צ"ע.

---

[16] אולם המאירי לא כ' שסוכה שאני משום ש"רחבה הרבה" אלא כ' דקורה שאינו אלא טפח אין כאן היכר ואולי אין כוונתו כתוס' וצ"ע.

[17] וצ"ע קצת שהרי אין הדבר תלוי במנורה בפנים או בחוץ, אלא אם הוא אצל כותל או לא. ואם נאמר כפירושים אחרים בדעת רבי' יואל המובא להלן ניחא טפי.

[18] ולפי פשוטו מבואר מהטור דלא ס"ל כתי' תוס' כאן לחלק בין רחבה טובא או רק טפח, דא"כ הו"ל לחלוק על הרבי' יואל מה"ט, שיש לחלק

המאירי דהה תי' זו מחמת הגמ' בעירובין עי' שם.)

ע"כ בענין סוכה למעלה מכ' ודפנות מגיעות לסכך

בענין סוכה רויחא מד' איכא צל סוכה

ביאור הא דאיכא צל סוכה בסוכה יתירה על דע"ד

י"א) גמ' כיון דרויחא איכא צל סוכה. בהא דליכא צל בסוכה כשסכך למעלה מכ', עי' לעיל במה שהארכנו בדף ב' ע"א אות ל"א, ומבואר התס דנחלקו הראשונים בדבר. לדעת ה"תוס" מובא בריטב"א וכן מהר"ן והמאירי מבואר דיש צל גם בסכך למעלה מכ', אבל כיון שהשמש לגדלין בתשרי (בארץ ישראל) אין הצל של הסכך מיצל בסוכה אלא רחוק ממנו. וצריך שיהא צל הסוכה תחתיו בתוכו. ולפי"ז ביתירה על דע"ד אז הסכך מיצל גם בתוך הסוכה תחתיו.

ובריטב"א (וכן מרש"י) מבואר באו"א, שבסכך למעלה מכ' אין צל סוכה כלל, ופי' רש"י משום שהחמה נכנסת תחת הסכך, ולפי"ז צ"ל דכשהסכך רחב טפי מדע"ד אז יש צל למטה גם כשהסכך גבוהה כ' אמה.

וע"ע בתוס' ד"ה יש בה, ולפי תי' שני שם מבואר דאפי' בגבוהה אלף אמה קיש להו לרבנן שיש צל פורתא. ולכאו' א"א לפרש כן לדעת התוס' שבריטב"א שיש צל ורק שהוא לגדלין דא"כ ודאי אף בסכך רחב יותר מדע"ד, אם גבוהה אלף אמה אין צל תחתיו אלא רחוק הרבה. וצ"ל דס"ל לתוס' כמו שפי' הריטב"א

או כמו שפי' רש"י דבסכך גבוהה כ' ליכא צל כלל משום שהחמה נכנסת תחתיו, ובזה ס"ל דביותר מדע"ד קי"ל לרבנן דיש צל פורתא ואין החמה נכנסת תחתיו כ"כ שלא יהא צל כלל.

עוד בענין הנ"ל ואם צריך צל סכך ברובו או רק במועט

י"ב) והנה, לפי פשוטו משמע דל"צ אלא צל מעט כדי להכשיר הסוכה, ומשמע דבדע"ד מצומצמות ליכא צל סכך כלל, וא"כ ביותר מדע"ד יש רק מעט צל. ועי' לעיל בדף ב' ע"א אות ל"ד, שכנר' נחלקו הראשונים בזה. לדעת המאירי צריך שיהא צל ב"רובו או כולו" ולפי דבריו צ"ל דהא ד"ליכא צל" בדע"ד היינו דליכא רוב צל אלא מחצה על מחצה. אבל הריטב"א ורש"י שם פי' דליכא צל סכך משום שהצללות של הדפנות מגיעות זה לזה, ומשמע דמגיעות ממש ולכן ליכא צל סכך כלל, וא"כ ביתר מדע"ד אין אלא מעט צל. (ועי' שם במש"כ לתלות הדבר בשיטתם בביאור הא דליכא צל, אין צל במקומו או שאין צל כלל.)

ולפי הריטב"א ורש"י יש להק' במה דמספיק במעט צל והרי לעולם צריך שיהא רובו או כולו ומ"ש הכא דיש להכשיר במעט צל. וגר' לפרש דאף ע"ג שאין אלא מעט צל במקום שהצל של הדפנות אינם מגיעות זה לזה, מ"מ אותו מעט צל בא מכל הסכך ולא רק מהסכך למעלה ממש אלא מכל הסכך בצירוף יש מעט צל, ולכן כיון שכל הסכך שיש בסוכתו מועיל לעשות צל במקום שאין הדפנות מגיעות, אף שאין הצל אלא במקום א' שבסוכה, מ"מ סגי בהכי.

אולם יש להק' לפי פי' התוס' שבריטב"א דהא דאין צל סוכה היינו שאין צל במקום הסוכה אלא חוץ ממנו מרחוק, וא"כ ביתר מדע"ד יש צל

בתוך הסוכה, והרי אין הגל שבסוכה אלא מן הגד וכן בא רק מן הסכך מן הגד, והאיך מכשרי' כל הסכך שבסוכה ע"י אותו מעט גל בגד א' שבא מן הסכך מועט שבגד שני. ואפי' אם נאמר כדברי המאירי דצריך רובו או כולו[19], מ"מ ק' במה שכל הסוכה כשרה עי"ז[20].

ונר' דל"ל אע"ג שאין כל הסכך של הסוכה מיגל במקומו, בזה לא אזלי' בתר כל חלק וחלק מן הסכך אלא דרשי' דהא דצריך שיהא הסכך "לגל" פי' שצריך שיהא הסכך מבין כולו מיגל בתוך הסוכה, ושיעור לדבר הוא שיהא הסכך מיגל בתוך הסוכה עכ"פ מעט, אבל ל"ל שיהא הסכך מיגל לגמרי בתוך הסוכה. וכמו שגר' יהודה צריך שיהא מיגל ג"כ אבל לא צריך שיהא מיגל בתוך הסוכה כלל, (וכמו שפי' הר"ן לעיל במתני') כמו"כ לרבנן אף דדרשי' מקרא להצריך גל בתוך הסוכה מ"מ אי"ז אלא דצריך מעט גל במקומו ועי"ז כשר כל הסוכה. ואין הפסול בסכך למעלה מכ' בכל קנה וקנה שאינו מיגל במקומו אלא מה שצריך גל במקומו ולא מרחוק ה"ה בסוכה כולו.

ואולי יש להוסיף בהא דל"ל אלא מעט גל לכל הסוכה, דהא דגר' זירא צריך שיהא גל סוכה, אי"ז להצריך גל סוכה ממש, שהרי אף בעשתרות קרנייס וכו' כשרה, וגם בגילה הסוכה כשרה וכו', וא"כ יל"פ דגדר הדין הוא שיהא הסוכה כשיעור הראוי לעשות גל. ואין הדרשה אלא להוכיח על שיעור הסוכה. ובזה אמרי' שאין השיעור בסכך בגבד, אלא בכל הסוכה, והיינו בין כולו, עם הדפנות ועם הסכך, הסוכה ראוי לגל. וא"כ יתכן שאם אין צריך גל אלא לאורויי על שיעור הסוכה, לא צריך שיהא גל ברובו או כולו אלא אמדי' דכל שיש גל בתוך הסוכה ה"ה שיעור הכשר לסוכה.

עוד בענין הנ"ל ואם צריך יתירה מדע"ד מרובעות

י"ג) והנה, בגמ' לפנינו גרסי' שאם יש בה יתר מדע"ד אפי' למעלה מכ' כשרה. ובתוס' גרס "יתר מד' אמות". ומשמע דל"ל שיהא ה' על ה' אלא ד' על ה' ג"כ כשרה. ועי' ברש"י כת"י (ריב"ן) שכ' "מרובעות" ומשמע דלא סגי בד' על ה' וצריך יתירה מד' "על" יתירה מד' מרובעות כדי להכשיר. (שו"מ שהפנ"י לקמן בסוף העמוד כ' לדבר פשוט שגר' הוגא יש להכשיר בסוכה שהוא ד' על ה', וכ' שהוא "פשוט לכל מבין". ומתו"כ רצה להוכיח שכמו"כ לר' חנן כן הוא שלא מצינו שנחלקו בדבר זה, ועי' שם.)

וכנר' שהדבר תלוי בפירושים הנ"ל, ולדעת רש"י והריטב"א דליכא גל למטה בסכך דע"ד בגובה כ' כלל, א"כ יש להסתפק אם צריך מרובעות או לא. אבל לפי פי' התוס' שבריטב"א דמיירי שהשמש מן הגד, א"כ לכאו' הכל תלוי בהרחבת הסוכה בהגד שכנגד השמש. אולם ק' שלפי"ז אפי' בפחות מד' אם בגד שכנגד השמש מרחיבין הסוכה הי' מן הראוי להכשיר אף למעלה מכ'. ובודאי נ"ל דלענין זה לא אזלי' בתר כל סוכה וסוכה ובאיזה מקום הוא כנגד השמש, אלא אמרי' דהכל

[19] הנה, המאירי ג"כ משמע כפי' התוס' שבריטב"א וכמו שפרשנו שם, אבל בריטב"א עצמו משמע דאף לדעת התוס' שהביא שם מ"מ ל"צ רוב צל אלא מעט ורק אם הדפנות מגיעות זו לזו הוא דפסלי' לי', וכנ"ל.

[20] שו"מ שכבר עמד השפ"א בזה, ועי' שם במש"כ ומה שנר' לענ"ד כתבתי.

בשיעור מ', ולא פלוג, וא"כ אולי אף לפי' זו צריך שיהא מרובעות ואם לאו פסול. ול"ע.[21]
(וכ"ז הוא לשיטת ר' הונא, ובשיטת ר' חנן בר רבה, וכן אם שיעור זע"ז של סוכה תלוי במרובעות, עי' לקמן בתוס' ריש דף ג' ע"א ובדברי הפוסקים בריש סי' תרל"ד וע' שם במש"כ.)

י"ד) רש"י ד"ה משום צל וכו'. דאי משום משלט עינא בטפי מד' אמות פורתא לא שלטא וכו'. עי' בהגו"ל שיש שאינם גורסים פורתא ברש"י וא"כ כוונתו כתוס' אצלינו דבטפי מד' אפי' רחבה טובא לא שלטא עינא (ועי' שם במש"כ בפירושו).
ומשמע מרש"י דקיס לי' להגמ' דאף ביתירה מדע"ד לא שלטא בי' עינא למעלה מכ'. (וכמו לקמן דל"ל כן למ"ד דפליגי רק בזע"ז ולא פי' הגמ' משום דבעי' לל סוכה והיינו משום דקי"ל להגמ' דאף ביתירה מזע"ז נמי ליכא לל, עי' שם במש"כ[22].)
אבל יש להק' לפי גיר' דידן ברש"י, שמבואר שאם מרחיב המקום טפי ולא רק פורתא אז שלטא בי' עינא גם למעלה מכ', וכפשוטו היינו משום שכל שהדבר מתרחב מאצלו שלטה בי' עינא למעלה יותר מבמקום הקרוב אליו. (וכן הוא לפי המוחש, ובדברי תוס' ל"ע ועי' לקמן שם במש"כ.) וא"כ ק' שאם בדע"ד שלטא בי' עינא עד כ' והיינו במעט פחות מכ' שלטא בי' עינא בדע"ד, בהכרח שאם מרחיבין המקום שיהא שולט בי' עינא טפי.

אולם מאידך ק' שהרי גם בסוכה שפחותה מדע"ד אצא גע"ג, מ"מ יש לו עד כ' אמה, ול"ל דאף בגע"ג שלטא עינא עד כ' וא"כ למה לא שלטא עינא יותר בדע"ד מבגע"ג.
ולכאו' ל"ל דעצין שליטת העין למעלה אין תלוי לעולם כפי הריחוק והקירוב אלא כל שהוא תוך כ' לעולם שלטא בי' עינא, ואף שמבואר מרש"י שפעמים כשמרחיב ממנו הרבה יש ג"כ שליטת עין למעלה מכ', מ"מ אינו כן אלא בהרחבה הרבה בלבד, ולא בפורתא, וא"כ היינו דפי' רש"י דקיס להו דהא דיש שליטת עין גם למעלה מכ' הוא רק במקום רחב הרבה ולא בדע"ד ועוד פורתא יתירה, וא"כ א"א לאוקמי מימרא דר' הונא כרבה.
אולם עדיין ק' שלפי"ז ברחב הרבה יש להכשיר בלמעלה מכ' לרבה ולקמן בגמ' מבואר לרבה דלעולם הסוכה פסולה ואפי' ברחב הרבה. ועי' ברש"ש במש"כ לישב שלא רצו חכמים להתיר בשיעור אחר אלא בשיעור דע"ד וכיון שאין הדבר תלוי בשיעור דע"ד שוב אין להכשיר אפי' כשהוא רחבה הרבה.
ובאו"א אולי יל"פ דאין חוק קבוע לדבר וכמו לשיטת ר' זירא שהכל תלוי בשיעור של דע"ד כלפי עשריס, וכמו שפי' הר"ש מדסוי שהוא על חד חמש, אבל לרבה יתכן שאין שיעור קבוע בדבר, וא"כ שוב אין להכשיר כלל (וכעי"ז כ' בס' אבן העוזר ועי' שם).

---

[21] והנה, במש"כ תוס' שיש להוסיף ברוחב כפי הגובה יל"ע אם הוא כפי הרוחב מרובעות או לא, והדבר תלוי בהנ"ל ועי' במש"כ הר"ש מדסוי בדברי תוס' שהשיעור הוא על חד חמש, כמו ד' כנגד כ' של גובה, ומשמע דכפי שמרבי' בחד צד ברוחב יש להגבי' למעלה ולא כפי ערך הרוחב בשיעור מרובע, וצ"ע.

[22] ולפי המבואר מהמאירי שם אין ראי' להנ"ל.

בענין סוכה פחותה מדע"ד והסכך פחותה מכ'

ט"ז) תוס' ד"ה יש בה. עי' במהרש"א בביאור דברי תוס', ובמש"כ הרש"ש להק' עליו, (ובייאוד קו' הרש"ש עי' בפנ"י ובערוך לנר ומתוך דבריהם מיושב קו' הרש"ש.) והיוצא מדברי המהרש"א וכו', דלעולם אזלי' כפי ערך רוחב הסוכה, ובפחות מדע"ד לרבנן פסול אף בפחות מכ', וכ"ה בתשב"ץ מובא בגליון הש"ס.

אולם יש מקום לפרש באו"א, (וכנר' שכ"ה כוונת המאירי במתני' ועי' שם ודוק) דאף בפחות מדע"ד הסוכה כשרה עד כ' כיון דסתם סוכה הוא דע"ד, ולכן אמרי' דהא דצריך שיהא הסכך בגובה שיש לא, היינו רק שצריך שיהא הסכך בגובה שיהא לא אם הוא באותה גובה בסוכת דע"ד שהוא סוכה סתם, ואע"פ שבסוכה פחותה מדע"ד ליכא לא כשהוא בגובה כ' או אפי' בגובה י"ט וכו', מ"מ כיון שבאותה גובה ראוי ללא בסוכה הרגילה של דע"ד, סגי בהכי ומקרי סכך העשוי ללא. אבל מ"מ ביתירה מדע"ד נמי יש להכשיר אף למעלה מכ' וכפי ערך וכו' משום דאף שבסוכה הרגילה של דע"ד אין הסכך הזה ראוי לעשות לא מ"מ הרי בסוכה זה יש לא ע"י הסכך ובכה"ג א"א לפסול הסוכה מחמת שאינו ראוי ללא בסוכה דקטנה מיני', וכיון שיש לא בפועל סגי בהכי.[23]

ואולי יש לפרש גם דברי תוס' כפי' הנ"ל אבל מלשון התוס' משמע יותר כמו שפי' המהרש"א וכמבואר בהתשב"ץ וכנ"ל.[24]

ט"ז) בא"ד וי"ל דלעולם צריך הרוחב לפי הגובה. עי' בפי' הר"ש מדסוי, דהיינו על חד חמש, וכמו שיש כ' אמה כנגד דע"ד. (ועי' בריטב"א שיכול להגבי' "משהו" כנגד "משהו" של רוחב, ול"ע.) ויש להסתפק אם השיעור הוא שבסוכה ה' על ה' יכול להרבות עוד חמש אמה, או"ד בסוכה שהוא ד' על ה' יכול להרבות עוד חמש אמה. ועי' לעיל במש"כ באות י"ג.

י"ז) בא"ד א"נ קים להו וכו'. עי' ברש"ש ובדברי נחמי' שהק' דהרי הוא כנגד המוחש. ונר' דקושייתם הוא כפי הבנת התוס' שמובא בריטב"א לעיל שפי' דליכא לא סוכה בסכך גבוה כ' משום דהשמש לנדלין בתשרי וכו' ולכן אין הלל בתוך סוכה, וא"כ ודאי א"א לומר דקים להו לרבנן דבאלף אמה קיס להו לרבנן שיש לא בתוך הסוכה. אבל לפי המבואר בריטב"א ומרש"י דבסכך כ' ליכא לא כלל משום שהחמה נכנסת תחתיו, א"כ יל"פ דאף בסכך אלף יש עכ"פ מקצת לא למטה מחמת רוחב הסכך, ואף שאין לא גמור והרבה אור יש תחתיו כשהוא בגובה אלף מ"מ יש עכ"פ מקצת לא ואף אם אינו מורגש אצלינו, ומ"מ סגי בהכי.[25]

---

[23] ואפי' בעשתרות קרנים וכו' שאין צל למעשה מ"מ יל"פ דסגי במה שראוי לצל באותה סוכה עצמה.

[24] ויש לעורר שלפי משי"כ המהרש"א אף תוס' בהה"א הי' נחית לפרש דלעולם אזלי' בתר שיעור כ', ואפי' בסוכה קטנה, ולא אזלי' בתר כל סוכה וסוכה, אלא דק' לי' דא"כ אפי' למעלה מכ' הו"ל למימר הכי ולקמן מבואר דלא אמרי' הכי. וא"כ צ"ל דס"ל דאם אזלי' בתר סוכה הרגילה וכל סוכה אפי' של זע"ז יש לו עד כ', כן צ"ל אף בסוכה דרויחה טפי, דאין להכשיר ביותר מכ' ואע"פ שיש צל ממש ע"י הסכך. וצ"ע.

[25] אולם נר' פשוט לפי"ז שמש"כ תוס' שיש צל פורתא, אינו שיש צל במקום מועט, אלא שיש צל בכל הסוכה בגוון שאינו חשוב אלא "פורתא" והפורתא הוא באיכות ולא בכמות. ועי' בס' עמק ברכה במש"כ בזה באות א' ותו"ד שם שהוא פורתא בכמות וצ"ע וכנ"ל.

י"ח) תוס' ד"ה כר"ז דאמר וכו' דאפי' רחבה טובא וכו'. ל"ע מן המוחש וכבר נתקשה הרש"ש והדברי נחמי' בכוונת תוס'.[26] ואולי ל"ל דס"ל לתוס' דאין כל מה שבכלל מקום ראיית עיניו בכלל "שלטא בי' עינא", ולשון שלטא בי' עינא הוא רק בדבר שמתבונן בו ע"י ראי', והוא עין "focus" של עיניו. ולמעלה מכ' אינו "מתבונן" כ"כ מחמת ראייתו. ויתכן שאף כל מה שהוא רחוק ממנו הרבה אף למטה מכ' אינו בכלל שליטת עין. ולכן כל שמתרחב הסכך ממקום ראייתו, אף דגם מה שלמעלה מכ' הוא בכלל מה שיכול לראות בלא הרכנת ראשו וכו' מ"מ אינו בכלל מה ש"שלטא" עינו עליו ואפי' אם יש איזה הוספה על מה שיכול לראות למעלה מכ' כשמתרחב ממנו, מ"מ כל שהוא רחוק כ"כ שאפי' למעלה מכ' יכול לראות בלא הרכנת הראש הרי הוא רחב הרבה ובזה לא שלטא בי' עינא כלל ואפי' אם הי' למטה מכ.[27]

ע"כ בענין כיון דרויחא איכא צל סוכה

י"ט) גמ' כמאן דלא כחד. לפי פשוטו אף דיל"פ דקאי כר' זירא וכל שהוא יתירה על זע"ז איכא צל סוכה, מ"מ קיש להו להגמ' דאינו כן, ולכן א"א לפרש כן. אולם עי' במאירי שמשמע דבאמת טעמא דר' חנן בר רבה הוא כר' זירא, ומש"כ הגמ' דלא כחד, פי' לפי האמור לעיל דשיעור דע"ד הוא כר' זירא א"כ אין שיעורו בזע"ז. (ולפי"ז מיושב קו' תוס' ד"ה כמאן.)

כ') רש"י ד"ה ה"ג מחלוקת וכו' וא"ת קשיא דרב אדרב. במה שלא הק' רש"י לעיל מדר' יאשי' בשם רב אדרב הונה בשם רב, יל"פ דלא גרס "אמר רב" במלתי' דר' ישאי' וכ"ה בחי' הרא"ה[28]. (ואין לפרש כגיר' דר' יאשיה "לא פליגי" לקמן בתוס' ד"ה בשלמא, דאפי' לגיר' דלא פליגי ודאי ל"ל דפליגי וכמבואר התס וכן רש"י גרס "פליגי". אולם עי' בריטב"א שמשמע להה"א שיש מקום לפרש שלפי האמת לא פליגי, ול"ע.)

כ"א) תוס' כמאן דלא כחד. ע"ע במאירי שפי' דטעמו משום דבעי' לל סוכה וליכא וכר' זירא וס"ל ששיעורו בזע"ז ולא בדע"ד, ומש"כ הגמ' דלא כחד היינו לפי מה שהוסיף על מה שכתוב כבר דשיעורו בדע"ד. וע"ע בראב"ד בהשגות שפי' באו"א דס"ל דכל שהוא גבוהה כ"כ ואינו רחב כ"כ ודאי יפול ואינו קבוע. וע"ע ברש"י לקמן בסמוך שכ' דלא ידיע לן טעמו "כדאמרן לעיל" ומשמע דכיון דהגמ' אמר "דלא כחד" ולא פי' טעמו, מבואר שלא הוה ידיע להגמ' טעמו.

ובטעמא דכ' תוס' דהוי לול של תרנגולין, כפשוטו משמע דכל שהוא בכלל "לול" ממילא אינו בכלל סוכה, והשם לול מפקיעו מלהיות לראות גם למעלה, ואילו לפי מה שפי' הריטב"א לעיל שם דל"צ ראיי' ממש אלא הרגשה שהוא במקום מכוסה, ודאי ל"צ איזה דרגה של focus אלא כל ראיי' סגי, וא"כ א"א לפרש כתוס'. וצ"ע.

[26] ע"ע בפי' האבן העוזר שפי' דאף ששלטא בי' עינא מ"מ אין שיעור קצוב לדבר וכמו לר' זירא שהוא כפי ערך דע"ד לכ' גובה, אולם לענ"ד ל"מ הכי מלשון תוס' שכ' ד"לא שלטא בי' עינא" ומשמע דכלל וכלל לא שלטא בי' עינא, ולא רק שאין שיעור קצוב לדבר.

[27] ואולי תוס' אזיל לשיטתו בזה שפי' ענין דפנות מגיעות לסכך משום שהראי' בדפנות מושכו

[28] אכן מהמשך דברי הרא"ה מבואר דס"ל דאף ר' יאשי' קאמר מימרי' משמי' דרב.

בכלל בנין דשייך גבי' שם "סוכה" ושם סוכה שייך רק בדבר שאינו דבר אחר, כגון לול. ולפי"ז כמו"כ אולי יל"פ דכל שהוא בכלל "בית" אינו בכלל סוכה ממילא וכמו שפי' רש"י לקמן בדף י"ד דמה"ט אם קבעו במסמרים אינו סוכה אלא בית של שאר ימי השנה. (אולם יש לחלק דדלמא לול שאני שאינו מיוחד לבני אדם ולכן הרי"ז מפקיעו מלקרותו סוכה, משא"כ בבית דדלמא יכול להיות "בית" וגם "סוכה" כיון ששייכים לבני אדם.)

אבל עדיין ק', שהרי הסוכה נקראת כן ע"ש הסכך, ולמה בטל שם סוכה מיני' אף כשיש בו סכך, מחמת שהוא ראוי להיות לול של תרנגולין ומחמת גובהו וקטנותו.

ואולי יל"פ דבלול אין הסכך חשוב כ"כ שאינו עשוי לגל וכו'. ולכן ע"י מה שהוא כלול של תרנגולין, ממילא בטל חשיבותו של הסכך, ואין ה"שם לול" שבו מבטלו מלקרותו "סוכה" אלא שזה מבטל חשיבות הסכך משום שאין בלול סכך חשוב, וממילא גם שם סוכה בטל מיני'. וא"כ בבית אין השם בית מבטל מיני' השם "סוכה" דודאי התקרה של הבית חשובה.

ב"ב) גמ' ואיהו לא קיהיב שיעורא במשבא. לגיר' הגמ' דודאי פליגי, משמע מלשון הגמ' דהא דפליגי הוא משום דאיהו לא קיהיב שיעורא דמשבא, ועי' בריטב"א שהק' שאין מזה ראי' ודלמא הוא ודאי ס"ל כוותייהו ורק דלא מיירי בי'.

אולם לכאו' מוכח מטעם אחר דפליגי ר' יאשי' עלייהו, שהרי לדידי' לחכמים סוכה למעלה מכ' כשרה אף בלא רויחא טפי אם דפנותיו מגיעות לסכך, והיינו שלא כשיטת ר' הונא ור' חנן בר רבה. ועי' שם בריטב"א שפי' שה"ה עיקר הכרחו של הגמ', ושלא כמשמעות לשון הגמ'. וע"ע בלשון רש"י שג"כ משמע כלשון הגמ' ול"ע.

ב"ג) תוס' ד"ה בשלמא. עי' במהר"ם וכעי"ז במאירי וע"ע בריטב"א.

<u>בענין הברייתא דמעשה בהילני המלכה</u>

ב"ג-ב') גמ' מכשיר עד ארבעים וחמשים. עי' בתוס' ובראשונים דה"ה אפי' טובא נמי ומ' ונ' הוא כדאמרי אינשי.[29] ועי' לעיל בדף ב' ע"א אות כ"ו-ב' במה שהבאנו שלפי פשוטו של הגמ' בעירובין דף ג' מבואר דאף לר' יהודה בעי' שיהא שלטא בי' עינא, ורק דס"ל דאפי' למעלה מכ' שלטא בי' עינא. וכ"פ רעק"א שם ושלא כמשמעות הרע"ב במשניות שם. אולם לפי"ז ק' האיך מכשרי' בלא שיעור והלא לר' יהודה ג"כ בעי' שיהא שלטא בי' עינא, ועוד רחוק לומר שנחלקו במציאות כ"כ. ויל"פ שלרבנן דר' יהודה צריך שיהא שלטא בי' עינא "מיד" וכלשון המכתם, או "תמיד" וכלשון רש"י בכת"י, משא"כ לר' יהודה ל"ל שיהא שלטא בי' עינא מיד או תמיד.

אבל עדיין ק"ק האם אין שיעור לדבר כלל, והלא אם הסוכה גבוהה מאתיים אמה, הרי ודאי אף לר' יהודה לא שלטא בי' עינא. ואולי אין לחוש שיעשה סוכתו גבוהה כ"כ אף לר' יהודה לא ישלוט עינו בו כלל. או"ד דלא יתכן לדרוש לפסול בכה"ג כיון שהוא רחוק כ"כ,

[29] אולם לפי ההו"א של תוס' משמע דס"ל שיל"פ דמ' ונ' דוקא, ו"לא זו אף זו" קתני. וכן בתירוצו של תוס' כ' רק ד"איכא למימר" דהוא כדאמרי אינשי ואפי' טובא. ומשמע שעדיין מסתפק בזה.

ולכן אין לדרוש לפסול כלל. אולם עדיין יל"ע לענין מבוי גבוהה הרבה מאד לר' יהודה, ואולי אף מדרבנן לא גזרו במלתא דלא שכיחא.

הערות בענין נשים במצות עשה שהזמן גרמא

ב"ד) גמ' אמרו לו משם ראי' אשה היתה וכו'. עי' במה שהק' תוס' בעירובין דף ל"ו, ומובא בגליון הש"ס כאן, לדעת הקונטרס דאשה אינה יכולה לקיים מצות עשה שהזמן גרמא משום דמחזי כאיסור בל תוסיף, ומכאן משמע שאין חשש בקיום מצות עשה שהזמן גרמא ע"י אשה, דא"כ ק' לר' יהודה האיך ישבה בסוכה כשרה. ועי' במהר"ץ חיות וברש"ש שפי' שיל"פ דלשון "משם ראי" אינו בתמי' אלא שלפי האמת יש ראי' משם, ועי' שם במה שפי' בתשובת ר' יהודה לדבריהם.

ולדעת הסוברים שאשה יכולה לקיים מצות עשה שהזמן גרמא, הרי יש קיום מצוה ג"כ בדבר, ול"ל דאע"פ כן לא הו"ל לחז"ל לומר לה דבר. ומאחר שלא עשתה כן מעצמה אין לומר לה דבר כדי לסייעה לקיים המצוה.[30]

והנה לפי דעת הראשונים שאשה יכולה לברך על מצות עשה שהזמן גרמא, ק' דהכא הו"ל להרבנן למחות למוגעה מלברך ברכה לבטלה.[31] ואולי יש לדחות שלא היו שם בשעת הברכה וא"כ אין להק' מיני'. ועי' בתשו' הראב"ן מובא בגליון הש"ס שמשמע דכאן קאי כשיטת דר' יהודה שנשים אין סומכות ולדעתו ודאי אין לברך.

ב"ד-ב') גמ' למה לי למתני ועוד כל מעשי' לא עשתה וכו'. ק' הרי ודאי יש מקום לה"ועוד" שהרי ממה שלא היו יודעים אם הבנים הי' הגיע לחינוך, מוכח שאין כל פרטי המעשה ידוע להם, וא"כ דלמא כמו"כ לא הי' הבנים אצלה בסוכתה אלא בסוכה אחרת. ולכן צריך להק' גם מדידה וממה שכל מעשי' עשתה ע"פ חכמים וא"כ הו"ל לחז"ל להורות לה האיך לקיים המצוה. ומשמע מהגמ' דפשיטא לכו"ע שהיו בני' עמה ושאין לפקפק בזה כלל, ול"ע.[32]

---

[30] והנה, ר' יהודה אמר שכל מעשי' הי' ע"פ חכמים, ולמסקנת הגמ' פי' דהיינו דאף מצות חינוך היתה מקיימת. אולם לפי ההו"א דגמ' דהק' מאי "ועוד" משמע דלא ק' לי' בעיקר טענתו דכל מעשי' לא עשתה אלא ע"פ חכמים. וצ"ע בטעמא ואם לא אמרה לה דבר, הרי שלא עשה שום איסור, וא"כ כמו"כ אם כל מעשי' הי' ע"פ חכמים ג"כ הרי לא עשתה שום איסור, ומאי מוסיף בקושייתו במה שמעשי' ע"פ חכמים שאינו בכלל מה ש"לא אמרו לו דבר". ואולי יש לפרש שלפי ההו"א אף שאין להגיד לה אחר שכבר עשתה הסוכה לעשותו כראוי לקיים המצוה מ"מ מתחילה היתה סוכתו נעשית ע"פ חכמים ובכה"ג שבאת אצלם ללמד על עשיית הסוכה ודאי ראוי לומר לה האיך לעשות הסוכה באופן שיכולה לקיים המצוה אף שאינה מחוייבת בדבר.

[31] שו"מ שכן הק' רעק"א (בחי' החדשות).

[32] כמו"כ יש לעורר במה שהק' הראשונים בטעמא דרבנן לפי' ר' יאשי', שהרי בגמ' לקמן מבאר לר' הונא דלרבנן הי' בני' בסוכה גדולה ולא בקיטוניות, ואילו לר' יאשי' לא פי' מידי, ולכאו' יש לפרש ג"כ כהנ"ל דלרבנן יל"פ דלא הי' הבנים שם עמה כלל, ומה שפי' הגמ' לר' הונא שהי' בסוכה גדולה היינו רק משום שמאחר שממ"נ צ"ל שהי' סוכה גדולה עם קיטוניות אצלה, ממילא עדיף לומר שהי' הבנים עמה ורק בסוכה גדולה שאצלה, אבל לר' יאשי' יתכן לפרש בלא"ה ושאין הבנים שם כלל וכנ"ל. אולם

בענין חיוב נשים במצות חינוך

כ"ה) גמ' וכ"ת קטן שאינו צריך לאמו מדרבנן הוא דמחייב ואיהי בדרבנן לא משגחה, ת"ש וכו'. כפשוטו מבואר בגמ' כאן שיש מצוה מדרבנן של חינוך על האב ולא רק על האב, ואפי' במצוה שאין האשה מחוייבת בו וכגון סוכה, מ"מ מחוייבת במצות חינוך לבניו במצוה זו.

ועי' בתו"י יומא פ"ב ע"א (וכעי"ז בזיר דף כ"ח ע"ב ע' שם) שהק' במה דקטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישן, והרי יש מצות חינוך. ותי' בב' אופנים, חדא (בשם הרא"ש) דב"ד מצווין לחנך כמו האב, ומ"מ אין מצות חינוך אלא לעשות מצות ולא להפרישם מן האיסורין, ואף ביה"כ יש מצוה של "תענו את נפשותיכם" ולכן מצווין להפרישו, אבל שאר איסורין אין ב"ד או האב מצווין להפרישם. ובתי' ב' תי' בשם "רבי" (או בשם הר"י, עי' שם בשינויי נוסחאות) דשאני אב שיש מצוה לחנך וממילא גם להפרישם מן האיסורין משא"כ ב"ד או אפי' האם שאינם מצווין.

ולפי' זו, פי' התו"י שם הגמ' אגלינו בב' אופנים, א' שהי' להם אב, ולכן היו מצווין בחינוך.[33] ב' שאף שלא היתה מצווה מ"מ ודאי עשתה כן למצוה בעלמא. (ובתוס' הרא"ש בזיר "לרווחא".)

ולפי' זו לכאו' י"ל בפי' הגמ' כאן דוכ"ת "בדרבנן לא משגחא, ת"ש ועוד כל מעשי' וכו" היינו פי' דאם תאמר שאין עלי' מצוה כלל כיון שאין המצוה אלא מדרבנן ומשום חינוך, ואינה מצווה מ"מ כל מעשי' הי' ע"פ חכמים וודאי רצתה לעשות המצוה לרווחא, והו"ל לחז"ל לומר לה דבר ולסייעה לקיים המצוה. אולם עי' בגליון הש"ס שנתקשה בלשון הגמ' לפירוש זו, וע"ע בפנ"י שר"ל שלכו"ע צריך לפרש לשון "לא משגחה" י"ד.

וע"ע במש"כ התרומת הדשן סי' י"ד לדחות דברי הר"י שם, וע"ע בקה"י בסי' ב' דר"ל דדברי התו"י אזיל לשיטתו ממש"כ בברכות דף מ"ח שיש חיוב חינוך על הבנים ולא רק על האב, ולכן הכא אף שאין מצוה על האם מ"מ יש מצוה על הבנים עצמם.

והנה, לפי' קמא של התו"י שם הא דאין ב"ד מצווין להפרישו, י"ש ב"ד ולא שנא אב, ומיירי באיסורים, של"ל להפרישם, אבל יש מצות חינוך לקיים מצות עשה, ואפי' למונעם מאכילה ביה"כ אינו משום איסור אכילה ביה"כ אלא לקיים "תענו את נפשותיכם". ומבואר מהתו"י שלפי' זו יל"פ הגמ' כאן כפשוטו שהי' מצוה על הילני המלכה משום חינוך. ולכן הו"ל לחז"ל לומר לה להזהיר בני', או דהו"ל לחז"ל להזהיר הבנים מעצמם.

והנה, עי' לקמן בדף ט' ע"א במה שהק' תוס' בהא דצריך קרא דסוכה גזולה פסולה, והלא בלא"ה ה"ה מצוה הבאה בעבירה, ועי' במנח"ח שכ' לישב דאע"פ שמצוה הבאה בעבירה אינו קיום מצות סוכה מ"מ לא עבר על שום איסור במה שלא קיים רצון הבורא, אבל אם יושב בסוכה גזולה ה"ה כמי שאוכל חוץ מן הסוכה ויש בזה איסור עשה. וע"ע בפנ"י דף

עי' בריטב"א שלא פי' כן, ומשמע דאף לר' יאשי' הי' פשיטא שהבנים הי' שם וכנ"ל, וצ"ע.

[33] ויש להסתפק אם הי' האב שם וקו' ר' יהודה הי' שהי' לחז"ל להזהיר האב, (ול"מ הכי), או"ד שבמקום שיש אב קיים, יש מצוה על האם או על ב"ד להכריחם מדין שלוחו של האב במקום שאינו שם, והו"ל לחז"ל לומר להילני או להבנים לקיים המצוה. ואכ"מ.

כ"ה שכ' ג"כ שיש איסור עשה בישיבה חוץ מן הסוכה כל שבעה, ויש מפרשים שלדעתם כל שבעה אין אלא איסור עשה בישיבה חוץ מן הסוכה, וא"כ יש להק' דה"נ הו"ל כמו להפרישם מאיסורא שאין מוטל על ב"ד וכן אין מוטל אפי' על האב או על האם לפי' הרא"ש שם שהכל שוין, ומצווין לחנך הבנים רק במצות עשה בלבד ולא להפרישם מאיסורא. ויש לדחות שלפי המינוך לא היו אומרים לה דבר אפי' בלילה הראשונה כשיש חוב ומצוה לישב בסוכה ולא רק איסורא בעלמא.

אולם נר' שיש לפרש באו"א, ע"פ מש"כ התוס' הרא"ש שם דטעמא דהיו מצווין להפרישן מאיסור אכילה ביה"כ ומשום דכתיב "תענו את נפשותיכם", ופי' התוס' הרא"ש ביתר ביאור, דבאיסורים אם אוכל במקרה דבר איסור, הרי אין מצות חינוך למונעו כיון שיכול לומר לו שלא לאכול ולא אתי למסרך, אבל מצות חינוך הוא להרגילו בדברים שצריך לעשות כשהוא גדול, וכמו"כ צריך להרגילו בתענית ביה"כ כדי שיעשה כן כשיגדיל. הרי שעיקר סברת החילוק בין הדברים דשייכים בהם מצות חינוך או לא לפי' הרא"ש והרא"ש הוא של"ל לחנכם בדברים שיכול לומר להם שלא לעשות לעתיד, אבל בדברים שצריכים לשנות מנהגם ודרכם באיזה ענין לעשות איזה מצוה וכו' צריך חינוך כדי שיהי' רגילים לעשות כן. וא"כ גם במצות ישיבה בסוכה, אפי' אם אין בזה אלא איסור עשה כשאוכל חוץ מסוכה, מ"מ ישיבה ואכילה בסוכה ולא בביתו בסוכות הוא דבר שצריך להרגיל הקטן בו כדי שיהא רגיל לעשות כן בכל שנה ושנה, ובזה שייך מצות חינוך אף שכשאינו עושה כן אין בו אלא איסור עשה. (וכמו"כ משמע בתרומת הדשן שם, שמשמע דהדבר תלוי אם הוא בקו"ע או בשוא"ת.)

ועדיין יש לעורר לפי' קמא שהרי כשם שהאם מצווה כמו"כ ב"ד ג"כ מצווין וא"כ למה הוכיח ר' יהודה ממה ש"לא אמרו לה דבר" והלא בלא"ה הם מחוייבים לומר להבנים עצמם. וכן אפי' אם "לא משגחא לרבנן" מ"מ הו"ל לרבנן לומר להבנים עצמם לקיים המצוה כראוי, ול"ע.[34]

והנה, יולא מהתו"י שנחלקו הראשונים במצות חינוך, ולתי' קמא יש מצות חינוך גם על האם, וכ"מ מהגמ' כאן, ואילו לתי' שני שם אין מצות חינוך על האם כלל. ויש שיטה שלישית בזה, עי' במאירי נזיר כ"ט וכמו"כ במרו"ש שם שיש מצות חינוך על האם אבל רק במצוות שהם חיובים, אבל במצות שאינם חיובים אלא רשויות ליכא מצות חינוך על האם אלא על האב, ולכן אין מצות חינוך בנזירות על האם אלא על האב. ובזה פי' המרומי שדה דהכא יש חיוב גם על האם כיון שהוא מצוה חיובית. אולם יש לדון בזה שלפי"ז משמע דהכא בסוכה מיירי בחיוב לאכול בסוכה ובלילה ראשונה, וק' מנ"ל לפרושי הכי, ודלמא לא הי' חז"ל אצלה בלילה הראשונה כלל, וא"כ אינה אלא רשות. ואולי הכא שאני שיש מצות חינוך כל ז' אף על האם כיון שיש חיוב בלילה ראשונה ולא דמי לנזירות שאין חיוב לעולם. או"ד דשאני הכא שאם רצו לאכול יש חיוב לאכול בסוכה. וע"ע במש"כ בלשון רש"י סוף העמוד.

[34] ולפי' שני של התו"י שאין מצוה אלא על האב מ"מ הו"ל להגמ' ביבמות להוכיח ד"אין ב"ד מצווין להפרישו" מהכא דלא אמרו להבנים שום דבר, וכנ"ל. ויש לדחות.

ב''ו) שם. עי' בריטב''א שכ' שמכאן שמעי' שלמצות חינוך צריך לקיים המצוה כתיקונה ואפי' במה שהסכך למטה מכ', ולא סגי למצות חינוך שיהא מעין צורת המצוה בלבד. וע''ע בביה''ל סי' תרנ''ז שמה''ט צריך שיהא הלולב והאתרוג כשריס אף למצות חינוך. וע''ע במשנ''ב סי' תרל''ח בלולב שאול שנחלקו הפוסקים, ודעת השעה''ל שס בס''ק ו' נוטה להקל וכדעת המרדכי דס''ל דאף בלולב שאול יצא יד''ח חינוך, ופי' המשנ''ב שס של''ל שיהא בו כל ''פרטי המצוה''. ועי' באג''מ בח''א סי' קל''ז לפרש דצריך שיהא כמו צורת המצוה ממש, אבל לא כל פרטיס שאינס בגוף המצוה אלא דיני המצוה וכמו ''שלכס'' וכו'. ובאו''א עי' בס' תפארת תורה להר''ש פינקוס שפי' דאף בלולב שאול קייס מצות לולב ורק שלא יצא יד''ח, ולכן סגי למצות חינוך. ועי' במשנ''ב מהדו' דרשו בסי' תרל''ח שס מש''כ בשס האג''מ לענין ברכת הקטן בלולב השאול.

ב''ו-ב') רש''י ד''ה מדרבנן. שהזקיקו להרגיל את הקטן למצוה וכו' ורגיל במצוות. מלשון רש''י ''שהזקיקו'' משמע שיש חיוב על האס, ושלא כפי' שני שבתו''י יומא שהבאנו לעיל באות כ''ה.
ויש לדקדק בלשון רש''י שצריך להרגיל את הקטן ''למצוה'' לשון יחיד, כדי שיהא מחונך ורגיל ''למצוות'' לשון רביס. ומשמע דענין החינוך אינו כדי שיהא רגיל במצוה זו בלבד שהוא מחנכו בו, אלא שיהא רגיל בעשיית מצות בכללות, ושיהא עול המצוות עליו צריך להרגילו לעשות כל מצוה ומצוה. וכ''מ גס מלשון המאירי בנזיר דף כ''ט.

ואולי הי' ק' לרש''י במה דשייך חינוך במצות סוכה כיון שאינה חובה אלא בלילה ראשונה והכא אין הכרח דמיירי בלילה ראשונה, וא''כ ס''ל לרש''י שמצד המצוה עצמה אין שייך חינוך כיון שאינו אלא רשות (וכ''ה שיטת המאירי בנזיר שס לפי האמת שאין שייך חינוך על האס אלא במצוות חיוביות בלבד, ולא במידי דרשות כמו קבלת נזירות). ולכן פי' שמ''מ יש מצות חינוך כיון שאין הענין לחנכו במצוה זו בלבד אלא במצוות בכללות.

ב''ז) גמ' בשלמא וכו' דרכה של מלכה לישב בסוכה שאין דפנות מגיעות לסכך. יש להק' שאפי' אס דרכה בכך דלמא גס דרכה ליסב בסוכה שהדפנות מגיעות לסכך ולכן לא אמרו לה דבר. ולכאו' אין לפרש שידוע להן שהי' כה''ג שהדפנות לא היו מגיעות, שהרי מבואר מהגמ' שלא הי' ידוע להן אס היו בניו קטניס או גדוליס וא''כ דלמא כמו''כ לא ידעו אס הדפנות הי' מגיעות לסכך. וצ''ל דכוונת הגמ' דודאי לא הי' הדפנות מגיעות לסכך שאין דרכה של מלכה אלא בסוכה שאין הדפנות מגיעות לסכך ומשוס אויר.
אולס עדיין יש להק' דדלמא הי' דפנות אצל הסכך והי' אויר בחלון באמצע הסוכה. ומשמע מהגמ' דאפי' אס המקוס פנוי מן הדפנות אינו אצל הסכך אלא למטה וקרוב להקרקע מ''מ ה''ה כדפנות שאינס מגיעות לסכך והסוכה פסולה בסכך למעלה מכ'. וכ''ה שיטת הט''ז שבכה''ג פסול אף לרבה, וכדי להכשיר סוכה בסכך למעלה מכ' לרבה צריך שיהא דפנות בכל קומת הסוכה עד הסכך ושלא יהא הפסק כלל. ודלמא מכאן יש להוכיח כדבריו.

דף ג' ע"א

א') גמ' אמר ר' אשי לא נצרכה אלא לקיטוניות שבה. כפשוטו תי' הגמ' הוא דאף שאין דרכה של מלכה לישב בסוכה שאין בו אלא קיטוניות, מ"מ דרכה לישב בסוכה שיש קיטוניות וגם מקומות רחבות כיון דבכה"ג יש מקום לנערותי' ומשרתי', והיא ישבה בפני עצמה או עם בני' בקיטונית.
אבל מרש"י משמע שבכלל תירוצו של הגמ' הוא שישבה בקיטונית לגניעותא, והיינו דעיקר תי' הגמ' הוא דדרכה של מלכה לישב בקיטונית משום גניעותא. ועי' ברש"ש שמגי' בלשון רש"י וכוונת רש"י כפשוטו של הגמ' וכנ"ל. אולם יש לקיים גיר' דידן דיש להק' במה שהגמ' מפרש לרבנן שהיא היתה יושבת בהקיטוניות, ולמה לא אמרו שלא היתה יושבת בהקיטוניות כלל אלא בסוכה רחבה, ואף שהיו שם קיטוניות לא היתה יושבת בהם. ולכן פי' רש"י שאף בדר' אשי הא דדרכה של מלכה בקיטוניות בהסוכה אינו אלא משום גניעותא, דבלא"ה אין דרכה של מלכה בקיטוניות כלל, ואפי' אם יש ג"כ סוכה גדולה לבני מסיבתה. וא"כ ודאי היתה יושבת בהקיטונית כיון שה"ה כל תכליתה לגניעותא דמלכה, ומ"מ לרבנן לא הי' בני' עמה.

ב') שם. ע' במג"א תרל"ד סוס"ק א' מש"כ להוכיח מכאן דסוכה שיש בו מקום לר פחות מזע"ז אינו יוצא בו, ובביאור כוונתו עי' במחצה"ש, וע"ע בביה"ל ובחזו"א שכ' להקל משום דדמי לפסל היוצא לקמן בדף י"ט.

ב-ב') גמ' לא נצרכה אלא לסוכה העשוי' קיטוניות וכו'. ל"ע בלשון "לא נצרכה" והו"ל למימר הכא במאי עסקי'. ואולי יל"פ דלא הי' ידוע להן באיזה אופן הי' המעשה, וכמו שלא הי' ידוע לר' יהודה ורבנן אם היו מגיעים לחיוך או לא, אם לא מתוך ההכרח שהי' לה ז' בנים. אלא דהי' פשיטא להו דאם הי' מסורה בידם המעשה, שהי' איזה נפ"מ וחידוש לדינא, ובזה פי' הגמ' ד"לא נצרכה" אלא משום דמיירי בקיטוניות. (ולפי"ז יש לפרש מה דלא פי' הגמ' לרבנן שהי' הסוכה גדולה ובלא קיטוניות, דדלמא א"כ אין חידוש בהמעשה לדינא כלל.)

ג') רש"י ד"ה וכי דרכה של מלכה. והלא נערותי' ומשרתי'. ק' דהו"ל לפרש דאין דרכה של מלכה בכך כיון שהי' לה שבעה בנים. ואולי לשון "דרכה של מלכה" משמע שאין דרכה בכך משום מלכות ולא משום שיש לה ז' בנים דא"כ כ"ה בכל אדם, אלא ל"ל משום שדרכה של מלכה במשרתים ונערות. ובאו"א אם משום בני' בלבד אין להק' לר' הונא דבדע"ד מיירי' דשפיר יש להושיב ח' בני אדם במקום דע"ד, ולא ק' אלא משום הוספת המשרתים והנערות.

בדעת תוס' בסוכה שאין בו רוחב ז' וארוך טובא

ד') תוס' ד"ה לא נצרכה, בא"ד. "דדלמא ארוכה טובא אבל לא היתה רחבה שבעה טפחים". לשון התוס' כגיר' שלנו מבואר של"ל שיהא שיעור זע"ז מרובעות בסוכה, אלא ששיעור הסוכה הוא מ"ט טפחים ואפי' אם הוא קצר הרבה מצד א' ורחב מצד אחר אם יש מ"ט טפחים כשרה. וכ"פ הב"ח בכוונת התוס'.

אולם בתוס' הרא"ש ובר"פ מבואר דצריך ז' ונקט שאפי' אם אין ברחבה "אלא" ז'. וכמו"כ כ' המג"א והט"ז להגי' בדברי תוס' אצלינו.

ועי' בט"ז שהק' לגיר' דידן דאם כוונת תוס' דמיירי כשהסוכה לא היתה רחבה ז' וארוכה טובא באופן שיש רק מ"ט טפחים, א"כ עדיין ק' האיך יתבי' הילני וז' בני' בסוכה זו. ואם כוונת תוס' שארוכה טובה יותר ממ"ט וס"ל דאף בכה"ג פסול למעלה מכ', וכדי להכשיר צריך שיהא רוחבו טפי מז' מכל צד, א"כ למה הוצרך התוס' לפרש שלא הי' רחבה ז' והרי אפי' אם רחבה ז' מצד א', מ"מ כיון שאינו יותר מז' מ"מ פסול למעלה מכ'.

ולכאו' יש ליישב דס"ל לתוס' דאע"פ של"ל יותר מז' מכל צד כדי להכשיר למעלה מכ' מ"מ אם אינה רחבה ז' בצד א' פסול אף אם ארוכה הרבה מצד אחר. ובסברת הדבר יל"פ דהתוס' אזיל לשיטתו דפי' לר' חנן בר רבה דטעמא דפסול למעלה מכ' הוא משום דהוי כלול של תרנגולין, וא"כ יל"פ כשהוא ז' מצד א' ויותר מז' מצד אחר, הרי יצא מכלל לול, אבל אם אינו אפי' ז' מצד א', לעולם אינו יוצא מכלל לול.

(ולפי"ז יל"פ דהתוס' הרא"ש והר"פ אזלי לשיטתייהו שלא פי' טעמא דר' חנן בר רבה כתוס' אצלינו. שו"מ שכתי"ז פי' הפנ"י בישוב קו' הט"ז ושיש לחלק בין ז' מצד א' ויותר מז' מצד אחר, ובין פחות מז' מצד א' שאפי' אם ארוכה טובא פסול בסכך למעלה מכ', אבל לא מטעם הנ"ל.)

ומאידך מדברי הרא"ש והר"פ מבואר שלעולם צריך שיהא ז' רוחב, ולא סגי בפחות מכן, אבל יל"פ שאי"ז משום שבפחות מכן הסוכה פסולה ממ"נ משום דבעי' ז' מכל רוח, ודלמא אף לדידהו סגי במ"ט טפחים מבין הכל, ורק דס"ל דהא דלר' חנן בר רבה כשר למעלה מכ', הוא רק אם יש יותר מז' מכל רוח. ויתכן שלרש"י שלא פי' כתוס' היינו משום דס"ל שאין הכרח לזה ומאחר שלא ידענו טעמא דר' חנן וכמו שפי' רש"י, דלמא אם ארוכה טובא מצד א' כשר כיון שיש בו יותר מכדי ראשו ורובו ושלחנו. וכן מדוייק מלשון הגמ' לעיל דכל שהוא יותר מ"כדי ראשו ורובו ושלחנו" כשר למעלה מכ'. (וכ"כ הפנ"י לדייק שלא כדברי המג"א דמגי' בתוס' כמו התוס' הרא"ש והר"פ.)[1]

---

[1] ואולי יש לפרש ביסוד מחלוקתם, דלרש"י טעמא דר' חנן "אין ידוע", והיינו שכיון שהגמ' פי' "דלא כמאן" ס"ל לרש"י דמבואר שלא הי' הגמ' ידע טעמו, וא"כ צריך ללכת בתר לשונו וכל שהוא יותר מכדי ראשו ורובו ושלחנו אף מצד א' סגי להכשיר למעלה מכ'. אבל התוס' הרא"ש והר"פ הק' בטעמא דר' חנן ומשמע דהי' ידוע להגמ' ורק שאין אנו יודעים טעמו. וא"כ יל"פ דכדי ליישב קו' הגמ' מהברייתא לר' חנן יש לפרש דמיירי בכה"ג שארוכה טובה, ואף שצריך לפרש לפי"ז שאף בכה"ג פסולה לר' חנן, כיון שאין אנו יודעים טעמו, יל"פ שהגמ' ידע טעמו ולפי טעמו ראוי לפסול בכה"ג שארוכה רק מצד א'.

במש"כ המג"א להוכיח שצריך ז' על ז' מרובעות ובדברי הפמ"ג שם

ד-ב') עי' במג"א סי' תרל"ד א' שכ' להוכיח שצריך מרובעות, וז"ל "וע"ז בעי' לפי שדרך סעודתן בהסיבה ואין אוכלים זקופים ויושבים כמונו לפיכך צריך וע"ז שיהא בה ראשו ורובו ושלחנו. לאפוקי קטנה שראשו נכנס בה ושלחנו ולא רובו או ראשו ורובו ולא שלחנו עכ"ל רש"י והרי מבואר דאם היא אינה רחבה אע"פ שארוכה הרבה פסולה דהא אינה יכולה לישב בה ורובו ושלחנו, וכ"מ מכל הפוסקים וכו" עכ"ל.

שוב כ' המג"א שהב"ח נדחק בכוונת תוס' והטור שאף בפחות מז' כשר כשיש בו שיעור מ"ט טפחים, ומסיק דבעי' מרובה, וכ' עוד "וג"ל דאפי' לדידן שיושבים זקופים והוי סגי בו' על ז'[2] מ"מ בעי' וע"ז דבגיר מזה לאו דירה היא כלל כמש"כ הר"ן" עכ"ל.

והנה, במש"כ המג"א ש"מבואר" שצריך ריבוע, כנר' שכוונתו הוא ממה ששיעור וע"ז הוא משום שצריך ראשו ורובו ושלחנו, ולפי' רש"י היינו משום שהיו יושבים מסובין, וראשו ורובו צריך ז' טפחים, ואף שאי"ז אלא ו' על ז' דאדם באמתא יתיב, מ"מ צריך עוד טפח להשלחן. והרי השלחן אינו א' על ז' אלא א' על א', וא"כ צ"ל דהא דצריך ז' על ז' הוא רק משום שצריך ריבוע דאל"כ ל"צ אלא ו' על ז' עם עוד טפח א' שהוא מ"ג טפחים בלבד. וממה שצריך וע"ז מוכח שהוא משום שצריך ריבוע וא"כ לא סגי בכל שיעור מ"ט אלא צריך וע"ז בריבוע.

וכמו"כ משמע מהפמ"ג בכוונת המג"א ועי' שם שקילר בביאורו, ושוב הק' שמ"מ אי"ז מבואר מרש"י, שהרי מרש"י אין מבואר שצריך וע"ז משום שצריך וע"ו להאדם ועוד א' להשלחן שלא כ' רש"י אלא דהא דבעי' ראשו ורובו הוא הוא משום שהיו יושבים מסובין. וצ"ע.

וגר' שהרי מש"כ המג"א בשם רש"י לפרש שיעור וע"ז הוא שלא כמו שפי' הב"י והלבוש ע"פ הריטב"א לקמן בסמוך ע"פ הירושלמי וב' פי' יש בהא דצריך שיעור וע"ז לראשו ורובו ושלחנו, שהרי בירושלמי משמע דטעם דבעי ז' הוא משום שצריך ו' לאדם דאדם באמתא יתיב, ועוד א' להשלחן, הרי ז'. ולא פי' שם משום שהיו מסובין ולכן צריך ו' על ז' להאדם וכמו שפי' רש"י, אלא משמע שלאדם צריך ו' על ו', ושוב א' להשלחן. ולפי' הירושלמי וכו' עדיין ק' במה שצריך וע"ז, שהרי ל"צ אלא ו' על ז', ואפי' אם צריכים מרובעים מ"מ ל"צ אלא ו' על ז'. (וכבר עמד הפנ"י בזה וכ' להסתפק דדלמא אה"נ של"צ אלא ו' על ז' ועי' שם.) ויל"פ דס"ל להמג"א שצריך לדחוק לפי' הירושלמי דהא דצריך וע"ז אינו משום שצריך "ראשו ורובו ושלחנו" בפועל, ואין ראשו ורובו ושלחנו אלא לסימנא בעלמא להצריך ז', ולא מסתברא שיהא שיעורו של סוכה בו' על ז', ולכן מאחר שצריך ז' מרוח א' משום השלחן, מסתברא שצריך וע"ז, ולא רק ו' על ז'. וא"כ אין ראי' להצריך ריבוע.

אבל לרש"י צריך ז' משום ראשו ורובו בלא שלחנו, ולא משום שגברא באמתא יתיב וכו'

---

[2] כ"ה בנוסח הישן במג"א ועי' בפמ"ג והמחצה"ש שגרס וע"ו ונדחק בדברי המג"א, ואף הפמ"ג נחית לשנות הגיר', והמחצה"ש פי' דל"ד הוא, וכוונת המג"א הוא לשיעור ו' על ז'. וכן מוכח בכוונתו וכמו שנבאר בסמוך.

אלא משום שאדם כשהוא מיסב צריך ז', ולכן צריך ו' על ז' להאדם בלבד, ועוד א' להשלחן, וממילא הא דצריך זע"ז הוא משום שצריך ראשו ורובו ושלחנו ממש, והיינו ששיעור הסוכה נקבע ע"פ מה שצריך לישב בו, ו"לפיכך" צריך שיעור ז' על ז' וכלשון המג"א, ואין רק סימן אלא כסיבה לדין זע"ז, וא"כ ממה דצריך זע"ז ולא סגי בו' על ז' עם עוד א' להשלחן, מוכח שצריך שיהא ריבוע.

ע"ע בפמ"ג שם שהק' דאם צריך ז' משום שהאדם מיסב, הרי צריך יותר מז' כיון שקומתו של אדם הוא ג' אמות וא"כ רובו הוא יותר מט' טפחים, ועם הראש. ומשמע דס"ל דענין הסיבה הוא כשכיבה ממש. ול"ע שהרי יש לישב דענין הסיבה אינו שהוא שוכב ממש אלא מוטה על צדו בלבד[3] וא"כ י"ל דסגי בז' טפחים. ול"ע.[4] (שו"מ שהרש"ש עמד בזה לקמן בסמוך ותי' בב' אופנים, או דענין הסיבה אינה כשכיבה ממש, או ד"רובו" היינו רוב מנין אבריו ועי' שם.)

[3] עי' במש"כ הפוסקים בשיעור ההטיי' שצריך בליל הסדר, ובמשנ"ב מהדו' דרשו מביאים בשם כמה פוסקים שצריך שיהא בין שכיבה וישיבה (45). וא"כ רובו בין אמתא וט' טפחים ה"ה ה' טפחים ועוד מעט, ועם ראשו דלמא יל"פ שהוא ז' טפחים ודוק.

[4] ויש לעי' אם שיעורו של רובו הוא באלכסון בסוכה או לא, וכפשוטו משמע שאינו באלכסון בתוך הסוכה שהרי כ' המג"א שצריך ו' על ז'

<u>בענין צריכה שתהא מחזקת ראשו ורובו ושלחנו</u>

בענין שיעור זע"ז משום שמחזקת ראשו ורובו

ה) גמ' צריכה שתהא מחזקת ראשו ורובו. עי' ברא"ש ובריטב"א שמביא בשם הירושלמי דשיעור זע"ז הוא משום שצריך ו' על ו' למקום האדם דבאמתא יתיב, ועוד א' להשלחן. ול"ע דא"כ ל"ל אלא וע"ו ועוד א' שהוא רק ל"ז טפחים. ואפי' אם צריך שיהא בריבוע מ"מ ל"ל אלא ו' על ז' ותו לא. ועי' לעיל באות ד' במש"כ בזה. ובאו"א פי' רש"י שהאדם אוכל בהסיבה, ולכן להאדם עצמו צריך ו' על ז', וכ"פ המג"א בסי' תרל"ד, וא"כ בהוספת השלחן צריך הוספה על ו' על ז', והוא ז' על ז'. (ומיני' הוכיח המג"א שצריך ריבוע, ועי' לעיל באות ד' במש"כ.)

ועי' ברש"ש שהק' לשיטת רש"י שהרי קומתו של אדם הוא ג' אמות (ולרוב ראשויים ה"ה בלא הראש) וא"כ צריך רוב של עכ"פ י"ט טפחים והוא יותר מז'. (וכן הק' הפמ"ג, ועי' לעיל באות ד' במש"כ.) ותי' הרש"ש בב' אופנים. א' שצריך "רובו" של אברי האדם ורובם ה"ה אצל הראש, ול"ל רוב של האדם משכמו עד רגליו. ב' דהסיבה אינה כשכיבה ממש אלא באלכסון, ולכן ל"ל אלא ז'.[5]

משום קומתו של אדם כשהוא מיסב, וזהו מלבד השלחן והוא משום דאדם באמתא יתיב, ומשמע שאינו יושב באלכסון. וע' לקמן בענין האדם הישן בסוכה באלכסון.

[5] עי' במש"כ הפוסקים בשיעור ההטיי' שצריך בליל הסדר, ובמשנ"ב מהדו' דרשו מביאים בשם כמה פוסקים שצריך שיהא בין שכיבה וישיבה (45). וא"כ "רובו" ה"ה מעט יותר מחצי' של ט' שהוא כמעט ה' טפחים, ועם הראש יתכן שיש ז'

ואולי יש נפ"מ מזה לדינא, שהרי כ' הפוסקים (מובא בס' הסוכה פסקים והערות ט"ז בשם הגרש"ז) שתחת השלחן בסוכה כשהשלחן גבו' י' ה"ה כמקום בפנ"ע, ואינו תוך הסוכה, וא"כ פעמים שהאדם יושב אצל שלחנו באופן שרובו תחת השלחן וכגון אם אינו יושב בזקיפה וכן פעמים כ"ה במי שלומד אצל "שטענדר" שמושך השטענדר אצלו ורובו למטה ממנו, ולפי' שני של הרש"ש בכה"ג צריך ליזהר שיהא רובו שלא תחת השלחן. אולם לפי' קמא של הרש"ש לעולם יהא "רובו" של אבריו למעלה מן השלחן.[6]

ו) גמ' מי שהי' ראשו ורובו בסוכה וכו'. עי' בשפ"א שלפי מה שפי' הגמ' דמיירי כשהוא בסוכה גדולה, ק' מש"כ שהי' "ראשו ורובו" בסוכה, והו"ל למימר "מי ששלחנו בבית" ותו לא. ומשמע דלא גזרו אלא באופן שאין כולו בסוכה. וע' בלשון המג"א סו"ס תרל"ד דגזרי' אפי' אם "כולו בסוכה" ובשעה"ל ס"ק ו' הביא שהא"ר מסתפק בזה[7]. ועי' לקמן במש"כ רש"י בד"ה ודיקא, ובמש"כ שם.

בענין שינה בסוכה כשאין שלחנו עמו

ז) גמ' ואם איתא בש"א לא יצא וכו'. במה שהגמ' מדייק מלשון "פוסלין" דלא נחלקו בסוכה גדולה, יל"פ כפשוטו שאף אם אין נפ"מ במה שהסוכה "כשרה" מ"מ אין פסול בסוכה אלא שאינו יוצא בו משום גזרה, ואין שייך לשון "פסול" בכה"ג.

אולם יש לפרש באו"א שהסוכה כשרה לשינה, ורק לא לאכילה. שהרי אין שייך הגזרה של "שמא ימשך" בשינה, והסוכה כשרה לשינה גם אם אין שלחן שם ואפי' אם יש שלחן בביתו וסמוך להסוכה אי"ז מעלה ומוריד לענין שינה. וא"כ הסוכה כשרה לגמרי ורק שאינו יכול לאכול בו כשסוכתו חוץ להסוכה.

וכמו"כ יתכן שאפי' לענין אכילה כשרה במקום שאין שלחן אצל הסוכה, ועוד מלשון הגמ' משמע שאין הגזרה אלא כשהוא יושב ב"פומא דמטלתא" בלבד וכ"פ השעה"ל בס"ק ז', וכמו"כ משמע מהרמב"ן, וכן אם פתו בידו ואין לו שלחן לא גזרו, וכן לרש"י הוא רק כשהוא יושב "בתוך" (ועי' במש"כ בזה ברש"י ד"ה דיקא נמי.) וא"כ הסוכה כשרה אלא שבאיזה אופנים לא יצא.

והנה, לענין שינה בסוכה שאין השלחן עמו, ראיתי בס' מו"ז סי' פ"ז שהביא בשם הא"ח להחמיר שיש גזרה שמא ימשך, ולריך שלחן בסוכה. וא"כ אף לענין שינה ה"ה "פסולה". וכ"מ גם מדברי המשנ"ב בסי' תר"מ ס"ק כ"ז שאף בשעת שינה צריך שיהא שלחנו עמו בסוכה. אולם יש שכ' שיש טעות סופר בדברי

טפחים. והנה, מדברי הרש"ש וכו' מבואר ששיעור ז' הוא כנגד רוח א' של הסוכה ולא באלכסון בתוך הסוכה, וכמו"כ מבואר ממש"כ המג"א שצריך ו' על ז' משום קומתו של אדם כשהוא מיסב, והוא לולי השלחן והוא משום דאדם באמתא יתיב, ומשמע שאינו יושב באלכסון. וע' לקמן בענין האדם שישן בסוכה באלכסון.

[6] ע"ע שם שמוכיח הגרש"ז ממה שלא מצאנו מי שיקפיד שלא לישב ברגליו תחת השלחן, שאין צריך שיהא כולו בסוכה ואפי' לכתחילה, אלא ראשו ורובו בלבד. (ועי' במש"כ הפוסקים בדין שתיית כל הכוס בליל הסדר, וי"מ משום דאף דרובו ככולו מ"מ לכתחילה צריך כולו, וצריך לחלק.

[7] אולם דברי המג"א נאמרים לפי מה דקי"ל כשיטת הרי"ף ואולי להרי"ף גזרו טפי מלשיטת החולקים עליו, ועי' לקמן.

המשנ"ב שם, שהרי המשנ"ב פסק בסי' תרל"ד בשעה"ל ס"ק ז' שאפי' אכילה מותרת בסוכה גדולה ובלא שלחן, ולא גזרי' שימשך אחר שלחנו אלא כשיש שלחן סמוך לסוכתו, והוא יושב "אפומא דמטללתא", וכ"ש בשעת שינה של"ל שלחן, וכ"כ בס' זכרון שמואל סי' כ"ט י"ב. וע"ע במשנ"ב מהדו' דרשו בסי' תר"מ אות 24 שהרחיק בזה.

ואולי יש לדחות ולחלק בין שינה ופתו בידו, שהרי באכילה עם פתו בידו, הרי הוא אוכל ואין שלחן אצלו ובכה"ג אין לגזור שימשך להביא שלחן. אבל בשינה החשש הוא שיעיר משנתו וירצה לאכול, ורגילות האכילה הוא עם השלחן, וא"כ יש לחוש שימשך לאכול חוץ לסוכתו כדי לאכול אכילה הרגילה ולכן צריך שלחן בסוכתו. ורק כשאכל ואין לו שלחן שבהכרח אינו אוכל כאכילה הרגילה, ואין לחוש שימשך באמצע אכילתו לאכול במקום שיש שלחן.

אכן, כנר' שיש להוכיח של"ל שלחן מדברי הרמב"ן דאזיל בשיטת הרי"ף ופסל סוכה קטנה משום שמא ימשך, ופי' שבסוכה הקטנה הסוכה פסולה אפי' לענין שינה, ומבואר מדבריו דהיינו רק בסוכה קטנה, אבל בגדולה לא פסלי בשינה או בפתו בידו. (אמנם, עי' בשעה"ל ס"ק ז' שמתחילה כ' להוכיח מהרמב"ן שאפי' אם פתו בידו יש לפסול ואפי' בסוכה גדולה ושוב כ' שיש לחלק בין סוכה גדולה וקטנה וכלשון הרמב"ן, ומשמע שאף שאין להוכיח מהרמב"ן לפסול בסוכה גדולה מ"מ אין רא' להכשיר, וצע"ק.)

ח') גמ' שם. בש"א לא יצא ובה"א יצא וכו'. בלשון "יצא" ו"לא יצא" יל"פ דמיירי בליל א' של חג שיש חובה. או"ד אם נאמר שיש ביטול עשה גם בשאר ימי החג, יל"פ דשייך לשון "יצא" ו"לא יצא" אף בשאר ימי החג, ולענין המצוה. אבל כפשוטו לשון "יצא" משמע ידי חובתו, והוא רק במקום שיש חוב בלבד.

ט') רש"י ד"ה כב"ש. דאי כב"ה לא בעי שלחנו. יש לדקדק בלשון רש"י "לא בעי שלחנו" דהו"ל למימר דלא בעי מקום שלחנו, ומשמע קצת כדעת הרי"ף דאין צריך שיעור של ראשו ורובו ושלחנו אלא "בעי שלחנו" דוקא ומשום חשש שמא ימשך. ויש לדחות.[8]

י') רש"י ד"ה דיקא נמי. והוא יושב על הפתח מבחוץ. עי' בק"נ אות ח' שפי' דס"ל לרש"י דלא גזרי' שמא ימשך אלא בכה"ג שהוא יושב בחוץ ונטה ראשו (ורובו) לתוך הסוכה, אבל אם הוא בסוכה אין לגזור שימשך כ"כ. והוא שלא כשיטת הרא"ש דאפי' אם הוא בתוך הסוכה יש לגזור[9]. וק' מנ"ל לרש"י לפרש כן.

[8] ע"ע בק"נ שרצה לדייק מרש"י לקמן בד"ה דיקא, דס"ל כדעת הרי"ף ומטעם אחר, ועי' לקמן במש"כ שיל"פ כוונת רש"י באו"א.

[9] עי' בלשון הרא"ש שכ' דגזרי' כשהוא בסוכה "רחוק מן הכתלים" ומשמע שאם הוא קרוב לכתלי הסוכה אין לגזור. ע"ע שם שכ' דהגזרה הוא "שמא ישכח" ישיבת הסוכה. ואולי משמע שאם הוא קרוב להדפנות לא ישכח שהוא בסוכה ולא יבא לימשך, ורק כשאינו קרוב לדפנות של הסוכה יש לחוש שישכח ומתו"כ יבא לימשך אצל שלחנו. וצ"ע מנ"ל הא ועוד איזה שיעור יש בדבר זה. וצ"ע.

ויל"פ דהרא"ש מדייק כשיטתו מלשון הגמ' "אפומא דמטללתא" וק' מה ענין "מטללתא" כאן והו"ל למימר "אפומא דסוכה" ומשמע דמיירי כשאין אלא צל הסכך ולא דפנות והיינו שלא גזרו אלא במקום שהסכך מתפשט מן מקום הכתלים וכגון בפסל וכו'. וא"כ ה"ה רחוק מן הכתלים. וצ"ע.

(ועי' בק"נ אות ט' דר"ל דרש"י קאי בשיטת הרי"ף ולכן פי' כן, וכדי לישב קו' הראשונים על הרי"ף דלמה לי לפלוגי בתרתי ולכן פי' רש"י דבהכרח ממה שנחלקו בסוכה גדולה אין להוכיח אלא באופן שיושב חוץ לסוכה וכנ"ל. אולם הראשונים מישבים באו"א עי' ברמב"ן ובריטב"א דהוא להודיעך כחו דב"ש ודב"ה, וא"כ ל"ל לפרש כן.)

וגר' דהי' ק' לרש"י כקו' השפ"א דלא הו"ל למימר "מי שהי' ראשו ורובו" בסוכה, אלא מי ששלחנו חוץ לסוכה ותו לא, וממה שכ' הגמ' "שראשו ורובו" בסוכה, משמע דאם כולו בסוכה אין לחוש ולא גזרי'. ולכן פי' רש"י דהיינו דלא גזרי' אלא בכה"ג שהוא יושב חוץ לסוכה, דלא יתכן לפרש דגזרי' כשהוא בתוך הסוכה ורק שיש מקצת מרגליו וכו' חוץ לסוכה וכגון תחת השלחן וכדומה, דרחוק לחלק ולגזור רק בכה"ג ולא כשכולו חוץ לסוכה. ולכן פי' רש"י דלא גזרי' אלא כשהוא חוץ לסוכה ממש ורק נוטה ראשו ורובו לתוך הסוכה.

(ועי' בשפ"א שכ' שגם מלשון השו"ע משמע דאין לגזור אלא בראשו ורובו ולא כשכל גופו בסוכה, אולם במג"א כ' דאפי' אם "כולו" בסוכה גזרי' וע"ע בא"ר שמסתפק בזה, אולם יל"פ דאף המג"א לא אמר כן אלא משום דקאי בשיטת הרי"ף דגזרי' אפי' אם אין לו שלחן כלל, וכמו"כ גזרי' גם אם כל גופו בסוכה, אבל לרש"י יל"פ דס"ל כפשוטו וכשיטת החולקים על הרי"ף וטעמא ד"שמא ימשך" אינה אלא במי שיושב חוץ לסוכה וכמו שפי' רש"י.)

יי"א) רש"י ד"ה ואם איתא. עי' במש"כ הרש"ש. וע"ע בלשון הר"ח כאן ובריב"ב שכנר' דלא גרס אלא "אינה מחזקת מיבעי' לי". וע"ע בריב"ן שהק' לפי' רש"י דלא הו"ל למימר "מחזקת" כלל.

יי"ב) תוס' ד"ה דאמר לך. בא"ד. עוד התם בסוף פרקא גבי מי שאכל וכו' ואשכח ארנקי וכו'. משמע מתוס' שלר"ע גאון יש להוכיח דקי"ל כב"ש מהמעשים בגמ' שם, ול"ע מדלא הרי תורה לא בשמים היא, ועוד דלמא קי"ל כב"ה ומ"מ לכתחילה צריך לעשות כן וכמו שפי' תוס' בסמוך. וע"ע בשפ"א.

יי"ג) בא"ד ועל מה שפסק בהך דהכא וכו' דההיא פלוגתא בסוכה גדולה וכו'. משמע דתוס' שקיל וטרי אם יש להוכיח מהא דקי"ל כב"ש לענין שיעור דמחזקת ראשו ורובו, שכמו"כ יש לפסוק כב"ש לענין סוכה גדולה וגזרי' שמא ימשך. והיינו כשיטת הרי"ף דקי"ל כב"ש בתרוייהו, וכ"ה בתוס' הרא"ש שתוס' בא לאפוקי משיטת הרי"ף. אולם רחוק לומר שהתוס' שקיל וטרי אם טעמא דב"ש דבעי' שתהא מחזקת אף שלחנו הוא משום "שמא ימשך" או משום דבעי' דירת קבע וליכא, דהו"ל לפרש כן, ומסתימת תוס' משמע דאפי' אם יש ב' טעמים נפרדים מ"מ יש להסתפק דדלמא כיון דקתני שניהם במתני' בחדא מחתא, הפסק בשניהם תלוי, וכ"מ גם בר"ה ובמאירי, ועי' שם. וע"ע לקמן במש"כ בדעת הרי"ף בזה.

יי"ד) בא"ד מיהו שמעתין דהתם תימה וכו'. עי' במהרש"א שפי' המשך דברי התוס' דלפי מש"כ לבסוף שראיית הגמ' הוא שבמקום שא' מהם גזרו אינו יוצא אפי' מדאו', שוב אין להוכיח דקי"ל כב"ה לענין גזרה דשמא ימשך,

דדלמא קי"ל כב"ש ומ"מ הגמ' מוכיח מהתם שבמקום שא' מהן גזרו, וא' לא גזרו מ"מ לא יצא מדאו'. ועי' במהר"ם שלפי"ז צ"ל דלא מסקי' התם כר' יוחנן החורני דקאי בשיטתו של ב"ה בזה. וע"ע בגיר' המראה כהן בתוס' אנליגו. וע"ע בשפ"א שהביא בשם פסקי תוס' שאף למסקנת התוס' קי"ל כב"ה לענין הגזרה דשמא ימשך, וכשיטת הרא"ש והר"ן דלא קי"ל כב"ש בזה, ושלא כמו שכ' המהרש"א וכ"כ הב"ח בשם תוס', ועי' שם בהגות וציונים על הטור.

ט"ו) באו"ד אם עשה כדברי ב"ש לא יצא יד"ח אפי' דאו' וכו'. מבואר מתוס' שאם אכל בסוכה באופן שאין שלחנו אצלו לא יצא אפי' מדאו', והיינו שחז"ל הפקיעו קיוס המצוה אפי' מדאו' ויש כח ביד חכמים לעשות כן[10]. (וע"ע בדבר אברהם ח"ב כ"ו אות י' שפי' באו"א דכיון שיש איסור מדרבנן הו"ל מצוה הבאה בעבירה ולא יצא מדאו' וע"ע כעי"ז בעונג יו"ט סי' ט', ע"ע בדבר אברהם שם שפי' באו"א בשם הגרא"ב קמאי, שאמרו הפקר ב"ד הפקר ואין הסוכה שלו.) ועי' בביה"ל סו"ס תרל"ד במש"כ המחבר דהוי "כאילו לא אכל" בסוכה, דלתוס' היינו אפי' מדאו', אולם בר"ן וריטב"א כ' שאינו אלא מדרבנן[11].

והנה, מתוס' משמע שבכל מקום שיש גזרה מדרבנן בכה"ג שאסרו לעשות איזה מצוה באופן א', אם יעשה כן, לא יצא מדאו', אולם מריהטת הפוסקים בכמה מקומות משמע דבכל אופן יש לדון אם הפקיעו קיוס המצוה מדאו' או לא, ואין כל הגזרות שוות לענין זה[12]. (ע"ע במש"כ הערוך השלחן בסי' תרכ"ט כ"ו בענין פסולים דרבנן בסכך הסוכה.)

בשיטת הרי"ף

ט"ז) והנה, מתוס' מבואר דאף דקי"ל כב"ש שצריך סוכה שמחזקת ראשו ורובו ושלחנו מ"מ אפשר לפסוק כב"ה דלא חיישי' לשמא ימשך ובסוכה גדולה יצא אפי' אם שלחנו אינו בסוכה ואפי' אם אוכל אפומא דמטללתא וכו'. וכן משמע דקי"ל כב"ה מסוגיא דגמ' בברכות וכר' יוחנן החורני. אולם בדעת תוס' למסקנא נחלקו האחרונים וכמו שהבאנו לעיל, דעת הב"ח דאף למסקנת התוס' קי"ל כב"ה בזה, וכ"ה בפסקי תוס' וכמו שכ' השפ"א, ואילו לפי פי' המהרש"א והמהר"ם בביאור המשך התוס' יל"פ שלמסקנא תוס' חזר וס"ל דאף בגזרה דשמא ימשך קי"ל כב"ש.

---

[10] עי' בפמ"ג פתיחה כוללת הל' קרי"ש ד"ה ואי, ובקובץ הערות ס"ט ז'. וע"ע במה שנחלקו הרא"ש ורבי' יונה כשמקדש שלא במקום סעודה (בפ' ערבי פסחים בראי"ש סו"ס ה') ופי' הפמ"ג דאף אם לא יצא מדאו', אין להוכיח מיני' דצריך קידוש במקום סעודה מדאו' אלא שחז"ל הפקיעו הקיום, אבל רעק"א מפרש שם שמוכח משם שצריך קידוש במקום סעודה מדאו'. ומשמע דס"ל לרעק"א שא"א לחז"ל לעקור קיומו מדאו'. ע"ע בחת"ס במש"כ בפ' הנזקים לענין שיש כח לחז"ל לעקור הכפרה שע"י הקרבן ואף שהקרבן כשר לגמרי.

[11] ומבואר מדברי הביה"ל דס"ל שאף להר"ן והריטב"א אינו יוצא עכ"פ מדרבנן, ובלשון הר"ן והריטב"א אין מוכח שפי' דיצא יד"ח אבל לא "כראוי וכרצון חכמים" וכמו"כ פי' בהא דכל שלא אמר ג' דברים הללו לא יצא יד"ח בליל פסח. ומשמע קצת שאף מדרבנן יצא ורק שלא מן המובחר.

[12] עי' במערכת רעק"א ח' לענין תקיעת שופר בשבת דיצא וקיים המצוה מדאו', ובחלקת יואב קד"ק אות צ"ט הק' מכאן על דבריו.

וכ"ה שיטת הרי"ף דקי"ל כב"ש אף לענין הגזרה דשמא ימשך. ובטעמא דמלתא, בגיר' הרי"ף לפנינו פי' משוס דיש חד טעמא לתרוייהו, והיינו דס"ל להרי"ף דאף מה שצריך סוכה שמחזקת ראשו ורובו ושלחנו היינו משוס שמא ימשך אצל שלחנו כיון שאין לו מקום בסוכתו לשלחן. אולם יש שאינם גורסים כן בהרי"ף ויש מקום לפרש דס"ל דאף שאין הדברים תלויים אהדדי בסברא, מ"מ כיון שנאמרו שני ההלכות בחדא מחתא, אם קי"ל כב"ש בא' מהן, יש לפסוק כמותו בשניהם. (ועי' בלשון הרא"ה והריטב"א והמאירי שמשמע הכי.) וכ"מ גם מתוס' דשקיל וטרי אם ראוי לפסוק כב"ש בסוכה גדולה, ול"מ שמתפק בטעמא לפסול בסוכה קטנה אלא דס"ל שיש מקום לפסוק כב"ש בשניהם כיון שנאמרים בחדא מחתא.[13] אולם מהרי"ף לקמן דף ז' משמע דס"ל דטעמא דבעי' זע"ז הוא משוס שמא ימשך וכגיר' דידן.

ולגיר' דידן (וכ"ה הסכמת רוב ראשונים בדעת הרי"ף) ס"ל להרי"ף דטעמא דצריך שיהא סוכה שמחזקת ראשו ורובו ושלחנו הוא משוס חשש שמא ימשך. וק' מהא דאיתא לקמן דטעמא דבעי' זע"ז הוא משוס ד"דירת קבע בעי" וכמו שפי' אביי לקמן בדף ז'. ותי' הריטב"א והר"ן בב' אופנים.

א' דנחלקו בזה הסוגיות ואף שלאביי טעמא משוס דדירת קבע בעי' מ"מ לדידן טעמא דבעי' זע"ז הוא משוס שמא ימשך אחר שלחנו. ב' הא דקאמר אביי דבעי' "דירת קבע" ל"ד דבעי' דירת קבע אלא הראוי לדירת קבע, ואם אין בו זע"ז ימשך אחר שלחנו ואינה ראוי לדירת קבע[14]. ועי' בלשון הרי"ף בדף ז' שמשמע דאין טעמא משוס דירת קבע כלל, וכפי' קמא, ול"ע.

אם יש להכשיר סוכה שאינה זע"ז להרי"ף כשאין חשש שמא ימשך אחר שלחנו (ביאור המחלוקת רעק"א והשפ"א)

י"ז) ועי' בתוס' רעק"א למשניות שב' שלדעת הרי"ף אם יושב בסוכה שאין בו זע"ז אבל שלחנו בסוכה כשרה אצל סוכתו, הרי"ז כשרה שאין שיעור זע"ז אלא שתהא שלחנו עמו באופן שאין חשש שמא ימשך ואין שיעור של זע"ז לסוכה משוס דירת קבע או משוס שצריך ראוי לדירה, אלא כל הטעם שצריך זע"ז הוא רק משוס חשש שמא ימשך, ואם אין חשש יש להכשיר אפי' בפחות מזע"ז.
וכמו"כ כ' הק"נ שאם יכול לדחוק שלחנו לתוך סוכה שאין בו זע"ז וכגון באדם קטן או כשאינו מיסב על גדו וכו' יצא להרי"ף של"ל שיעור

---

[13] ואולי אם לפסוק כשניהם כשנאמרים בחדא מחתא ובמשנה א' תלוי בביאור של "חסורי מחסרא" שהרי שיטת רש"י והר"ן בנדרים והרשב"ם בפסחים דף ק"ו שהי' טעות בלשון המשנה ומשום שכחה, ולפי"ז באמת היו ב' הלכות נפרדות ואינם "בחדא מחתא" ממש, אבל לפי מה שפירשו רבים ע"פ הזהר בפר' יתרו שלא הי' שום טעות במשנה אלא שהי' הכל כלול בלשון המשנה שלפנינו, אז ב' ההלכות היו נאמרים אהדדי ממש ואולי בכה"ג אין לחלק לענין פסק.

[14] ולפי"ז יש לפרש דהא דבעי' זע"ז משום דבעי' ראוי לדירת קבע ה"ה מדאו', וכ"פ הערוך לנר, ועי' לקמן במש"כ. אולם מלשון הר"ן והריטב"א שפי' כן ל"מ דהסוכה פסול מדאו' אלא מגזרה בלבד.

זע"ז. (וע"ע במש"כ המזו"א להרי"ף בסוכה של ו' על ז'.)

אולם בשפ"א כ' דגר' יותר שאף להרי"ף צריך שיעור זע"ז דלא פלוג רבנן ובכל אופן לא יצא בסוכה אלא אם הוא כשיעור של זע"ז. וכ' לישב בזה קו' הרא"ש על הרי"ף מלשון ש"תהא מחזקת" ראשו ורובו ושלחנו, ואילו להרי"ף ל"ל שיהא מחזקת אלא שלא יהי' שלחנו בביתו ומשום חשש שמא ימשך. ותי' השפ"א שאם נאמר שתקנו דלא פלוג, ממילא בעי' שתהא מחזקת ראשו ורובו ושלחנו ותקנו שיעור של זע"ז בכל אופן. (ע"ע שם במה שמסתפק באדם גדול אם סגי לי' בזע"ז או"ד צריך יותר מזע"ז.

ואפי' אם נאמר שלא כדברי השפ"א יתכן שמ"מ במי שדחק שלחנו לתוך סוכתו גם להרי"ף לא יצא, דיעוי' במש"כ המאירי בביאור שיטת הרי"ף ותו"ד כ' שכיון שמקומו צר כ"כ שאין לו מקום לשלחנו ודאי יעזוב סוכתו מתוך דוחקו, ולכן לא יצא בסוכה קטנה. ולפי"ז מסתברא שאף אם יכול לדחוק השלחן לתוך ביתו מ"מ לא יצא כיון שמחמת הדוחק מקום יעזוב הסוכה.

אבל מ"מ כשיש לו שלחן בסוכה אחרת אצל סוכתו עדיין יש להסתפק אם להרי"ף הסוכה מותרת או לא.[15]

והנה, מדברי הראשונים שמקשים על הרי"ף מבואר דסביר"ל שלדעת הרי"ף אין שיעור של זע"ז כלל וליכא פסול אלא באופן שיש לגזור שמא ימשך, ולכן הק' הרא"ש מלשון "מחזקת" וכנ"ל. וכמו"כ הק' הרא"ש נמי מהגמ' להלן שמשמע דהא דהסוכה פסולה הוא אפי' כשיש שלחן עמו בסוכתו, וכמו הפסול בפחות מדע"ד לרבי, ואם נאמר כמו שפי' השפ"א ובכל אופן אסור משום לא פלוג, הרי אף אם יש לו שלחן בסוכתו מ"מ פסול וכנ"ל.

ע"ע בר"ה שהק' לדעת הרי"ף מלשון "פסולין" דנאמר בסוכה קטנה, ואילו להרי"ף הו"ל למימר "לא יצא" וכמו בסוכה גדולה וכמבואר בגמ'. ואם נאמר שיש שיעור של זע"ז משום לא פלוג, לק"מ, ושפיר יש לומר לשון "פסולין" ומקו' הרא"ה מבואר דס"ל בדעת הרי"ף כמו שפי' רעק"א ולא גזרו בכל אופן משום לא פלוג ולדעת הרי"ף אין שיעור לדבר כלל.

(וכמו"כ משמע נמי ממה שהק' הר"ן והמאירי לשיטת הרי"ף דא"כ למה צריך תרוייהו, ולא הו"ל לאפלוגי בסוכה קטנה וגדולה, ועי' שם מה שתי'. ומ"מ להבנת השפ"א לכאו' אין מקום לקושייתם כלל, שהרי ודאי צריך לפלוגי בתרתי ללמדך שיש שיעור של זע"ז ומשום לא פלוג, וגם יש גזרה אפי' בסוכה גדולה כשיש שלחן בביתו אצל סוכתו. אולם גם הרמב"ן הק' כעי"ז ומדבריו משמע דס"ל כהבנת השפ"א וכמו שנבאר להלן בעזה"י, ועי' לקמן במש"כ.)

אולם בדעת הרי"ף יתכן לפרש כהבנת השפ"א, דאדא הרי לקמן מבואר בכמה מקומות שיש שיעור זע"ז ורחוק לומר שאי"ז אליבא דהלכתא וכב"ש דקי"ל כוותי' לדעת הרי"ף. וכעי"ז הק' השעה"ל בסי' תרל"ד,

[15] ויש להסתפק עוד לדעת רעק"א בשינה בסוכה קטנה פחות מזע"ז או לאכול באופן שאין שלחן כלל, ויתכן דכל כה"ג לא יצא אף להבנת רעק"א בדעת הרי"ף שמ"מ יש לחוש וכנ"ל. ואף שכ' בשעה"צ שבסוכה גדולה אם אין שלחן כלל אין לחוש, וכן בפתו בידו אין לחוש, מ"מ שאני סוכה קטנה שיש גזרה שמשום דוחק המקום יבא לאכול בביתו, וכנ"ל.

(ומהסוגיות לקמן משמע דשיעורו מדאו' וכן הק' השעה"ל שם, וע' לקמן.)
וכן משמע ג"כ כהגהת השפ"א מלשון הרמב"ן דאזיל בשיטת הרי"ף ופי' טעמא דב"ש בסוכה קטנה משום "שמא ימשך", ופי' וז"ל[16] "דכ"ש הוא דכיון שאין לו מקום בסוכתו להניח בו שלחנו פסולה שאם מניחו בחוצה לה ימשך אחר שלחנו אפי' ליטן ולשנן ולטייל בה או לאכול ופתו בידו פסולה ולפיכך הוא פסולה שכל שאינה ראוי' לאכילה כדרכה ולכל מילי דסוכה אינה סוכה".
הרי שפי' הרמב"ן שמשום הגזרה שמא ימשך פסלינהו הסוכה לגמרי ואפי' לשינה ואפי' בפתו בידו, ו"כל שאינה ראוי' לאכילה כדרכה וכו' אינה סוכה". ולא אמרי' שבאופן שאין לחוש שימשך שהסוכה כשרה, אלא בכל אופן פסול וא"כ ה"נ כשיש שלחן בסוכה גדולה והוא בסוכה קטנה, שמ"מ אינה סוכה כיון שאין סוכתו ראוי' לאכילה כדרכה ובשלחן כראוי. ולכן תקנו שבכל סוכה שאינה ראוי' לאכילה ובאכילה הרגילה יש חשש שימשך מן הסוכה, הסוכה פסולה לגמרי ואפי' לשינה, ו"אינו סוכה כלל".

וגר' שאף רעק"א שכ' שלדעת הרי"ף יש להכשיר סוכה קטנה כששלחנו בסוכה גדולה, מודה לפי האמת בדעת הרי"ף דאמרי' לא פלוג, וסוכה שהוא קטנה מזע"ז פסול גם לענין שינה וגם אם פתו בידו ואין לו שלחן כלל, שהרי לא כ' רעק"א שלהרי"ף יש להקל לענין שינה או כשפתו בידו, וודאי ידע מש"כ הרמב"ן שבכה"ג פסול אף לשיטת הרי"ף וכנ"ל משום דגזרי' ולא פלוג. אלא דס"ל לרעק"א שגדר ה"לא פלוג" הוא דפסלי רבנן כל סוכה שיש בו גזרה שימשך אחר שלחנו באכילה הרגילה, אבל בסוכה שאין לחוש כלל, ואפי' כשאוכל אכילה רגילה אין חשש, ממילא אין לפסול כלל. ואולי כן יל"פ גם אלידא דהרמב"ן והא דפסלי אף לשינה הוא רק בסוכה שיש לחוש באכילתו שימשך אחר שלחנו, ובכה"ג הסוכה פסול ואינה סוכה כלל כיון שאינו ראוי לאכילה אבל בסוכה שראוי לאכילה ובאופן שלא יבא לימשך חוץ לסוכה, וכגון כשיש שלחן בסוכה גדולה אצל סוכתו, אולי אף הרמב"ן יודה להכשיר, וכדעת רעק"א.[17]

(וע' בבית הלוי סי' נ"ג א' שכ' להוכיח דס"ל להרי"ף שלא כמבואר מרש"י ורוב ראשונים להלן באצטבא כנגד דופן האמצע שאף שלא על האצטבא כשרה מדין פסל היוצא, דא"כ נ"ל שיהא מקום לשלחנו על האצטבא, ול"ל שיעור סוכה על האצטבא כלל, שהרי יכול לשים שלחנו בפסל היוצא דאף זה כשרה לאכול שם. אלא נ"ל שלדעת הרי"ף אין לאכול שם ולכן צריך זע"ז על האצטבא. אולם להאמור גר' שיש לדחות הראי' דאף אם נאמר שלהרי"ף אין לפסול כששלחנו בסוכה כשרה, מ"מ שאני בפסל שאין כשרותו אלא משום שהוא נמשך מסוכה כשרה, וצריך מקודם שיהא סוכה כשרה, ושוב יש להכשיר גם הפסל אבל כאן אף להרי"ף הסוכה

[16] יש שינויי נוסחאות בדברי הרמב"ן ויש שפי' שיש בדבריו ב' פירושים נפרדים אולם העתקנו כמו שהוא לפנינו.
[17] וילי"ע בדעת רעק"א אם הא דיש להקל הוא רק כשיש שלחן בסוכה גדולה או"ד סגי במקום שלחן בלבד, וכן יש להסתפק אם יש פתח אחר בסוכה קטנה ויכול לצאת מסוכתו לסוכה גדולה או לביתו, האם מ"מ כשר. וצ"ע.

פסולה עד שיהא כשיעור, ולכן אין להכשיר ע"י מה שהשלחן בפסל היולא. והנחת הבית הלוי להכשיר להרי"ף בכה"ג הוא רק משום דס"ל שלפי הרי"ף אין הסוכה פסולה כלל ואין אלא גזרה דרבנן ולכן במקום שאין לגזור משום שאף שלחנו במקום שיכול לאכול, אין לגזור ומותר לאכול שם.)

עוד בענין הנ"ל, ובדברי הרמב"ן, ואם להרי"ף והרמב"ן יש פסול בסוכה קטנה אפי' מדאו'

י"ח) ונר' שמלשון הרמב"ן משמע עוד שאין הפסול בסוכה קטנה להרי"ף מדרבנן בלבד, ומשום חשש וגזרה שמא ימשך, אלא כלשונו שכיון ש"אינה ראוי' לאכילה כדרכה ולכל מילי דסוכה אינה סוכה", ומשמע שכיון שהסוכה עשוי באופן שיבא לימשך ממילא אינה סוכה כלל, ואפי' לאכול ופתו בידו או לשינה, מ"מ כיון שלענין אכילה הרגילה בשלחן אינה ראוי' ויש לחוש שימשך, אינה סוכה כלל ואפי' מדאו'. ואין רק פסול דרבנן בסוכה פחותה מז' ומשום לא פלוג, וכמו שפי' השפ"א, אלא יש פסול מדאו' מה"ט. כ"כ לי לפי פשוטו בכוונת הרמב"ן אף שיש לדחות. ושו"מ כמו"כ בחזו"א סי' ק"ג ג'.

ועי' בשעה"ל ס"ק ו' שהק' לדעת הרי"ף שמהסוגיות להלן משמע דהפסול בסוכה קטנה מדאו', ואילו להרי"ף משמע שאינה אלא מדרבנן, דאם יש פסול דאו' הרי אין הדברים תלויים אהדדי ואין לפסוק כב"ש בשניהם. ועי' שם מה שנדחק לפרש שיש ב' טעמים לפסול בסוכה קטנה. אולם כנר' שלא הי' ק' לי' אלא משום דס"ל דאם הפסול מדאו', אין הפסול מחמת שימשך לשלחנו וכנ"ל, אלא שיש שיעור זע"ז דבלא"ה ה"ה דירה סרוחה ואינה דירה. אבל אם נאמר שאף טעמא לפסול מדאו' הוא משום שאינה סוכה משום שימשך לשלחנו, יל"פ שלכן הדברים תלויים אהדדי ואף שא' מהן מדאו' וא' מדרבנן מ"מ ס"ל להרי"ף שכיון שטעם א' לשניהם ביסוד ומשום רגילות האדם לימשך אחר שלחנו, ממילא יש לתלות הדברים אהדדי ולענין פסק אין לחלק ביניהם.

(ובאמת ק' בלא"ה בדברי הרמב"ן שכ' שיש "כ"ש" לפסול בסוכה קטנה והוסיף לפסול אפי' בשינה ואפי' בפתו בידו, ומבואר מדבריו דאילו בסוכה גדולה לא גזרו בהני אלא כשהוא יושב אפומא דמטלתא, ושלחנו בביתו (וכן מדייק השעה"ל שם בתחילת דבריו) ואם יש "כ"ש" לפסול בסוכה קטנה, א"כ שפיר יש לפסוק כב"ש בסוכה קטנה ולא בסוכה גדולה. וכן אם בסוכה קטנה יש לפסול טפי ואפי' בשינה וכו', שפיר יש לפסוק כב"ש רק בסוכה קטנה ולא בסוכה גדולה שבהכרח אין הענינים שוים לגמרי. וצריך לדחוק ולומר שכיון דקי"ל כוותי' לענין סוכה קטנה, ממילא מסתברא דגזרי' גם בסוכה גדולה ואף שאין מוכח כן, וא"כ ה"נ י"ל אף אם הפסול בסוכה קטנה הוא מדאו', כיון דמ"מ הבינו חז"ל דטעמא לאסור הוא משום שימשך מסוכתו לשלחנו ולביתו יש לדמותן אהדדי לענין הפסק.[18]

[18] ואולי אף הרי"ף מודה דהא דראוי לפסוק כב"ש אף בסוכה גדולה, אינה רק משום שיש להם חד טעמא, שהרי יש לחלק וכנ"ל, ומ"מ כיון שנשנית בחדא מחתא, וגם טעם שניהם שוה, ממילא משמע מהמשנה לפסוק כוותי' בשניהם ואין ראוי לחלק לענין הפסק מאחר שנשנית אהדדי וגם טעם א' לשניהם.

בקו' הראשונים להרי"ף דל"צ לאפלוגי בתרתי

י"ט) ועי' בר"ן ובמאירי וברמב"ן שהק' לשיטת הרי"ף ל"ל לאפלוגי בתרוייהו, והלא טעם א' לשניהם. ותי' המאירי והרמב"ן ש"ל דפליגי בסוכה גדולה להודיעך כחו דב"ש ובקטנה להודיעך כחו דב"ה.

ובאו"א עי' בק"נ דר"ל שיש חידוש בסוכה גדולה דלא גזרו אלא כשיושב חוץ לסוכה וכמו שפי' רש"י אבל בסוכה קטנה אסור בכל אופן. וכעי"ז יש מקוס לפרש שבסוכה גדולה לא גזרו אלא כשיושב "אפומא דמטללתא" וכשיש שלחן, אבל לענין שינה וגם בפתו בידו ואין לו שלחן, יתכן דלא גזרו, וכ"פ השעה"ל בס"ק ז'. אבל בסוכה קטנה פסלי' בכל גווני וכמו שפי' הרמב"ן עצמו, וא"כ צריך לפלוגי בתרתי.

ובאמת ק' להרמב"ן למה צריך לפרש דסוכה קטנה להודיעך כחו דב"ש, והו"ל לפרש דבסוכה קטנה אסור אפי' לענין שינה ובפתו בידו וכנ"ל וכמו שמוכח מדבריו שרק בסוכה קטנה פסולה לגמרי משא"כ בסוכה גדולה וכנ"ל.

עו"ק הרי להרמב"ן יש פסול גמור בסוכה קטנה פחותה מזע"ז, ובכל אופן פסול, וכמו שפרשנו שיש פסול או מדאו' או מדרבנן בסוכתו בכל אופן ואפי' אם אין לחוש שימשך לביתו, וכגון אם יש לו שלחן בסוכה גדולה אצל סוכתו הקטנה פחותה מזע"ז.

שו"מ שהחזו"א עמד בזה וכ' דל"ל דס"ל להרמב"ן שאין חידוש במה שהסוכה פסולה לגמרי בסוכה קטנה בלבד, ולכן פי' משוס כחו דב"ה. ובאו"א אולי יל"פ דעדיף מיני' קמשני.

(ולכאו' יש נפ"מ מהנ"ל, שהרי אם נאמר שאין שום נפ"מ בין הגזרה בסוכה גדולה וקטנה וכמו שמשמע מתי' המאירי והרמב"ן דכל החילוק הוא רק להודיעך כחו דב"ש ודב"ה, א"כ אין לחלק ביניהם לדינא, ואם יש פסול לענין שינה ופתו בידו בסוכה קטנה כל"ל גם בסוכה גדולה, ואם בסוכה גדולה כשרה בכל הני כן ל"ל גם בסוכה קטנה. אולם כאמור, מדברי הרמב"ן משמע שיש לחלק ביניהם וכ"כ השעה"ל בס"ק ז'.)

בדין השלחן ואם חצי' בפנים וחצי' בחוץ

כ') עי' במג"א וכו' לענין מי שיש שלחן וחצי' בפנים וחצי' בחוץ, והמג"א נוטה להקל כל זמן שיש עכ"פ טפח בפנים[19] שהוא שיעור סוכה ואין חשש שימשך אחר שלחנו, ועי' בשעה"ל שהביא בשם הברכי יוסף להחמיר אם אין רובו של שלחנו בסוכתו.

ויש לעורר שהרבה פעמים יש מקומות בסוכה שאינם כשרים וכגון שיש תקרה שבולט למעלה מן הסוכה מן הבית, ורגילים שהנשים יושבות בצד א' של השלחן והאנשים המחוייבים בצד שני, ובכה"ג להברכי יוסף צריך ליזהר שיהא רוב השלחן ג"כ בסוכה דאל"כ יש לגזור שימשכו אחר השלחן ולפי תוס' יש בזה חשש שלא קיים המצוה אפי' מדאו'.

אולם יש לדחות דדלמא מה שאמר הברכי יוסף הוא רק בשלחנות קטנות שהם לא' בלבד, דבכה"ג יש להצריך רוב השלחן, אבל בשלחן גדול אולי אין לגזור שימשך אחר חלק השלחן שאינו מיוחד לאכילתו כלל. וצ"ע.

---

[19] כ"פ החיי"א והמחצה"ש בדברי המג"א ועי' שם. (ועי' בברכי יוסף בענין מחצה על מחצה.)

עוד יש לעי' בגדר של שלחן לענין זה, ואם יש ב' שלחנות שהם זה אצל זה וכמו שרגילים בסוכה, האם נחשב הכל כשלחן א' או לא.

ע"ב בענין צריכה שתהא מחזקת ראשו ורובו ושלחנו

כ"א) גמ' בית שאין בו ד"א על ד"א וכו'. בענין אם צריך ד"א בכל רוח להתחייב במזוזה או די במקום של ט"ז אמות מרובעות, עי' ברא"ש הל' מזוזה ט"ז דנקט בדעת הרמב"ם פ"ו ממזוזה הל' ב' דל"ל אלא ט"ז אמות מרובעות, והרא"ש חולק עליו וס"ל דצריך ד"א לכל רוח. אולם לדעת הט"ז או"ח תרל"ד ב', אף הרמב"ם מודה בזה ואין כוונתו אלא שאפי' בבית עגול חייב במזוזה. ועי' בתשו' חת"ס יו"ד סי' ר"פ. (ע"ע לקמן בדף ח' שמבואר דלמ"ד דצריך דע"ד צריך שיהא מרובעות, ועי' שם בחי' ראשון לציון.)

בגדר חיוב מעקה

כ"ב) גמ' ומן המעקה. מבואר שהחיוב מעקה תלוי בשם בית, וכמו"כ מבואר בב"ק דף כ"א לענין בית שאין בו י' טפחים, וכן בחולין קל"ו בענין בתי כנסיות ובתי מדרשות שפטורים מה"ט. וק' מהא דאיתא בספרי דברים כ"ב ס"ה שיש חיוב מעקה גם בבורות שיחין ומערות ובכל מקום שיש סכנה ודרשי' לי' מ"ולא תשיס דמיס בביתך". וכ"כ הרמב"ם בהל' רוצח פי"א ה"ד וכ"ה בשו"ע תכ"ז ב'. ועי' בגלי"ב על הספרי שם ד"ה בית שאין בו (וכעי"ז בדבר אברהם ח"א ל"ז) דהכא מיירי במקום שאין משתשמין בו שאפי' הכי חייב במעקה כ"ז שהוא "בית" אבל בפחות מדע"ד אינו חייב אא"כ משתמשין בו. אולם עי' בחזו"א ליקוטים י"ח שהביא מש"כ הביה"ל בסי' תר"מ ד"ה וכן, שאפי' בבית אינו חייב במעקה אם אין משתמשין בו, וכ"כ מבואר בריטב"א, והק"ל.

ותי' החזו"א דל"ל דבגג ליכא סכנה כ"כ ומ"מ בבית חייב במעקה, אבל במקום סכנה חייב אף אם אין בו תורת בית. וע"ע שם במה שפי' בגדר המצוה.

(וע' בס' החינוך של"מ שיש ב' גדרים בחובת מעקה, א' משום הסכנה וב' משום שהוא בית ואף בלא סכנה, אלא ד"דבר הכתוב בהווה" ול"ד גג בית אלא כל מקום סכנה חייב במעקה.)

וגר' לענ"ד לפרש באו"א דיעוי' בירחים שהק' מ"ש דמרבי' בורות שיחין ומערות, וממעטי' בית שער אכסדרה ומרפסת, ותי' דשאני בורות שיחין ומערות שרגילין להשתמש בהן משא"כ בבית שער וכו'. ולכאו' משמע שלא כדעת החזו"א שמחלק בין אם יש סכנה או לא. אולם גם ל"מ כדעת הגלי"ב וכו' שמחלק בין אם משתמשין בהן או לא, אלא משמע דכיון ד"רגילין" להשתמש בבורות וכו' ממילא אנו מטילין הדרשה מ"לא תשיס דמיס" לרבות בורות יותר מלרבות בית שער וכו'. והיינו שיש ריבוי מ"לא תשיס" וגם מיעוט מ"ביתך" ודרשי' לרבות בדבר שרגילין להשתמש בו יותר, ואין הדבר תלוי בפועל באיזה דבריס משתמשין בהן, אלא אפי' במי שמשתמש בבית שער יותר מבבור, ואפי' אם שייהס שוין לענין הסכנה שבהס, מ"מ בבור חייב ובבית שער פטור דכן דרשי' ואזלי' בתר הרגילות, ובדבריס כגון בורות וכו' שרגילין להשתמש בהן יותר דרשי'

לחייב משא"כ בבית שער שאין הרגילות להשתמש בהן כ"כ.
וא"כ אולי יל"פ דגם בית שאין בו דע"ד ה"ה כבית שער ולא דמי לבור וכו' שרגילין להשתמש בהן וא"כ גם בית שאין בו ד' ה"ה בכלל המיעוט שממעטי' בי' בית שער וכו'.

(ע"ע בחזו"א שהק' ג"כ ממה שיש חיוב לגדל כלב רע מהכא ומוכח שאין החיוב תלוי בבית.

ועי' בנלי"ב שס שעמד בזה ופי' שלא הבית בלבד אלא גם "כלי הבית" בכלל הבית לענין זה, ולכן גם הכלב רע בכלל "בית" כיון שהוא ככלי הבית. ועי' שס מש"כ נפ"מ לדינא עפ"ז בכלב שאינו בביתו.)

דף ג' ע"ב

א') גמ' בורגנין חזו למלתי'. עי' בריטב"א שהביא ב' דעות בענין אם בורגנין עושין עיבור בין ב' עיירות כשהוא פחות מדע"ד. ומלשון רש"י משמע שאפי' בפחות מדע"ד אמרי' דחזו למלתי' ועושין עיבור.
ולענין מזוזה בכה"ג עי' ברש"ש שכ' שמשמע מכאן דחייב במזוזה בדבר דחזו למלתי' וכ"ה בשע"ת בשם החמודי דניאל בסי' רפ"ו וממו"כ כ' לחייב אף בבית האוכר וכו' ואף שאין אדם דר שם כלל, כיון דחזו למלתי'.
אולם כנר' שאי"ז אלא מדרבנן דהרי אף בית שער פטור ממזוזה מדאו' משום שאינו לדירה ולא חייב אלא מדרבנן (וכדעת תוס' לקמן דף ח' ע"ב וכ"ה בשו"ע שם) ואף דחזו למלתי'. (אבל יש לחלק בין בית שער שאינו לדירה כלל ובורגנין שהוא לדירה, ולמא עדיף מיני', אבל מ"מ בית האוכר א"א לחייב מדאו' דלא עדיף מבית שער.)
אכן, עי' במס' מזוזה דבורגנין פטור מן המזוזה, ולפי הנ"ל צ"ל דשאני בית האוכר שהוא קבע וגם חזו לתשמישו, אבל בדבר ערא אף דחזי למלתי' אין לחייב אפי' מדרבנן. ועי' בפי' הגרא"ק שליט"א שם.

<u>בענין סוכה גבוהה כ' ובא למעטה בברים בסתות תבן ועפר</u>

בהא דיכול למעט הסוכה מן הקרקע ע"י ביטול בלבד לפי רבה ר' זירא ורבא לעיל בדף ב' ע"א

ב') גמ' היתה גבוהה וכו'. מבואר מהגמ' כאן שיכול להכשיר הסוכה ע"י ביטול של דבר למטה באופן שעי"ז ימעט חלל הסוכה מכ'. אבל אם ליכא ביטול של הדבר המונח על הארץ אין הסוכה כשרה ע"י מה שמניח שם. וצריך לברר מה שכשרות של הסוכה תלוי בביטול לכל האמוראים דלעיל שפי' טעמא לפסול למעלה מכ'.
א' לדעת רבה דצריך שיהא שלטא בי' עינא, יש להק' שאפי' בלא ביטול הרי כיון שהוא יושב ועומד ע"ג כריס, הרי שלטא עינא בהסכך. ומ"מ פסול כשאין ביטול, וצ"ע. ולכאו' צ"ל

דל"ל שיהא שלטא עינא בפועל, וכמו שכ' הט"ז שאפי' בלילה שלא שלטא בי' עינא כשר, אלא שהפסוק מגלה השיעור שצריך לסוכה והוא שיהא שיעור הסוכה באופן שיכול לראות הסכך ביום. וה"נ צריך שיהא שיעור הסוכה כ' ואף אם יש בו כריס וכסתות מ"מ הסוכה גבוהה משיעור הכשרה. ואע"ג דבדפנות מגיעות לסכך כשרה, ולא אמרי' שמ"מ הוא למעלה מכ', אלא אמרי' דכיון שיכול לידע ושלטא בי' עינא שפיר דמי, שאני התם שדפנות מגיעות לסכך ג"כ הוא בכלל שיעורו של הסוכה וצורת הסוכה הוא באופן ששלטא בי' עינא משא"כ כשיש כריס וכסתות שם.[1] ועי' לעיל בדף ב' ע"א אות כ"ו-ג' במש"כ עוד בזה.

ב' ולפי ר' זירא שצריך שיהא על סוכה ג"כ יש להק', שהרי הא דצריך על סוכה היינו שיהא על על הקרקע וכמו שכ' הראשונים, אבל לכאו' אין הדבר תלוי במה שהוא בכלל "קרקע" שאין סברא בזה, אלא צריך שיהא גר' הגל בהמקום שהשמש שולט ומאיר עליו וכרגיל היינו על הקרקע, אבל אם יש דבר בתוך הסוכה וכמו שלחן או כריס וכסתות, למה לא אמרי' שמ"מ יש על בסוכה כיון שעל גבי הכריס וכסתות יש על כיון שהוא פחות מכ' מן הסכך. ואפי' לפי המבואר לעיל בדף ב' דל"ל על ממש ואפי' בעשתרות קרנים כשרה, ואמרי' דל עשרות קרנים וכו', מ"מ ק' שהרי התם דל עשתרות קרנים ולמעלה מכ' ליכא על סוכה, והכא הרי יש על סוכה ממש ע"ג הכריס וכסתות ואף אם אינם בטלים.

ואולי ל"ל דגדר על סוכה הוא שיהא הגל ניכר במקום הנמוך שבכלל חלל הסוכה, ואפי' אם יש כריס וכסתות ע"ג הקרקע, אזלי' בתר הקרקע שהוא המקום הנמוך שבכלל חלל הסוכה, ואם ראוי' הסכך לעשות על על הקרקע כשרה ואם לאו פסול.

או"ד יל"פ דאף לר' זירא ל"ל על סוכה ממש וגם ל"ל ראוי לגל, ואין אלא לשיעורא בלבד, דילפי' מן הפסוק שצריך שיעור של סוכה הראוי' לגל, ובגבוהה מעשרים אינה ראוי' לגל. ואע"ג דברויתא טפי כשרה אפי' ביותר מכ' וכמבואר לעיל בדף ב' ע"ב, ל"ל דגם רוחב הסוכה ה"ה בכלל צורת הסוכה ואלפי' מקרא שצריך שיהא הסוכה בשלמותה (דהיינו בהדפנות והסכך) כצורה וכשיעור הראוי' לגל, אבל מ"מ אין להכשיר ע"י מה שיש על סכך על הכריס וכסתות שמ"מ שיעורו של הסוכה אינו כשיעור הראוי שיהא על על הקרקע.

ג' לרבא יש להק' לאידך גיסא, דאפי' אם העפר ותבן בטל שם, מ"מ הרי הכתלים הם קבועים וא"א לעשותם ערמי בכה"ג כיון שהיו נעשים קודם שמיעטו החלל בעפר. ועי' בס' המכתם שכ' בשם ההשלמה שבהכרח לא קאי הגמ' כאן בשיטת רבא וכנ"ל. אולם עי' במאירי שתי' שכיון שמיעטה, רואין התבן וכו' ככרקע גמור, והו"ל כאילו הסוכה נבנית באופן שיכול לעשותו ערמי.

ובראב"ד בהשגות מדחה באו"א וז"ל "איכא למימר דרבא לא קפיד אדפנות בין דירת קבע לדירת ערמי, אלא אסככא דבעי' סכך הראוי לדופני ערמי". ועי' לעיל בדף ב' ע"א אות מ"ב במש"כ בזה. וע"ע לקמן בענין מש"כ הראשונים דאין כאן משום "תעשה ולא מן העשוי".

---

[1] והיינו דאף הדפנות ה"ה בכלל צורת הסוכה לענין זה, וע"ע לקמן.

והנה, במש"כ המאירי דרואים כאילו הוא קרקע גמור, אולי יש לפרש דלא אמר כן אלא לשיטתו שפי' לעיל בדרשת רבא להצריך שיהא ראוי לדירת עראי, וז"ל "אילו הכשרתו בגובה יתר על כ' נמצאו דברים מראים לו שצריך הוא לדירת קבע ויקבענה כיון עד שהעגין גר' לו כמין בית והיכר סוכה נפקע ממנו". הרי שפי' המאירי דהא דצריך סוכה למטה מכ' לרבא הוא כדי להראות לו וכדי שיהא ניכר לו שהוא בסוכה והוא ע"י מה שהוא בשיעור שראוי להיות עראי. ואף שיכול לעשות סוכה למעלה מכ' ושיהא עראי, מ"מ כרגיל לא יעשה כן, וכן להיפך פעמים שיעשה סוכה למטה מכ' בקביעות, אבל מ"מ כרגיל לא יעשה כן כיון של"ל לכך. והכל כדי שיהא גר' לו כסוכה ולא כבית גמור. ולכן ס"ל להמאירי שאם ממעט הסוכה ע"י ביטול העפר וכו' יהי' גר' לו כסוכה ולא כבית מחמת שאין הסכך יותר מכ' מן הקרקע. אבל אם נאמר כמו שפי' הריטב"א לעיל שם בשם תוס' דלמעלה מכ' הדפנות ה"ה קבע בהכרח, או משום שא"א לעשות דפנות עראי למעלה מכ', או משום שמחמת גובהו חשוב קבע וכמו שפי' הריטב"א שם, הרי א"כ הכל תלוי במציאות הדפנות וכל דפנות שהם יתרים על כ' ה"ה דפנות קבועים בהכרח. וא"כ יתכן שאף אם יהא העפר בטל להקרקע מ"מ אזלי' בתר הדפנות לגמרי והם דפנות של קבע. וא"כ צ"ל או דהכא לא קאי בשיטתו דרבא, וכדעת ההשלמה, או כמו שמדחה הראב"ד. ויש לדחות.

סו"ר מה שכנר' הוא פי' אחר במה שיש להכשיר הסוכה לרבא, עי' בקה"י סו"ס ג' וגר' בכוונתו דהא דדירת עראי בעי' וצריך שיהא דפנות שאינם עשרים, אי"ז פסול בכל הדופן שלמעלה מכ', אלא בחלק של הדופן שהוא יותר מכ' מן הסכך, אבל כל מה שתוך כ' מן הסכך ה"ה דופן כשר לסוכה ויכול לישב בו, ורק החלק מן הדופן שהוא יותר מכ' מן הסכך פסול משום שאותו חלק חשוב כדופן קבוע. ומה שאינו יכול לישב על גבי שלחן או שום דבר אחר כנגד החלק של הדפנות הכשרות הוא רק משום שאין להכשיר הסוכה אלא באופן שיכול לאכול ולישב בו בישיבת קבע, והיינו רק אם יכול לישב על הקרקע של הסוכה, אבל אם אינו יכול לישב על הקרקע אינו ישיבת קבע. ולכן צריך לבטל הדבר שממעט הסוכה כדי שיהא הקרקע על גביו וכדי להחשיבו כסוכה שיכול לישב בו ישיבת קבע. (ועי' שם מש"כ ליישב עפ"ז מה שאינו תעשה ולא מן העשוי וע' לקמן באות הבאה בענין זה.) אבל מדברי הראשונים הנ"ל ל"מ הכי.

בהא דא"צ לנענע הסכך אחר שמיעט החלל משום תעשה ולא מן העשוי

ג') שם. וז"ל המאירי תו"ד "ואין לתמוה במיעוטין אלו ולומר הואיל וכשנעשה הסכך לא נעשה כתקנו כשחזר ומיעט יש כאן משום תעשה ולא מן העשוי שכל שעשה הסכך כתקנו מחמת עצמו לשם סוכה ואח"כ עושה מעשה להכשיר את הפסול הבא לו מצד אחר אף על פי שאינו עושה מעשה בגוף הסכך אין בו משום תעשה ולא מן העשוי שהרי בחטט בגדים כל שהניח בשעת אסיפתם חלל טפח ברוחב שבעה לשם סוכה מתקנה אח"כ וכשרה כמו שיתבאר וכן כל שיש בסוכה סכך פסול באורבעה ומיעטו אף על פי שלא עשה מעשה בסכך הכשר הואיל ומ"מ עשה מעשה להכשיר אין כאן משום תעשה ולא מן העשוי ואף על פי שבהדס

שענביו מרובין מעליו ומיעטן לאחר האגד לדעת האומר לולב צריך אגד נפסל מדין מעשה ולא מן העשוי דזה הואיל ולולב צריך אגד ולא נאגד כתקנו אין זה כלום שמעולם אין תורת אגד עליו אבל בסוכה הרי הסכך נעשה הוא כתקנו שאינו צריך להיותו אחד עם הדפנות אלא יעשה הוא כתקנו ואח"כ יכשיר את הפסול הבא מצד אחר לכשירלה והכשרו עולה לו וקצת גדולי הדורות כתבו בה הפך הדברים ולא נתברר לי דבריהם ולשיטתנו מיהא אתה למד באלו שעושין סוכתם בעלייה תחת הגג בהסרת הרעפים ובמה שצריך בפקפוק זה שאם השליס סוכתו קודם שיפקפק בגג כהלכתו אין כאן משום מעשה ולא מן העשוי ואינו צריך נענוע כלל שלא הצריכו בנענוע אלא כשהיה הפסול בסכך עצמו כגון גפן ודלעת שקצצן שאין אומריס קצילתן זו היא עשייתן וצריך נענוע אבל סוכה שעשה מעשה בגוף הסכך ואין הפסול בא מחמת עצמו של סכך לא" עכ"ל.

ויש לעי' בכוונת המאירי שמצד א' משמע דכל שאינו פסול בהסכך ל"ל לנענע הסכך, ואזלי' בתר עיקר הסוכה שהוא הסכך, ומאידך משמע סברא אחרת דהואיל שעשה מעשה להכשיר, כשר.

ולכאו' צ"ל דאם יש פסול בהסכך אז לא סגי במעשה בדבר אחר להכשיר וצריך לעשות מעשה בהסכך עצמו כדי להכשיר אבל כיון שאין פסול בהסכך ל"ל אלא מעשה להכשיר הסוכה בלבד ויש לצרף המעשה שנעשה מתחילה בסכך עצמו אף שהי' בפסול עם המעשה שעשה בדבר אחר כיון שאף הפסול שהי' בסכך לא הי' פסול בהסכך עצמו אלא מחמת שיעורו.

וכעי"ז מבואר ג"כ במש"כ הראשונים בטעמא להכשיר במי שעושה סוכתו תחת הגג וכמו שהביא המאירי שם, ועי' במש"כ ההג' האשרי סי' כ"ד בשם רבי' ברוך לפסול, ושוב הביא בשם ר"י להכשיר, וכ"כ הרמ"א בסי' תרכ"ו ס"ב שכל שאין פסול בהסכך עצמו ל"ל לנענע. ופי' שם בדרכ"מ בטעמא דמלתא דכיון שאין פסול הבסוכה עצמו אלא מחמת הגג, ממילא ע"י המעשה של הסרת הרעפים סגי, אף שאינו מעשה בגוף הסכך כיון שכבר עשה מעשה בגוף הסכך ולא הי' בו אלא פסול לדדי, וע"ע שם בב"י בשם האחרונים חיים כמו"כ. ועי' במשנ"ב סי' תרל"ג שכ' שכמו"כ קי"ל כאן בנדון דידן של"ל לנענע, כיון שאין פסול בהסכך. וע"ע במש"כ הפני"י דף ב' כמו"כ, וע"ע בפמ"ג תרל"ג ד' שהוכיח כמו"כ מדברי הריטב"א לעיל בריש פרקין.

ובמש"כ המאירי שאין פסול בהסכך, יש לפרש דהדבר תלוי בטעמא לפסול הסכך למעלה מכ', ואם הוא פסול בהסכך (ולשון הראב"ד בהשגות דצריך הסכך במקום שיהא ראוי לעשות הדפנות ערא, ואין פסול בדפנות כלל, ואפי' אם אין דפנות מגיעות לסכך פסול) או בהדפנות. ועי' לעיל בדף ב' ע"א אות מ"ב ובאות מ"ב-ב' במש"כ בזה. שו"מ כעי"ז בגל"ח כאן, ועי' שם וע"ע בקה"י סי' ג'. (ולענין המחלוקת רש"י ותוס' לקמן בדף ט' אם סכך למעלה מכ' ה"ה סכך פסול או לא, עי' בפנ"י לעיל בדף ב' שכ' שלכו"ע הכא ל"ל לנענע.) וע"ע לקמן בפרקין ובעזה"י נבאר.

בענין כרים וכסתות במקום דאין שייך "בטלה דעתו"

ד') רש"י ד"ה לא הוי מיעוט. "מפני הפסד ממונו". מבואר מרש"י דבטלה דעתו במה שאינו חושש להפסד ממון בהנחת הכרים

שם כל החג. אולם בר"ן פי' בחו"ח ולא משום הפסד ממון אלא שצריך להשתמש בהן.

ובביאור ההפסד ממון שיש בהנחת כרים בסוכתו, עי' בר"ח שפי' שיש הפסד ממון משום שיש אבנים ועפר על הארץ, ולפי"ז במקום מרוצף שאין בו עפר לכאו' אין שייך סברת "בטלה דעתו" ואם מבטל הכרים שם להדיא לכל ז' שפיר דמי.

אולם עי' במאירי שכ' מתחילה שיש הפסד בגשמים וודאי יסירנו משם כשהגשם יורד, ושוב הק' וז"ל "ולא מחמת הפסד הבא מחמת הגשמים לבד עד שנדקדק בנר חנוכה שהיא בתוך הבית ואין שם חשש גשמים שיהא מיעוט שאף מחמת המדרס והפסד לחות הקרקע אדם נמנע בכך ואף בכרים פחותים שדרכן של בני אדם לבטלן בישיבה לשם מ"מ לא נתנו חכמים דבריהם לשיעורין". הרי שפי' המאירי שיש הפסד משום גשמים ומשום דריסת רגל ומשום עפר בארץ. ואפי' אם אין לחוש לכל הני מ"מ לא נתנו דבריהם לשיעורים, וכפשוטו היינו דאף במקום שאין לחוש לכל הני מ"מ אין ביטול בכרים וכסתות לעולם. אכן, במש"כ ש"לא נתנו דבריהם לשיעורין" ל"ע הרי בשלמא בחנוכה שהוא מדרבנן יל"פ כן, אבל בפסול כ' דסוכה מא"ל. ואולי אה"נ ולא נאמר דברי המאירי אלא לענין חנוכה בלבד. אכן נר' יותר שכוונתו אף לענין סוכה וס"ל דאף זה בכלל דבר המסור לחכמים לקבוע הגדר, ואף שעיקר דין למעלה מכ' מדאו'.[2]

ועי' בביה"ל סי' תרל"ג שמסתפק במצעות שדרכן להניחן על הארץ ולדרוס עליהם[3] דאפי' אם דרכן לסלקן לפעמים כדי לנקותם, דלמא אין בכך כלום ועדיין בטילי. ושוב הביא דברי המאירי הנ"ל שמשמע שאף לענין סוכה כל כרים וכסתות ואפי' אם עשויין לכך, אינם מכשירים הסוכה דלא נתנו דבריהם לשיעורין.

אכן, במש"כ הביה"ל שלדעת המאירי אף מצעות אינם בטלים, ומשום דלא נתנו חז"ל דבריהם לשיעורין, ל"ע, שמשמע מדבריו דס"ל דגדר הדבר הוא דכל שהוא ממין כרים וכסתות ונעשה מבגדים ה"ה ככרים וכסתות משום דלא פלוג רבנן. אבל לכאו' אי"ז מוכח מדברי המאירי ושפיר יש לחלק בין מצעות דעבידי להשימם על הקרקע ובין כרים וכסתות שנעשים לשכיבה וכו' ולא לדרוס עליהם, ודלמא לא אזלי' בתר המין אלא בתר הצורה של הדבר, ואף מצעות שנעשים מבגדים ומצמר וכו' לא דמי לכרים ואינם אלא כמו עפר וכו'.[4]

והנה, במש"כ המאירי שיש הפסד ממון משום הגשם ולכן בטלה דעתו אצל שאר בני אדם שרגילים להסירן כשירדו הגשמים, יש להק'

---

[2] ועי' לעיל בריש פרקין שיש רוצים לפרש שלדעת ר' זירא דילפי' מקרא דקבלה, נמצא שהפסול של למעלה מכ' אינו אלא מדרבנן, אבל לפי פשוטו לכו"ע ה"ה מדאו' ועי' שם במש"כ.

[3] וכמו"כ יש להסתפק במי שעושים סוכה בביתם ואין חשש מכל הני שאפי' בשעת הגשמים דרכן לכסות הסכך בגג או "שלאק". ואולי עדיין יש חשש הפסד ע"י מדרס. אבל במקום שדרכן ללכת בבית בלא נעלים אף בזה אין חשש הפסד ממון. וכמו"כ יש להסתפק בכרים וכסתות בתוך איזה כלי וכגון בתוך "ניילון" או פלאסטיק, באופן שלא יבא לידי הפסד. אבל אם נאמר שהמאירי מיירי אפי' בסוכה, גם בכל הני פסול ולא נתנו דבריהם לשיעורין.

[4] אולי יש לדייק בלשון הגמ' ג"כ שאף בכרים וכסתות פעמים שיש להכשיר, ד"היתה גבוהה מכ' אמה ובא למעטה". ומשמע קצת דהא דאינם בטלים הוא משום ש"בא למעטה" והיינו שכוונתו הי' למעט שיעור הסוכה, אבל אם כוונתו לשכב עליהם, ושיהא הקרקע מכרים וכסתות שאני וה"ה מיעוט ובטל וכנ"ל. ויש לדחות.

שהרי לפי' רש"י והרא"ש דצריך ביטול לז' בלבד פי' הרא"ש של"ל ביטול אלא בזמן המצוה ובזה סגי. וא"כ יש להסתפק דדלמא כמו"כ כשירד הגשם שוב אינו זמן המצוה ול"ל שיהא הכריס וכסתות שם בשעת הגשם כלל. (ובפרט לפי מה שמביאים בשם הגר"א ע"פ דברי הרשב"א שבזמן גשמים אינו "סוכה" כלל, יש להק' כן.) אולם מהמאירי שפי' דבטלה דעתו משום שרוב בני אדם מסירין אותם כדי שלא ירד הגשמים עליהם, וגם אזיל לקמן בסמוך בשיטת רש"י והרא"ש דל"ל ביטול אלא לז', מבואר דס"ל דאף שאין חיוב סוכה בזמן שיש גשם, מ"מ אם לא ישאר שם בשעת הגשם אינו ביטול כיון שהוא תוך ז' ימי החג. (ואולי יש לדחות באו"א דאף בזמן שיש גשמים מועטים שאינם גורמים לצאת מן הסוכה, מ"מ רוב בני אדם מסירין הכריס והכסתות מחמת הגשמים.)

דף ד' ע"א

א') גמ' ואע"ג דבטלינהו "לכולהו". עי' פי' רש"י ד"לכולהו" קאי על ימי החג. ולשיטת הריטב"א דצריך ביטול לעולם, יתכן שא"א לגרוס "לכולהו". ובדוחק יל"פ דקאי על כל הכריס וכסתות.

בשיטת רש"י והריטב"א בביטול לז' או לעולם, ובביטול בלב ובפיו

ב') רש"י ד"ה ואע"ג דבטלינהו. לכל ז' שבטלה דעתו וכו'. ובד"ה תבן ובטלו. בפיו לשבועה. כפשוטו[1] ס"ל לרש"י דעניין ביטול כאן הוא רק בפיו, אבל בלב אינו ביטול (וכן בהמשך הגמ' פי' רש"י ג' פעמים "בפיו") ועוד ס"ל דל"ל ביטול אלא לז' בלבד ולא לעולם. ועי' בריטב"א דפי' דכאן צריך ביטול לעולם, וסתם ביטול בכל מקום הוא לעולם, ועפ"ז פי' דהיינו דאיכא בין ביטול ובין "אין עתיד לפנות" דביטול הוא לעולם, ו"אין עתיד לפנות" היינו שאין עתיד לפנות אלא כל ז' בלבד אבל ל"ש ביטול בפה או בלב. אבל לרש"י דביטול הוא רק לז', צריך לפרש "אין עתיד לפנות" באו"א, והיינו שביטול הוא בפיו, ו"אין עתיד לפנות" הוא שלא בפיו אלא בלבו בלבד. (וכנר' שהריטב"א הבין שדברי רש"י דצריך ביטול בפיו הוא לשיטתו שמאחר שאף ביטול לז' מועיל, צריך לפרש שיש חילוק בין ביטול בפה או בלב דאל"כ מ"ש ביטלו מ"אין עתיד לפנות". ועי' לקמן.)

ועי' בריטב"א דק"ל בדעת רש"י, אדא הרי הגמ' מדמה ביטול דהכא לביטול באהלות והתם מיירי בביטול לעולם (והיינו דדלמא הכא דליכא ביטול אלא לשעה כו"ע מודה דאינו ביטול בעפר סתם או בתבן ואין עתיד לפנות, ורק התם בביטול לעולם יש ביטול בעפר סתם ובתבן העשוי לפנות לר' יוסי.)

עוד הק' הריטב"א דל"ש ביטול בלב או ביטול בפה דהכא לא אמרי' דדברים שבלב אינם דברים, אלא בהקדש וכו'.

[1] אולם עי' בפנ"י שפי' באו"א ועי' לקמן במש"כ בדעתו.

והנה, יש לדקדק בלשון הריטב"א במה שהק' דכאן אין שייך דברים שבלב, דכל קושייתו דס"ל שאין לחלק בין ביטול בפיו או בלב הוא רק בביטול לז', וכיון דס"ל לרש"י דביטול הוא לז' בלבד ממילא ק' לי' דאין לחלק בין ביטול בפה או בלב דאין שייך כאן "דברים שבלב", ומשמע דאם הי' הביטול לעולם, וכדעתו, אז שפיר יש לחלק בין ביטול בפה או בלב (ורק דלפי האמת ס"ל להריטב"א דאף ביטול בלב סגי).[2] וצ"ע מ"ש ביטול לז' דאין שייך לחלק ומ"ש ביטול לעולם דס"ל להריטב"א שיש לחלק.

ונר' לפרש דס"ל להריטב"א דאם הביטול לעולם, אז אין ענין הביטול שיהא הוא מבטלו בפועל, ושיהא "חלות ביטול" וכמו ביטול דחמץ בפסח לדעת הר"ת שהוא מטעם הפקר וכו'. ואין כאן ענין של הקנאה וכו', אלא שענין הביטול הוא שבמציאות הדבר מוכן ועומד להישאר שם וה"ה כחלק מן הקרקע וכו' והיינו ביטולו. והדבר תלוי כפי ראות עיני בני אדם ואם הדבר נר' להם כדבר שמוכן לעמוד שם לעולם או לא. ובזה ס"ל להריטב"א שיש לחלק בין ביטול בפיו או בלב, דאע"ג שאין שייך כאן "דברים שבלב" מ"מ יש לחלק במה שנר' כפי הראות, ואם הבעלים אומר בפיו שדעתו שלא ליטלו כלל אלא להשאירו שם לעולם, הרי נר' יותר כדבר שיהי' שם לעולם מדבר שאין הבעלים אומר כן להדיא אלא שהי' בדעתו בלבד. (ואולי גם אחר שאומר כן לא יהי' נמלך כ"כ כמו מי שאינו אומר כן אלא שהי' בדעתו שלא ליטלו בלבד.) ולכן שפיר יש לחלק בין ביטול בפיו או בלב. אבל מאחר שאין הביטול אלא לז' בלבד ס"ל להריטב"א דא"א לפרש שענין הביטול כאן הוא כנ"ל, וא"א לפרש שכל שהוא במקום א' לז' ימים בלבד ושוב יהי' לקוח משם, שיהא במציאותו כקרקע ממש ושבעיני בני אדם כדבר שלא יעוד משם כלל.[3] אלא נ"ל דבלא"ה שייך שהבעלים מבטלים אותו בידים ושייך "חלות ביטול" שאם הבעלים מבטלים ה"ה בטל ומשוב כקרקע ע"י ביטולו של הבעלים ולא מחמת שנר' כקרקע ממש וכדבר שעומד להישאר שם, אלא משום שהבעלים יכול לקבוע שיהי' שם ושיהי' כחלק מן הקרקע אף שלפי מה שנר' לראיית בני אדם אינו כן. ובזה ס"ל להריטב"א שא"א לחלק בין ביטול בלב או בפה, דבביטול שאין תלוי כפי מה שנר' אלא בעשיית הבעלים, ל"ש אמירה בפיו או בלבו, כיון שאין שייך כאן ענין "דברים שבלב" כמו בקדשים וכו'.[4]

ובדעת רש"י נר' דס"ל דאף של"ל ביטול אלא לז', מ"מ יש לפרש דהביטול אינו ע"י קביעות הבעלים אלא דמצבו של החפץ דמי בעיני בני אדם לקרקע ממש, וכמו לדבר שאינו עומד להיות ניטל משם לעולם, ואף שאינו אלא לז', מ"מ כיון שהוא לסוכה וכל זמן מצותו ישאר

[2] וכ"ה שיטת הראבי"ה דצריך ביטול בפה ולעולם. עי' בתורת הראשונים.

[3] אבל אף להריטב"א מבואר לר' יוסי דבעפר סתם ובתבן שאין עתיד ליפנות, היינו שאין עתיד ליפנות לכל ימי החג בלבד, ה"ה בטל ואפי' בלא ביטול בפיו, וא"כ צ"ל דבדבר שדרכו להיות שם לעולם אף הריטב"א מודה דהא דעומד להיות שם לז' ימים סגי, והא דס"ל דאין הביטול לז' בלבד גורם שיהא כקרקע ממש בעיני בני אדם הוא רק בדבר שאין דרכו להיות שם לעולם ולהיות כקרקע. ודוק.

[4] ולכאו' מוכח מתוך הסוגיא דאף לרש"י אין לפרש דטעמא דצריך פיו הוא משום דדברים שבלב אינם דברים, דא"כ מ"ט דר' יוסי בעפר סתם דל"צ ביטול בפיו, וצ"ל דאף ביטול בלב סגי. ורחוק לומר דבהא פליגי ר' יוסי ורבנן, ודוק. (וק"ק במה שהריטב"א אינו מוכיח כן מתוך הסוגיא וכנ"ל. ויש ליישב.)

שם, ה"ה כדבר העומד להיות שם לעולם דלא איכפית לן במצבו של הדבר לאחר זמן המצוה. וכ"ה ברא"ש דאזיל בשיטת רש"י דל"ל אלא ביטול לז', ופי' משום של"ל ביטול אלא כל זמן מצותו בלבד[5]. ולכן לענין כשרותו של הסוכה, ל"ש דבר העומד להיות שם לז' או לעולם, ובכל אופן ה"ה כקרקע ממש ובעיני בנ"א ה"ה כקרקע.

ולכן לא ק' לרש"י במה שהגמ' מדמה ביטול בעפר סתם הכא בסוכה לביטול בעפר סתם באהלות אף דהתם ישאר שם לעולם, דס"ל לרש"י דלענין סוכה ל"ש אם ישאר שם לעולם או לז' ואם לר' יוסי בעפר סתם בטל, וכן אם תבן דאין עתיד ליפנות לעולם בטל, הה"נ לענין סוכה אף אם עומד ליפנות אחר ז' דלאחר ז' לא איכפית לן לענין סוכה.

וא"כ אף רש"י מודה דאם צריך חלות ביטול אין לחלק בין ביטול בפיו או בלב וכנ"ל, דלא אמרי' הכא דדברים שבלב אינם דברים. אלא דהכא הביטול הוא משום שנחשב החפץ במצבו כקרקע מחמת מה שאינו עומד להיות לקוח ממקומו, ובזה אף להריטב"א יש מקום לחלק בין ביטול בפיו או בלב דע"י מה שמוציא הדבר מפיו נר' יותר כדבר שישאר שם ושלא יטלו לאחר זמן. וכן אפי' בלא ביטול בפה בעפר סתם ג"כ ס"ל לר' יוסי דכ"ה מצבו של העפר וממילא דמי לקרקע, וכן בתבן שאין עתיד ליפנות. (ויש להוסיף שהרי פי' רש"י דעפר סתם הוא שאין "ידוע" אם יטלו או לא. ולא פי' דאינו "יודע", ומשמע כהנ"ל דאין הדבר תלוי בדעת הבעלים ממש, אלא אם הענין "ידוע".)

עוד בענין הנ"ל ובדברי הפנ"י ואם צריך גמ"ד לבטל

ג') וע"ע בפנ"י דר"ל דאף רש"י מודה דל"ל ביטול בפיו, ומש"כ בפיו ל"ד. ולפי"ז יש להק' מ"ש ביטול בלב דמהני בתבן, מתבן דאין עתיד ליפנות, שהרי לרש"י אף ביטול אינו אלא לז' ימים בלבד.

ולכאו' ל"ל דשאני מי שגומר בדעתו לבטל, ומי שאינו גומר בדעת לבטל, ואף אם ידוע שלא יהא צריך לפנותו משם כל ימי החג, מ"מ לא דמי דעת "בכח" לדעת בפועל.

אמנם נר' דהא דיש לחלק בהכי הוא רק אם נאמר שהביטול דהכא הוא ביטול ע"י קביעותו של הבעלים לבטל ויש "חלות" ביטול. דאם אין כאן חלות ביטול אלא כמו שפרשנו להריטב"א וכן לרש"י דמצבו של החפץ דמי לקרקע מחמת שאינו עומד להיות ניטל משם, נר' שרחוק לפרש שיש נפ"מ בין אם גומר בדעתו שלא ליטלו או שאינו גומר בדעתו שלא ליטלו אלא שיודע שלא יהא צריך ליטלו, דבכל אופן עמידתו להיות שם שוה וכן בעיני בני אדם נר' שאין לחלק (אם לא שנדחוק לומר דבמי שגומר בדעתו שלא ליטלו לא יבא לימלך וליטלו כמו מי שאינו גומר בדעתו בפועל. אבל נר' דרחוק לפרש כן). ולכן ס"ל להריטב"א וגם לרש"י (לפי פשוטו ולפי הבנת הריטב"א דכוונתו לחלק בין ביטול בפיו או בלב) שאין לחלק בין אם גמר בדעתו או רק ידע שלא יהא צריך לו כל החג.

אכן, אולי יש לדייק מדברי הראשונים כדעת הפנ"י ושיש לחלק בין אם גמר בדעתו או אם לשאר ימי החג, או"ד דאי"ז זמן מצוותו מדאו' וצ"ע.

[5] אגב, יש להסתפק בסוכה בחו"ל אם דעתו לפנותו בשמיני עצרת האם עי"ז לא בטיל גם

לא גמר בדעתו ורק דידוע לו שלא יצטרך לפנותו, עי' בלשון הר"ח דס"ל דלריך ביטול לעולם וכמו שפי' הריטב"א, אבל מ"מ פי' דאין עתיד ליפנות, אין פירושו שהוא רק לז' בלבד וכמו שפי' הריטב"א אלא דשאני אם ביטלו "בפירוש" או לא. וע"ע בלשון המכתם. ואף שיש לדחות, משמע דס"ל לחלק בין אם מבטלו בפירוש ואפי' בלבו, ובין אם אינו מבטלו "בפירוש" אלא דידוע לו שלא יצטרך לפנותו וכנ"ל.[6] [7]

ד') רש"י ד"ה מחלוקת ר"י וכו' וכן עפר ואין עתיד לפנותו. שיטת רש"י וגס תוס' בד"ה בית, דלרבנן אף עפר ואין דעתו לפנותו לא בטיל ולריך ביטול ממש. וכ"מ מדיוק הגמ' דהא דלרבנן בטל הוא רק בביטלו בלבד, והיינו אפי' בצרורות דדמי לעפר. אולם עי' בריטב"א שפי' הגמ' באו"א ולרבנן דר' יוסי נמי עפר ואין דעתו לפנות בטל. ועי' בביה"ל ד"ה תרל"ג ד"ה אבל שהביא הדעות בזה. וע"ע לקמן במש"כ בתוס' ד"ה בית.

ה') תוס' ד"ה בית. בא"ד והא דקאמר תבן ואין עתיד לפנות וכו' ביון דבעפר מצרבי רבנן ביטול. תוס' מפרש לשיטת רש"י דלרבנן עפר ואין עתיד לפנות אינו בטל, דא"כ כ"ש בתבן שאינו בטל. ועי' במהרש"א שפי' דאם גרסי' "תבן" במתני' דאהלות ושלא כתוס', א"כ אין הכרח לומר דלרבנן עפר ואין דעתו לפנות אינו בטל, דאפי' אם בטל, מ"מ יש לדייק ממתני' דתבן דאין דעתו לפנות אינו בטל.

ועי' בריטב"א דגרס כתוס' דבמתני' דאהלות לא תני תבן אלא עפר וצרורות, ומ"מ ס"ל דלרבנן עפר ואין דעתו לפנות בטיל, והק"ל דא"כ מנ"ל דתבן ואין דעתו לפנות לרבנן לא בטיל.

ולכאו' יש לדחות דאה"נ ממתני' אין מוכח, אבל מ"מ מהברייתא שהביא הגמ' דלר' יוסי תבן ואין דעתו לפנות הו"ל כעפר סתם, משמע דלרבנן דפליגי עלי' אינו כן, ולא בטיל. וכוונת הגמ' להוכיח שיטת רבנן בתבן ואין דעתו לפנות מלשון ר' יוסי בברייתא.

ו) תוס' ד"ה ואע"ג וכו' לא דמי וכו'. בביאור החילוק בין ארנקי והכא, יל"פ דהתם שאני שיש איסור ליטלו ולכן בטל טפי, או"ד דהתם ליכא הפסד ממון אם מניחו שם, ולא דמי להכא שיש הפסד ממון. וע"ע בפנ"י ובערוך לנר אם מוכח מתוס' שלא כשיטת הריטב"א בסוגין, וע"ע בשפ"א.

---

[6] והנה, מלשון רש"י וגם המכתם משמע ד"אין דעתו לפנותו" הוא אפי' אם לא ייחדה להדיא לדבר שלא יהא צריך לפנותו משם אבל עי' בלשון המאירי דמשמע דהא ד"אין עתיד לפנותו" הוא רק ע"י ייחוד למלאכה שגורם שלא יהא צריך לפנותו משם. וע"ע בהשגות הראב"ד שמשמע עוד שצריך שיהי' סיבה שצריך להשאירו שם וכגון בתבן כדי שיהא נשוף, ואם יטלו משם לא יהא נשוף. אבל במה ש"לא יצטרך" לו וכלשון רש"י, לא חשוב "אין עתיד ליפנות" אלא דמי ל"סתם". ועדיפא מיני' משמע בלשון התל' הרשב"א מובא בס' סוכת דוד, דהא דחשוב "אין עתיד ליפנות" הוא רק שלא גילה דעתו להדיא שרצה לבטלו שם אבל מ"מ "מדבריו הכרנו" שרוצה להשאירו שם. וצ"ע.

[7] ע"ע ברבי' מנוח שכ' ג"כ לשון של "בפירוש" ובהמשך דבריו מבואר דס"ל לחלק בין בפיו ובמחשבה. עוד יש לעורר שהרבי' מנוח מסתפק אם יש חיוב משום בונה אם מיעט הסוכה, וי"ל אם שייך "בונה" אם אין הביטול ע"י גמירת דעתו או דיבורו אלא משום שבמציאות לא יטלו. וצ"ע.

בענין הוצין יורדין

בביאור דין הוצין יורדין תוך כ'- שיטת תוס'

ז') גמ' היתה גבוהה מכ' אמה והוצין יורדין וכו'. כגר' שנחלקו הראשונים בביאור הא דהוצין יורדין למטה מכ' כשרה כשעלתה מרובה מחמתה ובמה דפסולה בחמתה מרובה מעלתה.

דהנה, מקשים הראשונים בהא דצריך שיהא עלתה מרובה מחמתה למטה מכ' ואם לאו פסולה, דלכאו' הרי"ז שלא כשיטת רבא בעירובין דף ג' ד"חלל סוכה תנן" ואם יש מקצת סכך למטה מכ' ומקצת למעלה מכ' כשרה, ועי' שם דמיירי גם באופן דלולי הסכך שלמעלה מכ' הסכך למטה מכ' הוי חממ"ל וכמבואר התם דמיירי למ"ד דפסלי באופן דאי קלשת לי' הוי חממ"ל, וא"כ ה"נ המ"ל דאפי' אם הסכך למטה מכ' הוי חמתה מרובה מעלתה כשרה כיון שעם הסכך למעלה מכ' עלממ"ח. ומ"ש הוצין למטה מכ' ומ"ש מקצת סכך למטה מכ'.

ומתוך דברי תוס' אצלינו מבואר דס"ל לישב דהא דאיתא התם דאי קלשת לי' להסכך למעלה מכ' הוי חממ"ל, אין פירושו דלהוי חממ"ל ממש, דבכה"ג ודאי לא יכשר שום אמורא כיון דצריך לצרף הסכך למעלה מכ' להכשיר וא"א לצרף סכך פסול בהדי סכך כשר וכמבואר לקמן בדף ז'[8], אלא כוונת הגמ' שם דאם קלשת לה הוי הסכך למטה מכ' אינו יכול להתקיים מחמת קלישותו ויבא הרוח ויפזר הסכך עד שיהא חממ"ל, ובכה"ג פסול לרבה ולרבא כשר משום דחלל סוכה תנן. (אבל הכא בחממ"ל כשרה אף למ"ד התם דפסולה משום ד"אי קלשת" ואף שבלא הסכך העליונה לא יעמוד ההוצין דמ"מ אי"ז מחמת קלישותו של ההוצין ובכה"ג כל שיש עלממ"ח כשרה ועי' בסו"ד התוס'.)[9]

ולפי תוס' נמצא שלעולם צריך שיהא תוך כ' עלממ"ח ואל"כ פסול, ולא שנא הוצין ממקצת סכך ובשניהם צריך שיהא על"מ למטה מכ'. והיינו שצריך שיהא סכך כשר (דהיינו סכך למטה מכ') כשיעור של עלממ"ח ואין לצרף הסכך למעלה מכ' להכשיר הסוכה כלל. ואם הסכך למטה מכ' חממ"ל הסוכה פסולה. ואף ד"חלל סוכה תנן", מ"מ אם חממ"ל למטה

---

[8] לפי' תוס' שם, ואילו להר"ת שם אינו כן, וכמו שפי' התוס' הרא"ש אצלינו, וע"ע בגליון הש"ס.

[9] הרי דס"ל לתוס' דאף לרבא דמכשיר הסוכה במקצת למטה מכ' ומשום ד"חלל סוכה תנן" אין פירושו שסכך למעלה מכ' כשרה ול"צ למטה מכ' אלא החלל בלבד, אלא אף הסכך צריך להיות למטה מכ'.

אולם עי' בט"ז סי' תרל"ג שכ' דכל מה שכ' תוס' הוא רק למ"ד דפסלי התם אבל למ"ד "חלל סוכה תנן" מודה תוס' למש"כ הר"ן וש"ר מובא להלן. אולם דבריו צ"ע וכמו שהק' היד אפרים שם, שהרי כ' תוס' דאינך אמוראי דהתם לא פליגי כשחממ"צ למטה מכ', ומשמע שאפי' לרבא פסול בכה"ג. וביישוב דעת הט"ז עי' לקמן במש"כ. (אכן אפי' אם נאמר כדעת הט"ז מ"מ צריך לפרש הסוגיא דהכא גם לרבא מפרזקיא ולרבה התם ומבואר מתוס' שאפי' אם לרבא יל"פ כמו שמבואר בר"ן, מ"מ לרבה א"א לפרש כן, וצריך לפרש כמו שפרשנו בדעת תוס'.)

והנה, מתוס' מבואר דאף לרבא התם דס"ל "חלל סוכה תנן" צריך שיהא סכך כשיעור צלממ"ח למטה מכ' וא"א לצרף הסכך למעלה מכ' כלל, ולפי"ז פי' ד"חלל סוכה תנן" היינו דכיון שאין בחלל כ' הסוכה כשרה ולא איכפית לן במה שיש סכך למעלה מכ' שהוא סכך פסול, שמ"מ כיון שיש ג"כ סכך למטה מכ' כשרה. אבל לש"ר פי' "חלל סוכה תנן" הוא דל"צ שיהא הסכך למטה מכ' כלל אלא החלל בלבד. ועי' לקמן.

מכ', נמצא שחלל הסוכה למעלה מכ' כיון שאין סכך כשרה למטה מכ', ואף שיש סכך למטה מכ', אי"ז ממעט חלל הסוכה, ורק אם יש סכך למטה מכ' להכשיר הסוכה אז ליכא חלל של כ'. ושיעור החלל תלוי בהסכך הכשר, ומהגובה שמשלים שיעור של צלמ"ח הוא דנגמר ה"חלל", וכל שלמטה מהמקום שמשלים שיעור של צלמ"ח ה"ה בכלל החלל סוכה שצריך שלא יהא למעלה מכ'.

שיטת הראשונים בהנ"ל

ז-ב') אבל רוב ראשונים (עי' בר"ן ובתוס' לקמן בדף ט' שפי' כן לפי הר"ת וכ"ה בתוס' הרא"ש אצלינו וכ"מ מלשון הרא"ש כאן[10], וכ"ה בראב"ה ובריטב"א ובמאירי וכמו"כ בראב"ד ובריטב"א בעירובין, וכמו"כ גם בתוס' בעירובין מבואר כן, וכ"כ ההשלמה והאו"ז) מפרשים הגמ' בעירובין דאי קלשת לי' הוי חממ"ל כפשוטו והיינו דלולי הסכך למעלה מכ', ליכא במקלת סכך למטה שיעור של צלמ"ח כלל ומ"מ כשרה, והק"ל מ"ש בהולין דאינה כשרה אלא בצלמ"ח ואילו במקלת סכך למטה מכ' אף בחממ"ל כשרה ויכול לצרף הסכך למעלה מכ' להשלים שיעור של צל"מ. והרי גם הולין הוא "מקלת סכך" למטה מכ'. וכ' הראשונים דצריך לחלק בין הולין ובין מקלת סכך ואינם דומים אהדדי, ועי' בר"ן דהולין לא חשיבי כסכך, אבל מקלת סכך חשיבי. (ובביאור החילוק ביניהם עי' לקמן.)

ולפי"ז יוצא דל"ל שיעור של צלמ"ח כדי למעט חלל כ' ואפי' אם אין צלמ"ח יכול למעט חלל כ' כל זמן שיש עכ"פ "מקלת סכך" דחשיבי למטה מכ', ואף אם אין כשיעור של צלמ"ח מ"מ אין החלל כ' כיון שהתחלת הסכך למטה מכ'. ולשיעור של צלמ"ח דצריך, יש לצרף גם הסכך למעלה מכ'. ומ"מ הולין שאני דאינם ממעט החלל כלל עד שיהא בהם שיעור של צלמ"ח, דאל"כ לא חשיבי כלל ו"כמאן דליתא" כלשון הראשונים.[11]

הרי לרוב ראשונים הא דצריך שיעור צלמ"ח אינו כמו שמבואר מתוס' שהוא כדי למעט החלל ע"י מה שיש סכך כשר, אל"ל שיעור צלמ"ח למעט החלל כלל, והא דצריך צלמ"ח הוא רק כדי להחשיב ההולין כסכך וכמו "מקלת סכך" דעירובין, וכדי שלא יהי' ההולין כמאן דליתנהו, אבל מאחר שיש צלמ"ח ה"ה חשובים ואינם בטלים לגמרי, וממילא ה"ה כמקלת סכך למטה מכ' דכשרה משום שיש מיעוט בחלל על ידיהם.

והנה, במה שאין ההולין חשובין אא"כ צלתה מרובה מחמתה ולא דמי למקלת סכך, עי' במאירי ובר"א מן ההר דמשמע דעיקר החילוק בין הולין ומקלת סכך הוא אם הסכך כ"דבר א" או שאינו כדבר א' עם הסכך, והיינו דהולין שאינם כמקלת סכך הוא כשאין ההולין בשטח א' אהדדי אלא שיש כמה הולין בכמה מקומות שונות ואינם כולם אהדדי וכדבר א'.

---

[10] ע"ע במש"כ הערוך לנר בדעת הרא"ש כאן.

[11] וילי"ע במה דשיעור להחשיב ההוצין הוא כשצלתה מרובה, ולכאו' הדבר תלוי ברוב, ואולי אה"נ ולשון צלתה מרובה ל"ד, ואין הגדר תלוי בדין צלתה מרובה ואם תלוי בסכך למטה או בצל למטה וכמבואר לקמן בדף כ"ב. אבל לפי פשוטו משמע מלשון הגמ' שאין הדבר תלוי ברוב סכך, אלא שתלוי בכשרותו של הסוכה, ואם יש בההוצין כ"כ סכך שראוי להכשיר הסוכה בפני עצמם, הרי הן חשובים עי"ז.

משא"כ ב"מקנת סכך" דמיירי כשכל הסכך כדבר א'.

(ע"ע בר"א מן ההר שהביא לפרש באו"א ד"הולין" הוא רק בדבר שאינו "מגוף הסכך", ומשמע דס"ל לפי' זה שכל היורד מן הסכך ה"ה כ"מקנת סכך" וכל דין "הולין" דהכא הוא בדבר שיורד אבל לא מן הסכך אלא מדברים אחרים והיינו דכל שבא ממן הסכך ה"ה כסכך אפי' אם יורד ותלוי אבל אם יש סכך וגם דברים אחרים שיורדים ואינן מן הסכך אז אין הדברים אחרים חשובים כיון שאינם כדבר א'. ועי' לשון רש"י שהולין "מן הסכך" ויתכן שכוונתו לאפוקי משיטה זאת.)

שיטת המכתם והריטב"א בהנ"ל

ז-ג') וע' בס' המכתם וכמו"כ בריטב"א (ובסו"ד המאירי שכ' שפי' זה "דברים בטלים") שיש פי' אחר במה דחלוק דין הולין ממקנת סכך ופירשו שהדבר תלוי במקום המעמיד של הסכך, דהתם במקנת סכך מיירי כשהקורות הם למטה ומעמיד גם הסכך למעלה מכ', ולכן שדי הסכך שלמעלה מכ' בתר הסכך למטה מכ' והכל כסכך למטה מכ' וכשרה, אבל הכא הולין תלויין בקורות למעלה מכ', והסכך למעלה מכ' מעמידן ולכן שדי הסכך שלמטה מכ' בתר הסכך למעלה מכ' ופסול דהו"ל כאילו כל הסכך למעלה מכ'.

והיינו פי' שלישית בהא דכשרותו של הולין למטה מכ' תלוי בצלממ"ח, שהרי לתוס' היינו משום דחלל הסוכה הוא עד מקום שמשלמת שיעור של צלממ"ח, ולהר"ן וסיעתו שפירשו משום דהוי כמאן דליתא, הולין כמאן דליתא כ"ז שאין צלממ"ח, אבל להמכתם משמע דכל שאין צלממ"ח מקומו של הסכך נגרר בתר הקורות המעמידו, ולכן אם למטה מכ' חממ"ל, וגם המעמיד למעלה מכ', אז כל הסכך נחשב למעלה מכ', ושוב ליכא מיעוט בהחלל אלא חלו למעלה מכ'.[12]

בענין הוצין שיורדין עד כ' ולא "תוך" כ'

ח) שם. הנה, מלשון הגמ' משמע דצריך שיהא הולין יורדין תוך כ' ולא רק "עד" כ', וק' הרי לרבא דחלל סוכה תנן והסוכה כשרה אף שהסכך למעלה מכ' כיון שאין בחלל יותר מכ', הרי ל"ל אלא שיהא הולין יורדין על מקום החלל של כ' ולא בתוך כ'. ועי' בתוס' עירובין ג' ע"ב שפי' מה"ט דלשון "בתוך" כ' ל"ד, וכ"ה בטור של"ל אלא שיהא יורדין "עד" כ' בלבד.

וכמו"כ פי' האו"ז עירובין סי' ק"י ובהל' סוכה רפ"ב בכוונת רש"י שפי' כאן ד"מנין עשרים מהן ולמטה" והיינו שפי' רש"י דכשרה כל זמן שיכול למנות מהן ולמטה ואין יותר מכ', והיינו של"ל שיהא הולין תוך כ' אלא עד כ' בלבד. וכן מסיק המשנ"ב בסי' תקל"ג ועי' שם בביה"ל שפי' לשון "תוך" כ' שהוא לרבותא

[12] עי' בריטב"א שמוסיף שכיון שהמעמיד למעלה מכ', הסכך למטה מכ' "כמאן דליתא", אבל שוב פי' דה"ה כסכך למעלה מכ'. ולכאו' א"א לפרש דכוונתו דכל סכך התלוי בדבר למעלה ממנו "כמאן דליתא" לגמרי, והיינו דאיכא בין הוצין וסכך פסול דהוצין תלויין ולכן ה"ה כמאן דליתא, דאין סברא לומר דמשום שהם תלויים שאינם סכך כלל, והגע עצמך אם יש סוכה לא גבוהה כ' ולא נמוכה י', וההוצין משלים לשיעור צלממ"ח, ודאי כשר ולא אמרי' שההוצין כמאן דליתא משום שהם תלויים. אלא כוונת הריטב"א ג"כ דה"ה "כמאן דליתא" למטה מכ' אבל ה"ה כסכך שלמעלה מכ' וכמשמעות המשך דבריו שם.

דאפי' כשההולין תוך כ' מ"מ בחממ"ל פסולה.[13]

ועי' במג"א דר"ל דצריך שיהא תוך כ' וכ"פ גם בדעת הרא"ש והר"ן. ובדעת הרא"ש בזה עי' במש"כ בסי' ג' ומשמע דתוך כ' ל"ד וכתוס' עירובין, וכ"פ הק"נ שם ורוב פוסקים ושלא כמו שפי' המג"א בס"ק ב' בדעת הרא"ש ועי' במש"כ הפמ"ג בביאור הרא"ש לדעת המג"א, ובשעה"ל ס"ק ח' הביא הדעות בזה ומסיק כדעת רוב הפוסקים שכוונת הרא"ש כתוס' בעירובין ול"ל תוך כ', וכ"ה בטור.

ובמש"כ דכן מבואר מהר"ן, ק' וכמו שהק' המחצה"ש שהרי לא כ' הר"ן כן אלא בהולין דחממ"ל ולא חשיבי, אבל כשצלממ"ח חשיבי. ומשמע דס"ל להמג"א דהא דצלממ"ח מהני להר"ן אינו משום שיש חשיבות במה שצלממ"ח בלבד, אלא דכיון דצלממ"ח ה"ה כסכך א', אבל מ"מ לא חשיבי כ"כ כמו סכך א' ממש, וצ"ע. שו"מ שהחזו"א בסי' קמ"ג ד'-ה' נקט ג"כ בכוונת הר"ן כמו שהבין המג"א ולא הבנתי כוונתו.

וגר' שהדבר תלוי במה שנחלקו הראשונים לעיל, שהרי לפי' הר"ן וסיעתו דפי' דחלל סוכה תנן היינו של"ל שיהא הסכך תוך כ' כלל אלא למעלה מכ', ה"נ ל"ל שיהא הסכך תוך כ' כשההולין מרובים וצלממ"ח. אבל לפי' תוס' הרי לעולם צריך שיהא הסכך תוך כ' וכל סכך למעלה מכ' ה"ה סכך פסול, ו"חלל סוכה תנן" פי' דכיון שאין בחלל יותר מכ' הסוכה כשרה אף אם יש סכך פסול למעלה מכ', אבל מ"מ צריך סכך כשר למטה מכ' ושיהא צלממ"ח למטה מכ'. וה"חלל" סוכה שצריך שיהא למטה מכ', היינו עד מקום שמשליס שיעור של צלממ"ח וכמו שפרשנו. ולפי"ז ודאי צריך שיהא הולין יורדין תוך כ' ואם אינם אלא עד כ' הסוכה פסולה שאין סכך כשר כשיעור צלממ"ח. וא"א שיהא צלממ"ח אא"כ יש הולין שיורדין למטה מכ'.[14]

בענין אם סכך למעלה מכ' סכך פסול להנ"ל

ט) ועי' במש"כ הריטב"א בסו"ד דק' במה שסוכה שמקלת סכך למעלה מכ' כשרה, והלא הסכך למעלה מכ' ה"ה סכך פסול ולמה אינו פוסל הסוכה כמו סוכה שיש עליו גג או אילן וכו'. ותי' הריטב"א דאין הסכך למעלה מכ' סכך פסול לפסול מה שתחתיו כיון דאין פסולו אלא מחמת גובהו. וכ' הריטב"א דל"ל לזה דהכא אין הסכך למעלה מכ' פסול כלל וגם יכול לצרף הסכך למעלה מכ' לשיעור צלממ"ח כיון שאין בחלל יותר מכ'.

הרי דלפי' הר"ן וכו' ד"חלל סוכה תנן" היינו של"ל שיהא סכך תוך כ' כלל אלא שלא יהא החלל יותר מכ', ודאי אין הסכך למעלה מכ' פסולה כלל, וכל הסכך יכול להיות למעלה מכ', ורק אם יש רווח בין הסכך שע"ג הסוכה ובין

[13] ע"ע בלשון הר"א מן ההר של"צ אלא כשער הראש למטה מכ', ומשמע שמ"מ צריך שיהא עכ"פ מקצת תוך כ', אבל נר' שיש איזה גמגום בלשונו שם, וצ"ע.

[14] ועי' בחזו"א שכ' להיפך שלפי הר"ן תוך כ' דוקא משום דהוצין לא חשיבי, אבל להתוס' ק'. ועי' שם שפי' דלפי"ז צ"ל דהתוס' בעירובין ג' ע"ב קאי רק לפי' בתרא בתוס' עירובין דף ג' ע"א. ולדברינו דברי תוס' בע"ב קאי רק לפי' קמא. וכ"מ שם דעיקר שיטתו הוא כפי' קמא. (ע"ע במהר"ם שם שמשמע דאף לפי' בתרא לא חזר מזה, וצל"ע שם.)

הסכך למעלה ממנו הוא שיש להסתפק אם לפסול דבכה"ג הסכך למעלה פסולה. וכמו"כ תי' גם הרשב"א בעירובין שם, וכעי"ז באו"ז בשם הריב"א ובר"א מן ההר כאן.

אולם עי' במאירי שמשמע שאף לדעתו וכנ"ל מ"מ ק' לי' במה דהסכך למעלה מכ' אינו פוסל, וכן ברא"ה פי' כאן כדעת הר"ן וכו' ומ"מ לקמן בדף ט' הק' כקו' הריטב"א והולרכו לחדש שהסכך למעלה מכ' אין סכך פסול. וצ"ע הרי גם אם כל סכך למעלה מכ' אין פסול כיון דחלל סוכה תנן. ומשמע דאף למ"ד חלל סוכה תנן רק הסכך שהוא ממש אצל חלל הסוכה כשר ולא הסכך עמו ולמעלה מ"גבוהה מעשריס'". וצ"ע.

בביאור הא דסבר אביי למימר דהוצין יורדין למטה מי' תלוי בהנ"ל

י') ונר' שכמו"כ ביאור שיטת אביי דהוצין יורדין למטה מי' אם אין צממ"ח כשרה תלוי בהנ"ל. דלפי' הר"ן וסיעתו דהוצין לא חשיבי וכמאן דליתנהו דמי, א"כ ס"ל לאביי דכמו"כ בהוצין יורדין למטה מי' כל שאין בו כשיעור של צמ"ח הרי הס בטילי לגמרי. וכ"פ הרא"ה וכו'. (וכעי"ז להס' המכתם ג"כ נגרריס בתר ההוצין למעלה והו"ל כאילו כל הסכך למעלה מי'.) אבל לתוס' אצלינו אין ההוצין "כמאן דליתא" אף בחממ"צ, והא דסבר אביי למימר שהסוכה כשרה כשהוצין יורדין למטה, היינו משום דס"ל דכל שאין בו כשיעור של צמ"ח, אינו ממעט עדיין מחלל הסוכה, וכמו שלענין למעלה מכ' אינו ממעט חלל הסוכה להכשירו, כמו"כ גם למטה מכ' אינו ממעט לפוסלו. ורק בהשלמת שיעור צממ"ח הוא דחשוב סוף החלל והתחלת התקרה.[15]

ויולא לפי"ז שלפי' תוס' לאביי אפי' "מקצת סכך" למטה מי' ג"כ ס"ל להכשיר כל זמן שאין צממ"ח, דל"ש מקצת סכך ול"ש הוצין (וכן לדינא כשרה בדיעבד אם הא דאמר רבא דדירה סרוחה היא אינה אלא לכתחילה בלבד) אבל לשאר הראשונים הנ"ל במקצת סכך למטה מכ' פסולה אף אם חממ"צ, ואף לאביי דהרי ליכא חלל י'.

ויש להסתפק לאביי אם למטה מי' חממ"צ, וגם למעלה מי' חממ"צ ורק בצירוף של כל הסכך הוי צממ"ח, האם סבירא לי' להכשיר גם בכה"ג כיון דלמטה מי' אין צמ"ח מרובה.

ונר' שיש לפרש דהדבר תלוי במחלוקת הנ"ל, שהרי לפי' הר"ן הא דלמטה מי' כשרה כשחממ"צ הוא משום דההוצין כמאן דליתנהו כלל, וא"כ מתסברא שאף לענין שיעור של צמ"ח צ"ל הכי, דלא חשיבי כלל, ואף להנטרף לשיעור צממ"ח עם הסכך למעלה מי' א"א לגרפס כיון שהס כמאן דליתנהו ולא חשיבי סכך כלל. ואם ראויים להנטרף לשיעור של צממ"ח, בהכרח דלא בטילי לגמרי, וא"כ ה"ה ממעטין חלל הסוכה וממילא פסול הסוכה מחמת שאין בו חלל י'.

אבל לתוס' יתכן לפרש דבכה"ג כשרה, שהחלל של הסוכה הוא עד שמגיע הסכך להשלמת שיעור של צממ"ח, והיינו למעלה מי', אבל מ"מ אין ההוצין למטה מי' כמאן דליתא, אלא

[15] עי' בראב"ה שמשמע דק' לי' בדעת תוס' אצלינו ממה שאמר אביי, דלפי' תוס' דאין ההוצין "כמאן דליתא" בחממ"צ, ק' להבין מה שרצה להכשיר אביי אף בחממ"צ, אכן נר' שיש גמגום בלשונו, ואולי צריך לשנות הגיר' בדבריו.

שאינם ממעטין החלל, אבל יש לצרפם לענין שיעור של צלמ"ח דצריך להסוכה.

בביאור החילוק בין צלמ"ח למטה מכ' לרבה ולרבא לעיל בריש פרקין י"א) שם. עי' במה שהק' הראב"ד בהשגות לעיל לדעת רבא דשיעור סוכה כ' משום דדירת עראי בעי', אפי' אם על ההולין מרובין מ"מ הדפנות למעלה מכ', ועי' שם שתי' בדוחק דהפסול תלוי בקומת הסכך ולא בהדפנות. ובמאירי הק' ממיעוט בעפר וכו' ותי' דבמקום שיש ביטול ממילא הו"ל כקרקע דמי. ואולי כמו"כ ס"ל דאם ההולין יורדין למטה ולצלמ"ח גם אין להחשיב הדפנות שלמעלה מיני', וכ"פ הערוך לנר[16].

(וע"ע לעיל שהבאנו ליישב הקו' ממיעוט בעפר באו"א ע"פ מש"כ הקה"י, שאין הפסול בכל הדופן אלא בחלק של הדופן שהוא רחוק כ' מן הסכך, וא"כ הכא ודאי כשר, שכל הדפנות עד הקרקע ה"ה תוך כ' מן הסכך.)

ויש לעי' לדעת רבה דפסול כ' תלוי במה דלא שלטא בי' עינא, ולפי' רש"י ותוס' לעיל בדף ב' בדפנות מגיעות לסכך כשרה משום שע"י רחיית הדפנות האדם ממשיך לראות גם הסכך והוא רואה הסכך דרך הדפנות וא"כ ה"נ למה לא אמרי' דכיון שיש הולין למטה מכ' ירא גם הסכך למעלה מכ', ולמה אין ההולין כמו דפנות המגיעות לסכך להכשיר גם אם חממ"ל. ועי' לעיל בתוס' דף ב' דמבואר דלא שלטא בי' עינא למעלה בקורת המבוי או בגר חנוכה משום דלא רויחא טפי, ומשמע דבדבר דרויחא טפי ועכ"פ בכל שהוא ז' טפחים שלטא עינא למעלה, וה"נ המ"ל הכי אם יש הולין כשיעור של ז' טפחים ולמה השיעור של הולין להכשיר הוא רק אם צלמ"ח.

אולם עי' בט"ז סי' תרע"א ה' שכ' לדבר פשוט דהא דצריך שיהא דפנות מגיעות לסכך היינו שצריך שיהא דופן בכל גובה הסוכה, ואם יש דופן למטה והפסק אויר ושוב דופן למעלה סמוך להסכך, אף שהדופן למטה מכ', מ"מ לא אמרי' דשלטא בי' עינא ע"י הדופן שהוא למטה מכ', ולא אמרי' שיכול לראות הסכך דרך הדפנות אלא באופן שיש דופן מלמטה עד למעלה בלא הפסק כלל. וא"כ ה"נ ל"ש. (ובדברי הט"ז עי' במש"כ לעיל שם.)

ואולי יש לפרש באו"א, שהשיעור של כ' ה"ה דין בצורת הסוכה, וגם הדפנות שמגיעות להסכך ה"ה חלק מצורת הסוכה, אבל בהולין שאינם כשיעור של צלמ"ח אינם חשובים וכמאן דליתנהו ולכן אינם בכלל צורת הסוכה כלל. אבל עדיין ק' לתוס' דס"ל דגם הולין דחממ"ל אינם בטלים ולא חשיבי כמאן דליתנהו. ולשיטתו צ"ע.[17]

עוד יש להק' במה שכ' המאירי לעיל שם דהא דצריך שלטא בי' עינא היינו שע"י רחיית

[16] לענ"ד צ"ע לפרש כן, שאף שיכול לראות המיעוט למטה כמאן דליתא, וכקרקע ממש, ואין הדפנות למטה מן הקרקע בכלל, מ"מ שאני הכא שאין להפסיק הדפנות באמצע, ובפרט שצריך הדפנות להעמיד הסכך. וגם מהמאירי אין מוכח שכוונתו ליישב הקו' מכאן ואולי לא מיירי אלא בעפר או באצטבא למטה. וצ"ע.

[17] ואולי יל"פ שאף לתוס' צריך שיהא הסוכה נבנית בצורה שיהי' שלטא עינא או בהסכך משום שהוא למטה מכ', או בהדופן ועל ידי הדופן ישלוט עינו גם בסכך, אבל שיהא שליטת העין על הסכך מחמת סכך אחר, אינו הצורה של הסוכה הנצרכת, ודוחק.

הדפנות ירחה "קנה" הסכך, (וכ' כן ב' פעמים ולכן אין נכון לומר שאינו אלא שיגרא דלישנא) והיינו של"ל שיהא שולט עינו בכל הסכך אלא במקצתו בלבד, ועי"ז יש ידיעה הצריכה לו. ואע"כ ה"נ כשיש הולין היורדין למטה מכ', אף אם אינם אלא כשיעור חממ"ל, מ"מ הרי שלטא עינא במקצת סכך ולמה לא סגי בהכי להכשיר הסוכה מאחר שיש גם סכך למעלה מכ' להשלים לשיעור של ממ"ח. וצ"ע. ואולי צ"ל כעין הנ"ל דדין כ' ה"ה פסול בצורת הסוכה באופן דלא שלטא בי' עינא מחמת צורת הסוכה, וה"נ אף שיכול לראות אי"ז מחמת צורת הסוכה אלא מטעם אחר, ולא סגי בהכי להכשיר. ועדיין צ"ע.

י"ב) תוס' ד"ה והוצין. משמע דקושייתו הוא בדין ממ"ח למטה מכ' מן ההולין דכשרה ולא דמי למקצת סכך למ"ד דפסלי התם בעירובין. ויל"ע במה שאין הד"ה "אם שלמ"ח כשרה". וע"ע בר"פ דהק' במה דסבר אביי למימר שלמטה מי' כשרה אם חממ"ל. וצ"ע במה דלא הק' כתוס' אצלינו.

בדעת הט"ז בסי' תרל"ג דלא נחלקו תוס' והר"ן

י"ג) שם. וא"ת וכו'. עי' במהר"ם שפי' שקו' תוס' ה"ה לשיטת רבינא שם ולפי' תוס' דס"ל לרבינא דאמרי' "אי קלשת" אף למסקנא ולכן הסוכה פסולה אם בלא סכך למעלה אין בסכך למטה אלא כשיעור חממ"ל. אבל לרבא מפרזקיא פי' תוס' לעיל בדף ב' דלא אמרי' "אי קלשת" ופסול מטעם אחר ומגזרה. וע"ע שם.

ועי' במש"כ הט"ז בסי' תרל"ג דהא דקאמר תוס' דבמקצת סכך אם אין צלמ"ח למטה מכ' פסול, היינו רק למ"ד התם דהסוכה פסולה, אבל לרבא דחלל סוכה תגן אינו כן, וגם תוס' מודה לדעת הר"ן כאן דצריך לחלק בין הולין למקצת סכך. ולכן פסק הט"ז כדעת הר"ן כיון דקי"ל כרבא.

וצ"ע וכמו שהק' היד אפרים שהרי תוס' כ' דבזה "לא היו מכשירין אינך אמוראי" דהתם, ומשמע דלכו"ע צריך שיהא צלמ"ח למטה מכ'. ואף לרבא דחלל סוכה תגן.

ויל"פ דס"ל להט"ז שמש"כ תוס' "אינך אמוראי" לא קאי על רבא אלא על רבא מפרזקיא, וס"ל לתוס' דלא ס"ל דחלל סוכה תגן, ולכן הסכך פסול מצטרף עם הסכך כשר וצריך שיהא צלתה מרובה מחמתה למטה מכ', אבל לרבא דחלל סוכה תגן אין הסכך למעלה מכ' סכך פסול כלל ושפיר יל"פ דאין למטה מכ' אלא חממ"ל ומ"מ הסוכה כשרה.

אבל לפי"ז צריך לדחוק בלשון התוס' שכ' "לא היו מכשירין" והלא אף לרבא מפרזקיא אין הסוכה כשר אלא דלא פסלי' לי' מה"ט אלא מטעם אחר, וצריך לפרש שכוונת תוס' הוא דלא הי' מכשירין אף לולי טעמו לפסול משום גזרה, כיון דלא ס"ל דחלל סוכה תגן, וכ"ז דוחק בלשון התוס'. וצ"ע.

י"ד) גמ' האי דירה ברוחה היא וכו'. כפשוטו פסול מדאו' ואפי' בדיעבד, אולם עי' בלשון הרמב"ם שיש ליזהר וכו' ומשמע דבדיעבד יצא, וכן מדייקים הראשונים עי' בריטב"א ובר"א מן ההר ובס' המכתם, ובשו"ע פסל אפי' בדיעבד וכמו"כ משמע בהטור ועי' בשעה"ל תרל"ג כ"ה, ובחי' מרן

רי"ז הלוי הל' סוכה. וע"ע לקמן בדף י"ב ע"ב בסיכוך בשוונרי ובמש"כ שם.

בהא דצריך מקור לפסול סוכה פחותה מי' טפחים לקמן ולא פסלי' משום דדירה ברוחה היא

ט"ו) גמ' שם. עי' במה שהק' הפנ"י לקמן בדף ד' ע"ב במה שהגמ' הק' מנ"ל דסוכה בעי' י' ומביא מקראי והלא בלא"ה פסול בפחותה מי' משום דדירה ברוחה היא, ופי' הפנ"י בתחילת דבריו דגפ"מ לענין סכך למעלה מי' ודפנות אינם מגיעות לסכך, שמ"מ צריך שיהא דפנות י'. וכמו"כ פי' השפ"א והגרי"ז דהא דבעי' קרא לקמן היינו שצריך דפנות י' ואפי' אם הסכך למעלה מי', ואין בו משום דירה ברוחה.

אולם עדיין ק' וכמו שהק' רעק"א (מובא בחי' רעק"א החדשות) וכמו"כ בשפ"א דמ"מ מנ"ל להגמ' דפסול בכה"ג ודלמא אין לפסול אלא כשהסכך למטה מי' ומשום דהו"ל דירה ברוחה וכמבואר כאן אליבא דרבא.

ומלבד זה לכאו' ק' ממה שהגמ' בדף ה' ע"ב הק' "ממאי דחללה י' בר מסككה אימא בהדי סككה" והיינו שהגמ' מחפש מקור שצריך שיהא חלל י', ולא רק שיהא הדפנות גבו' י' עם הסכך, ולכאו' בזה שפיר יש לפרש דאל"כ דירה ברוחה הוא. ובדוחק יל"פ דעדיין יש גפ"מ לסוכה שהדפנות ט' והסכך למעלה מי', ואין הדפנות מגיעות לסכך, והו"א דל"ל דפנות של י' אלא ט' שהסכך משלימו לשיעור י', ומשום דירה ברוחה ליכא, ומ"מ צריך מקור להצריך מחילות של י' ולא שיהא מחילות ט' בלבד. אבל מריהטת הגמ' משמע דצריך מקור להא דצריך חלל י' בסוכה ולאפוקי אם יש דפנות ט' והסכך משליס לי', ובדפנות מגיעות לסכך, ומ"מ הגמ' מחפש מקור או מקרא או מהלכתא, וק' למה אין לפסול משום דדירה ברוחה היא. ודוחק לומר דהגמ' לקמן קאי שלא אליבא דרבא הכא. וצ"ע.

ועי' במש"כ הערוך לנר (וכמו"כ בשפ"א בשם ס' בית ישראל) שמה"ט פי' הרמב"ם דאין פסול דדירה ברוחה אלא לכתחילה בלבד, ולקמן צריך מקור לפסול בדיעבד. ובאו"א פי' השפ"א דהכא אין הפסול לרבא אלא מדרבנן בלבד. וע"ע בפנ"י ובדעק"א במש"כ לישב באופנים אחרים ובציורים אחרים שאין הסוכה כדירה ברוחה ומ"מ אין בו חלל י'.

ועי' לקמן בדף ה' ע"ב אות ו' שנבאר ע"פ דברי רש"י שם באו"א דאף קו' הגמ' בדף ה' ע"ב "אימא בהדי סككה" אין כוונת הגמ' למצא מקור לצריך חלל י', אלא שצריך מחילות י', ורק לכל מחילות "בהדי סككה" לא הוא מחילות לענין שיעור י' לסוכה. והיינו כדברי האחרונים הנ"ל דמדירה ברוחה לא חזי' מקור למחילות י' והתם אף בדף ה' ע"ב הגמ' מחפש מקור לדין י' של מחילות ובפרט שיהי' מחילות המקיפות מקום חלל ולא מקום סכך. (אבל מ"מ ק' דתיפוק לי' דאם אין הדפנות מקיפות מקום חלל של י' ה"ה דירה ברוחה.)

ע"ע ברע"ב בפירושו למשניות שפי' במתני' דטעמא דפסול משום דדירה ברוחה בעי', ועי' בתוס' יו"ט ובפנ"י שר"ל שכוונתו שבכלל המשנה ג"כ הפסול דדירה ברוחה אבל מ"מ יש אופנים שאין הפסול אלא מקראי וכמבואר לקמן, וכ"ז ל"מ מדברי הרע"ב וצ"ע.

והנה, לכאו' מבואר מדברי הריב"ן שלא כמו שפי' האחרונים הנ"ל, דיעוי' לקמן בדף ה'

בהא דהק' הגמ' מנלן דצריך חלל י', ויש להק' מנ"ל להגמ' דצריך חלל י', ודלמא ל"ל אלא שיהא הסוכה י' עם הדפנות ועם הסכך, ופי' הערוך לנר שם דהגמ' מדייק מלשון המשנה וכמו שפי' הריטב"א דסוכה שהיא "גובהה למעלה" מכ' היינו משום דחלל סוכה תנן, וא"כ כמו שהשיעור של כ' הוא שיעור של החלל, כמו"כ שיעור של י' טפחים ה"ה שיעור בהחלל ואף בלא הסכך. אולם עי' בפי' הריב"ן שם שפי' באו"א דהמקור שצריך חלל י' הוא מהכא דהוצין יורדין שמבואר שהשיעור של י' היינו שיעור בחלל סוכה. ולכאו' כמו שהסוכה שיש בו הוצין למטה מי' הוי דירה סרוחה כמו"כ אם צלממ"ח ג"כ הוי דירה סרוחה מכ"ש, וא"כ מבואר שהגמ' שם מחפש מקור לפסול גם במה שהוא דירה סרוחה ואין הגמ' שם מיירי רק במקום שאינה דירה סרוחה בלבד, ושלא כמו שפי' האחרונים הנ"ל.

ולפי דברי הריב"ן לכאו' צ"ל דהא דס"ל לרבא דדירה סרוחה תנן, היינו רק אחר דילפי' מקראי לקמן בדף ה' שצריך חלל י', אז פי' רבא דהיינו משום דדירה סרוחה היא, והפסוק מגלה השיעור של דירה סרוחה, והיינו כוונת רבא דאפי' אם יש בסוכתו חלל י', מ"מ הא דצריך חלל י' היינו משום דבפחות מזה לא הוי דירה כראוי אלא דירה סרוחה, וא"כ אף בחממ"צ שייך פסול זה ואע"פ שיש בו חלל י', כיון דמ"מ יש הוצין היורדין לתוך י' ודירה סרוחה היא.[18]

אולם נר' דק' לפרש כן, שהרי התס מבואר שלר' יהודה ילפי' מהלכתא דצריך חלל י', ובהלכתא לכאו' א"א לפרש דהיינו משום דדירה סרוחה היא. ואין למידין מן ההלכתא בכה"ג.

ואולי יל"פ באו"א דשאני סוכה למטה מי' כשכל הסכך למטה מי' ובין כשהוצין יורדין, שהרי בטעמא דהוצין יורדין הוי דירה סרוחה עי' במאירי שפי' שההוצין מצערו, וכמו"כ בר"י מלוניל שהם מזיק אותו ונוקרין את עינו. ואולי יל"פ דהיינו רק אם יש דברים שיורדים מן הסכך, אבל כשיש שטח של סכך פחות מי' אי"ז דירה סרוחה ויכול אדם לישב ולמצמם מושבו בפחות מי', ורק בהוצין שיורדין מן הסכך ויש לו רווח של י' ברוב מקומות שבסוכה אז לא יצמצם עצמו כראוי ויבא לידי צער אח"כ בתנועתו בסוכה כשהם מכים אותו על פניו ובעיניו וכו'.

וכמו"כ משמע גם מלשון הר"י מלוניל שפי' בהא דנוי סוכה אינן ממעטין מחלל י' דהיינו משום שיכול אדם לצמצם עצמו לישב תחתם. וק' הרי מ"ש מהוצין דלא אמרי' הכי. ונר' שיש לחלק וכנ"ל. (וס"ל להר"י מלוניל דהא דנוי סוכה אינם ממעטי' לא איירי בדברים התלויים שיורדים כמו הוצין אלא בסדינין נאים וכו' דלא דמי להוצין בלבד. ואילו לשאר הראשונים שלא מי' כן לקמן בדף י', יל"פ דס"ל דנוי סוכה אינם ממעטין אף באופן שהם דומים בצורתם להוצין, ולכן הוצרכו לישב באו"א. וע"ע לקמן בסמוך בענין נוי סוכה.)

ולפי"ז יל"פ גם מש"כ הריב"ן להוכיח מכאן שצריך חלל י', שאין כוונתו אלא להוכיח מהא דפסול בצלממ"ח גם אליבא דאדיי, ומבואר

[18] וכן מסתברא שאין השיעור של י' מן הסברא בלבד, דהרי מבואר לקמן דאפי' אם יש נויי סוכה תוך י' אינה דירה סרוחה, עד שיעור של ו' טפחים, וא"כ רחוק לומר שבלא קרא יש לומר מן הסברא דשאני הוצין ששיעורו בי'.

דצריך חלל י', אבל התם אין בו משום דירה קרוחה וכנ"ל דכיון דכל הסכך או עכ"פ כשיעור של צלמ"ח הוי למטה מי', האדם מצמצם עצמו ולא הוי דירה קרוחה שמזיקו, אבל בחממ"ל אין אדם מצמצם עצמו וכנ"ל ובזה הו"ל דירה קרוחה ופסול בלא"ה אלינא דרבא.

בחילוק בין נוי סוכה והוצין

ט"ז) שם. עי' לקמן בגמ' דף י' שאם מיעט הסוכה בנוי סוכה אין הנוי ממעטין, ועי' בס' המכתם שם שכ' דא"א לפרש הגמ' שם בנוי סוכה למטה מי', דא"כ לא עדיף מהולין ודירה קרוחה היא, אלא צ"ל שכוונת הגמ' דאין הנויי סוכה ממעט מכ' להכשיר. אולם רוב ראשונים שם מפרשים דשאני נוי סוכה מהולין, ועי' בתוס' שם שכ' כן ולא פי' במה שונה הולין מנוי סוכה. ובתשו' הרשב"א ח"א כ"ו כ' שנויי סוכה בהכרח אינם גורמים שיהא דירה קרוחה, שהרי אם הי' מצערו לא הי' מניחם שם משא"כ בהולין שלא הניחם שם ברצון.[19] ובריטב"א שם פי' באו"א דנוי סוכה בטילי להסוכה. ומשמע דהולין אינם בטלים כיון שהם חלק מן הסוכה עצמה משא"כ נוי סוכה שאינם חלק מהסוכה או הסכך. (ויל"ע בנוי סוכה שכשרים לסכך, וע"ע שם עוד בענין זה.)

ובאו"א יל"פ ע"פ מש"כ באות הקודמת שיל"פ דנויי סוכה מיירי בסדינין או דבר שאינו מזיקו כמו ההולין ובאופן שיכול האדם למצמם מושבו באופן שלא יצערו, אבל בהולין א"א ולכן חשוב כדירה קרוחה, וכ"מ גם מהר"י מלוניל, עי' מש"כ כאן בהולין שהם מזיקין אותו, ואילו לקמן שם פי' בנוי סוכה שיכול אדם לצמצם עצמו.

ע"ע לקמן בדף י' ע"ב אות ג' במש"כ.

בשיעור של הוצין לפסול תוך י'

י"ז) יש להסתפק בשיעור הולין היורדין לתוך הסוכה לפסול שהרי רחוק לומר שכל שיש ב' הולין בלבד הוי דירה קרוחה. וכפשוטו ראוי שיהא השיעור כפי ראות עיני בני אדם, ובאופן שההולין מפריעין ישיבתו שם ומצערו הסוכה פסולה. ועי' בלשון המחבר שאפי' חממ"ל פסול, ולא כ' שיעור למטה. ול"ע. (שו"ר בס' תורת חיים שהביא שהגרח"ק שליט"א השיב לו שהשיעור הוא כשההולין מצערו וכנ"ל.)

עוד יש להסתפק אם כשיש הולין באופן שהם מפריעים אותו, האם כל הסוכה פסולה עי"ז או"ד רק מקום ההולין ובמקום שהם מצערו, או"ד אדרבה ויש להכשיר כל הסוכה ובלבד שיהא בו מקום זע"ז פנוי מן ההולין דכל שאר הסוכה דמי לפסל היוצא לקמן. וכנר' שהדבר שנוי במחלוקת, עי' בב"י סו"ס תרל"ג במי שחקק בתוך סוכה למטה מי' דכשרה, אבל כ' הטור שהוא רק במקום החקק, והק' הב"י מ"ש שלא בתוך החקק ולמה אין להכשיר מדין פסל היוצא. ותי' שם הט"ז והפרישה דשאני התם דדירה קרוחה היא, הרי דס"ל דאין להכשיר דירה קרוחה מדין פסל היוצא. ואילו להב"י משמע שיש להכשיר. וע"ע במג"א סי'

[19] ועי' בפתחי תשובה שמסתפק בנוי סוכה שתלויים בהוצין אם ההוצין פוסלים הסוכה או"ד כיון שרצה בהם אגב הנוי סוכה שאני. עוד יש להסתפק לדעת הרשב"א בנוי סוכה שנפלו מקצתם בתוך החג, ובאופן שא"א להסירן משום איסור מוקצה, האם דומים להוצין ופסלי או לא.

תרל"ד מ' לענין קיטוניות וסוכה שאין בו זע"ז ומצורף לסוכה גדולה, ולדעתו אם כיון שהוא מקום לר פסול, ואינו כפסל היוצא, וכשפוטו היינו כדעת הט"ז. (ועי' אם במחצה"ש.) ולפי"ז לדעת הט"ז והמג"א וכו' גם כאן אין להכשיר כל הסוכה מחמת הזע"ז שאין בו הוצין. אבל להב"י עדיין יש להסתפק.

<u>ע"ב בענין הוצין יורדין</u>

<u>בענין בנה אצטבא כנגד דופן האמצעי</u>

בענין ד' דפנות לסוכה

י"ח) רש"י ד"ה דופן האמצעי, דסתם סוכה בת ג' דפנות וכו'. כוונת רש"י לפרש לשון "אמצעי" דאילו בסוכה של ד' דפנות אין בו "אמצעי" כלל. ולכן פי' דמיירי בסוכה סתם והוא בג' דפנות.

אולם מובא בפוסקים שיש להדר לעשות סוכה בד' דפנות ועי' בחיי אדם, וכמו"כ מובא בשל"ה ומשום "זה אלי ואנוהו". וכעי"ז בתוס' ר"ה דף כ"ח ע"ב דאין בל תוסיף בסוכה של ד' דפנות דאדרבה בזה הוי טפי "תשבו כעין תדורו". (ויל"ע אם דברי השל"ה שפי' משום זה אלי ואנוהו ה"ה שלא כתוס' שם או"ד שהכל ענין א'.) וכ"מ גם מלשון הרמ"א בסי' תר"ל ה' ועי' שם במשנ"ב ובמש"כ במשנ"ב מהדו' דרשו בענין זה. ול"ל דמ"מ "סתם סוכה" הוא הסוכה דמתני' והוא בג' דפנות, ואף שלא כתב במתני' אלא שאם אין בו ג' דפנות שהסוכה פסולה, מ"מ עדיין ראוי לקרות סוכה בת ג' דפנות בשם "סתם סוכה".

י"ח-ב') רש"י ד"ה על פני כולה. "ואצטבא הוא בנין אבנים וטיט". גר' שכוונת רש"י דעדיף מעפר ואף למ"ד דעפר סתם אינו בטל הכא שאני ולכו"ע ה"ה בטל אף בסתם או אפי' אם דעתו לפנותו כיון שנעשה בטיט. (ואולי מש"כ רש"י כאן בא"ד הוא לפרש של"ל שיהא דבוק להכותל, ורק אם מגיע עד מקום הכותל סגי כיון שהוא קבוע שם בטיט ובטל לגמרי אף אם אינו דבוק להכותל.)

במש"כ רש"י ששיעור סוכה הוא ז' ומשהו

י"ט) בא"ד רש"י ד"ה על פני כולה וכו' שבעה טפחים ומשהו. עי' במהרש"א שהק' במה דכ' רש"י כאן (וכן בע"ב) דשיעורו בז' ומשהו, והלא אין שיעורו אלא ז' בלבד וכמבואר לקמן. וכן בירושלמי איתא דשיעורו זע"ז משום דגברא באמתא יתיב, ועוד א' לשלמן הרי כאן ז'.

והנה, במש"כ המהרש"א שמבואר מירושלמי שצריך זע"ז בלבד, לכאו' מבואר מרש"י שלא כפי' הירושלמי שהרי שיעורו של הירושלמי הוא באדם שעומד או יושב זקוף ולכן גברא באמתא יתיב, אבל רש"י לעיל בדף ב' ע"ב פי' דצריך רחשו ורובו ושלחנו באופן שהוא מיסב על צדו, ושלא כשיעורו של הירושלמי (וע"ע לעיל דף ג' ע"א אות ד' במש"כ בזה). ומש"כ המהרש"א שב"כמה מקומות" מבואר ששיעור זע"ז בלבד צ"ע בכוונתו.

ועי' בפנ"י שתי' דשיעור זע"ז, אבל הכא שאני שהרי לרבא דצריך שיהא הדפנות ראויין לדירת ערעי, היינו רק משום שאין האדם מתשיב הדפנות למטה מן האצטבא, ולכן לא חשוב אלא כדפנות שמתחילות מן האצטבא בלבד. ואם יש

באצטבא רק שיעור זע"ז בגמלוס צריך שיהא דפנות חוץ מהאצטבא ולא על גביו, והרי הוא צריך לעובי הדופן אף כנגד האצטבא וא"כ יש דפנות יתירות על כ' (באופן שע"י האצטבא הוי סוכה של כ' בגמלוס).

והנה מש"כ הפנ"י דטעמא דלא הוי דפנות שאינם ראויים להיות ערמי משוס דלא איכפית לי' בהני דפנות, הרי דבריו שלא כדברי הראשונים לעיל עי' במש"כ בהשגות הראב"ד לישב דאזלי' בתר גובה הסכך, ובאו"א כ' המאירי דכל שהוא בטל ה"ה כקרקע גמור, ולא משמע כמו שפי' הפנ"י משוס דלא איכפית לי' בהדפנות, אלא דהו"ל כדפנות שהם תחת הקרקע שאינם דפנות כלל, וכמאן דליתנהו, אבל לא משוס לא איכפית לי' בהו, וא"כ אפי' בדפנות שבצדי האצטבא ולא על גביו כיון שאין בחלל אלא כ' כשר.

ובלא"ה ק' שאפי' אף אם יש לו עוד משהו על ז' דלמא מ"מ לא רצה לגמלס עצמו יותר ע"י נתינת הדפנות על האצטבא, וכמו שלמעשה הוא עושה שהדפנות אינם על האצטבא, ואפי' בז' ומשהו הרי הוא רוצה בהדפנות אפי' כנגד האצטבא.

ומלבד זה הרי מלשון רש"י משמע דשיעורו של סוכה הוא בז' ומשהו, ולפי הפנ"י הו"ל למימר "שבעה טפחים דהיינו ראשו ורובו ושלחנו ועוד משהו". ומשמע דס"ל לרש"י ששיעורו של ראשו ורובו ושלחנו ה"ה ז' ומשהו. ועדיין יש לעי' במקורו. ועי' בערוך לנר.

(ויש לעורר שהרי לעיל בדף ג' ע"א כ' רש"י שצריך ז' לראשו ורובו, ויש שמשנים הגיר' ברש"י להוסיף גם "שלחנו" אבל מלשון רש"י משמע דצריך ז' לראשו ורובו, וא"כ אולי ס"ל לרש"י דלמ"ד דצריך שלחנו צריך להוסיף עוד משהו, ובהאי משהו הוא דפליגי. וקי"ל כב"ש דצריך גם שלחנו ולכן צריך ז' ומשהו. אכן עי' ברש"י לקמן בדף ט"ז ע"ב בסוף העמוד, דהתם ג"כ לא גרס "ושלחנו" וא"א לישב כהנ"ל. וצ"ע.)

בביאור דין פסל היוצא מן הסוכה לקמן דף י"ט

כ') רש"י ד"ה כשרה. כל הסוכה וכו'.

הנה שיטת רש"י דכל הסוכה כשרה ואף החלק שאין בו אצטבא והוא מדין "פסל היוצא מן הסוכה" לקמן בדף כ'. והיינו כמו שפי' שם דמיירי בסכך "לפנים מן הסוכה" ועי' שם בפי' רש"י דמיירי כשא' מן הדפנות יוצא יותר מן האחר שכנגדו ומ"מ הסוכה כשרה. ופי' רש"י דהו"א דכיון דלא ממשיך דופן השני כנגד הראשון הרי "מוכח מלתא דבאפי' נפשי' היא והא לית בה שבעת טפחים בהכשר סוכה". אולם בביאור המסקנת הגמ' שם כנר' שנחלקו המפרשים וכדלהלן. א' ז"ל רש"י שם "קמ"ל דמן סוכה הוא והוי כשתים כהלכתן ושלישית אפי' טפח דלא ממשכא עד הרביעית וכשרה". וכפשוטו כוונת רש"י דקמ"ל דלא אמרי' דמוכח מלתא שבאפי נפשי' היא, אלא אמרי' דאף מה שממשיך דופן א' ה"ה בכלל הסוכה הכשרה וכמו בכל סוכה שיש בו ג' דפנות וא' של טפח, ובהכרח שאף החלק חוץ מטפח כשרה דהרי א"א לאכול בטפח בלבד וצ"ל דכל שכנגד הדופן האורך ה"ה כשרה, וזהו דינא דג' דפנות וג' אפי' טפח, וה"נ ל"ש, ומאחר דליכא הוכחה דבאפי נפשי' הוא, הרי הוא חלק מן הסוכה וכשרה כולה מדין ג' אפי' טפח דה"נ לא גרע מזה. וכמו"כ פי' הק"נ בביאור החידוש דפסל היוצא, עי' במש"כ שם, וכן

הוכיח גם ממש"כ הרא"ש בסי' ל' בשם האבי עזרי דבפסל היוצא שאין בו אפי' דופן א' פסול, ולא אמרי' דכיון שיש סכך, ויש הכשר סוכה קטנה, גם מה שאין לו דפנות כשרה אלא רק כנגד הדפנות כשרה, ומשום דהו"ל כסוכה של ב' דפנות וג' של טפח.

אולם מאידך עי' בערוך לנר שכ' דהחידוש של פסל היוצא הוא שיש להכשיר גם במקום שאין בו הכשר סוכה וכגון אם אין במקום זה דפנות כשרות ומ"מ כשרה. וכ' שם לדחוק גם בכוונת רש"י שמשמע דהוא מדין ג' אפי' טפח, ועי' שם[20]. והיינו דאפי' לפי המסקנא דגמ' שם אמרי' דהחלק שיוצא חוץ מן הדופן הקצר ה"ה "סוכה בפנ"ע" ולא דמי להא דמכשרי' בג' אפי' טפח, דהתם אין בדופן השלישית הכשר סוכה, אבל אם יש בדופן שלישית הכשר סוכה ובשיעור ז', ומ"מ א' מן הדפנות יוצאות וממשיך יותר מהדופן כנגדו, אז מה שהוא כנגד הדופן הארוך בלבד ה"ה כסוכה ב"אנפי' נפשי" שאין בו אלא דופן א'. ומ"מ הסוכה כשרה כיון שהוא "מן סוכה", שאף שאינו אלא באנפי' נפשי' מ"מ יש להשכיר הסוכה כיון שהוא אצל הסוכה כשרה ו"נדון כסוכה" ע"י המשכת כשרותו של הסוכה הכשרה גם למקום שאין בו אלא דופן א'. ואף שאין בו "ב' דפנות ושלישית אפי' טפח" אלא דופן א' בלבד מ"מ כשרה גם מקום שאין בו אלא דופן א'.

וכדברי הערוך לנר ג"כ משמע מסוגית הגמ' בדף י"ד ע"ב בסוף העמוד דמבואר התס דס"ל להגמ' להכשיר הסוכה מדין פסל היוצא אף כשאין אפי' דופן א' כנגד הסכך, וכנ"ל, דל"ש כשיש דופן א' או כשאין בו אפי' דופן א'.

ועי' בק"נ לקמן בדף י"ט שכ' לדחות בכוונת הגמ' שם שאינו אלא לדחויי' אבל למסקנא לא קי"ל הכי.

הרי שנחלקו האחרונים בביאור כוונת רש"י בדין פסל היוצא, ולדעת הק"נ הוא מדין ב' דפנות וג' אפי' טפח שהסוכה ממשכת עד מקום הדופן הארוך, מהלכתא, והא דמכשרי' בדף י"ד משום פסל היוצא גם בלא דפנות אינו לפי המסקנא, ולדעת הערוך לנר דין פסל היוצא לרש"י הוא להכשיר אפי' במקום שאין דופן א' ארוך אלא שמאחר שיש שיעור סוכה כשרה, גם מה שיוצא ממנו ובפסול וכגון שאין בו דפנות כלל, מ"מ כשרה אגב הסוכה הכשרה.

בדעת הרי"ד והרא"ש בהנ"ל

ב"א) ונר' שבביאור החידוש של פסל כבר נחלקו הראשונים, וז"ל הרא"ש בסי' ג' "פרש"י כשירה כל הסוכה אפילו מן האיצטבא והלאה דמונין חללה מראש האיצטבא למעלה ונמצא דופן האמצעי כולה כשירה ודפנות הצדדין ברוחב האיצטבא הוכשרו בה והרי כאן סוכה קטנה כשירה ואמר לקמן (דף יט א) פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה ומפרשינן ליה אם יש הכשר סוכה ביחד ועוד יש בסוכה משם והלאה פסל דהיינו סכך העשוי מפסולת גורן ויקב ויוצא מהכשר סוכה שאין לו הכשר דפנות נידון כסוכה וכל הסוכה כמו שהיא גדולה כשירה. והקשה ה"ר ישעיה דהא דאמרינן לקמן פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה היינו היכא דאית ליה הכשר דפנות אלא דלא מוכחא מילתא כולי האי מש"ה נידון כסוכה אבל הכא

[20] ע"ע במהרש"א שם בפי' ההו"א דגמ' והערוך לנר חולק עליו גם בזה ופי' כדעתו, ומשמע שלפי המהרש"א צ"ל כפי' הק"נ, ואכה"מ להאריך בזה. וע"ע לקמן.

דמן האיצטבא והלאה גבוהה יותר מכ' אמה מהיכי תיתי לה הכשר אילו סוכה המסוככת חציה בסכך כשר וחציה בסכך פסול אף על פי שיש שיעור הכשר בסכך הכשר היושב תחת סכך פסול, מי יצא ידי חובתו ה"נ הכא דכל למעלה מכ' סכך פסול וכשפודין של ברזל דמי. עכ"ל.

וגר' בכוונת קו' הרי"ד כהג"ל דס"ל להרי"ד כפי' של הק"נ וכמשמעות רש"י לקמן שם דהא דמכשרי' למסקנת הגמ' הוא משום שאין הסוכה באפי' נפשי', אלא הו"ל כב' דפנות וג' טפח דכשרה וה"נ ל"ש. וא"כ אין להוכיח מיני' להכשיר מקום שאין בו הכשר סוכה וכגון שלא על האצטבא שאין בו הכשר סוכה שהסכך פסול.

ולכן פי' הרי"ד דהכא לא מכשרי' חוץ מן האצטבא שאין הוכחה כלל להכשיר אלא כנגד הדופן האחרון וכמו בכל סוכה של ב' דפנות וג' אפי' טפח. אבל שלא על האצטבא אין להכשיר.

ולענין החידוש של הגמ' לפי"ז עי' בר"ן שפי' דהו"א לגזור שיבא לאכול שלא על האצטבא, קמ"ל דלא גזרי', ובריטב"א משמע שלפי האמת אין חידוש אלא אטו הסיפא הוא ושכן משמע מהמשך הגמ' דאין חידוש כאן כלל. (אולם גר' דהא דהר"ן והריטב"א מפרשים שלא כרש"י אינו משום קו' הרי"ד אלא משום קו' אחרת וכמו שנבאר לקמן בעזה"י.)

וז"ל הרא"ש "וג"ל לקיים פירוש רש"י דהא דאמרינן לקמן גבי פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה ומשכה חד דופן בהדיה מדקרי ליה פסל היוצא מן הסוכה על כרחין שאר שתי הדפנות לא שייכי להאי יוצא דאי שייכי ליה הרי יש ב' מחיצות שלימות ואחת קצרה כדין הכשר סוכה ובכלל הסוכה הוא אלא כדפרשינן לקמן דאחר שעשה מחיצה השלישית ארוכה באורך סוכתו אף על פי שהיה לו די בז' טפחים גלי בדעתיה מה שאינו בין ב' המחיצות אינו בכלל סוכתו ואין לפסל היוצא אלא מחיצה אחת אפילו הכי נידון כסוכה ועוד הא אמרינן לקמן לחד פירוש אם רובה נלתה מרובה מחמתה ומיעוטה חמתה מרובה מגלתה מותר לאכול בה אף באותו מיעוט אף על פי שאינה מסוכך כהילכתה ומה שהקשה מסוכה שחציה סכך פסול לא דמי דסכך למעלה מכ' לא מיקרי סכך פסול כדפירש ר"ת כיון דמין כשר הוא ואינו נפסל אלא מחמת גובהה הלכך כיון דמקצתו כשירה אידך נידון כפסל היוצא מן הסוכה" עכ"ל.

הרי דפי' הרא"ש לישב שיטת רש"י דדין פסל היוצא אינו משום שיש בו ג' דפנות, שאין בו אלא דופן א' בלבד ומ"מ כשרה משום שיוצא מן הסוכה הכשרה ואף שאין בו הכשר סוכה הסוכה כשרה וה"נ אף שאין המקום שלא על האצטבא כשרה מצד עצמו כיון שהוא למעלה מכ' מ"מ כשרה מדין פסל היוצא שיש לצרף מקום שאין בו הכשר סוכה עם המקום שיש בו הכשר סוכה כיון שיוצא ממנו.[21]

ואע"פ דלא אמרי' הכי בסכך פסול בהדי סכך כשר וכמו שכ' הרי"ד, וגם הרא"ש מודה לזה, מ"מ אמרי' הכי כאן כיון שאין הסכך פסול אלא שהוא למעלה מכ', ואינו סכך פסול ממש, ולכן דמי למקום שאין בו דפנות כשרות, ויש לדמות הסכך כאן דכשר בעצמותו ואין בו אלא פסול מחמת גובהו, לדפנות שג"כ אינם עיקר

[21] כן נר' בכוונת הרא"ש ואף שהק"נ לא פי' כן, הרי אף הק"נ כ' שכן משמע מלשונו, וכ' לדחות בכוונתו משום קושייתו שם מדברי הרא"ש לקמן בשם הראבי"ה וכמו"כ מסוגיית הגמ' לקמן דף י"ט וכמו שמשמע מרש"י שם, ובעזה"י לפי המבואר לקמן יש ליישב קושייתו משם.

כשרותו של סוכה, אבל במקום שאין סכך או שיש סכך פסול בעצמותו לכו"ע לא אמרי' שיכול להמשיך.[22]

וע"ע בלשון הר"ן שהק' על שיטת רש"י באו"א וכתב שאין לדמות הסכך להדפנות שהסכך פסול בד' טפחים. הרי דס"ל שאע"פ שאין הסכך פסול אלא מחמת גובהו מ"מ אין לדמות לדהתם שאין הפסול אלא משום שאין בו דפנות. ומדבריהם ג"כ משמע דביסוד ס"ל כמו שפי' הרא"ש שהחידוש של סוגיא דפסל הוא שיש להמשיך כשרותו של סוכה למקום שאין בו כשרות של סוכה, כיון שיוצא מסוכה כשרה, ומ"מ ס"ל שאין לומר כן אלא במקום שאין בו כשרות הסוכה מחמת חסרון בהדפנות אבל כשיש חסרון מצד הסכך לא.

(וכמו"כ משמע מפי' המאירי והס' המכתם ור"א מן ההר שפי' כשיטת רש"י ומפרשים שמדין פסל יש ללמוד שיש להמשיך הסוכה וכשם שרואים כאילו יש דפנות אף שאין כשרות בדפנות כמו"כ אמרי' לענין האצטבא דהוי כאילו נמשך האצטבא וגם המקום שאין על האצטבא כשרה. וכנ"ל.)

בשיטת רש"י

כ"ב) אבל עדיין יש להק' בדעת רש"י, שהרי רש"י לקמן כ' להדיא דקמ"ל דפסל היוצא הוי כשתיס כהלכתן ושלשית יוצא טפח ומשמע כמו שפי' הק"נ וכהבנת הרי"ד דהתם הסוכה כשרה לגמרי ורק "דלא מוכחא מלתא כולי' האי". וא"כ כאן שאין המקום שאינו על האצטבא כשרה אין להוכיח משם.

ואפי' אם נאמר דהכא אין הסכך פסול אלא מחמת גובהו, נר' שא"א לדמות להתם אלא לפי הבנת הרא"ש דמבואר מפסל היוצא שיש להכשיר גם מקום שאין בו הכשר סוכה, אבל אם אין מוכח מדין פסל היוצא שיש להכשיר ולהמשיך למקום שאין בו כשרות הסוכה לגמרי, ודאי אין להכשיר שום מקום שאין בו כל הדברים שצריכים לכשרותו של הסוכה מדין פסל היוצא.[23]

וא"כ ק' במה שכ' רש"י לדמות חוץ מן האצטבא לפסל. וכמו"כ ק' מפשטי' דגמ' לקמן דף י"ד דאף בלא דפנות כלל יש להכשיר משום פסל היוצא, ולא אמרי' דרק במקום שיש להכשיר משום ג' דפנות וג' אפי' טפח הוא שהפסל היוצא כשר. ודוחק לומר כמו שדחק הק"נ דהגמ' שם לא קאי למסקנא.

ועי' בערוך לנר שמדחה בכוונת רש"י שם בדף י"ט, אולם עי' במאירי שכ' ג"כ כשיטת רש"י אצלינו ופי' משום שאנו רואים האצטבא כאילו נמשך יותר, ומ"מ התם פי' החידוש של פסל שהוא מדין ג' דפנות וג' אפי' טפח, ובדבריו שם א"א לדחות כמו שדחה הערוך לנר בכוונת רש"י שם, וא"כ הק"ל, ודוק.

---

[22] ולכאו' מבואר מדברי הרא"ש דהפסול בסכך למעלה מכ' ה"ה פסול בהסכך ולא בהדפנות וכ"מ גם מלשון הרי"ד, ואילו מרש"י ל"מ הכי, וק' לפי מה דקי"ל כרבא ולדעתו לכאו' הפסול בדפנות ומשום דבעי' דירת עראי. ועי' במש"כ בזה לעיל בדף ב' ע"א אות מ"ב, ובאות מ"ב-ב' בארוכה. וע"ע בענין זה והנוגע לדין תעשה ולא מן העשוי במי שבנה אצטבא, בדף ג' ע"ב אות ג', ובקה"י סו"ס ג'.

[23] וכן להרי"ד יתכן דס"ל דסכך למעלה מכ' אינו כסכך פסול ומ"מ ס"ל דאין לדמות לפסל וכנ"ל. ומה שהק' מסכך פסול הוא לרווחא בלבד, אבל אף לפי מה שהרא"ש מחלק בין סכך פסול וסכך שאינו פסול אלא מחמת גובהו, ודאי אין להוכיח מפסל להכשיר כאן אא"כ נפרש דהתם מבואר שיש להכשיר מקום שאינו כשר בעצמותו אלא מחמת הסוכה אצלו.

ונר' דס"ל לרש"י דהא דפסל היוצא כשר הוא מדין ב' דפנות וג' אפי' טפח, וכמשמעו לקמן שם, אבל הא דינא דג' אפי' טפח ה"ה משום שאנו רואים הדופן השלישית כמלא עד מקום שמגעת הדופן האורך כנגדו. והיינו דאין ההכשר סוכה בפחות מג' דפנות שהרי צריך שיהא האדם "בתוך" הסוכה, ומה דמכשרי' אף בטפח היינו רק משום דהדופן הג' כדופן שלם לענין זה, ואף כשאין בו אלא טפח, הרי במקום שבתוך הסוכה משוב שהוא מוסגר ומוצנע בתוכו כל הצורך. וא"כ מיני' שמעי' שאף במקום שאין בו דפנות או שכך כשר כראוי להכשיר הסוכה מ"מ כשר כל זמן שהוא באותה סוכה שיש בו חלק כשר, וא"כ דין פסל נלמד מדין ב' דפנות ואפי' טפח, אבל לא משום שגם בפסל יש ב' דפנות וג' אפי' טפח ממש, אלא משום שמסתברא לדמותם.[24]

שו"ר שכ"פ הקה"י בסי' ג' והוכיח בשיטת רש"י ממש"כ רש"י לקמן בדף ז' בסוגיא דמיגו דהוי דופן לענין סוכה שפי' רש"י דכיון דהוי "דופן שלמה" לענין סוכה ה"נ לענין שבת, הרי דהא דמכשרי' בטפח היינו משום דהוי כדופן שלמה לענין סוכה וכנ"ל. אולם, לענ"ד מש"כ רש"י שם יל"פ כן לכו"ע, שהרי ודאי א"א לפרש שרואין הדופן כאילו הוא שם ממש, אלא שכשיש ב' דפנות וא' של טפח, הרי גם במקום שאינו כנגד הטפח חשיבי "בתוך" הסוכה ואף שאין נר' כן ולא מוכחא מילתא כולי האי, וכלשון הרי"ד, מ"מ מספיק ייחוסו של האדם היושב לכל הדפנות להכשיר מקומו עד מקום הדופן האורך ולראותו כאילו הוא יושב בתוך סוכה עם ג' דפנות וזה נר' דלית מאן דפליג, ולא פליגי אלא אם יש לדמות גם פסל היוצא לזה, שהרי להרי"ד אין לדמות מקום שב"תוך" סוכה כשרה למקום חוץ ממנו, ולרש"י גם מה שתחת הסכך כשר בלא דפנות כשרות וכו' הו"ל ג"כ מוסגר כמו מקום שבתוך ב' דפנות וג' של טפח, ודוק.[25]

ולכן בדף י"ד הגמ' מכשיר גם מקום שאין בו שום מחיצה מדין פסל, וכמו"כ בסוגיא דידן דאף בלא דפנות כלל במקום הסכך כיון שיש דפנות הכשרות, גם כשהוא במקום שאין אלא

[24] ביתר ביאור, נר' דס"ל לרש"י דהא דמכשרי' הסוכה בב' דפנות וג' אפי' טפח, היינו משום שנחשב שהוא יושב בסוכה ככל הצורך, אבל אי"ז רק משום ייחוסו להדפנות בלבד, אלא משום שע"י הטפח בדופן ג' יש מקום בסוכתו שמוסגר מג' צדדין, ולכן אף חוץ מאותו מקום ג"כ שייך להחשיב ישיבתו בתוך הסוכה, כיון שאף מקומו חוץ מאותו טפח ה"ה מן הסוכה שהוא מוסגר בג' צדדין. ומש"כ הראשונים שרואין את הדופן הג' כאילו הוא נמשך וכמו"כ הכא שרואין האצטבא כאילו נמשך, פירושו דרואין שהוא "בתוך" הסוכה כמו במי שיש לו דפנות מכל צדדיו, אבל היינו ע"י מה שיש עכ"פ מקום שמוסגר מכל צדדיו בדפנות וסכך, ולכן יש לדמות גם לפסל היוצא ואף כשאין בו דפנות כלל.

ועי' במאירי שכ' דרואין כאילו האצטבא מתפשט, וכ"ה בראא"ש בקושייתו על רש"י דמרש"י מבואר שרואין החפירה כמאן דמליא.

וכ"ה במשנ"ב בביאור מה דקי"ל כרש"י. ועי' בקה"י סו"ס ג' שמסתפק לפי"ז במי שיושב למטה ממקום האצטבא וחוץ מן האצטבא, שהרי לסברת הראשונים אין להכשיר אלא למעלה מגובה האצטבא בלבד כיון שלמטה ממנו הו"ל כמאן דמליא. ועי' שם שהניח בצ"ע, ובפסוקים אין נזכר לחלק בכה"ג. ונר' דאין כוונת הראשונים שרואין המקום כמליא ממש, אלא דכמו שאם הי' מלא ה"ה בתוך סוכה כשרה, ה"נ ל"ש וכנ"ל. (ואולי גם סברת הקה"י הוא רק לפי משי"כ שם להוכיח שצריך שיהא הכשר סוכה בקרקעו של הסוכה ולא למטה ממנו ועי' שם ודוק.)

[25] ע"ע לקמן בדף י"ט תוס' ד"ה אחוי שהק' במה שיכול להכשיר הסוכה בטפח שאינו ניכר אלא למי שעומד בחוץ ונר' מבחוץ בלבד, אולם לפי הנ"ל יש ליישב דס"ל לרש"י דמ"מ הו"ל כאילו הי' דופן כל משך הסוכה ועי' שם במש"כ.

סכך בלבד ואפי' במקום שיש רק סכך למעלה מכ', שהוא תוך הסוכה ומונגע בדפנותיו. ואף שמדין ב' דפנות וג' אפי' טפח אין מוכח לדמות, ס"ל לרש"י שמהגמ' דפסל מבואר דס"ל להגמ' לדמות.

ובגמ' דף י"ט פי' רש"י כהרא"ש שאף למסקנא אין באותו מקום אלא דופן א' בלבד, ומש"כ דהוי כב' דפנות וג' אפי' טפח, היינו דכמו שמבואר שיש להכשיר אף שאין הדופן הג' ממשיך עד הרביעית, כמו"כ כשאין דפנות כלל כשר. (וע' ברא"ש שמדייק מלשון "פסל היוצא" דאינו מדין ב' דפנות וג' אפי' טפח, ושלא כדעת הרי"ד, ויתכן שאף רש"י מדייק הכי ולכן פי' המסקנא ג"כ כהרא"ש.)

ויש לדייק ג"כ מרש"י שס דאפי' חוץ למקום הדופן האורך אם יש סכך, הסוכה כשרה דיעוי' בלשון רש"י בד"ה לפנים מן הסוכה, שכ' בסו"ד דמיירי כש"יוצאין (הסכך) להלן מאורך דפנות הנדדין" ומלשון רבינו "דפנות הנדדין" מבואר דס"ל לרש"י דמיירי התם גם לענין להכשיר המקום שאין בו דפנות כלל וכנ"ל.

בדעת הרא"ש בהנ"ל

ב"ג) אולם נר' שא"א לפרש כן בדעת הרא"ש דיעוי' בלשונו שכ' וז"ל "דהא דאמרינן לקמן גבי פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה ומשכה חד דופן בהדיה מדקרי ליה פסל היוצא מן הסוכה על כרחין שאר שתי הדפנות לא שייכי להאי יוצא דאי שייכי ליה הרי יש ב' מחיצות שלימות ואחת קטנה כדין הכשר סוכה ובכלל הסוכה הוא אלא כדפרשינן לקמן, דאחר שעשה מחיצה השלישית ארוכה באורך סוכתו אף על פי שהיה לו די בז' טפחים גלי בדעתיה מה שאינו בין ב' המחיצות אינו בכלל סוכתו ואין לפסל היוצא אלא מחיצה אחת אפילו הכי נידון כסוכה" עכ"ל.

הרי שהרא"ש פי' דשאר ב' דפנות "לא שייכי" להאי יוצא, והיינו דס"ל דהכא אינו בכלל הכשר הסוכה, ואין כשרותו של הסוכה כמו כל ב' דפנות וג' אפי' טפח, דהתם משוס ד"שייכי" להדפנות וכנ"ל שהוא תוך הסוכה (ככל הצורך) ודרגת ייחוסו לג' דופני הסוכה מספיק להכשיר מקומו, גם כשאין הדופן שלישית אצלו ואינו אלא טפח בלבד. אבל כאן אין כשרותו מה"ט שהרי הוא "גלי בדעתי" דאינו חלק מסוכתו, ומ"מ כשר מדין פסל היוצא דהיינו שיש להכשיר מקום שאין בו כשרות של סוכה בדפנות או בסכך הכשר ממש, כיון שהוא אצל סוכה הכשרה ומחובר לה.

סיכום דעות הראשונים בהנ"ל

ב"ד) היוצא לענין הבנת דין פסל היוצא ובייחוסו לדין ב' דפנות וג' אפי' מחצה, שיש שלש מחלוקות בדבר. לדעת הרי"ד הא דמכשרי' בפסל היוצא הוא מדין ב' דפנות וג' אפי' טפח ממש, ולא גרע מיני' כלל, ובשניהם היינו טעמא דכל המקום עד סוף הדופן האורך שייכי לכל הדפנות והסוכה כשרה לגמרי, ואף שאין נר' כן כ"כ. ולכן אין לדמות פסל להכא באצטבא שאין המקום שאין בו אצטבא כשרה כדהתם. והא דמכשרי' בלא דפנות לקמן דף י"ד הוא לדיחויא בעלמא, ולא קי"ל הכי, וכמו שפי' הק"כ.

ולהרא"ש פסל היוצא אינו מדין ג' אפי' טפח כלל אלא מטעם אחר, שאף בדופן א' יש להכשיר כיון שהוא יוצא מסוכה כשרה. וב' דיניס נפרדים הם דבב' דפנות וג' אפי' טפח

כשר משום שכל המקום עד הדופן האחרון שייכי לכל הדפנות, אבל בפסל היוצא אינו כן, ואפי' כנגד הדופן האחרון אינו כשר מדין ג' אפי' טפח, משום דגלי בדעתי' דאינו מן הסוכה במה שהדופן הקצר הוא כשיעור ז', ומ"מ כשרה מטעם אחר, ומשום שהוא יוצא מסוכה כשרה ונמשך ממנו, וכמו"כ גם כשאין סכך כשר מחמת גובהו כשר מה"ט.

ולרש"י הא דפסל היוצא נלמד מב' דפנות וג' אפי' טפח, אבל אינו משום ד"היינו הך", וכמו דס"ל להרי"ד, דהכא שאני ואף בלא הכשר דפנות יש להכשיר כיון שיוצא מן סוכה כשרה, ומ"מ נלמד מג' אפי' טפח, דכמו דהתם הו"ל כדופן מלא, והיינו שהוא בתוך הסוכה מהלכתא שכשהוא בתוך הסוכה בכה"ג סגי, כמו"כ אף כשאין דפנות כלל וגם כשאין סכך כשר אלא שסכך פסול שיש להכשיר כמו"כ כיון שיוצא מן הסוכה וה"ה "תוך הסוכה" עי"ז.

עוד בביאור מסקנת הגמ' בדף י"ט ואם גלי בדעתי' למסקנא או לא

ב"ה) והנה, להנ"ל אף לרש"י הגמ' בדף י"ט למסקנא לא חזר מההנחה דהסוכה "באפי' נפשי" הוא, ומ"מ כשרה ו"מן הסוכה" הוא, וכמו שפי' הרא"ש דאף למסקנא "גלי בדעתי" דלא רצה שיהא חלק מסוכתו ומ"מ כשרה מדין פסל היוצא מן הסוכה. אלא דס"ל לרש"י דהא שיש להכשיר בכה"ג נלמד מדין ב' דפנות וג' אפי' טפח. אבל לדעת הרי"ד לכאו' מבואר שלמסקנת הגמ' קיי"ל דלא גלי אדעתי', ולכן הו"ל כב' דפנות והג' אפי' טפח.

ועי' בשו"ע דקי"ל כשיטת רש"י והרא"ש ושלא כהרי"ד, וכל הסוכה כשרה, ועי' במשנ"ב דלא אמרי' דכיון דגלי בדעתי וכו' הו"ל כאנפי נפשי וכו'. וכפשוטו ל"ל דאף דגלי בדעתי' מ"מ "מן הסוכה" הוא וכמו שכ' הרא"ש.

אולם עי' בשו"ע הרב בס"ק ט' שכ' לפרש המסקנא דלא איכפית לן בדעתו, ואף דגלי בדעתי' מ"מ ה"ה סוכה א'. ול"ע, הרי אם לא איכפית לן בגילוי דעתו ולא אזלי' בתר גילוי דעת שלו, הרי הוא סוכה א' ממש, והו"ל כב' דפנות וג' אפי' טפח וכמו שהק' הרי"ד. ובשלמא אם אזלי' בתר גילוי דעתו יל"פ דאף שאין אלא דופן א' כשר וה"נ ג"כ יש להכשיר וכמו שפי' הרא"ש, אבל אם לא אזלי' בתר גילוי דעתו הו"ל כמי שלא גילה בדעתו ובפסל היוצא כל הסוכה כשרה וכמו שהק' הרי"ד. ול"ע.

והנה, בהא דאזלי' בתר גילוי דעתו, לכאו' ק' הרי אין שם הסוכה תלוי בדעתו, ומ"ש אם גלי בדעתי' או לא. ועי' בראשון לציון שם שעמד בזה ור"ל דלא גילה בדעתו בלבד אלא שעשה צורת הפתח ובזה חשוב כסוכה אחרת. אולם במאירי מבואר שלא כדבריו ואפי' בלא צורת הפתח אזלי' בתר גילוי דעתו.

ועי' בחזו"א דר"ל דכיון דגילה בדעתו שלא רצה שיהא בכלל סוכתו, ממילא אף כשסיכך לא סיכך אותו מקום "לשם צל" או לשם מצוה, ולכן הסוכה פסולה. ומתו"כ כ' החזו"א דל"ל דאף סכך העשוי שלא לשם צל, אינו כסכך פסול ממש, אלא כסכך למעלה מכ' דאינו פסול אלא מחמת גובהו, דאם פסול ממש, הרי אין להכשיר מדין פסל וכמו שכ' הרי"ד, וגם הרא"ש מודה לזה ולא הכשיר אלא משום דסכך למעלה מכ' אינו סכך פסול אלא מחמת גובהו.

אולם לענ"ד נר' שיש לפרש באו"פ, דבאמת לא אזלי' בתר דעתו, אלא בתר מה שנראה כסוכה,

ואם בעיני בני אדם הרואים כשיושב בסוכה זו נר' שהוא יושב "בתוך" הסוכה או חולה לה. ובמקום שאדם עושה סוכתו באופן שמובן דדעתו הי' שיהא הסוכה רק עד מקום שכלה דופן הקנר, אז כשיושב חוץ ממקום זו לא נר' כ"כ כמי שיושב בסוכה. ובשלמא במי שעושה רק טפח או עד ז' טפחים בגד א', ודאי נר' לבני אדם שאף כשיושב מחוץ להדופן הקנר אלא כנגד דופן האורך דמ"מ ה"ה יושב בתוך הסוכה כיון דנר' לכל שעושה הסוכה כהכשרו ולא יותר. אבל אם לא הפסיק מלבנות הדופן הג' עד אחר ז' הרי נר' לעלמא דהיינו משום שרצה לעשות שיהא סוכתו מוסגרת בג' דפנות וכשיושב חוץ מג' דפנות לא נר' כמי שיושב בסוכה כ"כ.

ולפי"ז יל"פ ג"כ כוונת השו"ע הרב ולמסקנא אף שיש גילוי דעת שהוא רצה להפסיק סוכתו בכלות הדופן הקנר, מ"מ לא אזלי' בתר דעתו שמ"מ נר' לאחרים כמי שיושב בסוכה ואף אם אינו כתוך סוכה של ב' דפנות וג' טפח, דהתם ליכא גילוי דעת, והכא יש גילוי דעת, מ"מ גם הכא נר' כמי שיושב בתוך הסוכה, וה"ה החידוש של פסל היולא שפעמים אף במקום שיש גילוי דעת מגדו שלא רצה שיהא בכלל סוכתו מ"מ לפי הגראה לאחרים ה"ה חלק מן הסוכה וממילא כשרה כנגד גילוי דעת שלו.[26]

עוד בענין הנ"ל ובמקום שאין בו אפי' דופן א'

ב"ו) ע"ע בק"נ לקמן שם וכן בסוגין שמוכיח דאף להרא"ש למסנקת הגמ' הא דפסל היולא כשר הוא משום שיש בו ג' דפנות ולא כמשמעות הרא"ש אצלינו, דאל"כ ק' ממש"כ הרא"ש לקמן בסי' ל' בשם האבי העזרי שבגדיש אין להכשיר מדין פסל כיון שאין בו אפי' דופן א'. ומבואר דס"ל להרא"ש שאין להכשיר במקום שאין בו דפנות אף אם יש בו סכך כשר, ול"ל דהא דאיתא לקמן בדף י"ד להכשיר מטעם פסל במקום שאין בו אפי' דופן א' לא קיימא למסקנא.

אולם נר' דיש לחלק בין אם יש דופן א' ובין אם אין בו אפי' דופן א', וכ"ה קו' הרא"ש תו"ד לפי' רש"י וז"ל "ועוד לא דמי לפסל דהתם הדופן הקנר נמשך כנגד האורך כדאמר שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח אבל הכא היכא אשכחן שיהא נמשך וימא חפירה כמאן דמליא דמי". הרי דס"ל להרא"ש דאפי' אם נאמר כפי' רש"י להכשיר במקום שאין בו דפנות, מ"מ היינו רק כשיש דופן א' דנאמר שהדופן הקנר נמשך עד מקום של האורך, אבל כשאין דופן מב' לדדין אלא סכך, לא אמרי' הכי.

ויל"ע במש"כ הרא"ש, שהרי כפשוטו לא תי' מידי על קושיא שני' שלו, ובשלמא במה שהק' הרי"ד תי' הרא"ש אבל במה שהק' דאין לדמות פסל שיש בו דופן א' לא תי' מידי. ונר' דס"ל להרא"ש דהא דאין לדמות לפסל שיש בו דופן א' הוא רק לפי הבנת הרי"ד דפסל היולא כשר משום שה"ה ב' דפנות וא' אפי' טפח, וא"כ בכלל הגזה"כ הוא שיהא הסוכה יולא עד מקום הדופן האורך. אבל מאחר שפי' הרא"ש דהכא אין בו ג' דפנות אלא א' בלבד ומשום דגלי בדעתי' שאי"ז בכלל סוכתו, אז ל"ל

[26] ויש לעורר שהרי מלשון רש"י אין מבואר דאזלי' בתר דעתו כלל ולא כ' אלא דמוכחא מילתא דבאפי' נפשי' הוא. ואולי יש לפלפל שביסוד המחלוקת הרא"ש ורש"י אם לדמות דין פסל לדין ב' דפנות וג' אפי' טפח תלוי בזה ודוק.

דמכשרי' גם במקום שאין בו הכשר דפנות ובזה ס"ל להרא"ש דיש מקום לדמות גם למקום שאין בו אפי' דופן א' דמ"ש, ואם יש להכשיר גם מקום שאינו "בכלל" ו"בתוך" סוכתו ע"פ הגזה"כ, שוב מסתברא שאין לחלק בין דופן א' ובין כשאין בו אפי' דופן א'. אבל כאמור, הרי לקמן בסי' ל' מבואר דס"ל להרא"ש שלפי האמת עדיין יש לחלק ואף שאין להק' על שיטת רש"י, מ"מ ס"ל להרא"ש כשלעצמו שיש לחלק וכשאין אפי' דופן א' אין שייך דין פסל היוצא. ולדינא, משמע מלשון השו"ע שצריך שיהא עכ"פ דופן א' והוא כמו שמבואר מהרא"ש לקמן בסי' ל' (וכן מדייק המגא"י) וע"ע בפמ"ג בסי' תרל"ב א"א א' שמדברי המג"א שם מבואר דל"ל אפי' דופן א' והפמ"ג חולק עליו. ומלשון תוס' לקמן דף י"ז משמע דל"ל אפי' דופן א', וכ"מ גם מרש"י אצלינו. וע"ע בבכור"י ס"ק ז' ובערוך לנר לקמן דף י"ד שמסתפק בזה.

ב"ז) רש"י כשרה בא"ד פסל היינו סכך העשוי בפסולת גורן ויקב שזהו דרכן ליעשות בכך. עי' לקמן שפי' רש"י פסל הוא קניס, ול"ע קצת[27]. והנה, מלשון "פסל" שמשמע סכך, משמע דמיירי בסכך היוצא חוץ ממקום הדפנות, ואילו להרי"ד לכאו' אינו יוצא חוץ מדופן האחרון, ול"ל דמ"מ יוצא מדופן הקצר. ומ"מ משמע מריהטת הלשון שיש להכשיר גם כשאין דפנות כלל או עכ"פ שיש להכשיר אף דלא שייכי לכל הג' דפנות וכמו שפי' הרא"ש ושלא כמו שפי' הרי"ד שהוא מדין ב' דפנות וג' אפי' טפח ושייכי המקום לכל המחיצות. ויש לדחות.

ע"כ בענין אצטבא כנגד דופן האמצעי בענין אצטבא מן הצד או באמצע ובענין דופן עקומה

כ"ח) גמ' ומן הצד. יש לעי' בלשון "ומן הצד" בו"ו. ועי' רש"י דלא גרס לי' אלא גרס "מן הצד" והוא ליור בפנ"ע וכפשוטו. ועי' ברש"י שפי' "כגון" שהאצטבא ע"פ א' מדופני הצדדין. ולכאו' יש לפרש באו"א דאינו על פני הדופן הצדדי אלא על פני דופן האמצעי, אלא שלא הגיע עד ב' דפנות הצדדים אלא הגיע לא' מהן בלבד. ואולי כן יל"פ לגיר' שלנו שאף כאן מיירי באצטבא על דופן האמצעי "ומן" הצד פי' שלא הגיע לגמרי לב' הדפנות אלא לא' מהן. ולרש"י דלא גרס לי' פי' "כגון" שהוא על פני הדופן הצדדי, ואינו ע"פ הדופן האמצעי. ע"ע בלשון רש"י בד"ה פסולה וז"ל "אותו שסמוך לה מן הצד והאמצעי שראש האצטבא מגיע לו" ולא פי' רש"י כפשוטו שהאצטבא מגיע אל הדופן האמצעי ואל דופן א' מן הצד וכנ"ל. שו"ר בר"א מן ההר שעמד בזה ופי' דסתם בית ארכו יותר מרחבו והדופן האמצעי קצר ולכן פי' הגמ' דמיירי כשיש אצטבא "מן הצד" ועי' שם.

בענין דופן עקומה- בדעת הר"ן והחולקים עליו

כ"ט) גמ' פחות מד"א כשרה וכו' דאמרי' דו"ע. עי' בפי' הר"ן בביאור ההלכתא דדופן עקומה דרואין הסכך פסול הנגזר מן האילן ומלשון חתיכה, ו"פסל" מן האילן.

[27] ועי' בפי' לולב הגזול שפי' תוס' שלפי ר"י דמסככין רק בד' מינים, פי' "פסל" הוא דבר

כאילו הוא חלק מן הדופן, ולכן כל הסכך עד האצטבא ה"ה כדופן. אבל אין לפרש שרואין כאילו הדופן נתקרב אל הסכך, והיינו דאפי' אם אין הסכך פסול נעשה כדופן מ"מ כיון שאין אלא סכך פסול בין הסכך כשר ובין הדופן, הו"ל כדופן קרוב לסכך, דא"כ גם כשיש אויר ביניהם המ"ל הכי, ויותר קל לקרב הדופן אל הסכך כשיש אויר ביניהם מלקרב הדופן אל הסכך במקום שיש סכך פסול ביניהם.

והנה, מש"כ הר"ן דהסכך פסול הו"ל כחלק מן הדופן, כ"פ גם רש"י לקמן דף י"ז וכ"ה במאירי אצלינו, ושלא כ"י"מ" מובא שם דאף אם אין הסכך פסול נעשה כדופן מ"מ כשר משום שע"י ההלכתא הו"ל כאילו הדופן קרוב לסכך. וכ' רש"י שם להוכיח שלא כדעת הי"מ (כעין מה שפי' הר"ן) ממה דלא אמרי' דופן עקומה באויר והיינו טעמא דא"א לומר דו"ע אלא ע"י מה שהסכך פסול חשוב כדופן, אבל באויר אין להחשיבו כדופן כיון שאינו אלא אויר בעלמא.

ובשיטת ה"י"מ" דדופן עקומה הוא "לקרב הדופן אל הסכך" אולי יל"פ דכן ניתן ההלכתא דאע"פ דראוי יותר לקרב הדופן אל הסכך כשיש אויר ביניהם, מ"מ לא אמרי' הכי אלא במקום שיש סכך פסול, ואין להק' על ההלכתא מן הסברא.

אבל בלא"ה יל"פ דאדרבה הרי הכשרת הסוכה ע"י דו"ע הוא ע"י מה שיש יחס בין הדפנות והסכך, ואם יש דבר ממשי שמחברם יחד דלמא בזה עדיף טפי ומיוחסים אהדדי ע"י דבר ממשי המחברן יותר מע"י האויר ביניהם.

ואולי להר"ן והריטב"א שהק' מאויר, היינו משום דס"ל דצריך "לקרב" הדופן אל הסכך, והיינו שההלכתא הוא לראות הדופן והסכך הכשר כמחוברין וקרובים אהדדי בלא רווח ביניהם, ובזה ס"ל דיותר יש לראותו כמקורבים כשיש אויר מכשיש דבר ממשי ביניהם. אבל להי"מ אולי ל"ל לקרבם ושיהא כאילו הם במקום א', אלא שיהא יחס בין הסכך והדופן כפי הצורך כדי שיהא מקומו בסוכה במקום שיש לו דפנות וגם סכך ולזה עדיף טפי במקום שיש חיבור ע"י סכך פסול.[28] ועי' לקמן.

במש"כ הר"ן להסתפק להי"מ אם יכול לישב שלא על האצטבא ובדברי הריטב"א והרא"ש בזה

ל') וכ' הר"ן שלדעתו ודאי אין לישב תחת המקום שאינו על האצטבא, שהרי למעלה ממנו יש דופן ולא סכך, וכיון שנחשב כדופן להכשיר על האצטבא אסור לישב תחתיו. ואפי' מדין "פסל היוצא" משמע שאסור לישב שם. אבל לדעת הי"מ כ' הר"ן שיש להסתפק ע"פ דרכו של רש"י אם יכול לישב שם.

ועי' בב"ח סי' תרל"ג (ומובא על הגליון) דהבין בכוונת הר"ן שרש"י ג"כ ס"ל כהי"מ הנ"ל ואין הסכך פסול נחשב כדופן אלא כסכך, ומ"מ אמרי' שהדופן קרוב להסכך כשר אף שאין הסכך פסול נחשב כחלק מן הדופן. ולכן ס"ל להר"ן להסתפק לפי רש"י אם יכול לישב שם. והק' הב"ח שהרי רש"י לקמן דף י"ז כ'

[28] ועי' במש"כ הר"ן תו"ד שלדעתו א"א לומר דו"ע במקום שאין הדפנות מגיעות לסכך, ומבואר דאילו להי"מ י"ל דו"ע אף בכה"ג. ולכאו' יש להסתפק בזה דאם נאמר כהנ"ל ומן הסברא ס"ל להי"מ שיותר יש להכשיר כשיש סכך פסול כיון שיש חיבור ביניהם, אולי אף להי"מ אין להכשיר כשאין דפנות מגיעות לסכך.

להדיא כדעת הר"ן וכ"מ גם ממש"כ רש"י אצליו.

אולם לכאו' יש לפרש כוונת הר"ן דאין כוונתו לומר דרש"י ס"ל כהי"מ אלא שלפי הי"מ יש להסתפק אם להחשיב שלא על האצטבא מדין פסל היוצא, אבל אין להסתפק אלא לפי מה שפי' רש"י לעיל דבבנה אצטבא באמצע כל הסוכה כשרה, ומדין פסל, אבל לפי הרי"ד דס"ל דאין להכשיר כל הסוכה מדין פסל היוצא, ה"נ ודאי אין להכשיר כל הסוכה. וכן הר"ן כ' לעיל כדעת הרי"ד בזה.

ובביאור ספקת הר"ן, יל"פ דמספק"ל לפי הי"מ אם הדופן הוי כאילו הוא קרוב להאצטבא לגמרי, וא"כ כל שחוצה ממנו הוא כסוכה בפנ"ע, או"ד דמספק"ל אפי' אם הדופן חשוב כקרוב אל האצטבא, מ"מ כיון שאינו דופן גמור, דלמא עדיין י"ל דכל הסוכה כשרה מדין פסל היוצא.

ועי' ברא"ש אצליו שכ' ג"כ כדעת הר"ן שאין להכשיר שלא על האצטבא, ופי' משום שאין שם סכך כיון שהוא כדופן. והיינו אף לפי מש"כ הרא"ש לעיל דבסכך פסול מחמת גובהו בלבד אמרי' דפסל היוצא כשר, מ"מ הכא שאני שאין להכשיר הסוכה אא"כ חשוב כדופן ממש, וא"כ אין פסולו רק מחמת גובהו, אלא הו"ל כסכך פסול ממש, דלא אמרי' גבי' פסל היוצא כשר.

ועי' בתוס' הרא"ש שכ' דאין להכשיר כל הסוכה מדין פסל היוצא כיון דאמרי' דו"ע והו"ל כאילו יש דופן אצל האצטבא, והדופן מפסיק והו"ל כסוכה אחרת לגמרי ולא אמרי' פסל היוצא. וכנר' שהוא כטעם אחר לפסול וכנ"ל. ועי' לקמן במש"כ בדעת הרא"ש בזה.

וע"ע בריטב"א שמשמע דאפי' לולי הדין של "פסל היוצא" יש להכשיר שלא על האצטבא, וכיון שאנו רואים שהדופן אצל הסכך כשר, ואין הסכך נחשב כדופן, הרי כל הסכך כשר כיון שהוא תוך כ' להאצטבא. ול"ע, הרי האיך נאמר ב' דברים דסתרי אהדדי, מחד גיסא שיהא הדופן קרוב להאצטבא, וגם שיהא הסכך למעלה ממקום שלא על האצטבא כשרה. וכן מהר"ן והתוס' הרא"ש מבואר דלדעתם אין להכשיר לולי האי דינא דפסל היוצא אבל בלא"ה לא. ומשמע מהריטב"א דהבין לדעת הי"מ דדינא דדו"ע היינו דאין הענין ל"קרב" הדופן אל הסכך וכאילו אנו רואין כן, אלא דההלכתא הוא להכשיר כל תוך הסוכה שיש פסול מחמת ריחוק הדופן מן הסכך כ"ז שאין הריחוק יותר מד"א, וכמו"כ הכא אם הי' הדופן קרוב להסכך הכשר וממילא גם להאצטבא לא הי' מקום פסול בתוך הסוכה, ה"נ אין מקום פסול בסוכתו. והכל כשרה עי"ז. ועדיין ל"ע. וע' לקמן בסמוך.[29]

בדעת הי"מ, ובאופן של הקירוב של הדופן להסכך

ל"א) והנה, יש להסתפק לפי הי"מ במה שאנו "מקרבים" הסכך והדפנות, מהו אופן הקירוב של הדפנות להסכך. ובשלמא לפי הר"ן כפשוטו אין קירוב ושינוי מקום של הסכך או הדפנות כלל, אלא הסכך פסול נעשה כדופן

[29] ע"ע במג"מ פ"ד הי"ד וגם שם פי' שממש"כ הרמב"ם שהדופן נוגע בהאצטבא, משמע דס"ל כדעת הגאונים שיכול לישב בכל הסוכה ואפי' במקום שאינו על האצטבא, ומשמע כפי פשוטו שאפי' לולי דינא דפסל היוצא יכול לישב שם. אולם בכס"מ שם פי' מדין פסל היוצא וע' לקמן בדעת הרמב"ם.

וממילא הדופן קרוב אל הסכך. אבל להי"מ דהו"ל כאילו הם סמוכין יש להסתפק באופן הקירוב ואם הלכתא מלמדנו לראות כאילו הדופן קרוב למקום הסכך או להיפך. וכנר' שנחלקו הראשונים בהבנת הדבר.

עי' לשון רש"י לקמן דף י"ז דאמרי' שהדופן מתעקם ויורד תחת הסכך עד מקום הסכך הכשר. והיינו שהדופן מתפשט והולך תחת הסכך. אבל מקום הדופן בקרקע אינו משתנה כלל.

אבל בר"א מן ההר שם ג"כ בא לשלול דעת הסוברים דאין הסכך פסול נעשה כדופן, ושם מבואר דס"ל דאם אין הסכך פסול נעשה כדופן, אז אמרי' דכל הדופן קופצת ממקומו ונעקר ממקומו על הקרקע והו"ל כאילו הוא תחת הסכך כשר. וכ' שם שאין לומר כן דלא אמרי' דופן "עקומה וקופצת" אלא דופן עקומה בלבד.

ובאופן שלישית יל"פ שהדופן נתעקם והו"ל כמו באלכסון עד כנגד הסכך כשר, ועי' בפמ"ג סי' תרל"ב במשב"ז שהאריך בזה וכ' שם נפ"מ לענין סוכה גדולה וקטנה.

ואולי יש מקום לפרש באו"א בדעת הי"מ, דאע"פ דילפי' מקראי דצריך שיהא הסכך קרוב להדפנות, מ"מ היינו שיהא יחס בין הסכך והדופן כדי שעי"ז ראוי לקרותו יושב בסוכה של סכך ודפנות ושיהא החלל הסוכה מתייחס להסכך והדפנות אהדדי. וההלכתא מלמדינו שאף היחס דאיכא בין הסכך והדפנות שע"י חיבור של סכך פסול ביניהם סגי להכי. ובזה מתפרש מה דס"ל להי"מ דעדיף לחברס ע"י סכך פסול מבאויר, דבאויר אין חיבור ביניהם כ"כ (וכמו שפרשנו לעיל).

אבל הראשונים מביאים בדעת הי"מ דההלכתא הוא לראות כאילו אנו מקרבים ממש הדפנות להסכך ולכן הקשו דיותר יש לקרב הסכך להדופן ע"י אויר מבסכך פסול.

ומ"כ יולא שבדעת הי"מ יל"פ בד' אופנים אופן הקירוב של הסכך כשר להדופן ע"י דו"ע, שמרש"י לקמן משמע שהבין בדעת הי"מ שהדופן במקומו עומד ומ"מ למעלה ה"ה הולך תחת הסכך פסול עד הסכך כשר, והר"א פי' בדעת הי"מ שהדופן קופצת, וגם יל"פ שהדופן כבאלכסון, או שאין אנו רואים שום שינוי במקום הדופן או הסכך אלא שמ"מ כשר משום שההלכתא הוא להחשיבם כמיוחסים כראוי להכשר סוכה כ"ז שיש סכך פסול ביניהם.

עוד בענין הנ"ל ובמש"כ הר"ן דסוגין לא אתי' כרבה ור' זירא

ל"ב) וע' בר"ן (וכמו"כ בריטב"א) שלפי מה שפי' דצריך שיהא הסכך פסול כחלק של הדופן, אז א"א לומר דו"ע במקום שאין הדפנות מגיעות אל הסכך. ומשמע דאילו לפי הי"מ ס"ל דאף באין דפנות מגיעות להסכך אמרי' דו"ע כיון של"ל שיהא הסכך פסול כחלק של הסכך אלא שהדופן עצמו מתעקם. ולכן פי' דסוגין לא אתי' כוותי' דרבה דס"ל דבדפנות מגיעות לסכך אף למעלה מעשרים כשרה[30]. (וכן סוגין לא אתיא כר' זירא שהרי

[30] אולם דעת העיטור דקי"ל כרבה, ורחוק לומר דלדעתו דו"ע הוא כמו דס"ל להי"מ בהמאירי, וא"כ הק"ל. ואולי צ"ל דס"ל כמו שכ' הטור ואמרי' גו"א ואף בדפנות שאינם מגיעות לסכך אמרי' דו"ע. ועי' בערוך לנר ליישב באו"א, דדפנות המגיעות לסכך היינו שהם מגיעות ממש ותוך טפח א' ואילו דין דו"ע נאמר כל שהוא תוך

הכא מבואר דמיירי בסוכה גדולה ויש בו יותר מדע"ד, ולר' זירא בכה"ג הסוכה כשרה למעלה מכ'.[31])

אבל יש לעי' לפי הי"מ אם אמרי' דו"ע גם בדפנות אינם מגיעות לסכך, דלמא אף לדידהו לא אמרי' דו"ע אלא במקום שהדפנות מגיעות להסכך, שהרי אם נאמר דטעמא איכא לחלק בין סכך פסול ובין אויר, דבסכך פסול יש יתם בין הדפנות והסכך ע"י הדבר המחברם, אז בדפנות אין מגיעות לסכך שאין חיבור ביניהם אלא בצירוף של האויר למעלה מן הדפנות קודם שהגיע למקום הסכך, ולא סגי בהכי. ומה שכ' הר"ן דלדעת הי"מ אף בדפנות אינם מגיעות לסכך אמרי' דו"ע, היינו רק להבנת הראשונים דאם אין הסכך פסול כאילו הוא חלק מהדופן, אז צ"ל שהדופן עצמו מתרחב והולך תחת הסכך או שהדופן עצמו נעקר ממקומו בקרקע, ורק עי"ז הדופן קרוב אל הסכך, וא"כ ל"ש אם הדפנות מגיעות לסכך או לא. (וכמו"כ הק' ממה דלא אמרי' הכי באויר וכנ"ל.)

ובעיקר דברי הר"ן והריטב"א בדפנות שאין מגיעות לסכך לא אמרי' דו"ע, ה"ה שלא כשיטת הטור בסי' תרל"ב דאמרי' גו"א ושוב אמרי' דו"ע. ובמה שנחלקו הראשונים עי' בב"י ובב"ח ובט"ז ופמ"ג שם. וע"ע בתשו' רעק"א מובא בחי' החדשים כאן. וע"ע ברש"ש ובקה"י סי' ד'.[32]

עו"ק לענ"ד דיעוי' בט"ז בסי' תרע"א ס"ק ה' דס"ל דאף לרבה אם יש דופן של י' טפחים ושוב אויר ולמעלה מן האויר יש עוד דופן עד הסכך, דהו"ל כדפנות אינם מגיעות לסכך ולרבה הסוכה פסולה. ולכאו' בכה"ג ראוי לומר דו"ע אף דהו"ל כדפנות אינם מגיעות לסכך, וא"כ שייך להכשיר מדין דו"ע בסוכה למעלה מכ' גם לרבה. ומדברי הראשונים כאן דסוגין לא כרבה, לכאו' מבואר דאף בכה"ג שיש אויר באמצע הדופן ויש דופן למעלה מן האויר, דהו"ל כדפנות מגיעות לסכך ולרבה כשרה. וצ"ע.

במה שיש להק' שאפי' אם הסכך למעלה מכ' כדופן מ"מ לרבא דקי"ל כוותי' יש פסול בהדופן למעלה מכ' שאין הדפנות ראויים להיות עראי

ל"ג) והנה, לפי' הר"ן וכל הראשונים מבואר דאמרי' שהסכך פסול ה"ה כחלק מהדופן, וכאילו הוא דופן. ולפי"ז כפשוטו צ"ל לשנות מקום הדופן כלל, אלא שכיון שהסכך פסול חשוב כדופן, ממילא הדופן מגיע בראשו עד מקום הסכך והסכך והדופן מקורבים ומחוברים אהדדי, ולקייס מה דילפי' מהגזה"כ שצריך שיהא הדפנות אצל הסכך, סגי במה שהסכך למעלה קרוב אצל הדופן, ולא צריך שיהא כל הדופן תחת המקום של הסכך אלא שבקצה הדופן יהי' סמוך להסכך. ורק לפי הי"מ הוא דצריך "לקרב" הדופן אל הסכך

ג' להסכך, וע"ע לעיל במש"כ בדף ב' ע"ב בשיעור של דפנות מגיעות לסכך בשם הק"נ ועוד.

[31] אולם לפי מה שפי' תוס' לעיל דאזלי' בגובהו כפי רוחבו, גם לר' זירא שייך דינא דהכא ואין ראי' אלא מהציור של ההלכה בגמ'. וק"ל.

[32] ע"ע לעיל בדף ב' ע"ב במש"כ בדעת רבה בדופן א' המגיע לסכך, וכנר' שנחלקו הראשונים בדבר, וע"ע שם במש"כ לדייק מהוכחת הריטב"א כאן ומהוכחת הר"ן, ואולי אזלי לשיטתייהו בהבנת הכשר הסוכה בדפנות מגיעות לסכך.

כשר, אבל להר"ן וכו' ל"ל לזה כיון שהסכך הפסול כדופן וא"כ קנה הדופן ה"ה אצל הסכך כשר בלא התקרבות מקוס הדופן מלמטה להיות תחת מקוס הסכך הכשר.[33]

אבל ק' דבשלמא אם בסוכה למעלה מכ' פסול כטעמא דרבה או כטעמא דר' זירא ומשום שאין הסכך כשר משום שאינו ראוי לצל או משום דלא שלטא בי' עינא, יל"פ דה"נ אף בלא קירוב הדופן אל האצטבא, מ"מ הסוכה כשרה כיון שהסכך למעלה מכ' כהמשך של הדופן וממילא הדופן הולך עד מקוס הסכך שע"ג האצטבא. אבל לפי מש"כ הראשונים דסוגין אתיא כרבא דהפסול במלמעלה מכ' הוא משום דצריך דפנות הראויים להיות ערמי, הרי אפי' אם הסכך פסול הוא כדופן ממש, מ"מ הדופן מן הצד אינו סמוך להאצטבא ועדיין אין להכשיר הסוכה בזה.

דהנה, במה שהאצטבא מכשיר הסוכה כשהוא באמצעו וכן בעפר וכו' כשהם בטלים, כבר הק' הראשונים שהרי אפי' אם העפר בטל מ"מ הדופן הוא למעלה מכ' והאיך מכשרי' הסוכה לרבא, הרי דס"ל להראשונים דלרבא יש פסול בדופן הסוכה ומשום דאינו ראוי להיות ערמי, וא"כ אף אם יש דבר בתוך הסוכה דבטל מ"מ לא מתכשר בדופן בהכי. ומה"ט כ' בס' המכתם דסוגין לא אתי' כרבא. ובהשגת הראב"ד כ' בתורת "דוחק" לפרש שלא איכפית לן בדפנות אלא שיהא הסכך תוך עשריס, והיינו שיש פסול בהסכך גם אליבא דרבא, וילפי' מקוס הסכך ושיהא למטה מכ' ממה שהתורה מחייב שיהא הסכך של סוכה דראוי לעשותו ערמי. אבל אף הראב"ד כ' שם שאי"ז אלא בדוחק.

וכן מבואר מרש"י בכמה מקומות שיש פסול בדופן ושלא כהבנת הראב"ד, עי' במש"כ בד"ה כשרה ובד"ה פסולה, ובד"ה פחות, ודוק. (אולם עי' לעיל בדף ב' ע"א אות מ"ב-ב' שהבאנו שמלשון הרא"ש לעיל בסוגיא דפסל היוצא משמע דאף לרבא יש פסול בסכך בלבד, וכ"מ גם מדברי הרי"ד שהביא הרא"ש שם. ועי' לקמן.)

ובמאירי תי' לעיל באו"א דכל שהדבר בטל על הקרקע ה"ה כקרקע, וממילא הכותל תחתיו ה"ה כחלק מן הקרקע ואינו כחלק מן הכותל. והיינו דודאי הפסול של למעלה מכ' הוא פסול בסוכה שדפנותיו הם למעלה מכ' ואין הפסול בסכך בלבד. אלא דבמקום שהאצטבא וכו' בטלים ה"ה כקרקע וממילא כל שנוגע אליו מן הצד הו"ל כחלק מן הקרקע. אבל הכא אף אם הסכך למעלה נעשה כדופן עד מקוס האצטבא, מ"מ אין הדופן בקרקע אצל האצטבא דנוכל לומר דתחת מקוס האצטבא הו"ל כחלק מן הקרקע ולא מן הדופן.[34]

---

[33] הנה בהא דל"צ שיהא כל הדופן אצל הסכך אלא ראשו בלבד, לכאו' כן מבואר ממש"כ הריטב"א והמאירי לקמן בדף י"ז דבדפנות שאינם מגיעות לסכך כשרה מדין "גו"א" הרי שצריך שיהא ראש הדופן סמוך לסכך, דאם צריך שיהא כל הדופן נגד הסכך, לכאו' ל"צ לדינא דגו"א שם כיון שהדופן למטה מן הסכך. ורחוק לומר דבעי תרתי. אבל עי' בערוך לנר בדף ו' ע"ב דר"ל שמדברי הר"ן מבואר דהתם ל"צ לדין גו"א, וכנ"ל, וא"כ גם כאן צריך שיהא כל הדופן אצל הסכך, ועי' לקמן.

[34] ע"ע לעיל בדף ב' ע"א אות מ"ב, ובאות מ"ב-ב', שהארכנו בענין זה, ועי' שם עוד מש"כ לפרש באו"א בשם הקה"י. וע"ע בפנ"י במש"כ ליישב דברי רש"י לעיל במש"כ שצריך זע"ז "ומשהו", ובמש"כ שם. וע"ע במש"כ הראשונים כאן לענין "תעשה ולא מן העשוי" בשם ההשלמה, וכן במש"כ בזה בר"א מן ההר בסו"ד.

ובשלמא להי"מ שאנו מקרבים הדופן אל הסכך, אולי יל"פ כמו שכ' הר"א מן ההר בשם הי"מ דהדופן קופלת, ומקומו בקרקע ג"כ הוא כנגד האצטבא מההלכתא וכיון שרואין כאילו הדופן שם, ממילא הו"ל כל הדופן של תחת האצטבא כנפסק וכחלק מן הקרקע, אבל לפי הר"ן שאין שינוי והתקרבות במקום הדופן אלא שהסכך נעשה כאילו הוא חלק מן הדופן מא"ל.

וכנר' שרש"י עמד בזה תו"ד וז"ל "ואע"פ שמתחתיו נמשך כלפי חוץ הואיל ורואשו אינו כלה ע"כ זהו גובהה חללה והרי נתמעט חללה מתחתיו". הרי דק' לרש"י דאפי' אם למעלה הסכך פסול למעלה מכ' הו"ל כדופן מ"מ תחתיו הדופן נמשך כלפי חוץ ואינו אצל האצטבא כלל, והאיך נוכל להכשיר הסוכה לרבא וכנ"ל. (ואין לפרש שכוונתו לפרש עיקר דינא דדו"ע, שהרי כבר פי' לעיל מיני' דהוי כאילו הוא מן הדופן ומה מוסיף בהמשך דבריו, אלא ודאי דקושייתו כהנ"ל דאפי' אם הסכך הפסול כדופן מ"מ לא סגי בזה הכא שצריך לקרב הדופן למטה על האצטבא כדי שיהא סמוך לו וממילא יהי' כאילו הדופן נפסק מלמטה ואינו גבו' כ'. ודוק.) אבל בביאור תירולו ל"ע, והרי אפי' אם למעלה בראש הסכך הדופן אצל הסכך מ"מ האיך מכשרי' עי"ז, ול"ע.

שו"ר שהפמ"ג כבר עמד בזה בסי' תרל"ג במש"ז ו', ועי' שם בדבריו ולא הבנתי כוונתו.

ביישוב שיטת רש"י ע"פ הריטב"א

ל"ד) וגר' לפרש ע"פ מש"כ הריטב"א כאן, וז"ל בפי' הגמ' בשם "תוס", "שרואין דופן זה דרחוקה בתוך ד"א כאילו היתה מתחילתה סמוכה לסכך אלא שנתעקמה ונתרחקה ונעשה מקצתה סכך ואין לומר כן כשיש אויר בנתיס דהשתא לא שייך למימר הכי". הרי דפי' הריטב"א דמאחר שאנו אומרים שהסכך פסול למעלה נעשה כחלק של הדופן ונתהפך להיות דופן, אז אנו רואין הדופן העקוס כאילו הי' מתחילה במקוס שברחש הדופן ותחת הסכך כשר, ואח"כ נתרחקה מתחתיו. והיינו דעיקר מקוס הדופן גר' שהוא במקוס שברחשו, ורק שנתרחקה ונתעקס מתחתיו עד ד'. ולכן כשאנו דנים על מקוס הכותל אזלי' בתר רחשו והדופן נחשב גם למטה וב"סופו" כדופן שכנגד האצטבא.

אבל מבואר מהריטב"א שאי"ז אלא מאחר שהסכך פסול למעלה הו"ל כדופן, דכיון שהוא כחלק של הדופן, ממילא הו"ל דופן עקוס עי"ז ולכן נראין הדברים כדופן שהי' ישר מתחילה, ושוב נתעקס ועיקר מקומו הוא מבפנים ואצל האצטבא. אבל אם אין הסכך כחלק של הדופן אלא שהדופן עצמו כקרוב אל הסכך כשר וכדעת הי"מ, אז לא אמרי' הכי שהרי אין בדין דופן עקומה שיהא מה שלפנינו כדופן עקומה אלא שיש להחשיב הדופן כאילו הוא עצמו עקומה, ואז אין לומר שהוא עקומה ושוב שאינו עקומה. (והיינו כעין מה שהק' הריטב"א שם שלפי' הי"מ אין כאן דופן עקומה אלא דופן שאנו רואין אותה כאילו נתעקמה.)

הרי שלפי הריטב"א דינא דדופן עקומה הוא שיש לראות הסכך פסול למעלה כאילו הוא חלק מן הדופן, וממילא בכל דופן העקוס כגון זו צריך לראות מהו עיקר מקומו וכיון שגר' שהוא עקוס ממילא אמרי' דהי' במקוס שכנגד רחש הדופן וכל מה שנתעקס מתחתיו הי' מחמת שנתעקס אח"כ.

וא"כ מבואר שאף לדעת הראשונים דהסכך למעלה נעשה כחלק של הדופן מ"מ גם יש השתנות במקום הדופן מדינא דדו"ע, שהרי מאחר שהסכך כדופן ממילא נר' כדופן שהי' מתחילה קרוב אל האצטבא, ויש התקרבות של הדופן להאצטבא ושוב אין החלק של הדופן למטה מן האצטבא בכלל החשבון (וכעין מה שפי' המאירי בביטול העפר שלמטה) והוי דופן למטה מכ'.[35]

ליישב הרמב"ם והר"א מן ההר לפי הנ"ל

ל"ה) וכמו"כ יל"פ בדעת הרמב"ם, עי' בפ"ד הי"ד שכ' הרמב"ם דהכא כשרה משום דהוי כאילו הדפנות מגיעות ונוגעת באצטבא. ובמג"מ שם פי' דס"ל להרמב"ם כדעת ה"גאונים" שמכשירים גם מקום שלא על האצטבא. והיינו דס"ל דדעת הרמב"ם הוא דדינא דדו"ע הוא לקרב הדופן אל הסכך וכהי"מ, ולכן כל הסוכה כשרה וכמו שמגדד הריטב"א לדעתם. (ואילו הר"ן הי' מסופק בזה אף לדעתם וכמו שפרשנו לעיל) אבל לפי המפרשים דהסכך נעשה דופן אין להכשיר כל הסוכה דאינו כאילו הדופן נוגעת באצטבא, והוא כהנ"ל דלהר"ן וכו' אין שינוי מקום הדופן כלל אלא שהדופן למעלה סמוך לסכך. ועי' בכס"מ שהק' שהרי הרמב"ם לקמן כ' להדיא כדעת כל הראשונים הנ"ל דהסכך פסול למעלה נעשה כדופן, ועי' שם מה שכ' לדחות. אולם להאמור הרי גם מרש"י וכו' מבואר דאפי' אם נאמר שהסכך פסול נעשה כדופן מ"מ לא סגי בזה להכשיר כאן, שהרי הכא צריך שיהא הדופן אצל האצטבא כדי שיהא נפסק מלמטה ושיהא כדופן למטה מכ'. ולזה צריך לקרב הדופן אל האצטבא. וא"כ מלבד מה שצריך שיהא הסכך כדופן למעלה גם צריך שיהא כל הדופן קרוב אל האצטבא. וכן יל"פ גם בדעת הרמב"ם.

וכמו"כ מבואר מדברי ר"א מן ההר שכ' לקמן בדף י"ז כדברי רש"י והר"ן וכל המפרשים וכ"כ גם בדעת הרמב"ם, וכ' להדיא דלא אמרי' שהדופן "קופצת" ממקומו על הארץ וכמו דס"ל להי"מ. ואילו כאן כ' להדיא דהוי כאילו הדפנות מגעת להאצטבא, וכנ"ל בהרמב"ם. וק' הרי אם אין הדופן "קופצת" מ"מ הכא דהוי אצל האצטבא. וצ"ל דהתם משו"כ שאין הדופן קופצת, היינו דלא אמרי' דאפי' אם אין הסכך הפסול כדופן שיהא הדופן עצמו מתקרב אצל הסכך, והוא כמו שכ' הריטב"א דלא אמרי' שיהא הדופן נחשב כאילו הי' מתחילה במקום אחר. אבל אם הוי הסכך הפסול כדופן אז נראה כדופן עקומה ויש לראותו כדופן שמתחלתה הי' במקום שראשו עדיין שם עכשיו ושוב מתעקם הדופן למטה עד ד"א. וא"כ הו"ל כדופן הנוגעת באצטבא.

בביאור ההו"א דגמ' לחלק בין דבר דחזיא לדופן ובין דבר דלא חזיא לדופן לרש"י לפי הנ"ל

ל"ו) והנה בגמ' איתא דאף דאמרי' דו"ע בבית שנפחת מ"מ הכא שאני דלמא בדלא חזיא לדופן שאני. ועי' בפי' רש"י דהיינו דהתם

[35] שו"מ כעין דברינו בערוך השלחן סי' תרל"ב' ג' ותו"ד דאף לדעת הר"ן וכו' שהסכך נעשה דופן, מ"מ צריך ג"כ לקרב הדופן אל האצטבא, אבל שם כ' מטעם אחר, ובהבנה אחרת, ושלא ע"פ הריטב"א ועי' שם.

ל"ל דופן עקומה אלא לקרב הדופן אל הסכך, אבל הכא צריך "עקימותו משום דלתחזי דלהוי דופן". ויש לדקדק במש"כ רש"י דהתם בבית שנפחת "וא"ל לעקמו אלא כדי לקרבו לסכך". ומשמע דגם ה"נ צריך עקימותו כדי לקרבו לסכך, וצריך ג"כ כדי שיהא מתחזי להיות דופן. וכפשוטו אינו כן, שהרי הכא ל"ל לקרבו אל הסכך, ואם אנו מקרבים הדופן אל האצטבא סגי בהכי, ול"ל עוד, ואין כאן ב' דברים שצריכים כלל, שהרי אם כאן צריך להכשיר הדופן, אז אין חסרון במה שאין הסכך קרוב להדופן אלא שהדופן למעלה מכ' וצריך לקצרו. ואין ב' פסולים כאן אלא פסול בדופן בלבד. ואם נאמר שאין פסול בדופן אלא בסכך (וכגון לרבה ולר' זירא או אפי' לרבא להבנת הראב"ד) אז ל"ל אלא לקרב הסכך אל הדופן ולא עדיף מבית שנפחת כלל.

וכמו שיש לדייק מלשון רש"י, מבואר להדיא בדברי רש"י בכת"י (הריב"ן) דכאן יש "תרתי חידושים" בדו"ע, חדא דאנו מקרבים הדופן לסכך ועוד שנעשה דופן כשר. ול"ע.

ולהנ"ל יל"פ הענין היטיב, שהרי בבית שנפחת ל"ל לקרב הדופן אל המקום של הסכך כלל שהרי למעלה הסכך קרוב להדופן וסגי בהכי. ורק הכא צריך לקרב להאצטבא, וכמו שפרשנו שכאן יש פסול בדופן. אבל א"א לקרב הדופן אל האצטבא אלא ע"י מה שהסכך נחשב כדופן וכמו שפי' הריטב"א דרק מאחר דחשוב כדופן ממילא רואין כאילו הי' מתחילה כאן וחוב נתעקמה. וא"כ הכא צריך לתרתי, חדא שיהא הסכך הפסול כדופן, וכמו שצריך לקמן בדף י"ז בבית שנפחת. ועוד צריך שעי"ז אנו רואים כאילו מתחילה הי' כאן וחוב נתעקם. ואין זה כמו ב' הלכתות נפרדות, אלא שכיון שהסכך כדופן ממילא הוא עקום ויש לראות כדופן שהי' מתחילה ישר ובמקום שראשו נשאר עכשיו הי' כל הדופן מתחילה.[36]

בביאור ההו"א לחלק בין דו"ע בחד דופן ובכל ד' דפנות

ל"ז) ועי' במה שהגמ' כ' לקמן באצטבא באמצע שיש הו"א דלא אמרי' דו"ע מכל רוח ורוח אלא מחד רוח בלבד. ועי' בריטב"א ובראה"ה שפי' דאף שמבואר להדיא לקמן בדף י"ז דאמרי' דו"ע גם בכל רוחות וכגון בבית שנפחת באמצעו, מ"מ הו"א דמה דאמרי' דו"ע גם בדבר דלא חזיא לדופן הוא רק בחד רוח ולא בכל הרוחות. (וכמו"כ יש לדייק מלשון רש"י תו"ד בד"ה וסיכך, שכ' בסו"ד "בכל צד", הרי שפי' רש"י להדיא אף להה"א דמבואר התם דמיירי בכל צד.)

ויש להק' מ"ש בדין דו"ע דהכא דאין ראוי לאומרו בד' רוחות כמו בא', ויש לדחות. אולם כשר אף בדפנות שאינם מגיעות לסכך וכשיטת רבה, או"ד דכוונתו דאמרי' דו"ע אף לענין להכשיר חוץ מן האצטבא, ולזה ס"ל דצריך לומר דו"ע בקרקע ולא בסכך דאם בסכך בלבד הרי הוא כדופן ופסול לישב תחתיו וכמו שפי' הר"ן. ומ"מ נר' דכ"ז דוחק, וצריך לפרש שכוונתו כעין משי"כ בפנים בשיטת רש"י. וע"ע לקמן במש"כ בדעת הרי"ד בביאור קו' הגמ' ריש ע"ב "מ"ש התם דאמרת פחות מארבע אמות" וכו'.

[36] וכעי"ז נר' בכוונת הרי"ד כאן בביאור ההו"א דגמ' עי' שם בלשונו דהו"א דלא אמרי' דו"ע אלא שיהא הסכך כדופן ולא בקרקע ועי' שם. אולם בסו"ד משמע קצת דהו"א דלא אמרי' דופן עקומה לעשות הקרקע כדופן אלא לעשות הסכך כדופן, וקמ"ל דאף בקרקע אמרי' דו"ע. אולם ק' מה שצריך שיהא הקרקע כדופן והרי אם צריך להסמיך הכותל להסכך לא סגי במה שהקרקע כדופן וצריך לקרב כל הדופן אל האצטבא. ואולי ס"ל דהכא צריך לעשות הקרקע כדופן כדי שיהא

להאמור לעיל נר' לפרש דבדין דו"ע דצריך שס בדף י"ז בבית שנפחת דהיינו שיהא הסכך הפסול כדופן, ל"ש אם הוא מדופן א' או מד' דפנות שכל סכך פסול למעלה יש להחשיבו כדופן כל שהוא תוך ד"א. אבל הכא מאחר דהו"ל כדופן ה"ה כדופן שמתחילתה הי' כאן ושוב נתעקמה מתחתיו. ואולי בד' רוחות א"א לומר כן, שהרי אף אם פמעים הכותליס מתעקמים, מ"מ אינם מתעקמים כולם לצד חוץ. ולכן הו"א דלא אמרי' שיכול לראות כאילו הכותל הי' כן מתחילה ושוב נתעקמה. קמ"ל דמ"מ אמרי' שהכותל הי' שם ונתעקמה. (אולם לפי האמור לקמן לפי הריטב"א א"א לפרש כן, ודוק.)

ביאורים אחרים בההו"א דגמ' לחלק בין חזיא לדופן ולא חזיא לדופן

ל"ח) אולם, כ"ז הוא בשיטת רש"י שמשמע שצריך להכשיר הדפנות והיינו שהדפנות פסול וכשיטת רבא וכפשוטו, ולכן צריך שיהא הדפנות מגיעות עד מקוס האצטבא. אבל דעת ההשלמה והמכתם דסוגין לא אתיא כרבא אלא כרבה ור' זירא דאילו לרבא אף אם ימעט חלל הסוכה אינו מספיק כיון שהדפנות הם למעלה מכ'. ולדעתם צ"ל דסוגיא כרבה או כר' זירא וש פסול בהסכך.

וכן משמע גם מלשון הרא"ש לעיל דאף לרבא דקי"ל כוותי' יש פסול בהסכך ולא בהדפנות, שהרי פי' הרא"ש לרש"י שיכול להכשיר חוץ לאצטבא אף תחת סכך למעלה מכ' משום דאינו סכך פסול ממש וכמו שפי' הר"ת. ומשמע דהפסול בהסכך אף דקי"ל כרבא. דאם פסול בדפנות הוא אין לדמותו לשיטת הר"ת בסכך למעלה מכ' כלל. וכ"מ גם מלשון הרי"ד מובא ברא"ש שם.

ולפי"ז כפשוטו ל"צ שיהא הדופן אצל הסכך כלל אלא צריך שיהא הסכך הפסול כדופן וממילא ה"ה קרוב אל הסכך למעלה. וא"כ צריך להבין באו"א ההו"א דלא אמרי' דופן עקומה כאן משום דלא חזיא לדופן.

ולכאו' יל"פ כפשוטו דאף דאמרי' דופן עקומה התם, הרי התם אין פסול בהדופן מצד עצמו אלא מחמת מקומו שאינו סמוך לסכך, ובזה אמרי' ההלכתא דדופן עקומה. אבל כאן שיש פסול מחמת גובה הדופן שאני שאין הפסול בסוכה מחמת מקוס הדופן בלבד אלא מחמת מהותו. ואף שאין הפסול בסוכתו אלא בהסכך, מ"מ הפסול שבסכך במציאות הוא מחמת שהוא על גבי דופן גבוהה למעלה מכ', ולכן הפסול של הסוכה אינו רק מחמת מקוס הדופן אלא מחמת גובהו והו"א דבכה"ג לא אמרי' דופן עקומה להכשיר הסוכה קמ"ל.

ובאו"א בביאור ההו"א דגמ' עי' במאירי שכ' בסו"ד דהו"א דלא אמרי' דו"ע אלא בדופן הראוי לדירה משא"כ כשאינו ראוי לדירה. וכפשוטו היינו דהו"א דהא שיש להחשיב הסכך פסול כחלק מן הדופן הוא רק אם הדופן חשוב וראוי לדירה כמו בבית, אבל בדופן של סוכה ודופן ערעי לא. וכן יל"פ גם להראשונים הנ"ל, ואף אם ל"צ לקרב הדופן אל האצטבא וכנ"ל שאין כאן אלא פסול בסכך ולא בדופן, ול"צ שיהא גובה הדופן "נפסק" מלמטה ע"י דו"ע, מ"מ הו"א לחלק בין דופן חשוב ודופן שאינו חשוב.

ע"ע בדברי נחמי" שפי' "לולי דברי רש"י" בכוונת הגמ' באו"א דשאני סכך פסול שאינו חזיא לדופן ולכן אינו נתהפך להיות נחשב

כדופן, משא"כ בתקרת הבית דהוא ממין הראוי להיות דופן. וכן יל"פ להראשונים הנ"ל. (ונמצא שיש לפרש ההו"א לחלק בין אם חזיא לדופן או לא בד' אופנים. א' לרש"י שיש כמו ב' חידושים להחשיבו כדופן ולקרבו להאצטבא. ב' להמאירי דלא אמרי' דו"ע אלא כשהדופן ראוי לדירה קבוע. ג' להדברי נחמי' הו"א דלא אמרי' דו"ע אלא במין הראוי להיות דופן. ד' יל"פ דלא אמרי' דו"ע אא"כ אין פסול במהותו של הדופן אלא במקומו בלבד.

טעם אחר להצריך שיהא הדופן באילו קרוב למטה ו''באילו הוא נוגעת'' בהאצטבא ובדעת הר''ן והריטב''א

ל''ט) אולם יש לעורר בזה שאפי' להראשונים שמפרשים דסוגיא דהכא קאי גם אליבא דרבה ור' זירא וכן אפי' אם נאמר שאין הפסול לרבא אלא פסול בסכך בלבד, וכמו שמצדד הראב"ד בהשגות לעיל בדף ב', מ"מ יש מקום לפרש שצריך שיהא כל הדופן אצל האצטבא, וכאילו נוגעת בו, וכלשון הרמב"ם והר"א מן ההר. ואפי' בדף י"ז כשאין אצטבא כלל יש מקום לפרש שצריך להסמיך הדפנות להסכך ולא רק למעלה אלא שיהא כל הדופן תחת מקום הסכך הכשר, שהרי בהאי דינא דצריך שיהא הדופן סמוך להסכך מגזה"כ יש להסתפק אם צריך שיהא רק ראשו אצל הסכך או כל הדופן צריך להיות סמוך לקצה הסכך למטה, וכל חלק מן הדופן למטה שאינו אצל הסכך פסול. ואם נאמר כן, נמצא שצריך ע"י דופן עקומה לקרב כל הדופן אל הסכך כשר ולא רק ראשו בלבד.

וכפשוטו הדבר תלוי במה שנחלקו לקמן בדף ט"ז בדפנות שאין מגיעות לסכך, שהריטב"א והמאירי שם כ' להדיא דהא דמכשרי' הסוכה בכה"ג הוא מדין גו"א. אולם בערוך לנר כ' לדייק מן הר"ן דלא ס"ל הכי ובלא דינא דגו"א כשרה[37]. וכפשוטו נחלקו בהנ"ל, דאם ל"ל לדינא דגו"א היינו משום של"ל שיהא הדופן אצל הסכך למעלה אלא שיהא למטה אצל הסכך, אבל להריטב"א והמאירי צריך שיהא למעלה כנגד הסכך.

ואם כיס הדברים נמצא שלדעת הריטב"א והמאירי ל"ל שיהא הדופן למטה אצל הסכך אלא למעלה בלבד, וא"כ ל"ל לקרב הדופן אל הסכך לקמן בדף י"ז אלא שיהא הסכך כדופן, אבל כאן אולי עדיין צריך שיהא הדפנות נוגעת באצטבא מטעם אחר, וכנ"ל, שצריך להכשיר הדופן ע"י מה שהוי כנפסק מלמטה, דאל"כ עדיין הוי יותר מכ', ופסול. אבל אם כאן אין פסול בדופן כלל וכמו לרבא ולר' זירא, וגם ל"ל שיהא כל הדופן אצל הסכך אלא למעלה, אז ל"ל לקרב הדופן אל הסכך הכשר כלל. ודוק.

(ויש לעי' בדעת הר"ן והריטב"א שמשמע מלשונם שלדעתם שהסכך הפסול נעשה כדופן, ממילא ל"ל לקרב הדופן אל הסכך כלל, ורק להי"מ הוא דצריך לזה. ואם ל"ל לקרב הדופן, ל"ל דל"ל אלא שיהא הדופן למטה אצל הסכך, וכמשמעות הריטב"א לקמן שם. אולם הר"ן לקמן משמע דלא אמרי' גו"א, וכמו שמדייק הערוך לנר בדף ו' ע"ב וא"כ לכאו' ל"ל שצריך שיהא כל הדופן תחת המקום של סכך כשר, ול"ל שצריך לקרב הדופן אל האצטבא ולהסכך

[37] ראייתו הוא ממה שכ' הר"ן דלפי הרי"ף ל"צ לדינא דגו"א בסוכה כלל, וק' הרי צריך לסוכה שאין דפנות מגיעות לסכך, ובהכרח דאף להכה"ג ל"צ גו"א, ועי' לקמן בע"ב במש"כ. וע"ע לקמן בדף ט"ז ע"א במתני' ושם בע"ב במה שהארכנו בזה.

כשר. ויש לדחות דל"ל אלא שיהא ראש המחילה תחת הסכך ולא כולו, אבל עדיין ל"ל לדינא דגו"א כיון שאף במחילה י' הרי ראשו תחת הסכך כשר. שו"מ בהג' לחי' רעק"א החדשות שהביא מש"כ רעק"א דמש"כ הר"ן דלא אמרי' גו"א בסוכה היינו רק בשיטת הרי"ף אבל לדידי' ודאי אמרי' גו"א אף בסוכה וא"כ יל"פ שאף הר"ן מודה לדעת הריטב"א.)

שו"מ בערוך השלחן בסי' תרל"ב הק' במה דמהני דופן עקומה הרגילה להכשיר והלא צריך שיהא הדופן סמוך לסכך. וכפשוטו צ"ע בקו' שהרי ראש הדופן סמוך לסכך. וכנר' דס"ל כהנ"ל דצריך שיהא כל הדופן סמוך להסכך (ולא פי' שם מנ"ל הא.) ותי' הערוך השלחן שם כעין דבריו לעיל דבכלל דינא דדו"ע יש ב' עניינים, חדא שהסכך הפסול דומה לדופן, ועוד שאא"כ כל הדופן קרוב אל הסכך וכנ"ל. אבל לא פי' הערוך השלחן טעמא דב' עניינים אלו, ומשמע דשניהם בכלל ההלכתא, וצ"ע. אולם להאמור בכוונת הריטב"א משמע דמאחר דכולו דופן ממילא גר' כדופן שהי' במקום סמוך להסכך ושוב נתעקם ודוק.

עוד בענין דעת הי"מ

מ') והנה, כעת לא מצאתי להדיא א' מהראשונים דס"ל כדעת הי"מ מובא בהר"ן והמאירי כאן, וראיתי בס' סייעתא דשמיא לקמן דף י"ז שר"ל שהוא שיטת הר"י גאון בדף ד' ע"ב בעירובין והבה"ג, אבל שם לא כ' שניהם אלא שדו"ע הוי "כאילו הדופן סמוך להסכך ומתקרב אליו". ולהנ"ל אין ראי' מזה כלל דשפיר י"ל שהסכך הפסול נעשה כדופן ושוב הו"ל כסמוך לסכך וכנ"ל דאף להראשונים שמפרשים שהסכך פסול חשוב כדופן מ"מ דלמא גם צריך שיהא קרוב אל הסכך גם למטה, או משום שבלא"ה עדיין יש דופן למעלה מכ', או משום שבלא"ה אין כל הדופן תחת הסכך הכשר.

ואולי להריטב"א והר"ן הי' ק' בדבריהם דאם הסכך הפסול כדופן שוב ל"ל לקרב הדופן להסכך כלל, וכנ"ל, שהרי קנה הדופן כבר נתקרב אל הסכך ול"ל עוד. ולכן ממה שכתוב ה"י"מ" שצריך לקרב הדופן אל הסכך, הוכיחו הריטב"א והר"ן וסיעתם דסבירא להו דאין הסכך פסול נעשה כדופן כלל. ומיני' השמיענו שיש מי שסובריס הכי, אבל אולי לפי האמת לכו"ע הסכך כדופן דמי.

(ועי' בלשון רש"י לקמן דף י"ז ובדרש"י שבר"ן שם אם "י"מ" כן או לא.)

בדעת הרא"ש והטור ע"פ הנ"ל

מ"א) והנה, עי' ברא"ש בפסקים שהביא דברי רש"י ושוב כ' דאסור לאכול חוץ מן האצטבא שאין כאן סכך כיון שהסכך כדופן[38]. הרי שפי' הרא"ש כעין מש"כ הר"ן דכיון שדו"ע הוא ע"י מה שנעשה כדופן שוב אין להכשירו אפי' מטעם פסל היוצא דלא אמרי' הכי בסכך פסול ממש, ואף שכבר פי' הרא"ש דאמרי' פסל היוצא בסכך פסול מחמת גובהו,

[38] עי' במה שהקי' הק"נ מהרא"ש לקמן ובמה שתי' דלא אמרי' דופן עקומה אלא במקום שצריך לו, וכ"ה בפוסקים סי' תרל"ג, וע"ע בגדול מרבבה מובא על הגליון בשו"ע ובפמ"ג של"צ, וע"ע בשפ"א כאן אם אמרי' דופן עקומה רק על טפח של הדופן הג' או על ז' טפחים או על כל הדופן, וע"ע במנח"ש.

הכא שאני דדמי לדופן ממש. וכ"ה לקמן בדף י"ז כדעת רש"י וכו' דהסכך פסול הוא כדופן. אולם בתוס' הרא"ש פי' באו"א דשאר הסוכה פסולה, משום דכיון דאמרי' דו"ע הרי הדופן קרוב להאצטבא, והוי הפסק בין המקום שעל האצטבא ובין שאר הסוכה והוי כסוכה אחרת לגמרי ולא דמי לפסל היוצא בכה"ג.

וכפשוטו נ"ע הרי הא דהדופן קרוב להסוכה הוא רק אם אין הסכך הפסול נתהפך לדופן, אבל להר"ן וכו' נ"ל לקרב הדופן אל הדלת. אבל להאמור לעיל אף לרש"י וכו' שפירשו שהסכך הפסול כדופן דמי מ"מ ס"ל נ"ל דהדופן סמוך להאצטבא ואף למטה וכמו שפרשנו שם דאל"כ א"א להכשיר הדלת שהוא למעלה מכ', ולרבא דס"ל כוותי' צריך שיהא אצל האצטבא כדי שנאמר שהכותל נפסק שם.

וא"כ יל"פ ששניהם אמת, וס"ל להרא"ש שיש ב' טעמים לפסול שלא על האצטבא, ושאין להכשיר מדין פסל. חדא שהרי הסכך למעלה כדופן וכסכך פסול ממש כשפודין של ברזל דלא אמרי' גבייהו דין פסל היוצא, ועוד טעמא אחרינא איכא וכמו שפי' בתוס' הרא"ש משום שה"דופן" שנתחדש ע"י דו"ע וע"י מה שנר' כאילו נתעקס מלמטה מפסיק.

אולם ק' במה שצריך הרא"ש לפרש להכותל מתקרב אל האצטבא, שהרי הרא"ש לעיל כ' דאמרי' פסל היוצא להכשיר שלא על האצטבא (באצטבא באמצע) אף דלא אמרי' הכי בסכך פסול גמור, מ"מ שאני הכא שאין הפסול אלא מחמת גובהו, וכמו שפי' הר"ת לקמן שבמקום שאין פסול אלא מחמת גובהו שאני. ומשמע דס"ל דאף לרבא דקי"ל כוותי' מ"מ אין פסול בסוכה למעלה מכ' בדפנות אלא בסכך, וכמו שמצדד הראב"ד לפרש לעיל בדף ב'. ואם כיס הדברים, הק"ל והרי נ"ל לקרב הדופן אל האצטבא כלל.

אולם להאמור לעיל יל"פ באו"א דצריך לקרב הדפנות להאצטבא מטעם אחר, ומשום שצריך שיהא כל הדופן אצל הסכך ולא רק שיהא קצה הדופן וקצה הסכך סמוך אהדדי, וא"כ בכל אופן של דופן עקומה צריך לקרב כל הדופן אל הסכך.

ע"ע בב"מ בסי' תרל"ב שמדייק מלשון הטור דס"ל דצריך שיהא הדופן מתקרב אל הסכך וכהאי פירושא דנדחית בראשונים, והק' במה שהטור לא אזיל בשיטת הרא"ש. אולם ראייתו הוא ממה שכ' הטור שהכותל "מתקרב" אל הסכך, והרי גם הרא"ש מבואר הכי בתוס' הרא"ש וכנ"ל, וכ"מ גם מלשון הרא"ש במש"כ לחלוק על הרי"ץ גיאות, והיינו כמו שפרשנו שלהרא"ש צריך שיהא הכותל קרוב אל הסכך בכל אופן כדי שיהא כל הדופן קרוב אל הסכך, ולא רק ראשו בלבד, וא"כ כן יל"פ גם בדעת הטור.

עוד בענין דעת הרא"ש ובמש"כ הרא"ש בשם הרי"ץ גיאות

מ"ב) ועי' בראש"ש שהביא בשם הרי"ץ גיאות שאם האצטבא גבוהה י' טפחים והוי רשות בפנ"ע אז לא אמרי' גו"א, וכ' הרא"ש "ולא ידענא טעמא מאי נ"מ דרשות אחרת היא כיון דאמר דופן עקומה מכל צד הרי האצטבא מוקפת מחיצות ומובדלות משאר הסוכה[39]

[39] מלשון הרא"ש כאן ג"כ מבואר כמו שפי' התוס' הרא"ש שע"י דו"ע הו"ל הדפנות כאילו הם קרובים להאצטבא, ולא רק שהסכך למעלה כדופן בלבד ואף דס"ל לקמן כהר"ן ורש"י

ודמיא לסוכה העומדת בראש הגג דרשות אחרת היא לגבי חצר".

ובדעת הרי"ץ גיאות עי' בס' המכתם שפי' דכיון דאמרי' גו"א ממילא אין המקום של האצטבא אגיד להדפנות. והיינו דלא אמרי' דו"ע אלא כדי שיהא הדפנות אצל הסכך, ובמקום שהסכך והדפנות בב' רשויות נפרדות לא אמרי' דו"ע.

ובמה דלא ס"ל להרא"ש כסברתו כפשוטו יל"פ דס"ל דאין מקום לחלק, אבל מלשונו משמע דאפי' אם נאמר שיש מקום לחלק ולומר דלא אמרי' דו"ע במקום שהדופן והסכך בב' רשויות, מ"מ הכא שאני שע"י דו"ע ממילא הדופן סמוך וקרוב להאצטבא ומקומו הוא כאילו הי' נוגע באצטבא, וא"כ הרי הוא ברשות אחת עם הסכך, ואף שלפי המציאות אין הדופן כאן אלא ברשות אחרת, ס"ל להרא"ש שאין חסרון באופן שע"י דו"ע הדופן הוא ברשות א' עם הסכך, ורק אם אף אחר דאמרי' גו"א הי' ב' רשויות הוא דאין לומר דו"ע.

ובדעת הרי"ץ גיאות יל"פ דגם הוא מודה לזה אלא ס"ל דל"ל לקרב הדופן אצל האצטבא, אלא שיהא הסכך פסול למעלה כדופן וממילא ברא"ש הדופן ה"ה אצל הסכך וסגי בהכי, וכמו שפרשנו. וא"כ אף אחר דאמרי' דו"ע אין הדופן והסכך ברשות אחת ולכן ס"ל דלא אמרי' דו"ע.

או"ד יל"פ דאף שע"י דו"ע ה"ה ברשות א' מ"מ לא אמרי דו"ע מעיקרא אא"כ שניהם ברשות אחת ובסוכה אחת אף לולי דינא דדו"ע. וע"ע בר"ן ובריטב"א לקמן בע"ב שג"כ מגדדים לפסוק כהרי"ץ גיאות ופי' שם משום דהעמוד הוי רשות בפנ"ע לענין שבת.

בדעת המאירי

מ"ג) ע"ע במש"כ המאירי בעין דברי הר"ן וכו' וכ' שם תו"ד שרואין הדופן כאילו מתעקס, כיון דדרך של הדפנות להתעקס עד ד' כשהם "בגובה עשריס". ומשמע דאם הי' בגובה יותר מעשריס ראוי להתעקס טפי. ול"ע שהרי לא מצינו שיהא מחלוקת ר' יהודה ורבנן בדין דו"ע, והרי לר' יהודה דהסוכה כשרה למעלה מכ' המ"ל דופן עקומה אף יתירה על ד' אמות. וכמו"כ לר' זירא בסוכה גדולה שיש להגביהו יותר מכ' אמה למה לא אמרי' דו"ע יותר מד' אמות. ואם אינו אלא הלכתא בלא טעמא, לא הו"ל להמאירי לפרש כלל. ואולי יש לדחות שאף לר' יהודה סוכה הרגילה עד עשריס ואין לחדש שיהא דופן עקומה גם ביותר מד' אמות גם לדעתו ואזלי' בתר הסוכה הרגילה. ול"ע.

מ"ד) רש"י ד"ה בית שנפחת. גגו וגגין שלהן וכו' פי' דאילו בגגות שלנו הרי יש להם דין דופן אף לולי דינא דדופן עקומה, מחמת שיפוען.[40]

שהסכך הפסול הוי כחלק של הדופן, ועי' לעיל באות הקודמת.

[40] ויש להסתפק בדין דופן שהי' עקום מתחילה ושוב שיתף עמו גם סכך פסול להיות כדופן אם שיעור ד"א תלוי בראש הכותל ואף שהוא עקום, או"ד מהקרקע בלבד, ואולי תלוי בפירושים בראשונים ולפי מה שפי' הריטב"א (וכמו"כ פרשנו גם בדעת רש"י) שע"י דופן עקומה נר' כאילו הי' כותל ישר ושוב נתעקם, א"כ ראוי למנות מהקרקע וכ"מ מלשון הריטב"א דתלוי ב"סופו". ונפ"מ לענין ביתות שלנו וכגון שהגג

בענין סוכה פחותה מי' וחקק בה להשלים

בביאור הפסול בחקק להשלים לי' ויש משפת החקק לכותל יותר מג' טפחים מ"ה) גמ' היתה פחותה מי' טפחים וכו'. דמה שהסוכה פסולה כשיש מן החקק לכותל יותר מג' טפחים כנר' שנחלקו הראשונים וכמבואר מתוך יישובם לקו' תוס' ד"ה פחות בסו"ד לחלק בין הא דצריך מחילה לענין רה"י בשבת והא דצריך לענין סוכה.

א' כפשוטו יש לפרש דהא דצריך מחילת י' וכמבואר לקמן, היינו דצריך מחילה א' של י' טפחים וא"א לצרף ב' מחילות לשיעור גובה י'. ואולי כ"מ מלשון הראבי"ה בשבת דף ז' וכמו"כ בראב"א שם שכתבו דצריך "מחילות ניכרות" של י'. (ואולי כמו"כ מדוייק ממש"כ התו"י ליישב קו' תוס' בשבת דף ז' ע"ב ובמה שלא פי' כתוס' שם, אבל נר' שיש לדחות.) ולפי"ז צריך לעשות הגידוד בהחקק כחלק של הכותל למעלה מן החקק כדי שיהא מחילה של י' מדין שניהם.[41]

ב' עי' בלשון הריטב"א שכ' שצריך שיהא הדפנות "נראית כשלה" וכ"ה בר"ן. וע"ע לשון הר"א מן ההר שצריך תוך ג' כדי שיהא נראות כאילו הדפנות "סמוכות להחקק". וכנר' מלשונם שאין החסרון משום שצריך מחילה א' שהוא י' טפחים, וסגי בב' מחילות אם מדין שניהם יש שיעור י' טפחים. ומ"מ צריך שיהא כל הי' טפחים של מחילה שייך להחלל והמקום ישיבה בתוך הסוכה, ושיהא המחילות כ"שלה", והיינו שיהא מי שיושב בהסוכה מכוסה ומסובב בדפנות של י', ולזה צריך שיהא כל הי' טפחים של הדפנות סמוך להחקק של הסוכה הכשרה, דאל"כ אין הדפנות "שלה" ובאין הדפנות סמוכות להחקק והחלל של הסוכה, אינם דפנות הראויות להסוכה. ולכן צריך לדינא דלבוד כדי שיהא גם הכותל למעלה מן החקק קרוב להחלל שבתוך החקק ושיהא הכותל מיוחס אליו כראוי.[42]

ג' עי' בתוס' סוף ד"ה פחות, שכ' דהכא פסלי' משום דצריך מחילות סמוכות לסכך וכמבואר ממתני' לקמן דף י"ז, וה"נ אין המחילות סמוכות לסכך. וכמו"כ פי' הרא"ש בשבת

חשוב כדופן מחמת שיפועו וכנ"ל, ואולי אה"נ ששיעורו מסוף הכותל, ודוק.

[41] ולפי"ז במקום שיש דופן של י' מלבד החקק אין חסרון כלל, וכגון אם יש הוצין יורדין תוך י' דאי"ז מגרע משם מחיצה אלא דהוי דירה סרוחה, ואף אם המקום תחת ההוצין פסול לישב שם, מ"מ יש לו מחיצת י', ועי' בשפ"א. ונר' שבעיקר הנידון אם צריך שיהא מחיצה א' של י' טפחים או שיהא עכ"פ מבין כל הדפנות י', יש לציין מש"כ הריא"ז לקמן בדף ט"ז ע"ב מובא שם בש"ג אות ב', שכשיש לו מחצלת ד' סמוך ג' להקרקע, (וע"י לבוד יש כמחיצה של ז') ולמעלה מן המחצלת יש רווח אויר יותר מג', ולמעלה מן הרווח יש דופן ד', הסוכה כשרה כיון שמבין המחצלת ובין הדופן ד' יש מחיצות של י', וגם העומד מרובה על הפרוץ. ומשמע שאף אם אין דופן א' של י' סגי. אולם התם יש לפרש שחשיבי כחד דופן, וכיון דעומד מרובה, האויר בטל ברוב וכלשונו שם. (ואולי יש לדייק להיפך ממש"כ שם דצריך ביטול ברוב משמע שצריך שיהא חד דופן ולולי דינא דרוב לא מהני בב' דפנות שמבין שניהם יש י', אבל יש לדחות.)

[42] והנה, לפי' זו ל"צ לעשות מחיצה א' כלל אלא שיהא כל חלק וחלק מן הדופן משתייך להסוכה, ומש"כ הגמ' דתוך ג' "לשוי' דופן" אמרי', היינו לשוי' הדופן להסוכה, פי' לשויא כדופן דנראית כשל הסוכה. ודוק. אולם יש לפרש שאפי' לפי' זו כיון שע"י לבוד ה"ה כדופן א' עם הגידוד ממילא הדופן שייך להסוכה עי"ז. ועי' לשון רש"י שמשמע שצריך לשוי' דופן של י'.

והתוס' הרא"ש והר"פ אגליגו. והוסיפו דילפי' דפנות מ"בסוכות" וכו' ולכן צריך שיהא המחיצות סמוכות לסכך וליכא.
והנה, מדברי תוס' וכו' מבואר דל"ל שיהא מחיצה א' של י', וסגי בלא"ה כל זמן דכל דופן ודופן שצריך כדי להצטרף לשיעור הכשר סוכה "סמוכות להסכך". אבל יש להסתפק במה שכאן לא חשיבי המחיצות סמוכות לסכך, דגר' יש לפרש בב' אופניס.
א' יל"פ דהדופן למעלה מן החקק אינו סמוך להסכך הכשר, דאף שאין פסול בהסכך למטה מי', מ"מ מקום הסוכה מן הצד ושלא כנגד החקק פסול, ולכן לא סגי במה שהדופן סמוך להסכך שם, וצריך שיהא הדופן סמוך להסכך שע"ג החקק, ולכן צריך תוך ג' כדי שיהא הדופן של הסוכה סמוך לסכך שע"ג החקק.
ב' יל"פ באו"א דהדופן למעלה מן החקק ה"ה סמוך לסכך כשר ואף שהוא תוך י' מ"מ סכך כשר הוא וסגי בהכי. אבל יש חסרון בהגידוד שבתוך החקק, וכיון שהוא כדופן בפנ"ע ואינו מקושר להדופן למעלה, ממילא אין הגידוד סמוך לסכך כלל, ואף שהוא תחת סכך כשר, מ"מ לא אמרי' גו"א למעלה כיון שאינו גבו' י' בפנ"ע או משום שאין המחילה ניכרת, ולא סגי במה שהוא תחת הסכך הכשר אלא צריך שיהא "סמוכה" לו למעלה. ובכל דופן א' הרי ראש הדופן סמוך לסכך וזה מכשיר כל הדופן, אבל במקום שיש ב' דפנות המצטרפות לשיעור י', צריך שיהא כל דופן ודופן סמוך להסכך והיינו שיהא ראש כל דופן ודופן סמוך לסכך וליכא. ולכן צריך לעשותם כדופן א' כדי שיהא גם הגידוד שבחקק כחלק מן דופן הסמוך לסכך.
ולכאו' יש להוכיח דיש חסרון בהגידוד למטה ולא רק בהדופן למעלה בלבד, שהרי אם אין חסרון אלא בדופן למעלה שאינו סמוך להסכך הכשר, אבל הגידוד מקרי "סמוכות" משום שהוא תחת הסכך כשר, ול"ל שיהא סמוך לו ברחשו אלא שיהא תחתיו בלבד, א"כ ק' בלשון הגמ' דתוך ג' מהני "לשוי' דופן" והרי ל"ל לשוי' דופן א' כלל, אלא אף שיש ב' דפנות כשר, ול"ל אלא לקרב הדופן למעלה מן החקק להסכך כשר ע"י לבוד ול"ל שיהא כדופן א' עם הגידוד של החקק.
וז"ל תוס' בשבת דף ז' ע"ב "דבעי' שיהי' מחיצות סמוכות להסכך וכו' ולהכי בעי' שיהא פחות מג' דצריך לצרף הגידוד של חקק למחיצות כדי שיהי' סמוכות להסכך שכנגד הנקב". וממש"כ תוס' דצריך שיהא סמוכות לסכך שכנגד הנקב, מבואר דלא סגי במה שהדופן סמוך לסכך שכנגד הדופן ואף שהסכך כשר ורק החלל פחותה מי', מ"מ ה"ה כסכך פסול לענין זה וצריך שיהא הדופן סמוך לסכך הראוי לישב תחתיו. וצריך תוך ג' כדי לקרב הדופן למעלה מן החקק להסכך הכשר שע"ג החקק. אבל ממה שכ' תוס' דצריך "לצרף הגידוד של החקק למחיצות" משמע שיש גם חסרון מצד הגידוד של החקק. והיינו דשניהם אמת, ובתירה על ג' בין החקק להכותל יש ב' חסרונות. חדא שהדופן למעלה אינו סמוך לסכך כשר, וגם הגידוד למטה אין ראשו סמוך להסכך כיון שאינו מצורף להדופן למעלה ממנו. (וגם לפי"ז לק"מ מלשון הגמ' דצריך "לשוי' מחיצה" וכנ"ל דצריך לצרפם כדי שיהא הגידוד

כחלק מכותל שלמעלה כדי שיהא ראשו סמוך לסכך וק"ל.)[43]

(והנה, לפי המבואר מתוס' דצריך לקרב הדופן לסכך שע"ג החקק יש להק' לפי מש"כ החכ"ל סי' נ"ט דלא אמרי' לבוד כשיש דבר ממשי באמצע, והלא הכא אמרי' לבוד אף שיש סכך פסול באמצע, ולא אויר בלבד. אולם לכאו' הדבר תלוי באופן של קרבת הדופן לסכך שע"ג החקק, דאם ל"ל אלא לקרב ראש הדופן לסכך, אז ה"ה לבוד במקום דבר ממשי וכנ"ל, אבל אם צריך לקרב כל הדופן וכדי שיהא כולו תחת סכך כשר אז צריך לקרב הדופן לגמרי וא"כ אולי הו"ל כלבוד במקום שיש אויר בינתיים כיון שאין הסכך פסול אלא למעלה בראש הדופן.

אכן, לכאו' בלא"ה ק' בדעת החכ"ל לפי מה שפי' רש"י והר"ן דהכא אמרי' שהחקק מגיע עד הכותל, הרי דאמרי' לבוד אף לבטל מקום הקרקע ואף שהוא דבר ממשי, ועי' לקמן במש"כ.)

בענין אם צריך שיהא שיעור סוכה כשרה בתוך החקק ואם ע"י לבוד החקק מגיע לכותל או שהכותל מגיע להחקק

מ"ו) רש"י ד"ה כדי להשלימה לי' וכו' ובאותה גומא הכשר סוכה בארוך ורוחב. מש"כ רש"י שצריך בתוך החקק שיעור סוכה כשרה, כ"כ הראשונים בשם הרי"ץ גיאות והכי קיי"ל. אולם בס' המכתם כ' בשם י"א דל"ל, דכיון דאמרי' לבוד הו"ל כאילו החקק מתרחב אצל הדופן והו"ל כשיעור סוכה כשרה עי"ז.

ועי' בר"ן שכ' להוכיח דלא אמרי' דכל שהוא תוך ג' "כמאן דליתא", דא"כ בסוכה זע"ז ויש אויר פחות מג' יש לפסול כיון שאין בו שיעור זע"ז, אלא ודאי דלא אמרי' דהמקום כמאן דליתא. ומ"מ כ' הר"ן דצריך שיעור סוכה כשרה בתוך החקק דבלא"ה ה"ה דירה קרוחה.

הרי דס"ל להר"ן ג"כ דלולי טעמא דדירה קרוחה יש להכשיר הסוכה גם בפחות מזע"ז בתוך החקק ומשום דיש לצרף גם מקום חוץ מן החקק לשיעור כיון דאמרי' לבוד, והו"ל כל שבתוך הסוכה ואף לצד החקק כמאן דנחקק דמי. וכמו"כ משמע גם מרש"י בריש ע"ב ד"כאילו החקק לבוד ומגיע עד הכותל, הרי שהחקק מתרחב עד הכותל וכנ"ל. ומ"מ צריך כדי הכשר סוכה בתוך החלל מטעם אחר,

[43] ע"ע בתו"י שם שמבואר ג"כ שצריך לצרף הגידוד להדופן ולעשותם א', ויתכן דאף התו"י מודה לתוס' בזה דטעמא לפסול כאן הוא משום דבעי' מחיצות סמוכות לסכך, ומ"מ צריך לצרף הגידוד להסכך וכנ"ל כדי שיהא גם הגידוד סמוך להסכך, דבמה שהוא תחת הסכך בלבד לא חשיבי כסמוכות להסכך ואף מדין גו"א אין להכשיר כיון שאין הגידוד י' טפחים.

ומשום דכל חוץ מן החקק ה"ה דירה סרוחה, וצריך שיעור זע"ז שאינה סרוחה.[44]

ולפי הי"א שבס' המכתם של"ל שיעור זע"ז, נ"ל דאף דהוי דירה סרוחה, מ"מ אמרי' לבוד, ואף שצריך מקום זע"ז לישב בו, ואין אדם דר בדירה סרוחה, מ"מ כיון דאמרי' לבוד, ה"ה כמי שיש לו מקום רחב עי"ז ואזלי' בתר לבוד גם לבטלו מיני' שם דירה סרוחה.[45] אבל להר"ן לא אמרי' לבוד כדי לעשותו כדירה שאינה סרוחה. וכ"מ מרש"י שמצריך שיעור סוכה בתוך החקק אף שפי' בע"ב כדעת הר"ן דהחקק מגיע עד הכותל וכנ"ל.

וע"ע בר"א מן ההר שכ' לפסול כשאין שיעור זע"ז בתוך החקק אבל לא מטעמא דכ' הר"ן ומשום דדירה סרוחה היא, אלא משום דאמרי' לבוד. והיינו דס"ל דאדרבה וכיון דאמרי' לבוד הרי לא חשבי' מקום שלגד החקק כלל. וכפשוטו היינו דס"ל כהה"א של הר"ן והמקום כמאן דליתא ולכן אין לו שיעור זע"ז.[46]

ועי' בפמ"ג סי' תרל"ג בחש"א ח' שמשמע שמגדד לומר כעין הנ"ל אבל לא פי' שהכותל מתקרב אל החקק, אלא שהכותל מתעבה עד החקק. ואולי יש נפ"מ לענין לישב חוץ מן החקק, ועי' שם. ע"ע במשנ"ב סי' תרל"ג כ"ט שכ' שע"י לבוד הו"ל כאילו הכותל קרוב אל החקק, ומשמע שפי' שלא כדברי רש"י והר"ן וכו' אלא כדעת הר"א מן ההר, וק' טובא שלא פי' כדעת רש"י והר"ן ואולי סמך עצמו על דברי הפמ"ג, ול"ע.

ואולי יש ליישב דהנה, כ' החכ"ל בסי' נ"ט דלא אמרי' לבוד כשיש דבר ממשי בין הב' דברים שצריכים לחברם, וכמו"כ מובא בשעה"ל תרל"ב בשם הפמ"ג. ועי' בתשו' בית שלמה א"ח א"א סי' נ"א שהק' מכאן דאמרי' לבוד לעשות החקק עד הכותל וכלשון רש"י וכמו שמבואר מהר"ן, ואילו לדעת החכ"ל והפמ"ג לכאו' צריך לפרש כמבואר מר"א של הר"ן וכנ"ל וכהה"א של הר"ן דהאויר בין הכותל

---

[44] הנה, במה דלא אמרי' דע"י "לבוד" אמרי' שהדברים קרובים כל הצורך, אלא שמדין לבוד אמרי' שצריכים שיהי' א' "כאילו" הוא קרוב יותר ממה שהוא לפי המציאות, וע"י לבוד ה"ה כנוגעים, הכי מבואר מכמה מקומות דאמרי' לבוד אף דלא סגי בקירוב וכגון במחיצות ז' ומשהו גבוהות מן הארץ ג' טפחים חסר משהו, שהמחיצה כשרה מטעם לבוד, ואף שצריך מחיצת י', הרי שע"י לבוד אמרי' שמחיצה כמחיצת י' ולא רק שהמחיצה קרוב כשיעור הצריך להקרקע, וכן מבואר מלשון "לבוד" שהוא "סניף" וכמו שפי' רש"י, ואינו רק הלכתא לומר שכל שהוא תוך ג' ה"ה סמוך כפי הצורך. וא"כ ה"נ צ"ל או שהחקק מתרחב, או שהכותל סמוך להחקק ע"י לבוד אבל לומר ששניהם במקומם עומדים ומ"מ כשרה לא אמרי'. (ע"ע בתשו' שם משמעון שבת אות ח' במש"כ בזה וצ"ע.)

[45] אולי יש מקום לדחות באו"א דאף שהוא דירה סרוחה מ"מ יש לצרפו לשיעור סוכה כשרה, ולענין שיעור זע"ז לא איכפית לן במה שהוא דירה סרוחה, ואף שאינו יכול לישב שם. אבל נר' רחוק לומר כן מאחר דשיעור זע"ז הוא משום ראשו ורובו ושלחנו, ויתכן דצריך שיהא כל המקום ראוי לדירה, וק"ל.

אולם יש לדחות באו"א דס"ל להי"א כדעת הרמב"ם דדין דירה סרוחה אינה לעיכובא, ולכן כשר בדיעבד, אבל מלשונו משמע יותר דאף לכתחילה כשר בכה"ג, ואם כדעת הרמב"ם הו"ל לפרש כן.

[46] וביישוב קו' הר"ן אולי יל"פ שר"א מן ההר מודה שאין המקום "כמאן דליתא" ולכן יש להכשיר בסוכה זע"ז ויש אויר פחות מג' בסכך כיון דאמרי' שהסכך מגיע עד מקום הדופן שאין מקום לומר שהדופן מגיע אל הסכך לצדדין דיותר מן הראוי להחשיב הסכך כמי שממשיך בצדו עד הכותל מלומר שהכותל נעקר ממקומו עד הסכך שאי"ז המשך מן הכותל כלל, אבל מ"מ הכא שאני דכשם שיכול להרחיב החקק, כמו"כ יש לצדד לסמוך הכותל אל החקק, והי מינייהו עיילית, שאין הרחבת החקק כהמשך מן החקק עצמו יותר מסמיכת הכותל להחקק.

והחקק כמאן דליתא.[47] ועי' בליקוטי הערות על החכ"ל שם שמאריך והביא כמה תשובות שמאריכים בדעת החכ"ל בזה. אולם לפי הבנת ר"א מן ההר יתכן לפרש כדבריהם ולא אמרי' לבוד אלא לקרב הכותל ולא להגיע החקק אל הכותל. ואולי ס"ל להשעה"ל כדעת הפמ"ג והחכ"ל וכמו שמבואר ממה שמביא דברי הפמ"ג בשעה"ל, ולכן פי' שכאן אין להרחיב החקק וכדברי רש"י והר"ן, אלא שהכותל סמוך יותר להחקק. אבל עדיין ק' דאם ס"ל שמדברי הר"ן ורש"י מבואר שלא כדעת הפמ"ג והחכ"ל לא הו"ל לפסוק כמותן. ע"ע בס' "עשה סוכה" שהעיר כמו"כ על המשנ"ב ולא לישב כעין הנ"ל ועדיין צ"ע.

בענין הנ"ל ובענין ישיבה חוץ מן החקק

מ"ז) שם. בענין אם יכול לישב גם חוץ מן החקק, עי' בטור שכ' שאין הסוכה כשרה אלא תוך החקק, והק' עליו הב"י דהרי יש להכשיר מדין פסל היוצא מן הסוכה לפי מה דקיי"ל כרש"י לעיל באצטבא שיש להכשיר כל הסוכה ואפי' שלא על האצטבא מדין פסל היוצא וה"נ ל"ש. ובישוב קו' הב"י נאמרו ב' פירושים בהאחרונים.

א' הב"ח והמג"א פי' דשאני הכא דבמקום חוץ מן החקק ליכא דפנות של י', והיינו דאף שיש דפנות של י' בתוך החקק, מ"מ חוץ מן החקק אין דופן י', ובכה"ג לא אמרי' שיש להכשיר מדין פסל היוצא כיון שאין לו דופן כלל. משא"כ כשיש דופן ורק שהוא יותר מכ' וכו' דבכה"ג כשרה.[48]

ב' בפרישה, וכמו"כ בט"ז פי' דלא אמרי' פסל היוצא מן הסוכה להכשיר במקום דהוי דירה סרוחה.

ויש להק' במה שהמג"א פי' כדעת הב"ח, ומשמע דס"ל דאמרי' פסל היוצא גם במקום שהוא דירה סרוחה, ואילו ולקמן בסי' תרל"ד כ' המג"א להחמיר בקיטוניות וכ' שאין להכשיר מדין פסל היוצא כיון שהוא מקום נר, הרי דס"ל דבדירה סרוחה אין להכשיר מדין פסל היוצא, וכסברת הט"ז כאן. וע"ע שם בלבושי שרד שכ' להביא דדעת המג"א שם הוא כסברת הט"ז כאן בס"ק י"א וכנ"ל. וכן מתו"כ הק' המג"א מלקמן בנריף ול"ע שלא פי' כדעת הט"ז והפרישה וכנ"ל. ול"ע.

והנה, אם יש להכשיר חוץ מן החקק וכדעת הב"י או לפסול כדעת הטור, תלוי בפירושי הראשונים הנ"ל, שהרי לפי דעת הי"א שבס' המכתם שיכול לנרף המקום שאינו בתוך החקק

[47] ובעיקר קושייתו מכאן אולי יש מקום לחלק דהתם שאני שצריך לשנות הסכך פסול לכשר, ובכה"ג לא אמרי' לבוד, אבל כאן א"צ אלא לבטל הקרקע ולעשותו כמקום חלול, ובזה אמרי' לבוד, אבל מדברי החכ"צ והפמ"ג משמע דאף בכה"ג לא אמרי' לבוד. וצ"ע.
ובאו"א אולי יש לפרש דהכא אפי' אם א"א לומר לבוד כדי להרחיב החקק, הרי יכול לקרב הכותל אל החקק ע"י לבוד, ובכה"ג ממילא יש להרחיב מקום החלל ג"כ, אבל במקום שא"א לקרב א' לחברי' בין מצד א' ובין מצד שני משום שממ"נ צריך לבטל דבר ממשי, בזה לא אמרי' לבוד ועדיין צ"ע.

[48] עי' בלשון הב"ח וע"ע בק"נ, ויש לפרש שיטתם בב' אופנים, א' יל"פ דלמעלה מכ' שאני כיון שאין פסול בדופן אלא בסכך וגם הסכך כשר אלא שהוא גבוהה וסכך פסול מחמת גובהן שאני, ב' יל"פ דאף אם יש פסול בדופן למעלה מכ' וכפשטי' לדעת רבא דפסלי' משום דדירת עראי בעי', מ"מ שאני התם שיש פסול בדופן אבל שם דופן יש בו, משא"כ כאן דאינו דופן כלל. וע"ע בערוך לנר.

לשיעור זע"ז, לכאו' צ"ל דכיון דאמרי' לבוד ממילא לא הו"ל כדירה סרוחה, ואף שבמציאות ה"ה כדירה סרוחה, ולא דמי להולין היורדין שאף שחמתה מרובה מ"מ דירה סרוחה היא דהכא כיון דאמרי' לבוד שאני ולא הו"ל כדירה סרוחה. וא"כ גם יכול לישב שם, ואפי' לולי דינא דפסל היוצא מן הסוכה יכול לישב שם, כיון שהוא מצטרף לשיעור הכשר סוכה.

אבל לפי הר"ן ורש"י והרי"ץ גיאות וכו' דס"ל דצריך שיעור סוכה כשרה בתוך החקק, יש להסתפק אם יש להכשיר גם לישב חוץ מן החקק או לא. וכנר' שהדבר תלוי בטעמא להצריך שיעור סוכה כשרה בתוך החקק.

לפי דברי הר"ן דטעמא משום דדירה סרוחה היא, ואין לצרפו לשיעור הכשר סוכה, נר' דלא אמרי' לבוד כדי שלא יהי' כדירה סרוחה, וא"כ כפשוטו גם אין לישב שם. אבל יש להסתפק אם יכול לישב שם מדין פסל היוצא מן הסוכה או לא, והיינו שיש להסתפק אם יכול לישב במקום שהוא כדירה סרוחה מדין פסל היוצא מן הסוכה או לא. וכן יש להסתפק אפי' אם אמרי' פסל היוצא להכשיר בדירה סרוחה דלמא שאני הכא דליכא דופן כלל חוץ מן החקק וכנ"ל ובזה לא אמרי' פסל היוצא. ולפי המבואר בב"י אמרי' פסל היוצא להכשיר גם במקום דהוי כדירה סרוחה, וגם במקום שאין בו דופן י', אבל לדעת הט"ז והפרישה והב"ח והמג"א אין לישב שם מא' מן הטעמים הנ"ל.

ולדעת ר"א מן ההר דאין לצרף חוץ מן החקק לשיעור זע"ז משום דאמרי' לבוד והו"ל כמי שהדופן אצל החקק, דלמא אף שלעניין שיעור זע"ז אמרי' לבוד, מ"מ כשיושב שם יש להכשיר כיון שהמקום "כמאן דליתא" וה"ה כמי שיושב בחקק ממש, וכן לא אמרי' לבוד להחמיר.

ועי' במאירי ובס' המכתם שכ' דודאי יכול לישב שם, אבל פי' שם בטעמא דמלתא משום דאמרי' לבוד ולא כמו שפי' הב"י מטעם פסל היוצא. וצ"ע בכוונתם שהרי ס"ל להמאירי ולהמכתם שאין לצרף חוץ מן החקק לשיעור זע"ז וכנ"ל, וכפשוטו היינו כמו שמבואר בר"ן דאף דאמרי' לבוד והחקק מתרחב עד הכותל, מ"מ לא אמרי' הכי להפקיעו מלהיות כדירה סרוחה, ולכן אינו מצטרף לשיעור זע"ז, וא"כ ה"ה כדירה סרוחה גם לענין לישב שם ולא מהני לבוד לזה. ואם יכול לישב שם מדין פסל היוצא מן הסוכה, וכמו שפי' הב"י, שוב צ"ל לפרש דיכול לישב שם משום לבוד, שאפי' לולי דינא דלבוד יכול לישב שם.

אולם אם נאמר דס"ל להמאירי והמכתם כמו שפי' ר"א מן ההר וטעמא דצריך שיעור סוכה כשרה בתוך החקק הוא דאל"כ אמרי' לבוד לקרב הדופן אל החקק ושוב אין לו שיעור סוכה כשרה, יש לפרש דמ"מ יכול לישב שם, שלענין זה אמרי' דה"ה כמי שיושב בתוך החקק כיון שהמקום שבין החקק ובין הכותל כמאן דליתא, וכנ"ל.

אכן נר' שיש לפרש כוונת המאירי והמכתם באו"א, דיל"פ דודאי גם הם מודים שאין להכשיר לולי דינא דפסל היוצא, ומה שמכשרי' הוא רק משום דאמרי' פסל היוצא כשרה וכשיטת רש"י לעיל. ואף דהוי דירה סרוחה אמרי' דפסל היוצא כשרה. אבל מ"מ ק' להו דמ"מ יש לפסול משום שאין לו דופן י' חוץ מן החקק וכמו שפי' הב"ח והמג"א. ובזה לא אמרי' פסל היוצא וכמו שפי' הב"ח. ולכן פי' המאירי והמכתם שלענין זה אמרי' לבוד, והיינו

דאמרי' דאף מקום חוץ מן החקק הו"ל כמקום שיש בו דופן י' מדין לבוד, דכיון שהחקק מתרחב עד הדופן ה"ה כדופן של י'.
אבל הב"ח והמג"א ס"ל דלא אמרי' לבוד בכה"ג, ואף שלדעתם ג"כ ע"י לבוד הו"ל כמי שהחקק מתרחב, מ"מ לא אמרי' הכי לענין מי שיושב חוץ מן החקק ושיהא כאילו הקרקע תחת רגליו כמי שאינו, אלא אמרי' שלענין מי שיושב חוץ מן החקק לא הו"ל כדופן י', דממ"נ אם המקום מתרחב, הרי א"א לישב חוץ מן החקק כלל, ואם הוא יושב חוץ מן החקק נ"ל דאין החקק מגיע עד הדופן לגמרי. ולכן אין להכשיר לדעתם אף מדין פסל היוצא, כיון דלא אמרי' הכי במקום שאין לו דופן כלל וכנ"ל.

דף ד' ע"ב

בביאור קו' הגמ' "מ"ש התם" וכו'

א) גמ' מ"ש התם וכו'. כפשוטו ביאור קו' הגמ' הוא דאף ה"נ יש להכשיר גם ביתירה על ג' טפחים מדין דו"ע. אולם צריך להבין האיך מכשרי' הסוכה ע"י דופן עקומה. וכנר' שהדבר תלוי במה שפי' הראשונים בביאור ההלכתא דדו"ע, דיעוי' לעיל בדף ד' ע"א במה שפרשנו באריכה שכנר' שהראשונים חולקים בדבר. ולפי רש"י מבואר שע"י דו"ע אמרי' שהדופן מתקרב אל הסכך כשר, ולא מיבעי דהסכך הפסול נעשה כדופן אלא אף כל הדופן מתקרב אל הסכך כשר וכן מתקרב אל האצטבא. וכן מבואר גם מהתוס' הרא"ש אצלינו, וכן בפסקי הרא"ש מבואר כן ממש"כ שע"י דופן עקומה כל חוץ מן האצטבא ה"ה כברשות אחרת, והיינו משום דאמרי' דכל הדופן הוי כאילו הוא נוגע בהאצטבא. וכן לפי הי"א שבמאירי וברש"י לקמן דף י"ז דאין הסכך הפסול כדופן, נ"ל דכל דינא דדו"ע הוא לקרב הדופן וכנ"ל. ולפי"ז ודאי מדין דופן עקומה יש להכשיר גם כאן כיון שהדופן קרוב אל החקק עי"ז, והו"ל כדופן א' לגמרי ולכל הפירושים במה שיש לפסול ביותר מג' (שפרשנו לעיל בדף ד' ע"א אות מ"ה) אם הדופן סמוך אל החקק יש להכשיר.
אבל אם נאמר כמשמעות הר"ן והריטב"א דלא אמרי' דע"י דו"ע הו"ל כאילו הדופן קרוב אל האצטבא או להסכך כשר, אלא דדו"ע הוא רק שהסכך הפסול כדופן דמי, ולכן ראש הדופן סמוך להסכך, ק' האיך מכשרי' הסוכה כאן בדין דו"ע. והרי אף אם אמרי' דו"ע מ"מ הדופן של הסוכה במקומו עומד ואינו סמוך להחקק, ועדיין הסוכה פסולה אף אחר שחקק בתוך הסוכה.
אולם נר' שהדבר תלוי בטעמא לפסול כאן וכמבואר לעיל בדף ד' ע"א אות מ"ה. דהנה, אם נאמר דטעמא לפסול כאן הוא משום שצריך מחיצה א' של י' טפחים, נ"ע כנ"ל דאפי' אם נאמר דו"ע מ"מ אין לו דופן א' אלא ב' דפנות וכנ"ל.
אבל אם נאמר דטעמא לפסול הוא משום שאף של"נ דופן א' של י', מ"מ צריך שיהא כל הדפנות שצריך להצטרף לשיעור י' טפחים שייך להחלל ושיהא "נראית כשלה", אולי יש לצדד דהא דצריך שיהא כל דופן ודופן שבסוכה נראית כשלה, אי"ז שצריך שיהא כל הדופן

סמוך להחלל, אלא צריך שיהא עכ"פ חלק מכל דופן ודופן סמוך ושייך להחלל ועי"ז נגרר גם כל הדופן בתר חלק מן הדופן, וא"כ ע"י דו"ע הרי ראש הדופן סמוך להחלל, ונראית כשלו אף שרוב הדופן אינו סמוך להחלל. ודוק.

(אולם יש להק' בפי' זה, שהרי אם צריך שיהא "נראית כשלה" לכאו' צריך שיהא כל הדופן נראית כשלה ולא רק מקצתו של כל דופן ודופן. וצ"ע.)

ואם נאמר דטעמא לפסול ביתירה על ג' טפחים מן החקק לכותל הוא משום דבעי' מחיצות סמוכות לסכך, הדבר תלוי באיזה מחיצה אינה סמוכה לסכך. אם נאמר דרק המחיצה למעלה מן החקק אינה סמוכה ומשום דצריך להיות סמוך לסכך על גבי החקק יל"פ דע"י דו"ע הדופן למעלה מן החקק ה"ה סמוך להסכך למעלה וסגי בהכי. והגידוד שבתוך החקק ל"ל דו"ע כלל כיון שהוא תחת מקום הסכך הכשר וה"ה "סמוכות להסכך". אבל לפי המבואר מתוס' בשבת וכמו"כ משמע מלשון הגמ' דצריך לשוי' דופן א' מן הגידוד ומן הדופן, הרי דאף הגידוד לא חשוב סמוך להסכך, וצריך לחברו לדופן למעלה כדי שיהא סמוך להסכך, ק' האיך נוכל להכשיר מדין דו"ע והרי מ"מ אין כאן דופן א' אלא ב' דפנות.

הרי דאם נאמר דדו"ע אינו לקרב מקום הכותל אל החקק, לכאו' אין להכשיר מדין דו"ע אם לא שנאמר דהא דצריך לקרב הדופן להחקק הוא כדי שיהא גם הדופן למעלה "נראית כשלה", וכנ"ל דעי"ז אף הדופן למעלה נראית כשלה כיון שברראשו ה"ה סמוך להסכך הכשר ע"י דו"ע. ואולי יש מקום לנדד שהראשונים אזלי לשיטתייהו בזה שהרי הר"ן והריטב"א מפרשים לעיל דבדו"ע אין הדופן סמוך להאצטבא ואין שינוי במקום הדלת ע"י דו"ע. וכן כאן פירשו דהא דצריך תוך ג' הוא כדי שיהא "נראית כשלה", והיינו לשיטתם, דלדעתם שאין הדופן סמוך להחקק צ"ל דמ"מ הק' הגמ' מדו"ע משום שעי"ז נראית כשלה למעלה ברראשו וכנ"ל.[1]

ובאו"א יש לפרש שכ"ז נכלל בקו' הגמ' דימא דו"ע גם לקרב הכותל אל החקק, ותי' הגמ' דלא אמרי' דו"ע אלא לענין שיהא הסכך הפסול כדופן וכשיטת הריטב"א והר"ן, אבל לא לקרב הכותל, והיינו דבדבר דלא חזיא לדופן וצריך לקרבו לא אמרי' דו"ע, והיינו שהגמ' שקיל וטרי בהא גופא אם נאמר דו"ע גם לקרב הדופן או רק לעשות הסכך הפסול כדופן בלבד. וכ"מ קצת מלשון הבגדי ישע בביאור המרדכי וכמו"כ בלבוש שפי' דהכא לא אמרי' דו"ע כיון דלא אמרי' דו"ע "למטה" אלא "למעלה", ויל"פ כהנ"ל. ע"ע במש"כ בחי' הב"ח בפי' הגמ' כעי"ז. אולם גם פי' זה דחוק.

ורציתי לדייק מלשון הרי"ד בע"א לפרש קו' הגמ' באו"א דהו"א להגמ' דאמרי' דו"ע גם בקרקע ולא רק לעשות הסכך הפסול כדופן אלא לעשות הקרקע כדופן וממילא יש דופן א' ע"י מה שהדופן מחובר להגידוד ע"י הקרקע שהוא כדופן. אבל יש לדחות בלשון הרי"ד לעיל

[1] ע' במשנ"ב ס"ק ל' דלא אמרי' דו"ע לומר דהוי כאילו נעקם למעלה עד הסכך, דלשוי' דופן לא אמרי'. ומשמע דס"ל כפי' הר"ן והריטב"א ואין אנו מקרבים הדופן לגמרי אלא שהסכך הפסול כדופן וממילא יש לדייק מלשון הרי"ד לעיל דבדו"ע אין הדופן סמוך להאצטבא ואין שינוי במקום הדלת ע"י דו"ע. וכן כאן פירשו דהא דצריך תוך ג' הוא כדי שיהא "נראית כשלה", והיינו לשיטתם, דלדעתם שאין הדופן סמוך להחקק צ"ל דמ"מ הק' הגמ' מדו"ע משום שעי"ז נראית כשלה למעלה ברראשו וכנ"ל.

שם, וכבר פרשנו שיש לפרש דבריו כמו שפרשנו בדעת רש"י בהה"א דגמ' שם בע"א. וגם אין לדייק מהלבוש והבגדי ישע הנ"ל כפי' זו שלא כתבו אלא דלא אמרי' דו"ע "למטה" וגר' שאין כוונתם דלא אמרי' דו"ע בקרקע אלא בסכך הפסול, אלא דלא אמרי' דו"ע לקרב הסכך אל האצטבא או אל החקק, ולא אמרי' דו"ע אלא שיהא הסכך הפסול למעלה כדופן וממילא ה"ה סמוך להסכך וק"ל.)

וגר' לפרש באו"א ואין קו' הגמ' דימא דו"ע כלל, דיעו' בלשון הגמ' "מ"ש התם דאמרת פחות מד"א ומ"ש הכא דאמרת פחות מג". ומלשון הגמ' משמע דאין הקו' במה דלא אמרי' דו"ע כאן, אלא מ"ש דין לבוד דתלוי בג' טפחים ומ"ש דין דו"ע דתלוי בד"א, והיינו דק' להגמ' במה דלא אמרי' לבוד עד ד"א.
וכן מבואר להדיא בפי' ר"א מן ההר שפי' בקו' הגמ' דאע"פ דהלכתא ניהו מ"מ טעמא בעי מ"ש לבוד מדו"ע. ומבואר כהנ"ל דאין קו' הגמ' לומר דו"ע כאן, אלא דקו' הגמ' הוא מ"ש דלא אמרי' לבוד עד ד"א כמו דו"ע, ובזה פי' ר"א מן ההר דאף דהלכתא ניהו מ"מ טעמא בעי. וכן משמע גם מרש"י בפי' של הקו' שהרי בתי' הגמ' פי' רש"י דבדופן "אגמרי' רחמנא למשה", וק' מה שצריך לפרש כן, ולהנ"ל יל"פ דכל קו' הגמ' הוא מ"ש דלא אמרי' לבוד עד ד"א, ובזה תי' הגמ' דלא אמרי' לבוד עד ד' אמות כמו בדו"ע כיון דדו"ע לא אגמרי' אלא במקום שיש דופן בלבד אבל לשו' דופן לא.
ולפי"ז לק"מ דודאי לא מהני דו"ע להכשיר כאן וכנ"ל דאי"ז מקרב הדופן אל החקק, ומ"מ ק' להגמ' דימא לבוד עד ד"א כדי להכשיר וכדי לעשותו כדופן א' וכנ"ל.

ב) תוס' פחות מג' וכו'. מבאן קשיא וכו'. בישוב קו' תוס' עי' בפנ"י ובערוך לנר דכל ראיותיו של התוס' ה"ה מדברי האמוראים ובלא"ה לית הלכתא כר"א התם בגיטין ויל"פ דפליגי ר"א אכולהו. וכעי"ז ברמב"ן בשבת בישוב דעת רש"י, וע"ע שם מה שתי' באו"א. וע"ע בשפ"א.

<u>ע"כ בענין סוכה פחותה מי' וחקק בה להשלים</u>

<u>בענין סוכה גבוהה כ' ובנה בה עמוד י'</u>

בענין החילוק בין עמוד ואצטבא

ג) גמ' היתה גבוהה וכו' יש להק' במה דהכא מיירי ב"עמוד" ולעיל ב"אצטבא".
ועי' בר"פ שהק' במה דלא אמרי' גו"א לאדיי באצטבא לעיל, והכא בעמוד אמרי'. ותי' בב' אופנים, א' דלא אמרי' גו"א באצטבא שאין לו קרקע תחתיו אלא ה"ה כספסל. ואין לומר גו"א אף לאדיי אלא בעמוד שהוא מלא קרקע. ב' עוד תי' הר"פ דלא אמרי' גו"א אלא במחיצת י' ואצטבא אין בו מחיצות של י'.
וא"כ לפי' קמא של הר"פ הא דמיירי בעמוד הוא לאפוקי אצטבא שאין לו קרקע תחתיו אלא אויר, ולפי' ב' "עמוד" משמע גבו' י' ואצטבא משמע אפי' פחות מי'.
וע"ע במהרש"א לעיל באצטבא שפי' ג"כ כפי' שני של הר"פ ומ"מ ק' לי' בלשון עמוד כאן והיינו דס"ל דלשון "אצטבא" לא משמע

דמיירי דוקא בפחות מי', ואפי' אם ל"ל דהתם מיירי למטה מי', מ"מ הו"ל למימר אלטבא גם הכא אף דהכא הוא גבו' י'. ועי' שם מש"כ שלדעת הרי"ץ גיאות דאף תוך ד' להדפנות כשיש בו י' טפחים פסולה ניחא דלשון אלטבא לדעתו משמע פחות מי'. ועי' לקמן בסמוך.

בדין גו"א במחיצה פחות מי' או בעמוד פחות מי'

ד) גמ' שם עמוד י'. עי' בריטב"א שפי' דאם אין העמוד י', אף אם ע"י העמוד הסכך למטה מכ' מן העמוד מ"מ אין הסוכה כשרה דלא אמרי' גו"א אלא כשיש לו מחיצת י', אבל בפחות מזה לא אמרי' גו"א. וע"ע בר"פ שהק' במה שאין להכשיר באלטבא באמצע הסוכה לעיל כמו הכא בעמוד, ותי' בב' אופנים. א' דאלטבא אין לו קרקע תחתיו אלא אויר, ובזה לא אמרי' גו"א, וב' דלא אמרי' גו"א אלא בעמוד גבו' י', ואלטבא פחות מי'. ולפי פי' שני של הר"פ מבואר כמו שפי' הריטב"א דלא אמרי' גו"א בפחות מי', אבל מפי' קמא משמע דס"ל דאף בפחות מי' אמרי' גו"א ול"ל מחיצת י' לומר גו"א. (אולם יש לדחות דאף לתי' קמא צריך י' אלא ס"ל דסתם אלטבא למעלה מי' ולכן לא רצה לפרש דמיירי בפחות מי' בלבד. אכן מלשון הר"פ ל"מ הכי, ומשמע יותר שדעתו לחדש שצריך י' לגו"א, ואילו לפי' קמא ל"ל.)

ע"ע בריב"ן שפי' באו"א דהא דצריך י' בעמוד אינו משום דבלא"ה אינה מחיצה וצריך מחיצה לומר גו"א, אלא דבפחות מי' ודאי אינה רשות בפני עצמה. וע"ע בהמג"מ ד' י"ד שפי' כמו"כ ומוסיף דודאי לאביי אין להכשיר סוכה פחותה מי' ולא אמרי' גו"א כיון שאין הרשות כרשות בפנ"ע לענין שבת, ורק בעמוד י' שלענין שבת ה"ה רשות בפנ"ע סבר אביי למימר דאמרי' גו"א אף לענין סוכה.

ובביאור כוונתם נר' דאף דל"ל מחיצת י' לומר גו"א, מ"מ הבינו חז"ל שאף שגו"א הלכתא, מ"מ ההלכתא מגלה שע"י גו"א אמרי' שהוא מוקף מחיצות ועי"ז ה"ה כרשות בפני עצמה וחלוק מן סביבותיו כמו במי שיש לו מחיצה. אבל לא אמרי' הכי אלא באופן שהמקום שהוא עומד שם חלוק במקצת מצד עצמו וכמו בעמוד שהוא רשות בפנ"ע לענין שבת, ולכן גם לענין סוכה נאמר גו"א להחשיבו כסוכה בפנ"ע. אבל בעמוד שאינו רשות בפני עצמה כלל, אז ודאי אף אחר שנתחדש לנו ההלכתא שהמקום חשוב כמקום חלוק עם מחיצות, מ"מ אינו מקום חלוק לגמרי ע"י גו"א ורק אם הוא רשות בפני עצמו בלא"ה הוא דאמרי' גו"א להכשיר בסוכה.[2]

בענין מה שיכול למעט משיעור כ' להכשיר ע"י העמוד

ה') שם. היתה גבוהה מכ' אמה וכו'. כפשוטו מה דאיירי בסוכה גובהה מכ' הוא למצוא סוכה שאינה כשרה מחמת הדפנות

[2] והנה, נחלקו הראשונים אם צריך גו"א לעשות העמוד כרה"י לענין שבת, או"ד בלא דינא דגו"א ה"ה רה"י כיון שהוא נמנע מן הרבים ע"י צדי העמוד. ואם לשבת צריך גו"א, צ"ל דלשבת ל"צ שיהא כרשות בפנ"ע כ"כ כמו בסוכה. ואם בשבת ל"צ גו"א, יל"פ כפשוטו דלשבת ה"ה רשות בפנ"ע בלאו גו"א וממילא סבר אביי למימר גו"א גם לענין סוכה ע"י מה שהוא רשות בפנ"ע לענין שבת.

שמעמידים הסכך, אלא ע"י הדפנות של העמוד, ואם אין דפנות למעלה מכ' להעמיד הסכך, אלא עמוד בלבד, הרי אין אופן להעמיד הסכך כלל. (ועי' בשפ"א במה שנתקשה בזה ובמש"כ לחדש.)

ומ"מ מבואר מהגמ' דע"י העמוד באמצע הרי הוא ממעט משיעור כ' ועי"ז הסוכה כשרה כיון שאין מן העמוד עד הסכך כ' אמה, וכמו שפי' רש"י דאין למעלה מכ' מראש העמוד. ואם צריך שיהא הסכך תוך כ' מן קרקע הסוכה מובן דאף הכא קרקע הסוכה הוא ע"ג העמוד.

אולם לפי רבא דפסל הסוכה משום דדירת עראי בעי', לפי פשוטו היינו דצריך שיהא הדפנות פחותות מכ', ולא שיהא הסכך פחות מכ'. ועי' לעיל בדף ב' במאירי שמבואר כמו"כ שבמיעט הסוכה למטה, כל הדופן למטה מן המיעוט ה"ה כקרקע ולכן הדופן פחות מכ'. (אבל בהשגות הראב"ד שם פי' באו"א דל"ל אלא שיהא הסכך תוך כ' ואף לרבא, אבל אף הראב"ד כ' שם דדוחק הוא. וע"ע שם במה שכתבנו בזה בדף ב' ע"א אות מ"ב.) ולשיטתו ל"ל דה"נ כיון שהדפנות של הסוכה ה"ה הדפנות שע"י גו"א, גם אותם מחיצות ה"ה למטה מכ' שהתחלתם ה"ה מן גב העמוד, ומשם עד הסכך פחות מכ'.

אולם יש להק', דיעוי' במה שהק' הפנ"י בהא דאין להכשיר סוכה בדפנות שאינם מגיעות לסכך לרבא, והלא אין הדפנות כ', ותי' הפנ"י דהא דצריך כ' הוא שיעור ב"מעמידי הסכך", והיינו דצריך שיהא כל מה שמעמיד הסכך פחות מכ', ואם לאו, ה"ה דירת קבע, וא"כ הכא אף אם העמוד תוך כ' להסכך, מ"מ המעמידי הסכך אינם תוך כ', אלא יתירים על כ', ודירת קבע הוא. ול"ע. (ע"ע בשעה"ל סי' תרל"ג ה' ומר שלפי מה שפי' שם יש לישב כאן, וע"ע במש"כ לעיל בדף ב' ע"א אות מ"ב.)

עו"ק שהרי פי' המאירי דבמיעט הסוכה למטה כל שלמטה מן המיעוט חשוב כקרקע ואינו חלק מן הדופן כלל, ולכן אין הדופן למעלה מכ'. אבל הכא לכאו' א"א להחשיב מה שתחת העמוד כקרקע דא"כ א"א להכשיר מדין גו"א, דלא אמרי' גו"א אלא כשיש לו מחיצה של י', וכמו שפי' הריטב"א כאן, וא"כ הרי צריך שיהא מחיצת י' של העמוד כחלק מן הדופן דאל"כ אין שייך דינא דגו"א. ואם כן אינו כחלק מן הקרקע, וממ"נ אם החלק של הדופן למטה מן גב העמוד כקרקע א"א לומר גו"א כלל, ואם הוא כמחיצה לומר גו"א, הרי עדיין יש לו דופן למעלה מכ', ול"ע.

(ובדוחק יש לפרש שהריטב"א לשיטתו וס"ל שיש פסול בסכך ולא בדפנות, וכ"ה משמעות דבריו לעיל בסוגיא דאלטבא, ולכן כל שהוא תוך כ' סגי אף שהדופן למעלה מכ'. אבל לרש"י ולהמאירי דס"ל דלרבא יש פסול בדפנות, ס"ל דל"ל מחיצת י' לומר גו"א, וכדעת הריב"ן והמג"מ שהבאנו לעיל דאף במחיצה פחותה מי' אמרי' גו"א אם הוא כרשות בפנ"ע ול"ל מחיצה של י' לגו"א, וא"כ יל"פ דכל שלתחת גב העמוד כקרקע דמי ואינו מחיצה כלל.)

ומאידך יש להק', דעי' ברש"י ד"ה גו"א מחיצתא, שמשמע דל"ל גו"א אלא לעשות מחיצת י', אבל ל"ל שיגיע מן העמוד עד הסכך, והיינו דאף בלא דינא דגו"א הדפנות "סמוכות לסכך" ע"י מה שהוא תחתיו, ול"ל גו"א אלא לעשות מחיצת י' בלבד. (ועי' לקמן במש"כ

בדברי רש"י.) ולפי"ז ק' הרי אפי' אם יש לו סוכה גבוהה ל' אמה ובנה עמוד י' טפחים בתוכו יש להכשיר כיון שאין לו דפנות גבוהות כ' אלא י' טפחים בלבד.
ול"ל דמ"מ אף דל"ל אלא י' טפחים להכשיר הסוכה, מ"מ מאחר דאמרי' גו"א, הדפנות שע"י גו"א מגיעות עד הסכך ממילא, שאין סברא להפסיקם בגובה י' טפחים אף דל"ל עוד. ועדיין צ"ע.

במה שצריך גו"א להכשיר הסוכה שע"ג העמוד

ו) גמ' סבר אביי למימר גו"א וכו'. הנה, לפי פשוטו מה דצריך גו"א כדי להכשיר הסוכה הוא משום דבלא"ה אין להסוכה דפנות כלל, ואף שיש מחיצות למעלה מן החוץ בצד העמוד, אי"ז מספיק לסוכה שאין הסוכה אלא מן העמוד ולמעלה וצריך שיהא הדפנות סביבות מקום החלל של הסוכה ולא תחת הקרקע של הסוכה.
וע"ע בלשון רש"י שצריך שיהא הסוכה "סביבות ראשו" ומשמע דמלבד מה שצריך שיהא הדפנות סביבות חלל הסוכה, גם צריך שיהא ישיבתו של האדם וראשו תוך המחיצות. (אולם יש לדחות.)[3]
אולם יש לפרש דהא דצריך גו"א הוא מטעם אחר, שהרי בדפנות שאינם מגיעות לסכך כ' הריטב"א והרא"ה והמאירי לקמן בדף ט"ז שצריך לדינא דגו"א, והיינו דס"ל דכדי לקיים הגזה"כ של מחיצות סמוכות לסכך לא סגי במה שהדפנות תחת הסכך בלבד, אלא צריך שיהי' "נוגעות" בסכך למעלה, ולכן צריך לדינא דגו"א. ולפי"ז אולי אין להוכיח מכאן שצריך שיהא הדפנות סביב החלל של הסוכה או שיהא מקום ישיבת האדם תוך המחיצות, דדלמא גם ה"דפנות" שלמטה וכנגד העמוד מועילים כיון שהם דפנות של העמוד שהוא חלק מן הסוכה, ול"ל גו"א אלא כדי שיהא הדפנות מגיעות אל הסכך.
(אבל עי' ברש"י שמשמע דל"ל גו"א כדי שיהא המחיצות סמוכות לסכך, ולפי"ז א"א לפרש כן, ול"ל דהא דצריך גו"א הוא כפשוטו וכנ"ל. ואולי מש"כ רש"י דצריך "סביבות ראשו" ה"ה לשיטתו.)

בביאור הא דבעי' "מחיצות הניכרות" בסוכה

ז) גמ' א"ל רבא בעי' מחיצות הניכרות וליבא. בביאור כוונת רבא דבעי' מחיצות ניכרות, ובמה שאין להכשיר על העמוד משום שאין המחיצות ניכרות, נחלקו הראשונים.

א' עי' בר"א מן ההר וכמו"כ בריב"ן (וכמו"כ משמע מדברי המאירי) דלא אמרי' גו"א אלא במחיצות שהם ניכרות, וכמו מחיצות שיש בתוכם חלל, ובזה אמרי' שהמחיצות עולות למעלה כיון שהם ניכרות מב' לדדיהם, ואינם רק חלק מעמוד. אבל בעמוד שאין חלל באמצע, ואין המחיצות ניכרות כלל מלמעלה בחודו, ומשום שאין אויר אלא בצד א' של המחיצה,

[3] וי"ל אם יש נפ"מ בזה, וכגון בסוכה שאין הדפנות מגיעות לסכך והוא יושב למעלה ממקום המחיצות מן הצד, דלדעת הסוברים דלא אמרי' גו"א בסוכה כלל, אולי אינו יכול לאכול שם, כיון שאין דפנות של הסוכה "סביבות ראשו". וצ"ע.

ה"ה כחלק מן העמוד בלבד, ולא אמרי' שיכול "להתוך" העמוד לעשות מחיצה ולהגביהו.[4] ולפי"ז כפשוטו ל"ש לענין סוכה או לענין שבת, ורבא מחדש בדינא דגו"א בכל מקום דלא אמרי' גו"א כלל אלא כשהמחיצות ניכרות כגון כשיש חלל בתוך המחיצות, ואינם רק כחלק מן העמוד. וכן מבואר מקו' המאירי ור"א מן ההר, שהק' במה דעמוד גבו' י' ה"ה רשות בפנ"ע לענין שבת, והלא לא אמרי' גו"א כיון שאין המחיצות ניכרות, ותי' דהתם ל"ל גו"א דבלא"ה ה"ה רשות בפנ"ע כיון שהרבים נמנעים מיני'. ומבואר דאף לענין שבת לא אמרי' גו"א כשאין המחיצות ניכרות וכנ"ל. (ובשאר הראשונים שמחלקים בין שבת וסוכה לא הקשו, ולשיטתם.) (ועי' לקמן במש"כ בדעת הרי"ד.)[5]

ד' עי' בר"ן שכ' דאף דאמרי' גו"א לגבי שבת מ"מ לא אמרי' הכי לגבי סוכה דבעי' מחיצות ניכרות כעין דירה. וכפשוטו כוונת הר"ן לפרש דלא נאמר ההלכתא דגו"א לענין סוכה כלל, דבסוכה בעי' מחיצות ניכרות וליכא, משא"כ בשבת דל"ל מחיצות ניכרות דל"ל מחיצות כדי שיהא כעין דירה, אלא כדי למנוע הרבים בלבד. ולפי"ז יוצא שלדעת הר"ן לעולם לא אמרי' גו"א בסוכה ומש"כ הגמ' ד"בעי' מחיצות ניכרות" פי' דכדי להכשיר סוכה צריך מחיצות ניכרות, ואין הדפנות שע"י גו"א חשיבי מחיצות ניכרות כיון שאינם מחיצות ממש אלא מהלכתא בלבד. וכ"פ הלבוש בדעת הר"ן וכמו"כ משמע מלשון המשנ"ב סי' תר"ל ס"ק כ"ט. אולם עי' לקמן באות ח' שיל"פ שאין זה כוונת הר"ן.)

ג' עי' בריטב"א שג"כ מחלק בין שבת וסוכה, אבל הרי א"א לפרש לדעת הריטב"א דלא אמרי' גו"א בסוכה כלל, שהרי הריטב"א עצמו פי' להדיא לקמן בדף ט"ז דבכל סוכה בדפנות שאינם מגיעות לסכך, צריך לדינא דגו"א כדי להכשיר הסוכה דאל"כ אין המחיצות חשובות

---

[4] ויתכן שפי' הראשונים כאן תלוי בפי' מלת "גוד", עי' בר"ח שפי' "גוד" מלשון חיתוך וכמו "גודו אילנא", אבל לקמן פי' מלשון "משיכה", ומשמע כפי' זו ולההו"א דגמ' כאן דאמרי' גו"א בעמוד, פירושו חיתוך וכנ"ל. וע"ע בערוך שפי' בב' אופנים אבל יש שינויי נוסחאות בגיר' הערוך, ועי' במהרש"ל.

[5] הנה, לפי' זה לכאו' יוצא שבמקום דאמרי' גו"א וכגון כשיש חלל, היינו דכל הכותל עולה למעלה ולא רק שפתו. ואם רק שפתו עולה למעלה, הרי אף בכותל צריך לחותכו ולהעלות רק שפת הכותל, ובזה לא אמרי' גו"א דבעי' מחיצות ניכרות וכנ"ל. אבל לשאר הראשונים אין חסרון במה שצריך לחתוך, וא"כ במקום דאמרי' גו"א, הרי לא אמרי' גו"א אלא משפת הכותל בלבד. וכן משמע גם מלשון המחבר והרמב"ם דאמרי' גו"א משפת הכותל, וכ"כ המשנ"ב בסי' תר"ל ס"ק ל'. וע"ע בחזו"א בסי' ק"ה נ' שפי' כמו"כ בדעת תוס'. וכ"מ גם ממש"כ הפוסקים בסי' שמ"ה ט"ז לענין שבת, דהתם מבואר דלא אמרי' גו"א לענין שבת אא"כ אין הגג יוצא חוץ ממקום המחיצות, ואם יוצא חוץ מן המחיצות לא אמרי' גו"א משום שאין שפת הכותל ניכר. הרי דהא דאמרי' גו"א אף לענין שבת הוא רק משפת הכותל, ואין אנו ממשיכים כל הכותל ע"י גו"א אלא שפתו מבחוץ בלבד. וכנר' שיש עוד נפ"מ מכל זה במקום שיש סוכה ע"ג בית ואין בחללו אלא שיעור זע"ז או מעט יותר, ואם יהא כל הכותל עולה למעלה לא יהי' בו שיעור זע"ז, שלדעת ר"א מן ההר מסתברא שאין להכשיר בכה"ג דאם אמרי' גו"א ממילא אין בחללו של הסוכה כשיעור זע"ז. אולם יש מקום לדחות שאף לדעת הר"א מן ההר אנו "חותכין" הכותל ולא אמרי' גו"א אלא בשפת הכותל, אלא דהא דהמחיצה ניכר למעלה בפנ"ע ולא כמו בעמוד, ה"ה חשיבות בהדופן ולכן אמרי' גבי' גו"א. אבל לפי"ז צריך להגדיר מתי דומה לעמוד, ובאיזה שיעור ה"ה ככותל עם חלל ולא כעמוד שא"א לחתכו, וצ"ע.

סמוכות להסכך. ומבואר דאף בסוכה אמרי' גו"א. ופי' הריטב"א כוונת הגמ' באו"א דבסוכה בעי' "מחיצות ניכרות וגראות עמה" משא"כ בשבת דל"ל ניכרות וגראות עמה" אבל מ"מ בעי' "ניכרות וגראות". והיינו דגם בעמוד יש מחיצות ניכרות וגראות מבחוץ ולשבת סגי בהכי ואמרי' גו"א. אבל בסוכה כדי לומר דינא דגו"א צריך שיהא המחיצות הניכרות גראות "עמה" פי' שיהי' דפנות שגראות עם הסוכה ולא רק תחתיו לצד העמוד. והיינו שכדי לומר גו"א בסוכה צריכה טפי מלגבי שבת דאילו בשבת ל"ל אלא שיהא מחיצות שניכרות, ואף בעמוד המחיצות ניכרות מבחוץ. אבל בסוכה צריך שיהא המחיצות ניכרות "עם" הסוכה ובעמוד אין המחיצות ניכרות עם הסוכה אלא תחתיו בלבד. ובכה"ג לא אמרי' גו"א בסוכה.

ולפי"ז ודאי בכל סוכה שיש בו דפנות י' ואין מגיעות לסכך, אמרי' גו"א להכשיר הסוכה וכמו שכ' הריטב"א להלן בדף ט"ז, דבכה"ג הדפנות של י' ניכרות עם הסוכה ולכן אמרי' גו"א אף להכשיר סוכה ולא רק לענין שבת. אבל בעמוד שאין הדופן נראית עם הסוכה כלל, שכל הדופן למטה מגב העמוד, ואין נראית עם הסוכה כלל, לא אמרי' גו"א להכשיר הסוכה. (ויש להסתפק לדעת הריטב"א בעמוד ה' ומחיצה ה' על גבה אם אמרי' גו"א או לא. ואולי צריך כל שיעור י' כדי שיהא כדופן ה"נראית" עמה. וצ"ע.)

הרי שלפי הריטב"א ההלכתא דגו"א ניתן גם לסוכה ולא רק לשבת בלבד, אבל מ"מ מן הסברא יש לחלק דלא אמרי' גו"א בסוכה אלא במקום שיש דפנות שניכרות עם הסוכה מקודם. ופי' ד"בעי מחיצות הניכרות" אין פי' שצריך שיהא המחיצות של סוכה ניכרת ולא מחיצות שע"י גו"א שאינם ניכרות, אלא שמתחילה צריך מחיצה שניכרת וגראית עם הסוכה וע"י זה נוכל להמשיך הדופן מדינא דגו"א.

ובביאור סברתו נר', דאף דגו"א הלכתא, מ"מ הבינו חז"ל שענינו שיש להחשיב המקום כמוקף וממילא כרשות בפנ"ע במלקת. וס"ל לרבא דאף דלענין שבת יש להחשיב המקום כרשות בפנ"ע אף כשאין שום דופן הניכר אצל גב העמוד, מ"מ לענין סוכה בעי' טפי ואם אין להמקום שום דופן הניכר לחלקו ממקום אחר, לא אמרי' גו"א להחשיב המקום כרשות בפנ"ע להכשיר הסוכה.[6]

ד' כנר' שיש להרי"ד שיטה מחודשת כאן, דיעוי' היטיב בלשונו ומשמע דפי' הגמ' כעין הר"א מן ההר והריב"ן דמחיצות ניכרות ליכא כאן משום שאין חלל תוך העמוד אלא הוא קרקע מקצה אל הקצה, ומ"מ פי' שיש לחלק בין סוכה ושבת (ולא כמבואר בר"א מן ההר והמאירי שהק' מעמוד ברה"ר לענין שבת וכמו שפרשנו). ורק לענין סוכה הוא דלא אמרי' שיכול לחתוך העמוד לומר גו"א, ופי' הרי"ד משום דבסוכה "סככה בעינן". וצ"ע בכוונתו.

ואולי יל"פ כעין הנ"ל בפי' ג' (פי' הריטב"א), דס"ל להרי"ד שיש לחלק מן הסברא דאמרי' גו"א גם בסוכה, אבל לא בכל מקום דאמרי' גו"א בשבת, והיינו משום דסוכה בעי' טפי

[6] (וכעין זה פרשנו בדעת המג"מ והריב"ן לעיל אות ד' עי' שם.)

צריך דפנות כדי שיהא תוך הסוכה ושיהא ב"סככה" וזה כולל גם בתוך דפנות חשובות, וצריך יותר מלענין שבת. אלא דלהריטב"א ממילא יש לחלק בין אם הדפנות נראית "עמה", אבל להרי"ד ממילא יש לחלק בין אם צריך לחתוך העמוד לומר גו"א או שכבר יש מחיצות שניכרות מצד עצמם, דאם יש מחיצות הניכרות מצד עצמם ול"ל לחותכם, אף בסוכה חשיבי דפנות חשובות ע"י גו"א, אבל אם צריך חיתוך העמוד כדי להעלות הדפנות, אז אינם חשובות כ"כ כמקום בפנ"ע ע"י גו"א, ואף שלענין שבת סגי בהכי, מ"מ בסוכה לא ואי"ז תחת "סככה" דסוכה. ודוק.

ה' ע"ע בלשון התוס' לקמן בסמוך בד"ה אבל על שפת הגג, ותוס' כ' לפרש החילוק בין נענ קונדיסין על שפת הגג דכשרה ובין ע"ג העמוד דפסולה, ופי' משום דבנענ קונדיסין ניכרות טפי משום שהן "ניכרות בבית". ומלשון תוס' ל"מ כפי' הר"א מן ההר והריב"ן והרי"ד דשאני בנענ קונדיסין של"ל לחתוך כמו גבי עמוד, וכן ל"מ כמו שפי' הריטב"א דהרי גם בנענ קונדיסין אין המחיצות "ניכרות עמה" יותר מבעמוד כיון שהם למטה בלבד ולא כנגד מקום חלל הסוכה. וכן ודאי אין כוונת תוס' לפרש דבסוכה בעי' שיהא המחילה ניכרת, וכמשמעות הר"ן. אלא משמע מתוס' שפי' ענין מחיצות ניכרות בגו"א, שבעמוד אין המחילה עצמה ניכרות כ"כ, ואף שניכרת קצת כיון דמחולה לה ניכר, מ"מ אינו ניכר כ"כ כיון שתוך העמוד אין המחילה ניכרת. אבל במחיצות של בית שניכרות מן הבית ומן החוץ שאני ובכה"ג ה"ה ניכרות טפי. והיינו דבסוכה צריך שיהא המחילות נראים בין מבפנים ובין מבחוץ. ועי' לקמן שם במש"כ.

ע"ע לקמן ברש"י ד"ה מחלוקת על שפת הגג, דמשמע מרש"י דלא בעי' מחילות ניכרות לסוכה בכל מקום, ועי' שם במש"כ בדעתו.

עוד בענין הנ"ל ובדעת הר"ן בדין גו"א בסוכה

ח) והנה לפי פשוטו משמע מהר"ן שלעולם לא אמרי' גו"א בסוכה, ורק בשבת אמרי' גו"א, וכוונת הגמ' הוא דלא ניתן ההלכתא לענין סוכה כלל. והיינו דבסוכה לא סגי במחיצות שאינם ניכרות כגון המחילות של גו"א, דבעי' מחילות ניכרות.

אבל יש להק' לפי' זו, חדא הרי אם לא נאמר ההלכתא בסוכה, ל"ל לטעמא כלל, ולא הו"ל לרבא למימר ד"בעי' מחילות ניכרות" וליכא, אלא דלא ניתן ההלכתא בסוכה. אלא ל"ל דניתן ההלכתא לגמרי, ומ"מ ס"ל לרבא מן הסברא דאין שייך ההלכתא בסוכה כלל דענין הדפנות צריך בסוכה שאני משבת ואין שייך שיהא ההלכתא ניתן גם בסוכה. אבל ק' לחדש כן מן הסברא בגדר ההלכתא.

עו"ק טובא במה שהק' הר"ן כעין קו' תוס' מאכסדרא שאין לה פלימין, וכ' הר"ן כמו שכ' תוס' דפי תקרה יורד וסותם חשוב מחיצות ניכרות טפי מגו"א. והרי התם נמי אין דופן ממש אלא שרואין כאילו יש דופן שם. ול"ל דכוונתו דמ"מ הכא אינו ניכר כלל. אבל לכאו' עדיין ק' שהרי פעמים שיהא הדופן שע"י גו"א ניכר יותר מהדופן שע"י פי תקרה, וכגון אם יש לו דופן י' אמה ואין מגיע לסכך, הרי

בכה"ג ודאי ה"דופן" עד הסכך ניכר יותר מהדופן שע"י פי תקרה יורד וסותם. ול"ע.[7]
עו"ק דיעוי' לקמן בסמוך במש"כ הר"ן שלפי הרי"ף דפסק בנעץ קונדיסין על שפת הגג שהסוכה פסולה, ומשום דמספק"ל להגמ' אם לר"י לכו"ע כשרה בנעץ קונדיסין על שפת הגג או אם לרבנן פסולה, א"כ נמצא דהא דאיתא לקמן דגוד הלכתא היינו רק בשבת ולא בסוכה דאילו בסוכה אין נפ"מ מדינא דגו"א כלל דלעולם ל"ל לדינא דגו"א בסוכה. וק' אם נאמר דכוונת הגמ' דבעי' מחיצות ניכרות היינו דלעניין סוכה לא אמרי' גו"א, הרי כבר מבואר להדיא דהא דאמרי' גוד מהלכתא הוא רק בשבת ולא בסוכה, וה"ה כוונת הגמ' במה שאמר דבעי' מחיצות ניכרות, ואי"ז לשיטת הרי"ף בלבד. ובלא"ה, הרי משמע מהר"ן שאף לדעת הרי"ף אי"ז כוונת הגמ' בהא דבעי' מחיצות ניכרות, אלא דכיון שאין נפ"מ מדינא דגו"א אצל סוכה ממילא אין ההלכתא אלא בשבת ולא בסוכה.
ולכן נר' דבאמת אף הר"ן מודה דשייך דינא דגו"א גם בסוכה וכמו שמבואר מדברי הריטב"א והרי"ד, ומ"מ חלוק דינא דגו"א בסוכה מבשבת דאילו בשבת אמרי' הכי גם בעמוד ואילו בסוכה לא אמרי' הכי בעמוד כיון שאינו נראת עמה וכמו שפי' הריטב"א, או משום שצריך להתכה וכמו שפי' הרי"ד. והיינו דקאמר הר"ן דבעי' מחיצות ניכרות ולא אמרי' גו"א במחיצות שאינם ניכרות אלא לעניין שבת, אבל בסוכה בעי' מחיצות ניכרות, אבל כשיש מחיצות ניכרות גם בסוכה שייך לומר גו"א.

אבל לשיטת הרי"ף ס"ל להר"ן שאין שום נפ"מ מדינא דגו"א אצל סוכה, אבל להחולקים עליו יש נפ"מ לענין נעץ קונדיסין על שפת הגג, דבכה"ג לר' יעקב המחיצות ניכרות טפי מלגבי העמוד, ואמרי' גו"א.

אמנם ממש"כ הר"ן דאין נפ"מ מדינא דגו"א בסוכה לפי' הרי"ף, מבואר דהר"ן חולק על מש"כ הריטב"א והמאירי לקמן בדפנות שאינם מגיעות לסכך, ולדעת הר"ן ל"ל לדינא דגו"א להכשיר שם, כיון שהדופן תחת הסכך, וסגי בהכי. וממילא אם ל"ל לדינא דגו"א בנעץ קונדיסין וכמבואר מהרי"ף, נמצא של"ל דינא דגו"א בסוכה כלל.
ויש להק' דלעיל בדף ד' ע"א משמע מהר"ן שבאצטבא מן הצד ופחותה מד"א מהדופן הרחוק ל"ל לסמוך הדופן על האצטבא, דבלא"ה כשר ע"י דופן עקומה כיון שהסכך הפסול חשוב כדופן וממילא בראשו ה"ה נוגע בסכך, ואם בנגיעה בסכך בראשו סגי, משמע ד"מחיצות סמוכות לסכך" אינו שיהא הדופן תחת המקום של הסכך אלא שיהא נוגע בו, וא"כ ל"ל שיהא גם תחתיו.
ול"ל דס"ל להר"ן דצריך שיהא ראשו של הדופן או עכ"פ מקצתו תחת המקום של הסכך, וסגי בהכי, ועי' לקמן במש"כ בדעת רש"י ד"ה גו"א באות י"א.

[7] עי' לקמן במש"כ בתוס' ד"ה סבר ובגיר' הר"ן ויש ליישב קצת אם גרסי' בדברי הר"ן "יש" במקום "אין", ומ"מ כפשוטו צ"ע.

בדעת הרי"ץ גיאות לפסול אפי' בעמוד תוך ד' מן הדפנות

ט) רש"י ד"ה ובנה בה. "רחוק מן הדפנות הרבה". מבואר מרש"י דאם הדפנות סמוכות ותוך ד' אמרי' דו"ע להכשיר וכלעיל באלטבא באמצע, ול"ש כשהאלטבא גבו' י' או לא. וכ"ה שיטת הרא"ש לעיל. אבל הרי"ץ גיאות מובא שם ס"ל לפסול גם בכה"ג דלא אמרי' דו"ע להכשיר סוכה ע"ג העמוד. וע"ע ברמב"ם ובמג"מ ובר"א מן ההר בדעת הרמב"ם בזה, וע"ע בראש"ש ובק"נ.

ועי' בר"ן ובריטב"א שמצדד ג"כ כדעת הרי"ץ גיאות ופירשו עוד דכיון דלענין שבת ה"ה רשות בפנ"ע גם בסוכה ה"ה רשות בפנ"ע ולא אמרי' דו"ע ברשות אחרת. ואולי יש לפרש דהא דמצדדין לומר כדברי הרי"ץ גיאות הוא לשיטתם דלענין שבת צריך לדינא דגו"א על העמוד ולכן הו"ל כמחיצות לענין שבת, אבל לפי מש"כ המאירי ור"א מן ההר דבשבת ה"ה רשות בפנ"ע לולי דינא דגו"א כיון שהרבים אינם יכולים ללכת שם, אולי איכא רשות בפנ"ע כ"כ על העמוד דנאמר שא"א להכשיר מדינא דגו"א. (אולם בר"א מן ההר ג"כ סבר כדעת הרי"ץ גיאות. אכן, אולי היינו רק משום דס"ל כן בדעת הרמב"ם, אבל מ"מ אולי הר"ן והריטב"א אינם מפרשים כדבריו אלא משום דס"ל דצריך גו"א להכשיר ע"ג העמוד.)

י) בא"ד שבעה ומשהו וכו'. במש"כ רש"י "ומשהו" עי' ברש"י לעיל ע"א ד"ה ע"פ כולה ובפנ"י ובערוך לנר שם.

בענין גדר מחיצות סמוכות לסכך

לדעת רש"י והריטב"א הרא"ש והר"ן

י"א) רש"י ד"ה גו"א מחיצתא של עמוד שמבחוץ סביב הגביהם י' וכו'. מלשון רש"י משמע דל"ל להגביהה הדפנות עד הסכך אלא עד י' בלבד[8]. ואף דצריך שיהא המחילות מגיעות וסמוכות להסכך וכמבואר לקמן, מ"מ יל"פ דלזה ל"ל לדינא דגו"א של"ל שיהא הדפנות נוגעות למעלה במקום הסכך, אלא שיהא הדופן תחת מקום הסכך בלבד ולכן ל"ל אלא מחילה של י' כדי שיהא דופן, וממילא ה"ה תחת מקום הסכך. ולפי"ז במקום שיש מחילת י' ואין הדפנות מגיעות לסכך ל"ל לדינא דגו"א כלל.

אבל הריטב"א והמאירי והרא"ה לקמן בדף ט"ז פי' דהא דסוכה כשרה כשאין דפנות מגיעות לסכך הוא מדינא דגו"א, הרי דס"ל דהא דצריך מחילות סמוכות לסכך הוא שיהא נוגע בהסכך למעלה, ולזה צריך לדינא דגו"א. וכמו"כ משמע לשיטתם שפירשו כאן דלאביי צריך גו"א "עד הסכך" עי' בלשון הרא"ה ובמאירי.

ועדיין יש להסתפק לפי המבואר מרש"י של"ל שיהא הדפנות מגיעות עד מקום הסכך למעלה אלא שיהא הדופן תחת הסכך, האם צריך שיהא

[8] הנה, יש לעורר שכנר' שיש גיר' אחרת ברש"י ויעוי' בלשון הט"ז בתרל"ג ט' שגרס ברש"י "הגבוהים" במקום "הגביהם", ובשו"ע מהדו' פרידמאן כ' על הגליון שכ"ה בנוסח ראשון של רש"י. ולפי"ז אין לדייק כ"כ, דלפי"ז כוונת רש"י לומר דצריך שיהא העמוד גבוה י' כדי לומר גו"א דבפחות מי' לא אמרי' גו"א וכמו שכ' הריטב"א. אבל עדיין יש לדייק מלשון רש"י אח"כ שכ' "והרי יש בהן גובה י'". ואף שיש לדחות גם בזה שאין כוונתו אלא לפרש מה שיש לו דופן, מ"מ נר' לפי פשוטו דמשמע מרש"י דלא צריך לדינא דגו"א למעלה מי' כלל.

כל הדופן תחת הסכך או רק מקצתו. וגפ"מ בדופן עקומה ואין כולו תחת סכך כשר. ועי' לעיל שפרשנו שלפי רש"י ל"ל שיהא כל הדופן תחת מקום הסכך אלא מקצתו, ולכן ס"ל דבדף י"ז בבית שנפחת ל"ל לקרב הדופן אל מקום סכך כיון דבלא"ה ראש הדופן אצל הסכך מדין דו"ע שהסכך הפסול נחשב כחלק מן הדופן. (אבל באצטבא מן הצד צריך לקרב הדופן אל האצטבא כדי שיהא הדופן פחותה מכ', ועי' שם מש"כ לפרש בזה ההו"א דגמ' דלא אמרי' דו"ע באצטבא לפי' רש"י, ואכ"מ.) אבל להרא"ש לעיל משמע דצריך שיהא כל הדופן תחת מקום הסכך, והיינו דל"ל דין גו"א ול"ל שיהא דפנות מגיעות לסכך למעלה ממש, אלא שיהא תחתיו אבל מ"מ צריך שיהא כל הדופן תחת מקום הסכך הכשר, ולא רק מקצתו, ולכן ס"ל להרא"ש דאף בדף י"ז צריך לקרב הדופן אל המקום של הסכך ולא סגי במה שראשו מגיע עד מקום הסכך בלבד, וכן משמע גם מהערוך השלחן בסי' תרל"ב ג' עי' שם.

(עי' לעיל בסוף אות ה' להק' על שיטת רש"י ובמה שצריך שיהא פחות מכ' מן העמוד עד הסכך והרי בלא"ה הרי אין לו דפנות אלא של י' טפחים וכנ"ל.)

ובדעת הר"ן עי' לעיל באות ט' שפרשנו שמבואר מדבריו ג"כ כדעת רש"י בזה, ול"ל לדינא דגו"א בדפנות אינם מגיעות לסכך, אבל מאידך משמע דל"ל שיהא כל הדופן תחת הסכך אלא מקצתו בלבד, ולכן מהני ע"י דופן עקומה אף בלא סמיכות הדופן אל הסכך.

י"ב) תוס' ד"ה סבר אביי למימר וכו'. עי' בפנ"י ובערוך לנר בביאור קו' תוס' דהק' לאביי דמשמע כאן דחזר למימר כרבא, ורק "סבר אביי למימר" אבל בסוף חזר ואילו התם משמע דלאביי לא בעי' מחילות ניכרות. וכ"מ מהד"ה של התוס'. ובענין אם אביי חזר או לא, ע"ע במנפ"א.

י"ג) באי"ד. שאין לה פצימין. עי' במהרש"א שי"ג "יש" לה פצימין, וכ"ה בתוס' הרא"ש ור"פ ובר"ן. אולם א"כ ק' במש"כ תוס' ד"פי תקרה יורד וסותם" ניכר טפי, והרי בית לה פצימין טעמא להכשיר משום לבוד וכמו שפי' רש"י שם. אולם עי' שם בר"ן שפי' גם ב"יש לה פצימין" דכשרותו משום פי תקרה, ועי' לקמן בדף י"ח ע"א אות כ"ב במש"כ בביאור דעת תוס' והר"ן בזה, ושו"מ כעין דברינו שם בס' סייעתא דשמיא עמ"ס סוכה.

בביאור קו' תוס' ד"ה סבר, ותירוצו

י"ד) באי"ד שם. הנה, כנר' שביאור קו' תוס' ותירוצו תלוי בפירושי הראשונים מובאים לעיל בהא דלא מהני גו"א בעמוד. לדעת הר"א מן ההר והריב"ן דטעמא משום דאין חלל בתוך העמוד ולא אמרי' גו"א לתתוך העמוד, לכאו' אין להק' מאכסדרה כלל. חדא שהרי התם לא מטעם גו"א קאתי' ומנ"ל דדינא דפי תקרה ג"כ דמי לגו"א בזה. (אולם אם פי תקרה הוא מדין גוד אחית וכמו שפי' רש"י לקמן דף י"ט יש לישב.) ועוד הרי באכסדרא ל"ל לתתוך התקרה אלא להורידו למטה. ואולי יש לדחות דמ"מ ק' דהתקרה אינו כדופן שיש להמשיכו כדרך של הדופן למעלה, דהתם צריך לעקמו ולהורידו, וא"כ כדי להורידו צריך לתתוך קצה התקרה להורידו. וס"ל לתוס' דאף פי תקרה דמי לגו"א בענין זה. ומ"מ תי' תוס' דשאני פי תקרה דניכר טפי וכנ"ל של"ל לתתוך אלא

לעקוס סופו למטה. אולם הר"א מן ההר והמאירי שפי' כהנ"ל לא הק' מאכסדרא כלל, ויתכן דאזלי לשיטתייהו ול"ק מאכסדרה לפי' זו.[9]

ואם נאמר כפשוטו של הר"ן דלא אמרי' גו"א בסוכה כלל, ומשום דבסוכה בעי' מחיצות ניכרות, יל"פ דק' לתוס' דאף פי תקרה וכו' אינם מחיצות ניכרות והאיך נכשיר הסוכה על ידי מחיצות שאינם ניכרות. ותי' דהמחיצות של פי תקרה ניכרות טפי. אולם ק' במה שהם ניכרות, והרי כפשוטו ענין "ניכרות" לשיטת הר"ן הוא שצריך מחיצות ממש, ולא רק מה שחשובה מחיצה משום ההלכתא וכו' וא"כ גם בפי תקרה אין להכשיר. ול"ל דל"ל שיהא ניכרות ממש, אלא שיהא נראת כמחיצה ובמחיצת פי תקרה נראית כמחיצה טפי מע"י גו"א. אולם אכתי ק' שהרי פעמים שמורגש ונראה יותר כמי שעומד תוך מחיצות ע"י גו"א מבפי תקרה, וכגון אם יש דפנות שאינם מגיעות לסכך אבל הם רחבים הרבה, ובכה"ג ודאי ניכר ה"מחיצה" שע"י גו"א ממחיצה של פי תקרה באכסדרא. ואם נאמר שאף בכה"ג ליכא לדינא דגו"א גם בפי תקרה הו"ל למימר הכי. ואולי יש לפרש דאזלי' בתר רוב וכיון שרוב פעמים אין הדופן שע"י גו"א ניכר כ"כ, ממילא לא אמרי' גו"א בסוכה כלל, משא"כ בפי תקרה. (ועי' לעיל במש"כ באות ח' שיל"פ שאף הר"ן ס"ל כהריטב"א או הרי"ד, ולפי"ז יש ליישב וכדלהלן.)

ולפי שיטת הריטב"א דאמרי' גו"א בסוכה אבל לא במחיצות שאינם ניכרות עמה, קו' תוס' הוא שאף בפי תקרה אינם ניכרות עמה, ותי' תוס' דניכרות עמה טפי.

ועי' מש"כ באות ז' שמדברי תוס' לקמן ד"ה אבל, משמע דס"ל דהא דבעי' מחיצות ניכרות וליכא, פי' שהעמוד אין ניכר אלא מצד א' ולא מב' לדדיו וכמו במחיצות של הבית, ולפי"ז מובן מש"כ דבפי תקרה ניכר טפי מן העמוד שאינו ניכר כלל מצד א'.

וע' לקמן בדף י"ח ע"א אות כ"ב שנבאר עוד בדעת הר"ן ותוס' בהנ"ל ע"פ מה שמבואר משיטתם שם.

ע"כ בענין סוכה גבוהה כ' ובנה בה עמוד י'

בענין נעץ ד' קונדיסין על שפת הגג ובאמצע הגג

בביאור מחלוקת ר' יעקב ורבנן לר' הונא "על שפת הגג"

ט"ו) גמ' אמר ר"ה מחלוקת על שפת הגג דר"י סבר אמרי' גו"א מחיצתא וכו'. עי' בר"א מן ההר שפי' שאף לרבא לעיל דבעי' מחיצות ניכרות מ"מ הכא שאני ואף רבא מודה לר' יעקב דהכא שאני והסוכה כשרה. וכן מבואר מרש"י ומתוס' שיש לחלק בין רבא דבעי' מחיצות ניכרות בעמוד וליכא, ובין נעץ קונדיסין על שפת הגג דאף לרבא כשרה. אבל עי' בר"א מן ההר שמביא שיש מי שמפרש ששיטת ר' יעקב אינה מתאימה עם שיטת רבא דלעיל, ולרבא ל"ל דהא דקאמר ר' יעקב הוא

[9] ועי' לקמן בדף י"ט ע"א רש"י ד"ה דמחיצות פי תקרה וכו' ומשמע מרש"י שם שאף בפי תקרה אין הירידה ע"י עקימת התקרה אלא שמחודו של התקרה מורידין למטה ולפי"ז גם בפי תקרה צריך חתיכה, וא"כ אף לדברי הר"א מן ההר וכו' שייך קושיית תוס'. ודוק.

רק משום דיומדי סוכה וכר"נ, ולא כר"ה ול"ש על שפת הגג או באמצע, ולא אמרי' גו"א אף על שפת הגג דבעי' מחיצות ניכרות וליכא. וכ"ה בס' ההשלמה.

ואף מתוס' משמע שהי' נחית לפרש ששיטת ר' יעקב אליבא דר"ה הוא רק לאביי ולכן לא פי' במה שיש לחלק בין עמוד ובין קונדיסין על שפת הגג אלא במה שכ' בגמ' דלכו"ע כשרה על שפת הגג, אבל במה דלר' יעקב בלבד כשרה על שפת הגג משמע דניח"ל לפרש כדעת אביי בלבד, ואילו רבא קאי בשיטתו של ר"נ ובתרתי פליגי.

ובטעמא לחלק בין עמוד דבעי' מחיצות ניכרות וליכא, ועל שפת הגג דאמרי' גו"א לר' יעקב, הדבר תלוי בפי' דרבא דבעי' מחיצות ניכרות וליכא. דיעוי' לעיל באות ז' שפרשנו שלדעת הר"א מן ההר והריב"ן וכמו"כ להרי"ד הא דלא אמרי' גו"א בעמוד הוא משום שצריך "לחתוך" העמוד ולא אמרי' גו"א לחתוך העמוד. ולפי"ז ס"ל לר' יעקב דהכא שאני של"נ לחתוך כיון שיש מחיצות הבית, ואף שיש גג על הבית מ"מ כיון שתחתיו ניכרות המחילה סגי בהכי, אבל לרבנן כיון שיש הפסק של גג ואין המחיצות תחת הגג ניכרות על גבי הגג לא אמרי' גו"א ואף מחיצות אלו אינן ניכרות. וכ"פ ר"א מן ההר להדיא בביאור מחלוקת ר' יעקב ורבנן אליבא דר"ה. (ולפי"ז אם המחיצות ניכרות גם למעלה לכו"ע כשרה מדין גו"א. ואפי' לפי מה דגרסי' איבעי להו ומספק"ל להגמ' לבסוף לרבנן מ"מ אם יש היכר מחיצות למעלה מן הגג לכו"ע יש מחיצות ניכרות.)

ועי' בתוס' שפי' דהכא ניכרות טפי משום דניכרות המחיצות בבית. ומשמע דשאני מחיצות הבית דניכרות מב' לדדיו ולא כעמוד דאין ניכר אלא מבחוץ בלבד, ולכן ס"ל לר' יעקב דאמרי' גו"א במחיצות הבית טפי. (וע"ע בחזו"א ק"ה נ' במש"כ כעי"ז שבעמוד אין ניכר אלא מבחוץ ועל שפתו ולא דמי לבית, ואף שגם כשיש בית לא אמרי' גו"א אלא בשפת הכותל בלבד, מ"מ מה שניכר מבפנים גורס שיהא חשוב מחילה טפי וראוי לומר בהו גו"א.)

ולפי פי' הריטב"א שצריך מחיצות ניכרות "עמה" בסוכה, נ"ע מ"ש הכא דהמחיצות ניכרות "עמה" טפי[10]. וצריך לדחות דאף המחיצות למטה ממנו חשיבי ניכרות עמה, ובעמוד מה שאינם ניכרות עמה אינה משום שהם למטה מן הסוכה וממקומו של האדם, אלא משום שהאם למטה וגם אינם ניכרים מבפנים, ועדיין נ"ע.[11]

והנה בכוונת הר"ן לפי פשוטו משמע דלא אמרי' גו"א במחילה כלל, והיינו דבסוכה בעינן מחיצות ניכרות וליכא. ולפי"ז ק' דה"נ אין המחיצות ניכרות. (ולפי משכ"כ לעיל באות ח' בביאור כוונת הר"ן לק"מ ואף בסוכה במקום שיש מחיצות ניכרות שייך לומר גו"א .) ואולי יש לדחות דאף ה"נ חשיבי ניכרות שהרי הר"ן כ' דאף פי תקרה חשיבי ניכרות טפי, ואולי ה"נ משום הבית תחתיו המחיצות ניכרות.

[10] ואין לפרש דס"ל כדעת ההשלמה ולרבא צ"ל כשיטת ר"נ, דהריטב"א כ' להדיא דלפי רבא קיימי'.

[11] וע' לקמן אות ט"ז ליישב באו"א.

והנה, בדעת רש"י יש לעי' שפי' דהכא לא בעי' מחיצות ניכרות. ול"ע הרי ממש"כ הכא לא בעי' מחיצות ניכרות, משמע דפי' גם לרבא דבעמוד בעי' מחיצות ניכרות, והכא שאני דלא בעי'. אבל ק' דהו"ל לפרש דהכא המחיצות ניכרות טפי מבעמוד, ואם אינם ניכרות טפי מבעמוד למה ל"ל מחיצות ניכרות כמו בעמוד. ומשמע דס"ל דלא צריך מחיצות ניכרות בכל מקום, ורק בעמוד בעי מחיצות ניכרות אבל הכא לא צריך שיהי' ניכרות כלל, ושיבי דפנות אף בלא"ה מטעם אחר, ול"ע. ועי' לקמן באות ט"ז במש"כ בכוונתו.

במש"כ רש"י דעל שפת הגג לא בעי' מחיצות ניכרות

ט"ז) רש"י ד"ה מחלוקת על שפת הגג וכו' והכא לא אמרי' דבעי' מחיצות ניכרות. ל"ע דמשמע מדברי רש"י דאף אם בעמוד בעי' מחיצות ניכרות, הכא שאני ולא בעי' מחיצות ניכרות. והיינו שלא כמו שפי' תוס' דה"נ שיבי מחיצות ניכרות משום דניכרים בבית, אלא דהכא ל"ל שיהי' ניכרות כלל. וק' אם אינם ניכרות האיך מכשרי' הסוכה, והלא לעיל קאמר רבא דבלא מחיצות ניכרות אין להכשיר הסוכה, והאיך מכשרי' כאן בלא מחיצות ניכרות.

וגר' לישב דיעוי' בלשון התוס' הרא"ש וכמו"כ במאירי שפי' הא דאמרי' גו"א כאן דשאני הכא כיון שיש מחיצות לבית. ומשמע מדבריהם דהטעם דאמרי' גו"א כאן יותר מבעמוד הוא משום שכאן יש מחיצה חשובה לענין הבית ולכן גם לענין הסוכה אמרי' גו"א, משא"כ לעיל בעמוד. והיינו כעין "מיגו" דמיגו דהוי מחיצה לענין הבית מתחת לסוכה, והמחיצה חשובה, ממילא חשיבי גם לענין סוכה ואף שאין המחיצה ניכר למעלה בסוכה מ"מ שאני הכא דלא צריך שיהא ניכרות כדי לומר גו"א דבלא"ה המחיצה חשובה משום שהוא מחיצה לענין הבית. וכמו"כ משמע גם מהפרישה סי' תר"ל שפי' לחלק בין עמוד ועל גג הבית וז"ל "כיון שיש כאן שם מחיצה עליהן שהם מחיצה למטה בבית". ולפי"ז יל"פ שכ"ה כוונת רש"י אצלינו דהכא לא צריך שיהא מחיצות ניכרות כיון שהם מחיצה לענין הבית.[12] ורק בעמוד בעי' שיהא המחיצות ניכרות כדי לומר גו"א, שאין המחיצות שבאנו להמשיך חשיבי אלא ע"י מה שהם ניכרות, ובעמוד אינם ניכרות, אבל בבית שהמחיצות חשיבי במה שהם מחיצות של הבית, ל"ל שיהיו ניכרות, דבלא"ה ה"ה מחיצות חשובות וראויים להיות נמשכים ע"י דינא דגו"א.

(שו"מ שהביה"ל בסי' תר"ל פי' ג"כ כעין הנ"ל דטעמא דהכא אמרי' גו"א הוא משום ש"יש בבית מחיצות ממש" וכ' הביה"ל שכ"פ רש"י. וכנר' שכוונתו לפרש כהנ"ל.)

(והנה, בדעת הרבנן להנ"ל נר' דס"ל דאף שהמחיצה חשובה להבית מ"מ לא סגי בהכי ולא אמרי' גו"א. אולם עי' בלשון המאירי שפי' דס"ל לרבנן דלא אמרי' גו"א כיון שהוא מחיצה

[12] עי' לעיל באות ט"ו שהקשינו לדעת הריטב"א דבעי' מחיצות "ניכרות עמה" והיינו עם הסוכה, מ"ש על שפת הגג והלא עדיין אין המחיצות ניכרות עמה. ועי' בריטב"א שפי' דהכא המחיצות ניכרות. וצ"ע. ואולי כוונת הריטב"א ג"כ כעין המבואר מרש"י דכאן המחיצות ניכרות שהם מחיצות של הבית, ואף שאינם ניכרות עם הסוכה, הכא שאני של"צ שיהא ניכרות לסוכה כיון דחשיבי מחמת שהם מחיצות הבית.

להבית ולא להסוכה. ומשמע דאף לרבנן יל"פ דכל שהוא מחילה חשובה ה"ה מחילה חשובה לומר גו"א לענין סוכה, ומ"מ שאני במקום שהוא מחילה לבית שעי"ז מפקיעו מחשיבותו לענין הסוכה. ואולי יש נפ"מ בזה כגון אם בנה סוכה בעליי' ולא ע"ג בית אלא שתחת מסוכתו בנה ד' דפנות וחלל באמצעו, וכגון בלא דלת ליכנס לתוכו וכו', ולא עשה כן אלא כדי שיהא בסיס לסוכתו שרצה שיהי' "למעלה" מאיזה טעם, ובכה"ג אולי לפי מש"כ המאירי יש להכשיר גם לשיטת הרבנן דר"י.)

אולם יש לפרש בדעת רש"י באו"א (וכן העיר המגי' למהדו' עוז והדר ברש"י כאן) ע"פ מש"כ הערוך לנר, דיעוי' שם שהק' במה דמיירי בד' קונדיסין לפי ר"ה והלא בלא"ה נחלקו כגון אם הסכך תלוי למעלה מגגו, או שיש מחיצות חיצונות למעלה מכ' וכנ"ל. ומתו"כ פי' הערוך לנר דהא דאמרי' כאן גו"א הוא רק בצירוף של הקונדיסין ובמקום שיש קונדיסין להראות מקום של עליית הדופן ע"י גו"א אמרי' גו"א אף כשאין המחילה ניכרת. וא"כ כן יל"פ גם בכוונת רש"י דהכא כיון שיש קונדיסין ל"ל שיהא המחילה ניכרת. ואולי כן משמע מלשון רש"י שהמחילה של הבית הוא "תחתי' כנגד בין הקונדיסין" ולא פי' תחתי' כנגד הסכך. ויש לדחות.

ט"ז-ב') גמ' אבל באמצע הגג. עי' בריטב"א שכ' דאפי' תוך ג' ה"ה כבאמצע הגג דלא אמרי' גוד ולבוד, וצריך שיהא על הכותל ממש, וכ"מ מלשון הט"ז בסי' תר"ל וכ"כ המשנ"ב בשם הריטב"א.[13]

אכן, יש לעורר שכ"ז הוא רק אם הסכך אינו יוצא חוץ ממקום הקונדיסין, אבל אם הסכך יוצא חוץ ממקום הקונדיסין עד מקום הכותל, סגי בהכי של"ל שיהא הקונדיסין אצל הכתלים כדי לומר גו"א אלא שיהא כותלים ניכרים ושיהי' עולים למעלה עד הסכך אף בלא דינא דלבוד, וק"ל. (אולם עי' בערוך לנר בתוס' ד"ה אבל שמצדד שצריך להקונדיסין כדי לומר גו"א. וע"ע במש"כ לעיל באות ט"ז (א') דדלמא גם מרש"י משמע הכי.)

במחלוקת הראשונים לדינא אם להכשיר סוכה על שפת הגג

י"ז) גמ' איבעי' להו וכו'. לגיר' דידן הגמ' מסתפק אם לר"ג לד"ה כשרה או לא, והניח בתיקו ולפי"ז צריך להחמיר בדאו'[14] והסוכה על שפת הגג פסולה. אבל הראשונים מביאים בשם ר"ש גאון דלא גרס שאלת הגמ' אלא דפשיטא להגמ' דלר"ג על שפת הגג לד"ה כשרה, וא"כ כיון דאתותב ר"ה, וקיי"ל כר"ג, על שפת הגג כשרה, וכ"פ המג"מ והרא"ש והר"ן בדעת הרמב"ם והרי"ץ גיאות

[13] ועי' בזכרון שמואל כ"ט שהק' בדברי המשנ"ב שהרי המשנ"ב פי' בתר"ל ט' דבדפנות שאינם מגיעות לסכך צריך לדינא דגו"א וכשיטת הריטב"א לקמן דף ט"ז, ומ"מ מבואר התם דאם הסכך אינו מגיע עד מקום הדופן אלא הוא תוך ג' למקום הדופן סגי ומשום לבוד, הרי דאמרי' גוד ולבוד. ומ"ש הכא בסי' תר"ל ו' דלא אמרי' גוד ולבוד כשאין הקונדיסין ע"ג הכתלים וצ"ע.

[14] כפשוטו יש כאן פסול דאו' משום דלא אמרי' גו"א, אולם עי' בביה"ל בסי' תר"ל שלפי מש"כ הרא"ש דמדאו' הסוכה כשרה בצורות הפתח מכל צד, יש מקום לפרש שאין כאן אלא פסול דרבנן, ועי' במש"כ הביה"ל שם.

שמכשירים על שפת הגג מטעם זה שלר"י לכו"ע כשרה משום דאמרי' גו"א בכה"ג.
אולם כנר' שיש פי' אחר בדעת הרמב"ם ויל"פ שיטתו להכשיר אפי' לגיר' דידן, דעי' בר"א מן ההר דאיפשיטא הבעי'. וכ"פ ההגמי"י. וכנר' שכוונתם דאף שהגמ' בסוף מדחה הדיוק מן הברייתא דלהוי תיובתא דר"ה בתרתי, מ"מ לפי פשוטו ס"ל להגמ' דמהברייתא מבואר שלא כר"ה גם במה דס"ל דפליגי על שפת הגג, ומריהטת הברייתא משמע דעל שפת הגג לא פליגי, ואף שהגמ' מדחה, אי"ז אלא דאין ראי' ברורה שלא כר"ה בתרתי, אבל מאחר דקי"ל כר"י, מסתברא דלא פליגי על שפת הגג ולכו"ע כשרה. וכמו"כ כ' התפארת שמואל בפירושו על הרא"ש ומה"ט כ' לפסוק לדינא כדעת הרמב"ם והרי"ץ גיאות.

במש"כ הר"ן שלדעת הרי"ף לא אמרי' גו"א בסוכה

י"ח) שם. ועי' בר"ן שכ' שלפי הרי"ף דלא אמרי' גו"א בסוכה על שפת הגג, נמצא דלעולם לא אמרי' גו"א בסוכה, ומש"כ לקמן דגוד הלכתא הוא, היינו רק לענין שבת.
ומשמע מדברי הר"ן דבאמת אין ההלכתא נאמר "לענין שבת" אלא בכל מקום, אלא שאין נפ"מ לענין סוכה וממילא אין שייך אלא לגבי שבת. ולפי"ז מש"כ הר"ן לעיל דבסוכה בעי' מחיצות ניכרות וליכא, משא"כ לענין שבת, אין פירושו שלא ניתן ההלכתא לענין סוכה, אלא דלפי הרי"ף אין נפ"מ לענין סוכה. ועי' לעיל בתוס' ח' במש"כ.
והנה לפי המבואר מן הר"ן שאין נפ"מ מדינא דגו"א בסוכה, נ"ל דאף בדפנות שאינם מגיעות לסכך נ"ל לדינא דגו"א ובלא"ה הס "מחיצות סמוכות לסכך" מחמת שהמחיצות ה"ה תחת הסכך. אולם בריטב"א ובמאירי והרא"ה נקמן בדף ט"ז פי' דצריך לדינא דגו"א, וצריך שיהא "סמוכות" ממש והיינו שיהי' הדפנות סמוכות להסכך למעלה אצל הסכך. ולזה צריך לדינא דגו"א.
ועי' לעיל שדייקנו אף מדברי רש"י כדעת הר"ן דל"נ גו"א לזה שהרי פי' רש"י שבסוכה על העמוד לאביי דמכשיר משום גו"א, מ"מ ל"נ גו"א אלא להעלות המחיצות י' ולא יותר, והיינו של"נ גו"א להעלות הדפנות עד הסכך וכלשון הריטב"א והרא"ה שם, אלא על י' ובכה"ג סגי.

י"ט) גמ' ועוד באמצע הוא דפליגי אבל על שפת הגג וכו'. האחרונים מאריכים בביאור כוונת הגמ' ובמה שנחלקו ר"י ורבנן אליבא דר"נ, ועי' בערעק"א וברש"ש ותפארת שמואל על הרא"ש ובשפ"א ובחזו"א ק"ה נ'.

ומה שנר' לפי פשוטו (וכעי"ז פי' בחזו"א שם ובגליונות על מי' רח"ה) דהגמ' מדייק ממה דפליגי בארץ דלא פליגי על שפת הגג ובגו"א דאם פליגי בהכי הו"ל לפלוגי על שפת הגג, ואף דעי"ז אין מבורר שנחלקו לענין דיומדין טפח, מ"מ עדיף לחלוק על שפת הגג ולהודיעך דלרבנן בכה"ג פסולה דלא אמרי' גו"א וגם דלא אמרי' דיומדי סוכה טפח, ואף דלא שמעי' מיני' דלר' יעקב אמרי' גו"א, ואולי צריך שיהא קונדיסין של טפח כדי להכשיר גם על שפת הגג, ואף דכח דהיתירא עדיף, מ"מ הכא שאני שהס ב' מחלוקות נפרדות ולא אמרי' בזה כח דהיתירא עדיף.
ולכן לימא תהוי תיובתא דר"ה בתרתי, ואף שפי' ר' הונא להדיא דטעמא דר' יעקב משום

גו"ח, והרי כאן מבואר טעמא אחרינא בקונדיסין של טפח לא חשוב שהוא כנגד ר' הונא בתרתי אלא בחדא, אבל אם מבואר דלא פליגי כלל על שפת הגג אז חשיבי דפליג עלי' בתרתי.

ותי' הגמ' דמ"מ ניח"ל לפלוגי באורך כדי להודיעך דלר' יעקב כשר ואין הכשרו של ר' יעקב מטעם גו"ח בלבד.

כ') תוס' ד"ה אבל על שפת הגג. דחשיב מחיצות ניכרות טפי וכו'. מבואר מתוס' דאילו ממש"כ ר' הונא דלר' יעקב אמרי' גו"ח אין להק' דהרי בעי' מחיצות ניכרות, שיל"פ דרבא לעיל קאי בשיטתו של ר"נ כאן, אבל כאן דלד"ה כשרה ק' לי' מ"ש. (וע"ע בחי' רח"ה ריש הל' סוכה.) אבל רש"י פי' אף בשיטת ר' הונא דהכא שאני, וע"ע בר"ח מן ההר במה שכ' בד"ה "והוי יודע". ועי' לעיל במש"כ באות ט"ו.

כ"א) בא"ד משום דניכרות בבית. משמע דבעמוד אין ניכר אלא מבחוץ אבל כאן בבית ניכר בין מבפנים ובין מבחוץ ולכן אמרי' גו"ח, ועי' לעיל באות ז' ובאות ט"ו. וע"ע בתוס' הרא"ש שמשמע באו"ח דכיון דהוי מחיצה לענין הבית אמרי' גו"ח וכ"כ המאירי, וע"ע לעיל במש"כ באות ט"ז (א').

כ"ב) גמ' ת"ר נעץ ד' קונדיסין וכו'. לכאו' הו"ל להגמ' להביא ראי' מברייתא זו שלא כר"ה דס"ל דלא פליגי בדיומדי סוכה כלל אלא בגו"ח. ואולי אה"נ ועדיף להביא מברייתא אחר דמשמע דלא כר"ה בתרתי.

בדעת רש"י במה שנחלקו ר' יעקב ורבנן בדיומדי סוכה טפח

כ"ג) גמ' שהי' ר"י אומר דיומדי סוכה טפח וחכ"א עד שיהי' שתים כהלכתן וג' אפי' טפח. עי' במש"כ רש"י דשתיס כהלכתן היינו שיהא דופן באורך כל הסוכה וברחבה, א' לארכה וא' לרחבה. וכפשוטו היינו בכל סוכה שצריך שיהא עכ"פ ב' דפנות שלמות שיעור משך הסוכה, או עכ"פ שיהא עומד מרובה על הפרוץ, ובלא"ה אין הסוכה כשרה, ולא אמרי' שיש להכשיר הסוכה בדיומדין בלבד, ולא מיבעי' דס"ל לרבנן דבשיעור טפח אין להכשיר הב' מחיצות הראשונות אלא אף בשיעור זע"ז בב' דפנות הראשונות אין להכשיר עד שיהי' ב' מחיצות שלמות בכל משך הסוכה. והיינו דקאמרי' רבנן לר' יעקב "עד שיהא ב' כהלכתן" וכו' דבלא"ה אין להכשיר הסוכה. ומה שאמר ר' יעקב דדיומדי סוכה טפח, אין לפרש דלא בא אלא לחדש ששיעור דיומדין בטפח, ואילו לרבנן יש להכשיר בדיומדי סוכה כשהם יתירים על טפח, אלא רק לר' יעקב מועיל דיומדין בסוכה, ואילו לרבנן לא מהני דיומדין אלא בשבת ולא בסוכה. כ"נ לי לפי פשוטו בכוונת רש"י בביאור הגמ'.

והנה, עי' בפורת יוסף שהק' במה דצריך ד' קונדיסין והלא ל"ל אלא ג' לג' דפנות של הסוכה. ותי' דשאני בדיומדין דצריך ד', ואין הסוכה כשרה אלא בד' קונדיסין בלבד, ומה שיש להכשיר הסוכה בג' דפנות היינו רק כשיש ב' כהלכתן ושלישית טפח. הרי שלדעת הפור"י יש ב' דיניס חלוקים. א' שיש להכשיר הסוכה בב' כהלכתן וג' אפי' טפח, ולרש"י היינו בב' כל אורך ורוחב הסוכה, וג' אפי' טפח, ולזה אף ר' יעקב מודה שכדי להכשיר בג' דפנות צריך

ב' כהלכתן, ולר' יעקב יש או"א להכשיר הסוכה בד' דיומדין, ואף דאין לו אפי' ב' כהלכתן, שאני הכא שיש לו ד' דיומדין דאז ל"ל ב' כהלכתן, ובד' שלא כהלכתן סגי.

אולם יש מקום לפרש לרש"י דהא דקאמר ד' ל"ד, ולר' יעקב סגי בב' קונדיסין כיון שיש שיעור של טפח לכאן ולכאן בכל קונדיס, ולעולם ל"ל לר' יעקב ב' כהלכתן, וכיון דדיומדי סוכה טפח, ממילא יש להכשיר הסוכה גם בג' דפנות שכל א' מהן טפח, ובלבד שיהא דיומד א' שהוא כב' מחילות של טפח טפח. אכן לפי פשוטו נר' שרחוק לומר דלשון ד' קונסידין ל"ד, וגם הרי אם ל"ל ד', אפי' ב' ל"ל, של"ל אלא דיומד א' שהוא ב' דפנות ועוד טפח א' שהוא השלישית, ורחוק לומר דלר' יעקב סגי בהכי. ול"ע. וא"כ מן הסתם משמע כפי' של הפור"י, שלר' יעקב הא דמהני דיומדין הוא רק כשיש ד' ויש ב' אופנים להכשיר הסוכה, אדלא ע"י ד' דיומדין, או ע"י ב' דפנות כשרות בכל משך הסוכה, ושלישית אפי' טפח. ולרבנן לא מהני דיומדין כלל.

בדעת הרא"ה בהנ"ל

ב"ד) וע"ע במש"כ הרא"ה שמדר' יעקב נשמע לרבנן וכשס שלר' יעקב מהני דיומדין בסוכה, כמו"כ לרבנן מהני דיומדין, ובלבד שיהא זע"ז, אבל ל"ל שיהא עומד מרובה על הפרוץ ול"ל מחילות שלמות וכמשמעות דברי רש"י. ולדבריו לא נחלקו ר' יעקב ורבנן אם להכשיר דיומדין בסוכה, אלא בשיעור הדיומדין, וכמשמעות הגמ' דלר' יעקב "דיומדי סוכה טפח" ואילו לרבנן צריך ז' כדי שיהא דיומדין כשרים אבל לכו"ע ל"ל עומד מרובה על הפרוץ.

ולפי"ז ק' במה שאמר רבנן לר' יעקב "עד שיהי' שניהם כהלכתן וג' אפי' טפח", הרי לרבנן נמי ל"ל "שניהם כהלכתן" דהיינו כל אורך ורוחב הסוכה, אלא שיהא הדיומדין ז' על ז'. וכ' הרא"ה דהא דקאמר רבנן שתיס כהלכתן אינו אלא לאפוקי מלומר דסגי בטפח. ובביאור כוונתו נר' לפי פשוטו דס"ל ד"שתיס כהלכתן" אין פירושו דצריך כל אורך ורוחב הסוכה וכמו שפי' רש"י אלא "כהלכתן" היינו ז' וכשיעור סוכה קטנה. וא"כ כוונת הרבנן הוא שכדי להכשיר הסוכה לא סגי בב' רשותות של טפח כמו דס"ל לר' יעקב אלא צריך שיהא עכ"פ ב' רשותות כשיעור זע"ז.

ולפי"ז יוצא שלדעת הרא"ה לרבנן כשיש דיומדין של ז' על ז' תו ל"ל ד' דיומדין וסגי בחד דיומד דהיינו ב' דפנות "כהלכתן" שהוא זע"ז, וא' אפי' טפח. וא"כ כמו"כ לר' יעקב ל"ל דל"ל ד' קונדיסין וסגי בד' דפנות שכל א' מהן טפח, ובלבד שיהא דיומד א' של טפח על טפח. ואין ב' אופנים נפרדים להכשיר הסוכה וכמו שפי' הפור"י, א' בד' דיומדין וב' ע"י ב' דפנות כהלכתן ובעומד מרובה, וא' אפי' טפח, אלא הכל א' דלר' יעקב ל"ל דפנות של ז' כלל ולרבנן צריך ב' דפנות כשיעור ז' וא' אפי' טפח, ומ"מ ל"ל עומד מרובה כלל, ואף בדיומדין סגי. והיינו דקאמר רבנן לר' יעקב דלא סגי בכל שלשה דפנות בטפח כמו דס"ל לר' יעקב אלא צריך שיהא שיס מהס כשיעור ז' והיינו ב' כהלכתן. ואילו לר' יעקב לעולם ל"ל "ב' כהלכתן" כלל. והא דילפי' מהלכתא "ג' אפי' טפח" ה"ה בשיס הרשותיס ג"כ דמהני בטפח, ומה דבשלישית אמרי' אפי' טפח, היינו דל"ל אפי' דיומד אלא אפי' בטפח א' סגי.

אולם גר' רחוק לומר שלדעת הרא"ה מהני לר' יעקב בדיומד א' ועוד דופן א' של טפח, ועוד לשון "ג' אפי' טפח" ל"מ הכי, ולא מצאנו שיהא ר' יעקב חולק בדבר זה, ועוד לא מצאנו שיהא חולק על מה דאמרו לקמן "ב' כהלכתן", אלא ודאי ל"ל כמו שפי' הפור"י שבדיומדין צריך ד' וכשאין לו ד' דיומדין יש להכשיר הסוכה רק בב' דפנות שלמות וג' אפי' טפח. אלא דס"ל להרא"ה דלא נחלקו ר' יעקב ורבנן אם יש להכשיר סוכה בדיומדין ובפרוץ מרובה, אלא שלכו"ע יש להכשיר הסוכה בדיומדין וכגון שיש לו ד' דיומדין, ולא נחלקו אלא בשיעור הדיומדין דצריך, דלר' יעקב סגי בטפח, ולרבנן צריך ז'.

ולפי"ז הק"ל במה שאמר רבנן לר' יעקב "עד שיהא ב' כהלכתן ושלישית אפי' טפח", הרי ל"ל לזה שאף לרבנן סגי בלא"ה כשיש לו ד' דיומדין של זע"ז. ומהו כוונת הרא"ה שכוונת הרבנן לאפוקי מלהכשיר בדיומדין של טפח.

וגר' שיש לדחות בכמה אופנים. א' יל"פ שכוונת הרבנן דהא דמהני טפח לדופן הוא רק כשיש ב' כהלכתן ולא בדיומדין, והייו דרק כשיש ב' כהלכתן מהני ג' אפי' טפח. ב' יל"פ דכוונתם לומר דאין ללמוד ממה שיש להכשיר דופן שלישית של טפח שיהא כל דפני הסוכה בטפח כשיש דיומדין, שהרי אין ללמוד מדופן שלישית לשאר הדפנות שהרי שאר הדפנות צריכים כהלכתן. ג' יל"פ דסתם סוכה של ז' ובסוכה של ז' לעולם צריך שיהא ב' כהלכתן שאין להכשיר בדיומדין פחות מז' ובסוכה של ז' ל"ל לדינא דדיומדין. (ע"ע בחי' הב"ח שכגר' עמד בזה ופי' באו"ח.)

במש"כ הר"פ בביאור שיטת ר' יעקב

כ"ה) והנה, לפי' רש"י נחלקו ר' יעקב ורבנן אם יש הכשר סוכה בדיומדין, דלרבנן ליכא הכשר סוכה בדיומדין ואילו לר' יעקב יש להכשיר בדיומדין. ולא נחלקו בשיעור דיומדין. אבל להרא"ה נחלקו בשיעור דיומדין שלר' יעקב בטפח ולרבנן בז'. ויל"ע במאי קמפלגי.

ועי' במש"כ הר"פ דלר' יעקב כיון דג' אפי' טפח, ילפי' מיני' דדיומדין כשריס בטפח. ומשמע דס"ל לר' יעקב דילפי' שיעור דופן לענין סוכה מההלכתא ד"ג' אפי' טפח", ו"דופן" לסוכה הוא בטפח. ומה שצריך ז' בסוכה כהלכתא הוא רק משום שאין לו ד' דפנות אלא ג' ובכה"ג צריך שיהא שניס מהן כהלכתן. אבל לרבנן לא ילפי' מדופן שלישית לשאר הדפנות אלא אדרבה כיון שהכשר סוכה בז' ממילא מסתברא דה"ה שיעור הדופן ואף שלדופן שלישית סגי בטפח אין ללמוד מיני'.

אולם לרש"י נר' שא"א לפרש דילפי' מג' אפי' טפח, דא"כ כניס דברי הרא"ה שמדר' יעקב נשמע לרבנן דלא נחלקו בדין דיומדין כלל אלא דלר' יעקב שיעור דופן בטפח ואילו לרבנן בז', אבל כשיש דיומדין של ז' לרבנן נמי סגי. אלא לרש"י לא פליגי בהכי ויל"פ שלכו"ע יש מקוס ללמוד מדופן שלישית ששיעור סוכה בטפח, אלא לרבנן אין נפ"מ מזה שהרי ס"ל דדיומדין לא מהני לסוכה דצריך דפנות שלמות ועכ"פ שיהא ב' מהן שלמות וכמשמעות הדרשה ד"בסוכות". ויש לדחות.

כ"ו) תוס' ד"ה דיומדי סוכה טפח. גבי מחיצות שבת החמירו. כפשוטו מדאו' ל"ל אלא טפח אף בשבת והחמירו עד אמה. ועי' בשפ"א. אולם עי' בר"פ שפי' דבשבת צריך ד'

משום שכל שיעור מחילות בד' ומדרבנן החמירו עד אמה, ומ"מ בסוכה שאני של"ל אלא טפח דילפי' משיעור "ג' אפי' טפח" דכמו"כ בדיומדין ל"ל אלא טפח.
(ולרבנן בשבת סגי באמה ויתכן שהוא מדאו', או"ד אף לרבנן ל"ל אלא ד' מדאו', ומ"מ בסוכה צריך ז' והיינו לחומרא, ומשום ששיעור דופן בסוכה הוא בז' מן הסברא כיון שצריך שיהא חללו זע"ז.)

ע"כ בענין נעץ ד' קונדיסין על שפת הגג ובאמצע הגג

בענין סוכה שאינה גבוהה י'

בביאור הילפותא דבעי' מחיצות י'

כ"ז) גמ' מנלן דאתמר וכו'. עי' בתוס' דמהכא ילפי' למחילות שבת, וע"ע ברא"ה דכאן למדנו שיעור מחילות הסוכה. וכ"מ גם מהגמ' לקמן דף ו' ע"ב וכמו"כ ברש"י עירובין, דכאן ילפי' ששיעור מחילות הסוכה.
והנה, יש להק' בהילפותא של הגמ' מארון וכפורת שלמעלה מי' מפסקא רשותא, דמנ"ל ממה שפסיק רשות שצריך מחילה י'. (ועי' לשון הר"ח בשם הירושלמי שמשמע שאין מקור מכאן אלא דמפסקא רשות ותו לא.) וכפשוטו יל"פ דכיון דמפסקא רשותא למעלה מי', ממילא צריך שיהא מחילת הרשות י' כדי להפסיק ע"י המחילה כל גובה הרשות. ושיעור המחילה הוא השיעור של כל הרשות שצריך להגדיר ע"י המחילה, או באו"א יל"פ שצריך להגדיר הרשות באופן שכדי לבוא שם צריך לעלות לרשות אחרת.

אולם יש מקום לפרש באו"א, עי' בריב"ן שפי' שהי' השכינה יורד למטה עד מקום מעל הכפורת משום שהי' מחילות שם. והיינו דלולי המחילות של הארון לא הו"ל להשכינה לירד אפי' עד י', ורק כשיש מחילות להגדיר רשות בפנ"ע הוא שיש ירידה לשכינה עד י'. וא"כ מוכרח מירידת השכינה שתוך הארון הי' רשות בפנ"ע. ולפי"ז יל"פ דידענו מן הסברא שצריך שיהא הסוכה רשות בפנ"ע וחלוק מסביביו וגם ממה שלמעלה ממנו, ואם למעלה מן הסוכה חשוב כחלק מרשות הסוכה אינה כשרה, וילפי' מן הארון וממה שירד השכינה עד הארון, שלמעלה מי' הוא מקום בפנ"ע כשיש מחילות תחתיו. (ולפי"ז יש מקום לפרש דלא ילפי' כאן שיעור מחילות, אלא שיעור גובה דבר שמפסיק ממה שלמעלה מיני'. אכן, אף לפי' זו יל"פ דילפי' מיני' שיעור מחילות.)
אכן, נר' שא"א לפרש כן, שהרי לקמן הק' הגמ' מירידת ה' על הר סיני וכו' ותי' דהתם הי' למעלה מי', והלא התם לא הי' שום מחילה כלל ומ"מ ירד השכינה עד למעלה מי'. וצ"ע.

ע"ע בחי' הב"ח לקמן דף ה' ע"ב שהק' בהו"א דגמ' שם דשיעור י' הוא בהדי סككה, דהרי כבר מבואר הכא שצריך חלל י', שכאן אין מקור אלא דע"י גובה י' מפסקא רשותא, ולכן גם בסוכה שצריך דירה ב"רשות אחרת" צריך י' והיינו שצריך חלל של י' שאין הסכך חלק מהרשות. ועי' שם מה שתי'. ומ"מ מבואר שלדעתו אין הילפותא של הגמ' להצריך "מחילות" י', אלא שיהא רשות אחרת בתוך הסוכה. וק' דא"כ מנ"ל מחילות י' לשבת, וכן מנ"ל דצריך מחילות י' בסוכה וכמבואר לקמן. וצ"ע. (וע' לקמן בדף ה' ע"ב במש"כ.)

כ"ח) שם. עי' בפנ"י שהק' במה שצריך מקור והלא סוכה למטה מי' הוי דירה סרוחה ולעיל קאמר דדירה סרוחה פסולה, ועי' שם ובחי' רעק"א ובערוך לנר ובמש"כ בזה לעיל בדף ד' ע"א.

כ"ט) גמ' ארון תשעה. עי' בתו"י יומא ב' ע"ב ובריטב"א שם, וע"ע בפנים יפות פר' תרומה בשיעור ט' של הארון.

ל') תוס' ד"ה עשרה טפחים מנלן. "מהכא ילפי". היינו אליבא דר' מאיר אבל לר' יהודה שהארון הי' תמניא ופלגא, אין ללמוד מחילות שבת מכאן, ול"ל שהוא מההלכתא דמחילין לקמן בדף ה' ע"ב.
ויש להק' לפי"ז שלר' יהודה צ"ל דדין מחילות של שבת ושל סוכה שוין ממש, ואין לחלק ביניהם בדיניהם, כיון דשניהם מחדא הלכתא נינהו. ועי' בתוס' לעיל ד"ה פחות במש"כ בסו"ד וכמו"כ ברא"שונים בשבת לחלק בין מחילות של שבת שהם רק לאמנועי הרבים ול"צ מחילות י' מבפנים משא"כ בסוכה, ואם המקור לשניהם מהלכתא יש להק' במה שנוכל לחלק בכה"ג, ואולי צ"ל דכל הני חילוקים דהתם בבית שקירויו משלימו לי', אליבא דר"מ בלבד, וצ"ע.

דף ה' ע"א

א) גמ' ולא עלו משה ואלי' למרום. עי' במה שהק' החת"ס בחי' החדשות מהגמ' בעירובין שלענין תחומין אלי' חוץ לתחום משום שהי' בשמים. (עי' בתשו' חת"ס ח"ו ליקוטים צ"ח שאם מצדד דבתי' הגמ' שהי' למטה מי' היינו למטה מי' מרום השמים ויש ג' מקומות, א' בארץ וב' בשמים וג' באמצע שאינו ארץ ואינו רום השמים. אכן עי' במהרש"א ב"ב דף פ"ו שהק' במה דאיתא התם שלא ישנו ממנהג המקום והביא הגמ' ראי' ממשה שעלה למרום ולא אכל, ופי' דמ"מ הי' למטה מי', ומשמע דהי' סמוך לארץ ממש, ויש לדחות. וע"ע במהר"ל בתפא"י נ"ד ד"ה וזכר י"א, ומשמע התם ג"כ שלא עלו למרום כלל אלא תוך י' סמוך לארץ וכן מסיק החת"ס שם.)

ב) גמ' והכתיב ועמדו רגליו ביום ההוא וכו'. מבואר דאף "רגליו" בכלל "שכינה" ולא ירדה לארץ. וצ"ע הלא כתיב "והארץ הדום רגליו". וצ"ל ד"הדום רגליו" הוא אבל לא ירדו "רגליו" למטה מי'.

ג) גמ' צא ולמד מפחות שבכלים. יל"ע למה ילפי' מפחות שבכלים ולא מהגדול שבכלים, ואם זה משום תפשת מרובה וכו' הרי כבר ידוע להגמ' דתפסת מרובה וכו' ולא הו"ל לאקשוי'.[1] וצ"ל דאף דידוע להגמ' דתפשת

[1] ע"ע ברש"ש שפי' "פחות שבכלים" היינו ממסגרת שאינו גוף הכלי אלא חלק מן הכלי. ולפי"ז ודאי צ"ל דהא דילפי' מפחות שבכלים הוא משום תפשת מרובה וכו' והי"ה מסקנת הגמ'.

מרובה, מ"מ יש ללמוד מכלי שלם ולא ממסגרת שאינו אלא חלק מן הכלי, וע"ז השיב הגמ' דאף לענין זה אמרי' תפשת מרובה וכו'. (ובביאור ההו"א דגמ' בע"ב דלא אמרי' תפשת מרובה וכו' עי' בחי' הב"ח שם.)

ד') גמ' יו"ד ה"א למעלה וכו'. בהצורך שיהא השם הוי' למעלה, עי' ברש"י בשבת שם ובמהרש"א כאן ובחי' הב"ח ובמש"כ הרש"ש.

ה') גמ' ואמר ר"א בר"י אני ראיתי וכו'. משמע מלשון "ואמר" שלא בא ר"א בר"י לחלוק, ובלא"ה ק' אם ראה האיך חולקים עליו, ומשמע דלא פליגי[2]. ועי' ברמב"ם הל' כלי המקדש פ"ט ה"א, ובמאירי כאן, שפי' שפעמים הי' בשורה א' ופעמים בב' שורות ובכס"מ שם פי' שכוונת הרמב"ם בזה לישב קו' זו דלכו"ע סגי בשורה א' ופעמים עשו כן וכמו שהעיד ר"א בר"י. וע"ע בחי' הב"ח שחי' בחו"ל. אולם עי' במש"כ המאירי בשבת שם שפעמים אף במקום עדות רחי' יש חולקים כשידוע להם בברירות שלא כעדותו.

ו) תוס' ד"ה יו"ד ה"א. במה שמבואר מתוס' שיש איסור לומר גם האותיות של השם ולא רק השם ה', עי' בחת"ס תשו' חו"מ קל"ב.

ז) שם. ואעפ"כ היו נזהרין בכל השמות. היינו דהיו נזהרין שלא כפי' של רש"י אלא שכל שם ה' אסור לאומרו, אבל מ"מ לפי פשוטו ל"ל ליזהר מלומר "יו"ד ה"א" ועכ"פ במקום שאינו מכוון לשם ה' וכמו שפי' תוס' בתחילת דבריו, דאל"כ ק' מסוגין. וע"ע במהר"ם ובחי' הב"ח.

ח') תוס' ד"ה קדש לה'. שיטת תוס' שהי' "קדש ל" בשורה התחתונה, ושם הוי' בשורה העליונה. וכ"ה בתוס' שבת, אולם עי' במהר"ם שהביא בשם הראב"ד להיפך, וכ"ה בתוס' הרא"ש כאן ובש' היסר ועוד. וע"ע בריטב"א שהביא בשם הירושלמי כפי' הי"מ בתוס', ול"ק ממה שאינו נקרא כן, שהרי לא הי' נכתב כדי שיהא נהגה. וע"ע שם דדמי ל"מלך היושב על כסאו".

ט) תוס' ד"ה מסגרתו למטה היתה. משמע מבאן וכו'. עי' ברש"י שפי' "הכשר כלי" היינו קישוט כלי, ולפי"ז גר' דלק"מ להר"ת, שיל"פ דאף אם המסגרת מחובר להשלחן מ"מ אינו קישוט כלי, אבל אם הוא למעלה ה"ה קישוט כלי, ול"ש אם המסגרת מחובר או לא, שבכל אופן למטה אינו קישוט. (וכ"מ בפי' הריב"ן.)
וגר' דס"ל לתוס' ד"הכשר כלי" אינו קישוט כלי, אלא שהוא דבר המחובר לכלי שאינו עיקר הכלי, וא"כ ממה שפי' הגמ' דלמ"ד למטה אינו הכשר כלי, משמע שאינו מחובר אצלו אלא הוא דבר אחר לגמרי, וככלי בפנ"ע. (כן גר' ל"קודש ל" האיך כתבו הכל בשורה א'. ואולי יש מקום לפרש דה"נ אף שיש מחלוקת בדבר, מ"מ לשון "ואמר ר"א בר"י" נקט אגב גררא דהתם דהתם לא נחלקו לענין הפרוכת.

[2] עי' ביומא דף נ"ז לענין דם על הפרוכת, ושם יתכן לפרש דלא פליגי דאף שראה דם על הפרוכת מ"מ דלמא לא הי' חובה שיהא מזה על הפרוכת ומ"מ פעמים אירע כן. אבל כאן ק' שאם יש צורך שיהא בב' שורות וכדי להקדים שם הוי'

לענ"ד בכוונת תוס' וע"ע בערוך לנר ובשפ"א שפירשו באופנים אחרים.)

י') בא"ד דשמא מדאו' טהורה וכו'. משמע דס"ל לתוס' דספק דאו' לקולא, דאל"כ צריך להחמיר מן הספק. ועי' במשמרות כהונה שמוכיח מכאן דלכו"ע בספקא דדינא אזלי' לקולא מדאו'. וע"ע בפר"ח בכללי ספקא סי' א'.

י-ב') בא"ד מטלניות וכו' אניצי פשתן וכו'. עי' לקמן בדף ט"ו ע"ב דבלאי בגדים אינם מטמאים ומ"מ כיון שהם "קרובים לטומאה" גזרו בהו, ומיני' הוכיח התוס' דכ"ש אם הם מקבלים טומאה מדרבנן שיש לגזור מדרבנן לפסול לסכך בהן.
ומש"כ תוס' להוכיח מאניצי פשתן, עי' לקמן שם שלרש"י פסולים לסכך משום שהם מקבלים טומאה מדאו' בנגעים, ולאיית תוס' כאן הוא לשיטתו דפי' שם שאין קבלת טומאה לנגעים פוסל לסכך, ואין הפסול באניצי פשתן אלא משום שהם קרובים לטומאה וכמו שפי' שם שלא כדעת רש"י שם.

בביאור "שלא נתנה בהן תורה מדה"

י-ג') תוס' ד"ה ואל יוכיח וכו' והא דאמר וכו' אין זה אלא מדרבנן. הנה, בביאור הגמ' דאל יוכיחו מגיץ וזר שלא נתנה בהן תורה מדה, לפי פשוטו גר' לפרש שאף שיש שיעור מה"ת, מ"מ אינה מפורש בקרא, "והיינו דלא נתנה בהן מדה כלל" פי' בהדיא בקרא אלא בקבלה.
אולם מתוס' מבואר דלא פי' כן, דא"כ לק"מ ממה דשיעור הגיץ הוא ב' אצבעות שאי"ז מפורש בקרא, ול"ל לפרש שהוא מדרבנן. ומשמע מתוס' לפי פשוטו שכוונת הגמ' הוא דלא נתנה בהן תורה מדה, פי' שאין שיעור מה"ת כלל אלא מדרבנן. וק' חדא מנ"ל לפרש כן, ועוד לפי"ז ל"ל דאף זר אין לו שיעור של "משהו" מדאו' וסגי בפחות מזה[3] דאל"כ הרי נתנה בו התורה שיעור. ול"ע.
עו"ק אם אין שיעור מה"ת למה לא ילפי' ממסגרת שהוא הפחות שבכלים ומ"ש בכפורת שצריך ללמוד שיעור ולא אמרי' שאין לו שיעור מה"ת. שו"מ שהשפ"א עמד בזה והניחו בצ"ע.[4]
וגר' לפרש בכוונת התוס' באו"א ואף תוס' מודה שיש שיעור מה"ת בגיץ ובזר, דיעוי' בלשון תוס' בהמשך דבריו שפי' דאינו אלא מדרבנן "משום דכתיב על מנחו שיעור מנחו וסתם מנח רוחב ב' אצבעות". וכפשוטו כוונת תוס' דמדרבנן תקנו שיהא ב' אצבעות משום שלשון המקרא משמע שיהא כשיעור מנחו, ואף שאי"ז דרשה גמורה משום ד"על מנחו" הוא רק מקום הגיץ ולא שיעורו, מ"מ תקנו חז"ל ע"פ לשון הפסוק וכאילו הפסוק נדרש על שיעור הגיץ ולא רק על מקומו. אולם עי' בר"פ

[3] עי' בשבת דף ס"ג ע"ב דשייך "חצי משהו" ועי' בתוס' שם שאף "משהו" הוא שיעור, והכא צ"ל דאף שיעור זה ל"צ, ולא כמשמעות הגמ' דצריך משהו, ואי"ז אלא מדרבנן.

[4] ובזה יש ליישב בדוחק דלא ילפי' אלא כפורת שנתנה בו התורה שיעור לארכה ורחבה, ובציץ שלא נתן בו התורה שיעור כלל לא ילפי' ממסגרת וכלשון הגמ' "דבר שנתנה בו תורה מדה" ילפי' מדבר שנתנה בו תורה מדה, אבל לפי פשוטו אין לחלק, ורק דבמקום שיש ללמוד מב' דברים, עדיף ללמוד דבר שנתנה בו התורה מדה מדבר שנתנה בו התורה מדה מללמוד מדבר שלא נתנה בו מדה כלל.

שפי' בחו"ח דאין השיעור אלא מדרבנן דהא כתיב על מצחו, והיינו שיעור מצחו. ומלשונו משמע דמדאו' יש שיעור של "על מצחו" והיינו שיהא כשיעורו של מצח הכ"ג, והכל לפי מצחו של כ"ג, שאם מצחו גדול צריך שיהא הציץ גדול, ואם קטן צריך שיהא קטן כמצחו. ולפי"ז יש שיעור מדאו', והשיעור מדרבנן של ב' אצבעות הוא דבכל אופן צריך שיהא לכל הפחות ב' אצבעות.[5] ואולי כ"ה כוונת תוס' ד"משום דכתיב על מצחו, שיעור מצחו" היינו דמדאו' צריך שיעור מצחו, ומדרבנן צריך ב' אצבעות כיון שהוא שיעור מצח מן הסתם.
ולפי"ז נר' לפרש דהא דלא נתנה בהן התורה מדה, פי' שאין מדה קבועה בכל אופן כגון שיעור ב' אצבעות שאי"ז אלא מדרבנן. וכן בזר

יל"פ דשיעורו "משהו" שאינו שיעור קצוב וקבוע, אבל שיעור מדאו' ודאי אית בהו, ולכן לא יצפי' ממסגרת שהוא פחות שבכלים כיון שאף לדידהו יש שיעור מן הכתוב ד"על מצחו", או מקבלה וכמו שיעור משהו של הזר.[6]

י"א) בא"ד ומיהו ריב"א וכו' פי' לפי תוס' נמצא ד"על מצחו" פירושו על המצח ממש, ומדרבנן צריך שיעור של סתם מצח. אבל להריב"ח אין פירושו של "על מצחו" שמקומו של הציץ על המצח, אלא למעלה מן המצח על ראשו, ולפי"ז ודאי אין לפרש שמדרבנן צריך ב' אצבעות משום שהוא שיעור המצח.

דף ה' ע"ב

א') בא"ד של תוס' ד"ה ואל. ומתרגמי' וכו'. עי' בקו' המהר"ם דבלא התרגום הו"ל להק' טפי, ומתו"כ משנה הגיר', וכגיר' המהר"ם איתא להדיא בתוס' הרא"ש כאן, אולם עי' בערוך לנר דמקרא ד"על מצחו" אין להק' דיל"פ דהוא "למעלה" מן המצח, וכ"ה בריטב"א ובתו"י ביומא, וכן מתוס' עירובין ל"מ כגיר' המהר"ם אלא כהגיר' שלפנינו.

ב') בא"ד כמו בין עיניך דכתיב גבי תפלין וכו'. ואף דבציץ צריך מאזן לאזן, עי' במהרש"א בשבת שם שפי' דצריך שיהא הטס

מאזן לאזן אבל הכתב רק בין העינים (וע"ע שם במה שפי' שיהא הכתב במקום הנשמה).

ג') בא"ד והא דאמרי' בפ"ק דיומא דבגדי כ"ג ביה"כ וכו'. ק' דהו"ל לתוס' לפרש דאף שהמצנפת של כ"ג קטן טפי מ"מ אינו בגד אחר לגמרי שיהא עיכוב בעבודת הכהן הדיוט אם לבש כובע קטן כשיעורו של כ"ג אלא דכיון שיכול ללבוש גדול מיני' בגדול עדיף אבל מ"מ כשר גם בשל כ"ג. ומשמע מתוס' דס"ל שלפי' הריב"ח צ"ל שהם ב' בגדים נפרדים לגמרי ואף לעיכובא אין לשנות מגדול לקטן.

[5] ואם נאמר כן, נמצא שבכ"ג שמצחו גדול, צריך מדאו' שיהא גדול מב' אצבעות. וצ"ע.
[6] יש לעורר דגיר' שלנו בגמ' הוא שלא נתנה התורה מדה "כללי", ובתוס' ל"ג כן, ואולי אזיל לשיטתו דלגיר' דידן יל"פ דלא נתנה מדה להדיא בקרא כלל, אבל לתוס' יש שיעור ורק שאינו קבוע ובזה לא שייך לומר שלא נתנה מדה "כללי".

אולם ק' לפי"ז מש"כ תוס' בסו"ד דבבגדי לבן של כ"ג שלא הי' בו ליך הו"ל ללבוש כמו כהן הדיוט, וק' מנ"ל שיהא לובש ככהן הדיוט אם בגד אחר הוא לגמרי ולמא צריך בגד של הכ"ג. ול"ל דאף שהם ב' בגדים נפרדים ס"ל לתוס' דודאי הו"ל להכ"ג ללבוש מגבעת ביה"כ כיון שאין לו ליך, כיון שהמגבעת גדולה יותר. ול"ע.

ובעיקר צורת המלנפת והמגבעת, ע"ע תוס' שם ובעירובין דף ל"ה, וע"ע ברמב"ם ובראב"ד בהל' כלי המקדש פ"ח ה"ב ובברש"י ורמב"ן עה"ת שמות כ"ח ל"א.

ד) גמ' כראות פני אלקים ותרצני. היינו כראות פני המלאכים, וכמו שפי' הרא"ה כאן, וכמו"כ ברש"י ובאבן עזרא עה"ת. וע"ע בחי' הב"ח במה דעדיף ללמוד ממלאכים ממן האדם לענין מלאכת המשכן דדמי לפנים של מעלה.

ה') תוס' תפשת וכו'. עי' בר"פ ובריטב"א ורא"ה שמוכיחים שלא כדעת הי"מ מהגמ' בע"א דלא ילפי' מכלים גופייהו אלא מפחות שבכלים, משום דתפשת מרובה לא תפשת, ומבואר שאף במקום שיש לדבר סוף לא ילפי' מהמרובה. אבל מתוס' משמע שאין כוונתו להוכיח משם, אלא מאפי דבר יותני או מפני המלאכים, וכלשונו דהכא לא ילפי' "אלא מפנים שהי' במשכן" פי' דהכא ילפי' מ"פנים" והוא מפנים של מלאכים או בר יוכני. וק' למה לא הוכיח התוס' גם מע"א. ול"ע.[1] ובמה שהר"פ והריטב"א וכו' אינם מוכיחים מבר יוכני וממלאכים יל"פ דאף הכא אין מדה למרובה שפני מלאכים או בר יוכני גדולים הרבה, ואף שא"א להכניס במשכן כשיעורן מ"מ אי"ז מדה למרובה. (וע"ע בערוך לנר שהק' על ראיית תוס' וכנ"ל.) ובדעת תוס' שמוכיח מבר יוכני וממלאכים עי' בלשונו שיש ללמוד מ"פנים שיכולין ליכנס במקדש", ול"פ דס"ל לתוס' שיש כמה מדות של כמה מיני מלאכים או כמה מיני בר יוכני, ופעמים שהם כשיעור שיכול ליכנס במקדש, ויש ללמוד מן הבר יוכני או ממלאך שפניהם יכולים ליכנס למקדש, והרי יש להפנים מדה במרובה. ואף שפעמים שפני מלאכים או בר יוכני גדולים הרבה, מ"מ אין ללמוד אלא מפנים שיכול ליכנס למשכן.

בביאור קו' הגמ' "וממאי דחללה י' בר מסככה"

ו) גמ' וממאי דחללה עשרה וכו'. עי' בערוך לנר שמוכח דלריך חלל י' ממתני' וכמו שפי' הריטב"א ששיעור כ' אמות הוא בחלל סוכה וכלשון המשנה "שהיא גבוהה למעלה מכ", וא"כ שיעור י' טפחים ג"כ הוא שיעור בחלל הסוכה. ובאו"א עי' בריב"ן לעיל בדף ד' ע"ב שכן מבואר מהא דבהולין יורדין למטה מי' פסול, הרי דלריך חלל י' ולא סגי במחיצות י'. (ועי' שם במש"כ שיש להסתפק אם כוונתו

[1] יש לעורר שבע"א הגמ' תי' דתפשת מרובה לא תפשת רק ליישב מה דלא ילפי' מכלים גופייהו, ואילו ממה שלא ילפי' מגדול שבכלים לא פי' אלא "צא ולמד מפחות שבכלים" ויש מקום לפרש שאי"ז משום סברת "תפשת מרובה" וכו'. ומ"מ ק' דאף מה דלא ילפי' מכלים גופייהו ק' דיש מדה למרובה ויש לדבר סוף שא"א ללמוד אלא מכלים שיכולין ליכנס לתוך המשכן.

להוכיח כשיש הוצין כשיעור צלתה מרובה מחמתה ובכה"ג אף לולי סברת דירה סרוחה הסוכה פסולה ואף לאביי התם, או"ד כוונתו להוכיח מהוצין יורדין כשיעור חמתה מרובה, והיינו שהגמ' כאן מחפש מקור לשיעור של דירה סרוחה.)

ובטעמא צריך חלל י' בסוכה אין מבואר מתוך הגמ', אבל ממסקנת הגמ' דילפי' מלשון "סוככין", משמע דהיינו טעמא דבלא חלל י' אין הסכך מקרי סכך וצריך סכך בסוכתו ושיהא נצל. אבל יל"פ באו"א דבלא חלל י' ה"ה דירה סרוחה וכמו שפי' רבא לעיל, ואף דהתם משמע שהוא מסברא, דלמא מכאן ילפי' השיעור של דירה סרוחה, ומה דלא מקרי סכך למטה מי' ה"ה משום שכל שהוא למטה מי' ה"ה דירה סרוחה, וממילא בטל מיני' שם סכך.

ע"ע במהרש"א שפי' דהא דצריך חלל י' הוא משום שבסוכה צריך שיהא כ"רשות אחרת" והיינו דצריך שיהא הרשות שבסוכה חלוק מהרשות חוץ מן הסוכה. ומשמע דמה"ט צריך חלל י'. וא"כ צ"ל דהא דלא מקרי סכך למטה מי' הוא משום דכל שאין בו חלל י' אינו רשות ולא מקרי "סכך" אא"כ יש כיסוי של רשות אחרת. אבל במקום שאינו רשות בפנ"ע אין כיסויו חשוב כ"כ למהוי "סיכוך".

והנה, לפי פשוטו לעיל הביא הגמ' ראי' דצריך מחיצות י', וכאן הגמ' מביא מקור שיהא בסוכה חלל י'. וא"כ אין חזרה כלל מהמקור דלעיל דלא מיבעי' דצריך מקור למחיצות י' לענין שבת, אלא אף בסוכה מלבד מה שצריך חלל י' כמו"כ צריך מחיצות י', וכמבואר לקמן דבדפנות שאינם מגיעות לסכך מ"מ צריך דפנות של י'. וכן צריך מחיצות י' לשבת מארון וכפורת וכמו שפי' תוס' לעיל בדף ד' ע"ב. ובמה דפשיטא להגמ' דצריך מחיצות י', יל"פ דמאחר דילפי' מ"בסוכות" דצריך דפנות, הרי שיעור דפנות הוא בי'. וא"כ יל"פ שהגמ' כאן מוכיח שמלבד מה שצריך מחיצות י' גם צריך חלל י' בסוכה.[2]
אולם מלשון הגמ' משמע שמאחר שילפי' מבית עולמים שוב ל"צ מקור אחר למחיצות י', דקאמר "אלא" מבית עולמים גמר. וכן מבואר מהמהרש"א דס"ל דמאחר דילפי' כאן שיהא חלל י' לסוכה שוב ל"צ מקור דארון וכפורת אלא לענין שבת בלבד.
ועי' בערוך לנר לקמן בסמוך בד"ה מחיצין שנתקשה בזה ובמה שמשמע שלמסקנת הגמ' לא ילפי' אלא שיהא חללו י', ולא צריך מחיצות י' לר"מ ואין מקור למחיצות י' (עכ"פ לדברי ר"מ). (ע"ע לשון תוס' לעיל דף ד' ע"ב דהא דבעי' מחיצות י' לגבי שבת "מהכא ילפי", פי' מארון וכפורת, ומשמע קצת דלענין סוכה ל"צ מקור למסקנת הגמ'. ויש לדחות.)[3] אבל מאידך ק' כהנ"ל דאם נאמר שאין מקור מכאן שצריך מחיצות י', למה לא ילפי' שמ"מ צריך מחיצות י' מארון וכפורת ולמה חזר הגמ' מהמקור

[2] ועי' בפנ"י לעיל בדף ד' ע"ב שהק' במה שצריך מקור לסוכה למטה מי' והלא דירה סרוחה היא, ותי' דמ"מ צריך מקור למחיצות י', וק' הרי אף שיל"פ כן ליישב שאלת הגמ' לעיל בדף ד' ע"ב מ"מ ק' משאלת הגמ' כאן דמבואר דאף צריך חלל י'. והק"ל למה צריך מקור והלא דירה סרוחה היא, ועי' לעיל שם במש"כ וע"ע לקמן בסמוך שיש ליישב.

[3] אכן עי' בגמ' עירובין דף ד' ע"ב דמשמע דהא דצריך מחיצות י' בסוכה ילפי' מארון וכפורת וא"ז נדחה למסקנת הגמ', ועי' שם ברש"י וצ"ע.

להצריך מחיצות י' אם אין מקור מ"סוככין בכנפיהן" אלא למאי דבעי' חלל י' בלבד.
ואולי יל"פ דס"ל להגמ' דמאחר דילפי' דצריך חלל י', וגם יש מקור דצריך מחיצות מג' פעמים "בסוכות", ממילא שמעי' דצריך שיהא המחיצות י' כיון שהוא השיעור הקטן של חלל הסוכה, וצריך שיהא הסוכה מוגדר בדפנות והיינו שיהא כל מקום חלל הסוכה מוגדר בדפנות, ועכ"פ שיהא מוגדר כשיעור הסוכה הקטנה ולכן צריך מחיצות י', ול"ל מקור אחר להצריך מחיצות י'. ורק בשבת דל"ל סכך הוא דצריך ללמוד מארון וכפורת. והיינו דקאמר "אלא" פי' דעכשיו ל"ל מקור לסוכה מארון וכפורת כלל.[4]

אכן, נר' שיש לפרש קו' הגמ' באו"א, דהרי יש להק' למסקנת הגמ' דלר' יהודה ילפי' "מחיצין" מהלכתא, והלא מ"מ ק' מנ"ל דצריך חלל י', או שיהא הסכך למעלה מחללו של י', והלא אי"ז בכלל "מחיצין". ובשלמא שיעור י' למחיצות ילפי' לר' יהודה מהלכתא, אבל שיעור חלל י' ושיהא י' בלא הסכך אינו בכלל "מחיצין". (ואולי יש לדחות שאף זה בכלל "מחיצין".)
ע"ע בלשון רש"י ד"ה לר' יהודה, וז"ל "וגמירי דבציר מי' לבר מסככה לאו מחיצה היא ובהכי הויא מחיצה". הרי מבואר דהא דילפי' מההלכתא הוא דבציר מי' לא הויא מחיצה, וק' כנ"ל דהרי הכא הגמ' מחפש מקור שצריך י' בחללו של הסוכה ולא "בהדי סככה" בלבד. ומלשון רש"י מוכח דלא ילפי' אלא שאין מחיצה בפחותה מי'.
ונר' לפרש שלעולם לא ס"ל להגמ' שיש ב' הלכות נפרדות להצריך מחיצות י' וחלל י'. אלא שאין שום הלכה שצריך חלל י', ומה דצריך י' הוא רק מצד המחיצות. וס"ל להגמ' דהא דצריך חלל י' וכמבואר ממתני' או מלעיל בהולין יורדין, היינו רק משום דכל שהמחיצה אינה כנגד חלל הסוכה לא מקרי מחיצה חשובה, ולא הוי מחיצה ודופן לענין סוכה אלא במחיצה המקפת מקום חלל ואויר ולא מחיצה המקפת סכך. והיינו דקאמר "לימא בהדי סככה" פי' דלמא הא דצריך מחיצות י' כולל גם המחיצות שהם "בהדי סככה".
וע"ז תי' הגמ' דכיון דצריך שיהא חלל י' כדי שיהא "שם סככה" על הסכך למעלה ממנו וכמו שמבואר מקרא ד"סוככין בכנפיהן", ממילא מסתברא דאי"ז משום שצריך חלל י' שלא מצינו בקרא שום מקור והלכה לענין חללו של סוכה. וכן לא יתכן שיהא דין בסכך בלבד כיון דהוא שיעור בגובהו של הסוכה, אלא מסתברא דהא דצריך חלל י' הוא כדי שיהא מחיצות המקיפות מקום אויר וחלל, ומחיצות המקיפות מקום שאינו מן החלל של סוכה אינם מחיצות לענין שיעור י' של מחיצות דבעי "ובציר מי' לבר מסככה לאו מחיצה היא". וה"ה מה שנלמד מקרא לר"מ ומהלכתא לר"י.[5]

---

[4] ע"ע בחי' הב"ח שכנר' יש לו שיטה אחרת בביאור קו' הגמ' כאן, ואף מתחילה לא הי' מקור מארון וכפורת לשיעור מחיצות י' אלא שיהא ע"י מחיצות י' "רשות אחרת" ומתו"כ הק' בקו' הגמ' כאן ועי' שם במש"כ.

[5] ע"ע לעיל בדף ד' ע"א אות מ"ה בענין חקק בתוך סוכה למטה מי' להשלימה לי', ומלשון הריטב"א והר"ן משמע דטעמא לפסול התם כשאין החקק תוך ג' וכו' היינו משום שאין הדפנות "נראית כשלה" והיינו שצריך שיהא הדפנות נראית כדפנות המקיפות מי שיושב בתוך הסוכה. ואולי כמו"כ יל"פ בטעמא דצריך שיהא מחיצות י' של מחיצות המקיפות האויר של הסוכה ולא בהדי סככה.

ולפי"ז מובן מה שהגמ' חוזר ממקור דאורן וכפורת וקאמר "אלא", ואף דודאי ס"ל להגמ' דצריך שיעור י' למחיצות, מ"מ מאחר שמסתברא להגמ' לפרש דהא דצריך חלל י' הוא רק כדי שיהא מחיצות המקיפות מקום של אויר וחלל, ממילא ל"ל קרא אחרינא להצריך מחיצות של י', דהרי מכאן ילפי' שצריך מחיצות י' ולא עוד אלא שאינם מחיצות כשרות להצטרף לשיעור י' אלא א"כ יש מחיצות י' לבד מהמחיצות בהדי סככה.

ועי' בפנ"י לעיל בדף ד' ע"ב שהק' במה דלא ילפי' דצריך סוכה י' משום דאל"כ הוי דירה סרוחה וכמו שפסל רבא הסוכה בהולין יורדין לעיל בדף ד'. ותי' דשאני הכא שצריך מקור שצריך מחיצות י' ולא רק שצריך חלל י' כדי שלא יהא דירה סרוחה ופ"מ לענין סוכה שאין הדפנות מגיעות לסכך. ועי' שם שהקשינו דמ"מ ק' מקו' הגמ' כאן "אימא בהדי סככה" שכפשוטו עכשיו הגמ' מחפש מקור דצריך חלל י', או שיהא הסכך למעלה מי', ולזה לכאו' עדיין ל"ל מקור כיון דאל"כ הוי דירה סרוחה. אולם להנ"ל נר' שיש ליישב דאף כאן אין הגמ' מחפש מקור לחלל י', ודלמא צריך חלל י' דאל"כ הוי דירה סרוחה, אבל מ"מ מנ"ל דצריך מחיצות י' שיהי' כנגד חלל הסוכה ולא "בהדי סככה", ומנ"ל שלשיעור י' של מחיצות צריך מחיצות שכנגד האויר והחלל ולא כנגד הסכך. ודין זה אין ללמוד מ"דירה סרוחה" דפעמים אינה דירה סרוחה ומ"מ אין דפנות של י' כנגד מקוס החלל.

ז) גמ' אימא בהדי סככה וכו'. לשון הגמ' ל"ע קצת דלא הו"ל למימר דצריך י' "בהדי סככה" אלא דצריך חלל י', ולאפוקי חלל פחות מי', ונפ"מ כשהסכך אינו ע"ג הדפנות אלא בתוך חלל הסוכה ולמטה מגב הדפנות אלא שקוע בתוך הסוכה דמ"מ פסולה כיון שאין חלל י', ואף שיש מחיצות י' אף לולי הסכך. ויש לדחות דכל המחיצות שלמעלה מן הסכך לא מקרי מחיצה לענין סוכה כלל, ולכן כל שאין חלל י' א"א שיהא בו י' אלא "בהדי סככה".

ע"ע בחי' הב"ח וכנר' שכוונתו לפרש הגמ' כאן באו"א, דאף מתחילה המקור מאורן וכפורת הי' רק שיהא תוך הסוכה כרשות בפנ"ע, ומפסקא רשותא גם לגבי תוך הסוכה, ושוב הק' הגמ' דדלמא הא דמשוב רשות אחרת תוך הסוכה הוא אפי' אם אין בחללו י' אלא בהדי סכך, ודלמא גם הסכך מצטרף להחשיב המקוס שבתוך הסוכה כרשות אחרת. ולפי דבריו לשון "בהדי סככה" מדוייק שהרי כל ההו"א דגמ' הוא שיהא הסכך מצטרף לשיעור הסוכה ושלא יהא שיעור י' בחלל בלבד.

ע"ע לעיל באות הקודם במש"כ לפרש קו' הגמ' ע"פ דברי רש"י לקמן בסמוך ולפי דבריו מיושב גם כאן לשון "בהדי סככה" דהיינו דדלמא השיעור מחיצות אינו רק במחיצות המקיפות מקוס החלל אלא ששיעור מחיצות הוא גם במחיצות ש"בהדי סככה" נמי. ודוק.

ז-ב') גמ' ברובים בשליש הבית הן עומדין. ק' לר' יהודה הרי הכרובים הי' עשר אמות באמה בת ה' טפחים ואילו הבית הי' ס' מאמות בת ששה טפחים. ועי' בשפ"א.

ח) גמ' ואימא דמדלי טובא. ק' למה לא אמרי' דתפשת מרובה לא תפשת, וגם שאין מדה למרובה. וי"ל דלשון "למעלה" משמע יותר מלמעלה ממש, ולכן אין ללכת בתר

השיעור המועט. וקמ"ל דכיון דלא כתיב "למעלה למעלה" יל"פ משמעות הפסוק גם בשיעור המועט.

ט') גמ' אימא סוכה עד דהוי וכו'. לכאו' גם יש להק' בשיעור מחיצות י' לענין שבת שפי' תוס' לעיל דילפי' מארון וכפורת, ולר' יהודה מחיצת רה"י בתמניא ופלגא. ואולי אה"נ ולמסקנא מהלכתא צריך י' גם בשבת דא"א ללמוד מארון וכפורת לר"י.
אבל עדיין ק' דלר' יהודה השכינה יורדת למטה מי', ועד תמניא ופלגא, וכ"ל שעד תמניא ופלגא בכלל "שמים" ולא "ארץ" לדעתו, והרי"ז כנגד ההלכתא של מחיצת י', שהרי אפי' למטה מי' ה"ה מחיצה משובה דמפסקא רשותא. ואולי כ"ל דלר' יהודה לא אמרי' שאין השכינה יורדת למטה, ואין מקור מדר' יוסי דלעיל כלל, והכל מהלכתא בלבד.
(שו"מ שהערוך לנר עמד בזה ועי' שם מש"כ לישב מה שפסק הרמב"ם כר' מאיר ולא כר' יהודה, ומשום דר' יוסי לעיל דאין השכינה יורדת למטה אזל כוותי' דר"מ בלבד, וכנ"ל.)
ע"ע באות י'.

י) גמ' לר' יהודה הלכתא גמירי וכו'. לכאו' לר' יהודה כ"ל דהא דצריך מחיצות י' בין לענין סוכה ובין לענין שבת ה"ה מהלכתא, דהרי לעיל הגמ' חוזר מהילפותא מארון וכפורת וכן לר' יהודה אין מקור משם שלא הי' הארון אלא תמניא ופלגא ובהכרח שירדה שכינה למטה מי' לדעתו, וכ"ל דמהלכתא ילפי' הכל. וא"כ יתכן שלר' יהודה אין לחלק בין השיעור מחיצות שצריך לענין שבת ולענין סוכה, והכל ענין א'.

י"א) רש"י ד"ה שיעורין. של איסורים. עי' במהרצ"ח שפי' דק' לרש"י והלא כמה שיעורין שאינם מדאו' וכ"ל דכאן לא מיירי אלא בשיעורין של איסורין. אבל עדיין ק' מנ"ל להגמ' דמיירי כאן בשיעורין של איסורין בלבד, וכ"ע.

י"ב) תוס' ד"ה בשליש. עי' ברש"ש. ובמה שהק' מסוגיא דידן אולי יש לישב דהא דכרובים שליש של הבית היינו שהיו שליש של גובה ההיכל ולא של הדביר. אבל יש לעי' למה תלוי בגובה ההיכל אם הכרובים הי' בקודש הקדשים ולא בהיכל. ויש לישב. וע"ע בערוך לנר.

י"ג) גמ' שיעורין דאו' נינהו. עי' בתשו' חת"ס או"ח ק"מ במש"כ שאין לפרש שההלכתא לאפוקי מדינא דרובו ככולו.

י"ד) רש"י ד"ה לשיעורין נאמר. הפסוק מדבר בשבחה דא"י וכו'. בענין אם צריך כשיעור של החטה וכו' של א"י או לא, עי' ברש"ש ובס' שיעורין של תורה סי' ט' אות ה'.

דף ו' ע"א

א') גמ' הי' לבוש כליו. עי' בפי' הראשון לגיון בטעמא להא דמחלקי' בין בגדים כשהם עליהם ובין האדם עצמו.

א-ב') גמ' ארץ זית שמן וכו' ארץ שכל שיעורי' וכו'. משמע דהא דצריך כזית הוא בדיעבד שבארץ ישראל בלבד, ועי' ברש"ש כאן ובגל"ח ברכות דף מ"א.

א'-ג') רש"י ד"ה גפן. מה שיערו בה. וכ"פ רש"י לקמן בתחלה, אבל בשאר מינים לא פי' כן. ואולי כוונתו לאפוקי מלפרש כמו שהביא תוס' בשם רש"י בגזיר דשיעור דגפן הוא רביעית של שתיית יין לגזיר, דא"כ לא שיערו בה מידי אחרינא כלל וכמו שהק' תוס'. ובתחלה ג"כ אולי יש הו"א דשיעורו הוא רק להוצאת גרוגרות ולא להוצאת כל מיני מאכל, קמ"ל דשיערו בה מילתא אחריתי.

ב') רש"י ד"ה דבש. כל מיני מתיקה וכו'. משמע מרש"י שכל מיני מתיקה בכלל ז' מינין, ולא רק תמריס בלבד, אבל לא מצאתו שיהא ברכת מעין שלש בכל מיני מתיקה. וע"ע לשון רש"י בעירובין דף ד' ובברכות שעיקר דבש מן התמריס, ועי' במש"כ בחת"ס החדשות שתמריס ה"ה "ראשית" של הדבש.

ג') גמ' אלמא דאו' נינהו. כפשוטו קו' הגמ' דהוי דרשה גמורה, וכ"פ רש"י ותוס' סוף העמוד. אולם עי' בחי' הב"ח שפי' באו"ח.

ד') גמ' אלא הלכתא נינהו וקרא אסמכתא בעלמא וכו'. ע"ע בברכות דף מ"א דגרסי' שם "אלא רבנן נינהו וקרא אסמכתא בעלמא" ועי' בפנ"י שם ובערוך לנר כאן שיל"פ שנחלקו אמוראי בדבר, או דיש מהן מהלכתא ויש מהן מדרבנן. וע"ע בתשו' חקרי לב או"ח סי' נ"ח.

בענין דרשות גמורות ודברים שאינם אלא "אסמכתא בעלמא"

ה') שם וקרא אסמכתא בעלמא. עי' ברמב"ם בהקדמה לפי' המשניות שפי' ענין האסמכתות הוא לזכר בעלמא ונתנו חכמים רמז לזכר אף שאי"ז כוונת התורה, אולם בריטב"א ר"ה ט"ז כ' לפרש באו"א דהקב"ה מרמז במקרא והעיר לנו ולחז"ל לקבוע הלכה אם ירצו, אף שאינו חוב קבוע מן התורה. ו"העיר הקב"ה לעשות כן אלא שלא קבעו חובה"[1]. (ובזה פי' שם הא דאיתא בר"ה ש"אמר הקב"ה" אמרו לפני מלכיות וכו' אף דאמירת מלכיות אינה אלא מדרבנן, ומ"מ שייך גבי' לשון "אמר הקב"ה".) ולפי דברי הריטב"א צריך להבין ענין אסמכתא בדבר שהוא מהלכתא. והלא ל"ל להעירינו לעשות כן מאחר שכבר צריך לעשות כן מהלכתא. ול"ל ופי"ד ובמשך חכמה פר' שופטים עה"פ "לא תסור".

[1] וכעי"ז בשל"ה תשבע"פ כלל דרבנן, ובמהר"ל ריש באר הגולה, וע"ע בקרית ספר הקדמה פ"א

שמ"מ התורה מרמזת הדין כדי להחזיק העניין.[2]

וע"ע בתוס' סוף העמוד שהק' דמשמע מהגמ' בברכות שהיא דרשה גמורה ממה דאיתא התם דר' חנן פליגי אדר' יצחק התם דכל המוקדם בפסוק מוקדם לברכה ואם אסמכתא הוא לא פליגי בהכי. וע"ע בריטב"א שהק' כמו"כ, ומשמע דאף לפירושו שהתורה מרמזת לנו להעיר לנו הדין מ"מ יכול ללמוד מן הפסוק גם דרשה אחרת. וא"א לומר שהפסוק נכתב רק להרמז. ועי' בריטב"א שפי' שה"נכון" שאף ר' יצחק דמוקדם בפסוק מוקדם לברכה הוא אסמכתא ולכן ס"ל להגמ' דא"א לדרוש לב' אסמכתות. והיינו דאף שבמקום שיש אסמכתא יכול ללמוד דרשה גמורה, מ"מ ללמוד ב' אסמכתות מחד קרא לא אמרי'. וכנר' שלדעת הרמב"ם שהאסמכתא אין אלא לזכר בעלמא, לא חי' הריטב"א מידי, שהרי ודאי יש לעשות זכר לב' הלכות נפרדות מפסוק א'. אלא הריטב"א אזיל לשיטתו שהתורה מרמזת הענין בקרא ובזה ס"ל להגמ' שאין לפרש שיש רמז לב' דינים ממקום א'.[3]

והנה במש"כ תוס' דמשמע התם בברכות דדרשת ר' חנן דרשה גמורה ממה דקאמר התם דפליגי בדר' יצחק דכל הקודם מוקדם לברכה, ק' דמשמע דס"ל לתוס' דדרשת ר' יצחק ה"ה דרשה גמורה ואם ר' חנן אינו אלא אסמכתא לא פליגי אהדדי. אבל ק' דהרי ודאי הא דקאמר ר' יצחק ה"ה אסמכתא בעלמא של"ל ברכה מעיקרא מדאו' כלל, ול"ל דקרא אסמכתא בעלמא, וא"כ אפי' אם דרשת ר' חנן ה"ה דרשה גמורה ק' במה דל"ל דפליגי אהדדי. (שו"מ שהפנ"י עמד בזה ופי' דמשמע מתוס' שצריך ברכה ראשונה מדאו' אבל אין נזכר שיטתו בפוסקים וע"ע שם במש"כ.)

ואולי יש לפרש דס"ל לתוס' כדעת הרמב"ם דהאסמכתא הוא לזכר, ועכ"פ שהאסמכתות דהכא ה"ה לזכר בעלמא, וס"ל לתוס' דודאי הא דר' יצחק הוי אסמכתא שהרי אין הברכות אלא מדרבנן וכנ"ל, ואם גם הא דר' חנן הוי אסמכתא לא צריך לומר דפליגי דודאי יש להזכיר ב' הלכות נפרדות מחד קרא. ולכן ס"ל לתוס' דל"ל דהא דר' חנן דרשה גמורה, וא"כ משמעות הפסוק אינו על הפירות אלא על השיעורין, וא"כ מהא דלר' יצחק קאי על שבח הפירות ולא על השיעורין, אף שהוא לזכר בעלמא מ"מ משמע דלא כדר' חנן דאם כדר' חנן לא משמע מן הקרא שבח הפירות כלל. ועדיין צ"ע.

---

[2] הנה, הרמב"ם שם כ' שדבר שהוא מהלכתא אין לו רמז בקרא, וילי"ע בדעת הריטב"א בזה. ואולי גם להריטב"א אין רמז מפורש בקרא אלא רמז מועט, ואולי כן להרמב"ם יש רמז מועט גם לדברים שהם מהלכתא, וכן משמע ממש"כ הרמב"ם שאין להם רמז מפורש בקרא. וכ"פ המגלת אסתר בשרשים ליישב מה דאיתא לקמן במסכתין דניסוך המים הלכתא ומאידך ילפי' מקרא ד"ושאבתם מים בששון". ואכ"מ.

[3] אכן, עדיין ק' דיעוי' שם בריטב"א שכל דין ודין בתורה שבע"פ מרומז בכתב דאל"כ אין התורה "תמימה", והלא א"כ ודאי צ"ל שיש כמה הלכות שמרומזים מפסוק א', שהרי יש תילי תילין של הלכות ובהכרח שיש כמה הלכות מרומזות בפסוק א'.

עו"ק במש"כ הריטב"א שם, שהרי אפי' אם נאמר שיש רמז לכל הלכה בתורה, דלמא לא ידעו חז"ל מקומו ומה שנתנו אסמכתא לא הי' אלא לזכר כיון שלא ידעו מקום הרמז במקרא. וצ"ע.

דף ו' ע"ב

א') גמ' דבר תורה רובו ומקפיד וכו'. עי' בקו"ה הוספות אות ד' בענין הא דאין הקפדה משום החציצה מקרי הקפדה, וע"ע שם בענין מה דלא אמרי' רובו ככולו לפסול טבילה כשיש חצילה ברובו.

ב') רש"י ד"ה רובו. במה שמבואר מרש"י שכל השער תלוי בגימא א' בו, עי' בשפ"א.

ג') רש"י ד"ה אין מקפיד עליו וכו'. משמע מרש"י דלא אזלי' בתר הקפדתו אלא בתר מה דקופו ליטלו, ועי' בשפ"א.

ד') תוס' ד"ה דבר תורה. י"מ וכו'. כפשוטו כ"ה דעת רש"י שפי' כאן רוב שערו, וכמו"כ פי' האו"ז בדעת רש"י, וכ"ה בתשו' ופסקים מחכמי אשכנז מובא בס' תורת הראשונים כאן עמ' ע"ח, אבל עי' בפנ"י, וכדבריו ג"כ מבואר בר"ן שבועות (דף ז' מדפי הרי"ף) דק' לרש"י דממה דלא נקט הגמ' "אלא כי אתאי הלכתא לדר' יצחק" משמע שהגמ' אינו חוזר מתי' קמא דבשערו מיירי ועי' שם בפנ"י הנפ"מ לזה ע"פ מה שנחלקו הרמב"ם והגאונים אם שיעור השער מצטרף להבשר או לא.
ובאו"א יל"פ שהתוס' אזיל לשיטתו דס"ל דאם אין הלכתא בבשר אז אמרי' דמשהו ג"כ תוכן, אבל יש לפרש להיפך וכמו שמביא התוס' הרא"ש כאן דבבשר ליכא חצילה מדאו' אלא בכולו בלבד, וכ"פ התו"י בעירובין דף ד', וכמו"כ פי' המאירי שם בשם רש"י, וא"כ אף דהלכתא נאמר לשער בלבד מ"מ לא אמרי' דבבשר משהו תוכן אלא אדרבה אין חצילה בבשר אלא בכולו ולא ברובו. וע"ע באבני נזר סי' רס"ו כ"ה.

ה) באו"ד ועוד מדקיהיב שיעורא בחציצה וכו'. עי' במהר"ם דס"ל לתוס' לדמות בגדים לבשר ולא לשער. ועי' באו"ז מובא בס' תורת הראשונים שמדמה לשער ובזה מיישב קו' תוס' כאן.
ועי' שם באו"ז שפי' דשאני בשר משער דבבשר האדם מקפיד אפי' במיעוט משא"כ בשער, ולכן בשער בלבד צריך רובו ומקפיד כדי שיהא חצילה. ואולי האו"ז אזיל לשיטתו במה דיש לדמות בגדים לשער ולא לבשר דשאני שער ובגדים שאין האדם מקפיד בחצילה במיעוטו, משא"כ בבשר.

ו) גמ' אלא לר"מ מא"ל. ק' למה א"א לפרש דר"מ פליג אהא דקאמר ר' חייא בר אשי בשם רב דמחיצין הלכתא מינהו. ואולי אה"נ ועדיפא משני.
עו"ק בלשון הגמ' ד"כי אתאי הלכתא" ומשמע שהי' "הלכתא" ד"מחיצין" ולר' יהודה אתאי למחיצות י' ולר"מ לגוד ולבוד וכו'. וק' הרי ב' הלכתות נפרדות הם, ורק ששניהם בכלל לשון "מחיצין" דקאמר רב.
ואולי הי' קבלה לרב שהי' הלכתא ושהי' נקרא בשם "מחיצין", והיינו דקאמר בגמ' דמסתברא דלא פליגי ר"מ על המסורה שהי' ביד רב שיש הלכתא בשם "מחיצין", ופי' הגמ'

דהמכוון לר"מ הוא להלכות של גוד ולבוד וכו'.

ז) שם. יש להק' דהרי לעיל לר' מאיר לא ילפי' אלא שכל למעלה מי' נקרא "סכך" ומ"מ דלמא ל"ל מחיצות של י' אלא שיהא הסכך למעלה מי' או שיהא החלל י', ונפ"מ לדפנות שאין מגיעות לסכך. ואין לפרש דהא כבר שמעי' מארון וכפורת, דלעיל משמע שהגמ' חוזר מדרשת ארון וכפורת דפי' "אלא" דילפי' מסוككין בכנפיהם. ועי' בערוך לנר שעמד בזה. ולפי פשוטו נר' לפרש ע"פ לשון רש"י לעיל בדף ה' ע"ב ד"ה לרבי יהודה, דמשמע דאע"פ דילפי' מסוككין בכנפיהם, אנו לומדים מיני' שצריך מחיצה של י' והיינו שיהא מחיצה של י' ובציר מי' בלא הסכך לא מקרי מחיצה. וא"כ כבר שמעי' הא דצריך מחיצת י', ול"ל הלכתא למחיצות של י' כלל. ועי' שם במש"כ בדף ה' ע"ב אות ו'.

ח) שם. יש להק' במה דלר"מ ל"ל הלכתא לאשמעי' דכל פחות מי' אינה סוכה דהו"א דאף דילפי' מקרא דלמעלה מי' מקרי סכך, מ"מ לא שמעי' דלמטה מי' לא מקרי סכך והו"א דאף פחות מי' כשר. ול"ל דמאחר שאין מקור להכשיר אזלי' לחומרא וא"א להכשיר הסוכה בפחות מי' אף לולי ההלכתא. (ועי' לעיל בדף ד' ע"ב במש"כ הערוך לנר כעי"ז.)

ט) גמ' לגוד. עי' רש"י שהוא גוד אסיק וגוד אחית, וגס משמע מרש"י דאף "פי תקרה" ה"ה בכלל גוד אחית, וכ"פ רש"י להלן בדף י"ט ע"א. ועי' בפנ"י לעיל בדף ד' ואכ"מ. ולדעת הר"ן לפי הרי"ף דלא אמרי' גוד אסיק בסוכה, ל"ל או דהכא "גוד" הוא גוד אחית, או דהכא ההלכתא דגוד הוא לענין שבת בלבד. ועי' בערוך לנר (ובמש"כ לעיל בדף ד' ע"ב בדעת הר"ן בזה).

י) גמ' ולבוד. ק' הרי לבוד אינו הלכתא ב"מחיצין" אלא בכל מקום וכגון בגבשושית ברה"ר וכדאיתא בשבת דף ל"ז וכן בהגבהה צריך ג' לרש"י בקידושין דף כ"ו דנפקא לי' מתורת לבוד[1]. ומצאתי שבס' עמק ברכה סי' י"ח כ' לחדש שיש ב' הלכתות של לבוד. והנר' לענ"ד לפרש ע"פ מש"כ המהרל"ח כאן דיעוי' שס שהק' במה דלא קאמר בגמ' דההלכתא דמחיצין לג' אפי' טפח וכמבואר להלן ברש"י ד"ה הלכתא, דאף ג' אפי' טפח ה"ה בכלל ההלכתא ד"מחיצין" דהכא. (ועי' ברש"ש שס שתי' דג' אפי' טפח ה"ה בכלל "גוד" ועי' לקמן.) ופי' המהרל"ח דהא דקאמר הכא לבוד, פי' דין ג' אפי' טפח וכמבואר להלן דצריך שיהא הדופן הג' תוך ג' טפחים של השתים הראשונים ומשום לבוד, והיינו דהא דקאמר ד"לבוד" בכלל הלכתא דמחיצין היינו דהא דקאמר "מחיצין" הלכתא, קאי על הדין דג' אפי' טפח כשהוא תוך ג'

[1] ובדופן עקומה ל"ק לשון "מחיצין" אף אם נאמר דצריך דו"ע כדי שיהא המחיצות מגיעות לסכך ולא להכשיר המחיצה, דמ"מ הרי ההלכתא הוא לשויא הסכך כדופן, וכמחיצה, ואפי' לדעת הי"מ מובא בראשונים דאין דופן עקומה להשוות הסכך הפסול כדופן אלא לקרבם יחד, מ"מ לא אמרי' הכי אלא במקום שיש מחיצה וכדאיתא להדיא בגמ' לעיל בדף ד' ע"ב דבמקום של"צ "לשויא דופן" אמרי' דו"ע עד ד' אמות.

ומשום לבוד. (ועי' שם במהר"ץ חיות במש"כ לישב הרמב"ם בהל' שבת לפי דבריו.)
ולפי דברי המהרל"ח הא דקאמר כאן "לבוד" לא קאי על ההלכתא דלבוד בכל מקום אלא על הדין היולא מן ההלכתא לענין מחילות דג' אפי' טפח כשהוא תוך ג' להב' הראשונות, ולכן שייך גבי' לשון "מחילין".

ע"כ בענין סוכה שאינה גבוהה י'

בענין מנין ג' דפנות דסוכה

י'-ב') גמ' ת"ר שתים בהלכתן וכו'. כפשוטו מתני' דלריך ג' דפנות ג"כ קאי אליבא דת"ק דהברייתא, אולם עי' בשפ"א דפי' דמתני' שלא כמאן דלשון ג' דפנות משמע שלמות[2]. ועי' שם מש"כ לפי"ז.

י"א) גמ' שתים בהלכתן. עי' רש"י שפי' בהלכתן היינו שיהא דופן כל משך הסוכה (ועכ"פ שיהא עומד מרובה וכדלהלן.) אולם יש לפרש באו"א שיהא בהלכת סוכה שהוא ז' על ז', וע' לעיל בדף ד' ע"ב במש"כ בדעת הרא"ה שם באות כ"ב- כ"ד.

בביאור ההלכתא דשלישית אפי' טפח

י"ב) וג' אפי' טפח. עי' לעיל בדף ד' ע"ב שלר' יעקב סוכה כשרה בדיומדין ואפי' אם אין בכל א' מהן אלא טפח לכאן ולכאן ויש מקום לפרש שלר' יעקב ההלכתא הוא שכל הדפנות ל"ל אלא טפח, ולא רק בשלישית בלבד (ו"שתים בהלכתן" אינו בכלל ההלכתא אלא בכל דפנות "אפי' טפח"). אבל לפי פשוטו מבואר התס דהא דמכשרי בדיומדין הוא רק בד' דיומדין ולא בג' או ב', וכ"פ הפור"י, וא"כ אף לר' יעקב במקום שאין אלא ג' דפנות לריך שיהא שתים מהן בהלכתן וההלכתא לר' יעקב דמי לדת"ק ור' שמעון דהכא ואין אלא לגרע בשיעור דופן האחרון בלבד. ועי' שם במש"כ באות כ"ב-כ"ד.
ע"ע בר"פ שם שפי' דהא דדיומדין כשריס לר' יעקב ה"ה משום דילפי' מההלכתא דשלישית אפי' טפח דשיעור דופן לענין סוכה בטפח וילפי' מיני' לשאר הדפנות במקום שיש דיומדין.[3]
ע"ע במש"כ בדעת רש"י בדף ד' ע"א אות כ"ב, ותו"ד דאף דשלישית אפי' טפח, אי"ז אלא משום דמחשבי' לי' לדופן השלישית כאילו הוא מלא, וכן משמע מרש"י לקמן בדף ז' ע"א, וכ"פ הקה"י בדברי רש"י שם[4]. וא"כ יתכן שאין ללמוד מיני' דשיעור דופן לסוכה בטפח בלבד כיון שיסוד ההלכתא הוא להחשיב

[2] עי' לקמן באות י"ב במש"כ בהבנת ההלכתא דג' אפי' טפח, ולכאו' מלשון מתני' משמע דאף הג' מקרי דופן, וכ"ה לפי פשוטו וכמו שנבאר בעזה"י לקמן שם.

[3] ובדעת הת"ק דר' יעקב לדעתו יל"ע, ואולי ס"ל דאין ללמוד מדופן שלישית לכל הדפנות אבל מודים לענין השלישית ששיעורו בטפח, או"ד דלת"ק לא שמעי' משלישית אפי' טפח לשיעור דופן כלל. ועי' לעיל שם במש"כ. ועו"ע בחי' מרן רי"ז בקונטרס סוכה לקמן בסמוך שמשמע דס"ל שלכו"ע שיעור דופן שלישית בטפח וכמבואר מהר"פ אליבא דר' יעקב. אולם לכאו' מדברי רש"י והרא"ש (מובא לקמן בסמוך) ל"מ הכי, וכן אף להר"פ יש להסתפק בדעת הת"ק וכנ"ל.

[4] וע"ע כעי"ז ברש"ש שפי' דבכלל הלכתא ד"גודו" הוא גם דג' אפי' טפח, דמדין גוד והרחבת המחיצה של טפח קאתי'.

הדופן כאילו הוא מלא, ואין ללמוד מיני' לדיומדין, ושלא כדעת הר"פ הנ"ל. ויש לדחות. ע"ע ברא"ש סי' ג' שפי' הא דפסל היולא שיך בד' דפנות וג' אפי' טפח משום שהדופן הקלר משוך עד כנגד דופן האחרון, ומשמע ג"כ כעין הנ"ל שאף ששלישית אפי' טפח, היינו דמהלכתא אנו רואין הדופן הג' כאילו הוא מלא.

ע"ע במה שהק' המהרל"ח במה דאין ההלכתא דג' אפי' טפח בכלל הלכות ש"עוקבת המקרא" דמן הפסוק משמע דצריך דופן ואתא הלכתא דל"ל דופן. ולכאו' יש לישב בין לדעת הר"פ ובין לרש"י, שהרי להר"פ יל"פ מן ההלכתא דשיעור דופן לסוכה הוא בטפח, ואי"ז כנגד משמעות הפסוק דצריך דופן, ולרש"י ג"כ איכא כנגד המשנה אלא דההלכתא מחדש לנו שרואין כאילו יש דופן שלם, אבל להמהר"ץ חיות משמע דההלכתא הוא לאפוקי ממשמעות הקרא ול"ל דופן ג' אלא ב' דפנות ועוד "טפח" שאינו בכלל דופן כלל.[5]

ע"ע במש"כ השפ"א לחדש שמתני' דג' דפנות בעי' הוא שלא כת"ק דהרי לת"ק לא צריך אלא ב' וטפח, וע"ע בערוך השלחן תר"ל ט-י' במש"כ, ול"ע.

י"ג) גמ' בסוכות בסוכות וכו'. עי' במש"כ על הגליון מרש"י לקמן דף י"ב דדרשי' מייתורא ואף שבעלמא "בסוכות" קאי על הסכך מ"מ מייתורא דרשי' על הדפנות. ול"ל דלא מסתברא לחז"ל לדרוש על הסכך ולהצריך ג' תתיכות או ג' סככות, אלא בהכרח דדרשי' על הדפנות אף דאין הדפנות במשמעות הפשוטה של "בסוכות".[6]

וכן ל"ל דלא מסתברא לחז"ל לדרוש שצריך לישב בכמה סוכות אלא בסוכה א' כל ימי החג, ולכן ל"ל דמייתורא ילפי' מנין הדפנות.

י"ג-ב') גמ' יש אם למסורת. בלשון "אס" ולא אב, ואילו ב"בנין אב" לא מקרי "בנין אס" עי' ברבי' בחיי דבריס ל"ג ח'. (וכפשוטו יל"פ דבנה אב היינו שאנו לומדים מן הכתב לפרש כתב אחר, ואינו בגדר דרשה שילפי' מן הכתב אלא כגילוי, ובזה שיך לשון אב, משא"כ בדרשה גמורה וכגון מנין המספר וכדומה, שהוא הדבר היולא מן הכתב שיך לשון אס, ואולי כ"ז בכלל כוונת הרבי' בחיי שם.)[7] וע"ע בתשו' הרי"ף סי' ח'.

---

[5] ע' לקמן במה שפי' הגמ' דנחלקו ר"ש ורבנן אם ההלכתא לגרועי בדופן או להוסיף טפח על הג' דפנות. ואם הלכתא להוסיף יש להסתפק אם ההלכתא הוא להוסיף שיהא "דופן" רביעית, או שמלבד ג' דפנות עוד צריך "טפח" שאינו דופן. ואולי בזה יש מקום להסתפק יותר אם ההלכתא עוקבת המשנה. אבל עי' שם בפי' ר"ח שכ' דההלכתא הוא להוסיף "דופן אחרית" והיינו דאף למ"ד דהלכתא להוסיף מ"מ הוא להוסיף במנין הדפנות ולא להוסיף טפח זולת הדפנות. שו"ר שהפורת יוסף (מובא בילקו"מ לקמן דף ט"ז ע"ב) פי' שבזה נחלקו הלישנות דגמ' כאן דלמ"ד לאוסופי אין ההלכתא להחשיבו כדופן ואילו למ"ד לגרועי ה"ה שיעור מחיצה, ועי' שם

במה שפי' לפי"ז שיש נפ"מ לענין אתי אוירא ומבטל מחיצה.

[6] ויש להסתפק אם אף שלשון "בסוכות" קאי על סכך בלבד מ"מ דרשי' ב"אם אינו ענין" לגופו, או"ד דאף שעיקר הסוכה ע"ש הסכך, הרי גם כל הסוכה עם הדפנות מקרי "סוכה" ובמקום דא"א לדרוש על הסכך דרשי' על כל שבכלל השם סוכה אף שאין עיקר שם סוכה מחמתי'. (ואולי יש נפ"מ מיני' לענין איזה דברים צריכים להכשיר הדפנות.)

[7] תו"ד שם לחלק בין תורה שבכתב ובע"פ, ואולי יש לפרש עוד שהאם היא היונקת את הולד, והיינו כעין תורה שבע"פ שילפי' מן המקרא ודרשי' מיני' והוא ענין יש "אם" למקרא או

(וע"ע ברש"י מנחות דף כ"ז ע"ב ובשטמ"ק שם שפי' ד"אב" של בנין אב ה"ה הקב"ה, ולפי"ז לק"מ, ומהרי"ף והרבי' בחיי מבואר דלא פי' הכי אלא שה"אב" הוא המקרא שדרשי' מיני'.)

י"ד) רש"י ד"ה יש אם למסורת. כמה שכתב משה ומסר בס"ת לישראל וכו'. כגר' דק' לרש"י במה דקרא כדכתיב מקרי "מסורת" והלא גם האיך לקרא התורה הי' ע"פ מסורה, ואדרבה מה שכתוב ה"ה מונחת בקרן זוית ויבא ויקרא ולזה ל"ל מסורה כמו שצריך לדעת האיך נקרא. ובזה פי' שמקרי מסורה מה שהי' נמסר מיד ליד, ולשון מסירה שייך יותר על דבר הנמסר מיד ליד, וכמו התורה שמסר בספר לישראל.

ט"ו) רש"י ד"ה הלכתא. להכי נמי אתמר וכו'. עי' לעיל במש"כ באות י' בהא דלא קאמר לעיל דלר"מ "מחיצין" אתאי להלכתא דשלישית אפי' טפח.

ט"ו-ב') תוס' ד"ה ור"ש סבר. ובפ' לולב הגזול תנן ר"ע אומר כשם שלולב וכו'. עי' במהרש"א ובמהר"ם ובסנהדרין דף ד' במהרש"א ובמהר"ם שם.

ט"ו-ג') בא"ד. ועוד ק' דלקמן פסלי' לכו"ע סוכה תחת הסוכה וכו'. עי' במהרש"א, ובתוס' פסחים דף ל"ו ע"ב ד"ה מאן שמעית.

ט"ז) גמ' ואב"א דכו"ע יש אם למקרא וכו' מר סבר סככה בעי קרא וכו'. עי' במהר"ם שהק' דכשם ש"בסכות" קמא דבעי לגופי' דל מינייהו תרתי, כיון שצריך כולהו לגופי', כמו"כ למ"ד סככה בעי קרא הו"ל למימר דדל מינייהו כולי' ולא פש להו אלא ב'. ותי' המהר"ם דאין הסכך אלא כא' מן הדפנות וילפי' מב' פעמים "בסוכות" ד' דפנות, וא' מן הדפנות הוא למעלה וה"ה הסכך.
אולם כגר' שכבר נתקשה בזה הריטב"א וכ' לחלק דהא דדל מיני' ב' לגופי' משום שא"א למכתב ולמקרי "בסכת" דא"א לומר "בסכת תשבו" וצריך לקריי' "בסוכות". אבל כאן יכול למקרי ג"כ "בסכת". וגר' בכוונתו דאם "בסכת" קאי על הסוכה א"א למקרי "בסכת" תשבו, אלא "בסוכות" או "בסוכה" אבל אם פירושו של "בסכת" הוא הסכך אז שפיר יש למקרי "בסכת תשבו" פי' בסכך תשבו. ולכן אף דסככה בעי קרא מ"מ דל מיני' רק חדא ולא תרתי.

בטעמא דמ"ד ד"סככה בעי קרא"

י"ז) גמ' סככה בעי קרא. עי' רש"י שפי' למ"ד דסככה לא בעי קרא, משום דמשמעות של סוכה הוא שיהא בו סכך ובלא סכך אינה סוכה כלל וא"כ מקרא דאצטריך לגופי' כבר שמעי' דצריך סכך דאל"כ "סוכה" ליתא לי', ולכן סככה לא בעי קרא. וא"כ ק' מ"ט דמ"ד דסככה בעי קרא, והלא מאחר שיש פסוק לגופי', וודאי צריך סכך, למה צריך קרא לסככה מלבד הפסוק דצריך לגופי'.

למסורת, פי' דנחלקו באופן הדרשה מן התורה שבכתב, משא"כ בבנין אב.

ועי' בערוך לנר שהביא בשם החי' הר"ן בסנהדרין (שאינו מהר"ן וכמבואר בקו"ה) שפי' דהו"א דבעי סכך אבל שיש להכשיר גם בסכך פסול דמקבל טומאה, או אפי' מן העשוי ול"ל תעשה ולא מן העשוי.

וק' בפירושו הרי הא דצריך סכך כשר ולא דבר המקבל טומאה וכן מה דתעשה ולא מן העשוי פסול ילפי' לקמן מקראי, וא"כ אפי' בלא קרא יתירה שצריך סככה, הו"ל למילף הכי. ויש לדחות, דאם לא משום שיש פסוק יתירה לסכך, לא הוה דרשי' להני דרשות דלקמן לפסול סכך פסול או תעשה ולא מן העשוי והו"א דאין שום דין לפסול הסוכה וכל שיש בו "סכך" ה"ה סוכה וכשרה, ורק מאחר שיש קרא יתירה לרבות סככה הוא דילפי' לי'. ולמ"ד סככה לא בעי קרא, הוה ילפי' לי' בלא"ה, ואף כשאין פסוק יתירה הוה דרשי' לי' לפסול בסכך המקבל טומאה או בסכך מן העשוי. (ע"ע בחי' הב"ח שפי' כעי"ז אלא דס"ל דבלא קרא יתירה הו"א דל"ל ללתה מרובה, דאף בחמתה מרובה מקרי "סכך", ועי' לעיל בדף ב' וע"ש.)

אולם מלשון רש"י ל"מ הכי, דמשמע מרש"י דלמ"ד לא בעי קרא היינו משום דממשעותו דסוכה משמע שצריך סכך, ואילו למ"ד דבעי קרא הו"א דל"ל סכך, והק"ל.

ואולי יש לפרש באו"א דלמ"ד דסככה בעי קרא, היינו דהו"א דל"ל סכך במקום שיש דפנות ואו הא או הא בעי, והו"א דבמקום שיש ד' דפנות, ל"ל סכך ומ"מ מקרי סוכה. וקמ"ל מייתורא דצריך סכך דוקא, ובלא סכך לא מקרי סוכה אף כשיש דפנות.

והנה נר' שיש לתוס' שיטה אחרת בזה דיעוי' במש"כ בד"ה בדורשין תחילות, ושם הק' לפי' רש"י בסנהדרין דמשמע דלמ"ד דאין דורשין תחילות היינו רק משום דצריך קרא קמא לדרשה אחרינא וכמו דהתם פי' רש"י דצריך קרא קמא ללמוד דצריך מומחה. והק' בתוס' דהכא מבואר דלמ"ד אין דורשין תחילות מ"מ סככה לא בעי קרא, הרי דאף אם ל"ל קרא קמא לדרשה מ"מ אין דורשין תחילות. אולם כפשוטו ל"ע בקושייתו וכמו שהעיר הערוך לנר שיש לפרש שיטת רש"י כפשוטו, דהכא צריך חד קרא לגופי', והיינו לסכך, דבלא סכך ובלא דפנות אין סוכה כלל, והא דילפי' לגופי' הוא להצריך מקום שיש בו ד' קונדיסין עם סכך, ולכן סככה לא בעי קרא, וודאי לכו"ע צריך עכ"פ חד קרא לסכך ולמ"ד סככה לא בעי קרא היינו משום שה"ה הקרא דאצטריך לגופי', וא"כ ה"נ למ"ד אין דורשין תחילות, צריך קרא קמא לסכך ולא אמרי' דאף במקום של"ל קרא כלל אין דורשין תחילות. ול"ע בקו' תוס' דמשמע דאין דורשין תחילות אף אם ל"ל קרא קמא כלל.[8]

ויש לפרש בדעת תוס' דהי' ק' לי' כקו' הנ"ל דמ"ט דמ"ד דסככה בעי קרא, והרי הוא בכלל הקרא דצריך לגופי', ולמה צריך ב' קראי לסכך. ולכן פי' תוס' דס"ל דסככה לא בעי קרא משום דדורשין תחילות, פי' דלמ"ד דסככה לא בעי קרא הוא רק משום דדורשין תחילות אבל למ"ד דסככה בעי קרא היינו משום דאין דורשין תחילות. וא"כ ממה שהגמ' משמע דאף למ"ד

[8] ע"ע ברע"ב שפי' טעמא דמתני' להצריך ג' דפנות משום דיש אם למסורת וצריך חד קרא לסככא, והק' הערוך לנר שאין זה א' מן הפירושים בגמ'. אולם כפשוטו מש"כ הרע"ב דצריך חד קרא לסכך, היינו דצריך חד לגופי' והיינו הך וכנ"ל. שו"מ שגם הערוך לנר תי' כן לקמן בתוס' ד"ה בדורשין, ועי' שם.

סברה לא בעי קרא יל"פ דאין דורשין תחילות, ל"ל דהא דאין דורשין תחילות הוא אפי' אם ל"ל הפסוק הראשון לשום דרשה כלל. (וע"ע לקמן שם בתוס' במש"כ בישוב קושיית תוס' ע"פ רש"י באו"א.)

י"ח) גמ' בדורשין תחילות. כפשוטו יל"פ דנחלקו כשדרשי' למנין מייתורא אם מתחילין מקרא קמא כיון דכולהו למנינא, או"ד דאין להתחיל אלא ממה שהוא מיותר בלבד.
אולם יל"פ באו"א, עי' בתוס' זבחים דף ל"ח שכ' דאף למ"ד דדורשין תחילות כגון בקרנות אצל המזבח היינו משום דאפי' בלא ייתורא דקרא הוה שמעי' דלמדרש מנין הקרנות קאתי, אבל הכא דבלא ייתורא אין ללמוד דפנות כלל, אלא סבר בלבד, לכן אין דורשין תחילות.
וא"כ יל"פ דהכא בהא קמפלגי דלרבנן דאין דורשין תחילות היינו רק משום דבלא ייתורא דקרא לא הוה שמעי' למילף דפנות כלל. (ועי' לקמן בקו' תוס' בסוד"ה בדורשין, ובמש"כ שם.)

י"ט) תוס' ד"ה בדורשין תחילות. ביישוב קו' תוס' יל"פ דס"ל לרש"י דאף הכא נמי צריך קרא קמא לגופי' לסבר דאין סוכה בלא סבר, ולעולם לא אמרי' דאין דורשין תחילות אלא משום דאצטריך קרא קמא לשום דרשה. וכ"פ הערוך לנר, ועי' לעיל באות י"ז במש"כ בדעת תוס' בזה.
ובאו"א יל"פ דס"ל לרש"י דהכא שאני שבלא ייתור אין ללמוד לדפנות כלל, וכמו שפי' רש"י לקמן בדף י"ב, והתם שאני דאפי' בלא ייתור יש לדרוש אלהים על המנין של דיינים. וכמו"כ פי' תוס' בזבחים דף ל"ח ע"א, והתם הק' מתו"כ מהסוגיא דסנהדרין שם, ולרש"י לק"מ. (וע"ע בתוס' בסו"ד בסהק' מקרנת וכו' דלא אמרי' אין דורשין תחילות, ולפי מש"כ תוס' שם בזבחים ל"ק, ותוס' כאן לשיטתו שהק' על רש"י וגם לא פי' כתוס' בזבחים שם, ודוק.)

בביאור דרשת ר' מתנה מ''וסוכה תהי' לצל יומם''

כ') גמ' למחסה ולמסתר מזרם וממטר. עי' במה שפי' רש"י ומשמע דילפי' דצריך ד' דפנות מ"ורס" שהוא ע"י הרוח ומן הצד, ובלא ד' דפנות אין שימור מזרס מכל צד. וא"כ אף דרביעית אפי' טפח, ל"ל דמ"מ לא ילפי' מקרא אלא להצריך ד' דפנות, אבל אפי' בדופן טפח חשוב דופן או משום שההלכתא הוא לראות הדופן הד' כאילו הוא נמשך, וכמשמעות רש"י לקמן דף ז', או משום דההלכתא מגלה דאף דופן של טפח חשוב דופן לענין סוכה, וכמשמעות הר"פ לעיל בדף ד' ע"ב בסוגיא דדיומדין. אבל אם נאמר שההלכתא מגלה לגרע משיעור דפנות של הסוכה ולהצריך "טפח" במקום דופן, ל"ע, הרי א"כ אין שימור מזרס.
(ע"ע בריב"ן ומשמע קצת דס"ל דיש שימור ע"י ג' דפנות, דאם צריך ד' א"א ללמוד מההלכתא לגרע מדופן הד' כלום, ומשמע שם דבהא פליגי ר"ש ורבנן.)

והנה, בשיטת הרבנן אליבא דר' מתנה, יל"פ דס"ל דההוא לימות המשיח הוא דכתיב, וכמו שפי' הגמ' לעיל בדף ב' ע"ב אליבא דרבה ולרבא, אבל לפי"ז ל"ל דר' זירא דהתם ס"ל כר"ש בלבד, ול"מ כן.

ויל"פ באו"א כמו שפי' הרש"ש לעיל בסוף דף ב' ע"א דהא דכתיב וסוכה תהי' לצל וכו' קאי על הענן דלעיל מיני', וא"כ הא דכתיב "למחסה" וכו' לא קאי על הסוכה אלא על הענן, ורק "תהי' לצל" קאי על "סוכה". (ועי' שם שכ"פ הרש"ש עצמו.) או"ד יל"פ דלרבנן אף בג' דפנות יש שימור מזרח, ועי' בריב"ן.
ומ"מ לכאו' לר"ש לטעמא דר' מתנה צ"ל כמו שפי' ר' זירא לעיל דהפסוק בישעי' נאמר על סוכת החג ולא על סוכת ימות המשיח בלבד. וא"כ צ"ל דרבה ורבא התם קאי כת"ק דר"ש בלבד.

וע' בתוס' שהביא בשם הירושלמי לדרוש באו"א דלר"ש יצפי' אחת למעלה[9] וב' דפנות מ"מחסה ומסתר" וב' מ"זרם ומטר" ולרבנן רק חד מ"זרם ומטר".

והנה יש להק' לר' מתנה, צ"ל לר"ש קרא דבסוכות ג' פעמים, והלא בלא דרשה יצפי' דצריך ד' דפנות וכנ"ל. וכן לירושלמי יש להק' כמו"כ אף אליבא דרבנן, שהרי לרבנן יצפי' ג' דפנות ממחסה ומסתר וזרם ומטר. עו"ק האיך יצפי' מדברי קבלה, ובשלמא לרש"י יל"פ שהוא כגילוי מלתא בעלמא, או דהי' מהלכתא ואתא רבנן ואסמכי' אקרא. אבל מהירושלמי צ"מ הכי והק"ל.[10]
וגר' לפרש שאף ר' מתנה מודה לא' מן הטעמים דלעיל, ואין כוונתו אלא דהא דס"ל לר"ש דדורשין תחילות או דאתא הלכתא להוסיף וכו' הוא רק משום דס"ל דמשמע כן מקרא דישעי', ולכן ס"ל כא' מן הטעמים דלעיל לדרוש מבסוכות וכו' דצריך ד' דפנות, וכן אליבא דרבנן להירושלמי כמו"כ דשיטתם מיוסד על הפסוק בישעי' ומתו"כ דרש מבסוכות בא' מהדרכים דלעיל. (וכעי"ז משמע גם מדברי הריב"ן עי' שם.) שו"מ שכ"פ הערוך לנר בסו"ד בביאור דברי התוס'.

<u>ע"כ בענין מנין ג' דפנות דסוכה</u>

<u>בענין אותו טפח היכן מעמידו</u>

כ"א) גמ' ואותו טפח היכן מעמידו. יש לעי' בקו' הגמ' ודלמא יכול להעמידו בכל מקום שירצה. ומשמע דפשיט"ל להגמ' דצריך להעמידו במקום א' ולא במקום אחר.
ועי' בשפ"א שנסתפק במה שנחלקו רב ור"כ ור"א, ואם נחלקו לעיכובא, ולר"כ ולר"א לא יצא בסוכה כשמעמידו כנגד היונא או לא. ואם נאמר שלא נחלקו לעיכובא, אלא להידור ולכתחילה, יל"פ דפשיטא להגמ' שלכתחילה עדיף טפי במקום א' מבמקום אחר, ולכן אצעיא להו היכן מעמידו לכתחילה. אבל אם נחלקו לעיכובא הק"ל. (וע"ע לקמן במש"כ שכנר' שאם נחלקו לעיכובא תלוי בפירושי הראשונים בהא דנחלקו רב ור"כ.)
וכפשוטו צ"ל דאף דילפי' מהלכתא דשלישית אפי' טפח, מ"מ הי' פשיטא לחז"ל שאין לך בו אלא חידושו וצריך שיהא השלישית של טפח במקום הראוי לעשות סוכה ודירה באופן המעולה ביותר, ועדיף מיני' לא חזי' מן

[9] כ"ה גיר' הר"ח בירושלמי וכ"ה לפנינו, וכ"פ הרש"ש. אולם עי' בר"פ שפי' דחד לגופי' או לדרשה.

[10] ועי' בלשון הר"ח "זה הי' קבלה בידינו" וצ"ע.

ההלכתא, ולכן פשוט שאין כל המקומות שוין לענין העמדת הטפח השלישית.
שו"ר שהגרי"ז בקונטרסו עמד בזה ופי' באו"א, ועי' שם.

סיכום פירושי הראשונים בהא דנחלקו רב ור"כ ור"א

כ"ב) גמ' אמר רב כנגד היוצא וכו'. בביאור שיטת רב ור"כ ובמה נחלקו כנר' שיש כמה פירושים בראשונים ובאחרים א' א' בעזה"י.[11]
א' שיטת המהרש"א והמהרש"ל בפי' של רש"י ששיטת רב הוא כבגיורים שלפנינו על הדף. והיינו שלרב צריך שיהא הטפח סמוך לסוף א' מן הדפנות שהם כהלכתן[12], ולר"כ הוא ג"כ סמוך אלא באלכסון.
והנה, לפי' המהרש"א יש להק' שהרי כ' רש"י דלר"כ הא דצריך לעשות כראש תור הוא כדי שיהא נראה כנוטה לב' מחילות ומחזי כד' מחילות. ולדבריו עדיין לא מחזי כד' מחילות אלא כג'. ול"ל דאין כוונת רש"י שצריך שיהא ד' מחילות אלא שיהא מוקף מחילות מכל צד, והוא ע"י עשיית הטפח באלכסון שנר' עי"ז דנוטה לכל א' מן הב' מחילות שיש לו, וכנמשך ממנו עד סוף הדופן האחר וה"ה מוקף ע"י ג' מחילות.
אבל עדיין ק' לפירושו שהרי שיעור סוכה הוא בזע"ז והיינו מרובעים ושיהא מ"ט טפחים מרובעים (או עכ"פ מ"ג טפחים ועי' לעיל בדף ב' במש"כ בזה) והכא אין בסוכתו מ"ט מרובעים, שהרי לר"כ צריך שיהא באלכסון וא"כ אין סוכתו אלא תוך החוט הנמשך כנגד ב' הדפנות שיש לו. שהרי לכאו' אין לעשות הטפח באלכסון לנטותו לקצה דופן האחר אם גם כל מה שבתוך ריבועו הוא בכלל סוכתו. ובהכרח דלא חשיבי "בתוך" סוכתו עכ"פ אליבא דר"כ, אלא מה שבתוך האלכסון והרי בסוכה קטנה אין בו שיעור סוכה של זע"ז מרובעות. ורחוק לומר שלא נחלקו אלא בסוכה גדולה ואילו בסוכה קטנה לכו"ע אין לעשות כר"כ כלל. שו"ר שכן הק' השפ"א ומתו"כ דהה פירושו של המהרש"א.
ואולי יש לפרש דמש"כ רש"י דמחזי עי"ז כד' מחילות, אין פירושו דמחזי כמוקף במחילות, וכנ"ל, אלא דמחזי כד' מחילות ממש, והיינו משום שענין ד' מחילות הוא שיהא מחילות מכל רוח דהיינו לצפון לדרום ולמזרח ולמערב[13], ובטפח שאינו באלכסון אלא כנגד היוצא אין מחילה כלל לרוח הפרוץ לגמרי. וכגון אם יש ב' כהלכתן לרוח מזרחית צפונית, וא' יוצא טפח בסוף המזרחית בצד דרום, אז אין דופן כלל המתייחס לרוח מערבית, אבל אם יעשה בראש תור ובאלכסון אז הטפח שייך גם לרוח מערבית. ואם יעשה באלכסון, אז הטפח שייך לב' רוחות הפרוצות של הסוכה ומחזי כ"ד' מחילות".

---

[11] ויש לעורר שהרבה מן הפירושים תלויים בהבנת הפירוש של "ראש תור" ועי' ברש"י שהוא ראש שורה, וע"ע במהרש"ל בשם הרמב"ם ובערוך ונמצא שיש ג' פירושים אם הוא שורה או שור או זוית, והפירושים של הראשונים תלויים בזה.

[12] וכפשוטו היינו סמוך ממש אבל עי' במהרש"א תו"ד שפי' באו"א ליישב שיטת רש"י עם מש"כ בתוס'.

[13] וע"ע לקמן בסוגיא דסוכה העשוי' ככבשן ובמש"כ בדעת החזו"א בענין אם הא דצריך ג' מחיצות הוא שיהא מחיצות לג' רוחות, או שיהא ג' דפנות נפרדות.

ולפי"ז אולי יל"פ שאין תכליתו של הטפח באלכסון לעשות כעין חוט ממנו עד קצה הדופן שכנגדו באלכסון, אלא ודאי כל הריבוע ה"ה בכלל סוכתו דאל"כ אין לו זע"ז. ומ"מ עדיף שיעשה הטפח באלכסון כדי שיהא שייך לב' רוחות ובזה מחזי כד' מחיצות. (ועדיין צ"ע.)

והנה, לפי' המהרש"א צריך לברר במאי פליגי ומהו יסוד מחלוקתם, שהרי מבואר מרש"י דלר"כ צריך שיהא באלכסון כדי שיהא נוטה לב' מחיצות ועי"ז נר' כד' מחיצות. ויל"ע מהו סברת רב וכו' לחלוק עליהם. ויל"פ דס"ל לרב דל"ל שיהא מחזי כד' מחיצות כלל, ול"ל בסוכה אלא ג' מחיצות ואין ענין שיהא נר' כד' מחיצות כלל. או"ד ודאי עדיף שיהא מחזי כד' מחיצות, אלא ס"ל דאם יעשה ישר ולא באלכסון, אז אנו רואים הדופן של טפח כאילו הוא נמשך עד קצה הדופן שכנגדו, ובזה הוי גם הטפח כדופן שלם, אבל אם יעשה באלכסון אין להמשיכו כיון שאין דופן כנגדו, ועדיף שיהא הטפח כדופן שלם ע"י המשכתו עד קצה דופן שכנגדו מלעשות הסוכה באופן שיהא נר' כד' מחיצות שאי"ז אלא לכתחילה ולהידור. או"ד יל"פ כעין הנ"ל דס"ל דאם יעשה באלכסון, א"א להכשיר כל ריבוע של הסוכה, אלא באלכסון בלבד, ובכה"ג אין בסוכתו זע"ז להכשירו, ולר"כ אף אם הטפח באלכסון מ"מ כל הריבוע בכלל סוכתו.

ב' עי' בפי' המהר"ם לר"כ ור"א שאין כוונתו לעשות טפח באלכסון סמוך לקצה הדפנות שיש לו, אלא לעשותו בקצה הפרוץ באלכסון (עי' שם בגיורו) והיינו שר"כ מחדש תרתי, חדא שיהא הטפח באלכסון, ועוד שלא יהא סמוך לדופן אלא רחוק מיני'.[14]

והנה, כפשוטו ה"ה ב' חידושים נפרדים, חדא שיהא הדופן רחוק כדי שיהא כעין צורת הפתח ויש המשכת דופן מדופן לדופן, ובזה עדיף טפי מלעשות הטפח סמוך להדופן שיש לו, ועוד ענין אחר שע"י מה שעושה באלכסון, נר' יותר כד' מחיצות. ומלשון רש"י שכוונתם הי' לעשות כד' מחיצות, משמע שעיקר כוונתו הי' לעשות באלכסון, אלא דס"ל דבאלכסון סמוך להכותל וכמו שפי' המהרש"א, אי"ז מחזי כד' מחיצות כלל אלא כג', ולכן צריך שיהא רחוק מן הכותל ובזה הו"ל כעין "דיומד" שיונא לכאן ולכאן, וכדי שיהא נר' כד' מחיצות עדיף יותר לעשות הטפח רחוק ולא קרוב.

ובשיטת המהר"ם ג"כ יש להסתפק מהו סברת רב, האם ס"ל דל"ל שיהא מחזי כד' מחיצות או"ד דעדיף שיהא דופן ג' "שלם" ואף שעי"ז לא מחזי כד' מחיצות. (ויל"ע אם לדעתו יש מעלה בעשיית "דופן שלם" להיות סמוך להכותל שיש לו, וכגון שעי"ז נר' מוקף טפי, ועדיף ממעלת "מחזי כד' מחיצות", או"ד דאין מעלה אלא דלרב אף כנגד היונא סגי ול"ל שיהא רחוק כלל. וצ"ע.)

והנה, בין לפי' המהרש"א ובין לפי' המהר"ם הא דצריך "מחזי כד' מחיצות" לכאו' אינה לעיכובא, אלא לרווחא, ובזה עדיף טפי, וכעין מה שפי' תוס' בר"ה דף כ"ח דעדיף שיהא סוכה בד' דפנות דהוי "כעין תדורו" טפי, וכן

[14] עי' בהגו"צ אות ה' וו', וע"ע בילקו"מ מה שפי' שלשינהם צריך להגי' ברש"י לפנינו בא' מב' אופנים.

מובא בשם הש"ה שלכתחילה צריך ד' ומטעם "זה אלי ואנוהו", וע"ע ברמ"א סי' תר"ל ה' ובמש"ב שם, לכתחילה עדיף שיהא סוכה של ד' דפנות, וא"כ לא נחלקו ר"כ ורב לעיכובא אלא באיזה אופן עדיף טפי. ולכו"ע כשר כשנעשה כרב. וע' בשפ"א שנתספק אם נחלקו לעיכובא וכ' שמדברי הפוסקים משמע שלעיכובא נחלקו. אבל לפירושים הנ"ל נר' לפי פשוטו שלא נחלקו לעיכובא אלא האיך לעשות הסוכה לכתחילה. וע"ע לקמן. (וע"ע לעיל במש"כ באות כ"א בביאור שאלת הגמ' "היכן מעמידו".)

ג' במהרש"א בשיטת תוס' דרב כהנ"ל וכליור שלפנינו, ואילו לר"כ ור"א ג"כ אין הטפח באלכסון אלא שהוא רחוק ולא קרוב להדפנות. ובזה פי' מה שהק' תוס' לר"כ מהא דבעירובין דאתי אוירא וכו' ומבטל לי'. וכעין זה משמע ג"כ מדברי הראב"ד (אלא שיש לגמגמם בלשונו, ועי' שם).
ולפי"ז נר' שלכו"ע ל"ל שיהא מחזי כד' מחיצות כלל, ול"ל אלא ג' מחיצות בסוכתו, ולא נחלקו אלא באופן המעולה לעשות הדופן הג', ולרב עדיף שיהא סמוך וקרוב להכותל, ועי"ז נר' כדופן שלם כיון שהדופן נמשך כנגד הדופן שכנגדו. ואילו לר"כ ור"א עדיף טפי שיהא רחוק שעי"ז הו"ל כעין צורת הפתח ויש להמשיך הדופן מדופן לדופן ולא לאויר, והו"ל טפי כדופן שלם עי"ז.[15]
(ולפי"ז יתכן שהוא לעיכובא, וכל א' ס"ל דאין לך בו אלא חידושו וצריך שיהא הטפח עומד במקום שהוא נר' יותר כדופן שלם. אבל עדיין יש מקום לפרש שלא נחלקו אלא לכתחילה.)

ד' לכל הפירושים הנ"ל שיטת רב שוה והוא כהליור ברש"י לפנינו, אבל הביאו הראשונים דעת הגאונים (ר"ה ור"ש גאון) שפי' שלשיטת רב "כנגד היונא" פירושו רחוק מן הדפנות שיש לו, אלא בקצה הפרוץ וכנגד א' מן הדפנות שיש לו. (וכמו שהוא מצוייר על הגליון בר"ן.) וכן פי' כמה ראשונים בדעת רב, ו"כנגד היונא" הוא כנגד הקצה וסוף של הדופן שיונא כנגדו. אבל בדעת ר"כ ור"א לשיטת הגאונים נחלקו הראשונים. הריטב"א מפרש שלר"כ ג"כ הטפח ה"ה רחוק מן הב' דפנות, אלא שהוא באלכסון, והוא כמו שפי' המהר"ם בדעת ר"כ לפי' רש"י ותוס'. ולכו"ע צריך שיהא הטפח רחוק מן הדפנות אלא שנחלקו אם לעשות באלכסון או לא.
וביסוד מחלוקתם לפי"ז, הרי לר"כ ור"א יל"פ דעדיף כשנר' כד' דפנות וכנ"ל, או אפי' בלא"ה עדיף כשהוא נראה כמקום שמוקף במחיצות לגמרי, ובזה הוי דירה טפי. אבל לרב יל"ע אם ס"ל דעדיף שיהא דופן שלישית גמור ע"י המשך מדופן, ובאלכסון אינו כדופן שלם כ"כ, או"ד יל"פ דס"ל דלא שנא אבל אין חסרון בדופן באלכסון אף לרב. (ובאו"א משמע קצת תו"ד הריטב"א שנחלקו אם צריך שיהא כדופן שלם או לא. ועי' שם ויש לדחות.)

[15] יש לפלפל באו"א דנחלקו אם כשרותו של הסוכה הוא באלכסון וכאילו החוט משוך מן קצה הטפח לקצה הדופן שכנגדו באלכסון, ולכן עדיף לעשותו רחוק כדי שיהא הסוכה בריבוע, או"ד דל"יש. ובאו"א יל"פ דנחלקו אם עדיף שיהא נר' כד' מחיצות וכנ"ל אבל מה שנר' לפי פשוטו כתבתי, וע"ע לקמן.

ה' במאירי בפי' ראשון[16] משמע דלר"כ ור"א יעשה כראש תור, היינו שיעשה דיומד, ולרב סגי בטפח שכנגד א' מן הדפנות ורחוק מיני', ואילו לר"כ ור"א עדיף שיעשה דיומד וכב' דפנות ועי"ז ה"ה כל' דפנות. וכנר' שלפי' זו ודאי לא נחלקו לעיכובא אלא לרווחא ובזה עדיף טפי. ויל"ע אם רב חולק וס"ל דאינו עדיף או"ד דמודה ולכן שתק.

ו', ע"ע במאירי בפי' שני, שמשמע דפי' לר"כ ור"א כמו שפי' המהרש"א לרש"י וכהליור לפנינו, והיינו דפליגי ר"כ ור"א בתרתי, חדא דלרב צריך שיהא הטפח רחוק מן הב' דפנות, ולר"כ ור"א צריך שיהא קרוב, וגם נחלקו דלר"כ צריך שיהא באלכסון ולרב ל"ל. ולפי"ז לכאו' צ"ל דלכו"ע כדי לעשות הדופן הג' כשלם, עדיף שיהא רחוק וכשיטת רב, אלא לר"כ ור"א ל"ל לעשותו שלם, ועדיף שיעשה הטפח באופן שנר' כב' מחיצות או שנר' כאילו הוא מוקף מחיצות. (או"ד יל"פ כעין מה שפי' הרמב"ן ועי' לקמן.)

ז'. עי' בבעה"מ וברמב"ן ובערוך בפי' קמא שלו, שמכולם משמע דלכו"ע ל"ל טפח באלכסון או בדיומד אלא ישר, אלא דפליגי דלרב צריך שיהא רחוק, ולר"כ צריך שיהא קרוב. וכ"פ המהרש"א בדעתם. (והוא להיפך ממש מפי' ג' הנ"ל.)
אולם כנר' שנחלקו הראשונים בהבנת המחלוקת לפי' זה, שהרי לפי פשוטו יל"פ דנחלקו באיזה אופן עדיף לעשות דופן שלישית, ושיהא כדופן שלם, ולרב הוא ע"י "צורת הפתח" ובטפח רחוק, ואילו לר"כ ור"א הוא ע"י המשכת הדופן עד כנגד סוף הדופן שכנגדו, ובזה נר' יותר כדופן שלם. (וכ"מ גם מסתימת הבעל המאור שפי' שהוא להיפך משיטה קמא שהביא שהוא כשיטת רש"י, הרי שיסוד המחלוקת הוא כעין פי' ג', ואילו לפירושים דלהלן להרמב"ן והערוך א"א לפרש כן, ודוק.)
אבל עי' בערוך שמשמע באו"א, שלרב עדיף שיהא רחוק כדי שהיא כצורת הפתח, אבל לר"כ ור"א עדיף שיהא קרוב כדי להמשיך מסוף הטפח באלכסון עד קצה הדופן האחרון כנגדו. הרי שמדבריו משמע שכדי לעשות כדופן שלם יותר לכו"ע עדיף שיהא כרב ובצורת הפתח, אלא דס"ל לר"כ ור"א שמ"מ עדיף לעשות הטפח קרוב להדופן, אף שבזה אין הדופן של הטפח נר' אלא כדופן של טפח, שמ"מ נר' יותר כסוכה וכמוקף עי"ז שאנו רואים כאילו יש דופן המשוך מקצה הטפח עד קצה הדופן שכנגדו באלכסון, ובזה עדיף טפי אף דלא נר' כדופן שלם עי"ז.[17]
ובאופן שלישית נר' בביאור מחלוקתם לפי' זו, מבואר מדברי הרמב"ן, דיעוי' שם שפי' דהא דפליגי הכא תלוי במחלוקתם בב"ב לענין קנין קרקע שלרב לא קנה אלא כנגד הדופן הקצר בלבד ולא באלכסון, ואילו לר"כ ור"א קנה באלכסון. ולפי"ז לרב א"א לעשות הטפח קרוב לא' מב' הדפנות דא"כ אין סוכתו כשרה אלא

[16] ע"פ הציורים שם כלפנינו, ויש לעי' בלשונו דדלמא אין כוונתו כמו שמצוייר שם. וכן בפי' שני של המאירי.

[17] ואם נחלקו לעיכובא, צ"ל דאף שיש הלכתא דג' אפי' טפח, מ"מ נחלקו אם "אין לך בו אלא חידושו" ולכן עדיף לעשות באופן שהטפח נר' כדופן שלם, או דעדיף לעשותו באופן שנר' כמוקף אף שבזה אין הדופן שלם כ"כ.

עד סוף הטפח, ואין הסוכה כשרה בטפח אלא בזע"ז.[18] ולכן צריך לעשות הטפח רחוק ובאופן שיכול להכשיר כל הריבוע עד מקום של הטפח.[19] אבל לר"כ ור"א דקנה כנגד האלכסון ה"נ ל"ש וקנה כנגד האלכסון. (ולכאו' צ"ל שיש זע"ז בכלל האלכסון, או"ד דהכא לר"כ ור"א כל הריבוע בכלל ואף שלרב תלוי ממש בקנין, מ"מ בר"כ ור"א אין תלוי ממש בקנין שלה. ול"ע.)[20]

ובדעת תוס' והרא"ש בזה עי' במש"כ בתוס' ד"ה ויעמידנה.

דף ז' ע"א

בדעת תוס' והרא"ש בהנ"ל

א') תוס' ד"ה וימעידנו וכו'. בביאור קו' תוס' לר"כ ור"א מהא דאיתא בעירובין דאתי אוירא דהאי גיסא ומבטל לי' וכו' פירשו האחרונים שמבואר מתוס' שלר"כ ור"א הטפח אינו קרוב לא' מב' דפנות, והיינו שלא כפי' א' וו' וז' לעיל שלר"כ ור"א הטפח קרוב, דא"כ אין אוירא מב' לדדיס. וכמו"כ משמע ממה שהק' תוס' רק אליבא דר"כ ור"א, דלרב הטפח קרוב, והיינו כמו שפי' רש"י. וא"כ משמע מתוס' או כפי' ב' או כפי' ג' הנ"ל.

אולם עי' בתוס' הרא"ש שפי' בדעת רב כמו שכ' הגאונים ולרב אין הטפח קרוב לב' הדפנות, וא"כ בין אליבא דרב ובין אליבא דר"כ צ"ל דהטפח אינו קרוב לדופן, שהרי לרב פי' הרא"ש להדיא שהוא רחוק, ולר"כ ג"כ מבואר דאינו קרוב ממה שהק' כתוס' לפנינו ורק בטפח שאינו קרוב להדפנות יש אויר בב' לדדין. והיינו או כפי' ד' או ה' דלעיל. אבל עדיין ק' למה לא הק' מעירובין אלא לר"כ והלא אף אליבא דרב יש להק' כמו"כ כיון שיש אויר מב' לדדין.

ויל"פ דלא ק' לתוס' לדעת רב אף שיש אויר מב' לדדין, וכגון שהטפח רחוק מן הדפנות, דהא דאתי אוירא ומבטל לי', הוא רק במקום שרצה להחשיב המקום שיש בו אויר כדופן או למחילה לאיזה ענין, וצריך הטפח או הדופן שהוא בין ב' אויריס, שבזה אין להכשיר דאדרבה האויר עדיף מן הדופן ומבטל לי'. אבל כאן אין האויר מב' לדדי הדופן צריך לו אלא האויר מצד א' של הדופן וצריך שיהא כצורת הפתח, אבל האויר שעל צד האחר של הדופן שהוא חוץ לסוכתו לגמרי, ול"צ שיהא כדופן או מחילה כלל, לא מעלה ומוריד, ולא מבטל להטפח. אבל לר"כ ור"א שהטפח באלכסון או בדיומד וכו' והיינו כדי לעשותו כד' מחילות, הרי שצריך שיהא הטפח כאילו הוא נמשך לכאן

[18] במה דפשיט"ל שאין להכשיר בטפח, משמע אפי' בסוכה ארוך, ואפי' אם יש מ"ט ריבועי טפחים וכגון שסוכתו ארוך יותר ממ"ט טפחים, מ"מ פסולה, ועי' לעיל בדף ב' ובדף ג' במש"כ בזה.

[19] ובעיקר שיטת הרמב"ן עי' בריטב"א שהאריך לפרש שאין הדברים תלויים דשאני קנין דתלוי בדעת ובלשון בנ"א משא"כ כאן בסוכה, ואף לרב יש להכשיר יותר ממה שכנגד הדופן הקצר.

[20] וע"ע לקמן שלכן פי' הרמב"ן לר' סימון שצריך שיהא "ב' לבודין", וכמו"כ מבואר מדברי התל' הרמב"ן בשיטת ר' סימון וכמו שנבאר בעזה"י לקמן בסמוך.

ולכאן דאל"כ אינו כד' מחיצות כלל, וא"כ ק' לי' דאתי אוירא ומבטל לי'.[1]

שו"ר שהפורת יוסף לקמן בדף טו"ז ע"ב כ' כעי"ז ע"פ תוס' בעירובין (ועי' בתוס' עירובין סוף דף י' ע"ב) דהא דאמרי' אתי אוירא וכו' הוא רק במקום שצריך שיהא סתום מב' צדדיו וכנ"ל, ועי' שם. אבל שם כ' תוס' כן בשם הריצב"א, וע' בתוס' עירובין ריש פ' עושין פסין י"ז ע"ב בסוף העמוד דל"מ הכי, שכ' תוס' שם דאף בדיומדין אמרי' אתי אוירא וכו' אכן בתוס' שם כ' דלא אמרי' לי' מדאו' ואולי בזה יש לישב קו' התוס' ישנים שם, ואכ"מ. (ע"ע בתוס' עירובין ב' ע"ב.)

ב') גמ' ר' סימון ואתימא ריב"ל. עי' תוס' בע"ב דלר' סימון ל"ל טפח שוחק ופחות מג' אלא מדרבנן בלבד. אבל עי' בפמ"ג תר"ל אות ב' וג' שפי' שמדברי הר"ן משמע שהוא מדאו', וכ"פ הריטב"א אצלינו. וכ"פ הדברי נחמי' ע"פ הר"ן. ועי' לקמן.

בטעמא דצריך ד' טפחים לר' סימון

ג') שם. עי' במה שפי' רש"י דלר' סימון צריך טפח שוחק כדי שיהא ד' טפחים ומשך סוכה ז' ומצא שהדופן הוא רוב שיעור דופן וסגי בהכי. וכ"פ תוס' בד"ה עושה. ועי' בתל' הרמב"ן ובריטב"א ובמאירי, שהק' שלפי"ז ל"ל שוחק דבלא"ה ה"ה רוב של ז' ול"ל שיהא ד' שלמות.[2] וכ' הריטב"א והמאירי שצריך שיהא רוב הניכר והוא בד' טפחים בלבד ולא בפחות מזה.[3]

(ולפי' רש"י לכאו' צ"ל דמיירי בסוכה קטנה בלבד דאילו בגדולה אין הדופן רוב של הדופן של הסוכה. אבל אולי יל"פ דאף בסוכה גדולה כיון שיש לו רוב של דופן הכשר לסוכה סגי בהכי, שהרי הלכתא הוא להכשיר בטפח וס"ל לר' סימון שאין להכשיר באופן שאין רוב של דופן של סוכה קטנה, דאין לך בו אלא חידושו, אבל לחדש שאין להכשיר אלא ברוב של הסוכה שלפניו אולי מודה ר' סימון דלא מסתברא לחלק ולפסול. וכן נר', דאם לא מיירי אלא בסוכה קטנה, צ"ל דלמ"ד דסוכה כשרה הוא רק בד' אמות, דלא ס"ל כוותי'.

ואם נאמר דלא הכשיר ר' סימון בכה"ג אלא בסוכה קטנה בלבד, לכאו' צ"ל דע"י הטפח יש

---

[1] ע"ע בפי' הערוך בפי' שני, ואולי ע"פ דבריו שם יל"פ באו"א, אולם לא הבנתי כ"כ כוונתו.

[2] עי' בתוס' שפי' דצריך שיהא ז' ומשהו, ועי' רש"י לעיל בדף דף ד' ע"א בד"ה על פני כולה ובפנ"י ובערוך לנר בביאור שיטת רש"י ואם צריך ז' ומשהו או רק ז'. ומ"מ יש לפרש שצריך ז' ומשהו, ולכן צריך שיהא ד' דבפחות מד' אין רוב של ז' ומשהו, דאף שיש רוב של ז' מ"מ כיון שצריך ז' ומשהו, ממילא צריך שיהא ד' כדי שיהא רוב של ז' ומשהו. אבל עדיין רחוק לפרושי הכי, שהרי בשלש עם ג' רבעי טפח לכאו' סגי אף להיות רובא של ז' ומשהו.

[3] עי' בריטב"א שמשמע שהוא לעיכובא אבל במאירי שפי' שצריך שוחק רק ל"רווחא".

ומשמע שהוא רק לכתחילה אבל בדיעבד שפיר דמי בפחות מד' ובלא טפח שוחק. ויל"ע לדעתו אם הוא פחות מטפח דדלמא כמו"כ יש להכשיר כשהוא יותר מג' ומחצה עם לבוד.

והנה, יש לעי' לר' סימון (אם שיטתו הוא מדאו') אם לדעתו ההלכתא דג' אפי' טפח הוא טפח שוחק, או"ד דאין בכלל ההלכתא שיהי' שוחק אלא שכן פי' ר' סימון כדי שיהא דופן שלם ד"אין לך בו אלא חידושו". ואולי תלוי בהנ"ל דלדעת המאירי ודאי אין ההלכתא שיהא שוחק, אלא הוא לכתחילה. אבל להריטב"א עדיין יש להסתפק. וע"ע במנח"ח מצוה שכ"ה ב'.

להכשיר כל הריבוע עד סוף קצה הדופן האחרון, דאל"כ אין בסוכתו כשיעור זע"ז וכמו שפרשנו לעיל.)

אולם עי' בר"ן וכמו"כ בתל' הרמב"ן ובתוס' הרא"ש אצלינו דהא דסגי בדופן ד' לר' סימון אינו מטעם רוב אלא משום שד' טפחים הוא שיעור חשוב דופן בכל מקום, ולכן צריך שיהא עכ"פ שיעור של ד' טפחים ע"י לבוד, וזה הוי דופן חשוב. (ולפי"ז ל"ש סוכה גדולה או קטנה וק"ל.)

וכנר' שיש להרמב"ן שיטה אחרת בזה, דיעוי' שם שפי' דלרב צריך שיהא הטפח רחוק מן הב' דפנות ולשיטתו דס"ל בב"ב דאין קונה בשדה אלא כנגד הדופן הקצר בלבד, וא"כ ה"נ אם הטפח סמוך להב' דפנות א"א להכשיר אלא כנגדו בלבד. ועוד פי' הרמב"ן דר' סימון אין סתירה לשיטת רב או לר"כ. וא"כ יש להק' דאפי' אם יש לו דופן של ד', מ"מ אין להכשיר אלא עד סוף קצה הדופן של ד', ולא כל ז', ועדיין ק' האיך מכשרי' הסוכה בכה"ג אליבא דרב בב"ב דאין להכשיר אלא כנגד הדופן הקצר בלבד. ועי' בלשון הרמב"ן שלר' סימון יש להכשיר ע"י "ב' לבודים". וגר' בכוונתו שאמרי' לבוד בב' צדדי הטפח ולכן יש לו ז' טפחים שיש ג' טפחים עד מקום הטפח שעומד תוך ג' ועוד ג' ע"י לבוד חוץ ממנו עד שיש לו ז' טפחים של דופן ולכן הסוכה כשרה.

ע"ע בתל' הרמב"ן שפי' שלר' סימון כיון שיש דופן של ד' יש להכשיר כל ריבוע הסוכה עד ז' ולא רק באלכסון מסוף הדופן של טפח עד שכנגדו באלכסון. וגר' שיל"פ שהתל' הרמב"ן אזיל בשיטת הרמב"ן רבו וכנ"ל שלפי הרמב"ן הסוכה כשרה משום "ב' לבודין" וא"כ ודאי כל הריבוע כשרה דבלא"ה אין בסוכה אלא ד' כשיטת רב בב"ב.

עוד בענין הנ"ל ואם ר' סימון חולק על רב ור"ב ור"א

ד') שם. עי' בבעה"מ שכ' שהרי"ף לא הביא דברי רב ור"כ ור"א משום דפסק כר' סימון, ומשמע דס"ל דיש כאן ג' מחלוקות בדבר, ור' סימון חולק על שניהם, שלרב צריך שיהא או קרוב ממש או רחוק לגמרי, ולר"כ להיפך מרב, ואילו לר' סימון צריך שיהא באמצע ופחות מג' להדופן. אבל ברמב"ן פי' דר' סימון אינו כנגד רב או ר"כ. וגר' לפרש שהרמב"ן אזיל לשיטתו דפי' דהא דנחלקו רב ור"כ תלוי במחלוקתם בב"ב ולרב אין לקנות או להכשיר אלא כנגד הדופן הקצר בלבד, ולר"כ באלכסון, ובזה לא קאמר ר' סימון מידי, ושיטת ר' סימון הוא ענין אחר דס"ל שכדי שיהא דופן שלם צריך שיהא במקום שיכול להיות ד' או ז' ע"י לבוד או ב' לבודין.

אבל להבעה"מ אף רב ור"כ נחלקו בהאיך לעשות הדופן באופן שהוא כדופן שלם לגמרי וא"כ יש ג' מחלוקות בדבר, שלרב ולר"כ האופן המעולה הוא כשהדופן קרוב ממש או רחוק לגמרי, ואילו לר' סימון הוא כשהוא באמצע שעי"ז יש דופן של ד' ע"י לבוד.

ה') תוס' ד"ה עושה לו טפח שוחק. עי' בגליון הש"ס דבתוס' לקמן דף י"ח מבואר דלא אמרי' לבוד על דופן טפח. ולכאו' צ"ל דהכא קאי כמ"ד התם דאמרי' לבוד אפי' בטפח ועי' שם.

ע"ע במהרש"א דף י"ז במה שהק' דכאן משמע דאמרי' דאורא מבטל אפי' בפחות מלבוד, והתם ל"מ הכי.

ו') גמ' אמר ר' יהודה וכו' לכל רוח שירצה. לפי ר' סימון דצריך טפח שוחק ופחות מג' להכותל לעיל, א"כ בסוכה העשוי' כמבוי כשהיא סוכה קטנה אין ד' מקומות שיכול לתת הטפח אלא ב' מקומות בלבד, ולשון "לכל רוח שירצה" ל"מ הכי, ואולי כ' לכל רוח שירצה בסוכה גדולה. וא"כ משמע דכאן מיירי גם בסוכה גדולה, ועי' במג"א שמסתפק בזה. (ועי' לקמן שמדברי הראשונים משמע שאף בסוכה גדולה מיירי.) ואם נאמר דהכא בסוכה קטנה בלבד מיירי, אולי משמע דרב יהודה לא ס"ל כר' סימון לעיל, או"ד דאף שאין לו אלא ב' מקומות לתת הטפח מ"מ שייך לשון "לכל רוח שירצה". ואף דלעיל לא כ' אלא להעמידו "כנגד היולא" ואף התם נמי הי' ב' מקומות להעמידו, ול"ע.

בביאור שיטת ר' סימון דעושה לו פס ד'

ז') גמ' ר' סימון וכו' עושה לו פס ד' ומשהו וכו'. כפשוטו ס"ל לר' סימון שצריך שיהי' הב' כהלכתן עריבין, ולא מהני ב' כהלכתן בזו כנגד זו, וע"י פס ד' ה"ה כדופן כהלכתן ממש לכל דיניס. (וכן משמע בשו"ע וע"ע בלשון המשנ"ב.) ולפי"ז יש להכשיר סוכה גם בדופן א' שלס של ז' וא' של ד' ומשהו פחות מג' להדופן השלס, ועוד טפח א' שוחק וסמוך להדופן פחות מג', שהרי מאחר שע"י הפס ד' יש ב' כהלכתן שוב אמרי' דג' אפי' טפח. ול"ל ב' דפנות של ז'. וכן פי' הריטב"א לקמן דף ט"ז ע"ב, וכן משמע גם מתוס' שס וכן כ' הפמ"ג בסי' תר"ל אש"א ה' ע"פ תוס' שס, וכ"כ החזו"א כאן בדעת תוס' שס.

ולפי"ז ק"ק מריהטת הגמ' שמשמע דהא דמכשרי בסוכה העשוי' כמבוי הוא רק משום שיש ב' דפנות שלמות של ז', זו כנגד זו, והרי בלא"ה סגי בסוכה שיש רק דופן א' שלס בלבד וכנ"ל.

ויש לייסב דעי' בריטב"א שכ' דהא דמהני פס ד' הוא אפי' בסוכה גדולה. (וכן מבואר גם משיטת העיטור דס"ל דמהני גם בסוכה גדולה, שהרי בסוכה קטנה ס"ל דל"ל פס ד' אלא א' בלבד, ועי' לקמן.) ועי' במג"א סי' תר"ל ה' שמסתפק בזה וע' במחצה"ש ובפמ"ג שס. ולדעת הריטב"א דאף בסוכה גדולה מיירי, יש לחלק דבסוכה גדולה לא מהני בדופן א' שלס ופס ד' ועוד טפח, והא דמכשרי הסוכה בצירוף של פס ד' ועוד טפח הוא רק בסוכה קטנה שהכל תוך שיעור לבוד, וא"כ הא דצריך ב' דפנות של ז' שלמים הוא להכשיר הסוכה גדולה, אבל בקטנה אה"נ מהני אף בדופן א' שלס בלבד.

וע"ע שס בפמ"ג שמסתפק בדעת הר"ן לקמן דף ט"ז, וכן החזו"א כ' שלדעת הר"ן שס מבואר דלא מהני פס ד' עס שלישית אפי' טפח, ואפי' בסוכה קטנה. ולפי"ז מבואר דהא דקאמרי' הכא דמהני פס ד', אינו כדופן שלס לגמרי ולא מהני להיות הדופן השני "כהלכתן" אלא לענין דהוי עריבן, אבל מ"מ מלבד זה צריך

שיהא ב' דפנות שלמות של ז' כדי להכשיר הסוכה.[4]

הרי שלדעת החזו"א נחלקו הראשונים אם הפס ד' ה"ה הדופן הב' שהוא כהלכתן או שאין הב' דפנות כהלכתן אלא בב' של ז' זו כנגד זו ורק שלענין הא דצריך שיהא הסוכה עריבן ס"ל לר' סימון דסגי בהכי.

ולכאו' פי' הגמ' תלוי בהג"ל שהגמ' מק' מ"ש הכא דצריך ד', ותי' דהתם דאיכא ב' דפנות כהלכתן, (או "עריבן" וכגיר' הרא"ש והרי"ף) ל"ל אלא טפח, וכו', ולפי פשוטו צ"ל בכוונת הגמ' דבמקום שאין לו ב' כהלתכן צריך ד' שעי"ז יש ב' כהלכתן דלעולם צריך ב' כהלכתן דהיינו עריבן, והוא רק ע"י הפס ד' ולא ע"י טפח בלבד. אבל משמעות הגמ' משמע יותר כמו שיל"פ לפי' הר"ן, וכוונת הגמ' דאע"פ דהב' דפנות שלמות ה"ה הב' דפנות זו כנגד זו ובז' טפחים, מ"מ במקום שיש ב' דפנות של ז' עריבן, ל"ל אלא טפח, משא"כ כשהב' דפנות שלמות אינם עריבן דאז צריך ד' ולא סגי בטפח.

בפי' מה דנחלקו הראשונים אם צריך צורת הפתח בפס ד' להנ"ל

ח) וכנר' שיש מקום לתלות בזה מה שנחלקו הראשונים אם בפס ד' צריך צורת הפתח או לא, עי' בראב"ש ובר"ן ובריטב"א וכו' שנחלקו הראשונים בדבר, שיש אומרים שכשס שצריך צורת הפתח בטפח, כמו"כ בפס ד', וי"א שבפס ד' ל"ל. ועי' בריטב"א שפי' של"ל דהרי פס ד' ה"ה דופן שלם לגמרי, ול"ל שוס צורת הפתח וכעי"ז כ' המאירי. ולכאו' יל"פ דאזלי' לשיטתייהו דס"ל דפס ד' הוא הדופן השני כהלכתן, ולכן ה"ה דופן שלם וגמור עי"ז וממילא ל"ל צורת הפתח. אבל עי' בר"ן שנוטה בסו"ד כדעת הרמב"ם דצריך צורת הפתח גם בפס ד', ויל"פ דאזיל בזה לשיטתו שאין הפס ד' כדופן שלם אלא שמהני ע"י הפס ד' לעשותו כב' עריבן, אבל מ"מ כיון שאינו דופן שלם צריך גם צורה"פ. ויש לדחות.

וע"ע בראב"ש שג"כ נוטה של"ל צורת הפתח ויל"פ שהוא לשיטתו דפי' כתוס' לקמן דף ט"ז, וכמו שדייק החזו"א והפמ"ג שמתוס' שס משמע דיש להכשיר הסוכה בדופן א' שלם ופס של ד' ועוד טפח, וכנ"ל. ועי' שם שהראב"ש כ' דיש שפי' דצריך צורת הפתח, ודייקו כן מלשון הגמ' שמשמע שאין חילוק בין פס ד' ובין טפח אלא במה דלטפח צריך שיהא ב' עריבן בלא"ה. הרי דהמקור להצריך צורת הפתח הוא מלשון הגמ' דמשמע כדעת הר"ן דאין הפס ד' כדופן שני כהלכתן לגמרי, ורק לענין הא דצריך עריבן מהני בזה, אבל שיהא גם שלישית אחרת טפח לא מצאנו. אבל שוב כ' הראב"ש שסברא ראשונה (של"ל צורת הפתח) חזקה יותר והוא כהנ"ל דס"ל דכוונת הגמ' הוא דבפס ד' ה"ה הדופן שני כהלכתן, וא"כ ל"ל צורת הפתח בו אלא ב"שלישית" שהוא "אפי' טפח" בלבד.

---

[4] עוד ראיתי בס' אהל תורה להוכיח כדעת החזו"א לפי הר"ן ממש"כ הביאור הגר"א בסי' תר"ל ג' דלא מהני לבוד להי"ב' כהלכתן" וק' מכאן דהב' כהלכתן הוא ע"י פס ד' ולבוד, אבל לפי הר"ן אין הפס ד' הדופן השני "כהלכתן" להכשיר בעוד טפח.

בענין סוכה קטנה עשוי' כמבוי וטפח באמצע

ט') עי' בריטב"א שהק' במה צריך פס ד' בסוכה העשוי' כמבוי ובשלמא בסוכה גדולה צריך ד' אבל בסוכה קטנה בת ז' למה אינו יכול להעמיד טפח באמצע וה"ה פחות מג' לכל דופן ודופן ואמרי' ב' לבודין, ויש לו דופן גמור בין הב' דפנות של ז'.

אכן, דעת העיטור (מובא בס' תורת הראשונים) הוא דהא צריך ד' הוא רק בסוכה גדולה, ואילו בסוכה קטנה ל"ל אלא טפח וכנ"ל.

ועי' במש"כ הריטב"א לישב דשאני הכא דבעי' שיהי' "כשיעור סוכה דעריבן בעי". ול"ע בכוונתו, הרי ע"י לבוד יש דופן דעריבן ג"כ, והרי אף בפס ד' צריך לדינא דלבוד ומ"מ חשוב עריבן עי"ז.

ואולי יש לפרש דס"ל דאף שיש לבוד מב' צדדין, מ"מ צריך שיהא ב' דפנות דעריבן, והיינו שיהי' הדופן שבאמצע מתייחס לא' מן הדפנות באופן שהוי כאילו הוא ב"גאס", ולזה לא מהני ע"י לבוד להדופן השני שכנגדו, ולענין הדופן שכנגדו אף דאמרי' לבוד, אי"ז מועיל ליחס הדופן להדופן הראשון כדי שיהא עריבן. ועדיין צ"ע.

(שו"מ שהריטב"א בדף ט"ז ג"כ עמד בזה, וכ' שס דלא מהני "דבעי' ב' דפנות דעריבן בשכנגדו בחצר פרוץ". וצ"ע.)

ע"ע בר"ן לקמן שס שפי' באו"א דלא מהני בדופן של טפח באמצע משום "דליכא בעומד שיעור רחוי". וצ"ע הרי שיעור רחוי לסוכה הוא בז', וודאי צ"ל לשיעור ז' אלא לשיעור ד' בלבד וכמבואר כאן. וצ"ל דכוונתו דאין בעומד שיעור של ד', והוא שיעור הראוי להיות דופן חשוב בכל מקום. והיינו שכדי שיהא הדפנות עריבן צריך עכ"פ שיהא שיעור דופן חשוב בכל מקום שהוא בד' טפחים.

וגר' שכ"ה כוונת רש"י אצלינו שכ' "עושה פס, דופן גמור של ד' טפחים ומעמידו בפחות מג" וכו', והיינו כהנ"ל שכדי להכשיר ע"י פס ושיהי' חשיבי עריבן עי"ז צריך שיהי' עכ"פ דופן של ד' שהוא שיעור חשוב לדופן בכל מקום, אבל בפחות מזה לא, ואפי' ע"י לבוד.

בענין אם לעולם צריך שיהא הב' דפנות עריבן או רק במקום שהשלישית טפח בלבד

י) גמ' התם דאיכא ב' דפנות כהלכתן וכו'. הנה כפשוטו נחלקו ר"י ור' שימון אם צריך ב' דפנות עריבן או לא, וקי"ל כר' שימון ולעולם צריך שיהא ב' דפנות של הסוכה עריבן. אולם עי' בלשון המאירי שכ' דהא דהקילו בשלישית אפי' טפח היינו כשהב' דפנות עריבן. ומשמע דהא דצריך עריבן הוא רק במקום שהשלישית טפח אבל בדופן שלישית שלם, ל"צ עריבן. וא"כ כשיש ג' דפנות או ד' דפנות של ז' טפחים ל"צ עריבן כלל, ויכול לעשות פתחים בכל זוית וזוית של הסוכה באופן שיש פתח יתירה על ג' ומלבד שיהא עומד מרובה על הפרוץ. וכ"מ גם מלשון הר"ן. וכ"כ הרא"ש בתשו' מיס עמוקים סי' ד'. (וכ"מ מלשון הר"י מלוניל, עי' שס.)

אולם בדעת הר"ן והמאירי לכאו' צריך לדחוק שהרי שניהם כ' להדיא דצריך ליזהר שלא יעשה פתחים בכל זוית שצריך סוכה עריבה, ומבואר דאף בסוכה של ד' דפנות מ"מ צריך שיהא עריבן ולעולם צריך שיהא עריבן.

אכן, בלא"ה ק' דיעוי' במג"א תר"ל ברישׁ דבריו, ומובא במשנ"ב ס"ק ז', שיכול לעשות סוכה של ד' דפנות מקנים פחות פחות מג' טפחים, ול"ל שיהי' עריבן, אבל בסוכה של ג' דפנות לא. הרי דס"ל דשאני סוכה בת ד' דפנות של"ל שיהי' עריבן וכנ"ל וכדעת הרא"ש, ורק בסוכה של ג' טפחים שאס באת להכשיר הסוכה בטפח לדופן צריך שיהא ב' דפנות עריבן. אבל מאידך גם המג"א פסק כדעת הר"ן והמאירי שצריך שלא יהי' פתחים בכל ד' זויות של הסוכה ומבואר דאף בסוכה בת ד' דפנות צריך שיהי' עריבן, ול"ע.

בביאור "ואינה ניתרת אלא בצורת הפתח"

י"א) גמ' אמר רבא ואינה ניתרת אלא בצורת הפתח. עי' רש"י שפי' דהא דקאמר דצריך טפח, היינו ע"י עשיית צורת הפתח וצריך חצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן. והיינו שצריך לעשות הצורת הפתח באופן שהקנים של הצורת הפתח ה"ה בטפח גמור. ויש להסתפק לדעת רש"י אם צריך חצי וחצי או"ד אף בג' רבעי טפח בא' ורבע א' בהשני סגי. ומריהטת רש"י משמע שצריך חצי וחצי ממש, ועי' לקמן במש"כ בביאור דברי תוס' ד"ה ואינה.

והיינו דהי' ק' לרש"י הרי בהלכתא נאמר שלישית אפי' טפח, וא"כ א"א להכשיר בלא טפח, ולכן פי' דההלכתא מתקיים גם בב' חצאי טפח שבצורת הפתח.

ועי' במאירי ובמכתם שהק' לפי' זו, הרי בצורת הפתח דעלמא ל"ל חצי טפח אלא קנה בלבד, וא"כ א"א לפרש שההלכתא הוא להצריך צורת הפתח, שלצורת הפתח אין להצריך חצי טפח בכל צד.[5] וכנר' דסבירא להו דהא דצריך חצי טפח הוא כדי שיהא צורת הפתח ואינו ענין אחר שמלבד מה שצריך צורת הפתח צריך ג"כ שיהא טפח מבין שניהם להיות מוקף במחיצה של טפח, אלא הכל ענין א' שצריך צורת הפתח וצורת הפתח אינה כשרה אלא בטפח, ובזה ק' להו הרי צורת הפתח ל"ל טפח כלל.[6]

אולם בשיטת רש"י נר' שיש לפרש שיש ב' ענינים נפרדים, חדא שצריך שיהא עכ"פ טפח של דופן מבין הב' צדדי הצורת הפתח, וגם צריך שיהא צורת הפתח, והכי גמירי מהלכתא דמלבד הצורך של צורת הפתח שבכל מקום צריך גם טפח, ומקבלה הוא ע"י אפי' ע"י חילוק בין ב' קני הצורת הפתח. (ואולי גם צריך שיהא כל א' מהן חצי ולא פחות וכנ"ל.)[7]

וע"ע ברי"ף שכ' שלפי' קמא לא איכפת לן אם הוא טפח או לא. ועי' בר"ן וברא"ש שהק' שהרי מההלכתא צריך טפח ולעולם צריך טפח, והאיך קאמר דל"ל טפח כלל. ולכן פי' הר"ן דודאי צריך טפח וכוונת הרי"ף הוא דלא איכפת לן אם יש טפח שוחק או רק טפח בינונית, אבל ודאי צריך טפח גם לרבא ורק של"ל טפח שוחק כר' סימון אלא בינונית, וגם מלבד זה צריך צורת הפתח. וברא"ש פי' באו"א דלהרי"ף ל"ל שיהא חצי טפח מכאן וחצי טפח

[5] ואי"ז כקו' תוס' לפנינו, ועי' לקמן במה שפרשנו בדעת תוס'.

[6] ע"ע במאירי שהוסיף להק' דהזכירה הגמ' בפירוש שהטפח הוא להיות בו רוב דופן. וצ"ע בכוונתו והיכן הזכירה בגמ'.

[7] שו"מ שגם הגרי"ז בקונטרסו הק' כקו' המאירי והס' המכתם, ועי' שם מש"כ. אולם כנר' שמרש"י והרא"ש כאן מבואר שלא כדבריו, וצ"ע.

מכאן אלא יכול לעשות כל הטפח או כל הטפח פחות משהו מחד לד, וקנה משהו כנגדו.[8]
אולם עי' במאירי ובר"א מן ההר ובריב"ן שמשמע מדבריהם שיל"פ בדעת הרי"ף שלעולם ל"ל טפח כלל ומה דבהלכתא משמע דבעי' טפח ל"ד, ול"ל אלא צורת הפתח בלבד. (אבל יש לדחות בכוונתם, ועי' שם.)[9]

ע"ע במאירי בסו"ד, וכמו"כ בערוך, שפי' דבאמת אין כאן בגמ' ג' לישנות דרבא אלא ב', דהרי ודאי א"א לפרש שאין ניתרת אלא בצורת הפתח כפשוטו, שהרי א"כ ל"ל טפח ומהלכתא בעי' טפח, וא"כ מוכח או כלישנא ב' או כלישנא ג', ול"ל דלישנא קמא אינה לישנא בפנ"ע אלא או כלישנא ב' או כלישנא ג', והב' לישנות אחרונות באים לפרש כוונת רבא שאמר "אינה ניתרת אלא בצורת הפתח.

עוד בענין הנ"ל ובביאור כוונת תוס' דבעי' טפח משום שהחמירו דבעי' מחיצות ניכרות

י"ב) תוס' ד"ה ואינה ניתרת וכו'. בסו"ד גבי סוכה החמירו דבעי' מחיצות ניכרות. כפשוטו משמע מתוס' דהטעם שהחמירו הוא משום דבסוכה בעי' מחיצות ניכרות. אבל עי' בר"פ ובתוס' הרא"ש שפי' דבסוכה החמירו משום שהוא מדאו', משא"כ בעירובין שאינה אלא מדרבנן. וק' דהו"ל לתוס' לפרש כן ולמה צריך לפרש משום דבעי' מחיצות ניכרות.[10]
ולכן נר' שאף תוס' ס"ל כהר"פ והתוס' הרא"ש והחמירו משום שהוא מדאו', ואין כוונת תוס' דהחמירו משום דבעי' מחיצות ניכרות אלא משום שהוא מדאו', וכיון שהוא מדאו' החמירו להצריך שיהי' המחיצות ניכרות ע"י שיש חצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן, וה"ה מחיצות הניכרות במקצת.
ולפי"ז נר' דלפי תוס' לא סגי בג' רבעי טפח מצד א' ורבע טפח מצד שני, אלא צריך שיהא כל א' מהן חצי טפח ממש, דבלא"ה אין המחיצות ניכרות כ"כ, והחמירו להצריך "מחיצות ניכרות".
ובזה נר' ליישב מה שהק' הערוך לנר שהרי הא דצריך טפח הוא מהלכתא, ושלישית אפי' טפח, אבל טפח מיהא בעי, והוא ע"י ב' חצאי טפח מכאן ומכאן. והאיך קאמר תוס' והרא"ש והר"פ דהא דצריך חצי טפח מכאן ומכאן אינה אלא משום ש"החמירו" בלבד.
ונר' לפרש דודאי צריך טפח, אלא דס"ל לתוס' דכיון דצורת הפתח הוא, אין להצריך חצי טפח מכאן וחצי מכאן, אלא אפי' בטפח מצד א', וקנה משהו בצד שני סגי, ובזה הק' למה צריך חצי טפח מכאן וחצי מכאן, ותי' דהוא מחומרא

---

[8] ויש להסתפק לדעתו אם יש לצרף הב' קנים של הצורת הפתח לשיעור טפח, והרי ברש"י מבואר שיש לצרפם, אבל להר"ן נר' דודאי אין לצרפם וצריך טפח בינונית במקום א', ולהרא"ש בדעת הרי"ף יש להסתפק בזה.

[9] ואם נאמר כן, נר' שמדאו' שלישית אפי' במשהו, ויתכן שלפי"ז אף להחולקים על רבא דס"ל דצריך טפח אי"ז אלא מדרבנן, ולרבא כיון שצריך צורת הפתח, אף מדרבנן ל"צ טפח. ואולי כן משמע מרש"י שכ' בסו"ד ד"זהו טפח שאמרו חכמים" ומשמע דדין טפח הוא מדרבנן, וצ"ע. וע"ע במש"כ ליישב לשון רש"י לקמן באות י"ב באו"א.

[10] עו"ק הרי הא דבעי' מחיצות ניכרות הוא לאפוקי מחיצות של גו"א וכדומה, ושאינם מחיצות במציאות, אבל הכא המחיצה ניכרת הוא טפי, ואין הצורך שיהי' מחיצות ניכרות טעם להצריך חצי טפח מכאן ומכאן, ויש לדחות. וע"ע לעיל בביאור הא דצריך מחיצות ניכרות, ויש להאריך.

והחמירו בדין סוכה יותר מבעירובין משום שסוכה מדאו', והחמירו להצריך ג' קנים של חצי חצי טפח, וכדי שיהא ניכרות וכנ"ל.[11]
ואולי לפי"ז יל"פ גם לשון רש"י שכ' בסו"ד ש"זהו טפח שאמרו חכמים", ול"ע הרי הטפח הוא מהלכתא, ולא מחכמים[12]. (וכ"כ רש"י בדף י"ט ע"א.) ולהנ"ל אולי כוונת רש"י לפרש דהא דצריך חצי טפח מכל צד ולא סגי בטפח מדין שני הקנים הוא רק מדרבנן וכנ"ל, וה"ה צורת הטפח "שאמרו חכמים". (וגר' דדוחק הוא בדברי רש"י, ול"ע.)

בביאור לישנא ב' "וניתרת נמי בצורת הפתח"

י"ג) גמ' וניתרת נמי בצורת הפתח. עי' ברא"ש שפי' דהוא מכ"ש שאם יש להכשיר הדופן שלישית בטפח, כ"ש שיש להכשיר בצורת הפתח שהוא דופן יותר מטפח בכל מקום.[13]
ול"ע קצת האיך ילפי' מהלכתא, ול"ל דגילוי בעלמא הוא.[14] והיינו שלפי' זו ל"ל דהא דילפי' מהלכתא דשלישית אפי' טפח, אינו כהלכתא בלא טעמא אלא שע"י הטפח ה"ה כדופן עכ"פ במקצת, ולכן יש ללמוד מיני' מכ"ש דאף צורת הפתח כדופן להכשיר הסוכה, אבל אם נאמר שהטפח אינו דופן כלל אלא מהלכתא צריך לי', ודאי אין ללמוד צורת הפתח מיני'.

ועי' ברש"י שפי' ש"משמע דטפח ששנינו היינו כדפי' ר' סימון לעיל עושה סתימה טפח וכו'. ול"ע מנ"ל לרש"י לפרש דקאי כאן כדעת ר' סימון דלעיל, ודלמא אף אליבא דרב ור"כ לעיל נמי יש להכשיר בצורת הפתח מכ"ש.
וגר' דס"ל לרש"י דבשלמא לר' סימון מוכח דהא דמכשרי' הטפח מהלכתא הוא רק באופן דחשיבי כדופן שלכן צריך שיהי' פחות מג' להדופן כדי שיהא כדופן של ד' שהוא חשובה בכל מקום. אבל לרב דצריך כנגד היונא ולר"כ ברא"ש תור (בין לפי' המהרש"א ברש"י ובין לפי' המהר"ם ברש"י עי' לעיל) יל"פ דהא דצריך טפח אינו כדי שיהא כדופן גמור, אלא דכ"ה ההלכתא דצריך טפח מלבד הב' דפנות כהלכתן. וא"כ אין להוכיח מיני' מכ"ש דאף צורת הפתח מועיל. וא"כ מוכח מהאי לישנא דקאי כאן אליבא דר' סימון בלבד.

י"ד) גמ' דקא עביד טפח שוחק וקא עביד וכו'. כפשוטו הא דהצריכו טפח שוחק הוא רק משום שסוכתו לא הי' אלא של ג' דפנות, ולא של ד', ול"ע במה שכ' הפוסקים שלכתחילה צריך ד' דפנות בסוכתו, וכמשמעות תוס' בר"ה דף כ"ח שבזה הוי דירה טפי, וכ"כ השל"ה משום זה אלי ואנוהו וא"כ הו"ל לר"כ לעשות ד' דפנות לסוכתו, ושוב אין חשש במה

---

[11] ע"ע במה שפי' הגרי"ז בקונטרס סוכה תו"ד, ומה שנר' לענ"ד כתבתי. שו"ר שבס' חידושים וביאורים פי' כוונת תוס' כדברינו.
[12] ועי' בתוס' ריש ע"ב שהוכיח כן מהגמ' בנדה, וע"ע בביה"ל סי' תקפ"ו. ואולי יש לדחות דאף רש"י ס"ל כההו"א של תוס' והטפח מדרבנן וצ"ע.
[13] ועי' במש"כ רש"י שלפי"ז ל"צ שיהי' הב' קנים חצי טפח אלא משהו, שההלכתא הוא להכשיר בטפח א' שלם, וילפי' מיני' גם לצורת הפתח, אבל ל"צ בצורת הפתח טפח כלל, ורק ללישנ"ק שצריך לפרש שההלכתא נאמר על הצורת הפתח צריך שיהא בין ב' הקנים טפח כדי לקיים ההלכתא ד"אפי' טפח" ולא פחות מטפח.
[14] ע"ע בחי' מרן רי"ז על מס' סוכה שנתקשה בזה תו"ד, ועי' שם מש"כ באו"א אולם מדברי הרא"ש שכ' דילפי' מ"כ"ש" לכאו' מבואר שלא כפירושו שם.

שעשה בלא טפח שוחק. ואולי לא הי' יכול לעשות ד' דפנות מחמת עניותו, וכדאיתא דאמר רב לר' כהנא פשוט נבלתא בשוקא ולא תאמר כהנא אנא וגברא רבה אנא. או"ד הא דעשה ר"כ הי' לדופן הד' ואף לכתחילה סגי בד' אפי' טפח וכדינו. או"ד הא דצריך ד' דפנות לכתחילה נתקיים אף בדופן הפסול וכגון בדופן תחת האילן וכו' ול"ל להא אלא שיהא מוקף מחיצות מכל צד, אבל להכשרו של סוכה עדיין הי' צריך הטפח שוחק. וצ"ע.

ט"ו) שם. דקעביד טפח שוחק. עי' בהג' הגר"א שיש שאינם גורסים שוחק, אבל כלישנא דידן דגרסי' לי' איתא בכמה ראשונים, ומשמע מיני' דאף לר"כ דקאמר לעיל דמעמידו בראש תור, מ"מ הי' עושה טפח שוחק וכר' סימון וצ"ע.

וצ"ל או כדעת הראשונים דהא דקאמר ר"כ לעיל אינו כנגד ר' סימון אלא ר' סימון קאי גם בשיטתו של רב או ר"כ וכמו שפי' הרמב"ן לעיל. או"ד דאף שלר"כ סגי בראש תור מ"מ גם יכול לעשות כדר' סימון וזה עדיף טפי.

שו"ר שהתל' הרמב"ן עמד בזה, וכ' מתו"כ דמוכח דהא דקאמר ר"כ להעמידו בראש תור, אינו משום דס"ל הכי אלא דהק' לרב דכן ראוי לעשות יותר מלהעמידו כנגד היונא, אבל לפי האמת לא ס"ל הכי אלא דמעמידו כנגד היונא וכרב. אבל עדיין צ"ל דרב דקאמר כנגד היונא אינה כנגד מה שאמר ר' סימון לעשות טפח שוחק ופחות מג' וכנ"ל, וכעי"ז כ' גם העיטור.

והנה, יש להק' במה דאשכחי' ר' אשי לר"כ שהרי ר"כ הי' מתלמידי רב וכמבואר בסוגין, ור' אשי הי' בסוף זמן הגמרא ומסדרו, ואולי צ"ל דר' אשי כאן הוא ר' אשי אחר וקדוש ובדורו של ר"כ הי'. אבל מ"מ ק' במה ששאל מר"כ במה דלא ס"ל כהתיא דרבא והרי רבא הי' אחר שנותיו של ר"כ, והאיך שאל מיני' במה דלא ס"ל כרבא. ואולי צ"ל דלא שאל מיני' במה דלא ס"ל כרבא, אלא שהי' כעין מימרא דרבא גם קודם זמנו ובזה שאלו.[15]

ואולי יש מקום לפרש דר' כהנא דהכא אינו ר"כ דלעיל, ואולי אין רחוק לפרש שהי' אמורא שנקרא "ר' כהנא" ע"ש הכהונה ואף אם לא הי' שמו כהנא, ואף שפי' תוס' בכמה מקומות שלא הי' ר"כ כהן, מ"מ יל"פ דהכא לא הי' שמו ר"כ אלא שהי' כהן, או"ד שגם שמו הי' כהנא, ור' כהנא אחר הי'. שו"מ שכ"ה בתוס' חולין דף קל"ב שהי' שני ר' כהנא וא' מהן כהן הי' ואילו ר"כ תלמידו של רב לא הי' כהן, וא"כ יל"פ דגם הכא אשכחי' ר' אשי לר' כהנא בתראה שהי' כהן[16]. אולם מדברי התל' הרמב"ן והעיטור מבואר דס"ל דר' כהנא דהכא ה"ה ר' כהנא דלעיל.

ט"ז) רש"י ד"ה וצריכא נמי וכו'. וקנה בזוית שבנגדו וקנה שעל גביהם וכו'. ע"ע בר"א מן ההר ובמאירי שהביאו פי' אחר שהצורת הפתח הוא בין הטפח ובין הדופן

[15] עי' במש"כ באגרת ר"ש גאון שאפי' הויות דאביי ורבא הי' מבואר להתנאים, וכדמוכח מהא דאיתא דריב"ז הי' יודע אפי' בהויות דאביי ורבא.

[16] שו"מ באגרת ר' שרירא גאון עמ' ק"ו שהי' אמורא בשם "ר' כהנא" שמלך אחר ר' זביד ור' דימי ורפרם, וקודם ר' אחא ברי' דרבא. ובלא"ה הרי הי' כמה ר' כהנא וכמבואר בעירובין דף ח' ע"ב ועי' שם שרבא אמר לא' מהן "אמינא טעמא דידי ואמינא טעמא דידהו", וודאי לא הי' ר"כ תלמידו דרב, ועי' שם.

השלם, או בין הטפח ובין הדופן כנגדו באלכסון.
ע"ע במה שמובא בפוסקים לענין שיעור הצורת הפתח ואם צריך ד' מן הטפח עד הקנה שבזוית או"ל סגי בג' בלבד, וע"ע בחזו"א שהאריך בזה.
וע"ע סס שהאריך במה שצריך שיהא הצורת הפתח כל משך סוכתו ומשמע דאין להכשיר חוץ ממקום הקנה שבזוית אף מדין פסל היוצא.
וע"ע בענין אם להכשיר כל משך הסוכה עד קצה הכותל שכנגדו או רק עד סוף הצורת הפתח בלבד, עי' בשעה"צ סי' תר"ל ב' במש"כ בשם הלבוש להחמיר ותמה עליו שם ע"פ מה דאיתא בסי' תרל"א ס"ז דכל הסוכה כשרה מדין פסל היוצא וכנ"ל. ועי' שם במשנ"ב.

<u>ע"כ בענין אותו טפח היכן מעמידו</u>

<u>בענין מיגו דהוי דופן לענין סוכה</u>

בביאור "מיגו דהוי דופן לענין סוכה" וכו'

י"ז) גמ' מיגו דהויא דופן וכו'. מבואר מלשון הגמ' דאף השלישית "הויא דופן" ולא אמרי' שההלכתא מחדש לנו לגרע משיעור דפנות ושלא צריך אלא ב' דפנות בלבד. אלא אף השלישית "הוי דופן" לענין סוכה. אולם עדיין יש לעי' אם ההלכתא מחדש שאף דופן של טפח ה"ה כדופן לענין סוכה, או"ד דההלכתא לראות הטפח כאילו הוא דופן מלא עד הדופן שכנגדו. ועי' בר"פ לעיל בדף ד' ע"ב דלר' יעקב דדיומדין אפי' טפח מהני לסוכה, יל"פי' לי' מ"שלישית אפי' טפח" דאף דופן של טפח חשוב דופן, ומשמע דאין לחדש דרואין כאילו יש דופן מלא אלא דאף בטפח ה"ה כדופן. ומ"מ יל"ע אם בזה גופא פליגי ר' יעקב ורבנן דהתם. וע"ע בלשון רש"י כאן דהוי "דופן שלימה" לענין סוכה, ומשמע יותר דאף טפח ה"ה כדופן שלימה, וכ"פ הקה"י בסי' ג', אבל יש לדחות. וע"ע לעיל בדף ו' ע"ב אות י"ד במש"כ בזה.

והנה, יש להק' בדמיון של הגמ' ובמה דהוי דופן לענין שבת משום דהוי דופן לענין סוכה, דהרי הא דבעי דופן בסוכה הוא מגזה"כ ובעי ג' דפנות או עכ"פ ב' וטפח, אבל ברה"י לענין שבת לפי פשוטו ל"צ מחיצות אלא שיהא המקום מוגנע ומוגדר שאין בני רה"ר באים שם, ולכמה ראשונים אף בלא מחיצות כלל יש רה"י וכגון ע"ג תל גבו' י', ואפי' בלא דינא דגו"א וכו'. ומבואר דל"צ מחיצות כלל אלא מקום מוגדר ומוגנע. וא"כ אף אם ע"י הטפח הוי כדופן לענין סוכה מנ"ל לדמות ולומר שכמו"כ לענין שבת חשוב מקום מוגנע.
ויל"פ דאע"פ דל"צ מחיצות לרה"י, מ"מ ע"י מחיצות חשוב המקום כמוקף ומוגדר מחולה לו, ולכן במקום שיש דופן לענין סוכה הרי יש דופן גם לענין שבת, ועי"ז חשוב מוגדר.
אכן, כנר' שהדמיון תלוי בהנ"ל, ובשלמא אם נאמר שמההלכתא שמעי' שאף טפח ה"ה כדופן שלם לכל מילי, א"כ אנו רואין הטפח כדופן שלם, וממילא גם המקום "מוגדר" עי"ז. אבל אם נאמר שלענין סוכה סגי בדופן של טפח, ול"צ דופן שלם, א"כ ק' בדמיון של הגמ' מסוכה לשבת ואע"פ שלענין סוכה צריך דופן מגזה"כ סגי בג' אפי' טפח, מ"מ דלמא לענין שבת שצריך מקום מוגנע ומוגדר

מסביבותיו או מבני רה"ר, לא סגי בדופן של טפח שאף דחשוב "דופן" מ"מ אין דופן זה מועיל להגדיר המקום שבתוכו ולעשותו מקום מוגנע וחלוק מחולה לו.

ואולי יש לדחות דאע"פ דאין המקום מוגדר עי"ז, מ"מ מסור לחז"ל לקבוע שכל דבר דחשיבי מחילה מועיל לעשות רה"י כיון שכרגיל ע"י מחילות יש מקום מוגנע, וממילא בכל מקום שיש תורת דופן ומחילה ה"ה רה"י עי"ז אף שלפי האמת אין המקום מוגנע כלל. ול"ע.

וגר' שיש לפרש באו"א, ומש"כ הגמ' דחשוב דופן לענין סוכה, אין פירושו דאמרי' המיגו לענין מה שיש בטפח "תורת דופן". אלא שהבינו חז"ל לדבר פשוט דהא דצריך דפנות לסוכה נמי אינה כמלתא בלא טעמא, אלא שע"י הדפנות חשוב המקום מוגנע ומוגדר. ואף שאין הגדריס של המקום וההקפה בסוכה שוה להלכות רה"י לענין שבת (וכגון בתל גבו' י' דאף לולי דינא דגו"א לכמה ראשונים ה"ה רה"י, ולענין סוכה בעי דפנות ומחילות ניכרות וכו') מ"מ עיקר יסוד ותועלת של המחילות בסוכה שוה להתועלת של המחילות לענין שבת דהיינו להקיף איזה מקום ולהחשיבו כמקום המוגנע ומוגדר ומוקף מסביבותיו וממה שחולה לו. ולכן אמרי' דמיגו דהוי מקום מוקף ומוגדר לענין סוכה, כמו"כ לענין שבת.

הרי שיש להסתפק בדמיון הגמ' מסוכה לשבת, ואם המיגו הוא על הדופן לחודי', ואמרי' דמיגו דחשוב דופן לענין סוכה, ה"ה דהוי דופן לענין שבת, והיינו כעין סברת "אחשבי", ואף הל' רה"י דשבת תלוי במה שיש חשיבות של דופן ותורת דופן, או"ד דדמיון הגמ' אינה על חשיבות של הדופן אלא שאנו מדמין שכשס שהמקום מוגנע וכשר לסוכה ע"י הדפנות, ואף דפשיטא דצריך מקום מוקף ומוגדר, כמו"כ לענין שבת ה"ה כרה"י.

במה שמבואר מהראשונים שנחלקו בהנ"ל ממה שכ' לפרש הצורך של המיגו אף במקום שיש צורת הפתח

י"ח) ונר' שנחלקו הראשונים בהנ"ל, דיעוי' במה שהק' הראשונים בהא דאמרי' וכן לענין שבת, דהרי לעיל קי"ל כליש"ב דרבא דבעי' צורת הפתח עם הטפח, וא"כ הרי לענין שבת יש ג' מחילות שלמות שהרי הצורת הפתח ה"ה דופן שלם לענין שבת, ורק בסוכה לא סגי בלא טפח, ולמה צריך המיגו כדי שיהא רה"י, והלא בלא מיגו יש לזה"פ וכג' דפנות שלמות לענין שבת.

אולם נר' שיש ב' דרכים בקושיית הראשונים. עי' בר"ן שכ' שע"י הלה"פ יש ג' מחילות ולענין שבת ל"ל אלא ג' מחילות מדאו'. ומבואר מקושייתו דאילו הי' צריך ד' מחילות כדי לעשות רה"י מדאו', לא הוה ק' לי'. והיינו משום דאס צריך ד' מחילות לרה"י והכא בסוכות סגי בג' כהלכתן וג' אפי' טפח, ודאי צריך המיגו כדי להכשיר הסוכה שהרי אף אס יש לה"פ בדופן ג', מ"מ אין לו דופן ד' כלל, וצריך המיגו כדי לעשות רה"י אף בלא ד' מחילות.

הרי מבואר מדברי הר"ן דהא דאמרי' מיגו דהוי דופן לענין סוכה הוי דופן לענין שבת, אינו שיהא הדופן ג' של טפח כדופן שלם, דמ"מ אין לו אלא ג' דפנות, ואף אס לסוכה סגי, מ"מ לשבת לא סגי. אלא דאמרי' דכשס שהמקום מוגדר ומוגנע לענין סוכה, כמו"כ לענין שבת ואף חשוב רה"י עי"ז. והא דק' לי'

ממה שיש לה"פ הוא רק משום דל"ל לרה"י אלא ג' מחיצות בלבד, וא"כ ק' דהרי יש ג' מחיצות ע"י הלה"פ ול"ל המיגו.

(ולבסוף תי' דמ"מ מדרבנן בעי' ד' מחיצות לרה"י, ומדרבנן בעי' המיגו. ואף מזה מבואר לפי פשוטו כהג"ל דאף שלסוכה אין דופן ד' כלל, מ"מ ע"י המיגו חשוב כמקום שיש בו ד' מחיצות לענין שבת, והיינו כהג"ל דאין המיגו להחשיב הדופן כדופן בלבד, אלא שיהא המקום מוגדר ומוקף כראוי כדי שיהא רה"י אף מדרבנן. אבל בתירוצו של הר"ן יש לדחות שכוונתו למש"כ הריטב"א וכמו שנבאר לקמן בעזה"י.[17])

וכמו"כ נר' בדעת רש"י שפי' דצריך ג' מחיצות לשבת והיינו מדאו', ומ"מ ס"ל דמותר לסמוך על המחיצות של סוכה כשהם ב' כהלכתן וג' אפי' טפח, ואפי' מדרבנן מותר לטלטל, והיינו משום שאע"פ שאין לו מחיצה בא' מן הרוחות, ומדרבנן צריך ד' מחיצות, מ"מ אמרי' מיגו לעשותו כרה"י גם מדרבנן ומשום דחשוב מוקף ומוגדר לענין סוכה ה"ה מוקף גם לענין שבת וכנ"ל. (אולם עי' בפנ"י שפי' בדעת רש"י באו"א.)

אבל בפי' המאירי מבואר להק' באו"א, דקושייתו הוא בדרך ממ"נ, דאם המיגו לעשות רה"י מדאו', הרי בלא מיגו יש רה"י מדאו' ע"י הלה"פ. ואם נאמר דמ"מ צריך מיגו לעשות רה"י אפי' מדרבנן דצריך ד' מחיצות מדרבנן, הרי אין המיגו מועיל לעשות רה"י מדרבנן, שהרי לזה צריך ד' מחיצות ואין המיגו אלא דהוי' דופן ולא שיהא כמקום שיש בו ד' מחיצות.

וכעי"ז איתא בס' ההשלמה דהא דאמרי' מיגו לשבת, אי"ז אלא מדאו', אבל מדרבנן לא סגי בשלישית אפי' טפח, דמ"מ מדרבנן בעי' ד' מחיצות וליכא. הרי דס"ל להמאירי בקושייתו, וכן להההשלמה, דהא דאמרי' מיגו הוא להחשיב הדופן ושיהא תורת דופן לענין שבת, וממילא הוי רה"י ע"י מה שיש דופן, אבל שיהא כמקום המוגנע ומוגדר כראוי לענין שבת ממיגו דסוכה, לא אמרי'.

ועי' בסו"ד המאירי שחזר ופי' דאפי' מדרבנן מהני והא דאמרי' דופן הסוכה ל"ד אלא שכשס שהסוכה כשרה כמו"כ לענין שבת הוי רה"י. וכפשוטו המאירי חוזר ומפרש ענין המיגו כמו שמבואר מקו' הר"ן וכנ"ל. אבל דעת ההשלמה אף למסקנא ה"ה כהקו' של המאירי וכנ"ל.[18]

עוד בענין הנ"ל, ובדעת הרמב"ם

י"ט) והנה, דעת הרמב"ם בהל' שבת פי"ז ה"ב וה"ט דצריך ד' מחיצות מדאו' לרה"י לשבת, וכמו"כ מבואר בר"פ לעיל דף ד' ע"ב. (ועי' שם במג"מ שמבואר מהשגת הראב"ד דס"ל שאף הרמב"ם מודה דצריך רק ג' וכדעת רש"י והר"ן אצליו, וכ"ה שיטת הרשב"א ותוס' ועוד וכמבואר במג"מ שם. אבל המג"מ מוכיח שלהרמב"ם צריך ד' מחיצות מדאו' כדי שיהא רה"י.) ולפי

[17] וכמו"כ נר' מוכח מדברי הרא"ש שפי' בהא שהשמיט הרי"ף הלכה זו, משום דמדאו' ל"צ אלא ג' ויש צה"פ להשלים שיעור ג', ומלתא דפשיטא דאמרי' מיגו בכה"ג. והיינו דפשיטא לומר מיגו במקום של"צ ד' מחיצות אלא מדרבנן, והיינו דאמרי' מיגו לעשות רה"י אפי' מדרבנן, ולא אמרי' שאין המיגו מהני לעשות דופן ד'. וע"ע לקמן במש"כ בדעת הרא"ש.

[18] ע"ע במש"כ הדברי נחמי' מובא בילקו"מ, ומבואר דס"ל לדבר פשוט כהבנת ההשלמה וכנ"ל.

הרמב"ם לכאו' ל"ל דהא דאמרי' "וכן לענין שבת" היינו שאע"פ שלשבת צריך ד' מחיצות, הכא שאני ול"ל אלא ב' כהלכתן וג' אפי' טפח ומיגו דהוי סוכה כשרה, כמו"כ הוי רה"י. וא"כ מוכח מהרמב"ם ג"כ דס"ל כדעת הר"ן ושלא כמבואר מההשלמה ומקו' המאירי דהא דאמרי' מיגו הוא רק כדי שיהא בדופן שלישי תורת דופן, דא"כ עדיין חסר דופן הרביעית וכנ"ל. אלא ל"ל דאמרי' מיגו להרמב"ם אף לענין שיהא חשוב כמקום המוגדר בד' מחיצות, שע"י המיגו אמרי' דהמקום חשוב מוגדר כראוי אף לענין שבת, ואף שכרגיל צריך ד' מחיצות הכא שאני ול"ל אלא ג' והג' ל"ל אלא טפח.

אבל ק' שהרי הרמב"ם השמיט ההלכה דרבא ד"וכן לענין שבת". (וכן הרי"ף השמיטו, ועי' לקמן במש"כ.) ועי' בר"א מן ההר ובהשלמה שפי' בדעתו דכיון דמדאו' סגי בלה"פ ול"ל טפח, וקי"ל כרבא לעיל דצריך לה"פ, ממילא אין המיגו נוגע דלדינא ל"ל לי' דבלא"ה יש בו ג' מחיצות. אבל לכאו' א"א לפרש כן אלא אם נאמר דל"ל ד' מחיצות מדאו', אבל להנ"ל הק"ל שהרי להרמב"ם ודאי צריך המיגו כדי שיהא רה"י לענין שבת אף שכרגיל צריך ד' מחיצות לרה"י. וצ"ע.

ואולי יש לפרש בדעת הרמב"ם באו"א, ובאמת ס"ל כדעת ההשלמה וא"א לעשות כאילו יש דופן ד' לענין שבת ע"י המיגו, ורק לשו' דופן אמרי' מיגו. ואף שבשבת צריך ד' מחיצות מדאו', ס"ל להרמב"ם דכאן "וכן לענין שבת" מיירי כשיש לו ג' מחיצות שלמות וא' של טפח, ובכה"ג ס"ל להרמב"ם ד"וכן לענין שבת" דהטפח כדופן לענין שבת, ולהשליס מין ד' דפנות אמרי' מיגו. ולכן השמיט הרמב"ם הלכה זו משום דקי"ל דצריך לה"פ עם הטפח ובלא הלה"פ אין הטפח מספיק לדופן גם לענין סוכה, וכיון דקי"ל דצריך לה"פ ולשבת הוי כדופן גמור ע"י הלה"פ שוב אין נפ"מ במה דאמרי' מיגו וכמו שפי' ההשלמה והר"א מן ההר.

(אבל לפי"ז מבואר דאף במקום של"ל הטפח להיות דופן וכגון בסוכה שבלא"ה יש ג' דפנות, מ"מ אמרי' מיגו, ולא אמרי' שאין שייך המיגו אלא במקום שהטפח מועיל להכשיר הסוכה בפועל[19]. וכנר' שנחלקו הראשונים בזה, עי' בריטב"א בסיכך ע"ג הלחי, ואם מיירי רק בלחי שבמבוי או אף בהה"ר וכנר' דהריטב"א מסופק בזה. ע"ע בראש"ש בשם הראבי"ה בפסי בירחות לקמן בסמוך לענין אם אמרי' מיגו בפסי בירחות בהה"ר בלבד או בכל מקום. ועי' לקמן בדף ז' ע"ב אות ה' בדעות הראשונים בענין אם צריך שיהא המיגו מתיר בפועל או לא.)

וע"ע לקמן במש"כ באות מ-ב' בדעת הר"פ.

בדעת הריטב"א בהנ"ל

כ') והנה, נר' יש להריטב"א הבנה אחרת בהמיגו מסוכה לשבת, ועי' שם שהק' כקו' הר"ן והמאירי הנ"ל דכיון דהכא ממ"ג יש לה"פ ל"ל להמיגו, ומסיק דהמיגו הוא רק

[19] ובדוחק יל"פ דאף דופן ד' צריך לסוכה לכתחילה וכמו שכ' הפוסקים דעדיף שיהא ד' דפנות לסוכתו, אבל כפשוטו אי"ז מספיק אם צריך שיהא היתר בפועל ע"י הטפח.

עוד יש לדחות באו"א דמיירי באופן שיש לו ד' דפנות לשבת אבל רק ג' לסוכה, וכגון אם א' מן הדפנות למעלה מכ', שאינו דופן לסוכה, ומ"מ רחוק לפרש שהרמב"ם יפרש דברי הגמ' בכה"ג בלבד.

מדרבנן בלבד, ומבואר מדבריו דלא מהני המיגו מדאו' כלל, ובמקום דמדאו' אינה רה"י לא אמרי' מיגו כדי שיהא רה"י. והא דאמרי' מיגו דהוי דופן לענין סוכה וכו', היינו רק במקום דמדאו' הוי רה"י, ומדרבנן החמירו, דאמרי' "אוקמו' אדאו'". והיינו דענין המיגו אינה סברא דאו' להחשיב הטפח כדופן לענין שבת, או שיהא המקום חשוב מוגדר לענין שבת מיגו דהוי מוגדר ומוקף לענין סוכה. אלא דבמקום שהחמירו חז"ל ברה"י דשבת לתת לו דין כרמלית מדרבנן, מ"מ אם המקום כשר לסוכה, לא רצו לחלק בין דין סוכה ושבת מדרבנן, ולכן השוה מדותיהן ולא החמירו מדרבנן לענין שבת, אלא אוקמו' אדאו' דהוי רה"י כמו דהמקום כשר לענין סוכה. וכמו"כ הביא הר"ן תו"ד שיש שמפרשים כן, ודחה הר"ן שם דודאי אמרי' מיגו אפי' מדאו'. וע"ע לקמן במש"כ בדברי הר"ן והריטב"א ובמה שהק' דנימא מיגו דלא הוי דופן לענין שבת אינו דופן גם לענין סוכה.[20]

בענין המיגו דהוי דופן לענין שבת הוי דופן לסוכה לפירושים הנ"ל

ב"א) והנה, כ"ז הוא במיגו מסוכה לשבת. אבל עדיין יש לעי' בהמיגו משבת לסוכה דמיגו דהלחי הוי' מחילה לענין שבת הוי מחילה לענין סוכה. והתס יש להק' להיפך, שהרי בשבת ל"ל מחילה כלל, אלא שע"י המחילה המקום מוגדר כראוי, אבל מ"מ יתכן לפרש שלענין שיהא המקום מוגדר ומוקף הוי "מחילה", פי' דסגי בהכי להגדיר המקום, ולמנוע הרבים וכו', אבל מ"מ שיהא עליו תורת דופן לסוכה שצריך דופן מגזה"כ, זה לא שמעי'. (שו"מ שהעמק ברכה בסי' מ' נתקשה בזה והניחו בצ"ע.)

ולכאו' יש לתלות בהצדדים המבוארים בראשונים הנ"ל. לדעת הר"ן (והמאירי בתירוצו) דס"ל דהא דאמרי' מיגו אינו רק לענין שיהא כדופן, אלא דכשם שלענין סוכה הוי מקום מוגדר ומוקף כמו"כ לענין שבת, נר' שכמו"כ יל"פ ג"כ להיפך, ומיגו דהוי דופן לשבת, פי' שהוא מקום מוקף ומוגנע כראוי לענין שבת ע"י הלחי, כמו"כ הוי מקום מוגנע גם לסוכה. ואף אם לסוכה צריך דפנות מקראי, מ"מ מובן לחז"ל שענינו להגדיר המקום ואמרי' מיגו וכנ"ל. אבל אם נאמר כמבואר בהשלמה ומקו' המאירי, הק"ל, שהרי כשם שאין להחשיבו כמוגדר מכל צדדיו ע"י המיגו אלא שיהא בו תורת דופן בלבד, כמו"כ אין לדמות הא דחשוב "דופן" לשבת לסוכה שהרי בשבת ל"ל דופן כלל אלא שיהא מוגנע.

אולם נר' שעדיין יש לישב דהא דמהני לחי לשבת, אי"ז משום שנר' לנו כמוגדר עי"ז, אלא דס"ל לחז"ל שבמקום שיש דופן ה"ה מקום מוגדר לענין שבת ולרה"י, והא דחשוב רה"י הוא רק משום שיש בהלחי תורת דופן ומחילה דבלא"ה ודאי אינו כמקום מוגדר ע"י לחי שאף טפח אין בו. וא"כ אמרי' מיגו דהוי דופן לענין שבת, ה"ה דהוי דופן לענין סוכה.

ולהריטב"א קו' מעיקרא ליתא שאין ענין המיגו אלא להשוות הדינים מדרבנן וכנ"ל.

[20] ויש לעורר שהריטב"א לשיטתו פי' גם המיגו לקמן בסיכך ע"ג מבוי בדרבנן בלבד, ומדאו' ל"צ המיגו, והוא לשיטתו דלא אמרי' מיגו אלא בדין דרבנן וכנ"ל.

עוד בענין הנ"ל וביישוב קו' הפור"י והאג"מ

כ"ב) ע"ע בהג' הפור"י שהביא מה שהק' הר"ן והריטב"א דיימא איפכא, ומיגו דלא הוי דופן לענין שבת לא הוי דופן לענין סוכה, ולמה הקילו לומר דהוי דופן בשניהם. והק' הפור"י עליו שהרי לא מצאני בשום מקום שטפח לא הוי דופן לענין שבת, אלא מצאנו שטפח הוי דופן לענין סוכה, ובכה"ג אין להשוות שניהם ולומר ששניהם אינם כדופן.

וע"ע במה שהק' בתשו' אג"מ דאם ענין המיגו הוא להחשיב הדופן כדופן, הרי א"א לומר דכיון דלא חשוב דופן לענין שבת לא חשוב כדופן לענין סוכה, ומיני' הוכיח שם דל"ל דענין המיגו אינו להחשיב הדופן אלא שצריך להשוות הדיניס בסוכה ובשבת.

וגר' שלפי הבנת הריטב"א ודאי כ"ה ענין המיגו, ואין ענין המיגו להחשיב הדופן, אלא להשוות מדותיהן של חז"ל ומדרבנן, ולכן ק' לי' דיימא איפכא ולחומרא. אבל מ"מ ק' במה שהק' הר"ן ג"כ כקו' הנ"ל, והרי לדעת הר"ן אמרי' המיגו אפי' מדאו', ולכאו' אין סברא מדאו' לצריך להשוות הדיניס.

וגר' דכל קו' הפור"י והאג"מ אינם אלא אם נאמר שהמיגו הוא להחשיב הדופן ושיהא תורת דופן עליו, וכהבנת ההשלמה, דלא אמרי' מיגו שיהא כד' דפנות אלא שיהא כג', וא"כ יש להק' דהרי לא מצאנו שיעור לדופן של שבת וגם א"א לומר דכיון שאינו כדופן לענין שבת אינו דופן לענין סוכה אלא כיון שיש חשיבות כדופן בחד מקום הרי אחשבי'. אבל להבנת הר"ן וכו' דאמרי' מיגו דהוי מקום מוגנע ומוגדר לסוכה הוי כמו"כ לענין שבת, יש להק' דיימא איפכא, שהרי בין לענין שבת ובין לענין סוכה פשיטא להו דצריך מקום המוגדר ומוקף ומובדל מסביבותיו וכמו שפרשנו. ואף אם הגדרים של מה שצריך בסוכה לזה גלמד מקרא ולא סגי בלא מחילות, ובשבת גלמד מסברא, מ"מ בשניהם ודאי צריך מקום מוגנע, וא"כ במקום שאנו באים לדון במה שצריך כדי שיהא מוגדר ומוגנע כראוי, אין סברא לדמות שבת לסוכה יותר מלדמות סוכה לשבת להיפך, דהא דאמרי' מיגו הוא שיהא המקום או כרה"י ומקום דחשוב מוגנע או שיהא כמקום שאינו חשוב מוגנע, ואין סברא שיהא כמקום מוגנע ומוקף יותר מלומר שהוא מקום שאינו מוגדר כראוי. וא"כ יש לפרש שכל קו' הר"ן ה"ה לשיטתו ואילו להשלמה אין להק' כן וכמו שפי' הפור"י והאג"מ.

בענין מיגו דהוי דופן במקום שיש פסול צדדי בדפנות

כ"ג) ע"ע במנח"ח מצוה שכ"ה י"א בענין סוכה גזולה בשבת דהוי דופן לענין שבת, וכ' המנח"ח דמ"מ לא אמרי' דהוי דופן לענין סוכה, דהפסול דגזולה ה"ה פסול גם בסכך וגם בקרקע, ולא בדפנות בלבד, ולכן לא אמרי' מיגו, דאין המיגו אלא באופן שהפסול שייך רק בדפנות דכיון דהוי דופן לסוכה, ה"ה דופן גם לשבת, אבל במקום שאין הפסול בדופן בלבד, לא אמרי' מיגו.

והנה, עדיין יש להק' לדעתו האם אמרי' מיגו בסוכה שדפנותי' למעלה מכ', ולשיטת רבא דפסולו משום דבעי' דפנות ומחילות הראויות להיות ערמי, כפשוטו ה"ה פסול בדפנות שאין שייך בסכך ובקרקע, וא"כ בסוכה למעלה מכ' בשבת הו"ל להכשיר ע"י המיגו. וזה לא מצאנו.

וגר' דלפי מש"כ לעיל לק"מ, דהא דאמרי' מיגו מסוכה לשבת או להיפך היינו דכל דופן שמועיל להגדיר המקום ולהחשיב המקום מוגנע ומוקף על ידו לענין שבת ה"ה ג"כ דופן לעשות המקום מוגדר לענין סוכה, ובשניהם צריך שיהא המקום מוגנע וגמנע ממה שסביב לו, וזהו ע"י הדפנות בסוכה וגם בשבת ע"י דפנות חשוב מוגנע. אבל במקום שאין הפסול בהדפנות משום שאין המקום מוגדר ומוגנע כראוי אלא מטעם אחר, וכגון בדפנות למעלה מכ' דהפסול משום שהדפנות אינם ראויים להיות ערלי, בזה לא אמרי' מיגו, דהא דפסלי' לי' לסוכה אין משום חסרון בהגדרת המחיצות וחשיבותן לענין עשיית המקום שבתוך הסוכה כמוקף ומוגדר ממה שחולה לו. ולכן אין ללמוד משבת לסוכה. וכמו"כ בסוכה גזולה יל"פ כן.

ואפי' אם נאמר שענין המיגו ה"ה להחשיבו כדופן מ"מ ענין חשיבות הדופן אינו לכל מילי דצריך להכשיר הדופן אלא לענין מה שע"י הדופן המקום מוגדר, וה"ה חשיבותו של הדופן לענין שבת, ורק לענין חשיבותו של הדופן להגדיר המקום יש ללמוד דאם חשוב להגדיר לענין שבת, כמו"כ לענין סוכה, אבל לא לכל מילי אמרי' דחשוב כדופן כשר.

סיכום הדעות בראשונים בביאור המיגו, ובביאור הצריכותות של הגמ' בע"ב לפירושיהם

ב"ג-ב') היוצא לענ"ד שיש לכל הפחות ג' פירושים בראשונים בהבנת ה"מיגו". א' דעת ההשלמה, שענינו להחשיב הדופן ומטעם "אחשבי" דכיון דהדופן חשוב להכשיר הסוכה ה"ה דופן גם לענין שבת. אבל לומר שעי"ז הוי רה"י כמו שהמקום מוגנע ומוגדר לענין סוכה זה לא מצאנו, ובמקום שצריך ד' מחיצות לא סגי בסוכה שהוא ג' כהלכתן ושליש אפי' טפח, דמ"מ אין לו דופן רביעית.

ב' דעת הר"ן, והמאירי בסו"ד, והרא"ש והתוס' וכו' שענין המיגו הוא שבמקום שהסוכה כשר הרי לענין סוכה חשוב כמקום מוקף ומוגדר ע"י הדפנות ולכן גם לענין שבת ה"ה כרה"י, כיון שבין הדפנות של שבת ובין של סוכה ה"ה להקיף המקום ולהחשיבו כמקום המוגנע ומוקף. ג' דעת הריטב"א שאין ענין המיגו אלא להשוות מדותיהן מדרבנן, ואוקמו' אדאו' (עכ"פ במקום שיש סברא שלא להחמיר בשניהם).

ועי' בע"ב שהגמ' מביא צריכותא להא דקאמר רבא דסיכך ע"ג מבוי, וע"ג פסי ביראות כשרה, דדלמא מבוי עדיף שיש ב' מחיצות מעלייתא, ודלמא פסי ביראות עדיף כיון דאיכא שם ד' דפנות. וכנר' שביאור הצריכותא תלוי בפירושים הנ"ל.

לדעת הריטב"א צ"ל שה"ה סברות שלא להשוות מדותיהן דדלמא אין להקל כ"כ ולאוקמו' אדאו' במקום שאין עכ"פ ב' מחיצות כלל או במקום שאין עכ"פ ב' מחיצות מעלייתא.

ולפי' הר"ן וכו' יל"פ דבמקום שיש ב' מחיצות מעלייתא, או במקום שיש שם ד' דפנות, בקל יש להחשיבו כמקום מוגדר ע"י המיגו, שכיון שענין המיגו הוא שיהא כמקום מוגנע ומוגדר, במקום שבלא המיגו כבר יש סברות אחרות להחשיבו כמקום מוגדר עדיף טפי.

אבל לפי ההשלמה ק' בב' הצריכותות. במה שיש מעלה בסיכך ע"ג מבוי משום שיש ב' מחיצות מעלייתא, ק' דמה בכך שיש ב' מחיצות מעלייתא, והלא אין אנו דנים על הב' מחיצות

כלל, אלא על הדופן השלישית ואם להחשיבו כדופן לענין סוכה, ולכאו' אין המעליותא של ג' דפנות מעלה ומוריד לענין אם להחשיב הדופן השלישית כדופן כלל, וצ"ע.

ואולי יש לפרש שכוונת הגמ' דאמרי' מיגו רק בדופן א', והיינו דבמבוי ל"ל המיגו אלא לשוי' דופן א', משא"כ בפסי בירות שכל דופן ודופן צריך להמיגו. ועדיין צ"ע בהסברא לחלק.

ובצריכותא לאידך גיסא דפסי בירות עדיף שיש שם ד' מחיצות ג"כ יש להק', דהלא אין ענין המיגו אלא להחשיב הדופן כדופן שלם וכשר לסוכה מיגו דהוי דופן לשבת, ומה בכך שיש ד' מחיצות, והלא אנו דנים על כל דופן ודופן בפני עצמו ואם חשוב כדופן, ואין אנו דנים על כל הסוכה אהדדי. וצ"ע.

ואולי גם בזה יש לדחות דאע"פ דאנו דנים על כל דופן ולהחשיבו כדופן לענין סוכה אטו שבת, מ"מ ודאי הא צריך דפנות בסוכה הוא כדי שיהא מוגדר על ידיהם, ולכן במקום שהסוכה מוגדר טפי ומשום שיש בו שם דפנות, בקל יש להחשיב הדופן כדופן כיון של"ל שיהא כדופן אלא להחשיב המקום כמוגדר עי"ז. משא"כ כשאין המקום מוגדר בד' דפנות כלל דאז החשיבות של הדופן שצריך כדי שיהא מוגדר חמור טפי. ועדיין צ"ע.

סיכום דעות הראשונים ביישוב הקו' מרבא ללישנ"ב דלעיל דבעי' צה"פ עם הטפח שוחק וא"כ בלא מיגו יש ג' מחיצות לרה"י

ב"ד) עי' בר"ן וכו' שהק' במה צריך מיגו לענין שבת, והרי בלא"ה קי"ל כרבא לעיל דבעי' לה"פ, ולענין שבת ה"ה כדופן שלם ויש לו ג' מחיצות ע"י הלה"פ. ובייחוד קושייתו יש כמה פירושים שונים בדברי הראשונים. (ועי' לעיל באות י"ח שפרשנו שבהמאירי מבואר דק' לי' כעי"ז אבל אין קושייתו כקו' הר"ן לגמרי, ועי' שם. וכאן לא באתי אלא לציין התירוצים שנאמרו בזה.)

א' לדעת הרמב"ם צריך ד' מחיצות מדאו', מבואר מהר"ן דלא ק' לי', והיינו טעמא דלהרמב"ם יל"פ דאף שע"י הלוה"פ יש ג' מחיצות מ"מ בעי' ד' מחיצות לרה"י, ולזה מהני מיגו מסוכה דל"ל ד' מחיצות אלא ג' בלבד.

ב' כעי"ז תי' הר"ן עצמו, דאע"פ דמדאו' ל"ל אלא ג' מחיצות מ"מ מדרבנן בעי' ד' מחיצות, והכא שאני דמדרבנן ג"כ ל"ל אלא ג' מחיצות בלבד ומשום המיגו. והמיגו מהני שיהא רה"י אפי' מדרבנן.

ג' הריטב"א פי' כעי"ז, אלא כנר' שמבואר מדבריו שהבנת המיגו אינה כהנ"ל, אלא דענין המיגו הוא ד"אוקמו' אדאו'" כדי שיהא דיני שבת וסוכה שוין. ולכן אף דאין כאן ד' מחיצות, מ"מ סגי גם לשבת ואפי' מדרבנן. אבל לא משום שיש סברא דהמקום חשוב כמוגדר לענין שבת מיגו דהוי מוגדר לענין סוכה, (וכמו שפרשנו לעיל, וכמו שמשמע מהר"ן שדחה פי' הסוברים דהמיגו רק שייך בפסולים דרבנן משום דאוקמו' אדאו') אלא משום דאוקמו' אדאו'.

ד' עוד פי' הר"ן דנפ"מ לסוכה שאין עומד מרובה דכשר לסוכה וכמבואר בברייתא כאן, ואילו בשבת צריך עומד מרובה אבל בשבת דסוכה ל"ל, מיגו דהוי דופן לענין סוכה וכו'.

ה' עוד תי' דנפ"מ לענין סוכה בפסל היוצא מן הסוכה ואף שלענין שבת לא סגי בהכי[21], מ"מ בשבת דסוכה סגי בהכי משום מיגו דהוי דופן לענין סוכה וכו'.[22]

ו' מבואר מתוך דברי הרא"ש שיש לישב באו"א לפי דעת הראשונים דבמקום שיש סוכה העשוי' כמבוי דבעי' פס ד', ל"ל לה"פ, דא"כ נפ"מ לענין סוכה העשוי' כמבוי, דמיגו דהפס ד' הוי דופן לענין סוכה, כמו"כ הוי דופן לענין שבת.

ז' במאירי תי' בשם י"מ דנפ"מ לענין סוכה שאין בו לה"פ דהא דצריך לה"פ אינה אלא מדרבנן, ואה"נ שבלא לה"פ אין לבטלה לכתחילה אבל מ"מ בדיעבד פטור. (ובמה שהראשונים אחרים לא פי' הכי, ל"ל לפרש דס"ל דצריך לה"פ מדאו', אלא דס"ל דרחוק לפרש כן. ועי' בביה"ל סי' תר"ל ד"ה ויעשה, דהפמ"ג מביא בשם הב"ח דהא דצריך לה"פ הוא מדרבנן, ובודאי לפי מש"כ תוס' בדף ז' ע"ב דהטפח שוחק מדרבנן, דהלה"פ ג"כ אינה אלא מדרבנן.)

ח' עוד הביא שם לישב לפי הסוברים דהא דצריך לה"פ אינו בדופן של הטפח אלא בדופן אחר, וא"כ כאן נפ"מ בב' שלמות ודופן א' של לה"פ ודופן ד' של טפח בלא לה"פ דסגי בהכי. ועי' לעיל בדברי הראשונים בזה.

ט' הר"ח מן ההר תי' דאה"נ שאין ההלכה של רבה נוגע לפי רבא דלעיל, ופליגי רבה אדרבא דלעיל, ולכן השמיט הרי"ף הלכה זו. ועי' לקמן בסמוך.

בדעת הרי"ף שהשמיט ההלכה והיוצא לדינא

כ"ה) והנה הרי"ף השמיט ההלכה ועי' בפי' ר"א מן ההר שפי' ע"פ הנ"ל דס"ל להרי"ף דהא דקאמר רבה ה"ה שלא כלישנ"ב דרבא דלעיל, דאילו לרבא לעיל צריך לה"פ וא"כ ל"ל מיגו דבלא מיגו יש ג' מחילות שלמות ע"י הלוה"פ.

וע"ע בראש"ש שתי' דס"ל להרי"ף דהא מלתא דפשיטא הוא דאמרי' מיגו כאן כיון דבלא מיגו ג"כ יש ג' שלמות. ועי' בפי' הטל תורה שפי' בדעת הרא"ש שכוונתו לומר דכיון דמדאו' ל"ל המיגו שיש ג' מחילות שלמות, פשיטא דאמרי' מיגו להכשיר מדרבנן.

וע"ע בר"ן שפי' שיש נפ"מ מהמיגו גם מדאו' לענין פסל היוצא ולענין עומד מרובה (וכמו שהבאנו לעיל באות כ"ד) וכן מדרבנן יש נפ"מ שיהא כרה"י אף שמדרבנן צריך ד' מחילות. ולכן פי' דל"ל בדעת הרי"ף דהא דאמרי רבא "ליתא אלא אשויי' רה"י לחייב הזורק לתוכו, אבל לא שיהא מותר לבטלה בכולה". וכפשוטו לעיל בפרקין דילפי' דין פסל היוצא מהא דשלישית אפי' טפח, והיינו כהנ"ל דע"י ההלכה של "שלישית אפי' טפח" מבואר דרואין כאילו יש דופן שלם, וכמו"כ לענין פסל היוצא. ועי' לעיל בפרקין במש"כ בדעת הרא"ש בזה.

אכן, כאן דלמא יש לדחות שאף בכה"ג אמרי' מיגו דודאי פשיט"ל דאין להכשיר מקום שאינו מוקף ומוגדר כלל לסוכה, וצ"ל דאף המקום שבפסל היוצא חשוב מוגדר עכ"פ במקצת וע"י מה שהוא מצורף למקום המוגדר לגמרי, וא"כ ה"נ י"ל כן לענין שבת ומטעם מיגו.

[21] מבואר מדברי הר"ן דלענין שבת אין רה"י אלא כנגד הקצר, ועי' בחזו"א מובא בגליונות להמשנ"ב ריש סי' שס"ג שהוכיח כן ושלא כמו שכ' הביה"ל שם, ואכ"מ.

[22] והנה, יש להסתפק בדין פסל היוצא אם היינו משום דלענין סוכה חשוב כמקום שיש בו דופן או שהוא מוצנע, או"ד דבלא"ה כל מקום שמצורף לסוכה בכה"ג כשרה. ואם נאמר כן, לכאו' אין לדמות לשבת ושיהא גם המקום המצורף להמקום כרה"י, דדלמא שאני שבת מסוכה לענין זה. וכמו"כ מבואר מדברי הרא"ש

כוונת הר"ן הוא דלא אמרי' מיגו להכשיר אפי' מדרבנן, והא דאמרי' מיגו ה"ה רק להתיר מדאו' בלבד, ואפי' אם אין הפסול אלא מדרבנן וכמו במקום שיש לה"פ לעשותו רה"י מדאו' מ"מ לא אמרי' מיגו להכשיר לגמרי ולעשותו כרה"י אפי' מדרבנן. ולכן אין ההלכה נוגע כיון דמ"מ אסור מדרבנן.

ויש להק' במה דס"ל להשלמה שאין נפ"מ והרי יש נפ"מ מדאו' ומדרבנן וכמו שפי' הר"ן. וכמו"כ ק' להרא"ש שאפי' אם נאמר דפשיט"ל לומר מיגו להתיר במקום שממ"נ מותר מדאו', מ"מ ק' דיש נפ"מ גם מדאו' וכמו שפי' הר"ן לענין פסל היולא ולענין עומד מרובה על הפרוץ. ויש לישב. ועי' בס' טל תורה.

ע"ע בטור שהביא הלכה זו, ובב"י שם הק' דהרי בלא המיגו קי"ל דבעי לה"פ, ותי' דנפ"מ דאפי' מדרבנן מהני ואף שצריך ד' מחילות מדרבנן. ומ"מ לדינא עי' במשנ"ב שהביא מש"כ החיי אדם שיש להחמיר כמו שכ' הר"ן בדעת הרי"ף וכמו שכ' הר"ן לענין מעשה אין להקל, ולכן לכתחילה אין לסמוך על המיגו וכדעת הר"ן לפי הרי"ף דלא אמרי' מיגו להכשיר מדרבנן אלא לפטור מדאו' בלבד.

סיכום דעות הראשונים אם אמרי' מיגו בפסול דאו' או בדרבנן או בשניהם

כ"ו) היוצא, שלפי פי' הר"ן בדעת הרי"ף לעולם לא אמרי' מיגו אלא לפטור מדאו' ולא להתיר מדרבנן. ואילו להר"ן אמרי' גם להתיר מדרבנן. ולדעת הריטב"א לא אמרי' מיגו בפסול דאו' כלל, ורק בפסול דרבנן אמרי' להתיר ומשום דאוקמו' אדאו'.

(ועי' בערוך לנר שהק' לדעת הרי"ף מקו' הגמ' מהברייתא דלדעת הרי"ף הרי אף אם אמרי' מיגו "אינה ניתרת" מדרבנן וא"כ ל"ק ממה דאיתא בברייתא דבשבת אינה ניתרת אלא בעומד מרובה על הפרוץ דאה"נ ואפי' אם אמרי' מיגו אינה ניתרת. ול"ע.)

ע"ע ברש"י ד"ה ואילו, ותו"ד משמע דאפי' במקום שאין הדופן מועיל בשבת אלא מדאו' בלבד, ומדרבנן אסור, מ"מ מהני להתיר לאכול בסוכה עי"ז. וכעי"ז איתא ג"כ בר"פ לקמן בע"ב בענין פסי בירלות שאף במקום שאין היתר מדרבנן מ"מ כיון דמדאו' מיהא מותר בשבת, ממילא גם לענין סוכה כשר ואפי' מדרבנן. אולם עי' במהרש"א שפי' דאי"ז כוונת רש"י אלא דס"ל לרש"י דכיון דמדאו' הוי כרה"י, התירו גם מדרבנן במקום מצות סוכה ואפי' לענין טלטול, ועי' לקמן אות מ-ב' במש"כ.

סיכום דעות הראשונים ביישוב קו' הר"ן והריטב"א דנימא איפכא ומיגו דלא הוי דופן לשבת לא הוי דופן לסוכה

כ"ז) ע"ע בריטב"א ובר"ן שהק' דנימא איפכא דמיגו דלא הוי דופן לענין שבת לא הוי דופן לענין סוכה. (ובביאור קושייתם גר' שאינם מקשים בחדא מחתא, ועי' לעיל באות כ"ב שפרשנו שלהריטב"א עיקר הקו' הוא לשיטתו דענין המיגו הוא להשוות דיני סוכה ושבת, וא"כ נימא איפכא, אבל להר"ן הקו' הוא דנימא שכשם שלענין שבת דעלמא אינו כמקום מוגדר ומוגנע, כמו"כ נאמר גם לענין

סוכה בשבת דסוכה. ועי' שם שבזה יש ליישב קו' הפורת יוסף.[23])

ועי' בריטב"א שפי' מתחילה דכיון דהסוכה כשרה בחול, אוקמו' אחזקה, ושוב הק' דא"כ במיגו דהוי לחי לענין שבת וכו' המ"ל איפכא, ועי' שם מה שתי'.

שוב תי' הריטב"א לדעת הסוברים דאמרי' מיגו דהוי לחי לענין שבת וכו' גם להכשיר הסוכה ע"י לחי בחול, דאין לחלק בין חול לשבת וא"כ ה"נ אין לחלק בין שבת ושאר ימי סוכות וכיון דבשאר הימים הסוכה כשרה, הה"נ בשבת.

שוב תי' הריטב"א לשיטתו דס"ל דהמיגו הוא לאוקמי' אדאו', ולכן הקילו. וע"ע בר"ן שפי' כן, דאמרי' לקולא משום דאוקמו' אדאו', ושוב דהה פי' זו דודאי אמרי' המיגו גם להכשיר מדאו' וכמו שפי' כבר, דגפ"מ לענין סוכה בפסל היולא או לסוכה בפרוץ מרובה על העומד וכמו שפרשנו לעיל באות כ"ד עי' שם.

אולם נר' שאין כוונת הריטב"א כהפי' שדחה הר"ן, שמדברי הר"ן משמע דכיון דאין המיגו אלא להכשיר בפסול דרבנן בלבד ממילא אמרי' לקולא לאוקמי' אדאו'. אבל עי' בלשון הריטב"א שפי' דאוקמו' אדאו' כיון שהתורה הי' מיקל כ"כ בסוכה להכשיר בד' כהכלתא וג' אפי' טפח. וא"ע בכוונתו, ואיזה טעם יש בזה להשוותם לקולא ולא לחומרא. ויל"פ דס"ל להריטב"א דאף אם אין המיגו אלא מדרבנן, מ"מ יש להחמיר ולהשוותם ולעשותם שוין לחומרא, אלא דהבינו חז"ל שכיון שיש הלכתא של שלישית אפי' טפח

הרי אנו רואים שהתורה רצה להקל בדפנות של סוכה, ולכן לא רצו להחמיר כדי להשוות ואוקמו' אדאו'. ובאו"א יל"פ דכיון שלענין שבת מדרבנן צריך ד' מחיצות, א"כ כדי להשוות המדות לחומרא, הי' צריך להחמיר ולהצריך ד' מחיצות לסוכה בשבת, וזה א"א כיון שמקילין כ"כ מדאו' להכשיר בד' וג' אפי' טפח, אין להחמיר ולהצריך ד' שלמות כמו בשבת, ולכן צריך להקל בשניהם.

ע"ע בר"ן שפי' באו"א דכיון שלעולם יש שבת בתוך ימי הסוכות, מסתברא דלא אמרי' דכל ההלכתא להכשיר בג' אפי' טפח אינו כל ימי החג, ולכן צריך להקל, וכיון דאמרי' המיגו להקל, הה"נ דאמרי' מיגו להקל גם להיפך ולהכשיר לחי לסוכה בשבת דסוכה. ועי' שם.

כ"ח) גמ' ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו וכו'. משמע מלשון הברייתא שיש חידוש מיוחד במה שבסוכה צריך שלא יהא בין קנה לחבירו ג' טפחים ולא מיבעי בשבת דצריך לזה אלא גם בסוכה צריך שלא יהא בין קנה לחבירו ג' טפחים, דאל"כ מה ענינו כאן בדמיון של סוכה לשבת וכ"מ מפי' רש"י.

ויל"פ דהו"א דכשם של"ל עומד מרובה בסוכה, כמו"כ ל"ל גם בדופן הא' וקמ"ל דצריך עומד מרובה בכל דופן ודופן והוא ע"י מה שהקנים תוך ג', ולכן גם בסוכה צריך שלא יהא בין קנה לחבירו ג'.[24]

ובאו"א מבואר מתוך דברי הריטב"א שפי' דהו"א דבסוכה צריך להחמיר טפי משום שאין בו אלא ב' דפנות שלמות, וקמ"ל דדופן סוכה

[23] וכמו"כ נר' שא"א ליישב כתירוצו של הר"ן אליבא דהריטב"א ודוק.

[24] אולם עי' לקמן בסמוך במה שפי' הריב"ן דהא דצריך תוך ג' הוא משום דבלא"ה אינו דופן כלל, ולפי"ז הק"ל. ודוק.

כדופן שבת, "ובלבד שלא יהא" וכו' פי' שאע"פ דהו"א להחמיר בסוכה, ל"ל להחמיר ול"ל אלא שלא יהא בין קנה לחבירו ג', וכמו לגבי שבת, ולא החמירו בסוכה יותר משבת.

סיכום דעות הראשונים בהא דל"ז עומד מרובה בסוכה כמו בשבת (והיוצא לדינא)

כ"ט) גמ' ויתירה שבת על סוכה שהשבת וכו'. הנה במה דצריך שלא יהא בין קנה לחבירו ג' טפחים פי' רש"י דאל"כ הרי הפרוץ מרובה על העומד, וע"י לבוד כולו כעומד. ומשמע דאף לענין סוכה צריך עומד מרובה על הפרוץ. אבל מסיפא דברייתא מבואר לסוכה ל"ל עומד מרובה על הפרוץ ורק בשבת דיתירה עליו צריך עומד מרובה, ושלא כמבואר מהרישא. ובפי' החילוק בין הרישא והסיפא ובביאור מתי צריך עומד מרובה בסוכה ומתי לא צריך עומד מרובה נחלקו הראשונים וכדלהלן.

א' שיטת רש"י דבכל דופן ודופן צריך עומד מרובה גם לענין סוכה, והא דל"ל עומד מרובה בסוכה וכמבואר בסיפא, היינו של"ל שיהא עומד מרובה מבין כל גדי הסוכה, וסגי שיהא בב' הדפנות עומד מרובה בכל א' מהן. הרי דס"ל לרש"י שבשבת צריך עומד מרובה בכל דופן ודופן וגם צריך עומד מרובה מבין כל הדפנות אהדדי. משא"כ בסוכה דל"ל אלא שיהא עומד מרובה בכל דופן מב' הדפנות כשלעצמו.

ועי' באחרונים (ראשון לציון, טל תורה, ופנ"י) שמקשים מנ"ל דבסוכה ל"ל שיהא בכל גדיו כמו שבת, ובפנ"י פי' דכיון שיש הלכתא דשליטת אפי' טפח, לא מסתברא דמיירי כשאין בב' הראשונות פתחים כלל, וא"כ מבואר דל"ל שיהא עומד מרובה מבין כל הכתלים אהדדי, וכ"מ גם מלשון רש"י.

ב' מהרא"ה והריטב"א מבואר דהא דצריך עומד מרובה בסוכה הוא רק בב' הדפנות שנעשים כהלכתן, ובהן צריך שלא יהא בין קנה לחבירו ג' כדי שיהא הכל כעומד, אבל ל"ל שיהא הדופן השלישית עומד מרובה, דאפי' בטפח סגי, משא"כ בשבת דצריך שיהא גם הדופן שלישית עומד מרובה ולא סגי בטפח. וכ"פ המג"מ בדעת הרמב"ם, מובא בב"י בסי' תר"ל ה'.

והנה יש להק' במה דס"ל להרא"ה שהב' כהלכתן צריך עומד מרובה, שלכאו' ה"ה כנגד מה שפי' הרא"ה לעיל בדף ד' דממה שיש הכשר בדיומדין יש להוכיח דל"ל שיהא הב' כהלכתן עומד מרובה, וסגי בז' בכל א' מב' הראשונות ואף אם פרוץ מרובה, ומשמע דאף בב' הראשונות ל"ל עומד מרובה ושלא כמו שפי' הרא"ה כאן. ואולי בדוחק יל"פ דאה"נ ל"ל יותר משיעור ז' אף בב' הראשונות, ואף בסוכה גדולה וכמו שפי' הרא"ה לעיל שם, אבל מ"מ הכא מיירי בסוכה קטנה ובכה"ג צריך שיהא עומד מרובה, עכ"פ בב' הראשונות. ועדיין ל"ע.

ג' בב"י שם מובא דברי הר"א אבן אסמעל ומתו"ד מבואר דס"ל דהא דבסוכה ל"ל עומד מרובה במקום שיש דופן של ז' שהוא כשיעור סוכה קטנה, אבל אם אין לו שיעור ז' אלא פחות מז' במקום א' וכגון שיש ב' דפנות וכל א' מהן ד' ויש רווח ביניהם, בכה"ג צריך שיהא עומד מרובה. ולפי"ז הא דצריך שלא יהא בין קנה לחבירו ג' טפחים מיירי באופן שאין דופן שלם של ז' במקום אחד, אבל יתירה שבת על סוכה

דאפי' כשיש דופן של ז' במקום א', מ"מ צריך שיהא עומד מרובה.
ד' בריב"ן מבואר פי' אחר, והיינו דהא דצריך שלא יהא בין קנה לחבירו ג' טפחים, אי"ז משום דצריך שיהא עומד מרובה, דהרי בסוכה לעולם ל"ל שיהא עומד מרובה כלל ואפי' בדופן א' או ב', אלא הא דצריך שלא יהא בין קנה לחבירו ג' הוא רק משום שהקנים אינם רחבים כלל, ולא חשיבי כדופן כלל אם לא משום שהם תוך ג', אבל בדבר שאינו קנה אלא רחב קצת ל"ל שיהי' בתוך ג' כלל דל"ל עומד מרובה וסגי בפרוץ מרובה על העומד בכל הסוכה.
ה' כנר' שיש מקום לפרש באו"א ע"פ המבואר מתוס' שמלשון הגמ' משמע דבפרוץ כעומד ממש אסור בשבת, ולפי"ז יל"פ דבסוכה ל"ל עומד מרובה, אבל מ"מ פרוץ כעומד בעי, והיינו דרק בשבת אינה ניתרת אלא בעומד מרובה משא"כ בסוכה דסגי בפרוץ כעומד. וכעת לא מצאתי מי שפי' כן.

ולדינא עי' בשו"ע תר"ל ובט"ז ובמג"א דקי"ל כמבואר מרש"י לפסול הסוכה אם אין בכל א' מהדפנות שנעשים כהלכתן עומד מרובה על הפרוץ אבל ל"ל רוב עומד מבין כל הדפנות. אבל להמבואר מהר"א אבן אסמעל, ומהריב"ן, ל"ל לזה, ועי' בחזו"א ס"ק ג'. (ולפי הרא"ה ג"כ משמע דל"ל לזה וכמבואר לעיל בדף ד' ע"ב וכמו שפרשנו.)

ל') גמ' מאי לאו יתירה שבת דסוכה אסוכה. עי' בלשון רש"י, וכנר' שאין כוונת אביי להק' מסתימת הברייתא דמשמע דמיירי אפי' בשבת דסוכות, אלא דפי' ד"יתירה שבת על סוכה", פירושו שאף במקום שיכול לקיים מצות סוכות ולצאת יד"ח, מ"מ צריך ליזהר מלעבור על בטלטול והוצאה דשבת. והיינו בשבת שבסוכות. ותי' הגמ' דאי"ז פירושו של "יתירה" אלא דצריך ליזהר טפי בשבת שאינה סוכות משבת שבסוכות.[25]

בענין אם אמרי' מיגו להכשיר גם בחול ל-ב') גמ' לא יתירה שבת דעלמא אשבת דסוכה. לפי פשוטו כוונת הגמ' דבשבת דעלמא אסור לבטלטל, ואף דבשבת בסוכות מותר לבטלטל מ"מ לא אמרי' דמותר בכל גווני ובכל זמן אלא בסוכות בלבד. וכן דעת רוב הראשונים.
אולם עי' בריטב"א (בד"ה והקשו בתוס', בא"ד) שפי' בשם "יש סוברים" בסיכך ע"ג מבוי, דהסוכה כשרה אפי' שלא בשבת, ופי' שם דהא דאמרי' לקמן ד"סוכה דעלמא" בעי טפח שוחק, אי"ז סוכה בימות החול, אלא סוכה שאינו במבוי אלא על גגו או ברה"ר, שבכה"ג אין הלחי מתירו אפי' בשבת, ולכן אין שייך גבייהו מיגו.
ולפי"ז לכאו' הה"נ דאפי' בשבת של כל השנה מותר לבטלטל בסוכה כשרה, ולא אמרי' ההיתר

[25] ואף לתי' הגמ' "יתירה" פי' דצריך ליזהר טפי בזמן א' מבזמן אחר, ואין לפרש שלתי' הגמ' פי' של יתירה הוא רק שהלכות שבת יתירה על הל' סוכה, שהרי מהמשך הגמ' מבואר דלפי רבא יש ראי' מן הברייתא דאמרי' מיגו, ולכן לא הוצרך לאשמעי' דאמרי' מיגו בלחי מחמירתא לקילתא, והיינו כהנ"ל דיתירה שבת על סוכה, פי' דמשום המיגו ל"צ ליזהר כ"כ בשבת של סוכות כמו בשבת דבעלמא דאין לסמוך על הטפח לדופן. ואם כוונת הגמ' ליישב רק דהלכות שבת חמור מהל' סוכה, הרי אין ראי' מן הברייתא דאמרי' מיגו כלל, וודאי עדיין צריך לפרש דאמרי' מיגו עכ"פ מחמירתא לקילתא.

לטלטל לחצאין.[26] וא"כ פי' ד"יתירה שבת דעלמא אשבת דסוכה" אינו דבשבת של כל ימות השנה אסור לטלטל בסוכה, אלא דיתרה מקום שאינו סוכה בשבת צריך ד' מחיצות על "שבת דסוכה" פי' דבשבת של ימות השנה כשהוא בסוכתו מותר.[27]

ל"א) גמ' אי הכי וכו'. כפשוטו יל"פ בביאור ה"אי הכי" דאם לא אמרי' מיגו, כמו"כ לא אמרי' מיגו להכשיר הסוכה ע"י הלחי בשבת, וכעי"ז פי' הריטב"א. וע' בתוס' הרא"ש שפי' באו"א ול"ע. וע"ע בערוך לנר.

ל"ב) גמ' דאילו סוכה דעלמא בעי' טפח שוחק וכו'. עי' בפנ"י דהיינו לר' יהודה לעיל ולא כר' סימון דבעי פס ד' במבוי מפולש, ולרבותא נקטי'[28], וע' במהרש"א לקמן ע"ב שנתקשה בזה, וע"ע בפנ"י ובערוך לנר.

ל"ג) גמ' מחמירתא לקילתא וכו'. יש להסתפק בכוונת הגמ' אם שבת חמור משום דיש בו חיוב סקילה או"ד דחמור במה שצריך עומד מרובה על הפרוץ וכלעיל בברייתא. ואם נאמר כן, יש להק' דהרי גם בסוכה יש דיניס בדפנות שאינם בשבת, וצריך שיהא תוך כ' ובעי' מחיצות ניכרות משא"כ בשבת. ואולי יש לפרש

שמ"מ לענין מה שהסוכה מוגדר ע"י הדפנות ליכא חומרות בסוכה מבשבת, והאופן שיהא מוצנע ונמנע מהרבים לענין שבת לעולם חמור טפי. אבל מ"מ ק' למ"ד לחי משום מחילה והוא אפי' בפחות מטפח, הרי שיש קולא בשבת מבסוכה. ול"ע.

ל"ד) רש"י ד"ה וכן לשבת. אע"פ שצריך לשבת ג' מחיצות וכו'. כפשוטו היינו מדאו' וכמבואר מרוב ראשונים דג' מחיצות לשבת מדאו', ומ"מ מדרבנן צריך ד', ומ"מ יש לסמוך על הסוכה שיש בו ב' דפנות ושלישית של טפח. אולם עי' בפנ"י שפי' בכוונת רש"י באו"א. ולדעת הרמב"ם צריך ד' מדאו' וכמבואר במג"מ פי"ז ה"ב והל' ט', וכ"ה בר"פ לעיל דף דף ע"ב. וע"ע בביה"ל סי' שס"ג שהביא הדעות בזה וע"ע שם באזו"א במש"כ ע"פ הר"ן בסוגין. ועי' במש"כ בדעת רש"י לעיל באות י"ח.

ל"ה) שם "מותר לסמוך". במש"כ רש"י "לסמוך" אולי יש רמז וסמך למש"כ הרמ"א בשם המהרי"ל שלכתחילה אין לסמוך על סוכה של ב' עם טפח משום שאין הכל בקיאין בהלכות, ולכן אף שמותר אפי' מדרבנן, מ"מ היינו רק ש"מותר לסמוך".

---

[26] והנה, הריטב"א לא פי' כן להדיא, ואולי יש מקום לחלק ולומר דאף שלענין הלחי יש להתיר כל ימי הסוכות, היינו רק לשבוע א' בלבד, אבל להתיר כל שאר שבתות השנה מחמת הסוכה לא. ועוד אולי יש מקום לחלק ולומר דאין תורת סוכה שלא בימי סוכות, משא"כ בלחי שאינו אלא מחיצה, אבל כנר' שלפי פשוטו אין לחלק וכלשון הריטב"א דלא אמרי' להכשיר לחצאין.

אמנם אולי רק לענין איסור והיתר וכמו בסוכה לא אמרי' לחצאין, אבל לומר שיהא איזה מקום כרה"י אמרי' לחצאין, וצ"ע.

[27] ואולי מדוייק קצת כפי' זה מלשון הגמ' "שבת דסוכה" דהו"ל למימר "שבת דסוכות". ויש לדחות.

[28] ויש להק' דלר' יהודה ל"צ "שוחק". וצ"ע.

ל"ו) שם "אם עשה ברה"ר". בעניין עשיית סוכה ברה"ר, עי' ברמ"א סי' תרל"ז ג' דאסור לכתחילה, ובמג"א שם נתקשה במה שיש שעושים כן, ועי' שם בביה"ל שהאריך, וכ' בסו"ד להוכיח שבמקום שאין הבני רה"ר מקפידים יכול לעשות סוכתו אפי' לכתחילה, וכן יל"פ כאן דמיירי בכה"ג.
וע"ע בריב"ן שכ' שעשה סוכתו "בלידי רה"ר" ואולי כוונתו ג"כ כהנ"ל. אולם לפי המג"א דלכתחילה אין לעשות סוכה ברה"ר בכל אופן, לכאו' צ"ל דהנפ"מ כאן בעשיית סוכה ברה"ר הוא כשעשה סוכה ברה"ר ובדביעבד.

ל"ז) רש"י ד"ה דופן סוכה כדופן שבת. כל צידי דפנות וכו'. ע"ע בריטב"א שפי' הדמיון באופניס אחריס.

ל"ז-ב') שם."ודוקא במקומות הרבה" וכו'. רש"י פי' דהא דצריך תוך ג' הוא כדי שיהא עומד מרובה על הפרוץ וא"כ סגי אפי' אם יש יותר מג' מבין מקצתם ובלבד שיש עומד מרובה מן הקנים שהם תוך ג'. וע"ע בריב"ן שפי' באו"א דשאני קנים שאינם רחבים כלל, ובכה"ג אינם כדפנות כלל וצריך שיהא כולם תוך ג', הרי דס"ל דהא דצריך תוך ג' אינו כדי שיהא עומד מרובה אלא כדי להחשיבם כדופן, ובלא"ה אינם כדופן. ועי' בגמ' במש"כ בזה.

ל"ח) שם "הוו להו כפתחים". מבואר מרש"י דהא דעומד מרובה על הפרוץ כשרה משום דאף שאין לו דופן שלם, מ"מ כל מקום שפרוץ ה"ה כפתח. אבל בפרוץ מרובה אין להחשיב כל המקומות הפרוצים כפתחים שאין פתחים ברוב הדופן. אבל כ"ז הוא בהא דצריך עומד מרובה בכל דופן ודופן אבל במה דצריך בשבת עומד מרובה על הפרוץ בין כל הדפנות, פי' רש"י בסמוך דהיינו משום דאל"כ הפרוץ מבטלי לי' להעומד. ועי' לקמן בסמוך.

ל"ט) רש"י ד"ה שהשבת אינה ניתרת. "ורבים על העומד ומבטלי לי' לעומד". ס"ל לרש"י דהא דצריך עומד מרובה מבין כל צידי הרשות לענין שבת, היינו טעמא דאם הפרוץ מרובה על העומד מבטלי לי' להמחיצות. ולפי"ז צ"ל דבפרוץ כעומד סגי, ושלא כמשמעות הגמ' ד"אינה ניתרת אלא בעומד מרובה". ואולי צ"ל לרש"י גרס כמו שכ' תוס' בד"ה שהשבת בסו"ד "שהשבת אינה ניתרת בפרוץ מרובה על העומד". ולתוס' דגרס כלפינו צ"ל דהא דבשבת פרוץ מרובה על העומד אינה רה"י, אי"ז מטעם ביטול וכמו שפי' רש"י אלא מטעם אחר, דאפי' בעומד כפרוץ אינה רה"י. (או"ד דכאן שייך ענין ביטול גם במחצה ומחצה.)

מ') רש"י ד"ה ואילו סוכה דשבת. "לדידך דאמרת לחי משום מחיצה". עי' בריטב"א שפי' באו"א דאף למ"ד לחי משום היכר, מ"מ בכל מד דחשיבי כדופן אמרי' גבי' מיגו וכו'. וכ"מ ממש"כ תוס' ריש ע"ב דהק' שם אפי' למ"ד דלחי משום היכרא, ומשמע דכאן מיירי גם למ"ד דלחי משום היכרא. וכל"ל לפי הגיר' של "רבא" בגמ' כאן, דס"ל לרבא דלחי משום היכר, וכמבואר בראשונים. ולרש"י צ"ל דגרסי' רבה וכ"פ

הב"ח בחידושיו. וע"ע בתוס' הרא"ש בסו"ד.[29]

בענין אם יש להכשיר הסוכה אפי' מדרבנן מחמת מיגו דהוי דופן בשבת רק מדאו' ואף דמדרבנן אינו דופן לענין שבת

מ'-ב') שם. נהי דמדרבנן אסור מדאו' מיהא מותר. עי' במאירי שהק' דאפי' אם מדאו' מותר מ"מ כיון דמדרבנן אסור האיך אמרי' מיגו להכשיר הסוכה אפי' מדרבנן, ומתו"כ דחה פי' רש"י. ועי' בריא"ש שפי' דכיון דמדאו' מותר, ממילא משום מצות סוכה התירו גם לטלטל מדרבנן ואף דבעלמא מותר רק מדאו', מ"מ הכא מותר אפי' מדרבנן ומשום מצוה וכעין מה שפי' תוס' בע"ד לענין פסי ביראות שהתירו לגמרי בסוכה משום מצוה. וכמו"כ פי' המהרש"א בדעת רש"י כאן.

ואולי יש לפרש באו"א, דס"ל לרש"י דנהי דאין היתיר בשבת אלא מדאו' בלבד, ומדרבנן אסור, מ"מ היינו משום שהחמירו בשבת להצריך ד' מחיצות, ואילו בסוכה לא הצריכו ד' מחיצות, ולכן כיון שהלחי חשיבי דופן לענין שבת לגמרי, אמרי' מיגו דהוי דופן לענין שבת הוי דופן גם לענין סוכה, ואף שלענין שבת אין להתיר עי"ז, היינו מטעם שאינו נוגע בסוכה, ולכן יש להכשיר לגמרי בסוכה.[30]

וכנר' דס"ל להמהרש"א בדעת רש"י (וכמו"כ ס"ל להרא"ש) דהא ודאי אין להתיר אף מדרבנן לענין סוכה, באופן שאינו מותר לגמרי בשבת כלל, ואף דמדאו' יש היתר מ"מ א"א להתיר בשום אופן בסוכה מחמת מיגו שיש היתר בשבת אם אין ההיתר בשבת אף מדרבנן. וכ"מ מקו' המאירי שא"א לומר כן.

אולם כעי"ז כבר איתא בר"פ לקמן בסמוך לענין פסי ביראות שהק' הר"פ דהכא מתירין גם כשאין מים בבור ואין היתר לענין שבת כלל, והאיך התירו לענין סוכה. ותי' הר"פ דכיון שע"י הפסי ביראות מותר מדאו', סגי בהכי להתיר הסוכה לגמרי, ואף שלענין שבת אין היתר כלל. ומאחר שכן ס"ל להר"פ, אולי יש לפרש ג"כ בדעת רש"י וכנ"ל.

ויש לעי' במאי פליגי, דהי' פשיט"ל להמאירי שא"א לומר מיגו בכה"ג כיון שאין היתר מדרבנן, ואילו להר"פ ל"ק לי' כ"כ. ואולי יל"פ דנחלקו בהבנת המיגו, דיוע' לעיל שפרשנו דלדעת ההשלמה מבואר שענין המיגו הוא להחשיב הדופן וכיון שיש להדופן חשיבות של דופן לענין שבת הרי "אחשבי" להדופן והוי דופן גם לענין סוכה. אבל להר"ן והמאירי וכו' משמע דס"ל דענין המיגו הוא שאם המקום חשוב מוגנע ומוגדר ומוקף לענין שבת, ה"ה לענין סוכה. וגר' שיש לפרש שהר"פ ס"ל כדעת ההשלמה בזה ולכן ס"ל דאם אנו מחשיבין הדופן לענין שבת הרי אחשבי' כדופן וממילא לסוכה כשר ואפי' מדרבנן יש להכשיר

---

[29] ומה שפי' רש"י למ"ד לחי משום מחיצה ה"ה לשיטתו שפי' דמיירי במבוי מפולש וכמו שפי' התוס' הרא"ש בדעתו, וכ"כ בפסקיו.

[30] ולענ"ד צ"ע בדעת המאירי והרא"ש שלא פירשו כן, ומשמע מדברי המאירי דבכל אופן א"א להתיר מדרבנן מטעם מיגו מחמת היתר מדאו' ואפי' אם הא דאסרו מדרבנן הוא מטעם צדדית. וצ"ע. ואולי יל"פ דס"ל דגם הא דהצריכו ד' דפנות בשבת, היינו חומרא במה שצריך להיות מוקף במחיצות ומוגדר ונמנע מהרה"ר, ולכן אם לענין שבת אינו מוגדר לגמרי מדרבנן, כמו"כ א"א שיהא חשוב לענין סוכה כמוגדר ע"י המיגו. ועי' לקמן במש"כ בדעת הר"ן ביישוב קו' תוס' ריש ע"ב.

מאחר שיש להדופן חשיבות. אבל להר"ן והמאירי וכו', כיון שמדרבנן אין המקוס מוגדר, ממילא מדרבנן אין המקוס חשוב כמוקף ומוגדר כראוי, ובכה"ג א"א לומר מיגו דאף שהמקוס חשוב מוגדר מדאו' הרי כל תקנת הרבנן הי' דמדרבנן אין המקוס מוגדר ומוקף כראוי, ובכה"ג כמו"כ לענין סוכה א"א שיהא כמקוס מוגדר כראוי מדרבנן.[31]

(וע' בר"פ דף ד' ע"ב שכ' כדעת הרמב"ם דמדאו' צריך ד' מחיצות לשבת, ולדעתו הא דאמרי' לעיל "וכן לענין שבת" יש להסתפק אם פירושו דסגי בב' כהלכתן ושלישית אפי' טפח, או"ד דבאופן שיש ג' דפנות שלמות ועוד של טפח דסגי בהכי לענין שבת, ולהנ"ל צ"ל כפי' ב' הנ"ל וע"ע לעיל במש"כ בדעת הרמב"ם באות י"ט.)

מ"א) תוס' ד"ה שלא יהא בין. עי' בתוס' הרא"ש (וכעי"ז בר"פ לקמן בדף ז' ע"ב) שמיישב אף לר' יאשי' וז"ל "א"ג שיעשה רוב הדופן שלם ומיעוטו קנה קנה דכי מצטרפת לה הויא צלתא מרובה". וק' אם רוב הדופן שלם, למה צריך הקניס, והלא העומד מרובה על הפרוץ, ואפי' בלא קניס ואפי' אם צריך הקניס להשלים לשיעור של רוב דופן, מ"מ אפי' בקניס שאינם תוך ג' מחברי' הסוכה כשרה שיש לו עומד מרובה על הפרוץ וצלתה מרובה ובאיזה אופן יש צלתה מרובה ואין העומד מרובה על הפרוץ. ואפי' אם הדופן השלם אינו שלם מלמעלה למטה וכגון שהוא של חבלים, וצריך הקניס להשלים לשיעור של צלתה מרובה, מ"מ ל"צ שיהא הקניס תוך ג' לזה ואפי' אם אינם תוך ג' לכאו' יש לצרפן לשיעור צלתה מרובה, ול"ע.

ואולי יש לדחות דמיירי בסוכה קטנה ומיירי כשיש דופן של מעט יותר מג' וחצי, ויש לו ב' קניס וצריך ליזהר שלא יהא קנה א' סמוך ממש להדופן והקנה האחר חוץ מג' טפחים מיני', וכ"ז רחוק בכוונת התוס' הרא"ש.

ואולי יל"פ לפי מש"כ הריב"ן בביאור הברייתא (ומובא דבריו לעיל באות כ"ט) דהא דצריך שיהי' הקניס תוך ג' אינו כדי שיהא עומד מרובה אלא כדי שיהא כדופן וקניס שהם דקיס אינם כדופן כלל אא"כ הם תוך ג', וא"כ יל"פ דמיירי כשאין בדופן השלם שיעור ז', או"ד כשאינו שלם מלמלעה למטה וכנ"ל ובכה"ג צריך שיהא גם על הקניס תורת דופן והוא רק ע"י לבוד וכמו שפי' הריב"ן. ועדיין צ"ע.

ובאו"א אולי יש לצדד דהא דהצריך ר' יאשי' שיעור של צלתה מרובה, אינו בצירוף של הפתחים של הסוכה, ובמקוס הפתחים ל"צ שיהא צלתה מרובה, ורק המקוס שאינו בכלל פתח שבדופן צריך שיהי' בו שיעור של צלתה מרובה. וא"כ משכחת שיש לו פתח שעל ידו הוי פרוץ מרובה על העומד, וצריך הקניס להשלים השיעור להיות עומד מרובה, אבל מ"מ יש צלתה מרובה במקומות שאינם פתחים.

מ"ב) תוס' ד"ה שהשבת. במש"כ תוס' דמשמע הכא שלא כר"פ, לכאו' יש לישב לפי המבואר ברש"י דהכא צריך שיהא עומד מרובה

[31] והנה, לעיל פרשנו שמרש"י ג"כ משמע כדעת הר"ן והמאירי בזה, וא"כ אם כנים הדברים צ"ל בדעת רש"י כמו שפי' המהרש"א.

מדין כל הדפנות אהדדי, דלפי"ז יל"פ דבזה אף לר"פ פרוץ כעומד אסור, דצריך רוב מוקף, משא"כ בכל דופן ודופן דסגי בפרוץ כעומד לר"פ. ואולי לא ס"ל לתוס' כפי' רש"י אלא כא'

מפירושים האחרים שהבאנו לעיל או"ד ס"ל לתוס' שאין לחלק.

דף ז' ע"ב

סיכום דעות הראשונים באיזה מבוי כשר לסוכה, ובמה שצריך המיגו כדי להכשירו

א') תוס' ד"ה סיכך. הראשונים מאריכים באיזה מבוי עסקי' כאן דאם סיכך ע"ג מבוי כשר לסוכה ומטעם מיגו, דק' בממ"ג, אם במבוי מפולש מיירי, הרי אין הלחי מועיל להתיר לטלטל שם, ועכ"פ מדרבנן אסור לטלטל שם, ואפי' אם מדאו' מועיל מ"מ לא מהני מדרבנן ועדיין ק' במה שיש להכשיר הסוכה מטעם מיגו. ואם במבוי שאינו מפולש מיירי וכגון שיש ג' מחילות שלמות ולחי, הרי ל"ל המיגו להכשיר הסוכה דאפי' בלא הלחי יש ג' מחילות ולסוכה סגי בהכי. ובביאור הגמ' נאמרו כמה פירושים שונים בראשונים ונליינס כאן בקיצור ושוב נבאר דברי תוס' לפי סדר דבריו בעזה"י.

א' שיטת רש"י בע"א דמיירי במבוי מפולש עם לחי שאינו טפח, ולמ"ד דלחי משום מחילה, וע"י הלחי יש ג' מחילות דמהני מדאו' להתיר. ואע"פ דמדרבנן אסור, מ"מ אמרי' מיגו להתיר הסוכה אף שאין השלישית טפח אלא לחי שאינו טפח. ופי' הרא"ש והמהרש"א בשיטת רש"י דאע"פ דבעלמא אסור מדרבנן לטלטל, מ"מ הכא משום מצוה דסוכה התירו גם לטלטל, ולכן אמרי' מיגו. והוא כעין סברת תוס' בע"ד לענין פסי ביראות דאע"פ דבעלמא אין היתר לבני אדם מ"מ הכא שאני משום מצות סוכה.[1] (ובדעת תוס' דלא נחית לפרש כן, אף דס"ל כעין סברא זו לקמן לענין פסי ביראות, יש לחלק דהכא אינו מותר כלל ואפי' לבהמה, וכ"פ המג"א בסי' תר"ל ט'. או"ד יל"פ דתוס' הי' גרס "רבא" וס"ל לרבא דלחי משום היכר, ולכן א"א לפרש כן, דכ"ז הוא רק למ"ד דלחי משום מחילה בלבד, וכמו שפי' התוס' הרא"ש, ועי' במש"כ הפנ"י בקו' תוס' על רש"י.)

ב' הר"פ פי' כעין הנ"ל בדעת רש"י אבל פי' דמיירי בלחי שהוא של טפח, ומה שצריך המיגו הוא משום דבמבוי מפולש צריך שיהא הב' כהלכתן עריבן, והכא משום המיגו ל"ל שיהי' עריבן, ובלא"ה סגי בשלישית אפי' טפח ומטעם מיגו.

ג' הר"א מן ההר פי' ג"כ דמיירי במבוי מפולש, אבל יש לה"פ מכאן וטפח מכאן, ולא בלד א', ולענין שבת סגי בהכי, אבל לסוכה אין הדופן של לה"פ מועיל, ולכן אין לו אלא ב' דפנות ושלישית של הלחי. ולכן צריך המיגו להכשיר הלחי להיות הדופן השלישית.

[1] ועי' לעיל בדברי רש"י דאולי יש לפרש בדעת רש"י שם באו"א וכסתימת לשונו דאפי' מיגו להתיר מדאו' מועיל כאן להכשיר אפי' מדרבנן. וע"ע לקמן במש"כ בדעת הר"ן.

ד' לכל הפירושים הנ"ל מיירי במבוי מפולש דאילו באינו מפולש ל"ל להמיגו להכשיר הסוכה. אבל תוס' ורוב ראשונים מפרשים דמיירי במבוי שאינו מפולש דאל"כ אין הלחי מתיר לענין שבת ועכ"פ מדרבנן וא"כ אין להכשיר בסוכה ע"י המיגו. ופירש תוס' בסו"ד דאף דמיירי במבוי שאינו מפולש מ"מ צריך המיגו להכשיר הסוכה דמיירי כשאין הסכך מגיע עד הדופן האמצעי, ואינו אלא קרוב לפני הסוכה ולמקום הלחי בלבד, ולכן בלא מיגו א"א להכשיר הסוכה שאין הדופן האמצעי מן המנין שאינו תוך ד' למקום הסכך. והג' דפנות של הסוכה ה"ה הב' דפנות זו כנגד זו, והלחי. ואע"פ דל"ל הלחי אלא להתיר מדרבנן דמדאו' סגי בג' מחיצות לענין שבת, מ"מ ה"נ לענין הסוכה מיירי בלחי של טפח ומה שצריך המיגו הוא רק משום שלא העמידו תוך ג' ובטפח שוחק וכשיטת ר' סימון לעיל בע"א, ומדרבנן צריך לזה, ואמרי' מיגו דהוי הלחי דופן להתיר אפי' מדרבנן בשבת, הוי דופן להכשיר אפי' מדרבנן לענין סוכה.

(ובמה דל"ל פס ד' כיון דאין הדופן האמצעי מן המנין, יל"פ כמו שפי' הריטב"א והר"ן דהכא שאני משום שיש דופן אמצעי למנוע הילוך הרבים ולכן דמי לב' דפנות עריבן, או ל"ל דפס ד' נמי אינו אלא מדרבנן ואמרי' מיגו להתיר כאן בלא פס ד', ועי' לקמן.)

ה' הר"ן ג"כ פי' דמיירי במבוי שאינו מפולש, אבל מבואר מדבריו דמיירי כדין, שהעמידו תוך ג' סמוך לכותל וכדר' סימון לעיל בע"א, ואמרי' מיגו להכשיר אפי' בלחי שאינו של טפח, ואע"פ דלשבת ל"ל הלחי אלא מדרבנן ולסוכה צריך הלחי להכשיר אפי' מדאו' מ"מ אמרי' מיגו, ושלא כמו שכ' תוס', ועי' לקמן במש"כ בדעתם.

(וע"ע בס' המכתם שכ' בשם הרבי' יהונתן דמיירי במבוי שאינו מפולש ובלחי שאינו של טפח אלא אפי' כחוט הסרבל, ולכאו' הק"ל קו' תוס' לפי"ז שצריך המיגו להכשיר הסוכה מדאו', ואילו לשבת ל"ל הלחי אלא להתיר מדרבנן בלבד. ואולי יל"פ דס"ל דהא דצריך טפח בסוכה אינה אלא מדרבנן וכמו שמצדד בתוס' וכן משמע מהירושלמי וכמו שנבאר בסמוך, או יל"פ דס"ל דאף שאין הלחי מתיר בשבת מדאו' מ"מ הי' ביכולתו להתיר מדאו' באופן שאין אלא ג' דפנות ול"ל שיהא מתיר בפועל וכעין מה שפי' הר"ן, או"ד ס"ל להרבי' יהונתן דאע"פ דאין ההיתר לענין שבת אלא מדרבנן מ"מ משוב להכשיר אפי' מדאו' בסוכה ושלא כקו' תוס', דאף ההיתר מדרבנן סגי לדיני דאו'. ול"ע.

עוד מבואר מדברי הרבי' יהונתן דהא דצריך מיגו אינו כדי שיהא כשר אפי' בלחי שאינו של טפח וכמשמעות הר"ן והריטב"א, אלא כדי שלא יצטרך לפס ד', דאילו בלא מיגו צריך פס ד' כיון שאין הב' דפנות כהלכתן עריבן שהדופן האמצעי אין בו סכך. אבל להר"ן והריטב"א ל"ל המיגו ואפי' בחול הסוכה כשרה בכה"ג דכיון שיש דופן אמצעי רחוק מן הכתלים סגי בהכי. וכדבריהם משמע יותר מלשון הגמ' לעיל בע"א "דאילו בסוכה דעלמא בעיא טפח שוחק", ומשמע דאפי' בעלמא ל"ל אלא טפח שוחק. ועי' בריטב"א שמדחה שיש לפרש שלרבותא נקטי', אבל ס"ל דהעיקר דבכה"ג יש להכשיר בלא מיגו. ולהרבי' יהונתן ל"ל דלרבותא נקטי'.)

ב') בא"ד בין למ"ד בפ"ק דעירובין לחי משום היכרא וכו'. מבואר מתוס' דס"ל דיש לפרש דכאן מיירי גם למ"ד לחי משום היכרא, ושלא כמו שפי' רש"י בע"א דמיירי רק למ"ד לחי משום מחיצה[2]. ואולי משמע דגרס תוס' "רבא" דס"ל הכי, ולכן פי' כן, ועי' לקמן במה שהק' תוס' לשיטת רש"י ובמש"כ הפנ"י שם.

ג') בא"ד. קשה מה ענין סוכה וכו'. ביאור קו' תוס' דס"ל דמיירי במבוי שאינו מפולש וכמו שפי' לקמן, והא דצריך המיגו הוא כמו שפי' בסוף דמיירי כשלא סיכך לגבי הדופן האמצעי, ולכן ק' לי' דהא דצריך הלחי להתיר לענין שבת היינו רק מדרבנן בלבד, ואילו בסוכה צריך הדופן להכשיר אפי' מדאו', ולא אמרי' מיגו בכה"ג.
ומבואר מתוס' שאין מקום לפרש דכיון דצריך הלחי מדרבנן, ממילא חשיבי מחיצה, אלא אין החשיבות של מחיצה שע"פ התקנה דרבנן מועיל להחשיבו כמחיצה לענין דינים דאו'.

ויש לעורר שכל קו' תוס' ה"ה רק לשיטתו וכשיטת רוב ראשונים דל"ל ד' מחיצות לשבת מדאו', אבל לדעת הרמב"ם והר"פ לעיל דף ד' והר"ח בעירובין דבעי ד' מחיצות מדאו', יש לישב בפשיטות דמיירי כאן במבוי שאינו מפולש, ומ"מ צריך הלחי מדאו' להיות הדופן רביעית, ואמרי' מיגו להכשיר גם לענין סוכה. וכנר' שכ"פ הגר"א בדעת הרמב"ם בסי' שמ"ה ס"ק י"ד, ועי' שם.

בדעת הר"ן ביישוב קו' תוס'

ד') ע"ע בפי' הר"ן ביישוב קו' תוס' וז"ל והאי מיגו נ"ל דהכי אמרי' לי' דכיון דהאי לחי מהני להתיר המבוי בלא מחיצה שליש"ית מדאו' לרבה דאמר לחי משום מחיצה כדאיתא בעירובין, מהני נמי להכשיר סוכה זו מדאו' וכיון דהאי לחי נמי מהני להתיר מבוי זה מדרבנן שאע"פ שיש לו ג' מחיצות אפ"ה צריך הוא להכשירו של לחי נמי שרי לסוכה משום מיגו דידי' אפי' מדרבנן".
וכפשוטו כוונת הר"ן לחדש דהא דאמרי' מיגו אינו רק באופן שהלחי מתיר בפועל, אלא אפי' מה שראוי להיות דופן מדאו' להכשיר מדאו' סגי ואף אם בהאי גוונא ל"ל להלחי להתיר מדאו', מ"מ סגי במה שאם לא הי' אלא ב' דפנות ולחי הי' מתירו מדאו'. אבל לתוס' כיון דאין הלחי מתיר בפועל מדאו' כשיש ג' דפנות א"א להכשיר הסוכה מדאו' עי"ז ולא אמרי' מיגו אלא ממה שהלחי מתיר בפועל ובמבוי שאינו מפולש אינו מתיר אלא מדרבנן בלבד.
אבל לפי"ז ק' מש"כ הר"ן אח"כ דצריך גם להא דהלחי מהני להכשיר הסוכה מדרבנן, והלא אם אמרי' מיגו ממה שהי' ראוי להכשיר מדאו', למה צריך להא דהלחי מתיר גם מדרבנן. ומשמע דאם אין הלחי מתיר אלא מדאו' בלבד והי' אסור מדרבנן אין להכשיר הסוכה אפי' מדרבנן. אבל נ"ע בטעמא דמלתא, והלא אין הלחי מתיר מדרבנן בשבת כשיש רק ב' דפנות ולחי משום שמדרבנן צריך ד' מחיצות, וליכא. אבל לענין סוכה ל"ל ד'

[2] ועי' בריטב"א שפי' דאף למ"ד משום היכר, מ"מ כיון שיש לו שם דופן באיזה צד סגי בהכי ואמרי' מיגו.

מחיצות אלא ג' אפי' טפח, ומאחר שיש לחי דאשוב כדופן, למה אין להכשיר אפי' מדרבנן ומטעם מיגו דהוי דופן לענין שבת. ובשלמא אם נאמר כתוס' שצריך היתר בפועל, יל"פ דאם אין ההיתר בפועל אלא מדרבנן בלבד, אין להכשיר מדאו' עי"ז, אבל לדעת הר"ן דל"ל היתר בפועל, ומה שהי' ראוי להתיר באופן שאין אלא ג' דפנות סגי לומר מיגו, למה אינו יכול להכשיר הסוכה גם מדרבנן מאחר שאין הטעם לפסול לענין שבת שייך לגבי סוכה כלל. ול"ע.

ואולי יש לפרש דהא דצריך ד' מחיצות לשבת, היינו כדי שיהא מוגדר לגמרי, ושיהא בני רה"ר נמנעים מליכנס שם לגמרי, והוא ע"י דופן בכל צד, וכמו"כ מובן לחז"ל דענין הדפנות של סוכה הוא להגדיר המקום ושיהא מוגנע ומובדל מסביבותיו, ולכן אע"פ דאשוב מקום מוגנע מדאו' כשאין אלא ג' דפנות ול"ל שיהא מתיר בפועל, מ"מ במה שאילו הי' רק ג' יש היתר מדאו' אינו יכול להכשיר הסוכה מדרבנן כיון שהגדר וההיקף שע"י ג' מחיצות אינו היקף מדרבנן לענין שבת, ולכן אין להכשיר ג"כ בסוכה משום שצריך ג"כ שיהא בדרגת ההיקף הצריך לענין שבת אפי' מדרבנן. (ועדיין ל"ע.) אכן, שו"מ בביאור הגר"א בסי' תר"ל ז' במה דפסק הרמ"א שצריך שיהא היתר בפועל כדי לומר מיגו, שהוא ע"פ דברי הר"ן, והיינו דס"ל דמש"כ הר"ן דצריך שיהא היתר מדרבנן היינו דבלא"ה אין היתר בפועל וא"א להתיר במה שיש היתר בכח ושלא כמו שפרשנו, ול"ע כנ"ל, דאפי' אם בשבת אינו מתיר מדאו', היינו רק משום שצריך ד' מחיצות לענין שבת, ואם ס"ל להר"ן שיש לומר מיגו במה דאילו הי' רק ב' דפנות אחרות יהא הלחי מתיר מדאו', למה אינו יכול להתיר גם מדרבנן בסוכה, ול"ע.

בענין אם צריך שיהא היתר בפועל כדי לומר מיגו

ה') היוצא, שיש להסתפק בדעת הר"ן דמחד גיסא משמע דאמרי' מיגו אע"פ שאין הלחי מתיר בפועל ובהאי גוונא ממש, אלא שהי' ראוי להתיר כשאין אלא ג' דפנות, ומאידך משמע שצריך גם ההיתר בפועל מדרבנן, ול"ע. ובדעת תוס' משמע דלא נחית לפרש כדעת הר"ן משום דלא אמרי' מיגו אא"כ יש היתר ממש ע"י הלחי. ולא אמרי' דכיון שיש היתר בכח מדאו', וגם היתר מדרבנן דסגי בהכי, שהרי מ"מ א"א להתיר סוכה מדאו' ע"י המיגו אא"כ יש היתר בפועל מדאו' לענין שבת וליכא.

וכנר' שאף הריטב"א ס"ל כעין דעת התוס' בזה, דיעוי' תו"ד שהביא דעת הסוברים דאמרי' מיגו אף להכשיר הסוכה ע"י הלחי בחול, ולא אמרי' ההיתר לחלאין. ולפי"ז פי' שם דהא דסיכך ע"ג מבוי שיש לו לחי כשרה ו"בעלמא" פסולה, היינו בסיכך ע"ג לחי בגג או ברה"ר שאין הלחי מתיר. ומבואר דאע"פ דאילו הי' במבוי הי' מתיר מ"מ כיון שאינו במבוי אלא ברה"ר ואינו מתיר, וכן אם הי' בגגו ול"ל להלחי, לא אמרי' מיגו.[3]

[3] והנה, יש מקום לפרש בדעת הר"ן דהא דמהני המיגו היינו משום דאף במקום שיש מבוי שאינו מפולש עם לחי, של"צ הלחי להתיר מדאו', מ"מ מאחר שיש שם לחי, הי מינייהו מפקת, וגם הלחי מתיר המקום כרה"י, ואילו ברה"ר שאינו מתיר כלל שאני. אבל מ"מ בלחי על גגו שהוא רה"י בלא לחי עדיין יש להכשיר. ואולי שאני התם שיש ד' מחיצות שלמות ובכה"ג אין ההיתר ע"י הלחי כלל ולא דמי למבוי שיש ג' מחיצות ולחי. אכן לענ"ד רחוק לחלק בהכי.

וע"ע במש"כ הרא"ש בשם הראבי"ה לענין פסי ביראות דאם אין בור שם מ"מ אם סיכך ע"ג כשרה, כיון שיש פסי ביראות ברה"ר. וכ' עוד שם להסתפק בחצר אם אמרי' דהעושה פסי ביראות וסיכך ע"ג כשרה. הרי דס"ל דברה"ר כיון שהפסין מתיר המקום מדאו', וגם אילו הי' שם בור הי' מותר אפי' מדרבנן, סגי בהכי. והיינו כעין הר"ן אבל להיפך, דאפי' במקום שיש היתר בפועל מדאו', והיתר "בכח" מדרבנן סגי ואמרי' מיגו. ושוב מסתפק באופן שאף היתר מדאו' אינה אלא "בכח" ובמקום שא"ל ההיתר, אם אמרי' מיגו.

ולדינא עי' ברמ"א סי' תר"ל ז' שפסק דצריך שיהא היתר בפועל, ועי' בפמ"ג ובביאור הגר"א שם.

ע"ע במה שהק' רעק"א בחי' במה דאין להכשיר הסוכה אפי' בחול, שהרי הוצאה שלא לצורך ביו"ט אסור, וע"י הלחי מותר לטלטל שלא לצורך. והניח בצ"ע.

ואולי יש מקום ליישב אם נאמר שצריך שיהא היתר בפועל, דדלמא לא מיבעי' לצריך שיהא היתר בפועל אלא צריך שיהא היתר לצורך, דאם אין צורך בההיתר לא תשיבי כ"כ ולא אמרי' מיגו. אבל אם נאמר כמבואר מהראבי"ה דפעמים אפי' בלא היתר ממש אמרי' מיגו, לכאו' א"א לפרש כן.

ואולי יש לחלק דבפסי ביראות בחצר אף שיש מחילות בהחצר מ"מ גם יש היתר טלטול ע"י הפסי ביראות ואילו יבטלו המחילות של החצר עדיין יש היתר לטלטל ע"י הפסין, משא"כ במקום שאין ההיתר אלא לענין דברים שאינם לצורך דבכה"ג לא תשוב ההיתר. וצ"ע.

שו"מ שבתשו' אג"מ או"ח א' קע"ט האריך בזה, ועי' שם שכ' כעין הנ"ל, ונהניתי.

וע"ע במש"כ בדעת הרמב"ם בזה לעיל בדף ז' ע"א אות י"ט.

ו') **באו"ד אבל אין לתרץ דטפח סוכה מדרבנן וכו'.** עי' בפנ"י בביאור ראיית התוס'. וע"ע בירושלמי פ"א ה"א דטפח דסוכה "מדבריהן", וע"ע שם בפ"ג ה"א בגליון הש"ס שפי' דבהא פליגי התס אם טפח דסוכה מדאו' או מדרבנן בלבד. וע"ע בלשון רש"י לעיל בדף ז' ע"א ד"ה אמר רבא "זהו טפח שאמרו חכמים" דמשמע שאין הטפח אלא מדרבנן, ועי' שם במש"כ ליישב באו"א.

ז') **באו"ד. דקי"ל כרבנן דאמרי שתים כהלכתן וכו'.** מבואר מתוס' דלר"ש דס"ל דצריך ג' כהכלתן וד' אפי' טפח, לא ק' לי' ופשיט"ל דצריך המיגו. והיינו משום שיש לפרש שלא העמידו תוך ג' אלא כנגד היוצא, ובכה"ג צריך המיגו מדרבנן וכמו שפי' תוס' לעיל, אבל לרבנן דר"ש שיש ג' מחילות שלמות שוב ל"ל המיגו.

ח) **באו"ד ולא יתכן דא"ב לא משתרי בלחי וקורה וכו'.** בישוב שיטת רש"י עי' ברא"ש ובתוס' הרא"ש שפי' דס"ל לרש"י דלמ"ד לחי משוס מחילה משתרי גם לרבנן דר"י, וכן משמע גם מדברי רש"י. ובדעת תוס' עי' בפנ"י שיל"פ בב' אופנים. א' דגרס "רבא" דס"ל דלחי משוס קורה ולכן ס"ל שא"א לפרש כן, ב' או"ד דס"ל דאפי' למ"ד לחי משוס מחילה אין להתיר מדרבנן אלא מדאו', וכמו שהק' המאירי לשיטת רש"י, ואע"פ דפי' תוס' בסמוך דבמקום מצוה שאני

ומותר אפי' מדרבנן, יש לחלק וכמו שפי' המג"א בסי' תר"ל ט' דשאני התם שיש היתר אפי' מדרבנן עכ"פ להבהמות, משא"כ כאן שאין היתר כלל לטלטל מדרבנן.[4]

בענין מבוי מפולש כשיש דופן שלישית רחוק מן הסכך

ט) באי"ד וי"ל דלעולם מיירי במבוי סתום מג' וכו'. עי' במה שהק' המהרש"א דאם אין סכך כנגד הדופן האמצעי נמצא שאין הדופן האמצעי מן הסוכה, ואין לו אלא ג' דפנות עשויות כמבוי, ולעיל אמרי' דצריך פס ד' לר' סימון וקי"ל כוותי', ומ"ש הכא דל"ל אלא טפח שוחק. וכ' הפנ"י שכבר מבואר בר"ן כאן דבכה"ג שיש דופן שלישית רחוק מן הסכך כשר אפי' בטפח ודמי לעריבן, והא דצריך פס ד' הוא רק כשאין דופן רחוק מן הסכך כלל. וכמו"כ מבואר גם בריטב"א אצלינו.

וע"ע בב"י שהביא דברי הר"ן בזה וכ"ה בשו"ע דבמקום שיש דופן שלישית אף שאינו סמוך להסכך מ"מ דמי לעריבן ול"ל פס ד' אלא בטפח סגי. ועי' במג"א שמדייק מהב"י והשו"ע דאפי' אם אין הדופן של החצר דבוק להדפנות של הסוכה, מ"מ ל"ל פס ד' כיון שיש דופן של החצר, והא דצריך ד' הוא רק בסוכה העשוי' כמבוי שאינו בחצר ואין דופן רחוק מן הכתלים של הסוכה. אבל כ' המג"א שמדברי הר"ן מדוייק דהא דמהני בטפח ול"ל פס ד' הוא רק אם הדופן האמצעי דבוק להב' דופני הסוכה, ואל"כ אין כעריבן וצריך פס ד'. ובמשנ"ב הביא דעת המג"א, וכ' בשעה"ל דאף שרוב האחרונים מיישבים שיטת הב"י מ"מ אין להקל שלא כדעת המג"א, שהרי בלא"ה מבואר בשו"ע בסעיף ז' דס"ל כשיטת רש"י דמיירי כאן במבוי מפולש, וא"כ אין שום הוכחה למש"כ הריטב"א והר"ן דכל הוכחתם הוא רק לשיטתם דכאן מיירי במבוי שאינו מפולש. (ויש להוסיף שהרי גם לשיטתם הרי יש לדחות וכמו שכ' הריטב"א בשו"ד דיל"פ דהא דקאמר לעיל דבעי טפח שוחק, אי"ז אלא לרבותא, ולדינא צריך פס ד' אף באופן שיש דופן אמצעי ואפי' כשהוא דבוק, וכן מבואר בס' המכתם בשם הרבי' יהונתן דהא ל"ל פס ד' הוא רק בשבת ומשום דאמרי' מיגו להכשיר בלא פס ד'[5]. וא"כ ודאי אין לסמוך להקל יותר ממה שמבואר מן המג"א.)

ויש לתמו' במה שלא פי' המהרש"א כמו שמבואר בר"ן והריטב"א וכמו שפי' הפנ"י, וודאי לא נעלם מיני' דברי הר"ן והב"י והשו"ע שמבואר כדברי הפנ"י. וגר' דס"ל להמהרש"א שמסתימת תוס' ל"מ הכי, אלא דבלא"ה ל"ל פס ד'. ויש להוסיף שהרי בסוף דבריו כ' תוס' "דהשתא אין לזו סוכה אלא שתי מחיצות ולחי אחד". ומשמע ממוס' שאין סוכה זו אלא כסוכה העשוי' כמבוי הראוי' דצריך פס ד'. ובפרט אם נאמר כמו שפי' המג"א בדעת הר"ן דהא דיש להכשיר בטפח הוא רק אם הדופן האמצעי דבוק, א"כ אין לומר שאין

---

[4] ולענ"ד צ"ע שהרי פי' תוס' בסמוך דסברא זו הי' פשיטא להתיר משום מצוה, ולפי מש"כ המג"א צ"ל דהא דפשיט"ל לתוס' הוא רק במקום שיש היתר בפועל במקום שיש עולי רגלים וכו', ואילו כשאין היתר ממש אדרבה ואין להתיר משום מצוה, ואם פשיטא כ"כ במקום שיש היתר שאפי' צריכותא ליכא, מסתברא שבכל אופן מותר מחמת המצוה. ויש לדחות.

[5] ולפי דבריו לכאו' צ"ל דהא דבעי' פס ד' אינו אלא מדרבנן, דאל"כ א"א לומר המיגו וכקו' תוס'. ויש לדחות. וע' בערוך לנר.

בסוכה זו אלא ב' מחיצות, דהא דמכשרי' כאן הוא רק משום שיש גם דופן ג' הדבוק לסוכתו, ואף שאינו א' מג' דפנות המכשירות הסוכה מ"מ צריך גם דופן האמצעי כדי להכשיר כיון שעל ידו סגי בטפח ול"ל פס ד'.

בטעמא דבעי' מיגו להכשיר סוכה ע"ג פסי ביראות

י) גמ' ואמר רבא סיכך ע"ג פסי ביראות. מבואר במס' עירובין דפסי ביראות יש להם שיעור אמה מכל רוח. ועי' לעיל בדף ד' ע"ב שכ' הרא"ה לדייק ממה דנחלקו ר"י ורבנן שם בדיומדין, דאף לרבנן אם יש דיומדין של ז' הסוכה כשרה ואפי' אם פרוץ מרובה על העומד. ולפי המבואר כאן בגמ' דכדי להכשיר פסי ביראות צריך מיגו דהוי דופן לענין שבת, ל"ל דמיירי כשהפסי ביראות הם רק ו' טפחים ולא ז', דאם בדופן של ז' ל"ל המיגו להכשיר.

ועי' ברש"י שפי' דהא דצריך מיגו הוא משום שבלא"ה אין ב' כהלכתן, והיינו דב' כהלתן צריכים להיות עכ"פ ז' טפחים במקום א' או"ד כל משך הסוכה וכלשון רש"י לעיל שם. אולם יש לפרש באו"א לפי המבואר מרש"י לעיל דאף בסוכה בעי' עומד מרובה על הפרוץ בכל דופן בפנ"ע, ורק ל"ל שיהא עומד מרובה מבין כל הדפנות של הסוכה, ורק בשבת אמרי' דצריך שיהא עומד מרובה מבין כל הדפנות אהדדי, וא"כ יל"פ דפסי ביראות ה"ה פרוץ מרובה וכו' בכל דופן ודופן ומשום מיגו מכשרי' לי'.

ולפי שיטת ר"א אבן אסמעל מובא בב"י סי' תר"ל דאף בדופן א' סגי בפרוץ מרובה ובלבד שיהא שיעור דופן של ז' טפחים במקו"א, יל"פ דהכא שאין אלא ו' במקום א' לא סגי כיון דפרוץ מרובה על העומד בכל משך הדופן וגם אין שיעור ז' במקום א'.

אבל לפי המבואר מהריב"ן אצלינו דהא דצריך שיהא הקנים תוך ג' בסוכה הוא משום דבלא"ה אין הקנים כדופן כלל משום שהם קצרים, אבל בקנים רחבים ל"ל שיהי' תוך ג' ובלא"ה ה"ה כדופן, ומבואר דל"ל עומד מרובה אפי' בדופן א', ואפי' בכל דופן ודופן ל"ל עומד מרובה על הפרוץ, א"כ א"א לפרש שיש פסול בפסי ביראות משום שהפרוץ מרובה. ול"ל דפסול משום שצריך "ב' כהלכתן" וליכא. ולפי"ז מבואר שלדעת הריב"ן הא דצריך ב' כהלכתן, דהיינו שיהא עכ"פ שיעור ז' בב' דפנות ושיהי' עריבן. ולא סגי במה שיש ו' טפחים מצד א' וו' טפחים מצד שני שמבין שניהם יש יותר מז', דצריך שיהא שיעור ז' דעריבן וליכא. ול"ל ג"כ דהא דצריך עריבן וב' כהלכתן היינו אפי' בסוכה של ד' דפנות ולא רק באופן שבא להכשיר הסוכה בשלישית אפי' טפח. (ועי' לעיל בפרקין שהבאנו שנחלקו הראשונים בזה.)

ובאו"א יל"פ שלפי הריב"ן כאן מיירי כשסיכך ע"ג פסי ביראות שלא הי' אמה, ואף שמדרבנן צריך שיהי' אמה, מ"מ מדאו' סגי בטפח או בד' טפחים וכמבואר לעיל בתוס' דף ד' ע"ב ובר"פ שם. ובסיכך ע"ג פסי ביראות שהם של טפח ודאי אין להכשיר הסוכה בלא מיגו שאין שיעור דופן בסוכתו.[6]

[6] עי' שם בתוס' שמשמע דבטפח סגי גם לענין שבת מדאו', ובר"פ שם כ' דלשבת בעי' ד', ולהר"פ לכאו' א"א לפרש כן, דהרי אם יש בכל דיומד ד' הרי לכל דופן יש ח' טפחים מבין ב' צדדי הדופן וסגי בהכי מדאו'. אבל לפי משמעות התוס' שם יל"פ כהנ"ל.

והנה, לפי פשוטו הא דצריך המיגו להכשיר בפסי בירות ה"ה מדאו', ובלא מיגו אין להכשיר הסוכה אפי' מדאו', אבל לשיטת הריטב"א דלא אמרי' מיגו אלא במקום דמדאו' בלא"ה כשר, והא דאמרי' מיגו הוא רק לאוקמי' אדאו', נ"ל דה"נ מיירי באופן שהסוכה כשרה מדאו' ורק מדרבנן החמירו ומשום המיגו אוקמו' אדאו'.

י"א) תוס' ד"ה סיבך. ואע"ג דלא התירו וכו'. בביאור קו' תוס' נר' דס"ל לתוס' דאע"פ שיש היתר מדאו', מ"מ צריך שיהא היתר גם בפועל ומדרבנן כדי שיהא מיגו לסוכה, ולכן אפי' אם יש היתר לעולי רגלים לבהמתם, מ"מ כיון שגם יש איסור לבני אדם וגם למי שאינו מעולי רגלים, א"א להכשיר הסוכה אלא לעולי רגלים. וגם להעולי רגלים אין להכשיר כיון שגם לדידהו אין היתר גמור. ואף שיש היתר במקצת, מ"מ לא סגי בהכי דמנ"ל להכשיר משום דחשוב דופן לענין אכילת בהמות, וימא איפכא דהסוכה פסולה משום שלא חשוב דופן לענין בני אדם ולענין מי שאינו עולה לרגל.

ומבואר מתוס' דס"ל דההיתר כאן ה"ה גם למי שאינו עולה לרגל, ולא רק לעולי רגלים וכן משמע לפי פשוטו דהרי רבה או רבא אמרה, ולאחר חורבן הבית נאמר למילתייהו. אבל עי' בר"ן והריטב"א שפי' דלא נאמר אלא לעולי רגלים וכקו' תוס', ומ"מ הקשו בדעת הרי"ף שהביא הלכה זו ובזמן הזה אין נפ"מ מיני'. וע"ע בס' המכתם שפי' דאף בזמן הזה יש היתר לעולים ללמוד ביאיבה בא"י.[7]

והנה, מדברי הריטב"א והר"ן מבואר דלא ק' להו במה שיש להתיר אע"פ שאין היתר לבני אדם אלא לבהמה וכמו שהק' בתוס', ואולי יל"פ דס"ל דכיון שיש היתר להם במקצת סגי בהכי. או"ד יל"פ כמו שמבואר בר"א מן ההר דאף לבני אדם מותר כשאינם יכולים להיות מטפס ויורד.[8]

י"ב) בא"ד מ"מ כיון דמדאו' שרי בכל ענין אמרי' מגו ואפי' מדרבנן לא אסרי וכו'. נר' בכוונת תוס' כעין מה שפי' הר"ן, דאמרי' מיגו להכשיר מדאו', ואע"פ שאין להכשיר מדרבנן בסוכה אם יש איסור לטלטל מדרבנן, מ"מ כיון דמדאו' הסוכה כשרה, אוקמו' אדאו' כדי שיהא בידו של כל אדם לקיים מצות סוכה. אבל אילו לא הי' היתר לטלטל, אין להכשיר הסוכה דאין להכשיר הסוכה אפי' מדרבנן באופן שאין היתר לטלטל מדרבנן.[9]

ובר"פ תי' באו"א דאע"פ שאין היתר לטלטל מדרבנן מ"מ כיון דמדאו' מותר, ממילא יש להכשיר הסוכה לגמרי ואפי' מדרבנן. ועי' לעיל בדף ז' ע"א ברש"י ד"ה ואילו, דג"כ משמע

---

[7] ומכל הראשונים מבואר דלא אמרי' מיגו דהוי דופן לענין אדם א' הוי דופן לשאר בני אדם, אלא אזלי' בתר כל אדם בפנ"ע ורק כשיש היתר לדידי' אמרי' מיגו. ואולי אף אם מן הסברא אמרי' מיגו, מ"מ כיון דהחמירו חז"ל ולא התירו אלא לעולי רגלים לגבי שבת, כמו"כ א"א לומר מיגו בשאר בני אדם להכשיר הסוכה. אבל א"כ נמצא דהפסול בסוכה לשאר אינשי אינו אלא מדרבנן בלבד. וצ"ע.

[8] וק"ק דמ"מ למה התירו במקום שיכול להיות מטפס ויורד.

[9] ויש לדקדק קצת בלשון התוס' "מ"מ כיון דמדאו' שרי בכל ענין אמרי' מגו" ומ"מ הרי גם להה"א כבר ידע שיש מיגו מדאו', ומ"מ תוס' הק' דכיון שאין היתר מדרבנן אין להכשיר הסוכה. ויש לדחות, ובראי"ש ליתא.

הכי, אבל המהרש"א פי' שם באו"א, ועי' במש"כ שם באות מ-נ'.

י"ג) גמ' וצריכא דאי אשמעי'. בביאור הצריכותא של הגמ' לפי הבנת הראשונים בענין המיגו עי' במה שהארכנו לעיל בדף ז' ע"א אות כ"ג-נ'.
ע"ע בריב"ן שהק' דהו"ל למימר רק מיגו מסוכה לשבת ומקלתא לחמירתא, ואנא ידענא מחמירתא לקילתא. ולכאו' יש לישב דמ"מ הו"א דפסי ביראות דאין בו ב' דפנות מעלייתא שאני ולא אמרי' מיגו אפי' מחמירתא לקילתא. אבל מ"מ ק' למה לא אמר רבה רק "וכן לענין שבת" ועוד סיכך ע"ג פסי ביראות, ואנא ידענא מבינייהו גם דסיכך ע"ג מבוי כשרה כיון שהוא מחמירתא לקלתא, וכבר שמעי' דל"ל שם ד' דפנות. ול"ע.
אולם יש להק' בכל הצריכותא של הגמ' שהרי לעיל פי' הגמ' דבברייתא לא אצטריך לאשמעי' סיכך ע"ג מבוי משום שכבר שמעי' דמחמירתא לקילתא לא כ"ש, ומשמע דל"ל לאשמעי' לי', והאיך נוכל לומר דאצטריך רבה למימר הכי. ואולי צ"ל דדרך האמוראים לפרש יותר, ולכן שייך צריכותא בדברי האמורא אף שמ"מ לפי האמת ל"ל לי', ועדיין ול"ע. וע' בפנ"י ובערוך לנר, ובתשו' דברי מלכיאל ח"א סי' ל"א.

[10] ויש לפרש באו"א דלר' יאשי' הא דילפי' מהלכתא דשלישית אפי' טפח, פירושו של"צ שיהא השלישית מחיצה כלל, אלא טפח, ואף שאינו דופן וצריך ג' דפנות מקראי, מ"מ ההלכתא מגרע משיעור הדפנות שנלמדין מן המקרא. וה"ה ההלכתא לגרועי משיעור הדפנות, ולכן אף שצריך שיהא דפנות צלתה מרובה מ"מ לא אמרי' הכי בדופן השלישית. ולפי"ז מוכח דהא דצריך צלתה מרובה אינו מבין כולם אלא כל דופן בפנ"ע.

בענין חמתה מרובה מצלתה בדפנות

הערות בגדר חמתה מרובה מצלתה בדפנות

ט"ו) גמ' ר' יאשי' אמר אף מחמת הדפנות. כפשוטו הא דצריך צלתה מרובה ה"ה בכל דופן ודופן שצריך שיהא כל דופן צלתה מרובה ואל"כ אינו כשר לדופן של הסוכה, אבל עי' בשפ"א שמצדד לומר ששיעור צלתה מרובה לר' יאשי' ה"ה בין כל הדפנות וגם הסכך ומבין כולם צריך שיהא צלתה מרובה.

ויש להק' לר' יאשי' האיך מכשרי' דופן שלישית בטפח והלא אין צלתה מרובה. ואולי יש לפרש של"צ שיהא צלתה מרובה אלא שיהא מה שהוא דופן הסוכה צלתה מרובה, ובשלישית אפי' טפח כל הדופן טפח. ולפי"ז נמצא שבמקום שיש לאדם הכשר סוכה דצלתה מרובה, אף אם בכל הדופן חמתה מרובה סגי בהכי דלא גרע משלישית אפי' טפח.[10]

ויש להסתפק במה שצריך צלתה מרובה, האם הוא בצירוף של מקום הפתחים או"ד ל"צ שיהא בפתח דין "דופן" כלל, וכשם של"צ שיהא הפתח חולק ומבדיל כמו"כ ל"צ שיהא בו שיעור של צלתה מרובה, ומה שצריך צלתה מרובה הוא

ואם נאמר כן, יש לעי' אם לר' יאשי' אמרי' דמיגו דהוי דופן לענין סוכה וכו', שהרי כפשוטו לא אמרי' מיגו אלא משום דהשלישית "הוי דופן" לענין סוכה, ולהנ"ל לר' יאשי' אינו דופן כלל. ויש לדחות לפי משי"כ לעיל דיל"פ דענין המיגו הוא שכיון שהמקום חשוב מוקף לענין סוכה ע"י ב' דפנות וטפח, הה"נ לענין שבת, ואף שאין הדופן השלישית דופן כלל. ולשון "דהוי דופן" ל"ד, וכמו שפי' המאירי שם תו"ד.

רק המקומות של הדופן שאינם בכלל פתחים. אבל לפי פשוטו אף אם אין בו צורת הפתח ה"ה בכלל פתח כל שאין בו י' אמות, ורחוק לומר דרק בפתח של י' אמות הוא שיש לפסול לר' יאשי', וצ"ע.

עוד יש להסתפק בדפנות שאינם מגיעות לסכך, או כל שאין צלתה מרובה מחמתה בגובהן, דדלמא בכה"ג אין לפסול גם לר' יאשי' דל"ל אלא שיהא הדפנות כשרים, ואם הדופן למטה יש בו שיעור של צלתה מרובה סגי בהכי להחשיבו כדופן, ושוב ל"ל שיהא במה שהוא למעלה ממנו שם דופן. וצ"ע.[11]

והנה, כפשוטו הא דצריך שיהא צלתה מרובה היינו שלא יהא מקומות של אויר בתוך הדפנות, וכמו בדין צלתה מרובה דסכך, אבל אף בדופן קלוש שאינה עב מספיק לדופן וכמו שמבואר בסכך דלא אזלי' בתר אם הדופן עב או לא. ואפי' אם אין הסכך מגין מן החמה אלא במקצת סגי בהכי. (וכן מבואר ממה שכ' הפמ"ג דיכול לסכך בזכוכית אם הוא מגידולי קרקע, ועי' בס' הסוכה מלואים ח' י"ב שהביא בשם הגרי"ז לפרש דאף שחמתה מרובה מ"מ יש מעט על גם בזכוכית ול"ל שיהא צלתה מרובה ממש, אלא שיהא הסכך חשוב והוא ע"י מה שיכול לעשות על ואפי' מעט.) וכמו"כ בדפנות מן הסתם כמו"כ. אבל עי' בר"ן כאן שפי' דהא דצריך צלתה מרובה היינו משום שצריך דירת קבע, ולכן צריך שיהא הדפנות "עב", וצ"ע.

ואולי יש לומר דאף דילפי' דצריך שיהא צלתה מרובה בשביהם אין גדריהם שוין ובסכך אזלי' בתר רוב הסכך, אבל בדפנות כיון שלפי הר"ן הא דצריך צלתה מרובה הוא מטעמא דדירת קבע, ממילא הגדר של צלתה מרובה שאני ותלוי בעובי הדפנות וצ"ע.

(וע"ע בריב"ן כאן שכ' דצריך שיהא הדפנות עב כמו שצריך שיהא הסכך עב, ומשמע דאף בסכך יש לפסול בכה"ג, וצ"ע.)

בדין דפנות מדברים הפסולים לסכך לר' יאשי', ובביאור דרשת ר' יאשי'

ט"ז) שם. עי' במרדכי שהביא בשם הראבי"ה שכשם שצריך שיהא דפנות הסוכה צלתה מרובה לר' יאשי', כמו"כ צריך שיהא הדפנות מדברים שאינם מקבלים טומאה וכדדרשי' לקמן בסכך. אולם מתוס' אצלינו לפי פי' המהרש"ל בדבריו ל"ל כל דיני הסכך בדפנות אלא שיהא צלתה מרובה בלבד. (וכ"פ הפנ"י השפ"א ועוד, ושלא כמו שפי' המהרש"א, ועי' לקמן במש"כ בדברי התוס'.)

ונר' שנחלקו בהבנת הדרשה דר' יאשי' דילפי' דמחיצה היא וקריי' רחמנא סککה, שיל"פ בב' אופנים. א' יל"פ דכשם שאין סכך אא"כ עושה כל, ובלא עשיית כל לא מקרי סכך כלל, וכל שם סכך הוא ע"ש הכל, וכדאיתא בריש פרקין[12],

[11] עי' לעיל בפרקין שכנר' נחלקו הראשונים בהא דמכשרי' הדפנות שאין מגיעות לסכך, ואם צריך לדינא דגו"א, ואם ל"צ לדין גו"א היינו משום של"צ אלא שיהא דופן של י', וא"כ מסתברא דלא איכפית לן במה שלמעלה מי' חמתה מרובה. גם יש לתלות במה שנבאר לקמן בעזה"י בביאור דרשת ר' יאשי' ואם טעמא דר' יאשי' משום דמחיצה שאינה מיצל חסר בשם מחיצה, א"כ כל שיש דופן של י' דצלתה מרובה סגי, אבל אם ילפי' לפסול במחיצה בכל מקום שיש פסול בסכך יתכן לפסול גם בכה"ג.

[12] עי' במש"כ לעיל בדף ב' ע"ב אות ד' במה דפשיט"ל להגמ' דלכו"ע צריך שיהא הסכך לשם צל, ולכו"ע צלתה מרובה בעי'.

כמו"כ אין שם מחילה אלא בדבר שמילא. וכיון שצריך מחילה לסוכה, צריך שיהא עושה לו (או עכ"פ שיהא ראוי לעשות לו). ב' יל"פ באו"א דילפי' מקראי שכל מקום שיש צורך של סכך וגם של מחילות, צריך שיהי' שניהם שוין בדיניהם אם לא משום איזה דרשה או טעם לחלק ביניהם, ולכן כשם שילפי' בסכך שצריך צלתה מרובה, כמו"כ צריך שיהא המחילות צלתה מרובה.

וגר' שהתוס' לפי' המהרש"ל ס"ל כפי' א' הנ"ל, ולכן אף דילפי' מקראי שהשם סכך והשם דפנות ה"ה רק כשהסכך והדפנות עושים לו, מ"מ הא דצריך שיהא הסכך מדבר שאינו מקבל טומאה אינו משום שאין שם סכך בדבר שמקבל טומאה אלא ודאי גם דבריס המקבלים טומאה ה"ה בכלל פירושא ד"סכך" ומ"מ הם פסולים, ולכן אין ללמוד להדפנות שיהא צריכים לדבריס אלו, דלא ילפי' אלא דכל מה שצריך כדי שיהא שם סכך עליו צריך גם למחילות, אבל שיהי' כל דיניהם שוים לא ילפי'. ולכן ל"ל שיהא הדפנות מדבר שאינו מקבל טומאה. אבל הראבי"ה סבר דילפי' לפסול בכל דבר הפוסל בסכך, ולכן גם צריך שיהא הדפנות מפסולת גורן ויקב.

והנה, יש להק' במה דילפי' לסוכה דבעי דפנות דצלתה מרובה, ואילו לענין שבת ג"כ צריך מחילות לרה"י, ולא ילפי' לר' יאשי' דצריך צלתה מרובה. ובשלמא לפי שיטת הראבי"ה יש לישב דהא דילפי' הוא רק באופן שיש איזה פסולים בסכך, דכמו"כ יש פסול בדפנות, משא"כ בשבת דל"ל סכך כלל ולכן אין ללמוד שום פסול בדפנות, וכל הדרשה הוא לדמות דיני הסכך למחילות והוא רק בסוכה כיון שבסוכה צריך סכך וגם דפנות. אבל לפי תוס' דלא ילפי' אלא שהשם מחילה הוא בדבר שמילא, למה אין ללמוד גם לשאר מקומות שצריך מחילות, שלא יהא אלא במחילות שעושים לו.

ואולי יש לישב דאף דילפי' שהשם מחילה תלוי בעשיית הלל, היינו רק משום דילפי' דמחילה מקרי סככה, וא"כ לא דרשי' אלא שהמחילה בסוכה, שצריך גם הסכך, אינה מחילה ולא מקרי מחילה אלא בצלתה מרובה, אבל במקום אחר של"ל אלא מחילה לא ילפי' שיהא פירושא דמחילה לדבריס הללו תלוי בעשיית הלל. ועדיין צ"ע.

וגר' שיש להר"ן פי' אחר בדרשת ר' יאשי', שפי' הר"ן דהא דצריך צלתה מרובה הוא משום דדירת קבע בעי', ולפיכך בעי שיהא הדפנות עב. הרי שהר"ן פי' דהא דקאמר לקמן דס"ל לר' יאשי' דדירת קבע בעי', פירושו דטעמא דצריך צלתה מרובה הוא משום דבעי' דירת קבע. ולפי פשוטו ק' שהרי הגמ' ליף מקרא. (ושניהם ה"ה מימרות דאמיי, וא"א לפרש דפליגי אהדדי.)

ול"ל דלהר"ן הא דילפי' מסככה דפרוכת היינו דרשה לדמות הסכך להדפנות באיזה ענין וחז"ל הבינו דהוא לגלות בסוכה וטעמא ללמוד לסוכה אף דהתם לא מיירי בסוכה הוא משום שרק בסוכה יש טעמא למלתא, והוא משום דבעי' דירת קבע, ואילו בשאר מקומות דבעי' מחילה אין שום טעם לדמות המחילות להסכך ולכן לא ילפי' אלא לסוכה.

ולפי הר"ן גר' פשוט כמו שכ' המהרש"ל וכו' בדעת תוס' דל"ל שיהא הדפנות מדבר שאינו מקבל טומאה, שהרי להר"ן אנו מוקמי' הדרשה מקראי דמשכן בסוכה רק משום דאין

הבנה להדרשה אלא בסוכה ומשום דבעי' דירת קבע, וא"כ בכל פסול שבסכך שאינו חסרון בקביעות של הסוכה אין לפסול במחילות מהאי דרשה כלל, שכל הבנת הדרשה וטעמי' הי' מובן לחז"ל משום דבעי' דירת קבע, ומה"ט ילפי' לסוכה מקרא של משכן אף דהתם לא מיירי בסוכה, וא"כ ודאי אין ללמוד לדינים שאינם פסולים מחמת חסרון בקביעות הסוכה וכמו פסול דדבר המק"ט, דאדרבה דופן גמור קבוע יותר מ"פסולת גורן ויקב".

י"ח) גמ' ורבנן ההוא דניכוף בי' פורתא. עי' בב"ח שהביא בשם האו"ז בהגה"ה סי' כ"ט בשם הירושלמי דצריך לחוש אף לרבנן דר' יאשי' שלא יהא הדפנות אלא מדבר שאינו מקבל טומאה, וכנר' מפי' הב"ח דס"ל דלפי הירושלמי אף לרבנן ילפי' דמחילה מקרי סככה, ולא ילפי' דניכוף בי' פורתא כמו שפי' הבבלי, ולר' יאשי' הא דצריך שיהא צלתה מרובה הוא מטעם אחר, ומשום דבעי' דירת קבע. ועי' במש"כ הפוסקים שיש גורסים בירושלמי להיפך דלא צריך שיהא מדבר שאינו מקבל טומאה, והיינו אפי' לר' יאשי', ואם גרסי' כמו שגרס האו"ז מ"מ יל"פ דהיינו רק אליבא דר' יאשי' בלבד, ועי' בביאור הגר"א ובפמ"ג ובביה"ל ריש סי' תר"ל. (וע"ע לקמן דף כ"ד ע"ב אות ז'.)

י"ט) דניכוף בי' פורתא. עי' בפי' רש"י דאי"ז שיהא באלכסון אלא שיהא למעלה כנגד. וגר' דודאי לא הי' סוכך על הארון ממש, שהרי הארון הי' באמצע הקדה"ק רחוק ה' אמות מן הפרוכת, ולא צריך אלא שיהא גג למעלה במקצת בלבד. וכן מוכח ממה דאיתא במנחות דילפי' מכאן ד"על, בסמוך" ולא על ממש, וק' הרי לרבנן דהכא על ממש, אלא ודאי אף שהי' גג למעלה, לא הי' "על" הארון אלא שהי' גג בתחילת הקדה"ק ו"אצל" הארון לצד הקודש הקדשים, אבל מ"מ לא הי' על הארון אלא "סמוך" בלבד. (וע"ג בדי הארון לא מקרי על הארון.)

כ') תוס' ד"ה מחיצה היא. ותדע דכולהו מודו דלא בעי'. עי' במהרש"א שפי' דכולהו מודו, היינו ר"ש ורבנן דלעיל דילפי' דצריך או ג' או ד' דפנות בסוכה, מ"מ לכו"ע ל"ל פסולת גורן ויקב, אבל לר' יאשי' דהכא כשם שצריך צלתה מרובה כמו"כ צריך פסולת גורן ויקב, וכמו דס"ל להראבי"ה מובא במרדכי כאן. ולפי"ז פי' ד"ותדע", היינו דמוכח דלכו"ע ילפי' מייתורא דאם משום דמחילה מקרי סככה, א"כ צריך פסולת גורן ויקב, כמו שצריך לר' יאשי' דהכא דילפי' משום דמחילה מקרי סככה.
אבל המהרש"ל והפנ"י והב"ח ושפ"א פי' בדברי תוס' דאף לר' יאשי' ל"ל פגו"י בדפנות, ו"כולהו" מודו קאי אדר' יאשי'. ולדבריהם צריך לומר (כמו שפרשנו לעיל באות ט"ז) דשאני דין צלתה מרובה משום דבלא עשיית לא לא מקרי סכך וכמו"כ פירושא דמחילה הוא רק אם עושה לא, אבל הא דבעי' פסולת גורן ויקב, אינו משום דבלא"ה לא מקרי סכך, אלא ודאי סכך מקרי ורק שהוא סכך פסול מגזה"כ.
ולפי"ז גר' שפי' של "ותדע" דתוס' הוא דאילו ילפי' מבסוכות וכו' מפירושא דקרא, דמחילה מקרי סככה, היינו דאף דכתיב "בסוכות" הדבר מובן דאף מחילה מקרי סכך, ולכן יש לדרוש דמנין של "בסוכות" הוא למנין

הדפנות, דאף הם מקרי סכך, וא"כ לא שנא הדפנות מן הסכך למעלה, דכולהו מקרי "סכך" ורק א' למעלה וא' מן הצד (והוא כעין דרשת הירושלמי מובא בתוס' סוף דף ו' ע"ב שצריך ה' סככות, א' למעלה וד' מן הצדדים) וא"כ כל מה דילפי' לפסול בסכך שייך גם בדפנות שגם הם סכך ורק שהם מן הצד ולא למעלה, אבל כולם שוין בשמותיהן ובדיניהם. ולכן צ"ל דלא ילפי' אלא מייתורא, ואין הדפנות מקרי סכך כלל. ואף לר' יאשי', אף דילפי' דמחיצה מקרי סککה, אינו אלא לימוד להורות דכדי שיהא מחיצה צריך שיהא גם מה שצריך לשם סכך והוא שיהא עושה לו, אבל שיהא גם שאר דיני סכך שייך במחיצה לא ילפי' מיני'.[13]

<u>ע"ב בענין צלתה מרובה מחמתה בדפנות</u>

<u>בענין סוכה דירת קבע בעינן</u>

כ"א) גמ' אמר אביי וכו' כולהו ס"ל וכו'. במה דלא קי"ל כשיטה כשהוא בלשון "כולהו ס"ל" עי' בר"ן בריטב"א ובמהרי"ץ חיות.

בענין אם טעמא דכולהו משום דס"ל דדירת קבע בעי' או רק דס"ל דצריך דירת קבע אבל מטעמים שונים

כ"ב) גמ' ר' יאשי' הא דאמרן. כפשוטו אין טעמא דר' יאשי' משום דבעי' דירת קבע אלא כמבואר לעיל ומשום דילפי' ממה דפרוכת מקרי סککה, והא דקאמר ד"דירת קבע בעינן" פירושו דלדידי' צריך שיהא הסוכה נעשית באופן שהוא יותר קבוע ממה שצריך לפי החכמים החולקים עליו, וכן יל"פ בכולם, שאין טעמא דידהו משום דבעי' דירת קבע, אלא דמ"מ לכל הני צריך שתהא הסוכה ראוי' לתשמיש קבוע ונראת כבית יותר מן החולקים עליהם.

אבל עי' בר"ן שפי' דטעמא דר' יאשי' משום דבעי' דירת קבע. ועי' לעיל באות ט"ז במש"כ בביאור דעת הר"ן בזה. ולפי הר"ן מסתברא שכמו"כ בכל הני תנאי צ"ל דטעמא דידהו משום דבעי' דירת קבע, וכ"מ מהמשך דברי הר"ן.

ומאידך לכאו' מבואר ממוס' אגליון דאין טעמא דכולהו משום דדירת קבע בעי', שהרי פי' תוס' דהא דקאמר אביי לר' יהודה דירת קבע בעי' אינו רק אליבא דרבא לעיל בריש פרקין, אלא גם לר' זירא ולרבה שם דטעמא דר' יהודה אינו משום דדירת קבע בעי', מ"מ אמת הוא דהסוכה למעלה מכ' קבוע. הרי דס"ל לתוס' דאין כוונת אביי לומר דכולהו משום טעמא דדירת קבע, אלא דמ"מ אמת הוא דצריך דירת קבע. וכ"ה בתוס' הרא"ש דדירת קבע בעי' פי' דיש לד קביעות יותר מלבר פלוגתי', אבל לא דדירת קבע הוא טעמא דמילתא.

ועי' במש"כ רש"י בד"ה ג' כהלכתן, שפי' דטעמא דר"ש משום דילפי' מקרא דצריך שיהא למחסה וכו'. ומשמע מרש"י שלפי הטעמים שם ددרשי' מהלכתא וס"ל יש אם למקרא וכו' אין ראי' מדר"ש דדירת קבע

[13] ע"ע בחי' הב"ח ובפנ"י שעמדו בזה ופירשו באופנים אחרים, וצ"ע בכוונת הפנ"י.

בעי'. ואם נאמר דהא דכולהו ס"ל דדירת קבע בעי', היינו דכולהו ס"ל דצריך שיהא הסוכה באופן שקבוע אבל לא משום טעמא דדירת קבע בעי', אז לכאו' לא שנא אם טעמא דר"ש משום דדרשי' מקרא או משום דס"ל יש אם למקרא וכו', דמ"מ הרי כשיש ד' מחיצות ה"ה דירת קבע יותר מבג' מחיצות. אלא י"ל דס"ל לרש"י כמבואר מדברי הר"ן דטעמא דכולהו משום דדירת קבע בעי', וא"כ אם טעמא דר"ש משום שיש אם למקרא וכו' אין טעמא דמילתי' משום דדירת קבע בעי', אבל אם ילפי' מקרא דצריך שיהא למחסה, היינו דדרשי' שצריך שיהא קבע.[14]

וגר' דכ"ז הוא רק לפי מה שפי' רש"י לעיל שם דילפי' דאם אין מחיצות מד' נדדים אין שימור מזרם. אבל לפי מה שפי' תוס' בשם הירושלמי שם, אף אם ילפי' מקרא, מ"מ אין הילפותא משום שצריך קביעות אלא ממנין הדברים שנאמרים בפסוק, ואין טעמא דר"ש משום דבעי' דירת קבע. ולתוס' שם י"ל דהא דקאמר אדיי דדירת קבע בעי', אי"ז דטעמא דכולהו משום דבעי' דירת קבע אלא דלמעשה כולהו מצריכין שיהא דירת קבע באיזה אופן יותר וכנ"ל. וא"כ התוס' אזיל לשיטתו שהרי לדעתו אין ראי' דס"ל לר"ש דטעמא משום דירת קבע ואפי' לר' מתנה דלעיל אין טעמא משום דירת קבע אלא משום מנין הדברים שבפרשה. ול"ל ד"דירת קבע בעי" אין פירושו דטעמא דכולהו משום דבעי' דירת קבע, אלא דאמת הוא דלכולהו בעי' דירת קבע, וא"כ גם לר' זירא ולרבה יל"פ כן וכנ"ל.

וע"ע במש"כ בתוס' ד"ה אחרים בדעת התוס' והתו"י בהנ"ל.

בדעת הרי"ף והבעה"מ בהנ"ל

כ"ג) ועי' במש"כ הרי"ף דאע"פ דלא קי"ל כשיטה, מ"מ קי"ל כר"א דעושה כמין צריף פסול דטעמא דמאן דפסל לקמן הוא משום דשיפועי אהל לא מקרי אהל, ולא משום דדירת קבע בעי'. וכן קי"ל כב"ש דצריך ראשו ורובו ושלחנו דטעמא דידי' משום שמא ימשך אחר שלחנו.[15] וכפשוטו יל"פ דס"ל להרי"ף דכולהו ס"ל דסוכת קבע בעי', פי' דה"ה טעמא דכולהו וכמו שמבואר מהר"ן ורש"י, ולכן הא דלא קי"ל כשיטה הוא משום דה"ה טעמא דכולהו ולא קי"ל דדירת קבע בעי' אלא דדירת עראי בעי', ולכן אם יש טעמא אחרינא, ומשום ששיפועי אהלים לא שמי' אהל וכו', עדיין יש לפסוק כוותייהו. אבל אם "כולהו ס"ל דדירת קבע בעי", פירושו רק שיש איזה קביעות בכולהו שאינו נבר פלוגתייהו, ואפי"ה אמרי' דמשום שהם שיטה לא קי"ל כוותי', אז אפי' אם טעמא משום שיפועי אהל או משום שמא ימשך וכו' מ"מ יש איזה נד קביעות, ועדיין אין לפסוק כוותי'.

אבל נר' שא"א לפרש כן, דא"כ מבואר מאדיי דהכא דקי"ל כרבא לעיל דטעמא דר' יהודה

[14] והנה, עי' לעיל שם שהבאנו מש"כ הערוך לנר דהא דקאמר ר' מתנה אינו מקור אחר בטעמא דר"ש, דלא ילפי' מדברי קבלה, אלא דכיון שיש קרא דדברי קבלה דמשמע דצריך ד', ממילא ס"ל יש אם למקרא וכו'. (וע"ע שם במש"כ ע"פ דבריו.) ולפי"ז צ"ל שכוונת רש"י הוא דאף שאין המקור מדברי קבלה וכנ"ל, מ"מ כיון שע"פ הפסוק שמשמע שצריך שיהא קבע הוא דילפי' לי' כשיטתו, ממילא מוכח דס"ל דדירת קבע בעי', והוא כעין טעמא לשיטתו כיון דמיני' ילפי' לי'.

[15] בדעת הרי"ף דטעמא דצריך שיהא מחזקת ראשו ורובו הוא ג"כ משום גזירה שמא ימשך, עי' לעיל בדף ג' במש"כ ואכ"מ.

הוא משום דדירת קבע בעי', דאילו לר' זירא ולרבה אין טעמא דר' יהודה משום דירת קבע, ואפי' אם יש קביעות בסוכה למעלה מכ' מ"מ כאן אמר אביי דטעמא דר' יהודה משום דירת קבע. והרי"ף לא פי' כן, אלא פי' הא דקי"ל כרבא באו"א, וז"ל לעיל "דקי"ל סוכה דירת עראי בעי' ור"י דמכשיר ס"ל דסוכה דירת קבע בעי' ולית הלכתא כוותי' ואי הוו דפנות מגיעות לסכך כ"ש דהוי' לי' דירת קבע". הרי שפי' הרי"ף דכשס דלא קי"ל כר' יהודה ומשום שהוא כשיטה דדירת קבע בעי' וכמבואר כאן לאביי, כמו"כ לא קי"ל כרבה דגס לרבה דירת קבע בעי' שהרי לדעתו הסוכה כשרה אף למעלה מכ' אם הדפנות מגיעות לסכך, וא"כ ס"ל דדירת קבע בעי' ולא קי"ל הכי.

ובביאור דעת הרי"ף גר' דס"ל דדירת קבע בעי' פי' שיש איזה צד קביעות יותר מלבר פלוגתי' וכמו דס"ל לתוס' והרא"ש וכנ"ל. ולכן ס"ל דקי"ל כרבא, ולא כרבה, דאילו לרבה הסוכה כשרה למעלה מכ' בדפנות מגיעות לסכך, וא"כ גס דברי רבה יש בהן צד קביעות יותר מלבר פלוגתי' ולכן לא קי"ל כוותי'. (וכן מה"ט יל"פ דלא קי"ל כר' זירא דלדידי' הסוכה כשרה למעלה מכ' כשהוא רחב מדע"ד. אבל לא בא הרי"ף אלא לפרש מה דלא קי"ל כרבה, ואילו כר' זירא ודאי לא קי"ל ועי' שס.)

ולפי"ז הק"ל במה שכ' הרי"ף אגלינו דקי"ל כמ"ד דעושה כמין צריף פסול, וכן קי"ל כב"ש דבעי' ראשו ורובו ושלחנו משום דאין טעמא דידהו משום דדירת קבע בעי', והלא מ"מ יש צד קבע בשיטתס ועדיין ה"ה בכלל השיטה ולא קי"ל כשיטה זו, ואפי' אם אין טעמא דידהו משום דדירת קבע בעי'.

וגר' לפרש דס"ל להרי"ף דמאחר דאין טעמא דידהו משום דירת קבע, אין מוכח כלל שחשוב קביעות יותר ואף צד קביעות ליכא במילתייהו, והא דס"ל לאביי דהעושה כמין צריף אינו קבוע כ"כ היינו רק כדי לפרש טעמא דר"א דפסל, אבל לפי המבואר לקמן דטעמא משום דשיפועי אהל, אז אין מוכח לומר שחשוב הצריף כדבר עראי כלל, ודלמא אינו חסרון בקביעות ובמה שראוי לתשמיש ובמה שנראה כבית כלל. וכל ההוכחה שיש קביעות יותר כשאינו כמין צריף אלא כגג מעלי', הוא רק אם נאמר דטעמא לפסול הוא משום דבעי' דירת קבע. וכן לב"ש דבעי' ראשו ורובו ושלחנו יל"פ דאם אין טעמא דידי' משום דבעי' דירת קבע, אינו קבוע יותר כשיכול לאכול בשלחנו עמו בסוכתו יותר מאם אין שלחנו עמו בסוכתו.

(וכעי"ז מבואר ג"כ לענין סוכה למעלה מכ', דלא פשיט"ל דחשוב קביעות יותר במה שהסוכה כשרה למעלה מכ', ואפי' אם לרבא מוכח דהוי קביעות כיון שפי' רבא בזה טעמא דרבנן, מ"מ לרבה ולר' זירא אין מוכח כן, ועי' במש"כ הרא"ה דלר' זירא ולרבה לא חשיבא קביעותא למעלה מכ', וע"ע לקמן במש"כ בדברי תוס' ד"ה כולהו, שיל"פ עפ"ז.)

ע"ע בבעה"מ שכ' דהא דקאמר בגמ' לקמן דטעמא לפסול בסוכה כמין צריף הוא משום דשיפועי אהל לא שמי' אהל, אי"ז טעס אחר אלא דטעמא דלא שמי' אהל הוא משום דדירת קבע בעי', ולכן אין סברא לפסוק כמ"ד דפסל התס דעדיין טעמי' משום דדירת קבע בעי'. ועי' ברמב"ן שהק' בדבריו שהרי לענין שבת

קי"ל דשיפועי אהל לא שמי' אהל, וא"כ אם חד טעמא מינהו, ומשום דירת קבע הוא דאינו כאהל, א"כ ק' הלכתא אהלכתא אם קי"ל דדירת עראי בעי', א"כ קי"ל דשיפועי אהל כאהל, ובשבת קי"ל דאינו כאהל. ועי' בר"ן שכ' דיש לחלק בין שבת וסוכה.

וכנר' שנחלקו בהג"ל, דס"ל להבעה"מ וגם להר"ן דהכא לכולהו תנאי דהכא טעמא דשיטתייהו הוא משום דס"ל דבעי' דירת קבע, ולכן לענין סוכה שיפועי אהל אינו כאהל, ובזה אין לדמות לעניני שבת דהרי בסוכה דירת קבע בעי', ואילו לענין שבת ל"ל דירת קבע וענין אחר הוא, ואין לדמותן. אבל הרמב"ן סבר כדעת הרי"ף וכמו שפרשנו דטעמא דכולהו דהכא לאו משום דירת קבע, אלא דלכולהו יש איזה לד קביעות שאינו לבר פלוגתייהו, וא"כ עיקר טעמא דמ"ד דפסל בגריף הוא משום ששיפועי אהל אינו כאהל, ולא משום דדירת קבע בעי', ואין מחלוקת בדבר זה, ושיפועי אהל בשבת ובסוכה שוה, ולא נחלקו אלא לענין סוכה אם יש איזה לד קביעות במה שיש גג שאינו כשיפועי אהל וכנ"ל.[16]

(והנה, בגדר הכלל ד"אין הלכה כשיטה", לכאו' תלוי בפי' הראשונים כאן, ולדעת הרי"ף אף דאין טעמא לכל א' שוה, מ"מ כל שהם מסודר אהדדי ע"פ אדיי אין הלכה כמותן ובלבד שיהא מוכח שיש איזה דרגה של קביעות וכנ"ל. אבל להבעה"מ וכו' יל"פ דהא דלא קי"ל כוותייהו הוא משום דטעם א' איכא לכולהו ואף שנחלקו בגדר הדבר. ועי' במש"כ הבעה"מ בסו"ד דבמקום שיש טעם אחר לפסוק כוותייהו לא אזלי' בתר השיטה וקי"ל כוותייהו.

וגר' לפרש שלפי הרי"ף ותוס' מה דקאמר אדיי הוא להורות לנו שהלכה שלא כדבריהם, ולכן אף שיש להם טעמים נפרדים מ"מ הלכה שלא ככולם, ואין ראוי לפסוק כא' מהן אא"כ נאמר דאין קביעות כלל במה שאמרו. אבל להבע"מ מה שאמר אדיי אינו להגיד לנו שלא לפסוק כוותייהו אלא לפרש טעמא דכולהו, ומה דלא קי"ל כוותייהו הוא משום דלא קי"ל כטעמא דידהו, וא"כ במקום שיש טעם לפסוק כא' מהן, כיון שאין גדריהם שוה יש לפסוק כא' מהן ולא ככולם. וע"ע בלשון הריטב"א בסו"ד.)

בביאור "בעינן" לר' יהודה, ואם מוכח דקי"ל כרבא

כ"ד) גמ' ר' יהודה דתנן סוכה שהיא גבוהה למעלה מכ' וכו'. לשון "דירת קבע בעינן" נ"ע לר' יהודה שהרי לא "בעינן" דירת קבע, אלא דאף בדירת קבע סגי. ועי' ברמב"ן ובבעה"מ שמתו"כ פי' לר' יהודה בעי' שיהא קבע גם כשהוא למטה מכ', ודירה שאינו ראוי להיות קבע פסול אף כשהוא למטה מכ' לר' יהודה ו"דירת קבע בעינן". (ועי' במה שפי' הרמב"ן דדרשי' או שיהא דירת קבע דוקא או עראי דוקא, והוא משום משמעות הקרא, ועי' בפנ"י במה שפי' בכוונתו מקרא דבסוכות תשבו שבעת ימים

[16] ע"ע בריטב"א שמשמע ג"כ דס"ל כדעת הרמב"ן בזה, ומאידך כ' לפרש דהא דר"ש דרביעית אפי' טפח הוא דירת קבע הוא משום דדרשי' ממחסה ומסתר וכמו שפי' רש"י, ומשמע שלא כדברינו, ויש ליישב.

וכ"מ בר"י מלוניל, וע"ע במאירי שפי' דלמ"ד דבעי' דירת קבע הוא מ"תשבו כעין תדורו".) אבל עי' במאירי לעיל דף ב' שהביא לפרש באו"א ד"דירת קבע בעינן" לר' יהודה אינו כמו להשאר דלא בעי' דירת קבע אלא דסגי "גס" בדירת קבע, ובכל סוכה למטה מכ', ואפי' כשנעשה ערמי, כשרה.

ע"ע במש"כ הר"ן והרמב"ן להוכיח מכאן דקי"ל כרבא דפי' לעיל בדף ב' דטעמא דר' יהודה משום דבעי' דירת קבע, ואילו לרבנן בעי' דירת ערמי, ואף דלעיל הק' אביי על רבא מ"מ ל"ל דחזר ופי' כוותי' דהכא אמר אביי דטעמא משום דבעי' דירת קבע. אבל תוס' אלגיו והרא"ש והר"פ פי' דאין מוכח מכאן כטעמא דרבא לעיל שהרי אף לר' זירא ורבה שם מבואר דלר' יהודה סגי בדירת קבע, ואילו לרבנן צריך שיהא ערמי.

וגר' שראיית הרמב"ן והר"ן ה"ה לשיטתם שפירשו ד"בעינן" דירת קבע, ולא מיבעי דסגי בדירת קבע אלא דצריך לי', וא"כ לרבה ור' זירא לא "בעינן" דירת קבע, ואפי' אם סגי בדירת קבע, מ"מ לא בעינן דירת קבע. אבל לרבא בעינן דירת קבע, וא"כ מוכח מכאן דאביי קאי בשיטתו של רבא שם. אבל לפי הי"א שבמאירי לעיל ד"בעינן" לר' יהודה נ"ד, ול"ל שיהא דירת קבע אלא דאף בדירת קבע סגי, אז אין ראי' דקי"ל כרבא דאף לר' זירא ורבה מבואר שלר' יהודה סגי גם בדירת קבע.

ע"ע במה שכ' הריטב"א דיש להוכיח דס"ל לאביי כרבא דלעיל, שהרי לר' זירא ולרבה הסוכה למעלה מכ' כשרה גם כשהוא קבע וכגון כשאין דפנותיו מגיעות לסכך או כשהוא רחב מדע"ד, וא"כ כשס דס"ל לר' יהודה דדירת קבע בעי' (דהיינו דסגי גם בדירת קבע) כמו"כ לרבנן. ועי' במש"כ הריטב"א לייסד לעיל בדף ב' וע"ע בדבריו כאן. (וע"ע בל' המלחמות לעיל דף ב' ומשמע שיש טעם אחר דקי"ל כרבא ומשום קו' דאביי.)

כ"ד-ב') גמ' ב"ש דתנן מי שהי' ראשו ורובו וכו'. עי' לעיל בדף ג' דנחלקו בתרתי, בסוכה קטנה ובסוכה גדולה, וכפשוטו ה"ה ב' מחלוקות נפרדות דנחלקו בסוכה קטנה ובשיעור הראוי ליסד שם, ובסוכה גדולה נחלקו אם יש לגזור שימשך אחר שלחנו. ולפי"ז הגמ' כאן מביא ממה דפסל ב"ש בסוכה קטנה. וע' שם שלדעת הרי"ף כולהו חדא טעמא, ואף בסוכה קטנה פסל ב"ש מגזרה דשמא ימשך אחר שלחנו. ועי' ברי"ף אלגיו דמשמע דאביי סבר דטעמא לאו משום שמא ימשך אלא משום דדירת קבע בעי'. וב' טעמים נפרדים הן. ולפי"ז יל"פ דבסוכה גדולה אף אביי מודה דטעמא משום שמא ימשך, והגמ' כאן אינו מביא ראי' אלא ממה דבסוכה קטנה פליגי, אבל אף לאביי טעמא דסוכה גדולה מגזרה ולא משום דדירת קבע בעי. אבל יש מהראשונים שמפרשים דאף טעמא ד"שמא ימשך" הוא חסרון בקביעות דכיון שימשך אחר שלחנו, אינו קבוע בסוכתו, ודירת קבע בעי', ולפי"ז ראיית הגמ' לאביי הוא אף מסוכה גדולה דאף טעמא דשמא ימשך הוא משום חסרון בקביעות. וכן מבואר מדברי הר"א מן ההר בדף ג', וע"ע במש"כ שם.

כ"ד-ג') גמ' ר"א פוסל לפי שאין לה גג. ופי' רש"י לפי שאין לה גג ואין נאה לדירה. ועי' לקמן שפי' הגמ' טעמא משום שסיפועי אהל לאו כאהל, וברי"ף פי' דה"ה טעם אחר, ולכן קי"ל כוותי' וכטעמא דלקמן ולא כטעמא

דהכא, וע' בבעה"מ שפי' דכולהו חד טעמא דלאו כאהל משום ד'דירת קבע בעי' וליכא. ועי' ברמב"ן ובר"ן שם, ובמש"כ בדעתם לעיל באות כ"ג.

כ"ה) תוס' ד"ה כולהו. והא דחשיב ר' יהודה וכו' כעי"ז כ' הרא"ש לעיל בסי' א', וע"ע במש"כ לעיל באות כ"ד בדעת הר"ן והרמב"ן שהביאו לפשוט דקי"ל כרבא מהכא, ושלא כדברי תוס' ופירשו דל"ל דאביי חזר לומר כרבא, אבל במה שיש להוכיח כרבא ושלא כהגהת תוס' דאף לרבה ור' זירא למעלה מכ' ה"ה קבע, גר' שנחלקו הר"ן והריטב"א שלהר"ן פי' ד"בעינן" דוקא ולר' יהודה אף למטה מכ' צריך שיהא ערמי, והיינו רק לרבה, ולהריטב"א הרמי' דקי"ל כרבא הוא משום דלרבה ולר' זירא דמכשיר למעלה מכ' בסוכה רחבה או בדפנות מגיעות לסכך, יש לד קביעות גם אליבא דרבנן דר' יהודה ולא רק לר' יהודה בלבד.

כ"ו) בא"ד אבל מ"מ אמת הוא וכו' ואמרי' נמי בפרק וכו'. יש להק' בלשון התוס' "אבל מ"מ אמת" דכפשוטו כוונת תוס' לפרש שאף לר' זירא ולרבה מבואר דלר' יהודה "דירת קבע בעי" דאף לדידהו הרי הסוכה כשהוא למעלה מכ' ה"ה קבע, וא"כ הו"ל לתוס' למימר "אלא משום דלמעלה מכ' לא קיימא אא"כ עשאו קבע".
עו"ק מש"כ תוס' בסו"ד "ואמרי' נמי" וכו' ולאיזה ענין מייתי התוס' רא', ועי' במהרש"א ובפנ"י שהאריכו בזה והפנ"י נשאר בצ"ע. (וע"ע בלשון הרא"ש והתוס' הרא"ש ור"פ.)

ולענ"ד יל"פ בכוונת תוס', דהא פשיטא לתוס' דיל"פ דאין רא' מכאן לרבא, דלמעלה מכ' קבע יותר, אלא דק' לתוס' דדלמא מ"מ יש רא' לרבא, דדלמא לרבה ולר' זירא אין למעלה מכ' חשוב ערמי כלל, ודלמא ס"ל דאף למעלה מכ' יכול לעשות סוכתו ערמי, ומה דקאמר רבא דלמעלה מכ' אינו ערמי, אולי הוא רק לשיטתו. וכ"כ הרא"ה להדיא דלרבה ולר' זירא למעלה מכ' "לא חשיבא קביעותא כלל". ורק לרבה הוא דחשיבא קביעותא במה שהוא למעלה מכ'. ובזה קאמר תוס' ד"מ"מ אמת" הוא, דהרי הוא דבר שניכר בחוש שלמעלה מכ' לא קיימא אא"כ עשאו קבע. וכן מבואר לקמן דמשוס דס"ל דלמעלה מכ' כשרה מוכיח הגמ' דסוכת קבע בעי', והתם משמע דהיינו לכו"ע ולא משוס דקי"ל כרבא, אלא דלכו"ע כשהוא למעלה מכ' רגיל לעשותו קבע דאל"כ לא יקיים.
שו"מ כעי"ז ובסגנון אחר בחי' הב"ח ועי' שם.

כ"ז) ד"ה העושה סוכתו. בא"ד ולא מסתברא כלל וכו' ועו"ק דבראש הספינה וכו'. עי' במהרש"א בפי' הראשון דלא מסתברא כלל לפרש דנחלקו בראש העגלה משום דדמי לרוח מצוי' שביס כיון דניידא, דא"כ הו"ל לפרש בפשיטות דנחלקו אם כיון דניידא מתחזיא כערמי, וכמו שפי' רש"י לפי האמת, אבל לתוס' לא ניח"ל לפרש דנחלקו בתרתי. ומש"כ "ועו"ק דבראש הספינה" וכו', פי' דבשלמא אם לא נחלקו בראש העגלה, יל"פ דהא דנחלקו בספינה היינו אפי' אם לא ניידי, ולכן א"א לפרש דפליגי אם ניידי מתחזיא כערמי, אבל אם בראש העגלה נמי פליגי ומשוס דמיירי כשהעגלה ניידי, א"כ גם בספינה מיירי

בגיידי, והו"ל לפרש דנחלקו שם אם מתחזיא כערמי.
ולרש"י הק"ל דאם בראש העגלה מיירי בגיידי למה אין לפרש דגם בספינה נחלקו כמו"כ ולמה צריך הגמ' להלן לפרש שבספינה נחלקו בדין רוח מצוי' שבים. ויל"פ דס"ל להגמ' דכפשוטו הא דספינה מיירי אפי' בדלא גיידי, אף אם בראש העגלה צ"ל דמיירי רק כשהוא גיידי, או"ד יל"פ כמו שפי' הרש"ש שהספינה לא תשוב גייד משום שמיס הוא דקא ממטי לי' וכדאיתא בשבת.[17]

ב"ח) תוס' ד"ה אחרים אומרים. עי' בתו"י במס' יומא שם שהק' כעין קו' תוס' כאן, ומדחה דדלמא אף דלר' יהודה דירת קבע בעי', ומשום הכי חייב במזוזה, מ"מ לר"מ ל"ל שיהא קבע כ"כ כמו לר' יהודה ולכן ל"ל מזוזה. ושוב כ' התוס' ישמיס שא"א לפרש כן, מב' טעמים. א' שהרי מוכח דלר"מ בעי דירת קבע טפי מלר' יהודה, שהרי לר' יוחנן לקמן סוכה כשובך כשר, ומ"מ ס"ל שלא כר' יהודה דבעי' דירת קבע (עי' שם) ומוכח דלר"מ בעי קבע טפי מלר' יהודה. ב' עוד פי' בשם הר"ר אלחנן דאין לחלק בחילוקים דחוקים אלא ודאי מן הסתם כולהו שוין לענין מזוזה.
והנה, אם נאמר כמו שפרשנו לעיל בדעת תוס' דאין טעמא דכולהו משום דדירת קבע בעי', אלא שאף שיש להם טעמים אחרים מ"מ יש בכל א' איזה לד קביעות שאינו לבר פלוגתי', לכאו' אין מקום למש"כ התו"י כלל ואפי' אם לר' יהודה בעי' דירת קבע, וגם צריך שיהא בו מזוזה, מ"מ לר"מ שפיר יל"פ דל"ל מזוזה, ואדרבה אין סברא לדמותן דדלמא טעמא דר"מ הוא מטעם אחר, ולא משום דדירת קבע בעי', ואף דמ"מ נמצא שהסוכה קבוע במקצת מחמת שהוא בזויות, מה בכך, והלא דלמא מ"מ ס"ל דדירת ערמי הוא. וא"כ לפי המבואר בתוס' לעיל בד"ה כולהו, דס"ל לתוס' שאין טעמא דכולהו משום דדירת קבע בעי' יש להק' במה שלא פי' תוס' כפשוטו דדלמא אף דלר' יהודה דירת קבע בעי' ולכן צריך מזוזה, דלמא לר"מ לא בעי' דירת קבע, ואף שפסל בשובך יל"פ שהוא מטעם אחר.
ויש לייסב דס"ל לתוס' שאין שום סברא לפסול בשובך אם לא משום דדירת קבע בעי', ואף שאין כולהו מטעמא דדירת קבע מ"מ לר"מ צ"ל דטעמא משום דירת קבע, דאל"כ אין חסרון במה שאין בו זויות. ולכן ס"ל לתוס' דפשיטא דצריך דירת קבע אף לענין מזוזה וכמו שפי' התו"י.
(ע"ע לקמן בדף ח' ע"ב לדעת הרא"ה לר"מ שם בעי' דירת ערמי ולכן פסול סוכת היוצרים הפנימיים שהוא קבע, ומשמע שלא כדפי' תוס' כאן וצ"ל דהכא טעמא דר"מ אינה משום דדירת קבע בעי', וע"ע ברש"י לקמן בדף ח' ע"ב שמשמע ג"כ דלר"מ פטור מן המזוזה גם בשאר ימות החג, ושלא כתוס' כאן, ועי' שם במש"כ.)

<u>ע"כ בענין סוכה דירת קבע בעי'</u>

[17] וע"ע במש"כ לקממן בדף כ"ג ע"א אות ג' בביאור כוונת תוס' במש"כ "ולא מסתברא כללי" ע"פ מש"כ שם בתוס' הרא"ש.

בענין סוכה העשוי' כבבשן

בענין גדר ג' דפנות בסוכה עגולה

כ"ט) גמ' אר"י סוכה העשוי' כבבשן וכו'. הנה, מהגמ' מבואר שסוכה כשרה אף כשהוא עגולה, וכן מוכח מרבנן דאחריס לעיל בסוכה העשוי' כשובך, וכן אף לר"מ דהתם דפסל יל"פ שהוא משום דדירת קבע בעי'. ויש להק' שהרי סוכה עגולה אין בו ג' דפנות, אלא דופן א' בלבד, ותנן במתני' דכל שאין בו ג' דפנות פסולה, וכן ילפי' לעיל בדף ו' דצריך ג' דפנות או עכ"פ ב' כהלכתן וג' אפי' טפח.

וכפשוטו יל"פ דהא דצריך ג' דפנות אין פירושו עם זויות, אלא שיהא הסוכה מוגדר מג' רוחות[18], וכל שיש דופן בג' רוחות היינו כג' דפנות, והכי מסתברא דאל"כ צריך להגדיר מהו דפנות ובאיזה דרגה של עקמימות ראוי לומר שיש דופן נפרד. וכמו"כ פי' החזו"א לענין הל' שבת בסי' ע"ב. ולפי"ז אם יש חצי עגול ועוד טפח ה"ה כב' כהלכתן וג' אפי' טפח. וכמו"כ אם יש ב' דפנות באופן שעל ידיהם יש דפנות מג' צדדים סגי בהכי, וכגון כשיש סוכה כעין "V". שהרי אף שאין לו אלא ב' דפנות, מ"מ היינו "ג' דפנות" דמתני' שפירושו שיש דפנות מג' רוחות.

אבל עי' במה שמובא בשם הגרי"ז בס' הסוכה, (וכמו"כ הביא משמו במשנ"ב מהדו' דרשו ריש סי' תר"ל) להק' מהא דאיתא במנחות שיש הו"א שם שלסוכה צריך ה' דפנות, ואם פירושא של "ג' דפנות" היינו שיהא מוגדר מג' רוחות א"א שיהא צריך ה' דפנות. וא"כ משמע דצריך שיהא ג' דפנות אם זויות, ולכן יש הו"א דאף ה' דפנות צריך.

ובענין קושייתו ממנחות יש לישב דהיינו רק לההו"א שם, ואה"נ לההו"א שם גם סוכה עגולה פסולה, או"ד יל"פ כמו שפי' שם המרומי שדה, וע"ע במש"כ במשנ"ב מהדו' דרשו ריש סי' תר"ל.

אבל אם נאמר כהנתת הגרי"ז הק"ל, והאיך מכשרי' סוכה עגולה והלא אין אלא דופן א'. ול"ל לדעתו דאף דילפי' מקרא דצריך ג' דפנות, מ"מ מיני' ילפי' דכמו"כ אם המקום מוקף מג' צדדים סגי בהכי, דפשיטא דהא דצריך ג' מחיצות אינו כדי שיהא ג' דפנות מגזה"כ אלא משום שצריך שיהא המקום מוגדר, וכשם שהמקום מוגדר ע"י ג' דפנות כמו"כ ה"ה מוגדר ע"י עיגול בדופן א'. וא"כ לכאו' כל שהוא מוגדר כמו בסוכה שיש בו ב' כהלכתן וג' אפי' טפח סגי, ואף שאין בו ג' דפנות מ"מ ילפי' מג' דפנות דכל שהוא מוקף כמו ההיקף שיש בג' מחיצות, או אפי' בב' וטפח, כשר.

וא"כ לכאו' עדיין יש להכשיר סוכה של ב' דפנות כשנעשה בצורה של "V" דמ"מ ה"ה מוקף יותר מבג' דפנות ולא גרע מעיגול דג"כ כשר מה"ט.

אבל עדיין ק', דאם נאמר כן, הרי יש להכשיר סוכה אפי' אם אין מוגדר מג' רוחות כ"ז שיש בו ג' דפנות. (וא"א לפרש שלעולם ג' דפנות ה"ה מוגדרים באופן שרוב הסוכה מוגדר, ואם אין עקמימות בזוית כשיעור להקיף ע"י ג' דפנות מג' רוחות פסול, ולא משוב דופן אחר, אלא שיהא מג' רוחות כאילו הי' ריבוע חוץ למקום הסוכה באופן שיהא דפנות כנגד ג' צדדי הריבוע בכל אופן שיהי'.

[18] וכפשוטו אי"ז תלוי ברוחות העולם אף שיש דברים דתליא בהא, וכמבואר בתוס' יומא דף ס"ז, ובעירובין דף נ"א, מ"מ כפשוטו הכא ל"צ

דא"כ כמו"כ אין סברא להצריך ה' דפנות ודוק.) ואם נאמר דאה"נ כשיש ג' דפנות באופן שאין מוגדר אפי' חצי' של הסוכה, ואפי' אם אין אלא ב' וטפח ובאופן שאין מוגדר אלא מב' צדדים, מ"מ סגי בהכי, ק' מ"ש בסוכה עגולה דצריך שיהא מוקף עכ"פ כעומד מרובה על הפרוץ, ואם גם בסוכה עגולה ל"צ שיהא מוקף אלא כשיעור ההיקף שיש בב' ההלכתן וג' אפי' טפח כשאינם מקיפים אפי' כשיעור עומד מרובה, א"כ יש להכשיר סוכה עגולה גם בפרוץ מרובה, וזה ודאי א"א, ואין לדבר סוף. ול"ע.[19]

שו"מ שהשפ"א מסתפק בחצי עיגול אם יש להכשיר בעוד טפח, או"ד דפסול דהא דמכשרי' בסוכה עגולה אינו אא"כ יש היקף של עומד מרובה. ול"ע בכוונתו, חדא הרי גם בחצי עיגול וטפח יש עומד מרובה, ואולי מיירי כשיש פתחים בתוך החצי עיגול. אבל עדיין ק' דלכאו' פשוט להכשיר בכה"ג ולמה גרע כשהוא בעיגול מכל סוכה של ג' דפנות דסגי בשלישית אפי' טפח, וממ"נ אם צריך ג' דפנות בזויות, שוב אין להכשיר בעיגול כלל, ואם מכשרי' בעיגול מוכח דיש להכשיר עכ"פ בהיקף שיש בג' דפנות הרגילות, וכנ"ל, וא"כ גם בחצי עיגול ועוד טפח יש להכשיר וכנ"ל.
ומדבריו משמע דס"ל שיל"פ שיש כעין ב' דיניס נפרדיס, שיש הלכה להצריך ג' דפנות וזה אמרי' דשלישית אפי' טפח, וגם נלמד ממה שצריך ג' דפנות שגם בהיקף כמו ג' דפנות סגי, אבל בזה לא נאמר ההלכתא דשלישית אפי' טפח, וההלכתא לא נאמר אלא באופן שיש ג' דפנות ממש, ול"ע מנ"ל לחלק כן.

ל') גמ' כל שיש בהקיפו ג' טפחים וכו'. אין השיעור מדוייק כידוע, וכן להלן שיעור אלכסון באמתה וב' חומשי אינו מדוייק וכמו שכ' תוס' לקמן ד"ה כל אמתא. ועי' בחוות יאיר סי' קע"ב, ובחזו"א סי' קל"ח ס"ק ד', שכ' דאין לחוש בכך כיון שלא ניתנה תורה אלא לגרף את הבריות, וכ' ג"כ שהוא בכלל ההלכתא ואזלי' בתר השיעור של הגמ'.
וע"ע בתשו' התשב"ץ סי' קס"ה, וקס"ו, שעמד בזה וכ' שא"א לפרש דהוא בכלל מה שאמרו "לחומרא לא דק" שהרי יש נפ"מ גם לקולא, ובפי' קמא כ' שהוא מהלכה למשה מסיני לעשות המדות כך, אבל כ' אח"כ דדלמא צריך להחמיר בזה. וע"ע במש"כ החינוך סי' רנ"ח בענין זה תו"ד שהוא בכלל מה שאמרו לחומרא לא דק.
והנה, יש לדקדק במה שתוס' לקמן פי' דאין החשבון מדוייק באמה וב' חומשין, ואילו לענין שההיקף ג' של הרוחב לא פי' מידי. ויש לפרש דהכא דילפי' מקרא דיש של שלמה ודאי ידע תוס' שאין לעשות אלא כמפורש בקרא, אבל בשיעור אלכסון להלן שאינו מקרא, וכ' רש"י "שכך שיערו חכמים", אז צ"ל ד"לא דק" וכמו שכ' תוס' ריש ד"ה כל, והיינו כדעת החינוך, ולפי"ז צריך להחמיר במקום שיש קולא ע"י שיעורו של הגמ', ולכן פי' תוס' רק להלן שהשיעור של ב' חומשי אמה ה"ה בכלל מה שאמרו "לחומרא" לא דק, אבל שיעור של

[19] ועי' בס' הסוכה שמשמע שנתקשה בזה ור"ל דדלמא במקום שיש דפנות גרע טפי דכיון שאין אלא ב' דפנות לא נר' כמוקף אף כשהוא באופן שהוא מוקף מג' רוחות, ולא דמי לעיגול, וא"כ יש לפסול בסוכה של v.

היקף ג' ה"ה מקראי ואזלי' בתרי' בין לקולא ובין לחומרא.

דף ח' ע"א

א') ה"מ בעיגול דנפיק מגו ריבועא וכו'. מבואר דהא דבעי' דע"ד היינו בריבוע, ולא רק כשיעור של דע"ד בתוך העיגול. ועי' בראשון לציון כאן במה שכ' לדחות, וע"ע לעיל בדף ב' ע"ב אות י"ג ובדף ג' ע"א אות ד', אות ד-ב' ואות כ"א. (ויש לעורר שיש מקום לחלק בין שיעור דע"ד ושיעור זע"ז דסוכה ועי' בדף ג' ע"א אות ד-ב' במש"כ המג"א בזה.) וע"ע בחת"ס תשו' סי' ק"פ ובחזו"א ק"י כ"ח.

ב') גמ' מקום גברי לא קחשיב. ק' להבין החשבון בהגמ', דאילו חשיב מקום גברי א"כ לפנים מן מקום האנשים יש היקף של כ"ד, שיש בפני כל א' טפח, ולאחוריהם אצל הכותל יש יותר מכ"ד. וא"כ לפנים מן האנשים יש רוחב של ח' שהוא שליש של כ"ד. וא"כ אם גברי לא קחשיב היינו שהאנשים הם "במקום הכותל", ולשון הר"ח, ובכה"ג יש לפנים מן האנשים היקף של כ"ד ורוחבו ח', ולא פחות מח'. וע"ע האיך קאמר דאם גברי קחשיב יש רק רוחב של ח', ואם לא קחשיב שיש רוחב של ו', וע"ע.

ג') גמ' לחומרא לא דק. עי' בפי' רש"י, וכנר' דק' לי' דלא דק ו' חומשין, ואפי' אם ראוי לומר דבר שלם, מ"מ הו"ל למימר כ"ג ולא כ"ד. ותי' רש"י דכיון דלענין הרוחב אין אלא ב' חומשין שהוא שליש של ו' חומשין של היקף אמרי' לא דק אף שר' יוחנן קאמר שיעור היקיף, כיון דמיני' ילפי' גם הרוחב שהוא שליש של היקף וכיון שלענין הרוחב אין אלא חסרון של ב' חומשין אמרי' "לא דק". וע"ע בריטב"א שהק' כעי"ז ותי' בשם רבו דשאני הכא דאילו הי' אומר כ"ג, נמצא שאין דבר שלם ברוחבו אלא בהיקיפו, שרוחבו יהי' פחות מו'. והיינו כעין הנ"ל דאף שר' יוחנן מיירי בהיקיפו מ"מ אמרי' דעדיף לומר מספר שיש בו גם דבר שלם לענין הרוחב. אבל לרש"י הדבר תלוי באם יש פחות מא' לענין הרוחב, ולהריטב"א תלוי באם יכול להחשיב שיעור הרוחב כדבר שלם.
(ואולי יש מקום לישב קו' הראשונים באו"א דיעוי' במה שהק' הפנ"י כאן דאם גברא לא קחשיב, הא דקאמר שצריך שיהא כ"ד בנ"א, פי' דקודם שיעשה סוכתו צריך להושיב כ"ד בנ"א ושוב לעשות הסוכה בתוך העיגול, וא"כ הרי צריך למעט משוס שיעור הדפנות שאינם בכלל שיעור דע"ד אלא לפנים מן הכתלים בלבד, ועי' בערוך לנר. ויש לישב שלכן לא דק עד שיעור כ"ד, דכרגיל עי"ז אף עם הדפנות יש לו שיעור סוכה של דע"ד שאין הדפנות עדיס כ"כ.)

ד') גמ' רבנן דקסרי אמרי. הי' מקום לפרש כוונת הגמ' (וכן ראיתי לפרש בשם הס' אבן שלמה) דאף לרבנן דקסרי גברי לא קחשיב, אלא דלא אמרי' דלחומרא לא דק, דהרי לחשבונם דק וצריך כ"ד דעי"ז יש ריבוע באמצע של ט"ז שהוא דע"ד מרובעות.

אבל רש"י פי' דלפי רבנן דקסרי מקום גברי קחשיב. וכן מבואר מתוס' שפי' דלר' יוחנן ל"ל דמקום גברי חשוב משום דס"ל כרבנן דקסרי במ' עירובין. ול"ע אם מקום גברי קחשיב יש רוחב של ח' ול"ל אלא רוחב של ו' וכקו' הגמ' לעיל, ול"ע.

דף ח' ע"ב

א') רש"י ד"ה ולאו מלתא היא. כגר' שרש"י עמד בקו' תוס' ובמה טעה רבנן דקסרי, ופי' דודאי ידעי דאלכסונו של מרובע ה"ה אמתא וב' חומשי, אלא דס"ל מאיזה טעם שהעיגול אינה נוגעת עד מקום אלכסונו של הריבוע אלא ה"ה חולה ממנו מאיזה טעם. וע"ע לשון בלשון רש"י לעיל בע"א בד"ה בשיבסר נכי חומשא סגי, וז"ל "שהרי אינך צריך להרחיב עיגול זה אלא שתמצא בתוכו ד' מרובעות וכשאתה מושיב לתוכו טבלא מרובעת יהא חוט העיגול המקיפו נוגע בקרנות הריבוע" וכו', ומשמע גם מדברי רש"י שם שיש הו"א דצריך שיהא העיגול מחוץ למקום הריבוע ולא שיהא נוגעת בו, ול"ע.

ב') תוס' ד"ה ריבועא. וי"ל דקבלה בידם וכו'. כפשוטו כוונת תוס' שלא היו צריכים למדוד והיו יכולים לעשות מעשה בלא מדידה משום שקבלה היתה בידם. ואילו היו מודדים והיו מוצאים שאין השיעור מכוון, היו צריכים לפרש דברי רבותיהם באו"א או לחלוק עליהם. אבל אין לפרש שמאחר שהי' קבלה בידם, שלא היו חוששין למדידתם, אם לא שנאמר דהוי קבלה בידם למשה מסיני, וטעו לומר שא"א לפרשו בענין אחר

בענין סוכת היוצרים

סיכום דעות הראשונים בטעמא לחלק בין סוכה הפנימית והחיצונה

ג') גמ' א"ר לוי משום ר"מ שתי סוכות של יוצרים וכו'. בטעמא דסוכה הפנימית אינה סוכה, וסוכה חיצונה הוי סוכה נחלקו הראשונים וכדלהלן.

א' פי' רש"י ד"לא מינכרא מילתא דלשם סוכה הוא דר בו דהא כל ימות השנה דייר התם ורוב תשמישו וסעודתו ושינתו שם". וכפשוטו פירושו שצריך שיהא שינת האדם בסוכה באופן שיהא ניכר שאינה כדירה של כל השנה, ובאופן שהוא כדירתו כל השנה "אינה סוכה". ומלשון הגמ' ד"אינה סוכה" משמע שאין פסול בישיבה בלבד אלא בהסוכה, שכיון שנעשית באופן שאין ניכר שאינו מקום דירתו של כל השנה "אינה סוכה". ולכן אפי' אם יאמר להדיא שישיבתו הוא לשם סוכה או לשם החג לא סגי בהכי. וכמו"כ לפי פשוטו אפי' במי שאינו יוצר, אם יושב שם, לא קיים מצות סוכה כיון שהסוכה "אינה סוכה". (אבל אולי יש לדחות דלענין אדם אחר ה"ה סוכה ורק לענין היוצר "אינה סוכה". ועי' בס' "משנת אליהו" סי' י"ג במש"כ בזה.)

והנה, כפשוטו אין מקור לזה מה"ת, ול"ל דאין הפסול לפי' רש"י אלא מדרבנן וכ"כ הב"ח ומג"א והפמ"ג שלדעת רש"י אין כאן אלא פסול מדרבנן והחמירו לפסול הסוכה באופן שאין ניכר שישיבתו אינו ישיבת דירת כל השנה. ואולי יש לפרש שהוא מדאו' וכשאין ניכר וגר' שהוא שונה משאר השנה, הרי לא יצא מדירת קבע, ואינו מקיים "למען ידעו דורותיכם" ול"ע.

שו"מ בס' "פתחא זוטא" בסי' תרל"ה שכ' שיש מקור לזה מה"ת מהא דצריך לישב בסוכה בימות החורף וכמו שפי' הטור שהוא להורות שאין ישיבתו שם אלא משום מצוה ולא משום החמה, וא"כ צריך ישיבה באופן שניכר שהוא לשם מצוה ומדאו'. וע"ע שם מש"כ בדעת רש"י בזה.

(ובדרך אפשר אולי יל"פ עוד, דיעוי' לקמן בסוכת גנב"ך שפי' רש"י שצריך שיהא כוונתו בעשיית הסוכה לצל או למצוה, ומבואר מרש"י דבלא"ה אינה סוכה, והיינו דשם סוכה אינו אלא ע"י כוונת עשייתו לשם צל ולכשון הפסוק דסוכה תהי' לצל, או לשם מצוה דמקרי סוכה בתורה, ו"חג הסוכות" תעשה וכו'. אבל בלא"ה אינה "סוכה", אלא דומה ל"ביתו של כל השנה". וכ"ז הוא ע"י עשייתו של הסוכה. ואולי אפי' אם הסוכה נעשית בכוונה למצוה או לצל, מ"מ גם אם ישיבתו בו אינה ניכרת כישיבת הסוכה, "אינה סוכה", ותרתי צריך, חדא שיהא עשיית הסכך למצוה או לצל דבזה חל עלי' שם סוכה, וגם צריך שיהא העשיית הסוכה באופן שיהא הישיבה בו ניכרת כישיבה שאינה ישיבה בביתו אלא בסוכה, ואם אין ניכר מהסוכה שישיבתו בו לצל או למצוה "אינה סוכה". וא"כ שיטת רש"י לשיטתו ממה שפי' לקמן ושלא כמו שפי' הר"ן והריטב"א ודוק.)

ב' הר"ן והריטב"א מפרשים דכיון דדייר בו כל השנה, ה"ה כבית ופסול משום "תעשה ולא מן העשוי". הרי דס"ל דכל שהוא עיקר דירתו ה"ה בכלל "בית" עי"ז, וממילא אינו כשר לסוכה דבעי' שלא יהי' בכלל "בית" וכדלהלן בפרקין. וכפשוטו ה"ה פסול מדאו', וכ"פ רוב הפוסקים לדעת הר"ן. ואף שיכול לעשות סוכתו קבע ובמחילות של ברזל, שאני הכא דנעשה מתחילה לבית ולדירה, ופסול משום תעשה ולא מן העשוי.

ובטעמא דרש"י שלא פי' כן, נחלקו הפוסקים. עי' בב"ח עמוד תקכ"ג ליבור הראשון, שפי' תו"ד דס"ל לרש"י דאף מקום העשוי לדירה או לאוכל אינו כבית ואינו פסול למצות סוכה, ושלא כדעת הר"ן והריטב"א לפסול במה דעשוי לדירה. אבל המג"א בריש סי' תרל"ה והט"ז שם והבגדי ישע פי' דאף רש"י מודה להר"ן והריטב"א בדין, אלא ס"ל דהכא ג"כ יל"פ דעשוי לצל, ולא לדירה או לאוכל, ולכן פי' רש"י דטעמא דפסול משום שאין ניכר שישיבתו לשם סוכה. (ועי' לקמן במש"כ בסוגיא דגנב"ך ובפי' ד"והוא שעשאה לצל" שהראשונים אזלי לשיטתייהו בהנ"ל.)

ג' בריב"ן משמע דפי' דהא דהסוכה הפנימית פסול הוא משום שיש לו בית שער, והיינו דכל שיש בו בית שער גר' כבית. והיינו שאינו כבית משום דירתו שם אלא משום שיש בו בית שער.

ד' ע' בלשון הרא"ה דפסול משום דדירת קבע הוא. ומשמע מסתימת לשונו דס"ל דהא

דפסלי' כאן הוא לפי מה דקי"ל דסוכה דירת ערעי' בעי', ולכן פסול בסוכת היוצרים דהוי קבע ע"י מה דדר שם כל השנה. ואף שאינו קבע בצורתו, מ"מ ה"ה קבע ע"י מה שיש שדרים בו כל השנה.

והנה, הא דפסול כאן בסוכה פנימית הוא לר"מ, ולעיל ס"ל דסוכה העשוי' כשובך פסולה, ומשום ד"אין לה זויות" ופי' תוס' שם דהיינו משום שאינו קבע, הרי דס"ל לר"מ דסוכת קבע בעי', ולא קי"ל כוותי'. ואם נאמר כפי' תוס' בטעמא דר"מ שם, לכאו' מוכח שאין הטעם דהכא לפסול משום דבעי' דירת ערעי' דהרי לר"מ לא בעי' דירת ערעי' אלא קבע. ואם כנים הדברים בדעת הרא"ה ל"ל דהא דפסל ר"מ בסוכה כשובך משום ש"אין לה זויות" אין פירושו דפסול משום שאינו קבע, אלא דכל סוכה צריך זויות וליכא. והיינו משום דצריך ג' דפנות לסוכתו ובסוכה עגולה אין אלא דופן א'. ומה שהגמ' מונה ר"מ מהני דס"ל דדירת קבע בעי', אין פירושו דטעמא דכולהו משום דירת קבע אלא שלכל א' יש איזה בחינה של קביעות יותר מלפי דר פלוגתייהו, וכמו"כ ר"מ דפסל בסוכה עגולה יש בשיטתו לד קביעותא דליכא לרבנן.[1]

ה' בריטב"א הביא מי שמפרשים ד"אינה סוכה לענין מזוזה" דלענין מזוזה הסוכה פטורה אבל כאן הסוכה חייבת במזוזה, אבל ודאי הסוכה כשרה. וכ' הריטב"א ד"לאו מילתא היא".

ועי' במה שהק' הערוך לנר בהשמטת הרמב"ם של הלכה זו של סוכת היוצרים, וכ' הערוך לנר לחדש דס"ל להרמב"ם דהא דסוכת היוצרים פסולה הוא שלא כמבואר להלן דסוכת גנב"ך כשרה, דגם התם לא מנכרא מלתא דלשם ישיבת סוכה הוא ומ"מ כשרה, ולכן השמיט הרמב"ם הלכה זו דקי"ל כברייתא דלקמן. (ועי' לקמן במש"כ בישוב קושייתו מסוכת גנב"ך באו"א.) אולם יש מקום לפרש באו"א דס"ל להרמב"ם כהני י"א שבריטב"א וס"ל דודאי הסוכה כשרה ורק שאינה סוכה לענין מזוזה בלבד.

במש"כ המג"א בדין נענוע הסכך בסוכת היוצרים

ד') ועי' בשו"ע סי' תרל"ו ב' שכ' דהסוכה הפנימית פסולה משום דאין ניכר שישיבתה לשם סוכה והוא כשיטת רש"י וכנ"ל. וכ' המג"א שם שאם יגבי' הסכך כשר וכמו שמבואר בסי' תרל"א ט'. ועי' שם, שבבית אם לקח כל המסמרים מן הקורות או שיטול א' מכל ב' קורות ומניח סכך במקומו כשר. ואף התם מיירי בבית העשוי לדירה, וחזי' דסגי בהכי, ואף שמתחילה הי' נעשית לדירה, וכמו"כ יכול לנענע, דל"ש לקיחת המסמרים ול"ש נענוע של הסכך, וכ"פ הפמ"ג בסי' תרל"ו בכוונת המג"א.

אולם לענ"ד יש להק' בראייתו, שהרי השו"ע קאי בשיטתו של רש"י דאין הפסול כאן משום דנעשה כבית ומשום תעשה ולא מן העשוי, אלא משום שישיבתו אינה ניכרת כישיבה לשם סוכה, ולכן אינה סוכה, ובשלמא בלקיחת מסמרים או בהנחת סכך במקום הקורות, הרי יש שינוי בצורתו של הסוכה במציאות אף בשעת ישיבתו, ובכה"ג ניכרת שהוא לשם סוכה ע"י השינוי ממה שהי' בבית כשהי' לדירת כל השנה. אבל

[1] ועי' לקמן דאף מרש"י משמע כעי"ז שהרי פי' רש"י שלר"מ החיצונה פטורה מן המזוזה גם בכל ימות השנה ושלא כדפי' תוס' לעיל בדף ז' ע"ב וע"ע שם בתוס' במש"כ בזה.

בנענוע הסכך אין שום חילוק אחר הנענוע מצורת הסוכה שהי' מקודם נענועו והכל שוה, ומצ"ל להמג"א שלדעת רש"י עדיין ניכרת שהוא לשם סוכה ע"י המעשה נענוע, והלא מן הסתם מסתברא דאדרבה וכל שאין שינוי בצורתו ובמציאות בסוכה לאחר מעשיו לסוכה אין להכשיר לדעת רש"י והשו"ע. ובשלמא לדעת הר"ן דפסולו משום תעשה ולא מן העשוי, יל"פ דע"י נענוע סגי, אבל לרש"י מסתברא דלא סגי אא"כ משנה צורתו של הסוכה. ול"ע.[2]

(ובאמת אף לדעת הר"ן יש לעי' אם פשוט להכשיר בכה"ג, ועי' בלשון הריב"ד על הגליון בדפי הרי"ף וז"ל "הפנימית אינה סוכה, וליכא למימר עשאה לשם סוכה דהא אית בה כלי תשמישין וכבית דמיא ומש"ה חייבת במזוזה". ומשמע מדבריו דאפי' אם עושה מעשה וכמו נענוע, מ"מ כיון שכלי תשמישו שם ה"ה כבית, ואולי כן להר"ן לא סגי בנענוע כיון שלאחר הנענוע עדיין כלי תשמישו שם. ול"ע.)

בביאור "משום דלא קביע" (מחלוקת רש"י והרמב"ם)

ה') גמ' משום דלא קביע. פי' רש"י דגם הפנימית לא קביע, ולכן אין החילונה משובה להיות לה בית שער. אבל הרמב"ם פי' דרק החילונה לא קביע, וס"ל דכיון דלא קביע פטור. והראב"ד השיג עליו ופי' כרש"י.

ועי' בראשון לציון דר"ל דדברי רש"י לשיטתו דס"ל דבית שער דחייב במזוזה הוא רק מדרבנן וכמו שפי' רש"י בד"ה ותיהוי, ולכן יל"פ דהם אמרו והם אמרו, ולא חייבו חכמים הבית שער כיון דלא קביע הפנימית, אבל לדעת הרי"ף והרמב"ם דחיובו של בית שער מדאו', ולריך לפרש דכל דלא קביע החילונה פטור וכמו שפי' הרמב"ם.

אולם מדברי הר"א מן ההר והחי' הריב"ד מבואר שלא כדבריו שפירשו שניהם כדעת רש"י דאף הפנימית לא קביע, ומ"מ חייב בפנימית ולא בחילונה משום שלא חשובה בית שער, ומ"מ ס"ל כדעת הרמב"ם והרי"ף דבית שער חייב מדאו'. ולכאו' צ"ל דאף מדאו' לא חשובה בית שער לחייב כיון שאינו בית שער לדבר קבוע אלא לדבר שאינו קבוע, ולא חשוב בית שער לחייב אע"פ שהחיוב מדאו'.

והנה, בשיטת רש"י דלא קביע, לכאו' נר' לפי פשוטו דפירושו של "לא קביע" הוא דאינו חזק כבית ואולי משום שאין בו תקרה המספקת לבית אלא סכך בלבד, שהרי אם נאמר ד"לא קביע" פירושו שאין אדם דר בו בקביעות, הרי בפנימית אדם דר בקביעות, וכמו שפי' רש"י דדר בו כל השנה, ואע"פ כן מקרי "לא קביע". אבל עי' במש"כ הר"י מלוניל כעין דברי רש"י אבל פי' דלא קביע משום שאין אדם משתמש בו כ"כ. ואולי צ"ל דאף דדר בו מ"מ אינו כתשמיש של בית ממש.[3]

[2] שו"מ קו' זו במנחת שלמה.

[3] עי' בלשון רש"י דדר בו כל השנה, ואילו לקמן בסוכת גוי פי' רש"י דדר בו לימות החמה, וכפשוטו פי' כן לרווחא דאין טעם לגוי לעשות סוכה אם לא כדי להקר בו בימי החמה, אבל לכל השנה לא. אבל עי' בערוך לנר שפי' דצ"ל דמש"כ רש"י "כל השנה" ל"ד וכמבואר במשנה דמעשרות דלא היו היוצרים דרין בו כל השנה אלא בימות החמה בלבד ומ"מ אינה סוכה, ולדבריו יל"פ דמ"מ ה"ה בכלל "לא קביע", דאינו כבית ממש, וכנ"ל.

ובדעת הרמב"ם יש להסתפק בפי' דלא קביע, ועי' בראשון לציון שפי' דלדעתו א"א לפרש שיש חסרון מצד צורת הבנין, שאין בכך טעמא לפטור, אלא דאינו צורך לו כ"כ. אולם עי' שם שהביא דברי הכס"מ שמשמע מדבריו דטעמא לפסול הוא משום דלא קביע בבנינו ובצורתו. וע"ע שם שמשמע שלדעת הכס"מ הא דפטרי' לי' משום דלא קביע, אינו בכל מקום, אלא בבית שער בלבד, והיינו דבמקום שהבית שער לא קביע יש לפטור, אבל בבית דלא קביע עדיין חייב אף לדעת הרמב"ם. אבל להראשון לציון כל דלא קביע, דהיינו דאינו צריך לו ופעמים סותרו, פטור, ול"ש אם הוא בית שער או בית ממש.

ז) רש"י ד"ה ב' סוכות של יוצרים. בא"ד. "ובחילונה הוא עושה מלאכתו ומוציא קדרותיו" וכו'. מבואר לפי רש"י שאף אם עושה מלאכתו שם אי"ז מחייבו במזוזה, ול"ע, ועי' בריבב"ן שמשמע דעושה מלאכתו בפנימית ולא בחילונה והחילונה הוא רק להראות הכלים לתגריס בלבד.
עוד יש להוכיח מרש"י דאף אם מוציא שם כליהם להראות מ"מ אינו בגדר "אוצר" עי"ז, דאוצר חייב במזוזה, והכא שאני משום שאינם מניחים כל כליו שם לזמן רב אלא להראות בלבד.

ז) רש"י ד"ה פנימית אינה סוכה. אם בא לישב בסוכה בחג לשם סוכה וכו'. מש"כ רש"י "לשם סוכה" כפשוטו יל"פ דבא לאפוקי מלומר דאף דאינה ניכרת ישיבתו לשם סוכה מן הסתם, מ"מ דלמא אם מכוון להדיא לשם סוכה או עכ"פ אם אמר כן להדיא, דלמא סגי בהכי, וקמ"ל דאפי' הכי "אינה סוכה" שאין הפסול בישיבה אלא דצריך שיהא הסוכה נעשית באופן שניכר במי שיושב בו שישיבתה לשם סוכה.[4]
ומ"מ יש להסתפק במי שאינו יוצר, אם גם לגבי דידי' אמרי' ד"אינה סוכה" או"ד דשאני לגבי דידי' דהסוכה נעשית באופן שישיבתו ניכר, וגר' לפי פשוטו דלכל אדם אינה סוכה, כיון שנעשית לדירת היוצרים וממילא אין ניכר גם לשאר בני אדם, ועי' במשנת אליהו סי' י"ג במש"כ.

ח) שם. ורוב תשמישו ומעודתו ושינתו שם. עי' בר"י מלוניל שלא כ' "שינתו", וכן ברש"י שברי"ף לא כ' שינתו. ויל"ע לפי רש"י לפנינו, אם אין שינתו שם, אלא הוא דר שם כל היום והלך לביתו לישן, ובסוכות ישן שם, אם סגי בהכי או"ד אף בכה"ג אינה סוכה ואין השינה חשובה היכר בפנ"ע להכשיר הסוכה גם באכילה. ול"ע. וע"ע לקמן בסמוך במש"כ ברש"י ד"ה וחייבת במזוזה.

ט) רש"י ד"ה וחייבת במזוזה. לעולם משום דכל דירתו בו. יש להק' במש"כ רש"י דכל דירתו בו, והלא ל"ל שיהא כל דירתו בבית כדי לחייב במזוזה, וה"נ לכאו' ל"ל שיהא כל דירתו בו. ואולי יש לפרש, דיעוי' במה שכ'

[4] ובאו"א יש לפלפל ולפרש דהכא פשיטא דאם לא ישב לשם סוכה דלא יצא דמצוות צריכות כוונה, ואפי' אם כרגיל ל"צ כוונה בסוכה משום דמעשיו מוכחת עליו וכמו שכ' החיי"א, מ"מ הכא שאני בסוכת היוצרים וצריך כוונה לצאת. ולכן פי' רש"י דאפי' אם מכוון לצאת, מ"מ אינה סוכה.

הראשון לגיון להק' דאין חידוש במה שיש חיוב מזוזה כאן, והלא אף דלא קביע מ"מ אי"ז טעם לפטור ממזוזה כלל. ואולי ס"ל לרש"י דאף דבלא קביע חייב במזוזה היינו רק אם כל דירתו בו אבל אם אין כל דירתו בו, ויש לו בית אחר, אז אין לחייבו במזוזה אא"כ הבית קביע. ולפי"ז מובן מש"כ רש"י לעיל דלריך "רוב תשמישו וסעודתו ושינתו" שם, דאילו אין אלא מקצת או אם אין שינתו שם וכדומה פטור ממזוזה כיון דלא קביע.

י) רש"י ד"ה ופטורה מן המזוזה. לעולם. משמע מרש"י דאף בסוכות פטור, ושלא כמו שפי' תוס' לעיל בדף ז' ע"ב דלר"מ דס"ל דדירת קבע בעי, הסוכה חייב במזוזה כמו לר' יהודה.[5] ולרש"י ל"ל דאין להוכיח מדר' יהודה לר"מ, וכעין מה שדחה התו"י ביומא דף י' ע"ב דדלמא לא קאי בחדא שיטה. או"ד יל"פ שלרש"י אין טעמא דר"מ משום דדירת קבע בעי' ומש"כ הגמ' לעיל יל"פ דאין הגמ' מפרש דטעמא דכולהו משום דירת קבע אלא דנמצא לשיטתו שלריך דירת קבע אבל מטעם אחר.[6] ולפי"ז ל"ל דטעמא דר"מ משום ד"אין לה זויות", פי' דלריך ג' דפנות ולא רק שיהא מסובב מג' רוחות. ועי' לעיל שם במש"כ.

י"א) רש"י ד"ה ותיהוי וכו'. דחייב במזוזה מדרבנן. כפשוטו ס"ל לרש"י כמו שפי' תוס' כאן דבית שער חייב רק מדרבנן, וכ"פ האחרונים. ובמש"כ רש"י בסו"ד דבית שער "שלפני הבית" היינו שפי' לשון בית שער שהוא לפני הבית, ואין כוונתו לומר דהא דמחייבי' לי' מדרבנן הוא רק בבית שער שלפני הבית בלבד, אלא כוונתו לפרש מהו "בית שער" בכל מקום, ואף הבית שער דביומא דפטרי' לי', ה"ה "בית שער" ומ"מ פטור, אלא שאין פטור אלא מדרבנן. כ"נ לענ"ד בכוונת רש"י. אולם עי' בשפ"א שפי' באו"א, ול"ע.

י"ב) תוס' ד"ה ותיהוי. ויש מחלקים בין פתוחין לבית ופתוחין לגינה. כ"פ תוס' ביומא ובמנחות בשם הרי"ף. וע"ע תוס' ביומא לייחב באו"א דהא דפטרי' ביומא הוא רק בבית שער של אכסדרה או של מרפסת, וע"ע בבעה"מ וברמב"ן ובר"ן כאן ובמש"כ הערוך לנר.
ולדעת הרי"ף שיש לחלק ולחייב רק בפתוח לבית, כפשוטו היינו אף באכסדרה ובמרפסת דחייב כשהם פתוחין לבית, ויל"ע בסברת הדבר, ואם משום שהם פתוח לבית ה"ה כמו בית שער ולכן חייב, או"ד דכל שהוא פתוח לבית משוב יותר עי"ז, אף מלבד מה שהוא דרך להבית.

י"ג) בא"ד והא דלא משני התם במנחות דמשמע וכו'. עי' במהרש"א שפי' דאף הכא נמי ל"ל דלא משמע דחייב במזוזה מדרבנן בלבד אלא דכיון שהתוס' מיירי בקו'

[5] וכ"מ לפי פשוטו גם ממש"כ הר"ן והריטב"א שפי' דהא דפטורה במזוזה תלוי במחלוקת ר"י ורבנן ולר"י פטורה רק בשאר ימות השנה ולרבנן אף בחג. ומשמע דאף דהכא בשם ר"מ נאמר, מ"מ יל"פ בב' אופנים, אבל יל"פ דהם מפרשים במתני' דמעשרות ואילו לר"מ צ"ל דפטורה רק בשאר השנה וכר"י וכמו שפי' תוס' לעיל.

[6] אבל עי' לעיל בדף ז' ע"ב שמדברי רש"י בדף ז' ע"ב ד"ה שלש כהלכתן משמע דס"ל דטעמא דכולהו משום דירת קבע ולא מטעמים אחרים.

מגמ' במנחות הק' מהתס אף דהו"ל להק' גס מסוגיא דידן.

אולם כנר' שמבואר מהתוס' הרא"ש שלא פי' כן, דהתוס' הרא"ש פי' דהא דלא משמע דפטורה רק מדאו' ומדרבנן חייב היינו משום דהו"ל לאמורא לפרש דבריו טפי. ותי' זו איכה מספקת לדידן דאמר משום ר"מ התנא. ולפי המהרש"א צ"ל דהא דמשמע דפטורה אף מדרבנן הוא מטעם אחר, ולא כמו שפי' התוס' הרא"ש. (עי' בתו"י ביומא שמפרש ג"כ טעם דל"מ לי' בב' אופנים ושלא כמו שפי' התוס' הרא"ש אצלינו, וכן יל"פ גס לפי המהרש"א.) ולפי' התוס' הרא"ש צ"ל דאין להק' מכאן, ולא דמי להא דמנחות. ויל"פ דהכא דמיירי גס לענין סוכה, משמע ד"חילוה סוכה" ה"ה גס מדרבנן, וא"כ גס הא דפטורה מן המזוזה ה"ה מדרבנן, וכ"פ הב"ח בחי'. וע"ע בערוך לנר. (ועי' בק"נ שכנר' פי' דאף המהרש"א מכוון לזה, ול"ע.)

ע"ב בענין סוכת היוצרים

בענין סוכת גנב"ך ורקב"ש

אם "סוכת גנב"ך" פירושו שנעשה ע"י גנב"ך או לצורך הגנב"ך

י"ד) גמ' גנב"ך. כפשוטו פי' דסוכת גנב"ך הוא דהסוכה נעשה לתועלת ולצורך של הגנב"ך, ולא מיירי במי שעושה הסוכה כלל. וכן מבואר לפי פשוטו ממה דמיירי בסוכת בהמה, ולא מיירי כשעשה הבהמה הסוכה אלא שנעשה בשביל הבהמה וכ"פ המאירי והלבוש להדיא. וכן צ"ל לפי המבואר מרש"י דצריך שיעשה "לשם גל" פי' דצריך שיהא כוונתו של העושה לשם גל ולא לשם גניעות, וכפשוטו לדעת רש"י היינו דצריך דעת בפועל שיהא לשם גל, ובלא דעת כלל לא מהני, וא"כ ה"נ דלא מהני ע"י הבהמה.

אבל לדעת הר"ן ד"עשאה לגל" היינו שלא יהי' לשם דירה, יל"פ דבלא דעת כשרה, ויש מקום לפרש דמיירי כשעשה הבהמה הסוכה.

וגר' שהר"ן אזיל לשיטתו וס"ל דסוכת גנב"ך לא מיירי בסוכה שנעשה בעבור הנכרי, אלא אפי' אם נעשה בעבור הישראל וע"י הנכרי ה"ה בכלל סוכת גנב"ך, וכן מיירי כשנעשה ע"י הבהמה, ולשיטתו של"צ שיהא לשם גל וכמו שפי' רש"י, אלא שיש פסול כשנעשה לשם דירה, ואילו כשנעשה ע"י נכרי או בהמה כשרה.

דהנה, עי' במה שכ' הר"ן בגיטין דף כ"ג ע"ב בדפי הרי"ף בדעת הרמב"ן, ותו"ד שם שמדברי הרמב"ן משמע דאפי' אליבא דב"ה לעולם צריך שיהא הסוכה לשמה, וכדעת הי"מ מובא בראשונים להלן בדף ט' ע"א, והק' הר"ן עליו מסוכת גנב"ך, וכמו"כ הק' רש"י והריטב"א ועוד שם, שמסוכת גנב"ך מבואר של"צ עשי' לשמה. אבל כפשוטו ביאור הקושיא מסוכת גנב"ך הוא דבסוכת גנב"ך לא נעשה לשם המצוה אלא לנכרי, וכן משמע ברש"י ד"ה פנימית. אבל הר"ן שם הק' באו"א, וכ' דאם צריך לשמה בסוכה ודאי אין להכשיר סוכת גנב"ך דהנכרי אדעתי' דנפשי' קעביד, ואינו לשמה, וכמו בשאר מקומות דא"א להכשיר דבריס הצריכים לשמה ע"י נכרי. וק' הלא אם הסוכה נעשה בשביל הנכרי ולימות החמה וכמו שפי' רש"י, לא הו"ל לפרש דהסוכה פסולה משום דאדעתי' דנפשי' קעביד, אלא דלא הי' נעשית למצוה אלא לנכרי. ומשמע דס"ל להר"ן

ד"סוכת גנב"ך" הוא בכל אופן שהסוכה נעשה ע"י נכרי, ולא שנא אם נעשה בעבורו או בעבור ישראל, ובכל אופן כשרה. ולכן הק' דאפי' אם מיירי כשנעשה בעבור ישראל, מ"מ אם צריך לשמה אין הסוכה כשרה ע"י עשיית הגוי דאדעתא דנפשי' קעביד.

הרי שכנר' נחלקו הראשונים בהליור של "סוכת גנב"ך" ולרש"י ולפי הראשונים שמפרשים שהבהמה לא עשה הסוכה אלא שהי' נעשה בעבורו, ל"ל דמיירי כשהסוכה נעשה בעבור הגנב"ך ולא על ידם, ואולי מ"מ מן הסתם הי' נעשה ע"י הגוי, אבל להר"ן משמע דסוכת גנב"ך הוא כשנעשה ע"י הגוי, ולא שנא אם הוא בעבורו או בעבור הישראל.

(וע' לקמן בדף י"א בהא דצריך לנענע אחר שקננן, ובריב"ף פי' משום דבעי' שיעשה "לשם סוכה" ועי' שם מש"כ בדעת הר"ן והריב"ף בזה.)

ועי' בתוס' גיטין דף מ"ה שהביא מש"כ הר"ת דכל שאינו מחוייב בדבר א"א לעשות החפצא של מצוה וכמו בלולב ותפלין, ודרשי' מ"וקשרתם וכתבתם" לכל מקום, והק' התוס' מסוכת גנב"ך דכשרה. ומשמע דס"ל לתוס' שם דמיירי כשהגנב"ך עשה הסוכה, דאילו מיירי רק כשנעשה בשבילו לא ק' מהכא כלל, דיל"פ דמיירי כשעשה הישראל בעבור הנכרי ולצרכו. ומשמע דס"ל לתוס' שם דמיירי כשהנכרי עשאו.

ויש לדחות שקו' תוס' שם הוא דכפשוטו לא מיירי בכה"ג ואם הסוכה לצורך הנכרי, מסתברא דמיירי ג"כ באופן שהגוי עשאו, והו"ל להגמ' לפרש דאין להכשיר כשעשה הגוי הסוכה בפנ"ע.

ולא עוד, אלא כן משמע ג"כ מסוף הגמ' שיש הו"א לפסול בסוכת גנב"ך משום דלאו בני חיובא נינהו, ול"ע דבשלמא אם מיירי בסוכה שנעשה ע"י הגוי, יל"פ שיש הו"א לפסול וכעין מה שכ' הראשונים וכו' לפסול כל דבר של מצוה במי שאינו מחוייב בדבר, אבל אם מיירי באופן שאין הנכרי עושהו, אלא הישראל, ל"ע בההו"א לפסול משום שנעשה בעבור הנכרי, אלא כפשוטו ל"ל דמיירי באופן שנעשה ע"י גוי, וגם בעבור הגוי, ולכן יש חידוש בין מצד מה שנעשה על ידו, ובין במה שנעשה בעבורו.

(ובייסוד קו' התוס' שם, עי' בחת"ס יו"ד רע"א ובאג"מ ה' מ' ג' לחלק בין סוכה ולולב, ובסוכה לא נאמר, אבל דעת המג"א והפמ"ג ומובא בביה"ל סי' י"ד א' להחמיר לכתחילה לדעת הר"ת ואפי' בסוכה, ולא חש להקו' מסוכת גנב"ך, ואולי היינו משום דס"ל כהנ"ל שלפי הר"ת אין להק' מסוכת גנב"ך דיל"פ דמיירי כשעשה ישראל הסוכה לצורך הגוי.)

במה שאין לפסול בסוכת גנב"ך כמו בסוכה הפנימית של היוצרים דפסולה

ט"ו) שם. עי' בלשון רש"י דפי' דסוכת נכרי היינו "עשוי" לדור בה בימות החמה". ויש להק' דאם עשוי לדור בו ה"ה עשוי לדירה, וק' במה שיש להכשיר סוכת גנב"ך ואילו לעיל בסוכת היוצרים פסולה. ועי' בר"ן ובריטב"א שפי' שם בטעמא משום שעשוי' לדירה הוא וכל שעשוי לדירה ה"ה כבית ואין שם סוכה עליו. והוא כמבואר לקמן בדף י"ד דכל שהוא כבית פסולה ולכן פסול בכל בית של נסרים וכו'. וא"כ ה"נ הו"ל למפסל הסוכה משום שהסוכה עשוי' לדירה.

ויש מקום לישב שרש"י לשיטתו, ולא ס"ל כהר"ן והריטב"א בזה, שהרי רש"י פי' בטעמא לפסול סוכת היוצרים משום דלא מנכרא מלתא שהוא לשם ישיבת סוכה, ופי' הב"ח בסי' תרל"ה דס"ל לרש"י דאין לפסול גם אם עשו' לדירה. ואילו להר"ן והריטב"א יל"פ דסוכת גנב"ך לא מיירי כשנעשה לדירה, אלא שעשוי לגל, ולצורך הנכרי.

אבל כ"ז הוא רק לדעת הב"ח בכוונת רש"י שלא פי' לעיל בטעמא לפסול בסוכת היוצרים כמו שפי' הר"ן והריטב"א שם, אבל המג"א והט"ז והבגדי ישע מפרשים שאף רש"י מודה לפסול בכל שעשו' לדירה, דהו"ל כבית וכמו סוכה עם נסרים לקמן דף י"ד, ומ"מ הכא פי' רש"י לפסול בסוכת היוצרים מטעם אחר, משום דס"ל דסוכת היוצרים אינו עשו' לדירה אלא לגל. ולכן אין לפסול אלא משום דלא מנכרא מלתא. ולפי"ז הק"ל דסוכת גנב"ך פי' רש"י ד"עשוי' לדור בה" בימות החמה, ומ"ש מכל העשוי' לדירה דפסול משום דדמי לבית.

ויש לישב באו"א דהא דסוכת גנב"ך לדור בו, הרי פי' רש"י שהוא רק לימות החמה, ואולי בכה"ג אינה "לדירה" לגמרי, ולא דמי לבית שהוא לכל השנה.[7] (אולם עי' בלשון רש"י שברי"ף דגרס דהוא לימות החמה ולימות הגשמים, ועי' בערוך לנר.) וכ"פ הביה"ל תו"ד לדינא דאף שסוכה לדירה פסול, וכדעת המג"א וכו' שאף רש"י מודה להר"ן (וכמו שכ' שם בריש סי' תרל"ה בשעה"ל) שאני הכא שאינו אלא לימות החמה.

ובאו"א יל"פ דשאני סוכת גנב"ך שאינו לכל תשמישיו ולשינה ולאכילה וכו', אלא לדור בו ולטייל בו (ע' לשון הריב"ן כאן שעשאה לטייל בו) ובזה אינו כבית[8].

או"ד יל"פ דשאני סוכת גנב"ך שאף שהסוכה והדפנות נעשים לדירה, מ"מ הסכך לגל, משא"כ לעיל בסוכת היוצרים או בסוכה העשוי' לדירה, דהיינו שאף הסכך הוא לדירה.

ובאו"א יש לישב דיש להסתפק בסוכה שעשוי' לגל וגם לדירה אם כשרה או לא. והביאו הפוסקים שבשו"ע הרב מבואר להדיא לפסול בכה"ג, וכן מסתברא, דאם נאמר שיש פסול במה שנר' כבית, וכל שעשוי' לדירה נר' כבית, אף אם עשוי' ג"כ לגל מ"מ נר' כבית. אם לא שנדחוק דבבית אינו לגל אלא לדירה ולגניעות, ובמה שהוא מכוון ג"כ לגניעות ה"ה מוציאו מכלל בית.[9] (וכן לרש"י דיש טעם לפסול משום שאין ישיבתו ניכרת לשם סוכה, הרי אפי' אם מכוון ג"כ לשם גל, מ"מ אינה ניכרת.) אבל אם נאמר שיש להכשיר בכה"ג כיון שנעשה ג"כ לשם גל, יל"פ דגם סוכת גנב"ך מיירי בכה"ג ולא דמי לסוכה שנעשה רק לשם דירה בלבד. ועי' במשנ"ב מהדו' דרשו אות 2 במש"כ בדעות פוסקי זמנינו בזה.

והנה, עדיין יש להק' בשיטת רש"י ולפי מה דקי"ל בשו"ע כוותי' בסי' תרל"ו לפסול בסוכת היוצרים משום דלא מנכרא מלתא דישיבתה לשם סוכה כיון דדר בו כל השנה,

[7] ע"ע ביומא דף י' ודף י"א לענין אם צריך שיהא לכל השנה כדי שיהא בו שם בית, ואולי יש לחלק. וע"ע בערוך לנר.

[8] ועי' בלשון הר"י מלוניל שמוסיף שעשוי לדור בו והוא "קבועה לדירה" ול"מ כפי' זה.

[9] ולפי"ז צ"ל דבנסרים לקמן בדף י"ד שאני דאף אם מכוון ג"כ לשם צל פסול דא"א להפקיעו מתורת בית אלא אם הוא כבית רק משום שנעשה לשם דירה, וק"ל.

דא"כ ה"נ בסוכת גנב"ך הרי לא מנכרא מלתא כיון שנעשה לשם הנכרי ולשם גלו.
ולענ"ד א"א לישב בזה כמו שפי' לעיל דשאני סוכה שהוא רק לדירה של ימות החמה וכמו שפי' הביה"ל בסי' תרל"ה, שהרי אפי' אם נעשה לימות החמה בלבד, מ"מ בישיבת הסוכה לא מנכרא מלתא שהוא לשם ישיבת סוכה דלמא אינו אלא משום החמה וכמו בימות החמה. ואף שאין סוכות בימות החמה, פעמים שיש חוס או חורב וכו' ורחוק לומר דכל ההכשר מיוסד על מה שאין סוכות בימות החמה, ובזה יש היכר לישיבתה.
ומתו"כ אולי י"ל דסוכת גנב"ך אינו עשוי' לדירה גמורה וכמו שפרשנו שאינו לאכילה או שאינו לשינה, ובכה"ג יש היכר בישיבתו בסוכות שהוא לכל דבר ואף לשינה ואכילה וכו'.
וא"כ יולא לדינא דכיון דקי"ל כרש"י בסוכת היוצרים ויש פסול במה דלא מנכרא מלתא, שבסוכת גנב"ך צריך להחמיר שיהא באופן שלא הי' נעשה להגנב"ך לכל תשמישו אלא לטייל או לישב בו בלבד, וי"ע שלא מצאתי כן בפוסקים.
ואולי יש לפרש באו"א, דהנה בסוכת היוצרים דפסול לרש"י משום דלא מנכרא מלתא, כפשוטו מלשון הגמ' ד"אינה סוכה" משמע דהה"נ דאף למי שאינו מן היוצרים מ"מ הסוכה פסולה, ואף אם לדידי' מנכרא מלתא, מ"מ אזלי' בתר היוצרים. ויל"פ דהיינו משום שאם סוכה תלוי בישיבת העושה או בישיבת מי שנעשה בשבילו מתחילה, ולכן אזלי' בתר ישיבת היוצרים ואם לדידהו לא מנכרא מלתא שישיבה לשם סוכה הוא, "אינה סוכה" אף לאחריני.
וא"כ יש להסתפק בסוכה שנעשה בעבור הנכרי, דדלמא בכה"ג כיון שיש היכר לכל ישראל שיושב בו שהוא לשם סוכה, דלא נעשה אלא בעבור הנכרי בלבד, א"כ מקרי סוכה, ולא אמרי' ד"אינה סוכה" מחמת ישיבת הנכרי שלא מנכרא מלתא כיון שלכל ישראל שיושב בו מנכרא מלתא ולא אזלי' בתר ישיבת הנכרי לקבוע שישיבתו אינו לשם סוכה.
ואם נאמר כן, יולא לדינא דסוכה שנעשה לישראל "לדור בו בימות החמה" וכמו שנעשה להנכרי, הסוכה פסולה ואף אם עשאה לשם לג, כיון שישיבת הישראל קובע ש"אינה סוכה" כיון דלדידי' לא מנכרא מלתא. וי"ע.

סיכום דעות הראשונים בפי' ד"והוא שעשאה לצל"

ט"ז) גמ' והוא שעשאה לצל. בפי' ד"הוא שעשאה לצל" נחלקו הראשונים וכדלהלן.
א' פי' רש"י דצריך שיהא מוכחא מלתא שעשייתה הראשונה הוא לשם לג ולא לציעות בעלמא והוא כשהסוכה מסוככת יפה. ובפי' של רש"י עי' לקמן בסמוך.
ב' פי' הר"ן, וכמו"כ בריטב"א בסו"ד, דצריך שלא יהא עשוי' לדירה, דא"כ דמי לבית, והוא כמו שפי' הר"ן והריטב"א לעיל בסוכת היוצרים שכל שעשוי' לדירה, דמי לבית ואינה סוכה. וכפשוטו הוא כעין המבואר לקמן בדף י"ד דסוכה עם נסרים אינה סוכה דדמי לבית, ולדעת הר"ן והריטב"א כמו"כ בסוכה שעשוי' לדירה אף שאינה עם נסרים.
ולפי הר"ן והריטב"א ל"ל שום כוונה בעשיית הסוכה לשם לג, ואין פסול בכוונה לשם ציעות, אלא דאם נעשה לדירה פסול. ועי' במרומי שדה.
ג' הריטב"א הביא לפרש (וכ"ה ברא"ה) דעשאה לשם לג הוא לאפוקי מב"ש דס"ל

דצריך לשם מצות סוכה, ולפי' זו "והוא שעשאה לצל" ה"ה לקולא ולא להחמיר, ועי' בריטב"א דדחה פי' זו שמהגמ' משמע שהוא להחמיר ולא להקל.

ד' הרא"ש פי' בשם הר"ת שצריך שיהא עשוי' לצל, ולא להגן מן המטר. וכפשוטו לדעת הר"ת ל"ל כוונה לשם הגנה מן הצל אלא שיהא הסוכה נעשה באופן שאינה אלא להגן מן הצל, ולא מן המטר, והוא דין בעשיית הסוכה ובצורתה, ולא במחשבת האדם כמו לשאר הראשונים שלרש"י צריך כוונה לצל, ולהר"ן צריך שלא יהי' כוונה לדירה, וגם להרא"ה ל"ל שיהא בכוונה למצוה, אבל להר"ת לא נאמר שום הלכה מצד מחשבתו של האדם בסוכתו, אלא בצורתו בלבד והיינו שלא יהי' הסכך עב באופן שאין המטר יורד לתוכו. ועי' לקמן בדעת הר"ת בזה.

בשיטת רש"י בפי' ד"והוא שעשאה לצל" ובפי' של "מסוככת יפה"

י"ז) רש"י ד"ה אר"ח. האי כהלכתא וכו'. מדברי רש"י משמע דכדי להכשיר סוכה בכל מקום צריך שיהא "לשם צל" והיינו שיהא כוונת העושה לשם צל, ולא עוד, אלא צריך שיהא גם "מוכחא מלתא" שעשוי' לצל. וגר' לפרש שכיון ששם "סוכה" תלוי במה שנעשה לצל ובמה שסוככת מן החורב[10], ממילא לא מיבעי שצריך כוונה לכך, אלא צריך שיהא מוכח מעשייתו שהוא לשם כך, ואל"כ אין בדירתו שם סוכה.

ויש להק' במה שפי' רש"י דצריך שיהא "מסוככת יפה" כדי להוכיח שהוא לשם צל, והרי ל"ל אלא צלתה מרובה, וכל שיש בו צלתה מרובה כשרה, וא"כ כפשוטו ל"ל דמסוככת יפה ג"כ אינה אלא כשיעור של צלתה מרובה, וא"כ הק"ל "מאי כהלכתא" וכמו שפי' רש"י בד"ה מאי כהלכתא דפשיטא דאטו משום דריעא במילי אחריני תתכשר אף בפסולות, ומהו החידוש של הא דצריך עשוי' לצל שהוא כשיעור צלתה מרובה.

ויש מקום לפרש דשיעור של "מסוככת יפה" הוא יותר משיעור של צלתה מרובה, ואף שבכל סוכה הרגילה ל"ל אלא שיעור צלתה מרובה, שאני הכא בסוכת גנב"ך שאין מוכח שהוא לצל כמו בשאר סוכה דעלמא שהוא לסוכות. ובסוכת גנב"ך צריך טפי, ושיהא מסוככת אפי' יותר משיעור של צלתה מרובה כדי להוכיח שהוא לשם צל אף שעשוי' לנכרי ולימות החמה. וכמו"כ מסתברא שבכל סוכה ישנה ג"כ צריך שיהא כשיעור של מסוככת יפה ולא סגי בשיעור של צלתה מרובה בלבד. וכמו"כ מצאתי לפרש בתשו' שבט הלוי ח"ג סי' ע"ח אות ח'. וכ' שם שכן מדוייק מלשון האו"ז.

אבל לענ"ד אין לפרש כן, חדא הרי מדברי האו"ז לא ראיתי מקום לדייק יותר מבדברי רש"י, ועוד הרי כ' המרדכי להדיא בדעת רש"י ל"ל אלא כשיעור של צלתה מרובה בלבד, והיינו פירושו של "מסוככת יפה". וכמו"כ

[10] כפשוטו הא דתלוי בחורב אין לאפוקי מעשוי' לשם צל של זריחת השמש מעיניו, אלא לאפוקי מצניעות או שאר דברים, ואף דבקרא לא כ' אלא "מחורב". (וע"ע בר"ן ריש פרקין). אבל צ"ע בגדר הדבר, ובמה שונה זריחת השמש או חורב, ואולי בשמש תליא מילתא. וא"כ אם עשה הסכך משום דבר אחר שנגרם ע"י השמש ג"כ הוי סכך כשר אף לרש"י, וכגון אם עשה סכך משום חשש חולי בעורו שהוא מן השמש, וצ"ע. וע"ע לשון הרא"ש שצריך שיהא צל מחורב "וממטר" וברבי' ירוחם "מחורף וממטר".

בראבי"ה סי' תרי"ח בשם רש"י[11]. וכן לפי הג"ל ק' במש"כ רש"י שצריך שיהא "עשייתה הראשונה" לגל, ומהו "עשייתה הראשונה" והלא לא שנא אם עשה בראשונה לכך או לאחר כך, ומ"מ צריך שיהא מסוככת יפה. וכן מסתימת כל הפוסקים מבואר שלא חילקו בדבר, ובכל סוכה ואף בסוכת גנב"ך ובסוכה ישנה ל"ל יותר משיעור צלתה מרובה.

ועי' בשפ"א ובערוך לנר שפי' באו"א דיש נפ"מ באופן שעשה הסוכה מתחילה באופן שאין צלתה מרובה אלא חמתה מרובה, ושוב הוסיף עליו להשלים לשיעור של צלתה מרובה, דמשום שיעור של הגל שצריך בהסכך סגי בהכי, אבל כיון שצריך שיהא הסכך "לשם גל", ממילא צריך לנענע גם הסכך שהי' שם מקודם. וכדבריהם מדוייק גם מלשון רש"י שכ' שצריך "עשייתה הראשונה" לשם גל, והיינו כהג"ל דהכא צריך שיהא "כהלכתא" פי' שיהא נעשה אף מתחילה לשם גל, ובסוכת גנב"ך יש לחוש שעשייתה הראשונה לא הי' לשם גל, כיון שנעשה להנכרי ולא למצות סוכה, ולכן צריך הברייתא לפרש שאינה כשרה אלא כשנעשה "לשם גל" ואף הסכך דמעיקרא יהי' לשם גל דאל"כ צריך לנענע.

וא"כ הא דבעי' שיהא מוכחה מלתא שהוא לשם גל, אי"ז שיהא מוכח מצורת הסוכה שהוא לשם גל ומחמת ריבוי הסכך, דודאי צריך צלתה מרובה ממ"ג, אלא שצריך שיהא מוכח מתוך העשי' של הסוכה שנעשה באופן שהוא לגל, והיינו כשיש צלתה מרובה.[12]

(ובלא"ה י"ל כן שהרי בכל שעשה סוכה לשם מצות סוכה ולא לשם גל כשרה, ולמי דלא איכפת לי' אלא בקיום המצוה ודאי סגי, וכמו שנבאר בסמוך ובכה"ג אין חילוק בצורת הסוכה אלא במחשבתו בלבד.)

אם צריך דעת וכוונה לשם צל או לא ובמה שנחלקו הב"ח והט"ז והמג"א בדעת רש"י בענין סוכה העשוי' לדירה

י"ח) והנה, לפי פשוטו נחלקו הראשונים כאן בהא דצריך שיהא סוכה עשוי לגל, לרש"י היינו שצריך דעת בפועל לגל, ואל"כ לא מקרי סוכה, וכגון כשנעשה לשם צניעות ולא לשם גל, שאינו סוכה. אבל לדעת הר"ן והריטב"א שפי' דעשאה לגל פי' דאינו לדירה, משמע דל"ל שיהא כוונה לגל, וכל שנעשה אפי' לצניעות שפיר דמי, ובלבד שלא יהי' עשייתו לדירה דבכה"ג פסול משום דדמי לבית או שהוא בית ממש.

אולם בדעת רש"י יש להסתפק דהרי נחלקו הב"ח והמג"א בדעת רש"י בענין סוכה העשוי' לדירה, לדעת המג"א גם לרש"י פסול דלמא אמרי' דבטלה דעתו אצל כל אדם. וע"ע באבני נזר בתשו' סי' תע"ה. אולם יש להסתפק במי שיש לו מרפסת ויש לחבירו מרפסת על גביו באופן שיכול לראות לתוך סוכתו מעל גביו, ובכה"ג יתכן שאף לצניעות ירצה ביותר מצלתה מרובה מחמתה, ומסתימת הפוסקים משמע דלא שנא, ובכל אופן אין הסכך לצניעות כשיש צל מרובה, וצ"ע לדינא אם צריך להקפיד שיהי' הסכך באופן שניכר בכל אופן שהוא לצל ולא רק לצניעות.

[11] אולם יש לדחות דיעו' שם במרדכי שכ' שרש"י פי' "מתחילה" שיהא צלתה מרובה מחמתה, וא"כ יש מקום לפרש דלא פי' "מסוככת יפה" אלא ה"ה כב' דברים נפרדים, אולם מהמשך הלשון שבמרדכי ל"מ הכי. (וע"ע בלשון הראבי"ה בשם רש"י.)

[12] ויתכן לפי"ז שאפי' אם דעתו לשם צניעות והוא מקפיד יותר משאר אינשי עד שרצה שיהא צלתה מרובה, דמ"מ הסוכה כשרה כיון דהרואה אותו בבנינו נר' לו כסוכה לשם צל, ובלא"ה

כמו דס"ל להר"ן, אבל להב"ח כשנעשה לשם דירה כשר.[13] וי"ע הרי אם נעשה לשם דירה, אינו נגל אלא לדירה, ומשמע דל"ל שיהא לשם גל כלל אלא שלא יהא לשם גניעות בלבד, וכל שהוא לשם גניעות פסול, אבל אפי' לשם דירה מקרי סוכה וכשרה. ורק אם נעשה לשם גניעות הוא דחסר בשם סוכה עי"ז וכל שנעשה לשם גניעות אינה סוכה אבל כשנעשה לשאר דבריס וכגון לדירה או לאוגר או לגל או למצוה וכו' שפיר דמי.

אולם נר' שאי"ז כוונת הב"ח בדעת רש"י, אלא ודאי מודה הב"ח לרש"י שצריך כוונה לשם גל, אלא דס"ל דאין כוונה לשם גל סתירה לכוונה לשם דירה, ואפי' במקום שעשה לשם דירה ולדור בו, מ"מ דלמא הסכך הוא לשם גל ומה שעשה סכך על דירתו הוא לשם גל, ואפי' אם הוא גם לשם דירה או אפי' אם הוא גם לשם גניעות מ"מ כיון שהוא לשם גל סגי בהכי, ולא אמרי' שיש פסול מצד אחר ומשום דדמי לבית. ושלא כהר"ן דפסל משום דדמי לבית.

וא"כ בין להב"ח ובין להמג"א לרש"י צריך כוונה לשם גל, ולא סגי במה שאינו מכוון לשם גניעות בלבד, כנ"ל.[14]

בעשיית סוכה לשם צל ולשם דבר אחר להנ"ל

י"ט) והנה, יש להסתפק במי שמכוון לב' דבריס, וכגון לשם גניעות ולשם גל, או לשם דירה ולשם גל. וכנר' שהדבר תלוי בראשונים הנ"ל. לדעת הר"ן והריטב"א שיש פסול בעשוי' לדירה, מסתברא דכל שמחשב לדירה פסול ואפי' אם יש בו גם כוונה לגל. ומאידך אם מכוון לגל וגם לגניעות אין בכך כלום, ולהר"ן והריטב"א יתכן שאפי' אם לא מכוון אלא לגניעות סגי בהכי, דמ"מ לא מכוון לשם דירה. וכ"פ הגלי"ב במרומי שדה. (אבל יש לדחות דאפי' אם מכוון לשם דירה, מ"מ כשמכוון ג"כ לגל, אי"ז כביתו של כל השנה, ורק אם מכוון לדירה בלבד הוא דהוי כבית, ולא כשיש כוונה גם לתכלית אחרת שאינה מיוחדת לבית.)

ולפי' רש"י לעולם צריך שיהא לשם גל, ואם מכוון ג"כ לשם גניעות יתכן שאי"ז מפקיעו משם סוכה כיון שמ"מ דעתו ג"כ לגל. (ובזה ג"כ יש לדחות דאף שע"י עשי' גל מקרי סוכה, מ"מ כשנעשה גם לדבר אחר שוב אינה סוכה אף שהי' מכוון גם לגל.)

ואם מכוון לגל ולדירה, הרי"ז תלוי במה שפי' המג"א והב"ח בדעתו שלפי המג"א פסול כיון דדמי לבית, ולהב"ח כשר דאין חסרון בעשיי' לשם דירה כ"ז שנעשה לשם גל.

והנה, לדינא כ' המשנ"ב כלשון רש"י ומשמע דקאי כוותי' וצריך כוונה לשם גל, ולא סגי בכוונה לשם גניעות, וכן נקטו הפוסקים, אולם במרומי שדה רצה לומר לדינא כדעת הר"ן. ועי' שם שכ' לחלוק על משנ"ב המג"א דלגניעות לא מהני, שלפי הר"ן והריטב"א גם לגניעות מהני וכנ"ל. אולם עי' במאירי שכ' הריטב"א וכו' שם שהוא משום דתקרה הוא לדירה ולשם דירה פסולה. ומשמע שלשיטתו ל"צ כוונה לצל כלל, אלא שלא יהא כביתו של כל השנה. אולם נר' שלפי רש"י הא דחשוב סוכה ולא ביתו של כל ימות השנה, היינו רק כשנעשה לשם צל או לשם מצוה, וע"ע שם במש"כ.

[13] ולכאו' יש סמוכין לדעת הב"ח ממה שלא פי' רש"י כהר"ן בהא דצריך לעשות לשם צל, ומשמע דס"ל לרש"י שאין פסול במה שנעשה לשם דירה, ויש לדחות.

[14] ועי"ש שהב"ח מוכיח כשיטתו ממה שפי' רש"י לקמן בדף י"ד טעמא דגזרת תקרה, משום דצריך סוכה ולא ביתו של השנה, ולא פי' כמו

שמבואר דס"ל כדעת הר"ן והריטב"א דפי' והוא שעשאה לגל היינו שאינו לשם דירה, ומ"מ פסל בנעשה לגניעות, הרי דס"ל שאף לדעת הר"ן והריטב"א צריך כוונה לשם גל, וכדעת רש"י, וצ"ע.

ואם נאמר כדעת המשנ"ב וכדעת רש"י וכפי הבנת המג"א לכאו' יוצא שלעולם צריך עשיי' לשם גל, ואם ג"כ מכוון לשם דירה פסול, ומשום דדמי לבית, אבל אם מכוון לשם גל ולשם גניעות שפיר דמי, וכנ"ל. אולם עי' בשו"ע הרב שכ' להדיא לפסול אם נעשה לגניעות ולגל. וצ"ע.

ועי' במשנ"ב מהדו' דרשו בשם הגרי"א לפרש בכוונת השו"ע הרב שם באו"א ואף השו"ע הרב מודה דבכה"ג כשר. אבל עי' בדבריו בקובץ תשו' ח"א ס"א, וכמו"כ מובא דבריו בס' הסוכה עמ' תס"ג, וכנר' שאין כוונתו אלא לחלוק על מש"כ השו"ע לפסול בעשוי' לגל ולהגן מן המטר, וכן מבואר במחצה"ש סי' תר"מ ו' וכמו שכ' שם, אבל במה שכ' השו"ע הרב לפסול בנעשה לגל ולגניעותא לא פי' מידי.

(שו"מ שבס' "הל' חג בחג" כ' כהנ"ל דסוכה עשוי' לגל ולגניעות כשר, ואילו לגל ולדירה פסול, ושוב הק' על מש"כ השו"ע הרב וכנ"ל.)

וע"ע בחזו"א סי' ק"נ ו' שכ' שיש להכשיר גם בנעשה לגל ולתשמיש, וכפשוטו כוונתו להכשיר גם אם נעשה לדירה, וצ"ע. (ועי' שם בהל' חג בחג במש"כ בדבריו.) ואולי יל"פ דס"ל דאם נעשה גם לשם גל, אינה כדירה בעלמא, ולא דמי לבית אא"כ נעשה לדירה בלבד, וצ"ע. וע"ע בס' הסוכה עמ' של"ט.

בכוונה לשם מצוה או "לשם סוכה" ושלא לשם צל

כ') ע"ע במרומי שדה שמעורר שלפי רש"י שצריך עשי' לשם צל צ"ל דאי"ז בכל מקום, ובמקום שמכוון לשם מצוה ל"צ שיהא לשם גל. וודאי אין לפרש שאף כשנעשה למצות סוכה צריך שיהא לשם גל, שהרי רוב פעמים אינו כן, אלא ודאי כל שנעשה לשם מצוה סגי בהכי.

אולם לענ"ד צ"ע, ומ"ש כשנעשה לשם מצוה דשוב ל"צ שיהא לשם גל, ואם כל שם סוכה הוא ע"ש שנעשה לגל האיך נוכל להכשיר הסוכה כשאינו נעשה לגל, והלא חסר בשם סוכה שאינו לגל מחורב כלשון הפסוק. ואפי' אם האדם רצה שיהא הסוכה כשרה, מ"מ אין בכלל דעתו שיהא סוכה לשם גל, ורחוק לומר שדעתו שיהי' לכל מה שצריך כדי שיהא הסוכה כשרה, שהרי ענין של כוונה לשם גל היינו שיהי' בדעתו שתכלית הסכך הוא לגל, ואפי' אם רצה לקיים המצוה בסוכה זו מ"מ אין תכליתו של הסוכה לגל, ולא מקרי סוכה אלא ע"ש הגל.[15]

[15] כן נר' לענ"ד לדבר פשוט שענין "לשם צל" אינו כמו ענין של "לשמה" וכדומה אלא שיהא בדעתו שיהא לתכלית של הצל, ובכוונה למצוה ליכא דעת שיהא לשם צל. וע"ע באבני נזר סי' תע"ה ב' שכ' כמו"כ, ופי' לפי"ז שאפי' אם אין דעת העושה הסוכה לשם צל אלא דעת הבעה"ב, והוא עומד שם בשעת העשי', סגי בהכי, ולכן הכשיר סוכה ע"י קטן אם הבעה"ב עומד שם בשעת העשי' ומכוון שיהא לצורך של צל, ול"צ דעת העושה שאינו כמו ענין של עשיית דבר לשמה וכנ"ל.

אולם שו"מ מי שמפרשים כהנ"ל שבכלל כוונה למצוה הוא גם כוונה לצל ומשום שכוונתו שיהי' כמו שצריך להמצוה, ועי' במו"ז ח"ח ומובא בס' הסוכה עמ' של"ח, וכמו"כ מסתפק בתשו' אבן ישראל ח"ז סי' ס"ח אם בכלל כוונה למצוה יש

וגר' לפרש דלעולם ל"ל שיהא לשם לא, וכלשון רש"י דצריך שיהא "לשם סוכה", והיינו שצריך שיהא כוונתו לעשות "סוכה". ולכן כשנעשה למצוה ה"ה "לשם סוכה" כפשוטו וסגי בהכי. ורק במקום שאינו עושה "לשם סוכה" הוא דצריך שיהא לשם לא כדי שיהא על המקום "שם סוכה" ע"י מה שנעשה לשם לא, וכל שנעשה לשם לא מקרי סוכה כלשון הפסוק דסוכה תהי' לצל.

(וע"ע לקמן במש"כ עפ"ז בדף י"ד ע"א אות ו' בביאור גזרת תקרה לרש"י שם.)

ובאו"א גר' מבואר מדברי הלבוש אצלינו בסי' תרל"ה, וז"ל שם בהא דמחדש הגמ' דאף דאינה בר חיובא הסוכה כשרה, "אע"פ שכל אלו לאו בני מעבד מצוה מינהו, ותעשה לא עלייהו קאי, דלאו בני חיובא מינהו, אפ"ה כשרה דהא מ"מ נעשו לצל". הרי שפי' הלבוש שההו"א שאין להכשיר סוכת גנב"ך משום דלאו בני מעבד מצוה הוא משום "תעשה לא עלייהו קאי", פי' דהא דכתיב "חג הסוכות תעשה לך" לא קאי עלייהו, ולכן הו"א שאין סוכתם סוכה, דהרי בקרא כתיב לעשות סוכה וכיון דלא מיירי בהו, ממילא אין סוכתם סוכה וקמ"ל דמ"מ נעשה לצל. ולפי"ז משמע דהא דצריך שיהא לשם לא לא נאמר אלא באופן שנעשה לאינה בר חיובא, אבל לבר חיובא ל"ל שיהא לשם לא כלל, וגם לא "לשם סוכה" אלא שבמה שנעשה ע"י מי שמחוייב בסוכה ה"ה סוכה. וע' עוד במש"כ בביאור ההו"א דגמ' דלאו בני חיובא מינהו.

והנה, לפי הלבוש יוצא של"ל כוונה לצל כלל, ובאופן שנעשה ע"י מי שמחויב בדבר ה"ה סוכה בלא"ה, וכל מה שצריך עשי' לשם לא הוא רק במי שאינו מחוייב בדבר בלבד. וא"כ במי שעושה סוכה שלא בכוונה, וכגון אם נפל מיד מי שמחוייב בדבר, או שנעשה במתעסק, אולי יש להכשיר הסוכה גם לפי מה דקי"ל כדעת רש"י דצריך עשי' לצל, דמ"מ במקום שנעשה ע"י מי שמצווה בדבר ל"ל לשם לא וכנ"ל. אולם אף לדעת הלבוש אולי לא מקרי שנעשה ע"י הישראל בכה"ג אלא כמו שנעשה מאליו ופסול. (וכן נר', שהרי לפי הלבוש יש להק' מ"ט דצריך שיהא סוכת רקב"ש עשוי' לצל וכמבואר בגמ', והלא בלא"ה נעשה ע"י מי שמחוייב בדבר. ואולי ל"ל דאף עשי' של ישראל באופן שאינו לקיים ה"תעשה" דקרא הו"ל כעשיית נכרי, וא"כ ודאי כמו"כ במי שעשה סוכה בלא כוונה. ומ"מ להלבוש במי שעשה בלא כוונה והוא מחוייב בדבר, יתכן שיש להכשיר וכנ"ל.)

ע"ע לקמן בדף י"א ע"א במש"כ הרי"ף דטעמא לפסול במסכך במחובר ושוב קצצו הוא משום שצריך עשי' לשם סוכה, ולכן צריך לנענעו, ועי' שם במש"כ בדעתו.

בדין השובר נכרי לעשות סוכתו

ב'-ב') והנה, בנכרי שעשה סוכה לישראל, עי' בסי' תרמ"ט דכ' הרמ"א להדיא להכשיר סוכה שנעשה ע"י גוי, וכמו"כ לפי פשוטו מבואר כאן בסוכת גנב"ך דמיירי אפי' אם נעשה ע"י הגוי, ולא רק כשנעשה בעבורו, וכיון שעשה הגוי לשם לא כשר. (ועי' בביה"ל שיש

גם כוונה לצל או לא. וע"ע בסי' הסוכה שהביא בשם הגר"י אברמסקי שלכתחילה צריך לכוון לשם צל ולא לשם מצוה שעיקר הכוונה הוא לשם צל, ורק שהוא בכלל כוונה לשם מצוה וכעין הנ"ל. ולענ"ד כ"ז צ"ע וכמו שכתבנו.

להחמיר כשיטת הר"ת הנ"ל ולנענע הסכך.) אבל מ"מ יש להסתפק אם הגוי עשה הסוכה לשם חג אם הסוכה כשרה. ואם נאמר כמשמעות הלבוש, לכאו' אין להכשיר בכה"ג כיון דאינו מבני מעבד מצוה, וא"כ אין סוכתו סוכה אלא אם נעשה לשם על בלבד, ורק בישראל יש להכשיר כשנעשה לשם מצוה.

ואפי' אם נאמר כדברינו דלשם מצוה מהני כיון שנעשה "לשם סוכה" והיינו שגם ע"י מה שנעשה כדי שיהא סוכה דקרא מקרי "סוכה" אף שאינה לשם על, יש לעי' אם גם בגוי יש לכוון כמו"כ או"ד בזה אמרי' דדמי לכוונה "לשמה" וגוי אדעתי' דנפשי' עביד, או"ד דאף בגוי יכול לכוון שיהא "לשם סוכה" שאי"ז כמו "לשמה", אלא שכל שנעשה כדי לקיים מצות סוכה מקרי "סוכה" עי"ז. וכן נר' לפי פשוטו.

אבל באופן שאין הנכרי ידע שיש מצות סוכה אלא שהיהודי צריך לכך, ואינו מכוון לשם על, וגם לא לשם מצוה לכאו' אין כוונה להכשיר הסוכה כלל. וכן ראיתי במשנ"ב מהדו' דרשו תרל"ה אות ד' בשם הגריש"א לפסול.

ולענ"ד יש להסתפק במי שמשכיר נכרי שתס לעשות סוכתו, ולא אמר לו לעשותו לשם על, דמלבד מה שלכתחילה אין לעשות כן וכמו שכ' הביה"ל בסי' י"ד להחמיר כשיטת הר"ת דכל שאינו במצוות סוכה פסול לעשייתו, אבל אפי' מעיקר הדין דלא קי"ל כהר"ת, דלמא צריך להודיעו שיהי' לשם על, או לשם מצוה, ואם לאו פסולה, ואפי' אם הנכרי ידע שיש מצות סוכה ושלכן השכירו, דלמא אי"ז בכלל כוונה למצוה, ולא חשוב כנעשה לשם החג כלל, ואף שידע שהישראל צריך לכך, וצ"ע.

עוד יש לעי' במה שכ' הרמ"א להכשיר בסוכה שנעשה ע"י גוי ולמה לא אמרי' דאדעתי' דנפשי' עביד, ומנ"ל שיש להכשיר הסוכה אפי' כשאומר לו לעשותו לשם על או לשם מצוה. שו"ר שבשדי חמד מערכת סוכה ב' ג' הביא בשם ה"דברי לב חיים" ח"ב ר"ט לפסול כל סוכה שנעשה ע"י גוי אא"כ הישראל עומד על גביו, והק' השד"ח מסוכת גנב"ך דכשרה. ויש לישב דהא דסוכת גנב"ך כשרה הוא רק אם הגוי עשאו לעצמו, דאז הו"ל לשם על, אבל כשנעשה בעבור הישראל, אין להכשיר אא"כ עומד על גביו, דבלא"ה אמרי' דאדעתי' דנפשי' קעביד. ולפי"ז אפי' אם יאמר להנכרי לעשותו לשם על לא מהני, דאדעתי' דנפשי' קעביד.

שו"מ שיש שמסתפקים גם במי שאמר לנכרי לעשותו לשם על, דדלמא מ"מ פסולה ואין סוכת גוי כשרה אלא כשנעשה לעצמו, או עכ"פ אם הישראל עומד על גביו וכנ"ל. עי' בתשו' אבן ישראל ח"ט על המ"ב סי' תרל"ז, ובתשו' עולת יצחק סי' מ"ט. וצ"ע לדינא.

בהא דצריך סוכה עשוי' לצל לדעת רבא ורבה לעיל דפי' דהא דסוכה לצל הוא לימות המשיח לפי הנ"ל

כ"א) עי' לעיל בדף ב' ע"ב אות ד' שיש להק' ממה שמבואר התס שלרבה ורבא ל"ל שיהא הסוכה למטה מכ' כדי שיהא על בתוך הסוכה וכדעת ר' זירא ומשום דהא דכתיב שסוכה לצל מחורב הוא לימות המשיח, ופי' רש"י דסוכה של מצוה אינה לצל. והכא משמע לכו"ע דצריך סוכה לצל ולכן סוכת גנב"ך כשרה רק אם עשו' לשם על, ואם ר' חסדא דהכא קאי רק אליבא דר"ז צריך לפרש הברייתא לרבה

ורבא בתו"א וממה שהגמ' סותם משמע דהא דצריך לגל הרי"ז לכו"ע. ובשלמא להר"ן והריטב"א ל"ל שיהא עשוי' לגל כלל, אלא שלשם דירה פסול משום דדמי לבית, אבל לפי רש"י שצריך לגל ולא לציעותא, משמע דלכו"ע צריך שיהא לשם גל, והרי סוכה של מצוה אינה לגל, ורק סוכה לימות המשיח הוא לגל.

וכפשוטו יש לישב דלף דל"ל שיהא הסוכה מיגל, מ"מ שם סוכה הוא ע"ש הגל ובלא עשוי' לשם גל לא מקרי סוכה, אבל מ"מ ל"ל שיהא הסוכה ראוי' לעשות גל בתוך הסוכה וכל שעשוי' לגל סגי[16].

אבל מ"מ ק' דהרי הא דלא מקרי סוכה אלא כשהוא לשם גל, פי' רש"י שהוא גל מחורב, וכפשוטו ה"ה כמבואר מן המקרא הנ"ל ושלא כדעת רבה ורבא שהוא לימות המשיח. עו"ק מלשון רש"י לעיל בדף ב' ע"ב דסוכת החג אינה לגל, והרי הכא משמע דלכו"ע צריך שיהא לגל כדי שיהא כשר לסוכה.

וגר' שיש לישב דודאי ל"ל שיהא נעשה לגל, ד"לשם סוכה" סגי, והיינו כשנעשה כדי שיהא הסוכה האמורה בקרא. ואף דכתיב בקרא שיהי' לגל מחורב, היינו "לימות המשיח" פי' באופן שאין סוכה למצות סוכה, דבכה"ג אינה סוכה אא"כ נעשית לגל, אבל כשהוא לשם מצוה אף ש"אינה לשם גל" סגי וכנ"ל. ומש"כ רש"י כאן דצריך לגל מחורב, היינו רק באופן שלא נעשית למצוה דאילו נעשית למצוה ה"ה "לשם סוכה" ובזה ודאי הוי סוכה כיון שכוונתו שיהי' סוכה.

מרא"מ בדברי הר"ת דצריך שיהא הסוכה נעשה באופן שאינו מגין מן המטר

כ"ב) עי' בראי"ש שהביא בשם הר"ת לפרש דצריך שיהא עשוי' לצל פי' שלא יהא מגין מן המטר אלא לגל בלבד. וכפשוטו אי"ז תנאי במחשבתו וכמו לשאר הראשונים אלא דצריך שיהא עובי הסכך באופן שאינו מגין מן המטר, ופירשו משום דצריך שלא יהא דומה לבית, ואם הסכך עב כ"כ שאין המטר יורד לתוכו דמי לבית ופסול. ואף שסכך עבה כשרה וכמבואר להלן בדף כ"ב מ"מ כשעב כ"כ שאין המטר יורד שם שאני ופסול.

ועי' בט"ז בסי' תרל"ה שהק' דלפי' הר"ת ק' האיך מתרץ הגמ' "מאי כהלכתא" שפי' רש"י דמהו ההו"א דשאני סוכת גנב"ך משאר סוכות, והלא לר"ת כן בכל סוכות פסול בכה"ג, ועי' שם מה שתי' דמ"מ בסוכת גנב"ך כיון דאינו לשם סוכה יש חשש שיעשה באופן שאין המטר יורד לתוכו, וצריך לחוש יותר בסוכת גנב"ך. וכמו"כ יל"פ גם לדעת הר"ן והריטב"א שפי' דצריך שלא יהא נעשה לשם דירה, וכ"ה בכל סוכות, אלא שבסוכת גנב"ך כיון שאינה לשם מצוה יש לחוש לזה טפי. וע"ע במרומי שדה במש"כ בזה.

ועי' בטור שהביא מש"כ הר"ת, וכ' שהרא"ש לא הביאו, ועי' בב"י שהק' דהרי הרא"ש אצלינו מביא דעת הר"ת, ותי' הב"י דכוונת הטור הוא שלא הביא הרא"ש דברי הר"ת במקומו אצל הא דמכשרי' סוכה עם סכך עב,

[16] ומה דשייך כוונה לשם צל אף באופן שאינו מיצל, היינו שמכוון שיהא צל חוץ לסוכה או שיהא צל בלא הדפנות, עי' לעיל שם באות ד' במש"כ בדעת הר"ן והריטב"א בזה, ואכ"מ.

אולם יש להסתפק לדינא בסוכה בעשתרות קרנים של גנב"ך דדלמא אין להכשיר שהרי לא נעשה לשם צל, כיון שא"א שיהא מיצל, וגם אינה לשם מצוה ולשם סוכה, ואולי בכה"ג אין להכשיר, וצ"ע.

אלא הביאו שלא במקומו בדין סוכת גנב"ך. ובב"ח פי' באו"א שהרא"ש לא סבר לגמרי כר"ת לפסול כל שנעשה הסכך עבה, אלא בסוכת גנב"ך בלבד דדמי לבית כשאינו נעשה לשם סוכה וגם הסכך עב, אבל אם נעשה לשם מצות סוכה, אפי' אם הסכך עב כשרה ולא דמי לבית, וע"ע במהרל"ח שם.

והנה בשו"ע המחבר לא הביא דברי הר"ת כלל, והיינו דס"ל דאף שהטור הביאו, מ"מ הרא"ש לא ס"ל כוותי' ואף לפי' הב"י בדעת הטור שלא הביאו במקומו, מ"מ אף שהביא הרא"ש פי' של הר"ת כאן, מ"מ לא ס"ל כוותי', אבל הטור ודאי ס"ל כוותי' וכמבואר ממה שהביאו כאן וגם להלן בסוכה עבה, וכ"ה בקיצור פסקי הרא"ש, ועי' שם בלשונו. וע' במג"א שהביא מהלבוש להחמיר כדעת הר"ת וכ"ה בב"ח משום דבלא"ה כ"ה שיטת תוס' לעיל בדף ב' ע"א דאם אין יכול המטר לירד שם ה"ה דירת קבע וכ"כ המשנ"ב בשם אחרונים להחמיר בזה לכתחילה ושלא יהי' הסכך עב באופן שלא ירד המטר לתוכו משום גזרת בית.

ובדעת הר"ת בסוכה שאין הסכך עב אבל מ"מ משום טעם אחר א"א שהמטר יורד לתוכו, או אם עב אבל מ"מ המטר יכול לירד שם, ובענין אם הוא פסול דאו' או דרבנן, עי' במש"כ לעיל בדף ב' ע"א אות מ"ד- מ"ד(ג).

ב''ג) גמ' משום דקביעי וכו'. כפשוטו ל"ל דאף דקי"ל דסוכה דירת עראי בעי', וגם אם קבוע דמי יותר לבית, מ"מ הו"א דבאופן שאינו קבוע כלל, גרע טפי ודמי לדירה סרוחה ולא שמי' דירה כלל וא"א לקיים בו מצות "תשבו". (וע' בלבוש שפי' דקמ"ל דדירת עראי בעי'.) וע"ע בריטב"א שפי' הגמ' באו"א ולהיפך.

ב''ד) גמ' דבני חיובא נינהו וכו'. בביאור ההו"א דבני חיובא עדיף ולאו בני חיובא אינם יכולים לעשות הסוכה, יל"פ כעין מה דס"ל להר"ת דכל שאינו מחוייב בדבר א"א לעשותו וכמו בתפלין ולולב וכו', קמ"ל דהכא שאני. אבל א"א לפרש כן אלא אם נאמר דמיירי כאן בסוכה שנעשה ע"י הנכרי, והלא לפי פשוטו סוכת גנב"ך אינו כשהסוכה נעשה ע"י הנכרי אלא בסוכה שנעשה בשבילו ולכן צריך לשם לא כיון שאינה לשם מצוה, ולא מיירי רק בסוכה שנעשה ע"י נכרי. ואולי י"ל דשניהם בכלל, ומיירי בסוכה שנעשה ע"י גוי ובעבורו. ועי' לעיל באות י"ד.[17]

ואולי יש לפרש דאף אם לא מיירי כשנעשה ע"י נכרי אלא בעבור הנכרי, מ"מ יש הו"א לפסול כיון שנעשה בעבור מי שאינו מחוייב בדבר, והוא מעין הענין של "לשמה" שכפשוטו הוא לקבוע ולייחד הדבר למצוה, וכמו"כ אולי בסוכה שנעשה בעבור מי שמחוייב בדבר עדיף טפי ואף אם אין מחשבת העושה שיהא למצוה מ"מ כיון שהוא בעבור מי שמחוייב בדבר, ה"ה ייחוד ל"בני מעבד מצוה" ואף בייחוד לדידי' יש מעלה בהסוכה, וצ"ע.

אולם נר' שיש לפרש ההו"א באו"א, וז"ל הלבוש תו"ד בסי' תרל"ה "אע"פ שכל אלו לאו בני מעבד מצוה נינהו, ותעשה לא עלייהו

[17] ובבהמה יל"ע אם מיירי ג"כ באופן שנעשה על ידי הבהמה, או"ד דל"צ לפרש שיש חידוש דלאו בני חיובא בכל ד', אלא כיון שיש חידוש במה שלא נעשה למצוה בכל הני אלא בעבור הבהמה, סגי במה שיש גם חידוש דלאו בני חיובא אצל השאר וק"ל.

קאי דלאו בני חיובא נינהו אפ"ה כשרה דהא מ"מ נעשו לגל". הרי שפי' הלבוש שיש הו"א דאינה סוכה משום ד"תעשה לא עלייהו קאי", והיינו דקרא דכתיב "חג הסוכות תעשה לך" מורה שאין הסוכה כשרה אלא א"כ נעשה ע"י מי שבכלל הציווי לעשותו, ואל"ה אינה סוכה לגאת בו.

ואולי לפי דבריו יל"פ דגם אם נעשה ע"י ישראל, כיון שנעשה בעבור הנכרי, אי"ז בכלל משמעות המקרא שמשמע לעשות הסוכה כדי לקיים המצוה.

ב"ה) תוס' ד"ה סוכת כותים. "אח"כ נתקנו". כפשוטו צ"ל שחזרו להתגייר עוד פעם אחר שנתקנו, דאילו הגירות בדעת לעבוד ע"ז לא הי' כלום. וכ"מ מתוס' בחולין דף ג' שכ' ד"שוב נתגיירו לגמרי".

ובאו"א עי' בר"פ שפי' דשוב קלקלו, והיינו שמתחילה לא הי' עובדים ע"ז בשעת גירותן, ושוב חזרו לקלקולם, ואז נאמר עליהם ש"אלהיהם היו עובדים". ולפי"ז לא היו מגייריס ב' פעמים.

<u>ע"כ בענין סוכת גנב"ך</u>

<u>דף ט' ע"א</u>

<u>בענין סוכה ישנה</u>

א') מתני' אבל אם עשאה לשם חג וכו' כפשוטו אין פירושו של "סוכה ישנה" דלא עשאו לשם חג, אלא כפשוטו שהוא ישנה, והיינו שעשעה קודם ל' יום קודם לחג. ואפי' בסוכה "ישנה" פעמים שב"ש מכשירין וכגון אם נעשה לשם חג. (ובתוס' גרס "ואם עשאה" במקום "אבל אם עשאה".) אבל מלשון רש"י בד"ה סוכה ישנה, משמע דפירושו של "סוכה ישנה" הוא שעשאן קודם לחג ל' יום וגם לא לשם חג, אבל אם נעשה לשם חג אי"ז "סוכה ישנה". ומשמע דבכל "סוכה ישנה" פסול לב"ש אבל אם עשאה לשם חג אינה "סוכה ישנה".

בענין סוכה שעומדת משנה לשנה אם פסולה לב"ש ואם צריך לחדש בה דבר לב"ה

ב') מתני' אפי' מתחילת השנה. אין לפרש שמתחילת השנה הוא מר"ה שהרי זהו תוך ל' קודם לחג, ובכה"ג כשר לכו"ע, אלא צ"ל דתחילת השנה הוא שנה קודם סוכות. אבל יש להסתפק אם מיירי כשנעשה מיד אחר סוכות שלעבר, וגם זה בכלל "מתחילת השנה" או"ד אפי' קודם סוכות שלעבר, שהוא שנה שלמה מסוכות זו. ואם מיירי שנעשה קודם סוכות שעבר צ"ל דלא אמרי' דכיון שנעשית לחג הסוכות ה"ה "לשם חג" לכל הסוכות, אלא צריך שיהא לשם כל סוכות וסוכות בפנ"ע.

ועי' במשנ"ב תרל"ו ס"ק ז' שהביא בשם החיי אדם שצריך חידוש בכל שנה, ופי' המשנ"ב שהוא כעין מש"כ המג"א לקמן בסי' תרל"ח שאם ישב בסוכה בשנה א', ולא בשנה שלאחריו,

אין הסוכה אסורה כל שבעה, דבטלה קדושתה משנה לשנה, וה"נ בטלה העשי' לשם מצוה וצריך לחדש בה דבר. ופי' שם בשעה"ל שלפי"ז י"ל ד"מתחילת השנה" פי' לאחר סוכות שלעבר, וכנ"ל.

והנה כשיטת החיי אדם משמע ג"כ במאירי אצלינו שכ' שלב"ה ל"ל לעשות סוכה משנה לשנה ומשמע שלב"ש צריך לעשותו מחדש בכל שנה כדי שיהא לשמה, וא"כ לב"ה ג"כ צריך לחדש בה דבר בכל שנה. אבל בראיית המשנ"ב מהמג"א יש לעי', שהרי כאן לא מיירי בקדושה אלא בייחוד של הסוכה לשמה, ואולי אף דבטלה קדושה מ"מ לא בטלי העשי' למצוה. (שו"ר שכן הק' העמק ברכה ומובא דבריו במשנ"ב מהדו' דרשו שם.) וע"ע בערוך השלחן שהביא החיי אדם וכ' שהוא תמו'. וכנר' שכוונתו להק' כהנ"ל דבשלמא לענין קדושת הסוכה דילפי' מחגיגה וכו' יל"פ דבטלה אחר החג, אבל ייחודו של הסוכה ומה שהוא "לשם חג" למה יהא בטל לאחר החג.

ויש להק' עוד בדברי המשנ"ב לפי מש"כ המשנ"ב לעיל מיני' לפרש טעמא לחדש דבר משום גזרה שיבא לעשות סוכה לשם דירה, והלא לפי"ז לכאו' אין לדמות לביטול הקדושה משנה לשנה כלל, ובשלמא עשי' לשמה, ה"ה לייחד הדבר למצות סוכה, והוא מעין ענין של קדושה שהוא ייחוד של הדבר לגבו', אבל אם מטעם גזרה צריך לעשות הסוכה לשם סוכות, מאי שנא אם נעשה לסוכות זו או לשנה אחרת. ואפי' אם נאמר שיש סברא להצריך שיהא עשי' לשם סוכה בכל שנה וכדי שלא ישכח ענין עשית סוכה שלא לשם דירה, מ"מ הא דצריך שיהא חידוש בכל שנה אין משום ביטול של איזה קדושה כלל, ול"ע.

בדעת הבעל העיטור ובפי' דמתני' לשיטתו

ג') שם. עי' ברש"י ותוס' ור"ן וריטב"א בריש פרקין וכו', שפירשו במתני' דלב"ה ל"ל עשי' סוכה לשמה כלל, ואפי' קודם ל' יום, והוכיחו דבר זה מהא דסוכת גגב"ך כשרה, וכן ממה שהגמ' מפרש דב"ה לא דרש להצריך עשי' לשמה, ומוכח דבכל אופן ל"ל עשיית סוכה לשמה.

אבל כמה ראשונים מביאים שי"מ דאף לב"ה צריך עשיית סוכה לשמה, והא דלב"ה הסוכה כשרה הוא רק כשנעשה תוך ל' יום קודם לחג, אבל קודם לכן פסולה אא"כ נעשה לשם מצוה. וכ"כ בס' העיטור (ענין סוכה ח"ד).[1]

אולם בביאור מתני' לפי' זו נחלקו הראשונים. עי' בתל' הרמב"ן, ובר"ן גיטין דף כ"ג, שמלדדין לפרש שדעת הרמב"ן הוא כמו שפי' העיטור, ופי' במתני' ד"איזו היא סוכה ישנה כל שעשאה קודם לחג ל' יום" פי' כל שעשאה תוך ל' יום, שהרי לא קאמר "ל' יום קודם לחג" אלא "קודם לחג ל' יום" שהוא תוך ל' יום קודם לחג, וזה הוא דנחלקו ב"ש וב"ה בסוכה ישנה, אבל לכו"ע קודם לכן ה"ה סוכה ישנה ופסולה, אבל אם עשאה לשם חג אפי' מתחילת השנה כשרה.

(ולפי' זו גם סוכה שנעשה תוך ל' מקרי "סוכה ישנה" וצריך לפרש גדר הדבר, ובאיזה אופן

[1] ובאו"א יש פי' מחודשת בתשו' הרדב"ז ח"ו ב אלפיים נ"ז דלא נחלקו ב"ש וב"ה אלא ביום ל' בלבד, ועי' שם.

משום ישנה בכה"ג וגם באיזה סוכה מקרי "סוכה חדשה" דכשרה לב"ש אפי' אם לא נעשה במחשבה או דיבור למצוה. עו"מ שכעי"ז הק' הר"ן בגיטין שם.)
אבל מהריטב"א מבואר שפי' באו"א ו"איזה היא סוכה ישנה" פי' באיזה סוכה ישנה גם לב"ה פסול, כל שעשה קודם ל' יום. והק' הריטב"א שמשמעות המשנה הוא דה"איזה היא סוכה ישנה" קאי לפרושי במה נחלקו ב"ש וב"ה ושלא כפי' זו.

ולענין קו' הראשונים מסוכת גנב"ך דכשרה, עי' ברדב"ז תשו' ח"ו ב' אלפים נ"ז תו"ד שכ' דיש לדחות דמיירי כשנעשה תוך ל' יום ובכה"ג סתמא לשמה, וכשר לב"ה. אולם לפי"ז נמצא דאף בסוכת גנב"ך ורקב"ש אמרי' סתמא לשמה, ולא אמרי' דכיון שנעשה לתועלת אחרת, אין הסוכה נעשית לשמה כלל. ועי' לקמן באות ד' במש"כ בזה.
ובמה שמבואר מסוגין דלב"ה ל"ל עשי' לשמה, עי' בר"ן בגיטין דף כ"ג ע"ב מדפי הרי"ף, ומדבריו מבואר דאם נאמר כפי' זו ל"ל שנחלקו הסוגיות בדבר זה והא דפי' הי"מ במתני' הוא רק אליבא דסוגיא דמנחות שם, ואילו לסוגיא דידן לכו"ע פי' דמתני' כמו שפי' רש"י ותוס' אצלינו, ואף שמסוגיא דידן מבואר של"ל לשמה לב"ה מ"מ לסוגיא דמנחות צריך, והא שפי' הי"מ במתני' הוא כסוגיא דמנחות בלבד.

בענין אם צריך לפרש בפה, ובענין "סתמא לשמה", ובענין אם אמרי' סתמא לשמה בסוכת גנב"ך ורקב"ש תוך ל'

ד') רש"י ד"ה סוכה ישנה. "ולא פירש". עי' בשפ"א שמדייק מרש"י שצריך לפרש להדיא כשעשה קודם ל' יום. וע"ע בדברי נחמי' במש"כ בזה ובענין אם צריך לפרש להדיא כשנעשה לילית או ס"ת לשמה.
והנה, אם נאמר של"ל לפרש אלא שיהא כוונתו לשם חג בלבד, א"כ ל"ל דתוך ל' אף כוונה ומחשבה לשם חג לא בעי'. ול"ע דאם אינו מכוון לשם החג תוך ל' ל"ל דמיירי כשהסוכה נעשה לשום תכלית אחרת וכמו בסוכת גנב"ך ורקב"ש, וא"כ ק' למה אין הסוכה פסולה לב"ש, והאיך נאמר ד"סתמא" לשמה, מאחר דבהכרח מיירי כשיש לו איזה תועלת אחרת בבנינו ולא לשם החג. ובשלמא אם צריך לפרש קודם ל', יל"פ דתוך ל' בלא פירוש אמרי' דדעתו למצוה, אבל אם גם קודם ל' ל"ל אלא שיהא דעתו למצוה, ק' האיך קאמר דאף שנעשה שלא לשם מצוה אלא לשום תועלת אחרת דחשוב לשמה מן הסתם.[2]
ואולי ל"ל דאף שאין במחשבתו בפועל מ"מ כל תוך ל' קודם לחג יש עכ"פ איזה דרגה של כוונה ומחשבה גם לשם החג אף שאינו בונה הסוכה להחג.[3] או"ד יל"פ ד"סתמא לשמה" אינו תלוי בכוונתו אלא במה שנר' לאחרים, וכל תוך ל' קודם לחג, אף כשנעשה באופן שייכר שהוא לגנב"ך או לרקב"ש או לשום תכלית

[2] ורחוק לפרש דמיירי כשעשה הסוכה שלא לשום תועלת, אלא שיהא לו סוכה אם יצטרך לכך מאיזה טעם.

[3] וכעי"ז פי' השפ"א ברפ"ק דזבחים בדין סתמא לשמה בקדשים, שאף שאינו מחשב כן להדיא מ"מ ה"ה בכלל מחשבתו.

אחרת, מ"מ לאחריס גר' כדבר הראוי גם לסוכה. ועדיין צ"ע.

ומ"מ היונא לפי"ז שאם ל"צ לפרש קודם ל', צ"ל דתוך ל' אף אם הסוכה נעשה לשם תועלת אחרת, מ"מ אמרי' דסתמא לשמה, ולפי"ז גם בסוכת גנב"ך ורקב"ש תוך ל' אמרי' דסתמא לשמה וגם לשם מצוה. (ואולי בגנב"ך שאני דאינם בני מעבד מצוה, אבל מ"מ ברקב"ש ודאי יש להכשיר דסתמא לשמה.)

והנה כנר', דנחלקו הפוסקים בזה, עי' בט"ז ס"ק ג' שכ' דודאי אף תוך ל' צריך לחדש בה דבר דהרי בגנב"ך ורקב"ש לא אמרי' סתמא לשמה. הרי דס"ל דכיון שנעשה לתועלת אחרת לא אמרי' סתמא לשמה, ולפי דבריו לכאו' צ"ל דקודם ל' צריך לפרש בפה ובזה חלוק ממה שצריך תוך ל' וכנ"ל.

וע"ע בר"ן והריטב"א לעיל בדף ב' שהק' בדעת הי"מ דס"ל דאף לב"ה צריך עשיית סוכה לשמה שהרי סוכת גנב"ך ורקב"ש כשרה. ולכאו' יש לישב בפשיטות דסוכת גנב"ך ורקב"ש מיירי תוך ל' יום, ובכה"ג סתמא לשמה. וא"כ משמע מקושייתם כהנ"ל דבגנב"ך ורקב"ש לא אמרי' דתוך ל' סתמא לשמה, כיון שנעשה לתועלת אחרת.

אבל עי' ברדב"ז ח"ו סי' ב' אלפים נ"ז, שהוא ג"כ הק' על דעת הי"מ מסוכת גנב"ך וכ' דדוחק לומר דהא דכל סוכת רקב"ש וגנב"ך כשרה רק כשנעשה תוך ל' יום. הרי שפי' הרדב"ז שאף בסוכת גנב"ך ורקב"ש אמרי' סתמא לשמה תוך ל', ואף שנעשה לתועלת אחרת. וכמו"כ יתכן לישב לפי הי"מ (שה"ה שיטת הבעל העיטור) דסוכת גנב"ך כשרה רק כשנעשה תוך ל' יום, ובזה מיושב קו' הראשונים וכמו שדחה הרדב"ז, וא"כ גם מהבעל העיטור יש ראי' דאף כשנעשה לגנב"ך ורקב"ש אמרי' סתמא לשמה.[4] (וכן מכמה ראשונים שמביאים שיטת הי"מ ולא הק' עליו מסוכת גנב"ך ג"כ משמע הכי. אולם מאידך מסתימת הר"ן והריטב"א שלא פי' דקושייתם הוא רק משום דדוחק לומר דמיירי רק תוך ל', משמע דלא אמרי' סתמא לשמה בסוכת גנב"ך ורקב"ש וכדעת הט"ז.

וע"ע בדברי הר"ן בגיטין שם ותו"ד הק' מ"סוכה ישנה" של גנב"ך, אבל מובא על הגליון שהוא טעות סופר, ואולי גיר' "ישנה" שם משמע שכוונתו להק' כמו שהק' הרדב"ז.)

ה) רש"י ד"ה ב"יש פוסלין. כיון דשואלין וכו'. עי' במהרש"א לדייק מכאן דצריך שיהא שואלין ודורשין גם ל' יום קודם לסוכות ולא רק קודם לפסח ושלא כדעת הב"י שכ' של"צ לשאול ולדרוש אלא ל' יום קודם פסח בלבד, וכלשון הגמ' בפסחים דשואלין ל' יום קודם הפסח.

ונר' לענ"ד שאין ראיית המהרש"א ממה דאם ל"צ לשאול שוב אין לחלק בין ל' יום קודם החג או לאחריו, דהרי אפי' אם אין הלכה לדרוש קודם סוכות מ"מ הרי חזי' מהא דשואלין ל' יום קודם פסח שמחשבתו של אדם כלפי עסקי החג שונה ל' יום קודם החג. וכמו"כ מובא

[4] אבל יש לדחות שהרי כל פי' של העיטור הוא רק אליבא דהגמ' במנחות, אבל מסוגיא דידן מבואר שאי"ז פירושא דמתני', ולב"ה ל"צ לשמה כלל, וכמו שפרשנו לעיל באות ג', וא"כ יל"פ דהא דסוכת גנב"ך ורקב"ש כשרה, היינו רק לסוגיא דידן, ופליגי אסוגיא דמנחות וקי"ל כסוגיא דמנחות. אבל כ"ז רחוק, ואדרבה אם מגנב"ך ורקב"ש מבואר דל"צ לשמה, ראוי לפסוק כסוגיא דידן ולא כסוגיא דמנחות.

בשם המהרי"ל דל' יום קודם הפסח אין ללמוד בספרים על השלחן דכל ל' יום קודם לחג מוטל עליו שיהא מחשבתו על הלרכי החג, וע"ע במאירי דל' יום קודם לר"ה אומריס סליחות משום דשואלין וכו' קודם לחג ל' יום. וכן יל"פ גם כאן, ואפי' אם אין הלכה לשאול ממש. אלא ראיית המהרש"א הוא מלשון רש"י דפי' משום ד"שואלין בהלכות החג" דמיירי בחג הסוכות ושלא כלשון הגמ' בפסחים דמיירי בפסח בלבד, ומוכח מלשונו של רש"י דמיירי בסוכות.

אולם שו"מ שהריב"ן פי' דכיון ששמע כל א' הדרשה ממילא דעתו על הסוכה וסתמא לשמה. הרי שלהריב"ן הא דסתמא לשמה הוא משום הדרשה של הת"ח ממש, וא"כ יש להוכיח מעיקרא דדינא ג"כ דשואלין ודורשין גם בחג הסוכות.

ובייחוד הב"י עי' בפמ"ג שר"ל דאף להב"י "שואלין" אבל לא דורשין, וע"ע בילקו"מ בשם רי"ט מייזליש, ולכן לא כ' רש"י אלא "שואלין" ולא דורשין. אולם עי' בר"ן ובמאירי שכ' גם "דורשין", וע"ע בביה"ל ריש סי' תכ"ט. ובאו"א עי' בחת"ס לחלק בין זמן המקדש ובזמן הזה.

בענין צריך לחדש בה דבר

ו) תוס' ד"ה סוכה ישנה וכו' צריך לחדש בה דבר. כפשוטו כוונת הירושלמי דאפי' לב"ה אף של"ל לנענע כל הסכך להכשירו, מ"מ צריך לחדש בה דבר. ועי' בר"ן שפי' שהוא למנוה מן המובחר וכ"ה בריטב"א ובמאירי שהוא ל"הידור מצוה" ולא לעיכובא. וכ' המאירי להוכיח שאינו לעיכובא מסוכת גנב"ך דלא מצאנו שיהא כשר רק אם מחדש בה דבר, והלא בסוכת גנב"ך ג"כ אינה לשם החג. וכ"כ המג"א בסי' תרל"ה.

אולם בב"י כ' דמתוס' וכל הפוסקים משמע דלב"ה אם לא חידש בה דבר פסולה. (וכנר' דראייתו הוא שפי' תוס' דסיפא דמתני' ד"כשרה" קאי אליבא דב"ה, ומשמע דאם לא חידש בה דבר פסולה. ועי' בפמ"ג שדחה הראי' שיל"פ דמתני' מיירי גם אליבא דב"ש ולשון "כשרה" הוא לב"ש.) וכ"כ השבלי הלקט בשם ר' יהודאי גאון שהסוכה פסולה, וכמו"כ איתא בס' הפרדס לרש"י.[5] [6]

והנה הרמב"ם והרי"ף השמיטו ולא מחייב חידוש כלל, ויש לפרש דס"ל דנחלקו הבבלי והירושלמי בדבר. או"ד יל"פ ע"פ מש"כ השבלי הלקט לפרש הירושלמי באו"א דהא דצריך לחדש בה דבר אינה אלא כדי לומר ברכת שהחיינו, וכמבואר לקמן בדף מ"ו שאם מחדש

[5] ולדעתם לכאו' צ"ל דסוכת גנב"ך מיירי כשמחדש בה דבר, ואף שלא מבואר כן להדיא. אכן יש לדחות באו"א, דיעוי' בט"ז שבסוכת גנב"ך ודאי צריך לחדש בה דבר, ולא עדיף מסוכה קודם ל' יום, כיון דאפי' תוך ל' לא הי' סוכת גנב"ך נעשה לשם החג. אבל בתשו' בנין שלמה כ' שיש לחלק דסוכת גנב"ך שהי' של הנכרי מיירי כשלקח מן הנכרי, ואין לך חידוש גדולה מזו. ולפי דבריו יל"פ דסוכת גנב"ך כשרה רק משום הקנין וה"ה החידוש דבר שיש בו.

[6] אכן, במה שהביאו מר"י גאון וכו' יל"פ דהא דפסלי' לי' להסוכה הוא כדעת העיטור והי"מ בראשונים שאף לב"ה צריך סוכה לשמה כשנעשה קודם ל' יום, וגם חידוש דבר עושהו לשמה, וא"כ אין ראי' מדבריהם דתקנו לב"ה לפסול אף דל"צ לשמה מעיקר הדין, אבל מתוס' מוכח שלא פי' כן, וא"כ אם יש לדייק מדברי תוס' כמו שכ' הב"י מוכח לפרש שאף של"צ לשמה מדאו' לב"ה מ"מ מדרבנן הסוכה פסול. וכן מלשון השבלי הלקט בשם ר"י גאון ל"מ הכי.

בה דבר יכול לברך שהחיינו, וה"נ אם מחדש בה דבר יכול לברך, אבל אם אינו רוצה לברך ל"ל לחדש בה דבר כלל.

ובטעמא דצריך לחדש בה דבר, הרי כפשוטו א"א לפרש שכשם שלב"ש צריך עשי' לשם חג מדאו', כמו"כ לב"ה צריך עכ"פ מדרבנן שיהא נעשה לשם חג, דהרי לב"ש לא סגי בחידוש דבר, וא"כ גם לב"ה אם צריך שיהא לשמה מדרבנן או להידור, הו"ל להצריך יותר מחידוש דבר א' בלבד. אבל יש לפרש שמדרגות יש, ולב"ה אף של"ל שיהא לשמה לגמרי מ"מ גם במה שמחדש בה דבר יש עכ"פ איזה דרגה של "לשמה" ואף שלב"ש לא סגי בזה כיון שלב"ש צריך לשמה מעיקר הדין, מ"מ לב"ה שאינה אלא להידור או מדרבנן, לא חייבו אלא שיהא "לשמה" במקצת וע"י חידוש דבר. וכמו"כ מבואר בהבנת טעמא דמלתא באו"ז הל' תפלין תקל"ג בשם רבי' שמחה שכ' דלכו"ע בעי' "לשמה אי דאו' אי דרבנן דכל מצות בעי' תחילת עשייתה לשמה דומיא דסוכה ישנה דב"ה מכשירין וגרסי' בירושלמי צריך לחדש בה דבר".

אבל בחי' הב"ח פי' דטעמא משום "היכירא" וכעי"ז כ' ג"כ בתשו' בין שלמה שצריך היכר שאינו כביתו הרגיל. וע"ע במשנ"ב שהביא בשם הגהר שלוש דטעמא משום גזרה שלא יבא לעשות סוכתו לשם דירה.

והנה, עי' ברא"ש שהביא בשם העיטור דסגי בחידוש בספסלים והרא"ש חולק דצריך חידוש בגופא דסוכה. וע"ע בריטב"א שג"כ כ' שצריך חידוש בגופא. ובפמ"ג משב"ז א' מסתפק בחידוש בדפנות ומצדד דלא מהני כיון דל"ל שיהא הדפנות עשויות לשמה.

ולכאו' דבריו תלוי בהנ"ל דאם טעמא דמי לטעמא דב"ש ומשום לשמה, אין להכשיר בחידוש בדפנות, אבל אם משום היכר או משום גזרה שלא יבא להשתמש בסוכה שנעשה לשם דירה אולי אין לדמות לדין לשמה בדפנות.

בגדר של ה"חידוש" שצריך בהסוכה

ז) **בא"ד חברייא אמרי טפח וכו'.** עי' ברא"שומים ובשו"ע שיכול לחדש טפח על טפח או כל שהוא על פני כל הסוכה. ועי' במשנ"ב, שנחלקו המג"א והא"ר בהא טפח על טפח אם צריך ריבוע, ולהא"ר ל"ל אלא שיהא כשיעור של טפח על טפח. ולדעתו ל"ל דהא דמכשרי' על פני כולה מיירי בפחות מא' משבעה בטפח, דאל"כ בסוכה קטנה של טפח יש לו כשיעור של טפח על טפח בלא"ה, ול"ע.[7]

ובהא דצריך להיות טפח, כפשוטו היינו אפי' בהגבהה של הסכך שהי' שם, וכ"כ הערוך השלחן להדיא. אולם עי' בלשון השו"ע הרב שצריך להיות סכך "חדש", ויש לדחות. ואולי יש לתלות הענין בטעמא דצריך לחדש בה דבר, ואם טעמא כדי שיהא לשמה וכעין שיטת ב"ש, אז ודאי מהני בהגבהה ונענוע כמו אליבא דב"ש, אבל אם טעמא משום היכר או משום גזרה, אולי גזרו אפי' אם יעשה מעשה, עד שיהא חידוש במציאותו של הסוכה. ול"ע.

---

[7] והנה, בירושלמי משמע דנחלקו חברייא ור' יוסי בדבר זה ויתכן שלפי "חברייא" דלא מהני על פני כולה, ודאי צריך ריבוע, משא"כ לר' יוסי כיון דמספיק על פני כולה בלא טפח על טפח, כמו"כ בשיעור כעין טפח על טפח.

וכפשוטו ולמי יש עוד אופנים שיכול לחדש בסוכתו, ול"ל חידוש זה דוקא, וכן מבואר בפוסקים, עי' ברא"ש שהביא בשם העיטור שאף חידוש בכשאות מהני, וחולק עליו דצריך חידוש בגוף הסוכה, ומשמע דמ"מ כל שהוא חידוש בגוף הסוכה סגי, ורק צריך שיהא דבר חשוב בגוף הסוכה. ועי' בפמ"ג משב"ז א' דלא מהני דופן ד', וצריך חידוש בסכך, ובמשנ"ב פי' דמ"מ בדופן ג' ולמי מהני כיון שהוא להכשיר הסוכה.
והנה, בדעת הפמ"ג יש לעי' למה לא מהני גם דופן ד', ולא מיבעי לפי המבואר בתוס' ר"ה דף כ"ח דסוכה עם ד' דפנות עדיף טפי, (וכן שמובא בשם השל"ה) אלא אפי' בלא"ה הרי הוא חידוש בגוף הסוכה, וממה שנחלקו הראשונים בחידוש כשאות משמע שכל שהוא בגוף הסוכה וכמו בדפנות סגי בהכי. וכנר' דס"ל להפמ"ג דדין חידוש הוא משום "לשמה" וכנ"ל מהאו"ז, וא"כ אין לחלק ביניהם, ול"ע.

ח') בא"ד ובתר הכי איתא התם וכו'. בענין לשמה במלה עי' בפנ"י ובגל"ח ובערוך לנר ובדברי נחמי'.

ט) תוס' ד"ה ואם עשאה. אפי' לב"ה וכו'. ק' לתוס' במה שהוצרכו לפרש סיפא דמתני' לב"ש והלא טעמא דב"ש אתא לאשמעי'[8]. ותי' תוס' דנפ"מ לב"ה לענין אם צריך לחדש בה דבר. אבל נחלקו הפוסקים בכוונת תוס' בתירוצו, עי' בב"י שמדייק מתוס'

דלב"ה אם לא חידש בה דבר פסולה, וכנר' שרא"יתו הוא ממה שכ' "כשרה" בסיפא דמתני' ולתוס' היינו דכשרה אם מחדש בה דבר, וא"כ אם לא חידש בה דבר פסולה. אבל הפמ"ג שם מדחה הרא' מתוס' ופי' דודאי "כשרה" הוא אליבא דב"ש, אלא שהוצרכו לפרש טעמא דב"ש כיון דמיני' למדנו גם דינא אליבא דב"ה.

ויש לעורר שכל קו' תוס' הוא רק לשיטתו דלב"ה לעולם ל"ל חידוש, אבל להי"מ שבראשונים, שהוא שיטת העיטור, גם לב"ה צריך לשמה, וסיפא דמתני' אצטריך לב"ה.
וכן מבואר מדברי הר"ן שהק' כקו' תוס' רק משום שמסיק שלא כדברי הי"מ, ועי' שם מה שכ' לתרץ באו"א.

י') בא"ד ואפי' לא נפ"מ וכו'. משמע מתוס' שמסתפק דדלמא לב"ה ל"ל חידוש דבר, אבל יש לפרש דכוונתו רק דאפי' לו יצוייר שאין לפרש מתני' לאשמעי' טעמא דב"ה, דהרי "כשרה" תנן, ואילו לב"ה ממ"נ כשרה, והא דצריך לחדש בה דבר אינה אלא להידור בלבד.
ואם נאמר שתוס' מספק"ל אם לב"ה צריך לחדש בה דבר, יל"פ דמספק"ל דדלמא הבבלי חולק על הירושלמי, וכ"פ הפנ"י. ובאו"א עי' בחי' הב"ח דס"ל דאם הסוכה נעשית קודם ל' יום לעולם צריך לחדש בה דבר תוך ל' יום ואפי' אם עשאה לשם חג. או"ד יל"פ דמספק"ל

[8] ויל"ע במה שלא הק' תוס' גם במה דתנן "ואיזו היא סוכה ישנה" והלא לב"ה בכל אופן כשר, וטעמא דב"ש אתא לאשמעי', ויש לחלק.

לתוס' אם הא דצריך לחדש בה דבר הוא רק כדי לצרף שהחיינו, וכמו שפי' השבלי הלקט.

י"א) בא"ד אלא היכא דפליגי תנאי וכו'. נ"ע קצת בלשון תוס', והרי לפי פשוטו אין הדבר תלוי במה שיש מחלוקת תנאים בדברי ב"ש אלא במה שאין נפ"מ לב"ה. ופעמים אף במקום דלא פליגי תנאי בדברי ב"ש מ"מ יש פי' במלתי' דב"ש דאין בו נפ"מ לב"ה מיני'.

י"ב) גמ' חג הסוכות שבעת ימים לה', סוכה העשוי' לשם חג. יש לעי' בדרשת הגמ', ולמה לא דרשי' לה' על "חג הסוכות" שיהא מצות אכילה בסוכה לה', דהיינו בכוונה, ובפרט אם בכל מקום מצוות אינן צריכות כוונה. ואולי לא מסתברא לפרש לה' על מצות אכילה, אלא על דבר שצריך לעשות ובהכרח דקאי על עשיית הסוכה.

עוד יש לעי' במה דצריך שיהא עשיית סוכה לה' שהוא לשם מצוה, ובאיזה מצוה מיירי. וכפשוטו מיירי במצות ישיבה בסוכה, והיינו שיהא עשיית הסוכה לשם המצות המלך של ישיבת סוכה דנאמר בפרשה אחרת, ול"נ שיהא לשם מצות עשיית סוכה, ואפי' לדעת הסוברים שיש מצוה בעשיית הסוכה וכמשמעות רש"י במס' מכות מ"מ הכא אין הדרשה לחדש שצריך שיהא מצות עשיית סוכה בכוונה למצוה אלא שיהא כדי לקיים מצות ישיבת סוכה.

ואולי לפי"ז יש לפרש לשון "לשם חג" והו"ל למימר "לשם מצוה" וכמו שפי' רש"י שהוא לשם מצות המלך. ולהנ"ל אולי כוונת "לשם חג" היינו שלא יהא לשם מצות עשיית סוכה, אלא לשם מצות החג.

ויש לעי' אם בכלל הדרשה שיהא "שבעת ימים לה" שיהא עשיית סוכה באופן שיהא ישיבתו בסוכתו לה' כל שבעת ימים, והיינו שהעשי' לשמה גורם שגם הישיבה בתוכו כל ז' ה"ה "לה". או"ד דלא דרשי' אלא התיבות של "סוכות" ו"לה" בלבד.[9]
(וע"ע לקמן בדרשת הגמ' דעלי סוכה אסורין, והוא רק לז' ימים, ובט"ז שם הק' דהרי אין בסוכה קדושת הגוף ופקע קדושתה לאחר ז', ומשמע דק' לי' דאם ילפי' שיהא קדוש כחגיגה ממש, יש לפסול לעולם משום דקדושה לא פקע בכלי. אבל אם נאמר שדרשת הגמ' הוא מ"שבעת ימים לה" ושיהא לה' לשבעת ימים, הרי נכלל בדרשת הגמ' להתיר לאחר ז'. ועי' שם מש"כ בדעת הט"ז באות י"ד.)

<u>ע"כ בענין סוכה ישנה</u>

[9] ובתורת אפשר, הרי נחלקו הפוסקים אם סוכה משנה לשנה כשרה בלא חידוש, עי' במשנ"ב סי' תרל"ו ז', וכמו"כ יש להסתפק לב"ש אם כשרה משנה לשנה, או"ד בטלה קדושתה. ואם דרשת ב"ש הוא ממה דכתיב "שבעת ימים לה" והיינו שע"י עשייתו הסוכה ה"שבעת ימים" לה', וכנ"ל, נמצא שאין העשי' גורם אלא שיהא לה' לשבעת ימים, ואף דלא קיימא בדרשה זו, דלמא מיני' נשמע גם למסקנא, וא"כ נמצא דלב"ש הסוכה משנה לשנה פסולה, וכמו"כ לדידן צריך חידוש בכל שנה.

בענין עצי סוכה אסורה כל שבעה

בביאור האיסור הנאה בעצי סוכה- דעת העונג יו"ט

י"ג) גמ' מנין לעצי סוכה שאסורין כל שבעה וכו'. הנה, בהא דאסורין עצי סוכה כל שבעה, כפשוטו ה"ה איסור הנאה ממש, וכמו בקדשים האסורים כל שבעה, וכמו דילפי' מחגיגה שאסור בהנאה וה"נ בעצי סוכה אסור כל שבעה בהנאה כקדשים. ואף להא דדרשי' מ"לה" ולא מחגיגה, מ"מ לפי פשוטו לא נחלקו בדבר זה, ולכו"ע האיסור הנאה שוה, וכ"פ רש"י בבילה דף ל' דאף במה דדרשי' מ"לה" ה"ה "כהקדש". וכמו"כ מוכיח העולת שבת מובא בפמ"ג משב"ז תרל"ח ג', ממה דילפי' מחגיגה שיש איסור הנאה כמו בהקדש. וכמו"כ עי' במשיב דבר להגלי"ב ח"ב סי' ס"ז שמוכיח מכאן דשייך קדושה בלא מעילה (ועוד כ' להוכיח משופר של שלמים עי' שם.)[10]

וכמו"כ מובן לפי"ז איסור להריח בהדס של מצוה וכדלקמן בדף ל"ז ע"ב וכמו שפי' רש"י שם שילפי' מסוכה, הרי שיש איסור כמו הקדש להשתמש וליהנות בעצי סוכה וכמו"כ מן ההדס של מצוה.

ובגדר של האיסור הנאה, ובאיזה דבריס אסורים לפי"ז, עי' ס' החיים להגר"ש קלוגר בסי' תרל"ח, וכעי"ז בביכורי יעקב, דודאי ל"ל דכל מה שבכלל "תשבו" כעין תדורו מותר בסוכה, והוא בכלל המצוה של ישיבת סוכה, ועי' שם לענין אם יכול האדם לסמוך על הדפנות ואם גם זה בכלל תשבו כעין תדורו. אבל מ"מ לסמוך עליו מבחוץ על הדפנות או לעשות איזה דבר בסוכה שאינה בכלל "תשבו כעין תדורו" אסור משום שיש איסור ליהנות מן הסוכה.[11]

וכמו"כ מבואר מדברי העונג יו"ט בתשו' סי' מ"ט, שהק' במה שיכול לישב בסוכה כשיש עליו תקרת בית, או כשיורדים הגשמים ומניחים "שלאק" על גבי הסכך, דבכה"ג לא קיים המצוה וא"כ ראוי לאסור ישיבה בסוכה כיון דאסורה כהקדש. ותי' העונג יו"ט דבכה"ג לא הוי סוכה, ודמי לסוכה שנפלה שאין איסור מדאו' כמבואר בתוס' בשם הר"י, ובכה"ג אפי' מדרבנן לא גזרו. ע"ע שם שהק' במי שאוכל בסוכה כשירדו הגשמים דבכה"ג הוי סוכה ומ"מ מבואר מריהטת הגמ' שאין איסור בדבר. ותי' שם דל"ל דאף זה בכלל "תשבו כעין תדורו" דלא נתנה תורה למלאכי השרת, או דלא אמרי' דגם בכל ישיבת סוכה יש ג"כ הנאה צדדית מן החמה וכו', ואף במקום שהוא בכלל המצוה יש לאסור כיון שהסוכה אסורה בהנאה. וצ"ל דכ"ז בכלל המצוה והכא לא אמרי' דהנאות אחרות אסורות. ולא מיבעי לפי משי"כ העונג יו"ט ועוד דבסוכה המצוה הוא ליהנות וא"כ כל מה שנהנה ה"ה בכלל המצוה, (ובדומה למש"כ הר"א מן ההר והאגל"ט לענין מצות ת"ת דמצוותו ליהנות) אלא אפי' אם אין המצוה ליהנות מ"מ בכלל מצות "תשבו כעין תדורו" גזרה התורה שיהא נהנה מן הסוכה כעין ההנאה בדירתו, ובכה"ג אין לאסור גם הנאות צדדיות.

---

[10] ע"ע בחוות יאיר סי' ר"ה שכ' שבדברים שיש בהן משום קדושה לא אמרי' ד"זקן ואינו לפי כבודו" פטור ולכן יש לזקן לעשות סוכתו אפי' בפני הרבים ואין בזיון בדבר כיון שהוא דבר שבקדושה וכמבואר ממה שיש איסור בעצי סוכה. והיינו כהנ"ל. (אכן אולי יש לדחות דאף לדעת הט"ז מובא בסמוך שלא אסרו אלא לבטל המצוה, מ"מ היינו שיש בביטול מצוה ביטול של קדושה ולא בדברים אחרים, וצ"ע.)

[11] ויש לעי' לפי דעת הר"ן בנדרים שאף דאמרי' "מצוות לאו ליהנות ניתנו" מ"מ בהנאות אחרות שבאים לו עם המצוה אסור, וכגון בטבילה של מצוה שהנאת המים לקררו אסורה, מ"ש הכא

שלף זה כמו תנאי ויכול לעשות תנאי בכה"ג, ועי' שם.

וע"ע בקו"ש בילה אות ע' שפי' דלף בכה"ג לא הוי סוכה ומ"מ כ' שם להחמיר במי שאכל בסוכה בדעת שלא לצאת, ובכה"ג יש לאסור וכנ"ל. ע"ע בקה"י סי' ז' שפי' באו"א דהלימוד מחגיגה הוא שיהא איסור בכל מה שאינו בכלל דירה שם, אבל לדור שם אף שלא במקום מצוה מ"מ ה"ה בכלל דירה והוא בכלל מה שחדשה תורה שיכול לעשות בהסוכה.

ע"ע בעונג יו"ט שהק' ג"כ במה שאשה יכולה לאכול בסוכה ובפרט לדעת הסוברים שאינה מקיימת המצוה כלל ואפי' כמי שאינה מצווה ועושה, וא"כ הרי היא נהנית מסוכה שלא כדין. ועי' שם מש"כ שאכילתה שם בכלל מצות "תשבו כעין תדורו" דבעלה, וא"כ בפנוי' יש להחמיר אא"כ לא אכל בסוכה זו שום אדם בסוכות דהזמנה לאו מלתא היא, וע"ע שם.

בדעת הט"ז בזה

י"ד) ועי' שם תו"ד שכ' העונג יו"ט שאין לפרש דכל האיסור הנאה אינה כהקדש אלא שיש איסור לבטל המצוה של סוכה ע"י ביטול הסוכה, והנאה של כילוי בלבד אסור, דא"כ ק' במה שיש איסור להריח מן ההדס והוא גלמד מאיסור בעלי סוכה וכמו שפי' רש"י לקמן בדף ל"ז. ומוכח שהאיסור ליהנות ה"ה איסור כמו הקדש, ולא רק איסור לבלות ולבטל המצוה ע"י נטילת הסכך שהרי מי שמריח מההדס לא בטלה ממצוותה כלל ומ"מ אסור.

אולם כפי' זו מבואר בט"ז סי' תרל"ח ג' שהק' במה דילפי' מחגיגה, והרי אם כחגיגה האיך מותר הסוכה לאחר ז' והלא קדושה לא פקע בכדי[12], ועוד הרי בסוכה אמרי' דהזמנה לאו מלתא היא, ואילו בקדשים הזמנה מלתא. ומתו"כ פי' הט"ז שבהכרח שאין הלימוד מחגיגה ליאסר בהנאה כמו הקדש אלא שכשם שבחגיגה אין לבטל המצוה ע"י תשמיש וכילוי לדבר אחר, ה"נ אין לבטל המצוה של סוכה ע"י תשמיש אחר ונטילת עצי הסוכה לדברים אחרים.[13]

ולכן כ' הט"ז דבודאי אין לאסור לסמוך על הסוכה או להשתמש בו בכל מיני תשמישים שאינם מבטלים היכולת לקיים המצוה בהסוכה, ולא אסרו חז"ל אלא הנאה של נטילה ולבטל הסוכה בנטילתו. ורק דרך ביטול הוא דמבטלו מקדושתו אבל בלא"ה מותר כל הנאות ולא דמי להקדש כלל.

ולפי"ז ודאי לק"מ במה שיכול ליהנות בסוכתו אפי' שלא במקום מצוה וכגון כשיש תקרת בית על גביו, או בגשמים או בנשים וכו', שאין בזה

---

[12] עי' בלשון הט"ז דא"א ללמוד לגמרי מחגיגה דא"כ יהי' הסוכה קדוש קדושת הגוף, אלא דלא דרשי' אלא שיהא כחגיגה כל שבעה. וק' הרי מ"מ דלמא יש בו קדושת הגוף כל שבעה, ומשמע דכל קושייתו הי' ממה דקדושה לא פקע בכדי. אולם ק' דדלמא שאני סוכה דלאחר סוכות הו"ל כמו שנעשית מצוותו, ופקע הקדושה כמו בקדשים, ואי"ז הפקעה בכדי. עו"ק הרי הדרשה מקרא הוא מ"שבעת ימים לה" ודלמא בכלל הדרשה הוא שלא יהי' אסור אלא לז' וגזרה תורה להפקיע הקדושה כאן משא"כ בשאר מקומות. וצ"ע.

[13] ועי' במג"א שג"כ הק' מהזמנה לאו מלתא היא, ותי' דשאני סוכה שאינה גוף המצוה אלא תשמישי מצוה וקיל טפי. וכפשוטו נר' דס"ל מעין האחרונים הנ"ל שהאיסור כאן הוא איסור הנאה כהקדש, אלא דקיל מיני' לענין הזמנה, ואולי גם לענינים אחרים, אבל מ"מ אסור בכל ההנאות שאסורים בהקדש. אבל עי' בחיי אדם שמשמע שלומד בכוונת המג"א כעין דעת הט"ז ואין איסור אלא בהנאה של נטילה בלבד.

איסור כלל שאין בזה ביטול המצוה. וכמו"כ אין להוכיח מיני' שיש איסור קדושה בלא מעילה וכו', דהכא אין איסור כהקדש כלל.

בגדר האיסור לדעת הט"ז

י"ד) והנה, בגדר האיסור בנטילה מן הסוכה לבטל המצוה, לפוס רייהטא משמע דכל האיסור לדעת הט"ז הוא לבטל המצוה ואם נטל מן הסוכה באופן דליכא ביטול מצוה ליכא איסור בדבר כלל.

וכמו"כ יל"פ גם בכוונת הר"ת שכ' שאין איסור מדאו' אלא "כדי הכשר סוכה" דהיינו בג' דפנות ולא בדופן ד', ועי' באחרונים שמקשים בדעתו דהי מינייהו מפקת. אבל אם נאמר שאין האיסור אלא לבטל המצוה, הרי כל שנטל מן הסוכה שאינו מבטל המצוה שרי מדאו', ואין איסור אלא בביטול המצוה בלבד.

אולם נר' שא"א לפרש כן בדעת הט"ז, שהרי הרמ"א כ' בס"א בשם המהרי"ל לאסור אפי' נטילת קיסם מן הסכך ובודאי שהסוכה עדיין כשרה אף אחר נטילת הקיסם, ול"ל שמ"מ יש לאסור (ואף שהט"ז עצמו כ' שהרמ"א מבואר שלא כדבריו ממש"כ הרמ"א בסוף הסימן בשם הר"ן, מ"מ ממה שכ' הרמ"א כדעת המהרי"ל בנטילת קיסם, לא כ' הט"ז להוכיח דס"ל שלא כוותי', ומשמע דאף לדעתו יש לפסוק כפסק הרמ"א בשם המהרי"ל).

וכמו"כ הרי כמה ראשונים אינם מסכימים עם הר"ת וס"ל לאסור אפי' מדאו' ואפי' יותר מכדי הכשר סוכה, ובודאי אין כוונת הט"ז לחלוק עליהם. וכמו"כ אף הט"ז עצמו בס"ק מ' כ' דמש"כ הרמב"ם דהדפנות אסורות ה"ה רק מדרבנן דמדאו' אין מקור לדבר, וק' אם גדר האיסור הוא לבטל המצוה, למה אין הדפנות אסורות גם מדאו', והלא אין כאן איסור לבטל קדושה כלל, אלא לבטל המצוה, והרי ע"י נטילת הדפנות יש ביטול מצוה.

ול"ל שאף לדעת הט"ז הא דאסרו הוא לבטל קדושת הדבר הניטל מן הסוכה, וכל מה שבכלל הסוכה יש בו קדושה לענין שאם ינטלו יהי' ביטול של קדושת הדבר הניטל מן הסוכה כיון שאינו חלק מהסוכה עדיין, ובזה ה"ה מבטל קדושת הסוכה. ולכן אפי' אם נטל קיסם אסור כיון שבזה בטל קדושת הקיסם, וכמו"כ אפי' לפי הראשונים שיש איסור יותר מכדי הכשר סוכה יל"פ שמ"מ אין האיסור כאיסורי הנאה בעלמא אלא איסור לבטל קדושת הסוכה ע"י נטילת דבר מן הסוכה. וגם ס"ל להט"ז עצמו דבדפנות אף כשיש ביטול של המצוה של סוכה בנטילת הדפנות, מ"מ אין האיסור אלא מדרבנן דאין האיסור אלא בנטילת חלק מה"סוכה" ולא בכל מעשה שמבטל המצוה בלבד.[14]

והנה, יש להסתפק עוד בדעת הט"ז, שלפי פשוטו משמע מדבריו שהאיסור הוא בנטילת הדבר מן הסוכה ואפי' אם לא נהנה מן הסוכה כלל אסור, דבכל אופן שנטל ומבטל קדושת הדבר הניטל ע"י נטילתו וביטולו מלהיות הסוכה לקיים מצוותו ה"ה עובר עליו משום האיסור של נטילת עצי סוכה. ומש"כ הרמ"א בשם המהרי"ל שיש איסור אפי' אם לקח קיסם

[14] ע"ע לקמן בדעת הט"ז ושאר האחרונים בנטילת סכך מן הסוכה באופן שעדיין נשאר כשיעור זע"ז, ולדעת הסוברים דבכה"ג מותר ולא חשוב נטילה לבטל המצוה, צ"ל דשאני התם שאין העיקר קדושה אלא על זע"ז ומיירי במוסיף אחר עשיית סוכה של זע"ז.

"לחצות בו שיניו" ל"ד ואפי' אם אינו לחצות בו שיניו ג"כ אסור, כיון שנטל הדבר ומבטלו מקדושתו.

אולם כנר' שא"א לפרש כן אף להט"ז, שלפי"ז לכאו' יש לאסור לסתור כל סוכה של מצוה כל שבעה כיון שה"ה מבטל כל הסוכה מקדושתה ע"י סתירתו. אולם לקמן בדף מ"ח מבואר דאסור לסתור הסוכה ביום ז' ופי' רש"י שם דטעמו משום שמא יהי' צריך לו עד סוף היום לאכילתו, ולכן אסור לסותרו. וכ"כ הטור לדינא בסי' תרס"ו. ולפי הט"ז הרי יש לאסור בלא"ה משום שיש איסור לבטל קדושת הסוכה בסתירתו.

(אולם בזה יש לדחות קצת, דלקמן נבאר בעזה"י שמבואר מרש"י שלא כדעת הט"ז, ואילו לפי הט"ז יתכן דיש לפרש הא דאסרו לסתור הסוכה לשיטתו. וכעי"ז מצאתי בס' אוצר מפרשי התלמוד לקמן שם בשם "הפרדס" שהטעם לאסור במתני' בדף מ"ח הוא משום שהסוכה אסורה כל שבעה. וע"ע בתשו' שו"מ תינא ח"ב סי' ח' להק' כעי"ז במה שצריך רש"י לפרש מטעמא דשמא יהי' צריך להסוכה והלא בלא"ה אסור משום "מיגו דאתקלאי", ועי' שם מה שתי'.

אבל מ"מ ק' מהגמ' שם שמבואר שיכול לפסול הסוכה ו"פותח ד' טפחים", הרי שיכול לסתור הסוכה ולבטלו ולפוסלו ע"י נטילת הסכך מיני', ול"ע לפי הט"ז הרי יש איסור בנטילת דברים מן הסוכה כל שבעה כיון שעי"ז ה"ה מבטל קדושתו ומצוותו וכנ"ל.)

ונר' דל"ל דאף לדעת הט"ז הא דאסרו נטילה מן הסוכה הוא רק בכדי ליהנות מיני', ורק אם הנטילה הוא היכא תימצא להנאה הוא דאסרי מקרא ומהיקש לחגיגה, אבל ליטול שלא כדי ליהנות אין לאסור. ולכן לסתור הסוכה לגמרי מותר גם לדעת הט"ז כל זמן שאין מתבטו ליהנות מיני' אא"כ. וכן אין האיסור בנטילת קיסם אלא כשהוא "לחצות בו שיניו" בלבד.

וכן מצאתי בדברי פוסקי זמנינו לדינא, עי' בס' הסוכה עמ' תמ"ט בשם הגרש"ז שאם רצה ליטול נוי סוכה או דפנות וכו' כדי לשומרם מן הגשם וכו', מותר, דלא אסרו אלא ליטול מן הסוכה והנוי כדי ליהנות מינייהו.

וכמו"כ כ' בתשו' להורות נתן אוה"ז ז' מ"ח שאין איסור לסתור סוכה כלל ורק אם הנטילה הוא ליהנות מיני' אסור וכ' שם לפרש בזה דעת השו"ע הרב, וכנר' שכן נ"ל לפי הט"ז וכנ"ל.[15]

(אבל ק' לדעת הב"ח בסי' תרל"ט שמסיק דהא דנוי סוכה ממעטי' מן הלד הוא רק כשלא אמר "איני בודל מהם" ואינו יכול ליטלם משם, אבל אם יכול ליטלם אינם ממעטי', וק' שאפי' אם לא אמר איני בודל, מ"מ מותר לטלם אם לא כדי ליהנות מהן וכנ"ל, ולמה ממעטי' משיעור הכשר סוכה. ועי' לקמן במש"כ ול"ע.)

[15] והנה, יש שעושים סוכה בדפנות של המכוניות זה כנגד זה בדלתות המכונית פתוח והסכך על גביו, ושוב סוגר הדלת של המכונית אחר שימוש בסוכתו, ובזה עדיין יש לאסור כיון שהוא סוגר הדלת ומבטל סוכתו כדי ליהנות מן הדלת של המכונית לדבר אחר שהוא לשימוש המכונית. וכן איתא בס' הסוכה שם לאסור בכגון זה.

אולם יש להסתפק קצת דדלמא שאני התם שכשסוגר הדלת של המכונית כבר נטל הסכך מקודם ושלא ליהנות בו לדבר אחר, ורק אח"כ סגר הדלת, הרי כבר ביטל המצוה במה שנטל הסכך ואולי בכה"ג אין איסור ליטול הדלת להנאתו, וצ"ע.

בביאור האיסור להריח מהדם של מצוה

ט"ז) ולדעת הט"ז הק"ל כקו' העונג יו"ט ומ"ט דריח של הדם אסור, והרי פי' רש"י שם דילפי' מעני סוכה האסורים, ולדעת הט"ז אין האיסור בעני סוכה אלא באופן שיש ביטול במצות סוכה, אבל להריח מן ההדם ליכא ביטול מצוה ומנ"ל לאסור בכה"ג.

ועי' בכפות תמרים בדף ל"ז ע"ב שם דתמה על רש"י שפי' שם דטעמא לאסור משום דילפי' מעני סוכה דריהטת הגמ' משמע שאין האיסור אלא משום מוקצה ומדרבנן, וכן הביא שם בשם התשו' הרשב"א סי' תרנ"ג דאין ללמוד מעני סוכה כלל, ולכן פי' הרשב"א דמהני תנאי בריח של הדם, ואילו בעני סוכה לא מהני תנאי, והיינו משום דלא ילפי' הדם מעני סוכה.

הרי מבואר מדבריו שלא כמו שפי' רש"י שם וכל האיסור בריח של הדם מדרבנן בלבד, ושלא כמו שפי' רש"י שם. ויל"פ שכמו"כ נ"ל גם לדעת הט"ז, ואין איסור להריח מדאו' אלא מדרבנן בלבד, דמדאו' לא אסרו בעני סוכה אלא הנאה של ביטול המצוה בלבד. ומ"מ מדרבנן אסרו אף כשליכא נטילה וביטול מצוה, אלא הנאה בעלמא, ובאופן שהוא עיקר הנאתו וכמו בריח של הדם.

בדעת המאירי בהנ"ל

ט"ז) היוצא שיל"פ האיסור בעני סוכה בב' אופנים. א' כאיסור הנאה דקדשים ממש, וב' שיש איסור ליטול ולבטל קדושת הדבר הניטל כדי ליהנות מיני' לדבר אחר.

וגר' שיש לפרש האיסור הנאה בעני סוכה וגם מה שיש איסור להריח מן ההדם באו"א, דעי' בלשון המאירי בדף ל"ז שמתחילה הביא לפרש דההדם אסור להריח בו, ומשום דילפי' מסוכה, וכמו שפי' רש"י "שהדבר למד מן סוכה שאמרו עלי' חג הסוכות וכו' כשם שחל שם שמים וכו' והלכך ההדם אסור אף להריח שהרי עיקר הנאתו לריח וכשמקנהו למצוה ליאסר לו בהנאה אחרת מריחו מקנהו שהרי הוא עיקר הנאתו אבל אתרוג של מצוה מותר להריח בו שעיקר הנאתו לאכילה הוא וכשמקנהו למצוה מן הסתם מאכילה הוא מקנהו ולא מריחו". עוד כ' המאירי בשם י"א שאף בהדם מהני תנאי, ופי' שם תו"ד וז"ל "שההדם אינו דומה לסוכה שהסוכה הנאתה בסתירתה וסתירתה גורמת לביטול מצוה".

ומשמע מהמאירי שאף אם נלמוד האיסור הנאה מעני סוכה, מ"מ ראוי לאסור ההדם מריח, וא"כ משמע דהאיסור הוא ליהנות בכל הנאה ולא רק הנאה של ביטול מצוה, אבל שוב פי' דהתנאי מועיל בהדם משום שלא דמי לסוכה שיש בהנאתה סתירה להמצוה משא"כ בהדם, ולכן מועיל התנאי. וק', אם יש איסור כמו הקדש, הרי גם הנאה שאינה של ביטול אסור[16], ואם הנאה של ביטול בלבד אסור למה אסור להריח והרי אין ללמוד מסוכה לאסור ול"ל שהוא מדרבנן ומטעם מוקצה, והמאירי כבר פי' שהמקור לאסור הוא מסוכה, ול"ע.

[16] עי' תוס' סוף תמורה בשם הרמ"ר שמשמע דאף האיסור הנאה בהקדש הוא משום שההקדש הוקצה למצוותו, ורק משום ביטול מצוה הוא דאסור, ועי' שם במש'כ האחרונים בדעת תוס'. ומ"מ אפי' אם נאמר כן, מ"מ הרי כל הנאות אסורות משום שמתו"כ לא יקיים המצוה, ולא אמרי' שאין איסור אלא בהנאה של כילוי בלבד. ולא דמי למש"כ הט"ז כאן שאין איסור ליהנות כלל אלא באופן שיש ביטול המצוה בלבד.

וגר' לפרש בדעת המאירי דגדר האיסור בעלי סוכה הוא כמו שכ' ד"כשמקנהו למצוה ליאסר בהנאה אחרת, מריחו מקנהו שהרי הוא עיקר הנאתו". הרי שפי' המאירי שהאיסור ליהנות הוא בתולדה של הייחוד למצוה, וכל מה שאשוב כסתירה להקנאה למצוה אסורה. אבל אי"ז רק איסור לבטל המצוה בנטילה וכמו שפי' הט"ז, אלא שחדשה תורה שיש הקנאה למצוה, והיינו שהסוכה מיוחדת למצוה וכל שאשוב כסתירה לייחוד למצוה אסורה, ולא רק כשיש ביטול המצוה, אלא כל מה שבכלל תשמיש הראוי והרגיל לסוכה או להדס אסור משום שהוא כנגד תשמישו למצוה, אבל בתשמיש שאינה התשמיש הרגיל לא תשוב כסתירה ואינה כנגד הייחוד למצוה.[17]

ולכן ס"ל להמאירי שיל"פ דאף דתנאי אינו מועיל בסוכה, היינו משום שכשעשה התשמיש הרגיל בעצים היינו ליטול העצים, ממילא יש ביטול של המצוה והוא בהכרח כנגד הייחוד למצוה ובזה לא מהני תנאי, אבל בהדס כיון שאין ביטול וסתירה להמצוה ממש, אף שגם להריח בכלל האיסור וכנ"ל שיש הקנאה למצוה ולא לתשמיש הרגיל, מ"מ יכול לעשות תנאי בדבר זה ולהתנות שלא יהי' ההקנאה והייחוד למצוה באופן שיהא סתירה במה שמשתמש בו להריח בו, ואף שהוא עיקר הנאתו ומה שראוי לו.

ולפי"ז גר' דלק"מ מקו' העונג יו"ט מאכילה בסוכה בשעת ירידת גשמים או באשה וכו', שבכל זה לא אמרי' דהקנה למצוה ולא לדברים אחרים, ורק בנטילת העצים בלבד הקנהו שהוא תשמיש הראוי' כשאינו לשם המצוה, אבל בדברים שהם רגילים ואינם סתירה להמצוה לא.

עוד בענין הנ"ל

י"ז) והנה, בדעת הט"ז עצמו יש מקום לבעל דין לומר דאף הוא מודה להמאירי ומש"כ לאסור רק נטילה בלבד, אין כוונתו לאפוקי מאיסור להריח בהדס, ואף הוא מודה לאסור מדאו' בכה"ג ומשום שהקנהו למצוה ובזה יש הקנאה מלהריח בו וכנ"ל.

אולם גר' שא"א לפרש כן, דיעוי' בסו"ד הט"ז שהביא מה שהר"ן מסתפק אם לאסור להריח מהדס שאינו בלולבו אלא בסכך של הסוכה, ואם אמרי' דכיון שהוא מיוחד למצוה של סוכה אסורה להריח בו וכמו הדס של לולב, או"ד כיון דלסוכה ל"ל הדס אלא כל עצים סגי, ממילא אין איסור להריח בו. וכ' הט"ז דמוכח לדעת האוסרים שלא כדבריו שאין בזה משום ביטול מצוה. ולכן כ' דודאי יש להקל בזה.

ואם נאמר שכוונת הט"ז לאסור גם בריח של הדס מדאו' ומשום שגם להריח תשוב כסתירה להמצוה וכנ"ל, א"כ אין ראי' מדעת האוסרים ההדס שבסכך של הסוכה כנגד דעתו כלל, שיל"פ דכיון שההדס מיוחד לריח וה"ה עיקר הנאתו, ממילא כשהקנה ההדס למצוה הרי ההדס הוקנה מלהריח בו כיון שהוא עיקר הנאתו, ול"ש אם ההדס בלולבו או בסכך של הסוכה, וכ"ל דכוונת הט"ז כפשוטו דאין איסור אלא ליטול ולבטל המצוה בלבד וכל שאינו מבטל המצוה אין בו איסור כלל, וכאמור.

---

[17] וכעי"ז משמע בביאור האיסור הנאה בכל הקדש מדברי התוס' במעילה דף י"ח ע"ב, ועי' שם.

היונה, שבביאור האיסור הנאה בעלי סוכה יל"פ בג' אופנים. א' המבואר מהעונג יו"ט ועוד שיש איסור כהקדש ממש, וכל הנאות אסורות, ומתו"כ יש להק' במה שאין איסור לאכול בסוכה בשעת יריית גשמים או באיזה אופן שאין בו קיום מצוה. ב' דעת הט"ז שאין איסור אלא לבטל המצוה כדי ליהנות בו בלבד, וכגון ליטול העצים מן הסוכה להנאה אחרת. ג' מדברי המאירי משמע שיש איסור בכל הנאה שחשובה כסתירה להקצאת הסוכה למצוה, ובכלל זה כל ההנאות הרגילות, או הנאות שהם מבטלים המצוה בפועל, אבל בדבר שאינו מבטל המצוה וגם אינו בכלל עיקר הנאתו של הדבר, לא אסרו, שאין ההקצאה למצוה גורם שיהא מיוחד שלא להתשמש בו לדברים הללו.

בדעת רש"י בהנ"ל ובביאור הילפותא מחגיגה ואם מקודם הקטרת אימורין או מלאחר הקטרת אימורין

י"ח) והנה, לפי הנ"ל משמע דדעת רש"י כפי' העונג יו"ט וכו' שיש איסור הנאה ממש, אדא הרי כ' בגילה שאסור בהנאה "כהקדש", ועוד פי' רש"י שהאיסור להריח מן ההדס ה"ה משום דילפי' מסוכה, ומריהטת רש"י משמע דילפי' איסור גם להריח ואף שאין בו משום ביטול מצוה. אבל עדיין יש מקום לפרש דס"ל לרש"י כמו שפרשנו בדעת המאירי והאיסור הוא ליהנות רק בדברים שהם עיקר תשמישו ומשום דמדברים אחרים לא אקפיד כלל.

אכן נר' שמבואר מרש"י אצלינו כדעת העונג יו"ט דיעוי' במש"כ רש"י בד"ה על החגיגה וז"ל "שלמי חגיגה שם שמים חל עליהם לאוסרן עד לאחר הקטרת אימורין דזכו בהו בתר הכי משלחן גבו' כעבד הנוטל פרס מרבו". ומבואר מרש"י דהא דילפי' מחגיגה הוא מחגיגה קודם הקטרת אימורין, אבל מלאחר הקטרת אימורין אין להוכיח וללמוד לאסור עצי סוכה כמו שאין איסור חגיגה לאחר הקטרת אימורין. ואם נאמר כדעת הט"ז לכאו' אין צריך לפרש שהלימוד הוא מקודם הקטרת אימורין שהרי ודאי אחר הקטרת אימורין ג"כ אסור לבטל המצוה של אכילת קדשים בכילוי אחר, ואם כל האיסור אין אלא בנטילת עצי סוכה וכדעת הט"ז, הו"ל לפרש דילפי' מחגיגה לאחר הקטרת אימורין שאין קדושה לאסור כל הנאות אלא הנאה שמבטל המצוה בלבד.[18]

ואפי' אם נאמר כעין מה שפרשנו בדעת המאירי, ושיש ייחוד והקצאה למצוה, מ"מ לא הו"ל לרש"י לפרש שהילפותא הוא רק מקודם הקטרת אימורין שהרי אף אחר הקטרת האימורין ג"כ יש ייחוד למצוה. וכמו"כ כ' המאירי עצמו להדיא וז"ל בביאור הילפותא מחגיגה "שם שמים חל על החגיגה לאסרה עד לאחר הקרבת אימורין ואף לאחר הקטרה דוקא לבעליו ומשלחן גבו' ליאכל בקדושה כך חל על הסוכה". הרי שהמאירי כ' שהמקור והילפותא מחגיגה הוא בין קודם הקטרת אימורין ובין לאחר הקטרת אימורין, והיינו כהנ"ל דאף לאחר הקטרת אימורין מ"מ יש ייחוד למצות אכילה, וגם סוכה כמו"כ שיש ייחוד והקצאה למצוה ולכן אסור גם דברים

[18] והנה, שיטת הביה"ל דאין מצוה באכילת קדשים אלא שלא יהי' נותר, ולפי"ז אולי יש מקום ליישב ואכ"מ.

אחרים. והיינו לשיטתו וכמו שפרשנו בדעתו בביאור האיסור להריח מהדס של מצוה.
אבל רש"י לא פי' כן, אלא שאין ראי' וילפותא מלאחר הקטרת אימורין אלא מקודם הקטרת אימורין בלבד, דאילו לאחר הקטרת אימורין ליכא איסור הנאה ממש, ומבואר דס"ל לרש"י שיש איסור הנאה ממש בסוכה ולא דמי להאיסור שיש במגיגה לאחר הקטרת האימורין שאין בו איסור הקדש לכל דבר.[19]

בדעת תוס' בשבת דף כ"ב בהנ"ל

י"ט) ע"ע בעונג יו"ט תו"ד שכ' שמדברי תוס' בשבת כ"ד משמע כמו שפי' הט"ז ועי' שם בתוס' ד"ה אבוהון דכולהו דס שהק' במה דלא ילפי' מסוכה שהוא ג"כ מקרא ותי' תוס' וז"ל "דשאני סוכה דבמסתפק בהן איכא ביטול מצוה אבל בנוי סוכה וכו' ליכא ביטול מצוה". ומשמע כדעת הט"ז או עכ"פ שאין איסור הנאה בכל דבר כמו הקדש.
ופי' העונג יו"ט שאין כוונת תוס' לפרש שכ"ה לפי האמת אלא דהו"א לפרש כן, ולכן אין ללמוד מסוכה, אבל לפי האמת גם בסוכה אסור בכל הנאות. וכדברי העונג יו"ט משמע גם מלשון התוס' הרא"ש והרשב"א שם שפי' ד"הוה אמינא" דבמסתפק בהן דאיכא ביטול מצוה מיירי, ומשמע דלמסקנא ולפי האמת אינו כן, אלא בכל הנאות אסורות.
אבל מ"מ מל' תוס' לפנינו משמע יותר שלא כמו שפי' העונג יו"ט אלא שבסוכה אין איסור אלא במסתפק בהן שיש ביטול מצוה, והוא כדעת הט"ז או כדעת המאירי שבסוכה אין איסור בכל דבר כמו בהקדש.[20]

בדעת הר"י בהנ"ל

כ) ועי' בתוס' שהביא ליישב במה שמבואר כאן שיש איסור מדאו' בעלי סוכה ובמס' שבת ובבילה משמע שאין אלא מדרבנן ומשוס מוקצה, ופי' וז"ל "דהאי איסור דאו' היינו בעודה קיימת אסור ליטול ממנה עליס אבל משנפלה דבטלה מצוותה לא אסירא". ויש להק', דאם האיסור הנאה בעודה קיימת הוא כהנאה בכל הקדש, באיזה אופן אסור מדאו', והלא כשנטל העליס מן הסוכה אינו נהנה כלל בנטילתו, ואח"כ כשמשתמש ונהנה, הרי כבר בטל הסוכה וכסוכה שנפלה, ולעולס א"א שיהא איסור מדאו' ליהנות מן הסוכה.
ואולי יל"פ דאף בנטילת העליס ה"ה "משתמש" באיסורי הנאה ולא גרע ממכירת איסורי הנאה דאסורה משוס תשמיש של איסורי הנאה, ויש בזה איסור דאו' לרוב

---

[19] אולם מצאתי בס' אוצר מפרשי התלמוד בשם התשו' נזר הקודש לדחות גם בכוונת רש"י כעין משי"כ המאירי והיינו דקאמר רש"י שלאחר הקטרה הוי כנוטל פרס מרבו, פי' דבזה דמי לסוכה, וצ"ע מלשון רש"י שמשמע שאין לימוד אלא מקודם הקטרת אימורין בלבד. ועדיפא מיני' עי' בר"א מן ההר שכ' שאין ראי' אלא מקודם הקטרת אימורין בלבד, ולא הוסיף שלאחר הקטרת אימורין משלחן גבו' קזכו כעבד הנוטל פרס, וכדברינו בכוונת רש"י.

ע"ע באבני נזר או"ח ל"ד אות י"ח שמשמע שיש לו הבנה אחרת בכוונת רש"י אצלינו. וע"ע במשיב דבר ח"ב ס"ז שכנר' משמע כמו שפרשנו בדברי רש"י.

[20] ע"ע בר"פ אצלינו שהביא משי"כ תוס' לחלק בין סוכה בעודה קיימת ולאחר שנפלה, וכ' ד"הו"א" לחלק ביניהם. ולכאו' צריך לדחוק בכוונתו שאין פירושו שהוא רק להה"א שהרי גם למסקנא שם משמע שאין איסור בנפלה אלא מדרבנן בלבד, ואולי כמו"כ צריך לדחות גם בכוונת הרא"ש והרשב"א שם, וצ"ע.

רשומים, ואף שאין הנאה עד אח"כ מ"מ כל השתמשות באיסורי הנאה אסורה. אבל יש לעי' בזה דיעוי' בתוס' פסחים דף ה' ע"א ובדף כ"א ע"א ומבואר התס דבאופן שלא יהנה מן ההשתמשות באיסורי הנאה עד אחר שאין האיסורי הנאה בעולם, מותר להשתמש, וכל האיסור להשתמש באיסורי הנאה כשלא נהנה עדיין הוא רק אם גם בשעת ההנאה אח"כ יהי' הדבר האסור בהנאה בעולם, וא"כ הכא יש להסתפק אם יש לאסור הנטילה משום השתמשות באיסורי הנאה שהרי אחר שנטל העצים אין הסוכה בעולם עדיין, ואף שהעצים עדיין בעולם דלמא אזלי בתר הסוכה. ול"ל דכיון שהעצים בעולם אף שהסוכה בטלה מ"מ הדבר האסור בהנאה עדיין בעולם ואסור להשתמש בו.

אולם באו"א יל"פ אם נאמר כדעת הט"ז שהאיסור הוא לבטל ממצוותה, הרי אין האיסור ליהנות כלל אלא ליטול ולבטל המצוה (כדי ליהנות) ובנטילת העצים יש איסור כיון דמבטל המצוה. וא"כ משמע דס"ל להר"י כהבנת הט"ז בהאיסור בעצי סוכה.

אולם מאידך יש לדייק שאי"ז כוונת הר"י שהרי פי' דבנפלה אין איסור דאו' ד"בטלה מצוותה", וע"ע בלשון תוס' בשם הר"י בבילה דבנפלה "לא שייך בה מה חג לה' וכו'", וברמב"ן שם פי' דכשנפלה "אין שם סוכה עליו", ומשמע דהא דאין איסור מדאו' בנפלה אינה משום שאין האיסור אלא לבטל המצוה וליכא ביטול מצוה בסוכה שנפלה, אלא משמע דאף אם שייך האיסור הנאה גם בנפלה, מ"מ אין שם סוכה עליו ואינו בכלל "מה חג לה" כיון דבטלה מצוותה. ויש לדחות.

אבל היותר נר' לפרש כמו שהבאנו מהמאירי, ולדעתו אין האיסור רק בביטול המצוה, אלא אף בהנאות אחרות וכגון להריח מן ההדס וכו' ג"כ שייך בהו איסורא, ואף שאין ביטול מצוה, וא"כ א"א לפרש שבנפלה ליכא איסור כיון שכל האיסור אין אלא לבטל המצוה בפועל. ולכן הוצרכו לפרש דהא דאין שייך האיסור גם בנטילה מסוכה לאחר שנפלה הוא משום שאין שם סוכה עדיין עלי', ולכן שוב אינו בכלל ההקצאה למצוה שגרם לאסור בכל דבר שהוא כנגד ההקצאה למצוה. אבל מ"מ בעודה קיימת יש איסור בהנטילה שאין האיסור רק בהנאה או השתמשות באיסורי הנאה בלבד, ואין צריך לפרש שהאיסור משום השתמשות באיסורי הנאה, אלא האיסור הוא אפי' בנטילה בלבד כיון שע"י הנטילה יש סתירה לייחוד וההקצאה למצוה וכנ"ל.

ע"ע בפנ"י שהק' במה שהר"י מחלק בין סוכה בעודה קיימת וסוכה שנפלה, והרי הילפותא הוא מקדשים, ובקדשים שמתו ג"כ אסור, וה"ג הו"ל לאסור הסוכה כל ז' אף בנפלה. ותי' הפנ"י בב' אופנים. א' דקדשים שמתו ג"כ מותר מדאו'. וב' כדעת הט"ז דאין איסור אלא בהנאה לבטל המצוה.

ע"ע בשפ"א שכ' שאין לדמות לקדשים שמתו אלא לקדשים שנשפך דמו דודאי אסור מדאו', ואם כדבריו לכאו' צ"ל דס"ל לתוס' כהט"ז. אולם להאמור יל"פ באו"א וס"ל לתוס' כעין מה שמבואר מהמאירי וכנ"ל ואין דמיון גמור לחגיגה, אבל מ"מ כל מעשה שהוא סתירה לייחוד והקצאה למצוה אסור, אבל בנפלה א"א, שאין שם סוכה עלי'.

בדעת הר"ת בהנ"ל

כ"א) ע"ע במש"כ תוס' בשם הר"ת דהא דעני סוכה אסורה ה"ה רק בכדי הכשר סוכה ולא יותר מכדי הכשר סוכה דלא מסתרי אלא מדרבנן.

והנה, לפי פשוטו ק' בכל שבנה סוכה של ג' דפנות שלמות או ד' דפנות שלמות, הי מינייהו מפקת ובאיזה מן הדפנות אסור מדאו'. ועי' בערוך לנר בשפ"א ובביה"ל סי' תרל"ח שנתקשו בזה וכ' הערוך לנר שא"א לפרש דכשנטל א' מן הדפנות אמרי' דאי"ז כדי הכשר סוכה דלא אמרי' ברירה בדאו', וכמו"כ א"א לפרש דמיירי במי שבנה סוכה של ב' ושליש' אפי' טפח ושוב הוסיף עליו, דהרי אין הסוכה אסורה עד שישב בו בחג דהזמנה לאו מילתא היא, ואם הוסיף בחה"מ הרי לא תי' הר"ת מידי במה שמבואר בגמ' שיש איסור רק מדרבנן בסוכה "כל שבעה" ומשמע דאף במה שכבר בנוי קודם יו"ט יש איסור רק מדרבנן ולהנ"ל הרי כל סוכה שנעשה קודם החג אסורה לגמרי. וע"ע בשפ"א שנתקשה ג"כ כהנ"ל ופי' דבהכרח ל"ל דהא דאסור רק מדרבנן להר"ת הוא כשהוסיף על הסוכה, וכ"פ הביה"ל בדעתו, וכ' שהגדר הוא כעין מה דאיתא בשבת קל"ג לענין ילין המעכבין את המילה, שכל שמסיח דעתו מיני' ושוב חזר להוסיף אינו בכלל הכשר סוכה. ולענין קו' הערוך לנר דלא נאסר עד יו"ט, עי' במשנ"ב מהדו' דרשו אות י' מש"כ בשם האחרונים ליישב דמ"מ כיון שבנה הסוכה בב' שלבים, הרי גילה בדעתו שעיקר הסוכה והכשרו בבנין הראשון בלבד, וכמו"כ כ' הביה"ל שאפי' אם פירש בשעת הבנין איזה מן הדפנות הם להכשר הסוכה סגי בהכי, (וכ"מ מלשון הר"ן שלא כ' להחמיר בסוכה של ד' דפנות אלא כשעשאה "סתם") אבל במה שמוסיף עליו אינו נקרא "הכשר הסוכה" אף שעדיין לא נאסר הסוכה כלל.

אבל נר' שיש מקום לפרש בכוונת הר"ת בא"א דכל האיסור הוא רק בביטול המצוה בלבד, ואם לא ביטל המצוה ליכא איסור, ולכן אפי' אם עשה כל הסוכה בב"א, מ"מ אין האיסור אלא כשנטל מן הסוכה כדי לפוסלו, אבל כ"ז שעדיין יש בהסוכה ב' כהלכתא וג' אפי' טפח, אין איסור בדבר כלל.

אולם אי"ז כדעת הט"ז וכמו שפרשנו לעיל, שהרי אף להט"ז אפי' אם לא ביטל מצות סוכה וכגון בנטילת קוץ מן הסכך מ"מ יש איסור בדבר כיון שהוא מבטל קדושת הסוכה מן הקוץ שנטל, וה"נ כשנטל דופן ד' יש ביטול של קדושת הדופן שנטל, וכמו"כ אין ראי' מכל הראשונים שאפי' יותר מכדי הכשר סוכה אסור מדאו' שלא כדעת הט"ז.

אבל לפי פשוטו ל"ל דאף הר"ת מודה שאין לפרש שהאיסור הוא רק בביטול המצוה ממש.[21]

בדעת הר"ן בהנ"ל

כ"ב) ע"ע בר"ן לקמן בדף י' ע"ב שפי' שאם עשה סוכה כדי הכשר סוכה ושוב הוסיף דופן משמע דלא מתסרא, אבל עשאן לד' סתם כולן אסורות ומוקצות, וכמו"כ כ'

[21] וע"ע לקמן בסמוך שיש שמפרשים שלהר"ת אין איסור בנטילת הדפנות, ונר' שאם כל האיסור הוא לבטל המצוה, הרי לא שנא הדפנות מן הסכך ובכל אופן יש איסור כיון שמבטל המצוה, ואם להר"ת אין איסור בדפנות מוכח שלא כפי' הנ"ל.

הר"ן בבילה. ואין כוונת הר"ן לייסד קו' תוס' וכמו שפי' הר"ת שהרי הר"ן מייסד קו' תוס' באו"א שם בבילה ע"פ הרמב"ן דהאיסור מדרבנן הוא ביום ח' דיו"ט ומשום מיגו דאתקצאי. אלא דמ"מ ס"ל לר"ן מן הסברא דהאיסור בעצי סוכה מדאו' איה אלא בהכשר סוכה ואם הוסיף עליו אח"כ ליכא איסור מדאו', אבל כשנעשה ד' דפנות אהדדי כולן אסורות.

אולם בכוונת הר"ן נחלקו האחרונים. עי' בחי' אנשי שם בבילה שם ומתו"ד משמע דס"ל להר"ן כדעת הר"ת שהכשר סוכה בלבד אסור מדאו', ומדרבנן אסור גם שלא בהכשר סוכה, ומש"כ הר"ן שאם עשאן כל הד' אהדדי אסורה, אין כוונתו לאסור מדאו' אלא מדרבנן בלבד, ובהוסיף אחר כך דופן ד' מותר לגמרי ואפי' מדרבנן.

ועי' בשפ"א שהק' שלפירושו שאין איסור בכל ד' דפנות מדאו' אפי' כשנעשים כולם בב"א, הי מינייהו מפקת, ובהכרח שהאיסור בכל הדפנות שוות, ולהר"ת דמחלק ביניהם ל"ל דאין האיסור מדרבנן אלא באופן שעשאן דופן ד' אח"כ והוסיף על הסוכה.

וכמו"כ עי' בביה"ל שפי' בדעת הר"ן דכולן אסורות מדאו', ובהוסיף מותר, ובזה פליג על הר"ת דאילו להר"ת אף בהוסיף יש איסור מדרבנן, והמחבר פסק כדעת הר"ן ולהתיר בהוסיף ושלא כדעת הר"ת דלא הוצרכו לתי' של הר"ת בייסוד קו' תוס' דס"ל להמחבר כדעת הר"ן והרמב"ן בזה לייסד דהאיסור מוקצה הוא ביום ח', ועי' שם.

וגר' שיש לייסד דס"ל להחי' אנשי שם בדעת הר"ת והר"ן שהאיסור בעצי סוכה והוא לבטל המצוה ואינה איסור הנאה כבעלמא, ולכן יש לחלק בין דופן ד' ובין הג' הראשונות אפי' כשנעשה בב"א, ורק אם נוטל מן הסוכה לפוסלו הוא דאסור מדאו', ובנטילה שאינו מבטל המצוה ליכא איסור מדאו' אלא מדרבנן. ובהוסיף אח"כ דופן ד', ליכא איסור כלל ואפי' מדרבנן שאינו בכלל הסוכה כלל.

אכן, הרי משמעות הפשוט של הר"ן הוא שכשעשה ד' דפנות בב"א אף הדופן הד' אסור מדאו' ולא גרע משאר ג' דפנות אלא כולן אסורות מדאו' ואף שכ' "כולן אסורות ומוקצות" דמשמע קצת שאין אלא אי' מדרבנן, מ"מ לפי פשוטו משמע דמיירי בכל הדפנות ואין לחלק ביניהם. וא"כ משמע מדברי הר"ן שאין האיסור רק לבטל המצוה אלא שיש איסור גם כשאין בו ביטול מצוה, דאם נאמר שאין האיסור אלא לבטל המצוה, הרי ודאי שאין כולן אסורות בשוה, ואם נטל א' מן הד' דפנות ליכא איסור בזה כלל שאינו מבטל המצוה בזה.

וכן מוכח מהר"ן דלא ס"ל שאין איסור כשאין ביטול מצוה, שהרי הר"ן מסתפק אם לאסור גם להריח מן ההדס שבסכך, ומוכח שאף בלא ביטול מצוה יש איסור. ולא עוד, אלא מבואר מהר"ן שלא כהט"ז שאין איסור אלא בנטילה מן הסוכה, וכמו שכ' הט"ז עצמו בסו"ד. וא"כ הק"ל במש"כ החי' אנשי שם שהדופן הד' אסור רק מדרבנן, ואפי' אם עשאן כולן בב"א, והי מינייהו מפקת.

בדין איסור בדפנות של הסובה

כ"ג) עי' בראי"ש שהביא מש"כ הר"י והר"ת לייסד קו' תוס' ושוב פי' דאין איסור אלא בסכך ולא בדפנות וכשאר ביני סוכה שהם בסכך בלבד, ושלא כדעת הרמב"ם שכ' שיש איסור גם בדפנות של הסוכה. ומריהטת

הרא"ש משמע דמש"כ שאין איסור בדפנות קאי גם בשיטת הר"ת שאין האיסור אלא בהכשר סוכה בלבד. ועי' במהרש"א שתמה על הרא"ש שהרי בתוס' ביצה דף ל' כ' להדיא להר"ת שאין איסור אלא בהכשר סוכה וכגון בב' כהלכתן וג' אפי' טפח, ומוכח דס"ל שיש איסור בדפנות. וכמו"כ הק' הרא"ס מובא בב"י סי' תרל"ח. ועי' בערוך לנר שתי' דאין להק' מתוס' שם וגברא אגברא קרמית, ומדברי הר"ת אין מוכח, וע"ע בגנזי יוסף על המהרש"א שתי' דמש"כ הרא"ש לא קאי בשיטתו של הר"ת אלא הוא כמלתא באנפי נפשי'. ע"ע בב"י דמש"כ התוס' בביצה ל"ד ואין אלא לדוגמא, אבל להר"ת אין איסור בדפנות כלל.

ומ"מ לפי פשוטו משמע מהרא"ש וכן מבואר מהטור וקיצור פסקי הרא"ש והב"י והב"ח שאף להר"ת שאין איסור אלא בכדי הכשר סוכה, מ"מ אין איסור אלא בסכך ולא בדפנות. ולפי דעתם צ"ל דאף בסכך שייך יותר מכדי הכשר סוכה. ואין לפרש דהיינו כשנטל מן הסכך ועדיין נשאר צלתה מרובה, דהרי אפי' אם נטל קיסם מן הסכך כ' הרמ"א לאסור. וצ"ל דהא דיש להתיר מדאו' ביותר מכדי הכשר סוכה היינו כשבנה סוכה של זע"ז ושוב מוסיף עליו דאם נטל מן ההוספה אין איסור מדאו' והוא יותר מכדי הכשר סוכה. וכן מבואר מדברי הרא"ש מובא בב"י שם. וק' הרי כשנטל ההוספה הרי הוא מבטל הסוכה שהי' שם, ואף שעדיין נשאר שם סוכה של זע"ז מ"מ הי' הסוכה גדולה ועכשיו המקום שהי' בו הסכך מקודם אינו בכלל הסוכה, ולמה אי"ז בכלל ביטול קדושת הסכך שנטל. (וכן הק' השפ"א ועי' שם.) וכן הרי במי שיש לו ב' סוכות, עי' בב"י בשם האחרונים חיים שאפי' אם בנה סוכה בתה"מ מ"מ הסוכה הראשונה עדיין אסורה כל שבעה,[22] ולא אמרי' שיכול ליטול מסוכה הראשונה. ומ"ש הכא בסוכה שהוא יותר מזע"ז שיכול ליטול מן ההוספה. וצ"ל דשאני הוספה של סכך על סוכה של זע"ז שאינו קדוש בפנ"ע אלא כהוספה על הסוכה שהי' שם, ואילו בב' סוכות שאני, וכל א' יש בו קדושה בפנ"ע. ואף של"צ לאדם אלא סוכה א' מ"מ יש קדושה בכל א' וא' מהן.

ב"ד) רש"י ד"ה על החגיגה. משמע מרש"י שיש איסור באכילת הקרבן קודם הקטרת אימורין, ואין רק מצוה להקטיר האימורין מקודם, ועי' בקו"ש בביצה שם בשם"כ בזה.

עוד משמע מדברי רש"י דהאיסור לאכול קודם הקטרת אימורין הוא משום קדושת הקרבן, שעדיין לא נפקע, ולא משום שצריך להקדיש ההקטרה לאכילה, ויש לדחות.

סיכום דעות הראשונים ביישוב קו' תוס'

ב"ה) תוס' ד"ה מנין. ביישוב קו' תוס' נאמרו כמה תירוצים בראשונים. א' דעת הר"י לחלק בין כשעדיין עומדת ולאחר שנפלה.

[22] יש לדקדק בלשון הארחות חיים שמשמע שאם בנה ב' סוכות קודם החג שיכול ליטול מא' מהן, וע"ע בלשון המאירי בדף ל"ז בענין ב' סוכות, וכמו"כ משמע שאפי' כשנבנה סוכה שני' בחה"מ מ"מ יכול ליטול מסוכה השני' ורק לא מסוכה הראשונה, וא"כ לק"מ דודאי כל ב' סוכות כהוספת סכך ומותר מדאו' להר"ת וכנ"ל.

ב' להר"ת רק כדי הכשר סוכה אסורה מדאו', ויותר מכדי הכשר סוכה אסור מדרבנן.
ג' הרמב"ן והר"ן בבילה פי' דהא דאסור רק מדרבנן הוא ביו"ט אחרון ומשום מיגו דאתקנאי, וכ"פ השו"ע בסי' תרל"ח.
ד' עי' ברשב"א בבילה שפי' דאף שלשון הגמ' בשבת ובבילה הוא "מוקצה" מ"מ הוא איסור מדאו' ומשום דילפי' מקרא דהוקצה למצוותו, ואין לדייק מלשון "מוקצה" שאין איסור אלא מדרבנן. וכן משמע גם מריהטת רש"י בדף ל"ז, וכ"פ הקר"א בדעת רש"י בשבת דף כ"ב.
ה' הט"ז בסי' תרל"ח פי' בדעת הרמב"ם דס"ל דדפנות אסורות מדרבנן בלבד (ושלא כמבואר מכמה ראשונים לאסור מדאו') ופי' הט"ז דהרמב"ם פי' כן כדי לישב קו' תוס' וס"ל דהא דמבואר התם שיש איסור מוקצה מדרבנן בלבד הוא בהדפנות אבל בסכך אסור מדאו'.

ב"ו) באו"ד וי"ל דהאי דאסור מדאו' וכו'.

פי', דהגמ' בשבת דאסור רק מדרבנן מיירי לאחר שנפלה, ואף דהתם מיירי בגר הדלוק ואם אין הגר דלוק לר"ש מותר, היינו משום שלאחר זמן הדלקה הוא כלאחר ז' ואינו זמן המצוה משא"כ בסוכה שנפלה שמ"מ זמן המצוה הוא כל שבעה וכמו שפי' רש"י בשבת דף מ"ה.

ב"ז) באו"ד והא דפריך בביצה ומי מהני וכו'.

בביאור הגמ' בבילה לפי' תוס' כאן, עי' באחרונים, ומה שגר' לענ"ד בזה, דקו' הגמ' שם הוא דא"א שיהא תנאי מועיל בדבר האסור מדאו' משום קדושה, ואע"פ שאי"ז אלא כשעדיין קיימת מ"מ ס"ל להגמ' דאף בסוכה שנפלה לא מהני תנאי כיון שהי' עומדת בתחילת היו"ט ואמרי' מיגו דאתקנאי, ואפי' אם רוצה להתנות מתחילה ולומר איני בודל מיני' כדי שלאחר שיפול הסוכה יהי' מותר, א"א לעשות כן, כיון דבין השמשות א"א ליבדל מיני' משום איסור סתירת אהל. ולכן תי' הגמ' דבסוכת החג בחג אסור. ושוב הק' מנויי סוכה, ואף שאין האיסור אלא מדרבנן ומשום גזרה אטו עצי סוכה, מ"מ ס"ל להגמ' לדמותן, ושוב תי' דאין לדמותן דאע"פ שהם שוין לענין תנאי בסוכה קיימת או אפי' לענין לאחר שנפלה כיון דהי' מוקצה בה"ש ומיגו דאתקנאי, מ"מ בנויי סוכה יכול להתנות לענין שלאחר שיפלו ובזה יכול לומר איני בודל מינייהו, כיון דבה"ש ה"ה מותרים ואין בהם משום סתירת אהל. כנ"ל בכוונת תוס' לפוס ריהטא.
וע"ע בתוס' בבילה שם שתי' באו"א, וע"ע ברמב"ן בבילה שם.

בביאור דרשת הגמ' מחג הסוכות תעשה לך

ב"ח) גמ' כתיב קרא אחרינא חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים וכו'. עי' בפנ"י שפי' ד"תעשה" מיותר ולא "חג הסוכות" ועי' שם ברא"ש מרש"י, ובמש"כ בדעת תוס' בזה. ועי' לקמן שנחלקו ר"א ורבנן אם עושין סוכה בחולו של מועד, ולרבנן לא דרשי' שצריך סוכה הראוי' לחג, דה"ק רחמנא "עשה סוכה בחג". אולם לכאו' צ"ל דמפשטי' דקרא משמע לעשות סוכה הראוי' לשבעה, וכמבואר לר"א, ולכן "תעשה" לר"א מיותר לדרוש מיני' לשם חג, אבל לרבנן דרשי' מ"תעשה" לעשות סוכה לחג ודרשי' מ"תעשה" דל"ל סוכה הראוי' לשבעה

וכמבואר בגמ' כאן, ומש"כ שם ד"ה"ק רחמנא עשה סוכה בחג" אינו משוס שכן הוא משמעות הפסוק אלא מדרשה ד"תעשה" ילפי' לי'.

אולם עי' ברש"ש שכתב' פי' דהדרשה דהכא מ"חג" וס"ל שהוא מיותר, וכן "שבעת ימים" ה"ה מיותר ומתו"כ הק' עמש"כ הב"י לפרש דרשת הרבנן דר"א לקמן, שהב"י פי' דדרשי' דעשה סוכה "בחג" פי' אפי' באמצע החג, ומשמע ממדרשת רבנן דר"א דהתם מ"חג", והק' הרש"ש שמ"מ ק' "שבעת ימים למאי אתא". ויל"פ דאין כוונת הב"י דדרשי' מייתורא ד"חג" ויל"פ שאין "חג" מיותר, אלא "תעשה" ורק שמאחר ש"תעשה" מיותר, דרשי' שיהא העשיי' גם "בחג". וע"ע בתוס' רי"ד כאן שג"כ משמע שיש דרשה מ"חג" אבל גם בדבריו יש לפרש כעין מש"כ הפנ"י, ואין ייתור משבעת הימים או מחג, אלא מ"תעשה". ולרבנן דר"א דרשי' "תעשה" לעשות סוכה בחה"מ, וממילא פירוש הפסוק הוא לעשות אפי' "בחג", ואין כוונת התוס' רי"ד או הב"י לפרש שהייתור מ"חג".

וע"ע במשיב דבר ח"א ל"ט.

ע"ב בענין עצי הסוכה אסורין כל שבעה

בענין לשמה בציצית ובסוכה

בביאור קו' הגמ' אם מרב או משמואל והיוצא לדינא

כ"ט) גמ' וב"ה לית להו דר"י אמר רב. רש"י כאן ותוס' במנחות דף מ"ב פי' דאף לרב בעי' תלי' לשמה, והיינו טעמא לפסול בעשאן מגימין וגרדין וקולין, ולשמואל אף טוי' לשמה בעי, וקו' הגמ' מרב ולא משמואל וכמשמעות הלשון דלית להו דר"י אמר רב. ולפי"ז כ' רש"י שאין לגרוס "אלמא" דבעי' טוי' לשמה, שאי"ז מקו' הגמ' אלא הוא פי' דמילתא דשמואל. אולם בתוס' במנחות שם כ' שיש לדחות דמשמואל הק' אבל מ"מ הו"ל להק' גם מרב. אבל הבעה"מ והרמב"ן והריטב"א בשם הגאונים מפרשים דקו' הגמ' כאן משמואל, דטעמא דרב לפסול אינו משוס דבעי' עשיי' לשמה, אלא מטעם אחר, ועי' בר"ח ובבעה"מ וכו' ומשמע דעיקר הפסול הוא משוס דאין הדברים ראויים לגילית מחמת פחיתותם שהם מדברים גרועים, וע"ע בראב"ד בהשגות שמשמע דאינם חשובים כיון שהם באין מן הבגד ולכן אינם חשובים. (ע"ע בריטב"א שפי' משוס "תעשה ולא מן העשוי" ומשמע דאין פסול מחמת גריעותא דהחוטין אלא שכיון שנעשה מן הבגד אינו עשיי' לחוטי הגילית, וע' לקמן במש"כ.) ולכן אין להק' מרב, אלא משמואל דס"ל דבעי' לשמה, ולפי"ז יש אומרים שאין גורסין דלית לי' דר"י אמר רב, אלא דלית לי' דר"י. אבל יש מהראשונים שמדחים דכוונת הגמ' דלית לי' דר"י אמר רב וכל הבא אחרי דברי רב במימרא דר"י והיינו דלית לי' דשמואל.

ולפי"ז כ' הראשונים דל"ל דקיי"ל כשמואל כיון שהגמ' הק' מיני' ומוכח דס"ל להגמ' דקי"ל כוותי'. אבל לפי' קמא אין ראי' דקי"ל כשמואל, ואולי קי"ל כרב דהלכתא כוותי' באיסורי.

(ובאו"א יש מקום לפרש שאפי' אם טעמא דרב משוס "לשמה", מ"מ הכא אין להק' אלא

משמואל, דדלמא אין לדמות עשיית הסוכה לתליי' בבגד לשמה, אלא לטוי' לשמה, וע"ע בפנ"י שפי' דאין להק' מתלי' לשמה, שהוא מקרא, אלא מטוי' שלפי ההו"א לא הי' מקור מן הקרא, אלא מסברא, ושוב תי' הגמ' דאף טוי' ילפי' מקרא, וע"ע בערוך לנר.)

ולדינא, יולא שבצילית ודאי בעי' לשמה, ואם קו' הגמ' משמואל, בעי' טוי' לשמה, ואם קו' הגמ' מרב, בעי' עכ"פ תלי' לשמה. ועי' בשו"ע סי' י"א דקי"ל דבעי' טוי' לשמה, ובס"ו שם פי' דיימין וגרדין וכו' פסולים כרב ולא משום לשמה, אלא מטעם אחר, והוא כדעת הבעה"מ והגאונים וכו'. ובסי' י"ד לענין תליי' על הבגד כ' המחבר דאם נעשה שלא בכוונה כשרה בדיעבד, והיינו משום דמאחר שקו' הגמ' משמואל, שוב אין הכרח דגם תליי' בעי לשמה, וכ"פ הכס"מ בדעת הרמב"ם דס"ל דבעי' טוי' לשמה, וכמבואר מהגמ' דקי"ל כשמואל ומקשי' מיני', אבל לענין תלי' מוכח דלא בעי' לשמה ממה שהגמ' למד מדרשה לפסול נכרי בתלי' ואם צריך לשמה, ל"ל קרא. ול"ל דאף דטוי' בעי לשמה, מ"מ תליי' לא בעי.

אבל לפי רש"י ותוס' דקו' הגמ' מרב, מוכח דבעי' תליי' לשמה, לכן לכתחילה אין ללבוש בגד בתליי' שלא בכוונה, ואין לברך עליו כמו שכ' המחבר בסי' י"ד, וע' שם בביה"ל. ולענין הקו' ממה שצריך קרא לפסול תליי' בנכרי לרש"י ותוס', עי' בראשונים דדלמא אמרי' סתמא לשמה, או דהכא גדול עומד ע"ג מהני, וע"ע בתשו' רעק"א מובא בחי' רעק"א החדשות כאן, וע"ע בתשו' מנחת ברוך סי' ג' במה שהאריך בענין תליי' ע"י קטן.

סיכום הדעות בטעמא לפסול בקוצין וכו' אליבא דרב

כ"ט-ב') היוצא שלפי רש"י ותוס' גם רב מודה דבעי' לשמה, ועכ"פ בהתליי', ורק בטוי' לא צריך לשמה.[23] אבל להגאונים והרבה ראשונים לרב ל"ל לשמה כלל וטעמא לפסול בקולין וכו' מטעם אחר, ובביאור טעמא לפסול נאמרו כמה פירושים בראשונים.

א' עי' בבעה"מ דבעי' "מין כנף" ומצילית אלו אין ראוי לעשות בגד, ולכן פסול.

ב' בראב"ד פי' דכיון שהם באין מן הבגד, אינם חשובים.

ג' בעיטור הביא בשם ר"ע ששנא, שאינם חשובים, ומשמע שהם דברים גרועים ואין ראוי לעשות מהן ציצית.

ד' בכס"מ פי' בדעת הרמב"ם שפסולים משום "ביזוי מצוה". וכ"כ בביאור הגר"א משמו.

ה' בתוס' מנחות דף מ"ב ע"ב הביא בשם הקונטרס דטעמא לפסול משום "תעשה ולא מן העשוי" ושוב הק' עליו (ועי' לקמן באות ל"ד במש"כ בדעת תוס' שם). ולפי פשוטו משמע דטעם לפסול לפי' הקונטרס הוא משום דבעי' שיהא העשי' של ציצית נעשה ע"י בני אדם, ולא "מאליו".

ו' בספרי פ' שלח דרש מקרא שלא יארגנו אלא יהי' הציצית ב"תפירה" (או בקשירה לפי נוסח הגר"א שם). ומשמע שיש פסול במה שהציצית

[23] ובביאור המחלוקת רב ושמואל לפי"ז עי' ברש"י שפי' דלרב אין הטוי' בכלל עשיי', אולם יש לפרש באו"א דלכו"ע ה"ה בכלל עשי', ולרב ל"צ שיהא כל העשי' לשמה. ע"ע בקר"א במנחות במש"כ לפרש באו"א ושמואל אזיל לשיטתו דציצית חובת טלית.

הם מקושרים להבגד ע"י האריגת הבגד עצמו. וי"ע במה שלא פי' הראשונים כן.

ועי' בריטב"א בשם רש"י שקונין פסולים משום תעשה ולא מן העשוי, וגרדין וימין פסולים משום דבעי' לשמה וליכא, וכ' הריטב"א דזה אינו דלרב ל"ל לשמה כלל, ולכן פי' הריטב"א דפסול כולם משום תעשה ולא מן העשוי. ומשמע דאף דאין טעמא לפסול משום לשמה, מ"מ אין לפסול אלא משום "תעשה ולא מן העשוי". ואם נאמר דהפסול הוא מחמת גריעותא של הציצית לכאו' ל"ל לטעמא דתעשה ולא מן העשוי כלל. וי"ל דס"ל להריטב"א דעיקר הטעם לפסול הוא כמו שמבואר מהספרי או דצריך שלא יהי' נעשים "מאליהם" אבל מחמת גריעותם אין לפסול.

בביאור קו' הגמ' מציצית לסוכה

ל) גמ' ה"נ ניבעי סוכה העשוי' לשמה. צריך לברר במה דס"ל להגמ' לדמות סוכה לציצית, ובמה תי' הגמ' דבציצית שאני משום דאמר קרא גדילים תעשה. ולפי פשוטו יל"פ שלהה"א דגמ' כל דבר צריך לשמה ומן הסברא, וכ"פ הרמב"ן מובא בר"ן בגיטין דף כ"ג ע"ב, ושוב תי' הגמ' דהא דבעי' לשמה בציצית אינה מן הסברא אלא מקרא, וא"א ללמוד סוכה במה מצינו.

ובאו"א יל"פ דהה"א דגמ' נמי ידע שיש ללמוד ציצית מקרא, ומ"מ ס"ל להגמ' לדרוש גם סוכה מיני', ושוב תי' הגמ' דאין לדרוש מיני', אבל לשון הגמ' בתי' דשאני ציצית דאמר קרא וכו' ל"מ הכי.

ומ"מ ק' לאיזה פי' שהרי הגמ' לעיל הק' בטעמא דב"ש דבעי' סוכה לשמה, עד שהביא ראי' מן הקרא, ולמה לא פי' הגמ' דטעמא דב"ש הוא משום דילפי' מציצית או מסברא או במה מצינו, ומשמע דפשיטא להגמ' שאין ללמוד מיני', ול"ל דהא דשקיל וטרי לעיל בטעמא דב"ש הוא רק למסקנת הגמ' דאין ללמוד סוכה מציצית, אבל להה"א יש לפרש טעמא דב"ש דבעי' לשמה כמו בציצית.

ואולי יל"פ קו' הגמ' באו"א, וכעי"ז משמע מריהטת הקו' בס' המכתם, דהק' הגמ' דכשם דדרשי' מ"לך" בציצית, יש לדרוש ג"כ בסוכות ממה דכתיב "תעשה לך", ולמה דרשי' בציצית לענין לשמה, ולא בסוכות, ובזה תי' הגמ' דשאני סוכות מציצית דבעי' "לך" לדבר אחר, ומש"כ הגמ' מתחילה "ה"נ חג הסוכות תעשה לך" הוא בכלל הקו'. אבל בלשון הגמ' דחוק קצת.

ובאו"א יל"פ ע"פ מש"כ הפנ"י שעיקר דרשת הגמ' לעיל לב"ש דבעי' לשמה הי' מלשון "תעשה" שהוא מיותר, וא"כ יל"פ שקו' הגמ' מעיקרא הי' ללמוד מ"תעשה" דצריך לשמה, כמו דדרשי' מ"לך" בציצית, וכיון שיש ייתור, ראוי לדורשו להצריך לשמה, ולא להכשיר סוכה העשוי' במה"מ. ובזה תי' הגמ' דשאני ציצית שיש ייתור מ"לך" ובזה ראוי לדרוש להצריך לשמה, אבל מדרשת "תעשה" אין לדרוש לענין לשמה, ושוב הק' הגמ' דגם בסוכות כתיב "לך" ולמה אינו מיותר ללמוד לשמה, ותי' דאצטריך לסוכה גזולה וכו'.

(ע"ע בתוס' מנחות דף מ"ב שג"כ משמע תו"ד דקו' הגמ' לא הי' מן הסברא או ללמוד ממה מצינו אלא דכשם דדרשי' בציצית הו"ל לדרוש ג"כ מקרא דסוכות להצריך לשמה ולא לדבר אחר, אבל תוס' שם נשאר בצ"ע. ואולי לפי האמת לא ס"ל שזהו כוונת קו' הגמ' כאן.)

אם למסקנת הגמ' מבואר דל"צ לשמה בכל מילי אלא בציצית בלבד

ל"א) גמ' שאני התם דאמר קרא. למסקנת הגמ' מבואר דלא דרשי' מציצית לעלמא, ורק בציצית שיש פסוק לגלות שצריך לשמה הוא דצריך, ולא בסוכה. ועי' במנחות דף מ"ב ע"ב שהגמ' מביא הא דנחלקו רב ושמואל לענין סיסין, ופי' שהוא כתנאי דנחלקו רשב"ג ורבנן לענין לשמה בתפילין, ומשמע דילפי' תפילין מציצית, ושלא כמסקנת הגמ' כאן, ובתוס' שם הק' כן והניחו בקו'. ועי' במה שפי' הר"ן בגיטין דף כ"ג ע"ב בשם הרמב"ן דסוגיא דהתם קאי כההו"א דסוגיא דהכא, וכ"פ הריטב"א כאן בשם י"מ, והק' הר"ן שם דלפי"ז ק' לפי המסקנא דגמ' במנחות במה דלב"ה ל"ל עשיית סוכה לשמה, ופי' שלהרמב"ן ל"ל דאף לב"ה צריך עשי' סוכה לשמה (ובפי' המשנה לפי"ז עי' לעיל במש"כ.) וע"ע במה שהק' הריטב"א.
ובאו"א עי' במה שתי' הר"ן שם והריטב"א כאן, וע"ע בפנ"י ובערוך לנר.

בביאור הפסול לרב בקוצין וכו' לרש"י ואם משום לשמה או "תעשה ולא מן העשוי"

ל"ב) רש"י ד"ה פסולה הואיל ותלוי' ועומדין וכו'. משמע מרש"י שאין הפסול רק משום שתלה הציצית שלא לשמה, ובעי' תליי' לשמה, אלא משום שהם כבר תלויים ועומדים, והיינו שיש פסול ד"תעשה ולא מן העשוי". וכן משמע ג"כ מרש"י במנחות שפי' שיש פסול "כל זמן שהם מחוברים לבגד", ומשמע שכל הפסול הוא משום "תעשה ולא מן העשוי". וכמו"כ מבואר מדברי המאירי אצלינו שלפי הסוברים דהפסול לרב בגרדין וקוצים וכו' הוא משום דבעי' לשמה, הפסול הוא רק משום תעשה ולא מן העשוי. וכנר' דל"ל דלולי הפסול דתעשה ולא מן העשוי, יכול האדם לקבוע אף אחר העשיי' שיהא הציצית תלוי בבגד מכאן ואילך לשם המצוה, ולא צריך שיהא לשמה במעשה התליי' כדי שיהא נעשה לשמה, אלא שיכול גם אח"כ לקבוע חשיבותו של הבגד או התליי' לשמה, ומה דפסלי' לי' הוא רק משום דאמרי' דתעשה ולא מן העשוי פסול.
ומאידך נר' שמבואר מהריטב"א דלא ס"ל הכי, דיעוי' שם שמתחילה פי' דטעמא דרב משום לשמה[24], והק' על פי' זה דא"כ יש להק' מרב ול"ל להק' רק משמואל, וקו' הגמ' הוא משמואל וכמו שמבואר מגיר' הגמ' "אלמא". ולכן פי' הריטב"א דפסול משום "תעשה" וכו'. הרי דס"ל דאם הפסול משום דבעי' לשמה וליכא, אין הפסול משום "תעשה ולא מן העשוי", והיינו משום דהא דבעי' לשמה, ה"ה הלכה בעשיית הציצית שיהא נעשה לשמה, ואם לא נעשה לשמה, שוב א"א לקבוע שיהי' לשמה.

ע"ע בתוס' מנחות דף מ"ב ע"ב שהביא בשם "קונטרס" לפרש שהפסול לרב בקוצין וכו' משום "תעשה ולא מן העשוי" והק' תוס' שהרי יכול לעשותם לשמה אח"כ וכמו ע"י פסיקת החוטין דמקרי עשיי". ולכן פי' תוס'

[24] ע"ש שפי' טעמא דקוצין משום תעשה ולא מן העשוי, וגרדין ונימין משום לשמה. ומ"מ פי' טעמא דשניהם משום לשמה.

דטעמא לפסול הוא משום דבעי' תליי' לשמה, וליכא.

וכפשוטו משמע שלפי פי' הקונטרס דפסול משום תעשה ולא מן העשו, לא בעי' תלי' לשמה, ופסול מטעם אחר ומשום שנעשית הציצית מאליו, ולכן הפסול הוא משום תעשה ולא מן העשו. ובזה הק' תוס' דאין לפסול משום תעשה ולא מן העשו ומשום שנעשים מאליו שעדיין צריך מעשה אחרת ושפיר מקרי שנעשית על ידו ע"י פסיקת החוטין וכדומה. וכ"פ בכוונת התוס' בס' "חמדת דניאל".

ועי' שם בפי' לאן קדשים שתמה על קו' תוס' דמנ"ל דטעמא דפי' הקונטרס אינה משום לשמה, והלא אף מה שכ' דפסול משום תעשה ולא מן העשו, ה"ה פסול דלשמה, והכל א'. הרי דס"ל דאף הא דפסלי' משום לשמה הוא רק משום הפסול דתעשה ולא מן העשו, דאל"כ יכול לקבוע שיהא הציצית לשמה גם אח"כ וכמבואר במאירי אצלינו.

וגר' שאף תוס' מודה לזה, וידע שפיר שיש לפרש שהפסול לפי' הקונטרס הוא משום דבעי' לשמה וליכא (וכן הרי כרגיל פי' הקונטרס הוא כפי' רש"י והכא פי' רש"י משום דבעי' לשמה, ולפי"ז יש לפרש שאף תוס' מדייק מרש"י כמו שדייקנו דכל הפסול הוא "כל זמן שמחוברין לבגד", וע"ע בברכת הזבח במנחות שם במש"כ בזה, ודוק) אלא דק' לתוס' דאף אם יש פסול דתעשה ולא מן העשו מחמת שלא הי' העשיי' לשמה, מ"מ יכול לעשות מעשה אחרת שעל ידו ה"ה לשמה, וכגון בתחיכת החוטין וסגי בהכי, ושוב ליכא פסול דתעשה ולא מן העשו, וכמו שכ' תוס' לקמן שם בדף מ"ב ע"ב דאף בתפילין למ"ד הזמנה מלתא סגי במעשה כל דהו לקבוע שהתפילין לשמה, וה"נ בציצית אף שלא נעשה התליי' לשמה, ס"ל לתוס' שיש להכשיר הציצית אח"כ ע"י מעשה אחרת. ול"ל שיהא אף התליי' לשמה. (וכמו"כ משמע מתוס' מנחות דף מ' ע"ב בריש העמוד במה שהק' על פי' רש"י שם.)

ובדעת רש"י בזה נר' שיש לפרש דלא ס"ל לרש"י כמבואר בתוס' שם שבאיזה מעשה כל דהו סגי וכל שאל תלה הציצית לשמה פסול משום תעשה ולא מן העשו, כיון שעיקר העשי' שהוא התלי' לא הי' לשמה, וא"א לקבוע אח"כ שיהא מכאן ולהבא לשם ציצית דהרי עדיין יש לפסול משום תעשה ולא מן העשו. וכמו"כ, עי' בלשון רש"י אצלינו בד"ה כשרה דלרב לא בעי' טויי' לשמה "שאין טויי' מן העשיי", ומשמע דאם הטויי' מן העשי', בעי' שיהא טוי' לשמה, אף באופן שאח"כ תלה החוטין לשמה, דכל מה שבכלל העשיי' בעי' שיהא לשמה. ולכן אף אם יכול להתוך החוטין לשמה אח"כ מ"מ בעי' גם התלי' לשמה כיון שהוא בכלל עיקר העשיי'.[25]

שו"מ בעמק ברכה ציצית ז' שפי' כעי"ז אבל פי' דס"ל לרש"י דלולי הפסול דתעשה ולא מן העשו, יכול לעשותו לשמה במעשה קטנה, ולא במחשבה בלבד, אבל כיון שיש פסול דתעשה ולא מן העשו, לא סגי בעשיי' קטנה, ולתוס' אף אם יש פסול דתעשה ולא מן העשו סגי במעשה

[25] ובדעת תוס' דמבואר לקמן דאף מעשה קטן סגי, ומ"מ לשמואל בעי' טויי' לשמה אף במקום שיש תליי' ג"כ לשמה, יל"פ דבדברים גדולים כגון טויי' ותליי' אם לא נעשית לשמה הרי"ז מעכב, והא דל"צ אלא מעשה א' הוא במקום שאין מעשה גדול שלא נעשית לשמה, וע"ע בסנהדרין בסוגיא דהזמנה מלתא, ובמש"כ היד רמ"ה שם. ואכ"מ.

של פסיקת החוטין, וע"ע שם מש"כ בביאור מחלוקתם.

ועי' לקמן בדף י"ח ע"א בתוס' ד"ה פסיקתן וז"ל "גרע עשאה מן הקולין ומן הגרדין דלעיל דאע"פ שעושין אח"כ הצילית לגמרי לא חשבי' לי' עשייתן משום דבעי' תליי' לשמה".
הרי דק' לתוס' למ"ד דפסיקתן זו היא עשייתן, מ"ש כשקושר הצילית, שאינו עשי' להכשיר, וכמו דסגי במעשה קצילה ופסיקה בצילית, ה"נ הו"ל להכשיר גם במעשה קשירה אף שלא הי' תליי' של החוטין להבגד לשמה. ותי' תוס' ד"לא חשבי' עשייתן דבעי' תליי' לשם מצוה".
ומלשון תוס' משמע דכיון שצריך תליי' לשמה, ממילא "לא חשבי' עשייתן". והיינו שאף לתוס' אין לפסול במה דליכא תליי' לשמה בלבד (לולי טעמא דתעשה ולא מן העשוי), דמלד העשיי' לשמה יכול לכוון במעשה כל דהו או במחשבה בעלמא וכנ"ל, אבל כיון שצריך שלא יהי' מן העשוי בפסול, ממילא אין להכשיר אלא אם התליי' לשמה ואם לא עשה התלי' לשמה א"א להכשיר במעשה כל דהו אח"כ. וא"כ מבואר מתוס' שאין לפסול לולי טעמא דתעשה ולא מן העשוי, ושלא כמשמעות תוס' במנחות. ובשלמא לפי' החמדת דניאל יל"פ שאף תוס' שם מודה דצריך לטעמא דתעשה ולא מן העשוי אלא לפי' הקונטרס ל"ל לטעמא דבעי' תלי' לשמה כלל, אלא מטעם אחר, והא ליכא. אבל לפי' הנ"ל שאף תוס' ידע שלפי' הקונטרס צריך לטעמא דתעשה ולא מן העשוי, ורק דס"ל לתוס' דלולי טעמא דתעשה ולא מן העשוי יש לפסול ואילו משום תעשה ולא מן העשוי אין לפסול משום שיכול לעשות מעשה כל דהו וכמו קצילה, משמע שתוס' כאן לא קאי בשיטתו של תוס' שם אלא כפי' הקונטרס שם. (ועי' בר"פ כאן שלא כ' כלשון התוס' אצלינו אלא שפי' דהתם שאני דבעי' תליי' לשמה, ויל"פ דהיינו כמו שפי' תוס' שם במנחות ואין פסול דהתם משום תעשה ולא מן העשוי אלא משום דבעי' תלי' לשמה וליכא, וכנ"ל. וא"כ תוס' כאן אזיל כשיטת הקונטרס דהתם והר"פ כאן כשיטת תוס' שם.)[26]

ע"כ בענין לשמה בסוכה ובציצת

בענין סוכה גזולה

בגדר של סוכה גזולה הפסולה

ל"ג) גמ' מיבעי לי' למעוטי גזולה. עי' לקמן בדף כ"ז ע"ב דלרבנן סוכה שאולה כשרה וילפי' מקרא דכל האזרח, שכל ישראל יושבין בסוכה א', וא"כ א"א לפרש דילפי' מקרא ד"לך" שצריך שיהא הסוכה שלך כמו שנוכל לפרש בלולב או בציצית, אלא צ"ל דלא ממעטי' מ"שלך" אלא סוכה גזולה בלבד, ולא כל מה שאינו בכלל "שלך". וא"כ יש להסתפק בגדר המיעוט דסוכה גזולה ומהו בכלל סוכה הגזולה הפסולה, ומהו כשאולה וכשרה.
וכפשוטו יש מקום לפרש שבכל אופן שגוזל הסוכה ועובר באיסור ה"ה סוכה גזולה ופסולה, אולם עי' בגמ' דף ל"א ע"א שמבואר שהתוקף חבירו ומוציאו מסוכתו אינו סוכה

[26] י"א שתוס' בסוכה מעיקר מן התוס' שנץ, וכן במנחות הוא מהתוס' שנץ, אבל החיד"א בשם הגדולים כ' שהתוס' בסוכה מרבי' יהודה.

גזולה לרבנן דקרקע אינה נגזלת, ומבואר שאף שיש איסור בגזלת קרקע וכמו שכ' הרמב"ם, וכמבואר בספרי, מ"מ אינה סוכה גזולה מחמת האיסור, וא"כ צריך לברר הגדר של סוכה גזולה לפסול.

ועי' בריטב"א תו"ד במה שכ' לישב קו' תוס' דתיפוק לי' משום מצוה הבאה בעבירה, ופי' הריטב"א דילפי' מ"לך" דהסוכה פסולה משום מצוה הבאה בעבירה אפי' בדבר שאינו "לרצות". (והיינו דלולי הקרא הו"א דלא אמרי' מצוה הבאה בעבירה אלא בדברים שהם לרצות וקמ"ל מקרא דבכל אופן אמרי' מצוה הבאה בעבירה פסולה ומיני' ילפי' גם למצה גזולה וכמבואר מהירושלמי מובא שם בריטב"א. ואפי' לשמואל דמצהב"ע כשרה הכא בסוכה שאני דילפי' מקרא ורק דלא ילפי' מיני'. כנ"ל בכוונת הריטב"א ודוק.)

ולפי' הריטב"א מבואר דגדר הפסול של סוכה גזולה תלוי בגדר של מצוה הבאה בעבירה, וכמו"כ מבואר בתוס' גיטין דף נ"ה שפי' דסוכה גזולה פסולה משום מצוה הבאה בעבירה, ואפי' לשמואל. וכמו"כ כ' התוס' בב"ק דף ס"ז, ועי' ברש"ש בגיטין שם שהק' על מש"כ תוס' דהלא סוכה גזולה פסולה מקרא, אולם לפי המבואר מן הריטב"א אצלינו לק"מ והכל א', וכנ"ל.

והנה, לפי הריטב"א צריך להבין הא דאיתא לקמן בדף ל"א דבתוקף חבירו מן הסוכה וכו' כשרה משום דקרקע אינה נגזלת, והלא עדיין יש איסור גזלה אף דאין לו קניני גזילה ולמה לא אמרי' דהוי מצה"ב. ועי' בריטב"א שם שעמד בזה ופי' דלא אמרי' מצוה הבאה בעבירה אלא כשהמצוה מוציאתו מידי רשותו, אבל אם אין המצוה מוציאו הדבר מרשות הבעלים לא אמרי' מצה"ב.

ועי' בשער"י ס"ג פי"ט וכעי"ז בפכ"ד שפי' כוונת הריטב"א ע"פ הירושלמי שכ' לחלק בין מצה של טבל דאינו יוצא יד"ח משום מצה"ב, ובין קורע בשבת דילא, ופי' בירושלמי משום דבמצה גופה אסור, אבל בשבת הוא עבד איסור. ופי' השער"י דלא אמרי' מצה"ב אא"כ יש פסול בגופו של דבר. אבל אם עשה מצוה שאין צריך לגופו של הדבר ואין אלא עשיית מצוה בלבד, יצא בו. וה"נ פי' הגרש"ש דכיון דקרקע אינה נגזלת אין העבירה גורם שום השתנות ופסול בגוף הדבר כמו במצה גזולה, ובשלמא אם קרקע נגזלת, אז במה שיש קניני גזילה וחיוב השבה בחפץ זה ה"ה כפסול בגוף הדבר שהחפץ נשתנה מחמת ייחוסו אליו, משא"כ אם קרקע אינה נגזלת שאין פסול והשתנות בהסוכה, יצא בסוכה זו ולא אמרי' דמצה"ב פסולה.

וע"ע בקה"י סי' כ"ב אות ג' שהק' במה דאמרי' דקרקע אינה נגזלת, ולכן לא אמרי' מצוה הבאה בעבירה, והלא אף שאין הקרקע נגזלת, מ"מ ה"ה משתמש בהסוכה לקיום המצוה ונהנה ממנו ובקיום המצוה שעשה יש עבירה של גזילה בהשתמשות של החפץ. ותי' כהנ"ל ע"פ הירושלמי, שאע"פ שיש איסור גם במה שעשה המצוה בישיבתו, וכגון שהבעלים מקפיד שלא ישתמש בהסוכה ובקרקעו (ואף שיש איסור במה שעשה ולא רק במה שהי' תוקף הסוכה מיני' אלא גם ההשתמשות לקיום המצוה ה"ה באיסור של השתמשות של דבר של חבירו) מ"מ יצא, כיון שאין הקרקע או הסוכה נשתנה ואין פסול בגוף הדבר ע"י העבירה שבידו.

אולם לענ"ד מלשון הריטב"א ל"מ הכי, (וגם מבואר מתו"ד החזו"א שהבין בכוונת הריטב"א באו"א וכמו שנבאר בסמוך) דהו"ל למימר שאין "העבירה" מוציאו מידי רשות הבעלים, אבל לשון הריטב"א שאין ה"מצוה" מוציאו מרשות בעלים.

ולענ"ד יש לפרש באו"א שכוונת הריטב"א לחדש דלא אמרי' מצוה הבאה בעבירה אלא באופן שהקיום של המצוה ה"ה מה שגורם העבירה, ואם יש עבירה ממ"נ ואין הוספה או יחס בין המצוה להעבירה לא אמרי' דמצה"ב פסולה, ולכן בסוכה אם הקרקע נגזלת, אז אמרי' דכיון שבעשיית המצוה הוא משתמש בדבר שקנוי לו מחמת הגזלה ושמחוייב להחזיר ובאונסיו, הרי מצוותו הוא כנגד חיובו בחפץ זה, וה"ה העבירה של גזלה שבידו. וכמו"כ באכילת מצה או טבל שאף אם כבר גזולה ה"ה מאבדו מן העולם, ואפי' אם אין המצה "נגזלת" יתכן שאינו יוצא, אבל כיון דקרקע אינה נגזלת ממילא במה שהוא משתמש עכשיו בהסוכה אחר שתוקף חבירו ומוציאו מסוכתו, לא הוסיף כלל בהעבירה שעשה כבר ואף אם יש גזלה בכל שעה שמונע הסוכה מחבירו, מ"מ במה שעשה המצוה בו ויושב בו אין הוספה ושינוי בעבירתו.

וכנר' שכע"ז פי' החזו"א בכוונת הריטב"א, ועי' שם שהק' לפי"ז שאפי' אם אין הקרקע נגזלת מ"מ במה שהוא נהנה ומשתמש בהסוכה, הרי הוא גוזל מיני' תשמישו, ולמה אין בזה משום מצה"ב (וכקו' הקה"י שם) ותי' החזו"א דאה"נ אם הבעלים מקפיד עליו מלהשתמש בו, הרי"ז סוכה גזולה ופסולה, והגמ' מיירי באופן שאין הבעלים מקפיד אלא במה שנטל עליו וקרקעו אבל בתשמישו של הסוכה אינו מקפיד ולכן אין בזה משום גזלה אלא א"כ קרקע נגזלת, ועי' שם מש"כ לפי"ז במה שהגמ' לא פי' הא דסוכה גזולה פסולה כהנ"ל.[27]

והנה, לפי הריטב"א מבואר דגדר של סוכה גזולה תלוי' במצוה הבאה בעבירה. אולם יש מקום לפרש שאף דתלוי הגדר בגזילה, אינה תלוי' בגדרי מצוה הבאה בעבירה, אלא בכל מקום שעובר איסור גזל ה"ה סוכה גזולה, וכמו"כ משמע מפי' החת"ס, ופי' דמ"מ בקרקע כיון דאינה נגזלת, גם איסור ליכא, ובשלמא אם קרקע נגזלת הרי בכל שעה שיש לו קניני גזילה עבר באיסור, אבל כיון דאינה נגזלת ליכא הוספת איסור במה שהוא אצלו, ואף שצריך להחזירו בכל שעה, ועי' שם בדבריו בחי' החדשים.

וכמו"כ פי' הראמ"ה ע"פ מה דאיתא במג"א וכו' להק' דאף דקרקע אינה נגזלת, מ"מ הדפנות והסכך נגזלת, ואינם מחוברים ולמה אין הסוכה פסולה מחמת הגזילה בסכך ודפנות גם כשתוקף חבירו מבימו. ותי' המג"א דבדפנות וסכך ליכא מעשה גזילה, ובשלמא אם קרקע נגזלת, ה"ה קנוי להגזלן אגב הקרקע, אבל כיון דאינה נגזלת ליכא קנין כלל.[28] ולפי"ז פי' הראמ"ה דעיקר הסוכה הוא בסכך וא"א

[27] ע"ע במש"כ דאף שאולה כשרה משום דמקרי שלך, ומשום שיש לו קנין לפירות, וצ"ע דא"כ בקרקע אף דאינה נגזלת, הרי אינו "שלך", ויש ליישב.

[28] ולפי"ז במי שעשה מעשה קנין בהדפנות או הסכך ה"ה סוכה פסולה, ועי' במאירי בדף ל"א שפי' כן, אולם עי' בדברי המאירי בדף כ"ז ע"ב דמשמע שלא כדעת המג"א לגמרי, שכ' שם דהא דסוכה גזולה בתוקף חבירו כשרה הוא רק אם

לפסול משום סוכה גזולה אלא משום שהסכך גזול, ולענין הדפנות והסכך אפי' איסור גזל ליכא, ורק אם קרקע נגזלת הוא שיש איסור גזלה גם לענין הסכך ע"י מה שקנוי לו עם הקרקע. הרי דפי' הראמ"ה דגדר דסוכה גזולה תלוי בהאיסור גזילה, ולא בגדרי מצוה הבאה בעבירה.

והנה, לפי הפירושים הנ"ל אין פסול בסוכה גזולה אלא במקום שיש עכ"פ איסור ועבירה, ואולי אף צריך שיהא בכלל מצוה הבאה בעבירה. אבל כנר' שיש מהראשונים שמפרשים שאין הגדר של סוכה גזולה תלוי באיסור גזל כלל, עי' בתוס' רי"ד בב"ק דף ס"ו ע"ב שפי' במש"כ רש"י שם שאין טומאת משכב במשכב הגזול, ותוס' שם הק' דהוא תמו', והיינו דכיון שיש טומאת משכב גם בדבר שאינו שלו, האיך נתמעט גזולה, ופי' התוס' רי"ד דשאני גזולה דגזרת המלך הוא דאין בו טומאה כיון שהוא גזולה, ודמי לסוכה גזולה דפסולה אף דשאולה כשרה. הרי דפי' התוס' רי"ד דהא דסוכה גזולה פסולה אין ענינו להאיסור, דהתם בטומאה אין איסור כלל, ומ"מ "גזולה" הוא ופסולה.
וכפשוטו משמע מדברי הרי"ד דב"שם גזולה" תליא מילתא, והיינו במה שהחפץ מעוכב מן הבעלים בע"כ, ובכל כה"ג הסוכה פסולה מגזה"כ בין אם עבר איסור או הוסיף איסור, ובין אם ליכא איסור במה שעשה כלל.
וכעי"ז משמע גם מהמאירי לקמן בדף כ"ט שהק' כקו' תוס' כאן במה דאין לפסול משום מצוה הבאה בעבירה והביא לישב בשם י"מ, דסוכה גזולה דפסולה מיירי כשלוקח מן הגזלן, וכפשוטו מיירי אפי' אם ליכא איסור כלל, ומ"מ שם גזול עלי'. שוב פי' המאירי באו"א דשאני סוכה שאין מצוה הבאה בעבירה כיון שאינו משתמש בהסוכה אלא יושב בצלו והסוכה מקיפו ולא דמי למצה או לולב (ועי' לקמן שבעזה"י נבאר כוונתו) ומבואר דס"ל דהא דסוכה גזולה פסולה הוא אף באופן דאין שייך מצוה הבאה בעבירה, ולדעת הי"מ שם אפי' בדליכא איסור כלל, והא דלא פי' המאירי כדבריהם הוא רק מהוכחה דלקמן ולא מן הסברא, ומשמע דאף המאירי מודה דאפי' במקום דליכא איסור יש לפסול כשהוא "גזול" כשהוא מעוכב מן הבעלים בע"כ.
ולפי הנ"ל צ"ל דכיון דקרקע אינה נגזלת אין הסוכה גזולה וכמו שפי' תוס' שם שקרקע אינה נגזלת משום שהקרקע בחזקת בעלים עומדת, ואפי' שם גזול אין בו.

ובאו"א פי' השפ"א, וכן מטו בשם הבית הלוי, דאף דשאולה כשרה, מ"מ היינו משום דהסוכה "שלך" הוא כיון שהוא של הבעלים, ול"צ שיהא של הגזלן אלא שיהא של איזה אדם פרטי, ואילו בגזולה כיון דאין שייהס יכולים להקדישו, זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו, לא קרי' בי "שלך".[29] (ובזה פי' השפ"א שיטת הסוברים דשותפות בסוכה פסולה, ועי' שם.) ואולי יש לפרש שכ"ה כוונת הרי"ד והמאירי אבל לפי פשוטו ל"מ הכי.

היוצא, שיש לפרש הגדר של סוכה גזולה לפסול בה' אופנים. א' דתלוי במצוה הבאה בעבירה,

---

הדפנות מחוברים היטיב וכמחובר דמי, ועדיין יש להק' מן הסכך שא"א להדקו יפה, ואכ"מ.

[29] וכמו"כ יש מפרשים באיסור ב"י וב"י ו"שלך" אי אתה רואה, ועי' במש"כ בפסחים דף ה' ע"ב.

וגדר מצוה הבאה בעבירה תלוי בדבר הפוסל בגוף הדבר. ב' דתלוי בגדרי מצוה הבאה בעבירה, ושאני במקום שאין המצוה גורם יציאה מרשותו. ג' כל מקום שיש איסור בלקיחתו הסוכה פסולה. ד' סוכה שהוא "גזולה" פסולה אף לולי טעמא דאיסור, ומגזה"כ. ה' צריך שיהא הסוכה "שלך" ואף בשאולה ה"ה שלך של הבעלים וסגי בהכי.

וע' לקמן בדף כ"ז ע"ב במש"כ בדעת תוס' והריב"ש והרשב"ש בהג"ל ומבואר מדבריהם שם דאף למסקנת הגמ' צריך שיהא "שלך" אף דשאולה כשרה, ועי' שם במש"כ.

ובדעת תוס' בזה עי' לקמן בסמוך.

עוד הערות בענין הנ"ל

ל"ד) ועי' בערוך לנר בדף כ"ז שמסתפק בסוכה של הפקר אם יצא בו. וכנר' שיש לתלות בטעמים דלעיל, דאם סוכה גזולה הוא רק במקום שיש איסור, או במקום שיש מצוה הבאה בעבירה, א"כ סוכה של הפקר כשרה, וכן אם יש גזה"כ לפסול ב"גזול" הרי אין סוכה זו גזולה, אבל אם צריך שיהא "שלך" של שום אדם, הסוכה פסולה.

ע"ע במג"א סי' תרל"ז ג', ובמחצה"ש שם שמדייק מדבריו דאם א' גזל סוכה שע"ג עגלה, הסוכה פסולה גם לאחרים ולא רק להגזלן. ועי' בביה"ל שם בד"ה לא יצא, שמפקפק בדבריו, שהרי האחרים אינם מתכוונים לגזול, ול"ל שיהא שלך שהרי שאולה כשרה, וא"כ רק בגזולה אסור, ומסתברא שהבעלים אינו מקפיד במי שיושב בו כלל דניחא לי' למעבד איניש מצוה בממוני'.

ויש לפרש דס"ל להמג"א כמבואר בתוס' רי"ד דכל שיש בו שם גזול פסולה, או"ד יל"פ כמו שפי' השפ"א והביה"ל, ולכן במקום שאינו "שלך" אצל אוש אדם, פסול לכו"ע.

ולשיטת הריטב"א דילפי' דמצוה הבאה בעבירה יש להסתפק, דיעוי' ברעק"א תשו' חדשות או"ח י"ג שמוכיח מקו' תוס' אצלינו דאמרי' מצוה הבאה בעבירה גם לפסול אצל אחרים שאינם העושים של העבירה, דאל"כ הו"ל לתוס' לישב דנפ"מ דסוכה גזולה לאחרים. (וכן הק' המל"ה, ומוכיח מרש"י לקמן בדף ל' ע"ב דלאחרים לא אמרי' מצה"ב. וע"ע בשו"מ א' א' קמ"ג.) ואם נאמר כהנחת רעק"א א"כ ה"ל יש לפסול הסוכה גם לאחרים. אבל אם לא אמרי' מצה"ב באחרים אלא להעושה העבירה בלבד, א"כ אין לפסול לאחרים.

(ע"ע במה שהק' הכפות תמרים לקמן בדף ל"א במה דהתוקף חבירו וכו' אינה סוכה גזולה דקרקע אינה נגזלת, והרי מ"מ שואל שלא מדעת הוא ושואל שלא מדעת גזלן הוא. ועי' בערוך לנר שהק' עליו, שהרי אע"פ דגזלן הוא, מ"מ קרקע אינה נגזלת, ומ"ש אם הוא גזלן ומאי אולמי' דשואל שלא מדעת כיון שמ"מ אינה אלא קרקע. ול"ע.)

בדעת תוס' בהנ"ל

ל"ה) תוס' ד"ה ההוא מיבעי לי'. יש להק' במה שאין לפרש דנפ"מ לענין סוכה של הפקר, וכן הק' בס' "יהודה יעלה". וכנר' לפי פשוטו שמשמע מתוס' דהסוכה של הפקר

כשרה, ושלא כמבואר מפי' השפ"א והביה"ל מובא לעיל.[30]

ומאידך, ממש"כ תוס' לייש"ב דמצוה הבאה בעבירה מדרבנן, לכאו' מבואר להדיא שלא כמו שפי' הריטב"א דדרשי' דמצוה הבאה בעבירה פסולה. אבל עדיין יל"פ דילפי' מדאו' דבסוכה מצה"ב מדאו', ולא ילפי' מיני' לכה"מ מדאו', אבל מדרבנן בכל מקום אמרי' מצה"ב. (אבל אי"ז שיטת הריטב"א שמבואר מדבריו דילפי' מסוכה לעלמא, ואפי' למצוה שאינה לרצות וכמו במצה גזולה, ומצה של טבל, וכמבואר בירושלמי לאסור, ואילו לתוס' אם נאמר דדרשי' שמצה"ב בסוכה פסולה, נ"ל דלא ילפי' מיני' לעלמא.)

סיכום של התירוצים לקו' תוס'

ל"ו) שם. בייש"ב קו' תוס' נאמרו כמה תירוצים.

א' לתוס' וכמה ראשונים אין מצה"ב אלא מדרבנן בלבד, ולכן אצטריך קרא מדאו'. (ועי' בתוס' דף ל' ע"א שכפשוטו משמע דס"ל דמצה"ב מדאו' שהק' שם במה שצריך קרא למצה של טבל, ולא תי' דמצה"ב מדרבנן, ועי' במהרש"א שם, וע' בס' פורת יוסף מובא בילקו"מ אצלינו במש"כ לייש"ב. ולדבריו אף תוס' אצלינו מודה דפעמים דמצה"ב מדאו'.)

ב' הריטב"א בשם תוס' תי' דלא אמרי' מצה"ב אלא במצות שהם לרצות וכמו לולב או קרבן, והק' הריטב"א מהירושלמי דמצה גזולה פסולה. ואולי יל"פ דהבבלי חולק ע"ז.

ג' עוד תי' הריטב"א והרא"ה דצריך קרא דהכא אליבא דשמואל דלא פסלי' משום מצוה הבאה בעבירה. וכנר' דהוא רק לשיטתו דס"ל דהגמ' כאן הק' לפי שמואל דפוסל בסיסין, אבל לדעת רש"י כאן ותוס' במנחות שקו' הגמ' לעיל הוא מרב, אין לפרש שהדרשה אינה אלא לפי שמואל.

ולכאו' הריטב"א גם כן אזיל לשיטתו דלא ס"ל כתוס' לקמן שפי' דאפי' לשמואל חייש' למצוה הבאה בעבירה בדאו'.

ד' עוד פי' הריטב"א דלולי הדרשה דשלך, הו"א דלא אמרי' מצה"ב פסולה אלא בדבר שבא לרצות, אבל מכאן שמעי' דאף בדבר שאינו בא לרצות אמרי' מצוה הבאה בעבירה פסולה.[31]

ה' המאירי לקמן בדף ל' פי' בשם י"מ דהא דאצטריך קרא הוא כשא' לוקח מן הגזלן. ומבואר דאפי' במקום שאין איסור מ"מ סוכה גזולה פסולה, וכשלא כפי' הריטב"א אצלינו. וע' בתשו' רעק"א חדשות י"ג שהוכיח ממה שלא פי' תוס' כהי"מ דס"ל דמצה"ב שייך גם לאחריס שאינם עושים העבירה, ועי' בתשו' שו"מ א' א' קמ"ג שחולק עליו וע"ע בס' המכתם שם שכ' להוכיח שלא אמרי' מצה"ב אלא להעובר בלבד מהני אוונכרי לקמן בדף ל', וכמו"כ הוכיח המל"ה כאן ע"פ רש"י שם. וע"ע בביאור הגר"א סי' תרמ"ט לענין לולב

[30] ויש מקום לדחות לפום ריהטא דלא ניח"ל לתוס' לפרש כן דהרי הגמ' ממעט "סוכה גזולה" מקרא ולא סוכה של הפקר, ומבואר דצריך קרא גם לסוכה גזולה. אבל בסמוך פי' תוס' להדיא דהוה ניח"ל לפרש שהנפ"מ לענין סוכה שאולה, אף דלשון הגמ' הוא למעט סוכה גזולה, ורק דא"א לפרש כן כיון שהסוכה השאולה כשרה. ודוק.

[31] ומיני' ילפי' לעלמא ולכן גם במצה אמרי' מצה"ב אינו יוצא. וא"כ יש להק' בקו' הגמ' כאן שבציצית נמי בעי' קרא לגזולה, והרי לגזולה יש ללמוד מסוכה, וצ"ל דמ"מ צריך קרא לשאולה, ולשון הגמ' ל"ד, וצ"ע.

הגזול של אחריס, ובמש"כ המג"א בסי' תרל"ז ו' ובביה"ל שם. אולם במאירי שם דחה פי' זה משום שלא משמע הכי לקמן בדף ל"א, ואולי כן יל"פ גם במה שלא פי' תוס' כן, וצ"ע.

ו' עוד תי' המאירי שם וז"ל "שהסוכה אינו יושב בגופה ובקרקע עולם הוא יושב אלא שהסוכה מקיפתו וכו', אבל לולב בגופו הוא יושב וראוי לגלגל עליו דין מצוה הבאה בעבירה וכעין מה שאמרו בתלמוד המערב מה בין לולב לשופר לולב בגופו הוא יושב שופר בקולו הוא יושב ואין בקול משום גזל".

והגר' בכוונתו דבכל מצוות שצריכים איזה חפץ, צורת המצוה הוא להתייחס להחפץ באיזה אופן וכגון בנטילת לולב שמצוותו להתיחס להלולב בנטילתו ע"י האדם וכן במצה ע"י אכילתו. ובשופר ההתייחסות הוא לקול השופר ולא להשופר עצמו. והיינו שיהא הקול נשמע או נתקע על ידי האדם וה"ה ייחוסו להקול הצריך כדי לקיים המצוה. אבל בסוכה אין המצוה להתיחס להסוכה ושיהא הסוכה מקיפתו או שיהא הוא בתוך הסוכה או מוגדר בו, שאין המצוה אלא ישיבת סוכה, והיינו שהמעשה מצוה הוא לישב בו ושיעשה מעשה ישיבה והמקום של המעשה הוא בתוך הסוכה. אבל אין הסוכה אלא המקום שצריך לעשות המעשה ישיבה, ואין צורת המצוה להתיחס אל הסוכה ולהיות "בתוכו".[32] ובמעשה מצוה בלבד לא אמרי' מצה"ב.

ז' הרמב"ן בפסחים דף ל"ה מצדד לומר דלולי הפסוק הו"א דאף דבעלמא אמרי' מצה"ב פסולה, הכא שאני שיש לדרוש מ"כל האזרח בישראל" להכשיר גם גזולה, כיון שצ"ל ש"לך" ל"ד, קמ"ל. (ושוב פי' כתוס' דמצה"ב מדרבנן ולא מדאו'.)[33]

ח' השאג"א בסי' ל"ט תי' דנפ"מ לסוכה הגזולה מן הנכרי, שאין בו איסור גזלה, אבל מ"מ גזולה מיהא הוי. ומבואר מדברי השאג"א דאף במקום שאין איסור כלל ה"ה סוכה גזולה לפסול, ושלא כמו שפי' הריטב"א ותוס' בגיטין נ"ה דאין לפסול אלא במקום שיש איסור. ועי' לעיל במש"כ באות ל"ג.

ט' עי' בחי' הגרש"ר שחי' בשם הגרב"ד שיש נפ"מ לענין "תעשה ולא מן העשוי" וכגון במי שקנה סוכה אחר שגזלה, ואם מטעם מצוה הבאה בעבירה אין פסול של תעשה ולא מן העשוי, וכמו"כ מטו בשם הגרש"ז זצ"ל, ועי' במש"כ בחי' הגרש"ר שם לדחות תירוצו.

י' ע"ע שם שהביא לייאש בשם הגר"ח שיש נפ"מ כשיש ב' טפחים של סכך גזולה וב' שאינה גזולה, ועי' שם במה שכ' הגרש"ר לדחות ע"פ יסודו של הגרש"ש.

בדברי המנח"ח בסי' שב"ה י'

ל"ז) עוד תי' המנח"ח בסי' שב"ה י' באו"א ותו"ד דאף דאמרי' מצוה הבאה בעבירה ואינו יושב יל"ח מ"מ בשאר ימות החג אינה כמי שאוכל חוץ מסוכה אלא שאף שאכל בסוכה לא קיים המצוה אבל איסור של אכילה חוץ לסוכה ליכא. אבל אם סוכה גזולה פסולה הרי הוא כאילו אוכל חוץ מסוכה ואסור לאכול חוץ לסוכה גם בשאר ימות החג.

---

[32] ואולי באו"א יל"פ דאף אם המצוה הוא שיהא איזה יחס להסוכה, מ"מ אין היחס חזק כ"כ כמו היחס של המצה הנאכל להאוכל, או הלולב הניטלת להנוטלו, ולכן אין שייך מצה"ב.

[33] ע"ע במש"כ הכפות תמרים ליישב קו' המהרש"א לקמן דף ל' ע"א מעין זה, ועי' במש"כ רעק"א שם בהג' לס' כפות תמרים.

ועי' שם היטיב בלשונו, ומה שנר' בכוונתו הוא דס"ל שבכל מצוות עשה שמחוייב לעשות יש בו ב' עניינים, חדא לעשות רצון ה' ולקיים מצוותו, ועוד שלא לעשות כנגד רצונו. ואין הדברים תלויים אהדדי בכל מקום, ופעמים שייך שלא לקיים רצון ה' וגם שלא לעבור ולעשות כנגד רצונו. אולם במצוות החיוביות בכל מקום וכגון מצה ולולב שא"א בשום אופן לפטור עצמן מחיובו (כגון שיכול לפטור עצמו מן הלילית אם אינו לובש בגד של ד' כנפות), הרי מיני' מבואר שהקב"ה מחייב האדם בתרתי, חדא במה שאינו יכול לעשות כנגד רצון ה' ועוד במה שצריך לעשות כרצון ה' ולקיים המצוה, ואם לא קיימו ועושה רצונו יש איסור והעברת רצונו נמי. אבל במצוות שיכול שלא לעשותם כלל ואין החיוב אלא באופן שהביא עליו החיוב, וכגון במטיל בגד של ד' כנפות או שאכל פת בסוכות אחר לילה הראשונה, שלא צריך לאכול פת כלל, אז אמרי' שממה שיש אופן שלא לקיים המצוה ורצון ה', אפי' במקום שהוא מביא עצמו לידי החיוב, וכגון שיש לו בגד של ד' כנפות או שהוא אוכל פת, מ"מ אין חיוב עליו לעשות רצונו ולקיים המצוה, ורק שיש חיוב שלא לעשות כנגד רצונו, והיינו בלבישת בגד בלא לילית, או באכילה חוץ מן הסוכה. אבל כל זמן שהוא אוכל בסוכה, אף אם לא קיים רצונו בזה, מ"מ לא ביטל רצונו ג"כ ואין איסור בדבר. ומה שיש איסור בעשיי' כנגד רצונו באכילה שלא בסוכה, אינו נובע מן החיוב לאכול בסוכה אלא הוא כענין נפרד בפנ"ע.

(והנה, ראיתי מי שמדמה חידושו של המנח"ח למש"כ הפנ"י לקמן בדף כ"ה ע"א דבאכילה חוץ מן הסוכה יש איסור עשה בקום ועשה, ולא בשב ואל תעשה ורעק"א שם חולק עליו.

אולם נר' שיל"פ דאין העניינים תלויים ממש, שהרי אף להמנ"ח יל"פ דהאיסור באכילה חוץ מן הסוכה הוא כאיסור בשב ואל תעשה, ומה שעשה כנגד רצון ה' אינו במה שאוכל בקו"ע חוץ מן הסוכה, אלא במה שאינו אוכל בסוכה, כשאכל דבר הצריך לסוכה. וכמו"כ אולי גם להפנ"י האיסור עשה בקו"ע תלוי במה שלא קיים המצוה ורצון ה'. והבן.)[34]

אולם נר' שמבואר מכמה ראשונים שלא כדברי המנח"ח. ראשית כל הרי תוס' אצלינו לא תי' כן וכן שאר הראשונים לא פי' כן. ועוד הרי הריטב"א פי' דגדר של סוכה גזולה תלוי בגדרי מצה"ב והפסול בסוכה גזולה הוא מטעם מצוה הבאה בעבירה, ואם במצה"ב ליכא פסול בסוכה להחשיבו כאכילה חוץ מן הסוכה, הרי כמו"כ אחר דמייתי מקרא ג"כ אין לפסול. ואף שהריטב"א כ' כן לישב קו' תוס' ופי' דהחידוש של הפסוק הוא דאמרי' מצה"ב אף בדבר שאינו לרצות, מ"מ יתכן שאף בקושייתו ידע מן הסברא שהגדר של סוכה גזולה לפסול הוא רק

[34] עוד ראיתי שיש מוכיחים שלא כדעת המנח"ח ממש"כ המרדכי שאין איסור בלבישת בגד ד' כנפות בשבת בלא ציצית כיון שאין ביטול מצוה במה שלא קשר הציצית באופן שאסור לקשור הציצית ולא אמרי' שאסור ללבוש הבגד. ולהמנ"ח הרי הוא עושה כנגד רצון ה' ויש איסור עשה. אולם יתכן שאף המנ"ח יכול להודות לדעת המרדכי בזה ומ"מ ס"ל דאף מה שיש איסור לעבור ולעשות כנגד הציווי בתורה, מ"מ הציווי הוא לקשור ציצית להבגד רק במקום שאין איסור בדבר משום חילול שבת, אבל באופן שיש חילול שבת, בזה לא מיירי קרא שמחייבו לקשור. אבל לפי פשוטו מסתברא דטעמו של המרדכי הוא משום שהביטול מצוה ואיסורו תלוי במה שהי' ביכולתו לקיים רצון ה', ולכן ס"ל שאין לאסור כלל באופן שא"א לקיים. ועדיין צ"ע.

באופן שיש לפסול משום מצוה הבאה בעבירה, ורק שבתירוצו חידש דהו"א דלא אמרי' הכי בדבר שאינו לרצות. וכמו"כ בתוס' גיטין דף נ"ה כ' לדבר פשוט שסוכה גזולה פסולה משום מצה"ב, ולא פי' כן לישב קו' תוס'.

וכן מן הסברא נ"ע מנ"ל לחדש שהדבריס אינם תלויים אהדדי, והרי מאחר שיש איסור במה שאכל חוץ מן הסוכה, מסתברא דטעמו משום שלא קיים המצוה, ובמה שלא קיים המצוה יש ביטול, ואם אין חסרון במה שלא קיים המצוה אף באופן שאכל בסוכות, או שלבש בגד של ד' כנפות, למה יש איסור במה שאכל חוץ מן הסוכה. ומנ"ל שיש גדר אחר בעשי' כנגד רצון ה' אף שאינו צריך לקיים רצונו, והלא לפי פשוטו באופן שיש לו בגד של ד' כנפות או שרצה לאכול, יש חיוב עליו כמו חיוב של מצה או לולב, ואף שאין מוכרח לעשות המצוה בכל אופן מ"מ באופן זה יש הכרח לקיימו ולעשות רצונו.

ועי' בשער"י שער ג' י"ט שהעיר כעי"ז.

ועוד כ' שם לעורר במש"כ המנח"ח דמשום מצה"ב אינו כאכילה חוץ מן הסוכה, שאף בזה יש לדקדק, שהרי הגדר של מצוה הבאה בעבירה הוא רק כשיש שינוי ופסול בגוף הדבר, (ועי' שם מש"כ להוכיח זה מדברי הריטב"א אגליון, ומהירושלמי, ועי' לעיל במש"כ שאין זה מוכרח מדברי הריטב"א לענ"ד, וגם בדברי הירושלמי יש להסתפק) וא"כ אף משום מצה"ב יתכן דהו"ל כאכילה חוץ מן הסוכה כיון שהפסול בא מחמת שינוי בגוף הדבר. אולם יש לדחות שאין הגדרים תלויים אהדדי, ואף שאין פסול אלא כשיש חסרון ושינוי בגוף הדבר, מ"מ לא חשוב עי"ז כאכילה חוץ מן הסוכה, ודוק.

וע"ע בגליוני הש"ס דף כ"ז ובאתוון דאו' סי' י"א ושם משמע דס"ל לדחות דברי המנח"ח מטעם אחר, ומשום שאף בכל ז' ימי החג יש כעין חיוב לישב בסוכה ורק של"י לאכול שם, וע"ע בלשון האבודרהם שכ' דכל שלא ישב בסוכה באופן שיכול לישב שם עובר באיסור, ויש חיוב לישב בסוכה, ועי' במשג"ב מהדו' דרשו במש"כ בשם האחרונים לבאר דבריו. ואכ"מ.

ובענין מי שיושב בסוכה בלא כוונה כל ימי החג, ואם עובר באיסור או ביטול מצוה בין לפי המנח"ח ובין לפי החולקים עליו, עי' בביה"ל סי' ס' שכ' לדבר פשוט דעבר וביטל המצוה, וע' במנח"ש כאן, ובשיעורים סי' ו', וע"ע בקו"ש כתובות סי' ר"ב.

<u>ע"כ בענין סוכה גזולה</u>

<u>דף ט' ע"ב</u>

<u>בענין סוכה תחת האילן</u>

בענין אם מתני' מיירי בסוכה כשרה, ובדין סוכה שיש בו צל"מ בלא סיוע האילן, ואילן שיש בו צל"מ לפי תוס'

א') מתני' העושה סוכתו וכו'. עי' בריטב"א ובר"ן שמדייקים מלשון "העושה סוכתו", וממה שלא כ' "סוכה תחת האילן" דמיירי בסוכה כשרה. והיינו לשיטתם שפי' לקמן בקו' הגמ' דמתני' מיירי בסוכה שיש בו צל"מ מחמתה והסוכה כשרה. אבל לפי' תוס'

דקו' הגמ' לקמן שהסכך פסול של האילן פוסל רק במקום שאין בסוכה אלא חמ"ר בפנ"ע ולריך האילן להשליס לשיעור צל"מ, אז מתני' מיירי בסוכה פסולה.

אבל אף לפי תוס' יל"פ דמתני' מיירי בין בסוכה כשרה ובין בסוכה פסולה, והמשנה כ' "העושה סוכתו" לרבוי' דאף בסוכה כשרה, אם האילן למעלה ממנו צל"מ הסוכה פסולה. ואע"פ שהסוכה ג"כ יש בו צל"מ מ"מ אם האילן צל"מ פסולה. וקו' הגמ' לקמן לפסול הוא רק באופן שאין בסוכה צל"מ בפנ"ע.

אולם כנר' שלפי פי' תוס' נחלקו הראשונים אם הסוכה וגם האילן צל"מ, אם פסולה או לא. דעת הר"פ לקמן בסוף דף י' ע"א דבכה"ג פסולה וכנ"ל, וכן מבואר מדברי תוס' אצלינו שהק' במה שאין לאוקמי מתני' כשיש בסוכה צל"מ ומבואר דאם בסוכה יש צל"מ מובן מש"כ רבא לחלק בין אם יש באילן צל"מ או לא, והיינו משום דאם יש באילן צל"מ הסוכה פסולה גם אם יש בסוכה צל"מ וכנ"ל. אבל הריטב"א שם בשם תוס' פי' דבכה"ג כשרה, וכ"כ הק"ג בדעת הרא"ש אצלינו ומדייק כן ממה שלא הק' כתוס' וכנ"ל[1]. ולפי דבריהם נמצא דמתני' אינו בסוכה כשרה כלל אלא בסוכה שחמ"ר בלבד, ואינו כשר בפנ"ע והק"ל במה שמתני' נקט לשון "העושה סוכתו" ולא "סוכה". ול"ע.

בביאור הפסול של סוכה תחת האילן ותחת הבית במתני'- פי' א' משום "ב' סככות"

ב') מתני' העושה סוכתו תחת האילן וכו'. עי' בגמ' דמבואר דמיירי בחבטן ויש באילן בפנ"ע כשיעור של צל"מ. ויש לעי' אם מיירי גם באופן שלא חבטן, אלא דבכה"ג אפי' אם חמתה מרובה פסולה ומה שאמר רבא דמיירי בצל"מ הוא משום דמתני' מיירי גם בחבטן או"ד מתני' מיירי רק בחבטן בלבד[2].

ובכל אופן לריך לברר טעמא לפסול בסוכה תחת האילן. וכפשוטו מריהטת מתני' משמע דהוא מהאי טעמא דמפסלי' סוכה תחת הסוכה, וכמו דילפי' מקרא לקמן בברייתא, ד"בסוכות תשבו" משמע ולא סוכה תחת הסוכה ולא תחת האילן ולא תחת הבית. וכולן חד דרשה וחד טעמא נינהו. והיינו דכמו שבסוכה תחת הסוכה פסולה משום שיש ב' סככות, כמו"כ בסוכה תחת האילן ותחת הבית,

[1] אכן לאחר העיון נר' שאין להוכיח מהריטב"א לקמן, ומ"מ כ"ה שיטת הק"נ בדעת הרא"ש.

[2] ונר' יותר כצד א' הנ"ל דבסוכה תחת הבית ק' לומר דחבטן, ואולי כל מה שאמר רבא הוא רק משום דס"ל דמתני' מיירי גם בחבטן עכ"פ באילן, ולכן פי' דמיירי רק בצל"מ, ודוק.

שו"מ שהפמ"ג מצדד שבבית ל"צ חבטן ובבית אין להק' דמצטרף סכך פסול שאין הפסול בבית אלא משום תעשה ולא מן העשוי, ואין להק' דמצטרף סכך פסול וכו' אלא בפסול דמחובר בלבד, ולפי"ז בבית ודאי מיירי בלא חבטן. (וכ"כ הפמ"ג להדיא בסי' תרכ"ו אש"א סוף ס"א.)

והנה, יש להק' בדברי רבא דק' דיוקא דרישא אדיוקא דסיפא, וכמו שהק' הגמ' ריש פרקין אמתני' דהתם, ועי' בחכמת שלמה (בחי' על המס' מובא בס' סוכת דוד) שעמד בזה. אולם לפי תוס' יש לפרש דיש לקיים הדיוק דבחמצה על מחצה באילן, תלוי בסכך הסוכה, ואם בסוכה יש צל"מ, אז באילן של מחצה על מחצה הסוכה כשרה, אבל אם הסוכה חמ"ר או מחצה על מחצה אז באילן של מחצה על מחצה פסולה. והיינו רק אם נאמר דמתני' מיירי בין בסוכה שצל"מ ובין בסוכה דחמ"ר. אבל אם בסוכה דחמ"ר בלבד מיירי, א"א לפרש כן. וכמו"כ יש להק' לדעת הר"ן והריטב"א דמתני' מיירי בצל"מ בלבד.

הטעם לפסול משום שיש ב' סככות. וכ"פ הר"פ בסוף דף י' ע"א בשם "י"מ". וכ"ה בס' העיטור בשם י"מ. (וכפשוטו לפי"ז ה"ה גזה"כ בכל שיש ב' סככות דהסוכה פסולה.)
ולפי"ז אין טעם אחר לפסול הסוכה משום שאין על מן הסכך אלא מן האילן הפסול לסכך או מטעם אחר, וכל טעמא לפסול הוא רק משום שיש ב' סככות. ואע"פ דמתני' מיירי בחבטן, וב' הסככות מעוברין אהדדי, מ"מ באופן דליכא ביטול של הסכך פסול, הו"ל ב' סככות דא' מן הסככות פסול וא' כשרה ועי"ז הו"ל ב' סככות והסוכה פסולה.
ועי' במה שהק' שם בר"פ וכמו"כ בס' העיטור לפי' זה דלקמן מבואר דסוכה תחת הסוכה פסולה רק כשיש שיעור של ד' או י' בין סכך לכך, אבל בפחות מזה חדא סככה מקרי, אבל בסוכה תחת האילן לא מצאנו שיהא חילוק בדבר ואף בחבטן שהוא תוך ד' ה"ה פסול וכנ"ל, וק' אם ב' סככות הוא רק כשיש שיעור של ד' או י' מ"ש בסוכה תחת האילן דלא אמרי' הכי.
ולפי פשוטו יש לישב דשאני סוכה תחת הסוכה שבלא הבדל בין הסככות אין אלא סכך א', אבל בסוכה תחת האילן הרי ע"י מה שהאילן פסול הו"ל כסכך בפנ"ע אף כשחבטן והם מעורבים כל זמן שאינו בטל, ולכן בכל אופן יש פסול של ב' סככות. (שו"מ שכ"פ המאירי תו"ד לישב הקו' הנ"ל.)
ע"ע בפנ"י שתי' כעי"ז ובקצת סגנון אחר, וג"ע במה שלא פי' כהנ"ל, וע"ע במש"כ בקה"י סי' ח' סוף אות א'. שו"מ שהב"מ בסי' תרכ"ו א' הק' כן, ופי' דיש לחלק דסוכה תחת הסוכה שאני כיון שאין הסכך אלא ערמי, ולא תשיבי כסכך אא"כ הסוכה כשרה, דעי"ז כשרותו של הסוכה הו"ל כסכך, וממילא צריך שיעור י', אבל בסוכה תחת האילן אם הבית, הו"ל ב' סככות בלא"ה ולכן ל"צ שיעור י' ביניהם ובלא"ה ב' סככות מקרי.

והנה, לפי' הנ"ל מבואר שאין פסול בסוכה תחת האילן מחמת שהאילן על גבי הסכך ומפסלי' לי' להסכך כיון שהצל מן האילן הפסול, ולא מן הסכך הכשר תחתיו, דלא אזלי' בתר מה שמיצל בפועל, וכיון שיכולה הסוכה לעשות צל, אף אם יש צל מחמת מה שלמעלה ממנו ע"י האילן אין בכך כלום, ואין טעם לפסול אלא משום ב' סככות. וכמו"כ משמע ג"כ מהגמ' לעיל בריש פרקין דאמרי' "דל עשתרות קרניס" ול"צ שיהא צל ע"י הסכך אלא שיהא בכחו של הסכך לעשות צל. ומ"מ פסול כאן משום ב' סככות וכנ"ל.

פי' ב' בהפסול דסוכה תחת האילן משום שאין הצל מן הסכך הכשר

ג) אבל לפי"ז יש להק' לשיטת הריב"א ורוב ראשונים שפי' בקו' הגמ' לקמן "הא קמצטרף סכך פסול" וכו' דמיירי גם בסוכה שצל"מ, ומ"מ אם יש סכך פסול על גביו הרי הצל בא מן הפסול ואם לא יאחר כשיעור של צל"מ מן הסכך כשר בלבד הסוכה פסולה, הרי ס"ל להני ראשונים שיש פסול במה שיש סכך פסול ע"ג סכך כשר כיון שאין הסכך כשר גורם הצל, אלא הסכך פסול. וא"כ לכאו' ל"צ לדרשה של "ב' סככות" שהוא טעמא לפסול בסוכה תחת הסוכה דבלא"ה פסולה כאן משום שהצל אינו מסכך כשר כשיעור צל"מ.
ועי' לקמן במש"כ המהרש"א בדף י' תו"ד ומבואר שמתו"כ רצה אחיו של המהרש"א

לדחות פי' של הריב"ח ורוב ראשונים, דלדעתם ל"ל דרשה לפסול בסוכה תחת האילן משום ב' סככות כלל. וכמו"כ כ' העיטור תו"ד לדחות פי' הנ"ל מה"ט.

וכ' המהרש"א שם דיל"פ לדעת הריב"ח דאה"נ בסוכה תחת האילן ותחת הבית יש לפסול גם לולי טעמא דסוכה תחת הסוכה, אלא הם פסולים כקו' הגמ' דאין הצל מן הסכך הכשר אלא מסכך פסול, ומה שמובא בברייתא לקמן סוכה תחת האילן והבית, ומשמע דאף באילן ובית פסולה מקרא דבסוכת, אגב גררא דסוכה תחת הסוכה נקטי'.[3]

הרי שפי' המהרש"א דטעמא לפסול בסוכה תחת האילן הוא משום שאין הצל מן הסכך הכשר אלא מסכך הפסול, ולריך שיהא הצל מן הסכך כשר. והפסול במתני' בסוכה תחת הסוכה אינו מן הטעם לפסול בסוכה תחת האילן. אבל דלמא גם בסוכה תחת האילן יש לפסול גם מטעמא דסוכה תחת הסוכה.

וכעי"ז מבואר מכמה ראשונים אצלינו שהפסול בסוכה תחת האילן הוא משום שאין הצל מסוכה כשרה, עי' בלשון הרא"ה "דאילן מיצל עלי' ומבטל לי" וכן בר"ח מן ההר כעי"ז, וע"ע בלשון הר"ן דפסולה משום שכל הצל מחמת האילן ולא מחמת הסכך הכשר. וכמו"כ כ' הס' העיטור שלא כדעת הי"מ, אלא טעמא לפסול משום "שאינו יושב בצל סוכה". (וכן יל"פ לדעת הריב"ח וכו' שפי' קו' הגמ' דמצטרף וכו' דמיירי אף כשיש סכך כשר כשיעור צל"מ מחמתה וכנ"ל. וע"ע בלשון הר"י מלוניל ובראבי"ה ובראב"ש בשם הריב"ח.)

בביאור המקור לפסול משום שאין הצל מן הסכך הכשר

ד') אולם אפי' אם נאמר כן, עדיין יש להסתפק במקור הפסול בסוכה תחת האילן ומנ"ל דצריך שיהא הצל מן הסכך הכשר, ועי' בפנ"י דנקט בדעת המהרש"א בזה שהוא "מן הסברא" ול"ל קרא ד"בסוכות תשבו" כלל, אלא הקרא לפסול סוכה תחת הסוכה, ואילו סוכה תחת האילן פסול מן הסברא מאחר שצריך לישב בסוכה, ואם יש צל האילן על גביו הרי אינו יושב בסוכה אלא בצל האילן. והיינו דמלבד הדרשה דילפי' לקמן לפסול סוכה תחת סוכה, (וגם סוכה תחת האילן פסול מה"ט) יש גם סברא לפסול מטעם אחר, ומשום שאין הסכך הכשר גורם הצל.

וכנר' שכן מבואר גם מדברי הריטב"א שפי' בקו' הגמ' "והא קמצטרף סכך פסול" וכו' דהיינו דאפי' אם אין לפסול בחמ"ר מחמת הפסול של "סוכה תחת האילן" הנלמד מדרשה, מ"מ יש לפסול מטעם אחר, ומשום שאין הצל מן הסכך כשר כיון שיש אילן על גביו. הרי דפי' הריטב"א שיש ב' טעמים לפסול בסוכה תחת האילן, חדא משום הפסול של סוכה תחת הסוכה וכמו דילפי' מקראי לקמן,

[3] כפשוטו משמע מדברי המהרש"א דל"צ קרא להני כלל, וכן פי' הפנ"י בדעת המהרש"א, אבל אין זה מוכרח בכוונתו, דדלמא המהרש"א מודה דצריך קרא, אלא שיש דרשה אחרת ולא דרשי' מ"בסכת" חסר דמשמע רק חד, אלא דבלא"ה משמע דלא יהא הישיבה אלא תחת סוכתו ולא תחת הבית.

ועוד טעמא לפסול משום שאין הגל מן הסכך, ולכאו' נ"ל שהוא מן הסברא וכנ"ל.[4] [5]

אולם נר' שיש לפרש באו"א, וכ"מ מדברי הר"ן, דהכל מדרשה ואין סברא לפסול, אלא דילפי' מקרא דבסוכת תשבו לפסול סוכה תחת סוכה וגם סוכה תחת האילן, דחז"ל פירשו בטעמא לפסול בסוכה תחת האילן משום שאין הגל מן הסכך אלא מן האילן, וכמו"כ בסוכה תחת הסוכה פסולה מה"ט גופא, ואין הפסול משום "בי' סככות" ומגזה"כ, אלא דבסוכה תחת הסוכה, כל א' מן הסככות ל"ל לי', שאפי' אם ינטלו מ"מ יש גל, ובכה"ג אין הסוכה כשרה שצריך שיהא הגל מחמת הסכך ואם יש גל מחמת דבר אחר ואפי' בלא הסכך יהי' גל, אין הסכך כשרה לסוכה. והכל דרשה א', ואין ב' טעמים לפסול בסוכה תחת האילן, אלא הכל א', דאין הפסול של סוכה תחת הסוכה משום "בי' סככות" אלא משום שאין צריך כל א' מן הסככות כדי לעשות גל, ובכה"ג אין הסכך צריך לי', ופסולה. וכמו"כ בסוכה תחת האילן.

ולפי"ז מה שהק' הגמ' דאף בחמ"ר הא קמלטרף סכך פסול וכו', אין כוונת הגמ' להק' כמו שפי' הריטב"א שמלבד הפסול של "סוכה תחת האילן" יש לפסול מטעם אחר, אלא שמטעם אותו פסול של סוכה תחת האילן וסוכה תחת סוכה יש לפסול גם אם אין באילן אלא חמ"ר, שאין טעם הפסול בסוכה תחת הסוכה ותחת האילן משום "בי' סככות" מגזה"כ שלא יהא אלא חד סכך, דא"כ אין לפסול באילן כשיש חמ"ר, אלא משום שע"י האילן נמצא שאין הגל מחמת הסכך הכשר תחתיו, ואף באילן שיש בו חמ"ר ג"כ יש לפסול מה"ט.

וכנר' שכן מבואר גם מהר"פ לקמן בסוף דף י' ע"א שפי' (קודם שהביא דעת הי"מ שהבאנו לעיל באות ב') דכולהו ילפי' מחד דרשה וסוכה תחת סוכה וכן סוכה תחת האילן פסול משום שצריך שיהא הגל מן הסכך ולא מן הסכך ודבר אחר. ואם יש גל מדבר אחר, הרי ל"ל גגל הסכך ופסול.

ולפי"ז מבואר דל"ק להר"פ במה שבסוכה תחת הסוכה צריך שיעור של י' או ד' בינתיים, ואילו באילן בכל אופן פסולה, ולא ק' לי' אלא להי"מ שפי' דטעמא לפסול בשניהם משום ב' סככות, ואע"פ שממ"נ דרשה א' לכולם, מ"מ אם הדרשה הוא לפסול בכל אופן שהגל ע"י דבר אחר עם הסכך, ול"ל הסכך לגל, א"כ ודאי יש לחלק בין סוכה תחת הסוכה ותחת האילן וכמו שפרשנו בבסוכה תחת הסוכה כשהם מעורבים ודאי הוי חד סככה והגל מן הסכך, וא"א לומר שאין הגל מחמת סכך א' אלא מהסכך שמעורב עמו אלא הכל א', אבל סוכה תחת האילן אפי' אם הם מעורבים מ"מ צריך שלא יהא גל אם ינטלו הסכך הכשר וכשיש אילן

[4] ואין לפרש ששניהם מקרא, וא' מלשון "סכת" דמשמע חד, וא' מלשון "בסוכות תשבו", שהרי הריטב"א כ' דאפי' לולי הפסול של "סוכה תחת האילן" מ"מ יש לפסול משום שאין הצל מן הסכך הכשר, ולא כ' לולי הפסול של "סוכה תחת הסוכה" ודוק.

[5] (ובדעת רש"י בזה יש להסתפק, דיעוי' בלשונו בד"ה כאילו, שכ' דפסול בסוכה תחת האילן "כדתניא בברייתא בגמ'" ומשמע דילפי' מקראי, ובלא קרא אין לפסול, ובד"ה התחתונה פסולה, פי' רש"י דבסוכה תחת סוכה פסול משום ב' סככין, ומשמע דאילו בסוכה תחת האילן אינו מה"ט. ומשמע דבכלל דרשת "בסוכות תשבו" יש ב' דרשות נפרדות, חדא לפסול סוכה תחת האילן ומשום שאינו בכלל "בסוכות תשבו" ואפי' לולי הדיוק ד"בסכת" חסר, ואילו בסוכה תחת הסוכה פסול רק משום דכתיב "בסכת", אבל מן הסברא אין לפסול כלל. ועי' לקמן במש"כ בדעת רש"י באות ח' בעזה"י.)

המעורב בו יש על אף בלא הסכך. וכל קו' הר"פ הוא רק אם נאמר שיש גזה"כ של ב' סככות ואם שיעור של ב' סככות הוא בשיעור של ד' או י' טפחים, ק' מ"ש בחילן דחשוב ב' סככות אף בלא"ה ולא ניח"ל להר"פ לחלק בין אם יש עירוב של דבריס כשריס ופסולים. (אולם עי' במאירי שתו"ד פי' כן, וכמו שפרשנו לעיל.)

שו"מ שכ"כ הב"מ בסי' תרכ"ו א' ד"ה וי"א. אולם כאמור, גר' שא"א לפרש כן להריטב"א וכמו שכתבנו. וא"כ נמצא שנחלקו הראשונים בטעמא לפסול בסוכה תחת החילן במתני'. והריטב"א יש ב' טעמים לפסול, חדא מדרשה וחדא מסברא. ולי"מ בר"פ ובס' העיטור, פסול רק מדרשה ומגזה"כ שצריך סכך א' ולא ב' סככות. ולהר"פ ולהר"ן פסול מדרשה דסוכה תחת הסוכה, אבל לא משום שיש ב' סככות, אלא משום שאין הכל מחמת הסכך הכשר דבלא סכך כשר ג"כ יש כל.

עוד יש לציין שכמה אחרונים מאריכים בביאור דרשת הגמ' בסוכה תחת החילן והבית, ועי' בטור שמשמע שכולן מדרשה דחסר ו', וכ"פ הט"ז בס"ק א' כלשון הטור והיינו דסוכה תחת החילן והבית פסולים משום שצריך שיהא הסכך "תחת השמים" וכלשון הטור[6], ועי' במג"א שפי' באו"א דפסול בבית משום שהוא דירה של כל השנה, ובחילן משום שהוא מחובר, ומשמע שאין הפסול מן הדרשה, או עכ"פ של"ל לדרשת סוכה תחת הסוכה לפסול, אולם עי' בלבושי שרד דדחה בכוונת המג"א כדעת הט"ז, וע"ע בלשון המשנ"ב ריש סי' תרכ"ו. ועי' בבגדי ישע ריש סי' תרכ"ו שכ' לדבר פשוט דהפסול של תחת החילן והבית אינו מדרשה כלל אלא מסברא, והבריתא אגב אורחי' נקט להו. וע"ע בפנ"י לקמן בתוס' ד"ה בסכת שכ' שיש ג' דרשות מג' פעמים דכתיב "בסכת" וכן נקט הפמ"ג שם משמו, ועי' בערוך לנר בד"ה ת"ר במש"כ לפרש הדרשה בב' אופנים שונים, וע"ע בשפ"א.

במה דלא דמי לעשתרות קרנים להנ"ל

ה) והנה, להנ"ל נמצא שלדעת הריב"א ודעימי' שפי' קו' הגמ' ד"הא קמלטרף סכך פסול" בסוכה שיש בו אל"מ, ומ"מ יש פסול במה שאין הכל מחמת הסכך הכשר אלא מחמת החילן על גביו, יש לפרש המקור לפסול כשאין הכל מן הסוכה בב' אופנים. א' להריטב"א והמהרש"א הפסול מן הסברא (או עכ"פ לא מדרשה דסוכה תחת הסוכה אלא מדרשה אחרת) וב' להר"פ (וכ"נ מריהטת לשון הר"ן) פסול מדרשה דסוכה תחת הסוכה דצריך שיהא הכל מחמת הסכך הכשר אבל בלא דרשה אין לפסול בכה"ג.

והנה, יש להק' לשיטת הריב"א וכו' דצריך שיהא כל מן הסכך הכשר, הרי לעיל ברישא פרקין מבואר דאם יש סוכה בעשתרות קרנים לא פסלי' לי' ואף שאין הכל מחמת הסוכה כיון דראוי לעשות כל ואמרי' "דל עשתרות קרנים" וכו'. וא"כ יש להק' מ"ש הכא דלא אמרי' הכי לענין החילן ע"ג הסכך.

וכנר' שישוב הקו' תלוי בהנ"ל. לפי הר"פ לקמן והר"ן יל"פ כפשוטו דשאני הכא דדרשי' מקרא דצריך שיהא כל מחמת הסכך ולא דבר

[6] ע"ע בלבוש שפי' שצריך שיהא דומה לענני הכבוד שהי' תחת השמים.

אחר, והיינו שלא יהי' סכך אחר המיצל, והיינו שלא יהא דבר אחר מלמעלה שגורם על אף לולי הסכך. אבל בעשתרות קרניס שאינו סכך אלא מן הצד, לא יצפי' מקראי, ול"ל שיהא על מן הסכך ממש בפועל אלא שיהא ראוי לעשות צל. הרי דהא דילפי' מקרא יל"פ דהוא רק שיהא הסכך הכשר הדבר היחידי למעלה ממנו שיכול לעשות צל, אבל אם יש אילן או דבר אחר למעלה וכסכך, לא. אבל ל"ל שיהא הסכך מיצל בפועל ואם יש צל מן הצד וע"י דבר אחר שאינו למעלה במקום הסכך ש"ד.

וכן מסתברא לדרוש שהדרשה הוא מלשון "בסכת" ומשמע רק חד "סכך" והיינו שיש פסול כשיש דבר אחר שהוא למעלה במקום הסכך שמיצל. אבל מדרשת "בסכת" לא ממעטי' סוכה שיש צל מחמת דבר שאינו בכלל "סכך" כלל. (ואף שבחמ"ר לא מקרי "סכך" מ"מ לענין זה ס"ל לחז"ל דמקרי סכך כיון שהוא למעלה וק"ל.)

ואפי' אם נאמר כהג"ל בדעת הר"ן עדיין יש להק' להריטב"א, ואם אף לולי הדרשה של סוכה תחת האילן ותחת הסוכה יש לפסול משום שאין הצל מן הסכך אלא מן האילן, ק' מ"ש מעשתרות קרניס דלא אמרי' הכי. ול"ע.

ומצאתי שהשפ"א תו"ד בדברי רש"י עמד בזה, ופי' בסו"ד לחלק דשאני הכא שהאילן מיצל ממש במקום שהסכך מיצל, ובכה"ג ודאי מבטלי' לי' להסכך ופסול, אבל בעשתרות קרניס שהם מן הצד, ואין מקום הצל של העשתרות קרניים דמי להמקום הצל של הסכך בכל אופן אלא דפעמים ל"ל לצל הסכך, אין לפסול מן הסברא. ועדיין צ"ע.

שו"מ שהב"ח בריש סי' תרכ"ו כ' כעין מש"כ דילפי' מדרשה לפסול גם בסוכה תחת הבית והאילן ודלא אמרי' דדמי לעשתרות קרניס, ובחת"ס הק' עליו דאי"ז מדרשה, ולכן פי' החת"ס בשו"א דהא דעשתרות קרניס לעיל בדף ב' לא קאי אלא כר' זירא דהתם ולא קי"ל כוותי'. (וצ"ע שלפי"ז יוצא דלדינא דסוכה בעשתרות קרניס פסולה.)

עוד בענין הנ"ל, ובמה שנחלקו הראשונים בסוכה ע"ג האילן או הבית להנ"ל

ו) ונר' שיש ליישב באו"א לדעת הריטב"א, דהנה, במחלוקת הנ"ל יש לתלות מחלוקת אחרת המבואר מן הראשונים כאן, דלפי ההולכים בשיטת הריב"א ומפרשים קו' הגמ' "והא קמצטרף סכך פסול" וכו' אף כשיש צל"מ בהסוכה, יש להסתפק אם קו' הגמ' הוא רק משום שהצל של האילן למעלה מן הסוכה, ולכן הצל בפועל הוא מן האילן שמגין מן השמש לכל המקום תחתיו, או"ד אף אם הי' אילן תחת הסכך הכשר ג"כ ס"ל להגמ' לפסול משום שאפי' אם יבטלו הסכך הכשר עדיין יש צל.

וכנר' שנחלקו הראשונים בדבר, עי' במג"מ פ"ה הי"ב שכ' לדבר פשוט שבכל אופן פסול, וכן משמע מלשון הרא"ש שהביא שיטת הריב"א ופי' דלדעתו כיון שאם יבטלו הסכך הכשר עדיין יש צל, הסוכה פסולה[7]. וכן משמע

[7] ועי' בטור שהעתיק כמעט כלשון הרא"ש אבל השמיט מש"כ הרא"ש "שאם ניטל צל הסכך הסוכה אכתי איכא מצל האילן", ומשמע מהשמטת הטור שכוונתו לפרש שלא כדעת הרא"ש בזה, ולהטור אין לפסול אלא באופן שהאילן או הבית למעלה.

מלשון הראבי"ה שכ' דב"זה וזה גורס" פסול. וכן מפורש בדברי העיטור הל' ד'[8].

אולם מלשון הריטב"א נר' מבואר להדיא דאין לפסול מן הסברא אלא באילן על גבי הסוכה בלבד, אבל בסוכה ע"ג האילן אין לפסול מה"ט, אלא מטעם דדרשי' לפסול סוכה תחת הסוכה בלבד. וקו' הגמ' דקמלטרף סכך פסול וכו' היינו רק משום דפשיט"ל דמיירי בסוכה "תחת" האילן וכלשון המשנה.

ונר' דהראשונים אזלי לשיטתייהו. להריטב"א קו' הגמ' הוא לפסול באילן דחמ"ר אף מן הסברא, ואין הסברא אלא באופן שהצל של האילן למעלה ומבטל בפועל הצל של הסכך תחתיו, ולכן באילן תחת הסכך אין לפסול מן הסברא. אבל לשאר ראשונים ילפי' מקרא ד"בסכת" ופירשו דצריך שלא יהא על אם הסכך הכשר אינו שם, ואם ל"ל לסכך הכשר כדי לעשות על פסול, וא"כ בכל אופן יש לפסול ואפי' אם האילן למטה מן הסוכה.

ולפי"ז נר' דאין להק' לפי הריטב"א מעשתרות קרניס, שיל"פ דהא אמרי' "דל עשתרות קרניס" היינו דל"ל אלא שיהא הסכך ראוי לעשות על אם יש צורך להגן ולעשות על, וכ"ה בעשתרות קרניס שבאופן שהחמה למעלה ובאופן שאין העשתרות קרניס גורמים על, הרי צריך הסכך הכשר לעשות על, ובזה סגי, ואף אם פעמים של"ל על הסכך, היינו משום שאין החמה נכנסת למקום זה כלל, אבל באופן שיהי' חמה שם ודאי צריך הסכך הכשר לעשות על. אבל כאן מן הסברא ילפי' דאם אפי' באופן שיש צורך של הגנה ועל ויש חמה שיכול ליכנס לתוך הסוכה ואין הסכך מגין אלא האילן שעל גביו, הרי אין הסכך עושה כלום ומן הסברא יש לפסול בכה"ג.

וע"ע לקמן במש"כ בדעת הר"ן והריטב"א.

ז) גמ' הא קמ"ל דאילן דומיא דבית וכו'. כפשוטו, ס"ל להגמ' דכיון דצריך לדמות לבית, מסתברא לומר דשיעורו בצל"מ, ואף שבבית יש יותר מצל"מ, מ"מ אין סברא לחלק בין צל"מ ויתירה מיני', וגם אין סברא לומר דהפסול הוא רק כשהצל של האילן הוא על גמור ואין חמה כלל. וע"ע בפנ"י.

ח) רש"י ד"ה למה לי. מההוא קרא דנפקא לן תוך הבית וכו'. ק' למה צריך לפרש כן, והרי יש לפרש קו' הגמ' כפשוטו שיש ייתור לשון דהמ"ל "פסולה" ותו לא. ויש ליישב כמבואר בר"פ דאם פשיטא יותר לפסול בבית, יש לפרש דכוונת מתני' לפרש טעמא דפסול דאילן שהוא כמו בבית, אבל מאחר ששניהם נלמד מדרשה א', אין לפרש כן, וכ"פ הערל"נ בדעת רש"י, ועי' בפנ"י שפי' באו"א.

והנה, עי' לעיל שהבאנו שמדברי המהרש"א וכן מהריטב"א מבואר שבסוכה תחת האילן יש ב' טעמים לפסול, חדא משום דרשה דסוכה תחת האילן, וב' משום שאין הצל מן הסכך הכשר אלא מן האילן. ולדבריו לכאו' יש לפרש שאף אם יש דרשה לפסול שניהם מ"מ מה שיש לפסול בלא דרשה ומשום שהצל מן האילן, ודאי

ויש לעורר שאף בדעת הרא"ש יש להסתפק שהרא"ש העתיק לשון הראבי"ה והשמיט מש"כ "זה וזה גורם" ומשמע שאין לפסול אלא כשהסכך פסול למעלה. וצ"ע. עוד יש להסתפק בדעת הר"ן בזה, ולענ"ד משמע יותר דאף כשאין הסכך פסול למעלה מ"מ פסולה. וצ"ע.

[8] שו"מ שבס' סיעתא דשמיא עמ"ס סוכה פי' כוונת העיטור בא"א, ולדבריו אין ראי' להנ"ל. ועי' שם.

יש לפסול בסוכה תחת הבית כיון שהבית מיגל יותר מן האילן. וא"כ סוכה תחת הבית פשיטא יותר לפסול מסוכה תחת האילן. ואולי רש"י בדבריו רצה לפרש שמקו' הגמ' מבואר שלא כדברי הריטב"א דאילו להריטב"א שפיר יל"פ דמתני' בא לפרש טעמא לפסול בסוכה תחת האילן ומשום דדמי לבית דאין הגל מחמת הסכך הכשר אלא מחמת האילן, וכנ"ל. וכן משמע מרש"י במתני' שלא כפי' הריטב"א והמהרש"א שפי' רש"י דפסולה "כדתניא בברייתא בגמ'" ומשמע שאין לפסול מטעם אחר אלא מדרשה, ועי' במש"כ לעיל באות ד'.

סיכום דעות הראשונים בביאור קו' הגמ' "והא קמצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר"

ט) גמ' וכי חמתו מרובה מצלתו מאי הוי הא קמצטרף סכך פסול וכו'. בביאור קו' הגמ' נחלקו הראשונים וכדלהלן.

א' דעת תוס' אגלינו בד"ה הא, דס"ל להגמ' דמתני' מיירי בסוכה שאין בו גל"מ בפנ"ע אלא בצירוף של האילן, ולכן הק' דאם צריך האילן להשלים שיעור הסכך, יש לפסול גם אם באילן אין אלא חמ"ר. אבל באופן שיש בסוכה גל"מ בפנ"ע יש להכשיר הסוכה אם אין באילן אלא חמ"ר, דאינו סכך בפנ"ע שיפסל משום ב' סככות, וגם אין הסכך הפסול מבטל הסכך למטה מיני' ואף אם הגל בפועל ע"י הסכך הפסול אין בכך כלום שמ"מ הסכך הכשר תחתיו ראוי לעשות גל, ויש בו שיעור להכשיר, ולא גרע מסוכה בעשתרות קרנים דאמרי' דל האילן מהכא וכו', אבל מ"מ באילן שיש בו גלתה מרובה פסולה משום "ב' סככות".

ולפי' תוס' לפי פשוטו אם בסוכה יש גל"מ, וגם באילן גל"מ, הסוכה פסולה כיון שיש ב' סככות, או שמלבד הסכך יש גל כשיעור מחמת האילן. וכן מבואר מקו' תוס' דהו"ל להגמ' לפרש דמתני' מיירי בסוכה שיש בסככו גל"מ בפנ"ע, ומבואר דבכה"ג הוה ניח"ל מימרא דרבא דפסול באילן שגל"מ. וכ"ה בר"פ להדיא לקמן בדף י' ע"א בדעת רש"י (שלפי הר"פ דעת רש"י כתוס' בזה, ועי' שם).

אבל עי' בק"נ על הרא"ש כאן שפי' שהרא"ש לא הק' כתוס' משום דס"ל דבכל אופן שיש גל"מ של סכך כשר, הסוכה כשרה, ואף אם יש אילן גל"מ על גביו, ואין פסול במתני' אלא באופן שאין בסוכה גל"מ בפנ"ע בלבד. וכ"מ מדברי הריטב"א לקמן בדף י' בשם התוס'.[9] (וביתר פרטי שיטת תוס' עי' לקמן בהמשך דבריו בעזה"י.)

ב' שיטת הריב"א והראבי"ה מובא ברא"ש וכמו"כ ס"ל להשר מקולי מובא בר"פ אגלינו, וכ"ה בריטב"א ובר"ן ובהרא"ה ובהרמב"ן, דקו' הגמ' מיירי אפי' אם יש בסוכה גל"מ בפנ"ע, ומ"מ יש לפסול ע"י האילן אם יש בשיעור האילן לבטל משיעור גל"מ של הסוכה, והיינו דכיון שיש גל מחמת האילן אינם מצטרפים להכשיר הסוכה ע"י הסכך תחתיו כיון שבלא הסכך

[9] ולפי"ז צ"ל דאין פסול של ב' סככות משום דמיירי בחבטן ואין אלא כסכך א' בלבד, אבל ודאי אם יש סכך למעלה פסולה כמו סוכה תחת סוכה. אבל לפי פשוטו הא דחבטן אינו אלא טעמא לומר ביטול ולא לעשות כסכך א'. ויש להאריך. ובאו"א אולי אף בלא חבטן שאני סוכה תחת סוכה שחשוב ב' סככות דממעטי' כשיש ב' "סוכות" אבל בסוכה עם דבר אחר לא ממעטי', ועדיין צ"ע.

הכשר ג"כ יש לו שם, ולריך שיהא בהסכך הכשר כשיעור לל"מ לולי הלל של הסכך פסול.[10]
[11]

ועי' לעיל באות ד' וגו' שנחלקו הראשונים בפי' זו אם הא שיש לפסול בכה"ג הוא מן הסברא דאין לל מן הסכך הכשר, וכן מבואר מלשון הריטב"א בביאור הקו' של הגמ', דאפי' לולי הפסול של "סוכה תחת האילן" יש לפסול, ואילו בר"פ לקמן בדף י' מבואר דאין לפסול אלא משום דרשת "בסכת תשבו" דילפי' שלריך שיהא הלל מחמת הסכך הכשר וה"ה טעמא לפסול בסוכה תחת הסוכה דלריך שיהא הלל מחמת הסכך ולא מחמת הסכך ודבר אחר. ואם ינטלו הסכך הכשר עדיין יש לל, אין הסוכה כשרה.

וכן נחלקו אם קו' הגמ' הוא רק משום שהאילן למעלה מן הסוכה או אפי' תחתיו. דעת הריטב"א דאין קו' הגמ' אלא משום שהאילן למעלה מן הסוכה, ואילו המג"מ והרא"ש והראבי"ה משמע דאפי' באילן תחת הסוכה ג"כ יש לפסול. (ועי' לעיל באות ו' שיל"פ שהראשונים אזלי לשיטתייהו, דאם ילפי' מן הסברא, אין לפסול אלא באילן על גבי הסוכה ואילו מדרשה יש לפסול בכל אופן שאם ינטל הסכך הכשר עדיין יש לל.)

ובביאור תי' הגמ' דחבטן לפי"ז עי' לקמן.

ג' ע"ע בבעה"מ שפי' שקו' הגמ' הוא דכשבא לעשות הסוכה כשכבר יש אילן שם הרי הוא משליס לשיעור של לל"מ ע"י הסוכה בלירוף של האילן קודם שמשליס שיעור לל"מ בסוכה עלמו ואין הסוכה חוזר ומיעור להיות כשר, ועי' במאירי במה שכ' להק' לשיטתו.

ד' ע"ע שם במאירי שהביא פי' אחר (וכ"כ בס' ההשלמה), דקו' הגמ' הוא שיש לחוש שלא יעשה הסוכה באופן שיש לל"מ בפנ"ע כיון שהלל של האילן על גביו מטעה אותו לחשוב שיש לל"מ ע"י הסוכה. וע' במאירי במש"כ.

---

[10] ולפי הריב"א וכו' צ"ל דכל שיש באילן צל"מ ודאי פסול ואפי' אם יש בסוכה צל"מ בפנ"ע, וכ"פ הר"ן להדיא ופי' משום שאין הצל של הסוכה מועיל כלל. וע"ע ברש"ש שפי' באו"א משום דחשיבי ולא בטלי וכמו"כ כ' הראבי"ה תו"ד. וכנר' שיש נפ"מ בזה באופן שיש באילן מחצה על מחצה, ומדברי רבא יש לדייק לכאן ולכאן, ואם נאמר כהר"ן הרי במחצה על מחצה הצל של הסכך מועיל וכשר, אבל אם נאמר שכל שיש באילן צל"מ חשיבי ולא בטלי, דלמא גם במחצה על מחצה חשיבי, וצ"ע. (וע"ע לקמן בדף ט"ו באופן שיש מחצה של שפודין, ומשמע מרש"י ותוס' שם דאין להכשיר אפי' כשיש סכך כשר מרובה על השפודין. ועי' מש"כ שם בדף ט"ו ע"א אות כ"ה. ע"ע במחצה"ש תרכ"ו שכ' שלפי הר"ת ד"צל"מ" הוא במחצה סכך, וכמבואר להלן בדף כ"ב, ה"נ כשיש מחצה סכך פסול אף תוס' מודה שיש ביטול שהדבר תלוי במה שהוא "צל"מ". ויש לדחות.)

[11] מדברי הראשונים והפוסקים בדעת הריב"א וכו' מבואר שהדבר תלוי במקום הסכך פסול ואם הוא על גביו באופן שע"י הסכך פסול אין הצל מן הכשר, ובכל אופן צריך לראות אם הוא על גביו או לא. אבל עי' בלשון השו"ע הרב בסי' תרכ"ו ז' תו"ד וז"ל "לכן אין הסוכה כשרה אא"כ יש בהסכך כשר הרבה כ"כ עד שאם ינטל מהסכך הכשר כשיעור הסכך הפסול המעורב בו היתה הסוכה צל"מ מחמתה". הרי דס"ל להשו"ע הרב דצריך למעט משיעור הסכך כשר כנגד השיעור של סכך פסול שיש לו, וצריך שאף אח"כ יש לו שיעור של סכך צל"מ מסכך כשר.
אבל נר' דכ"ז רק כשהם מעורבים יחד דבכה"ג ס"ל שאם אין ביטול אז אמרי' שהצל בא מבין שניהם ופסול, אבל כשאינם מעורבים אלא א' על גבי חבירו ובריחוק מקום, או כשהם זה לצד זה ובלא ערבוב וכמו בשפודין, אף לדעתו צ"ל דל"צ כ"כ וכמבואר לקמן בדף ט"ו בשפודין. וא"כ א"א לפרש קו' הגמ' דמצטרף וכו' כהנ"ל דהרי באילן לא מיירי כשהם מעורבין להה"א דגמ' קודם שמפרש דמיירי בחבטן.

ה' בריא"ז משמע שפי' קו' הגמ' באו"א וקו' הוא שאפי' אם חמ"ר בחילן מ"מ אם אין בין קנה לקנה ג' טפחים אמרי' לבוד, והו"ל כ"דף של מתכת", והיינו דס"ל דלענין הפסול של ב' סככות אפי' אם חמ"ר מ"מ ה"ה סכך ופסול משום ב' סככות כיון דאמרי' לבוד כשאין בין קנה לקנה ג' טפחים.[12] וכ' הריא"ז שכ"ה דעת רש"י.[13]

ו' ע"ע בתוס' רי"ד שכנר' יש לו שיטה מחודשת בביאור קו' הגמ'.

ז' ע"ע במה שפי' ראמ"ה בדעת הרמב"ם שהפסול של החילן הוא רק משום שהחילן מעורב עם הסכך כשר, וחבטן הוא שהפרידן.

ח' עי' בס' המכתם בשם הראב"ד דפעמים שיש ד' טפחים של סכך פסול במקום א'.

וע"ע במה שהאריך המאירי בביאור כל הפירושים. ובדעת רש"י בזה, עי' בטור ובמרדכי שפי' דדעת רש"י כתוס' אצלינו, ובב"ח ר"ל דדעת רש"י כהריב"א, ועי' בט"ז ס"ק ג' שפי' רש"י בדרך אחר. וע"ע בפנ"י ובערוך לנר. ובראבי"ה כ' של"ל דרש"י חזר, ומתחילה פי' כתוס', אבל בדף י' ע"א פי' כדעת הריב"א. וע' לקמן בדף י' ע"א אות ב' שכנר' מוכח מרש"י לקמן שס כפי' הריב"א, או עכ"פ שחזר לפרש כהריב"א וכמו שכ' הראבי"ה.

בביאור "בשחבטן" ומרא"מ בענין הביטול של האילן להסכך

י) גמ' בשחבטן. רש"י ורוב ראשונים מפרשים בשנחטן, היינו שהשפיל האילן (או הבית) עד מקום הסכך וה"ה מעורבין אהדדי. אבל רש"י מביא פי' אחר וכן מטו בשם הגאונים שחבטן פי' שנשרו העלין מן האילן, ובבעה"מ כ' שקצץ מן האילן כדי לגלה דעת שלא רצה בצלו, ועי' במאירי שהאריך בפירושים שונים ואם מיירי שנשרו לגמרי או שנשרו מעט על ידו ובאופן שיש גילוי דעת שלא רצה בצל האילן, ועוד יש שמפרשים בדעת הרמב"ם שקצצו, ובמג"מ פי' בדעת הרמב"ם ש"הפרידן", ועי' בב"ח שסידר הדעות בזה.)

ולרוב הראשונים דמיירי בהשפילן, כשהצל של האילן חמ"ר ה"ה בטל ברוב ושוב אין להק' במה שיש לירוף של סכך פסול עם סכך כשר. אולם באופן הביטול ובמה שמיושב קו' הגמ' עפ"ז נחלקו הראשונים, והענין תלוי בביאור קו' הגמ'.

לפי תוס' שקו' הגמ' הי' בסוכה דחמ"ר ולריך הסכך הפסול של האילן להצטרף לשיעור לל"מ, ע"י ביטול של האילן יכול לצרף האילן לשיעור לל"מ וע"י האילן הסוכה כשרה כיון שהוא מעורב עם הסכך הכשר ובטל לי'.

אבל להסוברים כהריב"א דקו' הגמ' הי' בסוכה שיש לל"מ, מקשים הראשונים במה שלריך רוב סכך כשר והלא לקמן בשפודין של ברזל בדף ט"ו מבואר של"ל אלא מחצה סכך

[12] וע"ע במש"כ הט"ז בסי' תרכ"ו ס"ק ג' בדעת רש"י ולדבריו אפי' לולי דינא דלבוד הו"ל ב' סככות ואפי' אם חמ"ר.

[13] ע"ע בב"ח סי' תרכ"ו שכ' להחמיר בלט"ש כשהם תוך ג' ומטעם לבוד וכנ"ל, אבל מרש"י שמתיר בלט"ש ל"מ כדבריו, ועי' בס' הסוכה בסו"ד במה שהאריך בשיטת הב"ח וע"ע לקמן במש"כ בסוגיא של שפודין בדף ט"ו בביאור שיטת הב"ח.

כשר, ומ"ש הכא דצריך רוב סכך כשר. ובייאוב הקו' נחלקו הר"ן והריטב"א.
עי' במש"כ הר"ן דהכא ליכא ביטול גמור, שהאילן ניכר ואין שייך ביטול, ומ"מ כיון שהס מעורבים יחד ואין כל א' עומד בפנ"ע, נמצא שהסכך פסול ממעט מחשיבותו של הסכך הכשר, ואם אין רוב אין הסכך כשר חשוב כ"כ כמו בשפודין שהסכך הכשר עומד בפני עצמו, ולכן צריך רוב, אבל אינו ביטול ברוב כבעלמא.
אולם בריטב"א פי' באו"א דכיון שהסכך מעורב ואין עומד בפנ"ע, יש לחוש שיש איזה מקומות בהסוכה שאין בהס צל של סכך כשר כלל, ובכה"ג אין להכשיר וצריך להחמיר, אבל כיון שיש רוב ממילא הסכך פסול בטל ברוב ושוב אין לחוש כיון שכל הסכך כשרה. ולפי"ז יש כאן ביטול ממש, וכל הסכך כשר. (ובביאור מחלוקתם עי' במש"כ השער"י ש"ג פי"ט דנחלקו אם יש ביטול מדאו' במקום דאפשר לברר.)[14]

ועי' במה שהק' המאירי והר"פ והמכתם במה דשייך רובא כאן, חדא דכיון שאפשר ליטול האילן מן הסכך אין שייך ביטול, ועוד לא אמרי' ביטול במחובר, ועוד הרי אין מבטלין איסור לכתחילה וכן הק' הראבי"ה. וע' במה שמי' הראבי"ה והריטב"א ובמאירי וע"ע בס' המכתם שמי' באו"א. וע' בט"ז תרכ"ו ב' ובמג"א שם. וע"ע בשו"ע הרב תרכ"ו ה'.

ע"ע במה שכ' בשער"י ש"ג פי"ט שלפי תוס' מבואר שע"י רוב אמרי' דהאיסור נתהפך להיתיר ויש "הוספת דיניס" ע"י ביטול ברוב, ועי' בחי' רעק"א לשו"ע סי' י"א, ובשער"י ש"ג פי"ט. וע"ע בשפ"א. וכנר' שאין רמי' לפי המבואר בר"ן שאין כאן ביטול כבעלמא. אבל לפי' הריטב"א לכאו' עדיין יש להוכיח כן, אבל יש לחלק.

בדעת הרמ"א ושאר הפוסקים בסי' תרכ"ו בחבטן

י"א) וע' בשו"ע ורמ"א בסי' תרכ"ו א' שלפי תוס' שהוא הדעה קמייתא שס, צריך ביטול ממש, והוא שיהא האילן מעורב ושלא יהי' ניכר כלל, ועי' בפמ"ג ומובא בביה"ל שצריך שלא יהא ניכר מהו מחובר ומהו תלוש, ואם מניח האילן ע"ג הסכך הכשר ממש, מ"מ ה"ה ניכר ואי"ז מועיל כלום. אלא צריך שיהא מעורב באופן שאינו ניכר כלל, וכ"מ מלשון רש"י אצלינו. והיינו משום שלפי תוס' דמיירי בחמ"ר בסכך כשר וצריך לצרף האילן לשיעור צל"מ, הרי ודאי צריך ביטול גמור ולזה צריך שיהא מעורב באופן שאינו ניכר כלל.

[14] והנה, לפי הריטב"א עיקר תירוצו של הגמ' בחבטן אינו דמועיל משום ביטול אלא דכיון דחבטן ה"ה זה כנגד זה, ואין א' על גבי חבירו, ובכה"ג אין לצרף לפסול, ומה שצריך ביטול הוא רק לסלק חשש שיהא יושב תחת הסוכה. אבל להרא"ש והראשונים שפירשו שיש צירוף לפסול גם באופן שהסכך כשר למעלה, ומשום שמ"מ אם יטול הסכך הכשר עדיין יש צל"מ, הא דפי' הגמ' בחבטן, פירושו שיש ביטול, ואף שאינו ביטול גמור, מ"מ עיקר תירוצו של הגמ' הוא דמועיל ביטול להכשיר, אבל לולי ביטול מה שהם זה בצד זה אינו מספיק כיון דמ"מ אם יטול הסכך הכשר עדיין יש צל. ועי' בהשגת הראב"ד דף ב' שפי' כעין הריטב"א בזה, וכוונת הגמ' הוא דכיון דחבטן אין א' ע"ג חבירו, ולכן אינו מצטרף לפסול, ומשמע שם דל"צ לדינא דביטול כלל. ואולי ס"ל להראב"ד שם דהא דקאמר במתני' לקמן דצריך שיהא "סיכוך הרבה מהן" ל"ד ול"צ רוב, וכן יש גורסים שם "סיכוך הרבה" ולא "מהן" ועי' שם.

ובדעת הי"א שהוא דעת הריב"א כ' הרמ"א דצריך שיהא מעורב עד שאינו ניכר, ומציין לזה הר"ן והרא"ש .ויל"ע במה שמציין הר"ן שהרי מדברי הר"ן משמע דאין כאן ביטול גמור, וא"כ יתכן של"ל שיהא באופן שאינו ניכר כלל. אבל לפי הריטב"א מבואר שאף לפי הי"א צריך ביטול גמור. ומשמע מהרמ"א דאזיל ג"כ כשיטת הריטב"א בזה וצריך ביטול גמור אף לפי הריב"א והיינו דאם אין ביטול גמור יש לחוש שלא יהא יושב תחת הגל של הסכך כשר. או"ד אף להבנת הר"ן דאין כאן ביטול גמור מ"מ צריך שלא יהי' ניכר דאל"כ אפי' הביטול דהכא שהוא רק שלא לבטל חשיבותו של הסכך כשר, לא אמרי'.[15]

ועי' במג"א שכ' דלפי הי"א צריך שיהא כשיעור לל"מ מחמתה מהסכך הכשר וא"א לצרף האילן להשלים השיעור של סכך, ואף בחבטן. וכן מובא במג"מ בשם הרמב"ן, וכ"ה בדבי' ירוחם. וכפשוטו ס"ל דכאן ליכא ביטול גמור ולכן א"א לצרף האילן להשלים השיעור והוא שלא כמשמעות הרמ"א שיש כאן ביטול גמור. אבל כאמור מלשון הר"ן ג"כ משמע דכאן ליכא ביטול גמור. אולם עי' במה שכ' האחרונים מובא בשע"ל ס"ק ז' לחלוק ולפרש שאף להר"ן ל"ל לל"מ מסכך כשר, ויכול לצרף האילן לשיעור להשלים, ובלבד שיהא רוב הסכך מן הסכך כשר, והיינו דאמרי' ביטול גם לדעת הי"א, והוא כשיטת הריטב"א וכמשמעות הרמ"א.[16]

וע"ע ברמ"א שמוסיף דאם מניח סכך כשר על הסכך פסול סגי אף בלא ערבן יפה. ומשמע דאע"פ דבחבטן צריך שלא יהי' ניכר וכדי שיהא ביטול גמור, מ"מ במניח סכך כשר ע"ג סכך פסול שאני ואפי' אם הסכך כשר ניכר, סגי בהכי, ואף שאין בו שיעור של לל"מ, ויכול לצרף הסכך כשר שע"ג הסכך פסול, להסכך כשר למטה מן האילן להשלים שיעור של לל"מ.

ומקשים האחרונים בדברי הרמ"א דאם נאמר כמשמעות דבריו שאף לדעת הי"א צריך ביטול גמור, א"כ הרי גם בסכך למעלה צריך ביטול גמור דאל"כ הרי הסכך פסול מצטרף בהדי סכך כשר לפסול. ולכן פירשו שאי"ז כוונת הרמ"א, ולדעתו לעולם ל"ל ביטול גמור. וע"ע בביה"ל שמסיק שיש כאן ב' שיטות נפרדות, ומש"כ הרמ"א דל"ל עירוב הוא כשיטת המרדכי דאזיל בשיטת הי"א ול"ל ביטול גמור, ואילו מש"כ בתחילה הוא רק לשיטת רש"י ותוס' שצריך ביטול גמור, ולכן כ' שם להקל באופן שיש לל"מ בסכך כשר למטה דל"ל לערבן ואפי' אם הם ניכרים הרי"ז כשר, דממ"נ יש להכשיר דלפי' רש"י ותוס' כשר בכל אופן משום שיש לל"מ, ול"ל ביטול, ואם כהי"א, הרי ל"ל ביטול ממש.ועי' שם.

---

[15] עוד יש לעורר במש"כ המשנ"ב שאף לכתחילה יכול לצרף הסכך פסול לסכך כשר, ופי' שהוא שלא כמו שפי' המרדכי דטעמא דלא אמרי' "אין מבטלין איסור לכתחילה" הוא משום דהכא מיירי קודם יו"ט, שלפי המרדכי ביו"ט אסור לכתחילה. וכ' השעה"צ בס"ק ה' שלדעת הר"ן מותר לכתחילה, וצ"ע הרי לדעת הר"ן ליכא ביטול גמור ולא קאי באופן שצריך לבטל הסכך פסול כדי לצרפו לשיעור סכך כשר, ואילו לדעתו לק"מ מ"אין מבטלין איסור לכתחילה" שהרי אין כאן ביטול גמור, וצ"ע. ובאמת כמו"כ יש להק' במש"כ הפמ"ג שם באש"א ג' שהפמ"ג ג"כ פי' דיש לתאים הר"ן עם הדעה קמייתא של השו"ע ושלא כמבואר משיטתו לפי פשוטו, וצ"ע.

[16] אכן יל"פ דאף לדעת הסוברים דצריך צל"מ מסכך כשר, אי"ז משום שא"א לבטל ברוב ממש, אלא דאפי' אם יש ביטול ברוב מ"מ א"א להפך האיסור להיתר ולצרף הסכך פסול לשיעור, וכמו שמצדד בשער"י ש"ג י"ט ועי' שם.

אולם יש לפרש דעת הרמ"א באו"א, דהרי כבר הבאנו שלפי הריטב"א מבואר דהא דמצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר הוא רק כשהסכך פסול למעלה ומיגל בפועל, ולכן מצטרף הסכך פסול בהדי סכך כשר. וכן משמע גם מלשון הטור, והשמיט הטור לשון הרא"ש שכ' דבכל אופן שאם יטול הסכך כשר עדיין יש על פסול, אלא משמע דאף באופן שאם יטול הסכך כשר יהי' על מ"מ כשר כל זמן שאין הגל מחמת הדבר שלמעלה ממנו וכמו בסוכה תחת האילן או הבית.

וא"כ שפיר יל"פ בכוונת הרמ"א דבאופן שיש סכך כשר למטה מן הסכך פסול של האילן, צריך לבטל הסכך פסול ממש, דאל"כ יש לחוש שיהא ישיבתו תחת הסכך פסול וכמו שכ' הריטב"א. אבל אם הניח סכך כשר למעלה מן הסכך הפסול, הרי בכל מקום שיש סכך כשר, הגל בא בפועל מן הסכך הכשר, וא"כ שפיר יש לצרף אותו סכך אף לולי דינא דביטול, ואין הסכך הפסול פוסל אלא מה שהסכך פוסל גורם הגל ולא במקום שיש סכך כשר למעלה ממנו, ובכה"ג ל"ל ביטול אלא צריך שיהא על"מ מסכך כשר והיינו שיהא על"מ מסכך כנגד השמש.

ולפי"ז יוצא לדינא שיש להחמיר לדעת הרמ"א בזה ואפי' באופן שיש על"מ בסכך כשר למטה, מ"מ אין להכשיר אלא ע"י עירוב יפה וע"י ביטול גמור, או ע"י הנחת סכך כשר ע"ג סכך פסול. ושלא כמסקנת הביה"ל שם, וצ"ע.

וע"ע בטור שהביא שהי' רבי' יחיאל נוהג לתת קנים בין הסכך הפסול למטה ובין האילן למעלה לחברן, וכמו"כ מובא במרדכי בשם הר' פרץ להניח ערבה ולחבר האילן להסכך עי"ז.

ועי' בב"י שכ' דאי"ז מספיק אלא לדעת הר"ן דל"ל ביטול גמור, אבל לרש"י צריך שיהי' באופן שאינו ניכר. (ואף שלפי רש"י באופן שיש על"מ מן הסכך כשר למטה מן האילן ל"ל עוד ואין האילן פוסל כלל, מ"מ לדעת הי"א צריך לחברן, ולריטב"א וכו' צריך ביטול גמור, ורק להר"ן הוא דל"ל ביטול גמור.) ועי' בב"ח שכ' דל"ל דמיירי כשאין האילן ניכר, וצ"ע של"מ הכי מהרבי' יחיאל. אלא משמע דס"ל להרבי' יחיאל כעין מש"כ בר"ן דל"ל כאן ביטול גמור, ולכן סגי אפי' אם הם ניכרין, ולזה ס"ל דמהני אפי' ע"י חיבור של הסככות יחד. (ובהבנת הדבר שמועיל בזה, יל"פ דעי"ז אין ביטול של חשיבותו של הסכך הכשר ע"י הפסול כיון שהם מחוברים, או"ד דע"י שהם מחוברים אנו רואים שהגל בא מחמת שניהם אהדדי ואינו מב' דברים נפרדים דנאמר שאין הסכך הכשר מועיל כלום בסוכתו.)

י"ב) גמ' הא לכתחילה הא בדיעבד. כפשוטו שאף לכתחילה יכול להשפיל האילן. אולם עי' במש"כ בס' המכתם ובמאירי ובר"א מן ההר ד"אין מבטלין איסור לכתחילה" וא"כ לכתחילה אין להשפיל, ו"לכתחילה" פי' דאם כבר השפיל, יכול לאכול שם, ו"בדיעבד" היינו אם כבר אכל שם ש"ל לאכול עוד.

(ובישוב הקו' מאין מבטלין איסור לכתחילה, תירצו הראשונים באופנים אחרים, עי' בראבי"ה ובמרדכי דיל"פ דמיירי קודם יו"ט דאין איסור, או דבמקום מצוה לא אמרי' הכי דמצות לל"ג, וע"ע בריטב"א וכו', ובמש"כ הט"ז והמג"א בשו"ע ריש סי' תרכ"ו. ולדינא קי"ל דאף לכתחילה יכול להשפיל, ובענין הא"מ נחלקו הפוסקים אם יש לחוש למש"כ

הראבי"ה דהא דאין כאן "אין מבטלין איסור לכתחילה" הוא רק משום דמיירי קודם יו"ט דאין איסור עדיין. ועי' שם.)

בשיטת רש"י בקו' הגמ'

י"ג) רש"י ד"ה **הא קמצטרף וכו'.** ומהני צל האילן לצל הסכך להשלים צלתה של הסוכה. בדעת רש"י בביאור קו' הגמ' נחלקו הראשונים והאחרונים. המרדכי מביא בשם רש"י כדעת התוס' אצליו, וכ"ה בטור, ובראבי"ה ג"כ כ' דרש"י כאן משמע כדעת התוס', אבל לקמן חזר רש"י מזה, וע' בב"ח שכ' שאין הוכחה מרש"י כמו שהוא לפנינו ולפי האמת ס"ל כדעת הריב"א וכמבואר מדבריו להלן בדף י'.

ומדברי רש"י כאן מצד א' משמע כעין התוס' שצריך השלמה לשיעור של צל"מ, אבל מאידך הו"ל לרש"י לפרש להדיא דמיירי בסוכה דאין צל"מ בפנ"ע. ולפי הב"ח וכו' יל"פ שכוונת רש"י דכיון שהסכך הפסול למעלה ה"ה מבטל הסכך למטה מיני' וממילא הוא בכלל ההשלמה של צלתה של סוכה.

אולם לפי פשוטו משמע מרש"י שלא כפי' תוס' וגם שלא כפי' הריב"א, אלא משמע דס"ל לרש"י שיש פסול אפי' באופן שיש בסוכה צל"מ, אבל לא משום שהצל של האילן מבטלו, וכדעת הריב"א, אלא משום ד"מהני צל האילן לצל הסכך להשלים צלתה של סוכה" והיינו שאף כשיש צל"מ בלא האילן מ"מ הרי יש גם צל נוסף ע"י האילן וצריך שיהא כל הצל של הסוכה מחמת הסכך כשר בלבד.

וכמו"כ עי' בפנ"י שהק' במה שתוס' מביא להוכיח כדעתו דבמקום שיש צל"מ בסוכה כשרה אף כשיש אילן למעלה דחמ"ר, מהא דסיכך בשפודין של ברזל, וק' דהתם הסכך והשפודין ה"ה זה בצד זה ובכה"ג אף הריב"א מודה דכשרה, ואין לפסול אלא כשיש סכך פסול למעלה או למטה מן הסכך כשר. וכ' הפנ"י שתוס' בא לאפוקי מלומר שבכל אופן שיש הוספת צל ע"י האילן פסול, וכנ"ל.

וכמו"כ משמע קצת מדברי רש"י לקמן בד"ה הא קמצטרף, שפי' הפסול משום שהגפן ולבעת "מרבה הצל".

אולם לכאו' א"א לפרש כן, וכמו שהוכיח תוס' משפודין של ברזל, וצ"ע.

ועי' לקמן בדף י"ז ע"א (מאות כ"ג ואילך) במש"כ בשיטת רש"י שם, ע"פ מש"כ הס' המאורות משמו, שיש מקום לפרש שיטת רש"י כמשמעותו, ול"ק משפודין של ברזל דאף שיש שפודין הפסולים מ"מ כיון שאינם במקום א', לא חשיבי לפסול כל הסוכה, אבל בסכך פסול במקום א' כשיעור ד' טפחים כל הסוכה פסולה. וה"נ ע"י הצל של האילן דמי לסכך פסול בד' טפחים וכל הסוכה פסולה. ובעזה"י לקמן שם נבאר. (וע"ע לקמן דף י' ע"א אות ב' במש"כ.)

בביטול ע"י "חבטן"

י"ד) רש"י ד"ה **בשחבטן. "ואין נראין בעין".** כפשוטו שיטת רש"י שצריך ביטול גמור, וכ"פ התוס' אצליו, וכמו"כ ס"ל להריטב"א. אבל בר"ן מבואר שאין כאן ביטול גמור, ועי' לעיל במש"כ באות י'- י"א.

ומש"כ רש"י "דמדאו' כל מילי בטל ברובא" כגר' שכוונתו לעורר דמדרבנן אין שייך ביטול כאן, או משום שיכול ליטול האילן ולהפרישו, או משום דהוא מחובר ולא בטלי או משום דאין מבטלין איסור לכתחילה, אבל מ"מ כיון

דמדאו' מהני ביטול, הכא התירו, וכמבואר להלן בדף י"א דאם הי' סיכוך הרבה כשרה, ולא פסלי' לי' מדרבנן וכמו שפי' הראשונים כאן משום טעמים שונים.

ועי' בפמ"ג (ומובא בביה"ל כאן) דצריך שיהא מעורב באופן שאינו ניכר איזה הוא מן המחובר ואיזה מן התלוש דאל"כ אינו בטל אפי' מדאו'. ולפי"ז לכאו' צ"ל דבהדלה את הגפן וכו' מיירי כשסיכך בגפנים או בדלעות תלושים, דאל"כ א"א דמיירי בחבטן. וכן צ"ל דבסוכה תחת הבית לא מיירי בחבטן, וכל דינא דרבא, והא דאוקמי מתני' בחבטן הוא באילן בלבד אבל בבית שיש רעפים וגג שאינו דומה להסכך של הסוכה לא מיירי בחבטן, אלא דגם בחמ"ר פסולה. ואף דהא דדייק רבא הוא מלשון מתני' דמדמה האילן לבית, מ"מ היינו רק דבאילן מיירי בגל"מ בלבד, אבל בבית דדמי לי' מיירי גם אם חמ"ר, אף שכרגיל אינו כן.
אבל לענ"ד נר' שיש לפרש בכוונת רש"י באו"א, שלא פי' רש"י שצריך שלא יהא ניכר, אלא ש"אין נראין בעין", ועי' לקמן בדף ט"ו ע"א אות כ"ד במש"כ בדעת רש"י בדין ביטול בשתי וערב.

ט"ז) רש"י ד"ה מאי למימרא. בא"ד האי לאו תחת ב' סכבים הוא וכו'. בכוונת רש"י נר' דרחוק לומר דחבטן מועיל לב' עניינים, חדא שיהא בטל, וגם שיהא כסכך א' ולא ב' סכבות, אלא "חבטן" הוא כדי שיהא בטל, ושוב אין הסכך פסול מצטרף עם הסכך כשר, אבל הא דאינו כב' סכבות הוא משום שהאילן חמ"ר ואינו בכלל סכך כלל. ומש"כ רש"י ד"חד סכבה הוא" אי"ז משום דחבטן אלא משום דאין האילן בכלל סכך כיון דחמ"ר. אולם עי' בט"ז ס"ק ג' שרצה לחדש מדברי רש"י דאף בחמ"ר ה"ה בכלל "סכך", ועי' בערוך לנר שהביא בשם הפנים מאירות שחולק עליו, וע"ע שם במש"כ הערוך לנר ובנזירות שמשון על הט"ז שם ובמאמר מרדכי ובביה"ל.

ט"ז) בא"ד ש"מ מהכא וכו'. עי' בטור וכו' שהי' מנהג להסיר הרעפים מן הגג, ולסכך תחת הלט"ש, ובזה יש חשש שמצטרף סכך פסול וכו' לדעת הריב"א. אולם רש"י לא מיירי בכה"ג אלא באופן שמסכך על גבי הלט"ש ולא תחתיהם. וכפשוטו יל"פ כוונת רש"י אם ס"ל כדעת התוס' שאין חשש של צירוף באופן שיש בסוכה גל"מ, ולכן אם מסכך ע"ג הלט"ש כשרה. אבל להריב"א אין לסכך כן כיון שהסכך פסול מצטרף, והיינו דאפי' אם יטול הסכך כשר יש לל מחמת הלט"ש ופסול.
ולפי"ז צ"ל דבין אם הסכך פסול למעלה או למטה, הסוכה פסולה משום צירוף הסכך פסול, וכלשון הרא"ש, דכיון שאפי' אם יטול הסכך כשר יש לל, אין הסכך כשר מועיל כלום. אבל לפי הריטב"א דרק אם הסכך פסול למעלה הוא דפסלי' לי', יש להכשיר כשהסכך כשר למעלה.
אולם לפי"ז יש להק' במה שפי' רש"י כאן בתו"ד, והלא הו"ל לפרש כן או בקו' הגמ' לעיל או בסוף הסוגיא, וצ"ע.
ונר' לפרש כוונת רש"י באו"א, שיש לדייק במש"כ רש"י "אע"פ שסמוכות זו לזו פחות מג", ומשמע דההו"א לפסול הוא משום לבוד. וכמו"כ מבואר בריא"ז אצלינו דפי' קו' הגמ' דמצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר משום שאף

שבאילן אין אלא חמ"ר, מ"מ הענפים קרובים אהדדי, ואמרי' לבוד, והו"ל כב' סככות עי"ז. הרי דס"ל להריא"ז שיש מקום לפסול משום "ב' סככות" אף בסכך של חמ"ר באופן דשייך לבוד להשליש כל שיעור הסכך. ויל"פ שגם רש"י בא לאפוקי ממי שרוצה לפרש כן, ושמעי' מקו' הגמ' "מאי למימרא" שאפי' הו"א שיהא כב' סככות ע"י לבוד ליכא, ולכן פי' כאן דאף בלט"ש שהם קרובים אהדדי ובתוך ג' מ"מ לא אמרי' לבוד לענין שיהא כסכך לפסול משום ב' סככות. (וע"ע לקמן במש"כ בביאור דברי רש"י ד"ה הא קמצטרף, ובמש"כ רש"י שהוא "רחוק ומובדל".) וע' בשבלי הלקט סי' של"א.

י"ז) בא"ד ואומר רבי דזהו השיעור וכו'. אם נאמר דדעת רש"י כתוס' בקו' הא קמצטרף וכו' א"כ כיון שאין בל"מ של סכך פסול לא הו"ל ב' סככות, ול"ל אלא מחצה סכך כשר וכמו בשפודין. ואם נאמר דס"ל לרש"י כדעת הריב"א ויש פסול מחמת שאפי' אם יטול הסכך כשר יהא בל כשיעור בל"מ, הרי אם אין אלא מחצה קנים פסולים ליכא בל של בל"מ לולי הסכך כשר, ולכן אין לפסול.
ועי' במהרש"א שהק' במש"כ רש"י ממה דמבואר מרש"י לקמן בדף כ"ב דאם יש מחצה למעלה יש חמ"ר למטה בסוכה, וא"כ ה"נ כשיש רק מחצה למעלה אין להכשיר. ולכאו' נ"ב שהרי כבר מבואר בשפודין לקמן בדף ט"ו שיש להכשיר במחצה, ובהכרח צריך לישב כמו שפי' הרא"ש דשאני סכך כשר ופסול מסכך כשר עם אויר, וכמו שהביא המהרש"א תו"ד, וא"כ ה"נ הו"ל סכך כשר ופסול. אבל המהרש"א מחדש מתו"כ שיש לחלק בין אם הסכך כשר קליש או הסכך פסול ועי' שם, ול"ע.

י"ח) בא"ד והמפרש חבטה תלישה וכו'. עי' בתוס' רי"ד ובמאירי ובבעה"מ וברמב"ם וגו"כ שם.

י"ט) רש"י ד"ה הא קמצטרף וכו'. כפשוטו לשון רש"י משמע כדעת התוס' דמיירי באופן שצריך לירוף של הסכך פסול להשליש שיעור של בל"מ, אבל יש לדחות דמש"כ רש"י דצריך שיעור בל"מ לבד מזה, פי' דצריך שיהא בל"מ בסכך כשר ולא יהי' הבל להשליש שיעור בל"מ עם הסכך פסול דא"כ אפי' אם יטול הסכך כשר יש בל שם. וכ"פ הב"ח בס"ק ב'.
ובמש"כ רש"י אע"פ שהוא רחוק ומובדל, כבר האריכו האחרונים בכוונת רש"י, עי' בב"ח שם, וגם יש להק' שהרי הכא הסכך כשר הוא ע"ג הגפן והדלעת ממש ואינו רחוק ממנו כלל. וגר' שכוונת רש"י דאע"פ שהגפנים הם רחוקים זה מזה, ואינם בכלל ג' טפחים אהדדי, מ"מ שייך פסול של "מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר" ושלא כשיטת הריא"ז דקו' הגמ' הוא שיהא כסכך ע"י לבוד ומשום שהענפים של סכך פסול הם תוך ג' מהדדי.

כ') רש"י ד"ה דיעבד. דקתני הדלה. נ"ע, והו"ל למימר דקתני "סיכך" על גבן.

כ"א) תוס' ד"ה הא קא מצטרף. והא דלא משני וכו'. מקו' תוס' מדוייק דס"ל דאם יש בל"מ באילן וגם בהסוכה, אפי' אם הסוכה רבה עליו, מ"מ פסולה משום שיש

גל"מ באילן, וכפשוטו היינו משום שיש ב' סככות. וכן מדייק המהרש"א לקמן בדף י', וכ"ה להדיא בר"פ לקמן דף י', ומאידך עי' בק"נ שמדייק ממה שהשמיט הרא"ש קו' זו, דס"ל דאפי' בגל"מ בהאילן אם הסכך הכשר רבה עליו כשרה.

ועי' במהרש"א שם שהק' לפי מה שמבואר מתוס' מהא דאיתא לקמן שלר"ת אם פירס סדין הסוכה כשרה, והרי בסדין גל"מ, ומ"ש מאילן דגל"מ דפסול בכל אופן. (ואף שתוס' כאן לא כ' להדיא שהר"ת מודה לדעתו בזה, מ"מ כ"ה במרדכי בשם הר"ת.) ותי' המהרש"א שיש לחלק בין אם הסוכה קדיס או האילן, וע' שם מש"כ בשם אחיו לייש בתו"א דשאני סדין שהוא תוך י' ואין פסול של ב' סככות, וע"ע בפנ"י שמחלק בין סדין דלא מקרי סכך, ובין אילן דהוא דבר קבוע ומקרי סכך כשיש גל"מ, ועי' לקמן בתוס' דף י' במשנ"כ בעזה"י.

כ"ב) בא"ד ותדע. עי' בפנ"י שאין כוונת תוס' לאפוקי משיטת הריב"א וכו' דלשיטתם אין פסול אא"כ יש סכך פסול למעלה מסכך כשר, או למטה ממנו באופן שאפי' אם יטול הסכך כשר יהי' לל כשיעור של גל"מ, משא"כ התם שהסככות הם זה בצד זה. אלא כוונת תוס' לאפוקי מלומר דבכל אופן שהסכך פסול מועיל לעשות גל נוסף בסוכתו פסולה.

ע"ע במג"א סי' תרכ"ו ב' שפי' במש"כ תוס' דבשפודין כיון דכי שקלת לי' סגי בסכך כשר, דהיינו כשיטתו וכשיטת ר"ת לקמן דף כ"ב שכשיש מחצה סכך כשר למעלה הסוכה כשרה, אבל לרש"י ורוב ראשונים שם דאם יש רק מחצה סכך כשר הסוכה פסולה משום דלמטה יש חמ"ר, א"כ אם שקלת הסכך פסול ואין שם סכך כלל אלא אויר, הסוכה פסולה, וא"א לומר ד"כי שקלת לי' סגי בכשר". אבל הרא"ש ג"כ כ' כלשון התוס' בזה אף דס"ל כדעת רש"י שם והק"ל, ועי' שם במג"א במש"כ ביישוב דעת הרא"ש בזה. וע' לקמן בדף ט"ו ע"א שהארכנו בשיטת הרא"ש ותוס' בזה. ועי' לעיל במש"כ באות י"ג.

כ"ג) בא"ד ועוד אמר לעיל וכו'. תוס' מוכיח מהולין יורדין דכיון שיש כשיעור גל"מ למטה מכ' כשרה ולא אמרי' שהסכך למעלה ממנו מצטרף לפסול. אבל יש להק' לפי המבואר מתוס' לעיל דכשיש גל"מ בסכך כשר וגם בסכך פסול למעלה ממנו, הסוכה פסולה משום ב' סככות, למה לא אמרי' שכמו"כ בהולין יורדין יש ב' סככות ופסולה.

ולכאו' צ"ל דבהולין יורדין לא משוב ב' סככות, ולא דמי לאילן ע"ג סוכה דהו"ל כב' סככות. אבל עי' במאירי תו"ד שפי' דאפי' בחבטן הו"ל כב' סככות כשאין הסכך בטל, ופי' משום "פסולו גורם לו שם בפנ"ע" הרי דכל מקום שיש סכך כשר מעורב עם הפסול הו"ל ב' סככות כיון שחצי' פסול וחצי' כשר. ולכאו' צ"ל דלפי תוס' אינו תלוי בפסולו בכל אופן דא"כ אף בהולין יורדין פסולה כשיש גל"מ למעלה מכ'.

ולפי' הריב"א יש להק' במה דאין הסכך למעלה מכ' פוסל, והרי כפשוטו מיירי התם אפי' כשיש שיעור של גל"מ גם למעלה מכ'. ועי' ברא"ש לקמן שפי' דצ"ל דס"ל כעין הר"ת דסכך למעלה מכ' אינו סכך פסול אלא

מחמת גופהו, ובכה"ג אין לפסול אף כשיש לו"מ למעלה מכ'.

אולם נר' דאי"ז אלא לפי המבואר בראש"ש אצלינו שלפי הריב"א גדר הפסול הוא שאם יטול הסכך כשר עדיין יהי' לו, ובכה"ג פסול, ולפי"ז יל"פ דבמקום שיהי' לו אף לולי הסכך כשר מחמת הסכך למעלה מכ', אינו מגרע כ"כ מחשיבותו של הסכך כשר, כיון שאפי' אם יטול הסכך כשר אין הצל אצלו מסכך למעלה מכ' שאינו סכך פסול גמור.

אבל מהריטב"א אצלינו משמע דרק אם הסכך פסול למעלה פסול והיינו טעמא דאין הסכך למטה מיני' מיצל בפועל, ובכה"ג הו"ל כמי שאינו, ולדעתו נר' דאפי' בהולין יורדין כיון שאין ההולין גורם הצל, אלא מה שלמעלה ממנו גורם הצל, אין להכשיר אפי' אם אין הסכך למעלה מכ' פסול אלא מחמת גופהו, והק"ל.

ונר' שיש ליישב באו"א דהולין יורדין שאני דהתם אינו כב' סככות דנאמר שהצל מן הסכך למעלה, אלא הכל כדבר א', וחשבי' לי' שהצל בא מכולו, ובכה"ג אין חשש במה שהצל בפועל הוא מהשטח העליון של הסכך, אלא הצל מכל הסכך שהוא כדבר א', ולכן יש להכשיר כיון שיש הולין יורדין למטה מכ' כשיעור של לו"מ.[17]

כ"ד) בא"ד ור"ת הי' מפרש וכו' עי' במהרש"א שמבאר שאין כוונת תוס' לפרש שלר"ת אפי' אם יש לו"מ בסכך כשר שהסכך פסול מצורף לפסול, אלא אף הר"ת מודה למש"כ תוס' לעיל. אכן, עי' בביאור הגר"א ומתו"ד משמע דס"ל שלר"ת צ"ל כשיטת הריב"א ושלא כמו שפי' תוס' לעיל, וכן מוכיח מתוך מש"כ תוס' לקמן בדף ט"ו ע"ב בכוונת רש"י שם.

וע"ע במהרש"א שפי' הא דהק' תוס' "ועוד דמהאי טעמא המ"ל שתיהן כשרות אצטריכא לי" ע"פ שיטתו דהא דמצטרף סכך פסול הוא רק משום שצריך לצרפו לשיעור של לו"מ. ולפי הגר"א הק"ל קו' המהרש"א שם. וע' בערוך לנר סוף דף ט' ע"ב.

כ"ד-ב') בא"ד ועוד דמה"ט הוה מצי למימר וכו'. צ"ע דבב' כשרות יש לו"מ בסכך למעלה מכ', ואין לטעות בזה אלא כשאין בהעליונה אלא חמ"ר וכמו שפי' רש"י להדיא, ועי' במהרש"א ובמש"כ לקמן בדף י' ע"א אות ה'.

כ"ה) בא"ד ובריש עירובין. עי' לעיל בדף ד' בתוס' ד"ה והולין יורדין ובתוס' הרא"ש ובמש"כ שם.

<u>ע"כ בענין סוכה תחת האילן</u>

<u>בענין סוכה תחת סוכה</u>

ביאור דרשת הגמ' לפסול סוכה תחת הסוכה ותחת האילן והבית

כ"ו) גמ' ת"ר בסכת תשבו וכו'. כפשוטו משמע מדרשת הגמ' דדרשי' למעוטי סוכה תחת סוכה וגם סוכה תחת הבית ותחת האילן מחד דרשה וממה דכתיב חסר ו' והכל ענין א',

[17] אכן, עי' בריטב"א בסוף דף ט' ע"ב שכ' כעין מש"כ הר"ת שסכך למעלה מכ' אינו סכך פסול, אבל לא שיהא מצורף וכדעת הר"ת בתוס' אלא שלא יהא פוסל מה שתחתיו, וצ"ע לשיטתו הרי מאחר שאין הסכך שלמטה מן הסכך מיצל, אלא הסכך למעלה מכ', האיך מכשרי' בכה"ג.

והיינו שיהא ישיבת סוכה תחת סכך א' ולא תחת ב' סככות.
ובאו"א, עי' בר"פ דף י' דדרשי' שיהא ישיבה בסוכה ולא בסוכה "ודבר אחר". ואפי' אם אין הדבר אחר בכלל "סכך" מ"מ פסול משום שהוא "דבר אחר".
ובאו"א, עי' ברמב"ן לקמן בפ"ב שמשמע דאף בסוכה תחת הסוכה פסולה רק משום שהסוכה העליונה לא הי' עשוי' לשם על של סוכה התחתונה ולגבי הסוכה התחתונה ה"ה "סכך פסול", ומשמע דאין לפסול סוכה תחת סוכה אלא כעין הפסול של סוכה תחת האילן ומשום שיש סכך פסול למעלה מהסכך הכשר, ואם נאמר כן הרי יש דרשה א' לפסול כולן אבל לא משום ב' סככות וגם לא משום סוכה ולא דבר אחר. ומ"מ לכל הני פירושים דרשי' סוכה תחת הסוכה וגם סוכה תחת הבית או תחת האילן מחד דרשה.
וע"ע בטור ריש סי' תרכ"ו דדרשי' דצריך שיהא ישיבה בסוכה "תחת השמים" וע' בט"ז ריש הסי' שמשמע שה"ה המקור לכל ג' פסולים דמתני', וכמשמעות הברייתא דדרשי' כולהו מחד דרשה. וע"ע בב"ח דדרשי' לכולהו מחסרון ו' ואף דהו"א דאין לדרוש אלא לפסול סוכה תחת סוכה, ואילו תחת הבית והאילן לא מקרי תחת ב' סככות, מ"מ ממעטי' לכולהו מדרשה דחסרון ו'.
אבל במג"א ריש סי' תרכ"ו משמע באו"א דהא דממעטי' סוכה תחת הבית או תחת האילן אינו מדרשה דסוכה תחת סוכה אלא משום שצריך סוכה ולא ביתו של כל השנה, וגם אילן בכלל זה, ועי' בלבושי שרד דנדחק בדברי המג"א בזה. ועי' בערוך לנר שג"כ פי' דהא דממעטי' סוכה תחת האילן ותחת הבית אינו מחסרון ו' וכדרשת הגמ' לסוכה תחת סוכה אלא ממשמעות של "בסוכות תשבו" שמשמע ולא תחת אילן או בית שאינו "בסוכה". (וע"ע שם מה שפי' באו"א.)
וכעי"ז עי' בבגדי ישע על השו"ע שם שפי' דהא דפסלי' סוכה תחת האילן או תחת הבית הוא מסברא, והיינו שלאחר שצריך ישיבת סוכה, אי"ז ישיבת סוכה, והא דמשמע בברייתא דדרשי' לי' אינו אלא אסמכתא בעלמא.
ע"ע בפנ"י בתוס' ד"ה בסכת דמסיק דדרשי' ב' דרשות, מב' פעמים דנאמר "בסכת" חסר, וא' מהן לסוכה תחת סוכה וא' לסוכה תחת האילן והבית.
ולפי כל הני פירושים, לכאו' יש לפרש שאין הפסול של סוכה תחת הסוכה משום שהוא תחת ב' סככות או תחת סכך ולא דבר אחר, אלא משום שהוא תחת ב' סוכות, ואין הפסול מחמת הסכך העליונה אלא מחמת שהוא תחת סוכה שלמה, ועי' לקמן בדף י' במש"כ במה דנחלקו ר"ה ור"ח ושמואל בכמה יהא בין סוכה לסוכה.

והנה מדברי הר"ן ג"כ יש לדייק דס"ל שיש ב' דרשות נפרדות שהרי פי' הר"ן בטעמא דסוכה תחת האילן והבית משום שאינו תחת כל הסוכה, ובסוכה תחת הסוכה פי' מקרא ומשום החסרון ו'. ומשמע דס"ל שיש ב' דרשות וב' גדרים נפרדים, ועי' לקמן במש"כ בדעתו לקמן בדף י'.

ע"ע במש"כ המהרש"א בדף י' להק' בשם אחיו לפי' הריב"א דסכך פסול למעלה מסכך כשר מבטלו כיון שאין הכל מן הסכך כשר, דא"כ ק' למה צריך קרא דבסכת למעט סוכה

תחת האילן והלא בלא"ה פסול משום שמצטרף סכך פסול בסכך כשר, ופי' המהרש"א דיל"פ דאף שיש פסול אחר מ"מ נקט גם לפסול בסוכה תחת האילן כיון דאף פסול דסוכה תחת האילן נתמעט מקרא דבסכות תשבו. ויש לעי' אם כוונתו דמהאי דרשה דממעטי' סוכה תחת הסוכה יש לפסול גם סוכה תחת האילן, או"ד דמקראי יש לדרוש גם לפסול סוכה תחת האילן אבל מדרשה אחרת, וכמו שפי' הערוך לנר וכו' מלשון "בסוכת תשבו" אפי' בלא חסרון הו'. ועי' בפנ"י שם.

ב"ז) גמ' אדרבה בסוכות תרתי משמע. כפשוטו קו' הגמ' דאין לדרוש חד סוכה כיון שמשמע ב' סוכות, אבל מ"מ אין דרשה להצריך ב' סוכות או ב' סככות, והלשון רבים הוא לרבות דפנות וכדאיתא לעיל בדף ו' דילפי' מלשון בסוכות בלשון רבים לרבות ב' דפנות. אבל עי' במש"כ הר"א מן ההר דקו' הגמ' הוא שיהא צריך ב' סככות דוקא. וצ"ע.

ב"ח) תוס' ד"ה בסכת. עי' במהרש"א לעיל בדף ו' ע"ב.
והנה, יש להק' למ"ד יש אם למסורת, וכבר מרבי' דופן א' מלשון "בסכת" חסר ו', א"כ האיך ממעטי' ג"כ סוכה תחת סוכה מיני', ועי' במש"כ בראשון לציון לישב.

ב"ט) גמ' פעמים ששתיהם כשרות ה"ד בגון וכו'. יש להסתפק בסוכה תחתונה שחמ"ר מצלתה, אם הסכך התחתונה בכלל סכך של הסוכה ואף שצריך הסכך העליונה עמו מ"מ הסכך של הסוכה הוא מבין שניהם, או"ד דהסכך התחתונה אינה משובה חלק מהסכך כלל.
ונפ"מ כגון אם מיעוטו של הסכך העליונה גזולה וגם הסכך התחתונה גזולה באופן שאם יצרפם אהדדי ה"ה רוב הסכך, האם נאמר דהו"ל סוכה גזולה (ששיעורו ברוב סכך וכמו שכ' הפמ"ג).
וגר' שהדבר תלוי במה שנחלקו רש"י ותוס' לקמן דף כ"ב ע"א בסוכה המדובללת, ולפי רש"י שם אף כשיש רווח יותר מג' טפחים בין סכך לסכך מ"מ אין פסול אלא משום דחמ"ר, ואין פסול במה שהסכך הוא בב' דרגות, אבל לתוס' שם יש פסול במה שהסככות ה"ה רחוקים יותר מג' טפחים מהדדי. וא"כ לפי תוס' אין לצרף הסכך תחתונה לסכך הסוכה כלל, וכמאן דליתא הוא, אבל לרש"י גם הסכך התחתונה ה"ה בכלל הסכך של הסוכה. אבל יש לעי' אף לפי תוס' דדלמא בסכך רחב טפח אמרי' חבוט רמי ועי"ז גם הסכך למטה בכלל הסכך של הסוכה לענין זה. (ובגדר מתי אמרי' חבוט רמי ע"ע בתוס' ריש דף י' ע"א ובמל"ה שם.)

ל) שם שהתחתונה חמ"ר מצלתה. לפי' הר"ת דלקמן מה דאמרי' דבתחתונה צל"מ היינו רק בצירוף של הסוכה העליונה, יש להק' למה כאן נקט דיש בתחתונה חמ"ר, והו"ל למימר דצל"מ, ופי' בהדי סכך של העליונה. וצ"ל דהא שפי' הר"ת דשייך לומר דצל"מ הוא רק בצירוף של העליונה, הוא רק באופן דאמרי' דיש בעליונה חמ"ר, ובכה"ג יל"פ דמש"כ צל"מ בהתחתונה הוא עם צירוף העליונה, אבל אם יש בעליונה צל"מ בפנ"ע, גם בהתחתונה צריך לפרש מה שיש בו מצד עצמו. או"ד דכיון

דכאן יש בעליונה גל"מ, אי הוה נקט שיש בתחתונה גל"מ היו כולם יחד והי' צריך לומר שיש ב"תרוייהו גל"מ" וא"א לומר כן אם בתחתונה אין גל"מ אלא בצירוף של העליונה. וכמו"כ לקמן כשיש בתרוייהו גל"מ, אף להר"ת היינו שיש בתחתונה גל"מ אף מצד עצמו ובלא צירוף העליונה, וק"ל.

ל"א) גמ' וקיימא עליונה בתוך כ'. לפי' הר"ת דיכול לצרף גם סכך למעלה מכ' לשיעור של גל"מ, יש להק' במה דצריך לאוקמי כשקיימא עליונה בתוך כ' והרי אפי' למעלה מכ' שייהם כשרות. ואולי להר"ת צ"ל דהוא לאפוקי אם העליונה למעלה מכ' מקרקעית העליונה דבכה"ג העליונה פסולה. או"ד יל"פ דאפי' אם יש לצרף הסכך למעלה מכ', הוא רק אם יש רוב סכך למטה מכ', אבל הכא דלמטה יש חמ"ר ולמעלה יש גל"מ, אין לצרף הסכך למעלה מכ' להכשיר. וע"ע בשפ"א מש"כ לישב באו"א.

דף י' ע"א

א') רש"י ד"ה שתיהן כשרות ה"ד "דתרוייהו מתכשרן בסכך העליון". ק"ק דהו"ל לרש"י לפרש דסכך כמאן דליתא משום שאין בו כשיעור גל"מ. ומשמע דאילו משום שאין בו אלא חמ"ר אינו כמאן דליתא, אלא משום שצריך לצרף הסכך האחר עמו כדי להכשיר ולכן הו"ל כחלק של הסכך האחר וממילא כמאן דליתא שאינו סכך בפנ"ע. (וכעי"ז משמע קצת מרש"י לעיל בדף ט' ע"ב ד"ה מאי למימרא, שפי' תו"ד דמשום ב' סככות ליכא משום ד"הא חד סככה הוא" ומשמע דאין הסכך של חמ"ר כמאן דליתא לגמרי, ולא חשוב "סכך" אלא משום דהוא "חד סככה" עם הסכך הכשר, דכיון שצריך הסכך הכשר כדי להכשיר גם הסכך הפסול כחלק מהסכך הכשר כיון דהסכך הכשר רבה עליו.)[1] וצריך להבין למה פי' רש"י כן.

ב') גמ' ה"ד כגון שהתחתונה צל"מ מחמתה וכו'. לפי' התוס' לעיל היינו גל"מ בצירוף של הסכך העליונה, והא דקיימי תרוייהו תוך כ' הוא לאפוקי אם למעלה מכ' שהתחתונה גמי פסולה משום שא"א לצרף סכך של העליונה, אבל לפי' הריב"א מיירי בגל"מ בסוכה התחתונה בפנ"ע, ואם הי' הסוכה העליונה למעלה מכ', פסולה משום שמצטרף סכך פסול ומבטל הסכך שכנגדו למטה.

ועי' בלשון רש"י שסתם ולא פי' דמיירי בגל"מ רק בצירוף של העליונה, ומשמע קצת כשיטת הריב"א, וכן משמע מלשונו "לצטרף" ולא משמע שצריך לצרף הסכך העליונה אלא שאפי'

[1] וכנר' שדברי רש"י בזה לשיטתו שפי' בדף כ"ב שאין פסול בב' מדרגות של סכך ואין פסול ברווח בין ב' סככות יותר מג' אלא משום דעי"ז ה"ה חמ"ר מצלתה. אבל משום שאין הסכך במקום א' אין לפסול, וה"נ גם הסכך הפסול שהוא כחמ"ר ה"ה כחלק מהסכך שלו, ורק שהוא כ"חד סככה" עם הסכך הכשר כיון שצריך לי' כדי להכשיר הסוכה.

אם יצטרף העליונה מ"מ אין לפסול עי"ז כיון שהסכך כשר כשהוא תוך כ'.
ולכאו' יש להוכיח מרש"י כשיטת הריב"א ממש"כ בסו"ד דאם יש בעליונה כשיעור של לי"מ הסוכה התחתונה פסולה משום סוכה תחת סוכה, ואם נאמר כשיטת הר"ת ומיירי כאן כשאין בסוכה תחתונה אלא חמ"ר בפנ"ע, ולריך הסכך העליונה להשלים שיעור לי"מ, א"כ אין פסול בסוכה התחתונה משום סוכה תחת הסוכה, ומוכח כשיטת הריב"א דמיירי אף אם יש בהתחתונה כשיעור לי"מ בפנ"ע, ולכן יש לפסול כשיש בעליונה לי"מ משום סוכה תחת הסוכה. ועי"ע בפנ"י שמדייק מרש"י כאן כשיטת הריב"א (אבל לא מהנ"ל).
וע"ע לקמן אות ה', ולקמן בדף י"ז במה שפרשנו בדעת רש"י, שכשיש לו גם מהסכך פסול כל הסוכה פסולה, וכמו סכך פסול דפוסל בד'.

ג') גמ' כגון דתרוייהו צל"מ וכו'. כאן נ"ל דאף לפי תוס' הא דקאמר "לי"מ" בהתחתונה הוא שיש בו לי"מ בפנ"ע, דאם אין לי"מ אלא בצירוף של העליונה, הסוכה התחתונה כשרה, וכלעיל בשניהם כשרות. ול"ל דאף לשון לי"מ משמע רק עם העליונה, היינו כשנאמר רק על הסוכה התחתונה בלבד, אבל כשנאמר על שני הסוכות אהדדי, פירושו שיש לי"מ בכל א' בפנ"ע.

ג'-ב') רש"י ד"ה שתיהן פסולות וכו' וקיימא עליונה למעלה מכ' לגגה של תחתונה שהיא קרקעיתה של עליונה. ע"ע לקמן ברש"י ד"ה וקיימא עליונה שפי' ג"כ דמיירי שהוא תוך כ' מן הקרקעית של העליונה. והיינו משום דס"ל דכל שהוא תוך כ' מקרקעית העליונה כשרה, ול"נ שיהא הסכך של העליונה תוך כ' מן הקרקע של התחתונה, וכ"כ המאירי.
אולם עי' בראב"ד בדף ב' בביאור מה שכ' הרי"ף להוכיח מסוגין כשיטת רבא לעיל דהא דבעי' תוך כ' הוא משום דלריך שיהא סוכה דירת ערא, ופי' הראב"ד דהיינו משום דס"ל להרי"ף דהא דקאמר ר' ירמי' תוך כ' היינו מן הקרקע של התחתונה, ומוכח שאף שאין בחללו של העליונה כ' מ"מ פסולה כיון שהדפנות של התחתונה הם גבוהים מכ', ולרבא פסול בכה"ג. הרי דס"ל להראב"ד דלרבא אזלי' בתר השיעור דפנות ולריך שיהא תוך כ' מן הקרקע. ועי' בביה"ל ריש סי' תרכ"ח שהביא מי שמסתפקים אם לריך שיהא העליונה תוך כ' מהקרקע או מקרקעית העליונה בלבד, וכ' דנר' פשוט של"נ אלא שיהא תוך כ' מקרקעית התחתונה, וכל מה שהוא למטה ממנו אינו עולה להמנין אפי' לרבא. אולם כנר' שכבר נחלקו הראשונים בדבר זה וכנ"ל. (ובביאור שיטת הראב"ד בזה ובמה דהכא שאני ממי שבנה אצטבא והגבי' הקרקע של הסוכה דכשרה וכמבואר לעיל שם, עי' במש"כ שם, ובמשנ"ב מהדו' דרשו אות 3 במש"כ בשם הגרש"ז.)

ד) גמ' פשיטא. כפשוטו יל"פ דכל הני דיניס ה"ה פשוטים וכ"פ ר"א מן ההר, אבל עי' בלשון רש"י שמשמע דודאי אין כולן פשוטים, אלא דס"ל להגמ' דכוונת ר' ירמי' הי' לפרש הליור דמתני' דהסוכה התחתונה פסולה, והא ודאי פשיטא, ואף למסקנת הגמ' הרי"ז

פשיטא, ורק שיש חידוש בדין אחר שאמר ר' ירמי'. וצ"ע מנ"ל לרש"י לפרש כן.
עוד יש להק' לשיטת הר"ת שיש הו"א שא"א לצרף סכך פסול בהדי סכך כשר להשליש לשיעור של צל"מ וקמ"ל דאינו סכך פסול אלא מחמת גובהו, הרי ודאי אי"ז מלתא דפשיטא כלל, וצ"ע.

ה') גמ' מ"ד נגזור דלמא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר. עי' בפי' רש"י שיש לגזור אטו כשהסוכה למעלה מכ', ואם נאמר דס"ל לרש"י כפי' התוס' לעיל, וצריך הסכך העליונה להשליש לשיעור של צל"מ, צ"ל דאף שהוא ידע שאינו כמאן דליתא לגמרי, מ"מ לענין לפסול משום למעלה מכ' ס"ל דהוי כמאן דליתא, וצ"ע.

ועי' במהרש"א לעיל במה שפי' בקו' תוס' "ועוד דמהאי טעמא" וכו', דהי' ק' לתוס' בפי' של רש"י כנ"ל וכשיטתו ולכן פי' הגזירה באו"א דגזרי' דלמא יאמר שאין פסול בסכך למעלה מכ' כ"ז שמקלת מן הסכך למטה מכ', ולכן הק' בתוס' דבכל סוכה שמקלתו למעלה מכ' יש לגזור כמו"כ.
ולפי' הריב"א יש להבין הגזירה שיש לתוס דס"ל דאין הסכך העליונה כלום כיון שהוא חמ"ר וס"ל שאין לפסול בכה"ג וגם לפי"ז קו' תוס' לעיל דאף בשתיהם כשרות אצטריך לי' ליתא, וכמו שכ' רש"י להדיא תו"ד שאין החשש אלא שיאמר שהוא כמאן דליתא משום דאין אלא חמ"ר, אבל בב' כשרות דצל"מ אין לגזור.
ולפי' הר"ת לא גרסי' דגזרי' וכו' אלא דהו"א לפסול משום צירוף של סכך למעלה מכ', ולפי' תוס' לעיל דצריך לצרף הסכך למעלה מכ' ההו"א הוא שאין לצרף וקמ"ל דיכול לצרף אף סכך למעלה מכ' לשיעור של צל"מ כיון שאינו פסול אלא מחמת גובהו. ואם ס"ל להר"ת כפי' הריב"א אז ההו"א הוא לפסול משום שהסכך למעלה מכ' מבטל מה שהוא תחתיו, וקמ"ל דסכך שאינו פסול אלא משום שהוא למעלה מכ' אינו פוסל מה שהוא תחתיו, אבל מ"מ אין סכך למעלה מכ' ראוי להצטרף לשיעור של צל"מ להכשיר, ועי' בריטב"א.

בביאור הגדר של סוכה תחת סוכה ואם תלוי בב' סככות או בב' סוכות

ז) גמ' כמה יהא בין סוכה לסוכה. עי' לעיל בדף ט' ע"ב אות ב' ואות כ"ו ומבואר דביאור דרשת הגמ' למעט סוכה תחת סוכה שנוי במחלוקת, ואם נאמר שיש פסול ודרשה א' לפסול סוכה תחת סוכה וגם סוכה תחת אילן או בית, צ"ל דהפסול של סוכה תחת סוכה אינה משום שיש "סוכה" על גביו, אלא משום שיש ב' סככות, או שיש עליו "סוכה ודבר אחר" וכלשון הר"פ, וכ"מ גם מלשון רש"י לעיל שיש פסול של "ב' סככות". אבל מאידך משמע מהר"ן שהפסול של סוכה תחת סוכה והפסול של סוכה תחת האילן ה"ה ב' דיניס נפרדים ואינם ממקור א', אלא יש פסול בסוכה תחת סוכה, ולא משום ב' סככות, ואילו בסוכה תחת האילן פסול מטעם אחר, ומשום שאינו יושב בצל סוכה, אלא בצל אילן, ועי' לעיל שם במש"כ בדברי הראשונים והאחרונים בזה.
וכנר' שאף בדברי הגמ' כאן לענין השיעור בין סכך לסכך יש להסתפק כהנ"ל ואם כשיש שיעור טפח או ד' או י' ה"ה כב' סככות, ובפחות מזה אינו ב' סככות, או"ד דכשאין כשיעור של א' או ד' או י' הו"ל כסוכה א' ולא ב' סוכות.

וכנר' שנחלקו הראשונים בדבר, עי' בריטב"א שכ' להדיא דלכל האמוראי כאן גדר הפסול של סוכה תחת סוכה הוא שצריך שלא יהא "סוכה" למעלה מסוכתו, ולר"ה כל שיש בו שם אהל ה"ה "סוכה", ואף שאינו כשר לסוכת החג מ"מ סוכה מקרי, ולר"ח רק כשיש מקום חשוב של ד' מקרי סוכה, והא דבאהל סגי בטפח אינו משום שחשוב המקום אלא משום גזה"כ ואין ללמוד מיני'. ולשמואל צריך שיהא כשיעור סוכה כשרה כדי שיהא עליו שם סוכה, ובלא"ה אינו סוכה תחת הסוכה. הרי שלדעתו אין הפסול בסוכה תחת סוכה משום "ב' סככות" אלא משום ב' סוכות, והוא יושב תחת "סוכה" אחרת. ולפי"ז משמע דאין הפסול של סוכה תחת האילן מאותו מיעוט וגדר של סוכה תחת הסוכה אלא דין אחר או מקרא או מסברא.[2]

אולם מאידך יש לפרש אף אם נאמר שיש פסול של "ב' סככות, דס"ל לר"ה ולר"ח דכל שהוא פחות מא' או ד' טפחים ה"ה סכך א' ולא ב' סככות. ואף שכרגיל אזלי' בתר שיעור של לבוד ובג' טפחים, יל"פ דלענין השם "סכך" תלוי במהו חשוב כמקום בפנ"ע ולר"ה אזלי' בתר שיעור של אהל לענין טומאה, ולר"ח בתר שיעור מקום חשוב לענין שבת ועירובין.

ואף לשמואל דס"ל דצריך שיעור י' ומשום דכהכשרו כך פסולו, יל"פ דכמו דילפי' שיהא הסוכה י' מקרא לעיל ומשום שבפחות מזה לא מקרי "סכך" וכמו אצל האהרון, כמו"כ ס"ל דכל שאינו בכלל סוכה להכשיר מחמת שאינו גבוהה, כמו"כ לא מקרי "סכך" לפסול משום ב' סככות אלא הכל סכך א'.[3]

ובזה נר' שיש לפרש דעת הרז"ה, עי' במש"כ לפסוק כר"ח משום דלקמן בנוי סוכה השיעור לפסול הוא כשהנוי יותר מד' מן הסכך, וכשיטת ר"ת. וכ"כ העיטור והראבי"ה דקי"ל כר"ח. ועי' ברמב"ן ובר"ן דתמה עליו, דלא דמי, דהתם כשהוא רחוק ד' אינו מהסכך אלא כדבר נפרד לעצמו, אבל כאן לענין הפסול של סוכה תחת הסוכה יש לומר גם כשמואל דצריך י' כדי שיהא שם סוכה עליו, או כר"ה דבטפח א' מקרי סוכה, ואינו תלוי במה שהוא כדבר נפרד. הרי דס"ל להר"ן והרמב"ן דכאן השיעור שצריך בין סכך לסכך הוא כדי שיהא על העליונה שם "סוכה" ולא שיהא כסכך בפנ"ע. אבל להרז"ה יתכן לפרש דאף ה"נ אין הפסול משום שהסוכה תחתונה תחת "סוכה" אחרת, אלא משום שהוא תחת "סכך" אחר, ותחת ב' סככות, ולכן ס"ל לדמות הענין להשיעור של נוי סוכה שהוא בד' וכדלקמן.[4]

וכמו"כ מדוייק מלשון המאירי שפי' הפסול לכו"ע משום ב' סככות, ושוב הביא ראיית הבעה"מ ולא דחהו כמו שדחה הר"ן והרמב"ן. (וע"ע שם מש"כ לדינא להחמיר בשיעור של ו' טפחים, ועי' לקמן באות י' במש"כ בביאור דעתו בזה.)

ובדעת רש"י בזה נר' דס"ל דנחלקו בזה האמוראי דהכא, ועי' בלשונו בדר"ה טפח, למה לא פסלי' רק כשיש בו שיעור י' ביניהם. ועי' לעיל במש"כ ליישב דשאני סוכה תחת האילן דאף בלא שיעור ביניהם ה"ה כב' סככות מחמת שהם מחובר, או משום פסלותו.

[2] וע"ע לשון הריטב"א ריש פ"ב במש"כ לדחות שיטת הרי"ף שם וכנר' דאזיל בזה לשיטתו ממה שפי' כאן בפסול דסוכה תחת סוכה.

[3] אבל עדיין יש להק' במה דמצינו לענין סוכה תחת האילן והבית דל"צ שיעור י', וכמו שכ' המהרש"א ואילו לפי' זו, אם נאמר שאף סוכה תחת האילן פסול משום שהוא תחת ב' סככות

[4] וע"ע לקמן במש"כ בגדר של יכול לקבל כרים וכסתות בדעת הרז"ה ע"פ שיטתו כאן, ונר' דאזיל לשיטתו שם.

"אבל בציר מטפח חד סככה הוא" ומשמע דס"ל לר"ה דטעמא לפסול משום ב' סככות, ולכן ס"ל דכל שהוא רחוק מטפח ה"ה ב' סככות ולא חד סכך. אבל בדשמואל פי' רש"י כהכשרה כך פסולה "משום ב' סוכות" פסלה קרא, ומשמע מדברי רש"י שה"ה חידושו של שמואל דהא דפסלי' אינו משום "ב' סככות" אלא משום ב' סוכות.[5] ויל"ע בדר"ח אם פסול משום ב' סככות או משום שהוא תחת סוכה אחרת.[6]

וע"ע בתוס' ד"ה אר"ה שהק' במה דלא אמרי' חבוט רמי, ועי' ברעק"א שהק' דאי"ז קו' רק לר"ה בלבד, אלא לכו"ע אי אמרי' חבוט רמי הו"ל כסכך א'. ונשאר בצ"ע. ואולי יל"פ דאף לתוס' נחלקו אמוראי בהג"ל, ולר"ה טעמא לפסול משום ב' סככות, ולכן פסלי' אף כשיש רק טפח דהו"ל ב' סככות, אבל לר"ח ולשמואל פסול משום ב' סוכות, ולכן צריך ד' או י', כדי שיהא על העליונה שם סוכה. וא"כ ס"ל לתוס' דאם צריך שיהא סוכה ודאי אין להק' מחבוט רמי דמ"מ אינם כסוכה א' עי"ז אלא שהסכך למעלה מחובר לסכך למטה מיני', אבל לר"ה דפסול משום "ב' סככות" ס"ל לתוס' דע"י חבוט רמי הו"ל כסכך א'.[7]

(ועי' בגיר' הגמ' דידן בדר"ח "דלא מצינו מקום חשוב" בפחות מד', ובתוס' לא גרס "חשוב" ולגיר' דידן משמע דאף לר"ה תלוי ב"מקום" ולא בהפרש בין סכך לסכך, ואם גרסי' "מקום" ולא חשוב, משמע דלר"ה אינו תלוי ב"מקום" כלל, אלא במה שחשוב הפרש בין סכך לסכך, ורק לר"ח תלוי במקום, וכנ"ל בתוס'.)

ע"ע בפמ"ג אש"א ג' ובמשב"ז א' ולהלן בסי' תרל"ג משב"ז ב', לענין אם אין בעליונה זע"ז או שאין בו דפנות האם התחתונה פסולה משום שמ"מ יש סכך או"ד צריך שיהא כשיעור סוכה כשרה עם דפנות. וכנר' שמסתפק לדינא בדבר זה ואם הסוכה התחתונה פסולה רק כשיש בעליונה דפנות כשרות וגם זע"ז, והיינו דמספק"ל אם הא דשמואל פוסל רק בי' הוא משום שצריך שיהא סוכה כשרה או"ד ל"ל סוכה כשרה. ואם צריך סוכה כשרה, ודאי אין הגדר של הפסול משום ב' סככות אלא משום ב' סוכות, אבל אם ל"ל סוכה כשרה, עדיין יש להסתפק דלמא היינו משום דל"ל אלא שיהא ב' סככות, או"ד דצריך "שם סוכה" אבל ל"ל שיהא כשרה, וכשם שלענין למעלה מכ' מקרי סוכה אף שהוא פסולה ה"נ לשאר פסולים, וע"ע בבכור"י שם.

ועי' בשפ"א שמסתפק בשיעור רוחב הסוכה לפסול, וכ' דדלמא לר"ה כל שיש בו טפח על טפח וגובה טפח פסול, ושוב כ' דאין לפסול בפחות משיעור של סכך פסול. וכנר' שיש לתלות הדבר בהג"ל דאם הפסול משום ב' סוכות וכמו שפי' הריטב"א ואף לר"ה ה"ה

[5] ויל"ע בכוונת רש"י בשאלת הגמ' בד"ה וכמה יהא, וז"ל "הפסק בין סכך לסכך ומפסיל תחתונה משום סוכה תחת סוכה דלא נימא חד סוכה הוא" הרי שמתחיל לענין הפסק בין סכך לסכך, ומשמע קצת משום דהפסול משום ב' סככות, ובסו"ד כ' דלא נימא "חד סוכה הוא" ומשמע דפסול משום שהוא ב' סוכות, ויש לדחות.

[6] מלשון רש"י נר' יותר דס"ל לר"ח דצריך מקום חשוב וב"רשות" תליא מילתא, ועדיין צ"ע. ע"ע במש"כ בתוס' ד"ה שלא מצינו.

[7] ועי' לקמן בדף ט"ז ע"א בתוס' ד"ה אבל, במש"כ לפי"ז לפרש דברי התוס' שם.

סוכה אף שהוא פסולה בטפח, לכאו' כמו"כ ה"ה סוכה גם בטפח על טפח ברוס טפח, דהוא שיעור מקוס לענין אהל, ואף כאן יש לפסול, אם לא שנאמר שמ"מ א"א לפסול בפחות משיעור פסול של סכך בכל מקוס, וצ"ע. אבל אם הפסול משוס ג' סככות ודאי אין לפסול יותר ממה שהוא שיעור סכך פסול בכל מקוס, ואין לפסול אלא תחת הסכך העליון ואם אין בו שיעור לפסול בסכך אין לפסול כלל. (וכמו"כ יש נפ"מ לענין סוכה שתחת הסוכה רק מצד א' וא בסוכה קטנה ע"ג סוכה גדולה, וצ"ע.)

ז) תוס' ד"ה אר"ה. "הכא לא שייך". עי' במהר"ם שפי' דלא אמרי' לי' אלא בקנה עולה וקנה ירד, ועי' במל"ה ובערוך לנר במה שהק' לדעתו, וע"ע במרומי שדה ור"ם מדסוי שפי' באו"א דכאן יש פסוק מפורש דדרשי' ולא ג' סככות. ויש להק' דהרי לא אמרי' חבוט רמי אלא כשיש ברוחב טפח, ואולי הגזה"כ הוא כשאין בהקנים רוחב טפח. ואולי דכיון דמן הסתם יש בהם רוחב טפח אין לפרש דאין הפסול אלא כשאין בו רוחב טפח, וצ"ע. ואולי יל"פ באו"א דכוונת תוס' דכאן אין הפסול משוס "ג' סככות" אלא משוס שהוא יושב בסוכה תחת סוכה, ואפי' אם הסככות חשוביס כסכך א', מ"מ ה"ה בסוכה שתחת סוכה אחרת, ולכן אין שייך חבוט רמי להכשיר. ועדיין צ"ע.

ובענין קו' רעק"א במה שהק' תוס' לר"ה בלבד, עי' לעיל במש"כ באות ו'.

ז-ב') תוס' ד"ה שלא מצינו וכו'. מרש"י מבואר שיש להוכיח שמקוס חשוב בד' אפי' אם אינו שיעור בגובה דאל"כ הו"ל להוכיח מחלון בעירובין וכמו שהביא תוס', וצ"ע האיך נוכל להוכיח ששיעור ד' לגובה חשוב מדע"ד דשבת ברה"י וכרמלית שאינם לענין גובה, והכא לענין גובה בלבד מיירי. וצ"ל דהכל שוה ואף דודאי מקוס חשוב הוא כשיש שיעור חשוב אפי' ברומו ולא רק ברוחבו מ"מ יש ללמוד מחד לחבדי' וצ"ע.[8]

בענין אם יכול לדור בסוכה עליונה אבל לא מחמת סכך של התחתונה

ח) גמ' אם אין התחתונה יכולה לקבל כרים וכסתות וכו'. יש לעי' בלשון "התחתונה" ומשמע שהפסול אינו אלא משוס שאין התחתונה יכולה לקבל, ואפי' אם יש איזה נסריס הפסולים לסכך של התחתונה שם וכגון לט"ש מגג ביתו שיכולה לקבל כריס כסתות, מ"מ אין בו פסול של סוכה תחת הסוכה, אף שיש ג' סוכות, כיון שאין התחתונה יכולה לקבל העליונה.

וכמו"כ אם יש רווח בין הסוכה העליונה ובין התחתונה וכגון כשיש קונדיסין ביניהם בלא דפנות, ויש בקרקעית של העליונה לקבל כריס וכסתות, אבל אין בסכך של התחתונה לקבל

[8] לענין הרוחב של הסוכה העליונה לפסול התחתונה, לפי מה דקי"ל כשמואל, עי' בפמ"ג שמסתפק אם צריך שיעור זע"ז, וכמו"כ יש להסתפק לפי ר"ח, ואם צריך שיעור זע"ז נמצא שצריך זע"ז ברום ד', וא"כ הוא יותר משיעור כרמלית שמוכיח רש"י מיני' ששיעור ד' חשוב.

ואולי משמע דלפי ר"ח ל"צ שיעור זע"ז וכמו של"צ י'. או"ד דמש"כ רש"י כרמלית ל"ד שאי"ז אלא מדרבנן ואין ההוכחה אלא משיעור רה"י, אבל לפי"ז ק' למה לא צריך גובה של י' כרה"י והק"ל, ויש ליישב.

כריס וכסתות משמע מלשון הגמ' דהסוכה התחתונה כשרה. ויש לדחות.

אבל אולי יש לפרש דבכה"ג ליכא פסול, ורק אם הסוכה התחתונה שייך להעליונה וצריכא לי' הוא דפסלי' לי' משום שהוא כיושב תחת ב' סוכות, או ב' סככות, אבל באופן שאין התחתונה יכולה לקבל, ומ"מ יכול לישב בסוכה עליונה מחמת דבר אחר שיכול לקבלו, אין התחתונה חשוב כסוכה תחת סוכה אלא כסוכה בפנ"ע.

ובא"א יל"פ לשון הגמ' ע"פ מש"כ הרע"ב בפי' המשנה, דיעוי' שם שכנר' שיש לו פי' חדש בביאור הקבלת כריס וכסתות, וס"ל דכיון שאין הסכך של התחתון יכול לקבל כריס וכסתות, אינו סכך כשר להסוכה התחתונה והסוכה התחתונה מתכשרא רק ע"י הסכך של העליון ולכן אינה סוכה תחת סוכה[9]. ולדבריו נמצא שאם אין בסכך של התחתונה לקבל כריס, אבל יש בדבר אחר וכגון לט"ש או קרקעית של העליונה לקבל כריס, ליכא פסול של סוכה תחת הסוכה כיון שאין הסכך של התחתונה כלום שאפי' כריס וכסתות אינו רואי לקבל, וכנ"ל.

בגדר יכולה לקבל כרים וכסתות

ט') גמ' יכולה לקבל כרים וכסתות. עי' בפי' רש"י שמבואר דגדר של יכולה לקבל כריס וכסתות הוא שיעור של הסוכה הראוי' לדירה, והכל א', ואם אינה יכולה לקבל כריס וכסתות ה"ה סוכה שאינה ראוי' לדירה ואם יכול לקבל ה"ה סוכה הראוי' לדירה. ויל"ע לפי"ז בלשון "כריס וכסתות" והו"ל למימר אם יכול לדור שם ולא ליפול. ועי' במש"כ רש"י תו"ד שיכול "לקבל כריס וכסתות של עליונה וליתן" ויל"פ שכוונת רש"י לדחות ולומר דהא דנקט לשון כריס וכסתות הוא רק לרמז שצריך שיהא ביכולתו ליתן שם. ואולי הוא יותר ממי שיכול לאכול שם שלעניין שינה צריך סמיכות טפי. או"ד יל"פ שכוונת רש"י שצריך יותר לשינה מלאכילה דאילו לענין אכילה ל"ל כריס וכסתות עמו אבל שינה הראוי' הוא רק עם כריס וכסתות, וא"כ צריך שיהא יכול לקבל האדם עם הכריס וכסתות שצריך לי' לשינה.[10]

ואם נאמר כן, לכאו' יש להוכיח מכאן שכדי להכשיר הסוכה צריך שיהא ראוי לכל מילי דישיבת סוכה והיינו שיהא ראוי לאכילה שתי' וגם לשינה, ואם ראוי רק לאכילה, אינו כשר אפי' לאכילה, וכ"ש לשינה. וכ"כ הרמ"א בסי' תר"מ ד' בשם המרדכי, ועי' בחכ"ל סי' פ"ד שחולק עליו ומכשיר אכילה אף בסוכה שאינה ראוי' לשינה, ועי' שם בביאור הגר"א שכנר' שמוכיח כן מכאן וכנ"ל דכדי להכשיר הסוכה אף לאכילה צריך שיהא ראוי אפי' לשינה. ושו"ר שכן כ' האבני נזר בסי' תע"ט ומוכיח מכאן שלא כדעת החכ"ל.[11]

---

[9] בעיקר שיטת הרע"ב בזה יש להסתפק אם ס"ל דבכל אופן שאין בסכך הסוכה היכולת לקבל כרים אינו סכך כשר כלל, או"ד דהוי סכך כשר, אבל לענין הפסול של "סוכה תחת הסוכה" בלבד הוא דמכשרי' לי' משום קלישותו של הסכך של הסוכה התחתונה, וכמו שמשמע ממה שנחלקו ר"י ורבנן הכא לענין סוכה תחת סוכה ולא בעלמא, וצ"ע.

[10] ולענין אכילה ואם צריך שלחן ממש, או רק שיהא מקום הראוי לשולחן, אבל גם יכול לאכול על חקו וכתפיו, עי' במש"כ הפוסקים. ולהנ"ל משמע דל"צ שלחן ממש, או"ד דכובד השלחן אינו כ"כ כמו כובד הכרים וכסתות שצריך, שלשלחן ל"צ אלא שלחן קטן מאד. וצ"ע.

[11] אולם בדוחק יש לחלק דלענין הפסול של סוכה תחת הסוכה אם א"א לישן שם, אינה כסוכה

וע"ע בב"י שכ' תו"ד דצריך שיהא ראוי לאכול שם ולישב בו, ומשמע קצת של"ל שיהא ראוי גם לשינה, ולשון כריס וכסתות ל"ד. אולם עי' במשנ"ב שמביא לשון רש"י וגם לשון הב"י ומערבן יחד, ומשמע דס"ל שהכל שיעור א', וכוונת הגמ' שיהא ראוי לסמוך האדם וכובדו, ותו ל"ל, והיינו שאין צריך שיהא ראוי גם לכריס וכסתות עם האדם אלא שיהא ראוי להאדם והיינו לכל מילי בין לישב ובין לאכול ובין לישן, והכל א'.

והנה, הרז"ה והעיטור והראבי"ה נקט לדינא כשיטת ר"ח דסוכה תחת סוכה פסולה ברחוק ד', והק' הרמב"ן והר"ן ושאר הראשונים שהרי קי"ל דאם אינו ראוי לכריס וכסתות אפי' ע"י הדחק כשרה וכשיטת רבנן דמתני', וכמסקנת הגמ', ומבואר שצריך שיהא ראוי לדירה כדי לפסול התחתונה, ובסוכה שאינה ראוי' לדירה כלל ואינו יכול לקבל כריס וכסתות אינו סוכה לפסול, וא"כ ה"נ אין לפסול בסוכה שאין בו י' ומאחר דקי"ל דצריך סוכה שראוי לדירה וקבלת כריס וכסתות כדי לפסול, ה"נ צריך שיהא בו י' טפחים וכשמואל.

ובישוב שיטת הרז"ה וכו' עי' בערוך לנר שכ' בסו"ד דק' להו לשון "כריס וכסתות" ולכן פירשו של"ל שיהא ראוי לדירה כלל, ול"ל אלא שיהא ראוי לכריס וכסתות בלבד, והיינו דודאי ל"ל ראוי לדירה אלא שאם אינו ראוי אפי' לקבל כריס וכסתות בלבד, אינו סוכה כלל, שאינו מקום נפרד ומופרש לעצמו. ולכן אין סתירה בין מה שצריך שיהא ראוי לקבל כריס וכסתות ובין מה של"ל אלא ד' טפחים לפסול הסוכה התחתונה. הרי שלדעתו אין שיעור קבלת כריס וכסתות ושיעור של הראוי לדירה שוין אלא ב' עניינים נפרדים לגמרי. (וע"ע שם מש"כ לישב באו"א.)

(וגר' שיש לפרש שהרז"ה אזיל לשיטתו בזה לפי מה שפרשתי לעיל שמוכח מראייתו דס"ל דהפסול של סוכה תחת הסוכה ה"ה פסול משום "ב' סכוכות" ואפי' לשמואל, ולא משום ב' סוכות, וכשיטת הר"ן והריטב"א, וא"כ יל"פ דס"ל שלפי פשוטו יש לפרש שצריך קבלת כריס וכסתות משום שצריך שיהא שם סכך עליו, ואם אינו יכול לקבל כלום אינו סכך בפנ"ע. אבל הר"ן והריטב"א שפי' דהפסול דסוכה תחת הסוכה הוא משום שיש "סוכה" על גבה ותלוי בשם סוכה, אז צריך לדחוק בלשון "כריס וכסתות" ולפרש דתלוי בהגדר של הסוכה הראוי' לדירה, שאין סברא לומר דצריך שיהא ראוי לקבל כריס וכסתות בלבד, שאין משיבות בזה אלא לענין הסכך ולא לענין השם סוכה. ויש לחדות.)

ועי' בפי' הרע"ב במשניות שפי' הסוגיא באופן חדש, וס"ל דכשאין יכול לקבל כריס וכסתות, אי"ז סברא שלא יהי' הסוכה העליונה כסוכה, אלא שעי"ז אין הסכך חשוב כלל, וממילא הסוכה התחתונה מתכשרת ע"י הסכך העליונה ולא מחמת הסכך התחתונה, ולכן לא הוי סוכה תחת הסוכה. ולדבריו ג"כ מבואר דהא דיכול לקבל כריס וכסתות, אין פירושו שיכול לקבל כובד האדם אלא הרבה פחות מזה, וכריס וכסתות דוקא, והכוונה שיכול לקבל מה שהוא, אבל בסכך שאינו יכול לקבל משהו, אינו

לפסול התחתונה אף שהסוכה כשרה לענין אכילה, וצ"ע.

סכך כלל, ולכן אין הסוכה התחתונה פסולה. (ולכאו' יש לפרש גם דעת הרז"ה וכו' כפי' הרע"ב ודוק.)

ובגדר יכולה לקבל ע"י הדחק, עי' במשנ"ב שכ' בשם הפי' המשנה להרמב"ם דהיינו שהסוכה מתנועע ואינו נופל מחמת האדם שעל גביו. וע"ע בפמ"ג בסו"ד מה שהביא מהלח"מ דתלוי בכל אדם ואם הוא קל ברגליו ויכול לאכול בעליונה, אז התחתונה פסולה לגבי', ואילו לאחר שאינו יכול לישב בעליונה הסוכה התחתונה כשרה, והניחו בל"ע.

בגדר הפסול בסוכה תחתונה כשהעליונה ראוי לקבל כרים וכסתות וביישוב דעת הבעה"מ (והמאירי) דקי"ל כר"ח ומ"מ צריך שיהא יכול לקבל כרים וכסתות

י) גמ' מכלל דת"ק סבר אע"פ שאינה ראוי' לקבל פסולה וכו'. עי' במה שפי' רש"י דקו' הגמ' לשמואל דכשם שלא צריך שיהא ראוי לקבל כרים ול"ל שיהא סוכה הראוי לדירה כמו"כ ל"ל שיעור י' כדי שיהא ראוי לדירה, דטעמא דבעי י' הוא רק משום שצריך ראוי לדירה.[12] ולפי רש"י כפשוטו ל"ק לר"ה ור"ח שיל"פ דקאי בשיטתו של הרבנן ואילו לר"י אה"נ צריך שיעור י'. אולם עי' ברא"ש שפי' תו"ד שיש להק' לכו"ע ועי' שם בק"נ אות ב' במה שפי' בדעתו.

והנה, לפי הרז"ה קי"ל כר"ח דבד' טפחים בלבד התחתונה פסולה משום סוכה תחת סוכה, אבל מ"מ צריך שיהא ראוי לקבל כריס וכסתות ע"י הדחק. ועי' במה שפי' הערוך לנר בסו"ד לישב דהא דצריך לקבל כריס וכסתות אי"ז משום שצריך ראוי לדירה אלא שמ"מ צריך שיהא יכול לקבל עכ"פ כריס וכסתות שהם דברים שאינם כבדים, ואם לאו אין הסכך חשוב כלל, אבל מ"מ ל"ל שיהא סוכה הראוי' לדירה בי' טפחים. ולפי"ז צ"ל דקו' הגמ' הוא במימרא דמערבא שמשמע דלרבנן ל"ל שיהא יכול לקבל כריס, וזה א"א לכו"ע דודאי צריך שיהא יכול לקבל כריס וכסתות. (וכמו"כ צריך לומר לפי מה שפי' הרע"ב במתני' ודוק.)

בשיטת המאירי בהנ"ל

י-ב') ע"ע במאירי וכנר' שיש לו שיטה מחודשת בענין הפסול כשיכול לקבל כריס ובמה שיש להכשיר כשאינו יכול לקבל כריס וכסתות, ואינו משום שאין הסוכה ראוי' לדירה, וז"ל תו"ד בביאור הא שיש להכשיר כשאינו יכול לקבל כריס וכסתות "אע"פ שאפשר שיהא שם קרקע במשך ז' וגג' דפנות אין אדם מצוי לעשות סוכה תחת הסוכה רחוקה מדפנות החיצונה כ"כ שאין כוונתו אלא לאכול בתחתונה ועושה סוכה אחרת להרחקת טיפי גשמים שלא יבואו לשעתן על השלחן ורובה הוא להשתמש בהכותל החיצונה ועושהו כשיעור סכך שעליו". הרי דפי' המאירי שאפי' אם יכול לקבל כריס וכסתות במקצת מן הסוכה העליונה מ"מ כשרה התחתונה כיון שאין בכל הסוכה כדי

[12] אבל מ"מ ל"צ שיהא הסוכה כשרה ממש, אלא שיהא עלי' "שם סוכה" והוא רק כשהוא ראוי לדירה, וכ"מ מלשון רש"י בד"ה ומשני איכא בינייהו דב"שם סוכה" תליא מילתא ולא בכשרות הסוכה, וכן מבואר ממה שאף אם הסוכה העליונה למעלה מכ', ופסולה, מ"מ התחתונה פסולה.

לקבל כריס וכסתות, והיינו טעמא דכיון שאין כל הסוכה יכול לקבל אלא מקצתו, הרי גלוי להרואה שאין תכליתו של הסוכה העליונה והמקום שראוי לדור שם כדי לישב שם, אלא שכוונתו הי' להגן מן הגשמים ולכן עשה סוכה ע"ג סוכתו, ולא לדור שם, ולכן אין פסול אף כשיש שיעור סוכה כשרה למעלה.

ומבואר מדברי המאירי דגדר סוכה תחת סוכה דפסולה הוא רק אם מצורת הסוכה גר' כסוכה שנעשה כדי לדור בו, אבל באופן שגר' שאין הסוכה למעלה כדי לדור בו אלא לצורך אחר, אינה סוכה לפסול הסוכה שלמטה ממנו. (ואולי בדעתו תלי' מילתא, או כפי הגר' לעיני הרואה וכ"מ יותר מלשונו.) ואין הדבר תלוי בכשרותו של הסוכה ופסלותו אלא אם הסוכה גר' כסוכה שנעשה לדור בו דרק בכה"ג ה"ה בכלל סוכה לפסול מה שתחתיו.

וכגר' שהמאירי אזיל לשיטתו שם והביא דעת הרז"ה דקי"ל כר"ח משום דלקמן קי"ל דגויי סוכה שמופלגין ד' מן הסכך פסולה, ושוב כ' שיש להוכיח כשיטת שמואל שהרי צריך י' משום שצריך ראוי לדירה, וכ' המאירי לעשות פשרה דאם אינו יכול לדור שם כלל אינו סוכה לפסול, אבל כשיכול לדור ע"י הדחק, וכמו בשיעור של ו' טפחים, הסוכה התחתונה פסולה. וכפשוטו צ"ע איזה פשרה יכול לעשות בזה והלא לשמואל צריך י' משום שצריך ראוי לדירה, ואם צריך ראוי לדירה וכמבואר ממה דצריך שיכול לקבל כריס וכסתות, כמו"כ הו"ל להצריך שיעור של י'.

וגר' לייש"ב דס"ל להמאירי דאף שצריך שיהא יכול לקבל כריס, היינו דבלא"ה ודאי אין הסוכה נעשה לדור שם, אבל בסוכה אף כשהוא פחות משיעור י' פעמים שיכול לדור שם בדוחק, ובכה"ג אין מוכח לגמרי שאין הסוכה נעשה לדור שם, ולכן ס"ל שיש להחמיר משיעור של ו'.

ולפי"ז יש ישוב אחר לשיטת הרז"ה וכו' שיל"פ דס"ל שאין העניים תלויים ממש, שהרי אפי' אם צריך שיהא ראוי לקבל כריס וכסתות, היינו משום שבלא"ה ודאי אין נעשה לדור שם, אבל אפי' אם אינו י' מ"מ פעמים שנעשה לדור שם וגר' כסוכה שנעשה לדור שם ופסול אף בפחות מי'. ואף ששיעור של דירה הוא בי' בכל מקום מ"מ לענין אם להחשיב העליונה כסוכה לפסול התחתונה משום שראוי לדירה בדוחק, או עכ"פ שיהא גר' כסוכה שהי' נעשה לדור בו, יש לחלק ולפסול גם כשאין בו י'.

ע"ב בענין סוכה תחת הסוכה

בענין פירם עלי' סדין

בביאור הפסול דפירם עלי' סדין מפני החמה והגשר- דעת ר"פ

י"א) מתני' פירם עלי' סדין וכו'. הנה, בביאור הפסול בפירם עלי' סדין מפני החמה והגשר, וכן בפסול דקינוף, ובביאור של "לגאותה" ובטעמא שלגאותה כשרה וכמבואר בגמ' מדר"ח, נחלקו הראשונים, והעניים תלויים אהדדי, ואכתוב בעזה"י מה שנלע"ד בדעתם.

עי' בר"פ (וכמו"כ מובא בהג"א בשם המרדכי, וכ"ה בסי' תשל"ו) שפי' ע"פ שיטת השר מקולי, שהוא מעין שיטת הריב"א והראבי"ה והר"ן והריטב"א בקו' הגמ' לעיל "והא קמצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר" שאפי' אם יש שיעור של גל"מ מחמתה מסכך

כשר, מ"מ סכך פסול כנגדו מבטלו כיון שאפי' אם ינטל הסכך כשר עדיין יש על כשיעור על"מ, והסכך פסול מיגל ול"ל להסכך כשר לעשות על"מ. ופי' הר"פ דהיינו מדרשה ד"סוכה תחת סוכה", וסוכה תחת בית ואילן והכל דרשה א', דצריך להיות תחת על הסוכה ולא תחת על הסוכה ודבר אחר, וה"נ ה"ה תחת הגל של הסדין שהוא פסול משום שהוא דבר המקבל טומאה, ולא תחת הגל של הסוכה בלבד. (והנה, גם הר"ן והריטב"א פי' כעין פי' הר"פ כאן ופסלי' לסדין בין למעלה מן הסכך ובין למטה משום סוכה תחת האילן, ועי' לעיל שפרשנו שלפי הר"ן והר"פ מבואר דהא דפסלי' משום סוכה תחת האילן וכו' הוא מדרשה ואפי' כשהסכך הפסול למטה מהסכך הכשר דמ"מ אפי' בלא הסכך כשר יש על מחמת הפסול, אולם בריטב"א לעיל שם מבואר שקו' הגמ' דמצטרף סכך פסול וכו' הוא רק משום שהאילן למעלה. אבל עי' שם בריטב"א שמבואר שקו' הגמ' דמצטרף סכך פסול וכו' אינו משום הפסול דסוכה תחת האילן, והיינו דס"ל דמלבד מה שיש לפסול מקרא דסוכה תחת האילן יש לפסול מן הסברא אפי' בחמ"ר משום שהסכך פסול למעלה מן הסכך כשר ומבטלו. וה"נ פי' הריטב"א דטעמא לפסול הוא משום "סוכה תחת האילן" והיינו מדרשה דסוכה תחת האילן אבל להריטב"א אין זה הפסול שהגמ' הק' מיני' לעיל "והא קמצטרף" וכו' ולכן הכא יש לפסול גם כשהסדין למטה מן הסכך ומדרשה. אבל להר"פ מבואר שהכל א' ומדרשה ילפי' לפסול בסוכה תחת האילן וקו' הגמ' לעיל והא קמצטרף וכו' היינו דמשום הפסול דנלמד מקרא דסוכה תחת האילן יש לפסול גם אם חמ"ר. ודוק.)

עוד פי' הר"פ בא"א אפי' לדעת התוס' לעיל[13] דס"ל דבמקום שיש על"מ של סכך כשר, אין הסכך פסול מבטלו, וקו' הגמ' לעיל דמצטרף סכך פסול וכו' הי' רק משום שלא הי' כשיעור על"מ מסכך כשר, דמ"מ הכא שאני כיון שיש על"מ של סכך פסול הרי"ז פסול אפי' כשיש על"מ של סכך כשר, ודרשי' מקרא דצריך סוכה ולא דבר אחר, וכשיש על"מ של סכך פסול, הרי יש סוכה ודבר אחר וכנ"ל. והא דאין לפסול מחמת הסכך פסול במקום שיש סכך כשר כשיעור על"מ, הוא רק באופן שאין בסכך פסול כשיעור על"מ דבכה"ג לא הוי כסכך אחר וממילא אינו אלא בגל סוכה ולא בגל סוכה ולא דבר אחר.

הרי שלפי הר"פ הא דפסלי' בסוכה שפירש עלי' סדין מפני החמה או מפני הגשר, היינו מאותו פסול דסוכה תחת האילן דלעיל, וה"ה הפסול דסוכה תחת הסוכה, והכל א' שיש פסול כשהוא תחת על של סוכה ודבר אחר, וצריך שיהא רק תחת על הסוכה בלבד. וכל זה נלמד מדרשה ד"בסכת" חסר ו' וכלעיל בדף ט' ע"ב בברייתא.

ועי' בר"פ שהק' לפי"ז במה שאם הוא לגאותה כשרה, ומ"ש, ופי' דלגאותה כשרה משום שהסדין בטל להסוכה משום שהוא לגוי הסוכה. אבל אף שהסדין לחמה ולגשר ג"כ הוא לצורך

[13] ור"פ כ' שהוא דעת רש"י וכ"ה במרדכי, אבל עי' לעיל שכפשוטו משמע מרש"י דס"ל מעין שיטת הריב"א והראבי"ה.

האדם היושב בסוכה מ"מ אי"ז לצורך הסוכה ולקיים "זה אלי ואנוהו" אלא לצורך האדם ולכן אין הסדין בטל ופסול משום סוכה תחת האילן.
וגר' דהא דמחלק הר"פ בין צורך אדם וצורך הסוכה הוא לפי מש"כ דגויי סוכה יש בהם משום "זה אלי ואנוהו", ועי' בפי' המשנה להרמב"ם (מובא בהג' להר"פ שם מהס"ד) וכעי"ז בתשו' הרשב"א בח"א נ"ה וע"ע כעי"ז בחי' הגרי"ז ריש נזיר, דגוי סוכה יש בהם משום מעלה ב"תשבו כעין תדורו", וא"כ אם כל שהוא לגוי בטל להסוכה משום שהוא לצורך של "תשבו כעין תדורו" גר' שאין לחלק בין סדין לצורך גוי הסוכה ובין סדין למנוע נשר או החמה ואדרבה כל שהוא כדי שלא יהא להאדם היושב שם צער בישיבתו, ה"ה לגוי טפי, ואם לגאותה כשרה ה"ה דאף מפני החמה והנשר ה"ה לגוי ובטל. (ועי' לקמן שכן מבואר להמרדכי ועוד שאף בפירש מפני החמה והנשר בטלים. ושלא כהחילוק של הר"פ.)[14]
והנה, הר"פ לא פי' במה שיש פסול בקינוף ואם הוא מעין הפסול של סדין או מטעם אחר, וכפשוטו יל"פ דאף קינוף פסול משום טעמא דסוכה תחת האילן, וכעין סדין, ואף שהוא לגוי, מ"מ אינו אלא לגוי המטה וכמו שפי' רש"י ולא לגוי הסוכה.
אבל ק' דלפי"ז צ"ל דאף כשהוא רחוק מן הסכך מ"מ בטל להסוכה כיון שהוא לגוי, וא"כ צ"ע מ"ש בע"ב בגוי סוכה שכל שהוא בהרחק ד' מן הסכך הסוכה פסולה, ולא אמרי' דבטל להסוכה.

ולכן יל"פ בחו"א דקינוף ג"כ הוא לגוי הסוכה ורחוי ליבטל, אבל כיון שהוא רחוק ד' אינו בטל, ופסול משום סוכה תחת האילן.
או"ד דאין שייך פסול דסוכה תחת האילן בקינוף שאינו "סכך" ומ"מ פסול משום שיש אהל מפסיק וכמו שפי' רש"י.

בשיטת רש"י

י"ב) והנה, לפי פשוטו מרש"י ג"כ מבואר כמו שפי' הר"פ דמתני' מיירי כשיש צל"מ של סכך כשר (ושלא כשיטת הגאונים מובא בתוס' ושלא כשיטת הר"ת שם) שהרי לא פי' רש"י דמיירי בחמ"ר, ואם בכה"ג מיירי הו"ל לפרש כן, ועוד פי' רש"י ש"מפני הנשר" היינו כדי שלא יפול הנשר "על שלחנו" ואילו להסוברים דמתני' מיירי בחמ"ר, "מפני הנשר" היינו כדי שלא ינשרו ונפסול משום שאין בהסכך צל"מ. ועוד פי' רש"י בטעמא לפסול בקינוף משום ד"אהל מפסיק", ולפי דעת הסוברים דמיירי בחמ"ר הו"ל לפרש דפסול בלא טעמא דאהל מפסיק.[15] וכ"פ הר"פ ותוס' בדעת רש"י דמיירי בצל"מ של סכך כשר ואין משש שיפול ויהא נפסד משיעור צל"מ כלל ומ"מ בפירש סדין מפני הנשר פסולה.
ולפי פשוטו יל"פ שגם לרש"י יש פסול בסדין מעין הפסול דסוכה תחת האילן דלעיל או כדעת השר מקוצי או אפי' אם נאמר דס"ל לרש"י כתוס' לעיל דמ"מ הכא שאני משום שיש בסדין כשיעור צל"מ ופסול וכמו שפי' הר"פ. ומש"כ רש"י שיש פסול משום שמסכך בדבר המקבל טומאה, פי' דמסכך בסכך פסול בהדי

[14] ואולי יש לחלק בין מה שראוי ליבטל להסכך ומה שראוי ליבטל להסוכה (ועי' בלשון המאירי והרי"ד שמשמע דביטול של הסדין הוא לה"סכך" ולא להסוכה).

[15] אבל בזה יש לדחות דהא פשיטא לכו"ע דקינוף מיירי כשיש צל"מ של סכך פסול ועי' לקמן באות י"ד.

סכך כשר וקמלטרף ופסול מדרשה דסוכה תחת האילן וכלעיל.

אכן, יש לדקדק בזה דהנה בסו"ד הר"פ כ' דגם רש"י פי' כדבריו בהא דלגאותה שאני ומשום ביטול להסוכה, ודייק כן מלשון רש"י שפי' דלגאותה אין שם סכך עליו משא"כ בסדין ששם סכך עליו, והיינו דכשהוא לגאותה בטלה וכנ"ל.

אולם לענ"ד מלשון רש"י במתני' ל"מ הכי, עי' במש"כ בד"ה ע"ג קינוף, שכ' דאין לפסול בקינוף משום שמסכך בדבר המקבל טומאה משום "דלאו לסכוכי שטחים התם". הרי מבואר מרש"י דהא דלא פסלי' בקינוף הוא משום דהפסול דאיכא בסדין במתני' אינו אלא באופן שנותנו שם לשם סכך, אבל כשנותנו שם לשם נוי ליכא פסול דפירש עלי' סדין. ובדעתו של המסכך תליא מילתא. וכמו"כ נר' בכוונת רש"י בד"ה ל"ש אלא מפני הנשר, "דשוי' סכך להגין", הרי שפי' רש"י טעמא לפסול בסדין הוא משום ש"שוי' סכך" ולהר"פ צ"ל שאין כוונת רש"י לפרש דעתו של המסכך אלא דכיון שאינו בטל ממילא שם סכך עליו, ול"מ הכי מלשון רש"י. וגם מש"כ רש"י דבלגאותה אין שם סכך עליו, יל"פ דהיינו משום שלא כוון לסכך בו אלא לנוי.[16]

עו"ק שהרי פי' רש"י דקינוף אין בו פסול דסדין משום שלא שטחים שם לשם סכך, ואם נאמר שאין להכשיר אלא כשנעשה לשם נוי, צ"ל דגם קינוף כיון שהוא לשם נוי בטל להסוכה, אבל רש"י פי' שהוא לנוי "על מטתו" ומשמע שאין לנוי של הסוכה אלא לנוי המטה ומ"מ אין שייך הפסול דסדין משום שאין פסול בסדין אלא משום ששטחים שם לשם סכך, משא"כ כל שאינו לשם סכך כשר וכגון לגאותה ואפי' אם אין לנוי הסוכה אלא לנוי המטה שאין שייך גבי' להכשיר מטעם ביטול להסוכה.[17]

ויל"פ בדעת רש"י בתו"ה, דהא דפסלי' בסדין מפני החמה והנשר הוא מפסול דסוכה תחת האילן דלעיל, אבל אין הפסול דסוכה תחת האילן שייך אלא כשמסכך לשם סכך, אבל כשהוא לגאותה ולא לשם סכך שטחים התם אין בו פסול דסוכה תחת האילן, ואף אם ליכא ביטול להסוכה, כיון שאינה לנוי הסוכה אלא לנוי המטה וכמו שפי' רש"י, ולכן כשר אף כשיש בסדין כשיעור לל"מ.

אבל ק' הרי גם האילן לא הניח שם לשם סכך אלא גדל מאליו, ומ"מ פסול משום סוכה תחת האילן, ומוכח שהפסול דסוכה תחת האילן אינה כשמסכך לשם סכך בלבד, אלא אפי' כשאין הסכך הפסול שם משום ששטחים שם לסכך, מ"מ פסול משום שיש סכך פסול בהדי הסכך כשר, וא"כ אפי' לגאותה יש לפסול ומ"ש. ובשלמא להר"פ יש לפרש דלגאותה שאני משום שהנוי בטל להסוכה ובאילן אינה בטלה, אבל אם נאמר כמשמעות לשון רש"י שהכשרה של לגאותה הוא משום שלא שטחים שם לשם סוכה, צ"ל דהפסול דסוכה תחת האילן אינה אלא

---

[16] ועי' במשנ"ב ס"ק נ"ג שפי' לגאותה כשרה משום שבטיל להסוכה וכסברת הר"פ, ובשעה"צ שם מביא בשם הנהר שלום של"צ לזה כיון שאינו מסכך לשם סכך ולהגן אלא לנוי, ואין שם סכך עליו, והוא כמו שפירשנו בכוונת רש"י.

[17] ועי' בריטב"א ולקמן לענין מי שפירס מפני הבגד, ולפי מה שמשמע מרש"י דבדעתו לסכך תליא מילתא, נר' פשוט שבבגד ה"ה כלגאותה שאינה לשם סכך, אבל להר"פ שיש ביטול להסוכה כפשוטו ליכא ביטול ופסולה, אולם עי' בריטב"א מש"כ דאף לטעמא דביטול שייך דגם בכה"ג ה"ה כמאן דליתנהו ועי' לקמן.

כשטחה שם לשם סוכה, והא א"א לפרש כן מאחר שהאילן עצמו לא שטחה שם לשם סוכה. ויש לדחות דשאני אילן מסדין דאף שלא שטחה שם לשם סכך, מ"מ שם סכך עלי' בלא"ה משום שהוא סכך חשוב ומשום שהוא מחובר לקרקע או משום שהוא דבר קבוע, ורק בסדין הוא דצריך לטעמא דהי' מכוון לסכך בו כדי לשוי' סכך. וכעי"ז איתא גם בפנ"י כאן. או"ד באו"א יש לדחות דהא דמכשרי' בלגאותה אינה משום שצריך שיהא כוונתו לשם סכך, אלא שכיון שמכוון לשם נוי, הרי"ז מבטלו מתורת סכך, אבל באילן דאתי מעצמו ומאליו ולא משום הנחת בני אדם, חשוב סכך אף בלא כוונה בפועל שיהא לסכך, ורק כוונה לדבר אחר הוא שמוציאו מכלל "סכך". וכ"ז נר' דוחק בכוונת רש"י דהו"ל לפרש כן.

עו"ק לענ"ד במש"כ רש"י דטעמא לפסול משום ד"מסכך בדבר המקבל טומאה", דלפי הר"פ צ"ל דהיינו מה"ט לפסול בסוכה תחת האילן והו"ל לרש"י לפרש כן, ועוד הו"ל לפרש אם מיירי כשיש צל"מ או לא. ומשמע דבכל אופן יש לפסול מטעמא דמסכך בדבר המקבל טומאה.

ולכן נר' יותר דס"ל לרש"י דכאן לא שייך לפסול מטעם סוכה תחת האילן או סוכה תחת סוכה[18], וכמו שמבואר מהמרדכי דאפי' אם פירס לשם חמה או מפני הגשר, מ"מ הסדין בטלה להסוכה כיון שהוא לצורך הישיבה שם, או"ד יל"פ דשאני סדין שאינו קבוע ולא מחובר ולא חשיבי סכך כלל וכעין מש"כ הפנ"י. והכא פסול מטעם אחר ומשום שהוא מסכך בדבר המקבל טומאה. והאי דפסלי' משום דבר המקבל טומאה אי"ז אלא כשהוא נעשה לשם סכך, אבל כל שלא שטחה שם לשם סיכוך אין בו הפסול של סכך בדבר המקבל טומאה. והיינו שבדבר שראוי לפסול משום סוכה תחת סוכה או אילן ומדרשה דלעיל, אפי' אם לא שטחה שם לשם סכך פסול, וכמו באילן שלא שטחה שם כלל אלא מאליו גדל, אבל במקום שאין לפסול מטעם סוכה תחת סוכה שהסדין בטל או דאין לפסול אלא בדבר קבוע, ואין הפסול אלא משום שמסכך בדבר המקב"ט, זה תלוי בדעת המסכך, ואם לאו לסכוכי שטחה שם, כשר.

וכעי"ז פי' השפ"א מעצמו, וכ' דהא דפסול משום שמסכך בדבר המקבל טומאה היינו מדרבנן דפסול אפי' אם יש צל"מ מסכך כשר, ומשום דיש לגזור דלמא אתי לסכך בדבר המקבל טומאה בלבד, או להשליס שיעור של צל"מ בדבר המקבל טומאה, והוא מעין החשש והפסול של מעמיד בדבר המקבל טומאה מדרבנן ומשום שיש חשש שיבא לסכך בדבר המקבל טומאה.

אולם נר' שיש לפרש גם באו"א ושיש פסול מדאו', ואף שלענין מחובר באילן לעיל ליכא פסול לסכך בסכך פסול אם יש שיעור של סכך כשר, מ"מ הכא שאני, ואף שאין שייך הפסול של מצטרף סכך פסול וכלעיל, הכא הפסול של מסכך בדבר המקבל טומאה הוא שלא יהא

[18] ואם נאמר שפסול דסוכה תחת סוכה הוא פסול אחר ולא משום פסול דסוכה תחת האילן, א"כ ה"ה פסול דב' סככין, ויל"פ דאף לענין זה שייך ביטול, או"ד דשאני הכא שהוא תוך שיעור של ד' או י' ואין שייך הפסול דב' סככות ועי' לקמן בסמוך. אבל אין לפרש שאף בפסול דסוכה תחת האילן צריך שיעור של ד' או י' דהרי לעיל מבואר דבסוכה תחת האילן אפי' בחבטן פסול כשצל"מ, והיינו אפי' תוך השיעור של ד' או אפי' טפח א', ומוכח דהפסול דסוכה תחת האילן הוא אף תוך השיעור, וכל שיעור של ד' או י' הוא רק ב"סוכה תחת הסוכה" וכמו שמדייק המהרש"א מלשון הגמ'.

סיכוכו ותקרת סוכתו מדבר המקבל טומאה, ואם יש הוספת על ע"י דבר המקבל טומאה פסול. ולא דמי להפסול של מחובר דילפי' מקרא דסוכה תחת האילן או הבית דפסול, דהתם שאני דאין פסול משום שתקרתו הוא מן האילן או מדבר המחובר, אלא שע"י מה שהוא תחת האילן הרי אינו תחת על הסוכה אלא תחת על האילן או הבית, אבל בדבר המקבל טומאה אין הפסול במה שהוא תחת הצל של דבר המקבל טומאה אלא שסיכוכו של הסוכה הוא מדבר הפסול, ולכן אפי' אם יש צל"מ מסכך כשר, מ"מ מעורב בו ג"כ סכך פסול וממילא תקרתו וגג סוכתו ה"ה מדבר המקבל טומאה ופסול. אבל כשדעתו לגאותה, אין הדבר המקבל טומאה לסכך ואי"ז תקרת ביתו וממילא אין לפסול.

ומצאתי מעין דבריס אלו בתשו' הרשב"א ח"א סי' נ"ה ששאל לו במה שיש להכשיר בסדין כשהוא לגאותה והרי מ"מ הוא תחת סכך של דבר המקבל טומאה, ותי' הרשב"א דגזרה תורה שלא יהי' תקרת סוכתו מדבר המקבל טומאה אבל אם הוא לגאותה, הרי כיון שצריך שיהא תשבו כעין תדורו, כ"ז בכלל ישיבה כעין תדורו, ואינו תקרת סוכתו אלא לגוי, ולכן אינו בכלל הפסול של מסכך בדבר המקבל טומאה.

וכמו"כ נר' בכוונת הר"י מלוניל דאזיל בשיטת רש"י ברוב מקומות ועי' בלשונו.

שיטת הי"מ ברש"י ור"פ

י"ג) וע' ברש"י בד"ה ל"ש, שהביא בשם הי"מ לפרש דפסול דסדין משום "ב' סככים" וכעי"ז בסו"ד הר"פ דפסול משום "סכך ע"ג סכך". וכ' רש"י והר"פ לדחות דהרי לקמן מבואר דכל שהוא בריחוק ד' פסול גם בגוי, וכאן מבואר דלגאותה כשרה, וצ"ל דכאן מיירי תוך ד', ואילו להי"מ הרי צ"ל דכאן אינו תוך ד' דתוך ד' אין ב' סככין.

והנה, במה שפירשו הי"מ שיש פסול ד"ב' סככין" לכאו' צ"ל דהיינו הפסול דילפי' לעיל שהוא טעמא לפסול "סוכה תחת סוכה" דאל"כ אין דרשה אחרת או סברא לפסול ב' סככין, וצ"ל שלא כמו שפי' הר"פ בתו"ד שסוכה תחת סוכה ותחת האילן הכל פסול א', ומשום סוכה ולא ד"א, דא"כ ה"ה הפסול של הר"פ לעיל, ואין ב' פסולים שונים של סוכה תחת אילן, ו"ב' סככין", וצ"ל דשייך הפסול של "סוכה תחת אילן" להר"פ גם תוך ד' עכ"פ בסדין או באילן ולא דמי לסוכה תחת הסוכה לענין השיעור. אלא צ"ל דס"ל להי"מ שהפסול של סוכה תחת סוכה אינה כפסול דסוכה תחת האילן, וב' פסולים יש, וסוכה תחת סוכה פסול משום ב' סככין, ואילו סוכה תחת האילן פסול מטעם אחר, או מסברא או מדרשה אחרת, ועי' לעיל במה שהארכנו בזה בדף ט' ע"ב.

ומ"מ כאן אין שייך הפסול של סוכה תחת האילן לדעתם, ואולי משום דסדין אינו כאילן שאינו קבוע ומחובר וכסברת הפנ"י, או דס"ל לי"מ דאין פסול של סוכה תחת האילן והבית כלל, אלא משום דצריך לצרף הסכך פסול לשיעור חמ"ר, ול"צ קרא כלל ואין בברייתא אלא כאסמכתא בעלמא, ואפי' בצל"מ מחמתה בסכך פסול אין לפסול ושלא כמו שכ' הר"פ (אלא כמו שפי' הק"נ בדעת הרא"ש שבכל אופן שיש סכך כשר כשיעור צל"מ כשר ולעולם אין פסול בסוכה תחת האילן אלא כשיש רק חמ"ר של סכך כשר בלבד). או"ד יל"פ דס"ל דאין פסול של סוכה תחת האילן כאן משום

שהסדין בטל להסוכה, ואפי' אם הוא לצורך האדם מ"מ בטל להסוכה.[19]

ולענין קו' רש"י והר"פ שאם משום פסול דסוכה תחת סוכה אין לפסול אלא כשיש בו ריחוק ד', יש לישב דס"ל להי"מ דהא דצריך שיעור ד' הוא רק בסוכה תחת סוכה כשרה, שבכה"ג כל שאין בו שיעור ד' ה"ה כסכך א', אבל במקום שסכך א' פסול וא' כשר הרי פסולו גורם לו שיהא כב' סככות, וכ"פ המאירי כאן. ומה דלקמן בע"ב כשהוא לגאותה כשרה עד ד' אף שאפי' בפחות מד' ה"ה כב' סככות, היינו משום שכשהוא לגאותה לא חשיבי ב' סככות ורק כשהוא מסכך שם בכוונה לסכך ולהגן חשוב כב' סככות, והפסול של סוכה תחת הסוכה תלוי בכוונתו לסכך אבל כשהוא לגאותה בלבד אין עליו שם סכך כשהוא פחות מד'.

(וכן מבואר ג"כ מהמאירי לעיל בסוגיא דסוכה ע"ג סוכה שפי' דהא דצריך שיהא רחוי לקבל כריס וכסתות, היינו משום שאל"כ מוכח וגלוי שאין כוונתו בסוכה העליונה להיות סכך על הסוכה העליונה לישב שם אלא להגן על הסוכה התחתונה מפני הגשמים ובכה"ג לא חשוב כב' סככות, עי' שם. אבל כשהוא יותר מד' שאני והוי סכך אף כשדעתו לגוי.)

ובאו"א יש לישב דודאי אף תוך ד' ה"ה ב' סככות אבל כשהוא לגוי ותוך ד' ה"ה בטל וכסברת הר"פ ולכן אינו כב' סככות, משא"כ כשהוא חוץ מד' שאינו בטל משום שהוא רחוק מן הסכך.[20]

שיטת הגאונים מובא בתוס'

י"ד) והנה, לכל הפירושים הנ"ל אין הפסול כאן משום חסרון בשיעור של הסכך הכשר אלא משום שהסכך פסול מבטלו מאיזה טעם, ועי' בתוס' שכ' בשם תשו' הגאונים דהא דפסול בפירש סדין אינו באופן שיש כשיעור של אל"מ של סכך כשר, אלא משום שאין בסכך כשר אלא כשיעור חמ"ר בלבד וא"א לצרף הסדין להשיעור כיון שהוא סכך פסול.

ועי' ברא"ש שהק' לפי"ז האיך מכשרי ב"לגאותה" והרי אין בסכך כשיעור אל"מ, וכמו"כ יש להק' גם ממה שע"ג נקליטי המטה כשרה בסוף מתני' והרי אין בסכך אלא כשיעור חמ"ר בלבד וצריך סכך אחר לצרף וליכא.

ולכאו' יל"פ בדעת הגאונים דהא דקאמר מתני' "מפני החמה" פירושו שעדיין אין לו שיעור של אל"מ, והיינו "מפני החמה" וכן "מפני הגשר" פירושו מפני שהעלים נושרים ושוב אין לו שיעור של אל"מ, אבל "לגאותה" פירושו שיש בו שיעור של אל"מ ולכן לא צריך הסדין להשלים לשיעור אל"מ כיון שבלא"ה יש שיעור אל"מ, וה"ה טעמא להכשיר בלגאותה יותר ממפני החמה והגשר דיש שיעור אל"מ. ולפי"ז בכל שיש בסוכה אל"מ מסכך כשר

[19] ולפי"ז צ"ל דאף כשיש ביטול להסוכה מ"מ יש לפסול משום סוכה תחת הסוכה, ומשום ב' סככות, שאפי' אם הסכך בטל להסוכה מ"מ ב' סככות יש בסוכה זו, משא"כ לענין הפסול של סוכה תחת האילן שאין לפסול אלא כשאינו חלק מן הסוכה כלל.

[20] ובדעת רש"י נר' לפי פשוטו דמסתברא דמודה שיש לחלק בין סכך פסול וכשר ושיהא כב' סככות אף תוך ד' דפסולו גורם לו להיות כסכך אחר, אלא דק' לי' במה דלקמן מבואר שתוך ד' כשרה, ואף בסכך פסול ולנוי, וצ"ל דאין לחלק בין סכך פסול וכשר ובכל אופן אינו כב' סככות. וא"כ משמע דלא ס"ל לרש"י דטעמא דלגאותה כשרה הוא משום ביטול וכמו שפי' הר"פ בדעתו, אלא דס"ל לרש"י שאין שייך כאן ביטול כלל, וכמו שפרשנו לעיל בדעת רש"י דלגאותה כשרה מטעם אחר, ומשום שאינו מסכך בדבר המקבל טומאה וכמשמעות לשונו, ודוק.

הרי"ז כשר אפי' כשיש סדין מאיזה טעם. (וכנר' שכ"ה כוונת הריטב"א בפי' דעת הר"ת ועי' שם.) וא"כ ריש"א דמתני' מיירי בחמ"ר וסיפא דמתני' בקינוף ונקליטי המטה הוא בגל"מ, ולכן כשר בנקליטי המטה, ובקינוף פסול מטעם אהל מפסיק בלבד ולא משום חסרון בסכך כשר. ועי' לקמן בשיטת הר"ת.

בשיטת הר"ת

ט"ו) וב' תוס' שכעי"ז פי' הר"ת דמיירי כשהסדין הוא מפני החמה כדי שלא יתייבש הסכך או מפני הנשר כדי שלא ינשרו העלין ויהי' חמ"ר. וכפשוטו הא דלא פי' הר"ת כדעת הגאונים הוא משום קו' הנ"ל דאם מיירי בחמ"ר ממש, מ"ש מפני החמה וכו' מלגאותה, ולא רצה הר"ת לחלק ולפרש ש"מפני החמה" היינו לפרש שאין בו גל"מ, אלא ס"ל דל"ל דכל הציורים דבמתני' בחדא גוונא, והיינו בגל"מ, אלא ד"מפני החמה" פירושו דאם לא יפרוס הסדין יש חשש שיתיבש הסכך ולא ישאר אלא כשיעור חמ"ר, וכן "מפני הנשר" כמו"כ, ולכן פירש סדין שם כדי שישאר מסכך כשר כשיעור גל"מ. אבל "לגאותה" היינו שאין פריסת הסדין משום חשש שיפסיד סכך הכשר ולא ישאר כשיעור גל"מ אלא לגאותה ולכן כשרה.[21]

והנה, עי' בלשון הר"ת מובא בס' היכר, ומשמע מדבריו דהפסול דסדין הוא משום פסול ד"מעמיד" בדבר המקבל טומאה שאין הסכך נשאר שם אלא משום הדבר המקבל טומאה, ופסול מדרבנן וכדלהלן, וק' דהרי אי"ז לחכמים דהתם אלא לר"י, וכן לדינא נחלקו אם פסול או רק לכתחילה אין להעמיד, ולהר"ת צ"ל דפסול וכהני אמורא' דלקמן. ורא"ת בתשו' חת"ס יו"ד ר"ד שעמד בזה ומתו"כ פי' כוונת ר"ת בא"א דשאני הכא ממעמיד דעלמא שאין כאן פסול מעמיד כיון שעכשיו יש גל"מ ואין המעמיד אלא להעמידו באופן שלא יחסר מיני' אחר זמן, ולא דמי למעמיד דעלמא שצריך לי' גם עכשיו, והכא פסול משום שע"י שהוא מעמידו, הרי הוא בכלל סכך פסול ונמצא שהאדם יושב בצל סכך פסול. אבל אם אינו צריך להעמיד הסכך, וכגון לגאותה, אז אינו בכלל סכך פסול אלא בטלה להסוכה.

וכעי"ז משמע ג"כ מלשון הס' המכתם שהביא הר"ת ופי' דפסול בסדין משום ש"סכך ממש עושה מהן". וע"ע בלשון המרדכי שכ' לפי הר"ת דכשהוא נעשה להחזיק הסכך כשר הרי הוא מחזיק בסכך פסול, אבל לגאותה "אין שם סכך פסול עליו". וכפשוטו ק' בלשונם שהרי לגאותה כשרה משום שיש גל"מ מלבד הסיוע של הסדין ולא משום שאין בו שם סכך פסול. ומשמע מהראשונים דאף להר"ת אין טעם הפסול משום מעמיד בדבר המקבל טומאה, אלא דכיון שהוא מעמיד בהסדין ממילא הו"ל בכלל "סכך" ופסול משום סוכה תחת האילן או

[21] ויש לציין משי"כ במאירי ובס' המכתם שהוא כמדה ממוצע בין שיטת הר"ת ושיטת הגאונים שבתוס', ופירשו ד"מפני החמה" מיירי בחמ"ר ממש, ואילו "מפני הנשר" הוא בצל"מ ויש חשש שינשרו ולא ישאר אלא כשיעור חמ"ר בלבד וכמו שפי' הר"ת. וצ"ע מאחר שממ"נ צ"ל דריש דמתני' בחמ"ר וכשיטת הגאונים למה לא פי' גם "מפני הנשר" עי"ז. וצ"ל דכיון שיש שם סדין לקבל הנשר רחוק לומר שאין שם צל"מ, שהרי הסדין קיבלן, ולמה אין נשאר שם כשיעור צל"מ עי"ז. (ולפי משמעות הגאונים דמיירי שיש למעשה רק חמ"ר יש ליישב.)

סוכה תחת הסוכה, וכעין הראשונים דלעיל דפסלי' משום סוכה תחת האילן, ואין הפסול משום מעמיד ממש, אלא דע"י מה שהוא מעמיד בו ה"ה סכך משא"כ כשהוא לגאותה שאין בו פסול דסוכה תחת האילן כיון שאין שם סכך עליו, שאינו אלא לנוי. (ועי' שם מש"כ החת"ם כדעת הנוב"י שהכשיר עי"ז מקוה באופן שיש מעמיד בדבר המקבל טומאה.)

אולם מאידך, עי' בתרומת הדשן א' נ"א ושם ג"כ נתקשה בפי' של הר"ת בזה, ומתו"ד שם משמע דס"ל דבכה"ג יש לפסול משום מעמיד בדבר המק"ט אף לרבנן דר"י, והא דנחלקו התס הוא בסיכך ע"ג מטה שמקבל טומאה אבל אין המטה עושה לא, אבל הכא שהסדין ג"כ גורם לא בסוכה, לכו"ע פסלי' משום שיש לחוש שיבא לסכך בדבר המק"ט כיון שיכול להעמיד וגם לגרוס לא בסוכה ע"י דבר המקבל טומאה. (ואולי בדוחק יל"פ גם כוונת התרומת הדשן כנ"ל. ול"ע.)

עוד יש לעי' בגדר הפסול לפי הר"ת, וכפשוטו משמע מלשון התוס' דהדבר תלוי במה שלמעשה צריך להסדין כדי שישאר שם שיעור של לל"מ של סכך כשר, ובמציאות הסכך תליא מילתא, אולם עי' בלשון המרדכי בשם הר"ת והר"י וכמו"כ משמע בלשון הטור והשו"ע סו"ס תרכ"ט שבכוונת המסכך תליא מילתא, דאם הוא מסכך בכוונה להעמיד הסכך כשר, אז ה"ה מחזיק הסכך כשר ופסול, אבל אם אין כוונתו להחזיק הסכך אלא לגאותה, אז הסכך כשר. ומשמע שאפי' אם צריך הסדין כדי שישאר שם שיעור סכך כשר, מ"מ אין לפסול באופן שאין כוונתו לכך[22]. או"ד דתלוי במה שנר' לאחרים ואם גלוי לכל שכוונתו הוא להגן או לנוי. ועי' בלשון השו"ע "אם לא כוון בפריסת הסדין אלא להגן" ובמשנ"ב שם ס"ק נ"ו "פירוש, אם היתה מסוככת יפה", ומשמע שאף שלשון הטור והמחבר משמע דבכוונתו תליא מילתא, מ"מ דעת המשנ"ב דהכל תלוי במציאותו של הסכך ואם צריך להסדין כדי שישאר שם שיעור לל"מ או לא. ועדיין צ"ע לדינא.[23]

במה שיש להק' בפי' הגאונים והר"ת דבסדין דצל"מ פסול אפי' אם יש סכך כשר דצל"מ ובמה שכ' הפוסקים לדינא כשיטת הר"ת

ט"ז) הנה, בתוס' כ' דמה דפי' הגאונים וכמו"כ הר"ת הוא לשיטתם מלעיל דפי' דבמקום שיש לל"מ של סכך כשר, אין לפסול משום שמצטרף סכך כשר בהדי סכך פסול.[24] אבל ק' שהרי מתוס' לעיל שם מבואר להדיא דבמקום שיש באילן לל"מ, אף כשיש סכך כשר של לל"מ, הסוכה פסולה, ולכן הק' תוס' במה

[22] וכמו"כ משמע מלשון היראים מובא בס' תורת הראשונים כאן שפי' דהפסול דמעמיד הוא משום שיבא לסכך בדבר המקבל טומאה אבל כיון שאין כוונתו לכך, אין לגזור.

[23] ואפי' אם בדעתו תליא, מ"מ יש להסתפק אם גם תלוי במציאות של הסכך או לא.

[24] ויש לעורר שהראבי"ה ג"כ כ' כדעת הריב"א בקו' "הא קמצטרף סכך פסול" וכו' ואפי' בצל"מ של סכך כשר יש ביטול של הסכך ע"י האילן, ומ"מ כאן פי' כדעת הר"ת והגאונים. ומשמע דס"ל דאף שיש פסול בצירוף של סכך פסול לסכך כשר, ואפי' כשאינו צריך הסכך פסול להשלים השיעור, מ"מ בסדין א"א לפרש כן משום שהסדין לנוי או לצורך האדם ובטל להסוכה וכמו שכ' המרדכי בדעת הר"ת, ולכן א"א לפרש כאן הפסול מטעם צירוף של סכך פסול, וצריך לפרש באו"א ומשום שאין בסכך כשר כשיעור של צל"מ בפנ"ע.

שלא פי' הגמ' דלא מיירי בחבטן אלא בגל"מ של אילן עם הגל"מ של סכך כשר דבכה"ג פסול. וק' לפי"ז במש"כ תוס' דהכא אין לפסול בסדין והרי בסדין ג"כ יש גל"מ, ומ"ש מאילן דבגל"מ מחממה פסולה. ובדעת הר"ת והגאונים בזה נאמרו כמה פירושים.

א' עי' בק"נ על הרא"ש לעיל שם שפי' דממה שלא הק' הרא"ש כקו' תוס' מבואר דס"ל דלעולם אין לפסול בגל"מ של סכך כשר ואפי' אם יש באילן גל"מ. ולפי"ז מובן שיטת הגאונים והר"ת. אולם א"א לפרש כן בדעת תוס' שהק' לעיל במה שלא פי' הגמ' באופן שיש גל"מ מן האילן, ומבואר דבכה"ג פסול והק"ל. אולם אולי מ"מ יל"פ שהר"ת כשלעצמו או עכ"פ הגאונים ס"ל כוותי'.

ב' עי' במהרש"א שהביא בשם אחיו לחלק דבאילן מיירי כשיש ריחוק ד' או י' וכשיעור של סוכה תחת הסוכה ובכה"ג פסול כשיש גל"מ אבל כאן תוך ד' מיירי ולכן אין לפסול אפי' בגל"מ של סכך פסול. (ועי' שם במש"כ המהרש"א.)

ג' המהרש"א פי' שם ע"פ מש"כ הר"ן והריטב"א[25] וכמו"כ מבואר במאירי אלא שיש לחלק בין אם האילן קדיש או אם הסוכה קדיש, והכא מיירי כשהסוכה קדיש להסדין ובכה"ג אף כשיש גל"מ של סכך פסול מ"מ הסוכה כשרה.

ד' הפנ"י כ' לישב דשאני סדין שלא חשיבי כ"כ ואינו קבוע ומחובר כמו באילן ולכן אף בגל"מ אינו כסכך בפנ"ע לפסול. וכעי"ז כ' הלבוש, וע"ע בלשון הב"ח.

ה' כנר' שמדברי המרדכי מבואר לישב באו"א, דיעוי' שם בסו"ד אחר שהביא דעת הר"ת וכ' שלפי"ז אפי' אם פורס הסדין מפני החמה או מפני הגשר, הסדין בטל וכמו בלגאותה, והסוכה כשרה. הרי דפי' המרדכי דכשם שלגאותה כשרה ומשום ביטול להסוכה, כמו"כ גם כשהוא לצורך האדם וכדי שלא יהא בצער מחמת החמה או הגשר, ג"כ בטל להסוכה ושלא כמו שמחלק הר"פ בין אם הוא לגוי הסוכה או לצורך האדם, אלא אף כשהוא לצורך האדם ה"ה בטל להסוכה, ולא דמי לאילן שאינו בטל להסוכה כלל. ולכן אפי' כשיש שיעור של גל"מ מחממה כשרה משום ביטול.

(ולכל הפירושים עדיין יש לדקדק בלשון התוס' שמשמע שכבר פי' כן לעיל, והרי בכל אופן צריך לחלק ואי"ז כמו אילן דלעיל, ול"ע.)

בדברי הפוסקים בענין הנ"ל

ט"ז-ב') ועי' בטור סו"ס תרכ"ט שהביא דעת הר"ת לדינא דפירס סדין באופן שיש בסכך כשר כגל"מ, כשרה אף כשפירס מפני החמה והגשר ולא רק לגאותה בלבד, ובב"י שם הק' עליו שהרי לפי הר"ת צריך לחלק בין אם קדיש האילן או הסוכה ולעיל בסי' תרכ"ו א' מבואר דלדינא לא שנא אם קדיש האילן או הסוכה ושלא כדעת הר"ת. והיינו דס"ל להב"י לדבר פשוט כמו שפי' המהרש"א בישוב דעת הר"ת וכפי' ג' הנ"ל. ועי' בב"ח שפי' דיל"פ באו"א דסדין שאני דבטילי, ומשום חשיבותו של האילן וקביעותו אינו בטל, ומשמע כעין פי' המרדכי או כעין פי' הפנ"י.

---

[25] ועי' במש"כ הריטב"א שהוא מעין סברת הבעה"מ בפי' דקו' הגמ' קמצטרף בהדי סכך פסול וכו' אבל שהפריד על המדה וכו'.

ובשו"ע כ' המחבר די"א כרש"י וכו' וי"א כהר"ת, הרי שהמחבר מוסיף דעת רש"י ושלא כהטור שפסק כהר"ת, ובביאור הגר"א ובב"מ פי' בדעתו שהוא משוס קו' הב"י הנ"ל דמבואר לעיל דלא שנא אם קדיש האילן או לא, ועי' בשעה"ל ס"ק ע"ח שכ' שדברי הב"ח וכו' לישב דחוקים הם, ול"ע הרי כנר' שמבואר מדברי המרדכי להדיא שיש לחלק אף לולי החילוק של הר"ן והריטב"א דשאני אם קדיש האילן וכנ"ל.

והיונא לדינא, אף שהטור מסיק כדעת הר"ת מ"מ בשו"ע הדעה הראשונה הוא דעת רש"י וכו' ומעיקר הדין קיי"ל כוותי' שאין הר"ת אלא בשם "י"א". ועי' במג"א שכ' דאם יש גשמים נוטפים לסוכתו יש לפרוס סדין ולאכול שם שהוא סוכה כשרה להר"ת, וכמו שפי' המחלה"ש, ומ"מ אין לברך, ועי' בביה"ל שהא"ר מסיק לברך וכדעת הטור דקי"ל כהר"ת, אבל בביה"ל כ' שמאחר שהרבה ראשונים אינם כהר"ת אין לברך. ובמש"כ המג"א שהגשמים נוטפים, עי' בחכמת שלמה תרל"ט ה' שכ' שאי"ז בשעת הגשמים ממש, דא"כ אי"ז זמן המצוה וא"ל לפרוס סדין ולאכל שם שאין בזה קיום מצוה גם להר"ת (ובאו"א עי' במשנ"ב מהדו' דרשו בשם הצפנת פענח שאין שם סוכה עליו באופן שהגשמים יורדים[26]) אבל כשהגשמים "נוטפים" אחר שפסק הגשמים הרי הוא זמן מצוה, ולהר"ת יש לקיים המצוה ע"י פריסת סדין.

(ול"ע בגדר הדבר, והלא גם כשהגשמים נוטפים לתוך הסוכה מ"ש ולמה חשוב זמן המצוה כשאין גשמים מן השמים אלא נוטפים. גם מש"כ שם בחכמת שלמה שלא לברך בסוכה שאין הגשמים יורדים לתוכו כיון שיורדים לסוכות אחרות, יל"ע בגדר הדבר ואם בכל העיר תליא, וע"ע במש"כ במשנ"ב מהדו' דרשו סי' תרכ"ט אות 41 דעת הפוסקים בזה. ויש לציין ג"כ לשון הערוך השלחן, שכ' שאין לברך משוס ב' טעמים, חדא שאין בזה קיום מצוה, ועוד הרי לרש"י וכו' אין הסוכה כשרה בפירש עלי' סדין, ול"ע דמשמע שאף להר"ת אין קיום מצוה בכה"ג ול"ע.)

עוד יש לעי' במש"כ הפוסקים שלפי הר"ת יש לאכול בסוכה אף שאין הגשמים יכולים לירד שם משוס הסדין, הרי שיטת הר"ת לעיל בדף ב' שבסוכה שאין הגשמים יכולים לירד שם פסול משוס שהוא כבית, ועי' במש"כ שם באות מ"ד-ב' באורכה אם בכל אופן שאין הגשמים יכולים לירד פסולה או"ד בקביעותא דסוכה תליא מילתא. (ועי' שם שמבואר מדברי המג"א בשם האגודה שאף לדעת הר"ת וכו' יש להכשיר גם סוכה שאין הגשמים יכולים לירד

[26] ועי' בביאור הגר"א סי' תרל"ט כ"ב לענין אכילה בגשמים בליל ראשון שכ' הרשב"א דאינו צריך, כיון דאינו "תשבו כעין תדורו", ופי' הגר"א ש"אין שם סוכה עליו", ומשמע שבשעת גשמים אין שם סוכה עליו וכנ"ל, אולם כפשוטו אי"ז אלא באופן שא"א לפרוס סדין או שאין לו, אבל כשפורס סדין ה"ה בכלל "תשבו כעין תדורו", ואין הירידת גשמים מצד עצמו גורם שאין שם סוכה עליו, אלא מה שהוא מצטער ומה שאינו בכלל "תשבו כעין תדורו", אבל להצ"פ מבואר שע"י ירידת גשמים בטל מיני' שם סוכה, אף שיכול לישב שם שלא בצער וצ"ע. וע' עוד בקה"י סי' ז' במש"כ בסברא זו דאין שם סוכה עלי' כשהגשמים יורדים.
ויש לעורר עוד שיש מקום להסתפק לדעת הר"פ דכל שהוא לצורך הסוכה בטל, ולצורך האדם אינו בטל, דלמא כשהוא לצורך שם סוכה וכדי להכשירו, ה"ה לצורך סוכה, וכשרה מטעם ביטול אף לדעת רש"י וכו' דפוסלין אפי' בצל"מ של סכך כשר, וצ"ע.

לתוכה, כיון שמ"מ אינה קבועה, ואולי המג"א סב' כאן לפרוס סדין ה"ה לשיטתו ולדעת החולקים עליו שם אף להר"ת אין עצה ואין מעלה לפרוס סדין בשעת הגשמים כיון שאין הסוכה כשרה כשאין הגשמים יכולים לירד לתוך הסוכה.)

ועי' בחזו"א סי' ק"נ ט"ו שעמד בזה ומחלק בין אם עשה תקרה שבכה"ג אין פסול בהסיכוך מצד עצמו אלא שהוא כעין בית, משא"כ בסדין שאין אלא פסול בהסיכוך. וע"ע במש"כ הלבוש סי' תרל"א ג' לחלק בין סוכה עבה וסדין, ועי' במשנ"ב תרל"א ו' ומשמע שאף לר"ת פסול רק מדרבנן והכא יש לאכול בסוכה עם סדין לקיים המצוה מדאו', וצ"ע.

י"ז) מתני' פירס עלי' סדין. לשון "עלי" כנר' קאי על הסוכה ולכן לא נקט "עליו" על הסכך. אבל "או תחתי" בהכרח קאי על הסכך שאין הסדין תחת כל הסוכה אלא תחת הסכך בלבד. וצ"ע.

י"ח) מתני' "או שפירס" ע"ג הקינוף. מה שנקט התנא "או שפירס" בקינוף ולא ב"מפני הגשר", משמע דפסול דקינוף אינו מפסול דגשר, ולכן בגשר ל"צ לומר "או שפירס" עוד פעם משום שהוא פסול א' עם "מפני החמה" משא"כ קינוף שפסול מטעם אחר וכמו שפי' רש"י. ועי' בלשון רש"י "או שפירס ע"ג קינוף" "כלומר" וכו' ומשמע כהג"ל שמדייק מלשון "או שפירס" המיותר לגבי קינוף שיש בו פסול אחר שלא כמו בפירס מפני החמה והגשר.

י"ט) מתני' אבל פורס הוא ע"ג נקליטי המטה. כפשוטו צ"ל דכשרה אף כשפירס להגן מפני החמה או הגשר, דאל"כ אין הכשרה אלא משום שהוא לגאותה, ויש להוכיח ממתני' כמו שאמר ר"א לחלק בין לגאותה ובין מפני הגשר והחמה. ול"ע במה שיש להכשיר כשהוא מפני החמה והגשר. ואם נאמר כשיטת הר"ת והגאונים בתוס' ניחא שאין לפסול כיון שיש לג"מ של סכך כשר, ומאחר שאין לפסול משום אהל מפסיק אין טעם לפסול. אבל לשיטת רש"י ודעימי' יש לפסול משום הפסול של "סוכה תחת האילן" או משום שהוא מסכך בדבר המקבל טומאה וכו'. וצ"ל דשאני הכא שאינו סכך כיון שאין בו טפח, ואף שהוא להגן לא מקרי סכך לפסול משום סוכה תחת האילן, ודמי לעשתרות קרניס שאין פסול אף שיש לל מדבר אחר, כיון שאינו בכלל סכך. ועי' לקמן בע"ב במש"כ.

(ע"ע במה שהק' תוס' לשיטת רש"י מלקמן במה שפירס ר"י בר"א סדין כשהגיעה חמה לרגליו, ולהנ"ל יל"פ דמיירי כשלא הי' בו טפח ואינו סכך וכנ"ל, ומשמע דתוס' לא הי' נחית לחלק ואולי הוא לשיטתו דס"ל כשיטת הר"ת והגאונים אבל לרש"י שפי' טעמא לפסול כאן אף כשיש לג"מ של סכך כשר, צ"ל שבמקום שאינו לסכך שאני, ולא מפסלי' בכך. או"ד דמסתמא מיירי שם כשהי' בו טפח.)

י"ט-ב') רש"י ד"ה או שפירס ע"ג הקינוף וכו' לנוי על מטתו. מרש"י כאן וכן לקמן בע"ב מבואר שהקינוף הוא ע"ג מטה, אבל מלשון הרמב"ם והמאירי משמע שאין הקינוף על המטה כלל אלא הוא כמו חופה בתוך סוכתו על עמודין. ורק נקליטין הם על

המטה וכלשון המשנה "נקליטי המטה" ולא נקט התנא "קינופי המטה" אלא קינוף.

ב') רש"י ד"ה ל"יש וכו', וי"מ וכו' "בנוי סוכה המפולגים ד' מן הסכך משום ב' סככין". עי' בע"ב שפי' רש"י דפסול משום אהל מפסיק, וכאן משמע משום ב' סככין. ופי' השפ"א דמש"כ רש"י כאן הוא רק לשיטת הי"מ דפסול משום "ב' סככין" במתני' אבל לרש"י כשלעצמו אין לפסול משום ב' סככין, ואין הפסול אלא משום אהל מפסיק.

דף י' ע"ב

בענין נויי סוכה

בענין נויי הדפנות

א') גמ' דלמא מן הצד. פי' רש"י "לדפנות" וכפשוטו שהנוי סוכה מונחים על הדפנות, אבל ק"ק בלשון "לדפנות" בלמ"ד, ואולי משמע מרש"י דהסדיגין ה"ה הדפנות של הסוכה, או שאינם על הדפנות אלא שהם נוי לדפנות. (ובס' העיטור כ' בשם רש"י "מן הצד, דפנות" בלא למ"ד. וצ"ע.)

ועי' ברמ"א סי' תרל"ח שכ' שלדעת הרא"ש שאין איסור הנאה בדפנות של סוכה, כמו"כ אין איסור בנוי הדפנות, וא"א שיהא הנוי של הדפנות אסורין אם הדפנות עצמם כשרים. ובמג"א והביאור הגר"א שם הק' מתי' הגמ' כאן ד"דלמא מן הצד" ומשמע דאפי' נוי הדפנות אסורין, ולהרא"ש דדפנות מותרות ק'. ופי' הגר"א שצ"ל דתי' הגמ' אינו אלא דיחוי' ולפי האמת הסדיגין ה"ה למעלה וכר"ת, אבל מן הצד אינם אסורים דאין הדפנות אסורין.

ועי' במג"א שכ' דודאי אף להרא"ש הנוי הדפנות אסורין, ואף אם הדפנות עצמן מותרין, דאף מן הצד "נוי סכך הן", ואף מה שעל הדפנות, וצ"ע בכוונתו. ובהגהות שם מובא שהרבה אחרונים מעתיקים דברי המג"א באו"א ועי' בנתיב חיים דגרס "נוי סוכה הן" ובמהדו' פראג דנוי כסכך הן.

ואולי יל"פ שאף מה שעל הדופן ה"ה נוי להסוכה כולה, ועיקר הסוכה ע"ש הסכך, ול"צ שיהא נוי להסכך דוקא אלא כל שהוא לנוי הסוכה ה"ה בכלל האיסור ליהנות כיון שהוא כחלק מן הסוכה. אבל ק' לפי"ז דבודאי יש לפסול גם הדפנות שהם מן הנצרכים לקיום המצוה, ואם אין הדפנות בכלל "סוכה" לענין האיסור הנאה, היינו טעמא דאין לאסור אלא הסכך עצמו וכל דטפל להסכך ממש, אבל לא כל מה שהוא חלק מן הסוכה. וצ"ע.

וע"ע בביה"ל בריש הסימן שהביא בשם העיטור שרצה להוכיח מכאן דגם הדפנות אסורין, דאל"כ נוי "מן הצד" ג"כ מותר, וכסברת הרמ"א וכנ"ל, ושוב דחה דדלמא "מן הצד" אינו על הדופן אלא תלוי מן הסכך ומן הצד. וכ' בשעה"צ סוף סי' תרל"ח, דאילו הי' להגר"א וכו' דברי העיטור לא הי' מקשים על הרמ"א דיל"פ כאן ד"מן הצד" ג"כ תלוי מן הסכך ואדרבה מבואר מדברי העיטור כעצם הנחת הרמ"א דאם אין הדפנות אסורות, גם נוי הדפנות אינם אסורים. אבל מרש"י שפי' "לדפנות" ומשמע שהנוי על הדפנות יש

להוכיח דס"ל שהדפנות עצמם אסורות. (אבל כאמור גם בדברי רש"י יש לדון שכ' "לדפנות" ואולי משמע שהם תלויים מן הסכך והולכים לדפנות, וצ"ע.)[1]

והנה, בהא דפי' העיטור ד"מן הצד" היינו שהם תלויים מן הסכך ולצד הסוכה, צ"ל שהם משובים כנוי הסכך, ולכן פסולים, אבל ק' שהרי הסדין הוא מן הצד, ואצל הדופן, וא"כ הסכך שהסדין תלוי בו פסול ואם הוא סמוך להכותל שייך גבי' דין דופן עקומה, ואם הסכך שכנגדו כדופן ע"י דופן עקומה, הרי שוב הוי הנוי כנוי הדופן ולא הו"ל למפסל. וצ"ל דמיירי באופן שאין הסדין פוסל הסכך דתלוי בו או דבכה"ג לא אמרי' דופן עקומה כיון שצ"ל להו, וצ"ע.

א'-ב') שם. עי' בפנ"י שפי' שההו"א דגמ' דאינו מן הצד הוא משום דנקט "סיככה כהלכתא" ומשמע שאף הנוי אצל הסכך. ולמסקנת הגמ' שהוא מן הצד הק"ל מהו "סיככה כהלכתא" ופי' הפנ"י דלמסקנת הגמ' צ"ל דהא דנוי אסור עד מוצאי יו"ט אחרון הוא רק כשהם נתלין אחר שמניח סכך הסוכה, אבל קודם לכן לא. ונשאר בצ"ע לדינא. (ומשמע מדבריו דהא דמספק"ל הוא רק בנוי דפנות ולא בנוי סכך, וצ"ע.)
ואולי יש לדחות שכוונת הגמ' דאם אין הסוכה כשרה אין פסול בנוי סוכה, ומ"מ ק' מה דלא כתיב "סוכה שעיטרה" וכו' דודאי משמע דמיירי בסוכה כשרה בצבד.

ובאו"א יל"פ ע"פ מש"כ המג"א שאפי' לדעת הרא"ש שאין הדפנות אסורות כל שבעה ולא אסרו אלא הסכך שהוא עיקר הסוכה, מ"מ נוי דפנות אסורין כיון שהם ג"כ נוי להסכך, והיינו שהם מיוחסים לעיקר הסוכה שהוא הסכך ולא להדפנות אף שהם תלוי בדפנות. (ועי' לעיל באות א' במש"כ בדעת המג"א.) וא"כ "סיככה כהלכתא" הוא להורות שאף כשהנוי מן הצד מ"מ הוא נוי סכך ולכן פסולים אבל אם לא הי' נוי להסכך אין לפסול מחמת שהם נוי להדופן בצבד.

בענין נוי סוכה אינן ממעטי' משיעור כ' להכשיר

א'-ג') גמ' נויי סוכה אין ממעטי' בסוכה. במה שאין הנוי סוכה ממעטי' משיעור כ' להכשיר הסוכה, לכאו' יל"פ בפשיטות שהרי אין הסכך הכשר תוך כ', ולא סגי במה שיש סכך פסול תוך כ' וצריך סכך כשר תוך כ', וכן מסתברא לכל האמוראי דלעיל בדף ב' בטעמא לפסול בסוכה למעלה מכ', שהרי אם אין אלא סכך פסול למטה מכ', אין הצל מסכך כשר, וכן אינו רואה סכך כשר למעלה, וכן אפי' אם שיעור דירת עראי בעי', מ"מ יתכן דתליא בגובהה הסכך כשר. ואפי' לדעת רבא ד"חצל סוכה תנן" מ"מ היינו שיהא חצל עד הסכך כשר פחות מכ', ולא שיהא חצל פחות מכ' ע"י דברים אחרים שאינם הסכך הכשר של הסוכה.

[1] יש לעורר שבסוגיא דסוכה כמין צריף מבואר שלדעת הר"ן והריטב"א וכמו"כ לפי המג"מ, הא דצריך שיעור זע"ז היינו רק בקרקעו של הסוכה ולא עד גובה י', ולפי"ז אם הנויי סוכה דהכא יורדים מן הסכך, אין מיעוט אא"כ יורדים עד הקרקע וממעטו, אבל לפי משי"כ הרמ"א סו"ס תרל"א ע"פ תוס' לפסול כל שאין בו זע"ז בגובה י', הנויי פוסלים גם כשיורד תוך י'.

ועי' בהריטב"א ובמאירי שמבואר דהא דהגמ'[2] כאן מחדש דגוי סוכה אינם ממעטי', אינה בסוכה גבוהה מכ' אלא בסוכה של י' בלבד, ויל"פ משום דבגבוהה מכ' פשיט"ל להגמ' וכנ"ל.

אבל רש"י פי' באו"א וז"ל "דלאו מין סככה נינהו דאי סכך הוו הוה מפסלא משום מקבל טומאה". ומשמע מרש"י שיש סברא להכשיר אם הסדין מקרי סכך, והינו שיש להכשיר כיון שהוא כחלק מן הסכך, ועי"ז מקלת מן הסכך למטה מכ', וסגי בהכי, ואף כשכל הסכך למטה מכ' פסול, מ"מ הכא ה"ה כחד סככה עם מה שלמעלה מכ', וכסכך עב, וכיון שהסכך כשר משום שיש סכך כשר בו (ואולי צריך שיהי' רוב סכך כשר) ממילא כל הסוכה ראוי להכשיר, וקמ"ל דמ"מ פסול דממ"נ אם אינו סכך, אינו כחלק מן הסכך למעט בשיעור גובה הסכך, ואם סכך הוא, הרי הסוכה פסול משום שהוא מסכך בדבר המקבל טומאה ולא אמרי' שכיון שהוא חלק מסכך א' עם סכך כשר סגי בהכי.

אכן, לפי"ז לכאו' דברי רש"י תלוי במה שנחלקו הראשונים לעיל בקו' הגמ' דהא קמלטרף סכך פסול בהדי סכך כשר, ולשיטת הריב"א שם שסכך פסול ממעט ומבטל הסכך כשר אף כשיש לי"מ של סכך כשר, ה"נ יל"פ דאפי' אם יש שם סכך על הסדין מ"מ פסול משום שמלטרף סכך פסול בהדי סכך כשר[3], אבל לשיטת התוס' לעיל דבלי"מ של סכך כשר, אין הסכך פסול ממעט לבטלו, ה"נ יש להכשיר אף שהוא מסכך בדבר המקבל טומאה, דמ"מ יש סכך כשר כשיעור לי"מ, והכל סכך א' וכנ"ל.

אולם, אפי' לדעת הר"ת הרי באילן אם יש בו שיעור לי"מ, הסוכה פסולה, ואפי' אם יש סכך כשר כשיעור לי"מ, ואילו בסדין משמע בתוס' דף י' שאם שניהם לי"מ כשרה, וכבר פירשו האחרונים בהחילוק ביניהם בכמה אופנים עי' במהרש"א שמחלק בין אם האילן קדם או הסוכה, ולשיטתו ק' דהכא הסוכה קדם להסדין והו"ל להכשיר. אבל לפי המבואר במרדכי שהסדין בטלה משום שהוא לצורך האדם ואף כשיש בו שיעור לי"מ, וכן בפנ"י פי' דהסדין בטל משום דלא קביעי, א"כ יל"פ דהיינו טעמא לפסול כאן דכיון שהסדין בטל ממילא אינו ממעט בגובה הסכך, ואם כסכך הוא, הרי אינו בטל, ושוב א"א להכשיר דדמי לאילן שיש בו שיעור לי"מ דהסוכה פסולה משום שאין האילן בטל.

ועי' בתוס' שהביא לשון רש"י אצלינו, ומשמע דהוא אף לשיטתו שפי' לעיל דבלי"מ הסוכה כשרה, וא"כ משמע שלא כמו שפי' המהרש"א, שהרי לפי המהרש"א (וכן לפי מה שפי' אחיו שם) ודאי הסדין ג"כ חשיבי סכך, ומ"מ הסוכה כשרה כשהסוכה קדם להסכך, ואפי' אם יש שיעור לי"מ של סכך כשר, וא"כ אפי' אם אנו מחשבי' הסדין כסכך אין לפסול משום שהוא מסכך בסכך פסול שהרי כבר יש לו שיעור לי"מ של סכך כשר מלבד הסכך פסול וסגי בהכי כשהסוכה קדם להסכך פסול וכנ"ל. וצריך לדחות שלפי המהרש"א אין כוונת תוס' במה שהביא דברי רש"י לפרש הא דאין ממעטי' כוותי', אלא שהביא רש"י רק לפרש שאפי' בסוכה י' אין ממעטי' לפסול. אבל לענין

[2] כפשוטו ה"ה סתמא דגמ', אולם עי' בריב"ן שמשמע דהוא המשך מהברייתא הקודמת, וע"ע בהגו"צ דגרס "תנא".

[3] ואף שהוא למטה, מ"מ מבואר מכמה ראשונים לעיל שאפי' בכה"ג פסול ומשום שאפי' אם ינטל הסכך כשר ישאר צל כשיעור צל"מ, ולכן אין הסכך כשר מועיל כלום, ועי' לעיל במש"כ.

טעמא דאין ממעטי' מגובה כ' ס"ל לתוס' כפשוטו דאין סכך א' אלא ב' סככות נפרדות ואין סכך כשר למטה מכ' כלל.

והנה יש לדקדק במש"כ רש"י "דלאו מין סככה הוא דאי סכך הוו הוה מפסלא משום מקבל טומאה". ועי' לעיל שפי' רש"י שאין בהסדין לגאותה "שם סכך" והיינו כמו שפי' שם משום שלא שטחם שם לשם סכך. אבל כאן משמע שאינו סכך משום ד"לאו מין סככה" הוא, ומשמע דהטעם שאינו סכך הוא משום שאינו ממין הראוי לסכך בו. ועו"ק מש"כ "דאי סכך הוו" וכו' ק', דמשמע שכוונתו לפסול בדרך ממ"ג וכאילו אינו ברור אם הוא סכך או לא, ואפי' אם הוא סכך א"א לסכך בו משום שהוא דבר המקבל טומאה. וכנר' שצריך לדחות במש"כ רש"י "לאו מין סככה הוא" שאין כוונתו שאינו סכך משום מינו, דאפי' אם אינו ראוי לסכך כשר, מ"מ שייך שיהי' עלי' שם סכך, וכמו לעיל שאם שטח הסדין לשם סכך ולהגן מקרי סכך, ומה שאינו סכך הוא משום ששטחם שם לגאותה, וכלעיל, וכוונת רש"י לפרש שאפי' אם נאמר שבכל אופן ששטחם שם הוי כסכך כיון שהוא למעלה ובמקום הסכך, מ"מ פסול דא"כ ה"ה מסכך בדבר המקבל טומאה. וע"ע ברש"י שברי"ף דלא גרס "מין" אלא דלאו סככה הוא וכנ"ל.

ועי' במג"א תרל"ג ג' שפי' דאין הגוי ממעט בסוכה משום ד"לאו מין סככה הוא" ובפמ"ג שם כ' דמוכח מיני' דאם הגוי סוכה כשרה לסכך הרי הם ממעטי' ש"מין סככה הוא" ומתו"כ חולק על הלבוש שכ' דאפי' במין סכך כשר אם לגוי אין ממעטי' משיעור כ'. וכנר' שהלבוש למד שמש"כ רש"י "מין סככה" ל"ד וכנ"ל, ולא במין תליא מילתא אלא בכוונת המסכך בו, וכמבואר מרש"י בע"א, ואילו מלשון המג"א ומסתימת דבריו שלא כ' אלא "דלאו מין סככה הוא" משמע דבמין הסכך תליא מילתא, ול"ע.

ב') תוס' נויי סוכה. במה שהעתיק תוס' לשון רש"י אף שלכאו' לא ס"ל כוותי' במש"כ לפרש הא דאין ממעטי' מכ', עי' לעיל באות א'-ג'.

בהחילוק בין הוצין יורדין תוך י' ונויי סוכה תוך י'

ג') **בא"ד ולא דמי להוצין וכו'.** עי' בס' המכתם שפי' דהא דגוי סוכה אין ממעטי' הוא רק לענין שיעור כ' אבל לענין פחות מי' דירה סרוחה היא, ופסול. אבל רוב ראשונים מפרשים כרש"י ותוס' דאף לענין פחות מי' אין הגוי סוכה ממעטי'.

וצריך להבין החילוק ביניהם ובמש"כ תוס' לחלק בין הוצין יורדין תוך י' לדירה סרוחה היא, ובין נויי סוכה ש"עשוי' לגוי" ומ"מ הרי א"א לדור שם תוך י'. ועי' בתשו' הרשב"א ח"א כ"ו שפי' דאם סרוחה היא אינו לגוי ואם לגוי אין בו סרחון, שאין מי שמזקיקו להניח גוי אם א"א לדור שם. והיינו שיש ראי' ממה שהניחם שם שאינם מפריעים אותו, וא"כ אינה דירה סרוחה. ואולי כ"ה כוונת תוס'.

ע"ע בריטב"א שפי' דכיון שהם לגוי ה"ה בטלין, ול"ע אפי' אם הם בטלין מ"מ הם למטה מי', ול"ע.

ע"ע בר"י מלוניל שפי' דההוצין מלערו ומזיקו, אבל כאן יכול לנמנם תחת מי'. וכפשוטו משמע דהוצין שאני שהם אינם בשטח

א' באופן שיכול לשמור עצמו מהן כ"כ. והיינו דגדר דירה סרוחה תלוי בהמציאות ואם הם באופן שיזיקו אותו הוי דירה סרוחה אבל באופן שיכול לשמור עצמו מהן ולישב שם אינו דירה סרוחה.[4] ואולי יש לדחות שאף תוס' מכוון לפי' זו, אבל נר' יותר שכוונת תוס' הוא כעין מש"כ התשו' הרשב"א וכנ"ל.
ועי' לעיל בדף ד' ע"א אות ט"ז.

(ע"ע בריב"ן שכ' דאינה דירה סרוחה ואינו מבטל משיעור המחילות י'. וכנר' דס"ל דיש ב' טעמים לפסול כאן, א' משום דירה סרוחה, וא' משום שהנוי מבטל משיעור המחילות י' ולכן פי' שאין שייך ב' פסולים הללו. ועי' לעיל בדף ד' במה שהארכנו במה שצריך לפסול בסוכה למטה מי' משום שאין בו מחילות י', והרי בלא"ה הוי דירה סרוחה, ובשלמא לשיטת הרמב"ם שאין פסול דדירה סרוחה אלא מדרבנן יש ליישב, אבל אם יש פסול דאו' בדירה סרוחה, למה צריך גם למעט מקרא לפסול בפחות מי', ועי' שם שיש מפרשים דדירה סרוחה והשיעור של י' בדפנות הכל א' ואין ב' פסולים אלא ששיעור דפנות נקבע ע"י מה שהוא דירה סרוחה או דהא דשיעור של דירה סרוחה בי' הוא משום דילפי' מקרא, אבל מדברי הריב"ן כאן ל"מ הכי, אלא שיש ב' פסולים נפרדים וכפשוטו.
והנה, לשיטת הרמב"ם דדירה סרוחה הוא פסול מדרבנן יש מקום לפרש דגם בנוי סוכה פסול מדרבנן מה"ט ו"אין ממעטי" היינו לענין שאינו ממעט שיעור הדפנות לפסול מדאו'.)
ע"ע לקמן בדף כ"א ע"ב שכ' הרא"ש שאם יש מטה בסוכתו ואין י' טפחים ע"ג המטה, הרי"ז דירה סרוחה ופסול לכו"ע. וכנר' דזה תלוי בהנ"ל דאם נאמר דהוצין שאני משום שהם מזיקין, יל"פ דמטה אינה כדירה סרוחה, אבל הרא"ש כ' כתוס' דשאני נוי שלנו עשוין. ואולי אזיל בזה לשיטתו שלכן פי' דא"א לפרש במטה שאינה דירה סרוחה דרק בנוי שאינו זקוק לי' אינה דירה סרוחה משא"כ במטה שצריך לישן עליו. (והיינו אם נפרש דברי הרא"ש שלנוי הם עשויי' כמו שפי' הריטב"א דנוי בטלי, אבל המטה אינה בטלה. ואף אם נאמר כפי' הרשב"א בתשו' יש לעי' במטה דדלמא לא דמי להוצין שצריך לסכך הסוכה אבל מטה ל"ל כ"כ ואם מניחו שם בהכרח שאין המטה מצערו. ועי' לקמן שם במש"כ.

בענין מן הצד ממעטין ובדין כלי תשמישין או מנורה בסוכה קטנה

ד') גמ' אמר ר' אשי ומן הצד ממעטין. עי' בפי' רש"י דהא אינה מחזקת ראשו ורובו ושלחנו, וע"ע בר"י מלוניל שהק' מ"ש מתוך י' שאינה דירה סרוחה, ומשום שיכול לנמנם עצמו, ולמה לא אמרי' הכי גם לענין פחות מז', ותי' דא"א ליישב בפחות מז' בכל אופן וודאי יש לו צער ואינו ראוי לדירה. וכעי"ז בריב"ן. וכמו"כ מבואר במאירי שאף ע"פ שאין דירה פחות מי' סרוחה כשהוא לגוי, מ"מ בפחות מז'

[4] וכעי"ז כ' התל' הרמב"ן, וע"ע מעין סברא זו לחלק בין אם יש שטח א' או לא, בביה"ל ריש סי' תרל"ד, ביישוב קו' הבכור"י על המג"א בסוכה העשוי' כקיטוניות, ובמה דלא דמי לסוכה העשוי' ככבשן. אבל יל"פ דכוונת הר"י מלוניל הוא לפסול רק בהוצין שהם מזיקים מצד טבעם ולא משום שאינם בשטח א'.

אינו ראוי לדירה כלל. וכמו"כ כ' הלבוש בסי' תרל"ד. וכ"כ המשנ"ב לדינא שם בשם רש"י.[5] ולפי"ז יש להק' מ"ש במי שמכניס כלי תשמישו לתוך סוכתו, שהרי כפשוטו אין הסוכה פסולה בזה, ואם יכול לישב שם ואינו רוצה להוציא הכלים מתוך הסוכה מ"מ הסוכה כשרה, ולמה לא אמרי' דא"א לישב בפחות מז' וכמו הכא בנוי סוכה שפותחים משיעור ז'.

וכפשוטו יש לישב שאין הכלים ממעטים משיעור הסוכה, כיון שיכול להוציאם מן הסוכה, ואין מי שמזקיקו שישארו שם וממה שלא הוציא הכלים מוכח שאינם מפריעים אותו בישיבתו, ודומה לנוי סוכה שאינם ממעטים משיעור סוכה וכמו שפי' התשו' הרשב"א שאין חיוב להשאירם שם, וממה שהוא מניחם שם יש ראי' דניח"ל בהם. אבל בנוי סוכה שאסורין וא"א להוציאם מסוכתו הם ממעטי' משיעור ז' שאף שהניחם שם לנוי מתחילה ואינם ממעטי' משיעור י' וכמו שכ' הרשב"א בתשו' שהוא משום דניח"ל ואינם מפריעים ישיבתו, שכל שהוא לנוי אינו סרוחה, מ"מ שאני שיעור ז' דאע"פ שנותנים שם לנוי מ"מ א"א שלא יהא לו נער בזה, וכיון שאינו יכול להוציאם מן הסתם ה"ה דירה סרוחה אף שנתנם שם לנוי.

וכמו"כ עי' בב"ח סי' תרל"ט (ומובא בפמ"ג שם ונשאר בצ"ע, וכן מובא בביה"ל סי' תרל"ד) דהא בנוי סוכה ממעטין משיעור ז' הוא רק משום שהם מוקצה כל שבעה, אבל אם אמר "אינו בודל מהם" אינם ממעטים. והיינו טעמא שאם יכול להוציאם ואינו מוציאם, מוכח שאינם מפריעים אותו כלל.

וכ"כ הט"ז בסי' תרל"ט ג' שאין השיעור תלוי במה שבתוך הסוכה וודאי כלים אינם ממעטים מהשיעור, והדבר תלוי במה שיהי' שם כיון שיכול להוציאם. וכ' שם שכן מוכח מסוכה שנעשה על המטה וכמבואר בסי' תר"ל שאין המטה ממעט משיעור י' כיון שיכול ליטלו משם, וכנ"ל. ולכן הק' הט"ז במש"כ רש"י לקמן בדף כ"ט שאם יש מנורה בסוכה של ז' שיש מיעוט בשיעור של הכשר סוכה, והרי יכול להוציאו משם וכנ"ל, ופי' הט"ז שצ"ל דמיירי שם במנורה המקושר שאינו יכול להוציאו ולכן המנורה ממעט משיעור ז' ודמי לנוי סוכה דהכא.

אכן, נר' לענ"ד שיש לפרש בדעת רש"י באו"א, שהרי בלא"ה ק' לפרש בדעת רש"י דאין פסול אלא כשהמנורה מקושר ומשום מיעוט שיעור הסוכה שלפי"ז ל"ש אם הנר דלוק או לא, ועי" לקמן בדף מ"א שביו"ט אחרון צריך "להדליק" נר כדי שיהא היכר שהסוכה פסולה בהכי, וכן דייק תוס' לקמן בדף כ"ט ע"א דמיירי התם בנר דלוק, ותוס' שם מוכיח דצ"ל דמיירי בנר דלוק בלבד, ואפי' אם נאמר דמיירי בנר שאינו דלוק, וכמו שצ"ל לדעת המג"מ שם, מ"מ ק' שלפי מה שפי' הט"ז צ"ל שהוא תולה וקושר המנורה בסוכה, וצ"ל שאין בזה איסור משום מוסיף על הבנין וכו', וכ"ז סתום שם.

ונר' לפרש ע"פ מש"כ הריטב"א לקמן בדף כ"ט וז"ל שם במה שהמנורה פסולה "דקא ממעטא ודאי מתשמישתא שצריך האדם להתרחק מהם ואסור להניחו שם". ונר' דס"ל

[5] ויש להק" מהא דאיתא לקמן בדף י"ז בסוכה שיש סכך פסול באמצע, שכ' תוס' להכשיר מן הצד אף שאין בו מקום זע"ז, ומדין פסל היוצא, ועי' בערוך לנר שם שהק' שהרי אין מקום לראשו רובו ושלחנו, ונדחק לפרש שיכול לצמצם עצמו בפחות מז', ומ"מ ק' למה אינה כדירה סרוחה. וצ"ע.

להריטב"א דהטעם שהמנורה ממעט הוא משום שכיון שהוא דלוק צריך האדם להתרחק ממנו, ואף שבנוי סוכה וכדומה יכול האדם ליכנס בסוכה בפחות מזע"ז ע"י כליו, ויכול להוציאם אם צריך לכך, מ"מ מנורה שאני ואף שיכול להוציאם מ"מ כ"ז שהם בתוך סוכתו הסוכה פסולה משום דכדירה סרוחה היא כיון שצריך להתרחק מן המנורה יותר מהריחוק שצריך לשאר כליו. ולכן אף שיכול להוציאם דירה סרוחה הוי.

ועי' בתל' הרמב"ן מובא בס' סוכת דוד שפי' דהא דנוי סוכה ממעט משיעור ז' הוא משום שהם הדופן של הסוכה, ולכן הם ממעטי' משיעורו. ומשמע שאם לא יהי' כהכשרו של דופן לסוכה, אינם ממעטין משיעור ז' והו"ל כמו למעלה שאינו ממעט משיעור י' ולא אמרי' דהוי דירה סרוחה כיון שנעשה לנוי, ורק כשהוא כשר לדופן שאני שעי"ז יש מיעוט בשיעור סוכה.[6] (ובגדר הדבר יש להסתפק אם רק דופן כשר ממעט, או"ד כל שהוא מן הצד על פני כולה אף שאינו עומד ברו"מ וכו', ול"ע.)

ופי' אחר מבואר מדברי הריא"ז מובא בשלטי הגבורים כאן דנוי סוכה ממעט משיעור סוכה משום שהם כאהל וכל שהוא כאהל ממעט משיעור ז' ולכן כ' הריא"ז דכלי תשמיש אינם ממעטים כיון שאינם בכלל אהל. הרי דס"ל דהא דהנוי סוכה ממעט משיעור סוכה, אינו משום שבמציאות ה"ה כדירה סרוחה, אלא משום שיש מיעוט בשיעור ז' ע"י מה שיש אהל בהסוכה וכל שאינו בכלל אהל אינו ממעט, ולכן כלי תשמיש אינם ממעטין. (וכן להתל' הרמב"ן כל שאינו בכלל דופן אינו ממעט ובכלל זה גם כלי תשמיש.)

ולכאו' מבואר ג"כ מדברי הריא"ז דלולי טעמא דאינו בכלל אהל, הכלי תשמיש ממעטי' משיעור ז' ולא אמרי' דכיון שיכול ליטלם משם שאינם ממעטי', ושלא כהגהת הט"ז ושלא כמש"כ לעיל. אבל מ"מ לכו"ע כלי תשמישים אינם ממעטין, או משום שיכול ליטלם, או משום שאינם אהל או דופן וכנ"ל.

ועי' בביה"ל בסי' תרל"ד שהביא שהמג"א כ' לענין נוי סוכה שאינם ממעטי' משיעור י', שבדבר שהוא כאהל ממעטי' משיעור י', וכמו שכ' השלטי גבורים בשם הריא"ז. ואילו לענין למעט משיעור ז' לא כ' המג"א דתלוי בשם אהל, ומדייק הביה"ל שהמג"א לא ס"ל כוותי' לענין נוי סוכה מן הצד, אלא ס"ל דאף בדבר שאינו אהל ממעטי' משיעור ז' וא"כ גם כלי תשמישים ממעטי', שהרי הטעם שאינם ממעטי' הוא משום שאינם כאהל וכמו שפי' הריא"ז. ונשאר שם בצ"ע.

וגר' לענ"ד בדעת המג"א דאין כוונתו בהשמטת הריא"ז כאן לענין שיעור ז' מן הצד משום דס"ל דכלי תשמישים ג"כ ממעטי', אלא דס"ל דלענין ז' אין הדבר תלוי באהל, אלא כדעת רש"י והר"י מלוניל וכו' שהכל תלוי באם המקום ראוי לדירה, ובדבר שאינו יכול ליטלו משם הרי"ז ממעט משיעור ז' אף שאינו אהל

[6] ויש להק' דלקמן בדף כ"ט ע"א פי' התל' הרמב"ן כשיטת רש"י דבסוכה של ז' ממש מיירי והמנורה ממעט משיעור הסוכה, ומשמע שאף אם אין המנורה כדופן ה"ה דירה סרוחה ושלא כהנ"ל. וצ"ע.

משום שגר לו המקום, אבל יתכן שאם יכול ליטלם משם אינם ממעטי' וכמו שכ' הב"ח, וכמו"כ בכלי תשמיש שאינם ממעטי'.[7] ולא ס"ל כדעת הריא"ז שאף לענין שיעור ז' שהדבר תלוי בשם אהל. אבל לענין י' תלוי בשם אהל דאם אינו אהל אינו מפריעו אלא כגון בהולין בלבד וכמו שפי' הר"י מלוניל שם שבסדין וגוי יכול לנמלס ישיבתו אף בפחות מי'. וא"כ לכו"ע אין כלי תשמיש ממעט משיעור ז' וכהנחת הט"ז.

אכן, אולי יש מקום להסתפק בדעת רש"י בזה, שהרי רש"י כאן פי' דמן הלד ממעטי' משום שא"א להכניס שם ראשו ורובו, ומשמע שהדבר תלוי במה שהוא דירה קרוחה וכנ"ל שבפחות מז' א"א לישב כלל, ובדף כ"ט פי' רש"י דאף במנורה יש מיעוט משיעור ז', וכפשוטו משמע דאף כלי תשמיש ממעטי', ואף שהט"ז בסי' תרל"ט מדחה דמיירי שם כשהמנורה קשורה וכו', מ"מ כפשוטו משמע דבכל מנורה מיירי ואף בכה"ג יש מיעוט משיעור ז'. ול"ע.

בענין הנ"ל ובדעת הב"ח בסי' תרל"ט ד-ב') והנה, הבאנו מש"כ הב"ח בסי' תרל"ט ומובא בהג' רעק"א בסי' תרל"ד ובביה"ל שם דהא דגוי סוכה ממעטי' מן הלד הוא רק כשאינו אומר "אינו בודל מהס" אבל אם אומר אינו בודל, ואינם מוקפים למצוה, אינם ממעטי' משיעור הסוכה אף מן הלד. וכפשוטו כוונתו כהנחת הט"ז בסי' תרל"ג שכל שיכול להוציאו מן הסוכה אינו ממעט שאם אינו יכול לסבול הרי יכול להוציאו, וממה שאינו מוציאו ודאי צ"ל שיכול לסובלו ויש"ל בזה וא"כ ה"ה ראוי לדירה ואינה דירה קרוחה.

אולם ק' שהרי אפי' אם לא אמר אינו בודל מהן, אין האיסור להוציא הגוי סוכה מן הסוכה, אלא להסתפק מהן וליהנות מהן, ולא מיבעי לדעת העונג יו"ט שאין האיסור אלא כאיסור הנאה דקדשים ממש, אלא אף לשיטת הט"ז בסי' תרל"ח שהאיסור הוא ליטול מן הסוכה לבטל מקדושתו, מ"מ מוכח שאף להט"ז אין האיסור אלא באופן שהוא נוטלו כדי ליהנות בו, ולכן הא דאסור לסתור הסוכה בחג הוא רק משום משש שמא צריך לו וכמבואר להלן. ועי' בדף ט' ע"א אות י"ד שהוכחנו כהנ"ל גם לדעת הט"ז, וכן מבואר בשו"ע שאין איסור ליטול קיסם מן הסכך אלא "לחנות בו שיניו" אבל לסתור הסוכה מותר גם להט"ז אם לא משום טעמים אחרים. וא"כ הכא אפי' אם לא אמר אינו בודל מהן, ואח"כ רצה ליטלם כדי להרויח המקום בסוכה ומשום שאינו יכול לסבול לכאו' מותר להסיר הגוי סוכה לכו"ע. ול"ע.

עו"ק בדעת הב"ח שהרי ודאי אין לפסול גוי סוכה אלא כשהם גוי לסוכה כשרה ולא לסוכה פסולה, וא"כ כשנתן גוי סוכה מן הלד באופן שהסוכה פסולה משום דירה קרוחה, ומשום שאינו יכול לאכול שם בראשו ורובו ושלחנו, א"כ ע"י הגוי הסוכה פסולה, ושוב אין לאוסרם מחמת שהם גוי סוכה, ויכול ליטלם משם והאיך אסרי' גוי סוכה מחמת שאינו יכול ליטלם. ובשלמא אם נאמר שאף אם יכול ליטלם ג"כ פסול מחמתם ואפי' אם אומר אינו בודל הרי

[7] ויש להק' בדעת המשנ"ב שהביא דברי הב"ח בביה"ל ושוב כ' שמהמג"א מבואר שיש מקום להחמיר בכלי תשמיש, והלא לפי דברי הב"ח לעולם אין למעט בדבר שיכול להוציא מן הסוכה. ואולי ס"ל להמשנ"ב שיש להסתפק אם קי"ל כדעת הב"ח בזה.

הם ממעטי' משיעור סוכה, אז יל"פ שאף שיכול ליטלם משום שאינם נוי סוכה מ"מ הסוכה פסולה, אבל לפי מש"כ הב"ח לחלק בין אם יכול ליטלם או לא, לכאו' אין לאוסרם בנטילה כלל, וא"כ אין לפסול הסוכה בשום אופן ואפי' אם לא אמר איני בודל מהם.

ורציתי שבתשו' מהרש"ס א' א' מביא להק' כעי"ז בשם האדרת, וכ' המהרש"ס לישב שאף שבאמת הסוכה פסולה כיון שהוא טעה וסבר שהסוכה כשרה אף בנוי מן הצד, ממילא הם מוקצים ואתקצאי משום דעתו המוטעה. ולפי"ז אין האיסור אלא מטעם מוקצה ובחה"מ לכאו' יש להתיר, וצ"ע. עו"ק מנ"ל שהוא טועה ודלמא ידע שאין הסוכה פסולה ולכן לא אמר "איני בודל מהן" כיון של"ל לי' שבלא"ה יכול ליטלם מחמת שאל"כ יהי' הסוכה פסולה וכנ"ל, וצ"ע.[8]

וגר' לישב דעת הב"ח באו"א, דיעוי' שם בלשונו שכ' דאם אינו יכול ליטלם בכל ענין ה"ה "כדופני הסוכה". וגר' לפרש דס"ל להב"ח דהא דנוי הסוכה ממעטי' מן הצד, אינו משום שהוא דירה קרוחה ומשום שאינו יכול לסבול בשום אופן וכמו שפי' הר"י מלוניל והמאירי וכמשמעות רש"י, אלא שהוא משום שהוא ממעט בשיעור הסוכה במה שיש נוי סוכה שממעטו משיעור זע"ז, וכעין שיטת התל' הרמב"ן והריא"ז שאין הדבר תלוי באם הסוכה

רחוי לדירה בפועל או אם מוציא מה שיכול להוציא, אלא שיש שיעור של זע"ז ואם הוא ממעט מן השיעור הסוכה פסולה. ולתל' הרמב"ן גדר המיעוט לפסול הוא כשהוא דופן של הסוכה, ולהריא"ז כל שיש בו שם אהל ממעט. ולהב"ח הגדר של המיעוט משיעור ז' תלוי באם יש איסור בהסרת הנוי, וכיון שאם לא אמר איני בודל מהן נוי סוכה אסורין הרי הנוי ממעט משיעור הסוכה ופסולה. ואף שהסוכה פסולה ע"י הנוי ואינם נוי סוכה כשרה, מ"מ כיון שהוא שטחם שם לנוי ולא אמר "איני בודל" לעשותם כדבר שאינו לנוי, ממילא הסוכה מתמעט משיעור זע"ז, ואף אם אין איסור ליטלם ויכול ליטלם משם מ"מ שיעור הסוכה מתמעט ודמי לדופני הסוכה. וגדר הנוי שממעט משיעור הסוכה הוא כל נוי שאם יהי' בסוכה כשרה לא יהי' ביכלתו ליטלם, שבכה"ג הנוי כחלק מן הסוכה וממעט מן השיעור, אבל אם יכול ליטלם גם בסוכה כשרה, מזה שמעי' שאינו כחלק מן הסוכה אלא דבר נפרד וממילא אינו ממעט מן השיעור כמו שאין הכלים ממעטים מן השיעור כיון שאינם כחלק מן הסוכה.

ולפי"ז נר' שיש לישב גם קו' ראשונה שהקשינו דהלא יכול ליטלם משם אם אין כוונתו ליהנות ממנו. ולהנ"ל יל"פ דאה"נ יכול ליטלם אם לא ליהנות, אבל מ"מ כיון שהם נוי סוכה שבסוכה

[8] ובעיקר דינא דטעות לענין הקצאה של עצי סוכה ע"ע בראש יוסף שבת כ"ב ע"ב שמסתפק בזה.
והנה, במה שהגמ' מביא ראי' לדר"ח מעיטרה בקרמים וסדינים והם כנגד הסכך, יש מקום לדחות ראיית הגמ' דדלמא לנאותה פסולה, והכא מיירי כשהי' סוכה כשרה ואכל בו ביו"ט ראשון ובחה"מ עיטרה בקרמים וסדינין, ואף שהסוכה פסולה ע"ז מ"מ אסור להסתפק מהן אחר שעבר בה"ש משום שהוא סבר שהסוכה כשרה וכנ"ל. אבל אין להק' מיני' על מש"כ המהרש"ם דודאי דוחק גדול הוא בכוונת הברייתא ועדיפה מיני' קמשני.
וע"ע לקמן שר"ח ורבה בר ר' הונא ישן בסוכה שהי' בו סדינים הפסולים לדעתם, ויל"ע במה שלא הורידו הסדין, ואולי משום שאף שלדעתם הי' פסולה, מ"מ הי' מוקצה מחמת דעת ר"נ שהסוכה כשרה בהן, ויש לפלפל.

כשרה אסור ליטלם כדי ליהנות, הרי"ז מורה שהם כחלק מן הסוכה וכדופני הסוכה וממילא הסוכה מתמעט על ידם משיעור זע"ז. ואין הדבר תלוי בפועל במה שאינו יכול ליטלם בשום אופן אלא במה שיש איסור בהם באופן שרצה ליהנות מהם, שעי"ז מוכרח שהם כחלק מן הסוכה וממילא הסוכה מתמעט משיעור זע"ז ופסולה.

(אכן, המשנ"ב פי' בדין מיעוט בזע"ז ע"פ דרכו של רש"י ומשום דירה סרוחה, ומ"מ מביא מהג' רעק"א בשם הב"ח לחלק בין אם אמר אינו בודל מהן או לא, ושלא כמו שפרשנו, ול"ע.)

ה) גמ' איטמישא לי' במים. פי' רש"י נשורה במים, ובתש"י שברי"ף "שרוי' במים", ומשמע שמנימין מניח הכתונת במים, וכדי לכבסו, אבל ק' דאינו יכול לכבס ביו"ט ואפי' בחה"מ אם לא שנדחוק שלא הי' אלא בגד א'. ועי' בשיטת הריב"ב שכ' ד"נפלה במים". ובאו"א יל"פ ע"פ מש"כ המאירי שכל זה הי' בערב יו"ט. ול"ע.[9]

ו) גמ' ואשתטחא אמטללתא. עי' בפמ"ג תרל"ח ג' שמדייק מכאן כשיטת הט"ז שאין איסור ליהנות מעני סוכה אלא דרך נטילה מן הסוכה, שמבטלו מקדושתו. ולדעת העונג יו"ט שחולק עליו, יל"פ ע"פ מש"כ המאירי דכאן מיירי קודם יו"ט ושוב לא הי' יושב בו והזמנה לאו מילתא היא, וכמו שכ' המג"א.

או"ד יל"פ באו"א דיעוי' בס' תורת הראשונים שהביא בשם התשו' הגאונים להק' במה שלא הי' כאן משום ביזוי מצוה, ותי' בב' אופנים. א' דהחשש וגזרה שנר' כמסכני בדבר המקבל טומאה חמור טפי ולכן אמר לו ליטלו משום הגזרה אף שיש ג"כ ביזוי מצוה.[10] ב' עוד תי' דאף שהי' לנגבה, מ"מ הי' ג"כ לגאותה, ובכה"ג ליכא ביזוי מצוה. ולפי' השני של התשו' הגאונים אולי יש לפרש שאף הא דעני סוכה אסורין כל שבעה מ"מ באופן שהוא לגאותה מותר אף שיש ג"כ הנאה מיני', והוא כמו מי שיושב בסוכה לקיים המצוה וגם יש לו הנאה גדלית דמותר. (ועי' לעיל בדף ט' ע"א במה שכ' בטעמא דמילתא.)

במה שלא אמר ר' אשי להוריד הכתונת משום שהסוכה פסולה משום שמסכך בדבר המקבל טומאה

ז) גמ' דלא לימרו דקא מסككי בדבר המקבל טומאה[11]. משמע מהגמ' שלא הי' הסוכה פסולה ע"י מה שמניח כתונת עלי', ואין אלא חשש ומשום מראית העין בלבד.

אולם אם מיירי כאן באופן שיש פסול בסוכתו או לא, תלוי במה שנחלקו הראשונים לעיל אם יש פסול בגירוף של סכך פסול אפי' כשיש סכך כשר כשיעור גל"מ או לא. לדעת התוס' לעיל דף ט' ע"ב שבמקום שיש גל"מ של סכך כשר

[9] לפנינו הגיר' "איטמישא לי' במים" אבל הריב"ב לא גרס "לי" ואולי אם גרסי' "לי" א"א לפרש שנפלה לתוך המים.

[10] ולפי"ז לכאו' יש לאסור גם ברטיבא ומה שהק' דרטיבא הוא רק לפי מה שאמר לו ר' אשי לאסור משום שנר' כמסككי בדבר המקבל טומאה.

[11] במה שלא פי' ר' אשי משום שמסككי בדבר שאין גדולו מן הקרקע, אולי הי' בבגד שהוא מגידולי קרקע או שלא הי' ניכר שהי' מדבר שלא הי' גידולי קרקע.

אין פסול בצירוף הסכך פסול, ה"נ ליכא פסול בהסוכה, ואין אלא חשש של מראית עין. וכן כ' כמה ראשונים להוכיח כשיטת הר"ת מהגמ' כאן שמשמע שאין פסול אלא משום מראית העין, ומבואר שאין הסכך פסול כאן פוסל כלל. (אולם יש לדקדק אם מיירי כאן באופן שע"י הכתונת הי' סכך פסול כשיעור לל"מ, שהרי לעיל בתוס' שם מבואר דבלל"מ של סכך פסול אף תוס' מודה לפסול באילן, אבל בדף י' ע"א משמע להכשיר וכבר רבו הפירושים בזה, ועי' לעיל במש"כ בדף י' ע"א אות ט"ז ולרוב הפירושים שם, הכא בכתונת דמי לסדין והסכך קדש להכתונת ואין הסוכה פסולה כלל, אבל לפי המבואר מהמרדכי דסדין שאני משום שהוא לצורך האדם ושיבתו בהסוכה יש מקום לפסול בכתונת טפי מבסדין דהתם, ודוק.)

אבל לפי שיטת הריב"א והראשונים שיש צירוף של סכך פסול בהדי סכך כשר, הרי הכתונת מבטל הסכך שכנגדו וא"כ אם ע"י הכתונת לא נשאר כשיעור לל"מ יש פסול גמור, ואפי' אם אינו ממעט משיעור לל"מ מ"מ כנגד הכתונת פסול אם הוא כשיעור סכך פסול בד' טפחים. וא"כ מלבד החשש של מראית העין יש לפסול מעיקר הדין משום הסכך פסול.

ועי' בריטב"א ובר"ן ובמאירי וכו' שעמדו בזה ותירצו לשיטתם בד' אופנים.

א' פי' הריטב"א בתי' הראשון, וכן הר"ן בסו"ד דאה"נ הסוכה פסולה ולא הי' יושב בו ומ"מ הי' חשש משום מראית העין דדלמא סברי שהוא יושב בו.

ב' באו"א כעי"ז פי' הר"פ דלא הי' פסול בכל הסוכה אלא תחתיו והוא לא הי' יושב תחתיו אלא מן הצד.

ולפי הני ב' פירושים ברטיבא אין חשש כיון שודאי לא ישב בסוכה תחת הבגד כיון שהמים נוטפין על גביו אבל ביבשתא יש לחוש שמא יאמרו שהוא יושב תחתיו ואוכל.

ג' עוד פי' הריטב"א בסו"ד דאין הכתונת כסכך פסול אלא כיון שאינו לסכך אלא לצורך הבגד "ולא חשוב מידי וכמאן דליתא דמי". וכעי"ז כ' הר"ן בתחילת דבריו שאין הכתונת פוסל, והא דלגאותה כשרה ל"ד ובכל אופן כשר חוץ מכשהוא להגן מפני החמה והגשר בלבד. ול"ע למה חשוב כמאן דליתא. ומשמע דכל שאינו "סכך" להגן עליו והוא ע"ג סוכתו בטל כמו לגאותה ורק כשהוא סכך להגן אינו בטל כיון שהוא סכך בפנ"ע ולא הסכך של הסוכה להכשירו, ועדיין צ"ע.

(ובדעת רש"י נר' כפי' זה שכ' רש"י ד"לנגבה שטחו ולא לסכך" ול"מ דהיינו להשלים שיעור לל"מ של הסכך וכמו שיל"פ להר"ת ותוס', וכן לעיל משמע מרש"י שלא כפירושם, וגם משמע שאין הכתונת פסול אלא שהוא כשרה משום שאינו לסכך, וכנ"ל.)

ד' המאירי פי' דכאן מיירי קודם יו"ט, אבל ביו"ט הסוכה פסולה.

בגדר של הגזרה משום מראית העין לפי הנ"ל

ח) והנה, גדר החשש והאיסור משום מראית העין תלוי בפירושים הנ"ל. לפי' התוס' צ"ל דהא דחששו הי' שיבא לומר שיכול לסכך בדבר המקבל טומאה גם כשאין בסכך כשר כשיעור לל"מ אלא ממ"ר בלבד, וכ"פ הראשונים לפי' הר"ת. ולפי"ז יש חשש משום מראית העין בכל סיכוך שאינו כשר להסוכה, אא"כ מוכח שלא שטחם שם להשלים שיעור לל"מ.

(ועי' בר"ן שהק' לשיטת הר"ת מכאן שבודאי אין להרואה לומר שאין בסוכתו שיעור צל"מ מדעתי' דנפשי', וגם יכול לראות שיש צל"מ.)[12] ולפי"ז יש להק' מכל אילן ע"ג הסוכה דאין בו חשש משוס מראית העין, ומ"ש מכתונת דהכא. ועי' בק"נ שעמד בזה, ופי' דשאני אילן דקשה להסירו ולא גזרו. ובאו"א יל"פ שכיון שהאילן הי' שם מקודם אין לחוש שהרואה יאמר שצריך להאילן להשלים השיעור של צל"מ ולא גרע מדרטיבא.[13]

ולפי' הריב"א וכו' גדר האיסור מפני מראית העין תלוי בפירושים הנ"ל, דאם הסוכה פסולה ויש גזירה שיבא לומר שהוא אכל שם, א"כ אין איסור מפני מראית העין אלא באופן שהסוכה פסולה, ומפני מראית העין שיחשבו שיש אדם שאוכל שם, אבל אם בכתונת ליכא פסול ומשוס שהוא כמאן דליתא וכלגאותה דמי א"כ יש לגזור אפי' בסוכה כשרה גזרה אטו מי שמסכך בדבר פסול מפני החמה או הגשר דפסולה.

ומאידך גיסא, אם נאמר דהכתונת כמאן דליתא ואין בו פסול אפי' תחתיו, הרי מעיקר הדין ובמקוס דליכא משוס מראית העין מותר להניח כתונת ע"ג סוכתו, אבל אם יש פסול בכתונת, אף מעיקר הדין אין לאכול תחתיו.

ועי' בר"ן שצריך להחמיר לב' הדעות, וכפשוטו היינו שצריך להחמיר שלא לאכול תחת הכתונת, וגם צריך להחמיר מאידך גיסא שמשוס מראית העין אין להניח שוס דבר על הסכך ואפי' באופן שהסוכה כשרה משוס שהוא כמאן דליתנהו אטו דבר שאינו בטל וכמאן דאיתנהו וכנ"ל.

ולדינא, המחבר מביא ב' הדעות של הריב"א ושל הר"ת ובסו"ד כ' שצריך להחמיר מלהניח שוס דבר שם אא"כ מוכח שכוונתו להגן או ליבש הבגד. ופירשו שמש"כ "להגן" הוא כשיטת הר"ת בלבד, דאילו להריב"א אף בזה פסולה, ועי' במג"א שכ' דבכל אופן אין לאכול תחת הכתונת, והוא כמו שפי' הר"ן, וכ"ה בב"י, ועי' בביה"ל במה שנתקשה בדבריו מאחר שהשו"ע קאי בשיטת הר"ת.

והנה, לפי מה שפי' הר"ן והריטב"א שהסוכה פסולה תחת הכתונת ומפני מראית העין אין לעשות כן אף כשלא יש בו שם, נ"ל דהא דרטיבא מותר הוא משוס שאדם יודע שאינו יושב תחת הבגד משוס שהמים נוטפים מיני', ולפי מה דקי"ל לחומרא וכמו שפי' המג"א שלא לאכול תחתיו, לכאו' אין להתיר ברטיבא אלא באופן שהמים נוטפין מן הבגד, והוא שעה קלה מאד,

---

[12] ובעיקר שיטת הר"ת לכאו' יש לפרש שאין חשש שיבא לומר שיכול לסכך בסכך פסול להשלים שיעור צל"מ, אלא שיאמר שאף אם הסכך פסול קדם להסכך כשר או שהוא מדבר קבוע וכו' שמ"מ הסוכה כשרה אף כשיש בסכך פסול כשיעור צל"מ, והיינו דהרואה ידמה הסכך פסול לסדין הכשרה אף כשהוא כשיעור צל"מ, ולא לאילן דפסול בכה"ג. ולפי"ז אף לתוס' אין לפסול בכתונת שאינו כשיעור צל"מ, ודוק. ובזה מיושב קו' הר"ן עליו, וצ"ע.

[13] וכמו"כ יש להסתפק במי שפירס סדין על גבי סוכתו בשעת הגשמים, וכפשוטו נר' לי שאי"ז גרע מדרטיבא דמוכחא מילתא דעשה כן מפני הגשמים אולם מריהטת לשון המג"א ל"מ הכי, דיעוי' במש"כ המג"א בסו"ס תרכ"ט שאין לאכול תחת הבגד והוא כשיטת הר"ן וכו' ולחומרא שפי' דהסוכה הי' פסולה ומשום סכך פסול ולא הי' אוכל שם ומ"מ גזרי' שהרואה יאמר שהוא אוכל תחתיו, ושוב כ' המג"א דנר' דבשעת נטיפת הגשמים עדיף לפרוס סדין מלישב חוץ לסוכה, ומשמע ממש"כ שם דיש בו משום מראית העין ומ"מ עדיף לעשות כן כדי לקיים המצוה לפי' תוס' והר"ת. וצ"ע.

שו"ר בס' הסוכה עמ' שנ"ח אות כ"ח בשם המטה אפרים שאין לפרוס סדין על סוכתו אא"כ היום מעונן ונר' שירד הגשמים במהרה, אבל בלא"ה אין לשטוח סדין או שום דבר על סוכתו מספק ומפני מראית העין.

ולאח"כ ה"ה בכלל יבשתא, והיתר של רטיבא כמעט אינו נוגע כלל, ול"ע.

ט) גמ' לבי יבשה קאמינא. ופי' רש"י דתשקלה. והיינו שאין האיסור משום מראית העין אלא בשעה שהוא יבשה, ולא בשעה שהוא רטובה, וכ"ה בשו"ע להתיר ברטיבא. (ובגדר רטיבא לדינא עי' לעיל שלפי מש"כ הריטב"א והר"ן היינו רק אם הבגד נוטף מים לתוך הסוכה באופן שאינו יכול לישב תחתיו ולאכול. ול"ע.) ועי' בריבב"ן שפי' באו"א דכיון שכשהוא יבש יש בו משום מראית העין, אף כשאינו יבש יש לאסור כיון שיתיבש לעתיד. ולפי"ז אסור אפי' ברטיבא.

בביאור הפסול דנוי כשהם מופלגים ד' מן הסכך

י') גמ' אתמר נוי סוכה וכו' במה דס"ל לר"ח ולרבה ב"ר הונא דנוי סוכה מופלגים פסולים ולא אמרי' שהם לגאותה וכשרה וכדלעיל נחלקו הראשונים וכדלהלן.

א' לפי פשוטו יל"פ שהם פסולים מטעם סכך פסול והוא או כהפסול של סוכה תחת האילן (או משום שמצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר אם הוא פסול אחר וכמו שמשמע מהריטב"א אולם יתכן שאי"ז אלא כשהסדין למעלה מן הסכך והכא הנוי סוכה למטה, ועי' לעיל בדף ט' ע"ב במש"כ) והיינו לפי שיטת הריב"א וכו' שאפי' אם יש סכך כשר כשיעור גל"מ, מ"מ הסכך פסול מבטלו וה"ג ל"ש. ומה שתוך ד' כשרה הוא רק משום שהנוי בטל לגבי הסוכה, אבל נוי מופלגים ד' לא בטלי. וכ"מ מהר"ן כאן שפי' טעמא משום שבד' טפחים לא בטלי. וכמו"כ כ' הריטב"א לעיל בדף י' תו"ד משום דבד' טפחים לא בטלי אף שהם לנוי.

ולפי"ז אפי' אם אין הנוי אלא חמ"ר מ"מ פסולה, וכ"פ הר"ן להדיא, ושוב כ' שהרא"ה כ' שאין לפסול אלא כשהנוי הם כשיעור גל"מ. ועי' ברא"ה שמשמע דס"ל דאפי' נוי הסוכה מופלגים ד' בטלים ומשום דלא חשיבי, אבל אם הם מופלגים ד' וגם גל"מ אז חשיבי ולא בטלי, והיינו דס"ל מעין הר"ן והריטב"א ומ"מ אף ביותר מד' הנויין בטלים להסוכה אם אינם כשיעור גל"מ.

ובאו"א מבואר בריטב"א אצלינו שכשהם יותר מד' "אינם נויין" של הסכך, וכמו"כ כ' הראב"ד, ומשמע דבמופלגים ד' אין הפסול משום שאינם בטלים מחמת שהם רחוק מן הסכך, אלא שא"א להחשיבם כנוי הסוכה עדיין כיון שאינם סמוכים להסכך וממילא לא בטלי דרק דבר שהוא לנוי בטלי.[14]

הרי שיש לפרש הפסול בנוי מופלגים יותר מד' משום סכך פסול ומה שאינם דומים לנוי סוכה תוך ד' יל"פ משום שביותר מד' אין שייך ביטול לסכך מחמת שהם רחוק מיני', ועכ"פ בגל"מ כשיטת הרא"ה, או שא"א להחשיבם כנוי כשהם רחוקים מן הסכך.

[14] ועי' לעיל במש"כ בענין נוי הדפנות שכ' הרמ"א שלדעת הרא"ש שאין איסור בדפנות כ"ש בנוי הדפנות ומשמע שא"א שהם כנוי הסכך כשהם על הדפנות אבל המג"א כ' שאפי' על הדפנות ה"ה נוי להסכך, או להסוכה. ומהריטב"א משמע שאם א"א להחשיבם כנוי הסכך, אינם נוי להיות בטל להסוכה ומשמע כהנחת הרמ"א, וע"ע שם שכן מבואר ג"כ מדברי העיטור שם, וכמו שהביא הביה"ל משמו, ולפי המג"א וכו' לכאו' אף כשהם מופלגים מן הסכך מ"מ לא גרע מנוי של הדפנות, וצ"ע.

(וכנר' שיש נפ"מ מהנ"ל, עי' במשנ"ב מהדו' דרשו בסי' תרכ"ז ס"ד אות 12 שהביא בשם המקראי קודש להסתפק בנוי סוכה שהם תוך ד' סמוך להסכך ויורדים ג"כ למעלה מד', שיש להסתפק אם אמרי' דכל מה שהוא מופלג ד' מן הסכך לא בטלי, או"ד דשייך ביטול בהו כיון שכל שהוא תוך ד' בטל והכל א' לענין ביטול. ונחלקו הפוסקים בדבר זה וכמובא שם. אולם לפי מש"כ הריטב"א נר' פשוט שיש להקל בזה כיון דודאי הוא נוי הסכך, ואין סברא לומר שחצי' של הדבר משוב כנוי הסכך ולא החצי האחר.)

ובאו"א יל"פ אף לשיטת התוס' והר"ת לעיל דבסכך גל"מ אין הסכך פסול מבטלו, מ"מ באילן שהוא גל"מ של סכך פסול מודה לפסול, וה"נ יל"פ דמיירי בנוי סוכה כשיעור גל"מ ולכן הסוכה פסולה ע"י הנוי שהם מופלגים ד' משוס דלא בטלי. אבל כ"ז הוא רק אם נאמר שאף בסדין שהוא גל"מ פסול ועי' לעיל שלפי המהרש"א אי"ז אלא כשהסדין קדיש להסכך, ולהפנ"י לעולם אין לפסול בסדין אלא באילן בלבד. אבל אם נאמר שאף בסדין פסול כשגל"מ באופן שאין ביטול ומש"כ תוס' להכשיר בסדין בדף י' הוא רק משוס דס"ל דאף כשהוא לגשר ולחמה הסדין בטל משוס שאף לצורך האדם בטל ולא רק לצורך הסוכה, יל"פ דהכא לא בטלי משוס שהוא רחוק ד' וכנ"ל.

(ועי' ברא"ש שכ' כאן כדעת הסוברים שסכך פסול פוסל אפי' תוך ד' והא דצריך ד' הוא רק בסכך כשר, ועי' שם בק"נ (אות כ') ובשפ"א שהק' ממה שפי' לעיל כדעת הר"ת ותוס' ולפי דבריהם אין לפסול תוך ד' אלא כשאין בסכך כשר כשיעור גל"מ, ומשמע כעין הנ"ל שאף לשיטת הר"ת ותוס' יל"פ הגמ' כעין מש"כ הר"ן והריטב"א ועדיין צ"ע.)

ג' יל"פ דטעמא לפסול הוא משוס "ג' סככות" והוא משוס דדמי לסוכה תחת סוכה דדרשי' לעיל לפסול ואפי' בסכך כשר, ויל"פ שכ"ש בסכך פסול, ואפי' אם אין פסול של סוכה תחת האילן או משוס סכך פסול מ"מ כיון שהם מופלגים ד' ה"ה כג' סככות ואפי' כשהוא לגאותה מ"מ ה"ה סכך נפרד ופסול. וכן יתכן לפרש לפי דעת הי"מ ברש"י לעיל שפי' טעמא לפסול בפורס סדין משוס ג' סככות, וא"כ ה"נ פסול מה"ט.

וכ"פ הס' המכתם והמאירי להדיא דפסול משוס סוכה תחת הסוכה. (והמאירי לשיטתו שפי' כדעת הי"מ לעיל ואילו במכתם לעיל שם פי' באו"א, ועע"ק.) ולפי"ז צ"ל דאין הפסול כאן אלא בנוי שהם כשיעור גל"מ דאל"כ אינו סכך לפסול משוס ג' סככות.

וכמו"כ יש לדייק מדברי הרז"ה שכ' לעיל דקי"ל כשיטת ר"ת ורבר"ה דשיעור הרחק הסככות לפסול משוס סוכה תחת סוכה הוא בריחוק ד', שהרי הכא קי"ל כוותייהו לענין נוי סוכה שמופלגים ד' מן הסכך. ועי' בר"ן ובריטב"א והרא"ש שכ' שאין לדמות הסוגיות, דלעיל בסוכה תחת סוכה יל"פ שצריך שיעור טפח או י', ואילו הכא אין הפסול מחמת סוכה תחת סוכה אלא משוס שהנויין לא בטלי (והר"ן מוסיף או משוס שאוירא מתמעט, והוא כמו שנבאר לקמן דיל"פ דמיירי בסוכה י' בלבד). ולפי הבעה"מ יל"פ דאף הכא הא דפסול בד' טפחים הוא משוס סוכה תחת סוכה וראוי לדמותן. (ויש סמך לשיטתו ממה דהכא והתם

ה"ה מימרא דר"א ורבי"ה, ומשמע שהכל א'.)

וכמו"כ מבואר מדעת הרי"ץ גיאות מובא בש"ג וברא"ש דקי"ל דגוי סוכה פסולים רק כשהם מופלגים י', והיינו משום דלעיל קי"ל כשמואל דברחוק י' יש פסול של סוכה תחת הסוכה, ולכן הכא קי"ל כר"ג דאפי' בגוי סוכה ד' כשרה, עד שהם מופלגים י'. הרי שאף הרי"ץ גיאות כ' לדמות סוגיא דהכא לסוכה תחת הסוכה דלעיל, אלא דס"ל דקי"ל שצריך הרחק י' כדי שיהא כב' סככות.

וע"ע במש"כ העיטור בזה שאף הוא מגדד לפסוק כר"א לעיל שהפסול דסוכה תחת סוכה הוא ברחוק ד', ופי' דאף ר"ג דהכא מודה לזה ולא נחלקו כאן אלא אם הגויין בטלים אפי' ברחוק ד', אבל בחופן שאין ביטול משמע שאף לר"ג פסולה משום סוכה תחת הסוכה דאם נחלקו בשיעור הפלגה דבעי' לפסול הו"ל לפלוגי בהדיא בסוכה תחת סוכה ולא בגויין בלבד.

וע"ע בשיטת הריב"ד שרצה לפרש בדעת הרמב"ם שיש פסול דסוכה תחת הסוכה אבל רק מדרבנן ומשום גזרה אטו סוכה תחת הסוכה, ופי' שם שאין פסול מדרבנן משום גזרה דסכך פסול כיון שהוא גוי, אבל מ"מ יש לגזור אטו ב' סככות, ועי' לקמן במש"כ בדעת הרמב"ם.

ואם נאמר שפסולה במופלגים ד' משום סוכה תחת סוכה, גר' דל"ל דיש בהסדין כדי לקבל כריס וכסתות וכלעיל בסוכה תחת הסוכה ואף הבעה"מ מודה שצריך שיהא ראוי לקבלת כריס וכסתות. וק"ק שהרי בסדין כרגיל אין בו כדי לקבל כריס וכסתות.

וגר' שיש לישב שהרי בלא"ה ק' בדעת הרז"ה דאם צריך לקבל כריס וכסתות כדי שיהא ראוי לדירה, כמו"כ הו"ל להצריך שיעור י', ובד' אינו ראוי לדירה, וכבר הק' הראשונים כן בדעתו לעיל בעמוד א'. ועי' בערוך לנר שפי' דלפי הבעה"מ ל"ל שיהא ראוי לקבלת כובד האדם כלל אלא לקבל כריס וכסתות בלבד וכלשון הגמ', ולא משום שצריך שיהא ראוי לדירה, אלא משום שבלא"ה אינו משוב כלל, ואף סכך לא מקרי. ולפי"ז מובן שאף בסדין וגויין יש בהן כדי לקבל כריס וכסתות, ואילו לשאר הראשונים שחולקים על הבעה"מ מבואר שצריך שיהא ראוי לקבלת כובד האדם ולדעתם א"א לפרש כאן דפסול משום ב' סככות ואזלי לשיטתייהו.

ג' רש"י פי' דפסול משום אהל מפסיק ואינו יושב בצל הסוכה. ולר"ג "בטלי לגבה", וכ"פ ר"א מן ההר. ובמה שלא פירשו משום סכך פסול או משום סוכה תחת הסוכה, יל"פ דאין שייך פסולים אלו בסדין דלא קביעי וכמו שפי' הפנ"י או דבסדין אפי' כשהוא מופלג מד' ס"ל דשייך ביטול לענין הפסולים של סוכה תחת סוכה ואילן, ורק לענין אהל עדיין חשוב כאהל נפרד, או"ד יל"פ דהא דפסלי' משום סוכה תחת האילן הוא רק אם שטחו שם לשם סכך (ואילן שלא שטחו שם כלל שאני וכמו שפרשנו לעיל שם). וע"ע בשפ"א שעמד בזה ופי' דאף שיש לפסול ג"כ משום סכך פסול מ"מ יש נפ"מ שאפי' בסכך כשר יש לפסול משום אהל מפסיק כיון שאין הסכך כשר מונח שם לשם לא אלא לשם גוי.

ולפי שיטת רש"י ל"ל דמיירי כשיש י' טפחים מהקרקע עד מקום הגוי דאל"כ אינו אהל

מפסיק. אבל לפי מה שפי' השפ"א אף בפחות מי' ג"כ יש לפסול מטעם אחר, אבל מ"מ בסכך כשר אין לפסול אלא כשיש י' טפחים מן הקרקע עד הגוי.

ד' בשיטת הריב"ב מובא בשם רבי' שלמה לפרש דמיירי כאן בסוכה גבו' י' ולכן גוי סוכה שיורדים עד ו' טפחים מן הקרקע פסולה, משום שממעט בשיעור הסוכה. וכמו"כ פי' המאירי בשם י"מ. וכנר' שכוונתם שאע"פ שבגוי סוכה תוך י' אין ממעטי', מ"מ היינו כמו שפי' הר"י מלוניל שעדיין אינה דירה סרוחה כמו בהולין, שבמקום סדין יכול לצמצם עצמו אף תוך י', ואינה דירה סרוחה שאינה רחוי' לדירה עד שהוא מתמעט ד' טפחים, אבל כשמתמעט עד שאין אלא ו' טפחים שאני וא"א לדור שם כלל ואפי' בצמצום, ופסולה. ומשמע מהר"ן שאף הוא הי' נחית לפרש כן, דעי' במה שהק' על הרז"ה שכ' דקי"ל כר"ח לעיל דסוכה תחת סוכה פסול ברחוק ד' משום דהכא קי"ל כר"ח לענין גוי סוכה, והק' הר"ן דהכא אין משום פסול דסוכה תחת סוכה אלא משום ד"קא ממעטי' מאוירא" או מטעם אחר, ומשמע כהנ"ל. אבל כאן הר"ן פי' באו"א.
והנה, לפירוש זה נ"ל דהא דאגינהו ר"נ את ר"ח בסוכה שגויי מופלגים ד' היינו בסוכה שהי' פחות מו' וכנ"ל, ודוחק הוא. ואולי עשו כן לשינה בלבד, ואף שצריך שיהא רחוי גם לאכילה מ"מ הי' רחוי ע"י הדחק גם לאכילה. (ועי' בערוך לנר שהק' במה ש"אגינהו" ולא שמאכילם שם, ולהנ"ל יש לישב.)

ה' יש מקום לפרש שהפסול בגוי מופלגין ד' הוא משום מראית העין, ואף שאם ברור שהוא גוי אין לפסול מ"מ במופלג ד' גר' כמסכך בסכך פסול, ולכן פסול משום מראית העין אף לדעתו הי' לשום גוי.
וז"ל הרמב"ם בפ"ה הי"ח בטעמא לפסול במופלגין ד' "שנמצא שהיושב שם כאילו אינו תחת הסכך אלא תחת הגויים שהן אוכלין וכלים שאין מסככין בהן". ועי' בשיטת הריב"ב שפי' בדבריו דגזרי' אטו ב' סככות, אף שלפי האמת אין פסול של ב' סככות כאן משום שבטלים. והיינו דדייק מלשון הרמב"ם "כאילו" שאין פסול גמור. אבל נ"ע בדבריו, חדא, הרי כ' הרמב"ם "שהן אוכלין וכלים שאין מסככין בהן" ולדבריו אף בסכך כשר יש לפסול מה"ט, ולא משום שהסכך פסול. ועו"ק דעי' במג"מ שמדייק מהרמב"ם של"ש אם חמ"ר או גל"מ ובכל אופן פסול, ולדברי הריב"ב אינו כן, דאין לגזור משום ב' סככות אלא בגל"מ שכל הפסול של ב' סככות ליכא בחמ"ר.
וגר' לפרש באו"א וכדיוקו של הריב"ב דהכא אין אלא משום גזרה, אבל הגזרה הוא משום מראית העין ומשום שגר' כאילו הוא יושב בגל הגויין ואתו למימר שיכול לסכך בהן. ולכן אינו אלא "כאילו" אינו תחת הסכך, וכמו"כ ל"ש אם גל"מ או חמ"ר וכדיוקו של המג"מ.

י"א) גמ' אגנינהו ר"נ וכו'. משמע שר"נ עצמו אגנינהו שם ואף שמסתמא לא הי' דרכו לסדר מקום שינה לשאר אינשי בבי ריש גלותא, ול"פ משום כבודו דר"ח ורבר"ה עביד הכי או"ד לידע אם הדר משמועתן.

ועי' בריטב"א שהק' במה שהי' יכול לתת להם דבר שלדעתם אסור ובחולין דף קכ"א משמע דאסור לעשות כן, ותי' הריטב"א דשאני הכא

שהדבר ניכר להם ואין מכשול בדבר, ואילו סבירא להו שהדבר אסור לא היו עושים אותו. (ואין יוהרא שלא לעשותו אף בבית המתיר וכמו שפי' המאירי.) וע"ע בראב"ד בהשגות שמי' באו"א דהכא שאני שהי' ברור לר"נ כשיטתו. (ומשמע דאילו בחולין מיירי כשלא הי' ברור, וכן שמעתי בשם הרבי' יונה שפעמים שהדבר ברור ואין לד בדעת המתיר לאסור או להיפך, ופעמים ה"ה השערה אבל יש בדעתו מקום להסתפק אבל כן נר' יותר ומ"מ יכול להקל, וכן נ"ל כאן). וע"ע בערוך לנר. וע' בריטב"א ובמאירי ביבמות דף י"ד וביו"ד סי' קי"ט בגדרי האיסור.[15]

ע"ע במה שהק' הראשון לציון במה שלא הי' מוטל על ר"נ לעשות כר"א ורבר"ה והלא יחיד ורבים הלכה כרבים. ועי' בסוף דברי הריטב"א.

י"ב) גמ' אנן שלוחי מצוה אנן. רש"י פי' לקבל פני ריש גלותא, וע"ע בריב"ן שפי' שהי' למצוה אחר, וכגון פדיון שבויים. וע"ע בתוס' שכ' שהיו "מתבטלים מן המצות" ופי' היעב"ץ שבהכרח שהי' מצוות אחרות מלבד מצוה להקביל רבים, אולם בתוס' הרא"ש ור"פ גרסי' "מצוה".
ובענין אם גם שלוחי מצוה דמצוה דרבנן פטור ממצוה דאו', לפי רש"י דמיירי במצוה להקביל פני רבו שהוא מדברי קבלה וכמבואר בר"ה, עי' במלפ"א ובקו"ש ח"ב סי' ל"ב. וע"ע בערוך לנר. ולפי הריב"ן יל"פ שהי' מצוה דאו'.
ולפי רש"י יש להק' במה שלא ידע ר"נ שהיו שלוחי מצוה, ועי' בערוך לנר במה שמפלפל בגדרי המצוה עפ"ז. ואולי יל"פ כפשוטו דס"ל שהיו יכולים לקיים שניהם.

י"ג) רש"י ד"ה ר"נ. אב ב"ד הי' וכו' עי' במס' חולין קכ"ד ובתוס' גיטין ל"א ע"ב שר"נ הי' חתנא דבי ריש גלותא, וק' במה שלא כ' רש"י אלא שהי' אב"ד בלבד.

י"ד) שלוחי מצוה אנן. שיטת תוס' שבמקום שאפשר לקיים שניהם לא אמרי' דפטור, ועי' במאירי שחולק ומוכיח מכאן שודאי היו יכולים לחזור אחר סוכה אחרת וגם לקבל פני רבן, וע"ע בר"ן לקמן בדף כ"ה ובערוך לנר כאן ובמה שהארכנו שם.

<u>בענין הישן בכילה, תחת המטה, תחת הקינוף, ובנקליטי המטה</u>

בביאור הפסול דכילה גבו' י' וקינופות דמתני'

ט"ו) גמ' אמר ר"י אמר שמואל מותר לישן וכו'. בביאור הפסול דמיירי בה מתני' דפוסל הישן במטה שיש ע"ג קינופות וכן בטעמא לשמואל לפסול בכילה כשיש בגובה י' ובמה שכשאינה גבו' י' כשרה, נחלקו הראשונים.

[15] ומ"מ ק' במה שעשה ר"נ והרי מבואר התם שלכו"ע יש מצוה משום ואהבת לרעך כמוך שלא להאכילם או להודיעם, ומ"ש ר"נ דלא עביד הכי. ואולי כדי ללמוד מהם ולידע אם חזרו שאני, או"ד הי' רצונו לקבוע הלכה כדעתו ועדיין צ"ע.

מפי' רש"י במתני' וכן בגמ' כאן מבואר דס"ל לפסול משום דהוא יש בהאהל והאהל מפסיק בינו ובין הסוכה ולכן לא חשיבי כישיבה בתוך הסוכה אלא בתוך אהל שבתוך הסוכה ואי"ז ישיבת סוכה ולא קיים מצות סוכה הנלמדת מקרא ד"בסוכות תשבו".[16]

וחידושו של שמואל לפי"ז הוא שאע"פ שלענין דבריס אחריס וכגון טומאת אהל, סגי בטפח, מ"מ לענין שיהא אהל חשוב להפסיק בינו ובין הסוכה ושלא יהא כישיבת סוכה, אינו אלא כשיש בהאוהל שיעור י', אבל בלא"ה לא. וכמו"כ גם בפחות מי' כשהוא קבוע וכמו בקינופות ה"ה אהל להפסיק. אבל כשאינו קבוע וגם אינו גבו' י' אינו מפסיק. וכמו"כ אם הוא גבו' י' וקבוע אפי' אם אין לו גג ה"ה אהל להפסיק. (וכפשוטו לרש"י היינו מדרבנן וכמו שפי' תוס' ד"ה ובלבד, ועי' לקמן.) וכמו"כ גם בהישן תחת המטה לא יצא יד"ח מה"ט דהמטה כאהל וה"ה מפסיק בינו ובין סוכתו.

אולם כנר' שיש להרי"ף פי' אחר, עי' במש"כ הרי"ף בריש פ"ב בטעמא דהישן תחת המטה, שהוא כסוכה תחת סוכה. ובבעה"מ הק' דלא הו"ל לפרש כן אלא שאינו יוצא משום שאינו יושב בצל סוכה אלא בצל האהל[17]. ובביאור כוונת הרי"ף עי' ברמב"ן שם במלחמות וכמו"כ בריטב"א שם, דאין לפסול משום אהל מפסיק שהרי מ"מ הוא יושב בצל הסוכה כיון שהסוכה למעלה מן האהל, והסוכה מיצל בפועל, ואם חשיבי אהל להפסיק הרי גם בטפח ה"ה אהל, ול"ל י'. אלא ודאי שאין לפסול אלא מטעם סוכה תחת סוכה.

ועי' במה שהק' הר"ן על פירוש הרי"ף שאם משום סוכה תחת סוכה הוא, כשם שנחלקו לעיל אם צריך טפח או ד' או י' בסוכה שלמעלה, כמו"כ הו"ל לפלוגי גם בסוכה שלמטה ורק לשמואל הוא דצריך שיעור י', ומשמע כאן שלכו"ע צריך שיעור י' למטה.

וכנר' שהרמב"ן והריטב"א בחו ליישב קו' זו, ועי' שם בלשונם שפירשו בדעת הרי"ף דהא דסוכה תחת סוכה פסולה, אינו מגזה"כ לפסול כל שהוא כב' סככות או ב' סוכות, אלא דהבינו חז"ל דטעמא לפסול סוכה תחת סוכה הוא משום שהסוכה העליונה מבטל הסוכה התחתונה, והסכך של העליונה פסולה כיון שלא הי' נעשית לצל בתוך הסוכה התחתונה, ולכן הסוכה פסולה. וכמו"כ כאן הכילה או הקינופות מבטלין הסכך העליונה ומדין אתי אהל ומבטל אהל.

ולפי"ז יש ליישב קו' הר"ן דהא דנחלקו לעיל אם צריך שיעור א' או ד' או י', הוא בסוכה עליונה בלבד אבל בכילה או קינוף לכו"ע אם אינו י' אינו חשוב אהל לבטל האהל שעל גביו. (וכנר' שה"ה כוונת הגמ' בתירוצו להלן לחלק בין "למפסל סוכה" ו"לשוי' אהלא" ועי' לקמן.) ובשלמא אם הי' הפסול משום שיש ב' סוכות ומגזה"כ אז אין לחלק בין מה שנקרא סוכה לענין העליון או התחתון, ואם צריך רק שיעור א' או ד' למעלה כמו"כ למטה, אבל אם ביאור הפסול הוא משום ביטול יש לחלק וכנ"ל

[16] אולם עי' ברמב"ן שכ' תו"ד ש"רבי' שלמה" פי' כדעת הרי"ף וצ"ע שמלשונו של רש"י לפנינו ל"מ הכי.

[17] משמע מהרז"ה שאף הרי"ף מודה לפי' זו אלא שלשונו אינו מדוקדק וכ"מ גם בפי' ר"א מן ההר. אבל לפי פשוטו צ"ל כמו שפי' הרמב"ן ואין כוונת הרי"ף לפרש הפסול כמו שפי' רש"י ותוס' משום אהל מפסיק אלא מטעם אחר, וכדלהלן.

לבטל הסוכה שעל גביו שאני וצריך אהל של י' דחשיבי טפי.[18]

ועי' ברמ"א ריש סי' תרכ"ז שכ' שצריך לישב בצל הסוכה, ובט"ז שם פי' שכוונתו לפרש טעמא לפסול כמו שפי' רש"י וכו' ולא כמו שפי' הרי"ף. וכ"כ המשנ"ב. והשעה"ל שם מציין למש"כ הב"ח דלף הרי"ף מודה לטעמא דרש"י אלא דס"ל שאינו אלא פסול מדרבנן ואילו פסול דסוכה תחת סוכה הוא מדאו'. אולם מדברי הרמב"ן בפי' הרי"ף משמע דלא ס"ל שיש פסול משום שאינו יושב בצל הסוכה, שהרי אף שהוא בתוך אהל בתוך הסוכה מ"מ הסוכה מיצל עליו ובסוכה הוא. (ויש לדחות שלכן אין פסול מדאו' אבל מ"מ פסול דרבנן מיהא איכא גם לדעתו.) ובפמ"ג מסתפק בזה דדלמא גם פסול של סוכה תחת סוכה אינה אלא מדרבנן ואינו כסוכה תחת סוכה ממש. ומאידך עי' במאירי ריש פ"ב שפי' טעמא לפסול בישן תחת המטה משום שאינו יושב בצל הסוכה, ובסו"ד כ' שיש ג"כ פסול של סוכה תחת סוכה אלא דפסול דאינו יושב בצל הסוכה עדיף מיני' שעי"ז יש ביטול של הסוכה לגמרי. ומשמע מדבריו ששניהם מדאו' או ששניהם מדרבנן.

וכנר' שיש דעה שלישית כאן והוא במאירי שפי' לעיל פסול של סוכה תחת סוכה משום שיש "ב' סככות" ואפי' לשמואל צריך י' כדי שלא יהא כסכך ג', וכאן פי' ג"כ משום סוכה תחת הסוכה, והיינו דס"ל שאף שנחלקו לעיל אם צריך ג' או ד' או י' לחלק בין הסככות וכדי שיהא כב' סככות, מ"מ כדי שיהא אהל בסוכה למטה ושיהא חשוב כסכך בפנ"ע צריך שיהא גובה י' דאל"כ אינו כסכך כלל לכו"ע, ולא נחלקו אלא באופן שכבר יש חלל י' למטה אם יש עוד סכך למעלה מיני' דבזה לר"ה ולר"ח לעיל ל"ל י' דבלא"ה ה"ה כסכך נפרד.
וע"ע לקמן ברש פ"ב במה שפרשנו עוד בענין הנ"ל בעזה"י.

בביאור קו' הגמ' משמואל דבהכשרה כך פסולה בסוכה תחת סוכה להנ"ל

ט"ז) ונר' שפי' של קו' הגמ' להלן בסמוך "והרי סוכה ע"ג סוכה דקביעא" וכו' ופירוש תירוצו של הגמ' "התם דלמפסל סוכה" וכו' תלוי בפירושים הנ"ל.
לפי' רש"י ותוס' דיש לפסול משום אהל המפסיק, ק' להבין קו' הגמ', ובמה שהגמ' מדמה דין סוכה תחת סוכה שלשמואל בעי י', ושיעור אהל חשוב לענין שיהא כהפסק וכישיבה באהל ולא בסוכה, וכפשוטו ה"ה ב' דברים נפרדים לגמרי, ודלמא לענין שיהא כסוכה תחת סוכה צריך שיהא קביע וגם י' דאל"כ אינו סוכה או שאינו סכך נפרד, אבל לענין שיהא אהל להפסיק סגי בקביע או בגבוהה י' אף דלא קביעי.
ובלא"ה ק' בהמשך הגמ' שהרי מתחילה הק' הגמ' מהברייתא דמבואר שאפי' בפחות מי' הוי אהל, ולא הי' ק' להגמ' משמואל דס"ל דצריך י', והיינו טעמא משום שיש לחלק שלענין סוכה תחת סוכה בעי י' משא"כ לענין אהל להפסיק, וא"כ מ"ש עכשיו דס"ל להגמ' לדמותן. וכמו"כ ק' במה שבע"א על מימרא

[18] אכן, עי' בריטב"א שלאחר שפי' כהנ"ל בדעת הרי"ף מ"מ הק' כעין קו' הר"ן ומשמע דאף לפי הבנתו ס"ל שלפי פשוטו אין לחלק בזה. אבל מ"מ יל"פ שלדעת הרי"ף שפיר יש לחלק וכנ"ל.

דשמואל לא הק' הגמ' ממה דמבואר בברייתא כאן דל"ל י' בקינופות.
ועי' בפנ"י שפי' דל"ל דמתחילה ס"ל להגמ' שיש לחלק וכנ"ל, אבל מאחר שהגמ' מחדש דשאני קינופות דקביעי, ס"ל להגמ' דאם לענין שיהא אהל להפסיק מועיל קביעותו של קינופות לפסול, כ"ש שלענין סוכה ע"ג סוכה יש לפסול גם אם אין בו י' ושלא כשיטת שמואל להצריך י'. והיינו דס"ל להגמ' לדבר פשוט שקביעות מועיל יותר לענין סוכה תחת סוכה מלענין אהל להפסיק.
ולפי דבריו משמע שאף למסקנת הגמ' אינו חוזר מזה, אלא ס"ל להגמ' דאף שמכ"ש קביעות מועיל לענין סוכה תחת הסוכה, מ"מ שאני לפסול מדין סוכה תחת הסוכה דהוא לפסול כל הסוכה, ולענין לפסול כל הסוכה צריך יותר מלשוי' אהל שאינו לפסול אלא מקום ישיבתו במטה בלבד.

אבל לפי המבואר בהרי"ף דפסול דקינופות וכילה הוא מטעם סוכה תחת סוכה, מובן היטיב קו' הגמ' דמ"ש סוכה עליונה שצריך שיהא בו י' כדי שיהא בו שם "סוכה" לפסול משום סוכה תחת סוכה, ואע"פ דקביעי, ומ"ש בסוכה התחתונה של"ל אלא שיהא קביעי או שיהא י'. ואדרבה ק' להבין תירוצו של הגמ'.
ולכאו' מה של"ל הוא שלמסקנת הגמ' שפיר יש לחלק בין הסוכה העליונה ותחתונה, ובסוכה עליונה צריך טפי כדי שיבטל סוכה התחתונה, שעיקר מקום ישיבתו הוא בסוכה התחתונה, וכדי שיהא הסוכה העליונה מבטלו צריך שיהא י' וגם שיהא קביעי. משא"כ שיהא הסוכה תחתונה מבטל הסוכה עליונה ל"ל אלא שיהא י' או קביעי.

י"ז) גמ' ת"ש הישן בכילה בסוכה לא יצא יד"ח. ופי' רש"י משום אהל, ואילו לעיל בנוי סוכה המופלגים ד' שהי' ג"כ משום אהל מפסיק תני "פסולה". ויל"פ דלעיל הסוכה פסולה משא"כ כאן שאין הסוכה פסולה אלא מקום הכילה בלבד, וכעין מה שפי' רש"י לקמן בד"ה הכא דלשוי' אהלא. ולפי הראשונים שפי' לעיל לפסול משום סכך פסול, יל"פ דבפסול דסכך פסול שייך לשון פסולה, ואילו בפסול אהל שייך לשון "לא יצא" כיון שאין פסול בהסוכה אלא בישיבתו.
ומ"מ יש לדקדק בלשון "לא יצא יד"ח" כיון דמיירי בשינה, ואין חיוב שינה אפי' בלילה ראשונה ולא דמי לאכילה. וכמו"כ יש להק' במתני' ריש פ"ב בישן תחת המטה שלא יצא יד"ח. ועי' שם בלשון רש"י "ועיקר ישיבת סוכה אכילה שתי' ושינה" ואולי כוונת רש"י לעמוד בזה ולפרש דשייך לשון "חובה" גם בשינה, ול"ע. (שו"מ שהגרש"ר עמד בזה ריש פ"ב ופי' ע"פ דעת הי"מ בריטב"א שיש חיוב שינה בלילה ראשונה. ועי' שם.)

י"ח) גמ' והרי סוכה ע"ג סוכה וכו'. בביאור קו' הגמ' עי' במה שכ' הפנ"י ובמש"כ לעיל באות ט"ז.

י"ט) רש"י ד"ה גבו' י' "מן המטה". מש"כ רש"י ששיעור י' הוא מן המטה, כעי"ז מבואר מתוך הגמ' לקמן בסמוך "שלא יהא נקליטין גבוהין מן המטה י'". אולם עי' במג"א שכ' דנר' ששיעור י' הוא מן הקרקע. ותמה עליו הנתיב חיים שם מהגמ' וגם מדברי רש"י כאן, ועי' במחצה"ש ובפמ"ג שכ' לחלק

דהמג"א מיירי כשהנקליטין קבועים בקרקע ולא במטה, ובכה"ג מארעא משחינן, משא"כ כשהנקליטין קבועים במטה דאזלי' בתר המטה, ופי' המחלה"ש שבזמן השו"ע לא הי' קבועים במטה כבזמן הגמ', וכן מדוייק מלשון השו"ע, ולכן פי' המג"א שכשאינם קבועים במטה אלא בקרקע, מארעא משחינן. וע"ע בשעה"ל תרכ"ז ו'.

כ) תוס' ד"ה ובלבד. "ומינה דייק ר' יוסף בגמ'" וכו'. מבואר מתוס' דס"ל שאין לפרש דהברייתא דהכא כרבנן דר' יוסף אלא דאף סוגיא דידן קאי כשיטתו של ר' יוסף שס והא דהתיר לישן בכילת חתנים שס הוא אף לפי המבואר כאן לפסול בנקליטין, ולא פליגי. אולם עי' במש"כ הרמב"ן בביאור שיטת הרי"ף והרמב"ם שהשמיטו דינא דשמואל, ופירשו דהיינו טעמא דסוגיא דידן קאי כשיטתו של הרבנן דר"א שס דשפועי אהלים כאהלים ולכן גם כשאין לו גג פסול כשיש בו גובה י'. אבל לר"א שס דקי"ל כוותי' אין לפסול אפי' בגבוהה י' כיון שאין בו גג.
וכ"ה בשו"ע בסי' תרכ"ז ג', שמתחילה כ' להחמיר בנקליטין שאין לה גג וגבו' י', ושוב כ' שי"א שהסוכה כשרה. והיינו כשיטת הרמב"ן בפי' דעת הרי"ף, ושלא כתוס' אצלינו, וכמו שפי' הביאור הגר"א שס.
ועי' בביה"ל שהביא מה שהק' הט"ז בשיטת הטור שכ' להחמיר ולא הזכיר שגם הרא"ש הביא דברי הרי"ף ואינו חולק עליו. ופי' הביה"ל ע"פ הריטב"א אצלינו שכ' פי' אחר בהשמטת הרי"ף, ובאמת אף להרי"ף בנקליטין גבו' י' פסולה, אלא דכרגיל אין בו י' ול"ל לפרושי שכשיש לו י' שאני.
ויש להוסיף, שהתוס' הרא"ש אצלינו כ' להדיא כתוס' ושלא כמו שפי' הרמב"ן בדעת הרי"ף שנחלקו הסוגיות בזה, וא"כ יתכן שכ"ה שיטת הרא"ש להחמיר בגבו' י' ושלא כמו שפי' הרמב"ן בדעת הרי"ף אלא כמו שפי' הריטב"א.

כ"א) באו"ד כי היכי דהחמירו בקינופות לאסור אפי' אין גבוהין וכו'. מבואר מתוס' דקינופות, אף שיש להם גג מ"מ אינם פוסלים מדאו' אלא מדרבנן, ועי' בפמ"ג שמסתפק בזה, ועי' במשנ"ב שהביא ספקו ובמשנ"ב מהדו' דרשו אות 7 במש"כ.

כ"ב) באו"ד א"נ בהכי פליגי. פי' דלגישנ"ק אין לחלק בין כילת חתנים ונקליטין ולעולם פסולה מדרבנן ואילו לגישנ"ב רק נקליטין פסולין ולא כילה.

כ"ג) באו"ד דלא אפשר לומר דפליגי ביש לה גג וכו'. עי' ברא"ש שהביא שכ"פ הרי"ץ גיאות, ובישוב קו' תוס' ל"ל דשאני מטה מכילה, ומטה כיון דלגבה עשוי' קיל טפי ולא חשוב אהל אלא אם יש בו י' ולא תרגמה שמואל בגבו' י' אלא במטה בלבד. וכנר' שלכך כוון גם העיטור בפי' דעת הרי"ץ גיאות, ועי' בלשונו (מובא בס' תורת הראשונים). וכ"פ הערוך לנר והשפ"א.[19] עוד כ' השפ"א שיל"פ

[19] ויש להק' בדבריהם מהא דאיתא לקמן בסוף סוגין שפי' הגמ' דהו"א דטעמא דרבה ב"ר הונא להכשיר הוא משום שלא חשוב המטה כאהל כלל, וקמ"ל דהוי אהל עראי, ולכן לא שנא מטה מכילה ושניהם כשרים. ויש להק' במה שלא פי' הגמ' דאף אם שניהם כאהל, מ"מ שאני מטה

ד"תרגמה שמואל" לא קאי אלא לגישב"ק בלבד. וע"ע שם מש"כ בדעת הרא"ש.

דף י"א ע"א

א') תוס' ד"ה אי קביעי להוי בקינופות. בביאור כוונת תוס' עי' במהרש"א. והנה לפי פשוטו גם למסקנת הגמ' אין חזרה מהנחת הקו', וגם למסקנא כל שאין בו י' לא חשוב גג אפי' כשיש בו טפח, אלא שמ"מ יש לחלק בין קביעותא דכילת חתיס ונקליטין וקינופות וג' מדרגות יש בקביעותם. וכן מבואר מדברי הפוסקים, וכ"כ הריטב"א להדיא שבקביעותו של נקליטין כשרה אפי' אם יש לו גג, כ"ז שאינו גבו' י', ורק בקינוף שיש לו גג פסולה.[1]

אולם יש לפרש באו"א שלמסקנא אין חילוק בין הקביעות של קינופות ונקליטין, והא שיש להקינופות גג טפח היינו קביעותייהו ובזה שיש בו גג הוא דקבוע יותר, ואף שמתחילה ס"ל להגמ' דכל שאין בו י' לא חשוב גג, היינו לענין שיהא אהל משום שיש לו גג, אבל מ"מ כשיש גג הרי"ז קביעות יתירה ובזה יש לחלק בין אם יש בו גג או לא אפי' בפחות מי'. (וכפי' זו משמע גם מלשון הריב"ן כאן, עי' שם ודוק.)

וכן נר' בפי' של דברי התוס' הרא"ש שפי' הקו' כתוס' ושוב פי' בתי' הגמ' דכל א' יש בו חדא לריעותא, ועי' שם, וכנר' שמשמע מדבריו שהגמ' חוזר, ושלא כמשמעות הגמ', אולם להאמור יש לישב. ואם כיס הדבריס, נר' שכמו"כ יש לפרש גם בדברי תוס' אלגלינו ושלא כההגהה של המהרש"א, אלא דמש"כ "ובשניהס אית בי" וכו' היינו למסקנת הגמ' וכנ"ל. (וע"ע במש"כ הר"פ ול"ע.)

ב') גמ' דרש רבה ב"ר הונא. לעיל ס"ל לרבר"ה כר"מ דסוכה תחת סוכה פסול בד' וכן נוי סוכה המופלגין וכו' שיעורו בד', ולהבעה"מ ה"ה לשיטתו. וע' תוס' ריש פ"ב שמסתפק אם הא דס"ל לשמואל דשיעור של אהל הוא בי' הוא לשיטתו דס"ל בסוכה תחת סוכה ששיעורו בי'. ואם נאמר כן, הרי לרבה ב"ר הונא יש חידוש במה שמכשיר הסוכה באהל שיש לו גג אפי' אם אינו גבו' אלא ד', ומש"כ "אפי' גבו' י'" הוא לרבותא דלא מיבעי דאינו אהל לבטל כשהוא ד' וכשיעורו אלא אפי' בי' אינו אהל לבטל. ועי' בערוך לנר שהק' שלפי"ז ק' בקו' הגמ' להלן דגימא הלכה כר"י, והלא א"כ הו"א דאם האהל גבו' י' שאני וכאהל קבע דמי, ועי' שם מש"כ.

שכיון דלגבה עשוי' גרע מכילה, והו"א דאפי' אם לא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע מ"מ שאני כילה דקביעי יותר ממטה שלגבה עשוי'. ומריהטת הגמ' משמע שאין לחלק בהכי, ואם המטה חשובה אהל שוב אין לחלק בין מטה ובין כילה, ושניהם שוין לענין קביעותם וחשיבותם כאהל, ודוק.

[1] ועי' בט"ז סוף ס"ק ג' שהק' במה שלא תי' הגמ' דקינופות ונקליטין שוין נינהו, ומ"מ קינוף פסולה משום שיש בו גג טפח, וכבר מקשים עליו שהרי הוא כנגד הנחת הקו' לפי מה שפי' תוס' וכנ"ל. וצ"ע.

בביאור "לא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע"

ג') גמ' כמאן כר"י דאמר לא אתי אהל ארעי ומבטל וכו'. פי' של הגמ' כאן תלוי במה שנחלקו הראשונים לעיל בטעמא לפסול בקינופות במתני' ובכילה כשיש בו גג וגבו' י'. לפי' רש"י ותוס' והרז"ה דטעמא לפסול משום דאינו יושב בצל הסוכה אלא בצל האהל והאהל מפסיק, א"כ לרבר"ה לא אמרי' הכי, דלא אתי האהל לבטל שהוא קבע יותר מן האהל ועדיין חשוב ישיבה בסוכה ובצל סוכה ולא בצל האהל בלבד.

(אכן עי' בלשון רש"י לקמן בדף כ"א ע"ב בביאור הסברא שם דלא אתי אהל ארעי "להסיר שם סוכה מכאן", ומשמע קצת שלא כפי' הנ"ל וכן הרמב"ן מדייק ש"רבינו שלמה" פי' כדעת הרי"ף ואולי כוונתו לדברי רש"י שם, אבל לפי פשוטו צריך לדחות בכוונת רש"י שם שאינו מסיר השם סוכה ולכן עדיין הו"ל כיושב בצל הסוכה וכנ"ל.)

ולפי' הרי"ף דהו"ל כסוכה תחת הסוכה, פי' הרמב"ן לקמן בדפ"ב שכשם דאמרי' דסוכה תחת סוכה פסול משום שהסוכה העליונה שאינו בצל מבטל הסוכה התחתונה, כיון שהצל מן העליונה, כמו"כ כאן האהל מבטל הסוכה העליונה ונלתו כיון שיש אהל תחתיו. ולרבה בר"ה לא אמרי' הכי, דלא אתי האהל שאינו אלא ערעי לבטל הסוכה הקבוע ולכן לא חשיבי כסוכה תחת סוכה אלא כסוכה א' בלבד ואין בכך הפסול של סוכה תחת סוכה. ועי' לקמן.

ד') גמ' שם. כמאן כר"י דאמר וכו'. עי' בריטב"א שאין להוכיח מכאן דס"ל לרבר"ה כר"י דס"ל דסוכה דירת קבע בעי', דאף למ"ד דדירת ארעי בעי' מ"מ הסוכה קבוע יותר מן הכילה ומן המטה, ולא אתי דירת ערעי וכו'. וע"ע שם ובפנ"י. וע"ע במש"כ בדברי רש"י בד"ה נוהגים היינו.

ה') שם. מדברי הגמ' מבואר דרבר"ה פליג אדשמואל בכילה וגם במטה. אבל יל"ע בדעתו בקינוף דמתני' והאס ס"ל דלר"י דלקמן דלא אתי דירת ארעי וכו' אף הקינוף כשרה ואף שיש בו גג טפח, או"ד התס מודו כו"ע ומשום שהקינוף קביעי טפי, ולא הו"ל כדירת ארעי. ואף דמטה ג"כ קבע מ"מ לגבה עשוי' וכדלקמן. שו"מ שכ"פ רעק"א שבקינוף כו"ע לא פליגי, וכנ"ל.

בענין אם המטה קביעי או לא קביעי

ו) רש"י ד"ה נוהגים היינו. "דמטה לגבי סוכה אהל עראי הוא". מבואר מרש"י דהא דחשוב מטה אהל ערעי הוא רק לגבי סוכה. ויל"פ שכוונת רש"י לפרש כעין מה שפי' הריטב"א שאין לדייק מכאן דס"ל דסוכה דירת קבע בעי', דאפי' למ"ד דדירת ערעי בעי' מ"מ לגבי סוכה הו"ל המטה ערעי.

אכן ק' שהרי כאן רש"י מפרש שיטת ר"י עצמו שהיו נוהגין ליתן תחת המטה, ולר"י עצמו ודאי דירת קבע בעי' וכמבואר לעיל ולא הו"ל לפרש רש"י כן אלא לרבר"ה בלבד. ויש לדחות. אבל נר' יותר שכוונת רש"י לפרש דאף מטה דירת קבע הוא וכמו שפי' הר"ן והריטב"א שמטה דירת קבע ומה דהו"ל ככילה הוא רק משום שלגבה עשוי', וזה מבטל חשיבותו כאהל. וכאן להו"א דגמ' קודם שהגמ' מחדש שלגבה עשוי' ק' במה דס"ל להגמ' דהמטה כדירת ארעי ולא אתי דירת ארעי, והלא דירת

קבע הוא, ולכן פי' רש"י שאע"פ שהמטה קבע מ"מ כדירת ארעי הוא לגבי הסוכה.

וע' בט"ז תרכ"ז ס"ק ג' שנתקשה בהשו"ט דגמ' לפי מש"כ הר"ן דמטה קביעי, ולכן פי' שם שלא כדברי הר"ן והריטב"א, ומטה לא קביעי, כיון שהוא משנה מקום המטה אבל קינוף קביעי להמטה ולא זז מן המטה ולכן חשיבי כקביעי יותר מן המטה. (ועי' במשנ"ב שמסיק כדעת הר"ן והריטב"א ובשעה"ל כ' שקו' הט"ז כבר תי' האחרונים בפשיטות.)

והנה, עי' לעיל באות ב' שפרשנו שפי' ד"לא אתי אהל ערא" וכו' שנוי במחלוקת, ולרש"י היינו שאינו אהל להפסיק, ועדיין יושב בצל הסוכה. ולהרי"ף אין הסכך פסול מבטל הסכך כשר כמו בסוכה תחת הסוכה. וא"כ יש להסתפק דדלמא מש"כ רש"י דהוי ערא לגבי הסוכה, אי"ז אלא לשיטתו דס"ל דהפסול לשמואל הוא משום דאהל מפסיק ובזה אין האהל מפסיק כיון שאינו קבוע כ"כ כמו הסוכה. אבל לדעת הרי"ף דפסל משום סוכה תחת הסוכה, דלמא אין לחלק בין אם הסוכה קבוע יותר, דממ"נ אם האהל קבוע, ה"ה כב' סוכות, ורק אם אינו קבוע כלל הוא דאינו "מבטל" הסוכה אחרת ולא חשוב כב' סוכות. וא"כ בדעת הרי"ף אולי צ"ל כמו שפי' הט"ז דאם נאמר שהמטה קבוע כמו שפי' הר"ן והריטב"א ק' להבין מה דהכא הו"ל כערא אף קודם שהגמ' מחדש שלגבה עשוי', וכמו שהק' הט"ז. ויש לדחות.

(וכנר' שיש עוד נפ"מ במה שנחלקו הר"ן והט"ז, דיעוי' במג"א ג' שהי' טפחים לפסול בכילה מארעא משחינן ולא מן המטה, ופי' המחצה"ש והפמ"ג דהיינו בקינוף ונקליטין שאינם קבועים במטה אלא בארץ, אבל בקבועים במטה אזלי' בתר המטה ומן המטה משחינן. ולפי הט"ז יתכן שאם הנקליטין או הקינופות קבועין בקרקע, אינם משויים כקבועים כלל, כיון שכל קביעותם הוא רק מחמת שהם קבועים במטה, ואם אינם אלא בארץ הרי הם כמטה שאינה קבוע. וא"כ יש מקום להכשיר לדעת הט"ז בקינוף ונקליטין הקבועים בארץ ולא דמי לקבועים במטה לפסול בי' או בגג וכו'. אבל לפי הר"ן והריטב"א המטה קבוע, ורק דלגבה עשוי' ואינו אהל כ"כ. אבל הנקליטין והקינוף אף שמטלטלין אותן עם המטה מ"מ ה"ה קבועים וגם לא לגבה עשוי', והרי הם קבועים כמו כשהם קבועים על המטה, ואין לחלק במדרגת קביעותם בין אם הם קבועים בקרקע או במטה.)

<u>ע"כ בענין הישן בכילה, תחת המטה, תחת הקינוף, ובנקליטי המטה</u>

<u>בענין פסול מחובר ותעשה ולא מן העשוי</u>

בביאור הציור והפסול דהדלה עלי' את הגפן

ז') מתני' הדלה עלי' את הגפן וכו'. עי' לעיל בדף ט' ע"ב שמבואר דטעמא לפסול כאן במתני' הוא מעין הפסול דמתני' דלעיל בסוכה תחת הסוכה או תחת האילן, ופי' הגמ' שם דמיירי מתני' בשחבטן, וגם' הראשונים בטעמא לפסול באופן דליכא ביטול של הסכך פסול בסכך כשר. לדעת הריב"א והראבי"ה ועוד ראשונים אפי' כשיש צ"מ של סכך כשר

מ"מ הסכך פסול מלטרף לכשר או מסברא או מקרא וכמו שפרשנו שם באריכה, ואילו לפי' התוס' שם כשיש גל"מ של סכך כשר, לא מלטרף הסכך פסול עם הכשר לפסול, ופי' תוס' דמיירי מתני' כשאין גל"מ של סכך כשר, ולריך הסכך פסול להלטרף ובכה"ג פסול כשיש גל"מ רק עם הסכך פסול דאין הסכך פסול בטל להסכך כשר כדי להכשיר הסוכה בו.

והנה במתני' מבואר דרישא דמתני' מיירי כשאין הסכך כשר "הרבה מהן", והיינו שיש מחצה על מחצה של סכך פסול וכשר, או דמיירי כשהסכך פסול מרובה על הסכך כשר, ולכן הסוכה פסולה, דאע"פ דמיירי בחבטן, מ"מ אין הסכך פסול בטל. אבל אם הסכך הכשר "הרבה מהן" כשרה. ולפי' הריב"א וכו' כ"ז אף כשיש גל"מ של סכך כשר, אבל לפי' התוס' לעיל כפשוטו צ"ל דמיירי כשאין אלא חמ"ר של סכך פסול כמו שאין אלא חמ"ר של סכך כשר. אבל יל"פ שיש סכך כשר כשיעור גל"מ, וגם סכך פסול כשיעור גל"מ, דליכא ביטול אפי' בשחבטן כיון ששניהם גל"מ. אבל זה תלוי במה שנחלקו האחרונים לעיל בפי' דתוס' דף י' שכ' דכששניהם גל"מ בסדין אין לפסול לדעת התוס', ופי' המהרש"א דסדין שאני שהסכך כשר קדיש, וא"כ ה"נ אם הסכך כשר קדיש אין לפסול בכה"ג, ולפי פי' אחיו של המהרש"א הדבר תלוי בשיעור הפלגה בין הסדין ובין הסכך וה"נ כמו"כ, וע"ע לעיל שם במש"כ.

ועי' לקמן במש"כ בקו' הריטב"א בדעת הר"ת שמחלק בין אם הגפן קדיש או הסכך קדיש.

בפי' ד"וסיכך על גבה" ובשיטת הר"ת

ח) מתני' וסיכך על גבה. כפשוטו אחר שהדלה הגפן על כלונסות או עמודים שאינם סכך, שוב סיכך ע"ג הגפן סכך כשר. וכמו"כ מובא בראשונים בשם הר"ת דמשמע ממתני' שאין לפסול אלא כשהגפן קדיש אבל אם הסכך כשר קדיש הסוכה כשרה והיינו מלישנא ד"סיכך על גבן" פי' שהדלה הגפן תחילה והדר סיכך, אבל להיפך כשר.

וכ' הר"ן והריטב"א שיש לפרש דמתני' או או קתני, ורישא דהדלה עלי' את הגפן, פי' על הסכך, או שסיכך על גבן, פי' שהגפן קדיש.

וע"ע בראבי"ה שמשמע שפי' באו"א ד"הדלה" אין פירושו ש"הריס ופשיט" כמו שפי' רש"י אלא "הדלה" הוא ש"הריס", והדר "סיכך" שהוא "פשיט", והכל ליור א' דהריס הגפן ושוב "פשיט" ו"סיכך" הגפן "על גבה" של הסוכה, אבל הסכך כשר קדיש, ואפ"ה כשרה.

ועי' במה שכ' התו' יו"ט לדייק שלפי הר"ת צ"ל דגרסי' "על גבן" שהוא על הסכך, אולם לענ"ד מבואר שיש לגרוס על גבה אף לפי' הר"ת, ממש"כ הריטב"א דגרס "על גבה" ולא הק' מיני' להר"ת, וע"ע בר"ן דגרס "על גבן" ומ"מ פי' ד"או" קתני.

ועי' בריטב"א שהק' לדעת הר"ת שהרי שיטת הר"ת הוא כתוס' לעיל בדף ט' ע"ב דבגל"מ של סכך כשר אין הסכך פסול מבטלו, כיון שמ"מ יש סכך כשר כשיעור גל"מ, וא"כ צ"ל דמיירי מתני' בחמ"ר ולכן פסולה כיון שא"א לבטל הסכך פסול ולהכשירו בביטול, אא"כ הרבה מהן הסכך כשר. ובכה"ג ודאי אפי' אם

הסכך כשר קדיש אין להכשיר כיון שאין שייך ביטול.

ועי' בק"נ שהק' דהרי שפיר יל"פ מתני' בגל"מ ומ"מ כיון שיש גם גל"מ של סכך פסול, פסולה, אבל אם הסכך כשר קדיש הסוכה כשרה. שהרי אפי' לתוס' לעיל הרי כל שיש גל"מ של סכך פסול, פסול אף כשיש גל"מ של סכך כשר, וכמבואר שם דמתני' מיירי בחבטן ומ"מ בגל"מ של סכך כשר הסוכה פסולה, ובזה יש לחלק בין אם הסכך כשר קדיש או הסכך פסול קדיש.

ועי' בשפ"א שמי' דמ"מ ל"ל דמתני' מיירי בחמ"ר, שהרי בסיפא אם סיכוך הרבה מהן כשרה, ובזה ל"ל דמיירי רק בחמ"ר דאם בגל"מ לא שייך ביטול אף אם הסכך כשר הרבה מהן. וא"כ גם ברישא מיירי בכה"ג ובכה"ג אין להכשיר אפי' אם הסכך כשר קדיש. וע"ע במש"כ בביאור הגר"א סי' תרכ"ו שמוכיח מכאן דס"ל להר"ת כשיטת הריב"א ושלא כשיטת תוס' לעיל בדף ט', ועי' בחזו"א ק"נ ט"ו.[2]

ט) מתני' ואם סיכך הרבה מהן או שקצצן בשרה. לפי פשוטו מבואר ד"סיכך הרבה מהן" הוא בלא קנילה כלל, וכ"כ רש"י לעיל בדף ט' ע"ב ובזה הק' להא שי"מ "חבטן" דהיינו קנלן, שהרי הא דסיכך הרבה מהן מיירי בחבטן, ומשמע דלאו היינו קנלן. אולם עי' ברמב"ם פ"ה מהל' סוכה הי"ב במש"כ ובמג"מ ובראב"ד שם שפי' בדבריו ד"חבטן" היינו "הפרידן" אולם בכס"מ שם פי' שקצצן, וכן כנר' מבואר בפי' המשנה וכן פי' ר"א בן הרמב"ם בתשו', ולפי"ז הק"ל. ומתוך דברי הרמב"ם בפי' המשנה מבואר לחלק דבקצצן יש רוב סכך כשר ל"ל לגענע, אבל בסיפא דקצצן ואין רוב סכך כשר, צריך לגענע. ובזה מיושב גם קו' שניי' של רש"י לעיל דאי בקצצן למה פסול, ולהרמב"ם פסול משום דהוי תעשה ולא מן העשוי. ומ"מ ק' לפרש לפי רב דס"ל דקנילתן זו היא עשייתן, וא"כ מ"ש אם סיכך הרבה מהן או שאין סיכך הרבה מהן, ועו"ק בעיקר סברת הרמב"ם שמבואר שלעניין הפסול של תעשה ולא מן העשוי שייך ביטול, ובלא ביטול הסוכה פסולה, ואילו בשאר פסולי הסכך אפי' ביטול לא מהני וכמו שכ' הרמב"ם להדיא בהי"ג, ועי' בקה"י סי' ט' ובשער"י ש"ג פי"ט במש"כ לישב.

י) רש"י ד"ה פסולה. שאין מסכבין במחובר וכו'. יש להק' לדעת הראשונים דצריך שיהא הסכך "עשוי" לגל" או למצוה, הרי הכא כפשוטו הוא מדלה הגפן לגורך הגפן ולא לגל. ובשלמא אם ל"ל שיהא עשוי' לגל אלא שלא יהי' לשם דירה, ה"נ אינו לשם דירה, אבל לדעת רש"י שצריך עשוי' לגל ק'. ואולי ל"ל דכאן מיירי שהי' עכ"פ גם לשם גל, דאל"כ פסול אף אם אינו מחובר.

י"א) שם. בא"ד דאמר מר באספך מגרנך ומיקבך, בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר. עי' שם שאין מבורר להדיא

[2] וע"ע לעיל שהבאנו מש"כ הק"נ לצדד בדעת הרא"ש דס"ל דאפי' אם יש צל"מ של סכך פסול מ"מ להרא"ש הסוכה כשרה אם הסכך כשר מבטלו, ושלא כהנחת הר"ן ושלא כמשמעות הגמ' בדף ט' ע"ב, ולפי"ז יש ליישב דאף הר"ת ס"ל הכי, אבל ק' מלשון הגמ' דמשמע דבכל אופן שיש צל"מ של סכך פסול, הסוכה פסולה, ועי' לעיל בדף ט' ע"ב במש"כ ליישב בדוחק.

המקור דפסלי' מחובר, דדלמא צריך מפסולת גורן ויקב ולא מגורן ויקב עצמו אבל מ"מ אפי' במחובר. ועי' בריטב"א לקמן דף י"א ע"ב שהוא משום "תעשה ולא מן העשוי", וע"ע בפנ"י שם שפי' דילפי' למעוטי מחובר מ"באספך" שמשמע שהוא מן הנאסף והוא מן התלוש. אבל מרש"י מבואר שכדי למעוטי מחובר צריך לדרשת הגמ' דב"פסולת גורן ויקב" הכתוב מדבר ואין למעט מחובר מ"באספך" בלבד. ועי' לקמן בדף י"א ע"א ובדף י"ב ע"א ובעזה"י נבאר שם.

י"ב) רש"י ד"ה הרבה מהן. ומבטלו ברוב. עי' לעיל בדף ט' ע"ב שבחבטן ס"ל לרש"י שיש ביטול ברוב, וכמו"כ להריטב"א שם יש ביטול גמור, אבל הר"ן פי' שאינו ביטול ממש, ועי' שם במש"כ.

י"ג) רש"י ד"ה ואי גידולו מן הארץ. בגון עורות בהמה. היינו רק למסקנת הגמ' לקמן דלא ילפי' מחגיגה, אבל להה"א לקמן עורות בהמה ה"ה גידולי קרקע, וצריך לפרש הציור במתני' באו"א ולמלא איזה דבר שאינו מקבל טומאה ומ"מ אין גידולו מן הארץ. וכ"ה בחי' חת"ס החדשות, דלפי המ"ד דילפי' מחגיגה צ"ל כגון עורות דגיס. (וע' בכלבו מובא בס' תורת הראשונים שפי' כגון אבניס ועפר.)

בביאור הפסול דתעשה ולא מן העשוי בסיכך במחובר ובביאור המקור לפסול במחובר

י"ד) גמ' וצריך לנענע וכו'. הנה, מבואר מהגמ' להלן ובע"ב דהא דצריך לנענע הוא כדי שלא יהא בו פסול ד"תעשה ולא מן העשוי" ולכן צריך לנענע. ועי' במש"כ רש"י שצריך שיהא נעשה הסוכה באופן שהוא "ראוי" לסוכה ולא מן העשוי בפסול שאינו ראוי לסוכה ואתה מתקנו בתיקון מועט". הרי שפי' רש"י דהכא במה שמסכך במחובר ה"ה עשיי' בפסול ולכן פסול, שצריך שיהא נעשה בהכשר ולא שיהי' עשוי בפסול. אבל הא מיהא שיש "עשיי" ע"י מה שהי' מסכך בסכך של מחובר, ורק שה"ה עשי' בפסול.

אולם נר' שמהריטב"א משמע דהכא אין עשי' כלל, ולכן פסול משום שצריך שיהא הסוכה "נעשה" ולא שיהא "נעשית מאליו". ועי' בלשונו שכיון שיש "פסול גמור" של מחובר, ממילא לא משיבא עשיי' כלל. ולכן צריך עשי' אחר הכשרה דבלא"ה ליכא עשיי' כלל וכתיב "תעשה".

וע"ע שם במש"כ הריטב"א שיש ב' מיני פסולים דתעשה ולא מן העשוי, חדא בדליכא עשיי' כלל, וכמו הכא, ועוד כשיש פסול בסכך וכגון בחבילי קש וכו' שפסול הסכך, ואף שהי' עשיי' מ"מ הי' עשיי' בפסול, ולכן צריך עשיי' אחר הכשרה. והיינו כעין הפסול דהכא לפי רש"י שאף שיש עשיי', מ"מ ה"ה בפסול, ואילו להריטב"א הפסול דמחובר אינו משום שנעשה בפסול וצריך עשיי' בכשרות ולא בפסול, אלא משום דליכא עשיי' כלל.

ונר' שהריטב"א ורש"י אזלי לשיטתייהו בטעמא דהפסול של מחובר, עי' במש"כ רש"י

במתני' דילפי' מקרא ד"באספך מגרנך ומיקבך". אולם בריטב"א בע"ב פי' בטעמא לפסול במחובר משום "תעשה ולא מן העשוי" ובמחובר לא עשה מעשה לשום דבר, ולא דמי לסיכך בתלוש שפסול אף שסיכך לשום דירה וכו'[3]. וכפשוטו ס"ל להריטב"א שאין במעשה סיכוך במחובר חשיבות כלל כיון שהוא מחובר ולא חשוב סיכוך כלל ולא עשה מידי אלא הסכך נעשית מאלי'.[4]

ולפי"ז להריטב"א אין כאן עשי' כלל, שאין הסיכוך במחובר כעשי' כלל, ולכן פסול משום שאין כאן עשי' כלל, אבל לרש"י שפסול מדרשה הרי יש כאן עשי' כיון שגם במחובר הסיכוך חשוב עשי' והפסול הוא מקרא ולא משום דלא עשה מידי, ולכן הא דפסלי' אחר שסיכך הוא רק משום שהי' העשיי' בפסול ולריך העשיי' בכשרות.

לפרש משי"כ רש"י דתעשה ולא מן העשוי לכו"ע הוא בחוטט בגדיש להנ"ל

ט"ו) ועי' במשי"כ רש"י לפרש הא שיש פסול דתעשה ולא מן העשוי לרב דאמרי' קלילתן זו היא עשייתן, שהוא בחוטט בגדיש שלא עשה מעשה בסכך כלל. וכנר' שדברי רש"י לשיטתו דאין פסול במחובר משום תעשה ולא מן העשוי אלא משום דילפי' מקרא לאסור. אבל להריטב"א שיש לפסול במחובר מטעם תעשה ולא מן העשוי, יל"פ דהא דתעשה מן העשוי פסול לכו"ע הוא במחובר. וכמו"כ מבואר מדברי הר"פ כאן שהק' כרש"י דבאיזה אופן יש פסול דתעשה ולא מן העשוי אם קלילתן זו היא עשייתן, והוסיף הר"פ דאין לפרש שיש פסול במחובר, שהרי הפסול דמחובר מקרא נפקא, ולא משום תעשה ולא מן העשוי, וכנ"ל.[5]

וכמו"כ נר' שרש"י אזיל לשיטתו לעיל בדף ח' ע"ב בפסול דסוכה שאינה עשוי' "לשם גל" שלפי רש"י שם מבואר דפסול משום שצריך שיהא עשיי' לשם גל, דאל"כ לא מקרי סוכה, אבל להריטב"א שם מבואר של"ל עשיי' לשם גל, אלא שכשהוא עשי' לשם דירה, ושוב נמלך להשתמש בו בחג, פסול משום תעשה ולא מן העשוי. ולפי הריטב"א הא דפסול התם משום תעשה ולא מן העשוי הוא אף לרב דקלילתן זו היא עשייתן, וא"כ ל"ל לפרש דתעשה ולא מן

---

[3] עי' שם שפי' דאף דכתיב "באספך מגרנך" וכו' שמשמע בתלוש מ"מ טעמא בעי, ומשמע שאף להריטב"א ילפי' מקרא אלא שטעמא דקרא הוא משום מחובר, וע"ע בראה"ה שמשמע שהוא מן הסברא, ואילו לרש"י הוא מקרא דבאספך, ואינו מטעמא דתעשה ולא מן העשוי, דהו"ל לפרש כן. ועי' לקמן שם.

[4] וע"ע באגלי טל קוצר כ"ב ח' שהביא פי' רש"י ופי' שהוא לשיטתו ממש"כ בקידושין ס"ב ד"באספך" משמע מן התלוש, וע"ע בפנ"י לקמן בדף י"ב כעי"ז ומרש"י כאן במתני' ל"מ הכי שפי' "בפסולת גורן ויקב" ומשמע דאינו משום שהמחובר אינו נאסף אלא משום שצריך "פסולת" ולא הגורן עצמו. וע"ע שם שהביא גם פי' הריטב"א והק' עליו ושוב פי' בב' אופנים שונים. (ואולי יל"פ גם בדעת רש"י כפי' א' שם, ועי' לקמן בדף י"ב. בביאור הדרשות שבגמ' ובמש"נ שם בעזה"י.)

[5] ויש לעי' במה מספק"ל, ומשמע דהר"פ מסופק אם להחשיב סיכוך במחובר כמעשה או לא, ואף דס"ל שיש לפרש שאין עשיי' כלל, מ"מ ממה שצריך קרא למדרש הכי מוכח דהוי עשיי' ורק פסול מטעם אחר. ולהרא"ה משמע שאין דרשה לזה כלל, וכן מתחילת דברי הריטב"א משמע שיש לפרש להלן שאין הדרשה למחובר כלל, וצ"ע מנ"ל להר"פ שיש דרשה למחובר, שהרי מהגמ' אין מוכח כן.

העשוי הוא רק לפסול החוטט בגדים וכמו שפי' רש"י, אבל לרש"י שם אין הפסול בהא דאין עשוי' לשם על משום "תעשה ולא מן העשוי" כלל אלא משום שהסוכה הי' נעשית שלא לשם על, וסוכה פסולה היא, ולכן הוצרך לפרש שלרב דקלילתן זו היא עשייתן אין לפסול משום תעשה ולא מן העשוי אלא בחוטט בגדים בלבד.

עוד בביאור דעת הריטב"א

ט"ז) והנה, יש לדקדק בדברי הריטב"א דלהלן פי' בפסול מחובר משום שלא עשה מעשה, ואילו הכא פי' דכשסיכך במחובר ושוב קיצצן פסול משום שכיון שמחובר הוא "פסול גמור" ממילא לא עשה סוכה כלל. וצ"ע שהרי אם הא דפסול במחובר הוא משום שלא עשה מעשה חשובה של עשיית סוכה כיון שהוא מחובר, א"א לפרש דהא דלא חשיבא עשיית סוכה במחובר הוא משום שהוא פסול גמור ולכן לא עשה סוכה כלל.

וגר' לפרש דודאי הפסול דמחובר הוא משום שלא חשיבא מעשה כלל כיון שלא סיכך כלל, ורק בתלוש חשיבא סיכוך. ומש"כ הכא דכיון שהוא פסול גמור לא חשוב עשיית סוכה, היינו דס"ל דכל שעשה הסוכה באופן שיש "פסול גמור" לא חשובה עשי' כלל, ואפי' לא כ"עשוי בפסול", ובכל מקום שיש פסול גמור בסוכה אין עשי' כלל, דמלבד מה שלא חשוב עשי' כגון במחובר ומשום דלא סיכך על גב הסוכה כלל, כמו"כ אפי' באופן שיש עשי', אם הוא עשי' באופן שיש פסול גמור בסוכתו, הרי לא עשה "סוכה" אלא הוא עשיית דבר אחר שאינו סוכה, ובזה אינה "עשי" של סוכה כלל. והיינו דבפסול גמור בסוכה לא קיים "תעשה" של סוכה כלל, ולא מיבעי שהוא עשי' בפסול, אלא שאף עשי' ליכא. ובסיכך בחבילות של פשתן וכו' שאין "פסול גמור" אלא משום גזירה, אף שהסכך פסול מ"מ מקרי "עשי" של סוכה, ורק שהוא בפסול ופסול משום שהסוכה "עשוי' בפסול" ולא משום דליכא עשי' כלל.

בדעות הראשונים בדין סיכך בתוך הבית

י"ז) ועי' בהג"א ברא"ש סי' כ"ד שהביא דעת הרבי' ברוך לפסול במי שעשה סוכה בתוך הבית ושוב הסיר הגג של הבית, משום תעשה ולא מן העשוי, אבל הר"י הלבן התיר ופי' שאין בזה משום תעשה ולא מן העשוי כיון שאין פסול בהסוכה אלא יש פסול לדדי ע"י שיש גג על גביו. וכ"כ הטור והרמ"א בסי' תרכ"ו להקל. וכפשוטו להר"י הלבן יל"פ דכשהוא מסכך בסוכתו ה"ה המעשה וה"ה "תעשה" בהכשר, ואף שאין הסוכה כשר עדיין מ"מ סגי בהכי כיון שאין אחר עשייתו אלא פסול לדדי, ולכן חשוב עשיית סוכה "הראוי" וכלשון רש"י. אולם גר' שאי"ז פירושו, דיעוי' במש"כ בדרכ"מ סי' תרכ"ו ב' בשם הכלבו בשם ההשלמה כדעת הר"י הלבן, ופי' שם דהטעם שהסוכה כשרה הוא משום שכשמסיר הגג ה"ה מעשה דכיון שאין פסול גמור בהסוכה ממילא הוי ביטול הגג בכלל עשי'. ו"גילוי הגג ה"ה המעשה להכשיר", וכמו"כ מובא בב"י בסוף הסימן בשם האחרונות מיש וז"ל "הסרת הדפין הוא המעשה להכשיר הסיכוך הנעשה בפסול". הרי שפי' הראשונים דבמקום שאין פסול גמור אלא פסול לדדי סגי במעשה שאינו בגוף הסוכה אלא בדבר אחר להסיר הפסול אבל אם הי' פסול גמור שוב צריך שיהא מעשה בגוף הסוכה ולא סגי במעשה של הסרת הדפין מן הסוכה.

וכמו"כ מבואר מדברי המאירי לעיל בדף ג' ע"ב שפי' שם הא דאם מיעט בסוכתו ע"י בנין אינטבא או שוס דבר כדי שלא יהי' סוכתו גבו' מכ', ל"ל לנענע הסכך שהמיעוט ה"ה המעשה להכשיר, וכיון שאין הפסול של למעלה מכ' אלא מחמת גובהו, ואינו פסול גמור, ממילא ל"ל אלא מעשה להסיר הפסול ול"ל מעשה בגוף הסוכה. וכמו"כ פי' המאירי שלפי"ז ג"כ אם מסיר הרעפים והגג מן הבית אחר שעשה סוכתו סגי בהכי, וה"ה עשייתו וכנ"ל.

וכנר' שצריך לפרש בדעת הראשונים דבמקום שיש עשיי' ורק שהוא בפסול, ופסול משום שצריך עשי' בכשרות ולא בפסול, אז ל"ל מעשה בסוכה עצמה להכשיר אלא כל שמסיר הפסול סגי, ובזה תשוב "עשיית הסוכה" ע"י שעשה מתחילה מעשה של עשיית הסוכה, ואף שהי' בפסול, דמ"מ אח"כ עשה גם מעשה אחרת להכשיר, ואף שהמעשה השניי' לא הי' מעשה בסוכה אלא בהגג להסיר הפסול, מ"מ מדין שני המעשים שעשה הרי הוא עשה סוכה בכשרות, ומקרי עי"ז "תעשה" הסוכה בכשרות. אבל במקום שיש פסול גמור לא מהני במעשה אח"כ בגג, וצריך מעשה בסוכה עצמה, והיינו משום שהמעשה מתחילה שנעשה בפסול גמור אינו מעשה עשיית הסוכה כלל, ולא עשה מעשה כלל שיהא תשובה כעשיית הסוכה, ואם אח"כ לא עשה מעשה בסוכה אלא בגג להסיר הפסול לא סגי בהכי שיחשב עשיית סוכה, שכדי שיהא עשיית הסוכה צריך מעשה בסוכה עצמה, וגם צריך שיהא כשר ע"י מעשיו, אבל להר"י הלבן ל"ל שיהא מעשה א' בסוכה עצמה וגם שיהא אותה המעשה המכשרת הסוכה אלא סגי כשעשה ב' מעשים אם א' מהן הוא מעשה בסוכה, והוא מעשה של "עשיית סוכה", וא' מהן מכשיר הסוכה אף ע"י מעשה בדבר אחר שהרי מדין שניהם ה"ה עשה סוכה ומקרי "תעשה" בהכשר ולא מן העשוי בפסול. אבל במקום שיש פסול גמור, לא תשיבא מעשה של עשיית סוכה כלל ולכן לא סגי במעשה שלאח"כ אם אינה בסוכה עצמה.

ובדין העושה סוכתו תוך הבית, עי' ברמ"א סי' תרכ"ו ב' שמיקל וכדעת הר"י הלבן, ובסעיף ג' בעושה סוכה תחת הרעפים העשויים להיסגר וליפתח כ' ג"כ להקל, אבל שם כ' המשנ"ב שדעת כמה אחרונים להחמיר, ופי' המג"א דשאני התם שכיון שעשוי לפתוח וליסגר לא תשיבא עשיי', והיינו כהנ"ל שכדי להכשיר צריך שיהא ההסרת הרעפים עשיי' להכשיר, ולא תשיבא עשיי' כיון שעשוי לפתוח וליסגר בכל שעה. אבל אם עשה הסוכה בהכשר, ושוב פירש עלי' סדין או דבר אחר, ושוב הסירו לכו"ע כשרה כיון שנעשית בהכשר, וע"ע במשנ"ב ס"ק י"ח וס"ק י"ט ובשעה"ל ס"ק י"ז וס"ק כ"ו.

בביאור "קציצתן זו היא עשייתן" להנ"ל

י"ח) וכנר' שפי' של "קציצתן זו היא עשייתן" תלוי במחלוקת הנ"ל, דיעו' בלשון רש"י שפי' "קנילתה זו היא גמר עשייתה" וכן בסו"ד פי' זה שקיצצן "זהו מעשה שלה שנגמר בהכשר".[6] ונר' שרש"י

[6] מאידך עי' בריב"ן שכ' שקציצתן הוא "התחלת" מעשיו.

מפרש לשיטתו דכאן אף מה שסיכך במחובר ה"ה מעשה ורק שהוא מעשה שעשוי בפסול, ולכן ל"ל מעשה גמורה אלא גמר המעשה והוא כהנ"ל של"ל מעשה גמורה כיון שכבר יש מעשה של עשיית הסוכה ורק שהי' בפסול, ולכן ל"ל אלא "גמר המעשה" כדי להכשיר הסוכה.[7]

אבל להריטב"א והרא"ה שאין העשי' במחובר כמעשה כלל אלא כנעשית מאליו, לכאו' צריך מעשה גמורה אחר כך ול"ל דקנילת המחובר ה"ה מעשה גמורה ולא רק גמר המעשה.

ולפי הריטב"א יש להק' בהדמיון של הגמ' לנילית שהגמ' מוכיח מנילית שכשם שפסיקתן זו היא עשייתן לרב, כמו"כ בסוכה זו היא עשייתן. וק' הרי בנילית יל"פ שיש עשיי' ע"י הקשירה, ורק דה"ה בפסול, וא"כ ל"ל אלא גמר מעשה וכנ"ל, אבל בסוכה צריך מעשה גמורה שלא עשה שום מעשה של עשיית סוכה עדיין ודלמא בכה"ג מודה רב דאין הקנילה מספקת.

ולכאו' צריך לדחות דס"ל להריטב"א דאף בנילית כיון שיש פסול גמור במה שאין לו ד' חוטין[8], לא חשיבא עשיי' כלל ואף שעשה קשירה גמורה, ולכן צריך מעשה גמור ופסיקתן זו היא עשייתן וה"נ ל"ש.

אולם באו"א יש לפרש דס"ל להריטב"א דלעולם לא מהני "גמר מעשה" בלבד, ולא ס"ל כהראשונים שיש להכשיר הסוכה במעשה להסיר הפסול אף שאינו בגוף הסוכה, אלא ס"ל להריטב"א שכשם שבמחובר שלא עשה שום מעשה, צריך מעשה גמור אח"כ, כמו"כ אף כשאין הפסול אלא משום שהי' העשי' ראשונה בפסול וכגון בחבילות, מ"מ צריך מעשה גמור אח"כ, שאין לנרף ב' מעשים של האדם כדי שיהא הסוכה נעשית בהכשר ושיהא מקרי "מעשה" אלא צריך שיהא מעשה א' שמכשיר הסוכה וגם שיהא מעשה של עשיית הסוכה שהוא בהסוכה עצמה, ולא אמרי' שיש לנרף ב' מעשים להריטב"א. וא"כ אין לחלק בין נילית ובין סוכה אף שבסוכה לא הי' עשיי' הראשונה עשיי' כלל, ובנילית אין פסול אלא משום שלא נעשית בפסול. וצ"ע.

שו"ר שכעי"ז הק' הבגדי ישע בפי' לשו"ע תרכ"ו, שהק' שם לדעת הר"י הלבן של"ל אלא מעשה לבטל הכשרו, מ"ש בנילית דלא אמרי' דפסיקתן זו היא עשייתן, והיינו כהנ"ל דפשיט"ל דאם ל"ל אלא גמר המעשה, סגי בפסיקתן, ועי' שם מש"כ. וע"ע באגלי טל קונר כ"ב א' שהק' כעין הנ"ל בדעת הריטב"א והרא"ה, ומתו"כ פי' הפסול דמחובר בא"א ועי' שם.

בגדר דין של נענוע להנ"ל

י"ט) והנה, בגדר של נענוע, עי' בלשונו של רש"י שצריך להגבי' כל קנה ולהניחו, אבל ל"ל לסתור כל הסכך. ועי' בב"ח שהביא שהרי"ף והרמב"ם והרבי' ירוחם והטור לא כ'

[7] אולם יל"ע בדעת רש"י בגדר של פסול גמור לענין זה, שהרי מחובר הוא פסול גמור ואף שילפי' מקרא ולא משום שאינו עשיי' כלל, ומ"מ כנר' דס"ל לרש"י של"צ אלא "גמר מעשה" בלבד כדי להשלים ענין העשי' לשמה וכנ"ל. ולהר"י הלבן יתכן שפסול מחובר לא חשיבא מעשה כלל משום שהוא פסול גמור, ולא חשיבא עשיי' של סוכה כלל וכלשון הריטב"א שבפסול גמור לא עשה סוכה כלל. וצ"ע.

[8] כפשוטו הפסול הוא במה שאין לו ד' חוטין ומנין החוטין מעכבין, אבל יש שפי' משום שצריך להפריד הציציות מהדדי, ולפי"ז אולי אינו "פסול גמור" כ"כ, וצ"ע.

כן אלא "סתמא" ומשמע של"ל להגבי' כל א' וא'. וע"ע שם שהביא שיטת הר"ת מובא באגודה שצריך להסיר כל א' ממקומו, והיינו להזיזן ממקומו לגמרי, וכ' הב"ח להחמיר כדבריו.

והנה, יתכן לפרש דהא דצריך לנענע אינו שוה בכל מקום והדבר תלוי במה שהי' פסול מקודם במה שסיכנו במחובר, ואם הי' משום שלא הי' עשיי' כלל או משום שהי' העשיי' בפסול, דאם אין עשיי' כלל, צריך עשיי' גמורה, ואילו הי' העשי' בפסול ל"ל אלא "גמר עשיי" ולזה דלמא סגי בפחות. ויל"פ שרש"י שפי' דל"ל אלא להניח במקומו ומשמע של"ל להסירו ממקומו ולהזיזו ה"ה לשיטתו של"ל אלא גמר המעשה, אבל במקום שצריך מעשה גמורה וכגון באיזה אופן שלא עשה מעשה כלל אלא שהי' נעשית מאליו, אף לרש"י דלמא צריך להזיזן ממקומו.

אולם בנענוע יש מקום לפרש שאפי' אם אינו גמר המעשה של הסיכוך במחובר, וכמו שפי' רש"י בקנילה, מ"מ יל"פ שמ"מ ה"ה גמר המעשה של הקנילה גופה והקנילה ה"ה התחלת המעשה והנענוע הוא רק הגמר, ואפי' לפי הריטב"א שאין הסיכוך במחובר כמעשה כלל אלא כנעשה מאלי' מ"מ הקנילה הוא התחלת המעשה ואף שאינה מעשה גמורה כיון שכבר הי' הסיכוך שם, מ"מ ל"ל אלא גמר מעשה אח"כ בנענוע.

וכן מדוייק מלשון השו"ע והמשנ"ב בסי' תרכ"ו, עי' בלשון השו"ע בס"ב שאם קנאן כשרה, "והוא שינענע" וכו', ומשמע שהכשרות הוא ע"י הקנילה, ורק שצריך גם לנענע. וכ"פ המשנ"ב בס"ק י"ג וז"ל "אף שהדלה את האילן על הסוכה לסכך והוי סכך פסול דמחובר הוא לא מקרי מעשה ולא מן העשוי כיון שלבסוף קנאו לשם סיכוך הוי עשיי' מחדש וכשר אפי' אין שם שום סכך אחר ומ"מ בקנילה לבד לא מקרי עשי' גמורה כיון שלא קנאן קודם שהדלה וע"כ צריך לנענע ג"כ אחר הקנילה שנמצא כאילו אותה שעה מניחם במקומותיהם". הרי שפי' המשנ"ב להדיא שתחילת עשיית הסוכה הוא בקנילה ושוב אח"כ משליש בהנענוע אבל אין העשיי' רק במעשה נענוע בלבד. (ומאידך עי' בשו"ע הרב סי' תרכ"ט כ' שמשמע שאין העשי' אלא במעשה נענוע בלבד ולא עוד אלא שפי' שם שצריך שיהא במעשיו כדי "לבטל" המעשה הראשונה דאל"כ עדיין פסול משום מעשה ולא מן העשוי, וצ"ע.) ומשמע שאין הסיכוך התחלת המעשה של עשיית הסוכה וכדעת הריטב"א אבל מ"מ אין כל המעשה בנענוע בלבד אלא בצירוף של הקנילה.

ועי' במשנ"ב סי' תרכ"ט ס"ק מ"ד שפי' הא דל"ל לנענע במי שסיכך בחבילות, אלא צריך להתירן בלבד, דהיינו משום שאין פסול גמור אלא פסול מדרבנן משום גזירה, ולכן סגי בהתרה כמו נענוע, אבל בפסול דאו' וכגון כשנתן הסכך שם לייבש שפסול מדאו' דאינו לשם כל, אז צריך לנענע, ופי' המשנ"ב דהנענוע צריך להיות ע"י שיזיזן ממקומן, וכדעת הב"ח ע"פ הר"ת מובא באגודה.

ויש להק' במה שלא פי' המשנ"ב שצריך להזיזן ממקומן בסי' תרכ"ו בפסול דמחובר, ומ"ש התם שמפרש כן.

ואולי יש לפרש דס"ל להמשנ"ב שבמחובר התחלת המעשה הוא בקנילה ולכן ל"ל הנענוע אלא להניחם שם ושיהא מעשה של סיכוך כיון

שהי' הסיכוך מתחילה ע"י הקלילה ובשעת הקלילה כבר הי' שם וזה סגי כשמגביה ומניח הסכך. אבל במי שמסכך ליישב שלא הי' לשם על מתחילה, אז דלמא צריך מעשה מחדש בנענוע וצריך שיהא בהנענוע מעשה גמורה ובפנ"ע, ולזה צריך להזיזן ממקומן וכדעת הר"ת. (ועי' בחזו"א סי' ק"ג ח'.)

ועי' במשנ"ב מהדו' דרשו בסי' תרכ"ו שהביא דעות שונות בכמה אופנים של נענוע, וכגון אם מגבי' חלי קנה ומניחו ושוב חלי האחר, וכמו"כ בסכך שהוא כמחצלת אם הגבי' חלי' ושוב חלי' האחר, ונחלקו בזה פוסקי זמנינו.[9] וכמו"כ נחלקו אם צריך הגבהה של טפח או סגי בכל שהוא. ולפי הנ"ל אולי אין כל המקומות שוות בזה ופעמים דסגי בנענוע במקלת, ופעמים צריך יותר.[10] [11]

בדעת הרי"ף והרמב"ם

כ') וז"ל הרי"ף "וצריך לנענע כדי שיהא מעשה לשם סוכה ולא אמרי' קציצתן זו היא עשייתן". ועי' בר"ן שפי' דמש"כ "לשם סוכה" ל"ד שהרי ל"ל עשי' לשמה דקי"ל כב"ה, אלא משום תעשה ולא מן העשוי קאתי' עלה וכו' ושוב הביא לשון רש"י, ומשמע דפי' הר"ן דכוונת הרי"ף ג"כ כרש"י ופסול דהכא משום שהעשי' הי' כשהסוכה הי' במחובר, ואח"כ צריך מעשה להכשיר ומשום תעשה ולא מן העשוי.[12]

אכן, כלשון הרי"ף כ' גם הרמב"ם והרא"ש והרבי' ירוחם והטור והר"ת, ומשמע דהא דצריך לנענע אינו משום שהי' פסול בשעת הסיכוך משום שהי' מחובר אלא משום שצריך עשי' "לשם סוכה" ול"ע הרי לא קי"ל כב"ה. ויש לייסב דס"ל להרי"ף וכו' דאף דל"ל עשי' לשמה וכב"ה, מ"מ צריך שיהא "עשוי" לגל" וכדאיתא לעיל בדף ח' ע"ב, והיינו שיהא או לשם גל או לשם מצות סוכה, וכמבואר התם. ולכן צריך לנענע הסכך כדי להניח הסכך ל"שם סוכה" שהוא או לשם גל או לשם מצוה.

ובמש"כ "לשם סוכה" עי' לעיל בדף ח' ע"ב אות כ' שהבאנו מש"כ האחרונים דצריך או שיהא נעשה לשם גל או לשם מצוה, וחדא

---

[9] ויש להסתפק לפי משי"כ המשנ"ב להחמיר להצריך להזיזן ממקומן, וכפשוטו הוא בכל מקום שצריך לנענע, וא"כ במחצלת, האם צריך שיהא כל המחצלת שלא במקום שהי' מקודם, והרי א"א לעשות כן בסוכה שמסוכך במחצלת א', ואולי בכה"ג לא סגי בנענוע כלל, וצ"ע לדינא.

[10] ולשון רש"י בד"ה ויתיב שפי' "צריך לנענע קצת אותם שהוסככו במחובר" שמשמע של"צ נענוע אלא "קצת" אבל יל"פ שמש"כ רש"י "קצת" לא קאי על אופן הנענוע אלא של"צ לנענע כולם אלא מקצתם. שו"ר שגם המהרלב"ח בתשו' סי' א' מסתפק בכוונת רש"י בזה. ונהניתי.

[11] והנה, בזמנינו אין רגיל שיהא צורך של נענוע באופנים של הדלה עליהם את הגפן, אבל מ"מ הרבה פעמים הי' סיכוך ע"י קטן או נכרי ושוב מנענע, ועי' לעיל בדף ח' שפרשנו שיש ב' טעמים להצריך נענוע בסוכה שנעשה ע"י גוי, חדא להחמיר כשיטת הר"ת אבל בלא"ה הרי אם הי' עשיית הגוי לשכר, דלמא לא חשיבי לשם צל, ואינה כשרה כלל, ועי' שם מש"כ בזה. ויל"ע אם הפסול כשנעשה שלא לשם צל הוא פסול גמור או לא. ועוד נר' שאפי' אם הוי עשיי' בפסול מ"מ א"א לצרף מעשה של הנכרי לעשייתו, וצריך עשיי' גמורה ע"י ישראל ודוק.

[12] וצ"ע במש"כ הר"ן שהוא "ל"ד" ומהו כוונת הרי"ף בדבריו, ועי' במש"כ הריטב"א שצריך "לשם צל" אף של"צ לשם מצוה כיון דקי"ל כב"ה. ואולי כ"ה כוונת הר"ן שאף של"צ לשם סוכה ולמצוה מ"מ לשם צל מיהא בעי כיון שהנענוע הוא המעשה סיכוך וצריך לשם צל, ולשיטת הר"ן לעיל בדף ח' היינו שלא יהי' הסיכוך לשם דירה, ועי' לקמן בסמוך.

מיניהו סגי, ופרשנו שם דהיינו משום דצריך שיהא עשייתו "לשם סוכה" וכלשון הרי"ף וכמו"כ לשון רש"י שם, והיינו שכשעשה לשם המצוה או לשם כל אז יש בדירתו "שם סוכה" עי"ז, והעיקר הוא שיהא "שם סוכה" עליו. וה"ג ל"ש.

ויל"פ שהר"ן שפי' דדברי הרי"ף ל"ד, אזיל לשיטתו דיעוי' שם במש"כ בדף ח' ע"ב (אות ט"ז ואילך) שמבואר מהר"ן דס"ל של"ל שיהא נעשה הסוכה "לשם כל" כלל ומש"כ בגמ' והוא שעשוי' לכל, פירושו שלא נעשה לשם דירה, ואם נעשה לשם דירה פסול. אבל ל"ל שיהא כוונה לעשות לשם כל. וכמו"כ מבואר מהר"ן שם שאף אם נעשה הסוכה מאליו כשר כל שלא נעשה לשם דירה או בית. ולפי"ז א"א לפרש שצריך לנענע כדי לעשות הסוכה לשם סוכה, ולכן פי' שדברי הרי"ף ל"ד. אבל לפי מש"כ רש"י שם שצריך שיהא נעשה הסוכה לשם כל או לשם מצוה כדי שיהא נעשית "לשם סוכה" יל"פ כנ"ל.

אולם, עדיין יש להק' בדעת הרי"ף דמשמע שמשום הפסול של מחובר ל"ל לנענע, והא דצריך לנענע אינו אלא משום שבלא"ה אינו מסוכך לשם כל או לשם סוכה, ולכאו' בלא"ה צריך לנענע דבלא"ה הי' הסיכוך במחובר וקצילתן לא זו היא עשייתן ופסול משום "תעשה ולא מן העשוי" וכמו שפי' רש"י.

ולכאו' מה של"ל הוא דס"ל להרי"ף שלענין הפסול של מחובר לכו"ע אמרי' דקצילתן זו היא עשייתן, וסגי בקצילה להכשיר הסוכה. ומה שצריך לנענע אחר שקצץ הוא רק משום שעדיין צריך לסכך לשם סוכה וליכא, ולענין סיכוך לשם סוכה לא אמרי' "קצילתן זו היא עשייתן" ועדיין פסולה משום "תעשה ולא מן העשוי" בפסול דשלא לשם כל, אבל פסול דהי' עשוי במחובר ליכא, דלענין הפסול דמחובר סגי במה שקצץ אח"כ לכו"ע.

אבל ק' להבין, והאיך נאמר שהקצילה חשובה כמעשה לענין הפסול דמחובר ולא לענין הפסול דשלא לשם כל.

ואולי יל"פ ע"פ הג"ל, דס"ל להרי"ף כעין מה שמבואר מרש"י דהפסול דמחובר אינו משום שאינו עשוי' כלל כשהוא במחובר, אלא משום שהוא עשוי' בפסול, דהפסול מחובר ילפי' מקרא אבל מ"מ כשסיכך במחובר הוי עשוי' ורק שהוא בפסול, ולזה ל"ל אלא גמר עשוי' וסגי בקצילה לגמור העשוי'. ול"ל אלא להסיר הפסול של מחובר ע"י קצילה וסגי בהכי לגמור העשוי' ולהכשיר הסוכה וכמו הסרת הרעפים והגג לדעת הר"י הלבן ודעימי'. והא דצריך לנענע הוא מטעם אחר, ומשום שלא הי' עשוי' לשם סוכה, והוא פסול גמור ואינה חשובה עשיית סוכה כלל בלא"ה, ולכן צריך לנענע דלזה קצילה לא מהני שאינה אלא רחוי להיות כגמר מעשה ולהשלים המעשה שעשה במה שסיכך מתחילה.

אולם נר' ברחוק לפרש כן, שהרי כפשוטו כשסיכך במחובר הרי סיכך לשם כל או לשם מצוה, ואף מה שהי' במחובר אינו גורס שיהא כאילו לא עשה מעשה כלל, אלא שהי' סיכוך בפסול, וא"כ למה צריך אח"כ שיהא מעשה אחר לסכך לשם כל, ולמה לא סגי מה שעשה מתחילה לשם כל להצטרף עם הקצילה אח"כ וכמו שלענין הפסול דמחובר ל"ל אלא לקצץ ולגמור המעשה.

ול"ל דס"ל להרי"ף דהא דצריך שיהא עשוי' לשם סוכה לא סגי במה שעשה מעשה א'

שמצטרף לעשיית הסוכה לשם צל, אלא צריך שיהא כל מה שעשה לעשות סוכה לשם צל, ולכן בקנילה ליכא עשי' לשם צל, שהרי אין כוונתו בקנילה לשם צל כיון שכבר הי' הסכך על הסוכה וכבר גורס צל ורק שמחובר הוא, ולכן אין מעשה קנילה מועיל להכשיר כיון שהוא חלק ממה שצריך כדי שיהא בכלל "תעשה" ואינו נעשית לשם צל.

אכן, עדיין ק', שהרי כפשוטו קנילתו הוא כדי שיהא כשר לסוכה, והוא כוונה לשם סוכה ולמצוה וסגי בהכי וכמבואר לעיל בדף ח' דל"ל לשם צל אלא או לשם צל או לשם מצוה וכ"ה ברוב פעמים שאדם עושה סוכה. ומ"ש הכי דלא מהני. ולהנ"ל צ"ל דהא דמהני "לשם מצוה" הוא רק משום שאם מכוון לשם מצוה, בכלל כוונתו הוא גם לשם צל, שלקיים המצוה צריך שיהא לשם צל בלבד, וכשמכוון לשם מצוה, דעתו הוא לשם מה שצריך כדי לקיים המצוה שהוא לשם צל. אבל הכא שכבר הי' הסכך על הסוכה מקודם, ואינו גורס צל במעשיו כלל, א"א שיהא לשם צל אף כשמכוון לשם מצוה ולכן צריך מעשה אחרת. וגר' שכ"ז רחוק בכוונת הרי"ף.

וגר' לפרש באו"א, דס"ל להרי"ף כדעת הריטב"א דפסול דמחובר הוא משום שלא עשה מידי, והיינו דכשהוא מסכך במחובר לא חשוב מעשה סיכוך כלל אלא כנענוע של ענפי האילן בלבד. וא"כ יל"פ שכשהוא קוצץ, ה"ה מעשה סיכוך גמור, דעדיין אין הסוכה מסוכך עד שקצץ. וא"כ לענין הפסול דמחובר ודאי מהני הקנילה וה"ה מעשה גמור, ואין בזה פסול דתעשה ולא מן העשוי, וגם אינו דומה לפסיקת החוטין בצילית שאינו אלא להסיר פסול בלבד, והכא שאני שבקנילה ה"ה מסכך סוכתו. ולכן ס"ל להרי"ף שאין לפסול משום שעשוי' מתחילה במחובר דודאי הקנילה מהני אח"כ. והא דצריך לנענע הוא רק משום שעדיין לא הי' עשי' לשם צל במה שקצץ, ואף שהוא מעשה סיכוך מ"מ כיון שכבר הי' למעלה ובמקום שיכול לעשות צל, נמצא שלא קצץ לשם צל ולכן צריך לנענע.

ואף שכפשוטו ה"ה מסכך כדי לקיים המצוה וה"ה קנילה לשם מצוה, מ"מ לא סגי בהכי באופן שכבר יש צל מקודם ולא הוסיף בצל כלל, שאף של"צ לשם צל וסגי בכוונה לשם מצוה, היינו רק באופן שמ"מ ה"ה עושה סיכוך באופן שיהא צל ע"י מעשיו, אבל כאן שע"י מעשיו אין הוספת צל כלל, לא מהני וצריך לנענע. ודוק.

(ובאו"א אולי יל"פ ע"פ מש"כ הר"ח שפי' שצריך שיעשה "מעשה לשם סוכה בסכך עצמה" ול"ע במש"כ בסכך עצמה. ויל"פ דס"ל דאף דסגי בקנילה לגמור המעשה עשיית הסוכה, היינו רק לענין הפסול דמחובר ומשום של"צ אלא לגמור המעשה בלבד. אבל לענין הפסול משום שלא סיכך לשם צל, בזה צריך מעשה בסכך עצמה לשם צל, והעשיי' לשם צל צריך שיהי' בסכך עצמה ולכן לא סגי בקנילה בלבד.)

וז"ל הריבב"ן כאן "אע"ג דבעלמא לא בעי לשם סוכה הכא אצטריך משום דמחובר הוא". וכפשוטו משמע דס"ל שלא כהגחת הר"ן וכו' והכא במחובר לכו"ע צריך עשיית סוכה לשמה, ול"ע.

כ"א) גמ' רמא תכלתא לפרזומי דאינשי ביתי'. ופי' רש"י לטלית אשתו, וכן מבואר במנחות דהי' לטליתות של נשים, ועי' במאירי שמפרש באו"א שהוא ל"אנשים" שבביתו, ול"ע.

ובמה ששכח ר"ע בטליתות של אנשי ביתי' ולא בטלית של עצמו י"ל שכן הי' המעשה, אבל יל"פ עוד ע"פ מש"כ תוס' גיטין דף ל' ע"ב ד"ה מעשר, שלגבי מילי דידי' אדם רמי אנפשי' טפי, אבל כיון שלא הי' אלא לאחריס לא רמי אנפשי' ושכח מלפסקן עד אחר הקשירה.

כ"א-ב') רש"י ד"ה ויתיב. לנענע קצת אותם שהוסבבו וכו'. יש להסתפק בכוונת רש"י ואם מש"כ "קצת" הוא שיעור הנענוע, ושיהא רק נענוע "קצת"[13] או"ד של"ל לנענע אלא מקצת מן הענפים ולא כולם. (וע"ע בלשון הר"ן "קצת מה שהי' בתחילה מחובר" וגם בדבריו יש להסתפק כהנ"ל.) וראיתי שבתשו' מהרלב"ח סי' א' האריך בזה ומסיק שכוונת רש"י כלד א' הנ"ל, ועי' שם.

כ"א-ג') שם. אותם שהוסבבו. מבואר מרש"י של"ל לנענע אלא הסכך שהי' מחובר מקודם, ולא שאר הסכך שהי' כשר, וכן מבואר מל' הר"ן. והנה, מתני' מיירי באופן שהדלה הגפן קודם שנתן שם הסכך כשר, ולהר"ת מתני' מיירי רק בכה"ג, ולש"ר מיירי גם בכה"ג, ויש להק' לפי"ז שכשמניח הסכך כשר שם הי' הסוכה פסולה כיון שכבר הי' שם סכך במחובר, וא"כ למה ל"ל לנענע גם הסכך הכשר משום שהניחו שם בפסול.

ולכאו' מוכח מדברי רש"י כדעת הר"י הלבן מובא בהג"א סי' כ"ד שאם עשה סוכה תחת הבית ושוב הסיר הגג כשר, שאין פסול בגוף הסוכה, וה"נ דמי לסוכה תחת הבית שאין פסול בהסכך כשר אלא במה שיש שם גם סכך פסול עמו. אבל לשיטת הרבי' ברוך מובא שם שסוכה תחת הבית פסול וצריך לנענע הסכך ה"נ צריך לנענע גם הסכך כשר, ומשמע מרש"י ומהר"ן כדעת הר"י הלבן. וכ"פ הרמ"א סי' תרכ"ו. (ועי' לעיל במש"כ בביאור מחלוקתם.) ועי' בשפ"א.

בענין החידוש של"צ לסתור אלא לנענע ובביאור מה שאין פסול דתעשה ולא מן העשוי בכל סוכה דעלמא

כ"ב) רש"י ד"ה ויתיב ומיהו נענוע קרוב לסתירה וכו'. מבואר מרש"י שיש ב' מדרגות, א' נענוע, שהוא להניח כל קנה בפנ"ע ולהניחו, וב' לסתור כל הסוכה, והוא להסיר כולם ושוב להניח כולם בב"א, ולא להניח כ"א בפנ"ע בלבד. והיינו שיש הו"א דלא סגי בנענוע כיון שהסוכה פסול משום "תעשה ולא מן העשוי" וצריך לסתור כולו וקמ"ל דסגי בנענוע. וצריך לברר החידוש במה שיכול לנענע, ולמה לא חשוב כעשיי' סוכה מחדש. (וכמו"כ עי' בלשון המשנ"ב בסי' תרכ"ו, והוא ע"פ השו"ע הרב, שאף בנענוע יש "עשיי' מחדש" והיינו שהחידוש של נענוע הוא

[13] ועי' במשנ"ב מהדו' דרשו לענין שיעור הנענוע ואם צריך טפח או כל הקנה בב"א, ואולי מרש"י משמע של"צ אלא כל שהוא.

דדמי לעשיי' מחדש, ואין החידוש של"ל עשיי' מחדש, ועי' לעיל במש"כ דדלמא לרש"י שפי' של"ל אלא "גמר עשיי" ל"ל עשיי' מחדש, ויל"פ שקמ"ל דסגי בנענוע אף שאינו עשיי' מחדש.)[14]

וכנר' שהבנת החידוש של נענוע תלוי בהבנת הכשרו של כל סוכה דעלמא, שהרי בכל סוכה כשמתחיל להניח סכך על הסוכה או לעשות דפנותי', הסוכה פסולה עד שיש בו שיעור ל"מ מחמתה, וכמו"כ עד שיש בו ג' דפנות, ול"ע למה לא אמרי' דהסוכה נעשה בפסול.

ורמיתי שנחלקו האחרונים בזה. עי' באבני נזר סי' תס"ו שנתקשה בזה, ופי' דל"ל דהעשיי' של הסוכה הוא רק בהנחת הקנה שמשלים לשיעור ל"מ בלבד. ומתו"כ כ' לדינא להחמיר אם עשה כל הסוכה עד קנה (ולא עד בכלל) שמשלמת לשיעור ל"מ ושוב נפל קנה א' על סוכתו, דפסולה. וכמו"כ כ' להתיר מי שהדלה את הגפן עד סמוך לשיעור ל"מ ושוב קצצן, ואח"כ השלים לשיעור ל"מ, דל"ל לנענע, כיון שעשה המעשה שמשלים לשיעור ל"מ בכשרות, ול"ל עוד.

ועי' שם שלפי דבריו ק' להבין מה שהנענוע מהני להכשיר הסוכה, והרי כשמגבי' כל קנה ומניחו, עדיין הסוכה פסולה, והאיך נוכל לערף כל ההגבהות של כל הקנים אהדדי להכשיר, ועי' שם מה שפי' ע"פ הגמ' בעירובין ול"ע.

ע"ע בפור"י דף ב' שפי' שכל הנחת הקנים עד שיעור של ל"מ חשוב כחד עשיי'. ולפי דבריו ל"ל דהכא גם בנענוע ה"ה כחדא עשיי' אף שהוא מניח כל א' על סוכה שכבר מסוכך לגמרי, ואף בזה ל"ע דכפשוטו אין להחשיב חדא עשיי' בכה"ג. ועוד אם יעשה סוכתו בסירוגין ובפסיקה בין הקנים, והלך ליטן וכדומה, האם הוא כחדא עשיי' ול"ע.

וע"ע בבכורי יעקב בתוספת ביכורים סו"ס תרכ"ט שכ' לישב באו"א ולא הבנתי דבריו.

והנר' בזה ע"פ מש"כ לעיל דלרש"י ל"ל אלא גמר המעשה, ואף להריטב"א מה שצריך מעשה גמור כאן הוא רק משום שלא עשה שום מעשה מתחילה כיון שהי' הסוכה נעשה בפסול גמור, וכאילו לא נעשית מאליו. אבל באופן שמתחילה עשה הסוכה באופן שאין בו "פסול גמור" אף להריטב"א יל"פ של"ל אלא "גמר מעשה" בלבד. ולפי"ז ודאי אם התחיל לסכך הסוכה ואין הפסול אלא משום שעדיין לא הגיע לשיעור ל"מ בזה ודאי אמרי' שכשהשלים לשיעור ל"מ הסוכה נעשה על ידו ובכשרות, וה"ה העושה של הסוכה ולא עושה אותו "בפסול" כלל אלא בכשרות וה"ה עשייתו ולא מיבעי לשיטת הר"י הלבן דמהני כשנעשה מתחילה בפסול ושוב תיקן הפסול דה"נ לא גרע מיני', אלא אפי' להחולקים, הכא שאני שאין הפסול בחמ"ר אלא משום חסרון והשלמת הכשרו של הסוכה, ובזה ודאי מהני מה שגומר אח"כ להשלים ולעשות הסוכה בכשרות.

ולפי"ז בנענוע ג"כ מהני אף שלא מסיר כל הסכך, ואף שיש הו"א שצריך להסיר כל הסכך כדי שיהא עשיי' בב"א, ושלא להניח כל קנה על סוכה פסולה, מ"מ קמ"ל דסגי בנענוע להחשיב כעשיי' על ידו, כיון שמ"מ בכל קנה וקנה ה"ה מסכך בכשרות ובזה חשוב עשיית סוכה בכשרותה על ידו.

---

[14] ועי' בצל"ח ובשפ"א שנתקשה בהחידוש דמהני בנענוע והרי הוא כעשיי' שלמה, וצ"ע שהרי לכאו' מבואר להדיא מרש"י שהחידוש הוא של"צ סתירה, וכנ"ל, ועי' שם במש"כ.

כ"ג) רש"י ד"ה אבשורי מבשיר. דמה שפי' רש"י דתעשה ולא מן העשוי לרב הוא רק בחוטט בגדים שלא עשה שום מעשה בסוכה, עי' בר"פ שהוסיף דאין לפרש שצריך לפסול במחובר דהרי מחובר פסול מקרא, ועי' במש"כ לעיל באות ט"ו.

ובמש"כ רש"י שצריך מעשה שנוגע בסוכה, עי' בביה"ל סי' תרל"ה ד"ה אבל סוכה, שנתקשה בלשון המחבר שהוא מן הרמב"ם דבחוטט בגדים משמע שאם הי' מתחילת העמירה לשם כל אח"כ סגי וכדעת הבעה"מ, והק' הביה"ל מרש"י כאן שאף בזה לא מהני כיון שלא עשה מעשה בגוף הסכך.

בענין תעשה ולא מן העשוי בדפנות הסוכה

כ"ד) בא"ד "והסוכה נעשית מאלי' דופנותי' וסבכה". יש להסתפק בכוונת רש"י ואם ס"ל דאם הדפנות נעשית ע"י האדם שוב ל"ל שיהא גם הסכך ע"י בני אדם דסגי בעשיי' בדפנות בלבד[15], או"ד דס"ל דאפי' אם הסכך נעשה ע"י בני אדם מ"מ צריך שיהא גם העשיי' של הדפנות נעשות על ידו ולא סגי בעשיית סכך בלבד.

אולם כפשוטו ל"ל אלא עשיית הסכך ול"ל לעשות הדפנות כלל, ויכול לסכך על בור הנעשית מאליו וכו'. וכן מבואר מרש"י לקמן דף ט"ז ע"א שכ' שאם עשה הסכך באהל טפח ושוב חטט הגדים, הסוכה כשרה של"ל בדפנות תעשה ולא מן העשוי. הרי של"ל לעשות הדפנות ואפי' אם נעשית מאלי' סגי.

ומאידך ג"כ כפשוטו לא סגי בעשיית הדפנות אלא צריך עשיית הסכך בהכשר, דיעוי' במש"כ הרמ"א בסי' תרל"ה בשם ההגמ"י שאין להקדים הסכך להדפנות אא"כ עשה דפנות של טפח וכמו שמבואר בחוטט בגדים דאם עשה טפח מתחילה סגי בהכי כיון שיש בו שם אהל ושוב אין לפסול משום תעשה ולא מן העשוי. ומבואר דלא סגי בעשיי' הדפנות בלבד, וצריך עשי' בסכך דאל"כ אין לפסול משום תעשה ולא מן העשוי אפי' אם יעשה הדפנות אחר הסכך. ול"ע.[16]

(עוד יש לעי' בלשון רש"י דהכא לא עשה מעשה אלא "פותח אחת מדפנותיו" ומשמע שאם פותח יותר מא' מדפנותיו כשרה, כיון שצריך לעשות מעשה לעשות דופן א' דלא סגי בפחות מג' דפנות. וע"ע בביה"ל שם שהביא מה שנחלקו האחרונים אם צריך שיהא טפח של דופן קודם הסכך מג' רוחות או רק בדופן א' בלבד, ול"ע.)

כ"ה) רש"י ד"ה לפרזומא דאינשי ביתי'. עי' בגליון הש"ס בשם השער המלך פ"ג מהל' לילית בביאור שיטת רש"י.

כ"ו) רש"י ד"ה תלאן. סדר דברי רש"י ל"ע, ועי' בר"י מלוניל ובמאירי, שמתחילה פי' האופן הרגילה לעשות, והוא לתחוב בכנף

---

[15] והיינו באופן שעשה הדפנות אחר הסכך, דאילו כשעשה הדפנות קודם הסכך ודאי לא סגי בהכי, וכמבואר מכל הציורים שצריך לנענע הסכך וכו' ובודאי לא מיירי רק כשלא עשה הדפנות עדיין, אלא אפי' אחר הדפנות אין עשיית הדפנות מועיל. ומ"מ יש לפרש שאם עשה הסכך קודם הדפנות שהעשיית הדפנות סגי שיהא "תעשה".

[16] שו"ר שבר"פ שם מדייק מהגמ' להיפך ממה שמדייק ההג"מ, ולדעת הר"פ מבואר התם דל"צ סכך קודם הדפנות ואולי כן ס"ל לרש"י ושלא כדעת ההג"מ, וצ"ע.

ולפסוק ראשי חוטין ושוב לקשרן, ושוב פי' מה שעשה ר' עמרם חסידא, שהי' קושרים קודם הפסיקה. ואולי כ"ה כוונת רש"י שמתחילה לא פי' שקשרן קודם הפסיקה, אלא כוונת רש"י לפרש מה שהיו רגילים לעשות (ואף שהד"ה הוא "תלאן" ומשמע דקאי על מה שעשה ר"ע חסידא) ושוב פי' מה שעשה ר"ע חסידא שלא כהרגילות, שהוא במה שקשרן קודם הפסיקה, ועדיין צ"ע.

ב"ז) תוס' ד"ה פסיקתן זו היא עשייתן. עי' במש"כ בדעת תוס', לעיל בדף ט' ע"א אות ל"ב ע"פ מה שיש לפרש בדברי תוס' במנחות דף מ"ב ע"ב.

ב"ח) גמ' פוסק מאי למימרא. משמע מריהטת הגמ' שאין שום חידוש במה שיכול לפסוק אחר שתחב החוטין בתוך הבגד כיון שעדיין לא קשרן, ועי' בביה"ל סי' י"ד שמצדד לומר בדעת התוס' והב"י שצריך שיהא התחיבה לתוך הבגד לשמה, ובחזו"א שם הק' עליו מהא דאיתא הכא, ואם צריך שיהא לשמה, ודאי אין להק' "מאי למימרא" דכשם שצריך עשי' לשמה בתחיבה לתוך הבגד אף קודם הקשירה ה"נ הו"א דצריך פסיקה קודם התחיבה. ועי' שם מש"כ בישוב ראיית הביה"ל מהתוס' במנחות.

דף י"א ע"ב

א') גמ' בעי' כנף בשעת פתיל וליבא. עי' במה שפי' רש"י, וכפשוטו יש הו"א למדרש מקרא דבשעת תחיבה והטלה של החוטין להבגד צריך שיהא הטלה ותחיבה רק לכנף א' ולא ליותר מכנף א', והיינו שיש הו"א למדרש דאף קודם הקשירה יש איזה מקום לפסול, ואף שבלא דרשה אין לחדש שיהא שום פסול קודם הקשירה מ"מ הו"א למדרש מלשון "פתיל" דאף בשעת תחיבה הו"א לפסול.
ועי' בריטב"א שקמ"ל דאף אם הי' לכנף א' בשעת הקשירה היינו כנף בשעת פתיל, והיינו דאין לדרוש מלשון "פתיל" שיהא צריך להיות לכנף א' בשעת תחיבה, ול"ל לכנף א' אלא בשעת קשירה בלבד, דאף זה בכלל שעת "פתיל". וע"ע בריב"ן שפי' דקמ"ל דלא דרשי' הכי כלל.

וע"ע בר"א שפי' בהו"א וכנר' דגרס "ענף" במקום "כנף".

ב') גמ' ועוד תניא וכו'. סדר דברי הגמ' צ"ע שהביא ב' ברייתות בערבודיא, ושוב מי' ברייתא שני' וחזר להראשון, והו"ל להוכיח מכל א' מן הברייתות בפנ"ע, ועי' במש"כ בחי' הב"ח.

ג') מאי איריא משום תעשה ולא מן העשוי וכו'. עי' לעיל בדף י"א ע"א אות י"ד שנחלקו הראשונים בטעמא לפסול במחובר, ולרש"י במתני' משמע שהוא מדרשה וכן הוא ריהטת הגמ' לקמן בדף י"ב וכ"פ הר"פ, אבל הריטב"א והרא"ה פי' כאן שהוא משום "תעשה ולא מן העשוי" ובמחובר ליכא עשי'

כלל. והק' הריטב"א והרא"ה לדעתם מקו' הגמ' כאן דמשמע שהפסול דמחובר אינו משום תעשה ולא מן העשוי, ופירשו דאף שהפסול במחובר הוא משום שליכא עשיי', מ"מ לא הו"ל לפרש משום "תעשה ולא מן העשוי" דהכא ליכא עשיי' כלל ול"ל לדרשה, ולא הו"ל לפרש משום "תעשה ולא מן העשוי" אלא באופן שהפסול הוא משום שהי' העשיי' בפסול. ועי' לעיל במש"כ בדף י"א ע"א אות י"ד ואילך.
והנה, יש להק' לאידך גיסא, שלשון הגמ' הוא "מאי איריא" לפסול משום תעשה ולא מן העשוי ו"תיפוק לי" משום מחובר, ואילו לרש"י אין לפסול משום תעשה ולא מן העשוי כלל, אלא משום שהוא מחובר, והו"ל להגמ' להק' דאין פסול משום תעשה ולא מן העשוי כלל, ולשון הגמ' ד"מאי איריא" משמע שיש לפסול מטעם תעשה ולא מן העשוי אלא דמ"מ הו"ל להברייתא לפרש הפסול באופן הפשוט יותר, ול"ע.[1]

ד') גמ' אלא בשקצצן. במה שהגמ' פי' דכוונת הברייתא בקצצן, ל"ל שלפי"ז אין כוונת הברייתא לפרש מתני' אלא מלתא באנפי נפשי' הוא ואיירי בקצצן אבל אי"ז כליור דמתני' דהדלה עלי' את הגפן דמתני' לא מיירי בקצצן וכמבואר מסיפא דמתני' דבקצצן כשרה, ומשמע שהרישא לא מיירי בקצצן. וכן כ' רש"י לל"ג בברייתא "או שקצצן" והוא כהנ"ל דא"כ משמע דרישא לא מיירי בקצצן.

אולם לפי מש"כ הרמב"ם דאף הרישא דמתני' בקצצן יש לישב דאף הברייתא קאי אמתני', וע"ע ברא"ה שכ' דודאי הוא לפרש מתני' והו"ל להק' מסיפא דמתני'.[2]

ה') רש"י ד"ה דשלפינהו שלופי. עי' במש"כ בדעת רש"י לקמן בתוס' ד"ה דשלפינהו.

ו) רש"י ד"ה מ"מ תלאן ואח"כ פסק קשיא לרב. דמכשר. ל"ע.

ז) תוס' ד"ה פסולין. כנר' שכוונת תוס' דקי"ל כשמואל אף דלא איתותיב רב, אלא דקשיא לי' מברייתא. ובכמה ראשונים פי' דקי"ל כשמואל משום דאתותיב רב. (ומה שיש לד לפסוק כרב אולי משום דהלכתא כוותי' באיסורי, וגם זה בכלל איסורי.)

בביאור הפסול בשלפינהו שלופי לתוס' לרש"י להריטב"א ולהר"פ

ח') תוס' ד"ה דשלפינהו שלופי. ק"ק דהא מפרש טעמא בברייתא וכו'. עי' במהרש"א שפי' בכוונת תוס' דלא הוה גרס לי' "דלא מנכרא עשיי' דידהו", וס"ל שכוונת הגמ' דהיו תלושין לגמרי ומ"מ פסולה מדרבנן משום דנר' כמחובר, וא"כ אינו משום תעשה ולא מן העשוי כלל. ותי' תוס' דאסמכתא בעלמא הוא ואין הפסול משום תעשה ולא מן העשוי כלל.

[1] עי' בתוס' הרא"ש כתובות דף י"ג ע"ב שהק' כעי"ז ועי' שם בהגה מתלמיד הרא"ש מחולין דף ח'.

[2] וי"ל"ע בתועלת ותפקיד של הברייתות בכל מקום ועי' היטיב בלשון הרמב"ם בהקדמתו לחלק בין ענין הברייתות ותוספתות ותו"כ וספרא וספרי.

ועי' בערוך לנר שהביא שמהריטב"א מבואר דגרס לי' "לא מנכרא עשי' דידהו" ומ"מ פי' כעין תוס' דאין פסול אלא מדרבנן, ולא ק' לי' מלשון הגמ' דאין הפסול מדרבנן משום גזרה משום דנראה כמחובר אלא משום דנר' כמו שהוא "מן העשוי", והוא גזרה מדרבנן אטו סוכה הפסולה משום תעשה ולא מן העשוי.

אולם נר' לענ"ד דכמים דברי המהרש"א בכוונת התוס' ואין להוכיח מהריטב"א לתוס', שהרי להריטב"א הא דפסול במחובר הוא משום דרשת "תעשה ולא מן העשוי" וכמו שפי' הריטב"א לעיל דאף בסיכך במחובר אינו עשוי כלל, וא"כ יל"פ דה"נ אף שנר' כמחובר, היינו שיש גזרה משום שנר' כ"מן העשוי" וכיון דלא מנכרא עשי' דידהו גזרי'. אבל לתוס' לפי פשוטו הא שיש פסול במחובר הוא מקראי וכמו שפי' רש"י במתני' וכמו שפי' הר"פ לעיל שאין הפסול משום שאינו בכלל עשי', אלא מגזה"כ. וא"כ אם יש לגזור משום שנר' כאילו אינם תלושים כיון שהם שוכבין אצל האילן, אי"ז גזרה משום "תעשה ולא מן העשוי" אלא משום שנר' כמחובר שהוא פסול אחר לגמרי, ולא הו"ל להגמ' לפרש דטעמא לפסול הוא משום ד"לא מנכרא עשי' דידי", שמשמע שאין לגזור אלא משום שאינו ניכר שהוא בכלל "תעשה", ולא משום שנר' כמחובר, ואילו לתוס' הגזרה אינה משום שנר' כ"מן העשוי" כלל אלא משום שנר' כמחובר. ולכן נ"ל לתוס' דאם הפסול הוא מדרבנן אינו אלא משום דנר' כמחובר, ונ"ל דלא גרס לי' "לא מנכרא עשי' דידהו".

ונר' דגם מסו"ד התוס' משמע דלא גרס לי' "דלא מנכרא עשי' דידהו" שהרי פי' תוס' לבסוף שיש פסול מדאו' (וכמו שפי' הר"פ וכ"מ מריהטת התוס' אצלינו) ומשום שעדיין מחובר הוא ואף שאינו יונק עדיין מן המחובר, ופי' תוס' דכיון דלא נקנה לגמרי "לא אמרי' זו היא עשי'". ומשמע שאין הפסול משום ש"לא מנכרא" העשי' אלא שאינו עשי' משום שעדיין מחובר הוא במקצת. ואינו משום מה שנראה וניכר כלל. ואם נאמר שהתוס' גרס כמו שפי' הערוך לנר וכגיר' שלפנינו, נ"ל דאף מה שלא חשיבי עשי' כשהוא מעורה וכו' הוא רק משום שאינו ניכר שאינו יונק עדיין.

ועדיין יש לעי' בדעת רש"י בזה, דיעוי' בלשון רש"י שמבואר שהוא תלשן לגמרי, ומ"מ נראות כמי שאינם תלושים משום שהם שוכבין אצל האילן, וגם מבואר שהפסול הוא משום ד"אין קנינתן ניכרת כ"כ" וכגיר' הגמ' ד"לא מנכרא עשי' דידהו". ועי' בר"פ שפי' בדעת רש"י שהוא פסול מדרבנן. וק' שהרי רש"י פי' במתני' לעיל דפסול דמחובר איננה משום שאינו עשי' וכמו שפי' הריטב"א אלא מקרא, ומשום שצריך שיהא כ"פסולת גורן ויקב", וא"כ ק' אם יש פסול מדרבנן משום שנר' כמחובר, אי"ז משום שלא מנכרא עשי' דידהו, אלא משום דנר' כמחובר, ואין גזרה אטו סוכה הפסולה משום תעשה ולא מן העשוי אלא משום סוכה האסורה משום מחובר.

ונ"פ דס"ל לרש"י שאין פסול מדרבנן אלא מדאו', ואע"פ שהוא תלוש ואין בו פסול מחובר מ"מ פסול ד"תעשה ולא מן העשוי" עדיין יש בו, שצריך מעשה חשובה להכשיר הסוכה, ואף שלרב פסיקה וקנינה ה"ה מעשה חשובה, היינו רק באופן שנר' וניכר הפסיקה והקנינה, אבל אם אף לאחר שעשה הקנינה אין הקנינה ניכרת, לא חשיבה מעשה להכשיר ועדיין פסול משום "תעשה ולא מן העשוי".

אולם ק"ק שהרי רש"י לעיל בפי' דלרב דקלילתן זו היא עשייתן צריך לאוקמי הא דפסלי' בתעשה ולא מן העשוי ד"חוטט בגדים" ובאופן שלא עשה מעשה בגוף הסוכה, ואילו להנ"ל יל"פ דיש נפ"מ לפסול באופן שעשה קלילה אבל איננה ניכרת, וכמו בשלפינהו שלופי. ויש לדחות דמ"מ החוטט בגדים פשיטא טפי.

אבל עדיין יש לעי' בדעת הר"פ בזה שפי' דס"ל לרש"י דפסולא מדרבנן, וכ' שהוא דוחק, ואילו לעיל פי' הר"פ דהפסול דמחובר מקראי נפקא וכרש"י, וא"כ הק"ל דאם הפסול דמחובר איננה משום שהוא נעשית מאליו וכמו שפי' הריטב"א, האיך נוכל לפרש שיש פסול מדרבנן משום דגר' כ"מן העשוי" ואילו משום שגר' כמחובר אין לפסול ול"ע.
ואולי יש לפרש דיעוי' בלשון הר"פ דלעיל דהק' כרש"י דלרב דפסיקתן וקלילתן זו היא עשייתן, באיזה אופן צריך לפסול משום תעשה ולא מן העשוי, וכ' הר"פ דאם משום מחובר גמור, הרי נפקא הפסול דמחובר מקרא, ול"ל לפסול משום "תעשה ולא מן העשוי". ומשמע מדברי הר"פ שיש לפסול משום "תעשה" וכו' ומ"מ ל"ל קרא לזה שיש קרא אחרינא לפסול מחובר. ולפי"ז יל"פ דס"ל להר"פ דאף מה שפסול מדרבנן משום גזרה דמחובר, יל"פ שהוא משום דלא ניכר העשיי' דידהו, שהרי גם במחובר יש לפסול משום "תעשה ולא מן העשוי".
וגר' לפרש בדרך אחר דיעו' בלשון הר"פ שפי' דשלפינהו, היינו "ביד" ולא כ' כלשון רש"י דבשלפינהו "שאוכלין ראשי פשיתתן אצל האילן", וכגר' שהי' להר"פ פי' אחר בהגמ', ודאי מיירי דניכר שהענפים תלושים ניהו והא דלא מנכרא הוא משום שלפינהו "ביד" ולא בכלי. והיינו ש"לא מנכרא" עשיי' דידהו, פי' שאינו ניכר שעשה מעשה קלילה כ"כ כיון שלא עשה בכלי. ובזה שפיר יש לפרש שיש גזרה אטו עשיי' הסוכה באופן שיש בו פסול דתעשה ולא מן העשוי, ואילו גזרה משום מחובר ליכא, כיון דודאי ניכר שהוא מחובר, ושלא כמו שפי' רש"י אצלינו שלא הי' ניכר שהי' תלוש כלל. ועדיין ל"ע בכל זה.

ט) **באי"ד. א"נ הכא מיירי וכו'.** כפשוטו לפי פי' שני של תוס' יש פסול דאו' לרב בשלפינהו, ומשום דאינו תלוש לגמרי, וכ"ה בר"פ. ועי' בריטב"א שפי' דאף אם הוא מעורה בקלפה, מ"מ מסתברא שאין פסול דאו' אלא מדרבנן. ואולי יל"פ שהדבר תלוי בטעמא לפסול במחובר, ולהריטב"א טעמא משום דאינה עשי' ונעשית מאליו, וא"כ גם הפסול דהכא הוא משום שעדיין הוא מחובר, וכיון שבכה"ת גדר של מחובר תלוי במה שיונק ויכול לחיות, ממילא מסתברא דהכא אם יש לפסול כשמעורה בקלפה, שאי"ז אלא פסול מדרבנן בלבד, כיון שהאילן תלוש ע"פ דין.
אבל לתוס' יל"פ כמו שמבואר מרש"י לעיל במתני' שהפסול דמחובר והפסול דתעשה ה"ה ב' עניינים שונים והכא אין הפסול משום מחובר, אלא משום שלא נעשית בהכשר אלא בפסול. ואף אם בכה"ת ה"ה כדבר תלוש, מ"מ יש לפסול מדאו' כיון שאינה עשיי' גמורה כ"כ כיון שעדיין נשאר מעורה בקלפה.

בענין "ילפי' לולב מסוכה" לרש"י

י) גמ' ילפי' לולב מסוכה וכו'. עי' רש"י שפי' בבנין אב ומה מצינו. ואם "לא ילפי" לולב מסוכה וכמו בתי' של הגמ', היינו דאין ללמוד במה מצינו. ועי' בפנ"י ובערוך לנר שנתקשה במה שיכול ללמוד ממה מצינו והרי בשבת איכא פירכא מסוכה דנוהג בלילות כבימים, ועי' שם. (ומ"מ יל"פ שלמ"ד דלא ילפי' הוא משום איזה פירכא, או מן הסברא אין ללמוד לענין זה.) וע' בלשון רש"י שפי' דלמ"ד לא ילפי' לולב מסוכה "לפסול בה את העשוי" וכן בד"ה דילפי' פי' רש"י דהקפידה תורה "לפסול בה את העשוי בפסול". ואולי יל"פ, דעי' במש"כ הרא"ה לעיל בסמוך שבכלל "תעשה" דבסוכה ילפי' שצריך שיהא עשוי' ושלא יהי' נעשה מאלי', ולזה ל"ל דרשה אלא מפשוטו ילפי' לי', וגם צריך שלא יהא נעשית בפסול, ולזה צריך דרשה. ומלשון רש"י משמע דלענין פשוטו ומה שצריך עשי' ושלא יהי' נעשית מאלי', לכו"ע ילפי' ואפי' למסקנת הגמ', ורק לענין מה דילפי' מדרשה ומה ש"לא יהא נעשית בפסול" הוא דנחלקו אם ילפי' או לא. וא"כ לכו"ע ילפי' שצריך עשי' בלולב, ול"ע.[3]

אכן, נר' דק' להבין מנ"ל ללמוד רק הא דמפורש בקרא ומה שצריך "תעשה" מלולב לסוכה, ולא ללמוד מה דילפי' מדרשה דצריך שלא יהי' "מן העשוי בפסול". ול"ע.

ונר' לפרש בכוונת רש"י באו"א, וכמו"כ נר' מלשון רש"י לקמן בדף ל"ג ע"א בד"ה ילפי', שפי' רש"י טעמא דמ"ד דילפי' וז"ל "הואיל וזה בעשיי' וזה בעשיי' מה זה ולא מן העשוי, אף זה לא מן העשוי". ומבואר מרש"י שה"בנין אב" איננו ללמוד שצריך "עשיי" בלולב, ול"ל דרשה לזה. ואף דלא כתיב "תעשה" בלולב, מ"מ הרי פשיטא מאחר דצריך אגד מילפותא דקרא וצריך לעשות מעשה איגוד, ממילא צריך שיהא המעשה נעשה על ידי האדם ולא מאלי', ולזה ל"ל לשון של "תעשה" כלל, אלא ממה שנלמד מקרא דצריך אגד, ממילא ידענו שלא יהי' נעשית מאליו אלא על ידו. ושוב ילפי' מבנין אב שכשם שצריך עשי' בסוכה וילפי' דצריך שלא יהי' מן העשוי בפסול, כמו"כ בכל מקום שצריך עשיי', ילפי' שלא יהי' מן העשוי בפסול ולזה צריך קרא.

ולמ"ד לא ילפי' לולב מסוכה, עי' שם שפי' רש"י "דהא בדידי' (בלולב) לא כתיב תעשה". הרי שפי' רש"י דאף שצריך "עשיי" ושלא יהי' נעשית מאליו, מ"מ אין לדרוש דצריך "שלא מן העשוי' בפסול" אלא א"כ כתיב בהדיא "תעשה" גבי'.

מרא"מ בענין ללמוד שאר מצוות מיני'

י"א) והנה, לפי הנ"ל נמצא שלפי רש"י למ"ד דילפי' לולב מסוכה, כמו"כ ראוי ללמוד בכל מצות בתורה, ולא מיבעי דצריך עשיי' ולא שיהא נעשית מאליו, שהוא לכו"ע, ואפי' אם לא כתיב תעשה, אלא גם צריך שלא יהי' נעשית בפסול.

[3] ואם כנים הדברים, הרי מוכח מרש"י דהפסול דסיכך במחובר הוא משום שנעשית בפסול ולא משום שאינה עשי' כלל וכמו שפי' הריטב"א והרא"ה, דלדבריהם אם לא נחלקו אלא במה שנדרש מדרשה ולא במה שצריך עשי', עדיין מוכח דנחלקו אם קציצתן זו היא עשייתן, דאפי' אם לא ילפי' לענין מה שנעשה בפסול מ"מ יש לפסול בסיכך במחובר וקצצו כיון שאין בו עשיי' כלל, ודוק.

ולמסקנת הגמ' יל"ע אם ילפי' לולב מסוכה, ונפ"מ גם לענין שאר מצות, שהרי לפי מה דקי"ל דקלילתן לא זו היא עשייתן, יל"פ מה שנחלקו התנאים כמו שמצדד הגמ' מתחילה ולכו"ע ילפי' לולב מסוכה, וכן להאד"א בגמ' לכו"ע ילפי' לולב מסוכה, ואף לתי' קמא דגמ' נחלקו התנאים אם ילפי' סוכה מלולב. וא"כ לפי רוב הצדדים ילפי' לולב מסוכה וכן בשאר מצות לכאו' יש ללמוד שבכל מקום שיש איזה עשי' הצרכת, ושייכא בי' עשיי', צריך שיהא נעשית בכשרות. (ולקמן בדף ל"ג לפי צד הא' שבגמ' שם נמצא שלכו"ע לא ילפי', אבל לפי' שני ושלישי שם ילפי'.)

והנה, במזוזה מצינו דצריך תעשה ולא מן העשוי וכמבואר במנחות דף ל"ג ועי' ברש"י דילפי' מציצית, ועי' שם בס' עולת שלמה.

וע"ע בזה בקרית ספר להמבי"ט פ"ה מהל' תפלין שצריך לומר שאין פסול מזוזה אלא מדרבנן שהרי אין גז"ש לזה. וק' הרי יש בנין אב, וכמו הכא ורק למ"ד דלא ילפי' לתי' קמא יש מקום להק'. וע"ע במש"כ בס' ירמיס מצוה ת', ובלבוש יו"ד סי' רפ"ט ד' דילפי' ו"כתבתם" דמשמע שצריך עשיי'. וע"ע בנצי"ב בהעמק שאלה קמ"ה ח', ובנחל אשכול על ס' האשכול בהל' תפלין, ובפרשה סדורה להגר"א קניבסקי שליט"א אות ל"ד ובסי' מעדני יו"ט אות ט'.

בביאור הר"ח בהמ"ד דלא ילפי' לולב מסוכה

י"ב) והנה, למ"ד דלא ילפי' לולב מסוכה, לרש"י היינו דלא ילפי' דצריך שיהא עשוי' בכשרות ולא בפסול, אבל מהר"ח מבואר פי' אחר, ועי' שם שפי' דלמ"ד לא ילפי' היינו דלא ילפי' דקלילתן לא זו היא עשייתן, אלא אמרי' דאף דבסוכה לא זו היא עשייתן מ"מ בלולב לקיטתן זו היא עשייתן. והיינו דלכו"ע ודאי ילפי' לולב מסוכה וצריך תעשה ולא מן העשוי, אבל מ"מ ס"ל להמ"ד דלא ילפי', דלקיטתן לא זו היא עשייתן. וצ"ב.

ואולי יל"פ דס"ל להר"ח דיש לחלק בין סוכה ולולב, ע"פ מש"כ הר"י הלבן מובא בהג"א להרא"ש סי' כ"ד שאם בנה סוכה תחת גג הבית ושוב הסיר הגג, כשר, וכ"ה בדרכ"מ בסי' תרכ"ו בשם ההשלמה וכ"ה באורחות חיים מובא בב"י שם, ופירשו שם דכיון שעשה הסוכה כדין ורק שיש פסול מצד אחר, ממילא ההסרת הגג חשוב מעשה. וכמו"כ פי' המאירי לעיל בדף ג' שבמקום שאין פסול בעשייתו אלא משום דבר צדדי ואינו פסול גמור וכגון בלמעלה מכ', אז אמרי' שאף מעשה קלה ומעשה שאינה בסוכה ממש אלא להסיר הפסול סגי.

ולפי"ז יל"פ שאף הסרת העגבים מן ההדס חשוב כפסול צדדי וכדבר אחר שאינו בגוף ההדס. ואף שהעגבים מחוברים להדס, מ"מ פסול ההדס הוא משום דבר נוסף שיש בו, ובזה יש להסתפק אם לדמות לגג הבית או לדבר שפסול משום גוף הדבר. ויל"פ דבזה פליגי אם ילפי' לולב מסוכה או לא, ולמ"ד דלא ילפי', אמרי' שהוא כדבר צדדי שיכול לעשות העשיי' של האיגוד ושוב לבטל הפסול הצדדי ואף הקלילה בכה"ג ה"ה מעשה כמו המעשה של הסרת הגג שחשוב מעשה כיון שאינו צריך אלא לגמר העשיי'.

בענין הידור מצוה באגד לשיטת הרבנן י"ג) גמ' ומשום שנאמר זה אלי ואנוהו וכו'. כפשוטו דין הידור אינו מעלה בקיום מצות לקיחת לולב אלא עניין בפנ"ע שיהא המצוות נעשים בהידור. אולם באגד הלולב יש שמפרשים דל"ל שה"ה מעלה בקיום מצות לולב וחשיבא "לקיחה תמה" עי"ז. ועי' באבני נזר תל"ג, ובמש"כ הגרי"ז בחי' לנזיר, ובמנחות דף ל"ז. וכמו"כ שמעתי בשם מו"ר הגרק"ע שליט"א להוכיח ממה דבין לרבנן ובין לר"י אין האתרוג בכלל האיגוד, ואם לרבנן הוא עניין בפנ"ע ואינו שייך למצות לולב ואינו מעלה בהלקיחה אלא שיש הידור באיגוד, מנ"ל לרבנן דל"ל שיהא גם האתרוג בתוך האיגוד משום הידור.

וגר' ג"כ להוכיח כדברי האחרונים הנ"ל דעי' בריטב"א שפי' דל"ל דאין ההידור כאן אלא מדרבנן דלא מצינו לכתחילה ובדיעבד בדיני דאו', (וכמו שכ' תוס' בכמה מקומות דרק בקדשים שייך לכתחילה ובדיעבד, עי' בתוס' גיטין דף ג' ע"ב ובפ"ק דפסחים.) וע"ע במהר"ץ חיות שכ' דמלשון הגמ' משמע שהוא מדאו' וק' דהרי לא מצינו דיני לכתחילה בדאו', וכנ"ל.

וגר' דכל קושיית הריטב"א אינו אלא אם נאמר שיש מעלה ודין "לכתחילה" במצות לולב ע"י האגד להרבנן, אבל אם אין אלא עניין של הידור שאינו שייך למצות לולב, אי"ז "לכתחילה" כלל אלא שלא קיים כלל עניין של הידור מצוה, וקיים לגמרי מצות לולב, ואין מקום לקו' ממה דלא מצינו "לכתחילה" בדאו', אלא אם נאמר שיש מעלה ו"לכתחילה" בלקיחת הלולב ע"י האגד ואינו רק קיום של הידור מצוה בלבד.[4]

שו"מ שבמשו' "באר דוד" סי' י', כ' לישב קו' הריטב"א לדעת הסוברים דהידור דאגד הוא מדאו' כנ"ל דאף שאין דין לכתחילה ובדיעבד במצוות דאו' מ"מ הכא לא קיים הידור כלל, ואינו כבדיעבד כיון שהוא כמצוה בפנ"ע.

ע"ע בדברי הראב"ד (דף י"ג) שכ' שהאיגוד באחוד אינה לעיכובא, ומ"מ ילפי' בלולב לעיכובא, דלמצוה כבר ידוע לנו מ"זה אלי' ואנוהו. וגר' שגם מדבריו מבואר כהנ"ל ושיש מעלה במצות נטילת הלולב מדאו' מקרא דזה אלי ואנוהו, דאל"כ עדיין אין ללמוד לעיכובא בלולב דדלמא צריך קרא למעלה במצות נטילת לולב.

אולם מאידך ג"כ מבואר מדבריו שההידור והמעלה בלולב ה"ה מדאו', דאם אינה אלא מדרבנן, עדיין אין ללמוד לעיכובא, וא"כ הק"ל כקו' הריטב"א שהרי לא מצאנו לכתחילה ובדיעבד בדיני דאו'. ואולי צ"ל דהראב"ד אינו מודה לכללא של הריטב"א שאינו מפורש בש"ס אלא בדברי הראשונים.

ואולי יש להוסיף דהרי אפי' אם נאמר שיש כלל דלא אמרי' שיש דיני לכתחילה במצוות דאו', היינו בעלמא, ובמקום שהתורה מצוה איזה ציווי שאין לומר מנפשי' שאינה לעיכובא, אלא בקדשים בלבד, ולכן ס"ל להריטב"א דה"נ מקרא ד"זה אלי ואנוהו" שהוא ג"כ כציווי של כה"ת, אין לבדות מלבינו שאינו לעיכובא. אבל

[4] והנה, י"א דההידור מצוה בכל מקום דילפי' מזה אלי ואנוהו אינה אלא מדרבנן ועי' בתוס' מנחות דף מ"א ע"ב. אולם מהריטב"א אין להוכיח כן, דדלמא שאני הכא דההידור הוא חלק מן המצוה ומעלה בלקיחת הלולב, ולכן א"א לפרש שהוא מדאו' וכנ"ל, אבל בשאר מצות עדיין יש להסתפק.

להראב"ד י"ל דאף אם בעלמא לא אמרי' שיוויים שבתורה ה"ה למצוה ולא לעיכובא, מ"מ הכא שאני דמשמעות הקרא דמחייב בהידור מצוה משמע שאינה לעיכובא אלא להידור וה"ה כל עניני. ובפרט אם אנו לומדים שיש מעלה בקיום המצוה ולא שיהא דין הידור שהוא מצוה בפנ"ע, הרי שבמצוות הידור שאני משאר מצוות ומן הסברא נוכל לפרש דלפי פשוטו אינה לעיכובא אלא למצוה ולכתחילה בלבד. ועדיין צ"ע.

ובענין הידור מצוה בעלמא ואם לכתחילה או בדיעבד, ע"ע במה שהאריך בשד"ח ב' ז' י"ב.

במה שאין שייך "עשיי" בלקיטת הלולב מן הקרקע

י"ד) רש"י ד"ה לולב צריך אגד וכו' "ושייבא בי' עשי'". מבואר מרש"י ובראשונים דאם לולב א"צ אגד א"א ללמוד שצריך עשי' ושלא יהי' מן העשוי דלא שייכא בלולב עשיי' כלל. ויש להק' למה אין שייך עשי' ע"י הקלילה מן הארץ, שעי"ז ה"ה מכשיר הלולב ואם בשעת הקלירה מן הארץ הי' ענביו מרובים פסול משום תעשה ולא מן העשוי.

וחשבתי ליישב דאפי' אם נאמר הכי מ"מ מוכח דקלילתן זו היא עשייתן דאם אין בקלילה חשיבות של מעשה, כמו"כ אין בקלירת הלולב וכו' משום מעשה לפסול כשנעשה בפסול. וא"כ ממ"נ מוכח שנחלקו אם קלילתן זו היא עשייתן. ומ"מ דוחק הוא דהו"ל להגמ' לפרש כן.

ויש לייסב באו"א ע"פ מש"כ רש"י לעיל בפי' דקלילתן זו היא עשייתן, דמשמע שאינה עשי' גמורה אלא "גמר העשיי" בלבד, וא"כ לכו"ע אין קלילה מעשה גמורה וא"כ כמו"כ אולי לענין שיהא נדרש להצריך עשיי' בכשרות לא אמרי' לכו"ע דלא חשיבי מעשה גמורה. (וע"ע בתוס' ב"ק ולקמן בריש פ"ג לענין שינוי מעשה בקלילה, ואולי דמי לדהתם.) אבל מ"מ לדעת הריטב"א שאין בסיכוך במחובר עשיי' כלל, א"כ צ"ל ד"קלילתן זו היא עשייתן" פי' עשיי' גמורה ואפי' התחלת העשי' הוא. והק"ל מנ"ל להגמ' שאין הקלילה מן הארץ כמעשה להצריך שיהא בכשרות. וצ"ע.

ויש לעורר שכל הקו' הוא רק אם נאמר שצריך לתלוש הד' מינים ואינו יוצא במחובר, אולם עי' בצל"ח שבת דף קל"א דדעתו שם שצ"ל לתלוש הד' מינים כלל ומקרי לקיחה אף במחובר, ולפי דעתו מיושב שאין שום מעשה שצריך בלולב. ועי' בפמ"ג סו"ס תרנ"ג שמסתפק בזה. וע"ע במקראי קודש סי' ס"ז ובתשו' בכורי יוסף סי' ו'.[5]

ט"ז) רש"י ר"יש סבר וכו' וע"ב מבע"י אגדו עם ענביו. עי' בתוס' ד"ה והכא ובמש"כ שם.

בענין "אין אדם רן גז"ש מעצמו"

י"ז) רש"י ד"ה לא ילפי' וכו' ושמא מקראות הללו וכו'. עי' בתוס' שבת צ"ז שהק' במה דנחלקו בכל מקום אם ללמוד

[5] ואולי יש להוכיח מדברי רש"י לקמן דף ל"ג ע"א בד"ה "ועלתה בו תמרה ביו"ט" שהוצרך רש"י לפרש דמיירי שהתמרה עלתה אחר שנתלש, ולא ניח"ל לפרש דמיירי כשהוא יוצא יד"ח במחובר, ויש לדחות.

(ע"ע בסוגיא דאוונכרי בדף ל' ולדעת הראשונים שאין "מצוה הבאה בעבירה אלא באופן שע"י העבירה הוא שיכול לקיים המצוה וצ"ע.)

מגז"ש או לא, ואם יש לא' קבלה ללמוד, למה לא למדנו מיני' במסורה. ותי' תוס' שהי' להם מנין של גז"ש ואם בא א' להוסיף על המנין הוא כנגד מסורה דידהו ולכן פליגי עלי'.

וע"ע ברמב"ן בב"מ פ"ז ע"ד ובשבועות דף ז' וכמו"כ בחי' הר"ן שם שהי' במסורה המלות לדרוש בג"ש, ולא רק מנין, ומ"מ יש לישב שהי' להם מסורה על המלות וכל שאינו במסורתם במלות לדרוש הו"ל כמסורה שאין לדרוש ממלות הללו. ולכן לא קבלו מחבריהם כנגד מסורת רבם.

וע"ע בתוס' ד"ה לקיחה, ובתוס' מנחות דף כ"ז, ומשמע דס"ל הכי, שהק' תוס' במה דלא ילפי' הגז"ש כאן והלא ילפי' הגז"ש דקיחה קיחה, ומשמע דכיון שיש מסורה על "קיחה" ממילא יכולים לדרוש גם כל מלות של קיחה, ואף "לקיחה" בתורה, ושוב תי' תוס' דמ"מ אין ללמוד "לקיחה" אלא "קיחה". וע"ע בתוס' מנחות שתי' באו"א דאין "לקיחה" מופנה.[6]

והנה, מדברי רש"י משמע דלא ס"ל כתי' תוס' בשבת, ולא הי' להם מסורה שלא לדרוש שום גז"ש בין משום שהוא כנגד מנינם ובין משום שהי' להם המלות לדרוש ולא מלות אחרות, דפי' רש"י ד"שמא" מקראות הללו לא לדרוש גז"ש נכתבו, ולא הי' ברור ומשום שהי' להם מנין גז"ש וכו' אלא שכיון שאין ברור להם אלא "שמא", לא ילפי'. וכ"כ רש"י בפסחים דף ס"ו דדלמא לא ניתן ונכתב לדרשה. והק"ל קו' תוס' בשבת ול"ע.[7] (ע"ע בשפ"א.)

ועוד עי' בר"פ שהק' מקידושין וכקו' תוס', ותי' שאין אדם דן גז"ש מעצמו "דשמא" לא נכתבו וכו' וכלשון רש"י.

(ועי' שם דגרס "קיחה קיחה לא ילפי" ולא כלפנינו "לקיחה" ולכן א"א ליישב כתוס' דשאני "לקיחה" מ"קיחה", אלא דלא ילפי' אפי' "קיחה" אלא להפסוקים שהי' מסורים להם וכגון בקיחה דשדה עפרון בלבד, ודוק[8].)

ומשמע דשקיל וטרי בהנ"ל, ולהו"א ס"ל שיש ללמוד כל "קיחה" או לקיחה" מאחר שיש מסורה שיש גז"ש על "קיחה" בתורה, ושוב

---

[6] עי' ביעב"ץ בנדה דף כ"ב ע"ב שהק' במה שצריך שיהא מופנה והלא אין ללמוד מעצמו אלא מרבו ואם יש מסורה למה אינו יכול לדרוש אפי' אם אינו מופנה לדעתו. ולפי המבואר מתוס' יש ליישב שיש כמה מלות של "קיחה" בתורה והמסורה הי' רק שיש לדרוש "קיחה" ולא לאיזה קיחה פרטית. וכן לפי' תוס' בשבת יל"פ שצריך שיהא מופנה כדי ללמוד מגז"ש שלא הי' להם אלא מנין הגז"ש בלבד.

עוד יש לפרש לפי"ז לשון רש"י "אין אדם דן גז"ש מעצמו אא"כ קבלה מרבו" שמשמע שבמקום ש"קבלה מרבו" אז יכול לדרוש "מעצמו". ויל"פ דכשקבל מרבו לדרוש מלה זו אז יש ללמוד מעצמו איזה מהן ראוי לדרשה משום שהוא מופנה.

(ובאו"א יל"פ דיעוי' בס' יד מלאכי בביאור אין אדם דן גז"ש מעצמו בכללי התלמוד כלל ל"ד שהביא מהראשונים ובירושלמי שבמקום שההלכה ידוע בודאית ואין לו מקור, יכול לדרוש גז"ש מעצמו, וא"כ יל"פ שבמקום שיש לו קבלה על ההלכה מרבו, יכול לדרוש גז"ש מעצמו לגמרי.)

[7] ועי' ברש"י קידושין דף י"ז שכ' כדעת הרמב"ן וכו' שהי' מסורה על המלות, אבל צ"ל שמ"מ לא הי' מסורה שלא לדרוש עוד מלות אחרות שלא הי' להם במסורה, אלא ד"שמא" לא הי' ניתן לגז"ש, אבל להרמב"ן והר"ן יל"פ שבכלל המסורה לדרוש מלות אלו, הי' ג"כ מסורה שלא לדרוש מלות אחרות שלא הי' להם במסורתם.

[8] וע"ע בתוס' מנחות דגרס ג"כ "קיחה קיחה" ומ"מ תי' כעין תוס' לפנינו, וצ"ל דפי' דלשון הגמ' ל"ד, ואולי משו"ה הוצרכו ליישב גם באו"א דאינו מופנה, אבל תוס' אצלינו לא תי' אלא דשאני קיחה מלקיחה, וכגיר' של הגמ' אצלינו, וע"ע בגיר' הגמ' לקמן בדף ל"ג.

תי' שאין ללמוד אלא לשדה עפרון וקידושין, ואף המקומות לדרוש "קיחה" בתורה הי' בקבלה וכמשמעות רש"י וכנ"ל ולכן כל שלא הי' להם במסורה גמורה אין ללמוד ד"שמא" אינו ניתן ליכתב, והק"ל כקו' תוס' בשבת דהי' להם ללמוד מחבריהם. וע"ע.[9]

ואולי יל"פ בלשון רש"י והר"פ באו"א שאין כוונתם לומר שלא הי' להם קבלה מרבם על מנין הגז"ש, אלא שלפרושי טעמא באו, ופי' דטעמא שאין גז"ש ניתן לדרוש מעצמו הוא משום שאין ידוע אם נכתבו הדברים לגז"ש או לא, ואילו במדות אחרות וכגון סמוכין, כל שסמוך לחבירו ודאי הוא לאיזה דרשה אבל בכל דיבור ודיבור שבתורה פעמים שהי' לדרוש ופעמים לא נכתבו להאי טעמא. וכ"פ השל"ה בתורה שבע"פ כללי המדות אות ב'. ואולי כ"ה כוונת רש"י, שהטעם שאין לדרוש גז"ש הוא משום "שמא" לא נכתבו לדרוש. אבל בטעמא שאין ללמוד מחבירו לא פי' מידי, והטעם בזה הוא כמבואר בתוס' שבת ומשום שהי' להם מנין מרבם ואין להוסיף עלי'.

י"ח) תוס' ד"ה והבא במילף לולב וכו'. עי' במהרש"א דהו"ל לתוס' להק' אף בתחילת הגמ' ולישב כמו שפי' לפי התי'. וכמו"כ ק' בדברי רש"י שלא פי' כמו שהביא תוס' בסו"ד אלא בהאב"א של הגמ' ולא מקודם. וע"ע. וע' בתשו' ר' משולם מאיגרא סי' ב' ובתשו' שו"מ א' מ' רפ"ד.

י"ט) בא"ד. א"נ משום דמעי"ט הי' יכול לתקן וכו'. מבואר שיש איסור לעשות אגד ביו"ט וכ"ה בסי' תרנ"א דצריך אגד דאסור לעשות בשבת ויו"ט וכמבואר להלן בדף ל"ג ע"ב. אבל ק' דהכא מיירי שהי' לו אגד מכבר, ולמה אינו יכול לשלוף הלולב וכו' מן האגד, ושוב להניחם בתוך האגד עוד פעם. ואולי אה"נ שיכול לעשות כן אבל אינו מצוי ונוח לעשות כן, ולכן נימ"ל להגמ' במה דמיירי ביו"ט דוקא.

אבל יל"פ באו"א דיעוי' בביכורי יעקב תרנ"א ח' שכ' דצריך שיהא האגד חזק כ"כ שא"א לשלוף ולהסיר הלולב מתוכו אלא בהתרת האגד בלבד, דאל"כ אינו אגד, ואולי משמע כדבריו מתוס' כאן וכנ"ל דלדבריו א"א להסיר הלולב מן האגד בלא התרת האגד. (ובדעת הבכור"י ע"ע במשנ"ב מהדו' דרשו סי' תנר"א, שמדברי המשנ"ב משמע דלא ס"ל הכי.)

ואולי יל"פ עוד, דיעו' לקמן בדף ל"ג ע"ב ברש"י שפי' דאם עשה אגד יש בו מלאכה בשבת משום שאינו חושש להתירו והוי קשר של קיימא לעולם. ומבואר מדברי רש"י דהא דצריך קשר שיש בו משום מלאכת שבת, אי"ז רק בצורת הקשר שצריך כדי לחייב אלא שצריך שיהא באגודתו מלאכה שעובר עליו בשבת ממש. וכגון אם קושר דבר שיש בו מלאכת שבת רק אם דעתו להשאירו ולא להתירו, לא אמרי' דהוא קשר גמור וה"ה אגד אפי' אם דעתו להתירו ואין בו חילול שבת, אלא אמרי' דאם דעתו להתירו ואין בו מלאכה בשבת, שוב אינו אגד לגולב אף שהוא קשר דדמי להקשר שיש בו מלאכת שבת כשדעתו להשאירו ולא להתירו.

וא"כ אולי לשיס הלולב בתוך אגד שכבר נעשה מאתמול אינו איגוד לגאת בו לר"י ואינו המצוה

[9] ועי' בלשון רש"י אא"כ קבלה מרבו ורבו מרבו עד משה, ואולי אין ללמוד מחבירו אלא מרבו, ולזה אין ראוי לקרותו רבו ואינו בכלל הלומד מחבירו דבר א' וכו', ועדיין צ"ע.

מן המובחר לרבנן, אלא צריך לקושרו באופן שיש בו מלאכה בשבת ממש. וצ"ע.
שו"מ שבס' מקראי קודש האריך בענין לתחוב לולב לתוך אגד שהי' נעשה מאתמול, עי' בדבריו בהגהתו לסי' ל"ד.

ב) תוס' ד"ה לקיחה. עי' במש"כ בכוונת תוס' באות י"ז.

<u>בענין סכך שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ</u>

כ"א) מתני' ואין גידולו מן הארץ. עי' בריטב"א דלא גרסי' במתני' שכל דבר שגידולו מן הארץ ושאינו מקבל טומאה מסככין בו, שאינו כן, שהרי יש פסולים אחרים בסכך. ועי' בלשון הרי"ף.
ע"ע בעיטור ובמאירי בשם י"מ דגרסי' דאין גידולו מן הארץ "מסככין בהן" והיינו דאם גידולו מן הארץ ה"ה מחובר ופסול, ולפי גיר' זו אין פסול של דבר שאין גידולו מן הארץ כלל וכל שאינו מקבל טומאה יכול לסכך בו.

ע"ע במש"כ הרבי' בחיי פר' אחרי מות פט"ז ט"ז וז"ל "השוכן אתם בתוך טומאתם, אע"פ שהם טמאים שכינה ביניהם וזה הי' דעת רבי יהודה ז"ל במס' סוכה שהי' אומר שמסככין בדבר המקבל טומאה, ומטעם הכתוב הזה הי' אומר כן אע"פ שאין הלכה כמותו". ופי' הערוך לנר דהיינו התנא ר"י דס"ל דמסככין בד' מינים בלבד, וזה כולל גם אתרוג כשהוא אוכל ומקב"ט. ועי' בהמגי' להרבי' בחיי שם שתמה עליו והביא בשם הס' ליקוטי ביאורים לפרש באו"א שכוונת הרבי' בחיי לא' מהגאונים או ראשונים שפי' דהספרי באחרי מות פ"ד שכ' שאע"פ שהם טמאים שכינה עמהן חולק אמתני' דידן, וס"ל דמסככין בדבר המק"ט.

כ"ב) גמ' ענני הכבוד היו. מפני החמה וכו' סוכות ממש עשו להם וכו'. יש לדקדק בשינוי לשון "עשו להם" שלא כ' "היו", וע"ע בלשון רש"י ענני הכבוד היו "סוכות שאמר הכתוב", ואילו למ"ד סוכות ממש לא פי' רש"י כן, ועי' במש"כ לעיל בדף ב' ע"א אות כ"ח דלמ"ד סוכות ממש, ס"ל לרש"י דאין פי' הפסוק ש"הושבתי" בסוכות ביציאת מצרים, אלא ש"ציותי לשב" בסוכות לדורות.

כ"ג) גמ' מקיש סוכה לחגיגה. יש להק' למה מקיש לחגיגה מחייס ולא לאחר מיתה. עוד יש לעי' לקמן בסמוך בקו' הגמ' דהו"ל לסכך בבעלי חיים בלבד, האם כוונת הגמ' לסכך בבעלי חיים שהם חיים ממש, ולא מתים, או"ד בכל בעלי חיים אפי' לאחר מיתה.

כ"ד) רש"י ד"ה אין מקבל טומאה. וזה איננו א' מאלה. עי' בריב"ן שפי' מטעם אחר ש"לית בי' ממשא".

כ"ה) רש"י ד"ה סוכות ממש. "בשעת חנייתן היו עושין סוכות". משמע שבשעת מסעם הי' להם ענינים לכו"ע, ונחלקו אם הי' ענינים גם בשעת חנייתן ולא הי' להם סוכות ממש כלל או"ד שבשעת חנייתן לא הי' ענני הכבוד אלא סוכות ממש בלבד. שהרי אם הי' להם בשעת חנייתן גם הענני הכבוד, אז לא צריך הסוכות ממש מפני החמה.

אולם יש לפרש שאף בחנייתן שהי' להם סוכות ממש, מ"מ הי' גם סוכות של עני הכבוד שהי' מקיפין הסוכות ממש שהי' להם, ולא הי' "מפני החמה" אלא לגיעותא מחבריהם. אבל כפשוטו ל"ל סוכות לגיעות שהי' להם אהלים. ועי' במרומי שדה ב' ע"ב ובלשון החיי אדם סי' קמ"ו.

ב"ו) רש"י ד"ה מאי איכא למימר. מי יאמר לנו וכו'. משמע דאין הכרח שהיו מסككים בדבר שלא הי' מקבל טומאה.
והנה לפי פשוטו למ"ד סוכות ממש, היו להם סוכות גם קודם מ"ת, ויש להסתפק אם קודם מ"ת היו הכלים וכו' מקבלים טומאה, משום שלא הי' ניתן להם עדיין דיני טומאה או"ד אף קודם מ"ת הי' מציאות של טומאה וענין קבלת הטומאה הוא ג"כ מצד מציאות הדברים ואפי' קודם מ"ת. ואם לא היו מקבלים טומאה, צריך לפרש שמ"מ אין לדרוש להצריך דבר שאינו מקבל טומאה, כיון דלמא היו מסككין בדברים שלעתיד יהי' מקבלים טומאה.[10]
שו"מ שבדרשות חת"ס א' ל"ט הביא בשם הרוקח שלמ"ד סוכות ממש, היו הסוכות במלחמת סיחון ועוג בלבד[11], והוא לאחר מ"ת.[12]

בגדר של גידולי קרקע לפי כל הפירושים שבגמ'

ב"ז) רש"י ד"ה מאי איכא למימר. לפי' רש"י, לר' יוחנן בהמה ה"ה בכלל "גידולי קרקע" וגם בכלל גידולו מן הארץ בכל מקום, ורק דלא קי"ל כוותי' שאין לסמוך עליו כיון שלמסקנת הגמ' אין מוכח כשיטתו. ולדידן הבהמה הוא בכלל "גידולי הארץ" ולכן במעשר בהמה ה"ה בכלל "גידולי קרקע" אבל הכא דצריך גידולו מן הארץ, אין לסמוך על ר' יוחנן ולדידן אינו גידולו מן הארץ.
אבל בתוס' ובריטב"א וכו' מבואר פי' אחר דבהמה הוא גידולו קרקע וגם גידולו מן הארץ כלפי דברים שאינם גידולי מן הארץ כלל, אבל כלפי דברים שהם צומח ממש מן הארץ לא הוי כגידולי קרקע, ואין מחלוקת אמוראי בזה, אלא דלר' יוחנן דדרש מחגיגה ל"ל דגדר של סכך כולל גם גידולי קרקע כבהמה אבל למסקנא אין הכרח לזה ולכן אין בהמה בכלל גידולי קרקע לענין זה.
ובין לרש"י ובין לתוס' וכו' אין לסכך בעורות למסקנת הגמ', אולם עי' בס' העיטור (וכמו"כ במאירי בשם י"מ) שיכול לסכך בעורות.

והנה, כל מה שכ' רש"י והראשונים דעורות פסולים הוא למסקנת הגמ' דילפי' מ"באספך", ויש להק' שהרי למ"ד עני

[10] ואף שבהכרח יש איזה סברא למעט דבר המקבל טומאה דאל"כ אין לדרוש לענין זה ולא לכמה ענינים אחרים, מ"מ צ"ל דאין לדרוש אא"כ יש הכרח שהסכך של "סוכות" דקרא לא הי' ביכולתו לקבל טומאה אפי' לאחר מ"ת.
[11] ועלינו לזכור שלא הי' לנו א"י בירושה אלא משום המלחמה עם האומות.

[12] ולמ"ד סוכות עני הכבוד, ידוע מש"כ הגר"א שהוא זכר להענים שחזרו לבנ"י אחר העגל, ובזה פי' מה שחג הסוכות הוא לאחר יה"כ, ואילו מדברי הטור וכו' שלא פי' כוותי' משמע שה"ה זכר לעני הכבוד שהי' גם קודם החטא העגל. וע"ע לעיל בדף ב' ע"א אות כ"ח-ב' במש"כ.

הכבוד הי', ל"ל למדרש הכי, וש"ל ללמוד מ"ואל יעלה מן הארץ" וכפשוטו גם האל אינו נומח מן הארץ אלא עלה מן הארץ, וא"כ גם בעורות יש להכשיר. וכן גם בעפר שכ' הריטב"א שלכו"ע פסולים, הרי לפי ר"א דעניי הכבוד היו, יש להכשיר. ואין לומר דלא קי"ל כוותי' דבשו"ע סי' תרכ"ה מבואר דקי"ל כר"א בזה[13]. (ונפ"מ מזה כמו שפי' הב"ח שצריך לכוון לטעם המצוה כדי לצאת, ועי' לעיל בדף ב' במש"כ בדעת הב"ח.) וא"כ לכאו' ראוי לפסוק כר"א גם לענין המקור לפסול גידולי קרקע וגם עורות ועפר וכו' ה"ה מן הקרקע כמו האל.[14]

אכן, עי' בביאור הגר"א שמוכיח מדברי הירושלמי שאף ר' יוחנן ס"ל עניי הכבוד, וא"כ יש להק' במה שצריך מקור אחר, ומ"מ משמע דאף למ"ד דעניי הכבוד הי' מ"מ עיקר הילפותא הוא מ"באספך".

וצ"ל דקי"ל כמש"כ תוס' שלר' יוחנן אין הענים מן הארץ אלא מן השמים ואף דכתיב "ואל יעלה מן הארץ" אין להוכיח מיני' שיהא כדבר העולה מן הארץ, ולכן צריך מקור אחר. (ועי' בתוס' לקמן דף ל"ו ע"ב שהק' לר' יהודה שצריך סוכה מד' מינין בלבד, בהכרח דלא דרשי' מ"באספך" ופי' תוס' דל"ל דלר' יהודה דרשי' או מן "ואל יעלה" או מהיקיש לחגיגה, ולדעתו אין להק' דמה להלן בעלי חיים וכו' כיון שצריך שיהא מד' מינין בלבד. וצ"ל דס"ל לר' יהודה כר"ל דהענים מן הארץ. ולפי"ז לכאו' יוצא שלר' יהודה גדר דין גידולי קרקע שונה וכנ"ל.)

ב"ז) תוס' ד"ה מקיש סוכה לחגיגה. עי' בר"פ שפי' שהי' ק' לי' דכיון דאצטריך לדרשה אחרת, אין לדרוש גם לענין שיהא הסכך מדבר הראוי להיות חגיגה. ותי' שיש ב' פסוקים נפרדים.

ועי' במהרש"א שהק' דאף דרשת הגמ' מחג הסוכות תעשה לך אצטריך התם לב"ש שצריך סוכה לשם חג ולב"ה לסוכה בחה"מ, ותי' דמ"מ מה שיש להקיש לחגיגה לא אצטריך. והיינו דס"ל דמלבד מה שיש לדרוש מלשון "חג" שצריך לשם חג או לכל החג, גם יש להקיש לחגיגה מלשון "חג". ועי' בערוך לנר.

ויש להק' במה דפשיט"ל לתוס' שצריך קרא אחרינא לדרוש דצריך שיהא כחגיגה לענין שיהא עצי סוכה אסורין וגם לענין שיהא הסכך מדבר שגידולו מן הארץ ואינו מקבל טומאה, ולמה לא אמרי' ד"אין היקיש למחצה". ואולי יל"פ ע"פ מש"כ תוס' בזבחים דף ס"ה ד"ה עוף[15] דבמקוס שיש פירכות על ההיקיש יש

[13] ועי' בבכורי יעקב שהק' במה דקי"ל כר"א והלא שמותי הוא וגם הלכה כר"ע מחבירו. אולם ר"א הי' רבו, ויש לדחות. וע"ע בגיר' התו"כ שלר"א סוכות ממש הי' ולר"ע עניי הכבוד, ועי' במהר"ץ חיות שדחה גיר' התו"כ.

[14] ע"ע בחי' הב"ח שכ' שלפי המקור מעניי הכבוד צריך שיהא גם הדפנות מדבר הגדל מן הארץ (והוא מכח ב' טעמים, חדא שהרי העניי הכבוד הי' גם דפנות, ועוד הרי פי' רש"י לקמן במתני' דף י"ב ע"א דהטעם שאין לפסול בדפנות כמו בסכך הוא משום דכתיב "בסוכות" וע"ש הסכך, אבל אם ילפי' מעניי הכבוד הרי לא דרשי' מקרא דכתיב בי' "בסוכות" כלל.) ושכ"ה בירושלמי ומובא בהג"א. ועי' שם בהערות שלא מצאנו מי שהקפיד על זה. ואולי יש לדחות שכיון דילפי' מ"כי בסוכות הושבתי" אף שעניי הכבוד הי' מ"מ ע"ש הסכך מקרי סוכה, ואין ללמוד יותר ממה שבכלל עיקר משמעות הלשון של "בסוכות" שהוא הסכך. וצ"ע. (וע"ע בערוך לנר לקמן דף י"ב ע"א ד"ה אכסדרה.)

[15] ע' שם בש"מ, וע"ע בתוס' יבמות דף פ"ו באו"א קצת.

לפרוך אם ההיקש אצטריך לדברים אחרים. וה"נ איכא למפרך דלא ילפי' חולין מהקדש. ובאו"א יל"פ ע"פ מש"כ המצפ"א כאן דהכא לדרוש שצריך שיהא גידולי קרקע וכו' צריך ייתור דאל"כ אין דנין אפשר משאי אפשר. ולכן ס"ל לתוס' דצריך ייתור למדרש הכי. וע"ע בתוס' ריש דף י"ב ע"א ד"ה אי, ובמש"כ שם.

דף י"ב ע"א

א') גמ' מתקיף לה ר' ירמי' ואימא יין קרוש. ועי' בלשון רש"י שר' ירמי' שדא בי' נרגא שהזכיר יין קרוש הבא משניר. ואולי אזיל ר' ירמי' לשיטתו שהביא להוכיח ולשאול ולהק' מציורים רחוקים וכדאיתא בב"ב, ועל דא אפקוהו מבית המדרש.

במסקנת הגמ' דדרשי' מבאספך מגרנך וכו' ובמקור לפסול מחובר

א'-ב') שם. הנה, למסקנת הגמ' משמע דדרשי' דצריך גידולי קרקע ושאינו מקבל טומאה מ"באספך בגרנך" וכו' שבפסולת גו"י הכתוב מדבר, או כר' אשי או כר' זירא, ושיש לישב קו' ר' ירמי' וכמו שפי' תוס' בסו"ד, או דאף ר' חסדא הוא לפרושי מלתא דר' זירא ומוכח מקרא דנחמי' לדרוש על פסולת גו"י ולא על הגורן ויקב עצמו, וכמו שפי' הר"פ. (ועי' לקמן באות ד' במש"כ.) וכן ברי"ף כ' דדרשי' מבאספך וכו'. וכן משמע מריהטת הגמ' בר"ה דף י"ג וכמו שהביא התוס'.

ואע"ג דקי"ל כר"א דסוכות ענני הכבוד היו, ולדעתו ל"ל לקרא דבאספך, מ"מ יל"פ דקי"ל כר' יוחנן דענניס מן השמים באים, וכמו שפי' תוס' ע"פ הירושלמי, וכמו"כ עי' בביאור הגר"א סי' תרכ"ה שמוכח שאף לר' יוחנן סוכות ענני הכבוד הי' וכר"א ומ"מ כאן מבואר שלר' יוחנן אין מקור מ"ואל יעלה מן הארץ" אלא צריך מקור אחרינא.

והנה, לענין המקור לדין מחובר, עי' ברש"י לעיל בדף י"א במתני' שפי' דדרשי' מ"באספך מגרנך ומיקבך" ו"בפסולת גו"י הכתוב מדבר" הרי שפי' שבכלל מה שצריך "פסולת" גורן ויקב, ולא הגורן ויקב עצמו, הוא ג"כ שצריך שלא יהי' מחובר. ועי' בפנ"י כאן שפי' באו"א שאף אם בגורן ויקב ממש מדבר, וכקו' ר' ירמי' מ"מ ילפי' לפסול מחובר מלשון "באספך" שמשמע שהוא נאסף והוא בתלוש בלבד. ולענ"ד מרש"י שם ל"מ הכי.

וע"ע בריטב"א לעיל בדף י"א ע"ב שפי' דמקור לדין מחובר הוא משום דצריך תעשה ולא מן העשוי, וכל שהוא במחובר ה"ה מן העשוי. ועי' שם שכ' הריטב"א דאפי' אם נאמר שצריך פסוק דבאספך וכו' ובפסולת גו"י הכתוב מדבר, מ"מ טעמא בעי. ומשמע שיש מקור מן הפסוק אלא דמ"מ דרשי' טעמא דקרא משום דפשיטא דטעמא משום תעשה ולא מן העשוי. ובאו"א משמע בחי' הרא"ה של"ל דרשה דקרא כלל, אלא דמחובר פסול משום תעשה ולא מן העשוי.

ולפי הפירושים האחרים שבגמ' דדרשי' מ"אל יעלה מן הארץ" או מחגיגה, יל"ע מנ"ל לפסול מחובר, ואולי דהענניס אינם מחוברים

וכן חגיגה אינו מחובר, ויש ללמוד גם לדין מחובר, או"ד שלדעתם ג"כ צריך לדרוש מפסולת גו"י, אבל לענין גידולי קרקע ודבר שאינו מקבל טומאה לא ס"ל לדרוש מיני'.

ובמה שהגמ' לא פי' להדיא פסול דמחובר מיני', אולי משום דאין מפורש במתני' לפסול במחובר, והגמ' מיירי במה שמפורש במתני' בלבד, אבל מיני' ילפי' גם לפסול מחובר שאינו מפורש כ"כ במתני'.

ועי' במש"כ הר"פ לעיל בדף י"א דא"א לפרש דטעמא לפסול מחובר הוא משום "מעשה" דהרי מחובר פסול מקרא. ולא פי' הר"פ מאיזה קרא, ול"ע שאפי' אם יש לדרוש מקרא הו"ל לפרש כן מאחר שאינו מפורש מהגמ'.

בביאור המקור של ר' חסדא מקרא דנחמי'

ב') גמ' ר' חסדא אמר מהכא צאו ההר וכו'. כפשוטו יל"פ דס"ל לר"ח דהי' קבלה ממשה ואתא ואסמכי' אקרא דנחמי'. וכמו"כ פי' החת"ס מובא בחי' החדשות.[1]

אולם עי' בר"פ שפי' דמקרא דנחמי' מוכח לדרוש מ"באספך" וכו' דמיירי בפסולת ולא ביקב עצמו. וכן יש לדייק מלשון הרי"ף שהביא המקור מ"באספך" ושוב הביא דברי ר"ח, ול"מ שהביא ב' מקורות, אלא דקי"ל דעיקר המקור מבאספך, ולענין קו' ר' ירמי' יש לסמוך על תירוצו של ר' חסדא וכמו שפי' הר"פ.

אולם מאידך משמע מרש"י שלא כמו שפי' הר"פ שרש"י פי' דלר' חסדא מוכח דצריך גידולי קרקע ודבר שאינו מקבל טומאה משום "דלא הזכיר כאן אלא דבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן האדמה" ולפי הר"פ עיקר דאיית ר' חסדא הוא ממה דלא הזכיר כאן גורן ויקב עצמם. ויש לדחות.

ועי' בתוס' ד"ה אמר ר"ז שהק' במה דר' זירא בר"ה משמע דס"ל כטעמא דפסולת גו"י, ושלא כמשמעות הגמ' כאן דס"ל דשדא ר' ירמי' בי' נרגא. ותי' דל"ל דס"ל כדרשה דבאספך אבל מ"מ לא ידע לייסב קו' ר' ירמי'.

ועי' בריטב"א בר"ה י"ג שכ' שאין לפרש דר"ז הי' סומך על דרשת ר' אשי דדרש ממ"ס, דר' אשי הי' אחר ימי ר' זירא ולא ידע ר' זירא מדרשתו. אולם לפי הר"פ הרי יש לפרש שר' זירא הי' סומך על דרשת ר"ח שקדמו. ובר"פ לא הק' כתוס' אצלינו, ואולי יל"פ כהנ"ל דס"ל שר' זירא סמך עצמו על דרשת ר"ח. ואילו לתוס' כאן יל"פ שאין ר"ח טעם לסמוך על דרשת באספך, אלא מקור אחר לגמרי ומקבלה ואתא ואסמכי' אקרא, וכנ"ל.

ג') גמ' היינו עלי הדם וכו' כפשוטו הגמ' מקשה למה צריך למימר תרוייהו בקרא והלא שניהם חדא מינהו. אבל רש"י פי' "מהו" וכו' שפי' רש"י לשון "היינו" הוא כמו "האי מינהו" ואין בדרך קו' אלא שאלה, איזה מקרי הדם ואיזה מקרי עבות.

ובתי' הגמ' יל"ע אם כיון שיש מהן שכשריס לגולג לכן נקט תרוייהו, או"ד שכוונת המקרא הוא להביא הכשריס לגולג לגורן לולב והפסולים לגורן הסוכה. ועי' בלשון הר"ח ובחי' הב"ח.

---

[1] ועי' שם עוד שיש לדרוש מ"את בש"י של "באספך" שאם נשתנה האי והכי' ה"ה "פסלת", ופי' שם שהוא מהדברים שנשתכחו בימי עתניאל בן קנז, ועי' שם עוד.

ד) רש"י ד"ה ר' אשי אמר. שפיר משמע פסולת מקרא דכתיב באספך וכו' ומה שאתה אוסף וכו'. כגר' מרש"י, שאין דרשת ר' אשי ממ"ס יתירה אלא ממה דכתיב "באספך" שמשמע דבר הנאסף, שהוא הפסולת. אבל מהרא"ה משמע דדרשי' מן המ"ס. (ועי' בפור"י כאן שמליין לדברי ר' אשי בב"מ דדרשי' "מעגמו" ולא עגמו ממש, ולפי המבואר מרש"י לכאו' אין לדמות לדהתם דדרשי' מהמ"ס.)

ה') תוס' ד"ה אי מה חגיגה. עי' בפנ"י ובחי' הב"ח וערוך לנר. ולענ"ד נר' בפי' תוס' דהי' ק' לי' דהרי אפי' אם נאמר שאין להקיש לחגיגה בקרא ד"חג הסוכות תעשה לך" משום דא"כ אי מה חגיגה בעלי חיים וכו', מ"מ ק' שהרי בלא"ה יש היקיש לחגיגה מקרא אחרינא, ולמה לא ילפי' מהאי היקיש גם לענין שיהא הסוכה מבעלי חיים בלבד ולא משאר דברים. ובזה תי' דלא שייך לאקשוי' הכי, דכיון שאין הדרשה אלא מ"חג הסוכות שבעת ימים לה" לא דרשי' אלא שיהא סוכה כחגיגה לענין שהוא "לה" והוא שיהא עלי סוכה אסורה, אבל לענין שיהא עשייתן מדבר הראוי לחגיגה אין ללמוד אלא מקרא ד"חג הסוכות תעשה לך" דקאי על עשיית הסוכה ולא על מה שהוא "לה"". (אבל ק"ק שהוא מלתא דפשיטא שהרי כבר ידע בגמ' שאין לדרוש לענין עשיי' מקרא דחג הסוכות ז' ימים לה".)

ו) תוס' ד"ה בפסולת וכו'. "ר' יוחנן אמר עננים למעלה היו כלומר מן השמים" לענ"ד נר' שיש לפרש הירושלמי שלא כמו שפי' תוס', ע"פ מש"כ המלבי"ם בס' יאיר אור, שהאד הוא מה שעלה מן הארץ וכשיגיע לשמים נקרא ענן, אחר שנתקבץ בשמים כל מה שעלה מן הארץ שנקרא אד. ולפי"ז יל"פ ד"עננים למעלה היו" אין פירושו שהוא "מן השמים" אלא "למעלה היו", והיינו דלא נקרא ענן אלא כשהוא "למעלה". ובזה יל"פ לשון הפסוק "ואד יעלה מן הארץ" גם לר' יוחנן, דאילו לפי תוס' הק"ל במה דכתיב "ואד יעלה מן הארץ" שמשמע שהענן מן הארץ.

אולם נר' דהוק' לתוס' בפי' זו, דא"כ שפיר יל"פ שמקור לדין גידולו מן הארץ הוא מ"ואד יעלה" וכו' ואף אם ענן למעלה, מ"מ ה"ה "גידולו מן הארץ" כיון שבא מן האד שבא מן הארץ. ולכן הוצרך תוס' לפרש דהטעם שאין ללמוד מ"ואד יעלה" וכו' ה"ה משום דלר' יוחנן איכא מן הארץ כלל אלא מן השמים.

ז) תוס' ד"ה אמר ר"ז. ע"ע בריטב"א בר"ה שפי' בא"ר"א, וע"ע במש"כ באות ב'.

<u>ע"כ בענין סכך המקבל טומאה וגידולו מן הארץ</u>

<u>בענין פסול דתעשה ולא מן העשוי וגזרת אוצר בחבילות ובחוטט בגדיש</u>

ח') מתני חבילי עצים וכו'. מלשון המשנה משמע דוקא הני ג' פסולים, ויל"פ שהם דברים שהיו מניחין כדי לייבשן, אבל בדברים אחרים לא. אכן לקמן בדף י"ג מבואר דהה"ל בחבילות של דברים אחרים וכגון אפקותא דדקלא. ואולי יש חידוש בהני ג' שהם לייבש,

וה"ה כל שרגילין ליבש. ולפי"ז כל שאין רגילין ליבש, כשריס אפי' בתבילות. ובזה יש לישב מה שהקשו מהא דמחצלת כשרה, ולמה לא דמי לתבילות, ויש לישב אם נאמר שהמחצלת הוא מהדברים שאינם מניחן ליבש. ועי' בשפ"א שמצדד כן. וע"ע בריטב"א לקמן דף י"ג שפי' באו"א דמחצלת שאני שאין האיגוד שבו כדי לטלטלו, וע"ע במש"כ במשנ"ב מהדו' דרשו בסי' תרכ"ט לישב באו"א דשאני התם שאין כולם אגודין בחוט א' אלא כל א' קשור להקנה שבצדו. ועי' לקמן במש"כ בדעות הראשונים בזה.

וכולן שהתירן בשרות

ח-ב') מתני' וכולן שהתירן בשרות. ע"ע בגיר' הרי"ף וכו' "ואם התירן בשרות" ובתוס' לקמן ע"ב "ואם היו מותרין" ועי' בחש"ש וברש"ש. ועי' לקמן במש"כ בתוס' ריש ע"ב.

והנה, למסקנת הגמ' תבילי קש וכו' פסולים מדרבנן ומיירי באופן שמסכך לשם צל, ומ"מ פסולים משום גזרת אוכר, והיינו משום שיש לחוש שיניחן שם לשם אוכר או ליבשן. ובפי' דמתני' "דאם התירן בשרות" נחלקו הראשונים. עי' בס' המכתם שפי' מתחילה דמיירי שהתירן קודם הנחתן על הסוכה אבל אם מניחן כשהם תבילים וקשורים ושוב התירן פסולה, ומשום תעשה ולא מן העשוי, ואין ההתרה מועלת להכשיר. עוד פי' דאפי' אם התירן אחר שמניח שם בתבילות בשרות וכגון שמנענע אח"כ. ולפי דעתו נמצא שאם התירן ולא מנענע אח"כ פסולה.

עוד פי' שם באו"א דכולן שהתירן בשרות היינו אף אחר שהניחן שם ואפי' אם לא מנענע בשרות כיון שהתירן. ופי' המכתם בב' אופנים. א' כיון שאין הפסול אלא מטעם גזרה ומשום אוכר, אין פסול בגופו, ואין לפסול למשום תעשה ולא מן העשוי. ורק בפסול שהוא בגופו הוא דפסלי' משום תעשה ולא מן העשוי. ומשמע מדבריו דאין הכשר הסוכה ע"י מעשה ההתרה אלא דבלא"ה כיון שמתחילה נעשית באופן שאין פסול בגופו אלא משום גזרה, אין פסול של "ולא מן העשוי בפסול". (ועי' במש"כ לעיל בדף י"א ע"א אות י"ז, בדעת הראשונים בהסרת הרעפים אחר שעשה סוכה בתוך הבית שיל"פ בב' אופנים, או דאין פסול בעשיית הסוכה כיון שאין פסול בסוכה אלא מחמת דבר אחר, או משום שהסרת הרעפים הוא המעשה, והכא משמע דס"ל להמכתם שבמקום שאין פסול בגופו, העשיי' ראשונה כשרה. אולם באו"א יל"פ ג"כ דכשם שהסרת הרעפים הוי מעשה אף שאינו בגוף הסוכה כיון שאין הפסול מתחילה בגופו, ה"נ ההתרה הוא כמעשה אף שאינה אלא כקנילה ולא זו היא עשייתן, דהכא שאני שאין פסול בגופו ובכה"ג ל"ל אלא מעשה כל דהו, ועי' לעיל במש"כ בפי' הענין בדף י"א ע"א.[2])

ב' עוד פי' בס' המכתם באו"א דהתרה מהני כשמסכך תבילות לשם צל ואין אלא פסול דרבנן,

[2] ויש נפ"מ לדינא, דיעוי' במש"כ במשנ"ב דלהלכה אם התירן כשרה משום שאין הפסול אלא מטעם גזרה, ומשמע דלכן אין לפסול משום שלא הי' עשוי "בפסול" אלא דפסול מטעם גזרה בלבד. וא"כ אם התירן שלא לשם צל נמי כשרה, וכן מובא במשנ"ב מהדו' דרשו בשם החזו"א.

(וכן לפי הפי' שני של המכתם מאחר שיש גילוי שהי' הסיכוך מתחילה לצל, סגי בהכי.) אולם אם נאמר שבמקום שאין פסול בגופו סגי במעשה כל דהו של התרה, עדיין צריך שיהא ההתרה לשם צל.

דבכה"ג כיון שהתיר אח"כ הרי גילה בדעתו שלשם לל עשוי'. וכפשוטו כוונתו כעין מה שפי' רש"י בע"ב שבמקום שהוא גילה בדעתו שידע ההלכה ושצריך לסכך לשם לל, אין לגזור, ולכן אם הוא מתיר הרי הוא מגלה בדעתו שלא סיכך לשם אונר אלא לשם לל, ובכה"ג כשרה. (ועדיין צ"ע בלשונו, עי' שם.)

ואפי' אם נאמר כפי' המכתם שאם התירן כשרות הוא אחר שהניחן שם בתחילה, ואפי' בלא נענוע, מ"מ מדברי המכתם מבואר דאין להכשיר אלא באופן שמניחן שם לשם לל, אבל אם מניחן שם ליבשן לא מהני התרה שאינה מעשה גמור להכשיר באופן שמסכך שלא לשם לל.

אולם בכמה ראשונים מבואר שפי' "וכולן שהתירן כשרות" היינו אף באופן שמניחן שם ליבש ואפי' בפסול דאו' דחשיבי מעשה התרה כמעשה להכשיר, ודמי לנענוע. עי' בתוס' ע"ב שמסיק הכי, וכ"ה בתוס' הרא"ש, ובריטב"א אמתני'.

ולדעתם יל"ע אם פי' דמתני' הוא "וכולן" פי' אפי' אם מניח ליבש, או"ד שאף דמתני' מיירי במניח לשם לל בלבד, מ"מ הה"נ אם התירן אחר שמניח ליבש שהסוכה כשרה. ועי' בריטב"א דגרס "ואם", ופי' "וכולן" אפי' אם מניח ליבש.

בדעת הב"י בהנ"ל

ט') ועי' בטור סי' תרכ"ט י"ז שהביא בשם הר"י מקרקושא דאם התירן כשרות רק באופן שמניח שם לשם לל, אבל ליבש פסול אפי' אם התירן והוא כדעת המכתם בפי' השני, ושוב הביא בשם י"א להכשיר ע"י התרה אף כשמניח שם ליבש, והוא כדעת תוס' ע"ב והריטב"א וכאמור.

ועי' בב"י שכ' שכדעת הר"י מקרקושא מבואר ג"כ במרדכי בשם הר"ת, וכהי"א מבואר מדברי הר"ן אצלינו. אמנם, עי' במרדכי בשם הר"ת וכן הר"ן כאן, דלא מיירי בהתירן אחר שמניח שם ליבש, אלא במנענע התחילה בלא התרה אחר שמניח שם ליבש, ודעת הר"ן להכשיר בכה"ג, והמרדכי בשם הר"ת פוסל. ומבואר מהב"י דס"ל דאם יכול לנענע להכשיר הה"נ שהתרה מהני, ומאידך אם התרה לא מהני, הה"נ דלא מהני ע"י נענוע וצריך להסיר כל הסכך ולסותרו לגמרי. ועי' בב"ח ובט"ז ובמהרל"ח שהק' עליו ופי' דאין ענין נענוע להתרה כלל, דהתרה דמי לקנילה ולא חשוב כמעשה גמורה משא"כ בנענוע שהוא כסתירה ובנין מחדש. ועי' בט"ז שמשנה הגיר' בדברי הב"י.

אולם נר' שיש לפרש דברי הב"י, דס"ל דאף נענוע לא הוי כמעשה גמורה להכשיר בפנ"ע, והא דמבואר דמהני בנענוע, הוא רק בצירוף של מה שעשה מקודם, וכמו"כ במי שמסכך במחובר, שאין הנענוע בפנ"ע מועיל אלא בצירוף של הסיכוך מתחילה או עם הקנילה, אבל בפנ"ע לא. ולכן ס"ל להב"י דהכא שלא הי' הסיכוך מתחילה אלא ליבש, לא חשוב מעשה סיכוך כלל, וכמו"כ במי שסיכך במחובר, ובא להכשיר ע"י קנילה עם הנענוע אח"כ צריך שיהא הקנילה וגם הנענוע "לשם לל" ואם אין הקנילה לשם לל אלא הנענוע פסולה (וכמבואר במשנ"ב סי' תרכ"ו עי' שם שפי' שצריך שיהא הקנילה לשם לל, וגם שיהא הנענוע לשם לל, וכ"מ בשו"ע ובמג"א שם) שמעשה שלא לשם לל אינו מעשה כלל להכשיר

ואפי' בצירוף של מעשה אחרת לשם לא, ולכן הכא אם שטחן שם לייבש, אין זה מעשה כלל, וא"א להכשיר ע"י נענוע בלבד. ואם בנענוע יש להכשיר, מוכח דל"ל מעשה גמור, וא"כ הה"נ דהתרה מהני כמו"כ. כ"נ לענ"ד בדעת הב"י.

(ועי' לעיל בדף י"א ע"א אות י"ז במש"כ בגדר הנענוע, ושיל"פ שפעמים אינו מעשה גמור ופעמים כמעשה גמור וכגון אם הוא מזיזן ממקומן וה"נ יל"פ דהנענוע של הב"י שאינו מעשה גמור אלא כהתרה הוא כשאינו מזיזן ממקומן.)

בענין לסכך בחבילות לכתחילה בדעת להתירן אח"כ

י') רש"י ד"ה אין מסככין בהן. כשהן קשורין. יל"ע בכוונת רש"י, ואולי כוונתו לפרש כמו שפי' הר"ן דאם אינם קשורין אין לגזור אף אם הוא כחבילה, שאין עשוי לייבשן בכה"ג.

או"ד יל"פ דכוונתו דאפי' אם דעתו בשעת הנחתן לשם לא וגם דעתו להתירן אח"כ מ"מ לכתחילה אין מסככין בהן כשהן קשורין, ולא אמרי' שכיון שיתירן אח"כ יכול לסכך בחבילות לכתחילה. ועי' בדרכ"מ תרכ"ט אות ז' שכ' בדעת הטור דבכה"ג מותר לכתחילה, ועי' לקמן במש"כ בתוס' ריש ע"ב שכ' "בתחילה" שמשמע ג"כ דס"ל שלכתחילה אין לסכך אפי' על דעת להתירן אח"כ.

במה שצריך שיהא הסכך נעשה "לשם צל"

י"א) גמ' חדא משום גזרת אוצר וחדא משום תעשה ולא מן העשוי. עי' בריטב"א שפי' דשניהם פסולים משום תעשה ולא מן העשוי, אלא שא' מהן פסול מדרבנן וא' מדאו', והיינו דא' מהן פסול רק באופן שמסכך לשם אוצר או ליבש שאינו לשם צל, וא' מהן פסול אפי' אם מסכך לשם צל ומשום גזרה דלמא לא יסכך לשם צל. וכן משמע מרש"י, וכן מבואר מהמשך הגמ' שאפי' בדר' חייא בר אבא שפי' משום "תעשה ולא מן העשוי" פי' הגמ' דהיינו משום גזרת אוצר, ומשום שמבואר בברייתא שהוא מטעם גזרה ד"פעמים" בא מן השדה.

והנה, בהא דצריך שיהא הסוכה נעשה לשם צל, עי' לעיל בדף ח' ע"ב שמדברי רש"י מבואר שצריך שיהא הסוכה נעשית לשם צל, ולא לגניעותא בעלמא, או לשם דירה או אוצר, והיינו שצריך דעת בפועל שיהא סוכתו לשם צל, או עכ"פ לשם מצות סוכה. ועי' שם במה שפרשנו דס"ל לרש"י דאם לא נעשה הסוכה לשם צל או לשם החג והמצוה אינה "סוכה" וצריך שיהא עלי' שם סוכה. וכמו"כ משמע מדברי רש"י כאן שפי' דהכא במסכך לאוצר "לא לשם סכך של צל דנהוי שם סוכה עלי' ואפי' שם סוכה שאינה של חג". הרי שפי' רש"י שצריך שיהא "שם סוכה" עליו והוא ע"י מה שנעשה הסכך לשם סוכה או לשם צל, דאף בזה מקרי סוכה וכמבואר מקרא ד"וסוכה תהי' לצל" וכו'.

ולפי רש"י מובן מאליו מה שיש לפסול במניח חבילות לייבש, וכן בחוטט בגדיש, דבשניהם לא עשה הסכך לשם צל, ופסול. (אולם בחוטט

בגדים יל"פ ג"כ שלא עשה סכך כלל, ועי' לקמן.) וכמו"כ פי' רש"י בד"ה והתורה אמרה, וז"ל "זה שנסכך שם שלא לשם סכך אפי' לגל אלא ליבש אין שם סוכה חל עליו".

אמנם, עי' לעיל בדף ח' שלדעת הר"ן והריטב"א מבואר דהא דקאמר "והוא שעשוי לגל" אין פירושו שצריך שיעשה לשם גל ולא לשם גניעות, ול"ל שיהא הסוכה לשם גל אלא שלא יהי' לשם דירה, או לשם אוכל, דבכה"ג דמי לבית ופסול. ולדבריהם ל"ע דהכא משמע דצריך שיהא הסוכה לשם גל, ואם ל"ל אלא שלא יהא דמי לבית, למה פסול בחבילות ליבש, וגם בחוטט בגדים, והרי לא עשה סכך לשם דירה או אוכל.

וכפשוטו נר' שיש לישב דאף המסכך ליבש דמי למסכך לשם אוכל, שהוא להשאירו שם, ואף שהוא כדי ליבשן, מ"מ הוא כדי שישאר שם, והיינו לשם אוכל דדמי לבית ופסול. וכן הוא ברש"י שפי' תו"ד "כל שאדם מכניס ומניח שם כל ימות הקיץ לימות החורף קרי אוכל", וכל שנעשה לשם אוכל או דירה פסולה דדמי לבית. וה"נ הרי הוא מכניס החבילות שם ליבש כל ימות הקיץ לימות החורף.

אבל עדיין יש לעי' בחוטט בגדים שמרוב רשעוים מבואר שפסולו משום שלא הי' נעשה לשם גל מעיקרא (ולא משום שאינו סכך כלל, עי' לקמן במש"כ בזה באות י"ב, ומ"מ גם הריטב"א פי' דפסול משום שלא נעשה לשם גל) דהתם אינו לשם אוכל. ואולי יל"פ שאף עשיית העומרים הוא לקיום שם, ודמי לסכך לשם אוכל, וכבית דמי, ופסול.

שו"מ שבב"י סי' תרל"ה הק' לדעת הר"ת דפי' "והוא שעשוי לגל" פי' שלא יהי' עבה שאין הגשמים יכולים לירד שם, ולהר"ת אין מקור שצריך לשם גל, וק' מחוטט בגדים שמבואר שצריך עשיי' לשם גל, דאל"כ אין לפסול. ותי' דאף שפי' הר"ת דכוונת הגמ' שם אינו לפסול משום שאינה עשוי' לשם גל מ"מ ל"ל דמודה הר"ת שיש לפסול כל שלא נעשה לשם גל וכמבואר מחוטט בגדים.[3]

אולם לענ"ד נר' שיש לפרש דגם הר"ת ס"ל כמשמעות הריטב"א והר"ן דאין לפסול אפי' אם נעשה לשם גניעותא, וכ"פ הב"ח ועוד בדעת הר"ן, ומ"מ שאני בחוטט בגדים וגם בחבילות על גבי הסוכה ליבש דהוי כמו לשם דירה ואוכל דפסול משום דדמי לבית. (ועי' לקמן בדף ט"ז ע"א במש"כ לישב באו"א בשם השפ"א, ובמש"כ שם באות ו'-ז.)

והנה, לעיל באות ח' הבאנו שנחלקו הראשונים בחבילות שהניח ליבש והחירן אם כשרות או לא, ולדעת הריטב"א ותוס' כשרות ואילו להר"י מקרקושא פסולות. ואולי יל"פ שהריטב"א אזיל לשיטתו בזה שלדעתו ל"ל שיהא הסוכה לשם גל אלא שלא יהי' לשם אוכל, וגם ליבש הוא לשם אוכל, ולפי"ז אולי אף אם מתחילה הי' העשי' לשם אוכל, מ"מ יש לצרף אח"כ ההתרה להכשיר, כיון שאף שנעשה מתחילה בפסול מ"מ מעשה סיכוך מיהא מיקרי. אבל לרש"י שצריך שיהא עשוי' לגל ולא לגניעותא ואם נעשה לשם גניעותא או לשם דבר אחר שאינה לשם גל לא מקרי סוכה כלל, יתכן שאין במעשיו שמסכך ליבש חשיבות של מעשה כלל ואפי' לצרפו עם המעשה שלאחריו, ולכן לא סגי בהתרה אח"כ.

[3] וע"ע בשפ"א לקמן דף ט"ז ע"א ד"ה ועיין.

בביאור הפסול דחוטט בגדיש

יי"ב) גמ' הא משום תעשה ולא מן העשוי. בביאור הפסול דתעשה ולא מן העשוי בחוטט בגדיש עי' בריטב"א כאן וכן בבעה"מ וכו' שמבואר דפסול משום שלא הי' נעשה לשם צל מתחילה ואח"כ כשחוטט לא עשה מעשה ופסול משום תעשה ולא מן העשוי. ומבואר מדבריהם שאם יעשה מתחילה לשם צל כשר. (ועכ"פ אם עשה גם טפח ונחלקו הראשונים גם בזה ועי' לקמן בדף ט"ו.)

אבל יש לפרש באו"א (וכ"פ השפ"א לקמן בדף ט"ז באורוכה) דחוטט בגדיש פסול בלא"ה ומשום שלא עשה סכך כלל כיון שאינו מיצל על שום דבר, ואח"כ לא עשה מעשה בגוף הסכך ופסול משום שהסכך נעשה מאליו. וכ"מ מריהטת לשון רש"י לעיל בדף י"א שפי' דלכו"ע יש פסול ד"תעשה ולא מן העשוי" בחוטט בגדיש משום שהסכך נעשית מאליו. אבל יש לדחות שאף לרש"י יש פסול במה שלא הי' לשם צל, וכל שלא הי' לשם צל, אינו מעשה כלל ולכן אח"כ הו"ל כנעשית מאליו.[4]

ועי' בשפ"א לקמן שם שפי' בזה דעת הר"ת דס"ל ד"והוא שעשוי" לצל" פי' שצריך שלא יהא מעובה כבית שאין הגשמים יכולים לירד שם, ואי"כ ל"ל עשי' לשם צל וכמו שפי' רש"י בדף ח' ע"ב, והק' הב"י בסי' תרל"ה להר"ת דא"כ ק' למה פסול בחוטט בגדיש. ותי' השפ"א דפסול משום שלא סיכך כלל וכנ"ל.

וכמו"כ פי' שם דעת ההג"א שכ' לפסול במי שעשה סכך קודם הדפנות כמו בחוטט בגדיש, והק' הב"ח דלא דמי דבחוטט בגדיש לא סיכך לשם צל, ואם הי' מסכך לשם צל כשרה, וה"נ בעשה סכך קודם הדפנות כשרה כיון שהוא לשם צל. ותי' השפ"א דאם אין דפנות לא הוי מיצל כלל ודמי לחוטט בגדיש שאינו מיצל כלל ולכן פסול, ואין הפסול משום שלא נעשה הסכך לשם צל אלא משום שאינו מיצל כלל. (אכן אפי' לפי הבנת השפ"א יש לחלק בין סכך בלא דפנות ובין חוטט בגדיש, שהרי בסכך שלא דפנות אף שאין דפנות מ"מ יש מקום תחת הסכך ויכול הסכך לעשות צל באותו מקום משא"כ בחוטט בגדיש שאין מקום תחת הסכך כלל והכל גדיש הוא.)[5]

ועי' לקמן בהליור של חוטט בגדיש דס"ל לר' אשי לפסול מדרבנן וכנר' שהפי' תלוי בהנ"ל וכמו"כ טעם שאין לגזור מדרבנן תלוי בזה, וע"ע לקמן בדף ט"ו ובעזה"י נבאר עוד.

---

[4] עי' בביה"ל סי' תרל"ה ד"ה אבל סוכה, שמדקדק בלשון השו"ע שם דמשמע מדבריו שאין לפסול בגדיש אלא משום שנעשה שלא לשם צל, ואם הי' נעשה לשם צל כשר אף שאינו סכך עכשיו כלל, וכ"ה לשון הרמב"ם. והק' הביה"ל שהרי אף אם נעשה לשם צל שלאח"כ, מ"מ אינו סוכה כלל כיון שלא עשה סכך כלל, וכן דייק מרש"י לעיל בדף י"א ע"א וכנ"ל דמשמע מרש"י שלא הי' סכך כלל, ושוב כ' ddוחק לומר דס"ל כדעת הבעה"מ שמבואר שאם דעתו הי' לצל כשיחטט אח"כ כשרה.

אולם לענ"ד יש לדחות שאף לרש"י יש להכשיר בכה"ג ומש"כ שנעשית מאליו הוא כשלא הי' עשי' מתחילה לשם צל, ולכן צריך מעשה בגוף הסוכה אח"כ.

ובמש"כ שמבואר מהבעה"מ דאפי' בלא חלל טפח חשוב סכך לא מצאתי כן בבעה"מ, אבל כן מבואר בס' המכתם וגם במאירי, שפירשו ב' אופנים נפרדים, א' כשמסכך בחלל טפח, וב' במסכך בדעת שיהא לצל אחר החטיטה, ומשמע דבכה"ג ל"צ אפי' חלל טפח.

[5] ע"ע בשפ"א שם שמדייק מרש"י דאפי' אם לא עשה הגדיש לשם צל כלל, אם הי' טפח מתחילה כשר ע"י החטיטה אח"כ לשם צל, ובזה יישב דעת הרי"ף ועי' בביה"ל סי' תרל"ה שנתקשה בדעת הרי"ף, ובעזה"י נבאר לקמן.

בציור של הגזרה בחוטט בגדיש לפי ר' אשי

י"ג) גמ' אמר ר' אשי אטו וכו'. מבואר שלר' אשי יש מקום לגזור גם בחוטט בגדיש מדרבנן ואפי' באופן שכשר מדאו', וכמו שיש גזרה דרבנן בחבילות באופן שמניחן שם לגל אטו אם מניחן שם ליבש כמו"כ יש לגזור גם בחוטט בגדיש באופן דכשר מדאו'. אבל באיזה אופן ראוי לגזור מדרבנן נחלקו הראשונים.

א' עי' רש"י שפי' דאפי' אם סתר הכל כלפי מעלה ונענע עומרין שעל הסכך וחזר והניחן לשם סוכה''' יש לגזור. וכעי"ז בר"א מן ההר. (ובלשון רש"י יל"ע ומשמע שמנענע מה ש"על הסכך" ול"ע.)[6]

ב' כמה ראשונים מפרשים שאפי' אם מניח טפח בשעת עשיית הגדיש, שמבואר להלן שכשרה מה"ת, מ"מ יש לגזור מדרבנן אטו אם לא מניח טפח.

ג' עוד יש מפרשים שאם חוטט בגדיש מתחילה לשם גל כשרה, ואפי' אם לא מניח טפח, וכ"ה בס' המכתם כאן, ויש לגזור אם עשה הגדיש לשם גל מתחילה אטו אם לא עשה לשם גל, והוא מעין הגזרה בחבילות דגזרי' אטו אם לא יעשה לשם גל.

במה דלא גזרי' בחוטט בגדיש כמו בחבילות

י"ד) גמ' ור' יוחנן אמר לך וכו'. מבואר מריהטת הגמ' דאף דבחבילות גזרי' מדרבנן אפי' אם מניח לשם גל, אטו המניח ליבש, והוא משום גזרת אוגר, מ"מ בחוטט בגדיש אין לגזור באופן דכשרה מדאו'. (ובאופן שיש הו"א לגזור עי' לעיל באות י"ג.) וכן מבואר מרש"י בע"ב שלמסקנא אין לגזור, וכ"פ המהרש"א בדעתו וכ"ה בריטב"א וברא"ה כאן, דאם גזרי' גם בחוטט בגדיש הו"ל למתני' לקמן לפרש גם הא דפסול מדרבנן ולומר "אין מסككין בהן" וכמו דתנן בחבילות. אלא ודאי בחוטט בגדיש למסקנא לא גזרי' מדרבנן, ורק יש פסול מדאו' בחוטט בגדיש ממש ומשום תעשה ולא מן העשוי.

והנה, בטעם דאין לגזור נחלקו הראשונים. עי' ברש"י שפי' דבחוטט בגדיש אין לגזור בה משום "זימנא אחריתי, שהרי המעוות תיקן וכל שכן שלא יעוות". הרי שפי' רש"י שאין לגזור אטו אחרים שיראו סוכתו ויחשבו שיכול לעשות הסוכה גם שלא לשם גל, אלא משום אותו שחוטט בגדיש, וכיון שהוא מנענע הסכך הרי תיקן העוות, וודאי ידע שצריך לכך, ולא יבא ליבש בסוכה בלא נענוע.

וכנר' שפי' רש"י הוא לשיטתו שפי' דההו"א הי' לגזור אפי' בנענוע אטו כשלא מנענע, ואם נאמר כפי' הריטב"א ועוד דההו"א הי' לגזור אפי' בעשה גדיש בחלל טפח אטו כשאין בו חלל טפח, אין מוכח ממעשיו כלום, וכן אם נפרש שיש לגזור כשנעשה לשם גל אטו כשלא נעשה לשם גל, הרי ליכא מעשה אח"כ לתקן העוות כלל. אבל לרש"י יל"פ דכיון שמנענע ודאי לא יעוות עוד.

ורוב ראשונים מפרשים באו"א דלא תקנו משום דחוטט בגדיש לא שכיח, וכן נ"ל לפי

[6] ולכאו' צ"ל לפי רש"י שיש לחלק בין הסרת הגג לגמרי ובין נענוע, דודאי א"א לפרש שיש סברא לגזור בכל גדיש שלעולם לא יהי' ראוי לסוכה, ואפי' ע"י סתירה מעלי', ובהכרח שבסתירה מעלי' שאני מנענוע אף שבנענוע ג"כ "סתר הכל כלפי מעלה" וצ"ל דנענוע שאני שהוא כל קנה וקנה בפנ"ע וכמו שפי' רש"י לעיל בדף י"א.

הראשונים שמפרשים שההו"א הי' לגזור במניח טפח אטו כשלא מניח טפח או בעשוי' לגל אטו שאינה עשוי' לגל וכנ"ל.

והנה, נחלקו הראשונים בחבילות ששטחן שס ליבש דפסול מדאו', ושוב מנענע בלא התרה. לדעת הר"ן כשרה ואפי' לכתחילה, ולהר"ת מובא במרדכי פסול.
וכפשוטו דעת הר"ן מובן לפי מש"כ רש"י דאין לפסול מדרבנן בחוטט בגדיש כיון שהוא תיקן העוות, וודאי לא יעוות עוד, ולכן גם בחבילות אם הוא מנענע ומתקן עי"ז מה שהי' נעשה מתחילה ליבש, ודאי לא יבא ליבש בסוכה של חבילות שהניח שם ליבש. ולא שנא חבילות מחוטט בגדיש. אבל לפי שאר הראשונים דשאני חוטט בגדיש משום דלא שכיח, יש לחלק דנענוע לא מהני בחבילות דכיון שלא התירן, עדיין יש לגזור אף אחר שמנענע. וכעי"ז פי' הב"ח בסי' תרל"ה.[7] ובשו"ע כ' שכשדעתו הי' לייבשן "אינה ניתרת בהתרה אלא צריכה נענוע" ופי' הב"ח והמג"א "עם ההתרה" וצריך שניהם ושלא כדעת הר"ן.

ט"ז) רש"י ד"ה חדא. בא"ד באוצרו במקום שלא נשתמש בהן שם כל ימות השנה. משמע מרש"י דגזרת אוכר הוא גזרה אטו השתמשות באוכר של שאר ימות השנה. ולקמן מבואר דאם גזרי' בחבילי קש וכו' הגזרת אוכר הוא אטו מי שמסכך סוכה של ימות השנה בקש ליבש. ואולי מה שפי' רש"י גזרה אטו אוכר של ימות השנה הוא להה"א דהגזרה מיירי בחוטט בגדיש, או"ד שאף במי שמסכך בחבילי קש יש לגזור בין אטו מי שמסכך ליבש ובין במי שיבא ליבש באוכר של כל ימות השנה.

ט"ז) רש"י ד"ה אמר ר' אשי. מקשי אדר' יעקב. עי' במהרש"ל שפי' שאין קושייתו על ר' יעקב אלא על ר' יוחנן.
ואולי יל"פ דלר' יוחנן לא ק' לי', שיש לפרש כמו שהגמ' מסיק שמלשון המשנה מוכח איזה מהן דאו' ואיזה מהן דרבנן. אלא דק' לר' יעקב אף למסקנא דאם אין לדייק מלשון המשנה וכמו דס"ל לר' יעקב ממה שמספק"ל, אז ק' במה שלא הי' ק' לי' על ר' יוחנן דמנ"ל דאין ב' טעמים שייך בשניהם. ולפי"ז לשון "ור' יוחנן אמר לך" הוא המשך מקו' ר' אשי על ר' יעקב, ופירוש על מה שלא ק' לי' אלא לר' יעקב ולא לר' יוחנן עצמו. (אבל מלשון רש"י דגרס "אמר לך ר' יוחנן" ולא "ור' יוחנן אמר לך" ל"מ הכי.)
ובדעתו של ר' יעקב דלא דייק כמסקנת הגמ' וגם לא הוה ק' לי' מימרא דר' יוחנן, יל"פ דדלמא יש לדייק ג"כ להיפך, דכיון דכתיב "אין מסككין בהן" לעיל בהדלה גפן וכו', והיינו מדאו', א"כ יש לדייק ד"אין מסككין דהכא ג"כ הוא מדאו', ומש"כ אח"כ בחוטט בגדיש "אינה סוכה" הוא שינוי לשון וכדי לדייק מיני' שאין פסולו דומה לפסול ד"אין מסككין בהן" ובהכרח שאינה פסולה אלא מדרבנן. ועי' בחי' הב"ח.

י"ז) תוס' ד"ה חבילי זרדין וכו' מפרש בירושלמי וכו'. כפשוטו בכל חבילה ס"ל לתוס' שאף הבבלי מודה להירושלמי ואין פסול

[7] ועי' בפנ"י.

אלא בכ"ה וכ"מ מסתימת הרמב"ם. ועי' במה שהק' הראב"ד ושאר הראשונים מהגמ' לקמן בדף י"ג שמשמע שגדר של אגד הוא בג' בלבד, ובראב"ד פי' דשם מיירי לענין אגודת אזוב בלבד, וכן יל"פ בדעת תוס', וכן מסתימת לשון הטור משמע דס"ל כוותי' וכמו שפי' הב"י. אולם ברא"ש (ובתוס' הרא"ש) פי' דשאני קנים דלריך כ"ה ולעיל מיירי בדברים של"ל אלא ג' כדי שיהא נר' כדבר הבא מן השדה, וכ"פ האחרונות חיים מובא בב"י שם. ובדעת הרי"ף שהשמיט שיעור של כ"ה י"מ דס"ל דהבבלי חולק על הירושלמי ולעולם שיעורו בג'. ועי' לקמן בדף י"ג.

דף י"ב ע"ב

א') תוס' ד"ה אין מסכבין בהן. בתחילה וכו' לא גרסי' לכתחילה וכו'. דעת תוס' ורוב ראשונים דפסלי' אפי' בדיעבד משום גזרה, אבל הברכ"מ בס"ק ז' מצדד שלדעת הטור אינה פסולה, ורק לכתחילה אין מסכבין בהן. ועי' שם שלפי"ז מבואר מלשון הטור שאם דעתו להתיר החבילה יכול לסכך בחבילה אפי' לכתחילה.

והנה תוס' מוכיח כשיטתו ממה דמדאו' שפיר דמי ומשמע דמדרבנן לאו "שפיר דמי". ולפי"ז משמע שהסוכה פסולה לגמרי, והיינו שאפי' אם אכל שם בלילה ראשונה לריך לאכול עוד פעם בסוכה אחרת, וכן ודאי דאסור לאכול שם כל ימי החג. אבל מ"מ אם אין לו סוכה אלא סוכה זו בליל ראשון אולי גם לתוס' לריך לאכול שם, וכ"כ הפמ"ג, ועי' במשנ"ב דפסק כדעת תוס' וע' שם בשעה"ל ס"א- ס"ב.[1]

ויש לדקדק בלשון תוס' בתחילת דבריו "אין מסכבין בהן בתחילה משום גזרת אוכר", ול"ע בכוונתו, ואולי כוונתו דגרסי' "בתחילה" במקום "לכתחילה". ומ"מ ל"ע מהו "בתחילה". ומשמע דאפי' אם דעתו להתיר החבילה אין מסכבין בהן "בתחילה", ועדיין ל"ע.

ג') באו"ד דליבא למטעי. יש להק' למה ליבא למטעי, והלא מקורו של הדין לפסול בדבר המקבל טומאה ואין גידולו מן הארץ אינו ברור ולר"ח הוא מקרא דנחמי' ויש לפרש שהוא אסמכתא, וכן דרשת הגמ' מ"ואד יעלה מן הארץ" יל"פ שאינה דרשה גמורה וכן כולם, ואפי' אם יש דרשה מנ"ל להגמ' דפשיטא לכו"ע לפסול מדאו'. ומשמע שקבלה הי' בידן לפסול, וכמו שמשמע ג"כ ממה דר"ח אסמכי' אקרא דדברי קבלה, ועי' שם בחי' החת"ס שכ' כעי"ז.

ג') באו"ד ומהא דקתני מתני' ואם היו מוותרות וכו'. בכוונת התוס' עי' בתוס' הרא"ש שפי' דק' לי' במה שהגמ' מדייק דפסול מדרבנן מ"אין מסכבין בהן" והו"ל לדייק מ"ואם היו מותרות כשרות" ואם פסול מדאו' אין להתיר ע"י התרה (וכדעת הר"י מקרקושא מובא בטור, וכדעת הס' המכתם)

[1] ועי' במש"כ הערוך השלחן סי' תרכ"ט ס"ק כ"ו. וצ"ע.

ותי' דאפי' אם פסולה מדאו' מ"מ התרתן מהני להכשיר (וכדעת הריטב"א והי"א בטור שם).
ומסתימת תוס' יש לפרש בכוונת תוס' באו"א דהרי תוס' גרס "ואם היו מותרות כשרות" ומשמע שהי' מותרות מתחילה והיינו כדעת המכתם בפי' הראשון דס"ל דאין להכשיר אא"כ היו מותרות מתחילה. ובזה ס"ל לדייק דפסול מדאו', ושלא כמו שפי' מתחילה, ופי' דאין לדייק כן, כיון דאפי' אם בפסול דאו' התרתן אח"כ מועיל להכשיר, ובהכרח שא"א לפרש שצריך שיהא מתירן קודם הנחתן שם.
ובאו"א יל"פ שאין כוונת תוס' להוכיח שפסולה דאו' או דרבנן, אלא כוונתו להוכיח שהפסול מדרבנן הוא אפי' בדיעבד, והוכיח כן ממה שאם מתירן "כשרות" שמשמע בדיעבד, וא"כ צ"ל דבלא התרה פסולה אפי' בדיעבד דאל"כ ל"ש אם המירן או לא. ותי' שאין לדייק כן, דהתרתן ודאי מהני אפי' לכתחילה, ולשון "כשרות" בהכרח ל"ד.

ע"ב בענין תעשה ולא מן העשוי וגזרת אוצר בחבילות ובחוטט בגדיש

בענין פסולי סכך בדברים המקבלים טומאה ומשום סרחונו

ד) גמ' סיככה בחצים. כפשוטו משמע דמיירי כשהוא עם הברזל, אבל עי' ברש"י שפי' "בית יד של חליס", וכמו"כ כ' המאירי דמיירי כשאינו עם הברזל, ובריא"ז פי' דעם הברזל כולו מקבל טומאה אעו הברזל, וע' בב"ח וכו' שלאחר שתקעו בברזל, אפי' אם הסירו מ"מ פסול לסכך דעדיין ראוי לקבל טומאה.

ועי' בערוך לנר בענין נקבות כשאינם עם הברזל, שכ' לחלק בין זכריס ונקבות, ובזה רצה לישב דעת רש"י מקו' תוס' בד"ה מהו דתימא, דהא דנחלקו ר"א ורבנן התם הוא בכדור ואימוס כשהם מלואים ולא רק שעשוי למלאות בלבד.

והנה, כפשוטו בין הזכריס ובין הנקבות ה"ה הבית יד של החץ ויש ברזל שתקוע בו, אבל עי' בר"א מן ההר שפי' באו"א דאיירי בחדא גוונא והזכר והנקבות תקועים יחד, וע"ע בשפ"א.

ה) גמ' עשוי למלאות. עי' פי' רש"י שהוא לעולם, וכ"פ הריטב"א דאל"כ ה"ה ככל בית קיבול שפעמים מלא. אולם עי' בס' המכתם ובמאירי שכ' לישב קו' תוס' בד"ה בנקבות, ובד"ה מהו דתימא, ותו"ד דהכא לא מיירי בעשוי למלאות לעולם אלא לשעה וכגון בשעת המלחמה. ולכן לא דמי לגולמי כלי עץ, וגם לא דמי להא דנחלקו ר"א ורבנן דהתם מיירי בעשוי למלאות לעולם.
אבל לדבריהם הק"ל ככו' הריטב"א ומ"ש עשוי למלאות בשעת מלחמה מכל כלי שיש בו בית קיבול. ואולי יש לחלק בין אם תשמישו הוא רק במלואו, או דתשמישו הוא להיות בית קיבול, ודוק. (ולפי"ז יש לעי' בגדר של הכלי של תפלין.)

ו') תוס' ד"ה בחצים זכרים כשרה. שיטת תוס' דכל המקבל טומאה אפי' מדרבנן, פסול לסכך בו, ולכן צ"ל דהכא אפי' מדרבנן אינו מקבל טומאה. וכ"ה בתוס' לעיל דף ה' ומוכיח כן ממטליות שאין בו גע"ג ואגילי פשתן דפסלי' אף שאינם מקבלים טומאה מדאו'. אבל

התרמה"ד בסי' ל' כ' שמותר לסכך בסולם ומשום שאינו מקבל טומאה אלא מדרבנן, ועי' שם מש"כ בישוב ראיית תוס'. ובשיטת הירחים בזה עי' לקמן דף כ' ע"א אות ב'-ג'.

ז) תוס' ד"ה בנקבות. עי' בתוס' הרא"ש ובס' המכתם.

ח) תוס' ד"ה מהו דתימא. בא"ד ואין לך עשוי למלאות יותר מתפלין. עי' במש"כ הערוך לנר והשפ"א.

סיכום הדעות בפסול דאניצי פשתן

ט) גמ' סיככה באניצי פשתן וכו'. בטעם הפסול דאניצי פשתן נחלקו הראשונים.

א' רש"י פי' דפסולים משום שהם מקבלים טומאת נגעים, ואף שאינם מקבלים שאר טומאה, מ"מ פסולין לסכך. ואף שאין האניצי פשתן טוויים מ"מ מקבלים טומאה מדאו'. (ולענין קו' תוס' מקרא דמשמע דצריך שיהא שתי וערב, עי' בס' המכתם דבמקום שאין דעתו לטווות לעולם מקבלים טומאה אף בלא טויי' דנגמר מלאכתן.)

ב' תוס' פי' דפסול מדרבנן כיון שהם קרובים לקבל טומאה כשנטוה. וכ"פ הר"י והר"ת בשבת. וכ"ה בר"ן ובריטב"א בפי' ב'.

ג' שיטת הרמב"ם דפסול משום שנשתנה מצורתן ונר' כאילו מסכך בדבר שאינו גידולי קרקע. וכפשוטו היינו פסול מדרבנן וכ"כ רוב הפוסקים. (אבל עי' בס' המכתם שכ' כדעת הרמב"ם ושוב הביא דעת העיטור להחמיר משום ספקא דאו' ומשמע דאף להרמב"ם הו"ל בכלל ספקא דאו', ויש לדחות.)

והנה לדעת הרמב"ם משמע דכל דבר שנשתנית מצורתו כמו שהי' כשהי' מחובר לקרקע פסול, ומתו"כ יש להסתפק בכמה מיני שינויים אם משיבי כנשתנה מצורתם וכמו אם הסכך נבוע וכדומה. אולם עי' במש"כ הגרש"ז בתשו' (ומובא במשנ"ב מהדו' דרשו תרכ"ט ג') דכוונת הרמב"ם לפסול רק באניצי פשתן שמשום השינוי במראה נראית כאמר שהוא כדבר שאינו גידולי קרקע, אבל במה שנתשתה מצורתו בלבד אין לפסול.

ד' הראב"ד שם פי' דפסול משום דראוי לשים בכרים וכסתות. וכפשוטו כוונת הראב"ד לפסול מדרבנן כיון שכשיניח בתוך הכרים וכסתות ה"ה מקבל טומאה, וכן משמע ממה דמדמה הראב"ד לבלאי בגדים, עי' שם. וכ"פ הפמ"ג בדעתו בסי' תרכ"ט. וכ"מ מהט"ז שהביא דברי הראב"ד וכ' להקל בהושני פשתן ומשום דספק דרבנן לקולא. אולם עי' בפמ"ג שם שהביא שמהלבוש משמע דס"ל דלהראב"ד פסול מדאו', ואף קודם שנתנן בכרים וכסתות ה"ה מקבלים טומאה מדאו'.

ה' ע"ע ברא"ה שכ' לפסול משום ש"יצא מכלל פסולת גורן ויקב". וע"ע בריטב"א שפסול מדרבנן משום דלא דמי לגמרי לפסולת גורן ויקב כיון דנגמרה מלאכתן. ומשמע דכל דבר שנגמרה מלאכתן או סמוך לגמר מלאכתן יש לפסול מדרבנן משום דנר' דאינו "פסולת" ואף אם אינו מקבל טומאה, וצ"ע.

וכל' הרא"ה משמע שהוא פסול דאו', ולא כמו שכ' הריטב"א לפסול רק מדרבנן, ומשמע שיש מקום לפסול מדאו' בכל דבר שאינו בכלל "פסולת" אלא שהוא כדבר גמור ומתוקן. וכמו"כ משמע מהרמב"ן והרשב"א בשבת שם, שפי' שם בב' אופנים, א' דאינו בכלל

פסולת, וב' שפסול מדרבנן, ומשמע דלפי' הראשון שאינו בכלל פסולת, פסול מדאו'. ול"ע.

ו' ע"ע בפסקי רי"ד שפי' דפסול משוס חבילות וכמו חבילי עציס דלעיל דדרכו של פשתן אחר נפיצתו שיהא כל החוטין בערבוביא כמו חבילה ויש חשש בפשתן כמו בחבילי עציס וזרדיס דלעיל.

ועי' במש"כ הרמב"ם והשו"ע להקל בהושני פשתן (וק' בלשונס שמתחילה משמע להקל אפי' בדדייק ולא נפיץ ושוב משמע להחמיר בכה"ג, ועי' במש"כ במשנ"ב ובשעה"ל שס לדינא ואס יש לסמוך בשעת הדחק בכל גווני) ופי' משוס דספק דרבנן לקולא, ועי' בט"ז שהביא לדינא ג' טעמיס, א' דעת התוס' ב' דעת הרמב"ם וג' דעת הראב"ד, ומשמע שלכולס אין הפסול אלא מדרבנן, ולרש"י דפסול מדאו' צריך להחמיר, וכ"כ העיטור, וע"ע בשעה"ל שס שלכמה ראשונים מבואר להחמיר.

ע"ע בשו"ע ס"ק ד' ע"פ הירושלמי דחבילין של פשתן פסול ושל סיב כשר, ופירשו הפוסקיס דברי הירושלמי ע"פ שיטת הרמב"ם דבחבילות של פשתן נשתנה ממראיתן וכדבר שאין גידולי קרקע. אולס לדעת רש"י ותוס' יתכן שאין שוס פסול של דבר שנשתנה ממראיתו, ולריך לפרש כוונת הירושלמי באו"א, ול"פ כעין מש"כ הרי"ד דבחבילות יש לגזור כמו בחבילי עציס דלעיל, ומ"מ בסיב כשר, ואולי משוס שאין דרכן לייבשן ולא גזרו.

בענין שוזצרי לא מסכבין משום דשביק לה ונפיק- בגדר הריח דאין מסכבין בו

י) גמ' בשוזצרי לא מסכבין וכו'. בהא דאין מסכבין בדבר שריחו רע או דנתרי עלין שלהס, כפשוטו הדבר תלוי בהווה ואין פסול או איסור לסכך בדבריס אלו דוקא, אלא דכל דבר שריחו רע כמו שוזצרי, וכן כל דבר דנתרי כמו היגי אין מסככין בהן. וכ"מ מל' השו"ע בסי' תרכ"ט י"ד.[2]

ול"ע בגדר הריח לפסול, ועי' בפמ"ג שאס ריחו רע הרבה שאין אדם סובלו, פסול מדאו', דאינה בכלל תשבו כעין תדורו, והכא אין פסול אלא מדרבנן. ומאידך עי' בר"ן לקמן דף כ"ו שמבואר דהכא הריח גרע מהריח של גרגישתא דהתס, ומשמע דפעמיס אף כשיש ריח רע במקצת יכול לסכך בו.[3]

וע"ע בריב"ן שפי' דאס סרי ריחייהו שביק לה ונפיק משוס דמלטער פטור מן הסוכה, ומבואר מדבריו שהחשש והטעם שאין לסכך הוא משוס חשש שילא מן הסוכה כדין, ואף שיליאתו כדין, אין לסכך בשוזצרי משוס שעי"ז

[2] עוד יש לעי' בדעת ר' יהודה דמסככין בשוזצרי, האם הוא משום דלדעתו אין לגזור לאסור כלל, או"ד משום ששוזצרי אין ריחן רע כ"כ. ועי' במה שהק' הר"ן וכו' מהסוגיא לקמן דף כ"ו דמשמע שאין לפסול בגרגישתא אף דריחו רע, ולא תירצו דהתם קאי כשיטתו דר' יהודה, ומשמע דלכו"ע יש איסור ופסול בסוכה שריחו רע, ועדיין צ"ע.

[3] אכן, יל"ע אם פסול רק מדרבנן לדברי הר"ן, והלא "מאוס טפי" וכלשון "אין מסככין", או"ד פסול מדאו', ואם פסול מדאו' אין ראי' מדברי הר"ן לדידן דקי"ל שאין אלא פסול דרבנן ועי' לקמן במש"כ בדעת הר"ן. ומ"מ לדינא לא קי"ל כדברי הר"ן שם וכמו שנבאר בסמוך בעזה"י, וא"כ אולי אין להוכיח להקל מדבריו שם. ודלמא כל שיש בו ריח רע אפי' במקצת אין מסככין בו. (ומצוי הרבה פעמים בדפנות שהם ישנים שיש בהן סרחון קצת.)

לא יקיים המצוה[4]. ולפי"ז כל שאין הריח רע כ"כ שיהא בכלל מצטער להיות פטור מן הסוכה יכול לסכך בו.[5]
(ובמה שיש פטור מצטער מחמת ריח רע של הסכך כ"מ מרש"י לקמן דף כ"ה ע"ב בביאור הפטור של מצטער ועי' שם.)

והנה, בשוצרי דסרי ריחייהו ופי' רש"י "מבאיש ריחס" ומשמע אפי' אם אין ריחן רע בשעה שמסכך בהן אלא אח"כ בשעה שנבאש הוא דסרי ריחי', וכמו"כ בנתרי טרפייהו כפשוטו משמע דמיירי כשנושרין ביו"ט ואפי' אם בשעה שמסכך לא היו נושרים. (אבל יש לדחות דהתם מיירי באופן שכבר התחילו הנשירה משעה שמסכך בהן. אבל אם לא התחילו יכול לסכך בהן.) וא"כ יש להסתפק באופן שאין ברור שיהי' סרחון מן הריח או מן העלין האם יכול לסכך מספק או לא, ואולי הדבר תלוי ברוב או"ד דספק דרבנן לקולא, ול"ע.
ועי' במש"כ הב"ח וכו' דמיירי כשהעלין נושרים אפי' בלא רוח, אלא מאליהם, אבל אם מחמת הרוח נשרי לית לן בה, ועי' שם הכרחו מפירש סדין מפני הנשר, וע"ע בחי' הב"ח מש"כ לישב באו"ח.
ול"ע מ"ש אם ינשרו מפני הרוח או מאליהם, והלא בכל אופן ינשרו, ויעברו בסוכה. ומשמע דאם אין ברור שיהא נער, שאין לאסור, ואולי כמו"כ בכל מקום שיש לד ספק בדבר, ול"ע לדינא.

בדין "לא מסכבין" ואם הסכך פסול, או לכתחילה אין לסכך בהן

י"א) שם. עי' במש"כ הרא"ש בשם הרמב"ם דהא דאין מסככין הוא רק לכתחילה אבל בדיעבד שפיר דמי, ומלשון הרמב"ם משמע שאפי' קודם שאכל ל"ל לשנות הסכך לסכך אחר, אלא שמתחילה אסור לסכך בהן, אבל מאחר שמסכך בהן מותר לישב שם. (ועי' בפמ"ג שמלשון הרא"ש אין מוכח דמודה לזה.) והיינו שיש איסור לסכך אבל אין הסכך נפסל עי"ז.[6] וכ"ה בפוסקים לדינא.[7]
אבל עי' בכס"מ שם שמדייק מלשון הר"ן שהסכך פסול, שהרי כ' הר"ן דלפי הטעם אף הדפנות פסולין מן השוצרי. וכמו"כ מבואר מלשון הריטב"א אצלינו.

---

[4] (וכמו"כ לקמן דף כ"ג ע"א שמה"ט אין עושין דפנות מן הבהמה, דדלמא יברח או ימות ופי' רש"י ונמצא שיהא בטל ממצות סוכה, ואף שהוא אונס מ"מ גזרו לפסול הסוכה.)

[5] ולולי דבריו יש מקום לפרש דאדרבה, ואם יש פטור של מצטער אין לחוש כיון שיצא מן הסוכה כדין, ואין מסככין הוא באופן שלא יהי' נפטר מן הסוכה ויצא ממנו שלא כדין, וא"כ אפי' באופן שאין ריחו רע כ"כ לפטור משום מצטער מ"מ אין לסכך בו.

[6] ועי' במש"כ הביכורי יעקב בתוס' בכורים במי שיש לו ב' סוכות דמותר לסכך בא' מהן בשוצרי, כיון שיש לו סוכה אחרת, והיינו דאף שהאיסור לסכך, מ"מ הדבר תלוי במה שהוא מסכך באופן שיבא אח"כ לצאת מן הסוכה לבית. אולם נר' שא"א לסכך בשוצרי קודם שמסכך בסוכה האחרת כראוי, על סמך שיסכך אח"כ בסוכה שני' כראוי, דאם אף בכה"ג מותר, הרי יכול לסכך בשניהם בשוצרי, וצ"ע.
(ע"ע לקמן בדף כ"ג בסוכה בדפנות מבעלי חיים להצד לדפסלי' לי' משום שיברח ויבטל ממצות סוכה, והתם לא מצאנו שיהא הסוכה כשרה ואפי' אם יש לו סוכה אחרת, וצ"ע מ"ש.)

[7] ויש לעורר שהרמב"ם מדמה שוצרי להוצין יורדין תוך י', ובשניהם ס"ל דאינם פסולים אלא לכתחילה אין לסכך בהן, ולדינא קי"ל דהוצין יורדין פסול, ואילו בשוצרי אין בו פסול וכדעת הרמב"ם, וצ"ל דהוצין גרע טפי משוצרי, אף שבראשונים אין מבואר שיהא מי שמחלק בזה.

ועי' במש"כ הר"ן לקמן בדף כ"ו בריח דגרגישתא, דל"ל דהתם אין הריח רע לכל כמו בשוגרי, דהרי התם מבואר שאין הסוכה פסולה, ואילו בשוגרי הסוכה פסולה.[8] ועי' בביה"ל סי' תר"מ שהביא דברי הר"ן, והק' עליו שהרי גם בשוגרי אין הסכך פסול אלא שלכתחילה אין לסכך בהן.[9] ולענ"ד יש לישב דאזיל הר"ן לשיטתו וס"ל שיש פסול ממש ולא רק דין שלא לסכך לכתחילה.[10]

והנה, במש"כ הר"ן והריטב"א שהדפנות של שוגרי ג"כ פסולים משום דדלמא שביק להו, וכמו בסיכוך, נר' לפרש שהוא לשיטתם דס"ל שיש פסול בהסכך וכמו"כ מן הסברא יש לאסור גם הדפנות מה"ט שגם הדפנות ה"ה מן הדברים שצריכים לכשרות הסוכה. אבל אין איסור להכניס דבר שריחו רע לסוכתו כלל, וכמו"כ באופן שיהי' הסוכה כשרה אפי' בלא השוגרי, וכגון העושה דופן ד' מן השוגרי, או שמסכך בשוגרי ומלבד השוגרי יש לו שיעור של לג"מ כדין, דבכה"ג כיון שאפי' אם הסכך פסול מ"מ הסוכה כשרה, לא גזרו לאסור הסיכוך, והסוכה כשרה.[11]

אבל יש להק' ממה שכ' לקמן בדף כ"ו להק' מגרגישתא, שהסוכה כשרה, והלא התם לא מיירי בדפנות או בסכך אלא בקרקע, והו"ל לפרש דהתם כיון שאין הריח מן הסכך או מן הדפנות א"א שיהא הסוכה פסולה עי"ז, ואף שיש ריח רע, ואין הכרח לישב דשאני שוגרי דריחו רע לכל ומאוס טפי מן הגרגישתא. ומדברי הר"ן משמע דאף בגרגישתא שהוא בקרקע הסוכה שייך לפסול. ול"ל דאף הקרקע הוא מדברים הצריכים לכשרות הסוכה, ושייך בי' פסול וכמו בקרקע גזולה. (וכמו"כ דייק הגר"א

---

[8] ועי' בביה"ל שם שכ' דמש"כ הר"ן דאף אם אין הריח מצער אלא הוא, פטור, ה"ה שלא כדעת הרמ"א בשם הטור שם דאמרי' בטלה דעתו. אולם יש להק' שהרי גם מהרא"ש מבואר כדעת הר"ן, דיעוי' במה שהק' הרא"ש האיך יכול לעשות סוכתו בקרקע דגרגישתא אם הוא מצטער בכך, ותי' דמיירי באכסנאי, ופי' הק"נ שם דמבואר מהרא"ש שאף שאין אחרים מצטערים מ"מ האכסנאי פטור וכדעת הר"ן. וא"כ לכאו' ק' לומר שהטור חולק עליו.
ואולי יש ליישב באו"א דלא פליגי ולכו"ע אמרי' "בטלה דעתו" כשאין אחרים מצטערים, והר"ן והרא"ש מיירי כשיש אחרים ג"כ שמצטערים והיינו כמו שכ' הפוסקים דבמקום שאניני הדעת מצטערים לא אמרי' בטלה דעתו, וכן יל"פ באכסנאי שהוא מאניני הדעת, ומ"מ בבעה"ב שהוא מאניני הדעת אין לעשות סוכתו בכה"ג, ודוק.

[9] ולכאו' יש להק' גם לשיטת הרמב"ם במה שהי' מסככין כן לכתחילה, אבל מלשון הר"ן ל"מ שכוונתו להק' כן. ואולי להרמב"ם יל"פ דאה"נ בהכרח מיירי התם בדיעבד דאילו לכתחילה ודאי אין לעשות הסוכה בכה"ג שיש ריח רע, וצ"ע. ועי' לקמן במש"כ בדעת המאירי בזה.

אולם נר' שיש ליישב באו"א ע"פ מש"כ לקמן בסמוך שלפי הרמב"ם יתכן שאין איסור אלא בסכך בלבד, ובמעשה סיכוך, וא"כ אין להק' מקרקע של הסוכה כלל, דלא אסרו בזה כלל.

[10] ויש לדקדק קצת בדעת המאירי בזה, שבדף ד' בהוצין הביא דעת הסוברים לפסול מדינא, וגם דעת הרמב"ם שהוא לכתחילה. ומשמע שם שמסיק כוותי'. והכא בדף י"ג פי' דבשווצרי "דירתו סרוחה" וי"ל דס"ל ג"כ כמו שפי' הרמב"ם ולכתחילה. אבל בדף כ"ו הק' מעין קו' הר"ן שם, ומשמע דס"ל כוותי'. אולם אין מוכח מדבריו אצלינו דס"ל דשווצרי כשר וכהרמב"ם, וגם אין מוכח שכוונתו להק' בדף כ"ו כקו' הר"ן שיל"פ דהמאירי לא נתקשה אלא במה שהיו עושין הסוכה כן לכתחילה, ועי' שם.

[11] ועי' במש"כ הריטב"א דאף דשווצרי פסול אף לדפנות מ"מ היגי כשר לדפנות שאין ההיגי נופל עליו אלא מלמעלה. אבל יש לעי' בסוכה שהוא רק כשיעור זע"ז ואף ההיגי יפול עליו שהוא מחזיק כל רוחב הסוכה, דדלמא בכה"ג אף היגי פסולים לדפנות, או"ד דלענין ריח בלבד פסלי' בדפנות אבל דבר שאין הסרחון אלא ע"י נפילה לא פסלי' אפי' אם פעמים שיארע שיהא סרחון גם מן הדפנות דנתרי עלי'. וצ"ע.

בדין עלי סוכה אסורין ועי' לעיל במש"כ בזה.[12])

ולפי הרמב"ם שיש איסור לסכך, יל"ע בגדר הדבר ואם יש איסור רק לסכך, או"ד יש לפרש שיש איסור בכל הכנסת דבר שריחו רע לתוך סוכתו. או"ד לאף הרמב"ם מודה לגדר של הר"ן ויש איסור רק בעשיית הסכך או הדפנות אבל להכניס שם דבר שריחו רע ולהניחו על השלחן אין איסור דלא אסרו אלא במעשה של עשיית הסוכה בלבד, ול"ע.[13]

ולדינא קי"ל כדעת הרמב"ם, ובסי' תר"ל א' הביא הרמ"א דאף לענין הדפנות אין לעשותן מן הדבר שריחו רע וכמו שכ' הר"ן. ויל"ע דדלמא מסתימת השו"ע וכן מן הרמב"ם משמע דלא ס"ל כשיטת הר"ן ודלמא לא אסרו אלא במעשה סיכוך בלבד, או"ד בכל גווני אסור, ועי' בערוך לנר.

<u>ע"כ בענין פסולי הסכך משום דבר המקבל טומאה</u>

<u>דף י"ג ע"א</u>

<u>בענין פסול הסכך בחבילות ומשום גזרת אוצר</u>

בביאור "אגד בידי שמים לא שמי' אגד" ובטעמא שמסכבין באפקותא דדקלא

א') גמ' האי אפקותא דדיקלא מסכבין בהו וכו' אגד בידי שמים לא שמי' אגד. בכוונת הגמ' דאגד בידי שמיס לא שמי' אגד, משמע דאף שיש מקוס לגזור דאף באפקותא דדקלא יש לחוש שיניחס שס ליבש, וכמו בחבילות, מ"מ לא גזרו אלא בדבר הנקרא "אגד" וכאן לא מקרי אגד.

אולס כנר' שנחלקו הראשונים בביאור הגמ', עי' במה שהק' הר"ן והבעה"מ מהא דלגבי אזוב משמע דאגד בידי שמיס שמי' אגד, ובר"ן פי' מתחילה דאף דשמי' אגד, הכא שאני שאין אלא גזרה מדרבנן ובכה"ג "ליכא למגזר אלא כעין אולר". ונר' בכוונתו דמש"כ הגמ' ד"לא שמי' אגד" ל"ד, אלא דכאן אין מקוס להגזרה, ולכן מסכבין בהו, אבל ודאי אגד מקרי. אבל עוד פי' הר"ן (וכמו"כ פי' הבעה"מ) דלענין דיניס דרבנן אמרי' "לא שמי' אגד", ורק מדאו' "שמי' אגד". ולפי' זה משמע דשייך הגזרה גס באפקותא דדקלא ומ"מ לא גזרו אלא בדבר הנקרא אגד, ואף אס מדאו' שמי' סיכוך, ונפ"מ בנוי סוכה שריחן רע, או כשכבר יש צל"מ מחמתה, ואח"כ רצה לסכך אח"כ בדבר שריחו רע, או כשמכוון לשם צניעותא וכו', האם יש איסור גם בזה או"ד רק במעשה סיכוך אסור, וצ"ע.

---

[12] וע"ע לקמן בתוס' דף כ"ג ע"א ד"ה ע"ג בהמה, שמשמע דאין לפסול הסוכה כשאין הקרקע ראוי' לעמוד לשבעה, ורק אם אין המחיצות והסכך ראויים בלבד. ויש לחלק.

[13] וכמו"כ יש להסתפק לדעת הרמב"ם אם יש איסור לסכך, האם הוא רק באופן שעושה מעשה

אגד, מ"מ בדינים דרבנן לא החמירו אלא "לא שמי' אגד".
אולם נ"ע בטעמא להקל אם יש מקום לגזור וגם מדאו' שמי' אגד, ונ"ע. ואולי נ"ל דאף מדאו' אינו אגד כאגד בידי אדם, ועדיין נ"ע. ועי' במה שהק' הראב"ד על דברי הבעה"מ ואולי כוונתו להק' כהנ"ל. וע"ע במש"כ הראב"ד לפרש באו"א.

והנה, אם נאמר דאין שייך גזרה באפקותא דדקלא, וכפי' קמא של הר"ן, יש לעי' בטעמא שאין לגזור, ואולי משום שאין דרכן לייבשן, אבל לפי פשוטו משמע דטעמא משום שאין האגד כחבילה, והיינו דהא דיש לחוש שייחס שם לייבשן, היינו רק באופן שהאגד בידי אדם, אבל באגד שאינו בידי אדם לא גר' כדבר שמונח שם לייבש, ורק ע"י האגד שהוא ע"י בני אדם, מחמת האיגוד גר' כדבר שמונח שם לייבש. אבל ק' לפי המבואר מרש"י לעיל בדף י"ב ע"ב שעיקר הגזרה הוא להמסכך עצמו ולא לאחרים הרואים אותו, דא"כ הוא ידע אם הניח שם לייבש או לא, ואין מקום לחלק בין אם האגד הי' בידי אדם או בידי שמים ונ"ע.
וע"ע בריטב"א לקמן שפי' דהא דחבילות פסולות הוא רק באופן שהחבילה נעשית כדי שיהא נוח וקל לטלטלו, אבל אגד שנעשה לדבר אחר אינו אגד לפסול. ולפי דבריו לכאו' פשיטא דכמו"כ באגד בידי שמים, ואולי נ"ל דאה"נ וכוונת הגמ' כאן שאפקותא דדקלא כשרה מה"ט, ודמי לחבילות שנאגדים לצורך אחר ולא לטלטלם.
אכן, יש לדחות דהא דחבילה שנעשה לדבר אחר ולא כדי שיהא נוח לטלטל כשרות, היינו משום שהאיגוד לצורך אחר מפקיעו ומכשירו, אבל באגד בידי שמים שאין לצורך אחר, עדיין יש מקום לגזור טפי, והא דמכשרי' הוא רק משום דאגד בידי שמים לא שמי' אגד. ועדיין נ"ע. (וע"ע במש"כ ברש"י ד"ה ואע"ג.)

ב') גמ' איגד בחד לא שמי' איגוד וכו'.
עי' בפי' רש"י דמיירי במי שמאגד במקום שכבר מאוגד בידי שמים. ולכאו' יש נפ"מ במחלוקת שבזמנינו, דיעוי' במש"כ במשנ"ב מהדו' דרשו בשם הגריש"א זנ"ל דאין לפסול משום חבילות משום שאינם נאגדין באגד א' קשור על כל הקנים אלא שכל קנה וקנה מחובר להקנה שבצדו, ואי"ז כחבילות לייבש. ולפי"ז אפי' אם מסכך במחצלת שיש בו חבילה וכמו שהם נמכרין בשוק, עדיין אין לפסול, כיון שיש אגד א' שהוא באופן שלא יהי' כחבילות, ושוב מוסיף עליו חבילה וקשר לאגד כולם, מ"מ יש להכשיר דאגד בחד לא שמי' אגד.

ג') רש"י ד"ה ואע"ג. "הענפים למעלה כדי להשכיבן". משמע מרש"י דהחבילה אינה כדי שיהא נוח לטלטל אלא "כדי להשכיבן". ועי' לקמן בדף י"ג ע"ב שהריטב"א פי' דבאופן שאין האגד כדי שיהא נוח לטלטל אלא לצורך אחר, אין בו משום גזרת אוכר, ולא דמי לחבילה. וכ"פ הריא"ז באות ב', וכמו"כ כ' הב"ח בסי' תרכ"ט. ומרש"י כאן נ"מ הכי, דאילו לדבריהם אם האיגוד הוא להשכיבן, בכל אופן כשר, ואפי' אם לא הי' אגד דחד. ועי' לקמן בדף י"ג ע"ב במש"כ שרש"י אזיל בזה לשיטתו ושלא כפי' הריטב"א שם.

במה דמרור פסול כשיש בו שם לווי

ד') גמ' מיתיבי אזוב ולא אזוב יון וכו'. עי' ברעק"א שתמה שלעניין מרור לא מצינו שיצא רק בדבר ששמו מרור אבל כל מין זרע מר יצא בו ויש ה' דברים שיצא בו, וכמבואר בפסחים שם. ומ"כ גם אם יש לו שם לווי יש להכשיר כיון שהוא מר ויש בו שרף. ועי' ברש"ש שכתב"ז הק' המג"א בסו"ס תע"ג ס"ק ט"ו עמש"כ הרמ"א שם שאם אין לו מ' מה' ירקות דמתני' שיקח לענה וכל דבר מר, והק' המג"א דל"מ הכי מהגמ' אצלינו. וכ' המג"א שם דמהגמ' כאן משמע ש"צריך שיהא שמו מרור". ומשמע שכל ה' מינין אלו מקרי מרור. וכתב"ז פי' השפ"א אצלינו שמלבד השמות שיש לכל ה' מינין, עוד נקראו כולם "מרור", ויש להם ד' שמות, והוא לעיכובא, דרק אם שמו מרור יצא בו. וכתב"ז משמע גם ממש"כ הריטב"א בפסחים, דיעו' שם בדף ל"ט שהביא מש"כ הרא"ה שמרור הוא "לשון כללי" לכל ירקות המריס, ושוב כ' דלדעתו ה"ה "שם פרטי" ומשמע שאינו יוצא אלא בדבר ששמו מרור.

וע"ע במאירי אצלינו שכנר' פי' באו"א, שכ' המאירי דאם אכל מרריתא דאגמא יצא, ולא עוד אלא שאפי' המצוה מן המובחר דחזרת יצא בזה, דאם לעיכובא ודאי יצא כמו שיצא בכל עשב מר. הרי שהק' המאירי כקו' רעק"א, ותי' דהכא הגמ' מחדש שהוא בכלל "חזרת" אף לענין המצוה מן המובחר לאכול חזרת.[1]

אולם מלבד של"מ כפירוש המאירי מריהטת הגמ', ומסתימת לשון רש"י שלא פי' כן, הרי לפי המבואר בתוס' ד"מרריתא דאגמא" אינה חזרת אלא מין אחר, ודאי א"א לפרש כן, שהרי ודאי לא יצא המצוה מן המובחר בזה. (אבל יש לדחות דס"ל לתוס' דיצא גם בכל מין מר וכמו "לענה" וכמו שכ' הרמ"א בסי' תע"ג, ומ"מ יש מצוה מן המובחר בה' מינין דמתני', ואף מרריתא דאגמא בכלל הה' מינין דמתני'. ודוחק.)

וגר' שיש לדקדק שיש לרש"י דרך אחר בזה, דיעו' בלשונו בתי' של אביי דכשיש לו שם לווי פסול רק אם הי' השם לווי קודם מ"ת, וז"ל "ובאתה תורה והקפידה שכתוב בכמה מקומות אזוב ולא נכתב בא' מהן אחד משמות הללו, ש"מ אסתם אזוב קפיד רחמנא". ומלשון רש"י משמע דאילו הי' נכתב במקום א' איזה שם לווי וכגון "אזוב יון", אז לא מיבעי שאזוב יון כשר לכולן אלא אף אזוב כוחלי וכו' ג"כ כשרים, ומשוס ש"לא הקפידה תורה על שם לווי", והיינו דהא דלא מהני כשיש לו שם לווי, אינו משוס שאי"ז המין דמיירי בי' קראי, אלא שיש הקפדה שלא יהי' שם לווי, ואין השם לווי כסימן בעלמא שאי"ז האזוב דקרא, אלא דממה שלא אמרה תורה בשום מקום שכשרה בשם לווי, יש לדקדק שיש פסול וטעם לפסול כל דבר שיש בו שם לווי.

ואולי המובן בזה הוא דכל שיש בו שם לווי מורה על מה שאינו "עיקר המין", ועי' בלשון התרמה"ד סי' רל"ה, שמשמע כעי"ז. והיינו שהשמות מגלים לנו מהו "עיקר המין" ומהו טפל לגבי', וכל שאינו מעיקר המין פסול שהתורה הקפידה שיהי' מעיקר המין, והוא מעליותא של דבר שאין לו שם לווי על דבר שיש

[1] עי' שם דהמצוה הוא משום דחזרת מקרי "חסא" ורמז ל"חס רחמנא עלוון" וכו', וא"כ לכאו' אם יש מצוה מן המובחר תלוי באם גם חזרת דאגמא מקרי "חסא", וצ"ע.

בו שם לווי, שכל שאין בו שם לווי היינו משום שהוא ה"שתמא" של המין ועיקרו.
ולפי"ז אף שאין המינין שכשרים למרור נקראים מרור, אלא שם אחר, ואין כוונת התורה במה שאמר "מרוריס" לדבר שנקרא בשם מרור אלא לדבר מר, ומכמה מינין, מ"מ יל"פ שממה שלא אמרה תורה בשום מקום אלא "מרוריס" סתם, מוכח מיני' דרק דבר שאין בו שם לווי הוא דמכשרי', דממה שיש שם לווי יש להוכיח שאינו מעיקר המין שלו, וגריך שיהא מעיקר המין ולא מן הטפל, ומרריתא דאגמא אינו עיקר המין של חזרת או של מרריתא וכדמוכח ממה שיש לו שם לווי. ואף שאין הקפדת התורה על מין א' ואין מרוריס דקרא שם עצם מ"מ צריך דברים שאין להם בשמותם שם לווי.[2]
(ובאו"א קצת אולי יל"פ שאין "מרירותו" כשאר דברים שנקראים "מרוריס" סתם, אלא שמרירותו שאני, ואינו ה"עיקר" וסתמא דמרירות, והקפידה תורה על דבר שמרירותו הוא מרירות "סתם" ולא עם שם לווי, ושייך שם לווי לא רק בשם הדבר אלא גם בתכונותיו.)[3]

ה) גמ' "בידוע" שיש לו שם לווי. עי' במהר"ם וברש"ם. והנה מפי' המהר"ם משמע דיש רמי' לפסול ממה דלא פי' הקרא להדיא להכשיר, ולאחר מ"ת אין רמי'. אבל להרש"ם, ומריהטת הגמ' בזבחים שם, משמע שאינו הוכחה מן הסברא, אלא שאין לדרוש לפסול דבר שיש בו שם לווי אלא בדבר שיש בו שם לווי משום, והוא רק קודם מ"ת, אבל רמי' והוכחה ליכא, אלא שכן ניתן לדרוש.
וע"ע במש"כ בדעת רש"י לעיל באות ד', שיש רמי' והוכחה, אבל אין הרמי' ממה דלא מיירי בי' קרא ולא פי' להדיא, אלא הרמי' הוא ממה שכתוב בתורה כמה פעמים ובכולם לא פי' שם לווי, ומשמע דאם במקום א' יש שם לווי, אז כל דבר שיש בו שם לווי יש להכשיר, ולא רק השם לווי דגלי בי' קרא. והיינו שלא כפי' המהר"ם ושלא כפי' הרש"ם.

ו) גמ' "והאי דקרי להו מרריתא" וכו'. פי' המהרש"ל דקאי על ר' חסדא. והיינו דפי' דכו"ע קרי "מרריתא" ורק ר' חסדא קרי לי' "דאגמא". ואינו שם לווי כלל. אולם מתוס' ל"מ הכי, דעי' בתוס' שמדמה להגמ' בא"ט ושם לא מיירי בכה"ג. גם מש"כ תוס' להסתפק אם ס"ל לאביי כתי' של רבא, הרי לפי מש"כ המהרש"ל לכאו' אין מקום להסתפק בזה, ובודאי אביי מודה שאם אין נקרא מרריתא דאגמא אלא לר' חסדא, דודאי אינו שם לווי ע"י אדם א'.[4] וע"ע ברא"ה דגרס "והאי דקרו" בלשון רבים, ומבואר דלא קאי אדר' חסדא.
וע' בפי' הדברי נחמי' שיש לחלק בין דבר שנקרא שם לווי מחמת מקומו וכגון מרריתא דאגמא, דאף שהוא מין א' מ"מ נקרא "דאגמא" כשהוא נמצא באגם, ולא דמי לדבר שיש לו שם לווי משום שהוא מין אחר, וגם

[2] עי' במג"א בסי' תע"ג שם לענין אם יצא בכל עשב מר או רק בדבר המפורש במתני', ואם אין יוצא אלא במה שמפורש במתני', ניחא טפי, אבל אף בלא"ה יל"פ שלכל מין ומין צריך מדבר שאין לו שם לווי.

[3] ויש לעי' אם הדבר תלוי כפי ראות בני אדם, וממה שנקרא "מרריתא דאגמא" מורה שלעיני בני אדם המרירות שונה, או"ד דהוא רק לסימן על המציאות שמרירותו שונה.

[4] ועי' בשפ"א שכ' להיפך שמדברי התוס' משמע כפי' המהרש"ל, וצ"ע.

"אזוב יון" לא מקרי כן משום שהוא ביון, אלא אף מה שאינו ביון מקרי אזוב יון כשהוא מאותו מין הרגיל ביון, וע' שם.
(והנה, יש לדקדק בלשון רש"י בד"ה כל שנשתנה, וז"ל "שיש בו מכמה מינין וכל א' שם לווי לו כמו אזוב כוחלית". והו"ל לרש"י לומר כמו אזוב יון שהוא קדיש בברייתא. ואולי יל"פ דס"ל לרש"י שאזוב יון מקרי כן על שם מקומו, ולא משום שהוא מין אחר, ושלא כמו שפי' הדברי נחמי', ואילו אזוב כוחלית נקרא כן משום שהוא מין אחר. וס"ל לרש"י דהראי' שהתורה הקפידה על השם לווי הוא ממה שאין נזכר בשום מקום גם מין אחר וכמו אזוב כוחלית, אבל ממה דלא נקט בשום מקום אזוב יון אין הוכחה כיון שאינו מין אחר, אלא ממקום אחר, אבל מאחר שהקפידה תורה על השם לווי, ממילא גם דבר שיש בו שם לווי מחמת מקומו ג"כ פסול, כיון שמ"מ יש לו שם לווי. ואם כניס הדבריס, מבואר דס"ל לרש"י שלא כפי' של הדברי נחמי' לחלק בזה. ודוק.)

ז) רש"י ד"ה לא שמי' אגד לא לענין חבילה וכו'. מרש"י מבואר דהגדר של אגד כאן הוא לענין סוכה וגם לענין אזוב, אבל דעת הרמב"ם דאף לענין אפקותא דדקלא, שיעורו בכ"ה כמו שמבואר בירושלמי לענין קניס, וא"כ צ"ל דהכא לא מיירי אלא לענין אזוב ולא לענין סכך וחבילות. (וע"ע בר"א מן ההר במש"כ בדעת הרמב"ם, ובדעתו לקמן באיסורייתא דסורא ונריפי דאורבני, ובמש"כ הכס"מ שם.) ודעת הרא"ש דבאפקותא דדקלא שיעורו בג' ואילו בקניס שיעורו בכ"ה, ומלשון הרי"ף משמע שהבבלי חולק ולעולם שיעורו בג' ואף בקניס, ועי' לעיל בתוס' סוף דף י"ב ע"א ובמש"כ שם.

ז-ב') רש"י ד"ה למצוה. לכתחילה. צ"ע הרי לא מצינו לכתחילה ובדיעבד מדאו' אלא בקדשים בלבד.

ז-ג') רש"י ד"ה ומדר' יוסי וכו'. מבואר מרש"י שקו' הגמ' הוא דאם לר' יוסי צריך ג' לעיכובא, לא פליגי בשום דבר. ועי' בשפ"א שפי' בדעת הרמב"ם דס"ל דנחלקו גם לענין גרדומין, וא"כ ק' בהוכחת הגמ' דנחלקו גם לענין אם צריך ג' לעיכובא. וצ"ל דאף דנחלקו בגרדומין מ"מ משמע דפליגי גם במה שאמר שצריך ג' למצוה דאל"כ מ"ט חזר ר' יוסי לומר מצות אזוב ג', הרי כבר אמרו רבנן כמו"כ.

ח) רש"י ד"ה גרדומיו. ובלבד שישתייר מכל א' וא' כל שהוא שתהא שם אגודתו קיימת. מבואר שאם אין אלא א' בטל מיני' שם "אגודה", וצ"ע דמבואר לקמן דאם תחילתו שתים ושיריו א' לרבנן כשר, וצ"ל דאף בא' שנשתייר נשאר עליו שם אגד. וצריך לחלק דגרדומיו שאני שאם אין נשאר אלא א', וגם אינו אלא כל שהוא, בטל מיני' שם אגד, אבל בשיור של א' שלם עדיין מקרי אגד, כיון שתחילתו הי' בשתים.

ט) תוס' ד"ה מצות אזוב ג' קלחים. בא"ד ורבנן דלא ילפי לעיל גבי לולב וכו'. בביאור קו' תוס' עי' בריטב"א וכמו"כ בתוס' הרא"ש תו"ד שבמקום שניתן התיבות של "לקיחה לקיחה" לדרוש יש לדורשם בכל

מקום שנאמר לקיחה (אם לא משום שאינו מופנה או מטעם אחר). אולם עי' במל"ה כאן שנתקשה בקו' תוס' דלמא לא ניתן לדרוש לקיחה אלא דפרה בלבד ולא דלולב. ותי' באו"א דלא הי' להם במסורה אלא המלמד בלבד ויש ללמוד לכל מקום ממנו. ועי' במש"כ בביאור תי' של תוס'.

י) **באו"ד קסברי דמאזוב אזוב נאמרה גז"ש.** עי' בר"פ שמשמע שהי' מסורה לדרוש גז"ש מ"אזוב" ולא מלקיחה כלל. אולם בתוס' הרא"ש משמע דודאי הגז"ש הוא מלקיחה לקיחה, ורק שלא ניתן לדרוש אלא בלקיחה שנאמר בו "אזוב". ולכן הק' התוס' הרא"ש על תי' זה שהרי מאחר שניתן לדרוש "לקיחה" יש לדורשו בכל מקום ולא רק במקום שנאמר אזוב. ובכוונת תוס' אצלינו יש להסתפק אם כוונתו כמו שפי' הר"פ או כמו שפי' התוס' הרא"ש. וגר' דס"ל לתוס' כמו שכ' התוס' הרא"ש וילפי' מגז"ש דלקיחה, שהרי שוב הק' תוס' במה של"ל לאגד בפרה אלא למצוה ובלא אגד כשר, והו"ל למימר כמו לולב לר' יהודה דדרש לקיחה והוא לעיכובא. ומשמע מתוס' שקושייתו הוא משום שמבואר בלקיחה דלולב שהגז"ש ניתן לדרוש לעיכובא, אבל בלתי הרא"י מדר' יהודה באגד הלולב אין להק'[5]. ואם דרש' מ"אזוב" ולא מלקיחה אין להוכיח מדר' יהודה שהוא גז"ש אחר לגמרי מלקיחה. וכן הר"פ לא הק' כקו' תוס', אבל התוס' הרא"ש הק' כקו' תוס' ודוק.

י"א) באו"ד ותימה דאי גז"ש היא וכו'. בייאוש קו' תוס' עי' בריטב"א שפי' דאף בפרה מעכב האגד אבל מ"מ אגד יש שמי' אגד, וע"ע שם מש"כ לייאש באו"א. וע"ע בחי' הרא"ה לעיל שם. ועי' במצפ"א מה שהביא מירושלמי שנחלקו ר"י ורבנן אם ילפי' דבר לעיכובא מדבר שאינו לעיכובא.
ועי' בראב"ד כאן שתי' באו"א דלמצוה כבר ידעי' בלולב מ"זה אלי ואנוהו", ולכן דרש' לעיכובא מקרא יתירה. ומבואר מדבריו דהא דצריך אגד למצוה משום זה אלי ואנוהו ה"ה מדאו', ולא כמו שפי' הריטב"א לעיל שהוא מדרבנן. ועי' שם שהריטב"א מוכיח כדעתו דמדאו' אין שייך דין לכתחילה כלל. ובייאוש דעת הראב"ד דס"ל דשייך דין לכתחילה עי' לעיל שם בדף י"א ע"ב במש"כ.

דף י"ג ע"ב

בביאור כשרותו של איסורייתא דסורא וצריפא דאורבני

א') גמ' הני איסורייתא דסורא וכו'. בביאור הכשר הסוכה בסכך של איסורייתא דסורא ובצריפי דאורבני, גר' שנחלקו הראשונים וכדלהלן.
א' שיטת הריטב"א דהא דמכשרי' בצריפי דאורבני משום ש"אינו עשוי לטלטל" ולא שמי' אגד, פי' דהגזרת אוגר ופסול דחבילות אינו

[5] ודוחק לומר שקו' תוס' הוא שבכל גז"ש הו"ל למימר שהוא לעיכובא, ולא מצוה, דא"כ לא הו"ל להוכיח מדר' יהודה באגד יותר משאר גז"ש דעלמא.

אלא בחבל ואגד שנעשה כדי לבטלם, אבל כל שהתחילה נקשר ונאגד לצורך אחר, ולא לבטלם, אין לגזור. ומש"כ "לא שמי' אגד" ל"ד, דלענין שאר דברים ודאי שמי' אגד, אלא דלענין גזרה דחבילות לא גזרו אלא באופן שעשוי לבטלם. וזה פי' ג"כ הכשר דאיסורייתא דסורא שלא הי' כדי לבטלם אלא למנין ובכה"ג לא גזרו. וכמו"כ פי' הפסקי רי"ד, וע"ע בריא"ז אות ב' שכ' כעי"ז וזה פי' מה דמצינו שיש להכשיר סוכה במחצלת באופן שאינו מקבל טומאה, ולא דמי לחבילות שנעשה לבטלם, משא"כ מחצלת שהאגד הוא לצורך אחר ולא גזרו. וכ"כ הב"ח.

ולפי' הריטב"א וכו' יש להק' בצריפי דאורבני למה צריך להתיר ראשי מעדנים, והלא בלא"ה לא הי' הקשר מתחילה כדי לבטלם. ועי' במש"כ הב"ח בסי' תרכ"ט כעין סברת הריטב"א ופי' לפי"ז שצ"ל דל"צ להתיר ראשי מעדנים כלל, וכוונת ר"ה ברי' דר"י הוא לחלוק על ר' אבא, ול"צ התרה כלל. וכמו"כ משמע גם בפסקי הרי"ד ועי' שם.
אכן, עי' ברא"ה שכ' כדעת הריטב"א וכו' כאן ומ"מ משמע מדבריו דצריך להתיר ראשי מעדנים. ואולי יל"פ שהקשר למעלה הי' כדי שיהא קל לבטלם, וצ"ע.

עוד יש להק' לדעת הריטב"א במה דלעיל באפקותא דדקלא מכשרי' משום דאגד בידי שמים לא שמי' אגד, והרי בלא"ה יש להכשיר משום שלא הי' החבילה לבטלם אלא בידי שמים. ואולי יש לפרש שכ"ה כוונת הגמ'. אבל מהריטב"א ל"מ הכי, שהק' הריטב"א בהא דאגד בידי שמים לא שמי' אגד מהא דמבואר לגבי אזוב דשמי' אגד, ומשמע דצריך לטעמא דלא שמי' אגד, ואין הכשרו משום שלא הי' עשוי לבטלם. ואולי יש לפרש באו"א דהא דאין לגזור להריטב"א במקום שאינו עשוי לבטלם, היינו רק באופן שעשוי בידי אדם ולצורך אחר, ובכה"ג לא נר' כחבילה לייבש, אבל באגד בידי שמים עדיין איכא למגזר, דל"צ שיהא חבילה לבטלם כדי שיהא בכלל הגזרה אלא שאם האיגוד הוא לצורך אחר אין לגזור, אבל בידי שמים שאינו לצורך אחר, עדיין יש לגזור. ולכן צריך לטעמא ד"אגד בידי שמים לא שמי' אגד".

ב' כנר' שיש לרש"י שיטה אחרת, ואין להכשיר משום שאינו עשוי לבטלם, ופי' רש"י בצריפי דאורבני שהכשרו הוא משום "שאם אתה מטלטלו הוא ניתק מאליו" והיינו שאין הדבר תלוי בכוונת המאגד אלא שאם אין הקשר מועיל בפועל לבטלו, ואם יטלטל עם האגד ינתק ולא יכול לבטלו, אינו אגד.
וכמו"כ פי' רש"י דהכשרו של איסוריתא דסורא אינו משום שכוונתו הי' למנין, אלא משום שכיון שהחבילה הי' למנין "אין דרך להנייעם באוגדן", והיינו שמיד אחר שלקחם ה"ה מתירן, ו"למנינא בעלמא אגדינהו עד שימכרו והלוקחן לייבשן מתיר אוגדן", והיינו דבמקום שאין הדרך לייבשן כשהן אגודין, ואין האגודה אלא בשעת לקיחה בלבד וכרגיל ה"ה מתירן אח"כ ואינם מנייעים לזמן רב עם האיגוד, אין לגזור משום אוגר דאין גזרת אוגר אלא באופן שהרגילות הוא לייבשן ולהנייעם לכמה ימים באיגודן, שבזה נר' שהי' הנחתן כדי לייבשן.

וכמו"כ יש לדייק מרש"י לעיל בדף י"ג ע"א שפי' דאגד בחד לא שמי' אגד, דהיינו כשמאגדן "כדי להשכיבן" וכדי שיהא יכול לסתום הנקב בהסכך, ואינה אגד כיון שהוא אגד דחד, ואילו להריטב"א בלא"ה אינה אגד משום שאינו עשוי לטלטל אלא להשכיבן. ולהריטב"א צ"ל דהתם מיירי כשמאגדן לטלטל, ולא להשכיבן, ולכן הו"ל לפסול אס לא משום טעמא דאגד דחד.

ג' עי' במש"כ הר"ן שפי' בצריפי דאורבני שלא כהציור של רש"י שהם ציידין של עופות אלא שהם חבילות שדרכן לקשרן מב' ראשיהן, ושוב פי' דטעמא להכשיר הוא כמו שפי' רש"י ומשום שאין הקשירה מגד א' חזק כ"כ להתקיים ואינו נוח לטלטל, ולכן לא גזרו.
ובמה שלא פי' כרש"י, עי' במה שפי' הב"ח בסי' תרכ"ט, דק' לי' בפי' של רש"י שאי"ז חבילה כלל, וודאי אין לפסול וכמו לגבי מחצלת שאין בו פסול דחבילות משום שאף שהם אגודין יחד, מ"מ אינו כחבילה, וכ"ש בציידי עופות דלא דמי לחבילה כלל אף שיש דברים מאוגדים יחד.
ובהכשר דאיסורייתא דסורא לא פי' הר"ן כמו שפי' רש"י אלא ד"כיון דמדינא כשר לסכך בו אלא משום גזירה דפעמים שאדם בא מן השדה וכו' בכה"ג דלא עביד לה על דעת חבילה לא שייך למגזר". וגר' שאין כוונת הר"ן לפרש כדעתו של הריטב"א דא"כ כמו"כ הו"ל לפרש בצריפי דאורבני.
(ואע"ג שפי' בצריפי דאורבני שהם חבילות וכנ"ל, ואולי הא דלא פי' כהריטב"א הוא משום דס"ל דמיירי כשעשוי החבילה לטלטל, מ"מ גר' שאין לפרש כן, דלדבריו מה דאיתא בגמ' "כל שאינו עשוי לטלטל לא שמי' אגד" אין פירושו כמו שפי' הריטב"א דתלוי בדעתו, וא"כ אין מקור להכשיר כל שאינו עשוי בדעת לטלטל אלא לצורך אחר, וכמו שפי' הריטב"א. ורחוק לומר שהכשרו של איסורייתא דסורא הוא משום שאינו עשוי לטלטל, ושלא כלשון הגמ', ואילו בצריפי דאורבני שפי' הגמ' "כל שאינו עשוי לטלטל" פירושו כרש"י דא"א לטלטלו בפועל, וק"ל.)
וצ"ל שכוונת הר"ן לחדש שכשאגידן למנינא, אי"ז "על דעת חבילה" והיינו שאין הקשר כדי שיהא הקנים באגודה, וכדי שיהי' כולן ביחד וקשורים אהדדי כא', אלא טעמא של הקשר הוא להקל עליו כשבא למנות כמה קנים יש לו, אבל לא איכפת לי' במה שהם קשורים יחד ומאוגדין אהדדי. ובכה"ג לא חשוב אגד לפסול משום גזרה דחבילות דלא גזרו אלא בחבילה שנעשה כדי לאחד ולחבר הקנים, אבל אף אס החיבור והאיגוד אינו כדי לטלטלו אלא לצורך אחר, מ"מ יש לפסול משום גזרת אוכר.

בדעת הטור והב"ח בהנ"ל, ובדין מחצלת לסכך

ב') ועי' בלשון הטור ובשו"ע סי' תרכ"ט, בחבילה הנעשה למנינא, ומיד כשלוקחם ה"ה מתירן, כשריס ול"צ להתירן. וכגר' שהטור והשו"ע אזיל בשיטת רש"י שפי' טעמא דאיסורייתא דסורא הוא משום שהרגילות הי' להתירן מיד, ולא להניעם בחבילות, ובזה לא גזרו.
אולם עי' במש"כ הב"י שם להק' במה שהטור השמיט ההלכה של צריפי דאורבני, וכ' הב"ח לישב שם דס"ל להטור כמו שפי' הריטב"א דכל שהחבילה הוא לצורך אחר ולא לטלטל אין

לגזור, וא"כ ס"ל דל"ל להתיר ראשי מעדניס כלל, ור"ה ברי' דר"י בא לחלק על מימרא דר' אבא, ולכן לא כ' הטור כמימרא דר' אבא, וגם ל"ל לפרש שאפי' בלא היתר של ראשי מעדניס כשר, שהוא בכלל ההלכה שכל שנעשה למינן וכו' כיון שניהם מטעם אחד דלא היו עשויין לטלטל. (כ"ג לענ"ד בכוונת הב"ח בטעמא דהשמטת הטור, ועי' בערוך לנר שהק' דעדיין הו"ל למימר הכי, שאינם שוים ממש.)

וק' שהרי מלשון השו"ע מבואר דטעמא להתיר באיסורייתא דסורא הוא משום שמיד כשלוקחם ה"ה מתירן, והוא כמו שפי' רש"י, ואם ס"ל להטור כדעת הריטב"א הו"ל להטור לפרש שבלא"ה כשריס משום שלא הי' האגד כדי לטלטל אלא למינן. ול"ל לפרש דטעמא להכשיר משום שמיד כשלוקחן מתירן.[1] ולענ"ד מבואר מלשון הטור והשו"ע כדעת רש"י בטעמא להכשיר באיסורייתא דסורא.

בהא דיכול לסכך במחצלת

ג') והנה, מבואר בשו"ע תרכ"ט ו' שיכול לסכך במחצלת כ"ז שאינו מקבל טומאה, ויש להק' מ"ש מחצלת מחבילות דגזרי' גזרת אונר. ועי' בריא"ז באות ב' שפי' לשיטתו, וכשיטת הריטב"א, דאין לגזור אלא באופן שעשוי לטלטל והמחצלת אינו נאגד כדי לטלטל אלא לצורך אחר, וכ"פ הב"ח שם לשיטתו וכשיטת הריטב"א וכנ"ל.[2]

אבל לפי רש"י והר"ן דס"ל שיש לגזור משום חבילות גם בחבלות הנעשים לצורך אחר, הק"ל ומ"ש מחצלת שאין לגזור, והלא יכול לטלטלו ע"י האיגוד שיש בו.

ועי' בקובץ תשו' להגריש"א ח"א ס"ב שהביא בשם הגרא"מ"ה לפרש דאין להכשיר מחצלת אלא כשאין בו כ"ה קנים וכ' שם דדוחק הוא בלשון המשנה שמכשיר מחצלת בכל אופן.

ופי' הגריש"א באו"א דשאני מחצלת שאין הקשר מאגד כל הקנים יחד אלא שיש קשר לאגד כל קנה להקנה שבצדו ואי"ז החבילה והאגד דפסלי משום גזרת אונר.

אולם גר' שלרש"י א"א לפרש כן, שהרי רש"י פי' דצריפי דאורבני ה"ה המקום של ציידי עופות ויש כמין קליעה מלמטה, ואף זה אינו כחבל ואיגוד שמאגד כולן יחד, ומ"מ אין הכשרו אלא משום שדרכן הי' להתירו מיד, ולא משום שאינו כחבילה. ומבואר שאין להכשיר משום שאין הקשר דמי לחבילה. ובשלמא להמבואר בר"ן דצריפי דאורבני ה"ה חבילות של ערבות, יל"פ כן, אבל לרש"י עדיין ק' מ"ש מחצלת מחבילות, ול"ע.[3]

---

[1] ע"ע בט"ז משי"כ לפרש השמטת הטור באו"א.

[2] וכמה פוסקים נקטו כשיטת הריטב"א והתירו ע"י זה מחצלאות גם כנעשו לסכך בהן על סוכתו, ולא רק כשנעשה לצורך אחר ושוב נמלך לסכך בהן. אולם יש לעי' אם גם מה שמסכך בהן מקרי חבילה לטלטל, שהרי הוא נעשה כדי שיהא נוח לטלטלו ולהניחו על סוכתו. וראיתי במשנ"ב מהדו' דרשו שהביא בשם התשו' בנין שלמה א' מ"ה להכשיר בכה"ג, משום דכיון שנעשה כדי לקיים מצות סוכה, ודאי ל"צ לגזור על חבילה כזו. ועדיין צ"ע, שהרי מ"מ ל"ש משאר חבילה לטלטל שאינו כדי לייבש שמ"מ אסור, וק' לחלק ולפרש שחז"ל הפקיע העשוי לטלטל כשנעשה לטלטל כדי להקל עליו לסכך לצורך המצוה.

[3] אולם יש לעי' בהמציאות של צריפי דאורבני לפי' רש"י ואולי יש חבל א' שהוא כמין קליעה בין כל קנה וקנה, ומ"מ אין כל קנה קשור בפנ"ע להקנה שבצדו. אבל מ"מ ק' שהרי במחצלת הרגילה ג"כ אין קשר א' לכל קנה וקנה אלא שיש אריגת הקנים בלבד, ומ"מ לא גזרו, והוא כעין הקליעה דצריפי דאורבני, ומשמע מרש"י שאין לחלק ביניהם באופן הקשירה וכמו שפי' הגריש"א.

וכמו"כ נ"ע לדינא לפי המבואר מלשון הטור והשו"ע כדעת רש"י באיסורייתא דסורא, ומשום שדרכן להתירן מיד, שלפי"ז משמע שאין להכשיר משום שאינו עשוי לטלטל, וכדעת הריא"ז והריטב"א, וא"כ ק' למה מכשרי' במחצלת. ואם נפרש כמו שפי' הגרא"מ"ה נמצא שלדינא אין להכשיר במחצלת יותר מכ"ה קנים, ול"ע.

ורא"תי בתשו' אבן ישראל ח"ח מ"ד שכ' להכשיר מטעם אחר, ומשום דלא גזרו אלא בדבר שעשוי' ליבש, ואילו המחצלאות נעשים באופן או מדבר שאין עשוי ליבשן, ולכן אין לגזור משום גזרת חבילין.

אולם גם בזה יש לדקדק לפי' של רש"י, ועי' בשפ"א במתני' דף י"ב שמצדד ג"כ להכשיר כל שאין דרכן ליבשן, ובזה רצה לפרש המשנה דמיירי רק בחבילי קנים וכו' ולא בכל חבילין, דהיינו טעמא משום ששאר חבילין אינם ליבש[4].

אבל הק' השפ"א על זה ב' קו'.

א' הרי אפקותא דדקלא ג"כ אינו ליבש, ומ"מ אם לא משום שאגד בידי שמים לא שמי' אגד הי' גוזרים גם באפקותא דדקלא, ומבואר דאף אם אין עשוי ליבש מ"מ גזרו על החבילות. ועי' שם שאולי יש לדחות שאף אפקותא דדקלא היו רגילין ליבש, אלא דלפי"ז ק' למה באמת לא גזרו בהו, ואפי' בלא חבילה, ול"ל דאף שראוי לגזור גם באפקותא דדקלא, לא רצו לגזור אלא בדבר שיש בו אגד, ודומק. (ואולי כיון שרוב פעמים לא היו מייבשין דבר שאין לו אגד, לא גזרו בכל דבר שהוא ליבש, ול"ע.)

עוד הק' השפ"א מצריפי דאורבני דודאי לא היו מחוברים כדי ליבשן, אלא כדי שיהי' מחבורים לדור בו, ומבואר שאף בכה"ג יש לגזור אם לא משום שאין בו חבל בראשי מעדנים וכו'.

ואולי יש לדחות שאף שאין האגד כדי ליבש, מ"מ האורבני ה"ה ממין שדרכן ליבש ולכן גזרו בהו, אף באופן שאין החבילה כדי ליבש.

וא"כ נ"ל ד"אורבני" שהם "ערבות" וכמו שפי' רש"י, דרכן ליבשן, ולפי פשוטו אינו כן, ואדרבה הערבות כשהם יבשים נופלים ואינם ראויים לכלום אלא להסקה בלבד. ולכן נר' דכ"ז דוחק ול"ל כמו שמסיק השפ"א שאף בדברים שאינם רגילין ליבש גזרו.

ועוד אפי' לדעת האבן ישראל להתיר מה"ט, אין להתיר המחצלאות שעשויים לסכך בזמנינו אלא ממין שאין דרכן ליבש (לפי האמור שראוי להחמיר גם לשיטת רש"י מאחר שכ"מ מלשון השו"ע והטור. ואפי' לפי מש"כ הב"ח ע"פ הריטב"א יש לעי' אם המחצלת שנעשה לשם סכך שהוא כדי להקל עליו לסכך בו לא מקרי "עשוי לטלטל" ואולי גם לדעת הב"ח אין להתיר המחצלאות שבזמנינו ע"פ שיטת הריטב"א ול"ע).

ואולי יש סברא לחלק בין מחצלת וחבילה, שבחבילה אף שהוא מאוגד ע"י החבל, מ"מ לא פקע מיני' שם של "קנים" מרובים, ואף שהם מאוגדים עדיין מקרי קנים הרבה בגודה, משא"כ במחצלת שפקע מיני' שם קנים הרבה ואין הקנים אלא כחלק של מחצלת, וכמו דלא מקרי "חוטין" אחר שנארג בבגד אלא כל

[4] ואולי יש דיוק גם מרש"י עצמו לזה, דיעוי' בלשון רש"י בד"ה אלא למנינא בעלמא, שפי' "והלוקחן לייבשן" ה"ה מתירן. וילי"ע בכוונת רש"י במש"כ "לייבשן" ומשמע דלא גזרו אלא כשהלקיחה הוא "לייבשן" ואם הי' הלקיחה לצורך אחר, ולא ליבשן, אז אין לגזור אפי' לולי טעמא שהוא מתירן. ויש לדחות.

החוטין ה"ה חלק מן בגד גדול, ואין הבגד נחשב ככמה חוטין אלא דבר אחד והוא בגד. וכמו"כ במחצלת. ועדיין צ"ע.[5] (ועוד הרי אפי' לפי"ז יתכן שאין המחצלאות שנעשים לשם סכך דמי למחצלת שיש בו אריגה ממש, וצ"ע.)

בדין סיכוך בירקות

ד') גמ' ופוסלין בסוכה משום אויר מ"ט ביון דלבי יבשי וכו'. עי' בריטב"א שפי' דלפי גיר' דידן ד"מביאין את הטומאה" צ"ל שהפסול דהכא מדרבנן, דאילו מדאו' אין לפסול משום אויר (ואולי יש לפסול משום סכך פסול ועי' שם מש"כ אע"ג דבטלינהו לגמרי, ואע"ג דבעודן לחים וכו' ועי' לקמן במש"כ.) אבל כיון דאח"כ נתרי ומייבשי וכמאן דליתנהו דמי, פסלי' מדרבנן גם מעכשיו.[6]

והנה בביאור הפסול מדרבנן משום אויר, עי' במש"כ ביחוסי תנאים ואמוראים מובא בס' תורת הראשונים שיש לחוש שינשרו עד שיהא חמ"ר ולאו אדעתי' (וכ"מ בר"פ, שכ' ש"יסמכו עליהם"). אולם בלבוש פי' באו"א דיש לחוש שבאמצע הסוכה ינשרו ולא יהא ביכולתו לעשות סוכה אחרת, ויבטל ממצות סוכה. (ולשון הר"פ "גזירה אטו יבשין" וצ"ע בכוונתו.)

ע"ע שם בריטב"א שפי' שלפי הגיר' של "אין מביאין" יל"פ שהוא מדינא כאויר כיון דכיון דלאו בני קיומא ניהו לז' מהשתא חשיבי כמאן דליתנהו. ומסיק שהראשון יותר נכון.

והנה, לפי' שני של הריטב"א משמע דאף עכשיו כמאן דליתנהו והעומד ליפול כמאן דנפל כבר דמי אפי' מדאו'.

אולם יש לעי' בשיעור של ז' ימים, שהרי לכאו' אי"ז אלא בסוכה, ואילו בטומאה אין סברא לתלותו בז' ימים, ואם יש שיעור אחר לטומאה, מ"ט בסוכה תלוי בז' ימים. וגר' שצ"ל דבטומאה אפי' אם יפלו אחר ז' ימים מ"מ כמאן דליתנהו, אבל לענין סוכה אם הם ראויים לז', אין לפסול משום שלאחר סוכות יפלו, ורק אם יפלו תוך ז' הוא דהו"ל כמאן דליתנהו[7].

והנה, יש מקום לפרש דהפסול בסוכה מדאו' מטעם אחר, ואפי' לפי הגיר' של "מביאין", והיינו דאע"פ דלא אמרי' דהוא כמאן דליתנהו מדאו' כיון דעתיד ליפול מ"מ כיון שיפול תוך ז' אין הסוכה כשרה, כיון דצריך סוכה הראוי' לכל שבעה, והוא לכו"ע לקמן בדף כ"ג.[8]

---

[5] ועו"ק שלפי"ז צ"ל דאף בצריפא דאורבני עדיין שם ערבות עליהם, וכפשוטו אינו כן.

[6] משמע מלשונו דלשון "כמאן דליתנהו דמי" קאי על אחר שנפלו, וכ"מ מהמשך דבריו דלפי' שני פי' שהם כמאן דליתנהו "מהשתא" ומשמע שלפי' קמא כמאן דליתנהו הוא רק אחר שנפלו. וק' דאי"ז "כמאן דליתנהו" אלא דליתנהו ממש, ואולי גם אחר שנפלו יש דברים שנשאר שם ועי' בפמ"ג שמתספק כשייבש ולא נפלי. וצ"ע.

[7] ואולי יל"פ באו"א, דיעוי' במש"כ הריטב"א בפ"ב בהא דפסלי' לר"מ סוכה ע"ג בהמה משום דאינה ראוי' לשבעה, שפי' הריטב"א משום שיש שבת באמצע החג, ולא כפי' רש"י שם שביו"ט ראשון אסור להשתמש בבהמה, ומשמע התם דלריטב"א גדר של סוכה הראוי' לשבעה אינה תלוי' בז' ימי החג, אלא דכל שאינו ראוי לדירה לז' ימים זה אחר זה וברצופין, לא שמי' דירה, ולכן אפי' אם ביו"ט אסור לעלות לסוכתו, עדיין ראוי' לשבעה אם לא משום שבהכרח יש שבת א' באמצע החג. ולפי"ז ה"נ דלמא הגדר לענין טומאה ג"כ תלוי בזה, ודמי לסוכה ממש, ודוק. ועי' שם במש"כ בדברי הריטב"א בפ' הישן כ"ג ע"א אות ז'.

[8] אבל יש מהאחרונים שמפרשים דהא דר"י ור"מ דהתם אינה כהלכתא, אלא אליבא דב"ש בלבד, ועי' שם במה שפרשנו. ומ"מ לפי פשוטו לדינא צריך ראוי' לשבעה וכמבואר התם.

וכמו"כ פי' הרש"ש בכוונת הר"ן שכ' דכל שיהי' כשיעור חמ"ר תוך שבעה פסולה מעכשיו, שהוא מדאו', ומשום שאינה ראוי' לכל שבעה, וכ"פ הפמ"ג בדעת הרמב"ם שמשמע דפסולו מדאו'. אבל להריטב"א הנד לפסול מדאו' הוא רק משום דכמאן דליתנהו דמי מדאו', וא"כ א"א לפרש כן אלא להגיר' ד"אין מביאין את הטומאה".

ובישוב דעת הסוברים דאין לפסול משום שאינה ראוי' לכל שבעה, ראיתי במשנ"ב מהדו' דרשו בשם הס' האיר יוסף תשו' י' בשם הגרח"ק שליט"א לפרש דשאני הפסול דחמ"ר שאינו חסרון אלא בשיעורו, ובזה לא אמרי' שהוא כסוכה שאינה ראוי' לכל שבעה.

היולא שיש לפרש הפסול דסכך ומה דדמי לאויר או מדאו' או מדרבנן. ואם מדאו' יל"פ או משום שכמאן דליתנהו מדאו' (ולפי"ז צריך לגרוס "אין מביאין את הטומאה") או משום דאינה ראוי' לכל שבעה. ואם מדרבנן יל"פ או משום דיש לגזור שיבא לאכול שם בלא סכך כשר, או משום שיבא לבטל מצות סוכה כשאין לו יכולת לעשות סוכה אחרת בחג.

ועי' בר"ן שפי' "ומינה שמעי' דכל דבר העשוי להתיבש בתוך ז' עד שתהא חמתו מרובה מצלתו אף מעכשיו פסול". וכ"כ הרמ"א בסי' תרכ"ט משמו, ועי' במשנ"ב שם שמ"מ פי' שהוא מדרבנן (ולא כמו שפי' הרש"ש בכוונת הר"ן, ומטעם דבעי' סוכה הראוי' לעמוד כל ז') ויל"ע במש"כ שהדבר תלוי בשיעור חמ"ר, והלא בגמ' מבואר שיש לו דין של אויר, (ועכ"פ לחומרא עי' בפמ"ג) והיינו שאם יש ג' טפחים של ירקות ה"ה כמקום של אויר. ולכאו' צ"ל שמלבד זה אפי' אם אין שיעור ג' מ"מ פסול כשיהי' חמ"ר מלבד הירקות. וכ"מ במאירי.

אולם נר' שהדבר תלוי בטעם הפסול, ולפי הלבוש דהפסול הוא מגזרה שלא יהי' ביכולתו לקיים מצות סוכה, יתכן שאין לפסול כלל אא"כ יהי' כשיעור של חמ"ר. דבלא"ה הרי עדיין יכול לקיים המצוה ורק שלא ישב תחת המקום האויר. אבל אם יש חשש שיפול ולאו אדעתי', אז אולי יש לפסול או ע"י חמ"ר או במקום שיש ג' טפחים של ירקות. ואם הפסול מדאו' ג"כ יש להסתפק אם הפסול של "סוכה הראוי' כל שבעה" הוא בסוכה בכללות, וא"כ אפי' אם יפסול מקום א' משום שאין בו ג' מ"מ הסוכה כשרה. וצ"ע. ועי' בביה"ל שם.

ה) רש"י ד"ה ופוסלין בסוכה משום אויר וכו'. דאוכל הראוי לקבל טומאה הוא וכו'. לשון רש"י צ"ע לפי גיר' דידן ברש"י דמיירי בדברים שאינם אוכלים, וצ"ל שכוונת רש"י דלא אמרי' דהוא כסכך פסול כאוכל שאין פסולו אלא בד' טפחים, ומש"כ רש"י "דאוכל הראוי לקבל טומאה" לא קאי על הירקות דהכא. אבל לפי מש"כ תוס' דאף לרש"י אוכלין נינהו, ניחא.

ו) תוס' ד"ה ירקות וכו'. אלא מאכל אדם הוא. לפי' רש"י ג"כ צ"ע שהרי חזרת אנו רואים שהוא מאכל אדם, ואולי תלוי לפי המקום והזמן. (וכן התמכא ודאי אוכל הוא, ואף לפי מש"כ המג"א בסי' תע"ה י' שאין לברך עליו היינו רק משום שאינו נאכל בפנ"ע

וגם מש"כ שם שאין לברך בפה"א הוא משום שאינו נאכל חי אבל ודאי אוכל הוא).[9]

בגדר פסול דסכך בדבר המקבל טומאה

ז) שם. אלא מאכל אדם הוא. לפי תוס' שמאכל אדם הוא, הרי מלבד מה שיש לפסול משום דנתרי, הסכך פסול ג"כ משום שהוא מדברים המקבלים טומאה. אבל מ"מ אין פסול אלא בד' טפחים או ד' אמות מן הצד, אבל משום דפרכי ונפלי ה"ה כאויר ופסול בג' ואפי' מן הצד.

אולם עי' בר"פ שהק' דאם מקבלין טומאה תיפוק לי' דפסול בלא טעמא דפרכי ונפלי אלא משום שהוא מקבל טומאה. ותי' דמיירי כשאין האוכלים מוכשרין לקבל טומאה, וכמו שפי' תוס' לענין טומאה דחגיגה בפני הטומאה דתלוי בהכשרו, כמו"כ לענין סוכה, וכל שאינו מוכשר לקבל טומאה כשר לסכך.

ועדיפא מיני' כ' הט"ז בסי' תרכ"ט ב' בדעת המהרי"ל דאפי' אם מוכשר לקבל טומאה אם הסכך טהור ה"ה כשר לסכך, ועי' שם שכ' הט"ז שהמהרי"ל טעה בזה.

ועי' בק"נ אות ז' במש"כ לייסד דעת המהרי"ל ושאין כוונתו להכשיר בסכך טהור כלל. ובדעת הר"פ נמי אולי צריך לדחות, דק' להבין קושייתו, והרי הו"ל לייסד בפשיטות שאין פסול של סכך פסול אלא בד' וכנ"ל.

וכן בתוס' רי"ד כאן כ' להדיא דאין חילוק בין אם מוכשר או לא לענין סוכה, ד"פסולת גורן ויקב" בעי' וכל שהוא יקב עצמו אף שאינו מוכשר מ"מ פסול לסכך בהן. וכ"כ הט"ז שם ועי' בפמ"ג שם במה שהאריך ובבכור"י ט"ז ובתוס' בכורים שם. וע"ע במש"כ הרש"ש (ובשפ"א סוף דף י"ג שמסתברא כדברי הרי"ד, וכמו"כ בדבר שאין בו כשיעור כגילה לקבל טומאה מ"מ פסול לסכך בו כיון שהוא ממין הראוי לקבל טומאה. וכ"ה התור"ע בשם הגנת ורדים). וע"ע בדברי המרדכי בשם הירחים במחצלת של שיפה וגמי לקמן בפרקין ובמש"כ שם.

ז'-ב') גמ' כי היכי דלא ליבדרן. בענין אם ידות תלוי במה דלא ניח"ל בידות או אם צריך להם, ובביאור מה שהגמ' צריך לב' טעמים עי' במש"כ הערוך לנר, ובלשון רש"י "לפי שאינו צריך לבית אחיזה, ולא ניח"ל בהן" וצ"ע. וע"ע במש"כ רש"י לקמן בסמוך לפרש דלא רצה לסכך באוכל, "ואוכל בסכך לא מיבעי לי', ואי לאו דפסולת מרובה עליו הי' פסול לה לסוכה" ומשמע דלולי הא דהסכך פסול להסוכה אף דלא צריך לו מ"מ משיבי כידות.

ואולי יש לדחות דכל זמן שאין שום טעם שלא ניח"ל בהידות, לעולם ניח"ל במה שיכול לבטלו הפרי ע"י היד, ומן הסתם אמרי' דניח"ל אם לא משום שיש טעם אחר דלא ניח"ל, ולכן צריך לטעמא ד"לא נמליי" לפרש מה דלא ניח"ל דאל"ה ניח"ל. והיינו שכ' רש"י שאינו צריך להבית אחיזה ולא ניח"ל בהן. ועדיין צ"ע.

---

[9] ועי' בפנ"י שהק' דהכא ודאי אוכלין נינהו, דאל"כ האיך מברך עליו 'על אכילת' או "לאכול". ואולי לתוס' אין להק' מלשון הברכה דדלמא שאני בליל פסח שע"י המצוה הו"ל כאכילה אף שאינו ראוי לאכילה בכל מקום .וצ"ע. וע"ע בח"י שם בסי' תע"ה.

בביאור "דלא ליבדרן" לרש"י ולתוס' ובמה דפליגי ר' אבא ור' מנשיא בר גדא

ח) גמ' כי היכי דלא ליבדרן. לפי רש"י היינו דניח"ל כי היכי דלא ילכו השבולות לאיבוד.[10] ולתוס' הוא לצורך הקשין ושלא יתפרדו מפני הרוח.[11]

ולפי' רש"י לכאו' צ"ל דנחלקו במציאות דאילו לר' מנשיא לא ניח"ל ול"צ התבן לצורך השבולת, דאם צריך לי', מ"ט שאין לו ידות. וכ"פ המאירי.

אבל אולי יש לדחות דאי"ז כבית יד, ובית יד הוא רק בדבר שצריך כדי לאחז בו, ולא כל דבר שרולה בחיבורו מטעם אחר, וצ"ע.

ולפי הי"מ שבתוס' יל"פ שלא נחלקו במציאות אלא בדין, דיעוי' ברש"ש שהק' לפי' הי"מ דלא מצינו שיהא לו דין בית יד משום שרולה בחיבורן לצורך הדבר שאינו האוכל, אלא כשצריך החיבור להאוכל בלבד. ואולי יש לפרש דבהא פליגי דלמ"ד דאין לו ידות הוא כטעמא של הרש"ש, ואילו למ"ד שיש לו ידות לא מחלקי' בין אם רולה בחיבור משום האוכל או משום הדבר שאינו האוכל, ובכל אופן בטל לגבי' וטמא.

ועי' לקמן שהגמ' מוקי פלוגתייהו דלר' מנשיא המחלוקת רבנן ואחרים תלוי במחלוקת דר' יוסי ורבנן ופי' שם דטעמא דשיבי ידות אחר שבסשן הוא משום דעדיין ראוי דלכי סתר חזיא למנקט בגלייהו. וק' דהו"ל להגמ' לפרש דניח"ל כי היכי דלא לבדרן, ואף דלר' מנשיא אי"ז סברא שיהא כידות מתחילה דלמא מ"מ כשהי' מתחילה כידות שוב לא פקע מינייהו דין ידות כל זמן דניח"ל כי היכי דלא לבדרן, וכמו דניח"ל דלכי סתר לי' וכו' דאי"ז טעמא להחשיבו כידות מתחילה אלא שלא פקע מיני' דין ידות אחר שבסשן. ומשמע דלר' מנשיא אין מעלה במה שלא לבדרן כלל, ואם נאמר דלא פליגי במציאות, צ"ל דאע"פ דניח"ל כי היכי דלא לבדרן, מ"מ אי"ז טעמא שישאר אצלו תורת ידות כיון שאי"ז כבית יד דעלמא, או לפי הי"מ שאי"ז אלא לצורך היד ולא לצורך האוכל, וצ"ע.

(שו"ר שהחזו"א עמד בזה עי' במש"כ בעוקצין א' י"ב, וע"ע במש"כ הר"ש מדסוי לקמן בדף י"ד.)

ועי' בהמשך הגמ' שמביא דלדעת האחריס צריך קשין מרובין על הידות ועל האוכלים, וכמ"ד דיש לו ידות, ופי' רש"י ד"ידות" דהתם הוא "כדי בית יד סמוך לאוכל" (וע"ע ברא"ש שהוא כשיעור של ג' טפחים). הרי שפי' רש"י דמיירי כשהתבן מחוברין להשבולת ומ"מ אין בכלל ידות אלא כשיעור "בית יד". וק' לדעתו הרי יש לשער בכל מה שצריך כדי שלא יפול השבולת. ואולי אף דטעם דניח"ל הוא משום השבולת שלא יפול מ"מ דין "ידות" תלוי בשיעור של אחיזה בידו, וצ"ע.

והנה, לדעת הי"מ לכאו' כל התבן ראוי להיות בכלל ידות, ולא רק כשיעור בית יד, דהרי מה דניח"ל הוא בחיבור לכל התבן וכדי שישאר שם.

---

[10] באמת מלשון רש"י אין ברור שכ"ה כוונתו ויל"פ גם כהי"מ בתוס' אבל מתוס' מבואר שלמד כן בדעת רש"י, וצ"ע.

[11] אולי יל"פ שהוא מפני רוח שאינה מצוי' דאילו ברו"מ בלא"ה יש לפסול שצריך להסכך פסול, ועי' בדברי נחמי' לענין הפסול ד"מעמיד" כאן, ועוד יש לדמותו לפי' הראשונים ב"אי קלשת" לעיל בדף ג', ואכ"מ.

ואולי לפי הי"מ ל"ל ג"כ כהנ"ל דמ"מ אין דין ידות יותר משיעור הצריך לאחיזה אף שאי"ז הטעם דניח"ל, ול"ע.
(ובאו"א אולי יל"פ דלהי"מ כל שמחובר להשבולת ולאי כידות, וצריך שיהא הקשין שאינם מחוברים להשבולת כלל מרובין על כל השבולות והקשין שמחוברים להס, אבל מרש"י מבואר דלא ס"ל הכי, ואף הקשין שמחוברין להאוכל ה"ה בכלל קשין ולא ידות כשאינם בתוך שיעור של בית יד.)

ט) רש"י ד"ה אין להם ידות. להביא העץ טומאה על האוכל. מרש"י משמע דאין הידות מקבלים טומאה אלא שמביאים את הטומאה. ופי' האחרונים דנחלקו הראשונים בדבר זה, עי' בקה"י טהרות סי' ע' וכעי"ז בחזו"י סוף טהרות ובמרחשת י"ט ב' ג' ובחלקת יואב תינא ג', שלדעת הרמב"ם הידות מקבלים טומאה, ולרש"י אינם מקבלים טומאה אלא מביאין את הטומאה.
ולפי רש"י יש להק' במה שהגמ' ס"ל כאן דאם מביאין את הטומאה פסול לסכך, והלא אינם דבריס המקבלים טומאה. ואולי ל"ל דמ"מ מקרי "גורן ויקב עצמו" ולא "פסולת גורן ויקב". וכמו"כ פי' הרי"ד במה דאף קודם שהאוכל מוכשר לקבל טומאה אסור לסכך בו. אולם יש לדקדק לפי מה שכ' תוס' בד"ה אם פסולת, דאם מבטל מיני' שם אוכל הרי"ז כשר לסכך, אף דאינו "פסולת" אלא "גורן ויקב", ומבואר דס"ל דגדר הפסול הוא בדבר שראוי לקבל טומאה בלבד, וא"כ כמו"כ הו"ל להכשיר גם בידות אף שמביאין את הטומאה.[12]

ואולי יל"פ דס"ל להגמ' דטעמא דמביאין את הטומאה הוא משום שהידות טפל להאוכל, ומה"ט גופא ג"כ ה"ה טפל גם לענין לסכך בו.

בענין הכשר הסוכה כשיש רוב פסולת ומיעוט אוכל

י) גמ' אם פסולת מרובה על האוכלין כשרה. עי' בס' המכתם שהק' דהלא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר, וכמבואר לעיל (ויש להק' בין לשיטת הריב"א שס שמבטל הסכך פסול להסכך כשר שכנגדו ובין לשיטת תוס' דמבואר דמ"מ בגל"מ של סכך פסול פסול, וה"נ משמע דמיירי אפי' אם יש גל"מ של סכך פסול) ותי' דהכא שאני שהסכך פסול בטל ברוב, וכן מבואר מרש"י שפי' "אף הוא צריך ביטול".
ועי' במה שהק' הדברי נחמי' לשיטת הרמב"ם דעירב דבר המסככין בו אם דבר שאין מסככין בו, דהסוכה פסולה ולא אזלי' בתר רוב, ומ"ש הכא דאזלי' בתר רוב, ואפי' אם נאמר שלהרמב"ם פסול רק משום שהסכך פסול ניכר, וכמו שפי' הסמ"ג בדעתו, מ"מ ה"נ האוכל ניכר מתוך הפסולת. ותי' הדברי נחמי' דל"ל דמש"כ הרמב"ם לפסול הוא רק כשאין שיעור של גל"מ של סכך כשר, והכא מיירי כשיש גל"מ מסכך כשר. אולם דוחק הוא בשיטת הרמב"ם דמשמע לפסול אפי' בגל"מ של סכך כשר, וגם כאן משמע דאפי' אם אין גל"מ של סכך כשר מ"מ הסוכה כשרה כיון שיש רוב סכך כשר, ומשום ביטול של הסכך פסול ויכול לצרפו לשיעור של גל"מ.

[12] ועי' לקמן בדברי תוס' ד"ה אם פסולת ובמש"כ שם.

וע"ע בתשו' ר"ח בן הרמב"ם (מובא בס' תורת הראשונים) שפי' דעת הרמב"ם באו"ח דהכא שאני דכיון שהפסולת מרובה, ממילא האוכל הו"ל כנוי סוכה ואינו לסיכוך, ולכן אין לפסול. ולפי"ז לכאו' ג"כ נ"ל דמיירי כשיש סכך כשר כשיעור של נל"מ.

וע"ע בקה"י סי' ט' שתי' באו"ח דהכא אין פסול בהסכך אלא משום "תעשה ולא מן העשוי" וכמו שפי' תוס' ד"ה אם פסולת (בתי' השני') והא דס"ל להרמב"ם שאין לבטל סכך פסול לסכך כשר, היינו רק בפסול גמור אבל בפסול של תעשה ולא מן העשוי גם הרמב"ם מודה דאמרי' ביטול, ועי' שם מש"כ להוכיח כן, וע"ע לעיל בדף י"ב במש"כ בדעתו.

אולם עדיין יש להק' בהגמ' במה דשייך ביטול כאן, והלא האוכל והפסולת ניכרים ולא אמרי' ביטול בכה"ג. ועי' בערוך לנר דף ט' שעמד בזה תו"ד ור"ל דהכא אין ביטול של הסכך פסול להכשר, אלא ביטול של הגל למטה, ואין הגל של האוכל ניכר מן הפסולת. ובזה פי' ג"כ הא דאמרי' ביטול לקמן בדף ט"ו בשפודין.

אולם נר' דיל"פ באו"ח דיעוי' במש"כ החכמת שלמה בסי' תרל"ח א' בהא דאמרי' ביטול בחמ"ר וכמבואר מרש"י ריש פרקין דהאויר מבטל הסכך כשר אף שהוא ניכר, ותו"ד שם דהא דלא אמרי' ביטול בדבר הניכר, היינו רק כשצריך ביטול כדי שיהא על המיעוט הדין של הרוב, אבל במקום שעלינו לקבוע שם של שוס דבר, אז אמרי' ביטול גם בדבר הניכר, וכגון בסוכה שנקרא סוכה על שם הסכך וסכך לגל עשוי', וא"כ כשבאנו לדון על הסכך ואם הסכך שיש בו סגי לקרותו בשם "סוכה" אז אזלי' בתר רוב וכיון שרובו אויר, הרי אין המקום נקראת "סוכה" על שם הגל כיון שהוא המיעוט.

וכמו"כ ה"נ יל"פ דהא דדבר המקבל טומאה פסול לסכך, אינו משום שהוא מקבל טומאה, ואין הגדר של הפסול שכל דבר המקבל טומאה פסולה, שהרי אפי' קודש שהאוכל הוכשר לקבל טומאה פסולה, וכמו שפי' התוס' רי"ד כאן דמ"מ אינו "פסולת" אלא "גורן ויקב עצמו", וכמו"כ יל"פ דה"נ כשיש אוכל ופסולת אהדדי וכמו בקשין המחוברין להשבולת, אין לחלק בדבר א' ולהכשיר מקצתו משום שהוא פסולת, ולפסול מקצתו משום שהוא אוכל, אלא עלינו לקבוע אם כולו בכלל "פסולת" גו"י או "גורן ויקב עצמו", ובזה אזלי' בתר רובו, והמיעוט בטל להרוב, ואם רובו פסולת, ממילא כולו בכלל "פסולת" גורן ויקב, ואף האוכל שבו, שהכל דבר א', ושמו נקבע על שם הרוב.

ועדיין יש לדקדק שלפי"ז לכאו' אין להכשיר הסוכה משום דרוב של הסכך פסולת אלא שיש לדון על כל קנה וקנה של מבן עם השבולת, ואם בקנה זו רוב קש ופסולת ה"ה פסולת, ואם רובו שבולת הרי הוא כאוכל, ומהגמ' משמע שאין לשער בכל קנה וקנה אלא אם מבין כל הסכך יש רוב פסולת כשרה.

ונ"ל דכיון דכולהו מין א' אזלי' בתר רוב הסכך ולא בתר רוב כל דבר ודבר, וכיון שרובו פסולת מבין הכל אנו קובעים שם של כל הסכך ע"ש רובו. ולפי"ז יולא שבמקום שמסכך בב' מינין וכגון בסוכי תאנים וגם בקשין, לא אזלי' בתר רוב הסכך אלא בתר רוב כל מין ומין, ול"ע.

ומ"מ לפי הנ"ל נר' שיש לייסב גם דעת הרמב"ם כמו"כ, דהא דקאמר הרמב"ם שאין שייך ביטול סכך פסול בסכך כשר, הוא באופן שעירב ב' דבריס נפרדים, ובזה לא אמרי' ביטול משום שהוא ניכר, אבל הכא שאני שאין עלינו לבטל הסכך פסול בסכך כשר להפך דינו לסכך

כשר, אלא שצריך לקבוע שם של מין זה שיש בו פסולת ואוכל, ואם הוא בכלל "פסולת" או "גורן ויקב עצמו" לענין סכך, ולקבוע שמו, ובזה שייך ביטול אף בדבר הנאכל וכמו שכ' החכמת שלמה.[13]

י"א) גמ' אחרים אומרים עד שיהי' קשין מרובין וכו'. ממה ששינה מלשון "אוכל ופסולת" דלעיל, משמע דלא פליגי אלא לענין קשין בלבד, אבל לענין ענבים ותמרים וכו', לא פליגי, ול"פ שלכו"ע בהני לא ניח"ל דאין בהם סברא ד"כי היכי דלא לבדרן". ולמסקנא ג"כ יל"פ שאין סברא דניח"ל דחזיא לכי סתר למנקט להו בגילייהו.

י"ב) רש"י על הידות. כדי בית יד. מבואר מרש"י דאין כל הקשין המחוברין לשבולת חשוב כבית יד שלו, ועי' ברא"ש בשיעור של בית יד, וע"ע במג"א שכ' דצריך להחמיר על כל הקנה דדלמא צריך לכל הקנה ואנן לא בקיאין בדבר, ועי' במחצ"ש ובמש"כ הפמ"ג והמשנ"ב להחמיר כדעתו במקום שאין אנו יודעין שיעור הבית יד.

י"ב) תוס' ד"ה אם פסולת וכו' אבל אוכל מרובה פסולה. במה שהק' תוס' כאן משמע דעד כאן לא ק' לי' אף דכבר ידענו לעיל דאינו יכול לסכך בדבר המקבל טומאה, דמ"מ יל"פ דהיינו בכלים ואף אם מניחן ע"ג הסוכה מ"מ לא בטלי ועדיין מקבלים טומאה, אבל באוכל שמבואר בגמ' שם דטיהרו ק' לי'. אבל ק' דיעוי' בתוס' הרא"ש שבת כ"ז שכ' דלא באוכל בלבד הוא דאם סיכך בהן טיהרו אלא אף בכלים, וא"כ הו"ל לתוס' להק' לעיל על עצם הפסול של סיכוך בדבר המקבל טומאה. ואולי צ"ל דתוס' כאן חולק על הרא"ש בזה. אבל עי' בתוס' הרא"ש כאן שהק' כתוס', והק"ל.
עו"ק דאפי' אם נאמר שאין קו' תוס' אלא בהא דאין מסككין באוכל בלבד, מ"מ כבר שמעי' לעיל דאין מסككין אפי' באוכל, דהיינו טעמא דהקולר לסכך יש לו ידות וכו' דפסול משום דאוכלים ה"ה דבריס המקבלים טומאה. ויש לדחות.

בגדר הפסול דדבר המקבל טומאה

י"ג) בא"ד אע"ג דאמר בפ' העור והרוטב וכו'. הנה, מקו' תוס' מבואר דס"ל דאם בטל מיני' תורת קבלת טומאה וטיהרו ע"י מה שמסכך בו, אין בו הפסול של דבר המקבל טומאה. ועי' ברמב"ן בב"ב י"ט שתי' דאף דאינו ראוי לקבל טומאה, מ"מ "גורן ויקב עצמו" הוא ולא "פסולת גורן ויקב". הרי דס"ל להרמב"ן דגדר הפסול אינו שיהא דבר המקבל טומאה או אפי' דבר שראוי לקבל טומאה אחר הכשרו, אלא כל דבר שהוא בכלל "גורן ויקב עצמו" פסול, ורק בפסולת מכשרי' ואזלי' בתר המין.

[13] ויש לעורר בענין הנ"ל דיעוי' לקמן בדף ט"ו ע"א בהמקרה סוכתו בשפודין, ובמש"כ שם בדף ט"ו ע"א אות כ"ט וכו' בדעת הריטב"א והרא"ש שמבואר מדבריהם שיש להכשיר סוכה כשיש צל"מ כשיעור של 51% אף אם אין כולו סכך כשר אלא שיש 26% סכך כשר עם 25% סכך פסול שמ"מ צל"מ וגם יש רוב סכך כשר. ולדבריהם ל"צ ביטול ממש וא"כ יל"פ דגם כאן כשר מה"ט. אבל מ"מ לרש"י והר"ת מבואר דלא ס"ל הכי, וצריך לפרש כהנ"ל. ויש מקום לפרש דאזלי לשיטתייהו וכמו שנבאר שם בעזה"י.

ובדעת תוס' ל"ל דאף דילפי' מפסולת גו"י, מ"מ גדר הדבר תלוי בהא דראוי לקבל טומאה. אבל אף לתוס' ל"ל דל"ל שיהא מקבל טומאה ממש, אלא דאף קודם הכשרו פסול וכמו שפי' התוס' רי"ד כאן דכיון דילפי' מפסולת גורן ויקב, כל זמן שראוי לקבל טומאה אחר הכשרו ה"ה בכלל גורן ויקב עצמו.

וע"ע לעיל בתוס' ד"ה ירקות ובמש"כ הר"פ שם ומדבריו שם משמע דאפי' אם ראוי לקבל טומאה אחר הכשרו כשר לסכך בו כל זמן שאינו מוכשר, ועי' שם מש"כ דדלמא יש לדחות. אולם עדיפא מיני' כ' הט"ז בדעת המהרי"ל דאפי' בדבר המוכשר לקבל טומאה כל זמן שהוא טהור, יכול לסכך בו, ועי' במה שכ' הק"נ לדחות בכוונת המהרי"ל, וע"ע בשפ"א במש"כ בסוף דף י"ג.

(ועי' לעיל שהבאנו מה שנחלקו הראשונים אם ידות מקבלים טומאה או שאינם מקבלים טומאה אלא מביאין את הטומאה, ואם נאמר כן, ומ"מ הי' פשיטא להגמ' דפסולים לסכך, משמע דאף בדבר שאינו מקבל טומאה ממש אלא שיש בו כד טומאה פסול, ויש לדחות.)

י"ד) באי"ד דעביד דסתר לי' אחר החג. משמע מתוס' דאפי' אם אין דעתו לסתרו, והוא מסכך בו לעולם, מ"מ כיון דכרגיל דרכו של אדם לסתור סוכתו אחר החג, אין בו ביטול ולא טיהרו אלא בבית שכרגיל דרכו שלא לסותרו עולמית.

ט"ו) באי"ד אי"נ בעי' דלא מקבלי טומאה בשעת סיכוך משום תעשה ולא מן העשוי. ל"ע בסברת תוס' ובמה שיש בזה משום פסול דתעשה ולא מן העשוי, והלא מיד כשמניחו ע"ג סוכתו בטל ולעולם לא הי' סכך על סוכתו בדבר המקבל טומאה. ומ"ש אם קודם הסיכוך הי' דבר המקבל טומאה. (וכמו"כ עי' בחלקת יואב סי' כ"ו לענין סכך גזולה, דאם ע"י הסיכוך הוי כשינוי מעשה, יכול לסכך בו כיון שמיד כשמסכך בו אינו מן הגזול אף דקודם הסיכוך הי' גזולה.)

וגר' לפרש שכוונת תוס' לחדש דמדין תעשה ולא מן העשוי צריך שיהא סכך כשר אף קודם הסיכוך, ואם רק ע"י הסיכוך הוא דאינו מקבל טומאה, מ"מ אי"ז עשיי' כשרה אלא עשיי' בפסול. והיינו ד"בעי' דלא מקבלי טומאה בשעת סיכוך" פי' אף קודם שהסוכה מסוכך ובשעת המעשה סיכוך.

דף י"ד ע"א

א') גמ' אבל ידות דלצורך אכילה וכו'. כפשוטו כוונת הגמ' לחלק במה שצריך לעלות מידי קבלת טומאה בכלים ואוכלים ומה שצריך בידות הכלים והאוכלים. ומה דפי' "הני מילי כלים דחשיבי" ולא פי' ג"כ "אוכל" דחשיבי, היינו משום שבאוכל אין שייך להעלותו דאין תלוי בגמר מלאכתו כמו בכלים (ואף שיש לבטלו מתורת אוכל). אכן, לשון הגמ' ד"לצורך אכילה" משמע שעיקר החילוק הוא בין כלים דחשיבי ובין אוכל דלא חשיבי, ולכן גם דבר שהוא לצורך אכילה כאוכל דמי ודלמא עולין מידי טומאה במחשבה. ויש לדחות.

בעניין סיכוך בנסרים וגזרת תקרה

ב') מתני' ור"מ אוסר. בלשון "אוסר" עי' בריטב"א ובר"ה שא"א לפרש שאין איסור אלא לכתחילה, ואם מסכך בנסרים כשרה[1], שהרי בגמ' איתא דפסולים לר"מ, וכן בתוספתא[2]. ופי' הריטב"א דנקט לי' אגב ר"י דקאמר דמותר לכתחילה, או דהוא לאשמעי' שאין אלא פסול מדרבנן דלשון "אוסר" משמע כלשון "אין מסككין" שהוא מדרבנן. וע"ע בפנ"י שפי' באו"א שיש איסור לסכך אפי' בנסר א' ואפי' אם לא יש תחתיו, ומשום דגזרי' דלמא יש תחתיו. (ועי' במש"כ לקמן בביאור חידושא דמתני' ד"ובלבד שלא יש תחתיו".)

(ועי' במש"כ בס' המכתם שלדעת הרמב"ם אין הנסרים פסולים לגמרי כסכך פסול שפסול בשיעור ד' באמצע הסוכה, והכא הנסרים כשרים גם באמצע הסוכה בשיעור ד' ושלא כמסקנת הגמ' לקמן דמתני' מיירי מן הצד בלבד. ולפי"ז אולי יל"פ דעדיף למתני לשון "אוסר" דאילו לשון פסול משמע שהוא סכך פסול לכל מילי. וע"ע במש"כ הצל"ח.)

בביאור מתני' "נתן עלי' נסר שהוא רחב ד' טפחים כשרה, ובלבד שלא יישן תחתיו"

ג) מתני' נתן עלי' נתר וכו'. עי' בגמ' לקמן דף י"ז וברש"י שפי' דמיירי בנתן נסר מן הצד וכשר משום ההלכתא דדופן עקומה, אבל באמצע הסוכה סכך פסול של ד' טפחים פוסל הסוכה ואפי' אם יש שיעור זע"ז מן הצד, מ"מ אין הדופן שכנגד הסכך פסול מצטרף כדי שיהא ג' דפנות למקום שיש בו סכך כשר.

ועי' בר"ן לקמן בסמוך שהק' מהו החידוש של מתני' והלא לקמן מבואר דדופן עקומה כשרה, וגם מה שלא יישן תחתיו פשיטא כיון שהוא סכך הפסול לסכך בו משום גזרת תקרה. ותי' הר"ן דהו"א שאין לפסול משום גזרת תקרה אא"כ כולו נסרים אבל בנסר א' לא, דלא גרעית כתקרה ואין לגזור, קמ"ל שכל נסר ונסר פסול לסכך ואין ליישן תחתיו.[3]

והנה, אף לדברי הר"ן יש להק' בלשון מתני' דהו"ל למתני "נתן עלי' נסר שהוא רחב ד' טפחים, לא יישן תחתיו", ולמה פי' שהסוכה כשרה, והלא אין הסוכה כשרה אלא באופן שהוא מן הצד ומשום דו"ע וזה כבר שמענו להלן וכקו' הר"ן.

עו"ק בלשון מתני' "ובלבד", שמשמע דהא שהסוכה כשרה הוא אם לא יישן תחתיו, והא ליתא, שהסוכה כשרה בכל אופן, בין אם יישן

[1] ע"ע לעיל בסכך שיש בו ריח רע שיש מפרשים שאין פסול כלל אלא שלא לסכך בהן לכתחילה, ויש רק איסור בדבר ולא פסול.

[2] ואפי' בהפכן על צדן מבואר לקמן שהם פסולים.

[3] יל"ע במש"כ הר"ן דהו"א שאין לפסול אלא בכולו נסרים, והלא הו"ל לפרש דפסול גם אם רוב ה סכך מן נסרים, ומשמע דאם אין פסול בהנסרים אלא באופן שנראית כתקרה היינו רק אם כולהו נסרים, ואם יש מקום א' שאין בו נסרים כבר לא נראית כתקרה, ואם אף בכה"ג פסול, צ"ל דהיינו משום שתקנו לפסול כל נסר לסכך ואפי' בא', וצ"ע.

תחתיו או לא, והו"ל למתני "ולא יישן תחתיו" ותו לא.

ואולי יל"פ שכוונת מתני' הוא ש"ובלבד שלא יישן תחתיו" פי' שכשרותו של הסוכה הוא רק באופן שלא צריך מקום תחת הנסר להשליש לשיעור שצריך לשינה, והוא למקום זע"ז שהוא שיעור סוכה קטנה, אבל אם צריך לצרף גם שיעור שתחת הנסר כדי לישן תחתיו פסול. ואף שיש מקום זע"ז בתוך הסוכה ויכול לישן שם, מ"מ כיון שאינו יכול לישן תחת מקום הנסר, ממילא אין לו מקום זע"ז לישן שם. (ועי' לעיל בדף ד' שלפי רוב ראשונים אסור לאכול ולישן תחת מקום של הדו"ע כיון שהוא כדופן ולא כסכך, וא"כ לכאו' פשיטא שא"א לצרף מקום תחת הדופן לשיעור זע"ז, אבל יש מהראשונים שמצדדים שם שיכול לישן ולאכול שם ואין המקום של הסכך פסול מן הצד "כדופן" אלא שמקרבין הדופן להסכך הכשר, ועי' שם בר"ן ובריטב"א שמשמע שלפי' הי"מ שם יכול לאכול תחת אותו מקום וא"כ יל"פ שאף לדעת הראשונים שהסכך פסול כדופן ואסור לאכול שם, היינו חידושא דמתני' כאן ולאפוקי מדעת הי"מ שם דממתני' דלקמן אין רא' לאפוקי משיטתם בביאור דין דו"ע, ודוק.) וא"כ פי' דמתני' הוא דהסוכה כשרה מדין דו"ע באופן של"ל לישן תחת המקום של הנסרים.

ובאו"א יל"פ מתני' ע"פ מש"כ הפנ"י לחדש שיש איסור לסכך בנסר בכל אופן ואפי' אם לא יישן תחתיו, דמ"מ גזרו דלמא יישן תחתיו, ולפי"ז יל"פ דקמ"ל במתני' דאף שיש לגזור, ואסור לסכך לכתחילה בנסרים בכל אופן, מ"מ הסוכה כשרה, ואין הסוכה פסולה אלא א"כ מסוכך לגמרי בנסרים, אבל בנסר א' מן הצד לא גזרו לפסול כל הסוכה אלא דאסור לסכך בו בלבד. ולפי"ז "ובלבד שלא יישן תחתיו", פי' דאף שיש לגזור דלמא אתי לישן תחתיו, מ"מ לא גזרו לפסול, אבל הא מיהא שצריך ליזהר שלא לישן תחתיו. (עו"מ שהשפ"א ג"כ פי' כן במתני' ועי' שם.)

והנה, מסתימת לשון הרמב"ם שכ' להכשיר סוכה בנסר א', ולא כ' שהוא מן הצד, כ' בס' המכתם (לקמן בדף י"ד ע"ב) לדייק דס"ל דאף באמצע הסוכה בנסר א' של ד', הסוכה כשרה, ושלא כמסקנת הגמ' לקמן בדף י"ז דמתני' מיירי מן הצד. וכ"פ ר"א בן הרמב"ם מובא בס' תורת הראשונים, וכ' דשיטו' דגמ' הוא שיטו' דחיקא, ולהרמב"ם אף באמצע הסוכה כשרה. וכ"כ הר"י מלוניל. (ושלא כדעת הגו"כ על הרמב"ם שפי' דאף הרמב"ם מודה דאין הסוכה כשרה אלא בנסר מן הצד וכמבואר להלן בדף י"ז.) ופירשו הר"י מלוניל והמכתם דיל"פ במתני' דאין הנסר כסכך פסול ממש לפסול באמצע הסוכה בשיעור של ד' טפחים, ולא גזרו אלא שיהא כסכך פסול לענין שלא לישן תחתיו. (וכעי"ז פי' גם ר"א מן ההר, אבל עי' שם בלשונו שמשמע שיש גדר אחר להדבר, ול"ע בכוונתו.)

ולפי"ז יל"פ החידוש דמתני' כפשוטו שהסוכה כשרה גם כשיש נסר באמצע הסוכה, דהו"א לפסול ככל סכך פסול בתוך הסוכה, דפסול ברוחב של ד', אבל כאן הסוכה כשרה, ומ"מ לא יישן תחתיו, שלענין לישן תחתיו תקנו שיהא כסכך פסול.

ד) רש"י ד"ה ובלבד שלא יישן תחתיו וכו'. דנסר רחב ד' סכך פסול הוא. לפי מש"כ רש"י דמיירי מן הצד וכשר משום דו"ע,

הרי יש טעם אחר שלא ליתן תחתיו, ומשום שהוא כדופן, וא"א ליתב תחת הדופן וכמו שכ' הר"ן והריטב"א לעיל בדף ד'. ואף רש"י מודה לשיטתם לקמן בדף י"ז. אלא דפי' רש"י דסכך פסול הוא, ואם אינו סכך פסול לא אמרי' דו"ע.

ה') וכגון דיהבי' אצל הדופן וכו'. וכן מבואר לקמן בדף י"ז דמיירי מן הצד, ומשום דו"ע, ועי' במש"כ באות ג' שבסי' המכתם והר"י מלוניל מבואר דפי' בדעת הרמב"ם דמיירי אף בסכך באמצע הסוכה דלא עשאוה כסכך פסול לגמרי, ואינו סכך פסול אלא לענין שאסור ליתן תחתיו.

בביאור "גזרת תקרה" והפסול בתקרת הבית

ו) גמ' אמר רב מחלוקת וכו' דר"מ אית לי' גזרת תקרה. הא דגזרי' שיבא ליתב תחת תקרת בימו, תלוי בביאור הפסול של תקרה מדאו'. עי' במה שפי' רש"י דתקרה פסול מדאו' משום שצריך סוכה ולא בימו של כל ימות השנה. וכ"פ תוס' לעיל בדף ב' והר"פ כאן, ומתו"כ פי' תוס' לעיל דדלמא כמו"כ בקבוע במסמרים באופן שאין הגשמים יכולים לירד פסול מדרבנן מה"ט דגזרי' דלמא יבא ליתב בבית של כל ימות השנה.

והנה, לפי פשוטו משמע מרש"י ותוס' דכל שהוא בית שדר בו כל ימות השנה פסול לסוכה מחמת שהוא בימו שדר בו כל השנה, ולא מקרי סוכה כיון דדר בו כל השנה, ואם לא דר בו אלא בסוכות, אף שהוא כבית בכל פרטיו, כשר מדאו' לדור בו, ועכ"פ למ"ד דסוכה דירת קבע בעי'.[4] אכן, כנר' א"א לפרש כן, דיעוי' לקמן בדף ט"ו דתקרה פסול לסוכה משום "תעשה ולא מן העשוי" ואם הפסול בתקרה הוא משום שהוא בימו של כל ימות השנה, ל"ל לפסול משום תעשה ולא מן העשוי, ובלא"ה הרי הוא סוכה של כל ימות השנה. ואפי' אם נאמר שע"י נענוע ופקפוק בטל מיני' שם בית של כל ימות השנה ע"י מה שמחדשו והו"ל כעשיי' של בנין אחר, ושם סוכה עליו, מ"מ כל זמן שלא עשה שום מעשה, ורק חישב עליו שיהי' לסוכה, הרי מ"מ ה"ה בימו של כל ימות השנה, ובזה ל"ל לפסול משום תעשה ולא מן העשוי.

ומצאתי שבמרומי שדה דף ח' ע"ב עמד בזה, ופי' דהא דצריך לטעמא דתעשה ולא מן העשוי הוא בבית שאין עלי' מעזיבה, והוא שלא דר בו עדיין אלא שהי' במחשבה לבית ובזה אם חישב לסוכה הו"ל להכשיר אם לא משום "תעשה ולא מן העשוי", אבל בבית דדר בו או עכ"פ שנגמר מלאכתו לבית במעזיבה ובאופן שאינו רק לסוכה, אפי' לולי טעמא דתעשה ולא מן העשוי יש לפסול.

אכן, עדיין יש להק', דהרי לעיל בדף ח' ע"ב בסוכת גבנ"ך מבואר דצריך שיהא הסוכה נעשית לשם צל, ופי' רש"י שם דהיינו שיעשהו לשם צל ולא לשם צניעותא בעלמא, וצריך שיהא ניכר שהסוכה מסוככת יפה לשם צל. ומבואר ממש"כ רש"י שם שכדי שיהא עליו שם סוכה צריך שיהא לשם צל ולא לשם בית. וא"כ הו"ל

[4] אולם עי' בתוס' לעיל בדף ב' שאף למ"ד סוכה דירת קבע, אי"ז לכל מילי, וא"כ דלמא בבית ממש שאני, וצ"ע בדעת רש"י בזה.

לרש"י לפרש דטעמא דתקרה פסולה משום שאינו לשם על אלא לשם דירה ככל בית דעלמא. ול"ל טעמא אחרינא דהוי כביתו של כל ימות השנה. ודוחק לומר דס"ל לרש"י של"ל שיהא לשם על אלא מדרבנן, וגם דוחק לומר דאף בית נעשה לשם על ולשם דירה וכשר כשיש כוונה לשניהם.

עו"ק דיעוי' במש"כ הב"ח ריש סי' תרל"ה שלפי רש"י שם אף אם הסוכה נעשית לשם דירה כשר, ורק כשאין מסוככת יפה אלא לגמיעותא בעלמא הוא דפסול, והוכיח הב"ח כשיטתו מהא דקאמר רש"י כאן דטעמא לפסול בתקרה הוא משום דצריך סוכה ולא ביתו של שאר ימות השנה, ולא פי' רש"י דפסול משום שהתקרה נעשית לשם דירה. ומוכח דאין לפסול אף אם נעשית לשם דירה. אולם הט"ז והמג"א והבגדי ישע חולקים על הב"ח ופי' דאף רש"י מודה למש"כ הר"ן והריטב"א ושאר הראשונים שם בדף ח' ע"ב דכל סוכה שנעשית לשם דירה פסולה וצריך שיהא "לשם על" דהיינו שלא לשם דירה או לשם אוכל. ואם נעשית לשם אוכל ודירה ה"ה כבית ופסול (ועי' שם בפמ"ג דהיינו מדאו'). ולדבריהם הק"ל, והו"ל לרש"י לפרש דתקרה פסולה משום שהתקרה לשם דירה ופסול. ולמה צריך לחדש טעמא דסוכה אמר רחמנא ולא ביתו של שאר ימות השנה.

ע"ע בב"ח שם שפי' דאף דס"ל לרש"י דצריך עשי' לשם על, כל שנעשה לשם על ה"ה סוכה וכל שאינו לשם על ה"ה כביתו של כל השנה, וצ"ע הרי ביתו של כל השנה לא בכוונתו תליא מילתא, אלא במה דדר בו כל השנה, וצ"ע.

ע"ע בר"י מלוניל שפי' בגמ' כעין מה שפי' רש"י דטעמא לפסול בתקרה ה"ה משום שהוא ביתו של כל ימות השנה, ואילו במתני' פי' דטעמא לפסול משום דתקרת הבית אינה עשוי' לשם על, וק' דמשמע דהיינו הך, וכמו שפי' הב"ח, והרי כפשוטו פסול דביתו של כל ימות השנה הוא אפי' אם הי' מכוון לשל.

ולכן נר' שמש"כ רש"י שצריך סוכה לא ביתו של כל ימות השנה, אין פירושו שדירתו שם בכל ימות השנה ה"ה הסיבה לפסול ולהחשיבו כבית ולא כסוכה, אלא בדעתו תלוי, וכל שנעשה לשם על, שם סוכה עליו, וכל שנעשה לשם דירה ולדור בו כל ימות השנה, שם בית עליו, ולא סוכה, ופסול. והיינו דקאמר רש"י דצריך סוכה ולא ביתו של כל ימות השנה, פי' שיהא עשייתו לשם על ועי"ז שם סוכה עליו, אבל כל שאין כוונתו לשם על, אלא לשם דירה מקרי בית, דע"י שעושה לדירה כמו בית של כל השנה, אינה "סוכה" אלא בית. ולכן לולי טעמא ד"תעשה ולא מן העשוי" הו"ל להכשיר הסוכה אם נמלך עלי' שיהי' התקרה לשם על, וכן ל"ק במה שלא פי' רש"י דטעמא לפסול משום דלא נעשית לשם על אלא לשם דירה, דהיינו הך, וכל שנעשית לשם דירה מקרי בית, וכל שנעשית לשם על מקרי סוכה.

וכמו"כ כבר פרשנו לעיל בדף ח' ע"ב אות כ' בטעמא דעשיי' לשם מצוה מספיק, ועי' שם במרומי שדה שמאריך בזה (ולשיטתו), ועי' בלשון רש"י שם שמשמע כהנ"ל דהא דצריך "לשם על" הוא כדי שיהא "שם סוכה" עליו, וכמו"כ כשמכוון לשם מצוה ודאי שם סוכה עליו עי"ז. ורק אם עשייתו לשם דירה או לשם דבר אחר שאינו לשם מצוה או לשם על הוא דלא מקרי סוכה לרש"י, דרק למצוה דודאי עי"ז מקרי סוכה, או לשם על וכמו דכתיב בקרא דמקרי סוכה כשהוא "לגל", אבל בכוונה

לדברים אחרים לא מקרי סוכה אלא בית, וה"ה כוונת רש"י גם כאן בטעמא לפסול התקרה.[5]

ועי' בריטב"א לעיל בדף י"א ע"ב (וכמו"כ בדף י"א ע"א) ובשיטת ריב"ב שפי' דתקרה פסול משום שהי' נעשית לשם דירה ואי"ז עשוי' לצל, ולריך שיהא הסוכה עשוי' לצל וכמבואר לעיל בסוכת גבנ"ך בדף ח' ע"ב. וא"כ הכא גזרי' משום תקרה, ואטו מי שיעשה סוכתו לשם דירה ושוב נמלך שיהא לשם צל.
ויש מקום לפרש דלא פליגי וה"ה כטעמא שכ' רש"י וכנ"ל. אולם עי' לעיל בדף ח' ע"ב שפרשנו שמדברי הר"ן והריטב"א שם משמע דפליגי על מש"כ רש"י שם, לרש"י לריך דעת או לשם מצוה או לשם צל, וכל כוונות אחרות אינם מועילים שיהא בבנינו שם סוכה, ולריך דעת וכוונה בפועל לא' מב' דברים הללו. אבל להריטב"א והר"ן ל"ל אלא שלא יהא דעתו לשם אוכר או דירה, דבכה"ג ה"ה בית או אוכר ולא סוכה, אבל בכל שאר כוונות או מן הסתם, ליכא פסול ומקרי סוכה כיון דלא מקרי "בית" או "אוכר" וממילא לא פקע מיני' שם סוכה ע"י מה דמקרי בית או אוכר.

והנה, כפשוטו בין לרש"י ובין להריטב"א הא דלריכי לטעמים לפסול תקרה של הבית הוא רק לשיטת ר"י ור"מ דמתני' דסוכת קבע בעי' וכמבואר לעיל בדף ז' ע"ב, אבל לפי מה דקי"ל דסוכה דירת ארעי בעי', יש לפסול תקרה של בית משום שהוא קבוע. וכן מבואר מתוך דברי הריטב"א בדף י"א ועי' שם.
והיולא שיש לפסול ביתו של כל ימות השנה משום ג' טעמים. חדא לרש"י יל"פ משום שאין עשוי' לשם צל ולכן לא מקרי סוכה. ולהריטב"א משום שנעשית לשם דירה. ועוד יש לפסול למ"ד דירת עראי בעי' דאינה דירת עראי. ובנסריס גזרי' דלמא אתי לישב בביתו של כל ימות השנה.

בביאור המחלוקת ר"י ור"מ לרב ולשמואל לפי רש"י

ז) גמ' שם. עי' במה שפי' רש"י שרוב תקרות הבית עשויות מהן, ולכן גזרי' בראב ד' בלבד. וכן בפי' של שמואל כ' רש"י דלר"י פסול רק בד' משום שרוב עשויות מהן, ולר"מ פסול גם בפחות מד' משום דחייש למיעוט. (ועי' בר"י מלוניל שר"מ לשיטתו בכל התורה וכ"פ המראה כהן. ולענ"ד תמו' דהכא אין "חשש" למיעוט כבעלמא, ול"ע.) וכ"פ הר"פ וכמו"כ מבואר גם מדברי תוס' לקמן דף ט"ו ע"א.
ועי' בריטב"א ובר"ן שהק' שמהגמ' בסמוך מבואר שאי"ז יסוד מחלוקתם עכ"פ אליבא דשמואל, שהגמ' מפרש שלר"י כיון דליתנהו שיעור מקום בפחות מד' לא גזרו, ולר"מ גזרו משום דנפקי מתורת לבוד ובהכי תשיבי. ומשמע דאין הדבר תלוי ברוב או מיעוט של תקרות.
ועי' במהר"ם שעמד ג"כ בזה, ופי' דהא דפי' רש"י דנחלקו אם אזלי' בתר רוב תקרות, או דחייש' אף למיעוט שנעשים בפחות מד', היינו לפי ההו"א דגמ' דלר"מ פסול אף בפחות מג', וא"כ א"א לפרש משום טעמא דנפקי מתורת לבוד, וה"ה טעמא של ההו"א שלא לחלק בין ג' ופחות מג', דס"ל דטעמא דידי' משום דחייש למיעוט וא"כ אין לחלק בין ג' או פחות

[5] וע"ע במש"כ האבני נזר בסי' תע"ה.

מג' דאף בפחות מג' יש מיעוט שעושים תקרות, והו"ל למגזר גם בפחות מג'[6], אבל למסקנא הגמ' חוזר מזה ופי' דשאני ג' מפחות מג' הואיל ונפקי מתורת לבוד, ולפי"ז ל"ל לפרש דטעמא דר"מ משום דחייש למיעוט[7]. וכן פי' רש"י בסו"ד דטעמא דר"מ לפסול בנסר ג' הוא משום דכיון דלא מצי למימר לבוד "משיבי להיות דומות לתקרה", ולא משום דחייש למיעוט כמו שפי' להה"א.

והנה לפי' המהר"ם משמע דאף לר"י דמכשיר בנסר עד ד', למסקנת הגמ' אין טעמייהו משום דרוב תקרות עשויות מנסרים של ד' ולא בפחותים מד', אלא מאחר שהגמ' חוזר לפרש טעמא דר"מ לפסול מג' משום דתלוי בחשיבות של המקום ובשיעור לבוד, כמו"כ לר"י תלוי בחשיבות המקום, אלא דלר"י אזלי' בתר מקום חשוב של רשות לשבת, ולר"מ אזלי' בתר שיעור חשוב של ג' דנפקי מתורת לבוד. וכ"פ הערוך לנר.

אולם לענ"ד ל"מ הכי מלשון רש"י שפי' בטעמא דר"י דלא גזרי' "משום תקרה דלא חשיבי לעשות תקרה מהן". ואם טעמא דר"י להשכיר עד ד' הוא משום דפחות מזה אינו מקום חשוב, ל"ל לפרש שלא חשוב "לעשות תקרה מהן" אלא דלא גזרי' בנסרים שאינם כשיעור רחב חשוב.

וגר' לענ"ד דס"ל לרש"י שאף שהגמ' חוזר בטעמא דר"מ ואינו משום דחושש למיעוט אלא משום דגזרי' בכל דנפקי משיעור לבוד, מ"מ בטעמא דר"י לא חזר הגמ' כלל, ועדיין ס"ל להגמ' דטעמא דר"י משום דרוב תקרות עשויות מנסרים של ד' ואזלי' בתר רוב תקרות, וכמו שפי' רש"י מתחילה. וכן מבואר במאירי שכ' לדינא ולמסקנא דטעמא דר"י משום דרוב תקרות עשויות מנסרים של ד', וכמו שפי' רש"י מתחילה[8]. ורש"י בדבריו כאן בא לדחות לשון הגמ' דהדבר תלוי ב"שיעור מקום" ופי' רש"י דכשס דליתנהו שיעור מקום כמו"כ לא חשיבי "לעשות תקרה מהן", פי' שאין הבוני בתים בונים בתקרות שאינם חשובים אלא בנסרים רחבים החשובים בעיניהם, ולכן בפחות משיעור החשוב של ד' לא גזרו דאין רוב התקרות עשויות כך.[9]

---

[6] ועי' בריטב"א וברי"ן שהק' לפי' רש"י מ"ט דס"ל להגמ' דאין לחלק בין ג' ופחות והרי בפחות מג' לא עשו נסרים לתקרות, ולכאו' צ"ל כמו שפי' המהר"ם שאם טעמא דר"מ משום דחייש למיעוט, יש גם מיעוט שעושים בנסרים פחות מג', ואינו מיעוטא דמיעוטא בלבד.

[7] לכאו' יש לפרש למסקנא לפי פי' המהר"ם בב' אופנים. א' שלכו"ע לא חיישי' למיעוט הכא, ומ"מ יש לחוש שיבא לישב בביתו אף כשאין הנסרים אלא ג' טפחים דלא דק כולי האי בין ג' לד'. ב' יל"פ שלכו"ע חיישי' למיעוט, או דגם יש רוב שעושים בפחות מד' ומ"מ לא גזרו אלא מג' משום דבפחות מזה דלא נפיק מתורת לבוד לא רצו לתקן. ונר' יותר כפי' א'.

אולם יש לעורר שבר"א מן ההר כ' אף למסקנא וכן לקמן בדף ט"ו דלר"מ חיישי למיעוט, וצ"ע שהרי למסקנת הגמ' לא חיישי' למיעוט, ואולי יל"פ כפי' ב' הנ"ל ועדיין צ"ע.

[8] וכמו"כ מבואר ג"כ משיטת ההג"מ מובא בדרכ"מ דבזמנינו שעושים תקרות גם בפחות מד', גם נסרים פחותים פסולים מעיקר הדין, ומבואר דהפסול תלוי למעשה בנסרים דרוב תקרות עשויות מהן, ואם למסקנא יש חזרה בזה הרי אפי' אם רוב תקרות עשויות בנסרים פחותים מ"מ אין לגזור כיון שאינו מקום חשוב. אבל בזה יש לדחות דדלמא למסקנא תלוי בשיעור מקום חשוב רק באופן שאין רוב הבתים עשויות כך, וצ"ע. ובשיטת ההג"מ עי' לקמן בסמוך.

[9] ואולי אין הדבר ברור באיזה שיעור נעשו ע"פ רוב, והוא קרוב לד' ולכן תקנו ד' ממש משום שהוא שיעור מקום חשוב.

(וכ"מ גס מלשון רש"י לקמן בדף י"ד ע"ב ד"ה כשרה וז"ל "דטעמא משום גזרת תקרה וכה"ג לא עבדי אינשי תקרה" הרי שפי' רש"י טעמא שהכשיר בהפכן על לדיהן משום שאין שייך גזרת תקרה כיון שלא עבידי לעשות תקרות בכה"ג, ולא פי' משום דכשהפכן אין בו שיעור מקוס. אבל יש לדחות.)

בדעת הר"ן והריטב"א בהנ"ל

ח) ועי' בפי' הר"ן וריטב"א שהק' בשיטת רש"י דטעמא דר"י משום דרוב בתים עשויות מנסרים ד', דמהגמ' ל"מ הכי למסקנא וכנ"ל אלא דעיקר טעמא משום דלא חשיבי מקוס, ועוד הקשו מהגמ' בב"מ שמשמע שאף בתים היו נעשים מקנים פחותים מד'. (ועי' בר"ן שכ' שמזה אין להק' כ"כ שיל"פ דאף כשעושים הגגות מנסרים פחותים מד' מ"מ הי' מחברן וקושרם יחד עד שיש בהן שיעור ד'. וכנר' שכוונתו שקודם שמגביהים על הבית קושרם עד שיעור ד', ושוב מהגביהם, דאילו אחר שמגביהם על הבית, הרי ודאי בבית קושר ומדבק כל הנסרים יחד כדי שלא ירד גשמים לתוך הבית[10].)

ולכן פי' הר"ן בחו"א וז"ל "דאין דרך סוכה אלא בערמי ולא בנסרים שיש בהן ד' הוא דגזרי' בהו גזירת תקרה ומש"ה אמרי' דמר סבר כיון דלית בהו שיעור מקוס דרך הוא לסכך בהן בערמי הוא, דאע"ג דר"י ס"ל דדירת קבע בעי' אפ"ה אין דרך לסכך אלא בדבר קל ומש"ה אצטריך להאי טעמא ומר סבר כיון דנפקא מתורת לבוד אין דרך לסכך בהן כדי לעשות הכירא בין סוכה לבית הלכך גזרי". עכ"ל.

וצ"ע בכוונת הר"ן, חדא הרי פי' דלר"י "דרך הוא לסכך בהן" ואילו לר"מ פי' דכיון דנפקא מתורת לבוד "אין דרך לסכך בהן" ומשמע דבמציאות נחלקו, ודוחק. עו"ק דמשמע דטעמא ד"אין דרך לסכך בהן" הוא משום דנפקי מתורת לבוד, וצ"ע איזה טעם הוא להדרך לסכך בהא דנפיק מתורת לבוד. עו"ק מש"כ דאין דרך לסכך "כדי לעשות הכירא" ומשמע דטעמא דבני אדם שאינם מסككים ביותר מג' הוא כדי שיהא היכרא בדבר, וצ"ע.

והנה, במציאות הדברים ובמה שהבונים בונים בנסרים שהם רחבים כשיעור מקום חשוב יש להק' מאי איכפית להו במה שהוא שיעור חשוב לרשות לענין עשיית הבתים. ועוד הרי מבואר בפוסקים שבזמניהם הי' עושים נסרים פחותים מד' ולא כבזמן הגמ', ובמה נשתנה הענין. ואולי יל"פ שבזמן הגמ' לא הי' להם אופן לדבק הנסרים אהדדי כ"כ ע"י טיט ומסמרים, ולכן רצו למעט בהצורך של מסמרים וטיט כל מה שאפשר ולכן לא היו בונים גגות ותקרות בנסרים שאינם רחבים כיון שעי"ז יש צורך להרבות במסמרים לדבק הנסרים, ולכן לא רצו לעשות תקרה אלא בנסרים רחבים שעי"ז מתמעט הצורך לדבק כמה נסרים אהדדי. אבל בזמני הפוסקים כבר היו בידם עצות לדבק במסרמים בקלות ולכן לא הוצרכו נסרים רחבים ואדרבה הי' עדיף לעשות בנסרים קטנים שאינם כבדים כ"כ ויכול להגביהם על הבית בקל ושוב לדבקם כראוי אהדדי.

[10] והנה, בדין מחצלאות בזמנינו, ואם שייך בהו משום גזרת תקרה, עי' בתשו' אבן ישראל שמדייק מלשון הר"ן דאינם כנסרים אא"כ מחברן וקושרן יחד, והיינו חיבור גמור ולא כמחצלאות שלנו, דאי"ז בכלל נסרים. ולפי הרמב"ן ועוד שהק' מהגמ' בב"מ לא תי' כהר"ן ג"כ מבואר דאף בחיבור גמור לא חשיבי כנסרים עי"ז. ועוד אפי' לדעת הר"ן דלמא לא גזרו אפי' במחוברים היטיב בקשירה וכו' אלא דכיון שעושים כן ממילא לא גזרו אלא בנסרים של ד'. וע"ע שם מה שהביא מהתשו' הרמב"ן מובא בב"י סי' תרכ"ט. וע"ע במש"כ בס' הסוכה עמ' תס"א בשם הגרישא להחמיר כמו שמצדד התשו' הרמב"ן וע"ע באבני נזר תע"ג.

וגר' לפרש בכוונת הר"ן (וכן גר' גם בכוונת הריטב"א והרא"ה) דחז"ל רצו לתקן לפסול בכל סוכה שקבועה יותר מהסוכות הרגילות, וברגיל האדם עושה סוכתו באופן ערמי, דהיינו בסכך שאינם רחבים כ"כ, דכל שהוא רחב יותר מדאי קבוע יותר. ורצו לתקן שכל שהנסרים רחבים יותר מ"הרגילות" של סוכות הרגילות, ה"ה קבוע יותר מסוכה הרגילה וגר' כתקרת הבית. והצריכו להגדיר מהו רחב יותר מדאי, ומהו שיעור חשוב של רוחב להחשיבו כדבר שהוא רחב יותר מדאי. ולעולם לא היו עושים סוכה אלא בקנים קטנים ואפי' פחותים מג' דאילו בג' לא היו עושים לסוכה, אבל מ"מ לא רצו לתקן בכל פחות מג' כיון דאין גדר לדבר ואין להגדיר שיהא רחב יותר מדאי אלא ע"י שיעור חשוב במקום אחר, שבזה ראוי לתקן ולהגדיר שכל שהוא רחב ממנו חשוב טפי ואינה כסוכה אלא קבוע יותר מסוכה וגר' כבית. ובהא פליגי דלר"י ראוי להגדיר שכל שהוא כשיעור מקום חשוב ורשות ה"ה רחב יותר מדאי ואילו לר"מ כל דנפיק משיעור לבוד כבר חשיבי וראוי לתקן שאינו כסוכה אלא קבוע יותר מסוכה מחמת רוחבו.

ולפי"ז מש"כ דלר"י דרך לסכך דערמי הוא, פי' דכל שהוא פחות מד' ה"ה כדבר שדרכן הי' לסכך בהן, וכל נסר עד שיעור ד' דמי לדברים המסככים בהן ברגילות, וכולם בכלל סיכוך ערמי דאין לחלק בין סיכוך של ב' או ג' או ג' וחצי עד ד' דהוא שיעור מקום חשוב. ומש"כ דלר"מ "אין דרך לסכך בהן" כיון דנפקי מתורת לבוד, פי' דכל למעלה מג' לא דמי כ"כ לפחות מג' דיש לחלק ביניהם בחשיבותם דפחות מג' לא נפקי מתורת לבוד, ויותר מג' נפקי מתורת לבוד, ולכן כל למעלה מג' יש להגדירו כדבר אחר ד"אין דרך לסכך בהן". ומה שתקנו חז"ל שיהא כדבר אחר דאין לדרך לסכך בהן הי' "כדי לעשות הכירא בין סוכה לבית".

(ע"ע במש"כ הראב"ד בהשגות בביאור הגמ', ומשמע שפי' הגמ' באו"א קצת, ולשיטתו, דס"ל דכל סכך פסול של ג' אין ישנים תחתיו, ולמ"ד דצריך שיעור מקום, היינו דצריך כשיעור הראוי לפסול סוכה באמצע והוא בשיעור ד', ולמ"ד דגזרו ברוחב ג', היינו משום שאין ישנים תחתיו ושיעור רוחב לענין שיהא סכך פסול תלוי בג' כמו דאין ישנים תחתיו דתלוי בשיעור ג'. ועי' שם.)

בדין סכך רחב ד' שאינן מנסרים

ח'-ב') והנה, יל"ע בסכך מדברים שאינם נסרים שהם רחבים ד' וכגון דקלים רחבים ד', דדלמא הא דנסרים פסולים לסכך היינו רק בנסרים, אבל בדקל או סכך אחר שהם רחבים הרבה ואפי' יותר מד', מ"מ מסככין בהן לכו"ע, שאין גזרת תקרה אלא בנסרים שמשתמשים בהן לדירה ולבית. ועי' ברש"ש לקמן בהא דסככה ב"ארז" שמשמע דאין לגזור אלא בדבר שראוים לתקרה, ושוב כ' שמסתימת הפוסקים משמע שבכל גווני אין לסכך בדבר רחב יותר מד', וכן הגמ' לקמן מוקי ארז בהדס ואין הדרך לעשות תקרה מהן. ועי' במשנ"ב מהדו' דרשו שדעת הגריש"א להקל.

וכדעת הרש"ש להחמיר מבואר גם בפנ"י בישוב קו' תוס' ד"ה הפכן, וכמו"כ בערוך לנר שמהגמ' לקמן דמיירי בסיככה בהדס

ומ"מ יש גזרת תקרה, מבואר דבכל דבר תקנו לפסול כשיש בו רוחב ד'.[11]

(והנה, במחנלאות שיכול לסכך בהן וכמבואר לקמן, פי' כמה אחרונים דאין בהן משום גזרת תקרה אף שהם רחבים ד' משום שאינם נסרים, או שאינם ממין הראוי לתקרת הבית. אבל להנ"ל מבואר מהפנ"י והערוך לנר והרש"ש להחמיר, וכ"ה ריהטת הגמ' לקמן דסיככה בהדם פסולה וכנ"ל, וא"כ צריך לפרש טעמא להתיר המחנלאות מטעם אחר. ועי' בתשו' אבן ישראל ח"ח מ"ד שפי' באו"א דאין גזרה בדבר שאין הקנים מדובקים היטיב, וכמשמעות הר"ן אצלינו, אכן מהתשו' הרשב"א שהביא שם משמע להחמיר גם כשאינם מדובקים היטיב, וכשיש רווח ביניהם, ומ"מ פסול לדעת המחמירים שם וכ"ה במג"א ריש סי' תרל"ב וכמו שכ' האבן ישראל שם, שמהמג"א מבואר להחמיר בזה, וא"כ עדיין צ"ע לדינא בטעמא להכשיר סוכה במחנלת.)

ואולי יש מקום לתלות אם לפסול בכל מין או רק בנסרים במה שנחלקו הראשונים כאן. לפי רש"י דהגזרה הי' משום שהסכך גרמית כתקרת הבית ודמי מסתברא שאין לגזור בכל דבר שיש בו רוחב ד' אלא בנסרים בלבד, אם לא שנאמר שתקנו ב"לא פלוג" וכל דבר רחב פסול. אבל לפי הר"ן וכו' גדר הגזרה הי' שלא לעשות סוכתו באופן שהוא קבוע יותר מהסוכות הרגילות שעי"ז יבא לישב במקום קבוע לגמרי, וא"כ יש מקום להסתפק דדלמא אפי' אם יסכך בדקלים רחבים יש בזה קביעות יותר מסוכות הרגילות ויבא לישב בסוכה קבוע לגמרי ובביתו. אולם יתכן שאף לפי הר"ן וכו' כיון דכל טעמא לגזור הוא משום שיבא לישב בביתו לא גזרו אלא במי שמסכך בדבר הראוי לביתו בלבד.

בדין סיכוך בנסרים פחותים מג'

ט) והנה, למסקנת הגמ' משמע דלכו"ע יכול לסכך בנסרים פחותים מג'. אבל עי' בצ"י שהביא בשם הסמ"ק לפסול כל נסרים, ואפי' פחות מג' דלמא יבא לסכך בנסרים באופן שאין הגשמים יכולים לירד שם. וכן בשו"ע כ' דנהגו שלא לסכך בנסרים כלל, אלא בעלים וקנים בלבד.

ועי' בדרכ"מ שכ' בשם ההג"מ דאף מעיקר הדין פסול כל הנסרים ואפי' פחות מג', ופי' שם דבזמנינו גם הבתים נעשים מנסרים פחותים מג', ולכן צריך לאסור מעיקר הדין משום גזרת תקרה דאזלי' בתר רוב בתים. וכ"ה במאירי לקמן בשם החכמי גרבונה, ובס' המכתם לקמן בשם י"מ ובכלבו (מובא בס' תורת הראשונים). (ובשו"ע כ' דנהגו שלא לסכך בנסרים כלל, והרמ"א לא מוסיף כלל על דבריו. ואף שלהרמ"א יש טעם נוסף שלא לסכך בהן דאילו להשו"ע טעמא כמו שכ' הב"י בשם הסמ"ק, ולהרמ"א יש עוד טעם וכמו שפי' ההג"מ דבזמנינו פסול מעיקר הדין, מ"מ אין נפ"מ, דממ"נ צריך לסכך בדברים אחרים ולא בנסרים. ועי' במשנ"ב שכ' שיש ב' טעמים להמנהג וכנ"ל.

---

[11] ויש לעורר שאפי' אם נאמר שבכל דבר גזרו, אי"ז אלא בעיקר הגזרה של רחב ד', אבל במה שכ' השו"ע להחמיר ממנהג גם בפחות מד' בהכרח אי"ז אלא בנסרים בלבד, או עכ"פ רק בדברים שראוים לבנין הבית, דאל"כ אין שום דבר כשר לסכך.

והנה, הא דס"ל להה"ג"מ לפסול בפחותות מג' משום דרוב בתים בזמנינו נעשים מנסרים פחותים מג', היינו רק לשיטת רש"י שפי' בטעמא דר"י להכשיר עד ד' משום דרוב נסרים עשויות מד', אבל לפי הריטב"א והר"ן מבואר דאף בזמן הגמ' הי' נסרים של בתים פחותים מד' וכמו שמבואר בב"מ וכמו שהקשו לשיטת רש"י. וגם לפירושם לא אזלי' בתר רוב בתים אלא בתר שיעור מקום משוב, ולא שנא אם רוב בתים עשויות מד' או בפחותים מד'. ולשיטתם אין סברא לפסול בזמנינו בפחותות מד' כלל, ולדידהו אין לפסול מעיקר הדין בפחות מד', אבל דלמא מ"מ יש לגזור דלמא יבא לסכך בדבר שמועע הגשמים וכמו שפי' הסמ"ק.

והנה, נר' שמרש"י ג"כ מבואר דלא ס"ל שיש טעם להחמיר בכל נסרים ואף לשיטתו דטעמא דר"י דאזלי' בתר רוב נסרים, מ"מ ס"ל דא"א לגזור לפסול כל נסרים אפי' אם רוב בתים עשויות מנסרים פחותים מג', דהרי פי' רש"י בקו' הגמ' לשמואל "קנים בעלמא מיהו" דא"כ "במאי מכשר להו". והיינו דק' להגמ' דאם בפחותים מג' פסול אין אופן לעשות הסוכה. ולא מיא"ל להגמ' לפרש שיכול לסכך בעלים או קנים ולא בנסרים כלל אלא ס"ל להגמ' דא"א לגזור שיהא סיכוך מעלים ולא בנסרים כלל וס"ל להגמ' לדבר פשוט שאין לפסול כל נסרים אלא ודאי יכול לסכך בנסרים ג"כ ולא רק בעלים וקנים אחרים. ובדעת ההג"מ נ"ל דס"ל כפי' רש"י בטעם הגזרה ומ"מ יש לגזור בכל נסרים וגריך לפרש קו' הגמ' אהא דשמואל באו"א. (ועי' לקמן באות י'.)

(ולענין נסרים קטנים שאינם ראויות לבנין של בתים, וכן אינם מונעים גשמים (ונקראים "פלפונים") עי' במשנ"ב מהדו' דרשו שנחלקו הפוסקים בזמנינו, ומנהג ירושלים הי' לסכך בהן, ואף שהם נסרים מ"מ כשרים, כיון שהם פחותים משיעור הראוי למניעת גשמים וגם פחותים משיעור של נסרים של בתים אף בזמנינו. אבל החזו"א כ' להחמיר בדבר ועכ"פ לכתחילה, דהרי מבואר מהסמ"ק דאין לסכך אלא בעלים או קנים ולא בנסרים ומשמע דאזלי' בתר המין וכל שהוא בכלל נסרים פסולים לכתחילה.)

בביאור קו' הגמ' הא קנים בעלמא נינהו

י) גמ' ואפי' פחותה מג' הא קנים בעלמא נינהו. פי' רש"י דא"כ במאי מכשר להו. ועי' במהר"ם שפי' שלרש"י הנחת הגמ' שאין לחלק בין ג' ופחות מג' הוא משום דס"ל להגמ' דטעמא דר"מ משום דחייש למיעוטא וא"כ גם בפחות מג' יש לגזור.

והנה, במש"כ רש"י דבמאי מכשר להו, יש להק' והרי יכול להכשיר בקנים או עלים, ולא בנסרים. וכ"כ הסמ"ק מובא בב"י תרכ"ט שנוהגים שלא לסכך בנסרים כלל אלא בעלים דלמא יבא לעשות הנסרים באופן שלא ירד הגשמים. וכן ההג"מ מובא בדרכ"מ שם פי' דבזמנינו שעושים בתים מנסרים קטנים, אין לעשות הסוכה מנסרים כלל, ולא אמרי' "במאי מכשר להו".

מכשר להו". ולדעתם לכאו' צ"ל דאין קו' הגמ' כמו שפי' רש"י.[12]

ועי' בריטב"א שפי' הקו' באו"א, וכנר' שפי' לשיטתו דתקנתם הי' לפסול כל נסר שהוא רחב יותר מהסכך של סוכה הרגילה, וכל שהוא לסיכוך של סוכה אין לגזור בו, ובזה הק' הגמ' דפחות מג' ה"ה קרוב לסיכוך, ואינו רחב יותר מדאי ואינו קרוב לתקרה אלא רגיל לסכך בהו. והיינו דאין סברא לפסול בפחות מג' כיון שמסככין בהן בסוכה הרגילה.

אבל נר' שא"א לפרש כן, דהרי צ"ל להריטב"א דאף בפחות מג' אין רגילות לסכך, דאם עד ג' רגילות לסכך, לא הו"ל להגמ' לפרש דטעמא להכשיר עד ג' הוא משום דלא נפקי מתורת לבוד, אלא הו"ל לפרש משום שאין טעם לגזור אלא בדבריס שאין רגילות לסכך בהן, ועד ג' מסככין בהן.

ועו"ק דיעו' בהרא"ה שפי' בקו' הגמ' דקניס בעלמא מינהו, דכל פחות מג' כלבוד דמי, ולא חשיבי בכל מקום. וצ"ע בכוונתו.

ונר' דס"ל להריטב"א והרא"ה דכרגיל לא הי' מסככין אלא בפחותים מג' הרבה, וכגון של טפח או ב' אבל לא יותר, ומ"מ לא רצו לתקן ולגזור ביותר משיעור טפח או שתים כיון דכל עד ג' כלבוד דמי, ולא חשיבי בכל מקום, ולכן לא רצו לגזור רק בדבר דחשיבי רחב טפי מסכך הרגיל, ואף שבמעט פחות מג' ה"ה רחב טפי ממה שרגיל לסכך בו, מ"מ לא חשוב רחב כלל כיון דלא נפקי מתורת לבוד ואין ראוי לגזור בהו אם הגזירה הוא מחמת חשיבות רוחבם ובמה שהם משונה ברוחבן מקניס דמסככין בהן כרגיל. והיינו דהק' הגמ' דכל פחות מג' לא חשיבי ואין ראוי לגזור בהו דאין חשיבות לרוחבן יותר מהקניס דמסככיס בהן, ואין לגזור אלא ברוחב החשוב יותר מהקניס של הסוכה והוא רק בדנפקי מתורת לבוד.

י"א) גמ' אלא לרב דאמר בשיש בהן ד' מחלוקת אבל אין בהן ד' ד"ה כשרה וכו'. לשון הגמ' "אבל אין בהן ד' ד"ה כשרה" צ"ע שצ"ל לפרש כן כדי להק', ואפי' אם נחלקו בין בד' ובין בפחות מד' מ"מ ק' לרב, וצ"ע.

י"ב) רש"י ד"ה תנן נתן עלי' נסר וכו'. וכשרה וכגון שנתנו מן הצד וכו'. משמע מרש"י דכיון דלהס"ד ד"ה הוא, צריך לפרש דכשרה הוא מן הצד, וק' מה ענין זה אצל זה. ולפ"ש שלפי רב יל"פ דסיפא דמתני' דהסוכה כשרה הוא רק לר' יהודה דס"ל דאין פסול בנסריס ולכן הסוכה כשרה משא"כ לר' מאיר, ומיירי בסכך פסול באמצע דפוסל בד'. אבל כיון שמבואר מהגמ' דלהס"ד דברי הכל היא, ממילא צריך לפרש דכשרה הוא "מן הצד" ולכן כשרה גם לר' מאיר.

שו"מ שהשפ"א עמד ג"כ בכוונת רש"י לקמן בע"ב בד"ה בשלמא, ועי' שם במה שפי'.

---

[12] ויש להק' דהרי משיטת ההג"מ מבואר דס"ל שלא כמו שפי' הריטב"א והר"ן בטעמא דר"י משום דלא חשיבי מקום בפחות מד' אלא כמו שפי' רש"י דאלזי' בתר רוב תקרות, וא"כ א"א לפרש הקו' כמו שפי' הריטב"א והרא"ה וכמו שיבואר בסמוך. וצריך לפרש קו' הגמ' באו"א ואולי כמו שפי' הפנ"י דמעשים בכל יום דיש לסכך בנסרים קטנים. אבל ק' דא"כ צ"ל דאף שהי' מעשים בכל יום בזמן הגמ', מ"מ תקנו אח"כ לשנות כשנשתנה המציאות והיו עושים בתים ותקרות מנסרים פחותים מג'. ועדיין צ"ע.

דף י"ד ע"ב

א') גמ' ב' נסרין אין מצטרפין. כפשוטו מבואר מהמשך הגמ' ד"אין מצטרפין" ל"ד דאפי' אם כל הסוכה ממנו כשרה, וסכך כשר הוא, לר' יהודה וכ"פ רש"י ותוס'. ועי' במג"א סי' תרכ"ו ו' שבתו"ד משמע שפי' דאין מצטרפין מיירי כשיש רווח בין הנסרים וסכך כשר שם, ועי' בהג' רעק"א ובמחצה"ש שם שמניחים דברי המג"א בצ"ע.

בענין דו"ע ביותר מד"א ובמה שצריך צירוף של סכך פסול

ב') גמ' ומאי מצטרפין, מצטרפין לד' אמות מן הצד. עי' בשפ"א (ובפנ"י תו"ד) שהק' דאפי' אם אין מצטרפין, אם יש סכך פסול חוץ ממקום ד"א לא אמרי' דו"ע ול"צ צירוף של הנסרים תוך ד' אמות כלל. (וע"ע במש"כ הב"מ בחי' לדף י"ז ובסי' תרל"ב להוכיח מיני' שלא כדעת הר"ן ורש"י בביאור ענין דו"ע, ולא הבנתי דבריו). וע"ע בערוך לנר ד"ה אכן אכתי.

והגר' לומר בזה, דהנה כבר מקשים האחרונים במה ששיעור לדו"ע הוא בד"א, והלא אף אם אין לומר דו"ע ביותר מד"א, מ"מ יש להכשיר סוכה שיש בו ד"א ועוד טפח או ב' טפחים, דנימא דו"ע עד ד"א פחות משהו, והשאר בסכך פסול דאינו פוסל אלא בד"ט באמצע. וכ' הערוך לנר והשפ"א לישב, דלא אמרי' שיש להפסיק הסכך פסול לשנים ועד פחות מד"א כדופן והשאר בסכך פסול. אלא בהכרח כל הסכך פסול נחשב או כדופן או בסכך פסול, ואין להפסיק הסכך הפסול לשנים.

אולם כנר' שמבואר מדברי רעק"א דלא ס"ל הכי, אלא אמרי' דו"ע עד מקצת של הסכך פסול, דיעוי' במש"כ בהג' לשו"ע תרל"ב ג' במש"כ השו"ע דאם יש סוכה זע"ז ויש סכך פסול כשיעור ג' הסוכה פסולה. ובמג"א שם דל"ד זע"ז שאפי' בסוכה טע"ט ג"כ פסול כשיש ג' של סכך פסול, דהא דסוכה קטנה שיש בו ד' ומשהו של סכך כשר עם ג' פחות משהו של סכך פסול כשרה, וכמבואר בדף י"ז ע"ב, הוא רק משום שהסכך פסול שאין בו ג' "כמאן דליתא" ומשלים השיעור של ז' טפחים של סכך, אבל כשיש ג' של סכך פסול ואינו כמאן דליתא, אין להכשיר אפי' בסוכה של טע"ט כיון שלא נשאר בסוכה כשיעור זע"ז של סכך כשר.[1]

ובהג' רעק"א שם פי' דבסוכה טע"ט כשרה, דאמרי' דו"ע עד ז', ושוב הוי סכך פסול בפחות מג' וכשרה. ולכן רק בסוכה של זע"ז הסוכה פסולה כשיש ג' טפחים של סכך פסול. הרי לפנינו שלרעק"א אמרי' דו"ע להפסיק ולומר שמקצת מן הסכך פסול כדופן ומקצתו כסכך פסול. ולפי"ז הק"ל, ולמה לא אמרי' שהסוכה שיש בו סכך פסול כשיעור של ד"א וב' טפחים מן הצד כשרה.

(וכדעת רעק"א מדוייק ג"כ מדברי הפנ"י בדף י"ד ובדף י"ז, וכמו שהעיר הפמ"ג ברישם

[1] ובביאור מה דכל דכמאן דליתא יכול להשלים לשיעור זע"ז, עי' שם בט"ז בשם הלבוש ובמש"כ הפמ"ג, ואכ"מ.

סי' תרל"ב, ועי' שם מש"כ בדברי הפנ"י, ומ"מ משמע מהפנ"י שמודה למש"כ רעק"א בזה.)

וגר' שיל"פ באו"א דכך נאמרה ההלכתא דלא אמרי' דו"ע ביותר מד"א של סכך פסול, והיינו דאפי' אם אמרי' דו"ע מ"מ כל שיש בסוכה ד"א של סכך פסול, הסוכה פסולה, ואף ששיעור להפסיק הסוכה ה"ה ד"ט באמצע וד"א מן הצד, מ"מ אפי' אם אמרי' דו"ע עד פחות מד"א, מ"מ יש ד"א של סכך פסול, ובזה אין להכשיר הסוכה אף לולי טעמא של הפסק בין הסכך והדפנות. ואף דטעמא לפסול בסכך פסול הוא משום שהסכך פסול מפסיק בין הסוכה והדופן שמצד אחר, והו"ל כסוכה שאין לה ג' דפנות וכמבואר להלן בדף י"ז, וע"י דו"ע לא הוי הפסק כיון שהוא חלק מן הדופן, מ"מ לא אמרי' הכי אלא באופן שאין שם ד"א של סכך פסול, אבל כשיש ד' אמות או יותר מסכך פסול, אין להחשיבו כדופן לגמרי כ"כ דנאמר שהדופן סמוך להסכך, שמ"מ יש שיעור חשוב של סכך פסול המפסיק בין הדופן ובין הסכך, והא דאמרי' דסכך פסול אינו מפסיק משום דחשוב כדופן היינו רק אם אין שיעור חשוב של סכך פסול בד"א, דבזה אמרי' דכיון דכדופן דמי ואף שיעורו אינו ד"א דחשיבי, לא חשוב הפסק, אבל בד"א שהוא שיעור חשוב יותר, בכל אופן יש הפסק והפלגה לפסול הסוכה. ולא מהני דינא דדו"ע לענין זה.[2]

אבל כ"ז הוא כשיש ד"א של סכך פסול בהסוכה, אבל בסוכה קטנה שפיר י"ל דו"ע במקצת של הסכך פסול וכמו שפי' רעק"א ודוק.

ולפי"ז יש לישב קו' השפ"א במה שצריך לצירוף של סכך פסול עם הנסר כדי לפסול הסוכה, שאם יש סכך כשר עד ג' וחצי ושוב יש ד"ט של נסר, הסוכה כשרה, דאמרי' דו"ע עד משהו פחות מד', ושוב אין כאן סכך פסול כשיעור ד"ט באמצע, וכהגחת רעק"א. אבל כשיש סכך פסול עד ג' וחצי, ושוב יש נסר ד', הנסר מצטרף לשיעור סכך פסול והו"ל כמו שיש לו ד"א של סכך פסול ושוב לא מהני דו"ע להכשיר אפי' אם יכול להפסיק הסכך פסול ולעשות עד משהו פחות מד"א כדופן, דמ"מ יש ד"א של סכך פסול ובשיעור חשוב של ד"א אין להכשיר.

שו"מ שכעין זה כבר פי' השפ"א בקיצור בריש דף י"ז ע"ב ועי' שם.

ג') גמ' בשלמא לשמואל וכו'. במה דק' רב לרב מלשון של "אין מצטרפין" עי' במהרש"א מהר"ם פנ"י רש"ש ושפ"א. ובמה שנחלקו המהרש"א והמהר"ם אם לר"י מצטרפין הנסרים לשיעור ד"א מן הצד, ע"ע במש"כ הצל"ח להוכיח כדעת המהר"ם, ובק"נ להוכיח מדברי הראשונים כדעת המהרש"א.

---

[2] ובאו"א יל"פ דד"ט חשוב הפסק באמצע, ואילו מן הצד אמרי' דו"ע ולכן חשוב הדופן סמוך להסכך, אבל מ"מ יש פסול אחר של ד"א, וכל שיש ד"א בהסוכה הסוכה פסולה אפי' אם יש סוכה של ד' דפנות, וב' פסולים נפרדים יש, א' כשיש ד"א של סכך פסול דנלמד מההלכתא, דהסוכה פסולה בכל אופן ואף אם ליכא הפלגה משום דאמרי' דו"ע. ועי' לקמן בדף י"ז שמרש"י וההשלמה מבואר דאף פסול דד"ט לדעתם הוא פסול אפי' בסוכה של ד' דפנות, אבל אף לדעת החולקים וכמו שפי' תוס' שם מ"מ יל"פ דהא דבסוכה של ד' דפנות כשר אפי' בד"ט סכך פסול, מ"מ בד"א כו"ע מודה לפסול ועי' בדף י"ז ע"א אות כ"ו שהארכנו בזה.

ד') גמ' "איידי דקאמר ר"מ מצטרפין". ק' הלא לא קאמר ר"מ מצטרפין, והו"ל למימר איידי דקאמר "שני סדינין מצטרפין" וכ"ה בריטב"א. ול"ע.

ה) תוס' ד"ה מצטרפין. עי' במהרש"א. (ובערש"י פי' כתוס' לעיל בריש העמוד.)

ו) בא"ד דאפי' מכוסה כולה וכו'. יש לדקדק מלשון תוס' (וכן מרש"י בריש העמוד) שאם כל הסוכה מכוסה בנסר א' רחב כל משך הסוכה אף לר' יהודה הסוכה פסולה, ול"ע.
שו"מ שהמנח"ש מסתפק בשיטת ר"י אם יכול לסכך כל הסוכה בנסר א', דדלמא נסר א' רחב הרבה מקבל טומאה וכמו שמצדד תוס' לעיל בפרקין דאף דפשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה, אבל שאני נסר רחב הרבה דמקב"ט עכ"פ מדרבנן. ואולי מה"ט דקדק רש"י ותוס' לפרש שהכשיר ר"י כשמסכך כולו בנסרים של ד' דאינו רחב הרבה, ולא כתבו שאפי' בנסר א' רחב כל משך הסוכה כשרה.

ז') גמ' משם ראי' אין שעת הסכנה ראי'. עי' בריטב"א שפי' דנחלקו ר"י ורבנן בשעת הסכנה כשיש פסול דרבנן, דאינו "פסול בגופו", האם העמידו דבריהם או דלמא לא גזרו בכה"ג כדי שלא תשתכח תורת סוכה.[3] ולמסקנא ס"ל דקי"ל כרבנן בהא ולא גזרו בכה"ג.
ויש להסתפק במש"כ דפסול דרבנן אינו "פסול בגופו" האם כל פסולים דרבנן מקרי פסולים שאינם "בגופו" או"ד רק בדברים כגון נסרים שאסור משום גזרת תקרה, ודלמא בדבר שמקבל טומאה מדרבנן וכו' ה"ה כפסול בגופו ולכו"ע העמידו דבריהם.
עוד יש להסתפק אם העמידו דבריהם במקום שאין סכנה או"ד בכל שעת הדחק, ומסוף דברי הריטב"א משמע שבכל שעת הדחק יכול לישב בסוכה הפסול מדרבנן, ועי' שם שיש גורסין כן להדיא בדבריו וכ"מ מראייתו. וכ"כ המג"א תרכ"ט ב'. וע"ע בערוך לנר לקמן בדף ל"א.) ולענין אם יצא יד"ח בדיעבד שלא בשעת הדחק בסוכה פסולה מדרבנן עי' לעיל בתוס' ריש דף י"ב ע"ב ובמש"כ שם.

בדעת התוס' הרא"ש

ח) גמ' ומודה ר"מ שאם יש בין נסר לנסר כמלא נסר שמניח פסל ביניהם וכשרה. עי' ברש"י ותוס' שפי' דקאי בין על נסר של ד' ובין בנסר פחות מד', ובנסר פחות מד' כל הסוכה כשרה, ובנסר של ד' מיירי בח' מצומצמות ותחת הח' טפחים באמצע הסוכה כשרה.
ועי' בריטב"א ובראב"ד שפי' דל"ל דמיירי כשא' נכנס וא' יוצא דאל"כ לר"ה ברי' דר"י לקמן פרוץ כעומד פסול.
אולם בתוס' הרא"ש פי' דאפי' למ"ד דבשפודין לקמן צריך א' יוצא וא' נכנס הכא שאני, ול"ל אצא מחצה על מחצה בלבד, וז"ל "ואפי' למאן דפסיל גבי מקרה בשפודין אם הי' רווח ביניהם כמותם דמוקי לי' דוקא ביוצא ונכנס, מכשרי הכא בשאינן רחבים ד' אם יש בין

[3] ע"ע בלשון הריב"ן מובא בת' הראשונים שמשמע דגזרו אף בשעת הסכנה ואף לרבנן, אלא שתקנו שמ"מ צריך לישב שם כדי שלא תשתכח תורת סוכה, אבל מהריטב"א מבואר דמה"ט "לא גזרו" בכה"ג, ונפ"מ אם יכול לקיים מצות סוכה אח"כ וכגון בלילה הראשון.

נסר לנסר כמלא נסר ואפי' אם הי' סכך פסול מרובה כגון שהי' ג' נסרים בב' קצוות דהא דפסל ר"מ היינו משום גזרת תקרה והרוב אינם מקרין אלא ברחבין ד' וכן מוכח מדבעי ר"מ צירוף אלמא דבחד אין בו שום פסול והא דקאמר נעשו כשפודין של מתכת היינו כשסיכך בהן רוחב ד' אליבא דר"מ" עכ"ל.

הרי דס"ל להתוס' הרא"ש שאף לשמואל שלר"מ נסרים יתירים על ג' פסולים, היינו רק אם מצטרפין ב' נסרים אהדדי, אבל כל נסר שהוא רחב ג' בפנ"ע לכו"ע כשר, כיון שרוב תקרות נעשים מרחבים ד', והא דס"ל לר"מ לאסור הוא רק כשיש ב' נסרים של ג' אהדדי דבכה"ג פסולים משום שמבין שניהם יש רוחב ד', ובכה"ג אמרי' דמצטרפין הב' נסרים ופסולים. ולכן בסוכה שהוא מחצה על מחצה ויש בין נסר לנסר כמלא נסר כשר כיון שאין צירוף של ב' נסרים אהדדי.

ויש להק' במש"כ התוס' הרא"ש שכן מוכח מדבעי ר"מ צירוף, ומה ראי' יש בדבר, והלא יל"פ דהצירוף הוא לענין ד"א מן הצד או ד"ט באמצע והיכן מצינו שיהא הצירוף לענין שיהא הנסר עצמו כסכך פסול. עו"ק שהרי בב' סדינין שמצטרפין, פי' רש"י דמצטרפין לפסול כשיעור ד"ט באמצע הסוכה והתם אין הצירוף כדי שיהא הסדינין כסכך פסול, דהלא בלא"ה ה"ה דברים המקבלים טומאה. וצ"ע.

אכן, עי' בריב"ן שפי' דהא דב' סדינים מצטרפין היינו שמצטרפין לשיעור של גע"ג כדי שיהי' מקבלים טומאה, וממילא הם סכך פסול, וא"כ היינו כמו הצירוף של נסרים של ג' לדעת התוס' הרא"ש, ואולי גם הרא"ש פי' הגמ' כהריב"ן וה"ה הוכחתו לפרש שהצירוף הוא גם לענין שיהא כסכך פסול ולא רק כדי לפסול הסוכה בשיעור של ד"ט או ד"א.

והנה, עי' בתוס' וכן ברש"י כאן ולקמן בדף י"ח דס"ל דבסכך פסול פחות מד' יכול ליתן תחתיו, ורק כשיעור ד' אין ליתן תחתיו. והרא"ד בהשגות שם חולק וכ' שאסור ליתן תחתיו כשיש ג' טפחים של סכך פסול.

ויש להק' על מש"כ הרא"ד ממתני' דאם הניח נסר של ד' טפחים כשרה ולא יתן תחתיו, ולפי שמואל לר"מ הו"ל למימר כשהוא של ג' לא יתן תחתיו. ויש לדחות דמתני' לשמואל ככו"ע ולכן קאמר ד', אבל אה"נ לר"מ אף בנסר של ג' לא יתן תחתיו. אולם להתוס' הרא"ש יש לישב דבנסר ג' גם לר"מ אליבא דשמואל מותר ליתן תחתיו שאינו סכך פסול כלל, ורק בצירוף הוא דפסלי' לי'.

בביאור דברי תוס' והתוס' הרא"ש במה שצריך בין נסר לנסר כמלא נסר להנ"ל

ט) והנה, עי' בתוס' ד"ה ומודה ר"מ, שכ' תו"ד בנסרים של ג' אם אין בין נסר לנסר כמלא נסר, אע"פ שסכך פסול פחות מד' יש מים תחתיו מ"מ היכא דמקום הפסול מרובה גרע. וצ"ע בכוונתו (וכמו שהק' השפ"א) שהרי ודאי צריך שיהא רוב סכך כשר, ואין להכשיר הסוכה בסכך כשר שאינו כשיעור צל"מ. וק' לומר שהסכך פסול בטל לגמרי והו"ל כסכך כשר להכשיר הסוכה.

ועי' בשפ"א שאין לפרש שבמקום שבסוכה יש רוב נסרים אותו מקום פסול ושאר הסוכה כשרה, דזה לא מצאנו, ולכן פי' דאם במקום א' יש נסרים יתירים על הפסל כל הסוכה פסולה דהנסרים מבטלים הפסל ביניהם והו"ל סכך

פסול בחמצע כשיעור ד"ט. ושוב כ' שלא מצאתו דין זה בפוסקים ול"ע.

(עוד נר' לענ"ד שק' לפרש בתוס' כן, דיעוי' לקמן בדבריו שפי' הא דהסוכה פסולה לר"מ בב' אופנים, א' כשיש ב' נסרים אהדדי, או כש"ליכא בין נסר לנסר כמלא נסר דלא הוי מחצה על מחצה" וכפשוטו כוונת תוס' להאוקמתא דלעיל דפי' דגרע טפי בכה"ג וכנ"ל. אבל התס מבואר דמיירי כשאין מחצה על מחצה בכל הסוכה, ואילו הי' מחצה על מחצה ממש בכל הסוכה כשרה, ולא מיירי כשיש רק במקום א' רוב נסרים. ודוק.)

והגר' בזה, דהנה גם התוס' הרא"ש כ' כתוס' דאם אין ביניהם כמלא נסר גרע, ולדעת התוס' הרא"ש שאין הפסול אלא כשיש צירוף של ב' נסרים, צ"ע במה שהסוכה פסולה והרי כל נסר ונסר של ג' בפנ"ע כשר, וכיון שאינם אהדדי אלא יש פסל ביניהן למה אין להכשיר הסוכה גם אם אין ביניהם כמותם. ואדרבה, לפי התוס' הרא"ש לא מיבעי שאין פשוט לפסול הסוכה משום שאין בו סכך כשר, אלא דק' להבין למה אין הסוכה כשרה, והלא לדעת התוס' הרא"ש הנסרים כשרים כיון שהם בפנ"ע ואינם מצורפים עם שאר הנסרים כשיש פסל ביניהם.

וצ"ל דאע"פ שהנסרים כשרים בפנ"ע ולא אמרי' שהסוכה פסולה אלא כשיש צירוף בין הנסרים, מ"מ ס"ל להתוס' הרא"ש שאי"ז אלא באופן שאין רוב הסכך מאלו הנסרים, אבל כשאין אפי' מחצה של פסל אלא רובו של הסכך הוא מן הנסרים של ג' גרע טפי, ונר' כתקרת הבית מחמת רוב הנסרים שיש בו, ואפי' אם רוב נסרים של בתים ה"ה רחבים ד', מ"מ אם יש נסרים של ג' ברוב סוכתו ג"כ סוכתו פסולה משום שנר' כתקרה. והיינו דבאופן שאין מחצה על מחצה גרע טפי.

והשתא דאתית להכי, יתכן שאף תוס' מודה להתוס' הרא"ש ולכן פי' ג"כ דבכה"ג גרע טפי.

וע"ע לקמן בדף ט"ו ע"א בתוס' ד"ה ר"מ, ובמש"כ שם באות י"ב, שמתוס' שם ג"כ משמע כמו שפי' התוס' הרא"ש כאן לחלק בין נסר ג' ונסר ד' אליבא דר"מ.

בדין הפכן על צדיהן לפי' התוס' הרא"ש ובדעת רש"י בזה

י) והנה, מבואר מהתוס' הרא"ש שנתקשה לפירושו במה דהגמ' לקמן פי' דהפכן על צדיהן ה"ה כשפודין של מתכת, והרי לדעתו אין הנסרים כפשודין של מתכת שהם פסולים ממש, דהכא אין הפסול אלא כשיש צירוף של ב' נסרים אבל בנסר א' שהוא רחב ג' ואינו רחב ד', אין הנסר פסול כלל. ופי' התוס' הרא"ש דהא דהוי כשפודין של ברזל היינו כשסיכך בהן רוחב ד'.

אולם יש מקום לפרש באו"א לשיטתו, והא דהוי כשפודין של ברזל היינו בנסרים של ד' שהם פסולים בפנ"ע ואפי' בלא צירוף, ואילו בנסרים של ג' לא דמי לשפודין של ברזל כלל, ואם הפכן על צדן, יש לפרש שלכו"ע הנסרים כשרים שאין הפסול בנסרים של ג' אלא בצירוף וכמו"כ אין לפסול בהפכן על צדיהן, ואולי אפי' בצירוף אין לפסול כשהם על צדן.

וצ"ל דס"ל להתוס' הרא"ש שאין לחלק בהכי, וגם בנסרים של ג' ס"ל שאם הפכן על צדן ועושה מהן רוחב של ד' ה"ה מצטרפין ומש"כ הר"ג שהם כשפודין של ברזל היינו בכל נסרים יתירים על ג' ולא רק בנסרים של ד'.

ועי' ברש"י ד"ה הפכן על צדיהן, שפי' דמיירי בנסרים של ד' והפכן על צדיהן שהוא פחות

מג'. וק', אם מיירי למ"ד דנסריס פחות מד' כשריס למה צריך לפרש שכשהפכן על צידיהם ה"ה פחותים מג', והו"ל לפרש שהם ג' וכמבואר מהברייתא בסמוך. ועי' במש"כ המהרש"א שכוונת רש"י לפרש שיש לפרש מחלוקתם בין לר"מ ובין לר"י.
אולם להאמור יש לפרש כוונת רש"י באו"א שיל"פ שפי' רש"י אליבא דר"מ לשמואל ונסריס של ג' פסולים אבל מ"מ בכה"ג אין הפסול אלא בצירוף של ב' נסרים של ג', וא"כ ודאי לא נחלקו בכה"ג בהפכן על צדן, דלכו"ע אם הפכן על צדן והם פחות מג', ה"ה כשריס. ולא נחלקו אלא בנסריס של ד' שהפכן על צדן, ואם אפי' כשהפכן על צדן ה"ה ג' או יותר פסולים ע"י צירוף כר"מ לכו"ע, ולכן כל מה שנחלקו הוא רק אם הם ד' ועל צדן ה"ה פחותים מג'.

י"א) גמ' ואם ישן שם לא יצא יד"ח. צ"ע איזה חובה ליישן יש בסוכה, והלא אינו צריך ליישן עוד פעם כשישן תחת הנסריס. וצ"ע. (ועי' לקמן בדף כ"ז במש"כ הריטב"א שיש שכ' שצריך ליישן בסוכה בלילה הראשון אף כשיש גשמים יורדים ותמה הריטב"א על דבריהם, אבל אף לדעתם לא מצאנו שיהא חיוב ליישן בסוכה בלילה הראשון אם לא רצה ליישן כלל. ואפי' אם נאמר שלדעתם יש חיוב ליישן, מ"מ ק' לשאר הראשונים שלא פי' כן.)
שו"ר שהשפ"א בדף כ"ה ע"ב מצדד לומר שבמקום שאינו יוצא בשינה, גם אינו יוצא באכילה ומה שאכל שם אינו יוצא יד"ח כיון שהוא באופן שא"א ליישן שם, ועי' שם.

י"ב) תוס' ד"ה ומודה ר"מ שאם יש וכו'. בא"ד ודוקא נקט בין נסר לנסר וכו' גרע טפי. בביאור כוונת תוס' עי' בשפ"א ובמש"כ לעיל אות ט'.

י"ג) רש"י ד"ה הפכן. במש"כ רש"י דמיירי בנסריס של ד' ועל צדן פחות מג', עי' במהרש"א, ובמש"כ לעיל אות י'. וע"ע בשפ"א.

י"ד) רש"י ד"ה פסולה. כדמפרש לקמן דכיון שיש שם פסול עליהן נעשו כשפודין וכו'. הנה, בלשון הגמ' "נעשו כשפודין" וכו' יל"פ שכוונתו הי' לרווחא ולפרש שהקנים פסולים וצידונין כסכך פסול. אבל רש"י פי' ש"נעשו כשפודין" וכו' ה"ה טעמא דמלתא, והגמ' מפרש דכיון דשם פסול עליהם ממילא מסתברא שיהי' כשפודין של מתכת שהם פסולים בכל אופן ולא רק כשמניחן על רוחבן בלבד. (וא"כ נמצא שר"ג פי' להם טעמא דמלתא, אבל מ"מ צ"ל דר"ה לא פי' להם טעמא וכמו שאמר ר"ה "ומי בעיתו מינאי" וכו'.)

ט"ו) שם "בכל ענין שהופכן". כגר' שכוונת רש"י לפרש לשון "שפודין", דלא קאמר רק סכך של מתכת, שלשון שפודין מורה על דבר עגול שאין חילוק באיזה אופן שהוא, ובכל אופן שוה, וכמו"כ בנסריס שאפי' על צדן דמי לעל רוחבן.

ט"ז) תוס' ד"ה הפכן. ומתו"כ נר' דהלכה כשמואל וכו'. וכ"ה בר"מ וברמב"ם וברז"ה והרי"ד. אולם הראב"ד פסק כרב וכר"מ בגזרותיו, ועי' בריטב"א שפי' דלא קי"ל כאן כר"מ בגזרותיו כיון דאף לר' יהודה גזרי' ורק בשיעור של הגזרה קמפלגי. אולם אי"ז אלא אם קי"ל כשמואל, אבל עדיין יש להק' במש"כ תוס' דכיון דר"מ ור"י הלכה כר"י, ממילא צ"ל דקי"ל כשמואל, דדלמא קי"ל כרב, והכא הלכתא כר"מ משום דקי"ל כוותי' בגזרותיו ולרב פליגי ר"י ור"מ אם לגזור או לא. וצ"ל שמטעם אחר אין שייך כאן הכלל דהלכה כר"מ בגזרותיו. ועי' בפנ"י.

י"ז) בא"ד ועוד לקמן וכו'. עי' בתוס' לקמן שם שיש גיר' אחרת דל"ג "של ארז" בברייתא דרב ולפי"ז אין ראי' מלקמן שם דקי"ל כשמואל. וכן יל"פ לדעת הראב"ד דפסק כרב ול"ק מהגמ' לקמן שם.

י"ז-ב') גמ' כדי שיזדקר בבת ראש וכו'. כפשוטו צ"ל דמיירי שיש שיעור ג' במשך כל הדופן, אבל עי' במש"כ הריב"ן.

במה שהסוכה פסולה בהפכן על צדיהן ואין הנסר רחב ד' על צדו

י"ח) גמ' לאו כגון שהפכן על צדיהם וכו'. משמע כפשוטו שהסוכה פסולה לגמרי, משום שיש בו נסר א' שאין ברחבו ד' וכלשון הברייתא ש"נתן עלי' נסר" לשון יחיד ומ"מ ה"סוכה פסולה". וק', הלא אין הסוכה פסולה אפי' בסכך פסול כשהסכך פסול פחות מד', ולדעת רש"י ותוס' ורוב פוסקים אף ישנים תחתיו.

ועי' בפי' רש"י שכוונת הגמ' לדחות בלשון הברייתא ד"נתן עלי' נסר" דמשמע רק חד נסר, דבכה"ג אין לפסול אפי' על גדו דאפי' אם הפכן על צדיהם פסול, אין הסוכה פסולה אא"כ יש ד' טפחים של סכך פסול במקו"א אבל אם הפכן על צדיהן ואין אלא ג' בלבד, אין לפסול. ולכן פי' רש"י דבתי' הגמ' הפכן "כולן על צדיהן וסיככה כולה בהן" ולכן הסוכה פסולה. וכן מדוייק מלשון הגמ' ד"הפכן על צדיהן" לשון רבים. אבל יש לדחות שהלשון רבים הוא אגב דלעיל במימרא דר"נ.

אבל עדיין ק' לפי"ז במה דמיירי בנסרים שעל צדן הם ג' והלא אפי' אם אינם של ג' על צדן אלא בב' מ"מ הסוכה פסולה כיון שיש ד' טפחים של סכך פסול באמצע. (שו"ר שהחזו"א כ' דלפי ההו"א צ"ל דמש"כ בברייתא שלא הכניס לתוכה אלא ג' ל"ד ואפי' בפחות מג' פסולה.)

ואולי יל"פ דס"ל לרש"י דהא דהפכן על צדן פסול אינו בכל אופן, ואפי' למ"ד דנסרים פסולים ברוחב ד', מ"מ אין פסול על צדן אא"כ יש עכ"פ ג' על צדן, אבל אם על צדן אין אפי' ג' אין לפסול על צדן כלל, ולא דמי לגמרי לשפודין של מתכת לגמרי. וכעי"ז פי' השפ"א מעצמו ועי' שם.[4]

[4] אולם אם נאמר כן צ"ל דלמ"ד דנסרים פסולים רק בנסרים של ד' טפחים, דעל צדן אינם פסולים אלא כשהם ג' על צדן, ושלא כמשמעות של רש"י לעיל דמיירי אפי' בפחות מג' על צדן. אבל אם נאמר כמו שפי' המהרש"א שם דמש"כ רש"י פחות מג' הוא כר"מ אליבא דשמואל דנסרים פסולים בג', יל"פ דכאן קאי כר"י אליבא דשמואל, ולכן צריך ד' לפסול, ולדעתו צריך ג' על צדן לפסול על צדן, וכנ"ל. אבל לפי מש"כ לעיל לפרש דברי רש"י באו"א א"א לפרש כן.

אכן עדיין יש להק' במש"כ רש"י דסיכך "כל" סוכתו כן, והלא אפי' אם לא סיכך אלא בב' נסרים שיש בשניהם על לדן כרוחב ג' טפחים, הסוכה פסולה, וצ"ע. ואולי יש לדחות שלשון "הכנים לתוכה" משמע שאינו באמצע הסוכה אלא מן הצד, ואין לפסול אלא בד"א ולכן פי' רש"י שסיכך כל הסוכה כן.
ובאו"א אולי יש לפרש דס"ל לרש"י דהא דהפכן על לדן פסול אינו אלא באופן שסיכך כל הסוכה כן, אבל בלא"ה אין הסוכה פסולה אלא נר' כתקרה כלל ואין לגזור, ואין כשפודין של ברזל אלא באופן שסיכך כל סוכתו בכה"ג, וצ"ע.

וע"ע ברש"ש שפי' דאף להה"א דגמ' מיירי בנסר א' וכלשון הברייתא שנתן עלי' נסר, ומ"מ הסוכה פסולה דמיירי בסוכה קטנה, ואם יש ג' של סכך פסול אין שיעור סכך להכשיר הסוכה בסוכה קטנה. ומש"כ "הפכן" הוא שגרא דלישנא ולא מיירי אלא שהפך א' מהן על לדו.

וע"ע בתשו' פנים מאירות א' ס"א שכ' לחדש דאפי' בסוכה גדולה אם הפך א' על לדו הסוכה פסולה, דאע"פ דבעלמא אין סכך פסול פוסל אלא בד' מ"מ בהכפן על לדו פסול גם בפחות מזה כיון שיש ברוחבו ד' טפחים, ודייק כשיטתו מהה"א דגמ' כאן דהסוכה פסולה בהפכן על לדו. וכדבריו מובא ג"כ בשע"ת.[5] אולם בקו"א גם הפנים מאירות חוזר משיטתו, וע' בס' הסוכה עמ' רע"ח במש"כ בזה. וכאמור, הרי מרש"י מבואר שלא כפירושו.

ובאמת כבר האריך המאירי בביאור הגמ' בד"ה "כבר באר", ומתחילה פי' כדעת הפנים מאירות והביא גם דעת הגדולי הדורות שפי' כעין מה שפי' הרש"ש, ושוב מסיק כמו שמבואר מפי' רש"י שלהה"א מיירי בסיכך כולה והפך כולן על לדן ולמסקנת הגמ' מיירי רק בנסר א' וכמשמעות הברייתא.

בביאור האוקימתא דגמ' דאנחא אפומא דמטללתא (אי מיירי בסוכה קטנה או גדולה)

י"ט) גמ' בגון דאנחה וכו'. בביאור האוקמתא דגמ' דאנחה אפומא דמטללתא מקשים הראשונים, דאם אין אלא ג' בתוך הסוכה אמאי פסולה, והלא אין סכך פוסל אלא בשיעור ד', ואפי' בד' הכא שיש סוכה כשרה מבפנים עם ג' דפנות אמאי פסולה. ונחלקו הראשונים בביאור האוקמתא.
עי' בבעה"מ ובמאירי שפי' דמיירי בסוכה קטנה ולכן כשיש ג' טפחים של סכך פסול בתוך הסוכה, הסוכה פסולה, שאין שיעור זע"ז נשאר (וכפשוטו הה"נ אפי' אם יש סוכה שהוא ט' ויש ג' טפחים של סכך פסול, הסוכה פסולה כיון שאין בו שיעור זע"ז ועי' לקמן ובמש"כ הפוסקים בזה.) וכ"פ המהרש"א.
אבל המאירי מביא שם י"מ, וכ"ה בס' ההשלמה דמיירי בסוכה גדולה, ופי' המאירי שאין הסוכה פסולה אבל מ"מ אין יושבים תחתיו, ואף שאין בו אלא ג' טפחים של סכך פסול בסוכה, וכרגיל יכול לישב תחת סכך פסול אפי' כשיש בו ג' עד שיהא בו שיעור ד', הכא כסכך פסול של ד' משום הפסל היולא, וכיון

[5] ויש להסתפק לשיטתו בסכך פסול מטעם אחר, וכגון בדבר המקבל טומאה ויש בו רוחב ד' והפכו על צדו, האם הסוכה פסולה עי"ז גם בפחות מד' או לא דדלמא רק בנסרים שפסולם מחמת רוחבן פסול אפי' על צדן וצ"ע.

שיכול לישן תחת הפסל היונה הי"נ שה"ה יושב תחת סכך פסול של ד', ואף שאין אלא ג' בתוך הסוכה. ואף שלשון הברייתא שה"סוכה פסולה" ובאינה מחזקת ראשו ורובו, או כשיש פרצה שיכול להזדקר בו הגדי הסוכה פסולה לגמרי[6], מ"מ בהכניס נסר ג' טפחים לתוך הסוכה אין הסוכה פסולה לגמרי אלא שאותו מקום פסול לשינה.

(וע"ע בריטב"א שמדייק מתוך לשונו דס"ל ג"כ דמיירי בסוכה גדולה, ולענין לישן תחתיו, שהריטב"א מסתפק אם מש"כ בברייתא שיעור ג' דוקא או ל"ד, וכ' שם "ואפי' בסוכה קטנה" דלמא לא חשיבי בפחות מג', ומבואר דכאן מיירי בסוכה גדולה.)

אכן, יש לעורר שבחי' ר"א מן ההר כ' ג"כ דמיירי בסוכה גדולה וכ' תו"ד שהסוכה פסולה "כולה". ומשמע שלא כמו שפי' המאירי אלא שאף בסוכה גדולה כל הסוכה פסולה, וצ"ע. וכמו"כ ההשלמה לא כ' כמו שפי' המאירי ד"פסולה" הוא שאין ישנים תחתיו, ומשמע שכל הסוכה פסולה. ועי' לקמן בדף י"ז ע"א אות כ"ג במה שפרשנו בעזה"י בדבריהם ע"פ שיטת הס' המאורות שם, דס"ל לדידהו דכל הסוכה פסולה ע"י סכך פסול באמצע בשיעור ד"ט, ועי' שם במש"כ.

היונה, שיל"פ בג' אופנים, א' דמיירי בסוכה קטנה, ולענין לפסול כל הסוכה, ב' בסוכה גדולה ולענין שינה תחתיו, וג' בסוכה גדולה וכל הסוכה פסולה.

במה שהשיעור לפסול הוא בג' טפחים כ') ועי' בריטב"א שמסתפק אם מש"כ בברייתא שהכנים ג' טפחים דוקא או ל"ד, דדלמא גם בפחות מג' ג"כ פסולה. ומבואר מדבריו שעיקר ספקתו בסוכה גדולה, והיינו משום שאף שלשון הברייתא משמע שצריך ג', מ"מ מן הסברא יש לדמות פחות מג' לג', שהרי הא שאינו יכול לישן תחתיו היינו משום שהוא ישן תחת נסר של ד', וא"כ ל"ש אם ג' בתוך הסוכה או פחות מג' בתוך הסוכה, ובפרט משום שאף הטפח הד' יכול לישן תחתיו בסוכה כשרה, ומשום פסל היונה מן הסוכה, וא"כ הוא ישן תחת נסר של ד', ואפי' אם אין בהסוכה אלא ב' טפחים מ"מ אסור לישן תחת נסר שיש בו רחב ד' והי"נ הרי הוא תחת נסר ד', ובכל מקום שתחת הנסר אסור לישן. ומ"ש אם יש ג' טפחים ע"ג הדפנות של הסוכה או פחות מג', דמ"מ ה"ה ישן תחת נסר ד'. אבל מ"מ הריטב"א מסתפק דדלמא שאני בפחות מג' שאינו חשוב בשוס מקום. ומשמע שיש סברא לפרש דהא דמחשבי' לי' כנסר ד' לפסול לישן תחתיו היינו רק משום שיש עכ"פ שיעור חשוב בסוכתו, וא"כ גם שאר הנסר נגרר בתרי', אבל אם אין בסוכה עצמה אלא פחות מג', לא אמרי' שכל הנסר חשיבי כא' לענין לפסול לישן תחת כולו. (שו"מ שבחי' הגרש"ר לקמן בדף י"ז מסתפק בדעת המאירי בזה, ונשאר בצ"ע.)

---

[6] הנה, אם נאמר שבהכניס לתוכו ג' אין הסוכה פסולה אלא שאין ישנים תחתיו, קשה טובא מלשון "פסולה" דבאינה מחזקת ראשו ורובו ושלחנו וכו' הסוכה פסולה ממש. ואולי יש מקום לפרש שאף באינה מחזקת ראשו ורובו, אין פסול בהסוכה אלא בהישיבה, וכן שמעתי לפרש בשם הגר' ירוחם אלשין שליט"א בטעמא דשיעור ראשו ורובו מובא בפ"ב ולא בפ"א בפסולי הסוכה. ולכן גם לענין מחזקת ראשו ורובו אין פסול בסוכה ממש. ומ"מ בדופן שיכול להזדקר בו הגדי ק' שהסוכה פסולה. ואולי יש לצדד שאף התם נמי אין פסול אלא בישיבתו, וצ"ע.
(ובעיקר החילוק בין פרק ראשון ושני יש להק' מסוכה המדובללת דתנן בפ"ב, ועי' שם במש"כ.)

וע"ע בריטב"א שמבואר שיש מקום להסתפק גם בסוכה קטנה, והיינו דדלמא אפי' בסוכה קטנה יש לפסול כל הסוכה אפי' אם אין הנסר ע"ג סוכתו כשיעור ג' אלא אפי' בפחות מג' מ"מ ה"ה חלק מנסר ד' וממילא גם בפחות מג' טפחים על סוכתו ג"כ הסוכה פסולה, ומשמע שאם לשון הברייתא ל"ד, א"כ אפי' במשהו יש לפסול כל הסוכה כיון שחסר שיעור זע"ז בסכך כשר.

אבל אפי' אם נאמר שבסוכה גדולה יש לפסול לענין שינה אפי' בפחות מג', יתכן שמ"מ בסוכה קטנה אין לפסול בפחות מג'. או"ד דאדרבה לענין סוכה קטנה יש לפסול בפחות מג' כיון שמ"מ אין לו שיעור זע"ז, ואילו בסוכה גדולה לענין שינה אין הדבר תלוי אלא בשיעור ג'. ול"ע.

ועי' במשנ"ב תרל"ב ז' שמשמע שלשון הברייתא דוקא, ובפחות מג' אין לפסול כל הסוכה בסוכה קטנה וכן אין לפסול לענין שינה בסוכה גדולה, וכן דייק בס' מקראי קודש, ואילו לדעת החזו"א לשון הברייתא למסקנת הגמ' ל"ד, ואפי' בפחות מג' פסולה ועי' במשנ"ב מהדו' דרשו הערה 6 בדעות הפוסקים בזה. (ועי' היטיב בלשון הר"א מן ההר.)

עוד בענין ספקת הראשונים לפסול כשמעייל פחות מג' לסוכה קטנה, ובהבנת הכשר הסוכה קטנה בפחות מג' של סכך פסול

ב-ב') והנה, הא דמספק"ל להריטב"א והמאירי בהכנים פחות מג' של הנסר לתוך הסוכה אם לפסול הסוכה או לא, הרי כפשוטו הדבר תלוי במה שנחלקו הפוסקים בהא דסכך פסול פוסל בסוכה קטנה בג' טפחים. דהנה, לקמן בדף י"ט מבואר דסכך פסול פחות מג' בסוכה קטנה מצטרף לשיעור זע"ז והסוכה כשרה, אבל סכך פסול של ג' פסול, וכן מובא בשו"ע סי' תרל"ד א'. ועי' במג"א שם בס"ק ג' שפי' דאפי' אם יש סוכה של ט' ומחצה, ויש ג' טפחים של סכך פסול הסוכה פסולה, שאין הסכך פסול מצטרף להכשיר כיון שיש בו ג', ורק בסכך פסול פחות מג' הסוכה כשרה משום שהסכך פסול מצטרף לשיעור זע"ז, אבל כיון שיש סכך פסול של ג', אין הסכך מצטרף לשיעור זע"ז כלל, ושוב אין לו סכך כשר כשיעור זע"ז. ועי' בא"ר שהק' עליו, שהרי כשס שבסוכה של זע"ז שיש ד' ומשהו של סכך כשר, והשאר סכך פסול, הסוכה כשרה, ה"נ כיון שיש סכך כשר של ד' ומשהו הו"ל להכשיר הסוכה. והא דסכך פסול של ג' בסוכה קטנה פסול היינו משום שאין בסוכתו שיעור ד' ומשהו של סכך כשר. אבל במקום שיש ד' ומשהו סכך כשר, הסוכה כשרה אפי' אם יש יותר מג' מסכך פסול.

הרי שנחלקו האחרונים הנ"ל בהבנת הכשר הסוכה קטנה בפחות מג' של סכך פסול. לדעת המג"א לעולם צריך שיעור של סכך כשר זע"ז, ולא רק ד' ומשהו, ומ"מ הסוכה כשרה משום שסכך פסול פחות מג' לא חשיבי ולכן מצטרף להסכך כשר ומשלים שיעור ז' וממילא יש סכך כשר כשיעור זע"ז אבל כשיש יותר מג' של סכך פסול חשיבי ואפי' טפח א' שבו אינו מצטרף להכשר הסוכה. אבל להא"ר ל"ל שיעור זע"ז של סכך כשר אלא רק שלא יהא פחות מד' ומשהו של סכך כשר ושיהא בין הסכך כשר והסכך פסול שיעור של זע"ז.

וא"כ בנדון דידן כשמעייל פחות מג' של הנסר לתוך הסוכה, והוא חלק מן נסר רחב ד', וגם

חוץ מן הסוכה כשרה מדין פסל היוצא, הרי לפי המג"א יש לפסול שאין בסוכתו שיעור זע"ז של סכך כשר וא"א לצרף הנסר לשיעור זע"ז כיון שהוא חלק מן נסר רחב ד' ואינו סכך כשר פחות מג'. ואולי יש לדחות דכיון שאין הנסר בתוך סוכתו ממש אלא חוצה לו, אע"פ דאמרי' דפסל היוצא מן הסוכה נדון כסוכה, מ"מ לענין שיהא כסכך פסול יותר מג' לא אמרי' הכי, ואזלי' בתר מה שבתוך סוכתו בלבד, ולכן אין בסוכתו אלא פחות מג' של סכך פסול, ולא חשיבי לענין זה ומצטרף לשיעור הכשר סוכה.

ומאידך לפי הבנת הא"ר, לכאו' יש להכשיר כ"ז שיש יותר מד' טפחים של סכך כשר, והא דעייל ג' לתוך הסוכה פסולה בנסר רחב ד' הוא רק משום שאין בסוכתו אלא ד' או פחות מסכך כשר.

וע"ע בחזו"א קמ"ד ג' שכ' לחלק בין סכך פסול של ג' ושל ד', ובסכך פסול של ג' אינו פסול בעצם ובגופו, וכמבואר ממה שיכול ליטן תחת סכך פסול עד ד', ולכן הא דסוכה קטנה פסולה בסכך פסול של ג', הוא רק משום שאין בו שיעור ד' ומשהו להכשיר, ואין לצרף סכך פסול להכשיר הסוכה אלא בפחות מג', אבל כשיש ד' ומשהו של סכך כשר, יכול לצרף גם הסכך פסול כל זמן שאין בו שיעור ד'. אבל בסכך פסול יותר מד' שפסול בגופו, אז אין להצטרף אפי' מקצתו לשיעור זע"ז. ולדעת החזו"א בנסר רחב ד' מסתברא לפסול גם בהכנים פחות מג', וכ"כ החזו"א לפי שיטתו שם, והא דהכנים לתוכו ג' ל"ד, ואפי' בפחות מג' פסולה כיון שהנסר רחב ד' וכנ"ל.

וע' בהג' רעק"א על המג"א שם, ולדעת רעק"א אפי' בסכך פסול יותר מג' יכול לחלק ולהכשיר הסוכה ע"י הסכך פסול פחות מג', דאמרי' דו"ע עד פחות מג' ושוב יכול לצרף שאר הסכך פסול להכשיר הסוכה.

אבל לפי הנחת רעק"א ק' במה דמספק"ל להראשונים לפסול בפחות מג' בסוכה קטנה, ולמה לא אמרי' שיש לחלק הנסר ולהכשיר הסוכה ע"י הסכך פסול פחות מג'. וממה שהראשונים מצדדים שאפי' בפחות מג' הסוכה פסולה, לכאו' מבואר שלא כהנחת רעק"א. (וכ"כ בחי' הגרש"ר בדף י"ז אות ג'.)

אולם יש לחלק דדלמא מש"כ רעק"א להכשיר הוא רק בקנים של סכך פסול שאינם מחוברים אהדדי, ואינם נסר א' כהכא, ואילו בנסר א' גם לרעק"א א"א לחלקו לשנים כדי להכשיר הסוכה, ועדיין ל"ע.

בענין אנחה אפומא דמטללתא בלא

פסל היוצא למי"ד הפכן על צדן פסולה כ"א) גמ' דהוי"ל פסל היוצא וכו'. עי' בפי' רש"י, ומבואר מהגמ' דהא דאנחה אפומא וכו' פסולה היינו משום דהו"ל פסל היוצא מן הסוכה ולולי טעמא דפסל היוצא אין לפסול הסוכה כלל.

אבל יש להסתפק אם מה שהסוכה פסולה רק משום דינא דפסל היוצא היינו רק אליבא דמ"ד דהפכן על צדן כשרה, ואילו למ"ד הפכן על צדן פסולה הסוכה פסולה אפי' בלא טעמא דפסל היוצא, ומשום שנעשו כשפודין של ברזל וכולו סכך פסול, דרק למ"ד דאינם כשפודין של ברזל והפכן על צדן כשרה יש להכשיר אם לא משום פסל היוצא שעי"ז אף הטפח הרביעי בתוך סוכתו ופסולה, או"ד אפי' למ"ד הפכן על צדן פסולה, מ"מ הכא שאין בסוכתו אלא ג', לא דמי לנסר ד' בתוך הסוכה שאין כאן אלא ג' בתוך הסוכה ובכה"ג הנסר כשר ורק בנסר ד'

שכולו בתוך סוכתו הוא דהו"ל סכך פסול, אבל אם אין אלא ג' בתוך סוכתו אין כנגד ד' ואין הסכך פסול כלל אי לאו משום דאף פסל היוצא מן הסוכה נדון כסוכה.

וכנר' שהראשונים נחלקו בזה, עי' בריטב"א שכ' דהא דצריך פסל היוצא הוא משום דבלא"ה דמי להפכן על צדן, ומבואר דאם הפכן על צדן פסולה, הה"נ שבהכניס ג' לתוך סוכתו פסולה אף בלא דינא דפסל היוצא. אבל עי' במאירי שכ' לדינא ואפי' למסקנא דקי"ל כהפכן על צדן פסולה, מ"מ הא דהסוכה פסולה בהכניס ג' לתוך סוכתו הוא משום טעמא דפסל היוצא. (שו"מ שכן דייק הגרש"ר מדברי המאירי.)

וכמו"כ מבואר מדברי הבעה"מ, דעי' שם שהק' במה שהשמיט הרי"ף הלכה זו, ופי' דאפי' למ"ד הפכן על צדן פסול מ"מ יש נפ"מ דהסוכה פסולה משום פסל היוצא. (ובדעת הרי"ף יש לישב דס"ל דכיון דהפכן על צדן פסולה, ממילא פשיטא לפסול בכה"ג וכדעת הריטב"א וכנ"ל.)

ויתכן שיש מקום לחלק בין סוכה גדולה וסוכה קטנה, דדלמא בסוכה גדולה ולפסול לישן תחתיו דבלא דינא דפסל היוצא יכול לישן תחתיו, שאם בסוכה כשרה אינו יכול לישן תחת הפסל, הה"נ שלא משוב כשינה תחת נסר ד', שאין החלק של הנסר מחוץ לסוכתו בכלל המקום שינה, ורק משום דינא דפסל היוצא שיכול לישן שם הוא דדמי לנסר ד' לענין שינה תחת סכך פסול של ד'. אבל מ"מ בסוכה קטנה יתכן שאף בלא דינא דפסל היוצא אם הסכך כשפודין של ברזל הרי יש לו ג' טפחים של סכך פסול בסוכתו ושוב אין לו שיעור זע"ז להכשיר הסוכה. וכ"כ החזו"א ועי' שם.

בדעת רש"י בהנ"ל

ב"ב) ועי' במש"כ רש"י לפרש שאין דופן רביעי "דלפקי' מיני' ע"י דו"ע דהא אין כאן דופן אלא פתח" וכו'. הרי שפי' רש"י דאם הי' דופן שם ויש ג' טפחים בתוך הסוכה, הסוכה כשרה, ו"ע"י דופן עקומה".

ועי' במהרש"א שהק' דבהכרח מיירי כאן בסוכה קטנה, וכמו שפי' הבעה"מ, וא"כ אפי' אם אמרי' דו"ע מ"מ הסוכה פסולה כיון שאינו יכול לישב תחת הדופן, ואין לו שיעור זע"ז לישב בסוכתו.[7]

והנה, מלשון המהרש"א משמע דאם יל"פ דמיירי בסוכה גדולה, אז לא הוה ק' לי' במש"כ רש"י להכשיר מדין דו"ע. וכנר' דס"ל להמהרש"א דאם אמרי' דו"ע בסוכה גדולה, אף שכרגיל אינו יכול לישב תחת דו"ע שהוא תחת הדופן ולא תחת הסכך, מ"מ בפחות מד' יכול לישב גם תחת הדופן, ואם אין הדופן עקומה אלא פחות מד' טפחים יכול לישן תחתיו וכמו שיכול לישן תחת סכך פסול בפחות מד'. ולכן לא ק' לי' אלא לפי הנחתו דמיירי כאן

[7] יש לעורר שכל קו' המהרש"א הוא בההנחה שאסור לישן תחת הדו"ע, אבל אי"ז דבר מוסכם, עי' בר"ן לעיל בפרקין שמבואר שלדעת הי"מ מובא שם, וכמו"כ ברש"י לקמן דף י"ז, שאין הסכך פסול נחשב כדופן, אלא שהדופן קרוב אצל הסכך כשר מהלכתא, יש מקום להכשיר גם תחת הסכך פסול כיון שאינו כדופן אלא כמאן דליתא, ועי' לעיל בדף ד' במש"כ בזה.

ולפי הי"מ ה"נ יכול לישן תחת הדו"ע, ויש לו שיעור זע"ז לישב בסוכה. אבל רש"י מסיק לקמן כדעת הסוברים שהסכך פסול כדופן, וא"כ לפי פשוטו אסור לישן תחת הדופן וכהנחת המהרש"א. אולם אולי משום חומר הקו' יש לדחות שכוונת רש"י לפרש אף לדעת הי"מ שם ועדיין צ"ע.

בסוכה קטנה וא"כ צריך מקום זע"ז שיכול לישן שם וליכא.

אולם מבואר מכמה ראשונים דמיירי בסוכה גדולה ולענין לישן תחתיו, ושלא כמשמעות הגמ' ד"הסוכה פסולה" וכן משמע גם מהריטב"א וגם הריטב"א כ' שיש להכשיר ע"י דו"ע כשיש דופן שם, וק' לדעתו כמו דק' בדברי רש"י, ויתכן לפרש שאף רש"י מודה דמיירי בסוכה גדולה וכמו שמשמע מהריטב"א, וס"ל דע"י דו"ע יכול להכשיר אפי' לישן תחת הדופן העקומה כ"ז שאינו כשיעור ד'. שו"מ שכ"פ הק"נ לקמן בסי' ל"ה אות ז'.[8]

אבל עדיין ק' בדברי רש"י, שהרי מהגמ' מבואר להדיא דהא דהסוכה פסולה (או עכ"פ הא דאין ישנים תחתיו אי מיירי בסוכה גדולה) היינו רק משום דינא ד"פסל היוצא" ובלא"ה הסוכה כשרה, ועכ"פ למ"ד דהפכן על צדן כשרה. וא"כ אפי' לולי טעמא דדופן עקומה הו"ל להכשיר הסוכה כשיש דופן שם כיון דתו לא הוי פסל היוצא מסוכתו כלל. ועי' בחזו"א שעמד בזה, ופי' דאין כוונת רש"י לפרש דצריך לדין דו"ע להכשיר, דבלא"ה כשר כשיש דופן וכנ"ל שאינו פסל היוצא, ואין כוונת רש"י אלא ללמד לתלמידים שאין כאן טעם להכשיר אפי' משום דו"ע, וצ"ע.

ועי' בפמ"ג במשב"ז, ותו"ד משמע שפי' בדעת רש"י באו"א וס"ל לרש"י דהא דצריך לטעמא דפסל היוצא כדי לפסול הוא רק למ"ד דהפכן על צדן כשרה, וכדעת הריטב"א, ומש"כ בתחילת דבריו דהו"ל להכשיר משום דו"ע, ואילו בלא דו"ע פסול, היינו כמ"ד דהפכן על צדן פסולה. ולענ"ד הקלושה ק' לפרש כן בלשונו של רש"י, ועוד הרי מהריטב"א מבואר שאף למ"ד הפכן על צדן כשרה צריך לטעמא דדו"ע כדי להכשיר, ועי' שם. וצ"ע.

וגר' בזה, דעי' לקמן בדף י"ז ע"א בסוגיא דד' טפחים פוסל בסוכה באמצע, ובעזה"י נבאר שם דס"ל לרש"י שכל הסוכה פסולה כשיש ד' טפחים של סכך פסול בסוכה, ואפי' בסוכה בת ד' דפנות וכמו שפי' שם בס' המאורות. ולפי"ז מיושב דברי רש"י כאן, דכיון שיש ד' טפחים בסוכתו משום דין דפסל היוצא, נמצא שכל סוכתו פסולה. ומש"כ רש"י שאין כאן דו"ע "דלפקי' מיני' אין כוונתו דליכא דופן בסוף סוכתו להפקיע הטפח האחרון, אלא שאין כאן דופן להוציא כל הסכך פסול מן הסוכה מדין דו"ע, וכמו שכ' רש"י שם שע"י דו"ע יש להוציא הסכך פסול מן הסוכה ע"י מה דחשיבי כדופן. וכאן קצרתי, ובעזה"י שם נבאר באורוכה.

בדין דופן המפסיק באמצע הנסר (ובדעת המג"א והמשנ"ב)

ב"ג) ומ"מ מלשונו של רש"י משמע דלולי דינא דדו"ע, אפי' כשיש דופן בין הג' טפחים שבתוך הסוכה ובין הטפח חוץ מן הסוכה, אע"פ דלא אמרי' פסל היוצא בכה"ג מ"מ הנסר פסול ואסור לישן תחתיו או שכל הסוכה פסולה בסוכה קטנה. וכמו"כ פי' המג"א בסי' תרל"ב א' לפי דברי המהרש"א, ושוב כ' המג"א לפרש בכוונת רש"י באו"א. ורבו הפירושים בדברי האחרונים בכוונת

[8] שו"מ שהחזו"א קמ"ד ב' עמד בזה, ועי' שם, ומה שנר' לענ"ד כתבתי.

המג"א ובמש"כ לישב דעת רש"י, ועי' בפמ"ג, וביד אפריס, ובלבושי שרד, ובערוך לנר ובשפ"א ובחזו"א וברש"ש בביאור כוונת המג"א. ומ"מ לפי פשוטו מבואר מתוך דברי המג"א שעכ"פ נר' למסקנת דבריו שם שאם יש דופן המפסיק, אפי' לולי דינא דדו"ע, ואפי' למ"ד הפכן על גדן פסולה, מ"מ הסוכה כשרה, ואין הנסר שבתוך הסוכה משוב כנסר ד' לפסול או לאסור לישן תחתיו. וכ"כ רוב המפרשים בדעת המג"א ולמסקנא קי"ל דהדופן מפסיק ולא חשיבי כנסר ד' בין בסוכה גדולה ובין בסוכה קטנה.

אולם עי' במשנ"ב ס"ק ז' ובשעה"ל י"א שכ' שצריך להחמיר בזה כיון שהמג"א מסתפק בזה, והיינו דס"ל שיש ב' פירושים בדברי המג"א, ולפי פי' א' דמיירי רק למ"ד הפכן על גדן כשר, א"כ למ"ד הפכן על גדן פסול אפי' אם יש דופן שם מ"מ אינו מפסיק להכשיר הנסר כאילו אין בו ד'. וכ' המשנ"ב להחמיר בזה לדינא. ועי' בחזו"א שכ' שהוא "תמוה" כיון שהמג"א אינו מסתפק בזה כלל. וע"ע במשנ"ב מהדו' דרשו הערה 8 שהביא מכמה פוסקים דהמנהג להקל בזה, ואולי משום שרוב המפרשים הבינו בדעת המג"א שלא כמו שפי' המשנ"ב, וספק דרבנן הוא.

בענין פסל היוצא בלא דפנות

כ"ד) גמ' דהו"ל פסל היוצא מן הסוכה וכו'. הנה לפי פשוטו מבואר מתוך הגמ' כאן דאמרי' פסל היוצא מן הסוכה נדון כסוכה אף שאין בו דפנות כלל. אולם כנר' שאי"ז דבר מוסכם, עי' בראבי"ה מובא ברא"ש לקמן סי' ל' שבלא דפנות לא אמרי' פסל היוצא נדון כסוכה.

וכמו"כ מבואר ממש"כ הרא"ש בשם הרי"ד לעיל בדף ד' בסוגיא דאצטבא, דס"ל להרי"ד דהא דמכשרי' פסל היוצא מן הסוכה הוא רק כשהוא תוך הדופן האחרון ומדין שליש אפי' טפח כל הסוכה כשרה עד מקום הדופן האחרון דאף שלא נראית כאילו הוא בתוך הסוכה מ"מ כל המקום כשר, אבל בלא שום דופן לא אמרי' פסל היוצא נדון כסוכה.

ולדעתם, פי' הק"נ בסי' ל"ה אות ז' דל"ל דהא דפי' הגמ' כאן לפסול מדין פסל היוצא, הוא רק לדיחויא בעלמא, אבל למסקנא דקי"ל דהפכן על גדן פסולה, יל"פ הברייתא כההו"א דגמ' וליכא דין פסל היוצא בלא דופן, וא"כ כשמכניס ג' לתוך הסוכה, הסוכה כשרה, וזה פי' הק"נ השמטת הרי"ף ושאר הפוסקים של הדין של הכניס ג' לתוך הסוכה. אבל הרז"ה הק' על דעת הרי"ף ומבואר דס"ל דאף למסקנא נדון כפסל היוצא מן הסוכה.

ולדברי הק"נ נמצא שאף בלא דופן להפסיק הסוכה כשרה כשיש נסר דעייל ג' לתוך הסוכה וא' חוץ ממנו, דלא אמרי' דהטפח שלחוץ כשרה לסוכה מדין פסל היוצא.

ובאו"א אולי יש לדחות דס"ל להרי"ד דהכא נמי מיירי כשיש דופן א', והא דאפיק חד לבר, היינו דאפיק חד לבר מן הדופן השני, אבל מ"מ ה"ה תוך דופן א'. ומה דלא אמרי' דו"ע מן הצד הוא משום דמיירי כשיש יותר מד"א ברוחב הסוכה.

וע"ע בערוך לנר לעיל בדף ד' ע"א ד"ה כשירה שפי' כמשמעות הגמ' כאן דאמרי' פסל היוצא נדון כסוכה אף בלא דופן, וכ"ה סתימת המג"א ושאר הפוסקים שהאריך להוכיח שאם יש דופן רביעית דלא אמרי' פסל היוצא אז הסוכה כשרה אף דעייל ג' לתוך הסוכה, אבל בלא"ה הסוכה פסולה, ועי' במש"כ הק"נ שם

תו"ד שאף בלא"ה הסוכה כשרה וכנ"ל. (וע"ע לעיל בדף ד' ע"א מאות כ' ואילך שהארכנו בדעת הרי"ד והרא"ש ורש"י בענין הנ"ל.)

וע"ע לקמן דף י"ז ע"א בתוס' ובמהרש"א ובתוס' הרא"ש שם ומשמע שם דנחלקו תוס' והרא"ש אם אמרי' פסל היוצא נדון כסוכה בלא דפנות, ועי' במש"כ שם.

דף ט"ו ע"א

בענין תקרה שאין עלי' מעזיבה

תקרה שאין עלי' מעזיבה- במה שיש פסול בתקרת הבית

א') מתני' תקרה שאין עלי' מעזיבה וכו'. מבואר ממתני' שיש פסול בתקרה, ולכן צריך לחדש או לשנות איזה דבר כשבא לישב בסוכה שנעשית מן התקרה אף שאין בו מעזיבה. גם מבואר מדברי הגמ' שהפסול הוא משום "תעשה ולא מן העשוי". ועי' לעיל בדף י"ד ע"א אות ו' שהבאנו מש"כ הראשונים לפרש טעם הפסול, ורש"י כ' משום שצריך סוכה ולא ביתו של כל ימות השנה, ובכמה ראשונים פי' משום שצריך שיהא הסוכה לשם כל ולא לשם דירה. ועי' שם שפרשנו שביסוד לכו"ע טעם הפסול הוא משום שנעשית לשם דירה ולא לשם כל, ופי' רש"י שכשנעשית לשם דירה ולא לשם כל, אינה סוכה אלא בית, וכדי שתהא על הדירה שם סוכה צריך שיהא לשם כל או לשם מצוה, ולא לשם דירה.

אבל בדף ח' ע"ב מבואר שנחלקו הראשונים במה שצריך שיהא "עשוי' לכל", ולפי' רש"י היינו שצריך כוונה לשם כל או לשם מצוה, דבלא"ה אינה סוכה כלל, וכלשון הפסוק שהסוכה הוא "לכל", וגם למצוה ה"ה סוכה כיון שמכוון שיהא כסוכה של התורה. אבל מבואר מהר"ן והריטב"א שם, שאין צריך כוונה לשם כל, אלא שלא יהי' לשם דירה, דכל שנעשה לשם דירה פקע מיני' שם סוכה במה שנעשה לשם דירה דכל שהוא לשם דירה ה"ה בית ובזה פקע מיני' שם סוכה, אבל ל"ל שיהא כוונה בפועל לשם כל או מצוה אלא שלא יהי' לשם דירה או אוכל דבכוונה לשם דירה ה"ה "בית" ולא סוכה, ובכוונה לאוכל ה"ה אוכל ולא סוכה. אבל בלא כוונה או בכוונה אחרת שאינו קובע שיהא בו שם בית, הרי"ז סוכה וכשרה. ועי' לקמן.

באיזה תקרה מיירי ובביאור המחלוקת ר"י ור"מ

ב') שם. עי' בפי' רש"י דסתם תקרה בנסרים שיש בהן ד', והיינו לשיטתו לעיל בדף י"ד. ולרש"י מתני' מיירי בנסרים שיש בהם ד' בין לרב ובין לשמואל. (ולר' יוחנן עי' לקמן במש"כ). וכ"פ תוס' כאן. ולרב נחלקו אם יש גזרת תקרה, דלר"י ליכא גזרת תקרה כלל, ולר"מ יש גזרת תקרה ולכן צריך ליטול א' מבנתיים. אבל לשמואל נחלקו אם יש ביטול של גזרת תקרה ע"י מה שמפקפק או לא.

אבל בר"ן והריטב"א פי' דכאן מיירי אפי' בנסרים קטנים והוא לשיטתם[1] לעיל בדף י"ד דסתם תקרת בית בפחות מד', וגזרת תקרה הוא בכל מקום שנעשה התקרה באופן שהוא קבוע יותר מעשיית סוכה הרגילה וכגון בנסרים ד' שכרגיל לא היו עושים סוכה אלא בנסרים גרים בלבד. והכא אף שאין הנסרים ד' מ"מ יש גזרת תקרה כיון שמתחילה היו מונחים שם לשם דירה, ובכה"ג אף בנסרים פחותים מד' גזרו. ולרב נחלקו אם יש גזרת תקרה, בין בנסרים ד' ובין בפחותים מד' שהיו לשם דירה מתחילה, ולשמואל נחלקו בנסרים פחותים מד' דלר"מ אף דמהני פקפוק להכשיר מדאו' שהוא עשיי' חדשה, מ"מ לא מהני בזה לבטל גזרת תקרה, אבל לר"י כיון דבטל שם תקרה מיני' ע"י פקפוק, הה"נ דלא גזרו על הנסרים פחותים מד' אף שמתחילה הי' לשם תקרה. (ועי' בריטב"א שפי' דלר"מ לא מהני פקפוק משום שעדיין אינו נר' לרואים ועדיין איכא למטעי ולומר שהסיכוך הי' לשם תקרה.)

והנה, בין לרש"י ובין להר"ן לא נחלקו רב ושמואל בגיור דמתני', ולרש"י לכו"ע מיירי בנסרים ד', ולהר"ן בנסרים גרים. אבל ע' במה שפי' ההשלמה בדעת הרמב"ם דלרב מתני' מיירי בנסרים של ד', ואילו לשמואל ג"ל מיירי בנסרים פחותים מד'. (ועי' לקמן במש"כ בפירושו בדברי שמואל.) וע' בר"א מן ההר שפי' באו"א דלרב מיירי בנסרים ד', אבל לשמואל מיירי בין בנסרים ד' ובין בפחותים מד', וע' לקמן במש"כ בביאור המחלוקת ר"י ור"מ לשמואל.

[1] וכ"פ הגר"א בביאורו דאזלי לשיטתייהו בזה.

[2] ולענין זכוכית נחלקו הפוסקים אם יכול לסכך בהן, אבל יש שמחלקים באיזה זכוכית ואם נעשה מעפר או מדבר אחר, ועי' בריש פרקין במש"כ בזה.

במה דמיירי כאן בתקרה "שאין עלי' מעזיבה"

ג') מתני' שאין עלי' מעזיבה. במה דמתני' מיירי ב"אין עלי' מעזיבה" יש לפרש כפשוטו שהוא לרווחא דאין הדרך לפקפק כשיש מעזיבה כבר. אולם עי' בר"ן שפי' דאם הי' שם מעזיבה הסוכה פסול משום שיש סכך של עפר והסכך פסול מלטרף בהדי סכך כשר. וכ"פ הריטב"א לעיל בדף י"א ע"ב, ופי' התם דלכו"ע עפר פסול לסכך, ואינו בכלל "גידולי קרקע", ועי' שם בסוף דף י"א ע"ב במש"כ דלמ"ד דילפי' דצריך גידולי קרקע מ"ואד יעלה מן האדמה" לכאו' כמו"כ גם עפר בכלל "גידולי קרקע" והא דממעטי' עפר הוא רק משום דלמסקנא קי"ל כמ"ד דילפי' פסול דגידולי קרקע מ"באספך מגרנך ומיקבך", ואין העפר בכלל פסולת גו"י וכמו שכ' רש"י דאף עור של בהמה אינו בכלל שאינו צומח מן האדמה. ועי' שם במש"כ דאף דקי"ל כמ"ד סוכות ענני הכבוד, מ"מ למסקנא קי"ל כמ"ד דהאד אינו מן האדמה אלא מן השמים וכמו שהביא תוס' שם ולכן צריך ללמוד הא דצריך גידולי קרקע מ"באספך", וממילא עפר אינו גידולי קרקע.[2]

ובמאירי פי' באו"א מה דמיירי בתקרה שאין עלי' מעזיבה, וז"ל "לכך אמר שאין שם מעזיבה וכו' ויתשוב שלא נפסלו תקראות הבתים אלא מצד המעזיבות אבל תקרה עשוי כהלכתה ואנו מצריכים לו לבטל תורת תקרה לא יבא לטעות עוד בכך ולטעות של רואים אין חוששין שגזרה רחוקה היא". הרי שפי' המאירי לפי דרכו של

רש"י שגזרת תקרה אינו להרוויח אלא לדידי' בלבד ואם הי' מעזיבה, לכו"ע ל"ל ליטול א' מבנתיים כיון שהוא מסיר המעזיבה, ובזה סגי. אמנם, מדברי המאירי אין ברור אם סגי בהסרת המעזיבה בלבד, או דצריך עכ"פ פקפוק, ורק שלכו"ע ל"ל ליטול א' מבנתיים. ועי' בק"נ אות ת', ובשפ"א, שמצדדים לומר של"ל אפי' פקפוק וסגי בהסרת המעזיבה בלבד דהוא מעשה גמור, ושוב אין פסול של תעשה ולא מן העשוי, וגם אין פסול משום גזרת תקרה, דבמעשה גמור סגי לבטל גזרת תקרה. וכמו"כ משמע שאפי' הסרת מסמרים לדעת הרא"ש סגי ול"ל לנענע, ולא גרע הסרת המעזיבה מהסרת המסמרים בלבד. וכ"כ השפ"א.

אולם מאידך עי' במשנ"ב ס"ק כ"ב לחלק וכ' בשם האחרונים שכשיש מעזיבה סגי בפקפוק ול"ל ליטול א' מבנתיים לכו"ע. וכ' שם בס"ק כ"ג דבהסרת מסמרים סגי, שבזה יש מעשה "בכל הנסרים" ומשמע שהסרת המסמרים חשוב מעשה להנסרים ובזה יכול להשכיר כל נסר ונסר, אבל בהסרת המעזיבה לא חשוב מעשה בגוף הנסרים אלא בהסוכה בכללות ובזה לא סגי להכשיר הנסרים כיון שהיו מונחים שם לשם דירה מתחילה, ועדיין יש פסול דתעשה ולא מן העשוי.

וכ"ז הוא בשיטת הרא"ש דמהני הסרת מסמרים בלבד, אבל לדעת רש"י שצריך גם לנענע, וכמו שכ' רש"י כאן "סותר ומנענע את כולן", יתכן שכמו"כ לא מהני הסרת המעזיבה בלא נענוע כמו דלא מהני הסרת המסמרים בלא נענוע ומ"מ יל"פ דמיירי בתקרה שאין עלי' מעזיבה משום דכשיש מעזיבה לכו"ע ל"ל ליטול א' מבנתיים וסגי בהסרת המעזיבה ובפקפוק בלבד.

(וע' לקמן במש"כ בשיטת הרא"ש דמהני בהסרת מסמרים, ולא אמרי' שמ"מ הנסרים מונחים שם לשם דירה, ואילו לרש"י משמע דלא סגי בהסרת מסמרים, וכמו"כ נר' שלרש"י ודאי לא מהני בהסרת המעזיבה בלבד, כיון שמ"מ הנסרים לא היו מונחים שם לשם לא אלא לשם דירה. ולזה צריך פקפוק. ודוק. אבל א"א לפרש כן לדעת המשנ"ב דקאי בשיטתו של הרא"ש דסגי בהסרת מסמרים, ולדידי' צריך לחלק כהנ"ל.)

וע"ע במג"א תרל"א ו' שהביא מהמהרלב"ח שכשיש מעזיבה לא סגי בפקפוק או נוטל א' מבנתיים, וגרע טפי במה שיש מעזיבה אף כשמסירו. ועי' שם במג"א שהק' עליו, וכן בק"נ ובשפ"א שם וכו' דהרי לכאו' עדיף טפי כשמסיר המעזיבה. ומשמע מהמהרלב"ח דס"ל דכשיש מעזיבה מתחילה גרע טפי דדמי טפי לבית, ובכה"ג לא סגי בעשי' של נטילת א' מבנתיים או פקפוק, וצריך עשי' מעלי' טפי מינייהו אף שכבר מסיר המעזיבה דמ"מ נשאר עליו שם בית טפי מתקרה שלא הי' בו מעזיבה מעולם.[3]

וע"ע במרומי שדה לעיל בדף ח' ע"ב שכ' לחלק בין תקרה שהי' רק לשם בית אבל לא הי' יושב בו לשם דירה מעולם, ובין בית דהי' יושב בו מכבר לשם דירה, דבכה"ג ל"ל לטעמא ד"תעשה ולא מן העשוי" שבלא"ה ה"ה בית

[3] והנה, יש לעורר שמלשון המהרלב"ח משמע שאין כוונתו לפסול באופן שנטל כל המעזיבה לגמרי וגם עשה פקפוק או נטילת א' מבנתיים אלא דמיירי כשלא סילק המעזיבה מן הנסרים הנשארים שם, ורק סילק א' מבנתיים עם המעזיבה, וא"כ הנסרים שנשארים ה"ה סכך פסול משום העפר שעל גבם, ולכן ס"ל שראוי לפסול. ואף בזה כ' להקל בסו"ד. אבל מהמג"א מבואר שלא הבין כן בדעת המהרלב"ח.

ממש, ופסול לסוכה. וזה פי' שם מה דקתני "שאין עלי' מעזיבה" להורות שכאן לא מיירי שלא הי' יושב בו לשם דירה כלל, אלא באופן שיש פסול ד"תעשה ולא מן העשוי" בלבד, ולכן סגי בפקפוק או בנטילת א' מבנתייס. ועי' לעיל בדף י"ד ע"א ובדף ח' ע"ב במש"כ בדבריו.

בביאור "מפקפק"

ד') מפקפק וכו'. עי' בפי' רש"י "סותר ומנענע את כולן", ומשמע לפי פשוטו דצריך ב' דברים, א' "לסתור" וב' "לנענע", וע"ע בס' המכתם ובמאירי שפי' שצריך לסתור המסמרים, וגם צריך לנענע את כולן. ובמקום שאין מסמרים, יתכן דסגי בנענוע בלבד, או"ד דבכה"ג לא חשוב עשיי' מעלי' ולא סגי בפקפוק. ועי' בב"ח סי' תרל"א במה שמתפק בדעת רש"י בזה. ע"ע בלשון הרמב"ם בפהמ"ש "שיעקור ממקומו ומן המסמרים התקועין בהן". ומשמע ג"כ שצריך ב' דברים.

ועי' ברא"ש שכ' שצריך רק להסיר המסמרים ובק"ג שם פי' שהוא שלא כמבואר מרש"י שצריך לנענע, ולהרא"ש סגי בהסרת המסמרים בלבד. וכ"ה בטור ובשו"ע ע"פ הרא"ש. ועי' במשנ"ב שהביא שאף שכ"כ הרא"ש מ"מ רש"י פי' שצריך לנענע וכ"ה ברעב ובאו"ז ועוד משמע כן מלשון הרמב"ם, ולכן צריך להחמיר וצריך גם נענוע. וכ"כ החיי אדם לדינא שצריך להסיר המסמרים וגם לנענע, ושלא כמו שפסק השו"ע כדעת הרא"ש.

בביאור הא דמהני הסרת מסמרים אף שלא הי' הנחת הנסרים לשם צל אלא לשם דירה, ובדין נוטל א' מבנתיים לרש"י ולהרא"ש

ה) והנה, יש להק' בדעת הרא"ש דסגי בהסרת מסמרים בלבד, והלא בנסרים העשויים מתחילה לשם דירה ולא לשם צל, וכמו הכא שיש פסול דתעשה ולא מן העשוי, והסוכה פסולה מדאו', האיך מכשרי' במה שמסיר המסמרים, והלא מ"מ הנחת הנסרים שם מתחילה הי' לשם דירה ולא לשם צל וסוכה צריכה שיהי' עשוי' לצל, וכמבואר לעיל בדף ח' ע"ב, ואילו סוכה העשוי' לשם דירה פסולה, וה"ג הי' לשם דירה, ואפי' אם מסיר המסמרים אח"כ ואפי' אם מכוון לשם צל, מ"מ הרי צריך שיהא עשיית הסכך והנחתו לעשות צל, ולא שיהא מעשה אחרת לשם צל. וצ"ע.

וכנר' שהמשנ"ב בס"ק כ"ג הרגיש בזה ופי' דהסרת המסמרים ה"ה מעשה "בכל הנסרים" והיינו דאף ע"י הסרת המסמרים חשיבי כהנחת הנסרים שם לשם צל, ולענ"ד הקלושה צ"ע, והרי אין בהסרת המסמרים מעשה סיכוך ועשיית צל, דראוי לומר בהו שהי' העשי' של הצל ע"י המעשה של הסרת המסמרים.

עוד יש להק' בדין "נוטל א' מבנתייס", דיעוי' במה שפי' רש"י בד"ה ר"מ אומר, דלשמואל דסוכה פסולה באמצע בד' טפחים, צ"ל דמיירי בח' אמות מצומצמות, ואין הסוכה כשרה אלא בח' אמות שבאמצע הסוכה ושאר הסוכה פסולה ונפקי מן הסוכה. אבל בדעת הרא"ש בזה לכאו' א"א לפרש כן, שהרא"ש לא הביא האוקימתא של רש"י וגם פסק כשמואל לקמן שם, והק"ל, והאיך מכשרי' כל הסוכה ע"י מה שנוטל א' מבנתייס, והלא מ"מ מיירי בסכך פסול רחב ד' באמצע שאף אם נטל א' מבנתייס

עדיין יש נסרים קבועים במסמרים ממש שלא פקפק כלל.[4]

ועי' בק"נ אות ב' וכמו"כ בב"ח סי' תרל"א ד"ה ומ"ש רבי' או שיטול וכו' שנתקשה בזה, ופירשו דהכא ע"י הנטילה של א' מבנתיים יש מעשה מעלי' וליכא פסול של "תעשה ולא מן העשוי", ד"בטל התקרה הישנה" מאחר שמסיר א' מבנתיים, ודומה למש"כ הב"י בשם הא"ח בסיכך תחת הרעפים ושוב מסיר הרעפים דחשיבי מעשה מעלי' וכשרה ואין בו משום תעשה ולא מן העשוי.

ומ"מ עדיין ק', דבשלמא במי שמסכך לשם על תחת הרעפים, ויש פסול משום סוכה תחת האילן או תחת הסוכה ושוב מסיר הפסול ע"י מעשה חשובה, יל"פ דסגי בהכי לבטל הפסול של "תעשה ולא מן העשוי" כיון שעכשיו יש מעשה חשובה אף שאינו בגוף הסכך וכמו שפי' שם בדעת הא"ח, אבל הכא האיך מכשרי' המקום תחת הנסרים הקבועים במסמרים שהונחו שם לשם דירה, והלא לא הניחו שם לשם על אלא לשם דירה, ולא שיהה בהם כלום להכשירם, ובשלמא בהנסרים שנטל, הי' הנחת הפסל שם לשם על, אבל בהנסרים הנשארים לא הי' לשם על, והאיך מכשרי' הסוכה וגם לישב תחתיו כשהם רחב ד', ול"ע.

ונר' לפרש בדברי האחרונים הנ"ל דל"ל דס"ל (עכ"פ בדעת הרא"ש) כמבואר מדברי הר"ן והריטב"א לעיל בדף ח' ע"ב דהא דצריך שיהא הסוכה "עשוי' לשל" אינו כמו שפי' רש"י שצריך כוונה לשם על בפועל, ובלא כוונה לשם על, אין הסיכוך כשרה לסוכה, אלא שיש פסול כשנעשה הסוכה "לשם דירה" דבזה הו"ל כבית, ועי"ז פסול לסוכה שצריך סוכה שאינו "בית", ובכוונה לשם דירה ה"ה כבית. אבל מאחר שפקע מיני' תורת בית, שוב ל"ל שיהא סיכוך לשם על כלל.

ולכן ס"ל להרא"ש שיכול להכשיר כל הסוכה אף כשנוטל א' מבנתיים כיון שנוטל א' מבנתיים בכל הסוכה בטל מיני' תורת בית ושם בית, וכלשונם ש"בטל התקרה הישנה" דלא דמי לבית עדיין, ושוב ל"ל שיהא סיכוך לשם על, וסגי במה שבטל מיני' תורת בית להכשיר כל הסוכה.

וכמו"כ יל"פ במה שכ' הרא"ש דסגי בהסרת המסמרים, ואף שעדיין אין הסיכוך של הנסרים לשם על, דלא צריך לזה, וסגי במה שבטל מיני' תורת בית, וע"י מעשה חשובה של הסרת המסמרים ס"ל להרא"ש דבטל מיני' תורת בית ובטל ה"תקרה הישנה" שהי' לשם דירה, ובטל הפסול של העשוי' לשם דירה במה שמסיר המסמרים, ושוב ל"ל שיהא הנחה לשם על דוקא, דסגי במה שאין התקרה בכלל תקרת בית ע"י מעשה חשובה שנעשה.

אבל כ"ז הוא לדעת הרא"ש, אבל מרש"י לעיל בדף ח' מבואר להדיא דצריך כוונה לשם על דוקא, ובלא כוונה לשם על (או לשם מצוה) לא מקרי סוכה, דסוכה הוא לצל וכדכתיב בקרא, ובלא"ה לא סגי להחשיבו כסוכה. ואף כאן אזיל לשיטתו, ופי' דצריך לנענע, דבלא נענוע אין להכשיר ע"י הסרת המסמרים בלבד, דמ"מ ליכא עשי' לשם על, ודוק.

וכמו"כ הוצרך רש"י לפרש דאין כל הסוכה כשרה אלא הח' אמות מצומצמות בלבד, דשאר

---

[4] עי' בק"נ שכ' שאף שאין כאן פסול דמחובר כיון דהוי תלוש ואח"כ חברו, מ"מ יש פסול של תעשה ולא מן העשוי וכנ"ל. ועי' בתרומת הדשן פ"א שמדייק מסוגין דתלוש ולבסוף חברו כשר, ולא פי' ראייתו, ואולי כוונתו להוכיח לפי דעת הרא"ש דסגי בנטילת א' מבנתיים ומיירי כשיש מסמרים בשאר הנסרים וכנ"ל.

הנסרים ודאי פסולים מאחר שלא הי' הסיכוך ועשיית הגג לשם גג אלא לשם דירה, ובמה שנוטל א' מבנתיים לא תיקן הנסרים שעדיין קבועים שם כלל, דבעי' שיהא העשיית הגג שע"י הנחת הנסרים על הסוכה לשם גג וכנ"ל. (ועי' לקמן שמש"כ רש"י שצריך לפרש בח' אמות מצומצמות אי"ז אליבא דר"י, ולענין הפסול של תעשה סגי בנוטל א' מבנתיים כפשוטו, אבל לא מטעמא של הב"ח והק"נ אלא מטעם אחר אבל לענין גזרת תקרה לא מהני בנוטל א' מבנתיים אלא ע"י מה שמכשיר הסוכה ובח' אמות מצומצמות.)

בדעת השו"ע והמשנ"ב בהנ"ל

ה'-ב') והנה, בשו"ע סי' תרל"ה ס"א מובא מה דאיתא בדף ח' דצריך שיהא הסוכה "עשוי' לגג" ולא פי' השו"ע להדיא אם כדעת רש"י שצריך לשם גג או לשם מצוה בלבד, או כשיטת הר"ן והריטב"א ועוד דצריך רק שלא יהי' לשם דירה. ול"ע בשיטת השו"ע בזה.

ולפי האמור, הרי ממש"כ השו"ע בסי' תרל"א כדעת הרא"ש שבהסרת המסמרים בלבד סגי וכמו"כ סגי לפי מש"כ הב"ח והק"נ בנטילת א' מבנתיים, ואף תחת הנסרים כשרה משום דבטל מיני' שם תקרה, הרי מבואר דס"ל כדעת הר"ן וכו' בזה ואילו לדעת רש"י לא סגי בהסרת המסמרים בלבד. (וכן יתכן דלא מהני נטילת א' מבנתיים).[5]

אכן, עי' במשנ"ב שפי' בסי' תרל"ה שכוונת השו"ע למש"כ רש"י שצריך שיהא לשם גג בלבד, ושיהא ניכר שהוא מסוככת יפה וכמו שכ' רש"י לעיל בדף ח'. והיינו דס"ל דמריהטת לשון השו"ע משמע כפי' רש"י שצריך עשוי' לגג דוקא ולא כמו שפי' הר"ן בהגמ' שם. (וע"ע שם שמסיק דמ"מ אף רש"י מודה שצריך שלא יהי' לשם דירה וכשיטת רוב הפוסקים דאף רש"י מודה לזה ואכ"מ.)

ולפי"ז הק"ל והאיך מהני הסרת מסמרים בלבד וכמו שפי' השו"ע ע"פ הרא"ש בסי' תרל"ה, והלא מ"מ אין הנסרים שם לשם גג.

וגר' שהמשנ"ב עמד ג"כ בזה ופי' בסי' תרל"א ט' דע"י הסרת המסמרים יש מעשה בכל הנסרים וכאילו הוא מסכך בהנסרים מחדש. הרי שפי' המשנ"ב דהסרת המסמרים ה"ה כמעשה סיכוך של הנסרים מחדש, וכאילו עכשיו הוא גורם הגג שע"י המסמרים לשם גג וכהנחת הנסרים שם מתחילה דמי. ולכן חשיבי "לשם גג" עי"ז.

אבל לענ"ד הקלושה סברת הדבר ל"ע, וגר' יותר לפרש שהשו"ע קאי בשיטת הר"ן והריטב"א ושלא כמשמעות של רש"י לעיל, אלא דהא דצריך "עשוי' לגג" היינו רק שלא יהי' לשם דירה, ולכן גם הסרת מסמרים מבטל מיני' שם תקרה ושם בית ומקרי סוכה, ול"ל שיהא לשם גג כלל וכמו שפרשנו. ול"ע.

ו) **רש"י ד"ה ב"ש אומרים. אם בא לישב תחתי' לשם סוכה.** ל"ע בכוונת רש"י, וכמו"כ פי' רש"י לעיל בסוכת היוצרים בדף ח' ע"ב בד"ה פנימית אינה סוכה "אם בא לישב בתוכה בחג לשם סוכה", ועי' במש"כ שם באות ז'. ועדיין ל"ע כאן.

ועי' בלשון השו"ע סי' תרל"א ט' "ובא להכשירו לשם סוכה" ופי' הט"ז שם שאם לא

[5] אבל עי' לקמן במש"כ רש"י בד"ה או נוטל א' מבנתיים "דאיכא עשיי' מעלי' שמשמע שאין פסול דתעשה ולא מן העשוי ועי' להלן באות ח'

שפרשנו שבכה"ג אף לרש"י כל הסוכה כשרה לר"י אליבא דב"ה ואכ"מ. ומ"מ בנטילת מסמרים עדיין אין להכשיר לרש"י וכנ"ל.

בא להכשירו לשם סוכה אלא לסכך מתחילה לשם סוכה לכו"ע פסולה משום גזרת תקרה בנסרים. והא דמהני פקפוק וכו' הוא רק משום שמתחילה הניח הנסרים שם לשם דירה וכתקרת הבית. ואולי יל"פ שגם רש"י מכוון ללמד זה.

בדעת רש"י בשיטת ב"יש אליבא דשמואל

ז) רש"י ד"ה מפקפק. "סותר ומנענע את כולן ואח"כ נוטל א' מבנתיים ונותן פסל במקומה ולקמן מפרש ל"ל תרתי". דברי רש"י ל"ע, חדא במש"כ דלקמן מפרש ל"ל תרתי, הלא לקמן לא מפרש כלל ל"ל תרתי, אלא שהגמ' מסיק דל"ל תרתי וסגי בנטילת א' מבנתיים בלבד. ומרש"י משמע שיש טעם המבואר בהגמ' דצריך תרתי.

עו"ק מש"כ רש"י שיענע "כולן" שאפי' אם יש הו"א להצריך שניהם, הרי ל"ל אלא לנענע הנסרים הנשארים, שהרי שאר הנסרים ה"ה נוטל. ומשמע מרש"י שצריך לנענע "כולן" ושוב להסיר א' מבנתיים.

עוד משמע מרש"י שהסדר לעיכובא, והיינו שצריך מתחילה לנענע וכדי שיענע "כולן" ושוב להסיר א' מבנתיים, דאם ינטל א' מבנתיים תחילה שוב לא יהי' נענוע אלא במקצתם בלבד. ול"ע בטעמא דמלתא. (ע"ע בלשון הר"י מלוניל שמשמע ג"כ הכי, וע' במש"כ הראבי"ה מובא בס' תורת הראשונים שכנר' שעמד במה שמשמע שצריך נענוע של כולן ולא מקצתם בלבד, וע"ע לקמן במש"כ בשם המאירי.)

ובאמת כבר מבואר כעי"ז במאירי כאן שפי' למסקנא דלב"ש צריך שתיים, דהיינו נטילת א' מבנתיים וגם פקפוק ושלא כמו שפי' הגמ' בטעמא דב"ש דסגי בנטילת א' מבנתיים וכמו לר"מ אליבא דב"ה, וז"ל בד"ה ומעתה, לב"ה "דיו בהיכר א' וכו' וי"מ שאף בפקפוק דיו בא' מבין שתיים ויתחברו ב' מפוקפקות כא', ואין נר' כן שהרי לב"ש צריך פקפוק ונטילת א' מבנתיים ואם הפקפוק אין אלא בנטילת א' הרי הכל נכלל בנוטל א'". הרי שפי' המאירי שלב"ה סגי בהיכר א' ואילו לב"ש צריך שניהם. ול"ע וכנ"ל שהרי בגמ' מבואר שלב"ש ל"ל אלא נטילת א' מבנתיים.

וכמו"כ מבואר מלשון הר"י מלוניל במתני' שפי' כפשוטו ושלא כמסקנת הגמ' ול"ע.

ויל"פ דהא דפי' הגמ' דסגי לב"ש בנטילת א' מבנתיים בלבד, היינו רק אליבא דרב בלבד, אבל אליבא דשמואל צריך שניה וכמשמעות המשנה. ומה שהק' הגמ' דבנטילת א' מבנתיים סגי ולא צריך פקפוק, היינו רק קודם שהגמ' מחדש אליבא דשמואל דפקפוק מהני לבטל גזרת תקרה, ומשום דגזרו לדידי', והוא מגלה שהוא בקי בתעשה ולא מן העשוי וכמו שפי' רש"י. אבל קודם שהגמ' מחדש כן, גזרת תקרה שייך אפי' לאחרים וכמו שפי' הראשונים מפני הרואים וא"כ לא מהני פקפוק לבטל גזרת תקרה כלל, דלא שינה כלל בהסוכה לעיני הרואים אותו, ובהכרח שבנטילת א' מבנתיים בלבד סגי לבטל גזרת תקרה, ואין הפקפוק מעלה ומוריד כלל. ולכן הק' הגמ' דאם משום גזרת תקרה בנטילת א' מבנתיים בלבד סגי.[6]

[6] וכן מסתברא לפרש שהרי בקו' הגמ' דאם משום גזרת תקרה בנטילת א' מבנתיים סגי, יש להק', מנ"ל דבא' סגי, ואם משום גזרת תקרה הוא דגזרי' מנ"ל דל"צ גם פקפוק לבטל גזרת

אבל לשמואל שגזרת תקרה הוא רק לדידי', ומהני הפקפוק לבטל גזרת תקרה לב"ה, ומ"מ לב"ש לא סגי בפקפוק ואף שמוכיח שהוא בקי בתעשה ולא מן העשוי גזרו, אז יל"פ כפשוטו דמתני' שלב"ש צריך שייהס ולא סגי בנטילת א' מבנתייס בלבד, אלא צריך היכר גמור של פקפוק של "כל" הנסרים והוא לנענע כולס, ושוב ליטול א' מבנתייס. ובלא"ה לא סגי לבטל גזרת תקרה. ורק כשיש היכר גמור של נענוע של כל הנסרים וגס נטילת א' מבנתייס סגי לב"ש.

ולכן פי' רש"י כפשוטו דמתני' אליבא דשמואל להלן וצריך שייהס ובסדר זה בלבד וכלשון המשנה.

שו"מ שהפנ"י ג"כ מצדד לפרש כהנ"ל ולייסד מש"כ רש"י דלקמן מפרש ל"ל תרתי, וכן פי' שס קו' הגמ' דאס משוס גזרת תקרה בטול א' מבנתייס סגי כמו שפרשנו, ונהמיתי.[7]

ובד"ה ובה"א מפקפק, פי' רש"י הא דפקפוק מועיל אליבא דרב דר"י לטעמי', שהוא המשמעות הפשוט דמתני' ואילו לשמואל צריך לפרש כמו שפי' הגמ' לקמן, ואף שלעיל פי' מתני' אליבא דשמואל, היינו משוס שכ"ה משמעות המשנה לפי פשוטו. ובד"ה או בוטל א' מבנתייס, פי' רש"י "ואל"ל לפקפק דבהכי סגי דאיכא עשיי' חדשה" והיינו טעמא אליבא דשמואל, וכמשמעות המשנה דנחלקו אס צריך שניס או רק א' מהן, ודוק.

בדעת רש"י ותוס' דבוטל א' מבנתיים היינו להכשיר אמצע הסוכה בח' אמות מצומצות בלבד

ח') רש"י ד"ה ר"מ אומר וכו' ולשמואל דאמר לקמן וכו' מתוקמא כדפרישית וכו'. דמש"כ רש"י דל"ל דמיירי בח' אמות, וכ"פ התוס', כ"ז הוא לשיטתס דמתני' מיירי בנסרים של ד', אבל להר"ן והריטב"א דמיירי בנסרים ריס מאד, ל"ק מידי, ועי' שס מה שהקשו על פי' רש"י ועי' לקמן.

וע"ע ברא"ש שמדייק דאף לשמואל שס דקי"ל כוותי' כל הסוכה כשרה, ועי' בק"נ שס באות ב' ובב"ח סי' תרל"א ד"ה ומש"כ רבינו או שיטול וכו', לייסד קו' רש"י בא"א, ואף לדעת הרא"ש דמיירי בנסרים של ד' מ"מ כל הסוכה כשרה, ועי' לעיל באות ה' שפרשנו יסוד המחלוקת בין רש"י והרא"ש בזה.

והנה, בדעת רש"י ותוס' דבוטל א' מבנתייס מיירי בח' אמות מצומצמות, ל"ע וכמו שהק' בתוס' דהו"ל להגמ' לקמן להוכיח ממתני'

תקרה. ובשלמא במה שהק' דבפקפוק יש מעשה לבטל "תעשה ולא מן העשוי" מובן, אבל במה דפשיט"ל להגמ' דסגי בנטילת א' מבנתיים לבטל גזרת תקרה צ"ע, ודלמא כ"ז שלא עשה גם היכר של פקפוק עדיין נר' כתקרה ואינו עשיי' מעלי' לגמרי. וצ"ל דקו' הגמ' הוא משום דס"ל דאין פקפוק מועיל כלל לבטל גזרת תקרה משום שאין הפקפוק נר' לעיני הרואים כלל, ולכן בהכרח דסגי בנטילת א' מבנתיים. אבל לשמואל שהגזרה לדידי', אין סברא להק' כלל ודוק.

ויש לעורר, שמסתברא דאף פי' זו הוא רק לשיטת רש"י ד"פקפוק" הוא בנענוע, ומן הסתם ס"ל לרש"י שאפי' בלא מסמרים שם כלל מהני נענוע בלבד, וא"כ בפקפוק ליכא היכר להרואים, אבל לפי משי"כ הרא"ש שפקפוק הוא בהסרת המסמרים, ומשמע שבזה בלבד סגי, הרי יש היכר להרואים במה שאין המסמרים שם, אולם אף להרא"ש יל"פ שאין ניכר כ"כ, וגם שפעמים שאין מסמרים ובכה"ג אולי גם להרא"ש מהני הפקפוק של נענוע.

[7] שו"מ שהערוך לנר נתקשה בדברי הפנ"י בזה, וכנר' שלפי האמור בפנים קושייתו מיושב ודוק.

שלא כשמואל, ועי' בתוס' שפי' דכיון שאינו בהדיא דמיירי בנסרים של ד' א"א להק' ממתני'. וע"ע במה שהק' הראשונים, דמלשון מתני' משמע שכל הסוכה כשרה, וגם ק' לשון "נוטל א' מבנתייס" דל"ל ליטול אלא ח' אמות באמצע בלבד, ועוד הרי בפקפוק כל הסוכה כשרה, וא"כ ל"ל דלא דמי ההכשר שע"י נטילת א' מבנתייס להכשר דמתני' שע"י פקפוק. ואף בתוס' יש להק' במה שלא הק' אלא ממה דלא מוכיח ממתני' לקמן, וצ"ע.

ועו"ק במש"כ רש"י "א"נ כרב ס"ל" וכמו שהק' הריטב"א, שהרי אם כרב ס"ל יש ראי' ממתני' שלא כשמואל, וצריך לפרש מתני' כוותי' דשמואל, וצ"ע.

ומתוך חומר הקו' נר' לפרש שמש"כ רש"י דמיירי כאן בח' אמות מצומצמות, אי"ז אלא אליבא דר"מ בלבד, אבל לר"י דמתני' לא מיירי בהכי אלא כל הסוכה כשרה כשנוטל א' מבנתייס. ולכן פי' רש"י שיל"פ דאפי' לשמואל "כרב ס"ל", פי' דר"מ ס"ל כרב ולכן כל הסוכה כשרה, ואילו לר"י דמתני' ס"ל כדידי' דסכך פסול פוסל באמצע בד', ומ"מ כאן כל הסוכה כשרה, ולכן אין ראי' ממתני' שלא כשמואל דשמואל יכול לפרש ד"אנא כר"י ס"ל".

וכמו"כ לשון "נוטל א' מבנתייס" שאמר ר"מ יל"פ שהוא אגב לישנא דר"י שאומר כן לפי האמת שיכול ליטול א' מבנתייס ממש, ול"ל לאוקמי בח' אמות מצומצמות, וההכשר לר"י בפקפוק ובנטילת א' מבנתייס שוה, ואטו ר"י אמר ר"מ דנוטל א' מבנתייס כדי להכשיר עכ"פ בח' אמות מצומצמות באמצע, אבל לא יפקפק, דאין זה מועיל כלל לר"מ.

(וכן יל"פ שאף תוס' ידע כן, וכל קושייתו הוא רק ממה שלא הוכיח הגמ' לקמן ממתני' בלבד, והיינו מדר"מ במתני' מבואר דס"ל כרב, והו"ל להגמ' להק' ולאוקמי שמואל כר"י בלבד.)

וכן מדוייק ממה שפי' רש"י בטעמא דר"מ בח' אמות מצומצמות, ואילו לר"י אליבא דב"ה פי' רש"י "או נוטל א' מבנתייס, ואינו צריך לפקפק דבהכי סגי דאיכא עשיי' מעלי'", ומבואר שההכשר הסוכה לר"י אליבא דב"ה בנוטל א' מבנתייס אינו ע"י מה דבהכי הסוכה מתכשרא ע"י הפסל בנתייס, אלא שע"י הנטילת א' מבנתייס יש "עשיי' מעליא" ובטל הפסול דתעשה ולא מן העשוי. וכן משמע גם מלשון הגמ' שפי' דאם משום תעשה ולא מן העשוי אם נוטל א' מבנתייס "עביד בה מעשה", ומשמע שאין הכשר הסוכה ע"י מה שיש סכך כשר של הפסל בלבד וכמו שפי' רש"י אליבא דר"מ. הרי שלר"י אליבא דב"ה נוטל א' מבנתייס כשר אפי' בלא הכשר הסוכה שע"י הפסל, אלא משום דאיכא עשיי' מעליא, ואף תחת הנסרים הנשארים הסוכה כשרה, ורק אליבא דר"מ פי' רש"י דכשרותו של הסוכה הוא רק תחת הפסל והנסרים עדיין פסולים ואין הסוכה כשרה לגמרי אלא באמצע ובח' אמות מצומצמות.

אבל טעמא בעי, ומ"ש ר"י מדר"מ בזה, והלא אף לר"י ק' לשמואל האיך מכשרי' כל הסוכה אם מיירי כאן בנסרים רחב ד', והלא הסכך פסול פוסל באמצע בד' לשמואל.

ונר' לפרש דכאן קאי רש"י במתני' אליבא דרב דלר"י ליכא גזרת תקרה, וכ"ה ריהטת המשנה, ולשמואל צריך לפרש המשנה מטעם אחר וכמו שנתבאר להלן בהגמ', אבל לפי פשוטו מתני' משמע כרב, ובזה פי' רש"י דלר"י ליכא גזרת תקרה כלל, ואין הפסול אלא מחמת תעשה ולא מן העשוי, וגם תחת הנסרים

כשרה, דהא דהסוכה פסולה הוא משום שהי' נעשה לשם דירה ולא לשם צל. ובזה יל"פ דאם נוטל א' מבנתייס והניח פסל שם, סגי בזה שיהא שם סוכה עלי', שהרי הא דצריך שיהי' עשוי' לשם צל, היינו כדי שיהא בסוכתו שם סוכה ולא שם בית ובזה יל"פ דבחצי של פסל סגי שיהא בסוכה "שם סוכה" ולא שם בית. (ויל"פ משום דלזה ל"צ רוב לשם צל אלא חצי שלא יהי' הסכך העשוי לצל בטל, או"ד להיפך שכ"ז שאין רוב של נסריס לשם דירה לא חשיבי כבית.)[8]

אבל כ"ז הוא רק אם אין לפסול משום גזרת תקרה, אבל לר"מ שיש גזרת תקרה, ונעשיס כשפודין של ברזל, לזה לא מהני נטילת א' מבנתייס להכשיר הנסריס, שעדיין הם כסכך פסול כ"ז שלא עשה מעשה בהן כלל.

ולכן אליבא דר"מ שיש גזרת תקרה פי' רש"י שאין להכשיר הסוכה אלא משום דמתכשרא ע"י הפסל, ואף שיש שם סכך פסול ד' מ"מ כשר ובח' אמות מצומצמות בלבד.

עוד בענין הנ"ל ובביאור דברי רש"י ד"ה וה"ק, והיוצא לדינא מדברי רש"י

ט) אבל עדיין ק', שהרי כ"ז הוא רק אליבא דרב דאי משום גזרת תקרה יש לפסול הנסריס ואין הנטילה של א' מבנתייס מכשיר כל הסוכה. אבל לשמואל דאף לר"י יש גזרת תקרה, ומ"מ הסוכה כשרה בנטילת א' מבנתייס או אפי' בפקפוק אליבא דב"ה, ל"ל דאף גזרת תקרה בטל ע"י מעשה פקפוק וכ"ש ע"י נטילת א' מבנתייס והוא כמו שפי' הגמ' לבסוף דכיון דגלי שהוא בקי בתעשה ולא מן העשוי לא גזור. וא"כ לק"מ אליבא דשמואל דס"ל דד' טפחיס באמצע פסול, והו"ל לרש"י לפרש ששמואל אזיל לשיטתו ולדידי' כל הסוכה כשרה דאף גזרת תקרה בטל ע"י נטילת א' מבנתייס, והא דצריך לאוקמי בח' אמות מצומצמות, אינו אלא אם נאמר כרב שנחלקו ר"י ור"מ אם יש גזרת תקרה כלל, וכשמואל דד' טפחיס באמצע פסול, אבל רב לשיטתו ל"ק וכן שמואל לשיטתו ל"ק. ול"ל דכוונת רש"י לפרש כפשוטו של מתני' דמשמע דנחלקו אם יש גזרת תקרה, וכמו שפי' הגמ' מתחילה וכרב, ואף שהגמ' לקמן חוזר מזה אליבא דשמואל מ"מ פי' רש"י המשנה כפשוטו ולפי ההו"א של הגמ'.

ע"ע ברש"י בגמ' בד"ה וה"ק, שפי' רש"י שיטת ב"ש אליבא דר"י אליבא דרב, ופי' שנוטל א' מבנתייס "דאיכא מעשה מעלי' וגזרת תקרה נמי בטלה". והיינו דלר"י לב"ש יש גם גזרת תקרה, והא דס"ל דאין גזרת

[8] הנה, יש מקום לפרש באו"א דאם אין לפסול אלא משום תעשה ולא מן העשוי, וליכא גזרת תקרה, אז סגי בנוטל א' מבנתיים כמו שפי' הב"ח בשיטת הרא"ש, שע"י ביטול חצי' שוב אינו "לשם דירה" דבטל שם תקרה מיני'. אבל כבר בארנו לעיל באות ה' שלפי רש"י אין לפרש כן, שהרי מבואר מרש"י לעיל בדף ח' ע"ב שצריך כוונה לשם צל או לשם מצוה בפועל, וא"א להכשיר הסוכה רק ע"י ביטול הכוונה לשם דירה. ולכן צריך לפרש שבכוונה לשם צל על חצי' סגי וכמו שפרשנו בפנים.

אולם יל"ע אם כנים הדברים שלפי רש"י יל"פ דבחצי של פסל סגי שיהא "שם סוכה", כיון שחצי' לצל, אולי כמו"כ יל"פ גם בדעת הרא"ש שלכן ל"צ לאוקמי בח' אמות מצומצמות, שלענין תעשה ולא מן העשוי סגי בחצי וכמו שמבואר מרש"י, וגם לענין גזרת תקרה ל"צ אלא חצי משום שמוכיח דבקי בהל' תעשה ולא מן העשוי וכמו שפי' הגמ' למסקנא אליבא דשמואל. ושוב ל"צ לפרש כמו שפי' הב"ח והק"נ. (ואולי יש בזה נפ"מ לדינא, ועי' במש"כ בפנים בדעת המשנ"ב בכוונת השו"ע בסי' תרל"ה במה שצריך עשוי' לצל ודוק היטיב.)

תקרה כלל לרב הוא רק אליבא דב"ה, ומה דסגי בבוטל א' מבנתייס אף שיש גזרת תקרה, פי' רש"י משום דגזרת תקרה נמי בטלה כיון דאיכא עשי' מעלית. ול"ל שכוונת רש"י דאף גזרת תקרה בטל אפי' אם אין הסוכה מתכשרא בפסל בלבד, אלא משום שבמקום דליכא פסול דתעשה ולא מן העשוי, ומשום דאיכא עשי' מעלית, גם גזרת תקרה בטלה והיינו כמו שפי' רש"י לקמן בשיטת שמואל אליבא דר"י דגזרת תקרה בטלה משום דמוכיח שהוא בקי בתעשה ולא מן העשוי ושוב ליכא למגזר.

ועי' ברש"ש שהק' דהוא שלא כמו שפי' רש"י במתני' אליבא דר"מ דגזרת תקרה לא בטלה וכשרות הסוכה הוא משום דמתכשרא ע"י הפסל בלבד. ולפי מש"כ רש"י כאן לר"י אליבא דב"ש ל"ל לאוקמי בח' אמות מצומצמות לר"מ. ופי' הרש"ש שמשמע שיש חזרה ברש"י בדבר זה ובזה הק' דא"כ ק' במה דלא פי' הגמ' דקמ"ל במתני' דטעמא דר"מ להכשיר הוא אפי' בלא ח' אמות מצומצמות.

וגר' לייסב ע"פ הנ"ל דהא דקאמר רש"י במתני' הוא לפי ההו"א דר"מ אינו כשיטת ב"ש אליבא דב"ה. ולכן כפשוטו לר"מ עדיין יש גזרת תקרה אפי' כשיש "עשי' מעליא" דמ"מ הנסריס פסולים כשפודין של ברזל וכמו שפרשנו. אבל כאן שהגמ' מפרש שב"ש לר"י ה"ה כשיטת ר"מ, ולב"ש ל"ל דגזרת תקרה נמי בטלה, וכמו שמבואר להלן, אז גם אליבא דר"מ יש לפרש ג"כ מה"ט. ואין חזרה ברש"י אלא דבמתני' פי' לפי פשוטו לפי ההו"א דאין ר"מ כשיטת ב"ש לר"י, אבל למסקנא ל"ל לזה דממ"נ ל"ל דגזרת תקרה בטלה ע"י עשי' מעליא וכמו שפי' רש"י בד"ה "וה"ק".[9]

ולפי"ז יולא דלמסקנת הגמ' בין אליבא דרב ובין אליבא דשמואל, ל"ל לאוקמי מתני' בח' אמות מצומצמות, ואפי' אם ד' טפחים באמצע הסוכה פסול, מ"מ הכא שאני, שלרב ל"ל דר"מ כשיטת ב"ש ממש, ובהכרח ל"ל לב"ש דגזרת תקרה בטל כשעשה עשי' מעליא ומשום שמוכיח שהוא בקי בהל' תעשה ולא מן העשוי, וכן לשמואל ודאי מוכיח שהוא בקי וכמו שיבואר במסקנת הגמ', וליכא גזרת תקרה ואפי' הנסריס כשריס ע"י נטילת א' מבנתייס, ואפי' בלא כשרות שע"י הפסל בלבד.

ועי' בשו"ע סי' תרל"א ט' שפי' שבוטל א' מבנתייס הסוכה כשרה, ומסתימת השו"ע משמע כל הסוכה כשרה, ועי' במשנ"ב שם שהביא שנחלקו הפוסקים בדבר, שלפי המבואר מרש"י והר"ן אין כל הסוכה כשרה, דקי"ל כשמואל דד' טפחים באמצע הסוכה פסולה, ולפי"ז ל"ל כמו שפי' רש"י דמיירי בח' אמות מצומצמות, אם לא שנאמר כמו שפי' הב"ח בדעת הרא"ש דבלא"ה הסוכה כשרה כיון דבטל תורת תקרה מיני' כשבוטל א' מבנתייס (וכמו שפרשנו לעיל באות ה' עי' שם). וכ"פ הגר"א דלמסקנא לרש"י אין הסוכה כשרה אלא בח' אמות מצומצמות ובאמצע.

אולם לפי האמור, יל"פ שאף רש"י מודה שכל הסוכה כשרה, ומש"כ דצריך לאוקמי בח' אמות מצומצמות, אי"ז אלא לפי ההו"א של

[9] והנה, יש מקום לפרש הגמ' באו"א דמש"כ הגמ' דר"מ היינו ב"ש, אין פי' דס"ל לשניהם דבר א' ממש, ודלמא לר"מ אף למסקנא גזרת תקרה לא בטלה לגמרי, ורק שמתכשרא בח' אמות מצומצמות בלבד, ולב"ש כל הסוכה כשרה וגזרת תקרה בטלה וכמו שפי' רש"י לדידי', ומ"מ הק' הגמ' דלענין גזרת תקרה ר"מ קאי בשיטת ב"ש אבל לב"ה ליכא גזרת תקרה כלל. וא"כ גם למסקנא לר"מ אין להכשיר אלא בח' אמות מצומצמות, אבל כפשוטו ל"מ הכי.

הגמ' וכפשוטו של מתני' אבל למסקנא דין לרב ודין לשמואל ל"ל לפרש כן וכנ"ל.
ומ"מ יש לעורר שמקו' תוס' משמע שאף למסקנא צריך לאוקמי' בח' אמות מצומצמות, דאל"כ ל"ק במה שהגמ' לקמן הק' מהברייתא ולא ממתני' דאילו במתני' יל"פ כמסקנת הגמ' ול"ל לאוקמי בח' אמות מצומצמות, ומשמע מתוס' דאף למסקנא צ"ל דמיירי בח' אמות מצומצמות, ואולי נחלקו רש"י ותוס' בזה. (שו"ר שהערוך לנר עמד בזה ועי' שם.)

שוב העירוני שיש לפרש דברי רש"י כאן באו"א ע"פ מש"כ רש"י בדף י"ז ע"א שצריך להוציא הסכך פסול מן הסוכה, ובעזה"י נבאר מה שיש לפרש בדעת רש"י לקמן שם בדף י"ז ע"א אות כ"ג.

י') תוס' ד"ה ר"מ אומר. מדפסלי נסר ד' וכו'. במה שהוכיח תוס' דמיירי בנסרים של ד' דאם סתם תקרה בפחות מד' למה תקנו בד' בלבד, עי' בריטב"א ובר"ן לעיל שפי' דסתם תקרת בית פחות מד', וגדר הגזרה הוא לפסול במקום שהסוכה קבוע יותר משאר סוכות הריגלות מחמת רוחבו, והוא כשיש בו שיעור ד', או אפי' בג' לר"מ אליבא דשמואל. אבל בפחות מזה כיון שרגילים לעשות סוכה כן, אין לגזור.

י"א) בא"ד וכן מוכח בגמ' דפריך לשמואל במאי פליגי. כפשוטו כוונת תוס' דאילו לפי' הר"ן והריטב"א דמיירי בפחות מד', שפיר יל"פ דפליגי אם יש גזרת תקרה בפחות מד' או לא. אבל הריטב"א והר"ן מפרשים דא"א לפרש דבזה פליגי דפשיטא שיש לגזור אפי' בפחות מד' באופן שהי' הסיכוך לשם דירה.
ומאידך, משמע מקו' הגמ' "במאי פליגי" כדעתם, שהרי לפי רש"י ותוס' הו"ל להק' מ"ט דר"י אליבא דב"ה, והלא איכא גזרת תקרה, ולא בטלה. ומקו' הגמ' משמע דל"ק לר"י אליבא דב"ה בלבד אלא דאין מבורר "במאי פליגי". ולרש"י ותוס' צריך לדחוק בלשון הגמ'.
והנה, בהמשך של תוס' שכ' "ומסיק דבטולי תקרה" וכו' יל"פ שאי"ז המשך של הראי' של תוס' אלא מלתא באנפי נפשי' לפרש מסקנת הגמ', וטעמא דבטולי תקרה. ול"ע קצת בהמשך התוס'.
ויש לפרש באו"א ואף מה שהגמ' מסיק דבבטולי תקרה פליגי ה"ה חלק מן הראי' של תוס'. דעי' במש"כ בחי' ר"א מן ההר בביאור קו' הגמ' במאי פליגי, ותו"ד דק' להגמ' בממ"נ, אם בד' מיירי ק' לר"י אליבא דב"ה וכמו שפי' רש"י בקו' הגמ', ואם בפחות מד' פליגי, אז ק' למה פליגי בתקרת הבית, והו"ל לפלוגי בנסרים רחבים ג', שעיקר מחלוקתם ה"ה אם יש לגזור בפחות מד' או לא. ואולי כ"ה כוונת תוס' שכ"ה כוונת הגמ' בקו', ובזה ניחא מה שלא הק' לר"י אליבא דב"ה אלא "במאי פליגי". אבל ברש"י מבואר שאין שום צד לפרש בפחות מד' ואין הקו' אלא לר"י לב"ה בלבד.

י"ב) בא"ד אין מועיל פקפוק וכו' שהנסרים ארבעה ולכך בעי שיטול א' מבנתים. מש"כ תוס' "שהנסרים ד' צ"ע שהרי עכשיו קאי אליבא דר"מ לשמואל דס"ל דאפי' בנסר ג' גזרו ואפי' אם אין הנסרים ד' מ"מ צריך שיטול א' מבנתים ולא מהני פקפוק.

ואולי יש לדחות שכבר פי' תוס' דמיירי בנסר ד', ולרווחא כ' שהנסרים ד'. אבל משמע מתוס' דבנסרים של ג' אף לר"מ מועיל פקפוק, וצ"ע.
ואולי יש לפרש דס"ל לתוס' כמו שמבואר מהתוס' הרא"ש לעיל בדף י"ד ע"ב, דאפי' לשמואל דלר"מ גזרי' בנסרים ג', אי"ז בנסר א' בלבד, דלא גזרו אלא כשיש רוחב של ד' בצירוף של ב' נסרים של ג', אבל בנסר ג' בלבד, אין פסול בהנסר בפנ"ע כלל, והא דנעשו כשפודין של ברזל בנסר של ג' היינו רק בצירוף של ב' נסרים של ג' בלבד. ולפי"ז חלוק הגזרה בנסר ד' שהנסר עצמו פסול, ובנסר ג' אין הנסר עצמו כסכך פסול אלא שאין לסכך בו עם נסרים אחרים של ג'. וא"כ יתכן שאף לר"מ בנסרים של ג' בטל גזרת תקרה ע"י פקפוק ולא פליגי אלא בנסרים של ד' בלבד דלר"מ לא מהני פקפוק וצריך ליטול א' מבנתים.
ועי' לעיל בדף י"ד ע"ב בתוס' ד"ה ומודה, שגם מלשון תוס' שם משמע כמו שפי' התוס' הרא"ש שם, וכמו שבארנו שם באות ט'.

י"ג) בא"ד ותימה אדפריך וכו'. ע"ע ברמב"ן וכו' שהק' כמה קו' אחרות לשיטת רש"י ותוס', ועי' לעיל במש"כ ביישוב שיטת רש"י ותוס' (ובמה שלא הק' תוס' אלא מהגמ' לקמן בלבד) לעיל באות ח'.

י"ד) גמ' מאי קמ"ל. כפשוטו דכבר ידענו שנחלקו בגזרת תקרה אליבא דרב, ופשיטא דכדי לבטל הפסול של "תעשה ולא מן העשוי" סגי או בפקפוק או בנוטל א' מבנתים, ולהכשיר במקום שיש גזרת תקרה בנטילת א' מבנתים סגי ולא בפקפוק. ועי' בלשון רש"י ומשמע שיש איזה חידוש ורק לא במה דפליגי אהדדי, וצ"ע בכוונתו.

ט"ו) גמ' ומשים גזרת כלים. ועי' ברש"י שפי' דמיירי בפחות מד'. ולפי"ז יש להק' במה דקתני בסיפא דמתני' לעיל דאם הי' נסר רחב ד' הסוכה כשרה ובלבד שלא יש מחתיו. ואולי צ"ל דהיינו משום גזרת תקרה, ולרב אליבא דר"י ולשמואל לכו"ע, ואח"כ הגמ' מפרש מחלוקתם. או"ד דבנסר ד' לכו"ע גזרי' גזרת כלים משום דדמי טפי לדבר המקבל טומאה מחמת רוחבו, וכעין מה שפי' תוס' לעיל בפרקין דאף בפשוטי כלי עץ יש לד שבדבר רחב מאד ככלי דמי ומקבל טומאה. וצ"ע. (ועי' בריב"ן.)

ט"ז) ולר"י דאמר רב וכו'. עי' במהרש"א שהק' דהרי לעיל פי' רב להדיא דטעמא דמתני' דלעיל משום גזרת תקרה, וצ"ל להוכיח מרב דסככה בחצין זכרים. ועו"ק דדלמא הא דקאמר רב דסככה בחצין כשרה קאי אליבא דר"י בלבד דקי"ל כוותי', ועי' ברא"ה ובריטב"א ובר"א מן ההר במש"כ בזה, ובמה שהוכיח הראב"ד מיני' דהלכה כר"מ בגזרותיו.

י"ז) גמ' סיפא במאי פליגי. לרש"י קו' הגמ' הוא לב"ה אליבא דר"י דהאיך מועיל פקפוק לבטל גזרת תקרה. ולשון "במאי פליגי" צ"ע קצת. ולהר"ן והריטב"א מיירי בנסרים פחותים מד' וצ"ק בטעמא דב"ה לר"י אלא דק' להגמ' במאי פליגי, או דאדרבה וק' לב"ש מ"ט לר"מ דלא מהני פקפוק, והלא הוא כעשיי' חדשה לשם לו ומ"ש מכל נסר

פחות מד' דמסככין בו. ועי' בריטב"א במש"כ למסקנא דטעמא דר"מ דאין הפקפוק ניכר כ"כ להרואים. (וע"ע בס' המכתם שפי' באו"א. ויתכן שהדבר תלוי במהות הפקפוק, ולפי הרא"ש דאינו בנענוע אלא בהסרת מסמרים יש להבין שאין בזה עשיי' חדשה לגמרי, ומובן מה דלא מהני פקפוק, אבל הר"ן כ' כלשון רש"י דסותר ומנענע, ומ"מ פי' דפליגי אם מהני פקפוק בנסר פחות מד' וש לישב.

ובר"א מן ההר פי' באו"א דקו' הגמ' הוא בדרך ממ"נ, דאם בנסר ד' מיירי ק' לר"י לב"ה מ"ט דמהני פקפוק, ואם בנסר פחות מג' ופליגי אם יש גזרת תקרה, למה נחלקו בתקרה ולא במסככין בנסרים של ג'.

סיכום דעות הראשונים בביאור "בביטולי תקרה קמפלגי"

י"ח) גמ' בביטולי תקרה קמפלגי וכו'. בביאור המחלוקת ר"י ור"מ למסקנת הגמ' אליבא דשמואל ד"בביטולי תקרה קמפלגי" נחלקו הראשונים.

א' שיטת רש"י דמיירי בנסרים של ד' ומ"מ בטל גזרת תקרה לר"י בפקפוק משום דגלי שהוא בקי בתעשה ולא מן העשוי, ואין הגזרת תקרה להרואים אלא לדידי[10], אבל לר"מ מ"מ גזרו. (ולא פי' רש"י להדיא מ"ט דגזרו, ואולי לר"מ יש גזרה משום הרואים, או"ד לל"פ רבנן. ובדעת ב"ש אליבא דשמואל לפי' רש"י עי' במש"כ לעיל באות ז'.)

ב' הר"ן והריטב"א והס' המכתם מפרשים דמיירי בנסר פחות מד' ואפי' פחות מג', ומ"מ גזרו גזרת תקרה באופן שהסיכוך הי' לשם דירה ולא לשם גל, ובזה נחלקו אם פקפוק מועיל לבטל הגזרה. וכפשוטו ראוי שיהא הפקפוק מועיל דלא גרע מסיכוך לשם גל מתחילה. אבל כ' הריטב"א לחלק דאין הדבר ניכר להרואים ועדיין יש מקום להגזרה לר"מ וע"ע בל' הס' המכתם בסברת ר"מ. (ועי' לעיל באות י"ז.)

ג' הראב"ד מפרש ג"כ דמיירי בנסרים פחותים מד', ומ"מ לא נחלקו אם יש גזרת תקרה, דלכו"ע ליכא גזרת תקרה משום שהנסרים פחותים מד', ומ"מ נחלקו אם יש לפסול משום תעשה ולא מן העשוי, דלר"י יש עשי' מעלי' בפקפוק, ואילו לר"מ אין עשיי' מעליא אלא בנטילה של א' מבנתים בלבד.

ד' הרא"ש פי' בשם הרמב"ן דמיירי בנסרים ד' ולכו"ע ליכא גזרת תקרה וכמו שפי' רש"י דכיון שהוא בקי בהל' תעשה ולא מן העשוי, אין לגזור. אבל מ"מ נחלקו אם יש עשיי' מעליא בפקפוק או לא. ועי' במה שהק' הק"נ בדעתו. ובאמת בלשון הרמב"ן יש לעי' של"מ לגמרי כמו שפי' הרא"ש בכוונתו, ול"ע.

ה' ברבי' אברהם מן ההר פי' דלמסקנא פליגי בין בנסר ד' ובין בנסר פחות מד', ויש כאן ב' מחלוקות, א' דנחלקו אם יש גזרת תקרה בפחות מד', ועוד פליגי אפי' בנסר ד' אם יש לבטל גזרת תקרה ע"י פקפוק משום דמוכיח דבקי הוא בתעשה ולא מן העשוי וכמו שפי' רש"י.

ו' הרמב"ם כ' דמהני פקפוק ובלבד שלא יהא הנסרים ד'. וכ' הרא"ש שהוא תמו', והוא לשיטתו דס"ל דמיירי כאן בנסרים ד', וכמו

[10] וע"ע לעיל בגזרת אוצר שכ"ה שיטת רש"י שלא גזרו להרואים ולש"ר שם גזרו משום הרואים ואזלי לשיטתייהו.

שפי' רש"י ותוס'. אבל לפי הריטב"א והר"ן שפי' דמיירי כאן בפחות מד' ניחא ויל"פ דבנסרים של ד' לכו"ע אין הפקפוק מועיל לבטל גזרת תקרה. וכ"פ הב"י ועוד בדעת הרמב"ם דקאי בשיטתו של הר"ן והריטב"א. אולם עי' בס' ההשלמה שפי' דעת הרמב"ם באו"א שקו' הגמ' הוא דאם בנסרים ד' מיירי מ"ט דב"ה לר"י, ותי' הגמ' דמיירי בנסרים של ג' ופליגי אם יש גזרת תקרה או לא. הרי שהגמ' חוזר מההנחה דמיירי בנסרים ד' ולמסקנא בג' מיירי ובאור המחלוקת ה"ה כמו שפי' הגמ' לרב בנסרים ד', ורק שלשמואל מיירי בנסרים של ג' בלבד. ולכן בנסרים של ד' לכו"ע אין פקפוק מועיל.

ועי' בשו"ע שהביא ב' דעות לענין אם מועיל פקפוק או נטילה א' מבנתיים בנסרים של ד' ולדעה קמייתא מועיל בנסרים ד', ולי"א לא מהני. והדעה קמייתא הוא כשיטת רש"י ותוס' והרא"ש והרמב"ן לפירושו של הרא"ש. והי"א הוא כשיטת הרמב"ם (והרמב"ן לפי משמעותו בסו"ד) והריטב"א והר"ן, ועי' בביאור הגר"א במה שהאריך.

ועי' במג"א שכ' שמבואר מדברי הרמב"ם דהא דלא מהני פקפוק בנסרים ד', היינו רק בפקפוק אבל נטילה א' מבנתיים מהני גם בנסרים של ד'. ועי' במה שהאריכו הפוסקים בדבריו.

וכנר' שהדבר תלוי בביאורו של דעת הרמב"ם דאם נאמר דס"ל כמו שפי' הר"ן והריטב"א לכאו' אין מקום לחלק בין פקפוק ונטילה א' מבנתיים ובנסר של ד' לא מהני שום עשיי' חדשה לבטל גזרת תקרה, וכ"פ בהג' רעק"א שמהריטב"א והר"ן משמע דלא מהני ליטול א' מבנתיים בנסר ד'. אבל אם נאמר כמו שפי' הס' השלמה בדעת הרמב"ם דיסוד מחלוקתם הוא אם יש גזרת תקרה בג' או לא, א"כ יתכן דבנטילה א' מבנתיים דמהני אפי' בנסר ד'. אבל אי"ז מוכח אף לדעת ההשלמה. ועי' בערוך השלחן כ"ט, ובמשנ"ב ס"ק כ"ו ובשעה"ל י"ז.

<u>ע"כ בענין פסול תקרה שאין עליו מעזיבה</u>

<u>בענין המקרה בשפודין ובארוכות המטה</u>

בביאור הציור של המקרה סוכתו, ואם הסכך כשר למעלה או בצדו של השפודין

י"ח-ב') מתני' המקרה סוכתו וכו'. עי' בריטב"א שפי' לשון "המקרה" ולא המסכך, משום דמיירי בסכך פסול ולא שייך לשון המסכך אלא המקרה סוכתו.

אולם כנר' שיש לרש"י פי' אחר בזה וז"ל "המקרה סוכתו, כמו שאנו עושין שמסדרין כלונסות תחלה בסכך ונותנין פסל עליהן". הרי שפי' רש"י דמתני' מיירי כשהפסל למעלה מן השפודין ועל גבן, ומשמע מרש"י שהוא מסכך כל הסוכה בפסל ולא רק בין השפודין בלבד, שכ' "ויתן שם הפסל וכן על פני כולה", פי' שנתן הפסל על השפודין ועל פני כל הסוכה ואפי' במקום שבין שפוד ושפוד. ולכן לא כ' "המסכך" שאין הכלונסות הסכך אלא המעמיד של הסכך.

(ובענין מה שאין כאן משום מעמיד בדבר המקב"ט לפי רש"י עי' בב"ח ובמג"א ובפמ"ג משב"ז תרל"א שהאריך וע"ע בק"נ אות ה' בתו"ד, ואכ"מ.)

אולם יש לדקדק שהרי הגמ' מפרש מתני' בנכנס ויוצא, וכפשוטו היינו כדי שיהא מקום להניח הפסל בין השפודין ברווח, וא"כ משמע דלא מיירי בסכך ע"ג השפודין אלא מצדן, ואם אינו מניח בין השפודין, האיך יוכל לפרש מתני' בנכנס ויוצא, והלא לכאו' כל הטעם לפרש דמיירי בנכנס ויוצא הוא משום שהרגילות הוא לסכך כן וברווח, וכן יל"פ שעשה גם ביאור דמתני'.

ויש לפרש בדוחק דס"ל לרש"י שמתחילה ס"ל להגמ' דמיירי על גבן וכמו שיש לדייק בלשון מתני', ואילו לתי' הגמ' לר"ה בר"י צ"ל דלא מיירי בכה"ג אלא בפסל בין שפוד ושפוד ובנכנס ויוצא, ולפי ר"ה בר"י אם מיירי בנכנס ויוצא ו"במעדיף" שהוא ג"כ בנכנס ויוצא לפי' רש"י, צ"ל דלשון "מקרה" אינו להורות דמיירי בסכך למעלה מן השפודין ועל גביהן, ומה שפי' רש"י במתני' הוא לר"פ או לתי' של "שתי וערב" דמיירי כשהסכך על גבי השפודין וכמו שפי' רש"י לקמן דאל"כ יפלו הסכך.[11]

אבל יש להק' בפי' זה, שיש לדייק מדברי רש"י דאף בתי' של נכנס ויוצא, אין פירושו דמיירי שהוא נותן הפסל בין השפודין אלא על גבן. דיעוי' ברש"י בסוף העמוד שפי' בנכנס ויוצא "שיהא פסל הרחב כמותן יכול ליכנס ולצאת ברוח שבינתיים דהשתא הוה לי' פסל שנותן שם מרובה על השפודים". ומבואר דפי' דנכנס ויוצא, שיש רווח שאם יש פסל כשיעור של רוחב השפוד יהא ביכולתו לתתו שם ברווח. ולכן הפסל שנותן שם הוא "מרובה" על הפסול. וצ"ע הרי אם נותן שם ברווח, אין הרוחב של הפסל אלא כשיעור הרוחב של השפוד, ולא מרובה מיני' כלל. וצ"ל דהרווח הוא כמו מה שצריך כדי להניח פסל כמותו ברווח, ושוב סיכך בפסל שרחב הרבה מן השפוד, ואף שאי"ז סכך שיכול להניח בין השפודין ברווח אלא בדוחק.

הרי שמבואר מרש"י דלא מיירי בסכך שנתן בין השפודין ברווח וא"כ מה דמיירי בנכנס ויוצא אינו משום דמיירי בהנחת סכך בין השפודין, אלא שבלא"ה יל"פ שלשון "כמותן" הוא בנכנס ויוצא אף דלא מיירי באופן שמניח בין השפודין ברווח. וא"כ צ"ל לומר שהגמ' חוזר מלפרש דמיירי במסכך על גב השפודין, אלא דאף לתי' של נכנס ויוצא מיירי כשיש סכך למעלה.

ובמה שיכול לפרש "כמותן" בנכנס ויוצא אם אי"ז הביור דמתני', פי' רש"י ברש"י ע"ב "דאין דרך לצמצם ולכוין כמותן ממש לא פחות ולא יותר" הרי מבואר מרש"י דהטעם לפרש בנכנס ויוצא אין משום דמיירי כשמניח הסכך בין השפודין ולכן כרגיל יש כשיעור נכנס ויוצא כדי שיהא הנחה ברווח, דא"כ לא הו"ל לפרש שאין דרך לצמצם "לא פחות ולא יותר" אלא שאין דרך לצמצם פחות אלא יותר. ודוק. אלא כוונת רש"י לפרש שבכל מקום שיש שיעור קצוב כמו "כמותן" שקשה לכוון ממש, יש לפרש שהלשון ל"ד, ולכן יל"פ דמיירי שיש רווח בין השפודין יותר מעט מן השפודין.

ובמש"כ רש"י בד"ה רבא אמר, "דע"כ אם אינו נותן ראשי הקנים על שפודין הרי הן נופלין" אין כוונת רש"י לפרש שעכשיו הגמ' משנה ומפרש דמיירי על גבן, ואילו לתי' קמא לא הי' הסכך על גבי השפודין, אלא שכשמניח שתי וערב א"א שלא יהי' על גבן, ולכן אע"פ שאין הרווח בין השפודין יותר מן הרוחב של השפודין, מ"מ ס"ל לרבא שיש להכשיר כיון

[11] (ומשמע דאילו לתי' קמא לא יפלו, והיינו משום שיכול לסומכן על הדפנות כמו השפודין עצמן, ומיירי בסוכה של ג' דפנות ולא של ד'. כ"נ לפי פשוטו אבל עי' לקמן במש"כ.)

שא"א שלא יהי' רוב סכך כשר, וממילא הסכך פסול בטל וכמו שפי' רש"י. אבל באופן שאינו שתי וערב, ואז אפשר שלא ירבה הסכך פסול, אז צריך שיהא הרוחב של האויר בין השפודין יותר מן השפודין דרק בכה"ג כשר לר"ה בר"י דבלא"ה הו"ל מחצה על מחצה ופרוץ כעומד אסור.

היוצא, שלפי' רש"י לכל פירושי הגמ' מיירי בסכך על גבי השפודין ולא מצדיהן. אבל נר' שבדעת הריטב"א מבואר דמיירי בסכך לצד השפודין ולא על גבן דאל"כ לא הו"ל לפרש לשון "המקרה" משום שהוא סכך פסול אלא משום שאינו הסכך אלא המעמיד של הסכך בלבד.

וכן יש לדייק גם מתוס', שהרי פי' תוס' קו' הגמ' "והא א"א לצמצם" כר"ת ושא"א שלא יהי' הסכך פסול והאויר יותר מן הסכך כשר, וק' אף לר"פ וכמבואר להלן בע"ב, ולפי רש"י דמיירי בסכך כשר ע"ג השפודין לק"מ שיש לפרש דמיירי כשמסכך כל הסוכה בסכך כשר, וודאי יש רוב סכך כשר או עכ"פ מחצה, וכל קו' הגמ' לפי' הר"ת הוא רק משום דמיירי במסכך בין השפודין ולא על גבן, וא"כ בין השפודין עם האויר א"א שלא יהי' רבה על הסכך כשר אם לא שנאמר דמיירי במעדיף או בשתי וערב.[12]

ונר' שהריטב"א ותוס' אזיל לשיטתייהו בזה, שהרי תוס' לעיל בדף ט' ע"ב פי' דאין סכך פסול מבטל הסכך כשר כנגדו, ושלא כשיטת הראבי"ה והריב"א שם שפי' דקו' הגמ' "והא קמצטרף סכך פסול" וכו' הוא שיהא הסכך פסול מבטל הסכך כשר כיון שיש גם מחמת הסכך פסול. ולתוס' אין ביטול של סכך כשר משום הסכך פסול, וקו' הגמ' שם הוא רק משום דמיירי באופן שאין שיעור של גל"מ מסכך כשר כלל. וכן הריטב"א שם מבואר דעכ"פ כשיש סכך כשר למעלה והגל נעשית ע"י הסכך כשר, שאין הסכך פסול למטה ממנו מבטלו, וה"ג מיירי בסכך כשר למעלה. ואם מיירי בסכך כשר על השפודין וכמו שפי' רש"י וכל הסוכה מסוכך בסכך כשר למעלה, אף לר"ה בר"י יש להכשיר הסוכה שיש רוב סכך כשר ואין הסכך פסול מבטלו.

אבל בדעת רש"י יל"פ דקאי בשיטת הראבי"ה וכמו שמשמע מדבריו לעיל, ועי' במש"כ בדף י' ע"א אות ב', וא"כ אפי' אם הסכך כשר למעלה, הסכך פסול למטה ממנו מבטלו, ונמצא שאף אם כל הסוכה מסוכך בסכך כשר, מ"מ כיון שיש שפודין במחצה של הסוכה הו"ל כסוכה המסוכך במחצה סכך כשר ומחצה פסול. אכן, יש לדון בזה, שהרי אפי' לפי' תוס' בדף ט' ע"ב והריטב"א, הרי מבואר התס דאם יש גל"מ גם מן האילן שהוא הסכך פסול, הסוכה פסולה, והא דאמרי' שאין ביטול של הסכך כשר ע"י הפסול, הוא רק באופן שאין גל"מ של סכך פסול. ובדין מחצה (ממש) של סכך פסול יש לדון אם דומה לגל"מ או לא.

וראיתי שבמלה"ש סי' תרכ"ו כ' שהדבר תלוי בהא דנחלקו הראשונים לקמן בדף כ"ב ע"ב בשיעור של גל"מ, ולפי' הר"ת שם דגל"מ הוא רק מחצה למעלה, א"כ כמו"כ הא דקאמר בדף ט' שאם יש גל"מ של אילן הסוכה פסול, היינו גם במחצה של סכך פסול. ולפי"ז אף לתוס' בדף ט' שהסכך פסול אינו מבטל הכשר, מ"מ הכא יל"פ דמיירי בסכך על גבי השפודין ועל פני כל הסוכה, ומ"מ השפודין מבטלים

[12] ובענין שיטת תוס' בשתי וערב, ואם מיירי בסכך ע"ג השפודין או שדוחקן בין השפודין ובדעת הריטב"א בזה, עי' לקמן אות כ"ו-ב', ובאות כ"ז.

הסכך כנגדן כיון שהם כשיעור מחצה וכנ"ל. אבל מ"מ לא הו"ל להגמ' להק' "והא א"א לצמצם" מחמת האויר שבין השפודין והסכך, שהרי כל הסוכה מסוככת ואין אויר בין השפוד והפסל אלא אם נאמר שהסכך הוא בצד הפסל ולא על גביו. ול"ל דמ"מ ס"ל לתוס' דכאן מיירי על צדו וכן משמע גם מדברי הריטב"א וכנ"ל.

(ע"ע לקמן באות כ"ה במש"כ תוס' לפרש ע"פ דרכו של רש"י דמיירי במעדיף ויש ביטול, ובפנ"י שם הק' עליו דהרי לשיטתו בדף ט' ל"ל ביטול כלל, וכן הק' הגר"א בביאורו סי' תרכ"ו, ופי' דתוס' קאי בשיטת הראבי"ה דהתם. והתם א"א לפרש כהנ"ל דהתם מיירי לרש"י ולר"ה בר"י שיש פחות ממחצה של שפודין דמיירי בנכנס ויוצא, ובזה ק' כדבריהם ועי' לקמן במש"כ בזה.)

והנה, הרי"ף לא כ' ההלכה של מעדיף ושתי וערב, ופי' המפרשים דזה מובן ע"פ גיר' רש"י "והא אפשר לצמצם" ואין קו' הגמ' אלא אליבא דר"ה בר"י ולא קי"ל כוותי'. אולם בבעה"מ גרס "והא א"א לצמצם" ומ"מ פי' דאין קו' הגמ' אלא אליבא דר"ה בר"י. וק' הלא אם א"א לצמצם משום האויר, ק' לחלק ולומר של"ק אלא לר"ה בר"י, והלא אף לר"פ כשם שא"א שיהי' יותר ממחצה, כמו"כ א"א שיהא מחצה דוקא.

ויש לפרש דס"ל להבעה"מ שלר"פ יש לפרש דמיירי בסכך על גבי השפודים ולכן ליכא אויר, וכנ"ל. אבל כשהגמ' מתרץ לר"ה בר"י דמיירי בנכנס ויוצא, אז הגמ' חזר מזה ופי' דמיירי בסכך בין השפודין ועל צדיהם, דאל"כ א"א לפרש דמיירי ביוצא ונכנס. ולכן אין קו' הגמ' ד"א"א לצמצם" אלא לר"ה בר"י בלבד. ועי' לקמן באות כ"ו.

היוצא שלפי רש"י יל"פ שלכל הפי' שבגמ' מתני' מיירי כשיש סכך ע"ג השפודין ולא ביניהם, ואילו לתוס' משמע דמיירי בסכך בין השפודין ולא על גבן. (ובתי' של "שתי וערב" לדעת תוס' יש לעי' אם מיירי על גבן, או שדוחק הסכך בין השפודין, ועי' לקמן במש"כ בזה באות כ"ו-ב' ובאות כ"ז, וכנר' שנחלקו תוס' והריטב"א בזה. ולפי' הריטב"א ל"ל דמיירי שדחק הסכך בין השפודין וכ"פ המשנ"ב בסי' תרל"א ועי' בביה"ל שם. ולהבעה"מ יל"פ שמתחילה ס"ל להגמ' דמיירי בסכך ע"ג השפודין, ושוב חזר הגמ' מזה כשפי' דמיירי בנכנס ויוצא. אבל לר"פ ולדינא יל"פ כפשוטו דמיירי בסכך ע"ג השפודין ולא בצדיהן.

בדעת הב"ח לפסול הסוכה כשיש שפודין תוך ג' מטעם לבוד

י"ח-ג') והנה, עי' במש"כ הב"ח בסי' תרכ"ו עמוד תע"א ד"ה ולענין הלכה, שהמסכך תחת הלטי"ם של ביתו או על גבן, צריך שיהא ג' טפחים בין הלטי"ם כדי שלא יפסל מטעם לבוד. ותמה עליו המג"א שהרי מסוגין מבואר בשפודין שהם פחותים מג', ואם יש רווח ביניהם כמותן כשרה. הרי דלא אמרי' לבוד על השפודין לפסול הסוכה, וה"נ בלטי"ם שי"ל כן[13]. ופי' המג"א דהא דלא אמרי' לבוד

[13] בדוחק יש מקום לפלפל דהא דמיירי בשפודין פחותין מג' שנוי במחלוקת דלדעת הריטב"א והראב"ד שאין ישנים תחת סכך פסול של ג' צ"ל דמיירי בפחות מג', וכ"פ הריטב"א כאן להדיא, אבל לשיטתו מיירי בסכך בין השפודין ולא על גבן וכמו שבארנו. ואילו לרש"י דמיירי על גבן,

כאן הוא משום שיש סכך בין השפודין ואפי' אם אמרי' לבוד להחמיר (ושלא כמו שכ' הט"ז שם בס"ק ג' דלעולם לא אמרי' לבוד להחמיר) מ"מ לא אמרי' לבוד כשיש דבר אחר בין השפודין שמפסיק.

ובדעת הב"ח נר' שיש לפרש דס"ל כמו שמבואר מהריטב"א ותוס' דכאן מיירי בשפודין וסכך על גדו, ובזה לא אמרי' לבוד, אבל בלטי"ש שהסכך למעלה וע"ג הלטי"ש צריך שלא יהי' תוך ג' דאם הלטי"ש תוך ג' אמרי' לבוד כיון שאין דבר ביניהם כלל. וכן מבואר שאף המג"א מודה דהא דלא אמרי' לבוד הוא רק משום שהסכך בין השפודין. ולפי"ז צ"ל דאף לתי' הגמ' דשתי וערב לא מיירי כשיש סכך ע"ג השפודין אלא ביניהם, וכמו שפי' המשנ"ב דדחק הסכך בין השפודין. ולכן אין רא' אפי' למסקנת הגמ' להכשיר כשהסכך למעלה.

אבל לפי רש"י שמבואר שהסכך למעלה, וכן אם אמרי' לתי' של הגמ' דשתי וערב הסכך למעלה אז מבואר דאף כשאין סכך בין השפודין מ"מ לא אמרי' לבוד, ושלא כדעת הב"ח.

אכן, יש לעי' למה לא אמרי' לבוד אם אין הסכך בין השפודין. ואם אמרי' לבוד להחמיר, מ"ש הכא דלא אמרי' לבוד לפסול. ויש לדחות ע"פ מש"כ הפמ"ג בסי' תרל"ב אא"א ה' וכמו"כ במשנ"ב שם ס"ק כ', דאף אם אמרי' לבוד להחמיר, אי"ז אלא שיהי' כקרובים אהדדי, אבל לא שיהא המקום בין הדברים כממולא, וא"כ ה"נ אפי' אם השפודין כקרובין מ"מ אין לפסול בהכי אא"כ יש ד' טפחים בין כל השפודין, ול"פ דהכא מיירי כשאין ד' טפחים בכל השפודין. אולם נר' דוחק לאוקמי בהכי, ומן הסתם מיירי אף באופן שיש בכל השפודין אהדדי כשיעור של ד' טפחים, וא"כ הק"ל, ולמה לא אמרי' לבוד כשהסכך למעלה מן השפודין.

ועי' בלשון הפמ"ג דלא אמרי' לבוד כיון שיש סכך "בין השפודין ועל גבן", ומשמע מלשונו, וכן מריטב"א המג"א וכו' שלא מחלק בהכי, דאף כשהסכך למעלה מן השפודין, מ"מ כיון שהוא על גבן ממש, לא אמרי' לבוד ודומה לסכך בין השפודין ממש, ולא אמרי' שכיון שאין הסכך בין השפודין ממש דאמרי' לבוד דמ"מ אינו כאויר ממש בין השפודין כיון שעל גבי השפודין ממש יש סכך בין המקום של השפודין. ועדיין צ"ע.

י"ט) רש"י ד"ה אם יש רווח ביניהן. ובגמ' פריך הא אין הכשר מרובה על הפסול. צ"ע הלא לא הק' הגמ' כן, אלא דהק' לר"ה בר"י דצריך עומד מרובה. ומרש"י משמע דק' להגמ' בלא"ה ולכו"ע צריך שיהא הכשר מרובה.

שו"מ שהשפ"א הק' כן, ופי' דס"ל לרש"י כמו שפי' המג"מ בדעת הרמב"ם דהו"ל להגמ' להק' דאף לר"פ צריך צל"מ, ולא סגי במחצה, וכמו שמבואר לקמן בדף כ"ב ע"ב דצריך צלתה מרובה (וכמו שפי' רש"י שם ושלא כשיטת הר"ת, ולא ניח"ל להרמב"ם לייסב כמו שפי' הר"ן ועוד שם דשאני סכך כשר ופסול מסכך כשר ואויר, ועי' לעיל ברים פרקין במש"כ.)

אכן, לענ"ד עדיין ק' בלשון רש"י, דמשמע שצריך שיהא הכשר מרובה על הפסול, ולא רק שיהא צל"מ מסכך כשר. ועוד הרי אף אם הו"ל

מיירי בשפודין של ג', וכלשון רש"י לפי פשוטו שפי' דבשבת מיירי בנסרים של ג' "ודכוותה" בסוכה. אבל לפי פשוטו אף רש"י מודה דמיירי גם בשפודין פחותין מג'.

להגמ' להק' לר"פ "ולטעמיך", מ"מ אי"ז קו' הגמ' ולא פריך הגמ' קו' זו כלל, ורק דהו"ל להק' כן. וצ"ע.

ועי' בר"א מן ההר שכ' דקי"ל כר"ה בר' דר"י, וכמשמעות הסוגיא דהכא דהק' לר"ה בר"י ותי' אמוראי אליבי', וכ"מ גם בר"י מלוניל שסתם להלכה כדעת ר"ה בר"י דפרוץ כעומד אסור וכ"כ המאירי בשם י"מ, ואם אף רש"י ס"ל כמותן יל"פ דלכן פי' רש"י קו' הגמ' בפשיטות ומשום דקי"ל כר"ה בר"י דצריך עומד מרובה ושיהא הכשר מרובה על הפסול. אבל עדיין ק"ק במה שהי' פשיטא לרש"י כ"כ שצריך עומד מרובה דהוצרך לעורר במתני' כן, וכרגיל אין דרכו של רש"י אלא לפרש מה דפשיטא שיש להק' במתני' ולא ממה שיש להק' רק לחד אמוראי וכו'. ואף אם קי"ל כוותי'. ועי' לקמן.

(עוד יש לדקדק קצת בלשון רש"י שאין הכשר מרובה "על הפסול" ומשמע דאפי' אם אינו מרובה על הפסול והאויר, כל שהוא מרובה על הפסול סגי אף שהפסול עם האויר יותר מן הכשר, והוא כשיטת הריטב"א והרא"ש ושלא כשיטת תוס' וכמו שיבואר להלן בסוגין, אבל יש לדחות.)

במה שהגמ' מדמה פרוץ כעומד דמחיצות לשיעור הסכך

כ') גמ' לימא תהוי תיובתא וכו' פרוץ כעומד ר"פ אמר מזותר. עי' בפנ"י שהק' במה דניח"ל להגמ' בשיטת ר"פ והלא מבואר בחולין ובעירובין דטעמא דר"פ דפרוץ כעומד מותר הוא מהלכתא דמחיצות, ומה ענין לסוכה דליכא הלכתא גבי', וצריך שיהא הסכך כשר מרובה. ועי' ברשב"א בחולין שפי' דההלכתא הוא גם על סוכה, ולענין הסכך או שיש שום דרשה אחרת לרבות.

וע"ע בריטב"א בעירובין דף ט"ו שהק' בדמיון הגמ' דדלמא שאני פרוץ מסכך פסול, וכ' שיש לדמותן מן הסברא, ואם יש הלכתא דמחיצות יש ללמוד דאף לענין מה שצריך שיהא הסוכה מסוככת, סגי בפרוץ כעומד. וע"ע בריטב"א אצלינו תו"ד שכ' דהא דהק' הגמ' לר"ה בר"י הוא בדרך כ"ש, שהרי סוכה חמורה מן מחיצות לענין שבת, ואם פרוץ כעומד אסור גם לענין שבת, כ"ש לענין סוכה דלא מהני בפרוץ כעומד. (ועי' לקמן במש"כ בדעת הריטב"א.)

ע"ע במאירי לקמן דף כ"ב שהק' כקו' תוס' שם דהתם משמע דצריך צל"מ, ולא סגי במחצה, ושלא כמשמעות הגמ' כאן לר"פ, וכ' המאירי בשם "י"מ" דלא דמי סכך למחיצות, ובמחיצות בלבד הוא דפרוץ כעומד מותר. וק' הרי כאן הגמ' מדמינן להו אהדדי. ואולי יל"פ דלהי"מ סוגיא דהכא נדחית משום שאין ללמוד מפרוץ כעומד דמחיצות להתיר גם בסוכה שיש רק מחצה סכך כשר, אלא צריך צל"מ כמבואר בדף כ"ב.

בקו' הראשונים מדף כ"ב דבעי' צל"מ ובדעת הרמב"ם ביישוב קו' תוס' שם

כ"א) שם. עי' בתוס' לקמן דף כ"ב ע"ב שהק' דהכא משמע דלר"פ ל"ל אלא מחצה סכך כשר. ואילו לקמן שם מבואר שצריך שיהא צל"מ בסכך דאל"כ יש רוב חמה למטה ופסול וכמו שפי' רש"י שם. וגם ר"פ התם קאמר הכי, ולשיטתו ק' מהכא. ולכן פי' הר"ת שם שלא כפי' רש"י והתם נמי ל"ל אלא מחצה סכך

כשר למעלה. אבל לרש"י ורוב ראשונים שלא פי' כן הק"ל.

ועי' לעיל בדף ב' ע"א אות ג'-י"א, שפירשו הראשונים דשאני סכך פסול מאויר דבמקום שיש אויר למעלה במחצה, יש רוב חמה למטה, משא"כ כשיש סכך פסול למעלה שאין חמה מרובה למטה.

(ועי' שם במה שהארכנו בדעת הראשונים בזה. ובפרט בביאור תי' של הרא"ש והריטב"א בזה. וע"ע לקמן בדעת רש"י דמהני שתי וערב מטעם ביטול, ובמה שהק' תוס' עליו דלא מהני ביטול כשהדברים ניכרים ומה שיש לישב לפי דברינו שם בדעת רש"י. וע"ע לקמן במש"כ בדעת הריטב"א והרא"ש בישוב קו' תוס' שם באו"א.)

ובדעת הרמב"ם שכ' דצריך שיהא רוב סכך כשר, הק' המג"מ דהרי קי"ל כר"פ דל"ל אלא פרוץ כעומד, ופי' המג"מ דהי' ק' להרמב"ם מהגמ' בדף כ"ב וכנ"ל, ולא ניח"ל בתי' הראשונים לחלק בין אויר וסכך פסול, ולכן פי' הרמב"ם דאף שהגמ' כאן הק' רק לר"ה בר"י, מ"מ הו"ל למימר "ולטעמיך" דאף לר"פ צריך רוב סכך כשר משום דצריך גל"מ כמבואר בדף כ"ב.[14] ובטעמא דצריך רוב סכך כשר אף לר"פ דפרוץ כעומד מותר, עי' בערוך השלחן שפי' שהוא מהלכתא וכ"כ הרא"ש לקמן בפ"ב, אבל גר' שיש לפרש באו"א דעי' במאירי בדף כ"ב שכ' בשם "י"מ" שאין לדמות סכך למחיצות. והיינו דההלכתא דמחיצות דסגי במחצה אינו אלא במחיצות, ואף שמהגמ' כאן משמע שיש לדמות סכך למחיצות, מ"מ למסקנא אינו כן, והו"ל להגמ' להק' אף לר"פ וכנ"ל.

ע"ע בר"א מן ההר שכ' דקי"ל כר"ה בר"י, וכמשמעות הגמ' כאן דהק' אליבי' ותי' במעדיף או בשתי וערב. (וכ' שכן מבואר מהרמב"ם שמצריך שיהא עומד מרובה על הפרוץ. וק' כמו שהק' המג"מ שבהל' שבת כ' הרמב"ם כר"פ, ואולי יש לפרש דס"ל להרמב"ם שיש לחלק בין סוכה ושבת וכנ"ל.) ולפי"ז יש לישב קו' תוס' לקמן שהגמ' שם קאי בשיטתו של ר"ה בר"י, ול"ק הלכתא מהלכתא, אבל עדיין ק' כמו שהק' תוס' שם שאף ר"פ עצמו פי' שצריך גל"מ. (ואולי יש לדחות שלא פי' הכי אלא שבא לפרש המציאות שכשיש מחצה סכך כשר למעלה עדיין יש רוב חמה למטה.)

בקו' הראשונים מחבטן לעיל בדף ט' שצריך רוב סכך כשר

כ"ב) שם. עי' בראשונים לעיל בדף ט' ע"ב במה שפי' הגמ' דמיירי "כשחבטן" הסכך פסול דמחובר עם הסכך כשר, ופי' רש"י שם מדין ביטול קאמי', וק' הלא הכא משמע שלר"פ דקי"ל כוותי' ל"ל רוב סכך כשר, ולמה אין להכשיר הסוכה גם במחצה של מחובר, ולולי דינא דביטול ברוב. ועי' שם בדף ט' ע"ב אות י' במש"כ דכל קו' הראשונים הוא רק לשיטת הראבי"ה דל"ל לצרף הסכך כשר להשלים שיעור גל"מ, אבל לתוס' שם לק"מ. וע"ע שם שיש מפרשים דהתם נמי ל"ל רוב. אבל לדעת הר"ן והריטב"א התם צריך רוב, וגם ל"ל לצרף הסכך פסול לשיעור גל"מ, והק"ל. ועי' שם במה שפי' הר"ן דהתם שהסכך כשר ופסול מעורבין שאני שהסכך פסול מבטל החשיבות

[14] ע"ע בכס"מ שפי' בדעת הרמב"ם באו"א דצריך רוב משום שא"א לצמצם, אבל מלשון הרמב"ם ל"מ הכי, וכמו שהק' הכס"מ עצמו ואכ"מ.

של הסכך כשר, וע"ע בריטב"א שפי' באו"א דכשהם מעורבין יש לחוש שישב תחת מקום שיש בו רוב סכך פסול משא"כ כאן שאינם מעורבין, ועי' שם במש"כ בדבריהם.

בשיטת רש"י בתליית הגמ' בדר"פ ור"ה ברדר"י ובקו' "והא אפשר לצמצם" וכו'

כ"ג) גמ' שם. בביאור השו"ט דגמ' לפי' רש"י כפשוטו לא ק' להגמ' אלא לשיטתו של ר"ה ברי' דר"י דפרוץ כעומד אסור, וא"כ הה"נ לענין סכך שצריך עומד מרובה על הפרוץ וס"ל להגמ' שיש לדמות דיני סכך לדיני מחיצה לענין שבת, וא"כ אפי' אם יש רווח ביניהם כמותן עדיין אין סכך כשר אלא כשיעור חצי' של הסוכה ולא סגי בהכי להכשיר לר"ה בר"י ואילו לר"פ כשר.

אולם יש לדקדק לפי' רש"י למה ניח"ל להגמ' לפי ר"פ והא "א"א לצמצם" וכמו שפי' הר"ת והר"ח בקו' הגמ' להלן, והיינו דאפי' אם יש רווח ביניהם כמותן א"א שלא יהי' אויר בין הסכך הכשר ובין השפודין, וא"כ נמצא שאין שיעור סכך כשר להכשיר שצריך מחצה ממש, ולא פחות ממחצה, והכא כיון שיש שפודין במחצה, וגם אויר קצת דא"א בלא"ה, האיך מכשרי' הסוכה.

וגר' שרש"י עמד בזה, ופי' במתני' דהא דסיכך בסכך כשר אינו בין השפודין אלא על גבן, והיינו שפי' רש"י במתני' "שסיכך על כולן" ו"עליהן", וס"ל לרש"י שאי"ז רק למסקנת הגמ' דמיירי בשתי וערב, אלא שכ"ה לפי הגמ' מתחילה דמיירי כשמסכך ע"ג השפודין והארוכות המטה, ולכן אין אויר בין הסכך כשר ובין השפודין כיון שהסכך כשר על גבי השפודין ו"על פני כולה", ונמצא שאפי' בלא המקום שיש בו סכך פסול יש סכך כשר כשיעור של חצי' של הסוכה ממש ולא פחות ממחצה.

ובמה דאין להכשיר אם אין רווח כמותן, ויש גל"מ של שפודין, אף דמיירי כשיש סכך כשר יותר משיעור השפודין ואפי' אם סיכך על פני השפודין בסכך כשר "על פני כולה", מ"מ הסכך פסול כשהוא יותר ממחצה מבטל הסכך כשר, לא מיבעי לדעת הריב"א והראבי"ה לעיל בדף ט' דהסכך פסול מבטל הכשר, אלא אפי' לפי' תוס' שם בדף ט' ע"ב שאין סכך פסול מבטל הסכך כשר, מ"מ בגל"מ של סכך פסול הסכך פסול מבטלו וכמבואר התס והנ"ג יש מחצה סכך פסול, ול"פ דדמי לגל"מ של סכך פסול, ועי' לעיל באות י"ח-ב' במש"כ. (ובלא"ה לפי פשוטו שיטת רש"י ה"ה כדעת הראבי"ה ועי' לעיל בדף י' ע"א אות ב'.)

ותי' הגמ' דמיירי ב"נכנס ויונא" פי' שאין שפודין כשיעור חצי' של הסוכה אלא פחות מיני', ולכן יל"פ דמיירי כשיש סכך כשר יותר ממחצה.

ולפי פשוטו עכשיו הגמ' משנה הליור ולא מיירי בסכך כשר ע"ג השפודין אלא על גדו ובין כל שפוד ושפוד, דאל"כ אין לפרש דמיירי בנכנס ויונא. אבל עי' לעיל באות י"ח-ב' שפרשנו שאף לתי' של נכנס ויונא לרש"י לא מיירי בסכך בין השפודין אלא על גבן וכמו שפי' רש"י במתני'. ובזה הק' הגמ' והא אפשר לצמצם, ופי' רש"י דא"א להעמיד מתני' שכ' "כמותן" שאינו כמותן ממש, משום שהוא הדרך, כיון שאפשר לצמצם, ולא הו"ל למתני "כמותן". ותי' הגמ' "במעדיף" לרש"י היינו דיש לפרש מתני' בנכנס ויונא אף שאפשר לצמצם כיון שאין הדרך לצמצם, וכעי"ז פי' הריטב"א בעירובין, וע"ע

בחי' הר"ן בעירובין שפי' דכיון שקשה לגמגם, אין הדרך לגמגם, ויש לאוקמי בנכנס ויוצא אף שלשון המשנה הוא "כמותן". ובתוס' הק' דאין דרך הש"ס לישב כן, וכאילו שלא הי' ק' כלל, ועו"ק מה שהגמ' משנה מלשון "נכנס ויוצא" ללשון "במעדיף".

שוב תי' הגמ' דמיירי בשתי וערב, והיינו דל"ל לאוקמי בנכנס ויוצא אלא שהסכך נשען ע"ג השפודין, ובשתי וערב, ובכה"ג הסכך כשר שרבה על השפודין מבטלן.

ועי' בתוס' שמשוס שלא רצה לפרש ד"מעדיף" היינו נכנס ויוצא כ' שיל"פ ע"פ דרכו של רש"י דגם במעדיף מועיל מטעם ביטול, ושני גווני ביטול איכא, או דלמ"ד דמיירי בשתי וערב, לא מהני במעדיף כיון שאין מוכח שיעדיף באופן שיהא ביטול שייך גבי', משא"כ בשתי וערב דא"א שלא יעדיף כשיעור הראוי לבטל הסכך פסול.

ובשיטת רש"י בזה, יתכן לפרש דאף דס"ל לרש"י דשייך ביטול בשתי וערב, מ"מ במעדיף אין שייך ביטול, כיון שהסכך כשר והפסול ניכרים וכל א' לעצמו, ורק בשתי וערב, דאף שניכר במקצת מ"מ מעורבין ע"י מה שהס שתי וערב, ושייך ביטול של הסכך פסול. וכן מבואר בחי' הר"ן בעירובין דבשתי וערב שייך ביטול משום שכשגר' למעלה מן הסכך גר' כאילו כולו סכך כשר, משא"כ במעדיף.

בדין ביטול של הסכך פסול בכשר לרש"י ולתוס'

ב"ד) והנה, במה דס"ל לרש"י דשייך ביטול כאן עי' בתוס' שהק' דהלא הכא הסכך כשר ניכר, ובמקום שכל א' ניכר לא אמרי' ביטול וכמו שפי' רש"י לעיל בדף ט' בחבטן דהתם מיירי כשעירבן ואינו ניכר הי ניהו פסול והי ניהו כשר.

אולם בלשון רש"י שם לא כ' דאין ניכר הי ניהו כשר והי ניהו פסול, אלא שבחבטן אינם "בעין" ובמקום שכל א' "בעין" לא שייך ביטול. ול"פ שגם כאן בשתי וערב לא חשיבי כ"א בעין ול"ל שלא יהא ניכר הי ניהו כשר והי ניהו פסול. (אולם לדינא עי' בפמ"ג וכו' דנקטי דצריך שלא יהי' ניכר הי ניהו סכך כשר, וכלשון התוס' אצלינו.)

ובדעת רש"י דל"ל אלא שיהא מעורב, ואף אם ניכר הי ניהו כשר והי ניהו פסול, אולי יש לפרש דאי"ז ביטול הרגיל, ועי' במה הבאנו לעיל בדף ב' שהחכמת שלמה לפרש שיטת רש"י דשייך ביטול של הסכך כחמ"ר מצלתה, ואף שהסכך ניכר, והיינו משום דהכא ל"ל ביטול להחשיב הסכך כמאן דליתא, אלא שבמקום שיש סכך על סוכתו יש להסוכה "שם סוכה" ואם אין הסכך חשוב כ"כ אין להמקום "שם סוכה" ובכה"ג שייך "ביטול" של הסכך, דהיינו שאין הסכך חשוב לשוי' "סוכה" ע"ש הסכך כיון שהחמה מבטלו, ועי' שם שפרשנו דהיינו אפי' אם יש חמ"ר למטה בלבד. וה"נ יל"פ דל"ל ביטול ממש ושיהא הסכך פסול ככשר או כמאן דליתא, אלא צריך שלא יבטל הסכך פסול מחשיבותו של הסכך כשר כדי שיהא "שם סוכה" עלי' מחמת הסכך כשר שרבה עליו. ובזה אולי כ"ז שהסככות מעורבין ואין כ"א "בעין" (כמו בנכנס ויוצא שהם בעין וניכרים כ"א בעצמו ואינם מעורבים) שייך ביטול של הסכך פסול, ושלא יהא הסכך פסול מבטל חשיבותו של הסכך כשר לשוי' המקום כסוכה ע"ש הלל של הסכך כשר שיש בו.

וע' בק"נ אות ה' במש"כ בישוב שיטת רש"י בענין הביטול דהכא באו"א. וע"ע בדף ט'

ע"ב אות י"ד במש"כ בענין הביטול בחבטן לפי' רש"י.

בפי' הגמ' לדעת התוס' לעיל דף ט' שאין סכך פסול מבטל סכך כשר

ב"ה) והנה, לפי' רש"י יש להק' במה דצריך לאוקמי באופן דשייך ביטול, והלא בלא"ה אם הסכך כשר מרובה על הפסול, ואין בפסול אלא שיעור של מחצה של הסוכה, הלא לדעת תוס' לעיל בדף ט' ע"ב, אין הסכך פסול מבטל הסכך כשר, ולכן פי' תוס' שם שקו' הגמ' דמצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר היינו רק באופן שצריך לצרף הסכך פסול כדי להגיע לשיעור של צל"מ, אבל בלא"ה אין הסכך פסול מצטרף, וה"נ למה צריך לטעמא דביטול כדי להכשיר הסוכה והלא בלא"ה יש סכך כשר שמרובה מן הפסול ול"ל הסכך פסול להצטרף לשיעור צל"מ ואין הסכך פסול מבטל הסכך פסול שכנגדו.

וכפשוטו יל"פ דרש"י אזיל לשיטתו, וכשיטת הריב"א והראבי"ה שחולקים על תוס' שם, וס"ל דהסכך פסול מבטל הסכך פסול כנגדו, ולפי"ז צ"ל דאפי' אם הסכך כשר למעלה מ"מ הסכך פסול תחתיו מבטלו.

אולם עדיין יש להק' לשיטת תוס' שג"כ כ' שלפי דרכו של רש"י יל"פ דגם במעדיף מיירי בביטול, וק' למה לא פי' תוס' דאפי' בלא ביטול אם הסכך כשר מרובה כשר וכשיטתו לעיל בדף ט'. ועי' בפנ"י שעמד בזה ונשאר בצ"ע, וע"ע בערוך לנר ובשפ"א. שו"מ שגם הגר"א בביאורו סי' תרכ"ו ג' עמד בזה ופי' דתוס' אצליבו קאי בשיטת הראבי"ה.

ואולי יש לדחות דאין כוונת תוס' להצריך דין ביטול, אלא שפי' אליבא דרש"י דצריך ביטול, שיל"פ דגם במעדיף מיירי בכה"ג, אבל לתוס' אה"נ דיל"פ אף בלא ביטול, ומה דלא פי' כן אלא כפי' ר"ת, היינו כמו שפי' תוס' לרש"י הגמ' דלא אליבא דהלכתא, ואילו לפי' הר"ת קו' הגמ' הוא גם לר"פ ואליבא דהלכתא.

אכן נר' לפרש שיטת רש"י, דהרי אף לשיטת תוס' לעיל בדף ט' ע"ב מבואר דאם הסכך פסול חמ"ר, הסוכה פסולה, ואפי' אם הסכך כשר רבה עליו, וכן מבואר לפי פשוטו מדברי הגמ' שם (אולם עי' במש"כ הק"נ בדעת תוס' שם, וע' שם במש"כ בביאורו). וא"כ אולי אפי' אם אין רוב הסוכה מסוככת בסכך פסול אלא מחצה ממש ג"כ פסול, ולא אמרי' דהסוכה כשרה ואין הסכך פסול מבטל הסכך כשר כנגדו אלא באופן שיש רק מיעוט מן השטח של הסוכה מכוסה בסכך פסול.

(ועי' לעיל בדף ט' ע"ב אות ט' במש"כ שם ובהערה שם שיש לפרש שהדבר תלוי בטעמא לפי' הריב"א דאם נאמר דכשיש צל"מ של סכך פסול, אין הסכך כשר מועיל כלל וכלשון הר"ן שם, אז יתכן שבמחצה של סכך פסול, לא דמי לצל"מ של סכך פסול, אבל לפי מש"כ הרש"ש שם דכל שצל"מ של סכך פסול חשיבי ולא בטלי, אולי כמו"כ במחצה חשיבי ולא בטלי. וצ"ע.

שו"מ שהמחצה"ש בסי' תרכ"ו כ' שלפי הר"ת שפי' לקמן בדף כ"ב ע"ב ש"צל"מ" הוא אפי' במחצה סכך למעלה, א"כ כמו"כ כשיש כשיעור מחצה שהוא "צל"מ" של סכך פסול אף תוס' מודה שיש ביטול. ואילו לשיטת הסוברים שצל"מ הוא רק ברוב סכך כשר, ה"נ שאין ביטול של סכך פסול אלא כשיש שיעור של צל"מ ממש.)

אולם אי"ז מספיק לישב קו' הפנ"י והגר"א לפי תוס', שהרי תוס' אזיל בשיטת רש"י דקו' הגמ' הוא לר"ה בר"י בלבד ומיירי בנכנס

ויונה, והיינו דמיירי כשאין השפודין כשיעור של מחנה של הסוכה אלא פחות מזה. וא"כ ודאי אין הסכך פסול מבטל הסכך כשר, והק"ל, ולמה צריך לטעמא דביטול והלא בלא"ה הסוכה כשרה כיון שאין הסכך פסול מבטל הכשר. אבל מ"מ יש לפרש כהג"ל לשיטת רש"י וא"כ אין להוכיח מכאן דס"ל לרש"י כשיטת הראבי"ה והריב"א.

וע"ע לקמן באות כ"ו ב' בשיטת תוס' בדף ט' ובדעת הריטב"א בזה.

בביאור קו' הגמ' ד"והא א"א לצמצם" כגיר' הר"ח והר"ת, ואם קו' הגמ' אפי' לר"פ

כ"ו) ועי' בתוס' שפי' הקו' של "והא א"א לצמצם" דא"א בשום עניין שיהי' סכך כשר יותר מחצי' ושלא יהי' רבה עליו הסכך פסול עם האויר, דא"א לחוק הסכך כשר כ"כ ואפי' אם מיירי בנכנס ויונה א"א שיהא הסכך כשר מרובה מן הפסול עם האויר.

והנה, מתוס' בד"ה והא, מבואר דקושיית הגמ' אפי' לר"פ, ואינו שייך להא דתי' הגמ' דלר"ה בר"י ל"ל דמיירי בנכנס ויונה, אלא דק' לי' אפי' לר"פ דא"א שיהי' מחצה סכך כשר, דודאי הסכך פסול עם האויר רבה עליו, ואפי' לר"ה בר"י דמיירי בנכנס ויונה, מ"מ א"א שלא יהי' הסכך פסול עם האויר עכ"פ מחצה ולר"ה בר"י פסול.

וכן מסתברא דלפי' התוס' אין לפרש שקו' הגמ' רק לר"ה בר"י, דלפי"ז לכאו' ל"ל דאף דפשיטא להגמ' דא"א שיהי' הסכך כשר מרובה ויותר ממחצה של הסוכה, מ"מ ניח"ל להגמ' למימר דאפשר שיהא מחצה ממש.

אולם עי' בבעה"מ שגרס כתוס' והא א"א לצמצם, ומ"מ פי' דאין קו' הגמ' אלא אליבא דר"ה בר"י, ועי' בראב"ד שהק' עליו, וכנ"ל.

וגר' בדעת הבעה"מ דס"ל דמתחילה ס"ל להגמ' דמיירי כשהסכך כשר ע"ג הפסול, ולכן ל"ק לר"פ כלל, דאם הסכך כשר על גבי הסכך פסול אין להק' ממה שיש אויר בין הסכך כשר ופסול דהרי מיירי כשאין אויר ביניהם כיון שהסכך כשר למעלה מן הסכך פסול. אבל בתי' הגמ' שהגמ' מחדש דמיירי ב"יונה ונכנס" אז בהכרח מיירי כשהסכך כשר בצד הפסול ולא על גביו דאל"כ א"א לפרש דמיירי ביונה ונכנס, וכל מה שיכול לפרש ביונה ונכנס היינו רק אם נאמר דמיירי כשמסכך בסכך כשר בין השפודין ולא על גבן ולכן בהכרח ביונה ונכנס איירי ד"אמתא באמתא לא יתיב". ולכן ס"ל להבעה"מ שאין להק' לר"פ והא א"א לצמצם, דהרי לר"פ מיירי כשהסכך כשר על גבי הסכך פסול.

ובדעת תוס' והראב"ד בזה גר' דלדידהו אף מתחילה ס"ל להגמ' דמיירי כשאין הסכך כשר על גבי השפודין אלא בצדו, ולכן קו' הגמ' "והא א"א לצמצם" הוא לכו"ע.

בענין הפי' של "שתי וערב" להנ"ל

כ"ו-ב') וגר' דהא דפי' תוס' שאף מתחילה מיירי בסכך כשר בין השפודין, יל"פ דאזיל בזה לשיטתו, שהרי לפי' תוס' בדף ט' ע"ב כשיש סכך כשר ע"ג סכך פסול, אין הסכך פסול מבטלו. ואם נאמר דאפי' כשיש מחצה סכך פסול, מ"מ הסוכה כשרה כשיש צל"מ של סכך כשר, לכאו' ל"ל דקו' הגמ' לר"ה בר"י הוא רק משום דס"ל להגמ' דמיירי שהסכך כשר בין השפודין ולא על גבי השפודין וכמו שפי' רש"י. דאם הסכך פסול על השפודין יש להכשיר גם

לר"ה בר"י כיון שיש סכך כשר מרובה, ואין הסכך פסול מבטל הסכך כשר אא"כ יש גל"מ של סכך פסול והכא אינו אלא מחצה.

ולפי"ז לכאו' ל"ל דבתי' הגמ' של "שתי וערב" שוב ל"ל שיהא נכנס ויוצא, שהרי בלא"ה כשהוא שתי וערב יש רוב סכך כשר כיון שכדי להעמיד הסכך כשר צריך שיהא על גבי הסכך פסול וא"כ ה"ה מרובה ממחצה. והיינו כגיר' הגמ' "אפי' תימה בשאין מעדיף". ואפי' לר"ה בר"י כיון שהסוכה נעשית שתי וערב, הרי יש רק מחצה של סכך פסול, ויותר ממחצה מסכך כשר, וסגי בהכי, כיון שאין הסכך פסול מבטל הסכך כשר.

אולם יש לפרש באו"א, דיוע' במה שפי' המשנ"ב בסי' תרל"א ח' דשתי וערב היינו שדחק הסכך כשר בין השפודין באופן שאין אויר ביניהם. ולא כמו שפי' רש"י וכו' דמיירי על גבי השפודין. ועי' בביה"ל שם שפי' דהשו"ע קאי בשיטת הר"ת והר"ח שקו' הגמ' הוא אפי' לר"פ, ולדידי' ל"ל לומר שהסכך כשר על השפודין וכדי שיהא רוב סכך כשר, דבמחצה סגי, ורק שלא יהי' אויר ביניהם, ואם דחק הסכך כשר בין השפודין סגי בהכי. ולפי"ז יל"פ דאפי' לתי' של "שתי וערב" לא מיירי בסכך כשר למעלה ועל גבי הפסול, אלא בצדו בלבד, והא דהסוכה כשרה הוא משום שאין אויר אלא מחצה על מחצה לר"פ, או יותר ממחצה לר"ה בר"י ובנכנס ויוצא.

וכנר' שכן ל"ל לפי' הריטב"א, שהרי הריטב"א לעיל בדף ט' פי' שבאופן שהסכך כשר למעלה מן הסכך פסול אין הסכך פסול מבטלו, כיון שהצל בא מן הסכך כשר, אבל אם הסכך פסול למעלה ה"ה מבטל הסכך פסול. וא"כ אם בשתי וערב הסכך כשר למעלה וכמו שפי' רש"י ותוס' שהסכך כשר "על" הסכך פסול, א"כ ל"ל לאוקמי בנכנס ויוצא, ואפי' לר"ה בר"י וכנ"ל. אולם בריטב"א מבואר להדיא דאף למסקנת הגמ' לר"ה בר"י צריך לאוקמי בנכנס ויוצא, וגם בשתי וערב. ול"ל דשתי וערב אינו על גבי השפודין אלא שדחק בין השפודין וכמו שפי' המשנ"ב.

וע"ע לקמן באות כ"ז בדעת התוס' והמהרש"א והמהרש"ל והמשנ"ב.

בתירוצי הגמ' לפי' התוס'

כ"ז) והנה, לפי' התוס' נמצא שבין לר"פ ובין לר"ה בר"י ל"ל דמיירי או במעדיף או בשתי וערב, אבל לר"ה בר"י דר"י ג"כ ל"ל דמיירי בנכנס ויוצא דאל"כ אפי' אם מעדיף או הניח שתי וערב, מ"מ אינו אלא מחצה סכך כשר, שהשפודין כשיעור מחצה ומבטל הסכך כשר. וכן מובא לדינא בשו"ע תרל"א כדעת הר"ת וצריך או שיהא מעדיף או שיהא שתי וערב.

ועי' במהרש"ל שפי' דהא דתי' רבא דמיירי בשתי וערב, אי"ז אלא אליבא דר"פ בלבד, ואילו לר"ה בר"י ל"ל דמיירי בנכנס ויוצא ובמעדיף. וכ' המהרש"א שיל"פ דאף לר"ה בר"י מיירי בנכנס ויוצא ובשתי וערב, וכן מבואר ברא"ש שתי' של שתי וערב הוא אליבא דר"ה בר"י נמי.

ובדעת המהרש"ל שלא פי' כן, כפשוטו היינו משום דאי מיירי בנכנס ויוצא, לכאו' ל"ל דמיירי כשמניח הפסל בין השפודין ולא שתי וערב, דאם בשתי וערב, ל"ל שיהא כשיעור של נכנס ויוצא כדי להניח הסכך כשר שם, וא"כ א"א לפרש דמיירי בנכנס ויוצא כלל. ולפי המבואר ברא"ש ובמהרש"א ל"ל דאף דמיירי שהי' כשיעור של נכנס ויוצא, מ"מ לא הכניס

הסכך כשר שם אלא הי' מניח הפסל על גבי השפודין שתי וערב. (ועי' לעיל שפרשנו באות י"ח-ב' שאף רש"י ס"ל הכי.)

אבל יש לפרש באו"א, דעי' בשו"ע תרל"א ס' שצריך שיהא שתי וערב, ובמג"א הביא לשון רש"י דעי"ז הסכך כשר מרובה. והק' עליו הבגדי ישע (והפמ"ג ועי' שם) דהרי הא דפי' רש"י שע"י שתי וערב הסכך מרובה על השפודין אי"ז אלא לר"ה בר"י, אבל לר"פ ל"ל לזה וכל שהסכך כשר כמחנה סגי, ול"ל שיהא מרובה מן הסכך פסול. ולכן פי' המשנ"ב בס"ק כ', וכמו"כ בביה"ל שם דמה שפי' הגמ' דמיירי בשתי וערב, אין פירושו שהי' מניח הסכך כשר על השפודין אלא שהי' דוחק הפסל הכשר בין השפודין בחוזק ובאופן שלא יפלו. ולכן אין לחוש שיש אויר שם. (וכן הוכחנו לעיל לפי שיטת הריטב"א באות כ"ו-ב'.)

ולפי פירושו שפיר יל"פ דאפי' אם מיירי בנכנס ויוצא לר"ה בר"י, מ"מ צריך לאוקמי ב"שתי וערב" דהיינו שהוא דוחק הסכך כשר לתוך המקום שבין השפודין בחוזק עד שלא יפול, וא"כ אין אויר שם כלל, ומ"מ צ"ל דמיירי בנכנס ויוצא דאל"כ אינו אלא מחנה של סכך כשר בלבד. וכן יל"פ גם אליבא דהרא"ש וכמו שפי' המהרש"א.

אולם מתוס' ל"מ הכי, שפי' דשתי וערב היינו שהסכך כשר "על" השפודין ולא ביניהם, וכמו שפי' רש"י, וא"כ משמע כמו שפי' המהרש"ל.

בפי' הר"ח ואם צריך שיהא רווח במותן בין כל שפוד ושפוד

ב"ח) ועי' בפי' הר"ח דגרס כהר"ת "והא א"א לגמרא" אבל כנר' שפי' הקו' באו"א מהמבואר בתוס', ועי' שם שמשמע דק' לי' דאם מניח הפסל בין שפודין, א"א שלא יזוז השפודין לכאן או לכאן וא"כ אפי' אם יש רווח בין שפוד לשפוד כמלא שפוד, מ"מ אחר שמניח הפסל שם, השפודין נדחק עי"ז וא"כ נמצא שבין השפוד הנדחק והשפוד שמצד האחר אין ביניהם רווח כמותן, וא"א לגמרא לדחוק סכך בין שפוד ושפוד ושיהא בין כל שפוד ושפוד כמותן אחר שדחק ומניח הסכך כשר ביניהם. וע"ז תי' הגמ' דמיירי במעדיף שיש רווח כ"כ ביניהם שיכול לתת פסל בלא דחיקת השפוד או בשתי וערב שלא דחק להניח סכך בין השפודין כלל. כנ"ל בכוונתו.

ובדעת שאר הראשונים שלא פי' כן, יל"פ דמיירי בשפודין שקבועים במקומם ואינם זזים כלל. או"ד יל"פ דנחלקו בדין, ואף שאין בין שפוד לשפוד כמלא שפוד, אלא בין כולם יש כמותן שפיר דמי, והסוכה כשרה בזה דל"ל שיהא בין כל שפוד ושפוד דוקא, דבלא"ה מיירי בפחות מג' (ועי' במש"כ ברש"י ד"ה פרוץ כעומד) ואפי' אם אין בין כל שפוד ושפוד כמותן, מ"מ כיון שמבין כולם ה"ה כמותן, סגי בהכי. ול"ע לדינא. (עוד צ"ע בכוונת רש"י בד"ה אם יש רווח ביניהם כמותן שפי' "בין שפוד לשפוד על פני כולה" ואולי משמע ג"כ כמו שמבואר מדברי הר"ת.)

שו"מ שהחמד משה בסי' תרכ"ו מדייק מלשון מתני' "אם יש רווח ביניהם כמותן" ולא כ' "אם יש רווח כמותן" שצריך שיהא כמותן בין כל שפוד ושפוד. ופי' שם בטעמא דמלתא דאל"כ אתי השפוד דהאי גיסא והאי גיסא ומבטלן, וכמו דאמרי' לענין אויר בעירובין. אולם כנר' שנחלקו הראשונים בעירובין אם אמרי' הכי באויר בלבד, או גם בכל דבר הפוסל מן הצד. ול"ע.

בדעת הריטב"א בתליי' הגמ' בדר"פ ור"ה בר"י וביישוב קו' הר"ת בדף כ"ב ע"ב לדעתו

כ"ט) והנה, נר' שיש להריטב"א שיטה אחרת בביאור קו' הגמ' לר"ה בר"י. דהנה, בהא דהגמ' מדמה לדר"פ ור"ה בר"י, הק' הר"ת לקמן בדף כ"ב ע"ב דהתם מבואר דצריך גל"מ, ולפי' רש"י שם צריך שיהא יותר ממחצה סכך כשר, כדי שלא יהי' חמ"ר מלמטה. ואילו הכא משמע דסגי במחצה לר"פ. ומתו"כ פי' הר"ת דל"ל אלא מחצה למעלה. ומפי' הר"ת מבואר דהא דהגמ' מדמה פרוץ כעומד דמחילות לסכך, היינו כדי שיהא "עלתה מרובה מחממתה" והכל ענין א', ונמצא דנחלקו ר"פ ור"ה בר"י בשיעור של "עלתה מרובה" דלר"פ צריך רק מחצה למעלה, ולר"ה בר"י צריך יותר ממחצה למעלה.

וכמו"כ לפי' הר"ן והמאירי והרי"ד שם מבואר לאף דס"ל כדעת רש"י דצריך רוב סכך כשר למעלה, מ"מ היינו אף לר"פ, ואף דפרוץ כעומד מותר, מ"מ כיון שיש חמה למטה ה"ה כפרוץ מרובה על העומד, וכמו שכתבו שם. (ובביאור כוונתם עי' במש"כ בדף ב' ע"א מאות ג'-י' ועי' שם.)

אולם כנר' שלהריטב"א הא דצריך גל"מ, אינו תלוי בר"פ ור"ה בר"י כלל, אלא ה"ה ענין אחר לגמרי. ולכו"ע צריך גל"מ, ולא נחלקו בזה כלל. וז"ל הריטב"א בדף ט' ע"ב בתו"ד במה שבסכך כשר ופסול מעורבין צריך שיהא רוב סכך כשר כדי שיהא הסכך פסול בטל, ואילו בשפודין ופסל דהכא ל"ל אלא מחצה לר"פ, וז"ל "וקשיא לן מאי שנא הכא דבעינן רובא ולא סגי לן בפלגא ופלגא ואלו לקמן (ט"ו א') תנן המקרה סוכתו בשפודין או בארוכות המטה אם יש ריוח ביניהן כמותן מסכך כשר כשרה, ומה התם דכל חד וחד קאי באפי נפשיה כשרה כשהסכך הכשר כשיעור הפסול, הכא שהן מעורבין ביחד לא כל שכן, ואיכא למימר דבשלמא התם דקאי כל חד וחד באפי נפשיה מכיון שהסוכה בכללה עלתה מרובה מחממתה ואין בשום מקום מן הסוכה שלא יהא על הסכך הכשר מצל על האדם כשיעור הסכך הפסול ולעולם עומד תחת סכך כשר על חציו, בהכי סגי, דלא אמר רחמנא דליעביד עלתה מרובה מחממתה מסכך כשר אלא שתהא עלתה מרובה מחממתה, ולא יהא בה אויר כסכך, ולא יסכך ברוב סכך פסול אלא שבכל מקום יהא מקצת הצל מסכך כשר, אבל כשסכך הכשר והפסול מעורבין ונתונין בגג הסוכה בערבוביא אם הם שוין בשיעורן אפשר שיהיה מקום בסוכה שיהיה כל צל שעל האדם או רובו מסכך הפסול ולפיכך צריך רוב כדי שיהא סכך כשר רבה על הפסול ומבטלה, כאיסור המתבטל ברוב, ואף על גב דבאיסור שאפשר להתכבד אינו מתבטל, מכיון דמדינא כי מצמצמינן ליה לא בעינן רובא אלא דחייסינן לסכך פסול שיהא עומד במקום אחד, מכיון דמעורב ברובא סמכינן שמתערב בכל כאיסור הנופל ברוב לא בלא ומתבטל כיון שאין בו כדי עלתו מרובה מחממתו דהא באילן שחמתו מרובה מצלתו איירינן".

ומדברי הריטב"א מבואר שכדי שיהא צל"מ, יכול לצרף סכך פסול בהדי סכך כשר, ול"ל סכך כשר לצל"מ כלל, ואף שצריך צל"מ מי"ז אלא שלא יהא חמה, אבל בסכך פסול ג"כ סגי. ובזה לא פליגי ר"פ ור"ה בר"י, ולכו"ע צריך "מרובה" ולא חצי, דע"ש הסכך קרוי' סוכה, והיינו שיהא צל ולא חמה. אבל כדי שיהא סוכה ע"ש הסכך ל"ל סכך כשר, דסגי בכל מה שגורם צל בסוכתו. והא דפליגי ר"ה בר"י

ור"פ אינה אלא בענין אחר, והיינו בשיעור של סכך כשר ופסול דבעי', דלכו"ע אם הסכך פסול מרובה מן הכשר פסול, אבל לר"פ אם שניהם שוין שפיר דמי, ולר"ה בר"י צריך שיהא הכשר מרובה מן הפסול, ואם הסכך פסול כסכך כשר, פסול.[15]

ולפי"ז מיושב קו' הר"ת בדף כ"ב, דהתם מיירי באויר וסכך כשר, ובזה לא סגי במחצה אף לר"פ כיון שיש מחצה על, וצריך עלתה מרובה ולא מחצה בלבד. אבל כשיש סכך כשר ופסול ולא אויר, ויש על"מ מחמתה ע"י הסכך כשר ופסול אהדדי, אז ל"ל אלא שלא יהי' הסכך כשר שוה לשיעור סכך פסול, דלר"פ דפרוץ כעומד מותר, ה"ל אם הסכך כשר כפסול סגי ול"ל שיהא רוב סכך כשר כמו שצריך לר"ה בר"י. ול"ל לפרש כמו שכ' הר"ן וכו' דכיון שיש רוב חמה למטה ה"ה כפרוץ מרובה, דבלא"ה צריך על"מ לכו"ע, ואין הפסול דחמ"ר שייך להא דנחלקו ר"פ ור"ה בר"י כלל. (וע"ע בלשון הריטב"א בישוב קו' הר"ת בדף כ"ב ודוק.)

עוד בענין הנ"ל ובביאור קו' הגמ' באן להריטב"א

ל) היולא שלפי הר"ת בדף כ"ב מבואר דהא דפסלי' במתני' אם אין רווח ביניהם כמותן, היינו משום שצריך עלתה מרובה מחמתה וכמבואר במתני' ריש פרקין, ואם אין רווח ביניהם כמותן, הסוכה פסולה שצריך שיעור על"מ מסכך כשר בלבד וליכא. וכמו"כ מבואר מדברי הר"ן והרמב"ן והמאירי והרי"ד בישוב קו' הר"ת שם, דהפסול כשאין רווח ביניהם כמותן הוא מטעם שאין בסוכתו צלממ"ח. אבל להריטב"א אין פסול משום שצריך צלממ"ח דהכא ודאי יש על"מ שיכול לצרף גם סכך פסול ול"ל סכך כשר לזה, ובלבד שלא יהא אויר וחמה ממש. והא דצריך שיהא רווח ביניהם כמותן, הוא רק כדי שיהא סכך כשר יותר מהסכך פסול או עכ"פ כמותן, דבלא"ה אין הסוכה כשרה דצריך שיהא יושב במקום שהצל הוא מסכך כשר, ולא מסכך פסול, ואם יש רוב סכך פסול, הסוכה פסולה.

וכן מבואר מלשון הריטב"א אצלינו שפי' קו' הגמ' לר"ה בר"י וז"ל "והשתא פרכינן לר"ה ממתניתין בכל שכן, דכיון דבסוכה דחמירא דבעינן עלתה מרובה מחמתה סגי לן בפרוץ כעומד דהיינו שיהא העומד בסכך כשר כסכך הפסול שהוא הפרוץ במחיצות ואף על גב דליכא רוב על מסכך כשר, וכל שכן הכא גבי מחיצות שבת דאית לן למשרי פרוץ כעומד".

וכפשוטו דברי הריטב"א ל"ע, שמשמע דודאי צריך על"מ והוא לכו"ע, ומ"מ סגי כשיש סכך כשר כסכך פסול, ואע"ג דליכא רוב על, וא"כ הרי ל"ל על"מ, ואין שום חומרא בסוכה מבשבת. אבל להנ"ל מובן, שודאי צריך על"מ, ולזה סגי גם בסכך פסול, והיינו חומרא דסוכה מבמחיצות, דאילו במחיצות ל"ל לזה, ולכן סגי בקנים דקים אם הם תוך ג' טפחים, ומטעם לבוד, ובסוכה לא מהני. וא"כ כ"ש דלענין מה שצריך מהסכך כשר כנגד הפסול, הו"ל להקל בשבת כמו בסוכה דסגי במחצה ול"ל שיהא העומד מרובה על הפרוץ. ודוק.

---

[15] גם בתי' הגמ' יש להריטב"א פי' אחר משאר הראשונים, ועי' שם שפי' דתי' הגמ' דמעדיף היינו שהוא רחב יותר מ"נכנס ויוצא", ולא כפי' רש"י דהיינו הך. ואכ"מ.

בענין אם צריך סכך כשר כשיעור הפסול עם האויר או רק שיהא כשיעור הפסול בלבד (להנ"ל)

ל"א) והנה, בהא דצריך גלמ"ת, כפשוטו הוא משום שע"ש הסכך קרי סוכה, וכמו שפי' רש"י בדף ב', ורק דבר המיגל מקרי סכך, ולכן צריך שיעור גל"מ דבלא"ה אינו סכך ו"ה"ה כמי שאינו" כשיש חמ"ר. ואין "פסול" בסוכתו במה שיש רוב חמה, אלא דחסר במה שצריך כדי שיהא שם סוכה עליו דע"ש הסכך מקרי סוכה, ורק כשיש סכך חשוב מקרי סוכה והוא רק כשהסכך יכול לעשות גל אבל אם רק מיעוטו של המקום מסוכך, אז הוא "כמי שאינו".

ולפי"ז כמו"כ לדעת הר"ת וכו' דגם הא דצריך שיהא רווח ביניהם כמותן במתני' הוא מה"ט, נמצא דצריך שיהא עכ"פ מחצה סכך כשר דאל"כ לא מקרי סכך כלל. ואף להר"ן והמאירי כן הוא, דבמקום שיש רוב חמה למטה, בטל חשיבותו של הסכך כיון שאינו מיגל כראוי.

אבל להריטב"א הא דצריך שיהא רווח ביניהם כמותן, אינו משום דבלא"ה חסר בשיעור סכך דבעי כדי שיהא מקרי סכך, אלא יל"פ דודאי בלא"ה מקרי סכך אפי' ע"י הסכך פסול, ומ"מ פסול במקום שהסכך פסול מרובה (או אפי' במחצה על מחצה כר"ה בר"י).

ונמצא שיש נפ"מ לדינא ביניהם, שלפי הר"ת וגם לשיטת רש"י והר"ן, לעולם צריך שיהא מחצה של סוכתו סכך כשר ממש, ואפי' אם יש סכך כשר מרובה מן הפסול, אם יש גם אויר באופן שאין הסכך כשר מרובה על הפסול והאויר אהדדי, הסוכה פסולה כיון שאין שיעור של סכך כשר המספקת ואינה גלמ"ת.

אבל להריטב"א אפי' אם יש פחות ממחצה סכך כשר ופחות ממחצה סכך פסול, וכגון שיש גם אויר ונקבים, עדיין יש להכשיר, כל זמן שיש עכ"פ גל"מ בין הסכך כשר ופסול, וגם הסכך כשר רבה על הסכך פסול[16].

וכמו"כ מדוייק מלשון הריטב"א שפי' בקו' הגמ' דלר"פ צריך "שיהא העומד בסכך כשר כסכך הפסול", ולא כ' שצריך שיהא העומד בסכך כשר כשיעור מחצה של הסוכה. וכמו"כ בקו' הגמ' "והא אפשר לגמגס", וז"ל "והא אפשר למלאות כל אותו הרווח סכך כשר ולא יחזיק אלא כדי סכך פסול" הרי דהכל תלוי בשיעור של הסכך כשר כנגד הסכך פסול, ולא שיהא צריך מחצה של הסוכה מן סכך כשר, ובלא אויר, דסגי במה שהסכך כשר כסכך פסול אף שאינו חצי' של מקום הסוכה, משום שיש גם אויר ונקבים בו. וכמו"כ פי' הריטב"א דאף לר"פ יש להק' "כיון דבי במתני' סכך כשר כפסול מיהת", והיינו דצריך שיהא לר"פ עכ"פ שוה לסכך פסול ולא פחות מסכך פסול, אבל מ"מ ל"ל שיהא כסכך פסול עם האויר וכמו שצריך להר"ת.

וגר' דתוס' אזיל לשיטתו בזה, דלקמן בדף כ"ב נקט כדברי הר"ת, וה"נ פי' בקו' הגמ' "והא א"א לגמגס" וז"ל "ונמצא שאין הכשר מרובה על האויר ועל הפסול". והוא כמו שפרשנו לדעת הר"ת וכו' שצריך שיהא הכשר מרובה על הפסול עם האויר, והיינו שיהא רוב או עכ"פ מחצה של הסוכה מסכך כשר, בלא אויר ובלא נקבים, דאל"כ אין שיעור לא הראוי לקרותו סוכה, וכיון דהא דצריך הסכך כשר כאן

[16] ול"צ אלא כשיעור של 26% סכך כשר כשיש גם 25% סכך פסול.

הוא כדי שיהא עליו שם סוכה, ולזה ס"ל להגמ' דצריך סכך כשר בלבד, ממילא צריך שיהא הסכך כשר מרובה מן האויר והפסול אהדדי. ודוק.

ע"ע בריטב"א בעירובין בסו"ד שהק' במה שהגמ' מדמה סכך פסול לפרוץ כעומד, דהכא אידי ואידי עומד, ורק שזה כשר וזה פסול.
וכפשוטו צ"ע בקושייתו שהרי ל"ש פרוץ מסכך פסול, דכשס שצריך עומד כדי שיהא מחיצה כמו"כ צריך סכך כשר כדי שיהא סכך, ומה שאינו הדבר המכשיר ל"ש אם הוא פרוץ ממש או פסול דהכל שוה כיון שמ"מ אינו מה שצריך כדי להכשיר המחיצה או הסכך. (וגם בלשונו בתירוצו ל"מ שפי' כן.)
ולהנ"ל נר' שהריטב"א אזיל לשיטתו ואין הפסול כאן משום שאין לו שיעור הצריך להכשיר אלא שצריך שלא יהא הסכך פסול עדיף מן הכשר, ובזה ס"ל להריטב"א דדלמא יש לחלק דפרוץ ממש גרע ומגרע מן המחיצה אף כשיעור של מחצה לר"ה בר"י, אבל בסכך כיון שאינו פרוץ ממש, דלמא אף לר"ה בר"י אין לפסול אלא א"כ יש עכ"פ רוב של הסכך פסול אבל במחצה סכך פסול דלמא לכו"ע כשר כיון שפרוץ מיהא לא הוי. ודוק.

עוד בענין הנ"ל, ובדעת הרא"ש

ל"ב) וע"ע בלשון הרא"ש שלא כ' כדברי תוס' דצריך שיהא הסכך כשר מרובה מן האויר והפסול אלא כ' דא"א לנמנס ולכן כיון שיש אויר שם, "נמצא לר"פ דמפרש מתני' כמותו בנמנוס שהפסול מרובה". הרי דפסול משום שהסכך פסול מרובה מן הכשר, ולא משום שהאויר עם הפסול מרובה מן הכשר. ולפי פשוטו ק' שאין הפסול משום שהפסול מרובה מן הכשר אלא משום שאין לו שיעור סכך כשר להכשיר כיון שיש אויר וגם סכך פסול. (וכמו"כ בתוס' הרא"ש לא כ' כלשון תוס' אצלינו אלא ש"הפסול מרובה" ולא שהכשר מועט "מן האויר ומן הפסול".)
וכמו"כ בשו"ע סי' תרל"א נקט כלשון הרא"ש שצריך להעדיף או לסכך שתי וערב דאל"כ "נמצא שהפסול מרובה". ולפי פשוטו ק' דצריך שיהא כשר כשיעור מחצה, ואין פסול במה שהפסול מרובה אלא שאין הכשר הסוכה אלא בעכ"פ מחצה של סכך כשר.
ונר' שאף הרא"ש ס"ל כשיטת הריטב"א וכנ"ל, ולכן אין פסול במה שאין מחצה סכך כשר בלא אויר וסכך פסול, דל"ל אלא שיהא אל"מ מבין הסכך כשר ופסול, ואין הפסול אלא באופן שהסכך פסול מרובה וכנ"ל.
ובזה יש לפרש כוונת הרא"ש בישוב קו' הר"ת לקמן בדף כ"ב וז"ל שם (פ"ב סי' ג') "ונר' לי דלא שייך להביא לכאן פרוץ כעומד דדוקא גבי סכך כשר וסכך פסול המונחין זה אצל זה שייך להזכיר פרוץ כעומד כדמייתי לי' לעיל אמתני' דהמקרה בשפודין וכו' אבל גבי סוכת סכך ואויר ניתנה הלכה שיהא הכל מרובה וכן מצינו לענין פרוץ כעומד של דפנות מועיל קנה קנה פחות מג' אע"פ שהפרוץ מרובה ולענין סכך אינו מועיל מפני שהחמה מרובה".
הרי שפי' הרא"ש שאין הצורך של "צל"מ" שייך להא דנח' אמורא בפרוץ כעומד כלל, ואין כוונת הגמ' דהכא לומר דלר"פ "צל"מ" הוא במחצה סכך בלבד. אלא לכו"ע צריך סכך מרובה מן החמה, אבל לזה סגי בסכך פסול, ולא פליגי אלא לענין צירוף של סכך פסול וכשר דלר"פ צריך רק מחצה סכך כשר ולר"ה בר"י צריך שיהא סכך כשר יותר מן הפסול.

בדין הסוכה של שפודין עם סכך כשר שיש בו נקבים ומקום שיכול לראות הכוכבים

ל"ג) ולדינא, עי' בחזו"א סי' ד' ל"ל דהא דמכשרי' הסוכה אם יש רווח ביניהם כמותן, וע"י מעדיף או שתי וערב, מי"ז אלא בסכך שאין בו שום נקבים, דבלא"ה אין בסוכתו שיעור הצריך דצריך עכ"פ מחצה סכך כשר, ואם יש נקבים, אפי' אם עשה סוכתו שתי וערב, מ"מ אין חצי סוכתו מסוכך בסכך כשר, אלא פחות ממחצה. ובאמת ה"ה דבר תמו' שלא נזכרו דבר זה בכל הפוסקים.

ועי' בשו"ע הרב סי' להדיא דאף בסכך שיכול לראות הכוכבים ויש נקבים בו, מ"מ הסוכה כשרה כיון כשהוא מסוכך שתי וערב עכ"פ מחצה של המקום בסוכתו מסוכך בסכך כשר, ואין המקום של סכך פסול מרובה ממקום שיש בו סכך כשר.

וגר' שהשו"ע הרב קאי כשיטת הריטב"א וכמו שיש לדייק גם מלשון השו"ע דנקט כלשון הרא"ש שאם לא מסכך כן "נמצא שהסכך פסול מרובה", והיינו שאין הפסול מחמת שאין הסכך כשר מספיק להכשיר אלא משום שהסכך פסול מרובה מן הכשר, אבל ל"ל שיהא מחצה של הסוכה מסוכך בסכך כשר כלל. ורק שלא יהא המקום שיש בו סכך כשר פחות מהמקום שיש בו סכך פסול.[17]

אולם אפי' להריטב"א יש להסתפק דדלמא כיון שאין נקבים בהשפודין, ויש נקבים בהסכך כשר, עדיין יש סכך פסול מרובה מן הכשר, והאיך מכשרי' הסוכה בכה"ג. ול"ל דמ"מ לענין זה אמרי' לבוד, וכל המקום שיש בו סכך כשר, כמי שיש בו סכך כשר בכולו דמי, והא דלא אמרי' לבוד בקנים תוך ג' הוא רק דמ"מ צריך שיהא גל"מ מחמתה וליכא, וכמו שכ' הרא"ש, אבל כשיש גל"מ בצירוף של הסכך פסול, שוב ל"ל סכך כשר מרובה מן הפסול ממש, אלא שע"י לבוד יהא הסכך כשר כסכך פסול, ודוק.[18]

בענין מש"כ תוס' והרא"ש בדף ט' דבמקום דכי שקלת לי' לסכך פסול הסוכה כשרה, אין הסכך פסול מבטל הסכך כשר

ל"ד) ועי' בתוס' דף ט' ע"ב שכ' להוכיח כשיטתו שם שאין הסכך פסול מבטל הסכך כשר, מהא דתנן במתני' שאם יש רווח כמותן הסוכה כשרה וטעמו משום דכי שקלת לי' לפסול סגי בכשר, וה"ג כשיש אילן ע"ג הסוכה, אם יש גל"מ של סכך כשר, אין האילן מבטל הסכך הכשר, והסוכה כשרה. (ועי' שם במה שפי' הפנ"י ובמש"כ שם באות כ"ב, שאין כוונת תוס' להוכיח שלא כשיטת הריב"א והראבי"ה שלשיטתם אין ביטול ע"י סכך פסול אלא באופן שהסכך פסול ע"ג הכשר או"ד כשהוא למטה, אבל בצדו אף להראבי"ה ליכא ביטול של סכך הכשר ע"י הפסול שבצדו.)

וכ' תוס' דהטעם שהסוכה כשרה כשיש רווח ביניהם כמותן הוא "כיון דכי שקלת לי' סגי בכשר". והיינו דכי שקלת הסכך פסול סגי בכשר, ולכן אין הסכך פסול מגרע. וא"כ ה"נ

---

[17] שו"מ דהא דקאמרי' שהשו"ע הרב הוא כשיטת הריטב"א כבר כ' האבני נזר בסי' תס"ד, ועי' שם.

[18] ולפי השו"ע הרב ג"כ אין להחשיב עובי הסכך להשיעור של סכך כשר מרובה על הפסול, וכן משמע מסתימת הפוסקים, אולם אפי' אם אין להחשיב העובי של הסכך, מ"מ דלמא יש למעט מקום הנקבים שיש לחלק ביניהם, אבל מ"מ להשו"ע הרב אמרי' דאזלי' בתר המקום שבסכך המסוכך בסכך כשר, ועם דינא דלבוד, וכנ"ל.

בחילן. ועי' במג"א סי' תרכ"ו ב' שפי' דמש"כ תוס' דכי שקלת לי' הסוכה כשרה הוא לשיטתו וכשיטת הר"ת בדף כ"ב ע"ב דבמחצה סכך למעלה ומחצה אויר, הסוכה כשרה, ולכן אי שקלת לי' הסוכה כשרה. אבל לדעת רש"י ורוב ראשונים שבמחצה סכך למעלה ומחצה אויר הסוכה פסולה, משום שיש חמ"ר למטה, א"כ כי שקלת לי' לא סגי בכשרה.

ושוב הק' המג"א שעדיין ק' בדעת הרא"ש דס"ל כרש"י ומ"מ כ' כלשון התוס' דכי שקלת לי' סגי בכשר. ולכן פי' המג"א דראיית תוס' והרא"ש הוא ממסקנת הגמ' דמיירי במעליף ובזה כי שקלת לי' סגי בכשר.

והנה, לפי פשוטו יש לדחות בכוונת תוס' והרא"ש דמש"כ דכי שקלת לי' סגי בכשר, אינו כי שקלת לי' לגמרי וכגון שאין שם סכך כלל, אלא דכי שקלת לי' להפסול, ועדיין יש על למטה כמו שיש על למטה ע"י הסכך פסול, הסוכה כשרה, ובאופן שאין חמה למטה לבטל חשיבותו של הסכך למעלה אין חסרון בהסכך הפסול שם וסגי במחצה סכך כשר וכר"פ דפרוץ כעומד מותר. וכ"פ הבגדי ישע בסי' תרכ"ו.

אולם גר' שיש לפרש כן רק לדעת הרא"ש דס"ל דהא דל"ל גל"מ של סכך כשר, אלא שיהא גל"מ ע"י כל הסכך ואפי' בצירוף של סכך הפסול, וכמו שכ' הריטב"א, וא"כ יש ב' דיוקים נפרדים, חדא דצריך גל"מ, ולענין זה מהני גם הסכך פסול להשלים, וב' צריך שיהא הסכך כשר כשיעור הפסול ולא שיהא הפסול מרובה על הכשר. ולכן יל"פ דכי שקלת לי' סגי, פי' דבמקום שיש סכך כשר כשיעור הצריך, אין הסכך פסול מבטל הסכך כשר, אבל במה שצריך גל"מ, ואם יבטל הסכך פסול ליכא גל, ל"ל להחשיבו כאילו הסכך פסול אין כאן, דהרי לענין שיעור גל"מ יש לצרף גם הסכך פסול להשיעור.

אבל לתוס' דס"ל דא"א לצרף הסכך פסול לשיעור גל"מ, וכמבואר מקו' הר"ת בדף כ"ב, וכמבואר ממש"כ תוס' דצריך שיהא הסכך כשר כשיעור הפסול והאויר וכמו שפרשנו, א"כ הק"ל וכקו' המג"א דא"א לומר דאי שקלת לי' להסכך פסול סגי, דהרי צריך סכך כשר לעשות גל"מ, ואם שקלת להסכך פסול שוב ליכא גל"מ מהסכך כשר.

וא"כ לענ"ד נר' לפרש שבאמת תוס' אזיל לשיטתו וכשיטת הר"ת בדף כ"ב ולכן כ' דכי שקלת לי' סגי בהכשר, ואין להוכיח מהרא"ש שלשון תוס' ל"ד, שרק לשיטת הרא"ש יל"פ שהלשון ל"ד משום דאין אנו דנים על הפסול של גל"מ כלל, ואדרבה לענין הפסול של גל"מ יש לצרף הסכך פסול ול"ל שיהא כמאן דשקלת לי' אלא לענין הפסול של סכך פסול שמרובה מן הכשר. ודוק.

בענין החילוק בין מחיצה דסגי בקנים דקים כשהם תוך ג' ובסוכה דלא מהני ל"ה)

והנה כ' הרא"ש להוכיח כשיטתו ממה שיש חילוק בין מחילות דסגי בקנים תוך ג', ומדין לבוד, ובסוכה לא סגי בהכי, והיינו משום שמלבד מה שצריך שלא יהא רוב הסכך מסכך פסול, עוד צריך שיהא גל"מ, ובקנים שהם תוך ג', מ"מ יש רוב חמה ופסול.

וכמו"כ כ' הריטב"א אצלינו וז"ל "פי' פלוגתייהו גבי מחילות שבת שהפרוץ כעומד ויש ביניהם שלשה, דאלו פחות משלשה כלבוד דמי וכדתניא ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו שלשה טפחים, ואין זה דומה למשנתינו דמיפסלא סוכה באויר פחות משלשה, דשאני

התם דבעינן גלתה מרובה מחמתה מה שאין כן בזו דבמחילות סגי לן".
ולפי הר"ת ודעימי' דס"ל דהא דצריך רוב סכך כשר הוא מדין גל"מ דצריך על ברוב סוכתו מהסכך כשר, וס"ל להגמ' דמ"מ תלוי בדין מחילות, הק"ל.
וגר' שיש לפרש דאע"פ דשייך דין מחילה ע"י לבוד, מ"מ בסוכה שאני, דאפי' כשאין בין קנה לחבירו ג', מ"מ יש חמה למטה בארץ והרי"ז מבטל החשיבות של הסכך, דלא מקרי סכך אלא ע"ש הגל[19]. אבל במקום שאין חמה למטה ומשום שיש גם סכך פסול שם, ואין ביטול של החשיבות של הסכך מחמת החמה שיש שם במציאות אז השיעור של סכך כשר שצריך להכשיר תלוי בהא דנחלקו בפרוץ כעומד, ולר"פ סגי במחצה ולר"ה בר"י צריך יותר ממחצה של סכך כשר.
ועי' ברש"י לקמן דף כ"ב ע"א בפי' של "קנה עולה וקנה יורד" שפי' דאף שיש חמ"ר מ"מ כיון שאם השביב כולן אהדדי היתה גל"מ, סגי בהכי. ובטור סי' תרל"א הביא שהרי"ד הק' עליו דא"כ גם בקנים תוך ג' הו"ל להכשיר מטעם לבוד, וממה דאין להכשיר בקנים תוך ג' מוכרח דצריך שלא יהא חמה שם בפועל, וה"נ ל"ש.[20]
ויש לפרש דס"ל לרש"י דאף כשיש חמה למטה ממש, אי"ז מבטל חשיבותו של הסכך, כיון שאין החמה שם מחמת חסרון בכמות הסכך ושיעורו, שהרי יש סכך המספקת לעשות צל, ואין החסרון אלא משום המקום של הסכך בלבד, ובכה"ג ראוי לקרותו סכך ע"ש הצל. ורק כשאין שיעור הסכך מספקת לעשות צל למטה (עכ"פ כשיעור מחצה) אז בטל חשיבותו. ובזה לא אמרי' לבוד כדי שיהא כשיעור הראוי לעשות צל כיון שמ"מ אין צל למטה ע"י לבוד. ואין ביטול חשיבותו של הסכך מחמת מקום הסכך אלא מחמת חסרון בשיעורו, ובזה לא מהני לבוד להכשיר.
וע"ע לקמן בדף כ"ב במש"כ עוד בזה לבאר שיטת רש"י באו"א.

ל"ו) רש"י ד"ה פרוץ כעומד. רחבין ג' והניח בין פס לפס כמלא פס וכו'. גר' בכוונת רש"י דאם בפחות מג', אמרי' לבוד ול"ל אלא קנים קטנים למחיצה וכמבואר בעירובין.[21] אבל כאן בסכך מיירי גם בשפודין ואורכות המטה שהם פחותים מג' דא"א להכשיר מטעם לבוד כיון שיש סכך פסול שם. אולם כפשוטו יל"פ דגם אם יש יותר מג' טפחים של שפודין וכן מסכך כשר, דהסוכה כשרה כיון שיש רווח כמותן, ורק ביותר מד' של סכך פסול, הו"ל סכך פסול באמצע בד' דפסול. וכ"מ מרש"י שפי' "ודכוותה הכא במתני' דהוה לי' פסול ככשר". ומשמע דמיירי כמו לענין מחילות דשבת שהוא אפי' ברחבין ג'.

[19] והוא בדומה להא שפי' הרי"ד וכו' בטעמא דאם יש חמ"ר למטה הסוכה פסולה אף שיש מחצה למעלה, דהחמה למטה מבטל הסכך למעלה, ועי' לעיל בדף ב' ע"א במה שפרשנו.
[20] ונר' שהרי"ד אזיל לשיטתו ממש"כ בדף כ"ב שאפי' אם יש חמתה מרובה מחמת חור קטן למעלה ג"כ פסול ואין הפסול של חמ"ר למטה רק באופן שאין צל"מ למעלה אלא מחצה, ועי' לעיל בדף ב' במש"כ שנחלקו הראשונים בזה.
ומ"מ שיטת הרי"ד שם מבואר שבכל אופן שיש חמ"ר למטה, פסול ואף כשיש סכך מרובה למעלה ורובא דרובא של הסוכה מסוככת, דמ"מ הסוכה פסולה מחמת החמה למטה.
[21] וק"ק למה א"א להעמידו ברחבים ב' וחצי מכל צד, ויש חמשה טפחים של אויר באמצע, ואין שייך לבוד אף שהפסין פחותים מג'. ויש ליישב.

אבל לשיטת הראב"ד והריטב"א והר"ן דס"ל דאין ישנים תחת סכך פסול של ג', ה"נ א"א להכשיר הסוכה בשפודין של ג' וסכך של ג', דא"א לישן תחת ג' של סכך כשר בלבד, דצריך זע"ז, ול"ל דהכא מיירי בפחות מג' של שפודין בלבד, ושלא כמחילות לענין שבת, וכ"פ הריטב"א דמיירי בשפודין פחותין מג'. אבל מלשון רש"י "דכוותה" משמע דקאי לשיטתו שיל"פ דמיירי גם בשפודין שהם רחבין ג'.

ל"ז) תוס' ד"ה פרוץ כעומד. נר' דהלכה כר' יוסי. בישוב ראיית תוס', עי' במש"כ במנח"א מצוה ק"ט, וע"ע לקמן בסמוך במש"כ אם שיעורי התורה תלוי בהרואה.

ל"ח) באו"ד משום דאית ב' גומות. יל"פ דדמי ל"בידי שמים" וא"כ צ"ל דכיון דאית בי' גומות, א"א למדוד אפי' אחר ששבר דאל"כ ה"ה "בידי אדם" ולא דמי לבידי שמים וכמבואר להלן בתוס' דאם יכול למדוד ה"ה כבידי אדם וכמבואר בהרוג בין ב' עיירות שיכול למדוד ואשיבי כבידי אדם.[22]

אבל מתוס' בחולין מבואר דאף כבידי שמים אינו, ואפי' לר"י הגלילי בכלי חרס אמרי' דא"א לצמצם וכ"מ מתוס' ד"כולהו מודו" משום דאית בי' גומות.

אבל ק' דעכשיו ס"ל לתוס' דלרבנן דר"י הגלילי א"א לצמצם פירושו שאף ספק ליכא ומחשבי דודאי לא הי' בצמצום, ואילו לר"י הגלילי יכול להיות שהי' בצמצום, וכמו שפי' המהרש"א, וא"כ אפי' אם יש בו גומות מה בכך. וצ"ל דהא דלר"י הגלילי יש עכ"פ צד שהי' בצמצום הוא רק משום שאם נר' לו שהי' בצמצום אז יכול להיות שהי' בצמצום, אבל בכלי חרס שיש בו גומות אף אם נר' כשוות מ"מ אין ראייתו טעם לחשוב שהם שוין.

ל"ט) באו"ד ואין לומר דשמעתין וכו' דהא מפרש טעמא וכו'. עי' במה שהק' המהרש"א דהו"ל להוכיח ממ"ד דשרי, והלא ספק הוא. ואם ס"ל כמו שפי' לקמן דיש להתיר משום שרוב צדדים להתיר דדלמא שוה ודלמא העומד מרובה, א"כ אין להק' במה שצריך לפרש המ"ד האוסר משום דהלכתא גמירי, ובהכרח דכאן ס"ל לתוס' דאין צד דשוין הם (ואף שבמציאות שייך מ"מ לא מחשבי' בצד זה, ואינו בגדר ספק. ושלא כמו שמבואר מתוס' לקמן לפי' שני שה"ה בכלל צד ספק אף לרבנן ורק דלרבנן אין לעמוד על בוריו) וא"כ ק' מ"ט דמ"ד דשרי, וכן הק' בתוס' בחולין. ועי' בפנ"י ובערוך לנר.

ואולי יל"פ שכוונת תוס' לפרש שלמ"ד דשרי טעמא משום דכל שנר' ודומה לעינינו דהוי כמחצה על מחצה דיינינן לי' הכי לענין דיני מחילות או סכך. ולכן שרי למ"ד פרוץ כעומד מותר. אבל הק' לפי"ז שיל"פ שבזה גופא פליגי דלמ"ד דפרוץ כעומד אסור, לא אזלי' בתר ראות העינים וה"ה בכלל ספק ואסור, ול"ל לפרש דטעמא לאסור משום ההלכתא.

וכסברא זו מבואר במנח"א במצוה ק"ט לישב קו' תוס', ועי' שם שפי' דלא אמרי' אי אפשר לצמצם אלא במקום שיש ספק מה אירע, אבל במקום שיש איזה דין שצריך שיעור מצומצם, אזלי' בתר ראות העינים. והוא כעין המבואר

[22] אולם כנר' שאי"ז דבר מוסכם, דיעוי' במש"כ המהרש"א בתוס' עירובין דף ט"ו ע"ב ד"ה פסולו, ומדבריו משמע דלא ס"ל הכי, ועי' בגנזי יוסף במה שכ' ליישב קושית המהרש"א שם.

בגמ' בכורות י"ז לענין כלי המקדש למ"ד דא"א לגמנס. ועי' בקה"י קידושין סי' ל"ה שמתוס' אגליגו ובחולין וכו' מבואר שלא כדעת המגה"ת, ומ"מ יל"פ להחו"א של תוס' דבהא פליגי וכנ"ל, אלא דס"ל לתוס' דודאי יל"פ המ"ד דפרוץ כעומד אסור מטעם ספק ואף אם לפי הרואה ה"ה מחצה על מחצה וכמו שפרשנו.[23]

מ') שם. עי' במש"כ המהרש"א דמתחילת דברי התוס' מבואר דס"ל שלרבנן דא"א לגמנס אין שום צד שהי' בגמנוס, דאל"כ מובן שיש להתיר וגם שצריך הלכתא לאסור כיון שיש רוב לדדיס להתיר וכדלהלן בתוס' לפי' שני.
ולכאו' יש מקום לדחות דאף לתי' קמא יש עכ"פ ספק, אלא דס"ל לתוס' דאינו כספק ספקא או רוב, ואינו אלא ספק, ולא אמרי' שבמקום שיש רוב לדדין להתיר שהוא כס"ס אלא כספק א' בלבד, ואסור. ועי' לקמן במש"כ במה שהק' תוס' מהגמ' בעירובין דמשמע דא"א לברר הדבר.

מ"א) באי"ד דוחק הוא להעמיד המשנה בכך שאין רגילות להיות ומסתמא לא כוונו לבא בב"א. עי' בתוס' חולין דפי' דהתם הוי כבידי שמים, וכ"מ מהתוס' הרא"ש כאן, אבל מתוס' משמע דרצה לפרש הגמ' שם אפי' אם קי"ל כר"י הגלילי אף בידי שמים, (ורק לקמן בסמוך מסיק תוס' לחלק בין בידי שמים ובידי אדם, וכן לעיל בתוס' לא כ' אלא דשמעתין אין מוכח אלא דקי"ל כוותי' בידי אדם, ומשמע דעדיין מצדד דאפי' בידי שמים קי"ל כר"י הגלילי. ולכן פי' תוס' דאפי' אם קי"ל כר"י הגלילי גם בידי שמים, מ"מ דוחק להעמיד המשנה בכה"ג, דאין רגילות הוא, ולכן א"א לפרש המשנה שם בבאים בב"א דכדי לפרש כן צריך לומר או דכוונו לבא בב"א או דבאו בלא כוונה בב"א ושני הליורים הללו אינם רגילים כ"כ.

דף ט"ו ע"ב

א') בתוס' ד"ה פרוץ. באי"ד משמע דא"א לברר הדבר. כפשוטו קו' תוס' דמבואר התם שלא כר"י דלר"י אפשר לברר והתם משמע דא"א לברר ולכן הוי ספק דדבריהם.
אבל ק' דאפי' לרבנן ק' לפי מה דס"ל לתוס' השתא דא"א שיהא בגמנוס, וכמו שפי' המהרש"א דבפי' ראשון י"ל דס"ל לתוס' דאין שום צד שיהא בגמנוס, וא"כ אינו "ספק דדבריהם" אלא ודאי מותר או משום שהעומד מרובה או משום שהפרוץ מרובה.[1]
ואולי יש לפרש דאה"נ דק' לתוס' גם אליבא דרבנן ולכן הק' רק דמשמע התם ד"א"א

[23] ע"ע במש"כ בס' אמת ליעקב ליישב קו' רעק"א בחולין דף כ"ח ע"ב כעין סברא הנ"ל דטעמא דר"י דאפשר לצמצם היינו משום דאזלי' בתר עיני הרואה ובזה גופא קמפלגי רבנן ור"י הגלילי.

[1] ואולי בדוחק דשאני הכא שגם שיעור ח' אמות אינו בצמצום וצ"ע.

לברר הדבר" אבל ספק מיהא איכא. וק' גם לרבנן.
אולם עי' בלשון האו"ז (מובא בת' הראשונים) שמבואר דקו' תוס' הוא דמבואר התם כרבנן אף לפי' קמא של תוס' והק"ל. ול"ע.
ואולי יל"פ דאף לפי' קמא של תוס' יש לד שהוא בגמלוס, ומ"מ ק' לתוס' במה שלריך הלכתא לאסור, דס"ל לתוס' לפי' קמא דאינו כרוב או ס"ס אלא ספק א' בלבד, ואף שיש רוב לדדין אין להתיר עי"ז, וא"כ לרבנן מובן דהוי ספק דדבריהם אבל מידי ספקא לא נפקא.

ב') בא"ד ומהאי דפריך בשמעתין והא אפשר לצמצם וכו'. נר' שאין ראיית תוס' אלא לפי' שני שלו, דאילו לפי' קמא דבהכרח ר"פ ור"ה בר"י קאי בשיטתו של ר"י הגלילי, א"כ יש להק' "והא אפשר לגמלס" אף אם לא קי"ל הכי, דהרי לדידהו ק'. אבל לפי' שני דר"פ ור"ה בר"י קאי אף בשיטת הרבנן א"כ אין להק' לדידהו מדר"י הגלילי אא"כ קי"ל כוותי'.

ג') בא"ד ונמצא שאין הכשר מרובה על האויר ועל הפסול וכו'. מבואר מתוס' דלריך שיהא מרובה גם על האויר, ובתוס' הרא"ש לא כ' כן, וכן ברא"ש ליתא, ובשו"ע כ' שבלא מעדיף או שתי וערב נמלא שהפסול מרובה. וכלשון הרא"ש. ועי' לעיל ע"א אות ג"ב.
והנה, יש להק' במה דלא אמרי' לבוד על האויר בין הסכך פסול וכשר, ואם הכשר מרובה על הפסול אף כשאינו מרובה על האויר והפסול מ"ע לא אמרי' לבוד להכשיר כאילו המקום בין האויר הפסול והכשר סתום ומחלה כשר ומחלה פסול. (להקל ולא להחמיר.)
ול"ל דלא אמרי' לבוד שיהא המקום כמלא מחלה כשר ומחלה פסול, ורק כשיש כשר או פסול מב' לדדין יש להחשיב המקום ביניהם כסתום ומלא מאותו המין, אבל כשיש ב' מינים נפרדים לא אמרי' לבוד שיהא כמלא מחלה מן המין הכשר ומחלה ממין הפסול, אלא שאף אם אמרי' לבוד החומרות של שני הלדדין עליו.

ד') בא"ד אבל שתי וערב א"א בלא העדפה שלא יפול הכשר. עי' לעיל בע"א אות י"ח-ב' ובאות כ"ז שיש להסתפק לדעת תוס' אם מיירי כשמניח הסכך ע"ג השפודין בשתי וערב או שדוחק הסכך בין השפודין בחוזק כדי שלא יפול. ויש לדייק קצת מלשון תוס' שכ' שבשתי וערב "א"א בלא העדפה" שלא יפול, ובהעדפה הסכך ע"ג השפודין וא"כ משמע דגם בשתי וערב מיירי על גבי השפודין ולא בין השפודין, ועי' באות כ"ז דדלמא בזה נחלקו המהרש"א והמהרש"ל. (אולם עי' בלשון האו"ז מובא בת' הראשונים, ושם משמע שדוחק הסכך בין השפודין, ומ"מ כ' כלשון התוס' אצלינו.)

ה') ברש"י ד"ה והא אפשר לצמצם, ובד"ה רבא אמר. עי' לעיל בע"א אות י"ח-ב'.

ו) תוס' ד"ה והא אפשר לצמצם. בא"ד וי"ל במעדיף שמרבה וכו'. עי' בקו' הפנ"י ובמש"כ בזה לעיל בע"א אות כ"ה.

ז) בא"ד ומיהו ק' וכו'. בדעת רש"י עי' במש"כ לעיל בע"א אות כ"ד.

ח) בא"ד וניחא לפי' גירסתו דלא קיימא השתא וכו'. בר"ף השמיט ההלכה של מעדיף ושתי וערב, והוא כגיר' רש"י והא אפשר לנמנס דל"ק אלא לר"ה בר"י, וע"ע בבעה"מ שאף לגיר' תוס' אין קו' הגמ' אלא לר"ה בר"י, ועי' לעיל בע"א אות י"ח-ב' במש"כ בביאור שיטתו.
ובר"א מן ההר כ' דקי"ל כר"ה בר"י כמבואר כאן דהק' הגמ' אליבי', וכ"כ המאירי בשם י"מ, וכ"מ בר"י מלוניל. וכ"מ ממש"כ הרמב"ם לעריך רוב עומד וכר"ה בר"י ועי' במג"מ ובכס"מ שם. אולם הרמב"ם בהל' שבת פסק כר"פ, ואולי יש לחלק בין סוכה ושבת, ושלא כקו' הגמ' אצלינו, וכ"כ המאירי בשם י"מ בדף כ"ב לחלק בין סוכה ודפנות, והיינו דמסוגית הגמ' לקמן בדף כ"ב משמע דאף לר"פ צריך גל"מ וכקו' תוס' לקמן שם, ולי"פ שהגמ' שם חוזר מהנחת הקו' דהכא וס"ל שם שיש לחלק בין סוכה ושבת.

ע"כ בענין המקרה סוכתו בשפודין וארוכות המטה

בענין סיככה בבלאי כלים ובארוכות המטה שאינם מקבלים טומאה

ח-ב') רש"י ד"ה בבלאי כלים. כיון דמכלי קאתו. עי' במה שפי' ר"א מן ההר, וכמו"כ מבואר מדברי הרמב"ם, דטעמא לגזור הוא דלמא יהא שברי כלים שעדיין ראויים לקבל טומאה, והוא לא ידע שעדיין הם ראויים לקבל טומאה ויבא לסכך בהן.
אולם מלשון רש"י "כיון דמכלי קאתו" ל"מ הכי, אלא משמע שיש גזרה דאתי למטעי ולדמות שברי כלים לכלים ומאחר שיכול לסכך בשברי כלים ה"ה שיכול לסכך בכלים. אכן, גם הר"א מן ההר כ' כלשון רש"י "כיון דמכלי קאתו" ושוב פי' כמו שכ' הרמב"ם, ול"ע.
(ועי' בערוך השלחן שכ' לדינא ע"פ הרמב"ם דאם האדם שובר הכלי כדי להשתמש בו לסכך, שוב אין לגזור וכשר לסכך בהן שאין לגזור שישברם באופן שעדיין ראויים לקבלת טומאה. ואם נאמר שלרש"י יש טעם אחר וכנ"ל אולי לרש"י עדיין יש לגזור. ול"ע. ועי' במשנ"ב מהדו' דרשו תרכ"ט בדעות הפוסקים בזה.)

(ע"ע במשנ"ב סי' תרכ"ט ס"ק ח' שפסק לקולא בדבר שבשלמותו מק"ט מדרבנן, שלאחר שבירתו מותר לסכך בו. ואילו בס"ק י' משמע דס"ל להחמיר בזה עכ"פ שלא בשעת הדחק, ול"ע. ועי' במש"כ שם במהדו' דרשו בשם המנחת יצחק.)

ט) תוס' ד"ה בארוכה ושתי ברעים וכו'. סוגיא דשמעתין בר"נ. יש לדחות הוכחת תוס' דדלמא אף לרבנן דר"ג ארוכה וב' ברעים מקבלים טומאה, ומ"מ טהורה מטומאתן הראשונה, ואין הדברים תלויים אהדדי דפעמים שאפי' אם נטהר מטומאתו, מ"מ כיון דחזי למידי אחרינא ככלי דמי ומקב"ט. וכ"כ הכס"מ בדעת הרמב"ם. ועי' בערוך לנר.
ובדעת תוס' כפשוטו משמע דס"ל דהדברים תלויים אהדדי, דבכל מקום שהכלי טהור

מטומאתו כמו"כ אינו מקבל טומאה מחדש, ולכן יש ראי' דסוגיא דשמעתתא כר"נ בלבד.
אבל לפי"ז ק' במש"כ תוס' דלריך שיהא עומד לחזור ולחברה, ובאדם א' ובעין, והרי בגמ' כאן מבואר דאין הדבר תלוי בזה אלא במה שעדיין חזי למידי אחרינא. וג"ל דלתוס' תרתי בעי, חדא שיהא חזי למידי אחרינא, ועוד שיהא סופו לחזור, אבל בא' מהן לא סגי והכלי טהור מטומאתו גם לר"נ וכן אינו מקבל טומאה. וכ"פ בתוס' רבי' יהודה בברכות דף נ'. (וכן מבואר מתוך דברי המהרש"א בברכות שם ודוק.)
אולם יש לפרש באו"א דס"ל לתוס' דכדי ליטהר מטומאתו לריך שניהם, דהיינו שיהא חזי למידי אחרינא, וגם שיהא סופו לחזור ולחברו, אבל לענין קבלת טומאה ל"ל שניהם, ול"ל אלא שיהא חזי למידי. ומש"כ תוס' ודוקא כשכל המטה קיימת וכולה של אדם א'' וכו' לא קאי על דינא דמתני' ובב' כרעים וכו' אלא על הא דנחלקו ר"נ ורבנן (בכלים י"ח ה') בלבד.
וע"ע בערוך לנר ובתוס' רבי' יהודה בברכות שם.

י) בא"ד כדתנן במס' כלים פרק י"ח, מ"ט, ובפ' ג' שאכלו וכו'. מבואר מתוס' דמתני' דהתם דאחין ושותפין וכו' טהורה משום דסופו לחזור. ולפי"ז יתכן לפרש לשון "החזירוה" דלא קאי על החזרת המטה לקדמותה, אלא להחזרת הגגד או האחין והשותפין, דאף בחזרת הגגד ה"ה מקב"ט דעכשיו סופו לחזור ולחברו. אולם מרש"י בברכות שם משמע דפי' "החזירוה" היינו החזרת המטה לכמות שהי'. וצ"ע.
והנה לפי פשוטו מבואר ממה דמיירי באחין ושותפין דטעמא דהתם משום דסופו לחזור, דאל"כ הו"ל למימר "חלקו" לשנים". וכן נקט הגר"א בחי' למס' כלים שם. אמנם כנר' שמתוס' בברכות ל"מ הכי שהתוס' הק' על מתני' דכלים מהגמ' כאן דמשמע דאפי' אם חלקו' ה"ה טמאה באהלה וב' כרעים. ולא תי' תוס' שם דשאני בסופו לחזור. (וכן לא תי' דיש לחלק בין קבלת טומאה ובין אם טהור מטומאתו.) ומשמע דלתוס' שם טעמא דמתני' דכלים אינו משום דסופו לחזור, ולכן הולרך לישב באו"א.
(אולם יש לדחות דס"ל לתוס' שם דדוחק לאוקמי הטומאה באהלה וב' כרעים רק באדם א' וסופו לחזור אלא בכל גווני טהור, ולכן פי' באו"א. אולם מהמהרש"א מבואר שלא הבין כן בקו' תוס', ודוק.)

דף ט"ז ע"א

א') תוס' ד"ה מטה. חוזרת לטומאתה בדקאמר וכו'. ע' במהר"ם דאם אינו חוזרת לטומאתו הראשונה, וגם עכשיו אינו מקבל טומאה, אין הטבילה באבריס נוגע כלל. אולם יש לדחות דאפי' אם עכשיו אינו מקב"ט מ"מ נשאר טומאתו הישנה עליו גם באבריס, ומ"מ טהרה במקוה אין בו כיון דאינו מקב"ט עכשיו.

ב) שם. לפי מש"כ תוס' דחוזרת לטומאתה, יש להק' דדלמא אפי' אם בבלאי כלים מסכיים, מ"מ שאני ארוכות שחוזרים לטומאה ישנה

כשחברן, ולכן גזרו בהו טפי. ולתוס' ל"ל דאין לחלק בהכי, ואם גזרו אטו דבר המק"ט, גזרו בכל אופן. (וע"ע במש"כ הפנ"י כעין חילוק הנ"ל בתוס' ד"ה באלוכה.)

ג') בא"ד. אבל בתוספתא דכלים וכו'. בביאור הגמ' אגליגו לפי' התוספתא בהמשנה בכלים, עי' במהרש"א ובערוך לנר ובשפ"א. וע"ע בנוסחת הגר"א בהתוספתא שר"ש ורבנן נחלקו בביאור המחלוקת ר"א ורבנן ולר"ש פי' כמו שכ' תוס' מתחילה ולרבי כמו שמבואר בתוספתא מובא בתוס'.

ד') תוס' ד"ה ומטהרת. משמע וכו'. ע' במש"כ הירחים מובא בס' תורת הראשונים.

ה') גמ' אמר אביי מטלניות שאין בהם ג' על ג' דלא חזיין לא לעניים ולא לעשירים. עי' בתוס' שבת מ"ז בשם הר"ת (וכעי"ז בתוס' במנחות) דשיעור ג' על ג' אצבעות הוא לענין טומאת מת, ולא שנא עניים ועשירים דלא בייחודו תליא מילתא, משא"כ בטומאת מדרס ששיעורו שלשה על שלשה טפחים, ובזה תלוי בייחוד ושאני עשירים מן העניים.
ויש לעורר שמלשון הגמ' כאן משמע דגם לענין טומאת מת שהוא בג' על ג' יש מקום לחלק בין עניים ועשירים, אלא דפחות מג' "לא חזיין לא לעניים ולא לעשירים", ול"ל דכוונת הגמ' דביותר מג' על ג' ג"כ "חזיין" גם לעשירים, ואף שאינם מייחדים הדברים לתשמיש מ"מ לא בייחוד תליא וכנ"ל.

ומאידך לפי הראשונים המולקים על הר"ת וס"ל דאף בטומאת ג' על ג' יש חילוק בין עניים ועשירים, ולעשירים אף ביותר מג' על ג' אינו מקבל טומאה, וכמשמעות רש"י בשבת שם, ק' במה לא אוקמי אביי גם בבלאי כלים יותר מג' של עשירים. ויש לדחות.

ע"כ בענין סיככה בבלאי כלים

בענין החוטט בגדיש

בביאור הפסול של החוטט בגדיש

ו) החוטט בגדיש וכו'. עי' בגמ' לעיל דף י"ב ע"א שמבואר דהא דהחוטט בגדיש לעשות לו סוכה אינה סוכה, ה"ה משום דדרש' "תעשה ולא מן העשוי" ופסול מדאו'. אולם בביאור הפסול משום תעשה ולא מן העשוי, ובמה שאינה סוכה כשרה ע"י העימור מתחילה שהוא מעשה, נר' שנחלקו הראשונים וכדלהלן.[1]
עי' בלשון רש"י לעיל בדף י"א וכמו"כ בדף י"ב שמשמע שבחוטט בגדיש ליכא עשיית סוכה כלל, אלא הסוכה נעשית מאליו. וכמו"כ מבואר גם מלשון רש"י אגליגו בד"ה אלא שאין, שכ' שלא הי' עליו שם סכך מתחילה עד שחטט בו. והיינו שמתחילה כשעשה הגדיש, כיון שלא הי' שום חלל, הרי לא עשה "סכך" כלל שאין תורת סכך על הגדיש או על העומרים שבגדיש כיון שאינם מסككים על חלל כלל, וצריך שיעשה סוכה וע"ש הסכך קרוי' סוכה ולכן צריך לעשות מה שיש עליו שם "סכך" וליכא. ואח"כ

[1] ע"ע לעיל בדף י"ב ע"א אות י"ב שהבאנו עיקר הדעות בזה, ותצטרף לכאן.

כשחוטט בגדיש, לא עשה שום מעשה בגוף הסכך ופסול משום "תעשה ולא מן העשוי"[2], פי' שאין הסוכה כשרה כשנעשית מאליו.[3]

אמנם, עי' בלשון הרמב"ם מובא בטור ובשו"ע שהחוטט בגדיש פסול משום שלא נעשה הסכך "לשם צל" ומשמע מדבריהם שאין לפסול הסוכה משום שלא עשה סכך כלל, שהרי אף שאין חלל שם מ"מ הרי הוא מניח העומרים במקום שהם ראויים להיות סכך כשיש חלל אח"כ ע"י החטיטה, ומ"מ פסול משום שכשמניח העומרים שם לא הניחם שם לשם צל. ואח"כ כשחטט אף שחטט לשם צל, מ"מ כיון שלא עשה מעשה בגוף הסכך לשם צל, פסול משום תעשה ולא מן העשוי.

ולפי"ז אם א' עשה גדיש בכוונה לשם צל, והיינו שיהא העומרים שבגדיש זה עושים צל אח"כ כשיחטט בגדיש, הסוכה כשרה, ומה דהחוטט בגדיש פסול ה"ה רק משום שמסתמא לא הי' העשיי' מתחילה לשם צל. וכ"כ המאירי והס' המכתם וההשלמה לעיל בדף י"ד שאפי' בלא חלל טפח אם עשה הגדיש לשם צל כשר. וכן משמע מלשון הבעה"מ. (עי' שם שיש לדחות דלא מיירי אלא כשעשה חלל טפח מתחילה.[4]) וכן משמע גם מלשון הרא"ה לעיל בדף י"ד ועי' שם.

אבל אף אם נאמר דהא דאין העשי' של הגדיש מתחילה סגי הוא משום שלא הי' לשם צל, יש לפרש שאפי' אם עשה מתחילה לשם צל, אינה סוכה, דאף שכוונתו הי' שיהי' לשם צל אח"כ כשחוטט בו, מ"מ לא סגי בהכי כיון שבשעת העשי' א"א שיהי' צל מיני' ולריך שיהא עשי' באופן שמיד יש צל, וכוונתו לצל שנעשה מיד. וכן יל"פ גם בלשון הרמב"ם. (ועי' לקמן שכן משמע גם ממש"כ ההג"מ כמובא ברמ"א סו"ס תרל"ה.)

ועי' בביה"ל סי' תרל"ה שמדייק מלשון השו"ע בשם הרמב"ם, שהפסול דחוטט בגדיש הוא משום שלא הי' עשיי' לשם צל וכנ"ל, והק' עליו שהרי בלא"ה יש לפסול וכמו שמבואר מרש"י דפסול משום שלא עשה סכך כלל, וכ' הביה"ל דרחוק לומר שכוונת הרמב"ם וכו' כדעת הבעה"מ שמשמע שאם נעשה לשם צל כשר אף בלא חלל טפח, שהרי כל הפוסקים ל"מ הכי. ולכן דחה שאי"ז כוונת הרמב"ם והשו"ע, אלא לכו"ע פסול אף כשהי' העשיית הגדיש מתחילה לשם צל.

אולם כאמור הרי מלשון הרמב"ם משמע כדעת הבעה"מ, וכ"מ מדברי הרא"ה, וכן מוכח גם במאירי ובס' המכתם וכנ"ל.

וכן נר' בדעת הב"י, דיעוי' במה שהק' הב"י בסי' תרל"ה לפי מש"כ הר"ת דהא דאיתא בדף ח' שלריך שיהא הסוכה "עשוי' לצל" אין פירושו שלריך שיהא כוונה לשם צל, אלא שלא יהא עשוי' באופן שראוי למנוע הגשמים, אלא

---

[2] יש לדקדק בלשון הלבוש ההולך בדרכו של רש"י וכמו שכ' הביה"ל בסי' תרל"ה, וכ' שם שכשחטט לא עשה מעשה כיון שלא עשה סכך אלא דפנות, ומשמע דאילו דפנות הרי הוא עושה אף שלכאו' לא עשה מעשה בהדפנות כמו שלא עשה מעשה בהסכך, ויש לדחות.

[3] וכמו"כ נר' להוכיח בדעת רש"י ממש"כ בד"ה אבל אם יש וכו', שכ' תו"ד דכשיש חלל טפח אין לפסול מחמת שהוא מתקן הדפנות, דבדפנות לא אמרי' תעשה ולא מן העשוי, ואם ס"ל לרש"י דאין הפסול אלא באופן שנעשה הסוכה שלא לשם צל, אין להק' מתיקון הדפנות כלל דודאי ל"צ שיהיו לשם צל, ודוק.

[4] ועי' בביה"ל מובא בסמוך שמדייק מהבעה"מ להכשיר כשנעשה לשם צל מתחילה, ועי' בס' "עשה סוכה" שכ' שמדברי הבעה"מ אין מוכח וכנ"ל.

שיהא לשם צל בלבד, והק' הב"י לשיטתו מ"ט דהחוטט בגדים פסול, והלא מתחילה עשה סכך ול"ל שיהא לשם צל. הרי דס"ל להב"י דאין לפסול בחוטט בגדים אלא משום שמתחילה לא הי' הסיכוך לשם צל, וכנ"ל. ועי' בשפ"א שכ' שיש לישב שלהר"ת אף של"ל לשם צל מ"מ במי שעשה גדים מתחילה לא עשה סכך כלל ולכן פסול, ואח"כ כשחוטט בגדים אינו עשי' בגוף הסכך ופסול משום תעשה ולא מן העשוי, והיינו כמו שמשמע מרש"י וכנ"ל. ומ"מ מקו' הב"י משמע דס"ל כמשמעות הלשון של הרמב"ם וכמו שמבואר ממש"כ המאירי והמכתם שאם מתחילה עושה גדים לשם צל של אח"כ שפיר דמי וכשרה, והא דחוטט בגדים פסולה היינו משום שמתחילה לא הי' העשיי' לשם צל.

ובדעת תוס' גר' שיש להוכיח דס"ל כדעת רש"י ועי' לקמן במקומו במש"כ.

בביאור לשון מתני' "לעשות לו סוכה אינה סוכה" להנ"ל

ו-ב') וגר' שפירושא דמתני' תלוי בהנ"ל, דיש להק' בלשון המשנה החוטט בגדים "לעשות לו סוכה אינה סוכה", והו"ל למתני "החוטט בגדים פסולה". וגר' שלדעת הבעה"מ והרמב"ם והמאירי וכו', כוונת המשנה להורות שמתחילה לא הי' "לעשות לו סוכה" פי' שמתחילה לא הי' כוונה לשם סוכה אלא לעשות גדים, ולכן פסול כיון שרק עכשיו מכוון לשם סוכה בשעת החטיטה, ואי"ז מעשה להכשיר. ולכן "אינה סוכה" פי' שאין שם סוכה אלא בדבר שנעשה במעשה גמור לשם סוכה או לשם צל.

אבל לפי' רש"י והשפ"א וכו' א"א לפרש כן, שאפי' אם כוונתו מתחילה ג"כ הי' "לעשות לו סוכה" מ"מ אינה סוכה, ול"ל דפי' דמתני' דאף שכוונתו במה שחטט הוא לשם סוכה, מ"מ אי"ז עשיי' להכשיר, ואף שחוטט "לעשות לו סוכה" מ"מ אינה סוכה.

(ויש לעורר שבמשניות תנן "לעשות בו סוכה", ולא "לו". ולריך לפרש באו"א.

עוד יש לעורר שבברייתא שבגמ' ג"כ כ' "לעשות לו סוכה" אף באופן שהסוכה כשרה משום שיש חלל טפח, ויש להק' בלשון "לעשות לו סוכה" שם, דהתם א"א לפרש שכשרותו הוא משום שמכוון לשם סוכה, דהרי ל"ל כוונה לשם סוכה מאחר שמתחילה הי' טפח בכוונה לשם צל, וכמו שכ' הביה"ל ע"פ הרמב"ם והרא"ש. אכן הרי"ף משמע שלריך כוונה לשם סוכה בחטיטה (ועי' לקמן במש"כ בביאורו) ולפי"ז ניחא לשון הברייתא. ולדעת הסוברים של"ל כוונה לשם סוכה בחטיטה, אולי יל"פ שלשון הברייתא ה"ה אגב לשון המשנה, וצ"ע.)

עוד בענין מה שצריך שיהא העשי' לשם צל

ז) וע"ע במש"כ השפ"א שאע"פ שאין מוכח מהכא שלריך עשיית סוכה לשם צל, שיל"פ דהכא שאני שלא עשה סכך כלל וכנ"ל מ"מ מבואר שלריך עשי' לשם צל ממה שחבילי קש וחבילי זמורות שסיכך בהן כדי ליישבן פסולים משום שהוא לשם אוכר ולא לשם צל. הרי שלריך שיהא עשיית הסוכה לשם צל, ואף להר"ת דפי' הגמ' בדף ח' דלריך עשוי' לשם צל, היינו שלריך שלא יהא מונע הגשמים מ"מ צ"ל דמודה דלריך עשי' לשם צל. ולפי"ז כ'

השפ"א דאף הכא י"ל דאף לר"ת טעמא לפסול משום שלא נעשה הסכך לשם צל.

אכן, נר' שיש לדחות הראי' מחבילי קש, דיעוי' לעיל בדף ח' ע"ב שמרש"י מבואר דכדי שיהא "שם סוכה" עליו צריך כוונה לשם צל או לשם סוכה. אבל מלשון הר"ן והריטב"א שם מבואר דל"ל כוונה לשם צל או סוכה בלבד, ואף כוונה לשם נטיעות או לדבר אחר סגי להכשיר, ורק שלא יהא כוונתו לשם בית או לשם אוכל. והיינו דל"ל דעת בפועל לגל כדי שיהא שם סוכה עליו, אלא סגי במה שאין כוונתו לשם בית ולשם אוכל, דכל סוכה שנעשה לשם בית או לשם אוכל לא מקרי סוכה אלא בית או אוכל, אבל אם נעשה בלא כוונה או לכוונה אחרת שאינו כבית או אוכל, הסוכה כשרה, ושם סוכה עליו כיון שאינו בית או אוכל.

ולדעתם הא דסיכך לייבש לא מקרי סוכה ל"ל דאף הסיכוך לייבש ה"ה כסיכוך לשם אוכל, וכן דרכן לייבש באוכל, וכל שהוא לייבש ה"ה כאוכל ולכן אינה סוכה. אבל ל"ל שיהא לשם צל או סוכה כלל. (ועי' לעיל בדף י"ב אות י"א במש"כ.)

ולפי"ז יתכן שלפי הר"ת ג"כ ל"ל עשי' לשם צל, ובסיכוך לייבש ה"ה כאוכל, ופקע מיני' שם סוכה, ובחוטט בגדים פסולה מטעם אחר, ומשום שלא עשה סכך כלל, וכנ"ל.

ויש להק' מאידך, לדעת הריטב"א והר"ן של"ל עשי' לשם צל, ורק שלא יהא לשם דירה או אוכל, האם מוכח דהפסול בחוטט בגדים הוא כמו שפי' רש"י כאן דלא עשה סכך כלל. שהרי לדעתם ל"ל עשי' לשם צל, ואף גדים אינו עשי' לשם אוכל או בית. וכפשוטו ל"ל כמו שפי' השפ"א לדעת הר"ת, דכיון של"ל עשי' לשם צל, ל"ל דהפסול בחוטט בגדים הוא משום שמתחילה לא עשה סכך כלל. וכ"מ גם מלשון הר"ן אצלינו כמו שפי' רש"י וליכא עשיי' מתחילה כלל.

אכן, עי' בריטב"א שמשמע דפסול משום שלא נעשה לשם צל, וכדעת הרמב"ם והבעה"מ וכו'.[5] והק"ל, שהרי ל"ל עשי' לשם צל אלא שלא יהא לשם בית או אוכל, וה"נ אינה לשם בית או אוכל, ול"ע. ואולי יש לדחות שאף העשיית הגדים כעשיי' לשם אוכל, שאף עשיית הגדים הוא לגופו שם וכמו באוכל.[6]

אולם נר' יותר לפרש שהרי אף לפי המבואר מהריטב"א והר"ן דל"ל עשיי' לשם צל אלא שלא יהא לשם דירה או אוכל, מ"מ מה שצריך שלא יהא לשם דירה או אוכל הוא משום שכל שנעשה לשם דירה, מקרי בית, ועי"ז פקע מיני' שם "סוכה" וכמו"כ כל שהוא לאוכל, מקרי אוכל, וממילא אינה סוכה כיון דמקרי אוכל. אבל ל"ל שיהא עשיי' לשם צל כדי לקרותו סוכה, אלא כל סוכה שנעשה סתם מקרי סוכה אא"כ יש להדירה שם אחר המפקיעו מתורת סוכה ע"י שחשוב כבית או אוכל. ולפי"ז נר' שכ"ז הוא במקום הראוי' להיות סוכה, והיינו שיש חלל ודפנות וסכך, אבל בגדים שאין בו חלל

[5] אבל יש לדחות שהריטב"א מיירי בכשיש חלל טפח, ובזה כ' שצריך שיהא לשם צל, והיינו לאפוקי ממה שמדייק מרש"י של"צ עשי' לשם צל כשיש חלל טפח ועי' לקמן. אכן מ"מ מריהטת לשונו משמע שהפסול מתחילה הי' משום שלא הי' לשם צל.

[6] ולאחר העיון נר' שכ"ה דעת הר"ח שכ' שכשיש חלל טפח אינו כאוצר כיון שאין הדרך לעשות אוצר בתלוי (והיינו בחלל באמצעו) ומשמע שכשאין בו חלל טפח ה"ה כאוצר. ויש לדחות.

כלל, הרי אין עשייתו גורם שיהא בו שם סוכה כלל, ורק אם יש חלל וכו' הוא דמקרי סוכה כל זמן שלא מקרי בית או אוהל, אבל בגדים לא מקרי סוכה אא"כ מכוון להדיא שיהא לסוכה או עכ"פ שיהא לגל לאחר שיחטט בתוכו. אבל בלא"ה אף להסוברים דמקרי סוכה כ"ז שאינו לשם דירה או אוהל, שאני הכא דלא מקרי סוכה כיון שאינה סוכה כלל.

בביאור דינא דר' הונא שהסוכה כשרה כשיש שם חלל טפח במשך שבעה להנ"ל

ח) גמ' אמר ר"ה וכו'. והנה, מה שר"ה מכשיר הסוכה כשיש חלל טפח, גר' דה"ה ג"כ תלוי בהנ"ל. שהרי לפי' רש"י והשפ"א שבחוטט בגדים ליכא עשיית סוכה כלל, א"כ לר"ה כיון שיש חלל טפח מתחילה הרי עשה סכך כיון שיש חלל טפח. ואף שכשאין חלל טפח לא מקרי סכך כיון שלא סיכך על מקום חשוב כלל מ"מ אם יש חלל טפח, הרי הסיכוך על חלל ומקרי סכך ונמצא שהי' העשיי' הראשונה של סכך וממילא הסוכה כשרה. וכ"מ מלשון רש"י ש"שם סכך על אותו גדים" ע"י שהוא סיכוך של מקום דמקרי אהל לענין טומאה.

אבל לפי' הס' המכתם וכו' הרי הא דהסוכה פסולה הי' משום שלא נעשה לשם כל, ואילו הי' העשיי' לשם כל ל"ל חלל טפח כלל. וא"כ כפשוטו ל"ל דאף כשעשה בחלל טפח מיירי שלא הי' עשיי' לשם כל ומ"מ הסוכה כשרה, וק' הרי לא נעשה לשם כל, והאיך מכשרי' משום שיש חלל טפח.

וכפשוטו גר' שיש לדחות דודאי כשעשה חלל טפח ל"ל שהי' לשם כל, ומ"מ בפחות מטפח לא מקרי עשיי' לשם כל כיון שלא הי' כוונתו אלא לעשות כל במקום פחות מטפח דלא חשיבי. ובשלמא אם עשה לשם כל שלאחר החטיטה, הרי כוונתו הי' לעשות כל במקום חשוב ורק שאינו מכוון לעשות כל עכשיו אלא לאחר החטיטה. אבל הכא שעשה חלל טפח ה"ה מכוון לגל של עכשיו במקום החלל של טפח, וזה סגי, אבל בפחות מטפח לא סגי כיון שלא מכוון לגל במקום חשוב כלל. כנ"ל לפי פשוטו.

אולם יש מקום לישב באו"א, ע"פ מש"כ לעיל בדעת הריטב"א, דאף של"ל שיהא לשם כל, אלא שלא יהא לשם דירה או אוהל, מ"מ הכא בדליכא חלל טפח, אם אין כוונתו לשם כל לאחר החטיטה, אינה סוכה כלל, ולא מקרי סוכה כיון שאין חלל, אא"כ מכוון שיהי' לגל אחר החטיטה. אבל כשיש חלל טפח שאני דל"ל כוונה לשם כל כלל, וע"י מה שיש חלל טפח סגי שיהא כסוכה כיון שאינו לשם דירה או אוהל שיהא שם סוכה פקע מיני' ע"י מה שתורת בית או אוהל עלי'. ודוק.

ובאו"א משמע מדברי הר"ח דיעוי' שם ב' פירושים במילתא דר"ה, ודבריו ל"ע, אבל מ"מ בפי' שני שם משמע דאם ליכא חלל טפח ה"ה "לשם אוהל", אבל כשיש חלל טפח לא מקרי אוהל שאין דרכו של אינשי לעשות אוהל בחלל באמצע, ונתברר שלשם סוכה הניחו שם. ומשמע שאף בלא כוונה להדיא לשם כל או לשם סוכה סגי במה שנראה כסוכה ולא כאוהל.

ובפי' קמא של הר"ח ג"כ משמע שלא הי' כוונה לשם כל ומ"מ כשרה משום שהוי כאילו מכוון לשם החג. וגר' בכוונת דבריו שאף שאין כוונתו לשם כל, וכפשטי' וכמו כשאין חלל טפח שלא הי' עשי' לשם כל, מ"מ שאני כשיש חלל טפח במשך ז' שהוא שיעור סוכה של חג, שע"י

מה שעשה כן נראה כסוכה שנעשה לשם החג וסגי בהכי. ועי' שם בלשונו ועדיין ל"ע.

והנה בלשון הרמב"ם והשו"ע ק' דיוקא דרישא מדיוקא דסיפא, שמתחילה כ' שהחוטט בגדים פסול משום דלא הי' לשם לא, ומשמע דאם הי' לשם לא כשר וכנ"ל. ושוב כ' שאם חקק טפח וכו' אם הי' לשם סוכה או לשם לא כשר. ומשמע דצריך שיהא לשם לא אף כשיש חלל טפח. וק' כנ"ל דאם הפסול דחוטט בגדים הוא רק משום שלא הי' כוונה לשם לא, א"כ משמע דאם יש חלל טפח כשר אף כשאין כוונתו לשם לא. (ועי' בביה"ל שעמד בזה תו"ד, ומתו"כ מדהה בלשון הרמב"ם והשו"ע שאין כוונתם מתחילה להכשיר בגדים שנעשה לשם לא בלא חלל טפח וכנ"ל.)

וכמו"כ יש להק' בלשון הרמב"ם בפי' המשנה, וז"ל "כשפרץ הגדים העומרים סוכה אין ספק כי גג אותה סוכה לא נתכוון הגודש בשעת גדישת אותן העומרים להיותם סוכה ולפיכך אם הי' בגדים חלל טפח במשך שבעה ונעשה לשם סוכה בתחילה והשליש עליו שיעור סוכה אחר גדישת העומרים הרי זו כשרה". הרי שמתחילה משמע דהא דפסולה בחוטט בגדים כשאין חלל טפח הוא רק משום שלא נתכוון לזל, ואילו הי' מכוון לזל כשרה. ושוב כ' דבחלל טפח כשרה רק משום שנעשה "לשם סוכה" וצ"ע כנ"ל ולמה צריך תרתי.

ומשמע מלשון הרמב"ם כפי' קמא הנ"ל דודאי אף כשיש חלל טפח צריך כוונה לשם לא, ולא סגי במה שאינו לשם אוכל או דירה, וגם לא סגי במה שנראית כסוכה לשם חג או שנראית כסוכה לזל, אלא צריך כוונה לשם לא ממש. והחילוק בין אם יש חלל טפח או לא הוא דאם אין חלל טפח צריך שיהא כוונתו לשם לא שלא"כ, דכוונה לשם לא עכשיו לא מהני כיון שאין חלל טפח ואין הזל דעכשיו מספיק. אבל אם יש חלל טפח אז גם כשמכוון שיהא לזל עכשיו סגי כיון שיש חלל טפח וסגי בכוונה לעשות לא במקום חלל טפח כדי שיהא עלי' שם סוכה.

אבל נר' שיש לפרש בכוונת הרמב"ם והשו"ע באו"א וכמו שיבואר בסמוך.

בדין סכך קודם לדפנות (בפי' ההג"מ מובא ברמ"א ופי' אחר בדעת הרמב"ם והשו"ע בהנ"ל)

ט) עי' בר"פ שהביא לשון רש"י אגליו, ושוב כ' שמכאן שמעי' של"ל שיהא הדפנות קודם לסכך. וכפשוטו כוונתו להוכיח שממה שיש להכשיר בחלל טפח אף שהסכך קודם לרוב של הדופן מוכח דל"ל שיהא דופן קודם להסכך, ומה שיש עכ"פ טפח של דופן לא חשוב דופן, ואין להצריך דופן של טפח קודם הסכך.

וכדעת הר"פ משמע גם מרש"י בסמוך במתני' בד"ה מלמעלה למטה, שפי' דהתחיל לארוג המחיצה "אצל הסכך", ומשמע שכבר הי' סכך שם, ושוב ארג המחיצה, והיינו שהסכך קודם המחיצות.[7] וע' בב"ח תרל"ה שמדייק ג"כ כנ"ל וע"ע בט"ז ס"ק ד' שכ' לדחות הראי' מרש"י.[8]

[7] אולם יש לדחות לפי דעת הפמ"ג דל"צ אלא דופן א' קודם הסכך, וא"כ יל"פ דרש"י שם מיירי בדופן ב' או ג', ודוחק.

[8] שו"מ שגם הגר"א בביאורו תרל"ה ד' כ' לדחות בכוונת רש"י כאן וכמו שפי' הט"ז, ומוכיח כן מרש"י לקמן בדף י"ח ע"ב בביאור קו' רבא שם,

ומאידך, עי' במש"כ ההג"מ בפ"ה אות ל' ודבריו מובאים בהג"א סי' כ"ט, ובדרכ"מ ובדרמ"א סו"ס תרל"ה, שממה שהחוטט בגדיש פסול יש להוכיח דהעושה סכך קודם הדפנות, הסוכה פסולה. אבל אם עשה טפח של דפנות סמוך לסכך כשרה וכמבואר הכא.

ועי' במה שהק' הב"ח על דבריו, שהרי בחוטט בגדיש פסול משום שלא הי' עשיית הסכך לשם על כלל, אבל במי שעושה סכך קודם הדפנות שפיר הי' הסיכוך לשם על, ומהו הדמיון של הפסול דחוטט בגדיש למי שעושה סכך קודם הדפנות.

והנה מקו' הב"ח משמע דכל קושייתו הוא רק משום דס"ל כמבואר מהרמב"ם והמכתם וכו' שהפסול בעשייתו הראשונה הוא משום שלא הי' לשם על, ולכן במי שסיכך קודם עשיית הדפנות הרי הי' כוונה לשם על וסגי בהכי. אבל אם יש לפסול בחוטט בגדיש כמבואר ברש"י וכמו שפי' השפ"א, משום שלא הי' עשיית סכך כלל, אז שפיר יש לדמות שכמו"כ במי שעשה סכך קודם הדפנות הרי לא עשה סכך כלל.

אבל כפשוטו גם לדעת רש"י ל"ע, שהרי אפי' אם הסכך קודם להדפנות הרי הסכך מיצל על מקום תחתיו, ולמה אי"ז עשיית סכך, ובשלמא כשאין חלל כלל, לא מקרי סכך ואין עשיית סכך כלל, אבל כשיש מקום תחת הסכך למה לא מקרי עשיית סכך. ול"ע.[9]

ועי' במש"כ המשנ"ב בכוונת הרמ"א, וכנר' שהמשנ"ב אזיל לשיטתו שמדחה לשון הרמב"ם והשו"ע וס"ל דלכו"ע הפסול דחוטט בגדיש הוא משום שלא עשה סכך כלל, ופי' דה"ל כשאין דפנות לא מקרי אהל, ואין שם סכך על הסכך אלא כשהוא מסכך על מקום דמקרי אהל.[10]

אכן לענ"ד נ"ע, הרי אפי' אם נאמר שיש לפסול משום שלא עשה סכך כלל, היינו רק באופן שאין סכך, והיינו שאינו מסכך על שום מקום, וכגון שאין חלל כלל, אבל כשיש חלל והסכך מסככו, ק' לומר דאין בו תורת סכך כלל מחמת שאין המקום תחתיו כאהל.[11]

ונר' לפרש בכוונת ההג"מ באו"א, וס"ל כדעת הרמב"ם וכו' שעיקר טעמא לפסול בחוטט בגדיש הוא משום דלא הי' העשיי' ראשונה לשם על. וכדי שיהא שם סוכה עלי' צריך שיהא לשם על. אבל ס"ל להג"מ דאפי' אם מכוון להדיא שיהא לשם על, וכגון שמכוון שיהא הגדיש מיצל על הסוכה שיחטט אח"כ, מ"מ אי"ז כוונה לשם על כדי להכשיר הסוכה. שהרי הכוונה לשם על הוא כדי שיהא שם סוכה עלי', וא"א שיהא שם סוכה על המקום שאין בו חלל כלל. ואפי' אם כוונתו במה שעשה הוא שיהא לשם על לאחר שיחטט, מ"מ כ"ז שלא חטט ואין חלל שם כלל, א"א שיהא שם סוכה עלי'. ולא ס"ל כמבואר בס' המכתם בדף י"ב דאם מכוון לשם על לאחר שיחטט שפיר דמי, אלא ס"ל להג"מ דאפי' אם מכוון לשם על שלאחר שיחטט לא מהני ולא חשיבי כוונתו לשם על, וצריך שיהא כוונה לשם על של עכשיו וזה א"א כיון שאין חלל שם כלל.

ועי' שם במש"כ בדברי הגמ' בקו' רבא "אפי' הפחית דופן האמצעי".

[9] ועי' במש"כ השפ"א ליישב קו' הב"ח וצ"ע בכוונתו.

[10] והנה, המשנ"ב לא כ' שום מקור לדבריו, אבל כנר' שלשונו מיוסד ע"מ שכ' הט"ז בס"ק ד' ועי' שם.

[11] ויל"ע ג"כ בכרובים שהי' "סוככים בכנפיהם" וילפי' דין סכך מיני' לעיל בפרקין, האם הי' להמקום תחת הכנפים שם אהל.

וה"ג מסתברא שהרי הא דצריך שיהא לשם גל, או עכ"פ שלא יהא לשם דירה או אוצר, היינו כדי שיהא "שם סוכה" עלי' וכמו שכ' רש"י להדיא לעיל בדף י"א ובדף י"ב, ואילו הי' כוונתו לשם בית, לא מקרי סוכה כיון ששם בית עלי'. וא"כ אפי' אם מכוון שיהא הגדיש לשם גל לאחר שיחטטו הגדיש, מ"מ עכשיו ליכא חלל כלל, ולא מקרי סוכה ע"י כוונתו בלבד. ואף דס"ל להס' המכתם דכוונתו לשם גל לאחר שיחטטו סגי, מ"מ יתכן דבזה פליגי ההג"מ וס"ל דלא מהני אלא כוונה לשם גל באופן שע"י כוונתו לשם גל ה"ה עושה מקום שיש עליו תורת סוכה עכשיו, וכשאין חלל כלל אינה סוכה עדיין, ואין כוונתו לשם גל שלאח"כ מועיל, והו"ל כאילו לא מכוון לשם גל כלל.

וכמו"כ במי שעושה הסכך קודם הדפנות, אף אם מכוון לשם גל, מ"מ אי"ז כוונה לשם גל של סוכה, שאין תורת סוכה על המקום תחת הסכך כיון שאין לו דפנות כלל. ורק כוונה לשם גל שגורם שיהא שם סוכה על המקום תחת הסכך עכשיו מועיל להכשיר, וכל מה שצריך "לשם גל" הוא מהאי טעמא, וכדי שיהא עליו תורת סוכה, ובזה ה"ה עושה "סוכה" במעשיו, ודוק.

והשתא דאתית להכי, יל"פ שכ"ה כוונת הרמב"ם וגם השו"ע דנקט כלשונו, ומש"כ שהחוטט בגדיש פסול משום שלא הי' לשם גל, היינו כהג"ל שלא הי' כוונה לשם גל, אבל מ"מ אפי' אם יכוון לשם גל, מ"מ לא סגי בהכי להכשיר הסוכה דא"א שיהא כוונה לשם גל כיון דליכא חלל כלל, ובכה"ג אין הכוונה אלא שיהא לשם גל אח"כ, ובזה לא סגי דמ"מ אין עשייתו מתחילה לעשות "סוכה" דלא מקרי סוכה כיון שאין בו חלל. וכמו"כ אם מסכך בלא דפנות שלא מקרי סוכה ע"י עשייתו, ואף שכוונתו שיהי' לסוכה אח"כ לא סגי בהכי דצריך לעשות "סוכה" והיינו שיהא שם סוכה עלי' ע"י עשייתו, ואי"ז אלא כשיש עכ"פ חלל של טפח גם מתחילת עשייתו.

וכ"ה כוונת הרמב"ם בפי' המשנה דכשאין חלל ודאי אין כוונתו לשם גל, והיינו דאף אם מכוון לשם גל לאחר שיחטטו לא מהני כיון דמ"מ עכשיו א"א לקרותו סוכה כיון שאין חלל כלל. ואף דס"ל להמכתם דסגי בכוונה על העתיד שיהא גם עכשיו תורת סוכה עלי', מ"מ להרמב"ם והג"מ וכו' לא מהני, וצריך כוונה לשם גל באופן שע"י כוונתו יכול לקרותו סוכה גם עכשיו, והוא רק כשיש חלל של טפח וגם שיש עכ"פ דופן של טפח, אבל בלא"ה לא מקרי סוכה, ואין כוונתו שיהי' לשם גל מועיל כדי שיחשב סוכה.

וכמו"כ ל"ק בלשון הרמב"ם וכו' מדיוקא דרישא לסיפא, דודאי כשיש חלל טפח צריך שיהא לשם גל, אבל מ"מ טעמא דהחוטט בגדיש פסול בלא חלל הוא משום שלא הי' העשוי' לשם גל. ואין כוונת הרמב"ם והשו"ע להכשיר אם מכוון לשם גל, אלא דטעמא לפסול הוא משום דא"א שיהא כוונה לשם גל, וכמשמעות הרמב"ם בפי' המשנה. ובזה מיושב קו' הביה"ל בלשון השו"ע ול"ל לדחוק דאף הרמב"ם מודה לפסול משום שלא עשה סכך כלל.

בדעת רש"י אם צריך שיהא עשיית הגדיש לשם צל כשיש חלל טפח

י) עי' במש"כ רש"י שכשיש חלל טפח נמצא ששם סכך על אותו גדיש, ולא פי' להדיא שצריך שיהא העשוי' ראשונה עם החלל

טפח לשם לל. אבל לפי פשוטו לרש"י ודאי צריך שיהא לשם לל, שהרי אף אם נאמר שלפי הריטב"א והר"ן ל"ל אלא שלא יהא לשם דירה ואוכר, וה"נ כשיש חלל טפח לא נעשה לשם דירה או אוכר וכנ"ל, מ"מ לרש"י בדף ח' ע"ב מבואר שצריך כוונה לשם לל ובלא"ה לא שמי' סוכה אף כשאין כוונתו לשם בית או אוכר. וכ"פ הר"ן להדיא שהעתיק לשון רש"י ומוסיף בתו"ד שצריך שיהא העשי' לשם לל או לשם דירה.

אולם עי' בריטב"א שמדייק מסתימת הלשון שברש"י, דס"ל דל"ל שיהא עשיית הגדיש לשם לל, וכנר' שפי' הריטב"א בדעתו של רש"י שיכול לעשות החטיטה אח"כ לשם לל וסגי בהכי. והק' הריטב"א דבהכרח צ"ל דאין החטיטה לשם לל מספיק להכשיר הסוכה, שהרי א"כ גם אם לא עשה חלל טפח הו"ל להכשיר ע"י החטיטה אח"כ לשם לל, ובהכרח צ"ל שכיון שאי"ז מעשה בגוף הסכך אין כוונתו לשם לל מועיל כיון שאינו מעשה כלל, וצריך שיהא עשיית הגדיש מתחילה עם החלל טפח לשם לל.

וגר' שיש ליישב לפי האמור וכמשמעות של רש"י של"ל שיהא עשיית הגדיש עם החלל טפח לשם לל, שהרי לרש"י הפסול בעשייתו מתחילה הי' במה שלא עשה סכך כלל ולא במה שלא הי' לשם לל, וע"י החלל טפח נמצא שעשה סכך ויש עשי' של סכך. ואף שלעולם צריך שיהא עשיית הסוכה לשם לל, דלמא לענין עשי' לשם לל ל"ל שיהא עשי' של מעשה גמור לשם לל, אלא אפי' מעשה כל דהו סגי להכי, ואף החטיטה שאינה בגוף הסכך מ"מ משוד מעשה כל דהו וכוונתו לשם לל בהחטיטה סגי כדי שיהא שם סוכה עלי', והא דצריך מעשה בגוף הסוכה והסכך הוא רק לענין מה שצריך לעשות סכך, וב' דיניס נפרדים הן כדי לקיים מאמר הכתוב "תעשה", חדא צריך שיעשה סכך ולזה צריך לעשות עכ"פ חלל טפח דאל"כ לא עשה סכך כלל, ובעשיית הסכך לא סגי במעשה זוטא של חטיטה שאינה מעשה בגוף הסכך, ועוד צריך שיהא עשיית הסוכה לשם לל (או לשם סוכת החג) דאל"כ לא מקרי סוכה, אבל לזה ל"ל אלא כוונה לשם לל בהחטיטה בלבד ואף שאינה מעשה בגוף הסכך. אבל כשאין חלל טפח מתחילה אז לא עשה מעשה כלל, וצריך מעשה גמור של עשיית הסכך ואין החטיטה אח"כ מועיל לזה ומן העשוי הוא.

(ובדומה לזה כבר מבואר מדברי הראשונים במי שעשה גג בתוך ביתו ושוב הסיר רעפים של הבית עי' לעיל בדף י"א ע"א אות י"ז שהבאנו מש"כ המאירי והאורחות חיים ועוד, שאף שמתחילה עשה מעשה בפסול מ"מ כיון שאח"כ עשה מעשה זוטא כשר ואף שהמעשה לא הי' בגוף הסכך מ"מ סגי בהכי כיון שמתחילה נמי לא הי' הפסול בגופו של הסוכה ולכן סגי במה שמסיר הרעפים אח"כ ואף שאינו מעשה גמור. ועי' שם.)

ביישוב דעת הרי"ף להנ"ל

י"א) ולפי"ז יש ליישב מה שהק' הביה"ל בדברי הרי"ף דיעוי' בביה"ל ד"ה וחטט בה, שכ' לדבר פשוט של"ל שיהא החטיטה לשם לל, דשם סוכה חיל עלי' מעיקרא ע"י העשיית הגדיש עם טפח חלל לשם לל, וכ' שכן מבואר מדברי הרמב"ם והרא"ש, אבל ל"ע במש"כ

הרי"ף שצריך שיהא החטיטה "לשם סוכה"[12]. והביאו"ל הניחו בצע"ג.[13]

ולפי האמור יש ליישב שהרי"ף לא מיירי כשהי' העשיית הגדיש מתחילה עם הטפח לשם כל, אלא אפי' אם מתחילה לא עשה הטפח לשם כל, מ"מ סגי בחטיטה אח"כ לשם כל, ולהא דצריך לשם כל סגי בחטיטה ואף שאינה מעשה בגוף הסכך. ומה שצריך הטפח מתחילה הוא כדי שיהא מעשה של עשיית סכך דאם אין טפח לא עשה סכך כלל וכנ"ל. אבל אף הרי"ף מודה דאם מתחילה עשה הטפח חלל לשם כל דסגי בהכי, ול"ל שיהא החטיטה אח"כ לשם כל. ובשו"ע דמיירי כשהי' הטפח לשם כל ודאי אף להרי"ף לא צריך עוד, וכמשמעות הפוסקים שמשמע ש"ל חטיטה לשם כל, אבל הרי"ף מיירי כשלא עשה הגדיש עם הטפח מתחילה לשם כל אלא לצורך אחר, ולכן צריך אח"כ לעשות החטיטה לשם כל.[14]

בביאור מש"כ רש"י מלמטה למעלה להנ"ל

י"ב) והנה, עי' במש"כ רש"י שכשיש חלל טפח ושוב חטט "מלמטה למעלה, עד שמגדי' את החלל לשיעור גובה עשרה" כשרה. ועי' בר"ן דגרס ברש"י "מלמעלה למטה", וכ' שם להוכיח מדברי רש"י דס"ל דאם חטט מלמטה למעלה לא מהני, כיון שכשחטט מלמטה למעלה סכך דמעיקרא ליתא בעולם והסכך דהשתא לא הי' אלא מן העשוי. ושוב כ' הר"ן דאיכא מאן דשרי כיון דכל דבהדי סככא אפי' סמיך טובא סכך הוי אלא דהשתא קלים.

ועי' בב"ח שכ' דהר"ן מדייק לפי גירסתו, אבל לפי גיר' דידן, אדרבה, משמע מרש"י דאפי' מלמטה למעלה כשרה, וכדעת הסוברים דכל דבהדי סככא, סככא מקרי. ועי' בב"י שהביא גיר' רש"י כלפנינו ושוב הביא לשון הר"ן ול"ע, וכבר עמד ע"ז התוס' יו"ט תו"ד, והניח דברי הב"י בצ"ע.

(ויש לעורר עוד שברש"י לפנינו בד"ה אלא, פי' שהניח חלל טפח "ואח"כ הגדיש כל הגדיש על אותו חלל" ומלשון "כל הגדיש" משמע שהחלל הוא למטה, ושוב חטט מלמטה למעלה וכגיר' דידן, אבל הר"ן כשהעתיק לשון רש"י השמיט" "כל הגדיש" והוא לשיטתו וכגירסתו ברש"י "מלמעלה למטה" דלפי הר"ן מיירי שהחלל למעלה סמוך לגג הגדיש.)[15]

ולפי גיר' דידן, לפי פשוטו ל"ש מלמעלה למטה או מלמטה למעלה, דבכל אופן כשרה כשהי' חלל טפח מתחילה ולא אמרי' שהסכך

---

[12] עי' במהדו' עוז והדר שיש שאינם גורסים "וחטט" בהרי"ף ולדעתם מש"כ הרי"ף לשם סוכה קאי על העשיי' הראשונה של הגדיש, ולפי"ז לק"מ.

[13] ובאמת לשון הברייתא משמע כמו שכ' הרי"ף דמיירי בחוטט בגדיש "לעשות לו סוכה" ומשמע לשם סוכה או לצל, ולפי הביה"ל צריך לדחות שאין כוונת הברייתא שכוונתו הי' לסוכה אלא שחטט כשיעור של סוכה כשרה. או"ד שהברייתא נקט הכי אגב מתני', ועי' לעיל במש"כ בפי' דמתני' באות ו'.

[14] ועי' בר"י מלוניל שכ' שעשה הטפח כדי להצניע כליו שם, ומשמע ג"כ מדבריו של"צ שיהא העשיי' ראשונה לשם צל, ואף הר"י מלוניל הולך בדרכו של רש"י לעיל בהא דצריך עשי' לשם צל, וא"כ מוכח כהנ"ל.

[15] ע"ע במראה כהן שמדייק מרש"י שכ' ש"מגבי' את החלל לשיעור גובה" שמבואר כגיר' דידן, ואילו להר"ן צ"ל "שמשלים את החלל" כיון שלא הגבי' כלל אלא מוריד. אבל יש לדחות דמ"מ ה"ה "מגבי" החלל על ידי מעשיו שמתחילה לא הי' החלל י' ועכשיו החלל גבו' יותר.

דעכשיו לא הי' סכך מתחילה אלא כולהו חדא סככא ניהו. ומש"כ רש"י "מלמטה למעלה", פי' הפרישה שהוא לרבותא דאף בכה"ג כשרה. אכן, לענ"ד מלשונו של רש"י לא משמע שכוונתו לרבותא, חדא דהו"ל לפרושי הכי, ועוד הרי פי' רש"י ג"כ לעיל מיני' שכשיש חלל טפח "הגדיש כל הגדיש על אותו חלל" ומשמע דרק בכה"ג הוא דהסוכה כשרה, ואם כוונת רש"י לרבותא, ל"ל לומר ב' פעמים לרבותא.

ועוד ק' דהרי צריך להבין דעת הסוברים לחלק בין מלמעלה למטה או מלמטה למעלה, ואיזה גדר יש לדבר, ובודאי ראוי לומר שכולהו חדא סככא הוא, דאם לא כן, עד כמה מקרי סכך ועד כמה מקרי "למעלה" מן הסכך, ול"ע. ועי' בתוס' רי"ד שפי' כן וס"ל לחלק, ותו"ד מבאר דאם החלל למטה אצל הארץ ואח"כ חטט למעלה אינה כשרה שלא הי' הגדישה למעלה לשם צל. הרי דס"ל להרי"ד דכל מה שמועיל לעשות צל במקום החלל מקרי סכך, אבל למעלה מזה פסול משום שאינו לשם צל, אלא לשם אוכר. אבל לפי"ז מה שיש לחלק בין מלמעלה למטה או להיפך הוא רק אם נאמר שהפסול בחוטט בגדיש הוא משום שלא הי' לשם צל, אבל לפי המבואר מרש"י בדף י"א ובדף י"ב וגם ברש"י כאן, שהפסול בחוטט בגדיש הוא משום שלא עשה סכך כלל אלא מאליו נעשית, וכשיש חלל טפח הרי הוא עושה סכך וסגי בהכי, שוב אין מקום לחלק בין אם חטט אח"כ מלמעלה למטה או להיפך דבכל אופן כבר הי' על הסכך שם סכך משום החלל תחתיו, ואין לחלק בין העומרים שצריך כדי לעשות צל על המקום החלל ומה שלמעלה מיני', שאין הפסול משום שלא הי' לשם צל. ודוק.

אלא נר' שלפי הנ"ל יל"פ דס"ל לרש"י דרק חטיטה מלמטה למעלה מהני, אבל מלמעלה למטה פסול, והוא כהנ"ל דס"ל לרש"י כמו שדייק הריטב"א מלשונו שבחלל טפח ל"ל שיהא העשי' ראשונה לשם צל, ומהני החטיטה אח"כ לשם צל, ואף שאינו מעשה בגוף הסכך. והחלל טפח הוא כדי שיהא עשייתו הראשונה עשיית "סכך", ושוב יכול לעשות סוכתו "לשם צל" במעשה זוטא של חטיטה אח"כ. וזה ס"ל לרש"י שיש לחלק בין מלמעלה למטה או להיפך, דאם חטט למעלה, אז הוי עכ"פ מעשה זוטא שהוא לגלות מקום הסכך וכמעשה בהסכך מקרי, ולכן סגי כוונתו לשם צל במעשיו. אבל אם חטט מלמעלה למטה, לא עשה שום דבר הנוגע להסכך למעלה ממנו כלל ולא שינה כלום במצבו, ולא גילהו וכו', ובכה"ג אף כשמכוון לשם צל לא מהני שאין מעשיו אלא בקרקעית הסוכה להורידו בלבד.

ולפי"ז לגיר' רש"י לפנינו מבואר כפי' הריטב"א ברש"י דל"ל שיהא החלל טפח לשם צל, ויכול לקיים מה שצריך עשי' לשם צל בחטיטה מלמטה למעלה בלבד. והר"ן אזיל לשיטתו דגרס מלמעלה למטה ברש"י ולעיל הוסיף בדברי רש"י שצריך עשיית החלל טפח לשם סוכה או לשם צל, ושלא כמשמעות רש"י לפנינו. וכן השמיט הר"ן "כל הגדיש" וכנ"ל. ודוק.

ע"ע בתוס' רי"ד ובפסקי הרי"ד ובר"י מלוניל וברש"י שברי"ף שהי' גורסים ברש"י "וכשחוטט בו מלמטה למעלה עד שמגבי' את החלל לשיעור גובה י' זו היא עשייתו", ולא היו גורסים כלפנינו "אין זו עשייתו" אלא "זו היא עשייתו". ולהנ"ל מובן גירסתם שכוונת רש"י

שהחטיטה ה"ה העשי' לענין שיהא נשס נל, וכנ"ל. ואולי כן הי' לפני הריטב"א ולכן פי' רש"י כמו שפי' וכנ"ל.

אבל לפי"ז ק' המשך דברי רש"י שכ' "שהרי אינו מתקן אלא הדפנות ובדפנות לא אמרי' תעשה ולא מן העשוי". ואולי יל"פ שכוונת רש"י שלא הי' תיקון גמור ע"י החטיטה אלא בדפנות אבל לענין הסכך כבר הותחל העשיי' מתחילה, ואין החטיטה אלא גמר העשי', ולכן ל"ל מעשה גמור אלא מעשה זוטא וכנ"ל. אבל אם בדפנות אמרי' "תעשה ולא מן העשוי" לא מהני במעשה חטיטה בלבד כיון שקודם החטיטה לא הי' דפנות כלל. ועדיין צ"ע.

בדין חלל טפח במשך שבעה בסוכה גדולה

י"ג) עי' במאירי ובס' המכתם שהביא יש שמפרשים דהא דצריך חלל טפח במשך ז', היינו אפי' בסוכה גדולה, של"ל אלא שיהא חלל טפח במשך ז', ואח"כ יכול להרחיב מקום הסוכה עד הכתליס, ושוב כ' המאירי והמכתם דזה אינו, אלא בסוכה גדולה שיש יותר מד"א לכל צד דא"א להכשיר מדין דו"ע, הסוכה פסולה אף שיש חלל טפח במשך זע"ז. ומש"כ במשך ז', היינו דבסוכה של שיעור ז' סגי בהכי, אבל בכל סוכה צריך שיהא חלל טפח במשך כל

הסוכה עד תוך ד"א דכל חוץ ממקום החלל סכך פסול ופסול מן הצד בד"א.

וע"ע בטור שכ' כן בשם האבי העזרי וכ"ה ברא"ש סי' ל', והוסיף דאין להכשיר מדין פסל היוצא מן הסוכה. והיינו דלא אמרי' פסל היוצא מן הסוכה כשרה אלא באופן שאין פסול של סכך גמור, וכגון אם אין אלא למעלה מכ', או שיש דופן וכו' משא"כ הכא שאין להכשיר מה"ט.[16]

ומריהטת לשון המאירי משמע דלדעת המכשיריס, יש להכשיר גם לולי דינא דפסל היוצא, אלא של"ל אלא חלל טפח במשך ז' בלבד. וכמו"כ מבואר גם ממש"כ הס' המאורות, דיעוי' במש"כ רש"י דטפח חלל במשך ז' היינו "באורך וברוחב", וכ"כ הרבי' מנוח בפ"ב ה"ט. אבל בס' המאורות כ' דדלמא ל"ל אלא טפח על טפח על ז' טפחים, והיינו של"ל אלא ז' טפחים בחד רוח, ולא זע"ז[17]. ולדעתו צ"ל שיכול לחטוט אח"כ לשיעור זע"ז שצריך לסוכה, וא"כ מוכח שיכול לחטוט מן הצד, וכמו שיכול לחטוט להשלים שיעור ז', כמו"כ יכול לחטוט ולהרחיב אפי' יותר מז', דמ"ש. וגם מבואר דאף לולי דינא דפסל היוצא יכול לחטוט ולהרחיב המקום יותר מזע"ז, דהרי א"א לפרש שיכול להרחיב מדין פסל היוצא כיון שבסוכה שהוא א' על ז' אינה כשרה כלל ובזה לא אמרי' דינא דפסל היוצא.

---

[16] ובדין פסל היוצא בלא דופן כלל עי' בק"נ ובמש"כ לעיל בריש פרקין בארוכה בדעת הראשונים בזה. ואכ"מ.

[17] לפי דעת הס' המאורמות יש להסתפק אם כמו"כ יש להכשיר בגדיש שיש בו חלל בגובה י' וברוחב של א' על א', דדלמא כל שיש בו רוח א' כהכשר סוכה סגי, וצ"ע.

עוד יש לעורר שלפי המאורות צ"ל ששיעור זע"ז הוא שיעור קצוב, ולא אמרי' שעיקר השיעור הוא ראשו ורובו ושלחנו, והיינו בזע"ז שלפי"ז אין מקום לפרש שצריך במשך ז' אא"כ הוא לרוחבו ולארכו שבזה יש שיעור של ראשו ורובו ושלחנו. אלא צ"ל שכיון שצריך זע"ז לראשו ורובו ושלחנו, ממילא צריך זע"ז בכל מקום. ועי' במש"כ בדף ג' ע"א אות ה'.

והנה, ק' להבין דעת המכשירין, שהרי כל חוץ מן החלל לא עדיף מסכך פסול שהרי אינו לשם לא, או אינו סכך כלל. והאיך מכשרי' אח"כ והלא הוא סכך העשוי בפסול או מאליו, וכשחטט להרחיבו, אי"ז מעשה להכשיר כלל, וצ"ע.

ולכאו' יש לפרש ע"פ מש"כ באות הקודמת בדעת רש"י דאף בחטיטה יכול לכוון לשם לא, ומה שצריך חלל טפח הוא כדי דבלא"ה לא עשה סכך כלל, אבל מאחר שעשה חלל טפח במשך ז' הרי עשה סכך, ומקרי עשיית סכך עי"ז מקום זע"ז, ושוב יכול לחטוט ולהכשיר שאר הסכך ע"י מה שחוטט לשם לא.

אולם גר' שיל"פ בלא"ה (וכמשמעות הראשונים הנ"ל שלא פי' כן) דהא דצריך שיהא סיכוך לשם לא, היינו כדי שיהא שם סוכה עלי', וכשמכוון לשם לא או לשם סוכה ה"ה סוכה, אבל אם מכוון לדירה או לאוכל, לא מקרי סוכה כיון דהוא בית או אוכל, וכדי שיהא שם סוכה עלי' צריך לכוון לשם לא או לשם סוכה. וא"כ יל"פ דכדי שיהא שם סוכה עלי', ל"ל שיהא רוב הסיכוך לשם לא, אלא כל שיש שיעור סוכה קטנה לשם לא או לשם סוכה ה"ה סוכה ואף המקום חוץ ממקום זע"ז הוא בכלל הסוכה, ואף שלא הי' לשם לא סגי בהכי[18].

וכמו"כ יתכן שלפי דעת המכשירין כאן, כמו"כ אם א' מסכך זע"ז בסוכתו לשם לא, והשאר לשם דבר אחר, מ"מ הסוכה כשרה ואין הכוונה לדבר אחר מפקיע שם סוכה מיני' מאחר שיש עכ"פ שיעור זע"ז לשם סוכה או לשם לא. וכמו"כ אם רוב הסוכה נעשה ע"י קטן, ושיעור זע"ז ע"י גדול דלמא סגי בהכי לדעתם. שאין הסיכוך שנעשה בפסול גורם שיהא על הסכך דין "סכך פסול" אלא שכל שלא עשה אפי' מקום זע"ז לשם לא או לשם סוכה לא מקרי סוכה כלל וכנ"ל.

אולם יתכן שאפי' לדעתם מ"מ כשרוב הסוכה נעשה לשם בית או לדירה או ע"י קטן, שהסוכה פסולה דאזלי' בתר רוב, ובית מקרי ולא מקרי סוכה, וצ"ע.

ומ"מ בנידון דידן שמרחיב לגדדין אחר שיש חלל טפח במשך ז', יל"פ כהנ"ל דע"י החלל טפח במשך ז' מקרי סוכה, ואף שהוא סוכה גדולה, כיון שאינו מסוכך לדבר אחר אלא שלא הי' סכך כלל עד שיחטט, סגי בשיעור ז' להכשיר וכנ"ל[19].

ולדעת המחמירים משמע דאף שצריך לסכך לשם לא כדי שיהא שם סוכה עלי', מ"מ לא אמרי' דכיון שיש כשיעור זע"ז לשם לא סגי בהכי, אלא כל סכך שלא הונח שם לשם לא, ה"ה כסכך פסול, ופסול בד' מן הצד.

ועי' ברא"ש שהק' לדעת המחמירים למה אמר ר"ה במשך ז', והלא צריך במשך כל הסוכה. ופי' הרא"ש דכוונת ר"ה דבפחות מז' אפי' במקום שמניח לא מהני, אבל כשיש עכ"פ ז', אז המקום שמניח שם כשר. והק' השפ"א שהרי גם בפחות מז' במקום שמניח שם כשר, ורק שהסוכה פסולה משום שאין בו שיעור זע"ז שצריך להכשיר הסוכה, ומ"ש כשיש חלל במשך ז' או פחות. וצ"ע.

עוד עי' בחזו"א שכ' דהא דקתני במשך ז' לאו דוקא, שהרי ל"ל אלא ד' ומשהו של סכך כשר

[18] ויל"ע לדעתם כשיש חלל של י' טפחים בגובה, ופחות מזע"ז ברוחב אם אמרי' שגם בזה סגי להכשיר כיון שיש עכ"פ צד א' כשיעור הסוכה, או"ד דאזלי' בתר הרוחב של הסוכה בלבד, וצ"ע.

[19] גם יתכן שאין להכשיר בכה"ג אלא בפסול משום תעשה ולא מן העשוי, אבל במקום שהפסול בשאר הסכך הוא אפי' לולי דינא דתעשה ולא מן העשוי פסול בכל אופן.

כדי להכשיר סוכה של זע"ז. (והוא כדעת הא"ר בסי' תרל"ב ועי' במשנ"ב ס"ק ח' ובחזו"א סי' קמ"ד א'-ה'.) ומש"כ כשיעור ז' הוא לרווחא דמלתא דמיירי באופן שלא חקק מן הצד אלא למטה, ואם אין שיעור ז' א"א להכשיר הסוכה כיון שאין בחללו זע"ז.
ולענ"ד הקלושה דחוק לפרש כן בכוונת ר"ה, וגם הרי אי"ז מספיק לישב הרא"ש וכנ"ל, שהרי הרא"ש מבואר שכשיש חלל במשך ז' הוא דכשר ולא בפחות מזה.
וגר' שיש לישב, דס"ל להרא"ש דהא דהסוכה פסולה כשאין בו חלל במשך ז' אי"ז רק משום שאין בו שיעור סוכה כשרה, אלא כדי שיהא על הסוכה "שם סוכה" ע"י החלל טפח צריך שיהא חלל טפח כשיעור ז' ובפחות מזה אין לקרותו סוכה, וכנ"ל. והיינו שלכו"ע צריך שיהא חלל של טפח במשך ז' ולשם צל, דבלא"ה לא מקרי סוכה כלל. ואפי' אם הי' ד' ומשהו לשם צל אי"ז מספיק להכשיר הסוכה כלל, ואפי' אם אח"כ יגענע עוד ג' טפחים של הסכך וכו', מ"מ אין להכשיר אא"כ מתחילה הי' שיעור החלל טפח במשך זע"ז, דבלא"ה אין כוונתו לשם צל מועיל שאינו "סוכה" כלל ע"י כוונתו לשם צל במקום שאינו עכ"פ כשיעור סוכה קטנה. (וגם המחמירים מודים לזה אלא דס"ל דמלבד זה ג"כ כל שאינו לשם צל ה"ה סכך פסול וכנ"ל.)
ולפי"ז יוצא לדינא שאם א' עשה גדיש בחלל טפח במשך ד' ומחצה, ושוב חטט בגדיש עד ז' ומגענע הסכך כנגד החטיטה, הסוכה פסולה. ואילו לדעת השפ"א והחזו"א הסוכה כשרה, וצ"ע.

י"ד) רש"י ד"ה אלא. ואח"כ הגדיש כל הגדיש על אותו החלל. וכר"ן השמיט "כל הגדיש" והוא לשיטתו דגרס ברש"י לקמן בסמוך מלמעלה למטה" וא"כ לא הגדיש "כל הגדיש" אלא מקצתו, ועי' לעיל באות י"ב במש"כ.

ט"ו) רש"י ד"ה אבל. בא"ד ובדפנות לא אמרי' תעשה ולא מן העשוי. בדין תעשה ולא מן העשוי בדפנות עי' במש"כ לעיל בדף י"א ע"א אות כ"ד.

ט"ז) בא"ד וה"ה בסוכה פחותה מי' וחקק וכו'. צ"ל שיש להוכיח מ"סתמא דגמ" אף שהוא מאמוראי דאל"כ מאי אולמי' דהגמ' דהתם מימרא דר"ה.

י"ז) בא"ד שם. מבואר מהוכחת רש"י מסוכה שחקק להשליס לי', דבלא חקיקה הסוכה פסולה משום שאין בו דפנות, דאם אין הפסול אלא משום שאין לו חלל י' בלבד, אין להוכיח מהתם דבדפנות לא אמרי' תעשה ולא מן העשוי. ועי' במש"כ שם.

בביאור כוונת תוס' לדמות שיטת ר"ה דהכא למש"כ לעיל בסוכה תחת סוכה י"ח) תוס' ד"ה אבל אם וכו' מצינן למימר וכו'. עי' לעיל באות ו' דהא דהחוטט בגדיש פסולה ולא אמרי' שעשייתו הראשונה של הגדיש ה"ה עשי' מעולה, יל"פ משום שלא עשה סכך כלל, כיון שאין להגדיש חלל, ולפי"ז כשיש חלל טפח כשר משום שיש עשיית סכך, או יל"פ דכשאין חלל טפח מ"מ

מקרי עשיית סכך, ומ"מ אינו עשוי' לשם צל, וכשיש חלל אז ה"ה לשם צל. ואם נאמר שאין לפסול אלא משום שאין עשוי' לשם צל, וע"י חלל טפח יש עשוי' לשם צל, ק' להבין הדמיון של תוס' להתם, שהרי התם אין הפסול משום שאין עשוי' לשם צל, אלא משום שהוא יושב תחת ב' סככות או ב' סוכות, ואף אם חשוב עשייתו לשם צל כשיש חלל טפח מ"מ דלמא אינו סכך נפרד או סוכה נפרדת. וכמו"כ אם ע"י טפח ה"ה כסכך בפנ"ע, דלמא מ"מ לא חשוב עשוי' לשם צל עי"ז. ומשמע מתוס' דס"ל דהפסול בחוטט בגדים הוא כמבואר מרש"י וכמו שפי' השפ"א שבלא חלל טפח לא חשיבי עשיית סכך כלל, אלא שהסכך נעשה מאלי' אח"כ כשחטט בגדים. ולכן ס"ל שכשם שמבואר התם דמקרי "סכך" כשיש חלל טפח כמו"כ ה"נ ע"י טפח מקרי "סכך".

ויל"פ עוד, דהנה, עי' לעיל בדף י' שהבאנו מה שכנר' נחלקו הראשונים בביאור דינא דסוכה תחת סוכה, ואם הסוכה תחתונה פסולה משום שיש עלי' "ב' סככות" וכמשמעות הר"פ ועוד שם, או משום שהוא יושב ב"סוכה תחת סוכה" ומשום שלמעלה ממנו יש עוד "סוכה".

ועי' שם שמדברי רש"י משמע דנחלקו האמוראים בזה, ולדעת ר"ה פסול משום ב' סככות, ולכן אף בחלל טפח מקרי סכך, ואילו לשמואל אין לפסול אלא כשיש "סוכה" למעלה מסוכתו, ולכן אין לפסול אלא בחלל של י'. ובדעת ר"ח דשיעור לפסול בד' יש להסתפק.

ובדעת תוס' שם, עי' במה שהק' תוס' לר"ה במה דלא אמרי' חבוט רמי. ועי' בחי' רעק"א שם שהק' במה שקו' תוס' שייך רק לר"ה בלבד, והלא אפי' לר"ח ולשמואל יש להק' למה אין להכשיר ע"י חבוט רמי, ומ"ש ר"ה מדר"ח ושמואל.

ועי' שם במש"כ ליישב דס"ל לתוס' דלר"ה הפסול משום "ב' סככות" ולכן ע"י חבוט רמי ה"ה כסכך א', אבל לר"ח ולשמואל יל"פ דאין לפסול אלא משום שיש ב' סוכות, וא"כ ס"ל לתוס' שאפי' ע"י חבוט רמי לא הוי כסוכה א', ורק אם אין אלא ב' סככות יש להכשיר משום חבוט רמי.

ולפי"ז נר' לפרש כוונת תוס' אצלינו בטוב טעם, שלר"ה הא דסגי כאן בחלל טפח הוא משום דכשם דהתם ס"ל דכל שיש חלל טפח חשוב "סכך" נפרד עי"ז, ה"נ ע"י חלל טפח ה"ה "סכך" והוי עשיית הסכך. אבל אם התם אין לפסול אלא כשיש סוכה תחת "סוכה" ומשום ב' סוכות, אין לדמות להכא דל"ל אלא שיהא עלי' שם "סכך" ולא שם "סוכה" שלמה.

ולפי"ז מובן מש"כ תוס' דשמא גם למ"ד דהתם צריך ד', הכא שאני, והיינו כהנ"ל דלמ"ד דצריך ד' התם, אי"ז אלא משום דס"ל דאין לפסול אלא בסוכה תחת "סוכה" ולא בסוכה א' תחת ב' סככות, ולכן התם צריך ד' או י', אבל הכא ל"ל אלא א' כיון דל"ל אלא שיהא עלי' שם "סכך", וכדי שיהא עשיית הסכך על ידו ולא מאליו. ודוק.

י"ט) בא"ד דהא לשמואל וכו'. ע' בתוס' הרא"ש וכנר' שכוונת תוס' והרא"ש להוכיח דאם נאמר שלשמואל צריך חלל י' מתחילה, צ"ע בכוונת הברייתא דהחוטט בגדים לעשות סוכה הרי זו סוכה, והלא א"א לפרש דמיירי כשיש חלל י' מתחילה, דא"כ ל"ל חטיטה כלל.

אולם יש לדחות לדעת הסוברים דיכול לחטוט להרחיב הסוכה מן הצד כשיש חלל במשך ז',

דלדעתם יל"פ הברייתא כשיש חלל י' מתחילה במשך ז' ושוב חוטט מן הלד והרי"ז סוכה. ומשמע מרמ"ת תוס' דס"ל כדעת האבי עזרי וכו' לפסול בכה"ג כשיש ד"א מן הלד. וכ"מ מהמשך הדברים בפסקי הרא"ש שכ' כתוס' והביא מיד אח"כ דברי האבי עזרי.

ע"כ בענין החוטט בגדיש

בענין מחיצה תלוי'

י"ט) מתני' המשלשל וכו'. עי' במש"כ רש"י שכל שהוא מלמעלה למטה קרי שלשול. ולפי"ז צ"ל דסיפא דמתני' "מלמטה למעלה" אינו שלשול, ולפי"ז צ"ע במה שלא פי' מתני' מה עשה מלמטה למעלה. ומריהטת מתני' משמע יותר לשון "המשלשל" שייך בין מלמטה למעלה ובין מלמעלה למטה וצ"ע.

בטעמא דמחיצה תלוי' אינה מתרת

כ') מתני' אם גבו' מן הארץ ג' טפחים פסולה. ובגמ' פי' משום דמחיצה תלוי' אינה מתרת. וכמו שאינה מתרת לענין שבת כמו"כ אינה מחילה ודופן לענין סוכה, דבעי' דפנות וליכא.

והנה, בטעמא דמחיצה תלוי' אינה מתרת, עי' בחזו"א סי' ס"ח י' שפי' דאי"ז משום שהגדיים בוקעים תחתיו, אלא אף בלאו האי טעמא דבקיעת גדיים אין המחיצה תלוי' מתרת. והיינו דכל שאין המחיצה סמוך אצל הקרקע אינה מחילה. והא דאי' שבגמ' שבת ק"א ע"ב פי' דמחיצה תלוי' מתרת במיס משום ד"קולא הקילו במיס", ואף דבמיס ליכא בקיעת גדיים וגם בקיעת דגיס לא שמי' בקיעה וכמבואר התס, וצ"ל דאף במקוס דליכא בקיעה, מ"מ מחיצה תלוי' אינה מתרת אלא משום קולא שהקילו, אבל בלא"ה אין המחיצה תלוי' מתרת.

ועי' בריטב"א סס שהק' במה שצריך לטעמא דקולא שהקילו במיס, והלא בלא"ה בקיעת דגיס לא שמי' בקיעה ומעיקר הדין ובלא קולא הו"ל להתיר במחיצה תלוי' במיס. ותי' דמעיקר הדין בקיעת דגיס ג"כ שמי' בקיעה והקילו במיס שלא יהא בקיעת דגיס בקיעה.

ומדברי הריטב"א משמע דס"ל דכל טעמא דמחיצה תלוי' אינה מתרת הוא רק משום שיש בקיע"ג או דגיס, אבל בלא"ה לכו"ע מחיצה תלוי' מתרת, ולא אמרי' שצריך שיהא המחיצה סמוך לקרקע אלא כדי שלא יהא מקוס הראוי לבקיעה בלבד.

אכן, נר' שיש להק' בדברי הריטב"א שהרי אס נאמר שבמקוס דליכא בקיעה, לכו"ע מחיצה תלוי' מתרת, ולא אמרי' שצריך שיהא המחיצה סמוך לקרקע אלא כדי למנוע הבקיעה, כשהמחיצה תלוי' תוך ג' לקרקע המחיצה מתרת משום דליכא בקיעת גדיים בפחות מג', ואפי' לולי טעמא דלבוד או גוא"ח המחיצה מתרת משום דליכא בקיעת גדיים ושפיר מקרי מחיצה אף שאינו סמוך לקרקע. אבל הריטב"א אגלינו פי' דטעמא דתוך ג' כשרה הוא משום לבוד. ומשמע דלולי דינא דלבוד אין להכשיר משום שצריך שיהא הדופן סמוך להקרקע, ואף דליכא בקיעת גדיים תוך ג'.[20]

[20] הנה, במה דליכא בקיעת גדיים בפחות מג', אי"ז מפורש, ודלמא אף בפחות מג' יש בקיעה אלא דאמרי' לבוד. אבל בגמ' עירובין דף י"ד מבואר ששיעור לבקיעה מן הצד הוא בג', וגם

(וכעי"ז נר' לדייק גם מדברי הראבי"ה כדעת החזו"א, דיעוי' במש"כ הראבי"ה בסי' תרכ"ד בדופן שמקלת הדופן תלוי' למעלה מג', ומקלתו תוך ג'. וכ' הראבי"ה שאם החלק מן הדופן התלוי' למעלה מג' הוא פחות מג' ברוחבו אמרי' לבוד, וכל הדופן כשר. ויש להק' דאם רוחב הפרצה אינה אלא פחות מג', אפי' לולי דינא דלבוד יש להכשיר, שהרי כשאין ברוחבו ג' ליכא בקיעת גדייס, שאף ברוחב פחות מג' ליכא בקיעת גדייס בבת ראש וכמבואר בפ"ק דעירובין. וממה שהוצרך הראבי"ה לדינא דלבוד כדי להכשיר, משמע שהפסול של מחיצה תלוי' שייך גם באופן דליכא בקיעת גדייס וכנ"ל.[21])

ולכן נר' שצריך לדחות בכוונת הריטב"א בשבת, ואף הריטב"א מודה למש"כ החזו"א דכל שאין המחיצה סמוך לקרקע לא שמי' מחיצה אף לולי טעמא דבקיעה, ואף במקום דליכא בקיעה כלל אינה מתרת. אלא דמ"מ ק' להריטב"א במה שצריך טעמא דקולא במיס, והלא בלא"ה כיון דליכא בקיעה, יש להתיר מטעמא דגוא"ח. וס"ל דהא דלא אמרי' גוא"ח הוא רק משום בקיעה, ואם בקיעת דגים לא שמי' בקיעה ל"ל קולא במיס אלא מעיקר הדין יש להתיר משום דינא דגוא"ח. ובזה תי' דמעיקר הדין בקיעת דגים שמי' בקיעה, ומה דאמרי' גוא"ח הוא משום קולא בלבד.

ובדעת רש"י בזה עי' לקמן באות כ"ה במש"כ בעזה"י.

וכנר' שיש נפ"מ מזה לדינא, עי' בס' הסוכה בהערות מהגרש"ז בסוף הספר (עמ' תמ"ד) במרפסת שיש כעין ספסל הבנוי לגדי המרפסת, והדופן יורד מלמעלה עד מקום התחלת הספסל, ודן אם לדון הדופן כמחיצה תלוי', ואף שתחת הדופן יש ספסל הבנוי אצלו, כיון שסוף הספסל אינה תוך ג' מן הדופן אינה כחד דופו והדופן ה"ה תלוי' שם. וכ' הגרש"ז שם בהערה ע"פ דברי החזו"א דהרי"ז כמחיצה תלוי' ואף שאין שייך שם בקיעה כלל, דמ"מ דינא במחיצה שצריך שיהא סמוך להקרקע וליכא. וע"ע שם שכ' שכמו"כ לר' יאשי' דצריך דופן מפסולת גו"י, אם המחיצה של פסולת גו"י תלוי' ותחתיו יש דופן מדבר אחר, ה"ה מחיצה תלוי' וכנ"ל. אבל אם נאמר דבמקום דליכא בקיעה כלל לכו"ע מחיצה תלוי' מתרת, התם לא דמי למחיצה תלוי'. (ועי' שם מה שכ' להתיר מטעם אחר[22].)

מבואר התם דטעמא דאמרי' לבוד עד ג' הוא משום שביותר מג' יש בקיעת גדיים. וכ"מ גם מהגמ' בשבת דף צ"ז, וכן מבואר מדברי הראשונים בשבת דף ק"א דבפחות מג' ליכא בקיעת גדיים, עי' שם במאירי וברי"ן ובריטב"א בשם תוס'. ומשמע שלכו"ע כל שהוא פחות מג' ליכא בקיעת גדיים, ושיעור של לבוד תלוי בזה. וא"כ אין לפרש דהכא צריך לדינא דלבוד משום דבלא"ה יש בקיעת גדיים בפחות מג', ודוק.

[21] אולם עי' בריב"ן מובא בס' תורת הראשונים בפי' של הברייתא לעיל "כדי שיזדקר בבת ראש, שפי' דמיירי לענין הרוחב מצד לצד, ומשמע התם דאפי' לולי דינא דלבוד יש להכשיר כרוחב המחיצה תלוי' ג' פחות מג'. ושלא כדברי החזו"א. אבל יש לדחות.

[22] ע"ע שם שכ' לדבר פשוט דצריך שיהא האדם יושב "תוך" המחיצות ואינו יכול לישב על המחיצה, ומשמע שכמו"כ כשאין הדפנות מגיעות לסכך אינו יכול לישב על הדופן, שאינו "תוך" הסוכה. (וכמו"כ לר' יוסי אינו יכול לישב למטה מן המחיצות כשהם תלויות.) ויש לעי' מהו המקור לשיטתו. (וע"ע בשפ"א שמסתפק אם יכול לישב במקום שאין הדפנות כנגדו מן הצד, וכגון שיושב למעלה ממקום הדפנות כשאין הדפנות מגיעות לסכך, או תחת ממקום הדפנות לר' יוסי כשהמחיצות תלויות, ומשמע שם דלא פשיט"ל שצריך להיות לפנים מן

(ע"ע שם מה שהביא מהחזו"א בדופן ט' טפחים ודופן אחר חוץ מג' שהוא תלוי', דשם ליכא בקיעה, ומ"מ פסולה, אולם התם יש לדחות דאף אם מחיצה תלוי' במקום ליכא בקיעה מתרת, ל"ל שיהא בקיעה בפועל אלא שיהא דופן במצב הראוי לבקיעה, ואף שבמים אמרי' דבקיעת דגים לא מקרי בקיעה, שאני הכא בב' מחיצות שאין לחלק בין אם יש דופן סמוך לו או לא.

וכמו"כ יש להסתפק בגדר של בקיעת גדיים לענין גוא"ח דלרוב ראשונים לא אמרי' כשיש בקיעת גדיים וכמו שיבואר בסמוך בעזה"י, שיש להסתפק אם תלוי בבקיעה בפועל או לא, ויש לחלק ג"כ אם אין בקיעה משום שהוא מקום דליכא גדיים וכגון במים, ובין מקום שיש דבריס חוץ מן הדופן המעכב הגדיים, ועי' במש"כ בזה במס' שבת פ' הזורק דף ק"א. וע"ע בערוך לנר במש"כ דשייך גוא"ח באופן שיש דופן ט' ולמעלה ממנו מחיצה תלוי', דבזה ליכא בקיעה, ול"ע אם אף כשיש ב' מחיצות שאינם חוץ ג' כהגיור של החזו"א הנ"ל יש להכשיר מה"ט. ול"ע.)

בטעמא דלא אמרי' גו"א להתיר במחיצה תלוי'

כ"א) שם. והנה, אפי' אם צריך שיהא הדופן סמוך לקרקע כדי למנוע גדיים או בלא"ה ומשום דאם אינו סמוך לקרקע אינה מחיצה אף בדליכא בקיעה, מ"מ יש להק' במה דאין להתיר במחיצה תלוי' משום גוד אחית.

וכפשוטו יל"פ דהא דאמרי' גוא"ח הוא רק במקום דליכא בקיעה, והכא איכא בקיעת גדיים, וכ"מ גם מהגמ' בשבת דף ק"א דלרבנן דריבר"י שם אמרי' גו"א במקום דליכא בקיעה וכגון במים או בעמוד שמתקצר מלמטה, וכמו שפי' רש"י שם דמיירי במקום דליכא בקיעת גדיים שם, ולכן אמרי' גוא"ח.

וכמו"כ מבואר מדברי הפנ"י והערוך לנר אצלינו, ועי' שם שהק' דאם לא אמרי' גוא"ח במקום דאיכא בקיעה, באיזה אופן ניתן ההלכתא של גוא"ח, והלא לעולם יש בקיעת גדיים ביותר מג', ובפחות מג' ל"ל דינא דגוא"ח דבלא"ה מתרת מדין לבוד. ועי' בפנ"י שפי' דנפ"מ דאמרי' פי תקרה, והיינו אף במקום דאיכא בקיעת גדיים, ועי' בערוך לנר במה שפי' באו"א דמיירי כשיש ב' מחיצות זו למעלה מזו. וע"ע בשפ"א במש"כ לישב באו"א. ומ"מ מבואר לכולם דאמרי' גוא"ח אף לרבנן דר' יוסי, והכא שאני דאיכא בקיעת גדיים ובמקום בקיעת גדיים לא אמרי' גוא"ח.[23]

אבל יש מן הראשונים שפי' באו"א, עי' במש"כ הריטב"א והר"ן והמאירי בשבת בשם התוס' דשם מיירי בעמוד שמתקצר חוץ ג' סמוך לקרקע ולכן הזורק וגח על גביו חייב, משום לבוד, ולא משום גוא"ח, ולדידהו יל"פ דאף במקום דליכא בקיעת גדיים, מ"מ לא אמרי' גוא"ח לרבנן דהתם. וכ"פ המאירי שם בדעת תוס' דלשיטתו כל שהוא ביבשה לא אמרי' גו"א ורק ביש אמרי' גוא"ח.

המחיצות כלל אלא כל שהוא "בסוכה" סגי. וצ"ע.)

[23] אבל יש להק' במה שלא פי' הראשונים דנפ"מ של גוא"ח הוא כמבואר בגמ' שבת דף ק"א בעמוד המתקצר וכמו שפי' רש"י שם. ואולי כיון שיש לדחות דהתם נמי אינו מדין גוא"ח וכמבואר בסמוך, עדיין יש להק' דשוב אין נפ"מ מדינא דגוא"ח.

ובטעמא דשונה היס מן היבשה, מדברי המאירי שס משמע דהוא כעין "לא פלוג" דביבשה לעולס לא אמרי' גוא"ח. אבל במאירי אגליגו וכן בס' המכתס כאן מבואר טעס אחר, דלא אמרי' גוא"ח לרבנן ביבשה כלל, ומשוס דדרך הבניים הוא לבנות מלמטה למעלה ולא מלמעלה למטה, ולכן גוא"ס אמרי' וגוא"ח לא אמרי'. משא"כ במיס דדרך הבניים לבנות מלמעלה למטה, ולכן במיס אמרי' גוא"ח וכמבואר התס. ומשמע דלעולס לא אמרי' גוא"ח ביבשה ואף בדליכא בקיעת גדייס, ולא משוס "לא פלוג" אלא מעיקר הדין לרבנן לא אמרי' גוא"ח ביבשה שההלכתא לא נאמר להחשיב כאילו יש דופן שס אלא באופן שהוא המשך מן הבנין שכבר הי' שס, אבל במקוס דאין הדרך להמשיך בהאי גיסא לא אמרי' גוד.

בטעמא שמלמטה למעלה כשרה (אם משום גוד אסיק)

כ"ב) מתני' מלמטה למעלה אם גבו' יי טפחים כשרה. ופי' רש"י אף כשאין הדפנות מגיעות לסכך כשרה. ועי' ברא"ה וברי"ט ובמאירי וברא"י"ה ובס' המכתס ובר"י מלוניל ובס' המאורות ובפסקי רי"ד שפי' משוס דינא דגו"א. והיינו דהא דצריך שיהא המחיצות סמוכות לסכך, היינו שיהא המחיצה נוגע ממש בשפת הסכך, וכשאין הדפנות מגיעות לסכך צריך לדינא דגו"א. אבל כ' האחרונים שמדברי הר"ן מבואר דל"ל לדינא דגוא"ס כאן, שהר"ן כ' לעיל בדף ד' שלפי מה שפי' הרי"ף שס דל"ל לדינא דגוא"ס להכשיר בנען ד' קונדיסין, נמצא של"ל גוא"ס בסוכה כלל אלא בשבת בלבד, וההלכתא דגוד אסיק אינה אלא לענין שבת בלבד. ולפי"ז משמע דה"נ כשאין הדפנות מגיעות לסכך ל"ל לדין גו"א, ול"ל אלא שיהא הדופן תחת מקוס הסכך ולא שיהא נוגע בו ממש, וכל שהוא למטה מן הסכך מקרי "סמוכות" להסכך.[24]

וע' לעיל בדף ד' ע"ב (אות ו' וגו' ובפרט באות י"א) שהארכנו לסדר הדעות בזה, ונמצא שיש ג' גדדיס בהא דצריך דפנות סמוכות לסכך, א' שצריך שיהא נוגעים בקצוותס, ולכן צריך כאן לדין גוא"ס. ב' של"ל אלא שיהא הדופן תחת הסכך, אבל מ"מ צריך שיהא כל הדופן תחת הסכך, ואס רק מקצת מן הדופן תחת הסכך פסולה. ג' ל"ל אלא שיהא ראש הדופן תחת הסכך ואף אס שאר הדופן אינו תחת הסכך, מ"מ מקרי מחיצות סמוכות להסכך ע"י מה שראש הדופן סמוך להסכך.

ועי' לקמן בסמוך במש"כ בשיטת ר' יוסי דמחיצה תלוי' מתרת ע"פ הג"ל.

בביאור שיטת ר' יוסי

כ"ג) מתני' ר"י אומר כשם שמלמטה וכו'. בגמ' מפרש דס"ל לר' יוסי דמחיצה תלוי' מתרת. ועי' במה שפי' הריטב"א והמאירי וכו' דס"ל לר' יוסי דמחיצה תלוי' מתרת משוס דאמרי' גוא"ח, ואף ע"פ דגדייס בוקעים בבת ראש.

---

[24] עי' במש"כ רעק"א ועוד בענין אם אמרי' ב' הלכתות, כגון לבוד וגו"א אהדדי, ועי' בשו"ע סי' תר"ל ט' בשם הטור של"צ שיהי' הדופן מכוון תחת הסכך אלא סגי כשהוא תוך ג', ואם צריך לטעמא דגו"א, נמצא דאמרי' לבוד וגו"א אהדדי, ועי' במשנ"ב מהדו' דרשו אות 40. (ע"ע לשון הריטב"א שהביא דברי ר' יוסי להכשיר ושוב כ' ובלבד שיהי' מכוונות, ומשמע דקאי אדר' יוסי בלבד וצ"ע.)

אכן, כנר' שיש מקום לפרש באו"א, ואפי' לולי דינא דגוא"ח, דלמא ס"ל לר' יוסי של"ל שיהא מחיצה סמוך לקרקע, וכל מחיצה אפי' כשהוא תלוי' חשובה מחיצה.

והנה, בלשון של ר' יוסי "כשם שמלמטה" וכו', משמע שיש השואה בין טעמא דלמטה למעלה ובין מלמעלה למטה. ואם נאמר דטעמא דמלמטה מלמעלה ה"ה משום דאמרי' גוא"ס וכמו שפי' הריטב"א והרא"ה והמאירי, אז יל"פ דכמו"כ מלמעלה למטה אמרי' גוא"ח, ולא אמרי' שבקיעת גדיים מבטל דינא דגוא"ח. אבל אם נאמר מלמטה למעלה ל"ל לדינא דגו"א וכמו שמשמע מדברי הר"ן בדף ד' ומדברי רש"י שם, וכמו שפרשנו לעיל, ואף לולי טעמא דגוא"ס כל שיש דפנות תחת מקום הסכך סגי וחשוב מחיצות סמוכות לסכך, משמע שלר' יוסי אף לולי דינא דגוא"ח יש להכשיר במחיצה תלוי' וכנ"ל דל"ל שיהא סמוך לקרקע כמו של"ל שיהא הדופן סמוך לסכך וכנ"ל. (אכן יש לדחות דליכא השואה בטעמא אלא שכשם שכל דופן של י' טפחים מהני אף דאינו סמוך לסכך, כמו"כ מהני מחיצה של י' אף שאינו סמוך לקרקע, אבל לא מחד טעמא. וק"ל.)[25]

(והנה, גר' שיש לעורר בלשון הגמ' "במאי קמפלגי" ופי' הגמ' דנחלקו במחיצה תלוי' ואם מתרת, וק' מה מוסיף הגמ' בפי' דמתני'. והרי ודאי נחלקו אם הדופן התלוי' למעלה מג' שמי' מחיצה או לא. ואם נאמר שלר' יוסי הסוכה כשרה לולי דינא דגוד אחית, יל"פ שכוונת הגמ' לשלול מלפרש שנחלקו בדינא דגוא"ח. אבל לדברי הראשונים שלר' יוסי כשרה משום דאמרי' גוא"ח הק"ל, ואדרבה מלשון הגמ' יש מקום לטעות ולומר דלא פליגי לענין גוא"ח. ויש לדחות.)

כ"ד) רש"י ד"ה מלמעלה למטה. שהתחיל לארוג המחיצה אצל הסכך.

עי' בב"ח סי' תרל"ה שמדייק מרש"י כדעת הר"פ שיכול לעשות הסכך קודם לדפנות, ועי' בט"ז תרל"ה ס"ק ד' לדחות ראייתו שיל"פ דמיירי כשיש טפח מ' של דופן דבהא סגי כמבואר לעיל בסמוך, או"ד ד"אגל הסכך" ל"ד ופי' אגל המקום הסכך אבל אין הסכך שם עדיין.

אולם עי' במאירי שכ' שמשלשל למטה "משפת הסכך" ומשמע דליכא דופן של טפח שם[26], וגם שהסכך שם, דאל"כ ליכא "שפת" להסכך. וע"ע בר"פ לעיל שכ' להדיא של"ל לעשות הדפנות קודם הסכך ושלא כדעת ההג"מ מובא ברמ"א סו"ס תרל"ה, ומאחר שכן מבואר מדברי הר"פ, מסתברא שכן ס"ל גם

[25] ועי' בשפ"א שהביא לשון רש"י שלר' יוסי אפי' אם הדפנות גבו' הרבה כשר. וכ' השפ"א שיש להסתפק לדעת ר' יוסי אם יכול לישב במקום שאין ראשו ורובו ושלחנו תוך הדפנות אלא למטה ממקום הדפנות דדלמא צריך שיהא תוך מקום הדפנות. או"ד דאף תוך "דפנות" שע"י גוא"ח סגי וחשוב "מחיצות ניכרות", (ועי' שם משי"כ ע"פ תוס' לעיל בפרקין, ואכ"מ.) ואם נאמר של"צ לדינא דגוא"ח כאן, נמצא שאינו תוך המחיצות כלל ואפי' תוך "מחיצות" שע"י גוא"ח.

וכמו"כ יש להסתפק לרבנן כשיושב למעלה ממקום הדפנות, ואם ל"צ לדינא דגו"א כשאין הדפנות מגיעות לסכך, הרי אינו יושב תוך המחיצות כלל. ואולי אם יש להכשיר בכה"ג תלוי במה שנחלקו הראשונים אם צריך לדינא דגו"א או לא.

[26] עי' במש"כ במשנ"ב מהדו' דרשו בסו"ס תרל"ה בענין אם הדופן של טפח צריך שיהי' סמוך להסכך. ואם ל"צ, יש לדחות שיש דופן למטה, אבל לפי משי"כ שם שצריך שיהא הדופן של טפח סמוך לסכך ק' כנ"ל.

לרש"י, ומש"כ הט"ז וכו' לדחות בכוונת רש"י הוא רק משום שלא הי' לפניו התוס' הר"פ. (ועי' שם שהר"פ העתיק לשון רש"י ושוב כ' של"ל שיהא הדפנות קודמות להסכך ומשמע להדיא דגם הר"פ דייק מרש"י כשיטתו.)

ב"ה) רש"י ד"ה שלשה טפחים פסולה. דהיינו כדי שיזדקר וכו'. עי' בפנ"י ובערוך לנר, וכפשוטו משמע מרש"י שכוונתו לגיין הברייתא דלעיל בדף י"ד וכמו שפי' הערוך לנר, שמבואר התס לפסול כשיכול הגדי להזדקר למטה בבת רחש. ולפי"ז משמע דס"ל לרש"י שהברייתא דלעיל כרבנן דר' יוסי, וא"כ משס יש סמך לפסוק כרבנן.
אולם יש לפרש בברייתא שס באו"א וכמו שפי' הריב"ן שס דמיירי כדי שיזדקר בבת רחש מן הגד, ולא למטה, וא"כ אין ענינו לכאן דמיירי בג' טפחים מן הקרקע ולא מגד לגד.
עוד יל"פ דהברייתא דהתס קאי גס לר' יוסי ומיירי כשאין מחיצה של י' אלא פחות מי', ולא אמרי' גוא"ח במחיצה פחות מי'. אבל מרש"י משמע דברייתא דהתס שלא כר' יוסי וכנ"ל.
אבל עדיין יש להק' בכוונת רש"י ולמה פי' דהיינו כדי שיזדקר, והלא התס פי' רש"י דשיעור של כדי שיזדקר בבת רחש ה"ה ג' טפחים, והכא פי' ששיעור ג' טפחים הוא כדי שיזדקר וכו' ותלי תניא בדלא תניא. ומשמע מרש"י שאין כוונתו לפרש השיעור של ג' טפחים אלא לפרש טעמא דיותר מג' טפחים פסולה, והיינו דס"ל לרש"י דביותר מג' טפחים מה שהסוכה פסולה הוא רק משום שיש בקיעת גדייס, אבל בלא"ה אין לפסול אף שהמחיצה תלוי'. והיינו שאף במחיצה תלוי' אין לפסול אלא משום טעמא דבקיעת גדייס. אבל יש לדחות שכוונת רש"י לפרש טעמא דלא אמרי' גוא"ח להכשיר.
ועי' לעיל בחות כ' במש"כ שהחזו"א פי' שאף לולי טעמא דבקיעת גדייס אין המחיצה תלוי' מתרת ושכן יל"פ גס לדעת הריטב"א בשבת. אבל מרש"י כאן ל"מ הכי וכנ"ל, ויש לדחות.
ב"ו) תוס' ד"ה בין מלמטה וכו'. עי' במהרש"א דגרסי' בתוס' "בין מלמעלה בין מלמטה מתוך אוגנו". וע"ע בגנזי יוסף שס שפי' באו"א.
ועי' בתוס' הרא"ש שהביא גיר' של "בין מלמעלה בין מלמטה בין מתוך אוגנו", והיינו שיש ג' ליוריס במתני', וע"ז הק' דבהכרח "למעלה" הוא למעלה מן הבור, דאל"כ ליכא ג' מקומות שונות בתוך הבור. (ועי' במאירי שג"כ גרס כן, ומ"מ פי' דלמטה הוא בתוך המים, ולמעלה הוא למעלה מן המים אבל סמוך להמים, ובתוך אוגנו הוא אלא שפת הבור אבל בתוך הבור. ואולי לא הוה ניח"ל להתוס' הרא"ש לפרש כן, משום דלפי"ז ליכא חידוש ד"למעלה" ואם כוונת מתני' בדרך "לא אף זו" לא הו"ל למתני "בין מלמטה" בינתיים.)
אולם כנר' שאי"ז כוונת התוס', שהרי תוס' הביא הגיר' של "בין מלמטה מתוך אוגנו", ולא גרס "בין מתוך אוגנו", והכל ליור א' של למטה מתוך אוגנו. ולפי"ז קו' תוס' (דא"א לפרש "למעלה" בתוך הבור) אינו משום דליכא ג' מקומות בתוך הבור, אלא קושייתו הוא דאם "למטה מתוך אוגנו" הוא חד ליור, צריך לפרש דהיינו למטה משפת הבור, והיינו למעלה ורחוק מן המים, וכל שלמעלה מזה ה"ה חוץ מן הבור.

כ"ז) באי"ד ואי"כ היינו כותל וכו'. עי' בפנ"י שהק' דלמא שאני כשהמחילה נעשה לשם כך, ואילו לר' יהודה ל"ל שיהא נעשה לשם כך, ושניהם במחילה חוץ מן הבור. ותי' הפנ"י דל"ל דס"ל להגמ' שאין לפרש שבזה פליגי. אולם לענ"ד יש לפרש דאין מקום לחלק בין אם נעשה לשם כך או לא, אלא צריך שיהא "מינכרא מלתא" שהי' המחילה נעשה לשם כך, וכלשון רש"י "דמוכחא מלתא דבשביל אוגן המים נעשית", אבל אם נעשה לשם כך ולא מנכרא מלתא, אין לד להכשיר משום שנעשה לשם כך בלבד. (ועי' בפנ"י מש"כ לישב עפ"ז הגמ' לקמן בע"ב וע"ע בזה בערל"נ, ובמש"כ לקמן בע"ב שם.)

דף ט"ז ע"ב

א') רש"י ד"ה מן הכותל שביניהן וכו' דקא סבר מחיצה תלוי' מתרת בחצרות אפי' כל טלטול. כנר' שכוונת רש"י לפרש דקסבר מחילה תלוי' מתרת רק בדינים דרבנן וכמבואר בסמוך והיינו "בחצרות" ולא בדה"ר, ומש"כ "אפי' כל טלטול" היינו לאפוקי מלפרש דלא התיר אלא במים בלבד.

ב') תוס' ד"ה ב"ש אומרים. לגיר' דידן, הרי"ז מקולא ב"ש ומחומרי ב"ה.
ולגיר' הספרים בעירובין יש להק' אדרשב"ג, וכי טעמא דב"ש אתא לאשמעי'.

ג') ר' יהודה בשיטת ר' יוסי אמרה וכו'. עי' בשפ"א שהק' דלמא לא אמר ר' יהודה אלא במים, ומ"מ ס"ל דל"ל שיהא מנכרא מלתא שנעשה לשם כך, ומנ"ל להגמ' דס"ל דמחילה תלוי' מתרת אפי' ביבשה. ול"ל דס"ל להגמ' דאם הקילו במים, בהכרח שלא הי' הקולא אלא במקום דמנכרא דלשם כך נעשית, ואם ל"ל לזה, הה"נ דמחילה תלוי' מתרת גם ביבשה.

(ע"ע בפנ"י ובערוך לנר שהק' במה שאין לפרש דפליגי אם צריך שיהא נעשה לשם כך.)

וע"ע בתוס' רי"ד שהק' שהרי גם מדרבנן מוכח דס"ל כר' יוסי דמתני', דמחילה תלוי' מתרת, שהרי לרבנן נמי ל"ל שיהא המחילה סמוך להמים. ול"ע בכוונתו שהרי מדרבנן אין מוכח להתיר במחילה תלוי' אלא במים בלבד, ובמקום דלשם כך נעשית, והוא משום קולא שהקילו במים, ואין מוכח כשיטת ר' יוסי להתיר במחילות תלויות גם ביבשה.
ומדברי הרי"ד משמע דס"ל דהא דהקילו במים, היינו רק כשהמחילה תלוי סמוך להמים, והקולא הוא להחשיב המים כקרקע לענין מחילה, ואם המחילה סמוך לו ה"ה כסמוך לקרקע, אבל לא הקילו כל מחילה תלוי' ע"ג מקום שיש בו מים. ולכן מת"ק דמתני' שם שיכול לעשות מחילה גם למעלה בשפת הבור ורחוק מן המים, מוכח דאין ההיתר משום קולא שהקילו במים בלבד.

ד') גמ' ולא היא וכו'. עי' ב"רשטון לציון" שהק' במה דפשיט"ל להגמ' דפליגי. והו"ל

להגמ' למימר "דלמא עד כאן לא קאמר וכו'" וכמו דאיתא בעלמא. ועי' שם.

ועי' בריטב"א שכ' דר' יהודה בשיטת ר' יוסי, ומיהו לאו בחדא שיטתא וכו', וכ' הריטב"א דמוכח מכאן דאף דא' בשיטת השני קאי, מ"מ לא ס"ל לגמרי כוותי'. ובערוך לנר הק' עליו שמכאן אין ראי' שהגמ' מדחה "ולא היא". ופי' הערוך לנר דל"ל דהריטב"א לא הי' גורס "ולא היא" אלא "ומיהו", והכל א', דאף דר' יהודה קאי בשיטת ר' יוסי לענין דמחילה תלוי' מתרת, מ"מ לא ס"ל לגמרי כוותי'. וכעי"ז מבואר גם ברא"ה שלא הי' גורס "ולא היא" אלא "ולא ר' יהודה סבר" וכו'. ולפי"ז מיושב קו' הראשון לעיון.

ה') גמ' ואם תאמר וכו' רש"י פי' קו' הגמ' משום דר' יוסי הי' הרב בליפורי, ומסתמא עשו כדבריו, ועי' בריטב"א שפי' דאף לר' יהודה לא עשו משום שהתם מיירי בהולאה מדאו', אבל רש"י פי' בד"ה אלא, שלא הי' אלא מדרבנן ומחלר לחלר וכו'. וע"ע בריב"ן ובשפ"א.

ו') תוס' ד"ה פירסו. בשיטת רש"י עי' בר"ן בשבת פ' כל הכלים, ועי' במש"כ בפ' כל הכלים דף קכ"ה ע"ב אות ט"ז.

בבשרות הסוכה במחצלת ז' ומשהו,
ובענין אם אמרי' ב' הלכתות אהדדי

ז) גמ' כי תניא ההיא בסוכה גדולה. עי' ברש"י ותוס' שיש ב' פירושים בהא דמכשרי' במחצלת ז' ומשהו. לגיר' דידן מכשרי' במחצלת למעלה תוך ג' להסכך, ואמרי' לבוד, ולמטה כשר כר' יוסי ומחילה תלוי' מתרת. ובדעת ר' יוסי דמחילת תלוי' מתרת, פירשו הראשונים לעיל דהיינו משום דאמרי' גוד אמית. אולם יש לפרש עוד דבלא"ה מתרת ולר' יוסי ל"ל שיהא המחילה סמוך להקרקע דבלא"ה שמי' מחילה. ועי' לעיל בע"א אות כ"ג.

ותוס' מביא פי' אחר בשם רש"י דמיירי כשהניח המחצלת תוך ג' להקרקע, ואמרי' לבוד למטה, ולמעלה ל"ל שיהא סמוך להסכך, ופי' הריטב"א דהיינו משום דאמרי' גוד אסיק. אבל עי' במש"כ לעיל בע"א אות כ"ב שלדעת הר"ן יתכן של"ל לדינא דגוד אסיק, ובלא"ה כל דופן שהוא תחת הסכך ה"ה "סמוכות להסכך" אף בלא דינא דגוד אסיק. וכ"מ גם מלשון הר"ן אצלינו שלא פי' משום גוד אסיק אלא שכיון שהדופן תחת הסכך סגי בהכי.

(והנה, אם נפרש כגיר' דידן, מובן מה שהגמ' מוקי המחצלת של ז' ומשהו רק כשמעמידו סמוך להסכך, דאם בסמוך לקרקע מאי קמ"ל, והלא אף לרבנן דר' יוסי כשרה. אבל לפי' הקונטרס בתוס' ק' במה דמוקי רק במעמידו סמוך לקרקע ולא סמוך לסכך. ול"ל דס"ל דרחוק לפרש דהברייתא רק כר' יוסי. וא"כ יש סמוכין דקי"ל כרבנן ולא כר' יוסי, ועי' בריטב"א.)

והנה, הר"ן כ' בדף ד' דלא אמרי' דו"ע כשאין הדפנות מגיעות להסכך. ובדף י"ח כ' הר"ן דלא אמרי' דו"ע עם לבוד לעשות השפודין כסכך פסול מן הצד. ועי' בט"ז תרל"ב א' שנתקשה בטעמא דמלתא. ובכמה אחרונים (חזו"א ע"ז ז' ובעמק ברכה, וכ"מ מדברי המשנ"ב בסי' תרל"ג ס"ק כ') מפרשים דהיינו דא"א לומר דו"ע במקום שיש אויר, שענין דופן עקומה הוא להמשיך הדופן

ובמקום אויר לא אמרי', ורק במקום סכך פסול יש להחשיבו כדופן.

אבל רעק"א בתשו' סי' י"ב, וכמו"כ בהג' לשו"ע סי' תרל"ב א' פי' בדעת הר"ן דס"ל דלעולם לא אמרי' ב' הלכתות אהדדי, ולכן לא אמרי' דו"ע עם לבוד או עם גוד אסיק. ומתו"כ הק' רעק"א במה שהביא המג"א דינא של הר"ן דלא אמרי' דו"ע כשאין הדפנות מגיעות להסכך, שהרי בטור ושו"ע תר"ל ט' פסק שבדפנות שאין מגיעות להסכך ל"ל שיהי' הדופן מכוון תחת הסכך אלא סמוך תוך ג', ומבואר דאמרי' גוד אסיק ולבוד.[1] [2]

(והנה, בעיקר קושייתו מפסק הטור והשו"ע, יש מקום לייסב שהר"ן אזיל לשיטתו דהתס ל"ל אלא לחד הלכתא, ול"ל גו"א או לבוד, שאף שאין הדפנות מגיעות לסכך, ל"ל גוד אסיק להכשיר, שבלא"ה חשיבי סמוכות להסכך, וכמו שפרשנו לעיל שממש"כ הר"ן שלהרי"ף ל"ל לגוד אסיק בסוכה כלל, מבואר דס"ל דל"ל גוד אסיק בדפנות שאין מגיעות לסכך, אלא ס"ל דכיון שהדופן תחת הסכך סגי וה"ה "סמוכות להסכך" עי"ז. וא"כ אף דפסק השו"ע בסי' תר"ל ט' כהטור דל"ל שיהא הדפנות מכוונות כנגד הסכך, אי"ז משום דאמרי' ב' הלכתות אהדדי אלא משום דל"ל ב' הלכתות. אבל מ"מ ק' במה שפסק המג"א כהר"ן דלא אמרי' דו"ע בדפנות שאין מגיעות להסכך דאם ס"ל להמג"א דל"ל גוד אסיק בדפנות שאינם מגיעות להסכך, התס נמי ליכא ב' הלכתות אלא חדא הלכתא.)

ויש להק' לדעת רעק"א מגמ' דידן שהרי כאן מבואר למסקנת הגמ' לר' יוסי דאמרי' גוד אחית ולבוד. ול"ע. ואולי יש לדחות שלדעת הר"ן לר' יוסי ל"ל לדינא דגוד אחית כאן, ובלא"ה המחיצה תלוי' מתרת וכנ"ל דלר' יוסי יל"פ של"ל שיהא המחיצה סמוך לקרקע, דבלא"ה שמי' מחיצה. אולם דוחק לפרושי הכי מאחר שכמה ראשונים מפרשים שלר' יוסי המחיצה תלוי' מתרת משום גוד אחית. ול"ע.

אכן, יש לייסב באו"א, דיעוי' בר"ן שפי' שאם הניח המחצלת תוך ג' סמוך לקרקע הסוכה כשרה, ויל"פ שהר"ן גרס כגיר' מובא בתוס' בשם הקונטרס, וס"ל דהסוכה כשרה רק אם הניח המחצלת למטה אצל הקרקע ולא למעלה אצל הסכך, דאצל הסכך צריך לב' הלכתות, אבל למטה ל"ל אלא להלכתא דלבוד, אבל גוד אסיק ל"ל להכשיר דכיון שהדופן תחת הסכך, אף שרחוק מיני' מ"מ מקרי מחיצה הסמוכה לסכך, וכנ"ל.[3]

(ויש מקום לייסב באו"א דיעוי' במש"כ רעק"א תו"ד לגדד דהא דלא מהני ב' הלכתות הוא רק אם חדא הלכתא צריכה לחברתה, שאין ההלכתא שני' שייך אלא בתולדה של ההלכתא הראשונה. וא"כ אולי הכא אינו כן שלבוד ל"ל לגו"א וגם אין גו"א צריך ללבוד. אולם לפי פשוטו גו"א צריך ללבוד, דלולי דינא דלבוד ליכא מחיצה י' אלא ז' ומשהו, ולא אמרי' גו"א

[1] (בהג' רעק"א שם כ' שאמרי' דו"ע ולבוד, אבל ק' דהתם אינו מדין דו"ע. וא"א לפרש שלרעק"א לעולם אמרי' ב' הלכתות וס"ל מאיזה טעם דהתם נמי ה"ה מדין דו"ע, שהרי מתשובתו מבואר שבכל ב' הלכתות לא אמרי', וכגון חבוט רמי ולבוד, וע' שם.)

[2] ע"ע בדברי המאירי בד"ה "הרחיק" שג"כ הביא דעת הטור וגם דעת החולקים שמחמירים ומצריכים שיהא הסכך מכוון כנגד הדופן, ופי' שם שהוא משום דס"ל דב' הלכתות לא אמרי'.

[3] אמנם עדיין יש לתמו' במה שרעק"א עצמו אינו מביא להוכיח מכאן, והרי מבואר מדבריו שם דס"ל דצריך לדינא דגו"א או חבוט רמי וצ"ע.

אלא במחיצה של י', וכמו שכ' הריטב"א לעיל בפרקין. אכן יש לדחות שהר"ן חולק על זה וס"ל דאמרי' גו"א אף במחיצה שאינה של י', וכן מצאתי שיש מקום לומר שכבר נחלקו הראשונים בזה, עי' לעיל ד' ע"ב אות ד' שהר"פ מסתפק בזה, והריב"ן והמג"מ ס"ל דל"ל מחיצה י'. ולפי"ז יש לישב.)

שו"ר שהאו"ש בפ"ה הל' י"ד עמד בזה, ועי' שם במש"כ.

בענין שיעור המחצלת (אם צריך שיהא כאורך כל הדופן או בגובה י')

ח) רש"י ד"ה מחצלת שרחבה ד' ומשהו. וארבה כאורך הדופן. ל"ע למה צריך שיהא אורכה כאורך כל הדופן, והלא אפי' אם אין המחצלת אלא ד' ומשהו על ד' ומשהו, סגי לדופן ע"פ מש"כ הגמ' בסמוך דפס ד' ומשהו מתיר בסוכה. ומשמע מרש"י דאף בב' לבודין אמרי', מ"מ ג' לבודין לא אמרי', וכ"ה בראבי"ה סי' תרכ"ה. וא"כ הכא כיון דג' לבודין לא אמרי', צריך שיהא אורך הדופן כמשך כל הסוכה כדי שלא יהא ג' לבודין.[4]

אבל עדיין ק' דיעוי' במש"כ רש"י לקמן ד"ה פס ד' ומשהו שפי' "אם גבו' י' ורחבה ד' ומשהו". וק' הרי ל"ל שיהא גבו' י' אלא ז', ואפי' אם נאמר דלא אמרי' אלא ב' לבודין, מ"מ ל"ל אלא שיהא גבו' ז' ומשהו, דב' לבודין אמרי'. ומשמע מרש"י שם שאפי' ב' לבודין לא אמרי'. ול"ע.

ומשמע מרש"י דאף דב' לבודין אמרי' היינו רק כשהב' לבודין ה"ה למעלה ולמטה, או בב' צדדין, וכגון בקנה קנה פחות מג' טפחים, אבל למעלה ומן הצד, או למטה ומן הצד, אף ב' לבודין לא אמרי'. ול"ע.[5] (ועי' לקמן במש"כ בתוס' ד"ה מהו דתימא.)

שו"מ שהמרחשת בסי' ט"ז עמד בכל זה, ופי' שם באו"א דאם אין המחצלת כאורך הסוכה, או אם אין הפס כגובה י', א"א לומר לבוד, שהרי אפי' אם נאמר לבוד למעלה ולמטה במחצלת, מ"מ א"א לומר לבוד מן הצד עד הדופן אלא במקום שיש מחצלת ממש ולא במקום שאין מחצלת אלא ע"י לבוד, וא"כ הו"ל כדופן שיש בו חלל למעלה ולמטה אצל הדופן. וכמו"כ בפס ד' אם אינו גבו' י', אף אם אמרי' לבוד לחברו להדופן מן הצד, מ"מ א"א לומר לבוד עד הקרקע, אם אין הפס יורד עד הקרקע אלא ע"י לבוד. ולא אמרי' לבוד למקום שיש בו "דופן" של לבוד.

אולם עדיין ק' שהרי אפי' אם א"א לומר לבוד על מקום שיש דופן ע"י לבוד, מ"מ הדופן כשר, שבמחצלת שהוא ד' ומשהו על ד' ומשהו ל"ל אלא שיהא כדופן גבו' י' ע"י לבוד במשך של ד' ומשהו, ואפי' אם כמו "חלל" למטה ולמעלה בשאר הדופן הרי מ"מ עומד מרובה על הפרוץ. וכן בפס ד' כמו"כ לא איכפת לן

[4] ע"ע במש"כ בס' המכתם דהא דמכשרי' במחצלת ד' ומשהו הוא לדופן א' או ב' של הסוכה אבל לדופן ג' ל"צ אלא טפח שוחק. וכפשוטו צ"ע, הרי הא דסגי בטפח שוחק הוא ברוחבו ולא בגובהו. ונר' בכוונת המכתם דאם מיירי בדופן ג', ל"צ מחצלת של ד' ומשהו, אלא של טפח א', כיון שיכול להופכו ויהי' רחבו ארכו, ובזה יש טפח שוחק, כיון שארכו יותר מז'. וא"כ משמע דפשיט"ל להמכתם דמיירי במחצלת שארכו עכ"פ ז', ולא במחצלת של ד' ומשהו על ד' ומשהו, והיינו כמבואר ברש"י. ויש לדחות.

[5] ואולי יש לדחות שאין כוונת רש"י אלא לפרש כמו שפי' תוס' דלשון מחצלת משמע שהוא שלם מב' צדדיו, ורק שמלמעלה למטה אינו ארוך כ"כ, משא"כ לשון פס שמשמע ששלם מלמעלה למטה. ודוחק.

אם אינו אינו גבו' י' במשך כל הסוכה, לל"ל אלא שיהא גבו' י' במשך ד' ושפיר אית לן למימר לבוד להשלים לשיעור גובה של י' במשך ד'. (ושמעתי שכן הק' בס' "משנת הלוי" על דברי המרחשת.) ול"ע.

בענין ב' לבודין אמרי'

ט) תוס' ד"ה מהו דתימא וכו'. ותימה דהא נמי מלתא דפשיטא וכו'. הנה, בהא דהו"א דב' לבודין לא אמרי', יש לפרש שכך ניתן ההלכה, שאין להכשיר הסוכה או להתיר רה"י ע"י ב' לבודין. ובסוכה או רה"י של קנה קנה פחות מג', ההיתר ע"י כמה לבודין, ולא רק שנים, וכ"ש דב' לבודין אמרי'.
אולם גר' שאם יש הו"א שאין להכשיר אלא כשלא צריך אלא חדא הלכתא, אין מקום לחלק בין שתי וערב כלל.
וגר' לליכא הו"א שההלכתא ניתן להכשיר רק כשל"ל אלא לחדא הלכתא, אלא ההו"א דב' לבודין לא אמרי' הוא כמו שמבואר מדברי המאירי שפי' שמכאן "למדת שאמרי' לבוד מב' רוחות". פי' דהו"א שאין להמשיך דבר א' לכאן ולכאן ע"י ההלכתא דלבוד, ורק לחד רוח אמרי' לבוד ולא לב' רוחות. ולכן יש הו"א לחלק בין שתי וערב, וכמו שפי' הר"פ דדלמא רק בשתי אמרי' ב' לבודין משום ש"דרך מחיצה" בכך, משא"כ בערב.
וכמו"כ גר' מוכח ממש"כ הראבי"ה שכ' לדבר פשוט דאף דב' לבודין אמרי' מ"מ "ג' לבודין" לא אמרי'. וק' הרי בסוכה של קנה קנה כשר ואף שצריך לכמה לבודין. ול"ל דכוונתו דלא אמרי' לבוד לג' רוחות. (וכ"נ בכוונת רש"י בד"ה מחצלת שרחבה, ועי' שם במש"כ.)

וכמו"כ פי' הערל"נ, ועי' שם שהק' על קו' תוס' דדלמא שאני בקנה קנה פחות מג', שאין המשכת כל קנה אלא לגד א' בלבד, ואילו הכא המחצלת משוכה למטה ולמעלה. ותי' דהכא נמי יש לפרש שאין המחצלת משוכה אלא למטה, ואילו למעלה הסכך משוך למטה עד המחצלת, ומ"מ מקרי ב' לבודין, ול"ל דכיון דאמרי' לבוד בין הסכך ובין המחצלת לחברן, נחשב שיש המשכת המחצלת נמי, וא"כ גם בקנה קנה, הרי יש לבוד בין כל קנה וקנה, ובכל קנה יש המשכה לכאן ולכאן.

ט-ב') שם. עי' במה שהק' המרחשת בסי' ט"ז שיש ליישב קו' תוס' דהרי יש ב' דיוס ב"לבוד", חדא דהו"ל כאילו הב' גדיס קרובים ממש אהדדי, ועוד כמבואר הכא שאף כשחסר שיעור הדופן ואינו גבו' י', אמרי' לבוד והו"ל כאילו הדופן נמשך עד הקרקע וכו'. ועי' בריטב"א שפי' שמכאן שמעי' לי'. וא"כ יל"פ דבקנה קנה פחות מג', לא חזי' דאמרי' דלבוד משלים השיעור, דדלמא מיירי התם כשיש שיעור ז' בסוכה אף בלא השלמה ע"י לבוד וכגון בסוכה גדולה מאד, שמבין כל הקנים יש שיעור ז'. והכא שמעי' דאפי' בלא"ה אמרי' לבוד להשלים לשיעור ז'.
ולתוס' יש ליישב דל"מ דמיירי רק כשיש שיעור ז' בין כל הקנים, וגם לפי"ז אין דופן סוכה כדופן שבת ממש, שבשבת ל"ל שיהא כשיעור ז' אלא ד'.

י') בא"ד ואין להק' דתסגי וכו'. פי', כפשוטו אין להק' במה דלא פשיט"ל להגמ' דב' לבודין אמרי' אפי' בערב מהא דבפ"ק דעירובין דמקיפין בחבלים, שיל"פ דלענין זה

לא אמרי' דדופן סוכה כדופן שבת, אבל מ"מ ק' לפי האמת דאמרי' ב' לבודין, למה צריך מחצלת ד' והלא סגי בחבליס.

י"א) באי"ד התם לא התירו אלא בשיירא. עי' במהרש"א לקמן בתוס' ד"ה בפחות, שפי' בכוונת תוס' כאן, דאף דלענין מחיצת שתי מבואר לעיל דאמרי' אף בקנה קנה פחות מג' טפחים כשרה, ולא אמרי' שלא התירו אלא בשיירא, אלא אמרי' שכשם שלענין שבת מותר בשיירא, כמו"כ כשר בסוכה אף לכתחילה, מ"מ היינו רק לענין שתי, אבל במחיצה של ערב לא התירו לכתחילה אף לענין סוכה, ולא התירו אלא בשיירא.
וע"ע במג"א בריש סי' תר"ל, ולפוס ריהטא משמע דס"ל להמג"א לפרש דברי תוס' באו"א, דאין לחלק בין שתי וערב, ובכל אופן לא התירו אלא בשיירא, והא דמכשרי' לעיל סוכה של קנה קנה אף שהוא מחיצה של שתי, היינו רק כשיש ד' דפנות של שתי, דבכה"ג הקילו אף בלא שיירא, אבל בסוכה של ג' דפנות לא התירו במחיצה של שתי או ערב, שלא התירו אלא בשיירא. ולפי"ז בב' חבליס נמי כשרה בסוכה כשיש ד' דפנות של חבליס.
אבל עי' במחצה"ש שם שמדחה שאף המג"א לא כוון לחלוק על מש"כ המהרש"א בכוונת תוס' כאן, ואף להמג"א אין כוונת תוס' להחמיר ולאסור אלא במחיצה של ערב בלבד, אבל במחיצה של שתי אף בג' דפנות כשרה. אבל מ"מ כ"ז הוא רק לההו"א של תוס' לקמן בד"ה פחות שאין לחלק בין ג' דפנות וד' דפנות, אבל למסקנת תוס' שם לחלק בין ג' וד' דפנות, לא התירו מחיצה של קנה קנה אלא בד' דפנות בלבד, ובסוכה של ג' דפנות פסולה דלא התירו אלא בשיירא בלבד. ועי' לקמן במש"כ בדברי המג"א.

באיזה ציור מתיר פס ד' משום דופן

י"ב) גמ' אמר ר' אמי פס ד' וכו'. בביאור הציור של פס ד' שכשרה לסוכה, ובאיזה דופן מיירי, נחלקו הראשונים.
א' עי' בריטב"א שמדייק מלשון רש"י שכ' שהוא סמוך "לדופן השני" דמיירי בדופן ג' של הסוכה, ויש ב' שלמות, והפס ד' הוא הדופן ג'.
והק' הריטב"א דא"כ ל"ל אלא טפח שוחק וכלעיל בדף ז'. ואף אם נאמר דהכא ל"ל לה"פ, והתם למסקנא צריך לה"פ, מ"מ ליכא חידוש במה של"ל לה"פ וא"א לפרש כן.[6]
(אולם מרש"י יש לדחות שאין כוונתו שהוא הדופן הג', ויל"פ שכוונת רש"י כמו שמבואר מתוס' והריטב"א במסקנת דבריו, וכ"פ הערל"ג, ועי' שם.)
ב' מתוס' והריטב"א מבואר דמיירי בדופן ב', והיינו שיש דופו א' שלם, ושוב סמוך להדופן תוך ג' יש פס ד', ולדופן ג' סגי בטפח.[7]
ולפי"ז מוכח דהא דמהני פס ד' היינו אפי' כדי שיהא ב' כהלכתן ועריבן וכו', ולא רק לדופן ג' בלבד.
ג' הר"ן פי' דמיירי בסוכה העשוי' כמבוי. וכפשוטו ס"ל להר"ן דלא מהני לדופן ב' ורק כשיש ב' דפנות שלמות כשיעור סוכה הוא

[6] ויש להק' שהרי הגמ' מק' מאי קמ"ל ופי' דקמ"ל שיעור משך סוכה ז', וא"כ ל"צ שיהא חידוש אחר. ויש ליישב.

[7] כן מבואר להדיא בריטב"א, אבל בתוס' יש מקום לדחות דבמקום שיש פס ד' לא מהני בטפח לדופן ג', אבל לפי פשוטו משמע דגם תוס' מודה להריטב"א בזה.

דמהני בפס ד'. (אולם עי' בפמ"ג ריש סי' תר"ל שמסתפק בזה דדלמא אף הר"ן מודה לתוס' והריטב"א ורק פי' באו"א.) ולפי"ז הא דקאמר ר' אסי הוא כמבואר לעיל בדף ז' דבסוכה העשוי' כמבוי אס יש פס ד' ומשהו סגי. (ועי' בס' המכתם שהק' על פי' זה דהרי פשיטא וכמבואר לעיל בדף ז'. אבל כפשוטו ל"ק שאף התס לא הי' משוס משנה או ברייתא אלא דברי אמוראי, ושפיר י"ל ששניהם אמרו דבר א', ול"ע.)

ובמה שמשמע מהר"ן דס"ל דלא מהני לדופן שני, נר' שאין לפרש דהיינו משוס שאין הב' ראשונות עריבן ע"י לבוד, שהרי הר"ן כ' להדיא לעיל בדף ז' דאף ע"י לבוד חשיבי כעריבן, וגם כ' שם שאף בסוכה בת ד' דפנות צריך שיהא עריבן (ולא רק בסוכה של ג' דפנות ושלישית אפי' טפח) ובסוכה של ד' דפנות ודאי חשוב כעריבן ע"י לבוד, שהרי סוכה של קנה קנה פחות מג' טפחים מהני, ול"ל דע"י לבוד חשיבי כעריבן. וע"ע לעיל בדף ז' אות י' במש"כ. וע"ע לעיל בדף ז' מאות ו' ואילך בביאור דברי הראשונים כאן.

עוד בענין הנ"ל ובדין פס א' בין ב' דפנות שלמות העשוי' כמבוי

י"ג) והנה, בסו"ד כ' הר"ן דמבואר כאן דצריך פס ד', אבל בפס א' ומשהו באמצע לא אמרי' דהסוכה כשרה משוס לבוד לב' רוחות, והיינו משוס שצריך שיהא שיעור חשוב של דופן, וליכא.

וע"ע בריטב"א שכ' שאין להוכיח כן מהכא, דהכא מיירי בדופן ב' וכנ"ל. והיינו לשיטתו דס"ל דמיירי בדופן ב' ולא בסוכה העשוי' כמבוי, אבל להר"ן דמיירי בסוכה העשוי' כמבוי, יש להוכיח דלא מהני בפחות מד'. (וע"ע בריטב"א משה"כ לדחות באו"א.) וכן הוא שיטת העיטור, דאף בפס א' סגי כשהסוכה עשוי' כמבוי, וכמו שדחה הריטב"א. וע"ע במש"כ הריטב"א בטעמא דלא מהני בפס א', וע"ע בדבריו לעיל בדף ז' ובמש"כ לעיל בדף ז' אות ז' ואילך.

והנה, לפי המבואר בר"ן שאף כשיש ב' דפנות שלמות, לא מהני בטפח באמצע, יש להק' מהא דמכשרי' לעיל בסוכה העשוי' של קנה קנה פחות מג', דדופן סוכה כדופן שבת, והלא התס ליכא שיעור חשוב בא' מן הדפנות ומ"מ כשרה ומ"ש הכא שהסוכה פסולה אף שיש ב' דפנות שלמות כיון שהשלישית אין בו שיעור דופן של ד'. ובשלמא מה שהסוכה כשרה בשלישית אפי' טפח, יל"פ דהיינו רק כשיש ב' עריבן ואילו הכא שאין ב' עריבן, צריך שיעור דופן חשוב אף בדופן ג'. אבל מ"מ ק' מ"ש מסוכה של קנה קנה פחות מג' טפחים.

ויש ליישב כמו שפי' המג"א בריש סי' תר"ל דשאני סוכה של קנה קנה שהוא של ד' דפנות אבל בסוכה בת ג' דפנות צריך שיהא אף דופן ג' עכ"פ כשיעור ד'. וכ"פ המג"א שם.

ובאו"א עי' במה שפי' החזו"א דהא דמהני קנה קנה, הוא רק כשיש מכבר ב' דעריבן, ולא מהני קנה קנה לכל ג' דפני הסוכה אלא לדופן ג' בלבד. אבל במקוס דאין ב' דעריבן צריך שיעור חשוב של ד' כדי שיהא כב' כהלכתן.

ומ"מ לכאו' מבואר מדברי הר"ן שאין להכשיר סוכה של קנה קנה בסוכה בת ג' דפנות אס כל הדפנות הם של קנה קנה, ואין להכשיר להר"ן אלא בסוכה בת ד' דפנות וכמו שפי' המג"א בדעת הר"ן או בסוכה של ג' דפנות וב' מהן אינם של קנה קנה, ורק לדופן שלישית סגי

בקנה קנה פחות מג'. (אבל לפי המבואר מהמהרש"א, לתוס' סגי אף בג' דפנות וכולם של קנה קנה פחות מג', ועי' לקמן.)
ואולי יש לדחות באו"א, דס"ל להר"ן דהא דמכשרי' בסוכה של קנה קנה פחות מג', היינו רק אם יש שיעור ד' בין כל הקנים, וכגון בסוכה גדולה, שכשמונה כל קנה וקנה ברוחבו, יהי' מבין כולם שיעור ד' שהוא שיעור חשוב. ולפי"ז יוצא חומרא לדינא שאין להכשיר סוכה ואפי' דופן א' של קנה קנה אא"כ יש בו כשיעור ד' טפחים מבין כל הקנים אהדדי. וצ"ע.

י"ד) גמ' מאי קמ"ל וכו'. יש לעי' אם הקמ"ל דקי"ל כב"ש דצריך ראשו ורובו ושלחנו, או דקמ"ל דשיעור של ראשו ורובו ושלחנו ה"ה ז' טפחים. ואם נאמר כן, יש להסתפק אם גדר השיעור סוכה קטנה תלוי בשיעור ז' בכל מקום או בראשו ורובו ושלחנו, ורק ששיעורו ז'. (ועי' לעיל בדף ג' מאות ד' ואילך, שיש נפ"מ לענין מרובעות וכן לשיטת הסוברים דסגי לשלחנו בטפח על טפח, וצ"ל אצא ז' על ו'.)

ט"ו) תוס' ד"ה בפחות וכו'. מצות סוכה בשתי דפנות וכו'. יש לדחות שכוונת תוס' שצריך ב' שלמות, אבל ודאי צריך ג' דפנות ואף השלישית אפי' טפח מקרי דופן, אולם עי' במש"כ השפ"א לעיל בדף ו' שמשמע דהא דתנן במתני' שצריך ג' דפנות ה"ה שלא כשיטת הגמ' בדף ו' דשלישית אפי' טפח, דאם שלישית אפי' טפח צ"ל אצא ב' דפנות. וכ"מ מתוס' כאן, וצ"ע.

ט"ז) בא"ד ותימה למה לי פס ד' וכו' דכוותי' פריך בפ"ק דעירובין וכו'. עי' שם שרש"י מפרש דקו' גמ' שם למה לי ג' והלא סגי בב' פסין שכל א' מהן א' ומחצה וכמו שפי' תוס' אצלינו. אבל בתוס' שם פי' דקו' הגמ' הי' אמאי לא "הצריכו" לחלק הפס לשתים כדי שיהא גיפופי ושיהא הפתח ניכר יותר.
ועי' בקו' המהרש"א כאן, ובמש"כ הערוך לנר שקו' תוס' כאן הוא רק לפי' של רש"י שם דלפי תוס' שם אין לדמות להכא דהכא צ"ל שיהא גר' יותר כפתח.
אולם עדיין ק', דעי' בתוס' הרא"ש שפי' שם כמו שפי' תוס' ומ"מ הק' כקו' תוס' כאן. ומשמע דאפי' לשיטת תוס' יש להק', וא"כ הק"ל כקו' המהרש"א וצריך לדחוק כמו שפי' המהרש"א. (ולפי"ז צ"ל דס"ל לתוס' שכשם דהכא צריך שיהא הפתח ניכר, כמו"כ הכא לענין סוכה, וצ"ע.)
אכן, מלשון התוס' והרא"ש כאן משמע כפי' של רש"י שם שהקשו "למה לי" ד', והלא לתוס' שם הו"ל להק' אמאי צ"ל שיהא ב' פסין של ב' ב'. וכלשון הגמ' שם "ואמאי". ואולי צ"ל דאף שהרא"ש פי' שם כפי' תוס' מ"מ הק' כאן אליבא דפי' רש"י שם, וכמו שפי' הערוך לנר, וסמך עצמו בעיקר על קו' השני' דהכא דסגי בב' פסין שכל א' חצי טפח ומשהו, ולזה צ"ל להביא ראי' מהיא דעירובין. ועדיין צ"ע.

דף י"ז ע"א

א') בא"ד (בתוס' ד"ה פחות) "וליבא לשנוי הבא וכו'. עי' במהרש"א ובפור"י בילק"מ.

ב') בא"ד ועוד ק' טפי וכו'. גר' במה שהק' תוס' ב' קו' ולא הק' רק במה דלא סגי בב' פסין של חלי טפח ומשהו (וכמו שהק' הר"פ והתוס' הרא"ש) דס"ל לתוס' שיש להק' במה דלא קאמר ב' פסין של ב' ומשהו, אף שממ"נ צריך פסין שעולה למנין ד' טפחים, כמבואר מהגמ' בעירובין דף י'. אבל ס"ל לתוס' שאף אם יש לייאב דאין להוכיח מהגמ' בעירובין, מ"מ ק' דבב' פסין של חלי טפח סגי, ולזה ל"ל רחי' מהגמ' בעירובין.
(אולם עי' ברחבי"ה שדחה הרחי' מהגמ' בעירובין ומשמע דלפי"ז ל"ק גם ממה דלא מוקמי' בב' פסין של חלי טפח, ול"ע.)

ביאור דברי תוס' דצריך מחיצה של שתי וערב

ג') בא"ד וי"ל משום דאמרי' וכו'. האחרונים מקשים בדברי תוס' הלא קי"ל כר"י בעירובין דס"ל שיש מחיצה אף כשהוא של שתי או של ערב, אלא דלא התירו אלא בשירא, והא דכל מחיצה שאינה של שתי וערב אינה מחיצה, היינו לר"י בר"י שם, ולא קי"ל כוותי'. וכמו"כ מוכח דאפי' של שתי בפג"ע הוי מחיצה שהרי מבואר לעיל בדף ז' דסוכה של קנה קנה פחות מג' טפחים כשרה, דדופן סוכה כדופן שבת, ומוכח דאף כשהוא רק של שתי כשרה, ולא כדברי תוס' כאן. עו"ק במה שפי' תוס' לעיל בד"ה מהו דתימא, שלא התירו אלא בשירא, הרי שלא הכשירו בסוכה ע"י ב' חבלים אלא במחצלת ד' ומשהו, וא"כ ק' מקנה קנה דכשרה, ומ"ש מחיצה של שתי דכשרה, ושל ערב שפסולה דלא התירו אלא בשירא. ובפי' דברי תוס' נחלקו האחרונים כדלהלן.
א' שיטת המהרש"א, וכעי"ז במהר"ם, שאין כוונת תוס' דקי"ל כר"י בר"י, אלא דכיון דאיכא מ"ד דס"ל דצריך שתי וערב, ר' אמי סתם ככו"ע דצריך פס ד', אבל אה"נ להלכה ל"ל אלא ב' פסין של חלי טפח ומשהו, וכמו"כ הסוכה כשרה בקנה קנה, ומש"כ תוס' לעיל דלא מהני בב' חבלים, דלא התירו אלא בשירא היינו משום דאף דהכשירו בסוכה של שתי, מ"מ בשל ערב לא הכשירו, וצריך שיהא המחיצה של שתי. הרי שלענין מחיצה של שתי אמרי' דאף דבשבת לא התירו אלא בשירא, מ"מ בסוכה כשרה, אבל בערב וכגון של ב' או ג' חבלים, לא הכשירו בסוכה. (וכפשוטו היינו מדרבנן, ועי' בפמ"ג ריש סי' תר"ל.)
והק' המג"א דל"מ מתוס' שכ' כן שלא אליבא דהלכתא, ועוד דדוחק לחלק בין שתי וערב למסקנא כיון שלענין שבת לא חלקו ובשניהם לא התירו אלא בשירא.
אולם, עי' בלשון התוס' הרא"ש שכ' כתי' של תוס' אבל פי' ד"איכא מ"ד" דאין מחיצה בשתי ולא ערב וכו', הרי להדיא דאין כוונת תוס' לפסוק דצריך של שתי וערב, אלא דכיון דאיכא מ"ד דס"ל הכי סתם ר' אמי כוותי', וכפי' המהרש"א.
ב' עי' במג"א ריש סי' תר"ל, שפי' דמש"כ תוס' בסו"ד דצריך מחיצה של שתי וערב, אי"ז

רק לר"י בר"י אלא אפי' להלכה דקי"ל כר"י דהתם דמחילה של שתי הוי מחילה, דהיינו רק בד' דפנות דבכה"ג ל"ל שתי וערב, אבל בסוכה של ג' דפנות, לא סגי במחילה של ערב. (וכן דייק המג"א לחלק בין ג' וד' מדברי הר"ן ועי' לעיל במש"כ בע"א אות י"ג.) ואף שכ' תוס' דאין סברא לחלק, מ"מ למסקנא ס"ל לתוס' לחלק.

ולפי המג"א הא דפי' תוס' לעיל דלא התירו אלא בשירא, ולכן סוכה ע"י חבלים פסולה, יל"פ דהיינו נמי בחבלים לג' דפנות, אבל בד' דפנות כשרה. ול"ל לחלק בין שתי וערב וכמו שפי' המהרש"א. אולם עי' במחילה"ש שפי' דאף המג"א מודה למש"כ המהרש"א בפי' של תוס' לעיל, ולריך לחלק בין שתי וערב, אבל למסקנת תוס' כאן חזר תוס' לחלק בין סוכה של ג' וד' דפנות ותו ל"ל לחלק בין שתי וערב.

ג' עי' בחזו"א סי' ע"ה שפי' באו"א, דס"ל לתוס' דאף של"ל מחילה של שתי וערב להדופן השלישית, מ"מ לב' דפנות הראשונות שהם כהלכתה, לריך שתי וערב, ואף לר' יהודה דבשבת הוי מחילה, מ"מ לענין סוכה לריך שיהא ב' כהלכה ושלמות של שתי וערב, ורק בדופן ג' הוא דמכשרי' אף שאינה אלא של שתי או של ערב. וקנה קנה פחות מג' דכשרה בסוכה ג"כ מיירי כשיש ב' שלמות ואין כל הדפנות של קנה קנה, אלא דופן ג' בלבד. ומש"כ תוס' לעיל דלא התירו אלא בשירא, וסוכה של חבלים פסולה, היינו משום דהתם מיירי בכל הדפנות, אבל אה"נ לדופן ג' סגי בחבלים וכמו דסגי בקנים.

(ועי' בלשון התוס' דכ' ד"כל דפנות הסוכה של קנה קנה" ומשמע דהא דמכשרי' בדף ז' דופן סוכה כדופן שבת ה"ה בכל דפנות הסוכה. ולפי' החזו"א ל"ל דלמסקנת התוס' חזר מזה, ולע"ק.)

ועי' בל' הר"פ שתי' כעין תי' של תוס' אבל כ' ד"אנן בעי" מחילה של שתי וערב", ומשמע דקי"ל הכי, ושלא כפי' המהרש"א אלא כפי' המג"א או כפי' החזו"א. אבל לשיטת ל"ע במה שלא פי' תוס' לחלק בין ג' וד' דפנות, או בין כשרות הב' דפנות הראשונות והדופן השלישית. ול"ע.

היולא, שלפי המהרש"א דופן סוכה כדופן שבת להכשיר סוכה של קנה קנה גם כשאין אלא ג' דפנות, ואפי' אם כל הדפנות של קנה קנה. (והיינו שלא כמבואר מדברי הר"ן שלכל הפחות לריך שיעור של מחילה חשובה דהוא בד' עכ"פ להב' שהם כהלכתן, וכמו שפרשנו לעיל בע"א אות י"ג.) אבל להמג"א אין הסוכה כשרה בקנה קנה, אלא בסוכה בת ד' דפנות. ולהחזו"א ל"ש סוכה של ג' או ד' דפנות, אבל יש חילוק בין הב' דפנות הראשונות דלא מהני בהו קנה קנה, אבל בדופן שלישית מהני גם בקנה קנה פחות מג' טפחים. ועי' במשנ"ב תר"ל ז' דפסק כדעת המג"א ולחומרא. אבל לכאו' מסתימת דבריו יולא גם קולא של"ל ב' כהלכתן כשיעור ד', אלא סגי אפי' אם כל הדפנות של קנה קנה ושלא כמו שפי' החזו"א.

<u>ע"כ בענין מחיצה תלוי'</u>

<u>בענין דופן עקומה</u>

ד') מתני' הרחיק את הסיכוך מן הדפנות. יש להק' בלשון "הרחיק" דמשמע

דמיירי כשהי' סמוך ושוב הרחיק, והו"ל למיתני אם הי' רחוק מן הסיכוך וכו'.
עו"ק מש"כ "מן הדפנות" שהרי אפי' אם הרחיק מדופן א' באמצע פסולה, ומהו "דפנות" לשון רבים.[1]

ה) מתני' אם יש מן הכותל לסיכוך ד"א.
לפי פשוטו ה"ה מסכך ע"ג הפחת ע"י מה שמניח הסכך על תקרת הבית לכאן ולכאן, דאל"כ יפול הסכך. (ויש לדחות.) וא"כ ממש"כ במתני' ששיעור ד"א הוא מן הכותל "לסיכוך" משמע שהוא אף אם הסיכוך ע"ג תקרת הבית, דמ"מ שיעור ד"א הוא עד הסיכוך ולא עד סוף תקרת הבית. ומאידך עי' ברש"י שפי' דשיעור ד"א באכסדרה תלוי ברוחב האכסדרה, ולא במקום הסכך, ומשמע דאפי' אם הסכך ע"ג האכסדרה מ"מ אזלי' בתר שיעור האכסדרה.
וכנר' שהדבר תלוי במה שנחלקו הראשונים לעיל בדף ט' ע"ב אם הסכך פסול מצטרף בהדי סכך כשר לפסול אף כשיש שיעור של צל"מ של סכך כשר או לא, ולפי מש"כ תוס' שם, מדוייק לשון המשנה כאן דתלוי במקום הסיכוך ולא בסוף התקרה. אבל לפי פשוטו מבואר התס שאף לתוס' אם יש צל"מ של סכך פסול לכו"ע פסולה, ואפי' אם יש צל"מ של סכך כשר, וא"כ ה"נ כל שהוא תחת תקרת הבית פסול אף כשיש סכך כשר על גביו. וצ"ע.

ו) מתני' סוכה גדולה שהקיפוה בדבר שאין מסככין בו אם יש תחתיו ד"א פסולה. ק' למה נקט "אם יש תחתיו" והו"ל למתני אם יש סכך פסול ד"א פסולה, ולמה משערי' "תחתיו".
ובלא"ה ק' בהמשך המשנה שפי' דחצר שהיא מוקפת אכסדרה כבית שנפחת, והו"ל למתני "וכן סוכה גדולה שהקיפוה בדבר שאין מסככין בו" ותל"מ. ומשמע ממתני' דטעמא לפסול בבית שנפחת ובאכסדרה דמי אהדדי, ואילו הפסול בסוכה גדולה הוא מטעם אחר.
ועי' לקמן במש"כ בשיטת רש"י אות כ"ה ולפי דברינו שם מיושב לשון המשנה.
ז) רש"י ד"ה פסולה. ומכאן אני אומר. מבואר מרש"י שיש מי שפי'[2] דאין הסכך פסול חשוב כדופן ע"י ההלכתא, אלא כאילו הדופן גדל ומתרחב תחת הסכך פסול עד מקום הסכך כשר. וע"ע בריטב"א ובר"ן לעיל דף ד' שהביא בשם י"מ באו"א, שהדופן מתקרב אל מקום הסכך, וע"ע בר"א מן ההר שם דהו"ל כאילו הדופן קופלת למקום הסכך. וע' במה שפרשנו לעיל בדף ד' ע"א אות כ"ט בשיטת הי"מ, וע"ע שם באות מ'.
והנה, יש לייסד דעת הי"מ לפי מה שפי' הר"ן והריטב"א בדעתם שהדופן "מתקרב" להסכך, דלפי"ז יש לפרש שא"א לקרבם יחד כשיש אויר ביניהם, אבל כשיש סכך פסול ביניהם הם מחוברים ע"י הסכך פסול ולכן יכול לקרבן אהדדי מהלכתא. אבל לפי מה שפי' רש"י שלפי הי"מ אין הדופן מתקרב אל הסכך

[1] ואולי יש לדחות דמיירי בסוכה של ד' דפנות וצריך שיהא רחוק מב' דפנות דאל"כ הרי מ"מ יש ג' דפנות וכשרה. אולם סתם סוכה בג' דפנות, ועי' רש"י לעיל דף ד' ע"א ד"ה דופן באמצע.

[2] ברש"י לא כ' שי"מ שפי' כן, אבל כ"ה ברש"י שברי"ף וע"ע בר"ן ובריטב"א, ובמש"כ לעיל דף ד' ע"א אות מ'.

אלא שהדופן הולך תחת הסכך, לכאו' אין סברא להחמיר יותר כשיש אויר מכשיש סכך פסול שם. ואולי מ"מ כך ניתן ההלכתא דאין הדופן נחשב כעקוס אלא תחת סכך פסול ולא תחת אויר. ול"ע.

ח) שם. ומגיע לסכך כשר ומוציא את הפסול מן הסוכה וכו'. דברי רש"י ל"ע שמשמע שהפסול כשיש סכך פסול בין הדופן ובין הסכך כשר הוא משום שצריך שלא יהי' סכך פסול בסוכתו, וצריך להוציא הסכך פסול מן הסוכה ע"י דופן עקומה. והרי כפשוטו אין סכך פסול פוסל הסוכה מחמת עצמו אלא משום שמפסיק בין הדופן ובין הסכך הכשר. (ועי' בר"ן שהעתיק לשון רש"י אבל השמיט מלות "ומוציא את הפסול מן הסוכה". וכן בר"י מלוניל ליתא.)
וכמו"כ מדוייק מרש"י לקמן בסמוך בד"ה אם יש, שפי' שע"י דופן עקומה "אין כאן סכך פסול", וכ"ה לקמן ברש"י. (גם בזה השמיט הר"ן לשון רש"י, אבל בר"י מלוניל איתא.)
ומשמע מרש"י דכשיש סכך פסול בסוכתו, כל הסוכה פסולה, ואין הפסול ע"י הפסק בין הדפנות ובין הסכך כשר.
וכ"כ בס' המאורות שמרש"י וההשלמה משמע דסכך פסול פוסל כל הסוכה וכן אויר פוסל כל הסוכה, ואף בסוכה של ד' דפנות ושלא כמבואר מתוס' ורוב ראשונים דהא דסכך פסול או אויר פוסל אינו אלא בסוכה בת ג' דפנות. ועי' לקמן בסמוך מאות כ"ג ואילך, ובעזה"י נבאר שם שיטת רש"י בזה.

ט) רש"י ד"ה אם יש. פסולה אף הסכך כשר לפי שאין לה מחיצות. משמע מרש"י דהא דצריך מחיצות סמוכות לסכך הוא משום שבלא"ה הסכך פסול, והסכך צריך שיהא מחיצות כדי שיהא כשר לסכך.[3]
אולם עי' בלשון רש"י שבריי"ף ובר"י מלוניל ש"פסולה אף תחת הסכך כשר לפי שאין לה מחיצות" הרי דלא קאי על הסכך אלא על המקום תחת הסכך, ואין לה מחיצות, וא"כ אין לדייק כהנ"ל.

י) גמ' משום דהני מחיצות לבית עבידן וכו'. עי' בפי' רש"י וכ"ה ברוב ראשונים, אבל עי' בריב"ן שפי' באו"א דהו"א דבאכסדרה אפי' בד"א כשרה, כיון שלא הי' המחיצות לבית, דדלמא הא דפסולה בד"א הוא רק משום שהדפנות מתחילה הי' לבית ואינם כמחיצות לסוכה, משא"כ באכסדרה שאף מתחילה לא הי' הדפנות לאכסדרה, גם בד"א כשרה.[4]

[3] ועי' לעיל בסוגיא דחוטט בגדיש, שההג"מ מובא בדרכ"מ פוסל בסכך קודם להדפנות כמו דחוטט בגדיש פסול, ונתקשו האחרונים בהדמיון, ועי' שם בב"ח ובמש"כ שם. ויש מקום לפרש שכל שאין בו דפנות לא חשיבי סכך כלל, ולא עשה הסכך כמו בחוטט בגדיש שלא עשה סכך כלל, ולא מקרי סכך אא"כ יש סיכוך על גבי מקום שיש בו מחיצות. וא"כ מהאי טעמא צריך שיהא מחיצות סמוכות לסכך דאל"ה לא חשיבי סכך כלל. אבל נר' דרחוק לפרש כן, ולמה לא מקרי סכך בלא דפנות, וע' שם מש"כ בביאור שיטת ההג"מ באו"א.

[4] ומשמע מדבריו שיש הו"א לומר דו"ע ביותר מד', ואין שיעור ד' בכלל הלכתא, ושלא כלשון רש"י שלא ניתן ההלכה אלא עד ד'. ועי' בלשון הר"י מלוניל "דקים להו לרבנן דכל דופן עקום ד' אמות לא מצי קאי אבל בפחות קאי, ובכל מדות חכמים כך היא", ומשמע דיכול לומר דו"ע ביותר מד"א אלא שנתנו חכמים שיעור של ד"א. וע"ע לעיל בדף ד' שפי' כמה ראשונים שאין הכותל מתעקם יותר מד' ולכן לא אמרי' דו"ע

בביאור הצריכותא דאמרי' דו"ע אף בסכך פסול

י"א) גמ' משום שסכבן סכך כשר וכו'.
עי' בפי' רש"י, וכ"ה ברוב ראשונים, שיש הו"א לחלק בין סכך כשר שפסול משום תעשה ולא מן העשוי, ובין סכך פסול ממש כגון דבריס שמקבלים טומאה.
ועי' בריטב"א שנתקשה לשיטתו דדו"ע היינו שהסכך פסול נחשב כדופן[5], מ"ש בסכך פסול ומ"ש סכך כשר דפסול משום תעשה ולא מן העשוי. ותי' דשאני דבר הכשר לסכך בו דהו"א דמין במינו אינו חולץ כ"כ בין הדופן ובין הסכך כשר, ולכן אמרי' דו"ע.
אולם כנר' שיש לרש"י פי' אחר בההו"א לחלק בין סכך כשר ופסול, ובעזה"י נבאר שיטתו להלן באות כ"ה.

ועי' בר"א מן ההר שפי' בהו"א דהו"א לחלק בין אם כשסיכך לסוכתו לא סיכך אלא בסכך כשר, והסכך פסול הי' שם מתחילה, ובין אם כשסיכך סוכתו הי' מסכך בסכך פסול עם הסכך כשר, וכגון בסוכה גדולה שהקיפוה בדבר שאין מסככין בו, שבשעה שמסכך סוכתו הי' מסכך בדבר שאין מסככין בו.
ואולי סברת ההו"א לחלק בהכי מובן ע"פ מש"כ הראשונים דאמרי' דו"ע משום שכ"ה דרכו של כותלים שהם מתעקמים ממקומם במשך הזמן. וכמו"כ פירשו טעמא דלא אמרי' דו"ע ביותר מד"א משום דאין דרכו של כותל להתעקם אלא ד' אמות בלבד. ובעיקוס יותר על ד"א עשוי ליפול. וא"כ אי"ז אלא בסכך פסול שהי' שם קודם שמסכך סוכתו.
או"ד יל"פ שאין להחשיב הסכך פסול כדופן באופן שבונה סוכתו ומסכך בהסכך פסול, דמוכח בבנינו שאינו דופן אלא סכך.
(ע"ע בשפ"א שנתקשה במה שיש לחלק בין סכך כשר ופסול, וגם במה דפשיט"ל להגמ' דתקרת הבית אינו פסול אלא משום תעשה ולא מן העשוי, ולכן פי' באו"א לולי דברי רש"י וכעין פי' הר"א מן ההר.)

י"ב) שם. משמע דבית שנפחת ה"ה סכך כשר, ורק פסול משום תעשה ולא מן העשוי, וכ"פ רש"י להדיא, וכ"ה בר"ן ובר"א מן ההר.
ויש להק' לפי מה שכ' הר"ן לעיל בדף ט"ו דטעמא דמתני' מיירי בתקרה שאין עלי' מעזיבה הוא משום דאם הי' עלי' מעזיבה, הסכך פסול משום שהעפר של המעזיבה אינה מגידולי קרקע, ולפי"ז הכא ל"ל דמיירי בבית שאין עלי' מעזיבה, וכרגיל יש בבתים מעזיבה.
ול"ל דמ"מ אין מוכח ממתני' דמיירי בבית שיש בו מעזיבה, ואף דהו"ל למתני' בית

ביותר מד' ומדבריהם ג"כ משמע שאין השיעור ד' בכלל ההלכתא אלא דמהלכתא אמרי' דו"ע ומסור לחז"ל לשער שיעור הראוי לעקימת הדופן.

[5] והנה, משמע מדברי הריטב"א דאילו לדעת הסוברים שאין הסכך פסול כדופן אלא שהדופן מתקרב אצל הסכך לק"מ ומובן מאליו החילוק בין סכך פסול וסכך כשר שנפסל משום תעשה ולא מן העשוי. וילי"פ דאם אין הסכך פסול כדופן יש לפרש שאין להחשיב הדופן סמוך לסכך אא"כ אין דבר פסול החוצץ ביניהם, אבל כשיש דבר פסול ממש החוצץ ביניהם לא. אבל אם הסכך נחשב כדופן מה לי אם הי' סכך פסול או סכך כשר, והלא מ"מ דופן הוא. ומ"מ תי' הריטב"א שיש לחלק, דאף דנחשב כדופן מ"מ אינו דופן ממש, אלא דנחשב כדופן לענין שיהא הסכך חשוב סמוך לדופן הסוכה, ולכן עדיין יש לחלק בין אם הוא מין במינו או לא.

שיש עליו מעזיבה, ותו ל"ל למתני סוכה גדולה שהקיפוה וכו', מ"מ בלא"ה ק' במה דלא תנא רק תדא גוונא של אכסדרה שיש עלי' מעזיבה, ול"ל דמ"מ בדרך לו זו אף זו קתני וכמו שפי' הריטב"א.
שו"מ שהריטב"א בדף י"ב כ' להדיא דל"ל דמתני' מיירי בבית שאין עלי' מעזיבה.

<u>ע"ב בענין דופן עקומה</u>

<u>בענין שיעור סכך פסול ואויר</u>

י"ג) גמ' ואמרו לי בר מינה דההיא, דרב ושמואל וכו'. כפשוטו משמע דלא ס"ל לרבה דאמרי' דו"ע, ולכן פי' במתני' דמכשרי' עד ד"א משוש שאין הסכך פסול פוסל אלא בד"א. וכ"פ הריטב"א להדיא, וכ"מ גם מרש"י סוף העמוד. וכמו"כ מבואר מכמה ראשונים דלא קי"ל כרבה משוש דמבואר בכמה סוגיות דאמרי' דו"ע והיינו שלא כרבה.
אולם עי' בפנ"י שנתקשה לפי"ז בפי' דמתני' אליבא דרבה, והלא אין צריכותא דגמ' לעיל אלא למ"ד דאמרי' דו"ע, וע"ע בערוך לנר שר"ל דאף רבה מודה לדינא דדו"ע, אלא דס"ל דבלא"ה יש גם פסול דד"א בסוכה, ובפחות מד"א כשרה, ואף שלפי"ז כרגיל אין נפ"מ מההלכתא דדו"ע, מ"מ יש נפ"מ באופנים מסויימים עי' שם.
ואולי יש לפרש באו"א, דאף רבה מודה לדין דו"ע, אלא דס"ל דאין שיעורו רק עד ד', אלא אף ביותר מד"א יש הלכתא דאמרי' דו"ע, והא דהסוכה פסולה כשיש ד"א מן הצד, הוא משוש דאפי' אם אמרי' דו"ע מ"מ יש פסול בסוכה כשיש ד"א של סכך פסול. וד"א בסוכה פוסל כל הסוכה. ולכן פי' רבה דבהכרח הפסול במתני' אינה משוש דו"ע אלא משוש שיש ד"א הפוסל בסוכה. (אבל כ"ז הוא רק אם נאמר כמש"כ בשיטת רש"י לקמן באות כ"ה בפסול ד"ט בסוכה, דכשיש שיעור של סכך פסול, כל הסוכה פסולה, ואפי' בסוכה בת ד' דפנות, וה"נ יל"פ לרבה שיש פסול בסוכה שיש ד"א של סכך פסול, ואע"פ שיש הלכתא דדו"ע מ"מ כיון שיש ד"א של סכך פסול, כל הסוכה פסולה.)

י"ד) רש"י ד"ה דיתבי וקאמרי. משמי' דרב. עי' בע"ב שמבואר דקאמרי משמי' דרב, ולכן פי' רש"י כאן שהוא משמי' דרב. וכ"פ הר"ש מדסוי. וממה שהוצרך רש"י לפרש כן, משמע ד"בי רב" אינה בית מדרשו של רב, אלא בית מדרשו סתם דאל"כ פשיטא שהוא משמי' דרב.

ט"ו) רש"י ד"ה בר מינה דההיא. כלומר הראי' אינה עיקר. יש להק' דכאן ל"ל לפרש בדרך "כלומר", שיל"פ בלא"ה דקו' רבה הי' דכשס שמקורס לדין אויר דפוסל בג' הוא ממתני' כמו"כ הו"ל לפסול בסכך פסול בד"א כמבואר ממתני', וע"ז השיבו לו ד"בר מינה דההיא" שאין המקור לדין סכך פסול בד' טפחים ממתני', אלא ממקום אחר, ו"בר מינה דההיא", דבמתני' טעמא שיש לו עד ד"א הוא משוש דו"ע בלבד.

ט"ו-ב') רש"י ד"ה רב ושמואל. "ונמצא חוצץ בסוכה בין כשר לכשר" וכו'. וכ"כ תוס' בשם רש"י ומוסיף בו דבריס, וע"ע בלשון רש"י בע"ב בקו' רבה דהו"ל כב'

סוכות ואין בכל א' מהן דפנות, וע' במש"כ בשיטת רש"י ותוס' בזה לקמן באות כ"ד.

בביאור הפסול בכל הסוכה כשיש אויר ג' או סכך פסול של ד'

ט"ז) תוס' ד"ה אויר פוסל. וליבא ג' דפנות לא לזה ולא לזה. מבואר מתוס' שהפסול בסוכה כשיש אויר או סכך פסול מפסיק הוא ע"י מה שאין למקומו ג' דפנות, אלא א' וחצי או שתיס, אבל הדופן שהוא מצד האחר ורחוק מיני' אינו דופן לסוכתו והו"ל כב' סוכות, ואין לא' מהן ג' דפנות.
וכפשוטו משמע דיש פסול בהסכך צריך שיהא מגיעות עד ג' דפנות, ואם אין להסכך אלא ב' דפנות, פסול. אבל יל"פ באו"א דאין פסול בסכך אלא במקום ישיבתו, וכל שאין המקום שייך לג' דפנות פסול, וכשיש סכך פסול מפסיק בין מקומו ובין הדופן שמצד אחר של הסכך פסול, הרי"ז חוצץ ואין למקום ישיבתו ג' דפנות.[6]

והנה, כשיטת תוס' שיש פסול בסוכה ע"י מה שאין הדופן שייך אליו, כ"כ רש"י בביאור קו' רבה לקמן בע"ב, וכמו"כ כ' כמה ראשונים שלפי"ז אין לפסול אלא בסוכה של ג' דפנות, אבל אם יש סוכה של ד' דפנות, שאפי' אם הסכך פסול או האויר מפסיק עדיין יש ג' דפנות ושיעור מקום זע"ז, הסוכה כשרה, שאין לפסול אלא כשצריך להדופן להשלים לשיעור ג' דפנות. אבל אם יש ג' דפנות בלא"ה, לא גרע ע"י מה שיש סכך פסול או אויר שמפסיק וחוצץ בין סוכתו והדופן הרביעית, דלא יהא אלא כמי שאינו, וכ"כ הר"ן. וכ"ה בר"י מלוניל, ובמאירי ובס' המכתם בסוף דבריהם.
אולם כנר' שיש שיטה אחרת כאן שאף בסוכה של ד' דפנות אם יש הפסק של אויר ג' או סכך פסול של ד', הסוכה פסולה ואפי' אם יש שיעור מצד א' של ג' דפנות ושיעור זע"ז, שמ"מ כל שיש בסוכתו ד"ט של סכך פסול או ג' של אויר, כל הסוכה פסולה, וכ"כ הס' מאורות ע"פ רש"י וההשלמה. ועי' לקמן בסמוך שבעזה"י נבאר שיטתייהו באריכה.

י"ז) בא"ד אבל אם מתחיל מן הדופן וכו'. מבואר מתוס' שאם מתחיל מן הדופן מן הצד ומהלך עד הדופן שכנגדו, הסוכה פסולה ע"י האויר או הסכך פסול, אם לא נשאר מן הדופן האמצעי עד הסכך פסול כשיעור הכשר סוכה. וק' לפי"ז למה א"א לאוקמי דבהא מיירי תלמידי דבי רב. ומתוס' משמע דאף דבכה"ג ג"כ פסולה מ"מ א"א לאוקמי המימרא דתלמידי דרב אלא בסכך פסול שהולך מדופן האמצעי על פני כל אורך הסוכה.
ויש לייסב דבסכך פסול שמתחיל והולך מן הצד אל הצד, אף רבה מודה דשיעורו בד' טפחים שכיון שאין שיעור זע"ז מדופן האמצעי עד מקום הסכך פסול, ליכא שיעור סוכה להכשיר ואין הסכך פסול מצטרף להכשיר כיון שהוא יותר מג'. וממה שרבה חולק על תלמידי דרב מוכח דמיירי בסכך פסול מאמצעו של הסוכה ולא מן הצד אל הצד.
אולם עי' ברא"ה שמשמע דבהא מיירי מימרא דתל' דרב, והק"ל, והלא בזה לא פליגי רבה ותלמידי דרב וכנ"ל. ול"ע.

---

[6] ואולי יש נפ"מ לענין ספקת תוס' בסו"ד אם להכשיר סוכה ע"י חיבור וצירוף של מקום הצדדים או לא, ויש לפלפל דבהא מסתפק התוס'. והבן.

בענין אם פסל היוצא נדון כסוכה כשיש הפסק סכך פסול בין הסוכה הכשרה ובין הפסל היוצא

יז-ב) בא"ד ושל צד הפתח פסולה. מבואר מתוס' דלא אמרי' דלד הפתח כשרה משום פסל היוצא. והיינו משום שיש הפסק בין הלד הפתח ובין לד אצל הדופן האמצעי, ולא אמרי' פסל היוצא נדון כסוכה כשיש הפסק של סכך פסול או אויר הפוסל בגתיים.

וכמו"כ מבואר בהמשך התוס' שפי' להלן "הואיל והכל מחובר לשיעור סוכה הרי"ז כפסל היוצא מן הסוכה" אבל בלא חיבור למקום הכשר לא אמרי' פסל היוצא נדון כסוכה.

אולם מלשון הראבי"ה מובא במרדכי משמע דס"ל דאף בכה"ג אמרי' פסל היוצא, ועי' שם בבגדי ישע שדחה ופי' דאף כוונת הראבי"ה כתוס' ולכו"ע לא אמרי' פסל היוצא נדון כסוכה כשיש הפסק.

אכן, כנר' שבהכרח יש מי דס"ל דאמרי' פסל היוצא אף מחוץ למקום ההפסק שע"י סכך פסול, דיעוי' בראבי"ה סי' תרי"ח ובסי' תרכ"ו שהביא מאן דמכשיר בסוכה של נסרים שיש פסל כמלא נסר בין כל נסר ונסר ואפי' ליתן תחת הפסלים מן הלד, ואע"פ שאין להכשיר הסוכה אלא מטעם דו"ע, מ"מ יכול ליתן תחת הפסלים. אבל מ"מ אי"ז אלא כשיש הכשר סוכה באמצע הסוכה בח' טפחים וכשיש ב' פסלים אהדדי וכמבואר להלן בדף י"ח ע"א בסוכה של ח' אמות מצומצמות. ולפי"ז ל"ל דהא דיכול ליתן תחת הפסלים מן הלד, הוא מטעם פסל היוצא, ואף שיש נסר ד' בין כל פסל ופסל מ"מ כשרה, ולא אמרי' שהסכך פסול מפסיק, אלא אפי' בכה"ג אמרי' פסל היוצא.

ולפי"ז יתכן שהראבי"ה מובא במרדכי ג"כ אזיל בשיטתייהו.

ועי' במאירי לקמן שהביא כמו"כ בשם החכמי הדורות שיכול ליתן תחת הפסל בין כל נסר ונסר, וכ' המאירי דלא יתכן לפרש כן, שלפי"ז ל"ל דהא דפסלי' בסוכה בד"ט סכך פסול באמצע, לא משכחת לה אלא באופן שאין לא' מן הלדדין שיעור סוכה כשרה, דאילו הי' לד א' שיעור סוכה כשרה, אף הלד אחר כשר, וזה לא יתכן. הרי דהמאירי מדייק משיטת החכמי הדורות כהנ"ל דלדבריהם ל"ל דתחת כל הפסלים שבין הנסרים ה"ה כפסל היוצא, ואף שיש הפסק, ולפי"ז גם בכל סכך פסול באמצע הו"ל להכשיר ג"כ בכה"ג שיש סוכה כשרה מלד א'. וס"ל להמאירי דא"א לומר כן, ובהכרח דלא אמרי' שהפסל היוצא נדון כסוכה בכה"ג כיון שיש הפסק, וא"כ כמו"כ אין ליתן תחת הפסל שבין כל נסר ונסר.

בדין פסל היוצא מן הסוכה בלא דפנות

יח) בא"ד ואפי' מה שיוצא לחוץ לגמרי. משמע מתוס' שאפי' מה שהוא יוצא חוץ ממקום הדפנות ג"כ כשר אם יש סכך שם, ול"ל דפנות כלל. ועי' במהרש"א שפי' שאי"ז כוונת תוס' אלא כמבואר ברא"ש שאין להכשיר אלא כל שהוא לפנים מן הדפנות.

והנה, אף שמבואר בדברי הרא"ש כמו שכ' המהרש"א, לענ"ד יש לפרש שתוס' והרא"ש פליגי בהכי, דיעוי' בתוס' הרא"ש שלא כ' כלשון תוס' "מה שיוצא לחוץ לגמרי", וכנר' שהרא"ש אזיל לשיטתו שהביא לעיל בסי' ל' בשם האבי העזרי דלא אמרי' פסל היוצא אא"כ יש דופן א' כנגדו, אבל בלא"ה לא. אולם מריהטת הגמ' בדף י"ד ע"ב באנתה אפומא

דמטלטלתא משמע דאמרי' פסל היוצא אף בלא דפנות, וכבר נתקשו בביאור הגמ' שם לפי האבי העזרי, וכתבו האחרונים דל"ל שלפי' האבי העזרי אין הגמ' שם אלא לדחוי, ולא קי"ל הכי. (ועי' בק"נ שם, ובדף י"ד שם ובערוך לנר שם שמתפק בזה, וע"ע בפמ"ג שכ' שלדעת המג"א ל"ל אפי' דופן א', וע"ע במש"כ בזה באמרוכה בדף ד' ע"א אות כ"ו.)

וא"כ יתכן שתוס' לא ס"ל כדעת האבי העזרי אלא כמשמעות הגמ' בדף י"ד ע"ב דאפי' בלא דופן אמרי' שהפסל היוצא כשר גם בסכך בלבד. (והנה, מבואר מדברי הרא"ש שמ"מ צריך לדינא דפסל היוצא להכשיר מה שהוא תוך מקום הדופן כיון שהוא חוץ מן הסכך פסול. ויל"ע בשיטת תוס' בזה ודלמא אף לולי דינא דפסל היוצא יש להכשיר לפי מש"כ תוס' בסו"ד להסתפק אם יכול לחברו אל הסוכה "דרך הצדדים". וכפשוטו מאחר שהרא"ש ס"ל דצריך לדינא דפסל היוצא, הה"נ שלתוס' אין להכשיר אלא מדין פסל היוצא, אלא דס"ל לתוס' שאפי' חוץ ממקום הדפנות נמי יש להכשיר מה"ט.)

בביאור ספקת תוס' אם להכשיר הסוכה כשצריך לצרף מה שבצדדין לשיעור הכשר סוכה

י"ט) בא"ד ואפשר אפי' אין כדי הכשר סוכה וכו'. עי' ברש"ש שהק' שהרי אם צריך לצרף מה שבצדדין, נמצא שאין שיעור זע"ז מרובעות, ולשיטת המג"א בתוס' לעיל דף ג' ע"א מבואר דהא דצריך זע"ז הוא מרובעות. ומכאן משמע דל"ל מרובעות.

וע"ע בערוך לנר שפי' שבזה מסתפק תוס' כאן, וכל ספקו הוא אם צריך מרובעות או לא. וכ"כ בבכורי יעקב, ומתו"כ הק' על מה שפסק המג"א ושארי הפוסקים להקל כסו"ד של תוס' והלא קי"ל דצריך מרובעות, וק' הלכתא אהלכתא, ומתו"כ כ' שם להחמיר. (ועי' במשנ"ב שפסק כדעת המג"א וכ' שהבכורי יעקב מפקפק בזה.)

אולם נר' לענ"ד שא"א לפרש כן, שהרי בתוס' הרא"ש לעיל בדף ג' כ' להדיא דצריך מרובעות, וכעין מה שהגי' המג"א בתוס' שם, ומ"מ כאן מסתפק ג"כ כספקתו של התוס', והק"ל, והלא אם בעי' מרובעות, מהו ספקו של תוס' כאן להכשיר והלא ליכא מרובעות כיון שאין שיעור סוכה לפנים מן הסכך פסול עד הדופן האמצעי בלא צירוף של הצדדים.

ונר' שיש לישב דספקת תוס' הוא רק כשיש זע"ז מרובעות ע"י צירוף של המקוס מן הצד של הסכך פסול עם המקוס שבזוית שכנגד הדופן האמצעי וכנגד הדופן מן הצד. אבל אם צריך גם לצרף המקוס שכנגד הדופן האמצעי וכנגד הסכך פסול באמצע, שאי"ז מרובעות, ודאי אין להכשיר הסוכה. אבל אם ל"ל המקוס שכנגד הדופן האמצעי וכנגד הסכך פסול לשיעור ז' אלא מקוס שבזוית עם המקוס שבצד הסכך פסול, אז יש זע"ז מרובעות.

וביאור ספקת תוס' הוא דדלמא צריך שיהא שיעור זע"ז מרובעות שכל המקוס ההוא רואה פני הדופן השלישית, אבל אם רק חלק מן המקוס זע"ז רואה פני הדופן הג', ואצל חלק

ממנו יש הפסק של הסכך פסול, אז אין להכשיר ע"י מקוס זע"ז כיון שאין לכולו ג' דפנות.[7]
(ועי' עוד לקמן בדף י"ח ע"א בתוס' ד"ה אין, ובמש"כ שם באות י"ז שמבואר גם מתוס' שם כהנ"ל, ושאין ספקת תוס' אלא כשיש זע"ז מרובעות וכנ"ל.)
אבל יש לדקדק בזה, שהרי תוס' בתחילת דבריו כ' שהפסול של סכך פסול באמצע הוא כשהולך על פני כל הסוכה, ומשמע דאפי' אם מסוף הסכך פסול עד הפתח יש רק ו' טפחים מ"מ הסוכה ודאי כשרה. והלא להנ"ל לכאו' דבר זה תלוי בספקת תוס' דאם צריך שיהא שיעור זע"ז שכולו רואה פני דופן השלישית, הלא ה"נ כשיש רק ו' טפחים מסוף הסכך פסול עד הפתח אין זע"ז שרואה פני דופן השלישית. ושו"מ שהשפ"א עמד בזה, ופי' שמש"כ תוס' בתחילת דבריו דהסוכה פסולה כשהולך הסכך פסול "עד הפתח", הרי"ז תלוי בספקתו לבסוף ואם בדע"ד באמצע הסוכה פסולה ולא אמרי' שיכול לחבר המקומות מן הצדדים הה"נ שאף אם אין הפסול הולך על פני כל הסוכה עד הפתח אלא דע"ד בצד ג"כ פסולה. וגר' יותר לדחות באו"א שמש"כ תוס' עד הפתח ל"ד, והיינו שיהא עד תוך ז' טפחים עד הפתח. ועדיין צ"ע.
עוד יש לעורר בלשון התוס' של"מ הכי, שכ' בסו"ד דדלמא אין האויר והפסול חוצצין מאחר שהכשר מתחבר יחד "דרך" הצדדים, ומשמע שאין חיבור בצד הסוכה וכנ"ל אלא דמתחבר "דרך" הצדדים בלבד. ויש לדחות.
ולדינא עי' במג"א שמסיק להקל וכמסקנת התוס' דאפשר להכשיר וכ"כ רוב האחרונים אבל הבכורי יעקב כ' להחמיר לשיטתו דס"ל דהצד להקל הוא רק אם נ"ל זע"ז מרובעות ועי' שם.[8]

ב') שם. עי' ברא"ש סי' נ"ג שכ' שאם הסכך פסול מצד לצד על פני כל הסוכה, אבל הוא תוך ד"א מכותל האמצעי, אמרי' דו"ע להכשיר חוץ ממקום הסכך פסול עד הפתח. ומ"מ גם לפנים מן הסכך הפסול ג"כ כשרה. וכפשוטו מיירי כשיש שיעור זע"ז לפנים מן הסכך פסול, דאל"כ לפנים מן הסכך פסול אין להכשיר כלל. וכ"כ הטור בשם הרא"ש. וחידושו של הרא"ש הוא דאף דאמרי' דו"ע להכשיר הסוכה מחוץ למקום הסכך פסול מ"מ לא אמרי' עי"ז שהסוכה מצפנים ה"ה תחת הדופן כיון דלהכשר סוכה הפנימית נ"ל דו"ע, ולדידי' לא אמרי' דו"ע. וכ"פ רוב אחרונים וכ"ה במשנ"ב.[9] אולם עי' בשפ"א שפי' כוונת הרא"ש באו"א.
ויש להעיר בלשון הטור שכ' דהפנימי כשר ולא אמרי' "שנשאר הפנימי בלא דופן", ול"ע בכוונתו. (ועי' בפרישה, ול"ע בכוונתו.) ומשמע לפי פשוטו דאין הו"א לומר דהפנימי פסול משום שיושב תחת הדופן אלא שאין דופן כלל, והיינו דע"י דו"ע הדופן מתקרב וקופץ

[7] וא"כ משמע שיש פסול במה שאין להמקום ישיבה ג' דפנות, דאילו ל"צ אלא שיהא להסכך ג' דפנות, ה"נ יש להסכך ג' דפנות, אם לא שנאמר שצריך סכך של זע"ז וכדעת המג"א, ודוק.

[8] והנה, מריהטת לשון המאירי והס' המכתם משמע להחמיר וכסברת תוס' מתחילה, אולם כנ' שכוונתם להחמיר מטעם אחר, ועי' לקמן במש"כ בדעת רש"י וההשלמה.

[9] עי' במנח"ש מובא במשנ"ב מהדו' דרשו אות 14 שמסתפק אם יכול א' שיושב בסוכה הפנימית לצאת בקידוש של מי שיושב בחוץ מן הסכך פסול, דהו"ל כתרתי דסתרי, ועי' שם מש"כ.

ממקומו וכאילו כל הדופן הוא אצל החיצון ולאוץ ממקום הסכך פסול. ולכן אין להיושב בפנימי דופן אמצעי כלל. ויש לעי' לפי"ז מהו הטעם להכשיר למסקנא, והאם משום דאין הדופן מתקרב כלל, או"ד דאף דהדופן קרוב, לענין הפנימי לא אמרי' דו"ע כלל.
ועי' לעיל בדף ד' אות מ"א- מ"ב בדעת הרא"ש והטור בזה.

כ"א) תוס' ד"ה אילו. בא"ד ומיהו היכא דאיכא וכו'. בביאור ספקת תוס' ובמה דפשיט"ל דלא אמרי' לבוד להחמיר לפסול כשאין בהסכך פסול שיעור ד', עי' במג"א סי' תרל"ב ה' ובמפ"ג שם שפי' דהא דפשיט"ל לתוס' דלא אמרי' לבוד להחמיר הוא כשע"י לבוד המקום בינתיים כסתום ומלא עם סכך פסול, וכמו במשלשל דפנות מלמעלה למטה, של"ל אלא שיעור ז' ומשהו וע"י לבוד הו"ל כמחיצת י'. אבל באופן דל"ל לבוד אלא לקרב הב' לדדיס אהדדי, דלמא אף להחמיר אמרי' לבוד. וע' במג"א סי' תק"ב ס"ק ט'. ובפמ"ג בסי' שס"ג בענין לבוד בדבר ממשי, ובענין לבוד להחמיר.
ואולי יל"פ אף לולי דינא דלבוד הכא יש לגרפס שהמקום בינתיים לא חשיבי ואף אם אינם קרובים ממש אהדדי, לענין חציצה והפסק ה"ה כשטח א' של סכך פסול להפסיק. ואולי דבר זה תלוי בהבנת ההפסק שע"י סכך פסול, ויש להאריך. שו"ר שכ"כ הערוך השלחן בתרל"ב ס"י, ועי' שם. (ע"ע בלשון התוס' הרא"ש ומש"כ בהגהות להתוס' הרא"ש מאת הרש"א ורטהימר מובא בס' "קדמוניס".)

והנה, יש לעורר דאם נאמר שבב' פסלים של ב' יש להקל, נמצא דהא דד"ט פוסל באמצע, אי"ז אלא כשיש שטח א' של סכך פסול בלא אויר כלל, אבל בנסריס הרגיליס או סכך פסול הרגיל שיש רווח מעט בין שפוד לשפוד, הסוכה כשרה, ובלבד שיהא לי"מ מחמתה של סכך כשר. ול"ע דמלשון המימרא ל"מ הכי.

כ"ב) שם. עי' בהג' רעק"א בסו"ס תרל"ב שנתקשה בספקת התוס', דס"ל דהא דאויר פוסל בג' ולא בפחות מג', הוא רק משום דאמרי' לבוד, ואילו לולי דינא דלבוד אף באויר טפח מפסיק, וא"כ הכא ממ"נ הסוכה פסולה, דאם אמרי' לבוד ואין כאן אויר, הרי יש ד' טפחים של סכך פסול, ואם לא אמרי' לבוד הרי יש אויר שמפסיק, ואף שהוא פחות מג'. ועי' בקה"י סי' י"ג, וע"ע לקמן, ובעזה"י נבאר לקמן בדף י"ח ע"א אות י'- י"א.

בדעת רש"י וההשלמה בפסול אויר ג' וסכך פסול בד"ט ע"פ דברי הס' מאורות

כ"ג) והנה, מתוס' ורוב ראשונים מבואר דהא דאויר פוסל בג' וסכך פסול בד' אי"ז אלא בסוכה בת ג' דפנות, או בסוכה של ד' דפנות שהסכך מפסיק ואוצ באמצע באופן שלא נשאר מן הצד שיעור הכשר סוכה, אבל אם בסוכה של ד' דפנות שיש הכשר סוכה מן הצד, אין האויר או הסכך פסול פוסל כל הסוכה, שאין הפסול באויר או סכך פסול אלא משום דמפסיק ואין להסוכה ג' דפנות, אבל בסוכה של ד' דפנות שיש הכשר סוכה מכאן ומכאן, כיון דדל מיני' הסכך פסול או האויר עדיין יש הכשר סוכה בג' דפנות, אין סברא לפסול, וכ"כ הר"ן להדיא

דתהוי כמי שאינו ועדיין יש הכשר סוכה, ובלבד שלא יישן תחת הסכך פסול.

וכמו"כ כ' בס' המאורות בשם הר"י מלוניל, דמיירי בסוכה של ג' דפנות, אבל שוב הביא שמלשון רש"י וההשלמה משמע דאפי' בסוכה של ד' דפנות, וכ' שם "ולא נהיר". ומבואר דלפי ההשלמה ורש"י משמע דכשיש אויר של ג' או סכך פסול של ד"ט בסוכה כל הסוכה פסולה, ולא אמרי' דתהוי כמי שאינו, אלא כיון שיש סכך פסול בהסוכה כשיעור ד"ט או אויר כשיעור ג"ט, כל הסוכה פסולה. ולריך שיהא סוכתו מסוככת רק בסכך כשר ולא בצירוף של שיעור חשוב של סכך פסול או אויר.[10]

ואף שאין לפנינו דברי ההשלמה כאן, מ"מ גר' מוכח כמו שפי' המאורות בדעתו ממש"כ ההשלמה לעיל בדף י"ד ע"ב בסוגיא דאנחא נסר ד' אפומא דמטללתא, דמיירי כשהניח נסר בפתח הסוכה וג' טפחים מיני' בפנים וא' בחוץ, ופי' הגמ' דכיון דפסל היולא מן הסוכה נדון כסוכה, ממילא נדון כנסר של ד' והוא כסכך פסול והסוכה פסולה. ונחלקו הראשונים שם באיזה סוכה מיירי, דאילו בסוכה גדולה, אפי' אם חשוב כנסר ד' מ"מ למה הסוכה פסולה, והרי לפנים מן הנסר עדיין יש הכשר סוכה. וממו"כ יש מהראשונים (עי' בבעה"מ ובמאירי) שמפרשים דמיירי בסוכה קטנה בלבד והסוכה פסולה משום שיש ג' של סכך פסול וחסר משיעור הסוכה, ואילו לא הי' פסל היולא נדון כסוכה, אז לא חשיבי כנסר של ד' לפסול. אבל הריטב"א והמאירי מביאים שיש מפרשים דמיירי בסוכה גדולה, ופי' המאירי שלפי דעתם ל"ל דהא דקתני בברייתא שהסוכה פסולה, ל"ד, ואין כוונת הברייתא אלא לפסול המקום תחת הנסר בלבד.[11]

אבל בס' ההשלמה שם מבואר דמיירי בסוכה גדולה, וגם כ' להדיא דכל הסוכה פסולה, והק"ל, והאיך נפסלינהו כל הסוכה ע"י סכך פסול מן הצד בד"ט, והלא אע"פ דתחת הסכך פסול מ"מ דל מינה דההיא הרי יש סוכה כשרה לפנים ממנו.

וכנר' שמבואר כהג"ל דס"ל להשלמה מסוגיא דהתם דבמקום שיש סכך פסול כשיעור ד"ט (ובאופן שלא אמרי' דו"ע כהתם דליכא דופן רביעית אלא פתח[12]) נמצא שכל הסוכה פסולה, ובמה שיש סכך פסול כשיעור בהסוכה נפסל כולה.

(וכמו"כ מבואר גם מדברי הר"א מן ההר בדף י"ד ע"ב שמתחילה פי' דמיירי בסוכה גדולה, ומ"מ כל הסוכה פסולה וכנ"ל, ושוב הביא איכא מ"ד דלא מיירי בסוכה גדולה, ומסיק שהפי' הראשון גר' עיקר.)

וכן גר' שיש לדייק גם מלשונו של רש"י לפנינו בד"ה פסולה, שפי' לדעת הי"מ שע"י דו"ע

---

[10] ובאמת יש לפרש שכשיטה זו מובא ג"כ בס' המכתם ובמאירי כאן, דיעוי' שם שהביא ב' דעות לענין אם מיירי בסכך פסול במשך כל אורך הסוכה או רק דע"ד, וכן באויר אם הוא רק בגע"ג, ומסיק שם דלא מיירי אלא בסכך פסול בכל אורך הסוכה, אבל בדעת הסוברים דאפי' בדע"ד פסול, לא פירשו דמיירי כשאין שיעור סוכה נשאר מן הצד וכמו שפי' תוס', אלא משמע דאפי' בלא"ה, ואפי' בסוכה של ד' דפנות ג"כ יש מאן דסבר לפסול כשאין סכך פסול מן הקצה אל הקצה, ואף שיש שיעור סוכה מן הצד ובג' דפנות, מ"מ פסול. וכ"מ מהמשך דברי הס' המכתם שדחה פי' זו ושוב כ' "לפיכך" לא מיירי אלא בסוכה של ג' דפנות. אבל אפי' אם יש לדחות בדברי המכתם, מ"מ הרי בס' המאורות מפורש כהנ"ל.

[11] ועי' במש"כ שם באות י"ט.

[12] ולענין דו"ע מן הצד יל"פ דמיירי כשהסוכה גדולה ברוחבו יותר מח"א, או יותר מד"א ודלא אמרי' דו"ע בכה"ג מב' צדדין ואכ"מ.

שהדופן "מגיע לסכך כשר ומוציא את הפסול מן הסוכה". וצ"ע הלא ל"ל להוציא הסכך פסול מן הסוכה, אלא שיגיע המחיצות אצל הסכך כשר וכדי שיהא הדפנות מגיעות אל הסכך. ואם להכשיר מקום תחת הסכך פסול, הרי ממ"נ אין ליצן תחתיו שה"ה כדופן. ומלשון רש"י משמע דאם יש סכך פסול בסוכה, כל הסוכה פסולה וצריך להוציא הסכך מן הסוכה. (ועי' בר"ן שהעתיק לשונו של רש"י כאן, אבל בלא לשון זה של "ומוציא את הפסול מן הסוכה" וגם בר"י מלוניל השמיט לשון זה, והוא לשיטתם, ודוק.)

וכעי"ז יש לדייק מלשונו של רש"י לקמן בדף י"ז ע"ב ד"ה מן הצד "דמסלקינן להו בפחות מכאן (מד"א) בעקימת הדופן" ומשמע דהתכלית של דו"ע הוא להוציא הסכך פסול מן הסוכה וכלשון רש"י שמוציא הסכך פסול מן הסוכה.[13]

וכמו"כ מדוייק בלשון רש"י ד"ה אם יש, שפי' שבמקום שלא אמרי' דו"ע הסוכה פסולה אבל ע"י דו"ע "אין כאן סכך פסול", ומשמע שיש לפסול משום שיש סכך פסול בסוכה, ולא משום שאין המחיצות מגיעות להסכך.

וכן יש לדייק מלשונו בדף י"ח שפי' באויר ג' שפוסל בסוכה שאם פיחתו מג' ע"י שפוד אמרי' לבוד "ואין כאן אויר" ומשמע שהפסול הי' משום שהי' שם אויר, ולא רק משום שיש הפסק בסוכתו.

בביאור דברי רש"י בדף י"ד ע"ב בפסול דנסר אפומא דמטללתא להנ"ל

ב"ג-ב') ובזה יל"פ כוונת רש"י בדף י"ד ע"ב, וז"ל שם "אפומא דמטללתא, אצל רוח רביעי שאין שם דופן דלפקי מיני' ע"י דו"ע דהא אין כאן דופן אלא פתח, ואע"ג דלא עיילי' כולי' לתוך חלל דפנות הצדדים פסול דההוא טפח אברמי נחשב נמי כי סוכה דאלו סכך כשר הוה מותר ליצן שם, ויוצא ידי סוכה" וכו'. ועי' במהרש"א שנתקשה בדברי רש"י, דהלא בהכרח צ"ל דמיירי בסוכה קטנה דאל"כ אין כל הסוכה פסולה, וא"כ אפי' אם נאמר דו"ע ואפי' אם יש דופן בצד הפתח, מ"מ אין בסוכתו שיעור להכשיר כיון שיש ג' טפחים של נסר, וסכך פסול פוסל בג"ט בסוכה קטנה.

ועי' בק"נ שפי' דס"ל לרש"י דמיירי בסוכה גדולה, וכמו שמבואר במאירי ובריטב"א שיש לפרש דסוכה פסולה ל"ד ואין כל הסוכה פסול אלא המקום תחת הנסר בלבד.

אבל מלשון רש"י ל"מ הכי, דהו"ל לפרש כן, ועוד בלא"ה ק' וכמו שהק' החזו"א דאפי' אם נאמר דמיירי בסוכה גדולה, ולענין לפסול תחת הנסר, מ"מ ק' במש"כ רש"י לליכא דופן דלפקי' מיני' ע"י דו"ע, שכפשוטו כוונתו שאם יש דופן אחר ג' טפחים של הנסר, הרי"ז מפסיק ומחלק הנסר לשתים ולא חשיבי כנסר של ד', כיון שהוא סוף סוכתו[14]. אבל ק' דהלא אפי' בלא דינא דדו"ע נמי כשר בכה"ג, שע"י הדופן הו"ל סוף סוכתו ולא אמרי' פסל היוצא להכשיר מה שלחוץ מן הדופן, ומבואר מהגמ' דהא דהסוכה פסולה הוא רק משום דאמרי'

[13] ע"ע לקמן שם במש"כ בדברי רש"י.

[14] וכמו"כ פי' המג"א בסי' תרל"ב ועי' שם במש"כ לדינא ע"פ דברי רש"י ובמה שהאריכו האחרונים בפירושו, וע"ע במש"כ בדף י"ד ע"ב אות כ"ב, ואות כ"ג.

דפסל היוצא מן הסוכה נדון כסוכה. וכ' החזו"א דל"ל דלשון רש"י ל"ד ולהורות לתלמידים נכתב.

אולם להאמור נר' לפרש כוונת רש"י באו"א ואין כוונתו לפרש שע"י דו"ע יש הפסק בין ג' טפחים של הנסר ובין הטפח הרביעי, אלא שכוונת רש"י לעורר דאם יש דופן רביעי מחוץ למקום כל הנסר ואפי' חוץ מטפח הרביעי, ד"לפקי' מיני" דכולי' נסר מן הסוכה, אז הסוכה כשרה, ולשון "לפקי' מיני" הוא כעין מש"כ רש"י בדף י"ז שצריך להוציא הסכך פסול מן הסוכה, וע"י דו"ע דחשוב כדופן נמצא שהסכך פסול אינו בתוך סוכתו, וע"י דו"ע יכול להוציא הסכך פסול מן הסוכה, אבל כיון דליכא דופן בצד הרביעית, נמצא שהנסר ה"ה סכך פסול בסוכתו כשיעור של ד"ט, ואף שטפח א' מיני' חוץ מן הדפנות הצדדיים, מ"מ ה"ה בסוכתו דפסל היוצא נדון כסוכה, וכל הסוכה פסולה עי"ז וכנ"ל.[15]

בביאור דברי רש"י דף ט"ו ע"א בסוכה של ח' אמות מצומצמות להנ"ל ובדין שינה תחת דו"ע

ב"ג-ג') ולפי"ז נר' לפרש גם דברי רש"י בדף ט"ו ע"א בהא דנסר ד' פוסל ו"עוטל א' מבנתייס" ופי' רש"י דאליבא דשמואל דסכך פסול פוסל באמצע בד"ט צריך לאוקמי בסוכה של ח' אמות מצומצמות, וז"ל שם "ולשמואל דאמר לקמן סכך פסול פוסל בד' באמצע מתוקמא כדפרישית לעיל דנהוו ב' פסלים באמצע ואין בו אלא ח' אמות דדו"ע אמרי' עד הפסלים ומפקינן להו לנסרים מן הסוכה".

ועי' בתוס' שהק' דהו"ל לפרוך בדף י"ח ממתני' ותי' דכיון דאין מפורש דמיירי בנסרים של ד' לא מקשי' מיני'. אולם עי' בראשונים שם שמוסיפים להק' שלפי מש"כ רש"י לשון "עוטל א' מבנתייס" ל"ד שהרי כל הסוכה פסולה זולת הח' טפחים באמצע, ושאר הסוכה פסולה כיון ש"מפקינן" הנסרים מן הסוכה ע"י דו"ע, וה"ג בפסל בין כל נסר ונסר עד הכותל דאמרי' גבי דו"ע. וא"כ ל"ל ליטול אלא במקום הפסלים שבאמצע בלבד. ועו"ק שמשמע דכל הסוכה כשרה עי"ז, והא ליתא, שרק ח' טפחים באמצע כשרה.

אולם להנ"ל נר' שיש לפרש דאף לרש"י כל הסוכה כשרה, והיינו שיכול לישב תחת הפסל, ואף מן הצד, ואם עוטל א' מבנתייס וסיכך בפסל, כל תחת הפסל כשרה, והיינו שכל הסוכה כשרה, ובלבד שלא ייצן תחת הנסר של ד'. וכ"ה בראבי"ה סי' תרי"ח (ומשמע שפי' כן בשיטת רש"י, ועי' שם). ומש"כ רש"י דע"י דו"ע הוא מפקיע הנסרים מן הסוכה, אין פירושו שכל שהוא לצד פסול משוס דו"ע, אלא דע"י דו"ע ה"ה מוציא הסכך פסול מן הסוכה, שכשיש סכך פסול בהסוכה, כל הסוכה פסולה, וע"י דו"ע ה"ה "מוציאו" מן הסוכה דבטל מיני' תורת סכך פסול כיון דהוי כדופן. אבל מ"מ כל הסוכה כשרה עי"ז, ואין היציאה של הסכך פסול מן הסוכה גורם פסול בישיבה תחת הסכך כשר מן הצד.

וכמו"כ מדוייק מלשונו של רש"י בדף י"ח ע"א שפי' בסוכה של ח' אמות מצומצמות שהסוכה כשרה "הלכך כשרה ע"י אותן ב' פסלים ותחת הנסרים לא ייצן", ומשמע דכל

[15] ולפי"ז אין לדייק מרש"י כמו שפי' המג"א בסי' תרל"ב, ועי' שם.

הסוכה כשרה "ע"י" אותן ב' פסלים, ואין ההכשר תחת הפסלים בלבד[16], ועוד משמע שלא יישן תחת הנסרים בלבד אבל תחת הפסלים שבין נסר ונסר מותר לישן, וכנ"ל.

ויש לעורר שלפי"ז נ"ל דס"ל לרש"י כדעת הראבי"ה דאף דאמרי' דו"ע, מ"מ יכול לישן תחתיו, ורק בסכך פסול אין לישן תחתיו. וכן מבואר גם במאירי דף י"ח. ומאידך דעת הרא"ש בדף ד' מבואר דאסור לישן אפי' תחת סכך כשר, וכיון דחשוב כדופן לא יישן תחתיו. ובדעת הראבי"ה יל"ע אם יכול לישן אף תחת דופן ממש, או"ד דאף דאמרי' דו"ע, מ"מ אינה כדופן לחומרא דנאמר גבי' דלא יישן תחתיו, אבל בסכך פסול שנעשה כדופן ע"י דו"ע שאני דממ"נ אין לישן תחתיו, או מחמת דחשוב כדופן או מחמת שהוא סכך פסול.[17]

(ועי' לקמן בדף י"ח ע"א אות ו' במש"כ שיש לפרש באו"א בדעת הראבי"ה ורש"י, דלא התירו לישן תחת דופן או דו"ע, אלא דאף במקום דאמרי' דו"ע אין הסכך כשר בין הדופן ובין הסכך פסול חשוב כדופן, ואולי גם הרא"ש מודה לדבריהם.)

בשיטת רש"י בהנ"ל, ובביאור הפסול שע"י סכך פסול, וביישוב לקו' רבה לתלמידי דרב

כ"ד) ועי' בלשון רש"י בד"ה דרב ושמואל, שפי' הפסול בסכך פסול ואויר "דאינו יכול לבטלן ע"י עקימת דופן ונמצא חולק בסוכה בין כשר לכשר". וכן תוס' העתיק לשון רש"י בזה, ושוב פי' מה שפי'. אולם להאמור, אין כוונת רש"י לפרש כמבואר מתוס' שע"י החלילה של הסכך פסול נמצא שאין לו דפנות, אלא כוונת רש"י שע"י החלילה של סכך פסול בין סכך כשר וסכך כשר נמצא שאין כל סוכתו מסוככת בסכך כשר, כיון שיש גם סכך פסול הסוככת בסוכתו, ולכן כל הסוכה פסולה. (וכן מדוייק כהג"ל ממש"כ רש"י ש"אינו יכול לבטלן ע"י עקימת דופן", ול"ע מה ענין ביטול לכאן, והלא ל"צ לבטל הסכך פסול אלא שיהא כדופן כדי שיהא סמוך לדופן השליסי. אולם להאמור ע"י דו"ע צריך "לבטל" מיני' שם סכך פסול כדי שלא יהא סכך פסול בסוכתו.)

הרי דאף לרש"י שפי' שיש פסול בכל הסוכה ע"י סכך פסול, מ"מ היינו משום שצריך שיהא כל הסוכה מסוככת בסכך כשר, ואם יש מקום א' דחשיבי, והסכך פסול שם, נמצא שיש הפסק

[16] שו"מ שהב"ח בתרל"ג ה' נתקשה בלשונו של רש"י שמשמע שמותר לישן תחת הפסל מן הצד, ונדחק שאי"ז כוונת רש"י דהא א"א שיהא מותר לישן שם, אולם להאמור כבר מבואר כן בראבי"ה וכמו"כ מבואר במאירי שם בשם חכמי הדורות, ועי' שם במש"כ.

[17] ולפי"ז יל"פ לשון רש"י כאן בד"ה אם יש "ולא יישן תחת זה", שכוונתו לומר דחשוב כסכך פסול, אף שאינה סכך פסול ממש אלא משום תעשה ולא מן העשוי. ועי' לקמן במה שפרשנו באו"א.

ע"ע בלשון רש"י בדף י"ד ע"א במתני' "ובלבד שלא יישן תחתיו" ופי' רש"י משום שסכך פסול הוא. וכפשוטו צ"ל דכיון דסכך פסול הוא ה"ה כדופן ולכן לא יישן תחתיו דאין לישן תחת הדופן. אולם להנ"ל יל"פ דאי"ז טעמא שלא יישן תחתיו, אלא משום שהוא סכך פסול, ושו"מ שכן מבואר מדברי הר"א מן ההר שם, שפי' שלא יישן תחתיו, "ואע"פ שהיא כשרה ע"י דו"ע מ"מ לא יישן תחתיו, דמ"מ אינו סכך כשר". ומבואר להדיא דאילו בסכך כשר אף דאמרי' דו"ע, מ"מ יכול לישן תחתיו. ודוק.

וחלילה בהסכך ואין הסוכה חשיבי כמסוככת בסכך כשר בלבד אלא בסכך כשר וגם בסכך פסול, ובכה"ג כל הסוכה פסולה.
(ולכן אין להק' משפודין של ברזל שנוטל מחלה וכו', והסוכה כשרה, דלא חשיבי כמסוכך בסכך פסול אלא כשיש שטח א' של סכך פסול במקום א' אבל בלא"ה שפיר דמי, ועי' לקמן.)
וגר' שהולרך רש"י לפרש כן כמבואר בדף י"ז ע"ב בקושיית רבה לתלמידי דרב דבהכרח הא דסכך פסול פוסל בד"ט הוא משום "הפלגה" דלא תני במתני' ול"ל דס"ל מן הסברא דבכל מקום חשובין ד' טפחים להיות מקום חשוב וה"נ משום הפלגה הוא.
ובזה יל"פ ולישב שיטת תלמידי דרב מקושיית רבה שם, ועי' ברש"י שם שפי' דלרבה ק' להו שכיון ששיעור ד' טפחים הוא מקום חשוב "הרי"ז חוזן בסוכתו לעשותה כשתים ואין דפנות להם". הרי דס"ל לרבה דטעמא לפסול הוא משום דלית להסוכה דפנות, דאילו משום שיעור חשוב של סכך לפסול, הרי אי"ז אלא בד"א, ולא בד"ט, ואין ד"ט אלא שיעור מקום חשוב. וא"כ ראוי לגרף סכך פסול ואויר, שעיקר הפסול הוא במה שחולק הסוכה לשנים. אבל ס"ל לרב דאף דשיעור ד"ט הוא שיעור של מקום חשוב, מ"מ אין לגרף, שאין הפסול משום שיש כב' סוכות ולכל א' אין ג' דפנות. אלא שע"י השיעור של מקום חשוב בין הסכך כשר והסכך כשר נמצא שאין כל סוכתו מסוככת בסכך כשר, כיון שיש מקום חשוב בסוכתו שיש בו דבר אחר ולא סכך כשר. והיינו או באויר ג' או בסכך פסול בד'. וא"כ שפיר יש לפרש דכיון דלא שוו בשיעורייהו לא מצטרפי, שאין ענין

[18] הנה, יש להק' במה שרש"י המתין עד שם לפרושי הא מלתא, והלא מתחילה הו"ל לפרושי.

החלילה להפסיק ולעשות כב' סוכות ע"י ריחוק מקום בלבד, אלא שיש פסול במה שיש בו מקום חשוב של סכך פסול או אויר, ובזה אין לגרפס שמ"מ אין מקום חשוב של א' מהם, ודוק.
ועי' בריטב"א שנתקשה האיך מיושב שיטת תלמידי דרב מקו' רבה והגמ' לא אמר בה מידי, ופי' בב' אופנים, א' דס"ל לתלמידי דרב דאינו משום מקום חשוב אלא שיעור של ד"ט וכמו דס"ל לרבה לענין ד"א. ועוד תי' דאע"פ דמשום הפלגה היא מ"מ כיון דלא שוו בשיערייהו אין לגרפס, וא"ע בסברת הדבר. אולם לרש"י ל"ל לכל זה וכנ"ל שיל"פ שאף שהוא משום הפלגה, ומשום חלילה בין סכך כשר ופסול, מ"מ אין ההפסק לעשות כב' סוכות וכמו דהי' ס"ל לרבה בדעתם, אלא שכשיש מקום חשוב של דבר שאינו סכך כשר בסוכתו, הסוכה פסולה, אבל בזה אין לגרף במקום דלא שוו שיעורייהו. ודוק.
ולפי"ז יוצא שלפי רש"י הא דד"ט פוסל הוא ע"י חלילה בין סכך כשר וסכך כשר, וא"כ אפי' אם אין אלא מקום סכך פסול של דע"ד מ"מ יש הפסק בין סכך כשר וכשר, ואין הפסול דד"ט באמצע רק כשהוא באורך כל הסוכה וכמו שמצדד התוס' לפרש, ודחק לומר דכיון דמתחברים הסככות מן הצדדין דליכא הפסק כיון דאינו בכל משך הסוכה.

אכן, גר' שמרש"י בע"ב ל"מ הכי, ועי' שם במש"כ בד"ה באמצע בד', וז"ל "שאין הדפנות מועילות שוב זו לזו וגראות כשתי סוכות"[18]

ואולי יש לפרש דהתם דנקט הגמ' לשון "באמצע" הוצרך רש"י לפרש החשיבות של

והנה, לפוס ריהטא משמע מרש"י לפסול משום שאין לה דפנות ודלא מיירי בסוכה של ד' דפנות אלא של ג', ומשום שיש הפסק בין הסכך להדופן שמצד השני. אולם נר' שלפי"ז ק' בלשונו של רש"י שכ' שאין הדפנות "מועילות" אלא הו"ל למימר שאין לסוכתו דפנות וכמו שכ' לעיל. ועוד ק' מש"כ "בגראות" כב' סוכות, והלא ב' סוכות הוא, ולכל א' ליכא ג' דפנות. ועו"ק שמשמע מרש"י דכיון דאין הדפנות מועילות ממילא גראות כב' סוכות, וק' הלא אדרבה, וכיון דגראות כב' סוכות, ולא עוד אלא דהוי ב' סוכות ממש, לכן אין הדפנות מועילות.[19]

אלא משמע גם מרש"י כאן שאין הפסול בסוכתו כשיש סכך פסול משום דחסר שיעור הדפנות, אלא דכיון דאין הדופן שמצד האחר מועיל ממילא "גראות" כב' סוכות. והיינו דאף שהוא סוכה א', גראה כאילו יש ב' סוכות. ובשלמא אם היו ב' סוכות, אין פסול בהן כלל שהרי יש לכל סוכה וסוכה ג' דפנות. אבל כיון דאינם ב' סוכות אלא סוכה א', ומ"מ גראות כב' סוכות, לכן יש לפסול. והיינו שיש פסול בסוכה אם אין גראה כסוכה א', משום שיש הפסק בתוכו.

ולפי"ז אם אין הסכך פסול במשך כל הסוכה, אלא בשיעור דע"ד בלבד, יתכן שאין לפסול כלל דלא נר' כב' סוכות.

אכן, צריך לברר מהו המקור לפסול משום דגראות כב' סוכות, ומנ"ל דמה שאמרה תורה שיש בסוכה, פירושו באופן שלא יהא נר' שסוכתו כב' סוכות. וצ"ע.

(ע"ע בדף י"ז ע"ב אות ה' שיתכן שיש לפרש שיש ב' טעמים נפרדים לפסול בסוכה כשיש ד' טפחים באמצע, וחדא אליבא דרב לישנ"ק וחדא אליבא דשמואל לישנ"ב, ואולי הא דקאמר רש"י בטעמא דמלתא מתחילה הוא לרב ולישנ"ק, ואילו מה שפי' בשמואל הוא רק אליבא דשמואל לישנ"ב בלבד.)

בביאור הפסול של מחיצות שאינם סמוכות לסכך לפי' רש"י, ובביאור הצריכותא דאמרי' דו"ע אף בסכך פסול להנ"ל

כ"ה) והנה, מלבד הפסול של סכך פסול בסוכתו וכנ"ל, מבואר להדיא מרש"י דאף לתלמידי דרב ולדידן דס"ל כוותייהו, יש גם פסול אחר באופן שע"י סכך פסול יש הפסק ואין לה דפנות, דעי' בלשון רש"י בסוף מתני' בסוכה גדולה שהקיפוה בדבר שאין מסככין בו, וז"ל "אם יש תחת הסכך הפסול ד' אמות פסולה אף הסכך הכשר לפי שאין לה מחילות, פחות מכאן כשרה דאמרי' דו"ע". ומבואר מרש"י דבסוכה גדולה שהקיפוה בדבר שאין מסככין בו, טעמא לפסול משום דאין לה מחילות.

ול"ע חדא מנ"ל לרש"י שיש ב' פסולים ע"י סכך פסול, חדא במה שיש סכך פסול בסוכתו פסול, וגם מלבד זה יש פסול כשאין המחילות

ההפסק כשהוא באמצע, ומתחילה לא פי' הגמ' דהד"ט באמצע, ואף שכן מבואר מדברי הגמ'. ודוחק.

ובאו"א אולי דק' לרש"י האיך מתורץ קושיית רבה לתלמידי דרב ומתחילה קודם שהגמ' הק' לא הוצרך לפרש כ"כ, ועדיין צ"ע. ומשמע יותר דשיטת שמואל ללישנ"ב אינה ממש כשיטת רב ללשינ"ק, וצ"ע.

[19] עי' בלשון הר"א מן ההר ודוק.

סמוכות להסכך. ועו"ק למה פי' רש"י שיש פסול שאין לה דפנות רק בסוכה גדולה שהקיפוה וכו', והלא הו"ל לפרושי לעיל בבית שנפחת או באכסדרה, ולמה המתין עד סוף המשנה לפרושי הכי.

וגר' דהי' ק' לרש"י בהגריכותא של הגמ' דאמרי' דו"ע אפי' בסכך פסול, וכפשוטו ל"ע וכמו שהק' הריטב"א, דאם עניין דו"ע הוא לשוי' הסכך פסול כדופן, מה לי בסכך פסול ומה לי בסכך כשר דנפסל משום תעשה ולא מן העשוי, והלא מ"מ ה"ה כדופן ונמצא שהדופן סמוך וקרוב להסכך ומגיעות אליו. ועי' בריטב"א במה שמי'.

ולכן פי' רש"י דההו"א של הגמ' לחלק בין סכך פסול וכשר הוא, שבסכך כשר דפסול משום תעשה ולא מן העשוי, ליכא פסול של מחיצות שאינם מגיעות להסכך, ואין לפסול אלא משום שיש סכך פסול בסוכתו וכנ"ל, וצריך להוציא הסכך פסול מן הסוכה, וא"כ ל"ל שיהא הסכך כדופן ממש, אלא שע"י דו"ע ה"ה "מוציא" הסכך פסול מן הסוכה, דבטל מיני' שם סכך פסול, וממילא לא חשיבי שסוכתו מסוכך בסכך פסול אלא בסכך כשר בלבד. אבל ל"ל שיהא דופן ממש. אבל בסכך פסול ממש, ובדבר שאין מסככין בו, כגון דבר המקב"ט, אז איכא פסול אחר שאין המחיצות מגיעות לסכך, וכדי להכשיר צריך שיהא הסכך פסול כדופן ממש, כדי שיהא סוף הסכך פסול כדופן כדי שיהא הדופן סמוך להסכך. וס"ל לרש"י דמבואר מהגריכותא דהא דצריך שיהא מחיצות סמוכות לסכך, ל"ל שיהא סמוך לסכך כשר ממש, אלא אפי' סמוך לסכך שנפסל משום תעשה ולא מן העשוי שפיר דמי, כיון שהוא סכך הכשר בעצמותו, ולכן אין לפסול בבית שנפחת או באכסדרה אלא משום שצריך להוציא הסכך פסול מן הסוכה. אבל בסכך פסול ממש כגון דבר המק"ט, מצבד מה שצריך להוציאו מן הסוכה, הרי ג"כ צריך שיהא כדופן ממש כדי שיהא הדופן סמוך לסכך, והיינו לסכך שהוא כשר בעצמותו, ולכן בסוכה שהקיפוה בדבר שאין מסככין בו, מצבד מה שיש לפסול משום שיש סכך פסול בהסוכה, גם יש לפסול במה שאין המחיצות סמוכות לסכך שכשר בעצמותו.

ולפי"ז גר' לישב לשון מתני' שבבית שנפחת אם יש מן הכותל לסיכוך ד"א פסולה, וכן בחצר שהיא מוקפת אכסדרה, אבל בסוכה שהקיפוה בדבר שאין מסככין בו, "אם יש תחתיו ד"א פסולה". וק' למה בסוכה שהקיפוה וכו' תלוי במקום "תחתיו" ואילו בב' בני קמייתא תלוי ברוחב הסיכוך עד הדופן. ועו"ק דהו"ל למתני וכן חצר שהיא מוקפת אכסדרה, וכן סוכה גדולה שהקיפוה וכו'. ולא הו"ל לחלק בבא דסוכה גדולה להלכה בפנ"ע. ומשמע שבסוכה שהקיפוה יש פסול אחר שאינו בהני בני קמייתא.

ולהנ"ל מובן שבסוכה שהקיפוה וכו' יש לפסול מטעם אחר, ומשום שאין המחיצות סמוכות להסכך, ואילו בבית שנפחת ובאכסדרה ליכא למפסל מה"ט שהסכך כשר בעצמותו וסגי בהכי לענין זה, וכל הפסול בבית שנפחת הוא רק משום שיש סכך פסול וצריך להוציאו מן הסוכה.

ובזה מובן לשון "אם יש תחתיו", שהמשנה מרמזת לנו טעם הפסול והוא משום שאין לו מחיצות, וכמו שפי' רש"י והוא תלוי במקום תחת הסכך ובתוך הסוכה שצריך שיהא ג' מחיצות. אבל הפסול של בית שנפחת

ובאמכסדרה אינה משוס חסרון מחיצות אלא משוס שיש סכך פסול ונריך "להוציאו", ולכן תלוי ברוחב הסיכוך מן הדפנות.

ע"ע בלשון רש"י בד"ה אם יש מן הסיכוך, שפי' שע"י דו"ע אין כאן סכך פסול לפסול הסוכה "ולא ישן תחת זה", וצ"ע למה פי' רש"י כאן דין השינה תחת הסכך הדו"ע. ולהנ"ל נר' לפרש דכאן ל"ל אלא להוציא הסכך פסול מן הסוכה וכנ"ל, ול"ל שיהא דופן לענין שיהא סמוכות להסכך הכשר, ולכן ס"ל לרש"י דל"ל שיהא כדופן גמור, והו"א שיכול גם לישן תחתיו, שהרי לא אמרי' דהוי כדופן אלא לענין שפקע מיני' שם סכך פסול. אבל שיהא כדופן גמור זה לא מצאנו. אבל מ"מ לא ישן תחת זה, וכמבואר בסוכה שהקיפוה בדבר שאין מסككין בו, דהו"ל כדופן גמור, ולכן גם לישן תחתיו אסור.[20]

בשיטת רבה להנ"ל, ובפסול של ד"א של סכך פסול לתלמידי דרב

ב"ו) והנה, לפי פשוטו לשיטת רבה דאין פסול של ד"ט אלא בד"א בין באמצע בין מן הצד, היינו דס"ל דלא אמרי' דו"ע כלל, דהרי עד ד' ל"ל לדין דו"ע דבלאו דינא דדו"ע הסוכה כשרה דאין בו שיעור לפסול, ובד"א אף משוס דו"ע אין להכשיר דלא נאמרה ההלכתא אלא עד ד'. וכ"כ הריטב"א להדיא דלרבה לא אמרי' דו"ע, וכמו"כ יש מהראשונים שמוכיחים שהלכתא כתלמידי דרב ממה דלרבה צ"ל דלא אמרי' דו"ע והא כמה סוגיות שבש"ס מבואר דאמרי' דו"ע.

ועי' בפנ"י ובערוך לנר במה שנתקשו בזה ופירשו באופנים שונים דאף רבה מודה לדינא דדו"ע.

ולהנ"ל יל"פ דודאי אף רבה מודה לדין דו"ע, אלא דס"ל דהא דאמרי' דו"ע הוא אפי' ביותר מד"א, וניתן ההלכה לומר דו"ע בכל גווני, ומ"מ בד"א פסול משוס שיעור סכך פסול בהסוכה, ועי"ז כל הסוכה פסולה. ואין הפסול של ד"א לרבה משוס שהסכך פסול מפסיק והו"ל כב' סוכות ואין לו דופן, אלא משוס שע"י שיעור חשוב של סכך פסול, כל הסוכה פסולה, ובזה ס"ל דלא מהני דו"ע להכשיר. ובשלמא לענין מה שצריך שיהא הדופן סמוך להסכך אמרי' דו"ע וחשוב סמוך לו, אבל מ"מ סכך פסול מיהא הוי, ובשיעור ד"א פסול. ולכן ס"ל דאין לחלק בין מן הצד ובין באמצע, דאם מן הצד פסול רק בד"א, אף דיכול לומר דו"ע, כמו"כ באמצע אין לפסול בפחות מזה, דיכול לומר דו"ע אף ביותר מד' כל שאין ד"א של סכך פסול בתוך הסוכה.

ויל"פ עוד דאף לתלמידי דרב דסכך פסול פוסל באמצע בד"ט, מ"מ היינו רק שע"י ד"ט יש חצילה ומשוס הפלגה פסולה. אבל בד"א אולי יש מקום לפסול גם מטעם אחר ומשוס שיש שיעור חשוב של סכך פסול בסוכתו. ואף דלא ס"ל כן לרש"י וכנ"ל, אלא אף בד"ט כל הסוכה פסולה, מ"מ נשאר הראשונים שפירשו שאין פסול בד"ט אלא בסוכה של ג' דפנות, מ"מ לדין דו"ע ה"ה כדופן גמור בין להחמיר ובין להקל.

[20] ויל"פ דאף דל"צ כאן שיהא כדופן גמור, מ"מ לא אמרי' דאינו כדופן גמור, דבכל אופן שצריך

יל"פ דבסוכה שיש בו ד"א של סכך פסול, כל הסוכה פסולה וכנ"ל.[21]
ויל"פ שהמקור לפרושי הכי הוא מההלכתא דדו"ע גופא, דמבואר דלא אמרי' ההלכתא ביותר מד"א, ויל"פ שאי"ז גזה"כ שלא נאמרה ביותר מד"א (וכמו שפי' רש"י בד"ה אם יש) אלא שביסוד אין לחלק בין פחות ויותר מד"א, וממה שאין להכשיר משום דו"ע בד"א, נ"ל שבד"א הסוכה פסולה משום שיש ד"א של סכך פסול ולזה לא מהני דינא דדו"ע כלל.
ולפי"ז יש לייסד קו' האחרונים (עי' בערוך לנר דף י"ד ודף י"ז, ובפמ"ג סי' תרל"ב ובשפ"א בדף י"ד ובדף י"ז) במה שאין להכשיר סוכה שיש יותר מד"א של סכך פסול מן הצד, וכגון אם יש ד"א וב' טפחים של סכך פסול דנאמר דו"ע עד משהו פחות מד', ושוב הוי פחות מד' טפחים של סכך פסול באמצע. ולהנ"ל מובן שאף אם נוכל לומר דו"ע להכשיר עד ד', מ"מ הרי יש סכך פסול של ד' בסוכתו, וכל הסוכה פסולה עי"ז אף אם נאמר דו"ע להפסיק ולחלק בהסכך פסול.
וע"ע במש"כ בזה בדף י"ד ע"ב אות ב'.

דף י"ז ע"ב

א') גמ' מה לי אתפלג בסכך פסול וכו'. בגמ' אין מבואר המי' לקו' רבה, ועי' בריטב"א שפי' בב' אופנים, וע' לעיל בע"א עות כ"ד במש"כ בדעת רש"י בזה.

בענין שיעור סכך בסוכה קטנה (מח' המג"א והא"ר) ובטעמא שיש להכשיר בסכך פסול פחות מג'

ב') גמ' בסוכה קטנה מי לא שוו שיעורייהו. מבואר דבסוכה קטנה שיעור סכך פסול לפסול בג', ובפחות מג' הסוכה כשרה, ואף שאין בהסוכה ז' טפחים של סכך כשר, כיון שיש ד' ומשהו עם פחות מג' של סכך פסול, הסוכה כשרה. וכן מובא לדינא בשו"ע סי' תרל"ב ובביאור הגר"א שם פי' דמקורו מהכא, וכן מבואר לקמן בדף י"ח. (ועי' לקמן באות הבאה שלפי פי' הר"ח הסוכה כשרה בשיעור רוב ואפי' אם יש ג' וחצי ומשהו של סכך כשר, וג' וחצי פחות משהו של סכך פסול מ"מ הסוכה כשרה ואין הכרח מכאן לפסול כשיש ג' טפחים של סכך פסול.)
אולם בהבנת הכשרת הסוכה בסכך פסול פחות מג', ובמה שהסוכה פסולה בג', נחלקו האחרונים. עי' במג"א שם שכ' שמש"כ השו"ע שבסוכה זע"ז אם יש פחות מג' כשרה

[21] ולפי"ז יוצא גם לדינא שבמקום שיש ד"א של סכך פסול בהסוכה, כל הסוכה פסולה. אולם נר' שאם א' בנה סוכה אצל ביתו, ומחובר לביתו, מ"מ אין תקרת הבית נחשב כ"תוך סוכתו" שאי"ז סוכה אלא ביתו של כל השנה, ומה דד"א פוסל כל הסוכה הוא משום דע"ש הסכך קרוי' סוכה, והשם סוכה תלוי בכל המקום שחשוב כתוך סוכתו. אבל ביתו אינו בכלל סוכתו אף אם מחובר אליו ומפולש אליו לגמרי ודוק. אבל מ"מ לעשות סוכה באופן שיהא סכך פסול מן הצד בד"א אף בד' דפנות יש לפסול להנ"ל.

וג' פסולה, מי"ז מדוקדק, שהרי אפי' בסוכה של ט' טפחים, אם יש ג' של סכך פסול, הסוכה פסולה, כיון שאין בהסוכה שיעור של ז' טפחים של סכך, שאין הסכך פסול משלים לשיעור כיון שיש בו ג'. הרי דס"ל להמג"א דהסוכה קטנה צריך ז', ומ"מ כשיש פחות מג' סכך פסול, גם הסכך פסול מצטרף להשיעור. אבל סכך פסול ג' טפחים, חשיבי בפנ"ע ואינו משלים השיעור של סכך כשר, וא"כ אפי' בסוכה של ט' טפחים הסוכה פסולה כיון שאין בו אלא ו' של סכך כשר.

אבל הא"ר חולק וס"ל דמכאן שמעי' דל"ל אלא שיעור ד' ומשהו של סכך כשר בסוכה, וכמו"כ בסוכה בת ט' טפחים סגי ברוב סכך כשר, ואפי' אם יש ג' טפחים של סכך פסול, מ"מ הסוכה כשרה. (וכעי"ז כ' החזו"א, אבל מטעם אחר, ועי' לעיל בדף י"ד ע"ב אות כ-ב' במש"כ בזה.)

וע' לעיל בדף י"ד ע"ב אות כ-ב' שמדברי הריטב"א שם משמע כדעת המג"א כאן (או שהריטב"א מסתפק בזה).

ונר' שיש להביא סמוכין לדעת המג"א מרש"י כאן, שפי' רש"י דכשיש סכך פסול של ג' "ע"כ... פסולה דכיון דנפקי מתורת לבוד חשיב לבטולי' לשיעורייהו". ומשמע מרש"י דכיון דחשיב הסכך פסול ה"ה "בטיל משיעורי", ולפי הא"ר אין הסכך פסול פוחת מן השיעור, אלא שאין שיעור ד' ומשהו להכשיר. אבל לדעת המג"א כשהי' פחות מג' הי' משלים השיעור, וכיון שיש ג' "בטיל משיעורי".

ועוד מדוייק ממש"כ רש"י ש'על כרחך" כיון דחשיב בטיל משיעורי', ובשלמא להמג"א היינו דכיון שהסכך פסול חשוב בפנ"ע, אינו מצטרף להשיעור, אבל להא"ר הפסול בג' הוא משום שאין לו ד' ומשהו של סכך כשר, ואין החילוק בין סכך פסול בג' או פחות מג' שייך לחשיבותו של הסכך פסול כלל אלא להשיעור של סכך כשר שיש לו.

ועי' בשפ"א לקמן דף י"ח ע"א ברש"י ד"ה שאין בה, דס"ל כמו שכ' הא"ר, ועי' שם בהוכחתו. ע"ע בבכור"י סי' תרל"ב ו' ובמש"כ לקמן בדף י"ח ע"א במש"כ רש"י שם ובמה שמדייק המג"א מדבריו כשיטתו.

וע' במש"כ הראשונים שבסוכה קטנה הסכך פסול עם האויר מצטרף לשיעור ג' לפסול כיון דשוו שיעורייהו בסוכה קטנה. ול"ע הלא הגמ' מדחה דלא שוו שיעורייהו אלא דליתא לישעורא דסוכה. ובשלמא לפי המג"א יל"פ דשוו שיעורייהו לענין להשלים לשיעור ז' על ידס, ששניהם שויס שבפחות מג' יכול להשלים לשיעור ז' ובג' אינם משלימים, אבל לפי הא"ר הא דמצטרפין לפסול בג' הוא רק משום ששוב אין בהסוכה שיעור ד' ומשהו. ול"ע.

אולם נר' שאף להא"ר דשיעורו של סוכה בד' ומשהו, מי"ז מגזה"כ, אלא שע"י ד' ומשהו סגי כיון דיכול להשלים השיעור ע"י לבוד, ומ"מ רואין מכאן של"ל יותר מד' ומשהו כדי להכשיר הסוכה, ולכן ס"ל דכמו"כ גם כשיש ד' ומשהו של סכך כשר, עם ג' של סכך פסול מ"מ סגי בהכי, ואף דבזה א"א להשלים השיעור ע"י הסכך פסול דמ"מ נלמד מיני' לשיעור הסכך

דבעי בסוכה קטנה. ומ"כ עדיין שוו שיעורייהו לפסול בג'. ודוק.[1]

בטעמא דסכך פסול משלים לשיעור ז' כשהוא פחות מג'

ב'-ב') והנה, בהא דהסכך פסול מצטרף לשיעור ז', עי' בט"ז שהביא מש"כ הלבוש לפרש שהוא מטעם ביטול ואף שהסכך פסול ניכר, מ"מ הכי גמירי הלכתא דבכה"ג אמרי' ביטול. ובאו"א פי' הלבוש דהא דלא אמרי' ביטול בדבר הניכר הוא מדרבנן בלבד, ובמצוה אוקמו' אדאו'. ועי' בט"ז שתמה עליו, דודאי מדאו' ליכא ביטול בדבר הניכר (וע"ע בפמ"ג במה שהאריך) ולכן פי' הט"ז דאף בלא טעמא דביטול הכא שאני שאין הסכך פסול חשוב כלל, ו"כמאן דליתא". ול"ל דאף דכמאן דליתא, מ"מ מצטרף להשיעור, כיון שיש ז' של סכך וה"ה שיעור חשוב של סכך, ורק מה שהפחות מג' פסול ה"ה כמאן דליתא. וע"ע בפמ"ג שם.

ומ"מ לכו"ע משמע דאין להכשיר הסוכה מטעם לבוד, וכאילו יש ז' של סכך כשר, וכמו שכ' תוס' לקמן דף י"ט ע"א, וכ"כ הפמ"ג, דהכא א"א להכשיר מטעמא דלבוד, דהכא שאני שיש סכך פסול בין הסכך כשר והדופן, ובמקום שיש דבר המפסיק לא אמרי' לבוד.

אבל עי' בלשון רש"י והראשונים כאן שפי' דכשיש סכך פסול של ג' הסוכה פסולה "דכיון דנפיק מתורת לבוד חשיב לבלורי' לשיעורי'", ומשמע דבפחות מג' הכשרו מטעם לבוד. ואולי יש לדחות שאין כוונת רש"י להכשיר מטעם לבוד, אלא דכל דנפיק מתורת לבוד חשיבי, וכמו"כ בדף י"ד דכל ד"נפקי מתורת לבוד" חשיבי.[2]

אבל עי' בלשון המאירי שכ' להדיא דבפחות מג' כשרה מטעם לבוד, ועי' לקמן בדף י"ט בתוס' ד"ה לא יהא ובמש"כ שם.[3]

בשיטת הר"ח בהנ"ל

ב'-ג') ועי' בלשון הר"ח וכנר' שיש להר"ח שיטת מחודשת בביאור הגמ', ופי'

---

[1] ועי' היטיב בלשון המאירי במה שהסכך פסול והאויר מצטרף לג' בסוכה קטנה, שמסיק שם דכ"ז בסוכה קטנה, אבל בסוכה גדולה אינם מצטרפים וז"ל "וגדולה לענין זה (פי' מה נקרא "סוכה גדולה" לענין זה שאין האויר והסכך פסול מצטרף לפסול בג') הוא כל שנשארו שם ד' ומשהו של סכך כשר כשתדינהו בלבוד כשר". ומשמע דאם יש סוכה של ז' ומשהו על ז' ומשהו, ויש ד' ומשהו של סכך כשר, הסוכה כשרה וכדעת הא"ר, שאף כשיש ג' של סכך פסול מ"מ יש להכשיר. אולם מש"כ בסוף "כשתדינהו בלבוד" צ"ע. ואולי ס"ל כדעת הא"ר ומ"מ הא דמכשרי' בד' ומשהו הוא "כשדתינהו בלבוד" וכנ"ל.

(וע"ע במה שהאריך החזו"א בגליונות לחי' הרח"ה בהל' סוכה שפעמים הא דפחות מג' נדון כלבוד אינו מדין לבוד ממש אלא דפחות מג' לא חשיבי, ואולי כ"מ גם לפי הבנת הא"ר וגם החזו"א הלך בדרכו וכמו שהבאנו, וכן יל"פ גם בכוונת המאירי במש"כ דתדינהו בלבוד, ודוק.)

[2] וע"ע בהג' החזו"א לחי' הגר"ח הל' סוכה שכ' כעי"ז שהרבה פעמים אף במקום דאין שייך לבוד, אמרי' לבוד לרמז לשיעור חשוב. ונר' שכן מפורש בעירובין דף כ"ה דאיתא התם "דהא נפקא מתורת לבוד" על שיעורו של עמוד בקרפף, ושם ודאי אין שייך טעמא דלבוד כשהוא פחות מג', ומ"מ אמרי' דכיון ד"נפיק מתורת לבוד" חשיבי.

[3] עי' בלשון המאירי שכ' שאם יש ד' ומשהו של סכך כשר ופחות מד' של סכך פסול אמרי' לבוד, וצ"ע דהלא לאמרי' לבוד אלא בפחות מג', ואולי טעות סופר הוא. אבל ע"ע בלשון הר"ח שכ' כמו"כ וכ' כן ב' פעמים, ורחוק לומר שיש טעות סופר בשניהם וצ"ע.

שם דהא דבשוו שיעורייהו מצטרפין, ובלא שוו שיעורייהו אינם מצטרפים, אי"ז כששוו שיעורייהו לגמרי, אלא אפי' אם לא שוו שיעורייהו, אבל יש ב' שיעורים בחדא גוונא וכגון גע"ג טפחים ודע"ד טפחים, מ"מ מצטרפין. והא דאין מצטרפין היינו רק בב' דברים ששיעורם אינם בטפחים, אלא א' בטפחים וא' באצבעים. ובזה פי' קו' רבה דבשלמא לרבה אין הסכך פסול והאויר מצטרפין דא' נמדד בטפחים וא' באמות, אבל לרבנן דבי רב ששניהם נמדדין בטפחים הו"ל להצטרף. ולפי"ז קו' אביי הוא דבסוכה קטנה שוו שיעורייהו אף לרבה, דהרי שניהם נמדדין בטפחים. אבל אף בסוכה קטנה אין שיעורן שוה ממש, שהשיעור לאויר הוא בג' טפחים, ולסכך פסול בד'. (וכנר' דהיינו בסוכה יתירה על ז', דאם בסוכה של ז' א"א להכשיר ברוב סכך פסול ומיעוט סכך כשר, וכמבואר לעיל בדף י"ג דצריך רוב סכך כשר, או עכ"פ מחצה סכך כשר, אבל ברוב סכך פסול לא. והא דקאמר דפסול דסכך פסול בסוכה קטנה בד' טפחים, היינו כשיש רוב סכך כשר, וכגון אם יש ד' ומשהו סכך כשר וד' סכך פסול, או ד' של סכך כשר ומשהו פחות מד' של סכך פסול, שלפי הר"ח הסוכה כשרה.

ומ"מ לפי' הר"ח נמצא שסוכה קטנה כשרה בסכך פסול אפי' ביותר מג'.

אבל עדיין יש להק' בשיטת הר"ח מהא דאיתא לקמן בדף י"ח ע"א שבסוכה קטנה כשיש אויר ג', ומיעטו בשפודין, הסוכה פסולה, משום שבין הסכך פסול והאויר יש ג' טפחים, ולפי הר"ח צ"ע הרי ל"ל ד' טפחים של סכך כשר, אלא רוב בלבד, וא"כ אפי' אם אויר ג' פוסל, דלא אמרי' לבוד, מ"מ כשמיעטו בשפודין נמצא שיש פחות מג' אויר, ואמרי' לבוד, וגם אפי' אם יש צירוף של שפוד ואויר מ"מ אין אלא ג' ועדיין איכא רוב סכך כשר. (ועי' בביאור הגר"א שכ' להוכיח דסכך פסול פוסל בג' מב' מקומות, אדא מהא דאיתא הכא דשוו שיעורייהו, וכנ"ל, ולפי הר"ח אין ראי' וכמו שפי'. ועוד כ' הגר"א שכן מבואר בדף י"ח סוכה קטנה מיעטו וכו'. וכנר' שכוונתו להוכיח כאמור, שמבואר דמיעוט בשפודין לא מהני משום שעדיין יש ג' טפחים של פסול עם האויר, וצריך שיהא סכך כשר יותר מד', ולהר"ח הרי ל"צ אלא ד', והק"ל וכנ"ל.)

ואולי צריך לדחוק דאף דס"ל להר"ח של"צ אלא רוב סכך כשר, הכא שאני, דבמקום שיש רוב סכך כשר, גם הסכך פסול מצטרף לשיעור ז', וצריך שיהא ז' של סכך, ושיהא רובו כשר. אבל הכא שאין ז' של סכך אלא ע"י לבוד של האויר, בזה א"א לומר שהוא כאילו יש שם סכך, וגם שיהא הסכך משלים שיעור ז', ואף אם סכך פסול משלים, מ"מ היינו משום שיש סכך ממש שם, אבל באויר דאמרי' עלי' לבוד א"א להשלים שיעור הסכך אלא מטעם לבוד בלבד. ותרתי לא אמרי'. ועדיין צ"ע.

עו"ק מהא דאיתא לקמן בדף י"ט ע"א דפסל היולא מן הסוכה נדון כסוכה ולר' אושעי' שם היינו ללמדך שסכך פסול פחות מג' בסוכה קטנה כשרה, ומשמע להדיא דיותר מג' פסולה, ולהר"ח צ"ל דהיינו רק לאפוקי ד' ולא לאפוקי ג' ומחצה, ודוחק.

ג') רש"י ד"ה הבגד גע"ג "אם ייחדו למשכב". ואפי' אם לא ייחדו למשכב של זב מ"מ אם ייחדו למשכב שיעורו בגע"ג. ומשמע דבשק שיעורו בדע"ד אפי' אם ייחדו למשכב.

והא דמובא בתוס' דשיעורי כולהו בגע"ג כשייחדו למשכב, היינו כשייחדו לטולאי משכב, אבל בייחוד למשכב שיעורו בדע"ד בשק, והע"ה בעור וכו'.

ד') רש"י ד"ה הואיל. וי"מ וכו'. במה דלא ניח"ל לרש"י בפי' שני, עי' בתוס' שבת דף ע"ז בשם הר"י להק' על פי' זו, ובערוך לנר כאן, וע"ע בר"פ.

ה') גמ' בשלמא לרב דאמר בין באמצע וכו' אלא לשמואל דאמר. עי' בפנ"י ובערוך לנר שנתקשה במה שהגמ' הק' לשמואל ולא אלידא דרב לליסנ"ק דס"ל כוותי' דשמואל, וסכך פסול פוסל באמצע בד'. ועי' שם במש"כ. (ויש לדקדק שאף שלא הק' הגמ' אלא אלידא דשמואל מ"מ לא פי' הגמ' ד"בשלמא אלידא דליסנ"ק" ניחא, אלא אלידא דרב לליסנ"ב. ומשמע שאף דלא ק' לרב לליסנ"ק מ"מ לא ניח"ל להגמ' בפשיטות כמו אלידא דרב לליסנ"ב דלא נפסל אלא בד"א באמצע.)
עוד יש להק' בקו' הגמ' דהו"ל להגמ' לתרץ דמיירי בסוכה של ד' דפנות, ובכה"ג כשרה או שאין הנסר בכל אורך הסוכה לפי מה שמגדד תוס' לעיל בע"א דאם אינו בכל אורך הסוכה אלא דע"ד בלבד הסוכה כשרה. וכמו"כ מקשים במה דלא מוקמי בהפכן על גדן ולמ"ד דכשרה.
עוד יש לדקדק במה שפי' רש"י כאן בטעמא דשמואל בד"ה באמצע כשרה "שאין הדפנות מועילות זו לזו" וכו', והרי הו"ל לפרושי כן לעיל בטעמא דרב אלידא דליסנ"ק, ועי' שם מה שפי' רש"י שהסכך פסול חוצץ בין כשר לכשר, ולא פי' דפסול משום דאין הדפנות מועילות ונראות כשתי סוכות וכמו שפי' בטעמא דשמואל.
ומשמע מדברי רש"י דאין ברור להגמ' דטעמא דרב לליסנ"ק הוא כטעמא דשמואל לליסנ"ב. וכנר' דטעמא להסתפק הוא משום דלליסנ"ק לא פי' רב דד"ט פסול רק "באמצע" וכמו שפי' שמואל לליסנ"ב, אלא בליסנ"ק משמע דד"ט פוסל בכל מקום, ורק שפירשו רבנן דבי רב דמיירי באמצע, דאילו מן הצד כשר מטעם דו"ע.
ואולי יש לפרש דס"ל להגמ' דבשלמא לרב לליסנ"ק יל"פ דטעמא לפסול בד"ט אינה אלא כשהסכך פסול במשך כל הסוכה, וכן רק אם לא הפכן על גדן, וכן רק בג' דפנות בלבד. אבל מלשונו של שמואל דד"ט פוסל "באמצע" משמע בכל אופן שהוא באמצע, ואפי' אם אינה בכל משך הסוכה ואפי' בד' דפנות (וכמו שפרשנו לעיל בשיטת רש"י בדף י"ז ע"א מאות כ"ג ואילך). ורק לשמואל בלבד פי' רש"י דטעמא משום דנר' כב' סוכות וזהו אפי' כשאינו אלא סכך פסול של דע"ד באמצע, ואפי' בסוכה של ד' דפנות, אבל אלידא דרב לליסנ"ק יתכן שאינו כן. ולכן לא ק' אלא לשמואל בלבד. ועדיין צ"ע.
(והנה, עי' באחרונים שמקשים במה שהרמב"ם והרי"ף וכו' לא פי' במתני' דהניח נסר ד' דמיירי מן הצד, והלא קי"ל כשמואל דד"ט פוסל באמצע. ולהנ"ל יש לפרש דלא קי"ל כ"שמואל" אלא כרב לליסנ"ק בלבד, ולפי"ז צ"ל לאוקמי בנסר מן הצד.)

ו) רש"י ד"ה באמצע. "שאין הדפנות מועילות שוב זו לזו ונראות כשתי סוכות". בביאור הפסול שע"י סכך פסול

לשיטת רש"י עי' במש"כ לעיל בדף י"ז ע"א אות כ"ג- כ"ד.

ז) רש"י ד"ה מן הצד. דמסלקי' להו בפחות מכאן בעקימת דופן. משמע דהתועלת של דו"ע הוא להוציא הסכך פסול מן הסוכה וכלשון רש"י לעיל בע"א, ולא שיהא דופן כדי שיהא סמוך להסכך כשר, ועי' לעיל בדף י"ז ע"א אות כ"ג.
ועי' שם שמבואר מרש"י בסוף מתני' דמלבד מה שצריך להוציא הסכך פסול מן הסוכה, גם צריך שיהא הסכך כשר סמוך לדפנות, ואם יש הפסק "אין לה דפנות", והסוכה פסולה. (ועכ"פ בסכך פסול ממש, ועי' לעיל בדף י"ז ע"א שפרשנו שבסכך כשר שנפסל משוס תעשה ולא מן העשוי, ל"ל שיהא הדפנות סמוכות לסכך הכשר ואף אם סמוכות לסכך הפסול משוס תעשה ולא מן העשוי סגי.) וא"כ הו"ל לרש"י כאן לפרש שע"י דו"ע "מסלקי' להו" וגם שנחשב כדופן שיהא סמוך להסכך כשר. ולא סגי במה שמוציא הסכך פסול מן הסוכה דעדיין אין הדופן סמוך להסכך כשר אלא ע"י דו"ע שהסכך פסול חשוב כדופן.
ומשמע מרש"י שאפי' לענין צריכות שיהא הדופן סמוך להסכך, ל"ל שיהא הסכך פסול כדופן ממש, ואין הסמיכות של הסכך כשר להדופן ע"י מה שהסכך פסול כדופן וה"דופן" שע"י דו"ע סמוך להסכך, אלא שע"י דו"ע אין הסכך פסול חשוב כהפסק בין הסכך כשר והדופן האמיתי, וכיון שמסלקי' להו, ואינו "בסוכתו" ממילא אין הפסק בין הסכך כשר והדופן האמיתי כיון שהדבר שביניהם אינה "בסוכתו". ועדיין ל"ע.

ח') שם. ובלבד שישתייר הכשר סוכה בכשר. מלשון רש"י משמע דצריך שיהא ז' טפחים של סכך כשר כדי להכשיר, ובפחות מכן א"א להכשיר. אבל יש לדקדק בזה שלשיטת רעק"א והפנ"י הרי אמרי' דו"ע בחצי' של סכך פסול, ולא אמרי' דבמקום דאמרי' דו"ע צריך שיהא כל הסכך פסול כדופן, אלא יכול לחלק ולומר דו"ע רק עד מקצתה של הסכך פסול, וכמבואר מדברי רעק"א בהג' לשו"ע סי' תרל"ב ג'. ולפי"ז הכא ל"ל שיעור של ז' של סכך כשר, ול"ל אלא ד' ומשהו, ויש לצרף גם הסכך פסול בצדו עד שיעור ז', ובשאר הסכך פסול אמרי' דו"ע. ומשמע מרש"י כדעת החולקים וס"ל דלא אמרי' דו"ע במקצת כה"ג. ויש לדחות.

ט') רש"י ד"ה אלא להך לישנא. ולשמואל ליכא לאותובי וכו'. עי' בר"ח שפי' שקו' הגמ' אליבא דשמואל, ול"ע.

דף י"ח ע"א

א') גמ' ומודה ר"מ. עי' ברש"י שפי' דמודה ר"מ גם בנסר ד', וכ"מ מקו' הגמ' דאם בנסר ג' בלבד מודה, אין להק' מיני' כלל. וק' מנ"ל להגמ' דמודה ר"מ גם בנסר ד'. ועי' בר"פ שפי' דלשון "מודה ר"מ" משמע דאף ר"י מודה לדין זה, וא"כ ל"ל דמיירי גם בנסר

ד', וע"ע בריטב"א שמדהה באו"א.[1] וברא"שון לגיון הביא שבתוספתא כ' להביא דמיירי גם בנסר ד'.

ב) גמ' משום הכי בשרה. במה דפשיט"ל להגמ' דלמ"ד דצריך ד"א אפי' באמצע שהסוכה כשרה, אף שיש ד"ט של סכך פסול בין כל פסל ופסל, כפשוטו יל"פ דאף אם צריך שיהא שיעור סכך כשר שהוא בד' ומשהו, וצריך שיהא במקום א', מ"מ ה"נ כבמקום א' דמי כיון שאין הסכך פסול ד"ט מפסיק, וכמו שלענין הדופן שכנגדו אמרי' שאין הפסק ויש לסוכתו ג' דפנות, כמו"כ אין הפסק ויש שיעור של סכך כשר במקום א'.
אבל באו"א יל"פ דל"ל שיהא שיעור סכך כשר במקום א' כלל, ואפי' אם יש הפסק בין הסכך כשר והסכך כשר לא איכפית לן בזה ובלבד שיהא שיעור ז' טפחים של סכך כשר ושיהא לכל סכך הכשר יחס לג' דפנות, ואפי' אם מקצת מן הסכך מיוחס לג' דפנות מצד א', ומקצתו לג' דפנות אחרות מצד אחר, וכגון שיש לסוכה ד' דפנות, כשר, ובלבד שיהא סכך כשר מרובה על הסכך פסול (או עכ"פ בשוה למ"ד פרוץ כעומד מותר). ולכן ה"נ הסוכה כשרה כיון דאין הפסק של ד"ט מפסיק בין הסכך הכשר והדופן.
ועי' במש"כ לקמן ברש"י ד"ה אמאי כשרה שהמהרש"א כ' לדבר פשוט שצריך שיהא הסכך כשר ביחד, ואילו בד' מקומות לא מהני, ומלשונו של רש"י ל"מ הכי וכמו שהק' המהרש"א.

ג') גמ' אלא ח' מצומצמות וכו' ויהא נסר ופסל וכו'. עי' בריטב"א ובמאירי וכו' בגיר' הגמ' דקאי כמ"ד דמיירי באמה בת ו' טפחים, ואילו לדעת הסוברים דמיירי באמה בת ה' צריך לגרוס גיר' אחרת ויש רק כ' טפחים מן הצד דאמרי' גבייהו דו"ע. וע"ע בס' המכתם שהאריך בזה.

ע"ע בר"ח ובחי' הרא"ה שכ' שהסוכה "ח' על ח" מצומצמות, ול"ע.

בביאור קו' הגמ' "אמאי כשרה" לרש"י

ד') רש"י ד"ה אמאי כשרה. עי' בגיר' רש"י בר"א מן ההר "בכל א' מהנסרים יש (ולא "שיש") שיעור לפסול (ולא לפסל) היכא דליכא למשריי' בדו"ע וזו כולה מסוככת (ולא מבולבלת)" וכו'. וכנר' שכן כוונת רש"י, ופירושו דלההו"א מיירי שיש נסר ופסל וליכא ב' פסלים אהדדי, ולכן בהכרח צריך שיהא ב' פסלים בהסוכה ובאופן דלא אמרי' דו"ע לכל הפחות על ב' פסלים ונסר א' וא"כ יש נסר בסוכה המפסיק ופסול.
אבל אם זהו כוונת רש"י, ק' במש"כ בסו"ד "ואם גדולה היא, אותם שחוץ לד' אמות פסולות בה", והרי ל"ל לטעם זה, שכשם

[1] ועי' בס' סייעתא דשמיא דתמה על דעת הריטב"א שלא פי' כדברי הר"פ. אולם יתכן שהראשונים נחלקו בלשון "ומודה" ואם צריך שיהא מודה למי שהוא. ועי' בתוס' חולין פ"ב ע"ב ובעוד מקומות שהק' בלשון "ומודה" למי מודה, אולם ברשב"א שם מבואר דלשון "מודה" שייך גם כשאין אחר דמודה אליו. וע"ע שם במצפ"א. וא"כ יל"פ דהתוס' ר"פ אזיל בשיטת הבעלי התוס', והריטב"א בשיטת הרשב"א שם. ולכן לא פי' כהר"פ כאן. וע"ע בתוס' לקמן דף ל"ו ע"ב ד"ה ר' יהודה אומר, ושם משמע ג"כ כשיטת תוס' דר"מ "מודה לדר"י".

שבסוכה קטנה מח' אמות בהכרח יש נסר דלא משריי' ע"י דו"ע, כמו"כ בסוכה גדולה יותר, ומ"ט צריך לחדש טעם אחר לפסול בגדולה מח' אמות.

ועי' במהרש"א שפי' דאף להה"א ידע שיש לפרש בב' פסלים באמצע אלא דס"ל להגמ' דמיירי גם ביותר מח' אמות מצומצמות ובכה"ג אין להכשיר כיון דא"א לומר דו"ע יותר מזה.

ומלבד הדוחק בפי' זה וכמו שהעיר המהרש"א, לענ"ד הקלושה ק' מדברי רש"י שכ' ש"כל הסוכה מבולבלת" או "מסוככת" בענין זה, והרי כנר' שכוונת רש"י לפרש שלפי מאי דס"ד אין ב' פסלים באמצע אלא נסר ופסל נסר ופסל וכו' מקצה אל הקצה. וא"כ הק"ל הרי בין בסוכה קטנה ובין בסוכה גדולה פסולה משום שאין שיעור סכך כשר להכשיר בלא נסר ביניהם להפסיק ול"ל טעמא אחרינא בסוכה גדולה.

ואולי יש לדחות באו"א דהנה מלשונו של רש"י משמע כמו שפי' המהרש"א דלא ק' לי' במה שיש להכשיר בפחות מח' אמות, ואף שיש הפסק בין כל פסל ופסל, ואין שיעור סכך כשר במקום א', ומשמע דבכה"ג ס"ל להגמ' שעכ"פ יש צד להכשיר. ויתכן לפרש דהיינו בסוכה של ד' דפנות שיש להכשיר אף כשיש נסר בין פסל לפסל שמ"מ יש ג' דפנות להפסל מן הצד ולפסל מן הצד השני כנגדו. ואף שיש הפסק בין הב' פסלים מ"מ ל"ל שיהא סכך כשר של ז' במקום א', אלא שיהא לכל מקום של הסכך ג' דפנות, ואף שיש לד"ט של פסל ג' דפנות מצד א', ולפסל האחר ג' דפנות אחרות מצדו, מ"מ סגי בהכי להכשיר. ולכן לא הי' ק' להגמ' אלא באופן שאין להכשיר הנסר ע"י דו"ע דהיינו כשיש בסוכתו יותר מח' אמות.

ולפי"ז צ"ל דהו"ל להגמ' לאוקמי בפחות מח' אמות, אבל נית"ל להגמ' לפרש דאף בסוכה של ג' דפנות שצריך שיהא כל הסכך כשר במקום א' כיון דבלא"ה מקצת מן הסכך אין לו אלא ב' דפנות (כגון שהנסר הולך מצד אל צד באמצע, ואם הנסר באמצע אצל הדופן האמצעי, הרי כל הסכך שבצד זה ובצד זה אין בהו אלא ב' דפנות) מ"מ משכחת להו בח' אמות מצומצמות. כן נר' לענ"ד הקלושה, ועדיין צ"ע.[2]

ה) רש"י ד"ה שאין בה אלא ח' וכו'. לא פחות ולא יותר. עי' במהרש"א. ועי' לעיל במש"כ באות ד'.

בדין לישן תחת הפסלים מן הצד, ואם מותר לישן תחת דופן גמור ותחת דו"ע

ו) שם בא"ד ותחת הנסרים לא יישן. מלשון רש"י משמע דתחת הנסריס בלבד לא יישן אבל תחת הפסלים שבין הנסריס יכול לישן, ועי' בב"ח סי' תרל"ג ה' שמדייק כן, ודחהו, שהרי אף תחת הפסלים מן הצד אסור לישן.

אולם לענ"ד נר' שאין לדחות מאחר שכבר מבואר מכמה ראשונים[3] שסוברים להתיר לישן תחת הפסלים, וכמובא בראבי"ה סי' תרי"ח (ושם משמע שהוא שיטת רש"י) ובסי' תרכ"ו דאף שתחת הנסריס פסולים ואמרי' דו"ע, מ"מ תחת הפסלים ביניהם יכול לישן. והוא מדין פסל היוצא, ואף דאמרי' דו"ע עד מקום הב' פסלים באמצע, מ"מ תחת הפסלים האחריס ג"כ כשריס עי"ז. וכמו"כ מדוייק

[2] ולפי"ז מובן משי"כ רשי"י "לא פחות ולא יותר" דבההו"א יל"פ בפחות ובד' דפנות וכנ"ל.

[3] שלא היו לפני הב"ח.

בלשונו של רש"י שכ' ש"כשרה ע"י אותן ב' פסלים" ומשמע דאין הכשר הסוכה בב' פסלים בלבד, אלא בכל הסוכה "ע"י" הפסלים באמצע. וכ"כ המאירי בשם חכמי הדורות, והביאו ראי' מכאן, דאם אין הכשר אלא בב' פסלים שבאמצע, למה מניח פסל בין כל נסר ונסר, והלא אפי' אם כולהו נסרים עד האמצע מ"מ כשר הב' פסלים באמצע. ול"ל דאף תחת הפסלים מן הצד כשרה ומותר לישן.

וע"ע שם במאירי שחולק עליו משום דס"ל דודאי אין להכשיר מן הצד אלא מדין פסל היוצא בנדון כסוכה, וא"א לומר פסל היוצא מן הסוכה כשיש הפסק של סכך פסול של נסר ד' ביניהם, וכמו"כ מבואר מתוס' בדף י"ז ע"א ד"ה אויר, שבמקום שיש הפסק ד"ט של סכך פסול לא אמרי' פסל היוצא מן הסוכה נדון כסוכה. (וע"ע ברא"י"ה שם לחלק בין נסר ד' ובין סכך פסול דקיל טפי, ואכ"מ.) ועי' במש"כ שם באות י"ז-ב'. וכן מבואר מתוס' לעיל בדף י"ד דלא אמרי' פסל היוצא להכשיר במקום דאמרי' דו"ע ומשמע מתוס' דטעמא משום שלא אמרי' פסל היוצא כשיש הפסק ועי' שם.

אבל יש להק' ממש"כ רש"י לעיל בדף ט"ו דבא' אמות מצומצמות אמרי' דו"ע "ומפקינן להו הנסרים מן הסוכה" ומשמע להדיא דרק ב' פסלים שבאמצע חשוב "מן הסוכה" ואף דהשאר כשר רק מדין "פסל היוצא" הרי כולהו בכלל סוכתו, ואם תחת הנסרים אינם "בתוך הסוכה" כ"ש הפסלים שבין הנסרים אינם "בסוכתו".

אכן, נר' שמש"כ רש"י שם ש"מפקינן להו הנסרים מן הסוכה" אין פירושו שמקום הנסרים אינם בסוכתו, אלא כעין מה שכ' רש"י בדף י"ז ע"א שע"י דו"ע ה"ה "מוציא את הפסול מן הסוכה" וכמו"כ בדף י"ד ע"ב בסוף העמוד בנסר אפומא דמטללתא ד"אין שם דופן לצקי' מיני' ע"י דו"ע", וכוונת רש"י לפרש ענין דו"ע, דסכך פסול בסוכתו פוסלו, וע"י דו"ע לא חשיבי כסכך פסול ולכן אין סכך פסול בסוכתו, והיינו ד"מפקינן להו" מסוכתו. וכבר האריכנו בשיטת רש"י בזה, לעיל בדף י"ז ע"א באות כ"ג ועי' שם.

והנה, מדברי המאירי (וכן ממשמעות תוס' דף י"ד ע"ב) משמע דהטעם לאסור לישן תחת הפסל מן הצד הוא רק משום דלא אמרי' פסל היוצא נדון כסוכה כשיש הפסק של סכך פסול דד"ט בין הסוכה הכשר ובין הפסל היוצא. אבל ממה דה"ה יושב תחת הדו"ע אין לפסול. ול"ע הלא לפי פשוטו א"א לישן תחת הדו"ע דחשוב כדופן, ועי' בר"ן ובריטב"א לעיל בדף ד' דכיון דע"י דו"ע חשבי' לי' להסכך פסול כדופן ממילא אין לישן תחתיו, וה"נ הרי הסכך כדופן עד סוף מקום הנסרים והרי"ז כולל גם מקום הפסלים מן הצד, ולמה לא אמרי' דאסור לישן שם משום דה"ה ישן תחת הדופן. ול"ל דס"ל להני ראשונים המכשירין דיכול לישן תחת הדופן או עכ"פ שאין דו"ע כדופן ממש לענין זה, וס"ל להראבי"ה ולחכמי הדורות להתיר בדו"ע אף דתחת הדופן אין לישן. ולפי"ז יוצא שלפי הריטב"א והר"ן שכ' לעיל דאין לישן תחת דו"ע, ה"נ אין לישן תחת הפסלים מן הצד.

אכן, נר' מדברי הראבי"ה דהא דיכול לישן תחת הפסלים אינו משום דס"ל דיכול לישן תחת דופן או דופן עקומה דיעוי' במש"כ בריש סי' תרי"ח דאין לישן תחת הדופן וגם לא תחת

דו"ע, וכמו"כ כ' בסי' תרכ"ט שאין לישן תחת הדופן וכמבואר דכשיושב ב"על דפנות" ולא ב"על סכך" הסוכה פסולה, ומבואר שאין לישן תחת הדפנות וגם אין לישן תחת דו"ע וכמבואר התס. ולפי"ז ק' במש"כ שם להתיר לישן תחת הפסלים מן הצד, והלא הוא יושב תחת הדופן העקומה.[4]

וגר' שצ"ל דס"ל להראבי"ה דהא דאמרי' דו"ע להחשיב הסכך כדופן אי"ז אלא להחשיב הסכך פסול כדופן, אבל כל הסכך כשר שבין הדופן ובין הסכך פסול לא חשיבי כדופן אלא כסכך כשר, והא דחשיבי כדופן הוא רק משום שצריך שלא יהא סכך פסול, ולכן התירו ע"י מה שחשוב כדופן, אבל בסכך כשר אינו כדופן. ולכן כשיש נסר ופסל ונסר ופסל, כל נסר ונסר חשוב כדופן וכל פסל ופסל כסכך כשר.[5] ולכן יכול לישן תחת הפסלים דלא חשיבי כדופן כלל, אבל תחת דופן אסור לישן.

אכן, גר' שיל"פ דעת הראבי"ה באו"א, ואפי' אם גם הסכך כשר כדופן וכפשוטו דעד הפסל שבאמצע הוי דופן ואפי הסכך כשר, מ"מ יל"פ דאף דחשוב כדופן מ"מ גם חשוב כסכך, ואין "פסול" במה שהוא כדופן אלא שצריך לישב תחת לל סכך, ובשלמא בסכך פסול אין לישב שאפי' אם הוא דופן וגם סכך, הרי בכל אופן אין ישנים תחתיו, אבל בסכך כשר, ל"ל אלא שיהא גם כדופן, ולא שיהא רק כדופן, ולכן יכול לישן תחתיו. וע"ע לקמן בדף י"ט ע"ב בסוגיא דסוכה כמין צריף, ובמש"כ שם שמדברי הרמ"א מבואר כמו"כ דבמקום שיש דבר החשוב כדופן וגם כסכך, יכול לישב תחתיו, וכמבואר בסו"ס תרל"א תחת הדפנות מן הצד בסוכה העשוי' כמין צריף. ודוק.

ולפי"ז אין ראי' מדברי הר"ן והריטב"א שחולקים על מש"כ הראבי"ה והחכמי הדורות, דדלמא לכו"ע אסור לישן תחת דופן וגם לא תחת דו"ע, אבל תחת סכך כשר שהוא בין כותל ובין הסכך פסול דמכשרי' ע"י דו"ע, לא חשיבי כדופן בלבד, ויכול לישן תחתיו, ולא איירי הריטב"א והר"ן אלא במקום סכך פסול דבכה"ג אין לישן תחתיו כיון שהוא דופן או סכך פסול, ולא סכך כשר.

(וע"ע לקמן בסוגיא דסוכה העשוי' כצריף, דמשמע שאף לדעת הר"ן שהעשרה טפחים מן הקרקע ה"ה כדופן מ"מ ישנים תחתיו מדין פסל היוצא, ומשמע דיכול לישן תחת הדופן מדין פסל היוצא כשהוא מן סכך כשר וכנ"ל.)

בדין שינה תחת סכך פסול רחב ג'

ז) **באו"ד ההיא כולה כשרה ואף תחת הנסרים וכו'.** עי' במכתם שמדייק מדברי רש"י שיכול לישן תחת סכך פסול ג"ט, ורק תחת סכך פסול בשיעור ד' אסור לישן. ועי' בר"ן שהביא שכ"ד הרז"ה, וכמו"כ מבואר מתוס' לעיל דף י"ד ע"ב. ומאידך עי' בראב"ד מובא בר"ן שם וכמו"כ בריא"ז, שאסור לישן תחת סכך פסול של ג' טפחים.

והנה, ברש"י יש מקום לדחות אם נאמר דבנסרים של ד' אסור לישן תחת הפסלים מן הצד, וכמו שפי' הב"ח בדעת רש"י בסי'

[4] ואין לדחות דס"ל להראבי"ה שאין הסכך פסול כדופן ע"י דו"ע וכדעת הי"מ מובא ברש"י דף י"ז ע"א ובר"ן דף ד', שהרי הראבי"ה כ' להדיא כדעת שאר הראשונים דהסכך פוסל חשוב כדופן.

[5] או"ד רק הנסר האחרון לצד פנים חשוב כדופן ולא שאר הנסרים, ועי"ז הרי הסכך סמוך לדופן, ויל"ע אם יש נפ"מ בזה.

תרל"ג ה', שלפי"ז יל"פ מש"כ רש"י שבסכך ג' יכול ליטן "אף תחת הנסרים" היינו תחת הפסלים שבין הנסרים, ולא תחת הנסרים ממש. אבל אם נאמר כמו שפרשנו ברש"י לעיל (אות ו') דאף בנסרים של ד', יכול ליטן תחת הפסלים, א"כ צ"ל דמש"כ דיכול ליטן בג' אף תחת הנסרים, היינו תחת הנסרים ממש.
ועי' במש"כ בדעת הראב"ד לעיל במתני' דף י"ד "ובלבד שלא ייטן תחתיו".

ע"כ בענין שיעור סכך פסול ואויר

בענין אויר ג' ומיעטו, ובדין לבוד באמצע

ז-ב') גמ' אויר ג' ומיעטו וכו'. כפשוטו מש"כ ג' ל"ד וה"ה באויר ד' שמיעטו בשפודין של טפח ומשהו. אבל עי' בשפ"א שמצדד דד' שאני ופסול משוס תעשה ולא מן העשוי, וע' לקמן אות ח'.
אולם באו"א יל"פ דאויר ד' שאני שהרי לאביי לעיל בדף י"ז ע"ב סכך פסול ואויר שוו בשיעורייהו בסוכה קטנה, ואם לא קבל תירוצו של רבה שם נמצא לאביי דראויין להצטרף לפסול בשיעור של ד', ולכן אין המיעוט מועיל אלא באויר ג' בלבד, אבל באויר ד' לא.
(ועי' בדף מ"ח "פוחת בה ד'" ובתוס' שם ד"ה פוחת, הק' דמה עניין פוחת בשיעור ד', והרי אויר פוסל בג', ואין שיעור ד' באויר כלל. אולם להאמור יש מקום לפרש דפוחת ד' כדי שאפי' ע"י מיעוט בשפודין לא יהא כשר, ועי' בריטב"א שם שתי' באו"א.)

בענין תעשה ולא מן העשוי במיעוט אויר או שפודין הפסולים

ח) גמ' מיעטו בין בקנים בין בשפודין. עי' בר"ן שפי' דהא דמיירי במיעטו לרבותא דאע"פ שהי' פסול משוס אויר ג', מ"מ ע"י הנחת סכך פסול יש להכשיר הסוכה. וכנר' שיש הו"א דהרי"ז פסול משוס תעשה ולא מן העשוי, וכ"פ השפ"א, ועי' שם במש"כ לחדש דבאמת יש לפסול משוס תעשה ולא מן העשוי, כשיש אויר ד' ומיעטו בשפודין. וע"ע בפור"י שהק' לעיל במה דמיירי באויר ג' ומיעטו, ולא בסכך פסול של ד' שנטל א' מן השפודין. ופי' דהרי"ז פסול משוס תעשה ולא מן העשוי, שאין ההכשר אלא ע"י נטילת השפוד, ולא ע"י הנחת השפוד. אולם עי' בס' המכתם כאן שמבואר להליא דאפי' בכה"ג הסוכה כשרה, ואין לפסול משוס תעשה ולא מן העשוי.

ט') גמ' בסוכה קטנה בקנים הוי מיעוט בשפודין וכו'. כנר' מבואר מהגמ' כאן דסכך פסול פוסל בסוכה קטנה בג', ואפי' אם יש ג' ומחצה ומשהו של סכך כשר וג' ומחצה פחות משהו של סכך פסול, הסוכה פסולה, דאל"כ הרי גם ע"י שפודין הו"ל למעט משיעור של אויר ג', ושוב יש סכך כשר המספיק להכשיר וליכא הפסק ע"י האויר דאמרי' לבוד. וכן הוכיח הגר"א בביאור הגר"א סי' תרל"ב מכאן. וכן משמע גם בדף י"ז ע"ב דבסוכה קטנה "שוו שיעורייהו" והיינו דאף בסכך פסול שיעורו בסוכה קטנה בג' כמו באויר. אבל כנר' שהר"ח חולק וס"ל דאפי' בסכך פסול יותר מג' כשר בסוכה קטנה כשיש רוב סכך כשר, ועי' לעיל במש"כ בדף י"ז ע"ב אות ב'-ג'.

בענין אם פסול אויר רק בג' טפחים או אפי' במשהו אם לא אמרי' לבוד, ואם נחלקו ר' אחא ורבינא גם בסוכה גדולה

י') גמ' אבל באמצע פליגי בה וכו'. עי' בריטב"א ובריב"ן שכ' להדיא דהא דפסלי' בסוכה כשיש אויר באמצע ג', ולא מכשרי' אם מיעטו בשפודין, היינו אפי' בסוכה גדולה, ולא בסוכה קטנה בלבד. וכמו"כ מוכח ממוס' בד"ה אין לבוד באמצע, דאפי' בסוכה גדולה מיירי. וכנר' דס"ל דכיון דלא אמרי' לבוד באמצע, אף שאין אויר ג' אלא פחות מג' מ"מ האויר מפסיק בסוכה ואין לה דפנות, ואפי' אויר כל שהוא מפסיק בסוכה[6], והא דאויר פוסל רק בג' הוא משום דבפחות מג' אמרי' לבוד, אבל למ"ד דלא אמרי' לבוד באמצע, נמצא שאויר פוסל בפחות מג'.[7]

וכ"כ רעק"א בסי' תרל"ב בסוף, וכ' שם דא"א לפרש דלא נחלקו אלא בסוכה קטנה ומשום שצריך לבוד כדי להשלים השיעור של סכך, אבל בלא"ה כשרה לכו"ע אפי' בלא טעמא דלבוד, משום שאין באויר פחות מג' שיעור להפסיק, דהרי בסכך פסול פחות מג' דכשרה, ואפי' בלא טעמא דלבוד, דבסכך פסול א"א לומר לבוד לעשותו כסכך כשר, וכמו שכ' תוס' לקמן דף י"ט, וכמו"כ מבואר בריטב"א

וברשב"א בעירובין, ומ"מ כשרה משום דאין חשיבות להסכך פסול (וכמו שפי' הט"ז והפמ"ג בסי' תרל"ד דהו"ל "כמאן דליתא", וע"ע שם מה שהביאו בשם הלבוש לפרש מטעם ביטול, ועי' לעיל בדף י"ז ע"ב אות ב' במש"כ) וכמו"כ הו"ל למימר גם באויר, ואפי' בלא טעמא דלבוד הו"ל להכשיר גם באויר פחות מג', ואפי' בסוכה קטנה, אלא ודאי ל"ל דאויר שאני ששיעורו לפסול במשהו, ולא בג', ולכן צריך טעמא דלבוד, ולמ"ד דאין לבוד באמצע פסול, וא"כ הה"ג בסוכה גדולה שיש לפסול מה"ט וכנ"ל.

והנה, בראיית רעק"א דבאויר פחות מג' יש הפסק, יש להעיר, דהיינו רק אליבא דתוס' לקמן דף י"ט דס"ל דבסכך פסול פחות מג' הא דיש להכשיר הסוכה אינו מטעם לבוד דא"א לומר לבוד במקום שיש סכך פסול להחשיבו כסכך כשר. וכ"כ הט"ז והפמ"ג בסי' תרל"ד דסכך פסול פחות מג' אינה מטעם לבוד ואינו מטעם ביטול (וכמו שפי' הלבוש) אלא משום דהוי "כמאן דליתא". אבל, המאירי כ' להדיא דאמרי' לבוד בכה"ג ואף בסכך פסול, ולדעתו אין להוכיח דאויר פוסל בפחות מג', דדלמא רק בשיעור ג' פסול, והא דמיעטו בשפודין באמצע לא מהני היינו רק בסוכה קטנה, אבל בסוכה גדולה דל"ל שיעור, ל"ל לדינא דלבוד דבלא"ה יש להכשיר כיון שכבר יש

[6] היינו רק כשהאויר במשך כל הסוכה וכמו שפי' תוס' בד"ה אין לבוד וכו', אבל בריטב"א הגדיר באו"א דכל אויר שמחזיק "ראשו" מפסיק, והוא שיעור אחר, וכמבואר בפוסקים לענין לישן תחת אויר, ועי' לקמן בתוס' ד"ה אין לבוד ובמש"כ שם. ומ"מ לכו"ע אויר פחות מג' מפסיק, או בכל שהוא במשך כל הסוכה או כשיש שיעור של ראשו במקום א'.

[7] ועי' בשפ"א שמצדד דלא קמפלגי בסוכה גדולה דדלמא לא אמרי' ד"אין לבוד באמצע" אלא לענין שאינו כסתום וממולא ע"י לבוד, אבל שיהא נחשב הב' צדדים כקרובים אמרי' לבוד באמצע לכו"ע. ומהראשונים הנ"ל מוכח ג"כ שלא ס"ל הכי ולמ"ד דלא אמרי' לבוד באמצע, היינו דלא אמרי' לבוד כלל, ואפי' לקרב הצדדין בלבד.

שיעור ז' של סכך, ואין הפסק באויר אלא בג' בלבד.
(וע"ע לקמן דף י"ט בתוס' ובחי' הגר"ח עהר"מ פ"ה הי"ט, ובמשנ"כ שם בעזה"י.)

בביאור קו' רעק"א בהג' לשו"ע תרל"ב ג' ובדעת רש"י בשיעור אויר לפסול (אם במשהו או בג' טפחים)

י"א) ועי' במה שהק' רעק"א שם בשו"ע תרל"ב ג' במה שהתוס' מסתפק בדף י"ז ע"א בב' פסלים של ב' טפחים, ואויר פחות מג' באמצע, אם מצטרפים אהדדי, והק' הרי ממ"נ אם אמרי' לבוד ה"ה מצטרפים, וצ"ל דספיקת תוס' הוא דדלמא לא אמרי' לבוד, ולכן יש מקום להכשיר. אבל אם לא אמרי' לבוד, הרי יש אויר שמפסיק, ואפי' אם אין האויר ג', מ"מ אויר פחות מג' מפסיק במקום דלא אמרי' לבוד, וממ"נ אין להכשיר או משום הפסק אויר או משום הפסק של הסכך פסול של ד'.
ואין לפרש דס"ל לתוס' דאויר פחות מג' אינו מפסיק וכמו שיש לפרש לפי המאירי וכנ"ל, שהרי תוס' לקמן בדף י"ט כ' להדיא דבסכך פסול פחות מג' א"א להכשיר מטעם לבוד וצ"ל דמ"מ הסכך פסול משלים וכנ"ל, ואפי' בלא טעמא דלבוד, וא"כ הה"נ דבאויר הו"ל להשלים בלא טעמא דלבוד, ובהכרח דהא דאין להשלים באויר הוא משום דבמקום דלא אמרי' לבוד, האויר מפסיק אפי' במשהו, והק"ל.
ואולי יש מקום לחלק בין סכך פסול ואויר, ואפי' אם נאמר דבסכך פסול א"א להכשיר מטעם לבוד, והא דמכשרי' לי' הוא משום דכמאן דליתא דמי, מ"מ דלמא באויר א"א לומר כן, דהא דחשוב כמאן דליתא, היינו דחשוב כולהו ז' טפחים של סכך כסכך כשר כיון דמ"מ סכך מיהא איכא, והחלק של פסול לא חשוב. אבל באויר שאינה סכך, דלמא אין להכשיר ולהשלים לשיעור ז' לולי טעמא דלבוד להשלים. וא"כ עדיין יל"פ דהא דמיעטו בשפודין דלא מהני באמצע הוא רק בסוכה קטנה, ומשום דליכא שיעור להשלים, אבל בסוכה גדולה אפי' בלא טעמא דלבוד אין שיעור לפסול, ולכו"ע כשרה.
אבל נר' שאי"ז מספיק לישב דעת תוס' שהרי בתוס' בדף י"ח ע"א ד"ה אין לבוד, מבואר דלמ"ד אין לבוד באמצע, אף בסוכה גדולה פסול, ואין למעטו בשפודין, שהק' תוס' במה דלמ"ד אין לבוד באמצע סגי בשיעור לל"מ, והרי אויר פוסל, ולא פי' דמתני' מיירי בסוכה גדולה, ומשמע דאף בסוכה גדולה אויר פחות מג' פוסל באמצע כיון דלא אמרי' לבוד.
אכן נר' שיש לדייק ששיטת רש"י הוא כמו שפרשנו, דיעוי' במש"כ רש"י בטעמא דמיעטו בקנים מהני בסוכה קטנה, משום דאמרי' לבוד. וק' למה לא פי' רש"י כן לעיל בהא דמיעטו בשפודין או בקנים בסוכה גדולה מהני, ומשמע דהתם ל"ל לטעמא דלבוד. וא"כ צ"ל דאפי' לולי טעמא דלבוד יש להכשיר כיון שיש שיעור סכך כשר, ואין אויר פחות מג' מפסיק, וצ"ל לטעמא דלבוד.
אבל מ"מ בסכך פסול משמע מרש"י דטעמא להכשיר בפחות מג' אינו מטעם לבוד, שהרי אם צריך טעמא דלבוד כדי להכשיר סכך פסול פחות מג', א"כ הא דלא מהני מיעטו בשפודין בסוכה גדולה הוא משום דאפי' אם מיעטו בשפוד, מ"מ לא אמרי' לבוד מן הסכך הכשר

עד הדופן, כיון שהוא ג' טפחים.[8] אבל רש"י לא פי' כן, אלא פי' בד"ה "כיון דאיכא ג' טפחים דנפקי מהכשר סוכה חשיבי באפי נפשייהו". ול"ל דהא דהצריכו לפרש כן, היינו משום דלענין הסכך פסול ל"ל טעמא דלבוד, אלא דהוי כמאן דליתא, ולענין האויר יש להכשיר מטעם לבוד, והסכך פסול משום דכמאן דליתא, ומה שאין להכשיר בכה"ג הוא רק משום שמבין שמיהם יש שיעור חשוב, ולא חשיבי כמאן דליתא וכנ"ל.
וע' במש"כ בקה"י סי' י"ג.

בביאור המחלוקת אם יש לבוד באמצע או לא

י"ב) גמ' חד אמר יש לבוד באמצע. בביאור מחלוקתם, עי' בר"ן שפי' דלמ"ד אין לבוד באמצע ס"ל כיון דאמרי' ד"מחיצין" הלכתא, ופי' דהיינו לבוד, הרי דלא נאמר ההלכתא אלא במחיצות בלבד. ולמ"ד יש לבוד באמצע לא שנא. ויל"ע אם כוונתו שאין לחלק מן הסברא, או"ד דלא בסברא תליא מילתא. ול"ע. (ובדעת הר"ן בביאור המחלוקת ובגדר של "באמצע" עי' לקמן במש"כ בתוס' ד"ה אין לבוד.)
ע"ע לשון רש"י בד"ה שאני קורה שפי' דס"ל למ"ד דלא אמרי' לבוד ד"לא קיס לן" לבוד באמצע, ולא מצי לאכשורה. ומשמע דאין ללמוד מהלכתא דלבוד אף לבוד באמצע דבסברא אין לדמותן ואין בו אלא חידושו. ובמ"ד דאמרי' לבוד באמצע, עי' במש"כ רש"י בד"ה הכי גמירי, דלדידי' יש הלכתא דאין לבוד באמצע בטומאה, וכנר' שמיני ילפי' דבעלמא יש לבוד, דאל"כ ל"ל הלכתא להודיעך שאין לבוד בטומאה, כיון דבכל מקום אין לבוד באמצע דא"א ללמוד כיון דלא קיס לן. ועי' במש"כ שם בביאור דברי רש"י.
ועי' במהר"ץ חיות לעיל בדף ו' בהא דילפי' לבוד מהלכתא דמחיצין.
(והנה, בגמ' "מ"ט" דמ"ד דאין לבוד או יש לבוד, משמע דלולי הראיות היו מסיקימים אהדדי, ואולי משום דראוי לקבל ההלכתא מחברי' אם לא שיש טעם שלא לקבל מיני', ויש לדחות.)

י"ג) רש"י ד"ה בסוכה קטנה. שיעור מצומצם. משמע דסוכה קטנה היינו רק כשיעור זע"ז, אבל בסוכה של ח' או ט' אינה בכלל סוכה קטנה וכשיטת הא"ר ולא כדעת המג"א, ועי' לקמן במש"כ ברש"י ד"ה בשפודין לא הוי מיעוט (אות ט"ו).

י"ד) רש"י בקנים הוי מיעוט דאמרי' לבוד ואין כאן אויר. מה שצריך לטעמא דלבוד, יל"פ שהרי בלא"ה ליכא שיעור ז' של סכך שצריך להכשיר או בלא"ה יל"פ דצריך כאן לטעמא דלבוד דאל"כ הרי מ"מ יש אויר המפסיק ואויר פחות מג' ג"כ מפסיק לולי טעמא דלבוד ועי' במש"כ בזה לעיל בביאור הפסול של אויר ג' באות י'- י"א.
(ובמש"כ רש"י ד"אין כאן אויר" משמע שהפסול של ג' אויר הי' משום ש"יש כאן אויר" והיינו כמבואר לעיל בדף י"ז ע"א אות כ"ג

[8] וכ"מ מסתימת לשון המאירי שפי' דאף אם יש שפוד שם מ"מ לא אמרי' לבוד כיון שיש יותר מג' של אויר עם הסכך פסול.

שלדעת רש"י וההשלמה כל הסוכה פסולה כשיש אויר או סכך פסול כשיעור בסוכתו, ולא משוס שאין להסכך כשר דפנות ע"י ההפסק של הסכך, ועי' שם.)

בדין מיעטו בשפודין בסוכה של ח' או ט' טפחים (בדעת רש"י במש"כ המג"א סי' תרל"ב ג')

ט"ז) רש"י ד"ה בשפודין לא הוי מיעוט. ואע"ג דלא מזה וכו' ולא מצטרפין בהדה לאשלומי לשיעורא וליתא לשיעורא דסוכה. עכ"ל. משמע מרש"י כמו שפי' המג"א בסי' תרל"ב ג' דהא דקאמר דסוכה של זע"ז שיש בו סכך פסול כשיעור ג' פסול, הה"נ בסוכה של ח' או ט', דכיון דליכא שיעור הכשר סוכה בכשר וצריך להשלים השיעור עם הסכך פסול, וא"א לצרפו אא"כ לא חשיבי הסכך פסול, דהוא רק במקום דליכא ג' של סכך פסול, אבל כשיש ג' של סכך פסול לא, דחשיבי באנפי נפשי'. וזה שלא כדעת הא"ר דס"ל דכל שיש ד' ומשהו של סכך כשר יכול לצרף הסכך פסול, ואף אם יש ג' של סכך פסול, כיון שיש ד' ומשהו של סכך כשר סגי, ובסוכה של ח' או ט' עם סכך פסול של ג' כשרה. ועי' במג"א שם שכ' שמשמע מרש"י כדבריו, וכנר' דהיינו מרש"י כאן, וכ"פ השפ"א. (אולם עי' במחצה"ש שפי' כוונת המג"א באו"א.)

וע"ע בבכור"י תרל"ב ו' שכ' דאדרבה, מרש"י משמע כדעת הא"ר, שהרי פי' רש"י דסוכה קטנה היינו שיעור "מצומצם", והלא להמג"א אף בסוכה של ח' או ט' ג"כ אם מיעטו בשפודים לא מהני, ומשמע כדעת הא"ר דבסוכה של ח' יכול להכשיר ע"י מיעוט בשפודין כיון של"ל להשלים לשיעור ז' אלא פחות מג' בלבד.

אולם נר' שאף לדעת המג"א יל"פ דהכא שאני ובסוכה של ח' אם מיעטו בשפודין כשרה, ורק בסכך של ג' דחשיבי באפי נפשי' א"א להשלים שיעור הסוכה. שיל"פ דאם מיעטו בשפוד ע"י הנחת השפוד אצל הדופן, אז אמרי' דו"ע על השפוד, והשאר אויר פחות מג' מצטרפים להסוכה, ולכן בסוכה של ח' סגי במיעוט בשפוד, ועכ"פ כשמניח השפוד אצל הדופן, ורק בסוכה של ז' דאם אמרי' דו"ע על השפוד חסר בשיעור הסכך פסול. (ועי' בר"ן כאן דבמניח השפוד אצל הדופן שוב הו"ל כלבוד באמצע, ותלוי במחלוקת אם אמרי' לבוד באמצע או לא, ומ"מ יל"פ שפי' רש"י דמיירי בשיעור מצומצם למ"ד דיש לבוד באמצע, או"ד דרש"י חולק אמש"כ הר"ן, ועי' במש"כ בדעת רש"י והר"ן לקמן בתוס' ד"ה אין לבוד באמצע.)

אכן, נר' שאפי' בלא"ה יל"פ דהא דלא מהני סכך פסול של ג' להמג"א הוא משוס שא"א להחשיב הסכך כמאן דליתא כיון שיש בו ג' ושיעור ג' חשיבי ואינו "כמאן דליתא", וא"א שיהא הסכך פסול משלים לשיעור סכך כשר וכאילו הוא סכך כשר. וכמו"כ באויר שאינו ראוי להשלים, וכמו"כ א"א להשלים בסוכה של ז' כשיש אויר עם סכך פסול שמבין שניהם יש ג'. אבל בסוכה של ח' ויש א' של שפוד, וב' של אויר, או ב' של שפודין וא' של אויר, אולי גם להמג"א יש להשלים השיעור לז' ע"י הב' טפחים אל אויר או של סכך. ובמקום של"ל אלא האויר או הסכך להשלים ולא שניהם, דלמא אף להמג"א כיון דליכא ג' של א' מהן, יכול להשלים השיעור על ידי א' מהן. ורק אם יש ג' של סכך

פסול בפנ"ע או אויר בפנ"ע הוא שא"א להשליס על ידיהס, אבל אס ל"ל אלא הסכך פסול שהוא פחות מג' או האויר שהוא ג"כ פחות מג', ולא צריך שניהס, וגס אין בכל א' מהן אלא פחות מג' טפחיס, יכול להשליס הסוכה ע"י א' מהן. (שו"מ שכ"כ בס' הסוכה גס לדעת המג"א.)

אולס יש להעיר שבריא"ז מובא בש"ג כאן מבואר להדיא דאפי' בסוכה של ט', אס יש אויר ג' ומיעטו בשפודין פסול, ומבואר כדעת המג"א ואפי' במקוס של"ל אלא טפח א' להשליס ואין סכך פסול אלא טפח א' מ"מ אין להשליס הסוכה כיון שיש ג"כ אויר ומבין האויר והסכך פסול יש ג' טפחיס, ואע"פ של"ל אלא א' מהן, מ"מ אין להשליס בא' מהן, כיון שמבין שניהס חשיבי. ומ"מ בדעת רש"י עדיין יל"פ כהנ"ל, ומיושב בזה מש"כ שיעור "מלומלס", וגס מש"כ שצריך להשליס לשיעור הסוכה וכנ"ל.

בביאור "אין לבוד באמצע" לדעת הר"ן ותוס' ורש"י

ט"ז) תוס' ד"ה אין לבוד באמצע. עי' בר"ן שפי' דהא דאמרי' אין לבוד באמצע, היינו טעמא דלא אמרי' לבוד אלא במחיצות, כיון דילפי' מההלכתא ד"מחיצין" לכן לא נאמרה אלא בדפנות בלבד. ולפי' הר"ן הא דקמאר "אין לבוד באמצע" לאו דוקא באמצע, אלא פי' של "באמצע" היינו בסכך או בתקרה, אבל במחיצה לכו"ע אמרי' לבוד. וה"נ מן הצד אמרי' לבוד כיון דאמרי' לבוד מן המחיצה.

אבל כנר' מלשון התוס' דלא ס"ל הכי, אלא ד"באמצע" כמשמעו, דאין לבוד אלא לאבר ולקרב דבר לסוף השטח, וכגון לקרב הסכך אצל הדופן שהוא סוף השטח של סכך, אבל לא "באמצע", שהוא לקרב ב' צדדין של שטח א'. וכן מבואר להדיא בר"פ ובראבי"ה שכ' דהא דאמרי' "אין לבוד באמצע" אי"ז אלא "למעלה", אבל בדפנות יש לבוד באמצע, הרי דאף בדפנות שייך "אמצע" ו"מן הצד" ואין פירושו של "באמצע" בדבר שאינו דופן. וכמו"כ משמע ברי"ף שכ' שיש לבוד "באמצע ולמעלה".[9]

ועי' בר"ן שכ' דאס מניח השפוד אצל הדופן לא הוי מיעוט אע"פ שהוא מן הצד, שהרי לא אמרי' לבוד מן השפוד עד הסכך כשר דהיינו באמצע, ואס נאמר דו"ע על השפוד שוב א"א לומר לבוד דדו"ע ולבוד לא אמרי'.

ולפי תוס' נר' ג"כ שאין להכשיר בכה"ג שהרי הלבוד למעלה, וגס באמצע כיון שהלבוד הוא מן הסכך כשר עד השפוד והשטח לא נגמר שס אלא הולך עד הדופן. ואפי' אס נאמר דו"ע על השפוד, מ"מ אי"ז סוף השטח ועדיין חשוב "באמצע" וגס למעלה הוא ואין לבוד באמצע למעלה.

והנה, במש"כ תוס' דקו' הגמ' הוא אפי' למ"ד קורה משוס מחיצה, יל"ע אס גס הר"ן

[9] ולפי"ז צריך להגדיר מהו "למעלה", שהרי גם "למטה" שייך לבוד כגון מי שעומד בגג אצל ארובה שבבית שיש בו טומאה, וגם זה חשוב כ"למעלה" למ"ד אין לבוד באמצע, וע"ע תוס' עירובין דף י' ע"ב ד"ה עור העסלא. ומשמע שגדר החילוק בין "למעלה" ובדפנות הוא שאמרי' לבוד באמצע vertically ולא horizontally אבל יל"ע לפי"ז בלבוד ב"אלכסכון". (אולם אולי לא אמרי' לבוד באלכסון כלל, עי' בעירובין דף ט' ע"ב בקורה ע"ג קנים. וכמו"כ יש נפ"מ בסכך שאינו רחוק מן הכותל ג' בב' צידי הסוכה, אבל באלכסונו יותר מג', והאם הסוכה כשרה או לא. וצ"ע.)

מודה לזה, שהרי בשלמא לתוס' דהכל תלוי במה שהוא למעלה לגדדין, הרי גם הקורה למעלה, אבל להר"ן דתלוי במחיצין, ורק במחיצות אמרי' לבוד, יתכן דאין להק' מקורה אם הוא משוס מחיצה, דאף זה בכלל מחיצין, וכדופן דמי, ואף שהוא למעלה. וא"כ צ"ל דרמיית הגמ' רק למ"ד דקורה משוס היכר.

וגר' שיש לרש"י שיטה אחרת בזה, דעי' בלשונו בד"ה "באמצע" שפי' אויר בפחות מג' שלא בסמוך לדופן, ומשמע דגדר של באמצע היינו כשאינו "סמוך לדופן". ולא רק בדופן אלא כל שהוא סמוך לדופן אמרי' לבוד. ויל"פ דכל שהוא תוך ג' לדופן אמרי' לבוד, והיינו דכל האויר שהוא תוך ג' סמוך להדופן יש להחשיב כסתום ע"י לבוד, אבל כל אויר שהוא יותר מג' מן הדופן א"א לקרבו ולסותמו ע"י לבוד. ולמשל אם יש שפוד ב' טפחים ושוב טפח א' של אויר, אמרי' לבוד לכו"ע כיון של"ל לסתוס אלא אויר שהוא תוך ג' להדופן. אבל אם יש ב' של שפודין ועוד ב' של אויר, לא אמרי' לבוד כיון שצריך לסתוס ולמלא גם טפח א' שאינו תוך ג' סמוך לכותל. ולפי"ז אם מניח שפוד סמוך להדופן עדיין יש להכשיר אם אין אלא ג' מן הדופן עד הסכך כשר.

ויל"פ בזה משו"כ רש"י בד"ה וכן ב' קורות, וז"ל "וע"כ באמצע אויר פחות מג' שלא בסמוך לדופן". ולע"ע במה שפי' רש"י "וע"כ" וגם משו"כ שהעיקר הוא במה שהוא "בלא סמוך לדופן" ולא פי' שאינו דופן וכדעת הר"ן, או שהוא למעלה, וכמו שפי' תוס', ומשמע דתלוי הדבר במה שאינו סמוך להדופן. וגר' להנ"ל שיש לפרש דכיון דמיירי בב' קורות, ומבואר שיש להכשיר עד שיעור ג' של אויר בינתיים, בהכרח שעכ"פ מקצת של האויר בין הקורות ה"ה רחוק יותר מג' מן הדפנות, שאפי' אם א' מן הקורות אינה אלא משהו, מ"מ צ"ל שיש עכ"פ ג' טפחים עד מקום של הקורה השני', וא"כ יש אויר שהוא רחוק ג' מן הדופן, ואין האויר סמוך לדופן, ועדיין כשרה מטעם לבוד, ו"בע"כ" דאמרי' לבוד אף כשאינו "סמוך להדופן". ודוק.

וע"ע ברש"י לקמן ד"ה הכי גמירי להו, "מסיני דאין לבוד באמצע" (בטומאה) ועי' ברש"ש שם שהק' שהרי צ"ל דגמירי מהלכתא דאף מן הצד אין לבוד וכמבואר בחלל טפח בין בית לבית דלא אמרי' לבוד אף שהוא מן הצד (וע"ע בפנ"י). וכ"ה במאירי דהא דאמרי' הלכתא גמירי בטומאה דאין לבוד, היינו אפי' מן הצד.

וגר' שקו' הרש"ש הוא רק לפי מה שפי' הר"ן ד"באמצע" הוא כשאינו במחיצות, ו"מן הצד" הוא במחיצות, וא"כ מבואר מדברי רש"י דלא גמירי הלכתא דאין לבוד במחיצות, וק' מחלון וכו' בין בית לבית. אבל לרש"י יל"פ דאף התס בחלון בין בתיס ה"ה "באמצע" כיון שאינו סמוך להדופן. וכן לתוס' יתכן לפרש כמו"כ ש"באמצע" בלבד אין לבוד בטומאה. אבל סמוך להדופן ממש אף בטומאה אמרי' לבוד, ול"ק מחלון דמיירי ג"כ "באמצע". והמאירי שפי' דההלכתא גם "מן הצד" יל"פ דקאי בשיטת הר"ן ולדידי' צ"ל דאף "מן הצד" אין לבוד בטומאה דאל"כ ק' כקו' הרש"ש.

ולפי"ז יוצא לדינא שלפי' רש"י כשיש ארובה מן הצד אינל הדופן אמרי' לבוד, וכמאן דסתוס דמי, ועי' בשפ"א ובקה"י סו"ס י"ג. וע"ע לקמן במש"כ בדברי רש"י שם.

בהא דסוכה בנקבים כשרה למ"ד אין לבוד באמצע

י"ז) בא"ד וא"ת אם אין לבוד באמצע וכו' לאו פירכא היא דהכא מיירי כשהאויר מהלך ע"פ כל הסוכה וכו'.

עי' ברש"ש ובחזון נחום מובא בערוך לנר שהק' דאם לכו"ע אמרי' לבוד אף באמצע כשאינו באורך כל הסוכה, מהו ראיית הגמ' מארובה שבבית, והרי התם כפשוטו לא מיירי כשהי' על פני כל הבית. (ותי' הרש"ש שיכול למימר "ולטעמיך", וע"ע בחזון נחום שדחק לאוקמי כשהארובה על פני כל הבית. ועי' לקמן.)

הרי דס"ל להרש"ש ולהחזון נחום, דהא דקאמר תוס' דלמ"ד דאין לבוד באמצע מ"מ הסוכה כשרה בנקבים, היינו משום דאף למ"ד אין לבוד באמצע, אי"ז אלא באופן שבכל משך הסוכה יש אויר דבכה"ג נחלקו אם אמרי' לבוד באמצע או לא, אבל כשאין באורך כל הסוכה, לכו"ע יש לבוד אפי' באמצע.

ועי' בערוך לנר שהק' דהא דקאמר תוס' דכשמהלך על פני כולה בלבד הוא דפסול, אי"ז משום דאם אינו על פני כולה אמרי' לבוד, אלא דבלא"ה הסוכה כשרה, וכמו שפי' תוס' לעיל בדף י"ז ד"ה אויר, דאפי' אם אין הכשר סוכה במקום א', מ"מ יש לערוך הסכך כשר מן הצדדים. אבל בארובה שאין שייך זה, ודאי למ"ד אין לבוד באמצע ל"ש אם הוא באורך כל הבית או לא.

וכעין דברי הערוך לנר כ' גם השפ"א, ופי' דאף שהתוס' לעיל הי' מסופק אם יש להכשיר אף כשאין שיעור הכשר סוכה במקום א', וה"נ מיירי כשיש נקבים בכל הסוכה, ואין הכשר סוכה בלא נקבים, מ"מ כאן תוס' פושט להקל כיון שבזה מיושב המ"ד דאין לבוד באמצע.

אכן, אף לדבריהם ק"ק בקושיית תוס' דס"ל לדבר פשוט לפסול, והלא לעיל הי' מסופק בדבר זה, ומקושייתו כאן משמע דפשיט"ל לפסול לולי טעמא דמסיק דשאני כשמהלך במשך כל הסוכה, ול"מ מתוס' כאן דשקיל וטרי בב' צדדים של התוס' לעיל בדף י"ז.[10]

ובאמת בלא"ה הרי מבואר מהר"פ אצלינו כמו שפי' החזון נחום והרש"ש בכוונת תוס' כאן, שכ' הר"פ להדיא דהא דאמרי' "אין לבוד באמצע" הוא רק כשהולך על פני כל הסוכה, ולפי הערוך לנר והשפ"א הא דאין לבוד באמצע הוא בכל אופן, ומ"מ שכשאינו במשך כל הסוכה יש לערוך לשיעור סכך פסול מן הצדדים וכנ"ל.[11]

---

[10] עו"ק שלפי דבריהם נמצא שאם יש נקבים קטנים בסוכה של זע"ז, כל הסוכה פסולה, ובסוכה קטנה צריך שיהא עבה כמין בית, דבלא"ה חסר שיעור סוכה. אבל לפי' החזון נחום והרש"ש הסוכה כשרה וכפשטי', כיון דבכה"ג לכו"ע אמרי' לבוד. שו"מ שהקה"י סו"ס י"ג פי' כעין הערוך לנר ונתקשה בזה, ועי' שם מש"כ ליישב.

[11] והנה, שיטת הרבי' ירוחם מובא בדרכ"מ סי' תרל"ב ב' דהא דאין לישן תחת אויר אפי' פחות מג', הוא רק אם מהלך על פני כל הסוכה. ובביאור הגר"א שם מציין לדברי תוס' כאן. והנה לדברי הר"פ והרש"ש והחזון נחום, אין שיטת הרבי' ירוחם שייך להא דקאמר תוס' כאן כלל. ואפי' לדברי הערוך לנר והשפ"א הכא מיירי לענין לפסול הסוכה, והתם לענין לישן תחתיו, ומ"מ יש לפרש דהא בהא תליא, וכמו שפי' הט"ז דאויר חמור לענין שינה תחתיו דניכר ההפסק יותר באויר מבסכך פסול, ובהכרת ההפסק תליא מילתא, וא"כ ס"ל להרבי' ירוחם שכשם שלענין הפסק לפסול הסוכה משום שאין לה דפנות, תלוי באויר על פני כל הסוכה אם לא משום טעמא דלבוד, ה"נ לענין לישן תחתיו דתלוי בזה ואולי כ"ה כוונת הגר"א במה שציין לדברי התוס' כאן, וכהבנת הערוך לנר והרש"ש בתוס', ועדיין צ"ע.

ומ"מ יש להק' במה דפשיטא לתוס' לפסול כאן בנקבים לפי ההו"א והרי לעיל מצדד להקל אף כשאין שיעור סוכה במקום א', ומ"ש הכא בנקבים דס"ל דראוי לפסול בודאי אם לא משום דלכו"ע יש לבוד באמצע כשאינו על פני כל הסוכה.

וגר' לישב דיעוי' לעיל בספקת תוס' שם שכבר מקשים הרש"ש ועוד שמספיקת תוס' שם משמע דס"ל דל"ל שיהא שיעור זע"ז מרובעות שהרי אפי' אם יש להכשיר הסוכה ע"י לירוף הצדדין מ"מ אין שיעור זע"ז מרובעות. ועי' בערוך לנר שפי' שבזה מספק"ל, אולם אף בתוס' הרא"ש מספק"ל בזה, ומסיק להקל, ואילו לעיל בדף ג' כ' להדיא שצריך זע"ז מרובעות, והק"ל.

ועי' במה שפירשנו לעיל בדף י"ז ע"א אות י"ט, דהא דמספק"ל לתוס' שם הוא רק כשיש זע"ז מרובעות ומשכחת לי' כשיש פחות מז' ממקום האויר או הסכך פסול עד הדופן האמצעי, אבל יש ז' מן הצד אצל הדופן מן הצד עד מקום הסכך פסול או האויר שבאמצע, ורק שאינו זע"ז אלא ז' מן האויר עד הדופן מן הצד, ובמשך פחות מז' כאורך האויר או הסכך פסול, ומ"מ כשנצרף גם מקום הזוית שהוא במקצוע במקום שהדופן האמצעי והדופן מן הצד מחוברים, הרי יש מקום זע"ז מרובעות, ובזה מספק"ל לתוס' אם יש להכשיר או"ד כיון שחלק מן המקום של זע"ז אין לו דופן ג' כנגדו, פסול.

ולפי"ז הכא בנקבים קטנים ובאופן דלא אמרי' לבוד, הרי אין מקום הכשר סוכה במרובעות כלל ובכה"ג פשיט"ל לתוס' לפסול ואין תלוי בספיקתו דלעיל שם. ולכן פשיט"ל לפסול אם לא משום שלכו"ע יש לבוד אף באמצע ואף למעלה כשאין האויר על פני כל הסוכה.

ולפי האמור, הק"ל קו' החזון נחום והרש"ש מארובה, דהתם כפשוטו לא מיירי כשיש אויר של הארובה על פני כל הבית, ועי' ברש"ש שפי' דהו"ל להגמ' לומר ולטעמיך, והחזון נחום פי' דל"ל דמיירי כשיש ארובה בכל הבית.

אולם גר' שיש לפרש באו"א, דצריך להבין טעמא דמ"ד דאין לבוד באמצע, ולמה כשאינו על פני כל הסוכה אמרי' לבוד, והרי אין לבוד באמצע. וכגר' של"ל דס"ל דאף דאין לבוד באמצע שאין לך בו אלא חידושו, מ"מ במקום שאין הפסק חשוב כ"כ וכמו כשאין באורך כל הסוכה, ודאי ראוי לומר לבוד אף שהוא באמצע, והחסרון בלבוד באמצע הוא רק משום שבאמצע חשוב הפסק יותר ובהפסק גדול לא אמרי' לבוד אבל בהפסק קטן אמרי' לבוד. ובסוכה כל שאין באורך כל הסוכה ה"ה כהפסק שאינו גדול כ"כ.

וא"כ יל"פ דהא דאמרי' לבוד באויר שאינו באורך כל הסוכה הוא משום שכיון שצריך ז' טפחים להכשיר הסוכה, אם אין האויר ארוך כ"כ, לענין סוכה לא חשיבא. אבל בטומאה דל"ל אלא טפח או אפי' פחות מטפח, כמו"כ האויר של טפח הוי הפסק לענין טומאה ולא אמרי' גבי' לבוד למ"ד אין לבוד באמצע. ורק בסוכה צריך שיעור חשוב של אויר באורך של ז'. וכל א' לפי שיעורו.

אכן, יש לעורר שמריהטת תוס' משמע דאמרי' לבוד אף כשיש אויר ביותר מז' טפחים אם אינו באורך כל הסוכה, ואין כוונתו לשיעור ז', וא"כ ל"ל דאף הפסק כשיעור סוכה אינו חשוב הפסק גדול כ"כ. ומ"מ יש לישב, דכיון שצריך שיעור ז' בסוכה הרי חזי' שאין שיעור קטן של

אויר חשוב גבי', ולכן צריך כשיעור כל פני הסוכה כדי להפסיק, משא"כ בטומאה של"ל שיעור גדול כ"כ.

(ובאו"א, ע' בחזו"א שכ' דהא דכ' הרמ"א שאין ישנים תחת האויר בפחות מג' כשיש אויר במשך כל הסוכה, היינו כשיש אויר במשך שיעור ז', ואפי' אם אינו במשך כל הסוכה, דע"י ז' טפחים כבר הו"ל הפסק, הרי דס"ל דכיון ששיעור של סוכה בז' הפסק של אויר כשיעור ז' מפסיק אף שאינו במשך כל הסוכה. ויתכן שלדבריו הה"ג דהכא מש"כ תוס' דלמ"ד אין לבוד באמצע שיש הפסק כשיש אויר על פני כל הסוכה, היינו על פני ז' טפחים, ואפי' אם אינו במשך כל הסוכה. ועדיין צ"ע.)

בכוונת רש"י בביאור המחלוקת אם יש לבוד באמצע או לא ובמה שנחלקו לענין אם יש לבוד באמצע בטומאה

י"ח) רש"י ד"ה הכי גמירי לה. עי' במה שהק' הרש"ש ובמש"כ לעיל (אות ט"ז) לישב שיטת רש"י דס"ל דאף בטומאה יש לבוד מן הצד, ורק לא באמצע, ואף בחלון שבין ב' בתים ה"ה באמצע, ורק שאינו למעלה.

ובמש"כ רש"י ו"מהלכה לא גמרי' מידי אחריתי אלא ההוא דאתמר בי", משמע שהי' הלכתא דאין לבוד באמצע בטומאה, ומיני' לא ילפי' לדעלמא. ובהכרח צ"ל דלמ"ד "אין לבוד באמצע" ליכא הלכתא דבטומאה אין לבוד, אלא כמו שפי' רש"י לעיל בד"ה שאני קורה ד"אי לא קיס לן לבוד באמצע הלכה למשה מסיני לא מצינן לאכשורי", פי' דההלכתא דלבוד לא אמרי' גם באמצע אלא מן הצד, דא"א ללמוד מההלכתא דאמרי' לבוד אף באמצע.

והנה, גם למ"ד דיש לבוד באמצע, יל"פ דמודה דלא אמרי' כן מן הסברא, אלא שכיון שיש הלכתא ד"אין לבוד" בטומאה באמצע, מיני' ילפי' שיש לבוד באמצע בשאר דבריס, דאל"כ ל"ל ההלכתא ד"אין לבוד" באמצע בטומאה, שהרי בלא"ה אין לבוד באמצע בכל מקום ובהכרח שיש לבוד באמצע בכל מקום חוץ מלענין טומאה, וה"ה החידוש של ההלכתא דאין לבוד באמצע בטומאה.

ועי' במצפ"א שהק' במה דלא ילפי' מטומאה, ומשמע דאין ללמוד מהלכתא, והק' מכמה מקומות דאנו לומדים מהלכתא. אולם להנ"ל, כל החידוש של ההלכתא ד"אין לבוד" באמצע בטומאה הוא ללמדך שיש לבוד באמצע בשאר מקומות וכנ"ל.

שו"ר שהפנ"י פי' דעת רש"י בביאור מחלוקתם בענין אחר, ועי' שם.

י"ט) גמ' כי הא דאמר אביי האי צחנתא וכו' כפשוטו נר' לפרש שהדמיון של הגמ' הוא רק שכשיש שינוי בדין מחמת המקומות, יש לפרשו להדיא, ולא לסמוך שהכל יודעין שדברי הרב אינם אלא למקומו בלבד.

אולם עי' בלשון רש"י ד"ה של מקום פלוני מותרות "שאין אותו נהר מגדל שרצים כדמפרש", וק' מהו "כדמפרש", ומשמע דפי' רש"י דהא דקאמר אביי הוא לפרש טעמא לחלק בין המקומות ו"כי הא דאמר אביי" שיש נהרות שאינם מגדלים דג טמא או שרץ וכמו"כ הכא לא שנא.

אבל יש להק' בזה שהרי ר"י בר"י מיירי בחשש משוס שרצים ואילו אביי מיירי בדג טמא. ומרש"י משמע דהכל חדא מינהו. וכמו"כ משמע מדברי רש"י בד"ה דלא מירבי מינייהו

דג טמא, ופי' רש"י שאין טיט של אותו נהר "מגדיל ומשרין שקיס ורמשיס" וק' הרי בדג טמא מיירי, ול"ע.

ע"כ בענין אויר ג' ומיעטו ודין לבוד באמצע

בענין פי תקרה יורד וסותם

סיכום דעות הראשונים בביאור הציור של "סיכך ע"ג אכסדרה" כשיש לה פצימין וכשאין לה פצימין ללישנ"ק וללישנ"ב

כ') גמ' אתמר סיכך ע"ג פצימין וכו'. נחלקו הראשונים בביאור ציור מיירי שסיכך ע"ג אכסדרה, וגליין עיקר הדעות בזה כאן ובהמשך הסוגיא בעזה"י יבואר עוד דעת רש"י ותוס' בזה.

א' לפי' רש"י מיירי כאן כמו בציור דמשנתינו, והיינו שיש חצר שיש בו אכסדרה מג' רוחות ותקרת האכסדרה יותר מד"א שא"א להכשיר ע"י דופני הבתים בדו"ע, ומ"מ לאביי אמרי' פי תקרה יורד וסותם בג' רוחות, ולרבא לא אמרי' פי תקרה אפי' מרוח א' וכמו שהגמ' מסיק לבסוף משום דלף דאמרי' בעלמא פי תקרה באכסדרה שבבקעה, הכא שאני דלאו להכי עבידי. אבל אם יש לה פצימין דהיינו קנה קנה פחות מג', כשרה לכו"ע ואפי' לרבא דאמרי' לבוד.

ולליש"ב ג"כ מיירי בכה"ג, ומ"מ כשאין לה פצימין פסולה לכו"ע דלאו להכי עבידי, ונחלקו כשיש לה פצימין האם אמרי' לבוד כשלא נעשה להכי אלא להאכסדרה ולא להסוכה.

ובביאור דעת רש"י ופי' הגמ' לדעתו עי' להלן בהמשך הסוגיא ובעזה"י נבאר.

ב' שיטת הר"ן ע"פ הרי"ף (עי' שם שמדייק כן מלשונו של הרי"ף, אבל בר"י מלוניל כ' שאין ראי' מהלורה שברי"ף. וע"ע בדעת הרי"ף בק"ג) וכמו"כ משמע מהריטב"א, דמיירי באכסדרה שבחצר וכנ"ל, אבל מ"מ מיירי כשיש ב' דפנות העשויות כמין גאס לפניס אצל הסוכה, ולא צריך אלא דופן שלישית בלבד, וכשאין לה פצימין לאביי כשרה, דאמרי' פי תקרה על דופן א', ולרבא לא אמרי' אפי' בדופן א' משום דלאו להכי עבידי.

ופי' הר"ן שלפי"ז הא דלכו"ע כשרה לליש"ק בשיש לה פצימין, אי"ז שיש פצימין תוך ג', אלא שבמקום שיש ב' פצימין מכאן ומכאן, אף רבא מודה דאמרי' פי תקרה להכשיר דופן א', ואפי' אי לאו להכי עבידי. דבלירוף של הפצימין שהם כעין פתח במקצת וגם פי תקרה, הרי יש לך דופן שלישי להסוכה.

ומה שא"א לפרש שיש פצימין תוך ג' וכמו שפי' רש"י, היינו משום שכיון שלדעת הר"ן והריטב"א כבר יש ב' כהלכתן, ל"ל אלא טפח, ואפי' בלא טעמא לבוד יש להכשיר, בשלישית אפי' טפח. ודוחק לומר דאין בכל א' מהן טפח אלא ע"י לבוד, ולכן פי' הר"ן והריטב"א דהא דהסוכה כשרה לכו"ע כשיש פצימין אינו מטעם לבוד, אלא משום שאף לרבא אמרי' פי תקרה כשיש פצימין.

אבל בליש"ב פי' הגמ' להדיא דנחלקו אם אמרי' לבוד או לא, ולרבא "לא אמרי' לבוד". ועי' בריטב"א שפי' דלשון הגמ' ל"ד דודאי אף לרבא אמרי' לבוד (ולא נ"ל לפרש כמו שפי' רש"י דהכא שאני דלאו להכי עבידי ובכה"ג לא אמרי' לבוד לרבא) אלא כוונת הגמ' דלליש"ב

לרבא אף כשיש פגימין לא חשוב סתום ע"י הפגימין עם פי תקרה, אבל לאביי כשיש ב' פגימין אמרי' פי תקרה, ודומה ללבוד דחשוב כסתימה.[12]

ג'. והנה בין לשיטת הריטב"א ובין לשיטת רש"י, הציור של סיכך ע"ג אכסדרה לליש"ק ולליש"ב שוה. אבל כנר' שמבואר מתוס' שלא פי' כן. ופי' סיכך ע"ג אכסדרה לליש"ק (לפי הבנת המהרש"א והמהר"ם בתוס' ועי' להלן) ה"ה כעין הר"ן בשם הרי"ף דמיירי כשיש ב' כהלכתן כמין גאס, ול"ל פי תקרה אלא להכשיר דופן א', ולאביי כשרה אף בלא פגימין אבל לרבא לא מכשרי' אלא בפגימין וכנ"ל. אבל בליש"ב לא ניח"ל לתוס' לפרש כן, שהרי הגמ' מפרש להדיא דנחלקו אם אמרי' לבוד או לא. וכמו"כ הק' תוס' שהרי בגמ' בעירובין נ"ג ג"כ משמע ד"יש לה פגימין" מיירי בב' פגימין בלבד. ופי' תוס' "ומיהו, פגימין דשמעתין דפליגי בהו באידך לישנא (ולא בליש"ק אלא "באידך לישנא") מכח לבוד, צריך לאוקמי במוקפת פגימין הרבה ואין שם מחיצות כלל אלא הנך פגימין נעשין מחיצות הסוכה מכח לבוד, ואם באנו להשוותה להדיא דעירובין ובשם לה ב' מחיצות והפגימין לזויות צריכין אנו לומר שיש לכל זוית ב' פגימין סמוכין זה לזה בתוך ג' ואין בעובדיין טפח אלא מכח לבוד". הרי דפי' תוס' מתחילה ד"סיכך ע"ג אכסדרה" לליש"ק הוא כנ"ל שיש ב' כמין גאס, וצריך פי תקרה להדופן השלישית בלבד,

ובזה נחלקו אביי ורבא אם צריך ב' פגימין לומר פי תקרה בדלא עבידי להכי, אבל לליש"ב סיכך ע"ג אכסדרה מיירי כשאין לה דפנות כלל אלא הפגימין תוך ג' וכמו שפי' רש"י, ובזה נחלקו אם אמרי' לבוד או לא. ובאו"א פי' תוס' דאף לליש"ב יל"פ דמיירי כשיש ב' כמין גאס, ובשלישית בלבד מיירי שיש פגימין פחותים מטפח ותוך ג' מהדדי באופן דיש להכשיר רק משום לבוד, ולרבא לא אמרי' לבוד בכה"ג כיון דלאו להכי עבידי.

אכן, במה דפגימין מועילים לליש"ק לדעת תוס' נר' שאין לפרש שע"י הפגימין אמרי' פי תקרה וכמשמעות הר"ן והריטב"א (וכמו שמבואר להרמב"ם דע"י פגימין אמרי' פי תקרה) דיעוי' במה שהק' לקמן בדף י"ט ע"א ד"ה אחוי, שאם הפגימין אינם נראין מבפנים א"א להכשיר כיון דלא מנכרא מבפנים השלישית טפח. וק' הרי אף אם לא נראין מבפנים מ"מ כיון שיש לו פגימין שנראין מבחוץ אמרי' פי תקרה משום הפגימין והפי תקרה נראין. ומבואר מקו' תוס' דס"ל דהא דמכשרי' ע"י פגימין לליש"ק הוא מדין שלישית אפי' טפח, וכ"ל דמיירי כשיש פגים א' שהוא טפח (והוא טפח שוחק פחות ג' מהדופן) והסוכה כשרה מדין שלישית אפי' טפח, אבל לליש"ב אינו כן, וכשר מטעם לבוד משום שאין טפח בפגים א', וכנ"ל. שו"ר שכ"פ השפ"א בדעת תוס'.[13]

---

[12] והנה, אף שלכו"ע אמרי' לבוד גם לרבא וכמו שכ' הריטב"א, מ"מ יש לעי' אם לרבא טעמא דלא אמרי' לבוד באיזה אופנים שונים הוא משום שיטה א' דלא אמרי' לבוד כ"כ כמו לאביי, ועי' בעירובין דף כ"ה דהתם נמי לרבא ללישנ"ב דגמ' שם לא אמרי' לבוד בעמוד פחות מג' בקרפף אלא אמרי' דהעמוד ממעט משיעור בית סאתיים אף שהוא פחות מג', ומשמע דלרבא אף במקום פחות מג' חשיבי יותר מלרבה שחולק עליו.

[13] ועי' לקמן בדף י"ט ע"א תוס' ד"ה אחוי במש"כ בביאור קושייתו ובתירוצי הראשונים לקו' תוס' שם.

ד' לפי' המהרש"ל בדברי תוס' ובדעת הר"י, הליש"ק מיירי כשסיכך ע"ג האכסדרה ממש, והאכסדרה ה"ה סוכתו, ומיירי כשיש ב' כמין גאס, וסיכך עלי' וס"ל לאביי דאמרי' פי תקרה אף בלא פלימין על הדופן השלישית אף שלא הי' האכסדרה נעשית להכי אלא לאכסדרה. (ותמה עליו המהרש"א שהרי בכה"ג ל"ל דאמרי' פי תקרה מתקרת הסוכה, וא"כ להכי עבידי, ועי' במהרש"א במה שכ' לפרש בדעת המהרש"ל בזה, וע"ע בק"ג וע' לקמן במש"כ בהמשך הסוגיא.) ולרבא לא אמרי' פי תקרה כיון דלאו להכי עבידי. אבל כשיש ב' פלימין אמרי' פי תקרה וכשרה אף לרבא.

ולליש"ב נר' דס"ל להמהרש"ל כמבואר בתוס' לבסוף וכנ"ל שיל"פ או דמיירי כשיש פלימין מכל הרוחות תוך ג', או שיש ב' כמין גאס ובג' יש ב' פלימין תוך ג' ואין בכל א' מהן טופח, ורק משוס לבוד יש טפח לדופן שלישית.

ה' דעת הרמב"ם לפי הבנת המג"מ והט"ז וכו' וכ"מ בשו"ע, דמיירי בב' דפנות אבל לא כמין גאס אלא סוכה העשוי' כמבוי, ולכו"ע אם יש פלימין, ל"ל פס ד' (כמבואר לעיל בדף ז' בסוכה העשוי' כמבוי) וסגי בפלימין. וכשאין פלימין לאביי אמרי' פי תקרה וכשר בלא פלימין. (והא דלעיל מיירי כשא"א לומר פי תקרה ועי' בנו"כ.) ובביאור המשך הגמ' לדעתו, עי' בט"ז ובב"ח סי' תר"ל ז'.

ו' ע"ע בתוס' רי"ד ובפסקי הרי"ד שפי' באו"א וע"ע בריב"ן מובא בס' תורת הראשונים שג"כ פי' באו"א.

בדברי הפוסקים בהנ"ל ובדין פצימין מג' רוחות פחות פחות מג' (בדעת המג"א ריש סי' תר"ל)

כ"א) ועי' בטור שהביא כדעת הרא"ש ותוס' והוא כעין דעת הרי"ף, וכ' הב"ח שכנר' שאין נפ"מ למעשה בין פי' של רש"י ותוס' והר"ן וכו' שהרי לכו"ע לרבא לא אמרי' פי תקרה בכל גווני שלא נעשה לשם הסוכה אלא להאכסדרה, וקי"ל כרבא.

אבל מ"מ יש נפ"מ באופן שסיכך בנסרים עבים ובאופן דלתוכן עשויות, ושייך גבייהו פי תקרה, דלרש"י לרבא אמרי' פי תקרה אפי' על ד' רוחות, ויכול לעשות סוכה בלא דפנות כלל, ואילו לתוס' וכו' לא סגי בלא ג' דפנות שלמות, ורק על השלישית אמרי' פי תקרה. ועי' בב"ח תר"ל ז' שכ' להחמיר בזה וכדעת תוס' דלא אמרי' פי תקרה אלא בדופן א' בלבד שהרי משמע מהטור דקי"ל כתוס'.

ועי' בשו"ע שהביא דעת הרמב"ם בזה להתיר בסוכה העשוי' כמבוי עם פלים, וכ' הרמ"א שיש חולקים, דהיינו שיטת רש"י ותוס' וכו' ולכן יש להחמיר.

והנה, כ' המג"א ריש סי' תר"ל דהא דקנה קנה פחות מג' כשרה בסוכה אי"ז אלא כשיש ד' דפנות של קנה קנה , ולא ג' בלבד. והביא להוכיח כן מדברי הר"ן וכ' עוד שם שכ"ה דעת תוס' לעיל בדף י"ז ע"א ואף של"מ כן מתוס' מ"מ בסוף דבריו ס"ל הכי, ועי' שם.

והנה, לכאו' מבואר מרש"י אלינו דלא ס"ל הכי, שהרי פי' רש"י דמיירי באכסדרה שבחצר שיש ג' דפנות ואפי"ה פי' שיש לה פלימין דהיינו פחות פחות מג', וכשר. ולפי פשוטו ל"ש אכסדרה שיש לה פלימין לרש"י מכל קנה

קנה פחות מג', ול"ש כשיש אכסדרה שם, שהרי אין הכשרו של הסוכה ע"י פי תקרה אלא מטעם לבוד.[14]

וכן מתוס' בסו"ד משמע ג"כ שלא כדעת המג"א, שהרי פי' תוס' לגישנ"ד דמיירי בקנה קנה פחות מג' מכל רוחותיו, וכפשוטו היינו מג' רוחות ולא מד' רוחות, דבהכי מיירי. ולדעת המג"א צריך לדחוק בתוס' שלגישנ"ד יש פצימין בכל ד' רוחות. או דשאני במקום שיש אכסדרה דאפי' בג' יכול לומר לבוד מג' רוחות, כיון שיש גם אכסדרה, אבל נ"ע מהו הצירוף בין פי תקרה דלא אמרי' בדלאו להכי עבידי, עם לבוד דלא אמרי' בג' דפנות של קנה קנה.

אולם לפי הר"ן והריטב"א בין לגישנ"ק ובין לגישנ"ד לא מיירי כאן בפצימין פחות מג' ומטעם לבוד, אלא בב' פצימין ואף לרבא כשר משום פי תקרה, ולשון הגמ' ל"ד וכנ"ל. ולפי"ז אין להוכיח מכאן שלא כדעת המג"א.

בפי' תוס' והר"ן לעיל בדף ד' בהא דנחלקו אביי ורבא בסוכה ע"ג עמוד ואם בעי' מחיצות ניכרות לסוכה

כ"ב) וע' בתוס' לעיל דף ד' ע"ב ד"ה "סבר אביי למימר" שהק' "ולא דמי לסיכך ע"ג אכסדרה שאין לה פצימין דשילהי פרקין דפי תקרה חשיב שפיר מחיצות ניכרות". וכנר' מהדיבור המתחיל של תוס' דקאי אדאביי דהתם, שקו' תוס' הוא שמלשון הגמ' "סבר אביי למימר" משמע שלבסוף מודה לרבא, וס"ל דבעי' מחיצות ניכרות וליכא. ולכן הק' דבשלמא בית לה פצימין כשרה משום לבוד ואף זה כמחיצות ניכרות שיש קנים, אבל כשאין לה פצימין לגישנ"ק כשרה לאביי משום פי תקרה והרי בעי' מחיצות ניכרות וליכא. ובזה תי' תוס' דמ"מ המחיצות ניכרות בפי תקרה יותר. ועי' שם באות י"ד במה שפרשנו בדעת תוס' בגדר של מחיצות ניכרות.

אולם בר"ן שם הק' מסיכך ע"ג אכסדרה "שיש" לה פצימין, ומבואר מדבריו שם דקושייתו אליבא דרבא דמבואר דבעי' מחיצות ניכרות (ואילו לאביי יל"פ דלא בעי' מחיצות ניכרות) וקושייתו הוא דלרבא מבואר כאן דלא בעי' מחיצות ניכרות. וכנר' שקושייתו הוא לשיטתו בשיטת הרי"ף דאף לרבא אמרי' פי תקרה כשיש ב' פצימין, ואף שאין להק' ממה דאמרי' לבוד בכל מקום, מ"מ ממה דאמרי' פי תקרה, אף שהוא עם ב' פצימין, מ"מ אינה מחיצות ניכרות לגמרי. (אבל לתוס' לק"מ לרבא שאין הכשרו שע"י פצימין אלא משום לבוד בלבד לגישנ"ד. אבל מ"מ לגישנ"ק לתוס' משמע שהכשרו משום פי תקרה וכנ"ל באות כ', ול"ל דאה"נ הו"ל להק' גם לרבא, אלא שהק' לאביי ומאכסדרה שאין לה פצימין.)[15]

ובתי' של הר"ן משמע כעין מש"כ תוס' דפי תקרה ניכר יותר, ועי' לעיל במש"כ בדף ד' ע"ב אות ח'. אולם לפי הנ"ל יש מקום לפרש שה"מחיצות ניכרות" ה"ה הב' פצימין מכאן ומכאן, ובזה חשוב מחיצות ניכרות כיון שחלק מן המחיצה ניכרת. אולם מלשון הר"ן ל"מ הכי, ונר' יותר כמו שפרשנו לעיל שם.

[14] אבל עי' לקמן אות כ"ג דיש מקום לפרש בדברי רש"י דהא דמהני כאן הוא בצירוף של המחיצות של הבתים לפנים מן האכסדרה.

[15] וע"ע בר"פ ובתוס' הרא"ש שג"כ הק' לרבא וב"יש לה פצימין" ויתכן שקושייתם כקו' הר"ן וכנ"ל.

שו"מ שבס' סייעתא דשמיא ג"כ פי' שקו' הר"ן אינה כקו' תוס' שם אלא לשיטתו וכנ"ל, ועי' שם מש"כ בהג' להר"פ.

ב"ג) רש"י ד"ה סיכך ע"ג אכסדרה וכו' וסיכך באוירה של חצר וסמך הסכך על שפת קירוי של אכסדרה וכו'. עי' בר"ף שנתקשה בלשון "על גבי אכסדרה" שאינו על האכסדרה אלא סמוך לו בתוך חלל החצר, ופי' דעל בסמוך לו משמע. ובר"ן שם הק' שהרי יל"פ שפיר ד"על" דוקא, שצריך לפרש דמיירי כשסיכך ע"ג האכסדרה, דהיינו באופן שלא השוה את קירויו לסכך, דבכה"ג לא אמרי' פי תקרה וכמבואר לקמן בדף י"ט. ולכן פי' "על גבי". וכמו"כ פי' הרש"ש בכוונת רש"י כאן להדגיש שהסכך הי' "על שפת קירוי" ולא השוה את קירויו.

(ויש מקום לפרש שכל קו' הרי"ף הוא רק לשיטתו דס"ל דלא אמרי' פי תקרה אלא מרוח א', וא"כ ל"ל לפרש שסיכך ע"ג האכסדרה מב' צדדין ואין הסכך מוסמך על האכסדרה מב' צדדין ולכן ס"ל דלא חשוב "על גבי" האכסדרה ע"י מה שבצד א' צריך שיהא הסכך למעלה מהתקרה של האכסדרה, אבל לפי' רש"י דאמרי פי תקרה מג' רוחות, ול"ל שהסכך למעלה מכל צד, ונשען לגמרי על האכסדרה, אף הרי"ף מודה דשייך לשון "על גבי" אף שעיקר הסכך באמצע החצר ובמקום החלל.

ובלא"ה יש מקום לפרש ששיטת הרי"ף כשיטת הרמב"ם דמיירי בסוכה העשוי' כמבוי, ואכסדרה ופי תקרה הוא לדופן האמצעי, וכ"פ ההשלמה בדעת הרי"ף, וכ"פ המאירי, ולפי"ז ודאי צריך לפרש על בסמוך שהרי אין הסכך ע"ג הב' דפנות של הסוכה, ודוק.)

והנה, במש"כ הרש"ש בדעת רש"י יש לדקדק שהרי כאן לא פי' רש"י הציור של סיכוך על אכסדרה שאין לה פצימין, אלא סיכוך על האכסדרה שיש לה פצימין, והכשרו אף לרבא מטעם לבוד הוא, וא"כ ל"ל לפרש דמיירי שסמך הסכך ע"ג האכסדרה דאפי' בלא"ה כשרה אף לרבא מטעם לבוד, ואפי' אם השוה את קירויו. ובדוחק יל"פ שפי' רש"י כן אגב הא דסיכך ע"ג אכסדרה שאין לה פצימין. אבל מרש"י משמע דאף דאמרי' לבוד גם לרבא לגישב"ק ואפי' אם לאו להכי עבידי, אי"ז אלא בצירוף של פי תקרה בלבד, ואם השוה את קירויו, לא אמרי' לבוד לרבא אף שיש פצימין תוך ג'.

ועי' במג"א סי' תר"ל בריש דבריו שפי' דהא דאמרי' קנה קנה פחות מג' כשרה לסוכה הוא רק כשיש ד' דפנות של קנה קנה, וכן דייק מדברי הר"ן ותוס'. אולם מרש"י כאן כפשוטו משמע דלא ס"ל הכי, דכאן מיירי בג' מחיצות בלבד, ומ"מ אמרי' לבוד בכל ג' מהן כשיש פצימין פחות מג' טפחים מהדדי.

אולם להאמור ל"ק מדברי רש"י שיל"פ שאף לרש"י צריך ד' דפנות להכשיר בקנה קנה פחות מג' טפחים. אבל כאן ל"ל ד' דפנות כיון שיש צירוף של "פי תקרה", ואף לרבא אמרי' הכי בג' דפנות ואפי' אם לאו לתוכן עשויות, ובלבד שיהא הקניס פחות מג' מהדדי, דאמרי' פי תקרה בצירוף של לבוד להכשיר אפי' בג' דפנות.

דף י"ח ע"ב

בדעת רש"י בהחילוק בין אכסדרה בבקעה דאמרי' פי תקרה ובהפחית דופן אמצעי דלא אמרי' פי תקרה

א') תוס' ד"ה סיכך בא"ד. לפי שאויר החצר מקיף סביב לסכך מהיכא דתקרת האכסדרה מקפת לו. לפי' תוס' ברש"י הא דגר' כמפולש הוא משום האויר שמקיף הסכך. ואילו אכסדרה שמקיפו אינו כמבוי מפולש. ועי' בפנ"י. ומ"מ ס"ל לתוס' שהוא סברא משונה.

וע' בערל"נ שפי' באו"א דהא דגר' כמפולש לרש"י הוא רק אם "הפחית" הדופן בלבד, אבל אם נעשה כן מתחילה לא גר' כמקום לבקיעת הרבים, ורק במה שמפחיתו גר' שעשה כן כדי שיבקעו בו הרבים.

ע"ע בפנ"י תו"ד בריש דף י"ט, ומשמע שם שפי' באו"א דשאני הפחית דלא אמרי' פי תקרה משום דכשעשה התקרה לא הי' כדי שיהא יורד וסותם מהאי גיסא, שהרי הי' דופן שלם שם, ורק אח"כ הפחית, אבל אם מתחילה הי' עשיית התקרה באופן שיהא מגדיר ויורד כדופן אמרי' פי תקרה אף על כל הדפנות. (ועי' לקמן במש"כ בדעת הפנ"י.) וע"ע בשפ"א שפי' באו"א.

וגר' שיש לפרש דגר' כמפולש משום שגר' כמקום הראוי לבקיעת הרבים, ואם יש אכסדרה שמחובר לבית שמחובר ג"כ להסוכה לא גר' כמקום לבקיעת הרבים, ואמדי' לי' עם כל מה שמחובר אליו, ואם אין פילוש ע"י הבית שמחובר לאכסדרה לא דמי למקום מפולש. משא"כ באמצע החצר שאין להסוכה שום חיבור לסתימת הפילוש דבכה"ג גר' כמבוי מפולש.

(ועי' לקמן בתוס' שכ' שלפי פי' רש"י ל"ק מהיא דעירובין דמבואר שלאביי אמרי' פי תקרה אף במפולש, דהתם מיירי כשיש אכסדרה שמקיפו. ולפי הבנת הערל"נ ג"כ יש לישב דהתם מיירי כשנעשה מתחילה לשם כך. ולפי פי' הנ"ל נ"ל דהתם מיירי כשהאכסדרה מחובר לבית.)

שו"מ בס' השלמה לישב שיטת רש"י באו"א, דבאכסדרה בבקעה לא בקעי שם רבים שיכולים ללכת סביב האכסדרה, אבל בחצר אין דרך אלא בתוך ב' המחילות ובכה"ג משוב הבקיעה להחשיבו כמבוי מפולש.[1]

אולם עדיין ק' בשיטת רש"י וכמו שהק' בתוס' הרא"ש שמקו' רבא משמע דלדעתו לק"מ במה דלא אמרי' פי תקרה בהפחית האמצעי, והרי גם לרבא ק' לפי מה שפי' רש"י דמיירי בסיכוך בנסרים שהרי בכה"ג להסוכה עבידי, ואף רבא מודה דאמרי' פי תקרה. ועי' לקמן בדברי רש"י במש"כ.

ב') בא"ד והאי דנקט הפחית וכו'. מריהטת תוס' משמע שלפי' רש"י ל"ק לי' במה שכ' "הפחית" ול"ע. ועי' בערל"נ.

וגר' שיל"פ (להיפך ממש"כ הערוך לגר) שלפי' רש"י הו"א דאם נעשה מתחילה בב' דפנות ודאי גר' כמקום דבקעי בי' רבים ובזה דלרש"י ג"כ יש להכשיר לאביי דאמרי' פי תקרה בכל ג' דפנות.

[1] ועי' לקמן בדברי רש"י ד"ה לדידך, במש"כ ע"פ דברי ההשלמה ליישב מה שלרש"י הק' רבא מ"הפחית דופן אמצעי" ולא מהפחית כל הדפנות

כבר ידע רבה שיל"פ דגר' במקום לבקיעת הרביס כיון שנעשה לשם כך, ולא הק' אלא דמ"מ נאמר פי תקרה כשהפחית, דבכה"ג לא גר' כ"כ כמפולש כיון שלא הי' נעשה כן לכתחילה ומ"מ מודה אביי אף בהא.
ובאו"א, ע' לקמן במש"כ בפי' הגמ' במה דהק' רבא מ"הפחית" בלבד ע"פ הביאור הגר"א בסי' תרל"ה ד' ולפי דבריו שם מובן מה שלא הק' תוס' אלא לשיטתו שהרי לשיטת רש"י אם נעשה כן מתחילה הסוכה פסולה משום שהסכך קודם לדפנות, ודוק.

ג') בא"ד דע"כ בהחיא וכו'. עי' במהר"ם ובערוך לנר ועדיין צ"ע שמלשון התוס' ל"מ כדבריו.

ד') בא"ד ובדופן שלישית קבועין עמודין ויש להן טפח כשר דתניא ב' בהלכתן וג' אפי' טפח וכו'. קי"ל התם בדף ז' דבסוכה עשוי' כמבוי בעי' פס ד', ולפי' רש"י צ"ל דקאי אביי ורבא לר"י התם דלא בעי אלא טפח. ורחוק לפרש דשאני פלימין מב' לדדין דעדיף כיון שיש ד' מחילות ע"י הפלימין. ועי' בערוך לנר שרצה להוכיח שלא כפי' רש"י שם ממה דקי"ל כמ"ד דבעי פס ד', ולרש"י ה"ה שלא כאביי ורבא.

ה) בא"ד ובתוך האכסדרה אין נראין פסולה וכו'. עי' במהרש"ל שמדייק מלשון של רש"י שם, דהאכסדרה ה"ה הסוכה, ועי' שם מה שהאריך בביאור דברי תוס' להלן של"מ הכי. אולם במהר"ם ובמהרש"א פי' דאין האכסדרה הסוכה אלא חוצה לה, וכן הוכיחו דאל"כ אף לרבה אמרי' פי תקרה כיון דלהכי עבידי. ועי' במהרש"א מה שכ' שלפי' המהרש"ל צ"ל דפי' של הגמ' לתוס' הוא דלא נעשה לשם סוכה אלא לשם אכסדרה ולא הוי לשם כל או לשם סוכה. וצ"ע.
ובמש"כ תוס' שמתוך האכסדרה אין נראין, עי' בתוס' הרא"ש שכ' "בתוך הסוכה", ועי' במהר"ם במה שדחה, ובמהרש"א פי' דאילו הי' נראה מן האכסדרה הו"ל נראין מבחוץ ושוה מבפנים, ועי' שם.

ו) בא"ד וכשהשוה פצימה שעשה מחיצות אחרות כנגד אותם ב' כמין גאם. ק' הרי עדיין יש פלימה ברוח רביעית וה"ה שלישית אפי' טפח. ועי' במהר"ם תו"ד שעמד בזה, ופי' דצ"ל דהרביעית רחוק כ"כ דא"א לומר שהוא השלישית של טפח. וע"ע בר"ן בסו"ד.

ז') בא"ד ומ"מ לאביי כשרה מכח פי תקרה אפי' ליבא מחיצות כלל. פי' שאין מחילות כלל זולת הב' כהלכתן, אבל בלא מחילות כלל לתוס' לא אמרי' פי תקרה לאביי.

ח') בא"ד ומיהו פצימין וכו'. בביאור דברי תוס' עי' לעיל במש"כ בדף י"ח ע"א אות כ' בביאור דעת תוס' דהציור של אכסדרה שיש לה פלימין לגישב"ד אינו כמו הגישב"ק שלגישב"ק מיירי כמו שפי' הר"ן והריטב"א דמיירי בב' פלימין ואינם סמוכין אהדדי תוך ג', ואילו לגישב"ד דנחלקו בלבוד צ"ל שהם תוך ג'. ובתוס' פי' הא דבעירובין דמיירי ג"כ בב' פלימין בלבד, ולא בפלימין רבים פחות פחות מג', ועי' שם.

במה שהק' רבא מ"הפחית" דופן האמצעי ולא כשנעשה מתחילה לשם כך

ט) גמ' הפחית דופן האמצעי וכו'. עי' בתוס' שנתקשה לשיטתו במה שהק' מ"הפחית" והלא הה"נ כשנעשה מתחילה לשם כך, וכ' תוס' שיש לדחות דאה"נ, או"ד דאף "הפחית" פירושו שנעשה מתחילה כן.

ועי' בערוך לנר שרצה לפרש באו"א דאם נעשה מתחילה לשם כך לא נר' כמפולש, ורק אם הפחית נר' שהפחיתו בכוונה לעשות קפנדריא שם. (וק"ק מלשון רש"י ש"נפחת" ולא "הפחית" שמשמע דלא הי' הפחיתה בכוונה. ויש לישב.) ואולי יש לפרש להיפך דאם נעשה מתחילה לשם כך ודאי הוה כמפולש, ובזה ידע רבא שיש לישב כמו שהשיב אביי, אלא דבהפחית לא נר' שנעשה לשם קפנדריא, ומ"מ השיב אביי דהוה כמפולש.

ע"ע בפנ"י בדף י"ט ע"א שמשמע שפי' בהא דלא אמרי' פי תקרה לרבא משום דלאו להכי עבידי, דהיינו שכשעשה התקרה לא עשהו כדי להגדיר גם כדופן של הסוכה כיון שעיקר התקרה הי' לשם האכסדרה, אבל אם להכי עבידי, אז כשעשה התקרה, עשהו כדי להגדיר ולירד כדופן. אבל אם הפחית אינו כן שכשעשה התקרה הי' דופן שלם שם, ולא צריך התקרה להגדיר מהאי גיסא. ובכה"ג בלבד הק' רבא דאילו בעשה לשם כך, גם לרבא הרי להסוכה עבידי ואמרי' פי תקרה. (וע"ע בביאור קו' רבא לפי' רש"י ברש"י ד"ה לדידך.)

וע"ע בביאור הגר"א סי' תרל"ה ד' שפי' דבהכרח צ"ל דמיירי בהפחית שאם עשהו מתחילה בב' דפנות, הרי הסכך קודם לדפנות והסוכה פסולה כמבואר ברמ"א שם בשם ההגמ"י שצריך שיהא הדפנות קודמים להסכך. ובשלמא בתקרה של אכסדרה שהי' האכסדרה שם קודם הסוכה באמצע, הרי הדופן שע"י פי תקרה הי' קודם הסכך, אבל כאן דאמרי' פי תקרה מהנסריס שע"ג הסוכה וכמו שפי' רש"י, הרי כשמניח הנסריס על הסוכה באותה שעה אמרי' פי תקרה. ולא אמרי' דבב"א הוא, וכשרה, שהרי מיירי בנסריס פחותים מד' וכמו שפי' רש"י, וא"כ עד שיש לו שיעור רוחב ד' לא אמרי' פי תקרה וכמו שמבואר ע"פ הרא"ש, וכל הסכך שמסכך בי' עד שיעור רוחב ד' לא אמרי' גבייהו פי תקרה עד אחר שמשלים לשיעור ד', ונמצא שהסכך קודם להדפנות. ולכן צ"ל דמיירי בהפחית ולא כשעשה כן מתחילה.

והנה, דברי הגר"א הוא רק לפי' רש"י דקו' רבא הוא בסיכך על סוכתו בנסריס ואמרי' פי תקרה מהסכך של הסוכה, אבל לפי' תוס' דקושיית רבא הוא באכסדרה שבחצר והק' דיימא פי תקרה מתקרת האכסדרה, א"א לפרש כן, שהרי תקרת האכסדרה קדים להסכך. ובזה יל"פ מה שהק' תוס' רק לשיטתו ממה דמיירי בהפחית ולא לפי' רש"י שהרי לרש"י מובן מה דמיירי בהפחית וכמו שפי' הגר"א ודוק.

ועי' בסו"ד הגר"א שם שמעורר שמרש"י דף ט"ז ל"מ הכי, שפי' רש"י בד"ה מלמעלה למטה, דיש להכשיר הסוכה שמשלשל מלמעלה למטה "אצל הסכך" ומשמע שהי' שם סכך ושוב עשה דפנות, וכ' הגר"א לדחות דל"ל דאצל הסכך ל"ד או דמיירי שכבר הי' דופן טפח ובזה סגי וכמו"כ פי' הט"ז שם בכוונת רש"י. אולם עי' שם שמבואר מהר"פ שחולק על ההגמ"י וס"ל דל"צ דפנות קודם להסכך, וא"כ יתכן שאף רש"י לא ס"ל כההגמ"י בזה,

אלא כלשונו שם דמשמע שאף אם הסכך קודם להדפנות כשרה. וא"כ א"א לפרש טעמא דנקט רבא "הפחית" לרש"י כמו שפי' הגר"א לרש"י אף אם עשה באופן שהסכך קודם להדפנות כשרה.

י') רש"י ד"ה לדידך. ומסוכך בנסרים עבים וכו'. עי' בפנ"י ובתוס' עירובין פ"ו דהיינו בשיעור טפח. אולם עי' באור גדול סי' נ"ה ט' שפי' באו"א דבעי' שיהא תקרת בית שהוא קבוע ולא תקרת סוכה, וע"ע בריטב"א כאן ובמש"כ בהגהות סייעתא דשמיא על פי' התוס' ר"פ כאן. ועי' לקמן בדף י"ט ע"א במש"כ בדעת רש"י בד"ה דמחיצות, לבאר הא דצריך שיהא עביס טפח, וגם שמשמע מרש"י של"ל שיהא קבוע.

בשיטת רש"י בקושיית הגמ' מהפחית דופן האמצעי

י"א) בא"ד שם. לפי' רש"י קו' רבא הוא באופן שסיכך ע"ג הסוכה בנסרים עביס ובאופן שי"ל פי תקרה מתקרת הסוכה ולמסקנא אף אבי מודה דבכה"ג פסולה משום דהוה כמבוי המפולש.

ועי' בתוס' הרא"ש שהק' דהרי גם לרבא אמרי' פי תקרה ד"לתוכן עשויות", וכמבואר להלן בדף י"ט, וא"כ אף לרבא ק' לפי מאי דס"ד דאין לפסול משום דהוה כמבוי מפולש, והרי להכי עבידי ולמה אין להכשיר בסוכה שהפחית א' מדפנותיו.

ועי' בפנ"י שנתקשה בזה לקמן בדף י"ט ע"א ופי' בב' אופנים. חדא, שבהפחית ג"כ אינה עבידי להכי, שהרי הי' שם דופן שלם ורק הפחית אמ"כ. וכנר' שכוונת הפנ"י לחדש שיל"פ דהחילוק בין אם להכי עבידי או לא הוא דאמרי' פי תקרה לרבא רק באופן שעשית התקרה הי' בכוונה וכדי להגדיר ולירד כדופן מהאי גיסא, ובכה"ג חשוב כדופן ואמרי' פי תקרה יורד, אבל אם בשעת עשיית התקרה לא הי' צריך לירידת התקרה מהאי גיסא משום שכבר יש לו דופן שם, לא אמרי' פי תקרה. וכנר' שהוא סברה מחודשת.[2]

עוד פי' הפנ"י שם (וכ' שנר' יותר נכון) שרבא ידע שיל"פ דשאני בהפחית האמצעי משום דהוה כמבוי מפולש, אלא דס"ל דלאביי דאמרי' פי תקרה אפי' בכל דפנות של הסוכה ואפי' מדאו', שאין להחמיר כ"כ לפסול בדופן א' אף שנר' כמפולש.[3]

ונר' לפרש (כעין דברי הפנ"י בתי' שני ובהוספת ביאור) דהנה בהא דלרבא לא אמרי' פי תקרה אלא בד"להכי עבידי" ולא כשנעשה לשם אכסדרה וכו', יל"פ דהיינו משום דס"ל דההלכתא דאמרי' פי תקרה (או גוד אחית) אי"ז שיהא נחשב כדופן ממש, וכעין "סתימה מעליא" וכמו שפי' רש"י בהגדרת ההלכתא של

[2] ויש לציין לשון רש"י בעירובין דף צ"ה שפי' בדעת רבא דלהכי עבידי, דאע"פ דלא צריך שיהא המחיצות לשמה, מ"מ כולי האי לא מקלינן לומר שיש פי תקרה יורד אם לאו להכי עבידי. ומשמע קצת כעין סברת הפנ"י דכל שלא עשה התקרה כדי שיהא גם מחיצה על ידי פי תקרה שיורד וסותם, לא חשיבא כמחיצה שנעשית להכי, ורק אם עשה התקרה כדי שיהא גם מחיצה להסוכה הוא דאמרי' פי תקרה לרבא,

ועי' לקמן בדף י"ט ע"א במש"כ בביאור סברת רבא.

[3] שו"מ שהערל"נ ג"כ נתקשה בזה וכ' לדחות שלפי האמת לא ס"ל לרבא כרב, וכמבואר מקושייתו כאן, וצ"ע שמריהטת הגמ' ל"מ הכי, אלא שיש לתאים רבא עם רב, ואם מקו' רבא לאביי מבואר דלא ס"ל הכי, לא הו"ל להגמ' לדחוקי ולהתאימם. וצ"ע.

לבוד. אלא דהחידוש של פי תקרה הוא שאף שכרגיל כדי להגדיר איזה מקום צריך מחיצות, מ"מ כשיש תקרה שהולך וכלה, במקום שכלה התקרה ג"כ יש כעין הגדרה ע"י התקרה עצמה, ופעמים שבזה סגיא להגדיר המקום כמו מחיצה. ואין התקרה "יורד" ממש כמו ע"י גוד אסיק וכו' או כמו לבוד תוך ג' שמשלשל למטה וכו'. אלא שהמקום שהתקרה מגדיר מלמעלה, ה"ה מגדירו גם מן הצד במקום שכלה.

ולכן ס"ל לרבא דלא אמרי' לי' אא"כ להכי עבידי, שאין עניינו שיהא כמחיצה ממש, אלא שהוא אופן להגדיר המקום מבפנים, ואי"ז שייך אלא לענין המקום שבחלל ולא להמקום מן החוץ שאין התקרה חשוב כ"מונע" מן מה שבחוץ ואינה כמחיצה שיהא כמפסיק אף ממי שהוא בחוץ, אלא ה"ה הגדרה וסגירה למה שהוא בפנים ובמקום החלל בלבד.

אבל לאביי דאמרי' פי תקרה אף כשלא עשה כך נעשית, כפשוטו היינו משום ההלכתא דפי תקרה דמי ללבוד וכ"שתימה מעליא" וכלשון רש"י, ולכן מהני בין מבפנים ובין מבחוץ.

ובזה מבואר קו' רבא, דבשלמא לדידי דפי תקרה אינה כמחיצה ממש, ואינה שתימה מעליא, לכן יש לפסול בהפחית דופן האמצעי משום דהוה כמפולש, והיינו דאין המקום מוגדר מחמת בקיעה דשייך גבי'. אבל לאביי דחשוב כדופן גמור, ושתימה מעליא, ס"ל לרבא שא"א לפרש משום דהוה כמפולש, שהרי אף שיש סברה לומר שלא חשוב כמוסגר ומוגדר ע"י פי תקרה מחמת שיש בקיעה שם, אבל באופן שהוא כדופן שלם, אין הבקיעה שם מעלה ומוריד שמ"מ דופן הוא.

ומ"מ השיב אביי דבהא מודינא לך. ויל"ע אם אף לאביי אינה כשתימה מעליא, ומ"מ מהני גם מבחוץ, או"ד דאפי' בשתימה מעליא ס"ל דפקע שם דופן מיני' ע"י הבקיעה דשייך גבי', וכמו בקיעת גדיים בדופן למעלה מג'. וצ"ע.

י"ב) שם. עי' בס' ההשלמה שהק' לפי' רש"י דהו"ל לרבא להק' מ"הפחית כל דפנותי" ולא רק מהפחית דופן האמצעי, שהרי לההו"א שאין לפסול מטעם דהוה כמבוי מפולש, הרי הו"ל להכשיר גם בהפחית כל הדפנות לפי מה שפי' רש"י דלאביי אמרי' פי תקרה בכל המחיצות. וצ"ע.

(ואולי יל"פ ע"פ מש"כ לעיל בסמוך דאף לרבא בעי' טעמא דהוה כמפולש דאל"כ גם לרבא כשרה כיון דמיירי כאן דלהכי עבידי, אלא דס"ל לרבא דלאביי א"א לפרש דפסול משום דהוה כמפולש. ולפי"ז יל"פ דבהפחית כל הדפנות אין שייך טעמא דמפולש, ואף לרבא כשרה, שכשאין דפנות כלל ל"ל ללכת בתוך המחיצות, ובזה כ' ההשלמה ליישב קו' תוס' מאכסדרה שבבקעה שאין בו מחיצות כלל, דהתם שאני של"ל ללכת בתוך האכסדרה שיכול ללכת מן הצד ולהסיבו מבחוץ. ולא הי' קו' רבא אלא מהפחית א' מדפנותיו בלבד. ומ"מ נר' דכ"ז דחוק בדעת רש"י.)

ביאור תליית הגמ' של המחלוקת אביי ורבא ברב ושמואל לפי' רש"י

י"ג) רש"י ד"ה לימא אביי וכו'. קס"ד טעמי דרבא וכו'. עי' בתוס' שהביא מה שפי' רש"י בעירובין ומבואר התם דלרב אמרי' פי תקרה בכל ד' רוחות ולשמואל לא אמרי' פי תקרה אלא בג' בלבד. ולפי"ז ק' בתליית הגמ'

דהכא לאביי ל"ל פי תקרה אלא לג' מחיצות, וא"כ שפיר י"ל דס"ל כשמואל דלא אמרי' פי תקרה בד' מחיצות, וכן למסקנא שהגמ' פי' דודאי אביי לא קאי כדשמואל ק', והלא יל"פ דאף לשמואל אמרי' פי תקרה בג' דפנות וכשיטת אביי.

ועוד ק' דפי' רש"י דלרבא קס"ד דלא אמרי' פי תקרה אלא בא' או ב' דפנות בלבד, והלא א"כ רבא דלא כמאן דאפי' לשמואל אמרי' פי תקרה בג' דפנות ורק לא בד' מחיצות. והכא ל"ל אלא ג' דפנות בלבד. (וכעי"ז הק' בתוס' אבל הק' תוס' לשיטתו דלא נחלקו אביי ורבא אלא בפי תקרה לדופן א', אבל לרש"י לשיטתו שפי' דנחלקו בכל ג' דפנות לא הק' משיטת רש"י בעירובין דאף לשמואל אמרי' פי תקרה אף בג' דפנות.) ועי' באחרונים שכבר נתקשו בזה, ועי' שם מה שתירצו.

והגר' לענ"ד ע"פ מה שיש לדקדק ברש"י ד"ה לימא, דלרבא אמרי' פי תקרה רק על דופן א' או ב' דפנות אבל "בכל ד לא אמרי", וק' דהו"ל למימר מג' גדדין לא אמרי'. ומשמע דאמרי' בג' ורק לא בד' וק' דיוקא דרישא אדיוקא דסיפא.

עוד יש לדייק מלשון רש"י בד"ה לא אמרי' וז"ל בפי' שיטת שמואל "אבל אם היתה שם דופן שלמה אית ליה יורד וסותם באחרנייתא". ומשמע מרש"י דהא דס"ל לשמואל דלא אמרי' פי תקרה בכל ד' מחיצות, היינו בשבת דצריך ד' מחיצות, וס"ל דלעולם צריך שיהא דופן א' שלם, ולכן לא אמרי' פי תקרה אלא בג' בלבד. (וכמו"כ משמע גם מרש"י בעירובין שם.)

ולפי"ז בסוכה של"ל אלא ג' דפנות, לשמואל לא אמרי' פי תקרה אלא בשתים בלבד. וכ"ה שיטת רבא לההו"א דגמ'. והיינו דקאמר רש"י דאמרי' פי תקרה בא' או ב' דפנות "אבל בכל צד לא אמרי" פי' שלעולם צריך שיהא דופן א' שלם ואז אמרי' פי תקרה על שאר הדפנות.

י"ד) רש"י ד"ה אליבא דשמואל וכו'. דמחיצות פי תקרה לחלל אכסדרה עבידי שהתקרה לצורך אכסדרה נעשית לא שרי וכו'. משמע מרש"י דהא דהמחיצה של פי תקרה משוב עבידי לאכסדרה הוא משום שהתקרה עביד להאכסדרה, והפי תקרה בא מיני', ולכן גם המחיצה שע"י פי תקרה ה"ה כמחיצה שנעשית בעבור האכסדרה. אבל ק"ק שהרי ליכא מחיצה שם כלל אלא דאמרי' פי תקרה יורד וסותם. ולפי פשוטו ל"ל דאילו הי' שם מחיצה, המחיצה לאכסדרה הוא, ולכן אמרי' פי תקרה יורד וסותם וכאילו יש מחיצה שם. ועי' לקמן בדף י"ט ע"א ברש"י ד"ה דמחיצות ובמש"כ שם.

ט"ו) תוס' ד"ה אכסדרה בא"ד ובלבד שלא יהא מפולש מדקפריך וכו'. אין ראי' מהתם דלרב לא יהא מפולש, אלא לרב אמרי' פי תקרה אפי' על ב' דפנות. ומש"כ תוס' "ובלבד שלא יהא מפולש" הוא משום דלאביי הכי הוי, והגמ' מדמה מלתא לרב לאביי.

דף י"ט ע"א

בסברת רבא דאמרי' פי תקרה רק אם להכי עבידי

א') גמ' אלא מחיצות לאכסדרה הוא דעבידי אבל הכא דלאו להכי עבידי לא. דהא דלרבא אמרי' פי תקרה רק אם להכי עבידי, כפשוטו יל"פ דהא דאגמרי' מהלכתא לומר גוד אחית, ועכ"פ בתקרה ושיהא יורד וסותם, אי"ז אלא לענין החלל שלה ובמחילה או תקרה העשוי' לחלל שלה. (וע"ע במש"כ לעיל בדף י"ח ע"ב ברש"י ד"ה אליבא דשמואל.) אבל לחולה לה לא.

ויש להוסיף ולפרש דענין פי תקרה איינה מחילה ממש לפי רבא אלא שכשם שע"י מחילה יש הגדרה והסגרת של המקום לפנים מן המחילות כמו"כ ע"י התקרה במקום שכלה יש איזה דרגה של הסגר והגדרה של המקום שבפנים מן כלות התקרה, ופעמים שבזה סגי מגזה"כ. וס"ל לרבא שכיון שאי"ז מחילה גמורה אלא אופן להחשיב המקום שבפנים כמוסגר, אי"ז שייך כלל להמקום חולה לה שאין התקרה כמונע ממה שבחולה לה אלא שהוא אופן להסגר מה שבפנים בלבד. (וכעי"ז עי' לעיל בדף י"ח ע"ב במש"כ בפי' קו' רבא לאביי "לדידך" לפי רש"י שם ע"פ הנ"ל.)

ועי' בלשון רש"י בעירובין דף ל"ה שפי' רש"י דס"ל לרבא דאף דל"ל שיהא הדפנות עשויות לשמה, מ"מ כולי האי לא מקילינן. ומשמע מרש"י שפי' באו"א דאם אין עשוי' לשם הסוכה ואינו לשמה, לא אמרי' הלכתא דגו"א, ואף של"ל לשמה, מ"מ במחילות שע"י גו"א בעי' לשמה. ול"ע. ואולי יש לדחות שאף כוונת רש"י שם דלא מקילינן כולי האי שיהא חשוב כדופן לענין חולה לה, אלא לחלל שלה שנעשה בעבורו. ועדיין ל"ע.

וע' במהרש"א שמצדד שלפי המהרש"ל משמע שפי' לתוס' ג"כ כעין הנ"ל דלא אמרי' פי תקרה אא"כ התקרה הי' "לשם סוכה" אבל כשנעשה לשם אכסדרה לא.

וע' בפנ"י כאן שמשמע תו"ד שפירוש באו"א, ולא אמרי' פי תקרה אא"כ כשעשה התקרה, הי' מקום שמצדו פנוי באופן שנר' שבעשיית הדופן רצונו הי' לסתום גם מן הצד וכוונתו הי' שיהא כיורד וסותם, אבל אם הי' שם דופן ושוב נפל או הפחית לא. (ואולי יש לדייק כעי"ז גם מלשון רש"י בעירובין דף ל"ה ועי' שם שמשמע דצריך שיהא עשיית ה"מחילה" ע"י פי תקרה "לשמה" אף שכרגיל ל"ל דפנות לשמה, ול"ע.)

ויש לעורר שכ"ז הוא אם טעמא דרבא מדאו', אבל לפי מש"כ הרא"ש לקמן בסמוך דאף לרבא אמרי' פי תקרה בכל אופן, ומדרבנן הוא דפסול לרבא, יש לפרש שכך תקנו חז"ל משום דכיון דלאו להכי עבידי לא גר' כ"כ כדופן.

(וע"ע במש"כ הט"ז סי' תר"ל ס"ג לדינא במי שעשה סוכתו בתוך ביתו וכגון שהפחית גג ביתו עד מקום קורה שבתוך ביתו, ומן הקורה אמרי' פי תקרה. וכ' הט"ז שבכה"ג ודאי אף לרבא אמרי' פי תקרה דהרי הוא "במחילות הבית והסוכה בבית". ועי' בבכור"י ס"ק כ"ד שהק' שהרי אף שהקורה בתוך הבית מ"מ דלמא לא נעשה בשביל החלק של הבית שסוכתו שם אלא לחלק האחר שבבית שאינו בסוכתו. וודאי לא אמרי' שיהא עבידי לב' מקומות

שבדיתו. ול"ע בסברת הבכור"י, שהרי כפשוטו פעמים שיהא הקורה נעשה לכאן ולכאן, ולמה א"א שיהא עבידי להכי ולהכי. וכן מלשון רש"י כאן משמע דשייך שיהא עביד לכאן ולכאן, ורק אם לא נעשה בשביל האויר שחולה לה שאני. ומלבד זה הרי יתכן שאין כוונת הט"ז שהקורה נעשה להיות מחיצה לחלל שבתוך הסוכה כלל, אלא שהוא קורה להבית, וחשובה שעשוי' הקורה לכל הבית, וכ"מ מלשונו שהוא במחיצות הבית והסוכה בבית".)

בענין פי תקרה ואם התקרה יורד וסותם או ה"פי" תקרה בלבד, ובסברת רבא לחלק בין אי להכי עבידי לפי' רש"י

ב') רש"י ד"ה דמחיצות וכו'. הנה, בהמובן של פי תקרה, כפשוטו פירושו הוא שכשיש תקרה למעלה שכלה שלא כנגד דופן, אמרי' מהלכתא דחשיב כאילו התקרה עצמה יורד וסותם ממקום פיו, וכמו דאמרי' גוד אחית במחיצה, כמו"כ אף לעקס התקרה למטה ממקום פיו אמרי' מהלכתא. ולשון "פי תקרה" ולא תקרה, היינו דלא אמרי' שהתקרה יורד וסותם אלא כשיש פה להתקרה, אבל אם השוה קירויו לא.

וכמו"כ משמע מהא דכ' הרא"ש בעירובין פ"ח סי' ז' דלא אמרי' פי תקרה אלא כשיש רוחב ד' של תקרה, והיינו כעין מה שמבואר בראשונים דאמרי' גוד אחית רק כשיש מחיצה של י', ורק כשיש מחיצה חשובה מתחילה יש להמשיך המחיצה, וכמו"כ בתקרה שצריך שיהא תקרה חשובה מעיקרא כדי להמשיכו ולהורידו למטה.

ולפי"ז לדעת רבא דאמרי' פי תקרה רק בלהכי עבידי, צריך לפרש דאף שאין מחיצה כלל אלא תקרה, לא אמרי' פי תקרה שיהא חשוב כמחיצה שם אלא לחלל, והיינו באופן דאילו הי' שם מחיצה, הי' התועלת של המחיצה להגדיר המקום שאנו באים להגדיר ע"י פי תקרה. והכא, אפי' אם הי' מחיצה לא הי' התועלת של המחיצה להסוכה אלא להאכסדרה, ממילא לא אמרי' פי תקרה. ואף שכשעשה הסוכה הרי רצה שיהא ה"מחיצה" שע"י פי תקרה לצורך הסוכה, מ"מ כיון שה"מחיצה" שע"י פי תקרה הוא מתקרת האכסדרה שנעשה להאכסדרה, ממילא אף המחיצה שבא מיני' איה "עשוי" לשם הסוכה אלא לשם האכסדרה. והיינו דקאמר רש"י לעיל בדף י"ח ע"ב שכיון "שהתקרה לצורך האכסדרה נעשית" ממילא "מחיצת פי תקרה לחלל אכסדרה עבידי".

אמנם, נר' שפי' זו רחוק מן הסברה, שהרי אין שם מחיצה כלל ולמה אזלי' בתר תועלת המחיצה אילו הי' שם מחיצה. וגם ק' שאפי' אם ה"מחיצה" לתועלת האכסדרה ובא מן התקרה של האכסדרה, מ"מ למה אינו לתועלת של הסוכה ג"כ כיון שהוא מחיצה להסוכה נמי. (ועי' בלשון רש"י "אבל לא להיות מחיצה לאויר שחולה להן". ומשמע דפעמים שייך שיהא לב' מקומות אבל הכא אין התקרה להאויר חולה להאכסדרה, ולפי פשוטו צ"ל דכיון שלא הי' התקרה של האכסדרה להמקום חולה לה, כמו"כ אין ה"מחיצה" שע"י פי תקרה להאויר חולה להן, ול"ע וכנ"ל.)

ונר' לפרש שיש לרש"י דרך אחר בזה, ויעוי' בלשון רש"י בד"ה דברי הכל פסולה (להלן בלישנ"ב) וז"ל "דכיון דתקרה לחלל אכסדרה

עשוי' ולא לאויר שחוצה לה אין פיה נעשה מחיצות להאויר". ויש לדקדק בלשון "נעשה" דהו"ל למימר "עושה" והיינו שאין הפי תקרה "עושה" מחיצה ע"י ירידה מן הפי תקרה, ומלשון "נעשה" משמע שה"פי" של התקרה עצמה ה"ה המחיצה.

וכמו"כ משמע גם מלשון רש"י כאן וז"ל "פי תקרה זה לשם אכסדרה נעשה להיות לו מחיצה לחלל זה" ומשמע דלא מיירי בהמחיצה שנתחדש ע"י ירידה מן הפי תקרה אלא בה"פי" תקרה עצמה למעלה והוא ה"מחיצה" שנעשה להאכסדרה.

עוד יש לדקדק במה שכ' רש"י "ואילו מחיצה מעלייתא היא הוה סמכינן עלה" מה רצה בזה. והלא ודאי במחיצה מעלייתא סגי, ואין אנו דנים אלא על מחיצה שנתחדש מהלכתא דפי תקרה.

ומכל זה משמע דס"ל לרש"י דאין ענין פי תקרה לעקס התקרה ולהורידו למטה, וכעין ההיפך של דופן עקומה שהדופן מתעקס למעלה, אלא שפי תקרה הוא בכלל גוד אחית, והוא כשיש מחיצה מכבר, שיכול להמשיכו. וה"נ יש מחיצה של טפח שה"ה הפי תקרה, ומיני' אמרי' גוד אחית. וכמו שמצינו שאף עמוד גבו' י' ה"ה כמחיצה לומר גוד אסיק לענין שבת, ואף שהעמוד מלא ואינו כדופן, מ"מ אמרי' גוד אסיק לכמה ראשונים (עי' לעיל בדף ד' במש"כ) כמו"כ אמרי' גוד אחית על הפי של התקרה שהוא ג"כ כמחיצה בטפח.

ובזה מובן מה דס"ל לרש"י דצריך שיהא התקרה עב, ושיעורו בטפח וכמו שכ' הפנ"י ע"פ תוס' בעירובין. ולפי פשוטו יש להק' במה שצריך שיהא עב, ואם ע"י פי תקרה הו"ל כאילו התקרה מתעקס ויורד למטה, מ"ש אם התקרה עב או לא. אבל להנ"ל מובן שצריך שיהא עכ"פ טפח א' כדי שנוכל לומר שיש מחיצה קטנה להמשיך למטה.

וכמו"כ מובן לפי"ז הא דפי' רש"י דפי תקרה ה"ה בכלל ההלכתא דגוד אחית. וכפשוטו נ"ע הרי גוד אחית הוא להמשיך הדופן באותו דרך ולא לעקמו ולהורידו, ורק אם יש כבר מחיצה מלמעלה למטה יש להמשיכו למטה יותר, אבל להמשיך התקרה שאינו מלמעלה למטה ולהמשיכו למטה, זה לא מצאנו[1].

ולפי"ז ס"ל לרבא דלא אמרי' פי תקרה אלא כשהמחיצה, דהיינו הפי תקרה עצמו, נעשה להסוכה, אבל הכא כיון שהתקרה הי' להאכסדרה, הרי גם פיו שהוא חלק מן התקרה הי' נעשה בשביל האכסדרה. ואין אנו דנים על המחיצה שנתחדש ע"י ההלכתא, ואילו הי' מחיצה גמורה האם הי' להסוכה, אלא אנו דנים על ה"פי תקרה" עצמו דהיינו שאנו דנים על חודו של התקרה שה"ה המחיצה, והאם הי' עשייתו לשם סוכה.

והנה, עי' ברא"ש פ"ח דעירובין סי' ז' שמחדש שצריך שיהא רוחב של התקרה ד' כדי לומר פי תקרה. וכפשוטו היינו שבלא מקום

[1] עוד יש לעי' במש"כ הראשונים בדף ד' בהא דבעי' מחיצות ניכרות, ולדעת כמה ראשונים היינו דלא אמרי' גו"א אא"כ ל"צ "לחתוך" וכמו בעמוד, ולדבריהם הא דאמרי' בעמוד י' רה"י לענין שבת, היינו אף לולי דינא דגו"א ומשום שהוא מקום מופרש מהרה"ר מחמת גובהו, ולא מחמת מחיצות של גו"א. אולם שיטת רש"י בעירובין דף ט"ו ע"א דטעמא דתל ברה"ר חייב הוא משום גו"א, והיינו כשיטתו כאן דאמרי' גוד אחית אף במקום שצריך "לחתוך" התקרה בפיו, ודוק.

חשוב של תקרה אין להמשיכו, וכמו שמצינו בגוד אחית וגוד אסיק שפי' הריטב"א ועוד לעיל בדף ד' דלא אמרי' להו אלא במקום שיש מחיצה של י' מכבר. (ותקרה ל"ל אלא ד' שהוא שיעור מקום חשוב בכל מקום, ואילו למחיצה לא חשיבא אלא כשיש בו שיעור י' ודוק.) אבל מרש"י שם מבואר דלא ס"ל הכי, וס"ל דל"ל תקרה של ד', והרא"ש בא לדחות שיטת רש"י שם.

וגר' שיש לפרש שרש"י אזיל בזה לשיטתו, שאין אנו ממשיכים התקרה, אלא אמרי' גוד אחית מחודו של תקרה, ומ"פי תקרה" שיורד וסותם, (וגם אין ה"תקרה יורדת וסותמת, אלא ה"פי" תקרה הוא ש"יורד וסותם") וא"כ ל"ש אם התקרה רוחב ד' או לא, שמ"מ פי התקרה שוה ויש בו שיעור טפח. ובמחיצה של טפח אמרי' פי תקרה יורד וסותם.

וע"ע בר"ן ועוד דלא אמרי' פי תקרה אלא בתקרה קבועה, ויתכן שאף דין זה שנוי במחלוקת הנ"ל שלפי פשוטו מובן שכדי להמשיך התקרה צריך שיהא קבוע מתחילה, ואל"כ לא חשיבא, אבל לרש"י דאין המשכת התקרה אלא גוד אחית על ה"פי תקרה", ל"ש אם התקרה קבוע או לא.

וכן יל"פ מש"כ רש"י בעירובין, ומובא בתוס' ד"ה אכסדרה דלא אמרי' פי תקרה אלא כשפי התקרה מרובעת, ולא כשהוא עגולה, וכפשוטו צ"ע, ולהנ"ל מובן שאנו ממשיכים פי התקרה ואם עגולה א"א להמשיכו.[2]

(והנה, להנ"ל משמע מרש"י דאמרי' גוד אחית אפי' במחיצה פחותה מי', ורק שיהא עליו שם מחיצה והוא בשיעור טפח בלבד. ועי' במש"כ הריטב"א בדף ד' דלא אמרי' גו"א אלא במחיצה של י'. ובר"פ שם כנר' שמסתפק בזה, ועי' במש"כ שם באות ד'. ולפי"ז להראשונים שפי' דל"א גו"א אלא במחיצה של י', צ"ל שלא כפי' רש"י כאן דפי תקרה הוא מדין גו"א אלא הוא ענין אחר.

או"ד יל"פ דאף דכרגיל בעי' י', היינו במחיצה שהוא מלמעלה למטה, אבל בתקרה שהוא מצד לצד ל"צ אלא ד' שהוא שיעור מקום חשוב מצד לצד בכל מקום. ודוק. אבל לרש"י יתכן דאמרי' פי תקרה אף כשאין רחב ד', וכמבואר בעירובין שם שהרא"ש מחדש זה כדי לחלוק עמש"כ רש"י שם וכמו שפרשנו.)

(וע"ע בראשונים בעירובין דף י"ד בענין מה דלא אמרי' דגדיים בוקעים מבטלים דין פי תקרה כמו דינא דגו"א, ובס' המאורות שם כ' משום שהם ב' עניינים נפרדים, אבל כמה ראשונים מפרשים באו"א, וע' בפנ"י לעיל דף ט"ז.וע"ע בתוס' עירובין דף פ"ה ע"ב שהק' ע"פ רש"י משום דס"ל דלא דמי פי תקרה לדין גו"א, ואולי יל"פ שרש"י שם אזיל לשיטתו כאן, ודוק.)

(וכמו"כ גר' סמוכין למש"כ מדברי רש"י ותוס' בעירובין דף צ"ד ע"ב ומבואר מרש"י שם שלא אמרי' פי תקרה בגג באלכסון ואילו

---

[2] והנה, בקורה נחלקו בעירובין אם משתמשים תחת הקורה, ועי' בדף ח' ע"ב שפי' דנחלקו אם חודו הפנימי יורד וסותם או חודו החיצון, וברש"י משמע שהוא כעין דינא דפי תקרה, אבל לשיטת הרא"ש יל"ע אם התם דמי לפי תקרה, שהרי התם ליכא רוחב ד', וצ"ל או דהקילו חכמים בדין קורה שהוא מדרבנן, או"ד דשאני קורה ומה ש"יורד וסותם" התם אינו מדין פי תקרה.

תוס' שם פי' באו"א בד"ה וקירויו, וגם מבואר מתוס' שם בד"ה בשתי, ובד"ה בעשר, דהא דאמרי' פי תקרה הוא מטעם "פתח" ולרש"י אינו כן, ויתכן שהוא לשיטתם וכנ"ל. ע"ע שם במש"כ תוס' דלא אמרי' פי תקרה בקרן זוית ויתכן שהוא ג"כ לשיטתו, דפי תקרה אינו לחתוך אלא לכוף וא"א לכוף בקרן זוית. ודוק.)

ואולי בזה יל"פ הא דפי' רש"י ד"אילו הי' מחילה מעלייתא היא הוא סמכינן עלה" והיינו דכל שיטת רבא הוא רק משום שאין הפי תקרה מחילה מעלייתא, ואין כוונתו לחלק בין ה"מחילה" שיורדת וסותמת, ובין מחילה מעלייתא, דבזה ל"ל לפרש כלל. אלא שכוונתו לחלק בין מחילה של טפח שהוא מחילת הפי תקרה, ובין מחילה מעלייתא, ששניהם מחילה, ועל א' סמכי' ועל א' לא סמכי' כיון שא"א להכשיר אותה מחילה של פי תקרה אלא מדין גוד אחית.

ועוד יל"פ מש"כ רש"י בד"ה כשהשוה את קירויו, "כל תקרת גגותיהן חלקה ושוה היתה ולא שיפוע כעין שלנו", ול"ע מה רצה בזה, והלא אפי' בשיפוע יכול לעשות הסכך באופן שגר' חודו מבפנים, וגם שייך להשוות קירויו. ולהנ"ל יל"פ דבשיפוע נמצא שאף חודו ופי התקרה הוא באלכסון באופן שא"א להורידו למטה. ובשלמא אם פי תקרה הוא להמשיך התקרה ע"י עיקומו, לא שנא אם המשכתו ועיקומו הוא מן גג משופע או חלק, אבל אם עניין פי תקרה להמשיך ה"פי" תקרה בלבד, ואין לעקס המחילה והפי תקרה כלל, אז צריך שיהא הפי תקרה מלמעלה למטה ולא באלכסון. ודוק.[3]

(וע"ע במש"כ בביאור שיטת אביי בזה במש"כ רש"י שהשוה את קירויו.)

ג') גמ' תנן וכן חצר וכו' ואמאי נימא פי תקרה וכו'. לפי' תוס' דלא אמרי' פי תקרה בג' דפנות נ"ל דקו' הגמ' ממתני' הוא משום דמדוייק ממתני' דאפי' בחד דופן לא אמרי' פי תקרה וכ"פ המאירי והערוך לנר, וע"ע במש"כ בס' ההשלמה.

בהחילוק בין השוה את קירויו וסיכך ע"ג האכסדרה

ד') רש"י ד"ה כשהשוה את קירויו. "שיהא פי תקרה נראה בה וכו' שאין חודן נראה בסוכה". משמע מרש"י דכדי לומר פי תקרה צריך שיהא הפי תקרה גר' לו.[4] ויש להק' שהרי בכל פי תקרה שלאכסדרה נעשה, הרי בתוך האכסדרה אינו יכול לראות הפי תקרה כלל. ואולי נ"ל דהא דצריך שיהא הפי תקרה נראה הוא רק לאביי ובאופן דלאו

[3] ויש להוכיח ג"כ כעי"ז ממה שפי' רש"י בעירובין דף כ"ה ריש ע"ב "דעבדה כי אורזילא" ופי' רש"י שם שבמקום דהגג משופע לא אמרי' פי תקרה יורד וסותם. ואילו תוס' שם לא פי' כרש"י אלא ד"עביד כי ערסלא" והטעם דלא אמרי' פי תקרה הוא משום דליכא ג' מחיצות, וכשיטת תוס' אצלינו, ואזלי לשיטתייהו ודוק.

[4] כ"ה לפי פשוטו, אבל יש מקום לפרש דהא דצריך שיהא ניכר, אינו כדי שנוכל לומר דינא דפי תקרה, אלא שה"ה דין בכל סוכה שצריך שיהא כל המחיצות נראות למי שיושב בסוכה, ועי' בתוס' ד"ה אחוי שצריך שיהא "מנכר מבפנים", וע"ע בראש"ש שם שצריך שיהא ניכר הדפנות למי שיושב שם, ואולי ה"נ כמו"כ. אולם לפי פשוטו אין כוונת תוס' והראש"ש לחדש שצריך שיהא נראה הדפנות להיושב שם אלא כמבואר בר"פ שם, ועי' לקמן שם במש"כ. וא"כ מסתברא דמש"כ רש"י שצריך שיהא הפי תקרה ניכר, הוא משום שבלא"ה לא אמרי' פי תקרה יורד וסותם.

להכי עבידי, אבל כשהתקרה להכי עבידי, ל"ל שיהא הפי תקרה נראה ואף בלא"ה אמרי' פי תקרה. ודוק.
ויש לעי' עוד כשלא השוה את קירויו, אבל הקירוי למעלה ממקום הסכך, האם גם בזה אמרי' פי תקרה או"ד דכיון שאינו יכול לראות בתוך הסוכה לא. ועוד יש להסתפק אם התקרה למעלה מן הסכך ומ"מיכול לראותה וכמו שיכול לראות הכוכבים, והאם הסכך מפסיק או לא. ול"ע.

והנה מלשון רש"י משמע דהא דלא אמרי' פי תקרה כשהשוה את קירויו הוא משום שאין הפי תקרה נראית. אבל בר"ח משמע באו"א שאם השוה את קירויו, הו"ל כקירוי א' ובאמצע הקירוי לא אמרי' פי תקרה אלא בסוף וכלות של התקרה בלבד.

ע"ע בראבי"ה סי' תרכ"ח שכנר' שיש לו שיטה מחודשת במה דאמרי' פי תקרה יורד וסותם, דיעוי' שם שפי' דהא דאמרי' פי תקרה יורד וסותם אף שיש בקיעת גדיים ומחילה תלוי' אינה מתרת, הוא משום שמלבד הפי תקרה יש גם "בליטה" של מחילה, ומשמע דלא אמרי' פי תקרה יורד וסותם אא"כ יש בליטה שיורד למטה מפי התקרה, ובזה פי' שם ענין "השוה את קירויו" שאין פירושו שהסכך כנגד הפי תקרה, אלא דליכא בליטה מן התקרה ולכן לא אמרי' פי תקרה יורד וסותם אף אלידא דאבי.

ה) גמ' אשכחי' ר' אשי לר' כהנא וכו'.
כפשוטו ל"ל דאי"ז ר"כ תלמידו דרב, שלא הי' בימי ר' אשי, וגם אמר לו ר' אשי שהוא עשה שלא כרבא שהי' אחר ימי ר"כ. וכמו"כ ל"ל לעיל בדף ז' ע"א, אולם עי' שם מש"כ שמדברי התל' הרמב"ן ל"מ הכי. (וע' בעירובין ח' ע"ב שמעתתא דכמה כהני.)

ו') גמ' ע"ג אכסדרה שאין לה פצימין.
כאן ל"ל שיש ב' כמין גאס, ואפי' לפי מש"כ רש"י דלעיל מיירי כשאין דפנות כשרות כלל, מ"מ הכא פי' רש"י שיש ב' דפנות שלמות, ופי' הר"ן דהיינו משום דאס מיירי בדפנות ע"י לבוד, הרי א"א לפרש מה שאין הפצימין נראין מבפנים.
וע"ע בר"פ שפי' מה ששינה רש"י כאן באו"א, דאס בקנה קנה פחות מג', הלא אין לו דופן שלישית לסוכתו. וכנר' דס"ל דלא אמרי' דהסוכה כשרה בשלישית אפי' טפח אלא אם יש ב' כהלכתן בלא דינא דלבוד פחות פחות מג', אבל בסוכה שב' הראשונות ה"ה ע"י לבוד בלבד, אז צריך שיהא גם השלישית דופן שלם ולא ע"י לבוד. (והיינו שלא כשיטת המג"א דצריך ד' דפנות של קנה קנה, ולא סגי בג', ועי' במג"א ריש תר"ל שמדייק כן מהר"ן ותוס', ואולי הר"ן אזיל לשיטתו בזה, ועי' לעיל במש"כ בדעת תוס' דף י"ז ע"א. ומ"מ להר"פ משמע דאף דל"ל ד' דפנות של קנה קנה וכמו שכ' המג"א, מ"מ ג' שלמות מיהא בעי' ולא סגי בב' של קנה קנה, וא' של טפח, וראיתי שכן כ' בס' הסוכה עמ' מ"ג בשם החזו"א סי' ע"ה י"ד.)
(ואין להק' בדעת רש"י ובמה שצריך לשנות כאן לפרש כתוס', שהרי גם לרש"י הא דלעיל נחלקו בסיכך ע"ג אכסדרה אי"ז רק כשאין לו דפנות כלל, ונחלקו בין אם אין דפנות ובין אם יש ב' דפנות כמין גאס, ושניהם בכלל "סיכך

ע"ג אכסדרה", והכא לא מיירי אלא בא' מהליוריס וכשיש ב' דפנות.)

ז) רש"י ד"ה ר"א אשכחי'. "שאמרו חכמים". משמע דשלישית אפי' טפח מדרבנן, וכ"ה לשון רש"י לעיל בדף ז' ע"א, ועי' שם במש"כ באות י"ב.
אמנם, כאן יל"פ שכוונת רש"י לפרש דהא דצריך טפח הוא רק מדרבנן, דיל"פ דכאן מיירי בגוה"פ ול"ל טפח אלא מדרבנן, או דהכא כיון דאמרי' פי תקרה מדאו' אף לרבא ול"ל הטפח אלא מדרבנן, וכמו שפי' הרא"ש, אבל מסתימת רש"י משמע שלא כפי' הרא"ש ול"ע.

בביאור קו' תוס' ד"ה אחוי ליי

ח') תוס' ד"ה אחוי ליי. כיון דלא מנכר מבפנים וכו'. עי' בלשון הרא"ש דכאן לא מהני גר' מבחוץ, שהרי צריך שיהא נראה הדפנות להיושב בתוך הסוכה. ועי' בשפ"א שרצה לישב קו' תוס' דהכא נמי הדופן השלישית גר' להיושב שם, ורק שעודי של הדופן גר' לו ולא רחבו, שרחבו מבחוץ ורק העודי גר' לו אצל הדופן השני.
והנה, כנר' שהבין השפ"א שקו' תוס' הוא משום דאף שלענין מבוי מהני מה שגר' מבחוץ, מ"מ בסוכה צריך שיהא נראה להיושב שם, ואף אין עודי של הדופן הגר' לעיני היושב שם סגי, אלא צריך שיהא גר' לו עיקר הדופן ולא עודיו בלבד. ובזה כ' לחדש שאף רחיית העודי סגי.
אולם לענ"ד אי"ז כוונת קו' תוס' וכוונת קושית תוס' והרא"ש הוא כמבואר בר"פ שהק' כעין קו' הנ"ל, ופי' דצריך שיהא גם הדופן שלישית "ממעט באויר של המחיצה"[5], והיינו שבג' מחיצות של הסוכה צריך שיהא מיעוט מקום של החלל של הסוכה ע"י הדופן, ואין רק גזה"כ להצריך ג' דפנות, אלא עניינו שיהא מוקף מג' צדדין, וכמו"כ סוכה העשוי' ככבשן כשר מה"ט, וכמו"כ סוכה העשוי' כ"v" כשרה בב' דפנות ול"ל ג' דפנות אלא שיהא מוגדר מג' צדדין. וה"נ אינו מוגדר מג' רוחות כלל.
(ועי' לעיל בסוגיא דסוכה העשוי' ככבשן, דמטו בשם הגרי"ז לפרש שצריך ג' דפנות בכל אופן, וכן מצדד השפ"א עצמו שם ומתו"כ נתקשה בדין סוכה העשוי' ככבשן דכשרה ועי' שם במש"כ. ומ"מ כפשוטו משמע כאן כדעת החזו"א ועוד, וכפשטי' דהתס, דענין ג' דפנות הוא שיהא מוגדר מג' רוחות, וכמבואר בר"פ כאן.)[6]

ט') בא"ד דאי משום מיגו וכו'. עי' ברא"ש דאף לאי משום היכרא מ"מ אמרי' מיגו, ומ"מ כאן לא אמרי' מיגו משום דהוא מדרבנן לדאו', וגם לא אמרי' מיגו משבת לחול. אולם בעיקר המיגו יל"ע, שהרי בשלמא בדבר שהוא משום מחיצה לענין שבת, הרי שכשם

[5] ויש לדקדק קצת בלשון הר"פ שמשמע שצריך שיהא מיעוט באויר של "המחיצה" ולא של החלל הסוכה, אבל יש לדחות.
[6] ועדיין יש להסתפק בסוכה עשוי' ככבשן אם אמרי' דשלישית אפי' טפח סגי או לא, דדלמא הגזה"כ של ג' אפי טפח הוא רק כשיש ג' דפנות ולא כשהוא מוקף מג' צדדין. ואם מוקף מג' צדדין בלא ג' מחיצות דלמא צריך שיהא מוקף לגמרי והיינו ג' מד' חלקי העיגול. ואולי הדבר תלוי בהבנת ההלכתא של ג' אפי' טפח, ואם ע"י הטפח עצמו ה"ה מוקף כל הצורך או דהו"ל כאילו הוא מוקף בדופן שלם וכמו שדייק הקה"י בסי' ג' מדברי רש"י דף ז'. ודוק.

שחשוב כדופן לענין שבת, וגם המקוס מוגדר ע"י הדופן, הה"נ דהוי דופן לענין סוכה. אבל האיך נוכל לומר שיש מיגו מדבר שחשוב היכר לענין שבת, שיהא גם כדופן לענין סוכה.
וכנר' דל"ל דאף בלחי שהוא משוס היכר, הרי ההיכר מתיר לנו להחשיב המקוס כמוגדר, ושוב איכה דומה לרה"ר ולא אתי לאחלופי בי', ובזה הוי כמקוס מוגדר יותר ע"י המיגו, ומיגו דהוי המקוס מוקף ומוגדר לענין שבת הוי מוגדר גם לענין סוכה.
(אכן, נר' שאם נאמר כמבואר בהשלמה שם שענין המיגו הוא דמיגו דהוי "דופן" ואחשבי' כמחיצה לענין שבת הה"נ בסוכה, הכא אין לתרץ כן, שהרי הכא לא אחשבי' הלחי כדופן. ועי' לעיל במש"כ בדף ז' ע"א אות י"ז ואילך באריכה, ולדעת ההשלמה נר' שאין להתיר כאן מטעם מיגו כלל.)

י') באו"ד דאטו מי לא עביד ר"ב סוכה אלא לשבת. עי' לעיל בדף ז' ע"א שהריטב"א הביא בשם הי"מ דאמרי' מיגו משבת גם לחול, ולפי"ז יל"פ כאן מטעם מיגו אם אמרי' מיגו מדרבנן לדאו'.
וע"ע ברא"ש שבתי' פי' שיש מיגו מדרבנן לדרבנן, ופי' בתוס' הרא"ש דאמרי' מיגו גם לכל שבעת ימי החג, ול"ע הרי בקושייתו כ' דלא אמרי' לי. ול"ל דבדרבנן לדרבנן אמרי' מיגו אף משבת לחול, והם אמרו והם אמרו.

י"א) שם. עי' בדף ז' בהא דלא אמרי' מיגו משבת לחול, שהק' רעק"א והלא גם ביו"ט יש עירוב והוצאה, ולא התירו אלא לצורך, וא"כ אף כל שבעת ימי החג יש מיגו מיו"ט לסוכה. ובס' עמודי אור כ' לישב דהתס קאי אליבא דרבה דס"ל דאין עירוב והוצאה ביו"ט. אכן, לענ"ד מדברי תוס' והרא"ש כאן מבואר שלא כתירוצו, שהרי לדבריו יש לישב כאן דאמרי' מיגו גם כל שבעת ימי החג וכמ"ד דיש עירוב והוצאה.

י"א-ב') באו"ד ועוד לשלישית דאו' לא מהני מיגו וכו'. עי' במש"כ הר"ן לעיל בדף ז' דלמ"ד לחי משוס מחיצה שייך מיגו אף מדרבנן לדאו' שאפי' כשהלחי לדופן ד', כיון דמדאו' מהני אילו לא הי' שם אלא ג' מחיצות עם הלחי, וגם מדרבנן מהני כדופן ד', ומבין שניהם סגי, וא"כ ה"נ שייך מיגו בכה"ג. וכפשוטו לא ס"ל לתוס' הכי וכמבואר מקושייתו, או"ד שקושייתו כאן למ"ד לחי משוס היכר וכן ברא"ש מבואר שהק' למ"ד לחי משוס היכר.

סיכום דעות הראשונים ביישוב קו' תוס' ובפי' הגמ' "היינו פצימין"

י"ב) ביישוב קו' תוס' נאמרו כמה פירושים בראשונים.
א' עי' ברא"ש וכמו"כ בתוס' הרא"ש ביתר ביאור, דהכא מיירי כשיש לוה"פ וכשיטת ר"כ לעיל בדף ז', ולכן אין הטעם שוחק אלא מדרבנן[7], ובכה"ג אמרי' מיגו מדרבנן לדרבנן, ולא עוד אלא אפי' משבת לשבעת ימי החג אמרי' מיגו. (וכנר' דס"ל להרא"ש דאף

[7] עי' בלשון הרא"ש שמשמע דמדאו' מהני בצה"פ בכל ג' דפנות ולעולם יש לצה"פ דין מחיצה אף לענין סוכה מדאו' ואפי' לכל המחיצות. אולם בר"ן לעיל פי' דלענין ב' כהלכתן צריך דפנות ממש ולא סגי בצה"פ אפי' מדאו'. ואכ"מ.

דבדאו' לא אמרי' מיגו משבת לכל יו"ט מ"מ בדרבנן שאני ואמרי' מיגו.)

וע' בר"פ שתי' כעי"ז בשם מורו, אבן משמע מדברי הר"פ דמאחר שיש לה"פ ומדאו' ל"ל הטפח שוחק, שוב ל"ל לטעמא דמיגו דהוי דופן לענין שבת, אלא דאף בלא טעמא דמיגו סגי בהכי. והיינו דבאופן שיש לה"פ ויש ג' דפנות מדאו', אף שתקנו מדרבנן להצריך טפח שוחק, אי"ז תקנה להצריך דופן שלישית כשאר דפנות של הסוכה, ושיהא גם הטפח ממעט באויר של הסוכה, ושיהא הטפח מקיפו, אלא תקנו בסתם שצריך שיהא דופן ג' של טפח לסוכתו אף שכבר יש לו ג' דפנות ע"י הלה"פ, אבל ל"ל שיהא הטפח מקיפו אלא שיהא שם דופן טפח. אבל הרא"ש סבר דמאחר דתקנו שיהא טפח, אע"פ שכבר יש לה"פ, ל"ל דצורת התקנה הי' שלא לסמוך על הלה"פ כדופן ג', וצריך שיהא טפח מלבד הלה"פ ושיהא גם הטפח באופן שיהא כשר לדופן ג' של הסוכה מדאו'. ולכן צריך לטעמא דמיגו.

ב' עוד תי' הרא"ש דהא דס"ל לרבא דלא אמרי' פי תקרה בלא עביד להכי, אי"ז אלא מדרבנן ומדאו' סגי בפי תקרה כמו לאביי, ולכן ל"ל הטפח אלא מדרבנן. וכפשוטו להרא"ש הא דמכשרי' ע"י הלחי הוא משום דכיון דהא דצריך פנימין לרבא הוא רק מדרבנן, ל"ל שיהא בין זה לזה פחות מג', אלא אפי' בלא"ה כשיש פנימין, ואפי' פנים א' בלבד מ"מ הסוכה כשרה ע"י הפנים דלא תקנו לפסול אף כשיש פי תקרה אלא באופן דליכא פנימין כלל.

ג' עי' במאירי שפי' ע"פ דרכו של הרמב"ם דמיירי סיכוך על אכסדרה באופן שיש סוכה העשוי' כמבוי, ומכשרי' לי' בדופן אמצעי ע"י פי תקרה כשיש ב' פנימין לכאן ולכאן כמו לחיין, וה"נ כמו"כ מיירי כשיש ב' לחיין לכאן ולכאן ונר' מבחוץ ואמרי' פי תקרה יורד וסותם ודמי כיש לה פנימין דאף רבא מודה להכשיר.

ד' והנה, כנר' שיל"פ כעין מה שפי' המאירי גם לשיטת הראשונים שמפרשים דסיכך ע"ג אכסדרה מיירי כמין גאס, וכמו שפי' הר"ן והריטב"א, שיל"פ דלישנ"ק הסוכה כשרה משום שיש ב' פנימין ובכה"ג אמרי' פי תקרה. אבל תוס' סבר דלא אמרי' פי תקרה ע"י הפנימין ומה שלישנ"ק כשרה ע"י הפנימין הוא משום שיש ב' כהלכתן והג' אפי' טפח, וכגון שיש פנימין של טפח שוחק פחות מג' לדופן. ולכן הק' תוס' דהג' אפי' טפח אינו נראה מבפנים.[8]

ה' ע"ע בס' ההשלמה, ומשמע מדבריו דהא דצריך טפח שוחק, או פס ד', היינו רק מדרבנן ומדאו' ל"ל אלא טפח, וכאן מיירי כשהי' נר' טפח מבפנים, ורק שמבפנים לא הי' נר' כשוחק אלא טפח מצומצם, ולכן צריך לטעמא ד"נר' מבחוץ" להכשיר אפי' מדרבנן.

ו' עי' בר"ח וכמו"כ בס' המכתם בפי' השני דגרסי' "נר' מבפנים ושוה מבחוץ" והכא מיירי כששאל ר' אשי מר' כהנא, לא הי' ר' אשי בתוך הסוכה, ולכן לא ראה הפנים, אבל כשמכניסו ואחוי לי' תוך הסוכה, נראה הפנימין.

[8] עי' בלשון הריטב"א שמשמע כן, ומלבד זה, יש לתמו' על מה שהריטב"א והר"ן אינם עומדים בקו' תוס', ולהנ"ל ניחא שלשיטתם לק"מ שאין הכשרו כאן משום שלישית אפי' טפח אלא משום פי תקרה, והפי תקרה ניכר בתוך הסוכה, ול"צ "נראות מבחוץ" אלא להכשיר הלחי והפצים כדי שנוכל לומר פי תקרה אף לרבא.

בדעת רש"י בהנ"ל

י"ג) והנה, מרש"י ל"מ כפירושים הנ"ל, שלא פי' דמיירי בסוכה כמבוי או בלה"פ וגם ל"מ דדינא דרבא הוא רק מדרבנן, ולא גרס כגיר' הר"ת, ועוד פי' רש"י דמיירי כשהלחי הי' "טפח ויותר", ומשמע דהכשרו של הסוכה הוא מדין "שלישית אפי' טפח" וכמו שפי' תוס' כפשוטו, ושלא מדין פי תקרה, וא"כ ק' כקו' תוס' וא"א לישב כא' מהפירושים הנ"ל. (ועי' בר"פ שמשמע שרצה לדחות בדעת רש"י כמו שפי' הרא"ש ומיירי בלה"פ, אבל כאמור מסתימת רש"י ל"מ הכי.)

ואולי יש מקום לישב קו' תוס' באו"א ע"פ מש"כ רש"י בדף ז' ע"א דבשלישית אפי' טפח הו"ל כדופן שלם, ועי' בקה"י סי' ג' שמדייק מרש"י שם דמהלכתא אמרי' דאף דופן של טפח חשוב כדופן שלם לענין סוכה ורואין כאילו יש דופן שלם אף שאין הדופן אלא טפח. וא"כ אולי כמו"כ אף כשאין הטפח אלא מבחוץ ואינו מקיף הסוכה, מ"מ כיון שיש בו תורת דופן ע"י "ראה מבחוץ ושוה מבפנים", ממילא הו"ל שלישית אפי' טפח ורואין כאילו יש דופן שלם, ובדופן השלם שיש לו מהלכתא ה"ה מקיפו, וממעט באויר של הסוכה.[9]

ובדעת תוס' שצריך שיהא השלישית טפח מקיפו ולא ה"דופן שלם" שע"י השלישית, יל"פ שלא חשוב כדופן שלם כלל, וכ"מ ממש"כ הר"פ בדף ד' דילפי' מדינא דג' אפי' טפח של"ל אלא דיומד של טפח בכל ד' לדדי הסוכה שנעשה בדיומדין, ומשמע שאין ההלכתא להחשיבו כדופן שלם אלא מהלכתא אמרי' דטפח חשוב דופן. (אבל בלא"ה יל"פ דלא נאמר ההלכתא להחשיבו כדופן שלם אלא כשיש טפח שממעט באויר בלבד.)

ובאו"א אולי יש לישב דמיירי כפשוטו ומ"מ סגי בלחי להיות כדופן, ומ"מ למדנו מדין "ראה מבחוץ ושוה מבפנים" דנדון משום לחי, דאם נר' כלחי מבחוץ ה"ה כלחי, וה"נ אם למי שעומד בהאכסדרה להלן מכנגד הסוכה, אינו יודע אם הדופן מקיף מי שיושב בהסוכה, ואם הדופן נר' אצלו או לא, סגי בהכי, ול"ל שיהא הדופן מקיף מי שיושב בפנים ממש, אלא שיהא נר' למי שיושב בחוץ כדופן שמקיף מי שיושב בפנים, ואם מכיר מי שהוא באכסדרה שיש דופן, וגם מספק"ל אם הדופן מקיף מי שהוא בפנים או לא, סגי בהכי, ואין הדופן פסול לדופן אא"כ ניכר מכל רוח שאינו מקיפו ושאינו ממעט מאויר של היושב בתוך הסוכה.

בגיר' הגמ' "ולחי היינו פצימין" להנ"ל

י"ד) והנה, לגיר' לפנינו מסיק הגמ' "ולחי היינו פלימין" וברש"ש מעורר שמרש"י משמע דגרס רק "והיינו פלימה". ויש להק' אם היתר דכאן משום לה"פ וכמו שפי' הרא"ש בפי' הראשון, דא"כ אי"ז כההיתר דפלימין של רבא. ואולי ל"ל דהרא"ש לא גרס לי' כלל.

ומ"מ יש להק' לפי מה שפי' רש"י לעיל דטעמא דפלימין לרבא אף לליש"ק הי' מטעם לבוד (ולא משום דאמרי' פי תקרה במקום שיש פלימין) ק' דהכא ההיתר אינו משום לבוד אלא מטעם אחר. ורש"י גרס "היינו פלימה" וכנ"ל. ועי' ברש"ש שעמד בזה, ופי' דכוונת הגמ' לרש"י הוא דכאן "היינו פלימה" פי' שלישית" שמשמע שאין הטפח הדופן אלא התחלתו וכנ"ל.

[9] ואולי זהו כוונת רש"י ש"נראה רוחב פצים זה בהתחלת דופן שלישית" או "כהתחלת דופן

דהכא נתבאר דטעמא דהכשיר רבא בפלימין אינו משום לבוד אלא מטעם אחר, ומשום שיש שלישית אפי' טפח, ושלא כמו שפי' הגמ' לעיל, והכא הגמ' חזר מזה. ועדיין צ"ע.

במה דצריך טפח שוחק פחות מג' לדופן כדי שיהא דופן של ד'

ט"ז) ועי' בס' המכתם שהק' בהא דמהני כאן בטפח והלא לעיל בדף ז' מבואר דצריך שיהא הטפח פחות מג' סמוך לדופן או צריך פס ד', והכא משמע דבלא"ה כשרה אף בטפח ואף אצל היוצא וכמו שפי' רש"י. ותי' דל"ל דהכא מיירי כשהי' פס ד' ולא רק טפח בלבד, ובכה"ג אף כשאינו תוך ג' סמוך לדופן כשרה, דדופן חשוב הוא ע"י מה שיש בו ד'. עוד תי' דצריך לומר כגיר' הר"ח ומיירי כשהי' נראה רק מבפנים.

והנה, כל קושייתו אינו לפי' הרא"ש דמיירי בנה"פ או שיש להכשיר משום פי תקרה מדאו', דא"כ ל"ל שיהא הטפח פחות מג' סמוך להכותל, וכן לק"מ לדעת הרמב"ם וכמו שפרשנו לדעת הריטב"א והר"ן, דאם יש לו ב' לחיין לכאן ולכאן כשר משום פי תקרה, ואין קושייתו אא"כ צריך הטפח לדופן ג' של הסוכה מדאו', והכשרו של הסוכה הוא מדין שלישית אפי' טפח, וכמו שפי' תוס', וכמו שמשמע גם מרש"י דפי' דמיירי בפלים של טפח ויותר. ובדעת רש"י בזה מבואר דלא מיירי בפס ד' שהרי פי' להדיא דמיירי בטפח ויותר, והק"ל. ואולי צ"ל דלרש"י מיירי כשהי' פחות מג' מאחורי הסוכה, והיינו "כנגד היוצא" שהוא פחות מג' מן היוצא. (ולפי"ז ה"ה שלא כהציור שבדפוסים שלנו, אלא שהפלים מרוחק מן דופן הסוכה פחות מג' לאחורי הסוכה.)

ע"כ בענין פי תקרה יורד וסותם בענין פסל היוצא מן הסוכה

ט"ז) גמ' קנים היוצאים לאחורי הסוכה. ועי' רש"י שהוא בדופן האמצעי. וצ"ע לפי מש"כ רש"י (ע"פ גיר' הב"ח ועי' לקמן) דהו"א דלבראי עבידי הוא גם בדפנות מן הצד, א"כ אפי' בקנים היוצאים מן הצד הו"ל כפסל היוצא מן הסוכה. ומ"ש אחורי הסוכה דמיירי בי' טפי מפסל היוצא מן הצד. ויש לדחות שאפי' להבנת הב"ח דהו"א דאף הדפנות מן הצד פסולים מ"מ בדופן האמצעי ניכר טפי דלא לבראי עבידי, ולכן ניח"ל לפרש דמיירי בקנים היוצאים מאחורי הסוכה, וכעי"ז פי' במשנ"ב תרל"א ובשעה"צ שם בדעת המחבר דלא מיירי אלא בדופן האמצעי אף דהו"א דגם הדפנות מן הצד פסולים.

ובאו"א יל"פ דאף שיש חידוש גם כשקנים יוצאין מן הצד, מ"מ כשקנים יוצאים מדופן האמצעי יש חידוש בהכשרו של כל ג' הדפנות דהו"א לפסול כולם, אבל כשהקנים יוצאים מן הצד אין הו"א לפסול אלא הדופן שבין ב' הסוכות ולכן עדיף לפרש דמיירי בקנים היוצאים מאחורי הסוכה. ועי' לקמן.

י"ז) גמ' והא בעי' שלש דפנות. עי' לעיל בסמוך בשלישית אפי' טפח כשהוא גר' מבחוץ ולא מבפנים, ולפי פשוטו משמע דל"ל שיהא הדופן שלישית גר' מבפנים, וא"כ ה"נ יש להכשיר הדפנות מן הצד כמו הלחי שאינו גר' מבפנים. וכמו"כ עי' בשפ"א שם שפי' שיש דופן ג' ע"י עוביו של הדופן שגר' מבפנים, וא"כ ה"נ משכחת שיהא ג' דפנות אף שהם

בשטח מ' אם נר' העובי של כל הדפנות מלא מ'. ול"ל דמ"מ לא מהני כה"ג ורק לשלישית אפי' טפח אמרי' דעובי הדופן סגי. ועדיין אין לו ג' דפנות אלא מ' שלם ומ' שהוא "שלישית אפי' טפח".

אולם לפי פירושי הראשונים לעיל מבואר דאף לשלישית לא מהני אם אין נר' מבפנים, וא"כ אף ב' דפנות אין כאן אלא דופן מ' בלבד.

ועי' ברש"י שפי' בהא דבעי' הכשר סוכה של ז' שהוא משום שבע"כ סוכה באפי נפשי' הוא וא"א לערף הסוכה הראשונה לשיעור של אותה סוכה שניי'. אבל בהא דבעי ג' דפנות לא פי' רש"י מידי, ומשמע דאפי' אם אין כסוכה באפי נפשי' אלא כחלק מן הסוכה הראשונה מ"מ פשיט"ל להגמ' דכשאינו "בתוך" ג' מחיצות שאינו בתוך הסוכה ואפי' מדין פסל היוצא א"א להכשיר. ועי' לקמן.[10]

י"ז-ב') גמ' והא בעי הכשר סוכה וכו'. ועי' ברש"י שפי' דבע"כ ה"ה סוכה באפי נפשי' וא"א לערף שיעור של הסוכה האחרת להשלים השיעור. ומשמע דאילו יש להחשיבם כסוכה מ' ולא באפי נפשי' נימ"ל, ואף שא"א להכניס ראשו ורובו ושלחנו אלא בשיעור של זע"ז. ול"ל דאף ששיעור ראשו ורובו ושלחנו הוא זע"ז, יש אופן לצמצם עצמו בפחות מזה, ועי' לעיל בדף י"ז ע"א בתוס' ד"ה אויר פוסל שג"כ מבואר הכי שהכשיר מקום בסוכה שאין בו מקום זע"ז, ועי' בערוך לנר שם במש"כ.

ביאור ההו"א דהואיל ולגואי עבידי וכו'- פי' א' הו"א לפסול הדפנות

י"ח) גמ' מהו דתימא הואיל ולגואי עבידי וכו'. בביאור ההו"א דגמ' לפסול משום דלגואי עבידי ובפי' הקמ"ל דכשרה בפסל היוצא מן הסוכה דנדון כסוכה, נחלקו הראשונים.

בפי' רש"י משמע דהו"א לפסול הדפנות משום דעבידי לגואי, דהיינו לתוך הסוכה הפנימית ולא להסוכה החיצונה, וכ"פ הריטב"א. (ובדעת רש"י עי' לקמן שיש מפרשים באו"א. אבל כ"פ תוס' בדעת רש"י וכ"ה ברוב ראשונים בכוונת רש"י. וכן מוכח להדיא בהריטב"א.)[11]

ועי' בר"א מן ההר שפי' ג"כ כנ"ל, ופי' דהו"א שהדופן האמצעי לגואי עבידי. ומשמע מסתימת דבריו דאין הו"א לפסול הדפנות מן הצד, כיון דהם נעשים לסוכה ואף אם אין כולם נעשים לשם סוכה מ"מ מקצתם מיהא הי' לשם סוכה. (וכ"מ מריהטת לשון הטור והשו"ע, דהו"א דדופן האמצעי פסול ולא הדפנות האחרות, אבל עי' לקמן בדעתם.)

אבל ברש"י משמע דאף בדפנות מן הצד יש הו"א לפסול משום דלא הי' נעשים לסוכה החיצונה אלא לסוכה הפנימית ושוב אח"כ נמלך עליהם לעשות סוכה חיצונה. (והוא ע"פ גיר' הב"ח, אבל לולי גיר' הב"ח יתכן לפרש בדברי רש"י שאין הו"א לפסול הדפנות כיון שלשם סוכה נעשה.)[12]

---

[10] ועי' בערוך לנר ביישוב קו' המהרש"א על רש"י ד"ה מהו דתימא, ומתו"ד שם מבואר דס"ל דבסוכה שאינה באפי נפשי' פשיט"ל להגמ' להכשיר מדין פסל היוצא אף שאין לו דפנות כלל, ושלא כמשמעות רש"י כאן.

[11] (ולפי' זו יל"ע בלשון "פסל" היוצא מן הסוכה, דקאי על הסכך, והרי החידוש דנדון כסוכה הוא בדפנות. ויש ליישב.)

[12] הנה, לפי גיר' הב"ח של "הפנימיים" יל"ע אם גרסי' "אחר" שהוא בסגוריים, ונר' יותר שלא

(ולפי הבנת הב"ח בדברי רש"י יש להק' במה דאמר עולא "אחורי הסוכה" והלא אף בלא הסוכה ג"כ יש חידוש, ואולי י"ל דמ"מ יש חידוש יותר באחורי הסוכה דיכר טפי שלא עשה לשם סוכה, וכ"פ המשנ"ב והשעה"ל בכוונת המחבר בשו"ע שלא כ' אלא "דופן אמצעי" אף שפי' רש"י שיש הו"א גם לפסול הדפנות מן הלד.)

והנה לפי' זה ההו"א לפסול כפשוטו הוא דדלמא אף בדפנות ל"ל לשמה, מ"מ דלמא צריך שיהא דופן לצורך המקום שבסוכה, אבל אם לאו להכי עבידי אין להכשיר כמו דלרבא לא אמרי' פי תקרה אלא בלהכי עבידי. וקמ"ל דל"ל לזה אלא בדופן של פי תקרה ולא בדופן שלא[13]. וכ"מ מתוס' שהק' דפשיטא וכמבואר באכסדרה פחות מד' דכשר משום דופן עקומה אף דלהבית עבידי ולא להסוכה.
אבל נר' שלהריטב"א אי"ז ההו"א, דעי' במה שהק' הריטב"א דהרי מפורש במתני' להכשיר בבית שנפחת ובאכסדרה. הרי שהריטב"א הק' גם מ"בית שנפחת" ולא רק מאכסדרה, וכפשוטו ק' להבין הלא בנפחת הבית הדפנות עבידי לגוא שהסוכה בבית. וכנר' שלהריטב"א ההו"א דגמ' הי' להצריך לשמה בדפנות וכשיטת ב"ש או עכ"פ שיהא לשם סוכה שהוא לגל, וממתני' כבר שמעי' לי' דל"ל לזה בין מאכסדרה ובין מבית שנפחת.[14]

(ועי' במה שפי' הריטב"א לקו' תוס' דהו"א דבית ואכסדרה שאני, ומשום שהם דפנות קבועות ול"ל שיהא להסוכה, אבל בסכך ערא צריך שיהא לסוכה. ונר' שיש לפרש שתירוצו הוא רק לשיטתו שפי' דהו"א לפסול משום דבעי לשמה, וא"כ הו"א דאי"ז אלא להחשיב הדופן לסוכה, ול"ל לזה בדופן שבבית שהוא קבוע. אבל לפי הבנת תוס' דהו"א לפסול משום שצריך שיהא עביד להמקום שבסוכה ולא למקום אחר, אז יתכן שאף הריטב"א מודה שאין לחלק בין דופן קבוע או לא.)
ובפי' הקמ"ל להנ"ל יל"פ כפשוטו של"ל שיהא הדפנות לשמה, וגם ל"ל שיהא לגוא, ואף שהוא לבראי מ"מ כשרה, ולא עוד אלא שהתוס' נתקשה במה שיש הו"א לפסול, ובודאי יל"פ שלמסקנא מיהא אין לפסול בכך. והא דצריך שיהא עבידי להכי אינו אלא בפי תקרה בלבד, ואליבא דרבא.

ביישוב קו' תוס' על פי' הנ"ל

י"ט) ועי' בתוס' שהק' בפי' זו מאי קמ"ל והלא כבר מבואר ממתני' דאכסדרה כשרה מדין דו"ע אף דמחיצות הבית לאו לבראי עשויין. ובישוב קו' תוס' נאמרו כמה תירוצים. א' עי' בריטב"א שפי' דשאני התם שהדפנות קבועים אבל בדפנות שאינם קבועים אלא ערא הו"א לפסול אי לאו להכי עבידי. (ועי' באות

לגרוס "אחר" ולפי' הב"ח אף מתחילה לא הי' דעתו אלא לעשות הפנימית כשיעור שעשה לבסוף. וכ"ה בר"ן כגיר' הב"ח ובלא "אחר". ובדברי הב"ח בסי' תרל"א איתא "אחר" אבל הוא בסגוריים שם כמו שהוא לפנינו. אבל אם לא גרסי' "פנימיים" נר' שכוונת רש"י לפרש דבב' דפנות מן הצד ליכא הו"א לפסול, וא"כ יתכן לגרוס "אחר". ודוק.

[13] וכ"מ מלשון רש"י ריש העמוד ד"ה דמחיצות, "ואילו מחיצה מעלייתא היא הוה סמכינן עלה" פי' אף דלאו להכי עבידי.

[14] ועי' בר"פ שמשמע כתוס', ומ"מ כ' שמבואר ממתני' של"צ שיהא "לשום סוכה" ועי' בפי' ס"ד שעמד בזה, ופי' שאין כוונתו כמו שפי' הריטב"א אלא כתוס'.

הקודמת שיל"פ דהריטב"א לשיטתו שההו"א לפסול הי' משום שצריך לשמה בדפנות.)

ב' עי' בערוך לנר שפי' דאף דכבר שמעי' ממתני' מ"מ דלמא כן שמעי' לי' בברייתא, ול"ק על הברייתא ממתני'.

ועי' בתוס' חולין דף פ"ב ע"ב שמשמע שאף שיש להברייתות לפרש מה שמבואר במתני' מ"מ ק' במה שלא פי' כלשון מתני'. ולפי"ז יל"פ דה"ג קו' תוס' הוא דהו"ל להברייתא לפרש בלשון מתני'.[15]

והנה, אף דלפנינו גרסי' "תנא" יש להק' שבירושלמי איתא בלא "תנא" אלא כמימרא דאמורא, ואולי כן הי' לפני תוס' דאינו בתוספתא, וגם בתוספתא שלפנינו ה"ה בסגורייס וכנר' שבתוסף ע"י גיר' שלנו "תנא".

ויש לציין ג"כ לשון התוס' לקמן בסמוך בד"ה "לא יהא" שמעתיק לשון רש"י כמעט כמו שהוא לפנינו, אבל ברש"י כ' "דאשמעי' תנא" ואילו בתוס' כ' רק "דאשמעי", ומשמע שלא הי' לפני תוס' "תנא" פסל היונא, אלא שהוא סתמא דגמ' בלבד.

ג' ע"ע שם שפי' דהו"א לפסול יותר כאן כיון שבשעה שמסכך הסוכה עדיין לא הי' הדופן האמצעי להסוכה אלא להסוכה הפנימי בלבד.

ד' ע"ע בפנ"י שפי' דהו"א לפסול טפי כאן דבאכסדרה הדופן של הבית הי' גם למקום האכסדרה שהי' עלי' תקרה כמו הבית, ולא דמי להכא.

ה' ע"ע בפור"י שפי' בב' אופנים שונים.

ו' וגר' לענ"ד שיל"פ, דאף דמחיצות הבית להבית עבידי, מ"מ התקרה של האכסדרה מיהא הי' להחלל של האכסדרה ועמו החלל של הסוכה שהוא לפנים מן האכסדרה, והתקרה נעשה לצורך חלל זה. והרי אף התקרה של האכסדרה ה"ה חלק מן הדופן והוא החלק הקרוב אל הסכך של הסוכה, ודלמא הו"א דבהכי סגי ולריך שיהא עכ"פ מקצת של הדופן לצורך הסוכה, אבל הכא שאף מקצת של הדופן אינו לצורך הסוכה לא.

פי' הקמ"ל לתוס' לפסול הקנים והסכך משום דלבראי לא עבידי

כ') ועי' בתוס' שפי' דההו"א לפסול לא הי' בדפנות, אלא שיש הו"א לפסול הסכך של הסוכה החיצונה לפי שאינה עשוי' לצל, וקמ"ל דהסוכה כשרה.

ובביאור הקמ"ל הרי מלשון התוס' משמע דודאי אינה עשוי' לצל, ואין הקמ"ל דהסכך עשוי' לצל, וכ"מ מלשון הגמ' "אימא לא, קמ"ל" פי' אימא דכיון דודאי לבראי לא עבידי הו"א לפסול קמ"ל דמ"מ כשרה, וכ"ה ברא"ש דאע"פ לבראי לא עבידי כשרה. וע"ע בפור"י במה שמדייק מלשון הגמ'.

ובמה דהסוכה כשרה אף דלא נעשה הסכך לשם צל, יל"פ ע"פ מש"כ הר"ן והריטב"א לעיל בדף ח' דל"ל שיהא הסוכה לשם צל, אלא שלא יהא לשם דירה או לשם אוכל, ולפי"ז ה"ג לא הי' הסיכוך לשם דירה או אוכל אלא לשם הסוכה הפנימית, ולכן ליכא פסול אף בסכך של הסוכה החיצונה. וא"כ יל"פ שרש"י שפי' שם

[15] ואולי יש לחלק בין ברייתות ותוספתות, ועי' בפי' הרמב"ם שברייתות ותופסתות חלוק בתכליתם, ואכ"מ.

שצריך שיהא לשם על וצריך כוונה בפועל לשם על, אזיל לשיטתו שלא פי' כתוס' והרא"ש כאן, ולרש"י יל"פ דאה"נ וצריך שיהא הסיכוך לשם על או לשם הסוכה, והכא אין הסוכה החיצונה כשרה אא"כ מסכך לשם על גם לסוכה החיצונה וכגון שמסכך בכוונה שיהא לשם סוכה הפנימית וגם לשם על למקום שבסוכה החיצונה ושוב נמלך להשתמש בו לסוכה וכשרה משום שהי' עכ"פ לשם על. או"ד דבשעה שסיכך כבר הי' בדעתו להשתמש בב' סוכות, ורק בשעת עשיית הדופן האמצעי באמצע לא הי' דעתו אלא לסוכה הפנימית בלבד.[16]

(ובדעת הרא"ש ותוס' בזה יל"ע, אבל יש סמוכין לפי' הנ"ל ושלא צריך לתוס' שיהא עשוי' לצל, שהרא"ש כ' בפי' הגמ' שם "והוא שעשויי' לצל" כמו שפי' הר"ת והיינו דצריך שיהא עשוי' באופן שהגשמים יכולים לירד, וא"כ אין הוכחה מהגמ' שם "והוא שעשוי' לצל" שצריך שיהא לשם על. אכן יש שמפרשים שאף להר"ת צריך גם שיהא עשוי' לצל, וכמבואר ממה דפסלי' בחוטט בגדיש ועי' שם מש"כ.)

ובאו"א יל"פ אף אם צריך סיכוך לשם על, דה"נ הנחת הקנים שם הי' לשם על בתוך הסוכה, ואף שלא הי' לשם סיכוך ולא לאחורי הסוכה, דמ"מ הי' הנחתו לשם על. ובאו"א אולי במה שמקלת מן הקנים הי' לשם על סגי לכל הקנה.

ועי' בר"פ שמבואר שלמסקנא לא פי' כתוס' והרא"ש שאף דלבראי לא עבידי כשרה, אלא פי' דקמ"ל דעשוי' לשם על בעלמא ובהכי סגי. ויל"ע בכוונתו, דמשמע דאף מה שמסכך הסוכה החיצונה הי' לשם על והרי א"כ פשיטא. ואולי פירושו ג"כ הוא כנ"ל והסיכוך לשם על במקלת הקנה סגי או דתלוי בכוונתו במעשה ההנחה אף שלא הי' אלא לסכך הסוכה ולא לסכך המקום חוץ ממנו, דמ"מ הכל מעשה א' הוא.

או"ד יל"פ שכוונתו דכיון דעשוי' לשם על אף שלא הי' לשם על של סוכה סגי, דהו"א דצריך שיהא לשם על של מקום שכוונתו להשתמש בו לסוכה, וקמ"ל דל"ל.

וע"ע בשפ"א שפי' הקמ"ל באו"א דהכשרו הוא מדין "פסל היוצא" ולענין זה יש לצרפו להסוכה הפנימית וכיון שהי' הנחת הקנים לב' הסוכות אהדדי סגי במה שעשה סוכה כשרה לשם על להכשיר גם הנחת הקנים היוצאים אף שלא הי' לשם על. ולפי"ז אם מניח קנים לשם על במקום שאין הסוכה כשרה, ויש קנים היוצאים ממנה שמסככים סוכה כשרה, אין להכשיר ובזה לא הוי לשם על. וכעי"ז פי' גם הק"נ בדעת הרא"ש ועי' שם.

פי' אחר בההו"א דכיון דדפנות לא לבראי עבידי הסכך פסול

[16] אבל יש לפרש מה שלא פי' רש"י כתוס' באו"א, ועי' בערוך לנר. וכנר' דס"ל דמיירי כשמסכך ואח"כ מניח הדופן האמצעי באמצע, וק' במה דליכא חסרון של סכך קודם לדפנות, ועי' בפמ"ג שם שמתספק אם צריך רק דופן א' קודם לסכך או כולם, וע"ע לעיל שמרש"י משמע של"צ דפנות קודם לסכך בדף ט"ז ד"ה מלמעלה, וע' בביאור הגר"א שם ובמש"כ בדעת רש"י לעיל בדף י"ח ע"ב במה שרבא הק' מ"הפחית" דופן האמצעי.

(ובאו"א יל"פ דהכא אינה כדפנות קודם לסכך כיון שהי' הדופן האמצעי מונח שם קודם שמסכך, ורק שאחר הסיכוך שינה מקומו של הדופן האמצעי ובזה ליכא פסול דתעשה ולא מן העשוי כיון שאף מתחילה הי' בהכשר ורק אח"כ נשתנה.)

כ"א) וע' בלשון הר"ח שפי' דכיון דדפנות לא לבראי עבידי פסולה, וקמ"ל כיון דלשם צל בעלמא עבידו בשרה, וק', שמהרו"א משמע שיש לד לפסול משום הדפנות, וצריך שיהא לבראי עבידי, אבל בתי' משמע שהקמ"ל דהסכך כשרה, ומשום דלגל עשוי'. וק' לפרש דאף הדפנות צריכות שיהי' לשם צל, ואף הו"א שיהא הדפנות לשם צל ליכא[17]. וכמו"כ יש להק' במש"כ הר"ן כלשונו של רש"י ופי' דקמ"ל דכיון דלגל בעלמא הוא כשרה.

ובדוחק יל"פ דכוונתם דהו"א לפסול משום הדפנות, וקמ"ל דל"ל שיהא הדפנות לשם צל אלא הסכך וכיון דלשם צל עשוי' כשרה.

אבל נר' לפרש באו"א דעי' במש"כ הב"ח תרל"א להק' במש"כ הטור דאע"פ דדופן אמצעי לא לבראי עבידי מ"מ כשרה, ומשמע דהדפנות פסולות וכמו שפי' רש"י, אבל ק' דא"כ לא הו"ל למימר דופן "אמצעי" שהרי לרש"י יש הו"א לפסול גם הדפנות מן הצד (והוא כגיר' הב"ח ברש"י ועי' לעיל באות י"ח במש"כ.) ולכן פי' הב"ח דהו"א דכיון דהדפנות לבראי עבידי הרי עי"ז גילה שאין דעתו לסכך לשם צל לבראי, והסוכה פסולה משום הסכך. וכעי"ז פי' גם הדרישה בכוונת רש"י ובזה כתב לישב קו' תוס', דאף לרש"י אין הפסול בדפנות אלא בסכך ורק דההוכחה שלא סיכך לשם צל הוא במה שלא עשה הדופן האמצעי לבראי אלא לגוף.[18] וכן יל"פ גם בכוונת הר"ן והר"ח. ואולי כמו"כ יל"פ בדעת רש"י וכמו שפירשו הב"ח והדרישה. אבל תוס' וכו' לא פי' כן בכוונת רש"י אלא כפשוטו ושיש פסול בהדפנות. וכ"מ גם ממש"כ המג"א בשו"ע שם, ועי' במחצה"ש וכו' בביאור כוונת המג"א וע"ע במשנ"ב.

והנה בדעת הטור והשו"ע, משמע שיש הו"א לפסול בדפנות אבל הב"ח פי' כנ"ל שיש הו"א לפסול בקנים ובסכך. ויש לעורר שהרא"ש בתוס' הרא"ש פי' כתוס' שיש הו"א לפסול משום דלא סיכך לשם צל. ויתכן שהטור קאי כוותי'. ומשמע כמו שפי' הב"ח דכיון דדופן האמצעי לא הי' לבראי ממילא הו"א לפסול משום שלא הי' הסכך לשם צל.

בביאור ההו"א לפסול הפסל היוצא מדופן הקצרה

כ"ב) גמ' מהו דתימא הא לית בה הכשר סוכה קמ"ל. עי' בר"פ שהק' דהלא בכל סוכה של שלישית אפי טפח, ודאי מכשרי' הסוכה יותר משיעור של הדופן הקצרה, דאם רק כשיעור הטפח, אין לו שיעור הכשר סוכה. ומתו"כ פי' כעין מה שפי' רש"י והרא"ש אצלינו דהכא שאני דכיון דעשה אף הדופן קצרה ארוך יותר מז'[19], "מוכחא מילתא דבאפי

[17] שו"מ בדק"ס שיש גיר' בגמ' כלשון הר"ח, והק' שם כנ"ל ופי' שיש הו"א להצריך שיהא הדפנות לשם צל, ועי' שם במה שנדחק, ולענ"ד עדיף לפרש כמו שנפרש בסמוך.

[18] וכעין דבריהם נר' שיש לפרש בכוונת רש"י דהדפנות שבצדדין מתחילה לשם סוכה נעשו אלא שהכניס וכו' פי' דאף שהדפנות שבצדדין נעשו לשם סוכה מ"מ במה שהכניס הדופן האמצעי מוכח דלא הי' הסיכוך לשם צל.

[19] אבל בעושה פחות מז' או רק ז', אין הו"א לפסול ביותר משיעור הדופן הקצר ממה שלא עשה רק טפח הצריך מעיקר הדין, דדלמא מה שעשה עד ז' הוא למצוה מן המובחר ולא לסמוך על דופן שאינו שלם ולא מוכחא מלתא כלל, וכ"פ הט"ז והמג"א והביאור הגר"א ועי' במשנ"ב תרל"א ז'.

נפשי" הוא, וכלשון רש"י או ש"רצונו" לעשות סוכה באפי נפשי' (לשון הרא"ש) או ד"גילה בדעתו" לעשות ב' סוכות (כלשון הטור ושו"ע). אבל בסתם סוכה בלא הוכחה או גילוי דעת, ודאי הסוכה כשרה עד מקום הדופן האחרון וכדין ג' אפי' טפח בכל סוכה.

אולם עי' בראבי"ה סי' תרכ"ט שפי' דההו"א לפסול כאן הוא משום דדלמא הא דמכשרי' בשלישית אפי' טפח הוא רק כנגד הטפח בלבד, ולא יותר מזה, וקמ"ל כאן להכשיר כל הסוכה, ואפי' יותר מכשיעור טפח. ולפי"ז לכאו' צ"ל דהו"א דל"צ זע"ז מרובעות, וגם שיש לנמנס עצמו בתוך טפח באופן שהסוכה אורך יותר.[20]

והנה לשיטת רש"י והרא"ש והר"פ וכו', צריך לברר מהו ההו"א לפסול משום דמוכח מלתא דסוכה באפי נפשי' הוא או שרצונו לעשות סוכה רק עד כלות מקום הדופן הקצרה, ולמה אזלי' בתר דעתו. ואמנם, בשו"ע הרב איתא דה"ה הקמ"ל דלא אזלי' בתר דעתו דל"צ שיהא הסוכה בכוונה, ומ"מ אף לדבריו ק' במה דקס"ד מעיקרא לפסול.

והנה, ברש"י שכ' ד"מוכחא מלתא", יש מקום לדחות דאין כוונתו כמו שכ' הרא"ש דהדבר תלוי ברצונו, אלא במה שנר' להרואה בלבד, אבל אף בזה יש להק' קצת במה שגדר של מהו בכלל הסוכה תלוי במה שנר' להרואה. ומ"מ ברא"ש

והר"פ והטור וכו' שפי' דהו"א ד"גילה בדעתו" וכו' ק' וכנ"ל.

אכן, אולי יל"פ דאף שפי' דתלוי בגילוי הדעת שלו, מ"מ העיקר תלוי באם נר' לעיני הרואה כסוכה אחרת או לא, ולעיני הרואה פעמים שהם מתחשבים בכוונת הבונה, ואם כוונתו הי' לעשות ב' סוכות, גם לדידהו נר' כב' סוכות, ואם מבנינו נר' להרואה שרצה שיהא סוכה א', אז גם לדידהו נר' כסוכה א'. ולפי"ז יל"פ דקמ"ל דלא אזלי' בתר גילוי דעתו ומ"מ נר' כסוכה א'.

וע"ע בחזו"א סי' קמ"ד א' שנתקשה בזה, ופי' דל"ל דהו"א לפסול משום שלא עשה הקנים חוץ מדופן הקצר לשס צל או לשס סוכה ולכן פסול[21], ולפי"ז הק' למסקנא מא"ל והלא לא עשה לשס צל או לשס סוכה. ופי' דל"ל דקמ"ל דהי' הסיכוך לשס צל, וא"כ אין חידוש של פסל היוצא כלל דהרי הוא סוכה כשרה בלא שום לד פסול, והוא כשיטת הרי"ד מובא ברא"ש סי' ג' דלעולם אין להכשיר שום סוכה מדין "פסל היוצא" שיהא נדון כסוכה אף שחסר איזה דבר הצריך להכשרו של סוכה. (ועי' לעיל דף ד' ע"א אות כ'-כ"ד ולקמן בסמוך במש"כ בזה.)[22]

---

[20] עי' במש"כ בזה לעיל בדף ו' ע"ב אות כ"ב לענין העמדת הטפח בראש תור לפי' המהרש"א, דמשמע דל"צ שיהא שיעור זע"ז בתוך הסוכה של שלישית אפי' טפח.

[21] וכעי"ז משמע בכס"מ ד' ג' ועי' בהג' הס"ד לפי' הר"פ כאן.

[22] ואולי יל"פ באו"א ע"פ דרכו של החזו"א, וע"פ משו"כ רש"י לעיל בדף ח' ע"ב, ששם פי' רש"י דמלבד מה שצריך שיהא העשיית הסכך לשם צל, גם צריך שיהא "מנכרא מלתא" שהוא לשם צל, ולפי פשוטו דלא זו בלבד שיהא לשם צל בדעתו אלא צריך שיהא נר' וניכר שהי' עשיי' לשם צל, ובסוכה שמצד צורתה אין ניכר שהי' העשי' לשם צל, אלא נר' להרואה שאינו לשם צל, לא סגי בהכי, וילפ"פ לפי"ז שלכן להה"א פסול כאן וקמ"ל או דל"צ לזה או דה"נ לא נר' להרואה כסכך שאינו לשם צל.

בביאור הקמ"ל להכשיר הסוכה אף דלית בה הכשר סוכה ואם יש להכשיר פסל היוצא מן הסוכה באופן שיש חסרון בכשרות של החלק היוצא בשום צד

כ"ג) שם. דמה דמסיק הגמ' להכשיר הסוכה כגר' שנחלקו הראשונים בטעמא דמלתא.[23] עי' ברא"ש שפי' דאע"פ שאין להפסל היוצא אלא דופן א' מ"מ כשרה. והיינו דמכאן שמעי' חידוש בדין הכשר סוכה דאפי' אם יש חלק מן הסוכה שיש איזה פסול וחסרון בכשרותו, כגון הכא שאין להמקום של הפסל היוצא ג' דפנות מ"מ פעמים שיש להכשיר הפסל היוצא כמסתעף וסניף להסוכה הכשרה, וכיון שהוא מקושר לסוכה כשרה, ואינה באפי נפשי', גם הפסל כשר.

וה"ה שיטת הרא"ש לעיל בדף ד' באצטבא באמצע הסוכה שאף במקום שאינה על האצטבא כשרה ואף ששם הסכך למעלה מכ', והוא מדין פסל היוצא מן הסוכה וכמו שפי' רש"י והרא"ש שם. וכמו"כ מבואר גם בדברי תוס' דף י"ז ע"א ד"ה אויר שאף במקום שאין בה"פסל היוצא" שיעור סוכה כשרה מ"מ כשר מדין פסל היוצא מן הסוכה. (ועי' שם שמשמע מתוס' דאף בלא דפנות כלל מ"מ כשרה, ועי' במש"כ שם ובמש"כ לקמן בסמוך בענין פסל היוצא כשאין דופן א'.)[24]

אבל דעת הרי"ד מובא בהרא"ש לעיל בסי' ג' דלא אמרי' פסל היוצא להכשיר מקום שמחוסר באיזה דבר שבכשרותו של הסוכה, ורק כשיש להכשיר מדין "שלישית אפי' טפח" הוא שיש להכשיר אף כנגד דופן האורך, והיינו משום שיש בו כל מה שצריך להכשר הסוכה ואף שאין גר' כן, מ"מ כ"ה מהלכתא דשלישית אפי' טפח, שכשרותו של הסוכה הוא עד דופן האורך. אבל במקום שיש איזה חסרון בכשרותו של הסוכה בין מצד הסכך וכגון שהוא למעלה מכ', או מצד הדפנות שאין לו ג' דפנות, אין להכשיר מדין "פסל היוצא".

ולפי הרי"ד הא דקאמרי' בדף י"ד ע"ב שיש להכשיר כשיש נסר אפומא דמטללתא במקום שמחוץ לדפנות הסוכה, פי' הק"נ דהיינו לדחוי' בעלמא ולמסקנא לא ס"ל הכי.[25]

והנה, לפי הרא"ש קמ"ל שהסוכה כשרה אף שחסר בכשרות המקום שיוצא מן הסוכה הכשרה[26]. אבל להרי"ד צריך לפרש באו"א,

---

[23] וכבר הארכנו בזה לעיל בדף ד' ע"א אות כ'-כ"ה, ותצטרף לכאן.

[24] ויש להק' דיעוי' במש"כ הפוסקים דאף שיש כמה פירושים בגמ' כאן בביאור דין פסל היוצא מ"מ לא פליגי, וכולם מודים להדינים, אבל ק' דבשלמא שאר הדינים שבגמ' יל"פ דכולם לא פליגי בטעמא דמלתא, אבל אם נאמר שנתחדש כאן דין להכשיר סוכה אף במקום שיש חסרון בין מצד הדפנות ובין מצד הסכך, הרי לזה מסתברא דבלא מקור מן הברייתא שאין להכשיר, ואם אין פי' של "פסל היוצא" כמו שפי' רבה ור' יוסף, מנ"ל לשאר אמוראי להכשיר בכה"ג מן הסברא. ויש לדחות.

[25] והנה, הק"נ כ' לדחות שגם דעת הרא"ש כדעת הרי"ד בזה, ועי' במש"כ הק"נ כאן בארוכה ובמש"כ בדף ד' אות כ' ואילך, דנחלקו הערוך לנר והק"נ בזה.

[26] והנה לדינא קי"ל כשיטת הרא"ש באצטבא, ומשמע דקמ"ל דאמרי' פסל היוצא נדון כסוכה וכנ"ל. ועי' בלבוש ובט"ז שפי' דקמ"ל דרואין הדופן הקצר כאילו הוא משוך כנגד הארוך. ומדבריהם משמע דאף דילפי' פסל היוצא מן הסוכה נדון כסוכה אי"ז אלא כשיש עכ"פ דופן

וקמ"ל דאף המקום שיוצא חוץ מדופן הקנה ה"ה בכלל סוכה כשרה. ויל"פ כמו שפי' השו"ע הרב דקמ"ל דלא אזלי' בתר גילוי דעתו דל"ל כוונה בעשיית הסוכה. או"ד דקמ"ל דליכא גילוי דעת במה שלא האריך בדופן הקנה כנגד הארוך[27].

ובדעת רש"י בזה יל"ע, שהרי לעיל בדף ד' מבואר דס"ל להכשיר בסוכה שיש בו אצטבא, אף מן הצד וכמו שפי' הרא"ש ושלא כמו שכ' הרי"ד שם, ומבואר דאמרי' דפסל היוצא נדון כסוכה אף במקום שיש חסרון בהכשרו של המקום שיוצא מן הסוכה הכשרה. אבל כאן משמע מרש"י כעין מה שפי' הרי"ד, וז"ל "קמ"ל דמן סוכה הוא והוי כשתיס כהלכתן ושלישית אפי' טפח דלא ממשכא עד הרביעית וכשרה". וממש"כ רש"י "דמן סוכה", משמע שקמ"ל דאף הפסל היוצא "מן הסוכה" ולא כסוכה באפי נפשי' כלל אלא חלק מן הסוכה הכשרה, וכמו"כ פי' רש"י דהוא מדין "ב' כהלכתן ושלישית אפי' טפח" ומשמע כדעת הרי"ד דאין להכשיר אלא בכה"ג שיש סכך כשר וגם ג' דפנות ורק שאין א' מן הדפנות ארוך כמו הדופן שכנגדו ורק בכה"ג כשרה כיון שיש לו כל הצריך להכשר הסוכה אף דאין מוכח כ"כ וכמו שפי' הרי"ד.

וגר' לפרש דס"ל לרש"י כדעת הרא"ש להכשיר משום שהוא סניף להסוכה הכשרה, אלא דס"ל לרש"י דהמקור להכשיר הוא מדין ג' אפי' טפח, וכמו שבג' אפי' טפח אמרי' דאף שאין דופן שלם, מ"מ מהלכתא מחשבי' לי' כאילו יש דופן שלם עד כנגד הדופן הארוך כנגדו, כמו"כ גם במקום שאין הכשר בסוכה מטעם אחר, וכגון אם שלא על האצטבא ה"ה למעלה מכ', מ"מ אמרי' שיכול להמשיך כשרותו של הסוכה למקום שאינו כשר ולמקום שיש חסרון בכשרות הסוכה. וכ"ז נלמד מדין ג' אפי' טפח. והיינו שפי' רש"י דאף הפסל היוצא שחסר בהכשרו, מ"מ כשר כיון שהוא "מן סוכה" ובזה הוי כההלכה של שתיס כהלכתן וג' אפי' טפח.

ועי' לעיל בדף ד' ע"א שהארכנו להוכיח כפי' הנ"ל, וכעי"ז פי' הקה"י בסי' ג' בדעת רש"י. אולם בערוך לנר לעיל בדף י"ד לא פי' כן, ועי' לעיל בדף ד' במש"כ בדבריו.

שו"מ שהחזו"א עמד בכל זה בסי' קמ"ד א' ופי' באו"א, ומה שנר' לענ"ד כתבתי.

בענין פסל היוצא כשאין דופן א' כ"ד) והנה, לפי' הרא"ש ורש"י דאמרי' פסל היוצא גם כשחסר ג' דפנות או סכך כשר, יש להסתפק אם אין אפי' דופן א' אם אמרי' פסל היוצא. וכפשוטו מבואר בדף

א' שיכול להמשיך גם הדופן שכנגדו אצל הדופן הארוך. ויל"ע האיך מכשרי' ע"ז מצד האצטבא, ויש ליישב.

[27] ואולי יש נפ"מ באופן שהדופן הקצר הוא צה"פ, שאם נאמר דקמ"ל דליכא גילוי דעת, יל"פ דהיינו רק משום דדלמא אף שרצה שיהי' הסוכה גדולה יותר מהדופן הקצר מ"מ לא האריך בו כ"כ כיון דלא רצה ולא צריך אלא צניעות מעט, ולא איכפית לי' במה שהסוכה פתוח במקצת. אבל אם עשה צה"פ בלבד, הרי כל מגמתו לא הי' לצניעות ולהגדיר המקום כראוי אלא כדי שיהא לו סוכה כהלכתה, וא"כ דלמא אם האריך באורך הצה"פ יותר ממה שצריך לדינא, יש גילוי דעת שלא רצה שיהי' הסוכה ארוך יותר מכנגד הצה"פ. ועי' בחזו"א ע"ב ח' בדין דופן הקצר של צה"פ דס"ל לפסול כנגד הארוך מטעם אחר.

י"ד ע"ב דהסוכה כשרה דהתם בנסריס אפומא דמטללתא מיירי כשאין אפי' דופן א' כנגד היושב. אבל שם יש לדחות כמו שכ"ל לדעת הרי"ד דלא הי' אלא לדחוי' ולא קי"ל הכי.[28]

ועי' לעיל בדף ד' ע"א אות כ"ו שהארכנו, ונליין כאן עיקר הדעות בזה. דעת הראבי"ה מובא ברא"ש סי' ל' דלא אמרי' פסל היושב נדון כסוכה אא"כ יש דופן א', וכ"כ הרא"ש לדינא, וכ"מ גם מלשון התוס' הרא"ש בדף י"ז. אבל תוס' שם בדף י"ז משמע דאף בלא דופן אמרי' דפסל היושב נדון כסוכה, ועי' שם במהרש"א שמדחה דדעת תוס' כהרא"ש, אבל מלשון תוס' משמע שחולק ועי' שם במש"כ. וע"ע בחזו"א קמ"ד א' ובמג"א וכו' בסי' תרל"ה ג' שפי' בכוונת הראבי"ה באו"א ולכו"ע ל"ל דופן א'. וע"ע בבכור"י תרל"א ז', ובמשנ"ב מהדו' דרשו תרל"א ז'.

והנה, בדעת רש"י בזה יש לדקדק ממה שכ' כאן דכאן מיירי כשהפסל "יושאין להלן מאורך דפנות הנדדין" ומשמע שיושא חוץ מאורך ג' הדפנות ולא רק מדופן א' בלבד. וכ"מ קצת מלשון הגמ' דהפסל יושא מן הסוכה ויש דופן שממשכא בהדייהו, ואם לא יצא הפסל יותר מהדופן האורך, אי"ז יציאה מכל הסוכה אלא מכנגד הדופן הקצר בלבד. ומשמע דמיירי כשהקנים יושאים גם חוץ ממקום הדופן האורך, ומ"מ כשרה מדין פסל היושב ואף שאין דפנות כלל כנגד מקום הפסל. ומש"כ דהדופן ממשכא "בהדייהו" אי"ז עד כלות מקום הקנים אלא ממשכא בהדייהו יותר מהדופן הקצר.

ביישוב קו' המהרש"א על רש"י ד"ה מהו"ד

כ"ה) רש"י ד"ה מהו"ד וכו' והא לית בה ז' טפחים בהכשר[29] סוכה. עי' במהרש"א שהק' דהרי הכא ליכא ג' דפנות להפסל היושב, ואפי' אם יש בו ז' טפחים פסולה.

וכ' המהרש"א מתחילה שכוונת רש"י שאין הכשר סוכה אפי' תוך הג' דפנות וכגון דליכא שיעור סוכה בתוך הדופן הקצר, עד שתצטרף היושב כנגד הדופן האורך. אבל כ' המהרש"א דא"א לפרש כן שהרי מבואר ברא"ש וטור דמיירי באופן שהאריך בעשיית הדפנות יותר מז' והיינו דסד"א דמוכחא מלתא דבאפי' נפשי' הוא. אבל אם אין הדופן הקצר אלא פחות מז' אין הו"א לפסול.

אולם לענ"ד נר' שיש לקיים פי' זה ברש"י, ואף שהרא"ש לא פי' כן, וכי גברא אגברא קרמית, והרי הרא"ש כ' להדיא שלא כפי' רש"י דהס"ד לפסול הוא משום שאין בו ז' טפחים, אלא משום דאין בו דופן א' וכקו' המהרש"א. ולא עוד, הרי מהרא"ש משמע דלא גרס כגיר' רש"י דמהו דתימא "דלית בה הכשר סוכה", דמשמע דלית בה ז' טפחים, אלא דמהו דתימא דהאי לחודי' קאי והאי לחודי' קאי. וא"כ יתכן שגרס"י ההו"א לפסול אינו כמו שפי' הרא"ש אלא שגרס"י ההו"א לפסול הוא כשאין כנגד הדופן הקצר אפי' פחות מז'. ובמה שיש הו"א דאף בזה גילה בדעתו שיהא מה שאינו כנגד הדופן הקצר בכלל סוכתו, יל"פ שהוא משום

[28] שו"מ שהראבי"ה עצמו עמד בקו' הק"נ ופי' דכאן מיירי כשדופן א' יוצא עם הפסל ועי' במש"כ לעיל בדף ד'.

[29] גיר' המהרש"א ברש"י "כהכשר", ואם גרסי' כלפנינו ניחא יותר לפי מה שפי' המהרש"א לבסוף דאף שיש בו ז' טפחים מ"מ אינו עם דפנות ו"בהכשר סוכה".

שכיון של"ל אלא טפח א' בלבד והוא ממשיך טפי מטפח, הרי גילה בדעתו שלא רצה שיהא הסוכה אלא כשיעור הדופן הקצר. (ובדעת הרא"ש עי' בטו"ז ובמג"א ובביאור הגר"א שפי' דכיון דלמצוה מן המובחר צריך ז' ולא סגי בטפח, הרי ליכא גילוי דעת כל זמן שלא האריך בדופן הקצר יותר מז'. אבל מ"מ יל"פ שרש"י חולק ע"ז.)

ועי' במהרש"א לבסוף שפי' באו"א דכוונת רש"י כמו שפי' הרא"ש ומש"כ שאין בו ז' טפחים, היינו שאין בו כל הכשר סוכה בז' טפחים ובג' דפנות. ועי' בערוך לנר שכ' דדוחק הוא, ופי' באו"א דהא דאמרי' פסל היוצא להכשיר סוכה שאין בו ג' דפנות ה"ה מילתא דפשיטא, ואין הו"א לפסול אלא משום דחסר שיעור זע"ז בלבד. והביא להוכיח כן מהא דאיתא לעיל בדף י"ד ע"ב דפסל היוצא מן הסוכה כשרה כשאין דפנות כלל, בנסרים היוצא חוץ מפומא דמטללתא.

ע"ע במש"כ הב"ח בסי' תרל"א ז' ותו"ד שמש"כ רש"י דאין בו ז' טפחים, היינו משום שיל"פ שיש לו ג' דפנות, דאמרי' דו"ע מהדופן האמצעי, ויש לו עוד ב' דפנות, אבל מ"מ אין בסוכה שחוץ מדופן הקצר שיעור ז' טפחים. וכנר' שכוונתו לישב קו' המהרש"א. אולם ק' להבין האיך יש לו ג' דפנות, שהרי אין לו אלא ב' דפנות דהיינו האורך והאמצעי ע"י דו"ע, אבל דופן שלישית ליתא לי', שהרי הקצר אינו אלא להסוכה העיקרית ולא להפסל היוצא. ואולי יל"פ שהוא כעין דופן הנר' מבחוץ בלבד וכלעיל בסמוך, או"ד דאמרי' דדעת הבונה הי' שיהי' הטפח האחרון של הדופן הקצר להסוכה השניי' שהוא באפי נפשי'. וצ"ע.

ונר' לענ"ד לישב קו' המהרש"א, דיש לדקדק במש"כ רש"י בד"ה "לפניס מן הסוכה" שהוא "לצד דופן הרביעי הפתוח", ומלשונו משמע שיש שם דופן רביעי אלא שהוא פתוח, אבל מ"מ אינו פרוץ במלואו לצד הרביעי. ועי' בר"ן שהשמיט לשון זה וכ' "ברוח רביעית הפתוח", וע"ע בריא"ה שכ' "שאין שם דופן כלל", וע"ע במאירי שכ' שרוח רביעית פתוח לגמרי, ועי' שם בטעמו, ומ"מ מרש"י משמע שיש דופן שם דאם לאו הו"ל למימר לצד רוח הרביעי, ולא לצד "דופן" הרביעי. ויל"פ שהי' ק' לרש"י שמלשון הגמ' משמע שיש להפסל ג' דפנות ורק חסר בהכשר סוכה של ז', וכלשון הגמ' דלית בה הכשר סוכה. ולכן פי' דל"ל דמיירי כשיש דופן גם ברוח רביעית, ואף שהוא פתוח מ"מ דופן מיהא איתא לי', ועי"ז יש להפסל היוצא ג' דפנות דהיינו הרביעי והאחרון, וגם הדופן האמצעי ע"י דו"ע וכמו שפי' הב"ח.[30]

בביאור ההו"א לפסול בסוכה שמעוטה חמי"ר מצלתה

כ"ו) גמ' לסוכה שרובה צל"מ ומעוטה חמי"ר וכו'. צריך לברר באיזה אופן יש הו"א לפסול משום מעוט של חמ"ר, ואיזה שיעור יש בדבר, והלא ודאי במשהו שבסוכה שיש בו אויר, והוי חמ"ר, אין הו"א לפסול.

ועי' בב"ח סי' תרל"א ב' שכ' דנר' שאין הו"א לפסול בסוכה קטנה כלל, שהרי צל"מ בכל הסוכה, אבל הו"א לפסול כשיש סוכה גדולה,

[30] ואולי גם לולי דינא דדו"ע הו"ל הדופן האמצעי כדופן גם להפסל היוצא, ולענין זה אמרי' דחשיבא כדופן לב' סוכות, שמחוברים אהדדי. וצ"ע.

ובמוכו יש מקוס זע"ז שחמ"ר, והו"א לפסול אותו מקוס בלבד וקמ"ל דאף באותו מקוס כשרה דאזלי' בתר כל הסוכה.ולפי"ז יוצא דודאי לא הי' הו"א לפסול כל הסוכה, וכ"כ הרא"ה שאין הו"א לפסול כל הסוכה אלא לפסול הך מיעוטא.

אבל כנר' דהיינו רק להגיר' שבגמ' דההו"א הי' ד"האי לחודי קאי והאי לחודי' קאי", אבל לגיר' דידן, ולגיר' רש"י דהו"א "תיפסל בהך פורתא" משמע שיש הו"א גם לפסול כל הסוכה מחמת המעוט של חמ"ר, והק"ל באיזה אופן יש הו"א לפסול כל הסוכה והלא בסוכה גדולה אין לפסול כל הסוכה מחמת המעוט, שמ"מ יש שיעור סוכה כשרה בסכך כשר, ואם בסוכה קטנה ג"כ אין לפסול וכמו שהעיר הב"ח.

ועו"ק כמו שכ' הב"ח שמדברי הר"ן מבואר שלא פי' כפירושו, שהר"ן מסתפק למסקנת הגמ' דלמא רק בסוכה קטנה של זע"ז הוא דמכשרי', ומשום דכל הסוכה נדון כא', אבל בסוכה גדולה שיש בו זע"ז דחמ"ר, דלמא אף למסקנת הגמ' פסול. הרי מהר"ן מבואר שלדעתו יש הו"א לפסול גם בסוכה קטנה.

וגר' לפרש ע"פ מש"כ הריב"ן, דההו"א לפסול משום מעוט סכך של חמ"ר, הוא משום דהו"א שיהא מקוס של חמ"ר כ"אויר" לפסול. (ויש לפרש דהו"א לפסול מדרבנן ומדרבנן דמי לאויר, או"ד מדאו' וכמו שפי' רש"י ריש המס' דבחמ"ר הסכך בטל להאויר.) וא"כ ההו"א לפסול הוא בכל אופן שיהא האויר פוסל בסוכה. וכגון כשיש אויר של ג' דאסור לישב שם, וגם כשהוא מפסיק בהסוכה פסול כל הסוכה משום שאין להסכך כשר אלא ב' דפנות, והו"א דהה"נ בסכך של חמ"ר דדמי לאויר לענין זה ולכן אפי' בסוכה קטנה אם יש מקוס ג' שיש בו חמ"ר הו"א לפסול כמו שהאויר פוסל, וקמ"ל דהסוכה כשרה.[31] [32]

והנה, כנר' שיש להמאירי פי' אחר בההו"א דגמ', דיעוי' שם שפי' דהו"א שאם יש "שלישית או רביעית" של הסוכה חמ"ר, שיש לפסול. וגר' שהי' ק' לי' איזה שיעור יש בדבר, והלא ודאי אין לפסול בכל מקוס שיש חמ"ר, שהרי הרבה נקבים יש בסוכה, ולכן פי' שלא הי' ברור להגמ' באיזה אופן יש לפסול, אלא דלמא שיערו חכמים שבאיזה מקום חשוב בסוכה יש מקוס לפסול וכגון בשלישית או רביעית, שאם יחלק הסוכה לג' או ד' חלקים וא' מהן חמ"ר, דלמא יש לפסול עכ"פ באותו מקוס. ומסיק הגמ' דבכל אופן כשרה.[33]

---

[31] ועי' לעיל בדף י"ז ע"א שהבאנו דעת הס' מאורות שלפי רש"י וההשלמה מבואר דאויר פוסל בג' בכל הסוכה אף כשיש ג' דפנות, ולפי"ז ה"נ יל"פ דהאויר פוסל לגמרי, וכלשון הגמ'. אבל כפשוטו יש לפרש דהא דתפסל בהך פורתא הוא באופן שיהא האויר פוסל ע"י הפסק ומשום שאין להסכך כשר ג' דפנות.

[32] ע"ע בדרכ"מ בשם הרבי' ירוחם, וכן מובא במשנ"ב לדינא, דבאופן שיש צל"מ מחמתה בכולה, אבל רוב המקום שבסוכה חמ"ר פסולה. ולפי"ז כל ספקת הגמ' לדעת הר"ן הוא כשיש חמ"ר בסוכה קטנה מג' עד ג' ומחצה, אבל ביותר מג' ומחצה ודאי פסולה. או"ד דמיירי בסוכה גדולה באופן שיש הפסק ע"י הסכך של חמ"ר, ואין להסכך כשר אלא ב' דפנות, אבל זה תלוי בספקת הפמ"ג וכמו שיבואר להלן בסמוך. וצ"ע. ובעיקר שיטת הרבי' ירוחם יל"ע בשיעור הדבר, והאיך מחלקי' הסוכה והאם צריך שיהא רוב הסכך של צל"מ במקום א', והלא הוא דבר שא"א, כיון שיש נקבים ואין הצל"מ, ואם בכל הסוכה הרי מיירי כשיש צל"מ בכללה, ובאיזה אופן פסלי' לי'. ואולי צריך לחלק הסוכה לשנים, ושיהא צל"מ בצד א', או"ד שכל מקום זע"ז נדון בפנ"ע, וצ"ע.

[33] ע"ע בלשון המאירי בריש דבריו שמשמע דטעמא דהוי חמ"ר במעוטה הוא משום שאין

בביאור מסקנת הגמ' להנ"ל

ב"ז) ולמסקנת הגמ' קמ"ל דהסוכה כשרה, ויש לעי' בטעמא להכשיר. ובשלמא לדעת הב"ח מובן דאזלי' בתר כל הסוכה ולא אמדי' כל מקום של זע"ז בפנ"ע. אבל עדיין יש לעי' לפי הר"ן וכמו שפרשנו ע"פ דברי הריב"ן, דהו"א לפסול כמו אויר, מ"ט להכשיר למסקנא. וכפשוטו יל"פ דלא אמרי' שהסכך של חמ"ר דמי לאויר, ולכן אזלי' בתר כל הסוכה אהדדי ואין החמ"ר פוסל אפי' אם הוא מפסיק, וכמו"כ יכול לישב תחתיו ובלבד שלא יהא אויר על פני כל אורך הסוכה או שלא יהא ראשו תחת האויר וכמו שכ' הראשונים להלן בסמוך (ועי' בריטב"א כאן). אבל לפי"ז אפי' בחמ"ר בשיעור של זע"ז יש להכשיר, ובר"ן מבואר שאף למסנקת הגמ' יש להסתפק בסוכה גדולה שיש בו שיעור זע"ז של חמ"ר, ולריך לברר ספקת הר"ן וטעמו להחמיר בכה"ג.

ועי' במשנ"ב תרל"א ב' שפי' הלד להחמיר, דדלמא רק בפחות מזע"ז אמרי' שהמקוס של חמ"ר בטל לגבי המקוס של גל"מ, אבל בזע"ז דחשיבי ויש בו שיעור סוכה, דלמא אינו בטל. וכנר' שאף למסקנא יל"פ דהסכך של חמ"ר כאויר, ולכן במקוס זע"ז פסול, אבל כשאין זע"ז, אז הסכך של חמ"ר בטל להסכך של גל"מ והיינו טעמא להכשיר למסקנא.

ועי' בפמ"ג שמסתפק לפי משנ"כ הר"ן והרמ"א להחמיר במקוס זע"ז של חמ"ר, דדלמא אם יש חמ"ר באורך כל הסוכה באופן שהפסיק בין הסכך כשר והדופן האמצעי ואין להסכך כשר אלא ב' דפנות, כל הסוכה פסולה. ול"ע בספקתו ואם מיירי כשאין זע"ז, ודאי יש להכשיר שהרי בפחות מזע"ז כשר משום דבטל או משום דאינו כאויר וכנ"ל, וממ"נ יש להכשיר. ול"ל דספקתו כשיש חמ"ר כשיעור זע"ז, אבל אף בזה ק', הרי ודאי יש לפסול בכה"ג, שאם המקוס של זע"ז פסול, ה"ה משום דאין הסכך בטל ואמרי' דדמי לאויר, וא"כ הה"נ לענין לפסול כל הסוכה הו"ל למימר הכי. (ובדוחק יל"פ דכ"ז מדרבנן ולא תקנו לפסול כל הסוכה אלא כשיש שיעור זע"ז בחמ"ר ולא כשיש חמ"ר במשך כל אורך הסוכה, ול"ע.) ואולי יל"פ דמספק"ל אם אמרי' דו"ע בכה"ג להכשיר או לא. (ועי' בבכור"י במש"כ בדעת הפמ"ג ובמשנ"ב מהדו' דרשו אות 3 בענין אמירת דו"ע בסכך שחמ"ר. וע"ע במש"כ במשנ"ב מהדו' דרשו בסי' תרכ"ט 34 בשם הגרח"ק בס' האיר יוסף תשובה י' שאין חמ"ר כאויר לגמרי.)

בשיעור שישנים תחת סכך פסול

ב"ח) גמ' לסכך פסול פחות מג' בסוכה קטנה וכו'. עי' בראב"ד לעיל דף י"ד שמוכיח מכאן דאין ישנים תחת סכך פסול יותר מג"ט ושלא כשיטת הבעה"מ ותוס' לעיל דף י"ז (וכ"מ מרש"י לעיל שם) שישנים תחתיו אפי' בג"ט ורק לא בד"ט של סכך פסול, שהרי לשיטת הרז"ה ק' במה דמוקמי בפחות מג' וסוכה קטנה והלא הו"ל לאוקמי בסכך פסול פחות מד' ובסוכה גדולה ולאשמעי' דישנים תחתיו. וכעי"ז כ' המאירי בדף י"ז להק'

דופן לצד רוח רביעית ואילו הי' שם דופן הי' צל"מ, ומשמע שיכול לצרף הצל דפנות לשיעור צל"מ, וצ"ע.

למקשנת הגמ' דמיירי דהא דנדון כסוכה לאשמעי' דישנים תחתיו, דמשמע דרק עד ג' ישנים תחתיו, ועי' שם במש"כ לדחות, וע"ע בס' המכתם דף י"ד שכ' לדחות שהוא לרבותא דנדון כסוכה אף לענין לירוף, וע"ע לקמן במש"כ ביישוב קו' הראשונה שבתוס' ד"ה לא יהא אלא אויר. וע"ע לעיל בדף י"ח ע"א אות ז' במש"כ שיטת רש"י בזה.

סיכום הפירושים בתי' של ר' אבא "זה מצטרף וישנים תחתיו" וכו'

כ"ט) גמ' אמר ליי' ר' אבא זה מצטרף וכו'. פי' דברי ר"א כפשוטו, שבאויר אין ישנים תחתיו, ולכן מיירי התנא בפסל היולא בלבד, ללמדך דנדון כסוכה לענין שישנים תחתיו, ולתוס' היינו רק לאשמעי' דין שינה, אולם לרש"י יל"פ שהוא לאשמעי' תרתי, ועי' לקמן במש"כ ביישוב קו' הראשונה של תוס'.

ולפי' הספרים שבתוס' נדון כסוכה בסכך פסול לענין לירוף ולא לענין שינה, וכוונת הגמ' דאין להק' "לא יהא אלא אויר", שהרי פעמים שסכך פסול חמור וכגון לענין שינה.

ובר"פ גרס כגיר' הספרים בתוס', אבל פי' דמסקנת הגמ' הוא דגם לענין שינה אמרי' דנדון כסוכה, כשהוא פחות מג', דכיון שהוא כשיעור הראוי להטלרף, גם לענין שינה יכול לישן תחתיו ורק בג' טפחים עד ד' אין ישנים תחתיו.

וע"ע בר"ח שג"כ גרס כגיר' הספרים, ופי' ד"מצטרף וישנים תחתיו" פי' שיש ב' חומרות של סכך פסול יותר מאויר, חדא דמצטרף לשיעור ד"א מן הצד, ועוד דאין ישנים תחתיו. ואין "מצטרף" וישנים תחתיו בסכך פסול כמו "דמצטרף והוא עצמו אינו כשר" דלקמן, דאילו לקמן מיירי בצירוף לשיעור סוכה קטנה, והכא בסכך פסול "מצטרף" פי' לפסול בד"א מן הצד.

(ע"ע במה שפי' בחי' רח"ה על הרמב"ם שאף באויר ישנים תחתיו, וכוונת הגמ' רק דלולי טעמא דלבוד אין ישנים תחתיו ועי' בחזו"א שכ' דלא מצאנו כזה שיהא כוונת הגמ' ל"ענין הגיוני" בלבד.)

בטעמא דאין ישנים תחתיו

ל') שם. והנה צריך לברר טעמא דאין ישנים תחת אויר (או לתוס' לגיר' הספרים צריך לברר טעמא דאין ישנים תחת סכך פסול) והלא הסוכה כשרה, וה"ה יושב בסוכה כשרה, ואפי' לענין לירוף מועיל, ועוד הרי באויר אמרי' לבוד והו"ל כסתום.

ועי' בערוך לנר שנתקשה בזה, וכ' שהט"ז עמד בזה בס"ק ד'. אכן הט"ז לא פי' אלא טעמא להחמיר יותר לענין אויר מבסכך פסול, ומשום שהאויר ניכר יותר מהסכך פסול, אבל לא פי' טעמא לפסול באויר. ועי' בערוך לנר שם שפי' דלא אמרי' לבוד במקום שיש סתירה להלבוד, וכגון הכא שכיון שהוא יושב תחת אויר, יש בזה כעין סתירה להא דהוה כסתום, ועי' שם עוד.

וע"ע בלשון הלבוש שצריך לישב תחת לל הסכך ולא תחת השמים, וע' בלשון הגר"ח עהר"מ שצריך לישב "תוך הסוכה" ואינה תוך הסוכה. והיינו שיש איזה דין חדש ב"ישיבת הסוכה" ואף שהסוכה כשרה מ"מ אינה ישיבה הכשרה בסוכה ול"ע.

עוד יש לעורר, שמלבד מה שאין מבורר להדיא טעמא דמלתא, הרי מלשון הירושלמי משמע דפשיטא שאין ישנים תחתיו, אם לא משום דמצטרף וכיון דמצטרף א"א לפסול השינה

תחתיו ד"מי איכא מידי" וכו', דיעו' בלשון הירושלמי בתוס' מהו ליתן תחתיו, והתיב ר' יצחק בר אלישב "הרי טיט הנרוק" וכו', ומבואר דכל טעמא להתיר שינה הוא משום דא"א שיהא האויר מצטרף ושלא יתן תחתיו, אבל מאחר דמבואר בטיט הנרוק שיש לחלק, שוב פשיט"ל דאין ישנים תחתיו.

ועי' לקמן באות ל"ד שבעזה"י נבאר שנחלקו הראשונים בזה, ולשיטת הרא"ש ותוס' מבואר שאי"ז אלא מטעם גזרה, ועי' שם.

ביישוב קו' הראשונה של תוס'

ל"א) תוס' ד"ה לא יהא וכו'. וקשיא אמאי נקט וכו' סוכה קטנה וכו'. ביישוב קו' תוס' נר' כמו שכ' תוס' ליישב בדוחק, דאשמעי' מתניתא תרתי, דמהני לירוף וגם ישנים תחתיו, וכ"ה להדיא ברא"ש שמעתיק הלשון של רש"י ומוסיף "דאשמעי' תנא לומר דמצטרפין וישנים תחתיו" ולא כמו שכ' רש"י ותוס' "לומר דישנים תחתיו". וכן בתוס' הרא"ש לא הק' קו' זו כלל. וכן מבואר במאירי שפי' כרש"י דבאויר אין ישנים תחתיו, ומ"מ כ' להדיא דאשמעי' תנא דמצטרפין, ומה דמיירי בסכך פסול ולא באויר הוא לאשמעי' דגם ישנים תחתיו. ותרתי בכלל כוונתו ד"נדון כסוכה".[34]

ביישוב קו' שניי' של התוס' ובענין הכשר של אויר פחות מג' ואם מטעם לבוד או משום שאין בו שיעור לפסול

ל"ב) בא"ד ועוד קשה דכל מקום חשבי' אויר פחות מג' וכו'. ביישוב קו' תוס' יש ליישב ע"פ מש"כ המאירי לעיל בדף י"ח דטעמא דסכך פסול פחות מג' כשרה הוא מטעם לבוד, הרי דחולק על מש"כ בתוס' דלא אמרי' לבוד בסכך פסול לעשותו כסכך כשר. וכן יל"פ גם לדעת רש"י וכמשמעות דבריו לעיל בדף י"ז ע"ב דבג' של סכך פסול פסול משום "דנפקי מתורת לבוד" ומשמע לפי פשוטו דבפחות מג' אמרי' לבוד גם בסכך פסול.

אכן עדיין ק' לשיטת תוס' עצמו לפי מה דמסיק כדעת רש"י, וס"ל דלא אמרי' לבוד לעשות סכך פסול לסכך כשר, ול"מ שחזר תוס' מזה, אלא שהניח הדבר בקו'.

ויש ליישב אם נאמר דאף באויר פחות מג' ל"ל לטעמא דלבוד ובלא"ה כשרה, ומשום שאין השיעור של פחות מג"ט של אויר פוסל, וכמאן דליתא דמי, ואפי' לענין לירוף לשיעור ז' כשר אף לולי טעמא דלבוד (דכאן מיירי בסוכה קטנה וצריך לצרף האויר לשיעור ז'). וא"כ ס"ל להגמ' דאף שיש סברא של לבוד הראוי להכשיר באויר שאינו שייך בסכך פסול מ"מ הרי אי"ז טעמא להכשיר באויר ועדיין הו"ל להגמ' להק' דלא יהא אלא אויר.

ומלשון תוס' משמע קצת דגם לתוס' יש לפרש דל"ל לטעמא דלבוד, דלא הק' בתוס' דטעמא דאויר פחות מג' כשר מטעם לבוד, אלא ד"בכל מקום" אמרי' לבוד, וא"כ אולי מה"ט כשר, וא"כ אין להק' במה דנקט סכך פסול ולא

[34] וע"ע בר"ן וריטב"א שלדעת הספרים מובא בתוס' ק' דלשון "נדון כסוכה" לא קאי אלא על צירוף אבל אין ישנים תחתיו, ולשון "נדון כסוכה" ל"מ הכי.

אויר, אבל מ"מ לפי האמת דלמא אין הכשרו של אויר בפחות מג' מטעם לבוד.

אכן, בתוס' לעיל דף י"ח ע"א מוכח דס"ל דטעמא להכשיר באויר פחות מג' הוא רק מטעם לבוד, שהרי הק' תוס' שם למ"ד אין לבוד באמצע, שיהא אויר פוסל גם בפחות מג' ואפי' בנקב קטן, ועכ"פ כשהולך על פני כל הסוכה וכמו דמסיק התם. ומוכח דטעמא להכשיר למ"ד דאמרי' לבוד באמצע הוא מטעם לבוד ולא משום שאיעור אויר לפסול בג'. ולכן נשאר בתוס' בקו' ולא תי' לבסוף קו' שניי' כלל.

וע' לעיל במש"כ בדף י"ח ע"א אות י'-י"א בענין הנ"ל.

וע"ע בחי' הגר"ח עהר"מ פ"ה ה"כ שהק' כעין קו' תוס'[35], ותי' באו"א ותוכן דבריו דהא דמקשה בגמ' "לא יהא אלא אויר" היינו משום שבאויר אף דשייכי בי' לבוד, מ"מ לא אמרי' לבוד בהא שיש לפסול משום שחסר בגל הסוכה, וכמו דלא אמרי' דל"ל גל"מ מחמתה מטעם לבוד, וגם באויר שיעורו לפסול משום חסרון גל הוא בג' ולא בפחות, ובזה מק' הגמ' דלא יהא אלא אויר, דגם בסכך פסול אין לפסול בפחות משיעור זה. ועי' שם עוד.

וע"ע בחזו"א שפי' באו"א דפעמים שהלשון "לבוד" שבגמ' ל"ד ואין כוונת הגמ' אלא להמושג שכל פחות מג' לא חשיבי, וה"נ מה שהק' הגמ' דלא יהא אלא אויר, פי' דאף דבאויר יל"פ דמהני בפחות מג' מטעם לבוד מ"מ ס"ל להגמ' דגם בסכך פסול כל שהוא פחות מג' לא חשיבי וא"א שיהא נפסל יותר מבאויר, אף דבאויר שייך טעמא דלבוד.[36] (ואולי יש סמוכין לפירושו מלשון הר"ח שכ' "ולא יהא אלא אויר, דלא אשכחן בפסולי סוכה פחות הימנו", ומשמע דאף שהפסולים אינם שוים מ"מ לא אשכחן בפחות מג' לפסול.)

ביישוב קו' שלישית של תוס' מסוכה שיש בו נקבים ובגדר דין אויר בפחות מג' דאין ישנים תחתיו

ל"ג) באי"ד "מי יוכל ליזהר וכו'". כוונת תוס' להק' דאע"פ דיכול ליזהר ולעשות סוכתו עבה כמין בית, מ"מ מבואר במתני' להכשיר בגל"מ אפי' במשהו, ובאותה סוכה א"א לישב

[35] ושם לא עמד במה שתוס' הק' כעין קושייתו, ומשמע דס"ל שקו' תוס' הוא רק למסקנת הגמ', ומתוס' ל"מ הכי. וגם במה שתי' החזו"א יש להק' שהרי מתוס' ל"מ הכי, שהרי לדבריו לכאו' יש ליישב גם קו' תוס'. אולם יתכן לפרש שאין כוונתם אלא לפרש גם למסקנת התוס' שלא תי' מידי לפי מה שמסיק כשיטת רש"י דאין ישנים תחת אויר פחות מג'.

[36] והנה, יש לעורר שהחזו"א מחזיק בשיטת הא"ר ששיעור סכך בסוכה קטנה הוא בד' ומשהו, ולא בז' כשיטת המג"א, ונפ"מ לענין סוכה שיש בו ה' או ו' של סכך כשר, עם ג' של סכך פסול שלפי המג"א פסול כיון שיש שיעור חשוב של סכך פסול ולא בטלי, ולא דמי לפחות מג' דכמאן דליתא דמי. אבל להא"ר כשרה כיון שיש יותר מד' ומשהו של סכך כשר. ויש להק' בשיטת הא"ר והחזו"א הלא מנ"ל שיעור של ד' ומשהו אם לא משום דאמרי' לבוד, ואם אמרי' לבוד, הרי יש ז', ומנ"ל להכשיר בד' ומשהו במקום דלא אמרי' לבוד.

אולם לפי מש"כ החזו"א בגליונות על הגר"ח נר' שדעתו דכיון דשיעור סוכה קטנה זע"ז ממילא שמעי' שצריך שיהא הסוכה מסוככת, וכדי לסכך סוכה של ז', סגי בד' ומשהו כיון דלא נשאר אלא פחות מג' ובכל מקום פחות מג' לא חשוב כלל, וה"ה מה דילפי' מלבוד. וכעי"ז יל"פ גם במש"כ רש"י דבג' של סכך פסול הסוכה קטנה פסולה משום ד"נפקי מתורת לבוד" ואין להוכיח מיני' דטעמא להכשיר בפחות מג' הוא משום דאמרי' לבוד. ועי' לעיל בדף י"ח ע"א במש"כ בדעת רש"י והמאירי בזה.

שלא תחת הנקבים. ול"ק לי' במה דצריך ליזהר בזה אלא במה דמבואר ממתני' דל"ל ליזהר.[37] אבל בר"ן משמע דק' בלא"ה דא"א שיהא צריך לעשות סוכתו עבה כמין בית. (ועי' לקמן במש"כ בביאור מחלוקתם.)

ובישוב קו' תוס', עי' בריטב"א שפי' דשיעורו בראשו בלבד, וכל שאין אויר כשיעור ראשו כשרה ואין לפסול אלא כשיעור ראשו של אויר, וע"ע בר"ן שכ' כשיעור ראשו או רובו, ועי' שם בשינויי נוסחאות. (עי' בחזו"א קמ"ד ה' שפי' שאין כוונת הר"ן לפרש שיעור של אויר, אלא שאם ראשו או רובו תחת האויר פסול, ועי' שם בגדר הדבר.)

ובאו"א ע' בראש"ש ובר"פ שפי' דישנים תחתיו באויר פחות מג' ובלבד שלא יהא במשך כל אורך הסוכה, אבל אם בכל אורך הסוכה יש אויר אפי' משהו פסול.

ועי' ברמ"א סי' תרל"ב שהביא ב' דעות הנ"ל ועי' במשנ"ב שיש ליזהר ולהחמיר לב' הדעות הנ"ל. (וע"ע בחזו"א קמ"ד ה' במש"כ בזה, ובמה שכ' להסתפק אם יש אויר במשך ז' ולא כל אורך הסוכה האם ישנים תחתיו או לא, ועי' לקמן במש"כ בזה.)

והנה, למסקנת התוס' גם תוס' מודה לשיטת רש"י דבאויר פחות מג' אין ישנים תחתיו, ולא ס"ל כמו שכ' הראשונים לחלק בין אם יש אויר במשך כל הסוכה, או אם יש מקום אויר כשיעור ראשו או רובו. אבל תוס' מחלק בין סוכה גדולה וקטנה, וזה מיושב קושייתו, די"ל דבסוכה קטנה אפי' אויר כל שהוא פסול, ובסוכה קטנה צריך לעשותו עבה כמין בית, ורק בסוכה גדולה יכול לעשות סוכה של גל"מ, ומתני' דמכשיר בגל"מ מיירי בסוכה גדולה בלבד. וכ"פ השפ"א וכ' שצריך להחמיר בזה בסוכה קטנה וכשיטת תוס'.

אבל מי"ז אלא ליישב קו' תוס' ד"מי יוכל ליזהר" בסוכה של גל"מ, אבל לדעת הר"ן והריטב"א שכ' דלא מסתברא שיהא צריך לעשות סוכה עבה כמין בית, הרי גם בסוכה קטנה ק', ולכן פירשו באו"א. וגם לדידהו ליכא חילוק בין סוכה גדולה וקטנה כלל, ולא הי' ק' להו במה דמיירי כאן בסוכה קטנה שיל"פ כמו שדחק בתוס' ד"נדון כסוכה" הוא לאשמעי' תרתי, דמצטרפין וגם שישנים תחתיו, ולכן מיירי בסוכה קטנה בלבד לאשמי' גם דמצטרפין.

ועי' בתוס' הרא"ש שמתחילה פי' כתוס' לחלק בין סוכה גדולה וקטנה, ורק בקטנה צריך שיהא עבה כבית, ושוב כ' דאם נאמר דאף בסוכה גדולה אויר פוסל בפחות מג', מ"מ יש לחלק בין אם יש אויר במשך כל אורך הסוכה או לא. והיינו כאמור, דאם יש לחלק בין סוכה גדולה וקטנה, ל"ק לי' במה שבסוכה קטנה צריך שיעשה כמין בית, דדלמא אה"נ, ולא הוה ק' לי' אלא במה דבמתני' מבואר דאף בגל"מ בלבד כשרה ובכה"ג א"א שלא יהי' תחת אויר, אבל אם יש לאוקמי מתני' בסוכה גדולה ל"ק לי'. ודוק.

[37] והנה, יש מפרשים ד"אין ישנים תחתיו", אבל אכילה מותר, ולפי"ז לק"מ דדלמא הא דצל"מ כשרה הוא רק לענין אכילה. ולענין שינה צריך סוכה שעבה כמין בית. אבל לפי המבואר במרדכי ומובא ברמ"א שסוכה הפסולה לשינה פסולה גם לאכילה, צריך לומר דכיון שהסוכה כשרה, ורק שיש מקום א' שאינו יכול לישן תחתיו, בכה"ג אף מקום זה כשר לאכילה. וכן מסתברא דהתם אין הפסול אלא משום שצריך שיהא הסוכה בכללות ראוי לשינה ולאכילה.

בטעמא דאין ישנים תחת אויר פחות מג' ובחילוק בין סוכה קטנה וגדולה לתוס' ולהרא"ש

ל"ד) והנה, צריך להבין טעמא דדין "אין ישנים תחתיו" באויר פחות מג' והלא בכל מקום אמרי' לבוד, ואפי' בלא"ה ה"ה בסוכה כשרה ולמה אינו יכול לישב בכל מקום שירצה. ועי' בערוך לנר שנתקשה בזה וכ' שלא ראה מי שעמד בזה, ולכן פי' דלא אמרי' לבוד במקום שיש סתירה להלבוד במה שהוא יושב תחת האויר, ועי' שם וע"ע במה שהבאנו לעיל מדברי האחרונים בזה באות ל'. אולם נר' שיש לפרש באו"א והדבר תלוי במחלוקת הראשונים הנ"ל.

דהנה, לפי פשוטו בהא דהסוכה כשרה וגם לצירוף, ומ"מ אין ישנים תחתיו, משמע שמלבד מה שצריך להכשיר הסוכה, יש עוד ענין נוסף שצריך שיהא ישיבתו תחת הסכך, ולא מיבעי שצריך לישב בסוכה כשרה, אלא צריך לישב תחת הסכך ולא תחת אויר. ולענין זה לא אמרי' לבוד. ועי' בלשון הלבוש שצריך שיהא יושב תחת הצל של הסוכה ולא תחת האויר. וע"ע בחי' הגר"א עהר"מ תו"ד בפ"ה ה"כ שכ' דכשיש אויר על גבו "אינו משוב תוכו של הסוכה". הרי שאף שהסוכה כשרה, מ"מ הוא אינו משוב תוכו.

ולפי"ז מסתברא כגדר של הריטב"א והר"ן שאין לפסול כשיושב תחת נקבים קטנים מאד, שהרי עדיין יושב תחת סכך וה"ה צורת הסכך שיהא בו נקבים ושלא יהי' דק וכמו"כ ה"ה תוך הסוכה, ולא חולה לה, ולכן הקשו דלא מסתברא שיהי' צריך שיהא הסוכה נעשה עבה כמין בית, וק' להו בין בסוכה גדולה ובין בסוכה קטנה, דא"א שיהא צריך לעשותו כן, אלא ודאי הא דפסלי' הוא רק בשיעור של אויר חשוב לענין ישיבתו, ושיהא חסרון בישיבה בצל הסכך ע"י מה שיש אויר חשוב כשיעור ראשו או רובו.

(ע' בלשון הרא"ה וכנר' שיש איזה גמגום בלשונו, אבל מ"מ משמע דק' לי' במה שאויר פוסל בפחות מז' והלא שיעור סוכה בראשו ורובו, והאיך אפשר לאסור שינה באופן שאין ראשו ורובו תחת האויר, ותי' דכיון דראשו תחת האויר ג"כ יש לפסול. והיינו ג"כ כהנ"ל.[38])

אבל לפי' זה, נר' שאין מקום לחלק בין אם יש אויר על פני כל רוחב הסוכה או לא, דמאי איכפת לן במקום מן הצד ואצל הדופן, והלא כל מה שצריך הוא שיהי' ישיבתו תחת הסכך ולא תחת האויר, ומ"ש אם האויר שיושב תחתיו מחובר לאויר במשך כל הסוכה או לא. ורחוק לומר שהוא רק שיעור של חשיבות באויר ובאופן שאינו במשך כל הסוכה לא חשוב תחת האויר כ"כ אלא תחת "נקבים" בלבד. ול"ע.

ועו"ק במה שכ' הרא"ש והתוס' לחלק בין סוכה גדולה וקטנה, והלא אם אין ישנים תחתיו משום שצריך ישיבה תחת הצל ולא תחת האויר, הרי ל"ש סוכה גדולה וקטנה.

אכן, כבר הרגיש בזה התוס' הרא"ש וכ' לפרש החילוק בין גדולה וקטנה לענין הא דאין ישנים תחתיו, וז"ל "דאויר גרוע יותר מסכך פסול כיון דסוכה קטנה היא נראה כאילו אין כאן סכך, הלכך די לו בזה שהוא מצטרף להכשיר הסכך אבל אין ישנים תחתיו". ונר' בכוונתו דהא דאין ישנים תחתיו בסוכה קטנה הוא משום גזרה שלא יבא לישב בסוכה שאין בו

[38] שו"מ שגם הרדב"ז בתשו' ח"ד רמ"ו נתקשה במה שיש לפסול שינה והלא אין כל ראשו ורובו תחת האויר ונדחק לפרש דמיירי רק לענין שינה, וכגון שהוא על צדו ובפחות מג', ועי' שם.

שיעור סכך כשר, ולכן אף שלא תקנו לפסול הסוכה משום שגר' כמקום שאין בו שיעור סכך, מ"מ תקנו שלא ישב תחת המקום אויר כדי שיהי' ניכר שאינו כסכך ממש, ולא יבא לסכך בפחות מכשיעור של סכך כשר. וכיון שהגזירה שיבא לסכך בפחות משיעור סכך הוא בסוכה קטנה, לכן לא גזרו לומר דאין ישנים תחתיו אלא בסוכה קטנה.

וע"ע שם בסו"ד שכ' להסתפק דדלמא גם בסוכה גדולה אין ישנים תחתיו, וז"ל "ואפי' אי אמרי' דאף בסוכה גדולה אין ישנים תחתיו מהתיא דירושלמי, אפ"ה סוכה שיש בה נקבים ל"ק דהא דאמרי' הכא דאין ישנים תחתיו היינו כשאויר מחלק לכל אורך הסוכה".

וגר' לפרש שאף חילוק זה בין אם יש אויר שמחלק בין כל אורך הסוכה או לא, הוא כעין הנ"ל, דגזרו ותקנו שאין ישנים תחתיו כדי שלא יבא לעשות סוכה פסולה, ואפי' בסוכה גדולה יש לגזור באופן שיש אויר במשך כל אורך הסוכה, שבכה"ג פעמים שהאויר פוסל אם יש הפסק בסכך באופן שאין ג' דפנות להסכך כשר, וכמו שפי' תוס' לעיל בדף י"ח ע"א. ואף דבפחות מג' של אויר אין הפסק, מ"מ יש לגזור אטו סוכה שיש בו יותר מג', אבל מ"מ לא גזרו אלא באופן דשייך פסול בסוכה גדולה והוא כשהולך האויר על פני משך כל הסוכה.

וכ"ז הוא לשיטת הרא"ש דמסיק לעיל בדף י"ז דאין פסול של אויר בג' אלא כשהולך במשך כל הסוכה אבל בגע"ג באמצע לא, ואפי' אם אין שיעור סוכה מן הצד, ובתוס' מסתפק בזה, ויש לפרש שמה"ט לא ניח"ל לתוס' בפי' הרא"ש. ודוק.[39]

וע' בערוך לנר שנתקשה במה שלא פי' תוס' כהרא"ש, והלא לעיל בדף י"ח מחלק תוס' בין אם הולך במשך כל סוכה או לא, וצ"ע בקושייתו לענ"ד, דהתם מיירי לענין הפסק בלבד, (או לענין אין לבוד באמצע, ועי' מש"כ שם) אבל לענין לפסול שינה תחתיו לא כ' תוס' שם מידי, ויתכן דס"ל דאין סברא לחלק בין אם הולך במשך כל הסוכה או לא, וכנ"ל. אולם בלא"ה לק"מ לדברינו שתוס' לא ניח"ל בפי' הרא"ש משום שלא פשיט"ל לפסול רק בסכך פסול במשך כל הסוכה, דדלמא גם במקום גע"ג יש לפסול, וא"כ א"א לחלק ביניהם לענין הגזרה, ודוק.

(וע"ע בלשון הר"פ בסוף שכ' דשאני אויר במשך כל אורך הסוכה "כדפרישית לעיל גבי לבוד" וע"ע שם מש"כ בפי' תוס' בדף י"ח, ועי' במש"כ הביאור הגר"א דדינא דאין ישנים תחתיו רק כשיש אויר במשך כל הסוכה הוא ע"פ תוס' בדף י"ח ע"א.)

ובזה יל"פ מה דלא הק' בתוס' ובתוס' הרא"ש דלא מסתברא שיהא צריך לסכך סוכתו בסכך עבה כבית, וכמו שהק' הר"ן והריטב"א, דבשלמא להריטב"א והר"ן דטעמא דאין ישנים הוא משום שצריך שיהא תחת סכך ולא תחת אויר, מסתברא של"ל לזה שיהא תחת סכך עבה כמין בית, אבל לתוס' שהכל מטעם גזרה, דלמא אה"נ, וגזרו לפסול באויר כשהוא באופן

[39] והנה, יש לעורר שלפי"ז צ"ל דהא דתמה הגמ' "מי איכא מידי", פי' דאף מטעם גזרה אין לחלק בין דין צירוף לסוכה ובין דין שינה, דהוי כתרתי דסתרי, וכ"מ קצת מלשון תוס' בע"ב שקושיית הגמ' הי' במה ש"בשעה שהוא מצטרף" אינה כשרה לישן, וכנ"ל.

שיבא לפסול הסוכה, והוא בסוכה קטנה, או בסוכה גדולה כשהולך ע"פ כל אורך הסוכה, ולא ק' להו במה שגזרו להצריך שיהא עבה כמין בית בהני גווני. ודוק.

ולפי"ז נר' לפרש הבנת תוס' בדעת הספרים דאין ישנים תחת סכך פסול, אבל ישנים תחת האויר, ולפי"ז נמצא שסכך פסול מצורף לשיעור, אבל אין ישנים תחתיו, וק' הלא במה דסכך פסול מצטרף לשיעור ז' פירשו משום דהסכך פסול "כמאן דליתא" ואין חשיבות לפסולו כלל כיון שהוא פחות מג', או משום ביטול, ועי' בלבוש ובט"ז ובפמ"ג במש"כ. אבל לפי"ז ק' להבין למה אין ישנים תחתיו, והלא כמאן דליתא דמי. אבל להג"ל יל"פ דאי"ז אלא מטעם גזרה, ואף דמצטרפין יבא להכשיר גם בסכך פסול יותר מכשיעור, ולכן גזרו שלא ישן תחתיו, ודוק.

ועי' בחזו"א סי' קמ"ד ה' שמסתפק לפי דעת הרא"ש שאויר פוסל כשהוא במשך כל הסוכה, האם זה רק כשהוא במשך כל הסוכה ממש או"ד כשהוא במשך ז' שהוא שיעור סוכה קטנה. ויש נוהגים להחמיר כשיטת החזו"א ולהשיס קנה של ערב כנגד הסכך שתי בכל ז' טפחים שבסוכה, ולא רק במקום א' בסוכה. אולם להאמור נר' שאין כוונת הרא"ש להחמיר אלא כשהוא במשך כל הסוכה ממש, דהא דבמשך כל הסוכה אין ישנים תחתיו, אינו משום שיש איזה חשיבות של אויר יותר כשהוא במשך כל הסוכה, אלא משום גזרה דלמא אתי לעשות סוכה באופן שיש הפסק, ואי"ז אלא כשהוא במשך כל הסוכה, ולא בשיעור ז'.[40]

ל"ה) בא"ד ונר' בספרים דגרסי'. כנר' שלא הי' צריך לשנות מגיר' שלנו, "זה מצטרף וישנים תחתיו וזה מצטרף ואין ישנים תחתיו" דיל"פ לכאן ולכאן, ואולי הי' לפני תו' גיר' אחרת להיפך מגיר' הספרים, או"ד דכוונת תוס' דאף גיר' שלנו נר' לפרש כמבואר מגיר' הספרים.

פי' גיר' הספרים לאסור שינה תחת סכך פסול, ובענין שיעור סכך פסול לאסור שינה לפי' גיר' הספרים לפי' תוס' ולפי' הר"פ

ל"ו) בא"ד שם. לפי' הספרים ודאי צריך לאוקמי בסוכה קטנה, דהא דנדון כסוכה הוא רק לענין דמצטרפין ולא לענין שינה, דלענין שינה אינו נדון כסוכה. (ועי' בר"ן ובריטב"א שנתקשו במה דשייך לשון "נדון כסוכה" אף דלענין שינה חלוק מדין הסוכה.) ובזה מיושב ק' ראשונה של תוס'. ולענין קו' שניי' ס"ל לתוס' דאה"נ שה"ה תירולו של הגמ' דפעמים דחמור סכך פסול מטעם אויר, וכן מסתברא דהא דאין ישנים תחת סכך פסול וישנים תחת האויר ה"ה משום דבאויר אמרי' לבוד והו"ל

[40] עי' בלשון הרמ"א שפי' שצריך שלא יהא במשך הסוכה או שלא יהא כראשו (או) רובו, דא"א שיהא סוכה שאין בו נקבים נקבים. ויל"ע אם משו"כ הרמ"א דא"א שיהא בו נקבים קאי גם אמש"כ מתחילה דצריך שלא יהא בכל אורך הסוכה, או"ד רק אמש"כ הר"ן והריטב"א דצריך שלא יהא כשיעור ראשו. ואם קאי גם אדלעיל מיני', צ"ל שהרמ"א הבין בדעת הרא"ש וכו' ששיעור אויר הסוכה כשהוא במשך כל הסוכה חשוב טפי ויצא מכלל "נקבים" עי"ז, ולפי"ז יש מקום להסתפק בספיקת החזו"א. וא"כ אף אם מבואר מהתוס' הרא"ש כמו שפרשנו מ"מ דלמא יש להחמיר ע"פ לשון הרמ"א שלא פי' כן.

כסתוס, משא"כ בסכך פסול דלא אמרי' לבוד וכמו שכ' תוס' לעיל. וכן קו' שלישית ל"ק לפי' זו דישנים תחת אויר ובסוכה של גל"מ שיש בו נקביס, ורק לא תחת סכך פסול.

וכפשוטו משמע מתוס' לפי' זה שצריך שיהא שיעתו תחת מקום שאין בו סכך פסול כלל.[41] אבל עי' בר"פ שפי' כגיר' הספריס, אבל כ' בדפחות מג' בסוכה קטנה כיון שהסכך פסול מצטרף להשיעור, כמו"כ ישניס תחתיו. ורק ביותר מג' טפחיס עד ד"ט אין ישניס תחתיו. (או בסוכה גדולה שאין צריך הסכך פסול לשיעור, ועי' בלשון הר"פ ואולי יש טעות בלשונו כמו שנדפס, וצ"ע בשיטתו לענין סוכה גדולה והאיך מיושב לדעתו קו' תוס' משפודין.) ומ"מ יש חומרא בסכך פסול מאויר דאויר לעולם ישניס תחתיו עד שהוא כשיעור הפסול שבו, שהוא בג', ואילו בסכך פסול פעמיס דאף שאינו כשיעור לפסול הסוכה מ"מ אין ישניס תחתיו, וכגון מג' טפחיס עד ד'.[42]

ע"ע בר"ח שג"כ גרס כגיר' הספריס אבל מדבריו מבואר שבתי' הגמ' יש ב' חומרות של סכך פסול יותר מבאויר, חדא מה שאין ישניס תחתיו ועוד "דמצטרפין" שאין פירושו שמצטרף בסוכה קטנה, אלא דמצטרף לשיעור ד"א לפסול מן הצד.[43]

ל"ז) בא"ד ומיהו ק' מסיכבה בשפודין וכו'. בריטב"א ובר"ן שלא הק' משפודין, כגר' דאזלי לשיטתייהו שיל"פ דמיירי כשליכא שיעור של ראשו או רובו של שפודין במקום א', או"ד שיכול להניח ראשו או רובו תחת הקניס, ורק לתוס' דלא ס"ל שיש לחלק בין שיעור קטן ובין שיעור של ראשו או רובו, ק' משפודין שמבואר שיכול לישן תחת סכך פסול כשאינו שיעור ג"ט. שו"מ כעי"ז בערוך לנר ועי' שס. ולפי"ז יתכן שכ"ה דעת מי דגרס כגיר' הספריס, ול"ק משפודין וכנ"ל.

אולס יש לפרש דעתס באו"א כעין מש"כ הר"פ דאע"פ דס"ל דאין ישניס תחת סכך פסול, היינו רק כשהוא בג' עד ד' טפחיס, ואילו בפחות מג' ישניס תחתיו כיון שהוא כשיעור הראוי לצרפו לשיעור ז' של סוכה קטנה, ורק ביותר מג' שהוא משוב וא"א לצרפו לשיעור ז', לכן אף דאין הפסק בסכך פסול פחות מד' מ"מ אין ישניס תחתיו. ולפי"ז יש לישב דהא דשפודין מיירי בסכך פסול פחות מג', וכ"ה לפי פשוטו.

ל"ח) בא"ד לכך צריך לפרש וכו' ולהכי נקט סוכה קטנה. מדברי תוס' משמע דעכשיו שמחדש שיש לחלק בין סוכה גדולה וסוכה קטנה, חזר לפרש כפי' רש"י ולא

[41] ויש להק' דאף בזה "מי יוכל ליזהר" שלא יפול על סוכתו איזה עלה שלא בכוונה או מאליו, דפסול מטעם תעשה ולא מן העשוי, ואולי אין סכך פסול מטעם תעשה ולא מן העשוי בכלל סכך פסול לענין זה. וצ"ע. ומ"מ נמצא לפי' זו שאם נתן דבר המק"ט אפי' אם הוא כשיעור משהו, אסור לישן תחתיו לפי' הספרים.

[42] כן נר' לענ"ד בכוונת הר"פ, ולפי"ז צ"ל דאין ישנים תחת סכך פסול יותר מג' וכדעת הראב"ד, וע' לעיל בדף י"ד ע"ב שתוס' כ' להדיא שלא כדעת הראב"ד אבל בר"פ שם לא כ' כתוס' ודוק.

[43] ולפי"ז משמע ג"כ דס"ל להר"פ דהא דאויר פוסל רק בג' ולא בפחות הוא משום שזהו שיעורו ולא מטעם דבפחות מג' אמרי' לבוד, דאם משום לבוד, אי"ז חומרא דסכך פסול כלל. ויש לדחות, וצ"ע.

[43] יל"ע קצת במה דלא מצאנו להחמיר כדעת הספרים ושלא לישן תחת סכך פסול, ומ"מ כשראשו או רובו תחת סכך פסול או כשהוא במשך כל אורך הסוכה, שמצד הקו' משפודין לק"מ לדעת הריטב"א והר"ן מובא לדינא, וגם הר"פ והר"ח קאי כגיר' הספרים.

כגיר' הספריס, שפי' תוס' דכיון דמיירי בסוכה קטנה להכי נקט סוכה קטנה, ואילו לגיר' הספריס בלא"ה לא מיירי אלא בסוכה קטנה כיון דלענין לירוף בלבד הוא דאמרי' דנדון כסוכה. אלא עכשיו פי' כפי' רש"י ול"ק לי' במה דאוקמי בסוכה קטנה, שהרי בגדולה ל"ש אויר או סכך פסול וישנים תחתיו, ורק בסוכה קטנה אין ישנים תחת האויר. וגם ל"ק לי' מסוכה דגל"מ דכשרה ואף שהוא ישן תחת נקביס, דהתם מיירי בסוכה גדולה, ואילו בסוכה קטנה צריך שיהא הסכך עבה ושלא יהי' בו נקביס כלל, ול"ק לי' במה דצריך לעשות הסוכה כמין בית כשהוא סוכה קטנה, ועי' לעיל במה שפרשנו באות ל"ג- ל"ד.

אבל עדיין ק' קו' שניי' שהק' תוס' דהרי בכל מקום אמרי' לבוד באויר, ודלמא שאני סכך פסול דא"א לעשותו כסכך כשר ע"י לבוד וכמו שהק' תוס' לעיל. וכנר' שתוס' נשאר בקו' זו, ולא תי' מידי, וא"כ ק' למה חזר לפרש כפי' רש"י, והלא הו"ל להחזיק גיר' הספריס, ולפרש דהא דבשפודין מסככין הוא רק בסוכה גדולה.

ועי' בתוס' הרא"ש שכ' ג"כ לחלק בין סוכה גדולה וקטנה, ופי' דלפי"ז מבואר כרש"י, וז"ל "דאויר גרוע יותר מסכך פסול כיון דסוכה קטנה היא נראה כאילו אין כאן סכך הלכך די לו בזה שהוא מצטרף להכשיר הסכך אבל אין ישנים תחתיו". הרי שפי' דהסברא לחלק בין סוכה גדולה דישנים תחתיו וסוכה קטנה דאין ישנים תחתיו, אינה אלא לפי רש"י וכנ"ל. ואולי כ"ה כוונת תוס' דכיון שצריך לחלק בין גדולה וקטנה, ממילא נ"ל כרש"י.

ביאור קו' הגמ' "ומי איכא מידי"

ט"ל) גמ' ומי איכא מידי וכו'. כפשוטו ר' אבא מחדש שאין ישנים תחת האויר, ובזה פי' הא דקאמר בברייתא "פסל" ולא אויר, דהוא לאשמעי' דנדון כסוכה לענין שינה. ושוב הק' הגמ' דא"כ נמצא דאויר פחות מג' מצטרף אבל אינה כשרה בפנ"ע, פי' דאין ישנים תחתיו.

אולם בר"א מן ההר פי' דאין קו' הגמ' במה דאין ישנים תחתיו אף שמצטרף, אלא במה דסכך פסול מצטרף לשיעור ז' אבל אם כולו סכך פסול, פסולה. (אבל באויר נ"ק להגמ' במה שכולו אויר פסול ומצטרף, דהוא מטעם לבוד.)[44]

ובזה יש לישב קו' תוס' על רש"י ריש ע"ב, דפי' רש"י דטיט הגרוק אין מטבילין בו, פי' אם כולו טיט הגרוק, ואין רואי' דאין מטבילין בטיט הגרוק כלל וכגון שרובו מים ומיעוטו טיט הגרוק. וכמו"כ פי' הערוך לנר בדעת רש"י לקמן שם.

אולם צריך להבין לפי"ז למה נ"ק להגמ' באויר במה דמצטרף ומ"מ אין ישנים תחתיו. ונ"ל דזה לא הוה ק' להגמ', דדלמא דין "אין ישנים תחתיו" שאני, ואולי משום שהוא מטעם גזרה, וכמו שפרשנו לדעת הרא"ש לעיל באות ל"ד, או"ד דאף אם יש איזה דין חדש מצד ישיבה בסוכה שצריך לישב תחת צל הסוכה ולא תחת האויר, מ"מ אי"ז סתירה להא דהאויר מצטרף לשיעור סוכה כשרה, וב' דינים נפרדים יש, אבל במה שהסכך פסול ראוי להצטרף אף לולי

[44] ולפי"ז משמע שאין חידושו של ר' אבא במה שאויר פחות מג' אין ישנים תחתיו, או"ד דקו' הגמ' "ומי איכא מידי" לא קאי אדר"א, ויש ליישב. וע"ע בערוך לנר בתוס' ריש ע"ב.

טעמא דלבוד, ומ"מ אינו כשר כשכולו סכך פסול, הוה ק' לי'.[45]

דף י"ט ע"ב

א') תוס' ד"ה טיט הנרוק יוביח. וק' דמה יוכיח הוא זה וכו'. משמע מקו' תוס' שקו' הגמ' "מי איכא מידי" וכו' הוא דא"א שיהא לירוף וגם שלא יהא הוא עצמו כשרה בחדא גוונא, ו"בשעה שהוא מצטרף" ודאי הוא עצמו כשרה. אולם יש לפרש שאף כשאינם בשעה א', מ"מ א"א שיהא דבר הראוי לצירוף, ושלא יהא כשרה, דע"י מה שראוי לצירוף ה"ה סיבה שיהא כשרה, או דהא דאינה כשרה ה"ה סיבה לפסול מלהצטרף.
(ואולי יל"פ שהתוס' אזיל לשיטתו לפי מה שפרשנו בדבריו לעיל בדף י"ט ע"א אות ל"ד, שלתוס' הא ד"אין ישנים תחתיו" ה"ה מטעם גזרה, וא"כ צ"ל דמ"מ ס"ל להגמ' דא"א שיהא מצטרף ולגזור לפסול שינה, ויתכן דל"ק להגמ' אלא במה שנר' כתרתי דסתרי והוא רק כשהוא בחדא גוונא. ועי' שם במש"כ.)

ב') שם. ביישוב קו' תוס' לפי' רש"י עי' בערוך לנר דקו' הגמ' "מי איכא מידי" לא הוה באויר דמצטרף ואין ישנים תחתיו אלא בסכך פסול ובמה דמצטרף אף שכל הסוכה בסכך פסול, פסולה. וכ"ה בר"א מן ההר, ועי' לעיל במש"כ בדף י"ט ע"א אות ט"ל. וע"ע במהרש"א שהק' לפי' רש"י במה דמיירי בטיט הנרוק ולא בשלג וכו', ועי' בתשו' חת"ס ליישב דדבר בהווה וליכא שלג בא"י מקומו של "רבי ילחק בר אלישב".

ג') בא"ד ומיהו ק' וכו'. פי' קו' תוס', דבשלמא לשיטת רש"י דל"ל להביא ראי' דטיט הנרוק מצטרפין אבל אין מטבילין בו אפי' במקצת טיט הנרוק, יל"פ דמתני' פ"ב מ"י מיירי בטיט שאינו נרוק ובזה נחלקו ר"א ור"י, ובזה קאמרי ר"מ ור"י וכו' דשיעור לענין לירוף הוא בטיט שהקנה יורד מאליו וכו' אבל בטיט הנרוק שיעורו לענין לירוף הוא דאין פרה שוחה ושותה הימנו.
ואע"פ שלפי"ז משמע ממתני' דפ"ב דאף טיט שאינו נרוק מצטרפין, מ"מ אין מוכח כן, דיל"פ דהא דקאמר שיש בו מ' סאה של מים וטיט, אין פירושו שיש מ' סאה משניהם אהדדי, שיש מ' סאה ממים וגם יש שם טיט, ולכן עיקר הראי' דיש דבר שמצטרפין ואין מטבילין בכולו, ה"ה ממשנה דפ"ז ובטיט הנרוק. ואף שטיט הנרוק מצטרף למ' סאה וכמו דתנן במתני' דפ"ז מ"א ד"מעלין", היינו רק בטיט הנרוק ולא בשאר טיט, ומאידך בטיט הנרוק ליכא ראי' דאין מטבילין בו, ורק אם כולו טיט הנרוק אין מטבילין בו. ולכן אין הוכחת הגמ' אלא דבטיט הנרוק מעלין, אבל מ"מ אם כולו טיט הנרוק אין מטבילין בו.

[45] ובמה שלמעשה הסכך פסול מצטרף, עי' בט"ז בשם הלבוש שהוא מטעם ביטול, ועי' שם שהט"ז חולק עליו, וע"ע שם בפמ"ג ובמש"כ לעיל בזה. וע"ע במאירי לעיל שמשמע דאף בסכך פסול אמרי' לבוד ושלא כמו שכ' תוס' כאן.

אבל לפי' תוס' דהא דנחלקו ר"א ור"י היינו בטיט הנרוק, א"כ מה דקתני בריש שיש מ' סאה ממים וטיט, פי' אף אם צריך הטיט להצטרף לשיעור, ובסיפא דמתני' דנחלקו ר"מ ור"י וכו' ב"איזה טיט אמרו" פי' באיזה טיט הנרוק אמרו שיהא מצטרפין לשיעור קאמרי ר"מ ור"י מקום שאין קנה המדה וכו', נמצא דשיעור לענין צירוף בטיט הנרוק הוא כמו שאמרו ר"מ ור"י וכו' ולא כשיעור שאין פרה שותה ושותה.

ד) בא"ד ואיזה טיט אמרו. פי', באיזה טיט אמרו שמצטרף, ולא קאי על מה שנחלקו ר"א ור"י אם מטבילין בו, וכ"פ התפאר"י והרש"ש שם. ועי' בפי' הגר"א שם שמעורר שאם נאמר ד"באיזה טיט אמרו" קאי על מלתי' דר"א ור"י, שוב ל"ק קו' תוס' כאן, דשיעור לצירוף לכו"ע הוא כדי שיהא שותה ושותה הפרה, אבל התם מיירי לענין השיעור שאין מטבילין בו בלבד. וע"ע בתוס' זבחים ל"ב ובשטמ"ק שם.

<u>ע"כ בענין פסל היוצא מן הסוכה</u>

<u>בענין סוכה כמין צריף ושיפועי אהלים</u>

ה') מתני' העושה סוכתו כמין צריף או שסכמה לכותל. בלשון "שסמכה" בלשון נקבה, כנר' דקאי על ה"סוכה" והיינו שעושה סוכתו כמין צריף או שסמך הסוכה להכותל דאילו על ה"סכך" או על הדופן, הו"ל למנקט "שסמך". ובמה דמקרי "סוכה" ולא סכך או דופן, יל"פ שכאן כולל שניהם ואינו "סכך" ולא כותל בלבד, ורואי לקרותו "סוכה".

ועי' לקמן שמדברי הרא"ה משמע שאין לחלק בין מהו החלק שהוא הדופן ומהו הסכך אלא הכל דופן וגם סכך, ואילו מדברי הר"ן והריטב"א משמע שיש לחלק ומקצתו דופן ומקצתו סכך. ולדבריהם לכאו' הו"ל למימר ש"סמכו" הדופן והסכך לכותל. ויש לישב שמ"מ הכל שטח א' ואף שיש סכך ודופן בו מ"מ מקרי כל השטח בשם "סוכה" בכללות.

ו') שם. יש להק' ממה שמבואר כאן דאין לפסול משום שהסכך קודם להדפנות, ועי' בשו"ע סי' תרל"ה א' שסוכה שהסכך קודם לדפנות פסול, ועי' בביאור הגר"א שם שמבואר דמ"מ אם עושה שניהם בב"א כשרה. אבל כ' הגר"א שם דבהתחיל לסכך, ועדיין ליכא דופן כדין, כל הסכך שקודם לעשיית הדופן פסול ולכן כיון דלא אמרי' פי תקרה עד אחר שיש ד' טפחים בתקרה, כל הקנים קודם לשיעור ד' פסולים. וה"נ אם מניח קנים זה אחר זה על הכותל זה מצד זה, נמצא שכל הסכך מונח קודם עשיית הדופן ואף שיש "דופן" למטה ממנו, מ"מ אי"ז דופן במשך ז' ואין דופן עדיין עד שיעשה במשך ז'. ואולי ל"ל דלענין זה סגי במה שיש דופן למטה מן הסכך בכל קנה וקנה ול"ל שיהא דופן כדין בשעת העשיית הסכך. ול"ע.

סיכום דעות הראשונים בטעמא לפסול בסוכה העשוי' כמין צריף ובטעמא להכשיר כשהפליגה או הרחיקה טפח

ז') מתני' העושה סוכתו וכו' ר"א פוסל מפני שאין לה גג. בטעמא לר"א לפסול "לפי שאין לה גג" מבואר בגמ' דס"ל ד"שפועי אהלים לאו כאהלים דמי", ולרבנן

שיפועי אהלים כאהלים דמי וכשר. ומודה ר"א שאם הגבי' מן הקרקע טפח או הרחיק מן הכותל טפח כשרה, דאז הו"ל כאהל.

אבל בטעמא לפסול משום דלאו כאהל ומשום ש"אין לה גג", נחלקו הראשונים, דעי' לעיל בדף ז' שהגמ' שם הביא כולהו דס"ל דסוכה דירת קבע בעינן, וא' מהן ר"א דהעושה סוכתו כמין צריף פסולה, ומשמע דטעמא דר"א משום דסוכה דירת קבע בעי'. וכ' הרי"ף דאף דלא קי"ל כשיטה, מ"מ קי"ל כר"א דסוכה כמין צריף פסולה משום דהכא מבואר טעמא אחרינא לפסול ומשום דשיפועי אוהלים לאו כאהלים דמי. ולכן אף דקי"ל דסוכה דירת עראי בעי', מ"מ הכא פסולה מטעם אחר ומשום דלאו כאהל דמי. ובריז"ה שם כ' דזה אינו, דהטעם דשיפועי אוהלים לאו כאהל הוא משום דדירת קבע בעי' והכל א'.

הרי דס"ל להריז"ה דבעלמא, ולענין שבת, לכו"ע שיפועי אהל כאהל מ"מ בסוכה שאני דבעי' דירת קבע, ולכן ס"ל לר"א בסוכה בלבד דלאו כאהל, פי' שאינה כאהל קבע אלא אהל עראי, אבל אם סוכה דירת עראי בעי', גם סוכת צריף כשרה.

ובדעת הרי"ף פי' הרמב"ן שם דס"ל דדין אהל לענין שבת ולענין סוכה תלויים אהדדי, וכמו דס"ל לר"א כאן דשיפועי אהל לאו כאהל, כמו"כ ס"ל לענין שבת. וטעמא דגמ' כאן דלאו כאהל ה"ה טעמא אחרינא מטעמא דלעיל דסוכה דירת קבע בעי'. וב' טעמים נפרדים יש לפסול, ואף אם סוכה דירת עראי בעי', מ"מ הכא פוסל מטעם אחר, דקי"ל דשיפועי אהל לאו כאהל.[1]

אבל בר"ן כ' בפי' דעת הרי"ף בא"א, דס"ל דלענין שבת שיפועי אהל כאהל לכו"ע, אבל כאן בסוכה שאני, אבל לא משום דבעי' דירת קבע, אלא אף אם דירת עראי בעי' פסולה משום דלאו כאהל, דלענין סוכה כיון שצריך "סכך" ושיהא כיסוי מלמעלה שסוכך על הסוכה, כל שאינו כאהל אינו סכך, ולכן פסול בסוכה אף דלענין שבת אף לר"א שיפועי אהלים כאהלים דמי.[2]

והיולא מדברי הראשונים לעיל בדף ז' דבטעמא דר"א לפסול בשיפועי אהלים ובפי' דלענין סוכה "לאו כאהל", יל"פ דהיינו משום דדירת קבע בעי', וה"ה שיטת הרז"ה, ולא נחלקו אלא לענין סוכה בלבד אם "כאהל" פי' כאהל קבע או לא, ולר"א בעי' דירת קבע ופסולה, ולרבנן ל"ל דירת קבע וכשרה.

ולפי"ז הא דמכשרי' ר"א כשהגביה הטפח או כשמרחיק טפח, היינו משום דבכה"ג מקרי אהל אף לענין סוכה וכדירת קבע הוא, וכשרה. אבל לדעת הרי"ף הא דפסול לר"א ה"ה גם למ"ד דדירת עראי בעי', ואין הפסול משום דדירת עראי בלבד הוא, אלא אף למ"ד דדירת עראי בעי' מ"מ פסולה. ובטעמא לפסול, עי' בלשון הרמב"ן שם "משום דהוא דופן עקומה ואין לה סכך". וכנר' דס"ל דכל שאין על המקום שם אהל, לא מקרי כיסויו "סכך" ואין שם סכך אלא במקום שהוא כאהל לענין כה"ת, וכמו לענין שבת. וכמו"כ פי' הר"ן שם שבמקום שאינו אהל ליכא סכך, ואף אם לענין

[1] וכנר' שכן ס"ל גם לרש"י, עי' בעירובין דף ק"ב שכ' רש"י דהא דשיפועי אהל דהתם כאהל ה"ה לרבנן דר"א דהכא, הרי דמשוה דין אהל לענין שבת ולענין סוכה.

[2] וע"ע שם בדף ז' ע"ב במה שפרשנו בדעת הראשונים הנ"ל. וכאן לא כתבנו אלא מה שנוגע לסוגיא דידן.

שבת ס"ל להר"ן דשיפועי אהל לענין שבת לכו"ע הוי אהל, מ"מ לענין סוכה צריך שיהא אהל חשוב יותר כדי שיהא על הכיסוי שם סכך. ולדבריהם, כשהגבי' טפח או הרחיק טפח, הסוכה כשרה משום דאז חשוב כאהל, וממילא הכיסוי מיקרי סכך, וכשר.

אבל יש מהראשונים כאן שמשמע שפירשו טעמא לפסול בשיפועי אהל מטעם אחר, דיעוי' בלשון הרא"ה שפי' "דבעי גג לחשיבותא, דבעי מיהת האי חשיבותא לגבי סוכה דלהוי לה גג טפח רחוי", ומשמע דמלבד מה שצריך סכך ודפנות בסוכה, גם צריך "גג" וכלשון מתני' שלר"א "לפי שאין לה גג", ואף שיש בשיפועי אהל שם "סכך" מ"מ צריך חשיבות של גג ובלא"ה הסוכה פסולה. (ואולי הוא מדרבנן בעלמא או"ד דבמקום דליכא גג לא מקרי "סוכה" שמשמע מקום שיש בו חלל תחת גג ואם אין גג לא מקרי סוכה.) וכשהגבי' טפח שאני דחשוב "גג" עי"ז.

ובשיטת הריב"ב משמע באו"א קצת שפי' דכשאין בו טפח "אינה דירה" ומשמע דכשחסר בשם אהל, חסר בשם "דירה" וצריך שיהא הסוכה "דירה" ואף למ"ד דדירת עראי בעי'. וכשהגבי' טפח וכו' מקרי דירה.

וע"ע בלשון הס' המכתם בפי' הראשון שצריך שיהא "צורת דפנות וסיכוך", ומשמע ג"כ שאין חסרון ב"שם סכך", וגם לא במה דלא מקרי גג או דירה, אלא שלסוכה צריך שיהא צורה של מקום של דפנות וגם סיכוך, ולא שיהא הכל א', דפנות וסיכוך בלא שינוי ביניהם כגון בצריף שיש שטח א' של סכך ודפנות, וכשהגבי' טפח שאני דאז כיון שיש כעין צורת הסוכה סגי בהכי, מאחר שיש ג"כ מה שצריך לדפנות וסכך. וכעי"ז משמע גם מלשון רש"י שפי' "לפי שאין לה גג, שאינו ניכר מהו גג ומהו כותל דאהל משופע לאו אהל הוא אא"כ יש בו טפח זקוף", ומשמע דמלבד מה שצריך דפנות וסכך וכו' צריך שיהא בסוכתו היכר וצורה של מקום שיש בו דפנות וגם סכך, ואם אין ניכר בין הסכך ובין הדפנות חסר בצורת הסוכה ופסולה, וכיון דשיפועי אהל לאו אהל, ממילא אין ניכר שיש סכך מלבד מה שיש דופן בסוכתו, ולכן הסוכה פסולה.[3] ולפי"ז כשהגבי' טפח "ניכר הצריף שהוא גג" ובכה"ג יש בו צורת סוכה בגג ודפנות.[4]

והנה, לפי' המכתם וממה שמשמע מרש"י, יש להק' שהרי אין הטפח למעלה שיעור סכך בפנ"ע, ובפרט לפי מה שפי' רש"י דל"ל שיהא מסוכך כלל, אלא שיהא אויר ואמרי' לבוד, וא"כ עדיין אין היכר בין הסכך והדפנות. ול"ל דל"ל היכר בין הדפנות והסכך, אלא שיהא היכר בין מהו "גג" ומה שאינו "גג", וכשיש דופן אפי' של טפח ויש להחשיב השאר כ"גג", סגי, וכמו"כ אם יש להחשיב הטפח למעלה כגג, והשאר כדופן, סגי, ואף שלענין סוכה צריך שיעור דופן וסכך, דמ"מ לענין צורת הסוכה ומה שצריך שיהא היכר מהו גג ומהו הדופן סגי בטפח של גג או דופן.

---

[3] אולי יש לדחות גם בלשון הרמב"ן כעי"ז, אבל נר' יותר כמו שכתבתי.

[4] עי' בלשון המשנ"ב (שהוא ע"פ לשונו של רש"י) "דאין כאן לא דופן ולא גג" וצ"ע דמשמע דאין דופן או גג אלא דבר אחר לגמרי שאינו א' משניהם, ולא רק שאין ניכר בצורת גג ודופן.

(וגר' לפרש שהר"ן חזיל לשיטתו במה שלא פי' כעין מה שפי' רש"י שאין צורת גג ודופן, דעי' במש"כ לקמן דלדעת הר"ן צריך י"ז טפחים כדי שיהא י' למחילה וז' לסכך, ומבואר מדבריו דיכול לחלק בין מהו הדופן ומהו הסכך, ולפי"ז יתכן שאין לפרש דטעמא לפסול משום דאין ניכר מהו הדופן ומהו הסכך, ואף שהס בשטח א' יש לחלקם לשנים. אבל לרש"י יל"פ דאין לחלק לשנים כלל, אלא הכל א' והוא הדופן והוא הסכך וכמו שמבואר מהרא"ה וכמו שנבאר לקמן בסמוך, ולפי"ז יל"פ דהפסול הוא במה שאין ניכר מהו גג ומהו דופן. ודוק.)

בדעת רש"י בהנ"ל

ח') אולם נר' שיש לדקדק ולפרש כוונת רש"י באו"א, דיעו' בלשון רש"י בד"ה לפי שאין לה גג וז"ל "שאינו ניכר מהו גג ומהו כותל דאהל משופע לאו אהל הוא אא"כ יש בו טפח זקוף וכדקתני בברייתא". וק' חדא מש"כ "דאהל משופע לאו אהל" ומשמע דכיון דאהל משופע לאו אהל, ממילא "אינו ניכר מהו גג" ופסול, או דאם אהל משופע שמי' אהל לא איכפית לן במה שאין הגג ניכר ול"ע.

עו"ק במש"כ רש"י "אא"כ יש בו טפח זקוף" ולמה פי' הדין המבואר בגמ' כאן במתני' כאילו יש בזה צורך לפי' מילתי' דר"א במתני'. ומשמע דאי לאו משום שפי' הגמ' דמודה ר"א בטפח זקוף, הו"ל לפרש טעמא דר"א באו"א. עו"ק במש"כ רש"י בגמ' בד"ה שיפועי אהלים כאהלים. "אע"פ שלא הגבי' ולא הרחיקה כשרה" ול"ע מה כוונת רש"י בזה, ומשמע דהא דפי' הגמ' דטעמא דרבנן משום שיפועי אהלים וכו' אי"ז אלא משום דמיירי בדליכא טפח זקוף, ול"ע.

עו"ק שהרי בעירובין דף ק"ב מבואר מדברי רש"י דדין שיפועי אהלים לענין שבת תלי' בהא דר"א ורבנן דהכא, וכשיטת הרמב"ן שהבאנו. אבל ק' ממש"כ רש"י לעיל בדף ז' ע"ב לפרש טעמא דר"א משום ד"לאו דירה נאה הוא", ומשמע שהוא דין מיוחד לסוכה דצריך דירה נאה, ואולי הוא כמבואר התס בגמ' דס"ל דדירת קבע בעי'. ומ"מ הרי בשבת ל"ל דירה נאה והאיך תלינן דין שיפועי אהלים בשבת בדסוכה.

וגר' לפרש כמו שביאר השפ"א כאן, שיש להק' בהמשך הגמ' שפי' דמודה ר"א בטפח זקוף, ושוב הק' "מ"ט דרבנן". ופי' השפ"א דלעיל בדף ז' פי' הגמ' דנחלקו אם צריך דירת קבע או לא. אבל לפי' זה ק' במה שכשיש טפח זקוף מודה ר"א, דודאי עדיין הו"ל דירת עראי, ולא משוב דירת קבע ע"י מה שיש טפח, ובפרט לפי' רש"י דמיירי בטפח של אויר. ולכן אחר שהגמ' פי' דמודה ר"א בטפח, מוכח דלא בעי' דירת קבע, ובדירת עראי סגי, ולכן הק' הגמ' במאי קמפלגי, ולמה לר"א פסולה "משום שאין לה גג", דשוב א"א לפרש מטעמא דדירת קבע בעי'. ולכן פי' הגמ' דנחלקו אם שיפועי אוהלים כאהלים בכה"ת ואף לענין שבת קמפלגי. ע"כ תו"ד.

ולפי"ז יל"פ כוונת רש"י דפי' במתני' דנחלקו בשיפועי אהלים, והוא רק אחר שמבואר בברייתא דבטפח זקוף מודה. וכן בגמ' פי' רש"י דטעמא דרבנן משום שיפועי אהלים משום דנחלקו כשאין טפח זקוף וכנ"ל.

והיינו דפי' רש"י דלמ"ד שיפועי אהלים לאו כאהלים, ממילא אין הסוכה כשרה משום דאין ניכר מהו הגג ומהו הדופן, וס"ל דמה"ט לא משוב אהל, אבל למ"ד דשיפועי אהלים כאהלים

דמי אף אם אין ניכר מהו הגג ומה הדופן מ"מ כשרה.

ולכן פי' רש"י לעיל בדף ז' דכיון דאין ניכר מהו הגג ומה הדופן, לא הוי דירה גאה, והוא להה"א דגמ' דאין לחלק בין אם יש טפח זקוף או לא, ואז יל"פ דנחלקו אם ע"י מה שאין הגג ניכר הוי כדירה שאינה גאה, וערמי הוא, אבל עכשיו הגמ' חוזר מפי' זה, ופי' באו"א ומשום דנחלקו אם הא דאין הגג ניכר גורס שלא יהי' כאהל כלל ואפי' לענין שבת.

סיכום דעות הראשונים בשיעור הכשר סוכה כשעשוי' כמין צריף או סמכה לכותל ובשיעור זע"ז בסכך ובחלל הסוכה

ט') תוס' ד"ה העושה סוכתו. בכי ה"ג איירי דלאחר שמשך השיפוע וכו'.

בדעת תוס' משמע שצריך שיהא שיעור זע"ז במשך הסוכה בגובה י', ולא בגובה י' של הכותל באלכסון אלא ביושר מן הקרקע ולמעלה צריך שיהא י' טפחים, וחלל בגובה י' של זע"ז, ולדעת הסוברים שצריך מרובעות, הה"נ שצריך שיהא שיעור זע"ז מרובעות בגובה י' ביושר מן הקרקע. וכ"מ מדברי הטור, וכמו"כ פי' המג"א בדעת הרמ"א, וכ"פ הרא"ש (מובא בב"י) בדעת תוס' אגליון.[5] ועי' בביאור הגר"א שפי' עד כמה צריך שיהא הדופן ארוך, דלהנ"ל תלוי בשיפועו של הדופן ועי' שם.[6]

ועי' בב"י שם שהביא מה שהק' הרא"ש שמדברי הר"ן מבואר דלא ס"ל הכי, דהר"ן כ' שצריך שיהא הדופן י"ז טפחים לרבנן או ט"ז עם טפח א' שהגבי' לר"א, כדי שיהא שיעור מחיצה ושיעור סוכה (פי' שיעור סכך שהוא זע"ז ושיעור י' של מחיצה). והרי אם אין האלכסון אלא י"ז אין זע"ז בחלל בגובה י' אלא פחות מיני'. ומבואר מדברי הר"ן (וכמו"כ בריטב"א ובמאירי) דס"ל דל"ל שיהא זע"ז בגובה י', ול"ל דכל שיעור זע"ז הוא רק בקרקעו של הסוכה אבל למעלה בגובה י' מן הקרקע ל"ל שיעור זע"ז כלל. וכ"כ הגר"א בביאורו בסוף סי' תרל"א דמש"כ הרמ"א לצריך זע"ז בגובה י' ה"ה שלא כמבואר בר"ן וברשב"א (שהוא הריטב"א אגליון).

ולעה שליטת יש בזה וכמבואר מדברי המג"מ, וכמו שפי' הב"י שם, שהביא מה שכ' הר"ן להצריך י"ז טפחים וכ' המג"מ שיש להחמיר אף דלא נתחוורו דבריהם. הרי דס"ל להמג"מ דלפי פשוטו אף דופן של י"ז ל"ל אלא אפי' בדופן פחות מי"ז סגי. ועי' בב"י שם שפי' דס"ל דל"ל זע"ז אלא בקרקעו של הסוכה, וגם ס"ל דל"ל שיהא סכך זע"ז ואין שיעור לסכך בזע"ז אלא כל שיש אפי' סכך של טפח סגי להכשיר הסוכה ובלבד שיהא סכך שמסכך על קרקע של זע"ז. ומה שצריך זע"ז של סכך אי"ז אלא אם החלל זע"ז עד מקום הסכך, דבכה"ג צריך זע"ז כדי שיהא הסוכה מסוכך בכל רוחבו,

---

[5] עי' בלשון התוס' "דבעי' גבו' עשרה במשך ז' בגובה י" ובס' יד דוד מוחק "בגובה י" שהוא ללא צורך, ואולי כוונת תוס' להדגיש שאין השיעור גובה י' בדופן בלבד אלא מן הקרקע ביושר וכמו שכ' המג"א.

[6] וכפשוטו מקורו של תוס' להצריך כן מן הסברא שהרי צריך זע"ז כדי שיהא ראשו ורובו שם ושלא יהי' דירה סרוחה, וא"כ שיעורו אינו בקרקע בלבד אלא צריך שיהא זע"ז בגובה י' דבלא"ה ה"ה דירה סרוחה או שאין מקום לראשו וכו'.

אבל אם למעלה כמין צריף ואינה אלא טפח, סגי גם בסכך של טפח.

בענין הנ"ל ובדעת הר"ן והריטב"א שצריך שיעור ז' של סכך

י') אולם בדעת הר"ן והריטב"א מבואר שצריך שיהא שיעור הסכך זע"ז, ולא רק טפח, ואף של"ל שיהא בחללו בגובה י', מ"מ צריך סכך של זע"ז.

ועי' במש"כ הר"ן שצריך שיהא מי' טפחים ולמעלה מדבר שמסככין בו, דה"ה הסכך. ובריטב"א כ' דאף למטה מי' צריך שיהא מדבר שמסככין בו דאל"כ ה"ה מעמיד בדבר שאין מסככין בו. (ועי' לקמן ובעזה"י נבאר בסוגיא דמעמיד בדבר המק"ט.)

ולדברי שניהם נמצא שאנו מחלקים בהדופן לשתים וחלק ממנו ה"ה דופן וחלק ממנו סכך, ולכן צריך שיעור של י' טפחים לדופן ועוד ז' לסכך.

וק' בדעתם, ובמה שצריך זע"ז לסכך, ובשלמא שיעור דפנות בי' טפחים מבואר בפירקין לעיל בדף ד' ובדף ה', אבל שיעור סכך לא נתברר בשום מקום ואם צריך זע"ז, אי"ז אלא משום שצריך שיהא הסוכה מסוכך, ושיעור הסוכה בזע"ז, ולכן צריך שיהא כל מקום הסוכה מסוכך. אבל אין שיעור לסכך בז' כלל. והכא שאין הזע"ז אלא באלכסון, ואינו מסכך מקום רוחב זע"ז ביושר מן הקרקע, למה צריך שיהא שיעור זע"ז כלל. ועע"ג.

בענין הנ"ל ובאיזה מקום מחלקי' בין הדפנות והסכך

י"א) עוד יש לעי' בדעת הר"ן והריטב"א האיך מחלקינן הדופן המשופע לדופן וסכך, שהרי כפשוטו יכול לחלקו בכל מקום שירצה, ובלבד שיהא למעלה ממקום שמחלקי' ז' טפחים של סכך כשר, ואפי' אם הדופן גבו' הרבה מי' וכל מה שהוא למטה מדבר שמסככין בו ה"ה דופן אף למעלה מי', וכ"מ קצת מלשון הטור, וגם יל"פ כן בלשון הר"ן.

אולם יעוי' בלשון הרמ"א בסו"ס תרל"א "וגם צריך שיהי' הדפנות לאחר שהם גבוהים י' עשויות מדבר שמסככין בהם דהא הם הם הסכך", ומשמע מדברי הרמ"א שאין הדבר מסור להאדם לעשות כמו שירצה אלא צריך שיהא למעלה מגובה י' מדבר שמסככין בו, שבגובה י' ממילא כלה מקום המחילה ומתחיל מקום הסכך. ואם אין מדבר שמסככין בו עד גובה ט"ו או יותר מן הקרקע, הרי יש הפסק בין הדופן ובין הסכך ופסולה. וע"ע.

בענין הנ"ל ובדעת הרא"ה שיש לצרף בין שיעור דופן וסכך הצריך בסוכה כמין צריף

י"ב) והנה לפי הבנת הב"י בדעת המג"מ משמע דצריך שיהא הדופן י"א, או שיהא י' עם טפח א' שהגבי' או הרחיק, דצריך דופן י', וגם א' של סכך. והיינו שצריך להחשיב שיעור הדפנות ושיעור הסכך כל א' בפנ"ע.

וכמו"כ נר' מבואר מדברי הר"ן והריטב"א שצריך להחשיב שיעור דופן ושיעור הסכך כל א' בפנ"ע, ולא אהדדי, דיעוי' במש"כ הר"ן שלפי דעתו צריך שיהא מי' טפחים ולמעלה מדבר שמסככין בו, שה"ה הסכך, וע"ע בריטב"א שצריך שיהא הכל מדבר שמסככין בו, דאל"כ הרי הוא מעמיד בדבר שאין מסככין בו, הרי מבואר שעד י' טפחים ה"ה הדופן ומשם ולמעלה הסכך, ולכן צריך שיהא למעלה מי'

מדבר שמסككין בו, או אפי' למטה צריך שיהא מדבר שמסككין בו משום דאל"כ ה"ה מעמיד בדבר שאין מסككין בו. אבל ל"ל שיהא גם למטה מי' מדבר שמסككין בו אם לא מטעמא דמעמיד. והיינו משום שאין הדופן הסכך ואין הסכך הדופן אלא כל א' בפנ"ע.

אכן נר' שיש לפרש באו"א, ובזה יל"פ גם דעת המג"מ באו"א, ואף אם נאמר שצריך שיהא שיעור סכך ז' מ"מ סגי בדופן של י', ויש להחשיב הדופן כדופן וגם כסכך, ול"ל שיעור של סכך נפרד משיעורו של דופן אלא הדופן ה"ה הסכך וסגי בהכי, ולפי"ז ל"ל אלא י' מדין הכל, ואפי' בדופן ט' עם א' של טפח שהגבי' סגי. וכן לרבנן כשיש דופן י' סגי ול"ל י"א.

וכמו"כ יש להסתפק בדעת תוס' בזה, שהרי אף דס"ל לתוס' דצריך שיהא הדופן ארוך יותר מי"ז כדי שיהא חלל זע"ז בגובה י', מ"מ דלמא היינו רק משום שצריך שיהא חלל זע"ז דבלא"ה ה"ה דירה סרוחה ואין בו מקום לראשו רובו ושלחנו. אבל מצד השיעור לדפנות וסכך דלמא ס"ל לתוס' דל"ל שיהא י"ז כלל, אלא יש להחשיב כולהו כדופן וגם כסכך.

וכנר' שכמו"כ מבואר מדברי הרא"ה וז"ל "ורבנן דאמרי כאהלים דמי דוקא כשעושה דפנות אלו בדבר שמסككין בו שהרי דפנות עולות לסכך אבל עשאה בדבר שאין מסككין בו זו הסוכה אינה כלל", וכנר' שמבואר מדבריו שצריך שיהא כל משך הדופן מדבר שמסككין בו, ולא רק מה שלמעלה מי' בלבד. (ושו"מ שכ"פ האחרונים חייס בשם הרא"ה שצריך שיהא הכל מדבר שמסككין בו, ולא פי' משום דאל"כ ה"ה מעמיד בדבר המק"ט וכמו שפי' הריטב"א ודוק.) והיינו משום "שהדפנות עולות לסכך" והכל א'. ולפי"ז יתכן לפרש של"ל שיעור י"ז אלא י' בלבד, ועולה לכאן ולכאן.[7]

אולם אי"ז דעת הרא"ה עצמו ועי' שם במש"כ בהמשך דבריו, "ודוקא נמי בשיש בדפנות אלו כדי שיעור דופן וסכך דהיינו י"ז טפחים". והיינו כדעת הר"ן והריטב"א. ולהנ"ל ק' למה צריך י"ז והלא בי' סגי כיון שה"ה הדפנות והסכך אהדדי.

ונר' דצריך לפרש דס"ל להרא"ה דאף דהכל א' והדפנות עולות גם לסכך מ"מ צריך שיהא כשיעור של שניהם אהדדי דהיינו שיעור סכך ודפנות ואין לגרפס לענין שיעורן. ואולי הוא מדרבנן בלבד, ול"ע.

עוד בענין הנ"ל, ובדעת הרמ"א

י"ג) ועי' ברמ"א סו"ס תרל"א שפסק כדעת תוס' וכדעת הר"ן בזה וז"ל וצריך שיהי' בו ז' טפחים על ז' בגובה י' טפחים וגם צריך שיהי' הדפנות לאחר שהם גבוהים י' מדבר שמסككין בהם דהא הם הם הסכך ואם כל הדפנות מדבר שמסككין בהם מותר ליטן אפי' תחת הדפנות".

והנה, מש"כ הרמ"א שצריך שיהא מגובה י' ולמעלה מדבר שמסككין בו היינו כמש"כ הר"ן, ולשיטת הר"ן יל"פ דלמעלה מי' אינה דו"ע להכשיר סכך פסול, (או עכ"פ סכך כשר דפסול מטעם "תעשה ולא מן העשוי") עד מאה אמה, ומשום דאמרי' דו"ע להכשיר במקום שיש להחשיב הדופן גם כסכך, וצ"ע בהדמיון לדהכא, אבל מ"מ משמע דכ"ז הוא רק משום דהדפנות עולות לסכך ואין חילוק ביניהם.

[7] וע"ע במש"כ הרא"ה בסו"ד חידוש נפלא וכנר' דתלוי בהנ"ל וז"ל וכן הא דאמרי' לעיל דופן עקומה בד"א ה"מ כשדופן זה בסכך פסול אבל עשאה בדבר שמסككין בו אפי' מאה אמה כשרה שכל מה שיצטרף לדופן עולה לו לסיכוך וכן נר' נכון". וצ"ע בכוונתו, ולפום ריהטא משמע דאם הדופן של הסוכה מדבר שמסككין בו, אמרי'

דופן אלא סכך בלבד, ולמטה מי' ה"ה דופן בלבד, וכמשמעות דבריו וכנ"ל. ולפי"ז יתכן שלפי הר"ן והריטב"א אינו יכול לישן תחת העשרה טפחים של דופן כלל, ואפי' אם הם מדברים שמסככין בו, שהרי אף שהם מדבריס שמסככין בו, אינם אלא כדופן ולא סכך. ואינו יכול לישן תחת הדופן וכמו שכ' הר"ן והריטב"א לעיל בדף ד'. (ובדעת הראשונים בענין שינה תחת הדופן מדין פסל היוצא, עי' במש"כ לעיל בדף י"ח אות ו', ושם נתבאר שלפי רוב ראשונים אינו יכול לישן תחת הדופן, ואף לדעת הראבי"ה מוכח כן וכמו שפרשנו שם, וע"ע לקמן במש"כ בדברי תוס' להכשיר תחת הדפנות, ואכ"מ.) אבל הרמ"א פסק כמו שכ' הרא"ש וכתוס' שמצדד להכשיר לישן תחת הדפנות. וק' הלא אפי' אם יש להכשיר מקום שאין בו גובה י' משום פסל היוצא, מ"מ ה"ה תחת דפנות, והאיך מכשרי' לי' משום פסל היוצא.

וכנר' לצ"ל דס"ל להרמ"א דאף למטה מי' ה"ה דופן וגם סכך, ואע"פ שצריך שיהא י"ז כדי שיהא שיעור לדופן ולסכך, מ"מ גם מה שלמטה מי' ה"ה גם כסכך ולא דופן בלבד, אם הוא מדבר שמסככין בו. ולכן יכול לישן תחתיו. אבל להרמ"א ל"צ שיהא למטה מי' מדבר שמסככין בו וכמו דס"ל להרא"ה, אלא שאם הוא מדבר שאין מסככין בו, יכול להיות כדופן בלבד ולמעלה מי' יהי' הסכך.

היוצא, שלפי הר"ן והריטב"א יתכן לפרש שלמטה מי' אינו אלא דופן ולמעלה אינו אלא סכך, ואפי' אם למטה הוא מדבר שמסככין בו. ולהרא"ה צריך שיהא כולו מדבר שמסככין בו דאין לחלק ביניהם כלל, אלא הכל דופן וגם סכך. ואם למטה מדבר שאין מסככין בו, הרי אין מה שמלמעלה כשרה לסכך שהכל א'. (ומ"מ צריך שיעור י"ז שלעניין השיעור אין לצרפם.) אבל מוכח מהרמ"א דבמקום שלמטה יש דבר שמסככין בו, ה"ה דופן וגם סכך, ואף שא"א לצרף מה שלמטה לשיעור סכך כשר, וצריך י"ז ולא רק י', מ"מ כשהדופן מדבר שמסככין בו ה"ה גם סכך ומותר לישן תחתיו מדין פסל היוצא.

י"ד) בא"ד איכא עדיין במשך הסוכה רוחב ז'. ובטור כ' "במשך סוכה כדי לרבע בו זע"ז". ומתוס' משמע קצת דל"צ ריבוע של זע"ז, אלא מ"ט אמות, ועי' לעיל בדף ג' ע"א תוס' ד"ה לא נצרכה, ובדף י"ז ע"א תוס' ד"ה אויר, ובמש"כ שם.

ביאור ספקת תוס' אם להכשיר תחת השיפוע ובדין פסל היוצא מן הסוכה במקום שהוא כדירה סרוחה

ט"ו) בא"ד ואפשר כשיש שם משך ז' וכו'. בביאור ספקת תוס' נר' דמספק"ל אם להכשיר מקום שאין בו גובה י' מדין פסל היוצא מן הסוכה. וכלשונו "שאף תחת השיפוע שאין גבו' י' כשרה". וכ"כ התוס' הרא"ש והר"פ. (ואין ספקת תוס' אם להכשיר אף תחת "דופן" שהרי מן הצד כדופן הוא. אבל יתכן שלפי הר"ן והריטב"א אין לישן שם משום שהוא כדופן אבל לתוס' אינה כדופן כיון דגם סכך הוא כשהוא מדבר שמסככין בו, ועי' לעיל באות י"ג במש"כ בדעת הרמ"א בזה.)

ולפי"ז משמע שהתוס' מספק"ל אם להכשיר מקום בסוכה שראוי לפסול משום דירה

סרוחה, משום פסל היולא מן הסוכה או לא. (או דלמא אף אם יש פסול בסוכה למטה מי' לולי טעמא דדירה סרוחה, האם יש להכשיר מדין פסל היולא מן הסוכה, ועי' לקמן.) ועי' בשו"ע בסי' תרל"ג ס"א בסוכה למטה מי' וחקק להשלימה לי' שבתוך החקק כשרה, אם יש מחקק להכותל פחות מג"ט. ובמקום שחוץ להחקק נחלקו הפוסקים, ועי' במג"א שם שמלשון המחבר משמע להכשיר מדין פסל היולא, ואילו מלשון הטור משמע לפסול, וכ"כ הב"ח וכ"כ המג"א לדינא. ובט"ז שם פי' דאף דאמרי' פסל היולא מן הסוכה נדון כסוכה, מ"מ במקום שהוא דירה סרוחה אין להכשיר מטעם פסל היולא שהרי בודאי יעזוב המקום משום דחקותו.

ומדברי הט"ז משמע דבכל מקום לא אמרי' דפסל היולא נדון כסוכה כשיש פסול משום דירה סרוחה, וא"כ ה"נ הו"ל לפסול וק' ממה שפסק הרמ"א בסו"ס תרל"א דתחת הדפנות בסוכה כמין צריף מותר לישן.

ועי' במג"א שם שנתקשה כעי"ז, במה דפסק הרמ"א להכשיר, ומ"ש ממקום חוץ להחקק התם, והניחו בצ"ע. ועי' בחמד משה (וכעי"ז משמע בפמ"ג שם) שיש לפרש דודאי אמרי' פסל היולא נדון כסוכה גם בדירה סרוחה והתם בחקק שאני דכיון שהוא תוך ג' הו"ל כאילו הכותל אצל החקק, וכסתום המקום שביניהם דמי, ולכן ה"ה חוץ להסוכה, ולא אמרי' פסל היולא להכשיר, אבל כאן יש להכשיר מדין פסל היולא גם במקום שהוא למטה מי'. אבל מ"מ ק' במש"כ הט"ז לפסול חוץ מן החקק משום שהוא דירה סרוחה, דא"כ ה"נ תחת הדפנות למטה מי' אין להכשיר והאיך כ' הרמ"א להכשיר בסו"ס תרל"א.

וצ' לישב דאף הט"ז מודה דלא כל המקומות שוות, ובחקק שאין בשטח א' עם מה שחוץ ממנו, ה"ה כמקום אחר ומופרד לענין זה וחשוב כדירה סרוחה. אבל כאן שהוא בשטח א' ורק מתקצר והולך עד פחות מי', אי"ז כמקום נפרד שיהא כדירה סרוחה כ"כ, ואף שאינו בכלל מה שצריך להכשיר הסוכה, שהרי צריך שיעור גובה י' במשך ז', מ"מ מאחר שיש מקום זע"ז בגובה י', אף מה שחוץ ממקום זה תחת הדפנות שאינו גבו' י' ה"ה כמקום א' עם עיקר הסוכה אף לענין שלא יהא כדירה סרוחה כ"כ.

וכעי"ז צ' דל"ל גם לדעת המג"א, דיעו' במש"כ המג"א בסי' תרל"ד א' לפסול בקיטוניות היולאים חוץ מן הסוכה ואין בהם שיעור זע"ז. ועי' במחצה"ש שם שפי' שמבואר מדברי המג"א דבמקום הפסול משום שאין בו שיעור זע"ז ומשום שאין בו מקום לישב אצא צר המקום לא אמרי' דפסל היולא מן הסוכה נדון כסוכה. וה"ה כעין מה שמבואר מדברי הט"ז בסי' תרל"ג וכנ"ל. וק' לפי"ז ממה שפסק הרמ"א דיכול לישן תחת הדפנות וכנ"ל.

ועי' בביה"ל בסי' תרל"ד שם שהביא מה שכ' הבכור"י להק' בדעת המג"א, דהרי בסוכה העשוי ככבשן, אם צריך זע"ז מרובעות, נמצא שחוץ מהרידוע שבתוך הסוכה יהי' פסולה דאי"ז אצא כפסל היולא מן הסוכה שאין בו זע"ז, וודאי אין לפסול בכה"ג. ועי' בביה"ל שכ' לישב ולחלק דשאני התם שהכל בשטח א' והעגול בשטח א' עם מה שבפנים ובכה"ג אף המג"א מודה להכשיר מדין פסל היולא, משא"כ בקיטוניות שאף שאין בו הפסק של צורת הפתח וכו' מ"מ הרי הוא כמקום נפרד ואין בשטח א' עם שאר הסוכה. וא"כ ה"נ

יל"פ כן, ואף לדעת המג"א יש להכשיר. וכן יל"פ גם לדעת הט"ז וכנ"ל.

ט"ז) בא"ד כיון שיש בה ד' ברוחב וכו'. עי' בתוס' הרא"ש ור"פ שהשמיט זה ולא כ' אלא דאף תחת השיפוע שאינה גבו' י' כשרה מידי דהוה אפסל היוצא. ולגיר' דידן משמע דהא דס"ל לתוס' להכשיר אינה אלא כשיש רוחב דע"ד במקום היוצא, ואולי דבלא"ה אינו מקום חשוב כלל, דבכל מקום שיעור חשוב בד', וכ"פ הערוך לנר, ושוב דחה פי' זה דמנ"ל לתוס' לחלק.

ולגיר' הב"ח "כיון שיש בה ז' ברוחב" משמע שצריך שיהא מן הצד ובמקום היוצא שיעור ז' ואל"כ פשיטא לתוס' לפסול. ואולי היינו דס"ל לתוס' דאין להכשיר מטעם פסל היוצא אלא בפחות מי' ולא בפחות מזע"ז, וכעין שיטת המג"א לפסול בקיטוניות וע' במש"כ לעיל. ובאו"א יל"פ דלפי גיר' הב"ח מש"כ "כיון שיש בה ז' ברוחב" לא קאי על המקום היוצא אלא בעיקר הסוכה, וכיון שיש זע"ז בהסוכה ממילא גם מה שיוצא ממנו כשרה אף שאין בו ז' בגובה י'.

ע"ע במש"כ הגנזי יוסף דגרסי' "כיון שיש בה לרבע ברוחב" והוא כעין לשון הטור שצריך שיהא בהסוכה שיעור זע"ז מרובעות בגובה י', ואז אף מה שהוא מן הצד כשרה.

בביאור הדמיון של תחת הדפנות לפסל היוצא מן הסוכה לתוס' ולהרא"ש

י"ז) בא"ד מידי דהוה אפסל שיוצא מן הסוכה לרבה ור"י דלעיל דמכשרי בקנים היוצאים מלפני הסוכה. מה דנקט תוס' כפסל היוצא לרבה ור"י, היינו משום דלשאר אמוראי דלעיל ליכא חידוש בפסל היוצא מן הסוכה להכשיר סוכה אף כשאין בו הכשר סוכה, אבל לרבה ור' יוסף מכשרי' הסוכה גם בדליכא דפנות וכמו שמבואר התס. (ועי' שם שאי"ז דבר מוסכים וי"א דאף לרבה ור' יוסף לא מכשרי' אלא כשיש הכשר דפנות בצד, וכן מבואר מדברי הרי"ד מובא ברא"ש ריש פרקין, דאין הכשרו אלא משום דל"ל בשלישית אלא טפח, ורק דגר' כסוכה פסולה בצד, אבל לתוס' והרא"ש שם מבואר מדרבה ור' יוסף שפעמיס שיש להכשיר מקום אצל סוכה כשרה מדין פסל היוצא מן הסוכה אף שאין במקום הפסל היוצא ג' דפנות וחסר בהכשרו של הסוכה.)

אולם גר' שיש להרא"ש טעם אחר להכשיר כאן תחת הדפנות ולא מדין פסל היוצא לרבה ור' יוסף, דיעוי' בלשון התוס' הרא"ש וכמו"כ ברא"ש שלא פי' שהטעם להכשיר כרבה ור"י דלעיל, אלא מדין "פסל היוצא" דלעיל, ומשמע לכל הדעות שבגמ' לעיל יש לצדד להכשיר כאן, והיינו דאף אם ליכא חידוש להכשיר אף במקום דחסר בהכשר דפנות וכו' מ"מ כאן שאני ויש להכשיר טפי. ובאמת פי' הרא"ש להדיא דטעמא להכשיר כאן הוא משום דכיון שיש אהל בי' טפחים באמצע, אף מה שאצלו חשוב כאהל, והביא הרא"ש ראי' לזה מהא דתנן במס' אהלות פ"ז, ועי' שם. הרי שלדעת הרא"ש טעמא להכשיר הוא משום דכל שהוא סמוך ואצל האהל חשוב כאהל, ולא מדין פסל היוצא, אלא שגם המקום תחת הדפנות חשוב כאהל ולכן כשר להסוכה. ומש"כ דהוא מדין פסל היוצא, אי"ז אלא שלענין סוכה ג"כ אמרי' דכל שהוא אצל הסוכה נדון עמו, והוא לכל הדעות שבגמ' לעיל.

ועי' במג"א סי' תרל"ג ו' שהק' על מש"כ השו"ע שם דאלטבא מן הלד דבמקום שלא על האלטבא פסולה לדעת הרא"ש שם, ולא אמרי' דפסל היולא נדון כסוכה במקום שיש פסול למעלה מכ', ואילו כאן לענין פחות מי' שאני, ותי' המג"א ע"פ הרא"ש דכאן שאני משום דחשוב כאהל ולכן חשוב כמי שיש בו י' טפחים. (בביאור קו' ותי' של המג"א שם עי' בבגדי ישע.) ומבואר דס"ל להמג"א דלא מיבעי דחשיבי כאהל אלא אף כאהל שיש בו י', ואכ"מ.

י"ח) רש"י ד"ה שאם הגבי'. "כיון שיש בו שיעור אהל". ל"ע בכוונתו.

י"ט) רש"י ד"ה או אם הרחיקה. אסכמה על הכותל קאי וכו'. כפשוטו דהה"נ בצריך אלא דלא מיירי בכה"ג וכ"פ הרמב"ם ועי' בביה"ל סו"ס תרל"א.
ובמש"כ רש"י דאמרי' לבוד, עי' במג"מ ובילקו"מ.

כ') תוס' ד"ה שאם הגבי' וכו'. ועשה בנין זקוף וכו'. מלשון התוס' אין ראי' דס"ל למעשה שצריך שיהא בנין זקוף ודלא סגי באויר, אלא שכפשוטו מיירי בכה"ג, אבל מרש"י ומן הירושלמי מבואר דל"ל לזה. אולם ברא"ש מובא בשם הר"י להחמיר וצריך שיהא סתום ולא אמרי' לבוד בכה"ג לעשותו גג, וכ"כ הר"ן בשם תוס' ד"אויר לא מקרי גג", וכפשוטו כמו"כ לא מקרי מחילה, וכ"פ הפמ"ג. ועי' שם שהביא בשם הלבוש שיש להחמיר בזה.
והנה יש מקום להסתפק דדלמא יש חומרה גם בשיטת רש"י דאמרי' לבוד, ופעמים דאף במקום דמהני ע"י לבוד, אם סותמו, הסוכה פסולה. דהנה לפי המבואר בגמ' אם יש טפח זקוף למטה, ושוב עולה באלכסון כצריך, הסוכה כשרה. אבל יש להסתפק בגדר הדבר, וכגון אם יש טפח זקוף ממש (90) ואח"כ צריך שעולה באלכסון מעט פחות מזקוף ממש (89) יל"ע אם גם בכה"ג כשרה, שהרי פי' רש"י שצריך שיהא הגג ניכר לבד והדופן לבד, ובכה"ג אין ניכר כלל, ויתכן שבכה"ג אין להכשיר עד שיהא ניכר ונר' לעיניס החילוק שבין הדופן ובין הגג. אבל מ"מ אם הטפח זקוף למטה ע"י לבוד, יל"פ דבכה"ג מותר דאף שאין ניכר שיש כ"כ עיקוס למעלה מן הטפח, מ"מ כו"ע ידעי דאמרי' לבוד ביושר ממש למטה, ובזה ניכר החילוק שבין הגג והדופן. ול"ע לדינא.

כ"א) בא"ד ומתוך לשון הקונטרס וכו'. משמע שלא גרס תוס' כברש"י לפנינו "דאמרי' לבוד", דא"כ הו"ל לאתוי' רא' משם, ולא ממה שכ' רש"י שהיתה סמוכה על היתידות. ועי' בערל"נ ול"ע.[8]

---

[8] ואולי יש לפלפל ולפרש דס"ל לתוס' דממה דאמרי' לבוד אין ראי', דהרי בסכך למעלה יל"פ דצריך לטעמא דלבוד באופן שיש סכך פסול למעלה, דמ"מ כשר כיון דחשוב גג ע"י הסכך פסול, ומ"מ צריך טעמא דלבוד להכשיר. אבל ק' דכמו"כ הו"ל לפרש דכשר מטעם דו"ע.
ובמה שכ' טעמא דלבוד גם כשהדופן למטה, אולי יל"פ באו"א דצריך לבוד בשיפוע, ולא ביושר וכמו שפי' רש"י בטפח למעלה, דאע"פ שיש טפח זקוף ביושר שהוא סתום, מ"מ צריך לבוד להמשיך הדופן באלכסון דאל"כ אין י' טפחים בדופן א' אלא בב' דפנות ולא מכשרי' בהכי, ועי' במש"כ לעיל בדף ד' ע"ב בסוגיא דחקק להשלימה לי', לענין אם יש לצרף ב' דפנות לשיעור י' טפחים. וכ"ז נר' רחוק בכוונת תוס'.

כ"ב) בא"ד וקצת משמע כן בירושלמי. מהירושלמי משמע דלמטה מיירי במונח על אבנים או שהוא פתוח, אבל אין ראי' מהירושלמי לענין הטפח למעלה כשהרחיקה מן הכותל. אולם ראיית תוס' מרש"י ה"ה לענין הטפח למעלה, ומבואר מתוס' שאין לחלק, ועי' במה שכ' בילקו"מ שיש גורסים ברש"י דחלוק הטפח למעלה דצריך סכך, דאין האויר מקרי גג, אבל למטה נ"ל לסותמו אלא אמרי' לבוד והאויר מקרי מחילה. וע' בשעה"ל במש"כ לגדר כן גם בהירושלמי.

כ"ג) גמ' מ"ט דרבנן וכו'. כפשוטו דטעמא דר"א מבואר במתני' "לפי שאין לה גג" וק' לרבנן. ולמסקנא לרבנן משום דשיפועי אהלים כאהלים, ואילו לר"א משמע דלא שמי' אהל, וכ"פ רש"י להדיא, ועי' לעיל במש"כ באות ז'.

כ"ד) גמ' אביי אשכחי' וכו' במאן בר"א. במה דהגמ' תלה בדר"א ורבנן, עי' ברש"י שפי' דלר"א לא חשוב אהל להפסיק, וכעי"ז פי' רש"י לעיל בדף י' דטעמא דכילה פסול בתוך הסוכה הוא משום שהאהל מפסיק. אולם עי' שם במש"כ בדף י' ע"ב אות ט"ו שלדעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש טעמא לפסול התם הוא מדין סוכה תחת סוכה, וכ"פ הר"ח כאן. ולפי"ז כיון דלר"א לא שמי' סוכה, ממילא ליכא פסול דסוכה תחת סוכה.
ועי' במה שהק' הרמב"ן לשיטת הבעה"מ דרק בסוכה אמרי' שיפועי אהלים לא שמי' אהל, אבל לענין שבת לכו"ע שמי' אהל, דא"כ הכא לכו"ע הכילת חתנים אהל הוא ולמה לר"א אינו מפסיק. ואין לפרש כפי' הרי"ף וכנ"ל דמ"מ לא מקרי סוכה תחת סוכה, דהרז"ה עצמו פי' שם כרש"י דטעמא לפסול במי שישן בכילה הוא מטעם אהל מפסיק.
אולם יש לפרש דשאני לר"א דחשוב אהל ערמי, לא אתי אהל ערמי ומבטל אהל קבע, וכ"פ הריטב"א לעיל בדף ז'.
ועדיין יש להק' לפי המבואר בר"ן לקמן בריש פ"ב ברש"י דטעמא לפסול משום אהל מפסיק, ומ"מ פי' הר"ן דלא נחלקו ר"א ורבנן אלא בסוכה בלבד, הרי לדעתו אף שלא נחלקו אם שיפועי אהל כאהל ערמי, מ"מ לא נחלקו אלא לענין סוכה, וא"כ ק' במה שהגמ' תולה הפסול דע"י כילת חתנים בדר"א ורבנן, ול"ע.

כ"ה) רש"י ד"ה ברייתא איפכא תניא. מצאתי ברייתא וכו'. כפשוטו נ"ל דלא זו בלבד מצא, שהרי אף אם מצא ברייתא אין לעשות כברייתא כנגד המשנה, אלא שמצא ב' ברייתות, חדא שמפיך ר"א לרבנן, ועוד מצא ברייתא אחרת דהא דתנן במתני' הוא בשם ר' נתן, וכיחידאה[9]. ומאידך מברייתא דתנא כמתני' בשם ר' נתן אין ראי' בפנ"ע דאם ליכא ברייתא דמפיך, אין לאוקמי מתני' כיחידאה, אף שהוא משמי' דר"נ. (וכנר' שכן מבואר מדברי הס' הכריתות מובא כאן בס' תורת הראשונים.)

<u>ע"כ בענין סוכה העשוי' כמין צריף</u>

[9] ובמה שלא פי' רבי להדיא שהוא מר"נ בלבד, וכיחידאה, עי' באגרת ר"ש גאון עמ' ט"ו ושם משמע שהוא בכלל "חייב אדם לומר בלשון רבו" דאפי' אם ידע שהוא דעת יחידאה, מ"מ יאמרו ב"לשונו" וכאילו לא נאמר רק כיחידאה.

בענין מחצלת וסכך מדבר המק"ט

כ"ו) מתני' מחצלת קנים וכו'. מבואר ממתני' שיש מחצלאות שכשריים לסיכוך ולא גזרי' בכל מחצלאות משום גזרת תקרה או משום גזרת נסריס, ועי' לעיל בפרקין דף י"ג ע"ב אות ב' וכו', ובדף י"ד ע"א אות ח'-ב'.

כ"ז) מתני' ואין מסככין בהן. עי' בתוס' י"ב ע"ב שלשון "אין מסככין בהן" משמע לכתחילה בלבד, ומ"מ במקום דליכא למטעי אמרי' "אין מסככין בהן" אף כשהוא פסול אפי' בדיעבד, וכן יל"פ כאן. או"ד דהכא נקט אגב הסיפא ד"מסככין בהן" שהוא לכתחילה. אולם יש לפרש באו"א לפי מה שפי' האחרונים בדעת הרמב"ם דבקנים אין המחצלת ראוי לשכיבה כלל, ואפי' בייחוד למדרס אין הטומאה אלא מדרבנן דבטלה דעתו, וא"כ יל"פ דהכא נמי הא דמק"ט הוא רק מדרבנן בלבד, ואפי' ייחוד לכלי ליכא כיון דהוי פשוטי כלי עץ ואין הקבלת טומאה משום רחבן אלא מדרבנן, וא"כ "אין מסככין בהן" לכתחילה, אבל בדיעבד שפיר דמי. (אבל עי' במש"כ הפמ"ג להסתפק דדלמא בדבר המק"ט מדרבנן פסול גם בדיעבד לסיכוך, והא דאמרי' דבדיעבד מסככין הוא רק כשיש פסול דרבנן בסוכתו ולא כשיש טומאה שאינה אלא מדרבנן. ולפי"ז אף אם אין הטומאה אלא מדרבנן מ"מ פסולה אפי' בדיעבד.)

כ"ז-ב) שם. עי' בפנ"י שהק' שאפי' אם הי' לשכיבה, למה אין הייחוד לשכיבה בטל כשמסכך בו, ותי' דאי"ז מעשה לבטל ייחודו, או דמ"מ פסולה מדרבנן כמו בבלאי כלים דלעיל. וע"ע בתוס' י"ג ע"ב ד"ה אם.

כ"ח) רש"י ד"ה מחצלת קנים. קשים ואין נוחה למשכב. משמע מרש"י דאילו בשיפה וגמי לרבנן כיון דנוחה למשכב אפי' בסתמא בגדולה ה"ה למשכב, אבל מריהטת הגמ' להלן ל"מ הכי, ועי' במש"כ השפ"א כאן, וע"ע בפי' האו"ג מובא במשניות יכין ובועז על הגליון בדעת הרמב"ם בזה. (וע' בר"ח דל"ג "קנים" כלל אלא "גדולה". וע"ע בגיר' הרי"ד קנים "או" גדולה.)

בביאור החילוק בין עשאה לשכיבה ולסיכוך לענין קבלת טומאה

כ"ט) רש"י ד"ה עשאה לשכיבה. הואיל וייחדה לכך עשאה כלי וכו'. ובד"ה לסיכוך אינה מקבלת טומאה, "דלאו כלי הוא". (וכעי"ז ברש"י דף ט"ז ע"א דגדולה מסככין בהן "דלאו כלי הוא"). משמע מרש"י דטעמא לחלק בין כשעשה לשכיבה או לסיכוך הוא דכשעשה לשכיבה ה"ה כלי, ומק"ט, משא"כ לסיכוך שאינה כלי כלל. וכ"פ לקמן בדף כ' ע"ב בד"ה דלית בי' גדנפא (ועי' שם במש"כ באות ז') ובד"ה מסככים. אבל בר"ן פי' דטעמא דעשאה לשכיבה פסולה לסיכוך הוא משום דייחדו' למדרס ולכן מק"ט מדרס וכ"ש טומאת מת, וכפשוטו בעשאה לסיכוך יל"פ דאף שהוא כלי גם כשנעשה לשם סיכוך, מ"מ אינה מק"ט משום דהוא פשוטי

כלי עץ ואינם מקבלים טומאה. וכ"פ הריבב"ן.[10]

וצ"ע בדעת רש"י דמשמע דאילו הי' כלי ה"ה מק"ט, והלא פשוטי כלי עץ נינהו. וצ"ע. ויל"פ דשאני הכא שהמחצלת רחבה, ובכה"ג אפי' בפשוטי כלי עץ מק"ט וכמו שפי' תוס' לעיל בפרקין, ואולי ס"ל לרש"י דהיינו אפי' מדאו', דפשוטי כלי עץ רחבים מק"ט, ולכן צ"ל דהכא שאני שאינה כלי כלל. שו"מ שכ"פ הסדרי טהרה בפי"ז דכלים סוד"ה מחצלת (ב').

ובמה שלא פי' רש"י כהר"ן ומשוס ייחוד למדרס, עי' ברמב"ם פ"ה מהל' סוכה ה"ו ובלח"מ שם שמשמע שלפי הרמב"ם קנים שהם קשים אינם ראויים למדרס, ואפי' אם ייחדן לכך, ומצד הייחוד לשכיבה אינם מק"ט מדרס, אבל מ"מ שם כלי עלי', וכ"פ האבן האזל שם, ופי' בזה דברי רש"י וכנ"ל.

ומ"מ אי"ז מספיק לישב דברי הר"ן שכ' לשונו של רש"י במתני', ושוב פי' בייחוד לשכיבה ה"ה מק"ט מדרס משוס שייחדו ליישיבה, ולא משוס שעשאה כלי. ולהנ"ל לרש"י אין קבלת טומאה משוס שייחדו למדרס אלא משוס דעשאה כלי בלבד.

ואולי יל"פ באו"א דמתני' מיירי אפי' בקנים שאינם של עץ אלא של דבר אחר שגדל מן האדמה ואם הי' כלי פסולה, והא דמסככין כשהוא לסיכוך הוא משוס שבכה"ג אינה כלי כלל. אבל בקנים של עץ, אה"נ דל"ל לזה. והיינו שפי' רש"י דלאו כלי הוא, "ובגמ' פריך סתמא אסתמא", פי' דבסתמא טעמא לפסול הוא משוס דהו"ל כעשאה לשכיבה, ולא משוס שעשאה כלי.

היוצא שיל"פ החילוק בין עשוי' לשכיבה ובין עשוי' לסיכוך בב' אופנים. א' בעשוי' לשכיבה עשה כלי, ולסיכוך אינה כלי כלל. וב' בעשוי' לשכיבה ה"ה מיוחד למדרס, וממילא מק"ט מדרס, אבל בייחוד לסיכוך ליכא קבלת טומאת מדרס, וגם ליכא קב"ט מת דאפי' אם כלי הוא מ"מ אינה אלא פשוטי כלי עץ ואינה מק"ט.[11] וכנר' שיש דרך שלישית לפרש החילוק בין לשכיבה ולסיכוך ועי' לקמן במש"כ בתוס' ד"ה לסיכוך.

בדעת תוס' בהנ"ל

ל) תוס' ד"ה לסיכוך מסבכין וכו' דכל היוצא וכו'. מריהטת תוס' משמע דפי' דטעמא דאין המחצלת מק"ט שהוא לסיכוך הוא משוס שאהל הוא, ואין אהל מק"ט אלא בפשתן בלבד. ועי' בתוס' יו"ט שהק' דהרי מתני' מיירי בקבלת טומאת מדרס, וכשהוא לסיכוך אינה מק"ט משוס שאינה עשוי לשכיבה, וכמו שפי' הר"ן, ולא משוס שאין בו טומאת אהל, והניח דברי תוס' בצ"ע.

ועי' בתוס' חדשים ובפי' מהרי"ח, וכמו"כ בלחם שמים להיעב"ץ ובשפ"א, שפירשו שכוונת תוס' לעורר שאפי' אם אינה מק"ט מדרס מ"מ יש טומאת אהל, וכמבואר בשבת שם שהאהל עצמו מק"ט, ובזה פי' תוס' דאף

[10] ומשמע דס"ל דאפי' עשה לסיכוך מ"מ כלי הוא. ושלא כפי' רש"י דאינה כלי אא"כ נעשה לשכיבה, ולא כשנעשה לסיכוך. וע"ע בלשון המאירי "שהן פשוטי כלי עץ ואינן כלי" וצ"ע.

[11] וכנר' שיש נפ"מ מפי' הנ"ל באופן שיש מחצלת הנעשה לשם מחיצה שלדעת הר"ן ודאי אינה מק"ט, ואילו לפי' רש"י דלמא כלי הוא, ואף שלסיכוך אינה כלי, דלמא למחיצה שאני. ועי' במאירי שמסתפק בדין מחצלת העשוי' למחיצה.

טומאת אהל ליכא כיון שאי"ז אלא בפשתן בלבד.

ובדעת התוס' יו"ט עי' בפי' הרא"ג שם בהג' להמשנה, שלפי"ז ל"ל דדבר המק"ט אהל, אף שאינה מק"ט מדרס או מת, מ"מ אין מסككין בו, וכעין מש"כ תוס' לעיל דאף קבלת טומאה לענין נגעים פוסל לענין סוכה. וא"כ ק' במה שהולרך תוס' לעיל בפרקין לפרש דטעמא לפסול בפשתן משום קבלת טומאת נגעים, והלא בלא"ה מק"ט אהל.

(ועי' במה שתי' היעב"ץ שיל"פ דהא דפי' תוס' דמק"ט משום נגעים היינו במקום שאין הפשתן טפח אלא ג' אצבעות דבכה"ג ליכא טומאת אהל.)

עו"ק וכמו שהק' היעב"ץ שם ובשפ"א כאן, שמבואר בתוס' שבת שם, דאף כלים מטמאים משום אהל, כשאינם מחודרים להקרקע, ולפי"ז ל"ל דהא דמחצלת לסיכוך כשרה ה"ה רק כשהם מחודרים להקרקע וזה לא מצאנו.

(ואולי יש לדחות דאע"פ שמק"ט אהל, כיון דאילו הי' מחובר לא הי' מק"ט אהל, סגי בהכי להכשיר לענין סוכה אף כשאינה מחובר לקרקע. וצ"ע.)

ומתו"כ ס"ל להתוס' יו"ט דא"א לפרש שכוונת תוס' לפסול משום שהמחצלת מקבלת טומאה משום שהוא אהל, ול"ל שכוונת תוס' לפרש הא דאין המחצלת מק"ט, ומשום שהוא אהל, ובזה תמה התוס' יו"ט שהרי טעמא דהכא שאינה מק"ט הוא משום שאינה עשוי' לשכיבה, וכמו שפי' הר"ן.

אולם עי' בריב"ן כאן שפי' הא דבלסיכוך מסككין בה, וז"ל "דהוי אהל, ואין אהל מק"ט". הרי שפי' כעין הבנת התו' יו"ט בתוס' אצלינו שפי' דמתני' דהתם ד"כל היוצא מן העץ אינו מק"ט אלא פשתן" היינו דדבר שהוא אהל אינו מקבל טומאה מחמת שהוא אהל, ורק בפשתן מק"ט. ואין קבלת טומאה באהלים כלל אלא בכלים בלבד, והיינו דחלוק עשאה לשכיבה מעשאה לסיכוך, דכשנעשה לסיכוך ה"ה אהל ואין אהל מק"ט. ומה שהוא אהל ה"ה הטעם להפקיעו מדין קבלת טומאה. והיינו שלא כמו שפי' רש"י דטעמא לסיכוך אינה מק"ט משום שאינה כלי, וגם לא כפי' הריבב"ן שפי' משום שהוא פשוטי כלי עץ, אלא טעמא אחרינא איכא הכא שכל שיוצא מן העץ ושם אהל עלי', אינה מקב"ט, ולכן כשהוא לסיכוך שם אהל עלי', ואינה מק"ט.

(והנה, בלשון מתני' יש לדקדק דלשכיבה "מקב"ט ואין מסككין בה" והיינו דכיון שמק"ט ממילא אין מסككין בה. אבל ב"לסיכוך" נקט התנא "מסككין בה, ואינה מק"ט" וק' דהו"ל למימר איפכא, ד"אינה מק"ט ומסككין בה" שהרי טעמא דמסككין בה הוא משום דאין מק"ט. אולם לפי האמור בדעת תוס' והריב"ן יל"פ דאדרבה, וכיון דהוא לסיכוך ה"ה טעמא דאינה מק"ט. ולכן נקט מסككין בה ואינה מק"ט.)

ל"א) גמ' הא סתמא לסיכוך. בביאור מהו "סתמא" עי' בשפ"א.

ל"ב) תוס' ד"ה כאן בגדולה. עי' במהרש"א, ובאו"א עי' במסגה"ז בהג' למשניות שפי' לשון "גדולה" דת"ק הוא מלשון גדיל, וכמבואר להלן בדף כ' בברייתא. וע"ע בתוס' רי"ד שפי' טעמא דנקט גדולה באו"א לפי גירסתו "קנים או גדולה".

ל"ג) תוס' ד"ה אמר רבא. ודוחק לפרש וכו'. אולי ל"ל "ודחק" לפרש, ופי' דרש"י דחק עצמו לפרש כפירושו כדי לישב לשון "גדולה" דריש דמתני'.

ל"ד) ונר' לפרש וכו' הגה, תוס' לא גרס "אלא" כגיר' לפנינו וכמו שגרס רש"י, ויתכן דלגיר' "אלא" א"א לפרש כתוס' שהרי לתוס' ליכא חזרה שבדרבנן פי' כדשנין מעיקרא, ורק בדר"א הגמ' משני.

ל"ה) שם. והנה, לפי' תוס' נמצא דהא דנקט התנא "עשאה לסיכוך" בדרבנן אינה כמו בדר"א, וכמו דלר"פ צריך לפרש בב' אופנים כמו"כ ל"ל גם לרבא, ולפי"ז ק' למה לא פי' רבא כר"פ. (ובשלמא לרש"י פי' של רבא עדיף שיכול לפרש מלתי' דת"ק ודר"א בחדא גוונא, ודוק.)

ואולי יל"פ דרבא דייק מלשון דמתני' ד"עשאה לשכיבה" ואילו בסיכוך לא כתיב "עשאה" אלא "לסיכוך", ומיני' דייק רבא ד"לסיכוך" היינו בכל אופן דשייך שיהא לסיכוך, והוא בסתמא, וס"ל לרבא דיל"פ דר"א נקט הכי איידי דנקט הת"ק הכי, אבל להיפך א"א לפרש שהת"ק אגב מילתי' דר"א. ודוק.

דף כ' ע"א

א') תוס' ד"ה אחת קטנה וכו'. בישוב שיטת רש"י שמביא רא' מחופר בור, ומא' הבונה וכו' עי' בתוס' כתובות דף כ' ובפסחים דף פ"ה דאפי' במקום דלא קאי אתנא, מ"מ אי קאי אקראי ג"כ צריך לשנות הפשוט קודם והחידוש אחריו, אבל במקום דלא קאי על תנא או על איזה מקרא יכול לשנות בכל אופן שירצה.

בביאור המחלוקת ת"ק ור' דוסא בברייתא

ב) גמ' ת"ר מחצלת של שיפה ושל גמי וכו'. בהא דנחלקו בשיפה וגמי, כפשוטו, ולפי' של רש"י משמע דמיירי בסתמא וס"ל לת"ק דברייתא כת"ק דמתני' ול"ש קנים ול"ש שיפה וגמי, דבסתמא בגדולה מסככין ובקטנה אין מסככין.

ובהא דמחלקי' בין גדיל ובין אורוגה בקנים, עי' בתוס' שפי' דמיירי בקטנה, וכ"פ המהרש"א בכוונת רש"י, וכפשוטו הוא שלא כתנא דמתני' דלא מחלק בזה, אלא דלתנא דברייתא אף בקטנה מסככין כשהוא של גדיל, ורק באורוגה הוא דאין מסככין. ולפי"ז לר"י בר"י ולר' דוסא אף בקטנה של אורוגה ג"כ מסככין, והיינו כשיטת ר"א אליבא דרבא לעיל ולקולא, ושלש מחלוקות בדבר, לת"ק דמתני' בכל קטנה אין מסככין ולר' דוסא לעולם מסככין, ולת"ק דברייתא בקטנה מסככין רק בגדיל ולא באורוגה.

ובטעמא דפי' תוס' דשל חילת מיירי בקטנה, משום דאם בגדולה מיירי נמצא דבקנים וחילת מחלקי' בין אורוגה וגדיל, ואפי' בגדולה אין מסככין באורוגה, ואילו בשיפה וגמי לא מחלקי' בהכי, ומשמע דבכל גווני מסככין, וק' דהרי איפכא מסתברא שהשיפה וגמי ראוי לשכיבה יותר מקנים וחילת, אלא ודאי ל"ל דהא

דמחלקי' בין ארוגה וגדיל הוא בקטנה בלבד. כ"ה פי' של תוס' לפי פשוטו.

ועי' ברא"ש שכ' שהרי"ף והרמב"ם השמיט הא דמחלקי' בברייתא בין ארוגה וגדיל משום דקי"ל כר"י בר"י כיון דגם מתני' משמע כוותייהו דלא מחלקי' בין גדיל וארוגה. ועי' בק"נ וכמו"כ במהרש"א שפי' דל"ל דלדעת הרא"ש והרי"ף והרמב"ם הא דקאמרי דארוגה אין מסככין בו הוא בגדולה ולא בקטנה, ולר"י בר"י ולר' דוסא בגדולה הוא דמסככין בזה ובזה, ואילו בקטנה אין מסככין בו כלל, והוא כשיטת ת"ק דמתני'. וכ"פ הר"א מן ההר.

ולפי"ז הק"ל וכמו שהק' הק"נ שם, דיולא שבגדולה וארוגה של קנים אין מסככין משום דראוי למשכב, ואילו בשיפה וגמי משמע דלא מחלקי' ובכל אופן בגדולה מסככין, והלא איפכא מסתברא דשיפה וגמי ראויים יותר לשכיבה.

ויש ליישב כמו שפי' הערוך לנר, וכמו"כ משמע גם מלשון רש"י, דבקנים שהם קשים, וקשה לארגן, א"כ כשארגן אהדדי ודאי עשה כן לשכיבה, ומיוחד לשכיבה הוא, אבל בשיפה וגמי שהם לחים, אין הוכחה מאריגתם שהוא לשכיבה, דדלמא עדיין הוא לסיכוך כיון שהוא גדולה. ועי' בערוך לנר שם שפי' דלפי"ז ל"ל לאוקמי הא דשל קנים וחילת בקטנה בלבד וכמו שפי' תוס' שיל"פ דמיירי בין בגדולה ובין בקטנה, וכסתימות של הברייתא, וכן פי' בדעת רש"י ושלא כמו שכ' המהרש"א דכוונת רש"י כתוס' דבקטנה בלבד מיירי.

(והנה, יש מקום לפרש דמיירי בגדולה ולפרש החילוק בין שיפה וגמי דבגדולה אף בארוגה מסככין, ואילו בקנים אין מסככין, שהרי בשיפה וגמי פי' הר"ת (מובא בתוס' שבת דף פ"ד, וכמו"כ לעיל בדף ט"ז ע"א) דאינה מקב"ט אלא מדרבנן, ואולי אף דאמרי' דאין מסככין בדבר המקב"ט אלא מדרבנן, מ"מ דלמא שאני הכא במחצלת שאינה ראוי' לשכיבה מחמת גודלו, ובזה ס"ל להת"ק דאינה אלא כדבר ה"קרוב אל הטומאה" וכמו שפי' תוס' לעיל בפרקין דאין מסככין בו, אף שאינה מקב"ט. וא"כ אף דבקנים שמקב"ט מדאו' אמרי' דאין מסככין משום שקרוב לטומאה דאו', מ"מ בשיפה וגמי שאין בהם קבלת טומאה מדאו' מסככין בהן. אולם אי"ז אלא לפי' של הר"ת שם, אבל לדעת הרמב"ם דס"ל דאף של שיפה וגמי מקב"ט מדאו', א"א לפרש כן.

אכן, יל"פ בזה שיטת הירחים, דיעוי' במרדכי כאן שפי' בשם הירחים דהא דמסככין בשיפה וגמי הוא משום שאינה מקב"ט אלא מדרבנן. ומשמע דס"ל דכל שאינה מקב"ט אלא מדרבנן מסככין בה. וק' הרי בקטנה אין מסככין בה אף שאין מקב"ט אלא מדרבנן. ועו"ק שהרי הירחים עצמו (מובא לשונו בס' תורת הראשונים כאן) כ' דבקטנה אין מסככין משום דמקב"ט, ואף שהוא מדרבנן מ"מ כיון שיש קבלת טומאה אפי' מדרבנן אין מסככין בו. ושלא כמו שפי' המרדכי בשמו. ועי' במש"כ בבכור"י בתוס' בכורים תרכ"ט בדעת הירחים.

ולהנ"ל יל"פ דהא דקאמר הירחים דמסככין בשיפה וגמי משום שאין קבל"ט אלא מדרבנן, היינו דלכן כשאין ראוי לשכיבה מחמת גודלו, לא אמרי' דמ"מ אין מסככין משום קורבה לטומאה, אבל בקטנה דראוי' לשכיבה, אף אם אין מיוחד לשכיבה, מ"מ קרוב לטומאה מדאו'

הוא ואין מסككין בו, ואף שאין בו טומאה מדאו' אלא מדרבנן וכנ"ל.)

ולפי"ז יוצא שבפי' דשל קניס ושל חילת יש לפרש בג' אופנים. לתוס' מיירי בקטנה בלבד, ולהרא"ש והרמב"ם וכו' בגדולה בלבד, ולרש"י יל"פ דמיירי בשניהם.
ולדינא קי"ל בשו"ע סי' תרכ"ט ו' כשיטת הרא"ש בהרמב"ם, ול"ש של גמי ושל שיפה ושל קניס וכו' דבכל אופן בגדולה מסككין ולא בקטנה, ול"ש של גדיל או ארוגה וכשיטת ר"י בר"י וכמו שפי' הרא"ש.
אכן, יש לדקדק שהרי בתוס' הרא"ש כ' ג"כ כתוס' אצלינו דשל חילת מיירי בקטנה. (שם גרס של "הילף" ובר"פ "הילך" אבל הכל א', ועי' בר"ח "של קניס ושל הילף".) וק' הרי מדברי הרא"ש מבואר דפי' דשל קניס וחילת מיירי בגדולה וכנ"ל.
ואולי יש לדחות שהרי יש לדקדק בהד"ה של תוס' והרא"ש דקאי על חילת ולא על קניס, והרי גם בקניס י"ל דמיירי בקטנה. וכ"פ המהרש"א להדיא. ובדוחק יל"פ דמה שפי' על "חילת" הוא כדי שלא לפרש הברייתא דמיירי בקניס וב"חילת גדולה" פי' מלשון גדול ולא מלשון גדיל, ולכן פי' תוס' דאינו כן אלא ד"גדולה" הוא מלשון "גדיל".
אבל באו"א אולי יל"פ דודאי קניס מיירי בגדולה וכמבואר בהרא"ש ומ"מ ס"ל דשל חילת מיירי בקטנה. אבל ק' מאחר דשל קניס מיירי בגדולה, מנ"ל לפרש דשל חילת בקטנה, ול"ע.

בדין מחצלת של שיפה ושל גמי

ג') שם. של שיפה ושל גמי. כפשוטו יוצא דל"ש של שיפה ושל גמי ול"ש של קניס ושל חילת ולת"ק דמתני' בכל אופן מחלקי' בין קטנה וגדולה. אבל עי' ברמב"ם פ"ה מהל' סוכה ה"ו ובלח"מ שם שמדייק שלדעת הרמב"ם בשל שיפה וגמי לעולם אינו לסיכוך אלא לשכיבה, ובכל אופן אין מסككין בו, וע"ע באבן האזל שם, ובאור גדול על הגליון במשניות. (וע"ע לעיל ברש"י אמתני' שמשמע שרצה לחלק בזה, ובמש"כ השפ"א שם.)
וע"ע במש"כ המרדכי בשם הירחים דשל שיפה וגמי מסككין בו משום שאינו מק"ט אלא מדרבנן, ומשמע דס"ל דאם אין קבלת טומאה אלא מדרבנן מסككין בו. ועי' שם שפי' כן לפי דעת הר"ת דשל שיפה וגמי אין בו טומאה אלא מדרבנן, אבל לפי"ז י"ל דלפי' הר"ת אף טומאת מדרס ליכא, והרי בתוס' שבת דף פ"ד ע"א מבואר דטומאת מדרס איכא גם להר"ת שם. ול"ע. עו"ק לפי"ז מ"ט דבקטנה אין מסككין, ואולי הוא מטעם גזרה.
ע"ע בלשון הירחים מובא בס' תורת הראשונים ומבואר שם להיפך דטעמא דאין מסككין בקטנה הוא משום שיש קבלת טומאה מדרבנן, ושלא כמבואר במרדכי משמו, ול"ע. וע"ע בתוס' ברכה במש"כ בדעת הירחים בסי' תרכ"ט, וע"ע לעיל במש"כ בישוב שיטתו באות ב'.

ביאור דברי תוס' ד"ה של שיפה

ד') תוס' ד"ה של שיפה וכו'. בא"ד "ולא אשכחן בהדיא" וכו'. עי' במהר"ם שמגי' "ולקמן אשכחן", וכמו"כ מבואר בתוס' הרא"ש שקו' תוס' הוא ממה דאשכחן לקמן דפליגי לענין מחצלת של גמי לענין טומאה אם מקב"ט מדרס או רק טומאת מת בלבד, וק'

לתוס' במה דמשמע מברייתא דהכא דלא פליגי אלא במחצלת של קנים ושל חילת בלבד.

אולם בהבנת קו' תוס' ובתירוצו, כנר' שנחלקו האחרונים, עי' במהר"ם שפי' בתי' של תוס' דלענין אם לסכך במחצלת של שיפה וגמי, גם לר' דוסא דלקמן דאינו מטמא טומאת מדרס, מ"מ אין מסככין בו, וכפשוטו משמע דאף דאינו מטמא טומאת מדרס מ"מ אין מסככין בו משום שמ"מ מטמא טומאת מת, ולכן אין מסככין בו. וא"כ אף להה"א של תוס' כבר ידע זה, דל"מ מתוס' שיש חזרה בזה, ול"ע לפי"ז בקו' תוס', שהרי אף אם נחלקו לענין טומאת מדרס במחצלת של גמי, מ"מ לענין סיכוך לא נחלקו, ול"ק כלל ממה דמשמע בברייתא דהכא דנחלקו רק במחצלת של קנים, שהרי כאן לענין סיכוך מיירי ובמחצלת של גמי לכו"ע אין מסככין דיש קבלת טומאה עכ"פ לטמא מת, ולא מיירי כאן לענין קבלת טומאת מדרס כלל. ול"ל דמ"מ ס"ל לתוס' שמלשון הברייתא משמע דליכא שום פלוגתא בין ר' דוסא ורבנן לענין מחצלת של גמי, בין לענין סיכוך ובין לענין טומאה, ובזה הק' דהרי מבואר לקמן דלענין מדרס פליגי, ותירוצו פשוט דהכא לא מיירי אלא לענין סיכוך. כנ"ל בדעתו של המהר"ם.

אולם כנר' שמדברי המהרש"א מבואר לפרש קו' תוס' באו"א, ובאמת לר' דוסא במחצלת של גמי מסככין בו, ואף דלקמן מבואר שיש טומאת מת אף לר' דוסא במחצלת של גמי, אי"ז אלא כשיש בו גדנפא, ומה דאיתא לקמן לחלק בין אם יש בו גדנפא או לא, היינו אפי' במחצלת של גמי, אף שאין מפורש כן לקמן שם. וא"כ הא דיש בו טומאת מת הוא רק כשיש בו גדנפא, ומשום שיש בו בית קיבול, ואינו כפשוטי כלי עץ, אבל במחצלת של גמי דאין בו גדנפא, ליכא קבלת טומאת מת כלל, ולר' דוסא גם ליכא טומאת מדרס, ולכן מסככין בו. ובזה מתבאר קו' תוס' היטיב שהרי מהכא משמע דלא פליגי לענין אם מסככין או לא אלא במחצלת של קנים, ולא במחצלת של גמי, ואילו לקמן לר' דוסא מבואר דבמחצלת של גמי דלית בי' גדנפא, אינו מקב"ט כלל, לא טומאת מדרס משום דאינו מיוחד למדרס, ולא טומאת מת שהוא כפשוטי כלי עץ ואין בו בית קיבול.[1]

אולם לפי"ז ק' להבין תירוצו של תוס' דמשמע דלא פליגי לענין סיכוך, ורק לענין טומאה בלבד, והלא לפי' המהרש"א מבואר דאף לענין סיכוך פליגי ולר' דוסא מסככין במחצלת של גמי בכל אופן. וק' לדחות בתי' של תוס' שחזר מזה. אכן יש לדקדק שאף למסקנת התוס' ס"ל דלר' דוסא מסככין במחצלת של גמי, וכנ"ל, שלא כ' תוס' דאשמעי' כאן במה "מסככין" ובמה "אין מסככין" אלא "במה מכסין" ובמה "אין מכסין", ול"ע.

ונר' שיש לפרש דס"ל לתוס' דודאי לר' דוסא מסככין במחצלת של גמי, וכנ"ל, דאינו מק"ט מדרס משום דאינו מיוחד למדרס, וגם בדליכא גדנפא לא מק"ט מת דפשוטי כלי עץ נינהו. ומ"מ ס"ל לתוס' דל"ל לפרש דממילא פליגי לענין סיכוך, שהרי טעמא דמסככין אינו משום ש"מכסין" בו, אלא משום שאינו מק"ט דאינו מיוחד לשכיבה, וגם אין בו בית קיבול. ולא דמי

[1] ויש לעורר שלפי' המהרש"א צ"ל דהא דפליגי ר' דוסא ורבנן במחצלת של קנים וחילת ה"ה רק בשאר מקומות, אבל באושא ובטבריא לא פליגי אלא באושא לכו"ע אין מסככין, ובטבריא לכו"ע מסככין.

למחצלת של קנים, דטעמא דאינו מיוחד לשכיבה הוא משום שהוא מיוחד לסיכוך, ומשום שאנשים מסככין בו, ובדבר ש"מכסין בו" ממילא אינו מיוחד לשכיבה.

הרי דס"ל לתוס' דטעמא שמסככין במחצלת של קנים שונה מטעמא שמסככין במחצלת של שיפה וגמי, דטעמא במחצלת של קנים הוא משום דמאחר שאנשים מכסין בו, ממילא מיוחד לסיכוך ומיני' שאינו מיוחד לשכיבה. אבל במחצלת של גמי, הא דאינה מיוחדת לשכיבה לר' דוסא אינו ייחוד לסיכוך אלא משום דאין אנשים משתמשים בו לשכיבה הרגילה, ובזה לא מיירי הברייתא אצלינו. כנ"ל בכוונת תוס' לפי' המהרש"א.[2]

(ע"ע במש"כ בס' "בית שלמה" מובא בס' אוצר מפרשי התלמוד כאן בישוב דברי תוס' באו"א.)

ה') תוס' ד"ה תנן התם וכו'. הכא היכא דלית לי' גדנפא וכו'. לפי' תוס' הא דקאמר דבלית לי' גדנפא מסככין בו, אינו משום דלית לי' גדנפא, דאפי' אס ליח לי' גדנפא אין מסככין כשהוא רוחב ואינו עשוי לסיכוך אלא לקבל בו דבר, והא דמסככין כשאין בו גדנפא, ל"ד, אלא כל שהוא לסיכוך ואינו לקבל דבר בורחבו, מסככין בו. ועי' לקמן בגמ' ע"ב בהא דמחלקי' בין אי איח בי' גדנפא או לא ובמש"כ שם.

ו') גמ' כשנשתחכה תורה מישראל וכו'. בענין השחכה של תורה כאן, עי' בריטב"א ובתשו' הרשב"א החדשות שס"ז, ובערוך לנר כאן.

ז) תוס' ד"ה עלה הלל מבבל[3] ויסדה. שלמד משמעי' ואבטליון וכו'. כנר' שכוונת תוס' דהא דיסדה הי' ע"י מה שלמד משמעי' ואבטליון, והיינו שהיסוד שיסדה הי' בהלכה א' שלימד להס, או במה דדרש להס כל היום כולו בהל' פסח וכמבואר התס, אבל ודאי לא הי' שכחה של כל התורה (ועי' במש"כ לעיל אות ה').

דף כ' ע"ב

בענין אם אזלי' בתר מנהג המקום

א') גמ' בשל אושא שהן טמאות וכו'. עי' בראי"ש שכ' לפרש בדעת הרי"ד דס"ל דבמקום שיש מנהג המקום לשכיבה, אס קנה א' המחצלת לסכך, לא אזלי' בתר מנהג המקום אלא בתר קנייתו, וכשרה לסכך בו.[1] והרא"ש חולק עליו, ופי' דאף בכה"ג אין מסככין בו.

[2] ועי' לעיל במש"כ בתוס' ד"ה לסיכוך בדף י"ט ע"ב ומשמע מתוס' דבמקום שהמחצלת לסכך, ממילא הוי אהל ובאהל ליכא קבלת טומאה, ומשום שהוא אהל, ועי' שם במש"כ. ולפי"ז מובן מה שאין כ"כ דוחק במה דמיירי רק בדברים שמכסין בהן, דטעמא שאינה מק"ט שונה לגמרי מטעמא דמחצלת של שיפה וגמי, דאינה משום שחשיבי כאהל, אלא משום שאינם מיוחדים למדרס. אבל אפי' לולי דברינו שם יש לחלק וכמו שפרשנו.

[3] גיר' שלנו "הבבלי" וה"ה הלל בר פלוגתי' דשמאי, וכ"פ הערוך לנר, וע"ע בגמ' כתובות דף ס"ב.

[1] עי' בלשון הירושלמי מובא בסוף פרקין בפי' הר"ח ומדברי הירושלמי משמע כדעת הרי"ד.

ועי' ברמ"א בסי' תרכ"ט שפסק כהרא"ש (ועי' בט"ז שם דלא הי' צריך לפרש כן בדברי המחבר ואכ"מ) וכ' שם שאם המנהג שלא לשכב עלי', אפי' אם קנה לשכיבה, מסככין בו. ומשמע דהא דאזלי' בתר מנהג המקום ולא בתר קנייתו היינו גם לקולא. אבל עי' ברעק"א שם שתמה על מש"כ הרמ"א שהרי הרא"ש כ' להדיא דהטעם דלא אזלי' בתר דעתו לסיכוך במקום שהמנהג לשכיבה, הוא משום ד"מי יודע זאת", ומשמע שהוא מטעם גזרה שהכל חושבין שיכול לסכך בדבר המקב"ט. אבל לקולא לא אמרי'. ועי' במשנ"ב במש"כ לדחות בדברי הרמ"א ואף כוונתו כמו דס"ל לרעק"א.

והנה, עי' בא"ש שהביא להוכיח כשיטתו מסוגיא דידן דבאושא הכל טמאות. וכ"פ בביאור הגר"א בטעמא דפסק כדעת הרא"ש. והיינו דס"ל דהא דבאושא הכל טמאות היינו באופן שיש מנהג המקום לשכיבה, ואף אם דעתו לסיכוך טמאות. ושלא כמו שכ' הרי"ד.

אולם בדעת הרי"ד יש מקום לישב דבאושא שאני, ואינו רק מנהג המקום להשתמש בו לשכיבה, אלא עדיפה מיני', וכלשונו של רש"י שהוא לשכיבה "ולא לתשמיש אחר"[2], והיינו כמבואר מהמשך דברי רש"י דלעולם לא מייחדי להו לדבר חוץ מלשכיבה, ולמא בכה"ג אף הרי"ד מודה דבטלה דעתו.

אולם עדיין יש להק' שלפי הנ"ל בשאר מקומות עדיין יש עכ"פ "מנהג המקום" משום ד"ליכא דיתיב עליהו" ואף אם יש ד"מקרי ויתיב" מ"מ מידי מנהג המקום לא נפקא עי"ז, וא"כ נמצא דמש"כ הרי"ד להקל כשקנה לסיכוך שנוי במחלוקת תנאים דת"ק ור' דוסא, ול"מ הכי מדבריו. (ומ"מ דלמא יל"פ כן בדעת רש"י, ולדינא יל"ע אם קי"ל כת"ק או כר' דוסא. אבל בדעת הרי"ד נר' שדוחק לפרש דבהא פליגי תנאי, ושאין דבריו נאמרים אלא לפי המ"ד דאזלי' בתר מה דמקרי ויתיב עלייהו. וק"ל.)

ויש לישב דס"ל להרי"ד דלא מיירי כאן כשקנה לסיכוך אלא כשקנה סתם, ובכה"ג הוא דאזלי' בתר המנהג המקום ובאושא טמאות, אבל במקום שקנה לסיכוך לכו"ע טהורות ואפי' באושא. אבל כשאין מנהג המקום וכמו בשאר מקומות, אז אפי' כשקנה סתם נחלקו תנאי.

(ובאו"א יל"פ דס"ל להרי"ד דהכא אינה כמקום שיש בו מנהג להשתמש במחצלת לשכיבה, אלא שהמחצלות שבאים מאושא לעולם הם לתשמיש של שכיבה, ודומים למטה ממש, ואף להרי"ד בטלה דעתו, ואין כוונת הגמ' דבמחצלת שבאושא המנהג הי' להשתמש בו לשכיבה, אלא שהמחצלאות הבאים מאושא, אף בעלמא ה"ה לשכיבה מחמת מציאותם שהם רכים ואינם ראויים אלא לשכיבה. ומאידך הקנים שבטבריא הי' קשים וכמו שפי' רש"י, ואף במקומות אחרים לא היו ראויים לשכיבה כלל, ואי"ז משום איזה מנהג המקום אלא משום שבמציאות א"א לשכב עליהם מחמת שהיו קשות. אבל במקום דאפשר לשכב עליהם, ורק שיש מנהג להשתמש בהן לסיכוך, או כשאפשר להשתמש בהן לדברים אחרים והמנהג להשתמש בהן לשכיבה, בכה"ג י"ל דלא אמרי' דדעתו בטל לדעלמא, וכדעת הרי"ד.)

---

[2] ועי' לקמן במש"כ בכוונת רש"י.

ומאידך ק' להדין דעת הרא"ש בזה שהרי מהוכחתו כנגד הרי"ד משמע דס"ל דמיירי כאן באופן שקנה לשם סיכוך ומ"מ באושא טמא דאזלי' בתר מנהג המקום כנגד דעתו. אבל לפי"ז ל"ל דבטבריא טהור אפי' בכה"ג שקנה לשכיבה, וא"כ מוכח דאזלי' בתר מנהג המקום גם לקולא, וכמשמעות דברי הרמ"א ושלא כמו שהוכיח רעק"א מדברי הרא"ש, דלא נאמר דבריו אלא לקולא.

אכן, יש לישב דהברייתא לא מיירי לענין סיכוך כלל, ולענין סיכוך גם בטבריא אין לסכך, ומשום גזרה וכנ"ל, ומ"מ "טהורות" משום דאזלי' בתר אנשי המקום גם כשקנהו לדבר אחר.

ב') רש"י שהן טמאות "דמיוחדות לשכיבה הן ולא לתשמיש אחר" יל"ע בכוונת רש"י במש"כ "ולא לתשמיש אחר". ויש לפרש שכשהמחצלת מיוחד לכ' דברים, א' לשכיבה, וגם לדבר אחר, אינה טמאה, ורק כשהוא מיוחד לשכיבה בלבד הוא דטמא מדרס. אולם עי' בפנ"י שכ' דבכה"ג טמא, דכיון שמיוחד גם לשכיבה א"א לומר לו "עמוד ונעשה מלאכתנו".

ונר' יותר שכוונת רש"י שאין אושא כשאר מקומות שאף שרגילין בני אדם לייחדן לשכיבה, מ"מ פעמים שמייחדן גם לדברים אחרים, והיינו "דמקרי ויתיב" וכדלקמן, אבל באושא לעולם לא ייחדן לתשמישין אחרים כלל.

ג') רש"י ד"ה ועל של טבריא. קשות הן, ואין לך אדם שוכב עליהם. ק' במה שפי' רש"י ד"קשים הן" ומשמע דאם אין טעם במציאות להא דלא ייחדן לשכיבה, לא אמרי' דבטלה דעתו. ועי' בתוס' שבת ל"ד ע"ב שמבואר דלא ס"ל הכי.

עו"ק להדין כוונתו ש"אין לך אדם שוכב עליהם" דמשמע דאפי' אם לעולם אינם מיוחדים לשכיבה, מ"מ אם פעמים שוכב עליהם באקראי ג"כ טמאות, ול"ע דכפשוטו לא אזלי' אלא בתר הייחוד בלבד, ואפי' אם פעמים ששוכב עליהם, מ"מ יכול לומר לו "עמוד ונעשה מלאכתנו".

ד') כיון דליבא דיתיב וכו'. ובד"ה דמקרי ויתיב וכו'. רש"י נדחק לפרש הגמ' שהרי מלשון הגמ' משמע דאפי' אם לא ייחדן כלל לשכיבה אלא ד"מקרי ויתיב" בלבד מ"מ אזלי' בתרי' לחומרא, והא ליתא, שהרי בייחוד הדבר תלוי בלבד, ול"ל ד"מקרי ויתיב" פי' דפעמים שמייחדן גם לשכיבה, ואף שרוב בני אדם רגילין לייחדן לדברים אחרים, מ"מ פעמים שאף הרוב בני אדם מייחדן לשכיבה, אף שרוב פעמים אינם עושים כן. (ואין כוונת רש"י שהמיעוט בני אדם מייחדן לשכיבה, דלא אזלי' בתר המיעוט כלל, וכן מבואר מלשונו "אין רוב בני אדם רגילין לייחדן" ולא כ' שאין רוב בני אדם מייחדן, והרוב בני אדם ג"כ פעמים "מייחדן לכך". ודוק.)

בביאור החילוק בין אית בהו גדנפא ולית בהו גדנפא

ה') גמ' הא דאית בהו גדנפא. עי' בתוס' לעיל בע"א ד"ה תנן, ומבואר התם דלא בכל אופן שאין בו גדנפא כשרה לסיכוך, ורק כשמייחדן לסיכוך, אבל בדלית בהו גדנפא, אבל עשוי לקבל בו דבר ע"י רוחבו, הרי"ז מקב"ט עכ"פ מדרבנן.

ובהא דבאית בי' גדנפא מקב"ט, כפשוטו היינו משום שבמקום שיש בית קיבול אף כלי עץ

מקבלים טומאה וה"נ יש בו כלי קיבול. אולם עי' בשפ"א שמעורר דהא דע"י כלי קיבול מקב"ט בכלי עץ היינו רק אם הבית קיבול הי' נעשה לקבל בו דבר, אבל אם יש בית קיבול ממילא לא. (וכ' השפ"א שכן מבואר מכמה משניות במס' כלים, וכמו"כ מובא בב"י בשם התשו' הרא"ש.) וא"כ הא דאית לי' גדנפא טמאות, ל"ד, אלא רק אם הגדנפא נעשית בשביל כך. וכ"פ המג"א בסי' תרכ"ט ו' ע"פ הרדב"ז דבדאית בי גדנפא, אבל הי' המחצלת עשוי לסיכוך, כשרה. ולפי"ז לעולם אין הדבר תלוי בגדנפא, אלא שברוב פעמים כשיש גדנפא, הבית קיבול עשוי לכך, ולא הי' לסיכוך, ומאידך בדלית בי' גדנפא ברוב פעמים ה"ה לסיכוך.

אולם עי' בלבוש מובא בא"ר דלעולם כשיש בו גדנפא טמאות, וכ"כ שם הבגדי ישע, וכ' להוכיח מהגמ' כאן דבדאית בי' גדנפא פסול ולא מחלקי' בין אם הי' עשוי לסיכוך או לא. וע"ע בישוע"י שם במש"כ להוכיח ג"כ כשיטת הלבוש בזה. וע"ע במשנ"ב ובשעה"ל שהביא הב' דעות ומשמע שצריך להחמיר בזה. אבל נ"ע בדעת הלבוש וכו', הרי מבואר מהתשו' הרא"ש ומ"כמה משניות" במס' כלים דאף כשיש בית קיבול, אם אין עשוי' לקבל, אינה מקב"ט עי"ז, ולמה באמת אין מסככין בכל שאין בו גדנפא, וצ"ע.

ו) רש"י ד"ה גדנפא. בעין שפה סביב וכו'. כפשוטו שהגדנפא עשוי' לקבל פירות בתוך המחצלת. אבל מלשונו של רש"י משמע יותר שיש שפה "לקבל מה שנותנין בו" ואי"ז פירות, וגם אין הגדנפא עשוי' לכך, אלא שראוי לקבל דבר אחר שנותנין במחצלת ע"י הגדנפא, אבל הגדנפא עשוי' לתשמיש לתת פירות "על גבה" פי' ע"ג הגדנפא, ולא ע"ג המחצלת. וצ"ע.

ז) רש"י ד"ה דלית בי' גדנפא. אפי' כלי לא הויא דלסכך ע"ג אהלים עשוי'. יל"פ שכוונת רש"י לפרש כמו שפי' תוס' בע"א ד"ה תנן, דאפי' בלית לי' גדנפא, אם הי' רוחב, ואינה עשוי' לסיכוך, מקב"ט מדרבנן, ורק כשנעשה לסיכוך שאני שאף כשהוא רחב אינה מקב"ט משום שאין רוחבו עשוי' לקבל בו. והיינו ד"לסכך ע"ג אהלים עשוי". שו"מ שכ"פ השפ"א בכוונת רש"י.

אבל נר' יותר שכוונת רש"י כמבואר מדבריו בע"א דהא דבמיוחד לשכיבה אינה מקב"ט, אי"ז משום דפשוטי כלי עץ נינהו, וכמו שפי' הריבב"ן, אלא שאינה כלי כלל, שדבר הנעשה לסיכוך אין בו תורת כלי אלא תורת אהל ואי"ז תשמיש של כלי. וכמו"כ כ' רש"י לקמן בסוף הפרק ד"אינה כלי לתשמיש". ועי' לעיל בדף י"ט ע"ב אות כ"ט.

ח) רש"י ד"ה בשירדתי לגולה. עי' במל"ה שהק' דא"א לעבר בחו"ל אא"כ לא הניח כמותו בא"י, והרי ר' יהושע עדיין הי' קיים, ול"ל דהא דירד לא הי' לעבר השנה, והא דחנני' הי' מעבר השנה הי' אחר זמן רב ואחר מיתתו של ר' יהושע. אולם עי' בתוס' סנהדרין דף י"א ע"ב בשם הירושלמי, דמשמע דשאני הכא שלא הי' אפשר לעבר בא"י, ואפי' אם הניח כמותו בא"י יכול לעבר, ובאו"א יל"פ ע"פ מש"כ תוס' סנהדרין דף כ"ו שלא הי' לעבר השנה ממש אלא לחשב חשבונות של עיבור השנה.

חלק הביאורים

תוכן הענינים

בענין פסול דחמתה מרובה מצלתה.

חלק א׳- בביאור דברי הראשונים דף ב׳ ע״א

חלק ב׳- בפי׳ הדמיון של הגמ׳ לעומד מרובה על הפרוץ בדף ט״ו ע״א

חלק ג׳- צל״מ מלמעלה וחמ״ר מלמטה

חלק ד׳- סוכה המדובללת, דף כ״ב ע״א.

חלק ה׳- במחלוקת הראשונים בפי׳ כאן מלמעלה כאן מלמטה, דף כ״ב ע״ב.

בענין דו״ע

בענין פסל היוצא מן הסוכה

בענין מיגו דהוי דופן לענין סוכה

בענין והוא שעשוי׳ לצל

בענין שיטת רש״י בפסול אויר וסכך פסול

בענין אין ישנים תחתיו

בענין הפסול דחמתה מרובה מצלתה

חלק א' (דף ב' ע"א)

בענין הפסול של חמתה מרובה מצלתה- פי' הר"ן בדעת רש"י

א') רש"י ד"ה ושחמתה וכו' המועט בטל ברוב והרי הוא כמי שאינו וע"ש הסכך קרוי' סוכה. בביאור כוונת רש"י, עי' בר"ן שפי' דאין כוונתו שהסכך למעלה בטל לגבי האויר וכאילו אין שם סכך כלל ("וכמו שראיתי מי שכתבו כן" וכעי"ז משמע מדברי התוס' רי"ד וכמו שנבאר להלן) דהא לקמן בדף כ"ב ע"ב מבואר לשיטת רש"י שבסוכה שהיא מחצה על מחצה למעלה, ומחצה אויר ומחצה סכך, פסולה וכמו שפי' רש"י התם שאם יש למעלה מחצה על מחצה אז "חמת האויר שנראת בארץ רחבה הרבה" מגל הסכך. ובכה"ג אין שייך ביטול ברוב כיון דכי הדדי ניהו ואין כאן מועט ליבטל ברוב. אלא בצלתה דלמטה קאמר דהגל בטל לגבי חמתה, שהיא מרובה הימנו.

הרי שפי' הר"ן שלפי מה שפי' רש"י לקמן בדף כ"ב ע"ב דאם כי הדדי ניהו למעלה פסולה, צ"ל דהכא הביטול ברוב הוא בגל למטה ולא בסכך למעלה דאל"כ ק' האיך בטל הסכך כשאין רוב אויר אלא כי הדדי ניהו.

והנה, לפי הבנת הר"ן ברש"י משמע דהא דצריך צלתה מרובה מחמתה, ושלא יהא חממ"ל, היינו שצריך שיהא הגל למטה מרובה, ואזלי' בתר הגל בקרקעו של הסוכה ולא בתר הסכך, וטעמא משום שהתכלית של הסכך הוא לגל ו"לגל עשוי", ולכן לענין אם להחשיבו כסוכה כשרה מחמת הסכך צריך שיהא גל מלמטה שאינו בטל וכגון שרובו גל למטה או עכ"פ שיש מחצה גל למטה שאין הגל בטל.

וכדברי הר"ן משמע ג"כ מלשון רש"י לקמן בדף כ"ב ע"ב שפי' הא דהסוכה פסולה בכי הדדי, וז"ל "לפי שחמת האויר נראית רחבה מן הגל של סכך", ומשמע דטעמא דפסול במחצה על מחצה למעלה הוא משום שעי"ז יהי' רוב חמה למטה וממילא הגל למטה בטל ברוב.

וע' בתוס' בדף כ"ב ע"ב שהק' לפי' רש"י, דהא ר' פפא אית לי' פרוץ כעומד מותר וכשרה, וא"כ מ"ש הכא דבכי הדדי ניהו פסולה. ולכן פי' הר"ת דאם האויר והסכך כי הדדי למעלה כשרה.[1]

ובייאוד קו' הר"ת עי' בר"ן שם שתי' דאע"פ שלענין סכך פסול וכשר אמרי' דפרוץ כעומד כשרה, מ"מ שאני אויר וסכך כי הדדי, "שכיון שאם הם שוין מלמעלה האויר רבה מלמטה וסוכה בגל תליא מלתא הרי פרוץ שלה מרובה על העומד". וכעי"ז פי' גם הרמב"ן שם במלחמות.

ולפוס ריהטא יל"פ שהר"ן אזיל לשיטתו בשיטת רש"י וס"ל דבגל תליא מילתא ואזלי' בתר הגל והחמה למטה על הקרקע, ואם רובו

---

[1] ועי' בראי"ש שם שמבואר שאין לחלק בין סכך הסוכה ובין הדפנות ולומר שלענין הסכך לא אמרי' פרוץ כעומד מותר לענין הסכך, שהרי מבואר בסוגיא לקמן דף ט"ו שאף לענין הסכך אמרי' פרוץ כעומד כשר לענין סכך פסול עם סכך כשר. ועי' שם. אולם במאירי לקמן שם מביא ליישב כן בשם הי"מ, ואולי משמע ג"כ כדבריו מלשון הרמב"ם בפ"ה הי"ט, ועי' שם בנו"כ ואכ"מ.

אל או עכ"פ מחצה אל למ"ד פרוץ כעומד מותר הסוכה כשרה דלא אזלי' בתר הסכך למעלה אלא בתר האל למטה להחשיב הסוכה והסכך, ולכן אם למעלה הם כי הדדי יהי' החמה מרובה מלמטה והאל בטל ברוב. אבל להר"ת אזלי' בתר הסכך למעלה וכיון שהם כי הדדי כשרה כמ"ד פרוץ כעומד.

במה שיש לדקדק בהנ"ל מדברי רש"י ב) אולם נר' שיש לדקדק מלשון רש"י דלא ס"ל שהשיעור של אל"מ תלוי באל למטה בהסוכה, שהרי פי' רש"י דכיון דבטל ברוב ה"ה כמי שאינו "וע"ש הסכך קרוי' סוכה". ולפי הבנת הר"ן הו"ל למימר שע"ש האל מקרי סוכה, ולא ע"ש הסכך. וכבר עמדו האחרונים בזה עי' בפנ"י ובחכמת שלמה בסי' תרל"א. ומשמע מלשון רש"י דתלוי בסכך מלמעלה ולא באל מלמטה. ולהנ"ל צריך לדחוק ולפרש דכיון שהסוכה נקראת סוכה ע"ש הסכך, ותכלית הסכך לצל, ממילא צריך שיהא אל שאינו בטל במיעוטו.

עוד יש לדייק מלשון רש"י לקמן בדף כ"ב ע"ב שפי' רש"י דאם בארץ כי הדדי ניהו כשרה וז"ל "כי הדדי כשרה נקט שיעורי' מלמטה שחמה ואל שוין בידוע שהקנים רחבים מן האויר". ומשמע מרש"י דהטעם דכי הדדי כשרה, אינו כמו שפי' הר"ן דאם למטה כי הדדי ניהו ליכא ביטול האל מלמטה, אלא שכשהם כי הדדי למטה, בידוע שלמעלה יש רוב קנים, ובסכך למעלה תליא מילתא. (אכן, בדוחק יל"פ שאין כוונת רש"י לפרש טעמא דמלתא אלא לפרש המשך הגמ' והדמיון לזוזא ואסתירא.)

ועי' ברש"ש שעמד בזה ור"ל שכוונת רש"י בסו"ד לפרש אליבא דר"ה ברי' דר"י דס"ל דפרוץ כעומד אסור, ולדידי' א"א לפרש דתלוי בלמטה דא"כ אם למטה ה"ה שוין הו"ל למפסל, ולכן פי' דלר"ה ברי' דר"י צ"ל דתליא בסכך למעלה ונמצא שר"פ ור"ה ברי' דר"י דנחלקו לענין פרוץ כעומד, ג"כ נחלקו בגדר של חמתה מרובה מצלתה, שלר"פ דפרוץ כעומד מותר, תלוי באל מלמטה, ואילו לר"ה ברי' דר"י תלוי בסכך למעלה.

ולענ"ד ק' לפרש כן ול"מ מרש"י שבא לפרש בב' אופנים שונים, ועוד הרי הרי"ף והטור ג"כ נקטו בביאור סוגית הגמ' לקמן דף כ"ב כשיטת רש"י דבכי הדדי למעלה פסולה וכי הדדי למטה כשרה, וג"כ כתבו כלשון רש"י ד"בידוע" שיש רוב קנים למעלה, ופסקו שניהם כר"פ דפרוץ כעומד, ולפי הבנת הרש"ש לא הו"ל לפרש כן כיון דאי"ז אלא כר"ה ברי' דר"י שחולק וס"ל דפרוץ כעומד אסור.

אלא ודאי משמע שאף לרש"י אזלי' בתר הקנים למעלה, ואם רוב קנים למעלה כשרה, ולא אזלי' בתר האל מלמטה, וכמשמעות רש"י ד"ע"ש הסכך" וכנ"ל, ולכן פי' דכשהם כי הדדי למטה כשרה רק משום שבידוע שלמעלה יש רוב קנים. אבל לפי"ז הק"ל וכמו שהק' הר"ן, דאם אזלי' בתר הסכך למעלה, האיך בטל הקנים כשהם כי הדדי, והלא אין ביטול אלא ברוב בלבד.

ועו"ק מלשון רש"י שפי' טעמא לפסול בכי הדדי למעלה "לפי שחמת האויר גראית בארץ רחבה הרבה מן האל" ומשמע דאין לפסול במה שלמעלה אין רוב קנים, אלא דהו"ל להכשיר אם לא משום שלמטה יש רוב חמה, וצ"ע.

ומהלשונות של רש"י משמע דבאמת הדבר תלוי בסכך למעלה, ומ"מ באופן שלמעלה ה"ה "כי הדדי" שייך ביטול, ולא עוד אלא דהא דשייך ביטול אף כשאין רוב אויר למעלה אלא כי הדדי, היינו משום שכשהס כי הדדי יש רוב חמה למטה. וצ"ע.

במה שיש לדקדק גם בדעת הר"ן והרמב"ן בזה

ג) ונר' שאף בדעת הר"ן והרמב"ן יש לדייק שאין כוונתם דאזלי' בתר הצל למטה בלבד דיעוי' בלשון הר"ן בדף כ"ב לישב דעת רש"י דבמחצה סכך ומחצה אויר פסול אף לר"פ דפרוץ כעומד מותר, ופי' הר"ן דהיינו משום שכיון שהסוכה בצל תליא מילתא "הרי פרוץ שלה מרובה על העומד, ולר"ה ברי' דר"י דאמר פרוץ כעומד אסור תני לי' בכי הדדי מלמטה משום דלמעלה עומד מרובה ומלמטה נמי כי הדדי עומד מרובה על הפרוץ מחשיב לי".

וצ"ע חדא מש"כ הר"ן דטעמא דפסולה בפרוץ כעומד למעלה הוא משום שלמטה הוי פרוץ שלה מרובה על העומד. וכ"ה ברמב"ן "הרי נפרץ רובה", ולא הו"ל לפרש שהפסול מדין פרוץ מרובה אלא משום שאין חצי' מסוכך והסכך בטל וכמו שפי' רש"י, ולמה צריך לפרש משום פרוץ כעומד. ומשמע דמשום שאין אלא מיעוט צל למטה אינו טעם לפסול כיון שלמעלה יש סכך כשר ופרוץ כעומד כשרה. ולכן אין לפסול אלא משום שכיון שלמטה יש רוב חמה הו"ל כפרוץ מרובה.

עו"ק במש"כ דשייך פרוץ כעומד על הצל למטה, שהרי אפי' אם נאמר דאזלי' בתר הצל למטה, היינו שבאופן שיש מיעוט צל למטה, אין הסכך חשוב כיון שאינו עשוי' אלא לצל ואינו מיצל כראוי והצל כמאן דליתא משום שהצל בטל בחמה, אבל מ"מ אין שייך בצל הענין של עומד מרובה או פרוץ מרובה, אלא בסכך לחודי'. וצ"ע. (וגם מזה משמע כהנ"ל שע"י מה שלמטה יש רוב חמה, ממילא גם מה שלמעלה יש מחצה קנים לא חשיבי.)

עו"ק מש"כ הר"ן דלר"י ברי' דר"י בכי הדדי למטה כשר משום שלמעלה עומד מרובה, ולכן אף דלמטה כי הדדי הו"ל כעומד מרובה, וק' אם אזלי' בתר למטה וכנ"ל, אף לר"י ברי' דר"י אין להכשיר במה שלמעלה עומד מרובה, והא למטה שוין ופרוץ כעומד אסור. והאיך חשבי' לי' כעומד מרובה גם למטה ע"י מה שמלעלה עומד מרובה. וצ"ע.[2]

ומשמע מהר"ן דלא אזלי' בתר הצל והחמה למטה בלבד, ואם למעלה יש סכך כשר והסכך אינו בטל, וכמו לר"ה ברי' דר"י כשיש עומד מרובה למעלה, אז אף אם למטה החמה מרובה אין לפסול.

וכמו"כ יש לדייק במש"כ המאירי לקמן דף כ"ב דאזיל בשיטת רש"י והר"ן וכו' בביאור הגמ' שם ופי' דלר"ה ברי' דר"י צריך שיהא "או למעלה או למטה" צל מרובה[3], אבל אם שניהם אהדדי פסולה, ואילו לר"פ אם שניהם אהדדי כשרה, הרי דבא' מהן סגי וכנ"ל.

[2] אולם לפי מה שפי' הרש"ש בכוונת רש"י דנחלקו ר"י ברי' דר"י ור"פ אם אזלי' בתר למטה או למעלה יש ליישב.

[3] במה דשייך שיהא שוין בין מלמטה ובין מלמעלה, יל"פ דמיירי כשיש גם סכך פסול שם ולכן למעלה יש מחצה סכך כשר, ולמטה נמי אין אלא מחצה חמה, ועי' לקמן.

אבל לפי"ז ק' במש"כ לר"פ דאפי' אם יש מחצה למעלה פסולה משום שלמטה פרוץ מרובה על העומד, הרי אם אזלי' בתר מה שלמעלה הו"ל להכשיר וכקו' הר"ת דפרוץ כעומד כשרה, והאיך חשוב כפרוץ מרובה למעלה ע"י מה שלמטה יש רוב חמה. וצ"ע.

בדעת הרי"ד והרא"ש בהנ"ל

ד) והנה, ביישוב קו' הר"ת על רש"י לקמן דף כ"ב ע"ע בתוס' רי"ד שם שהביא שם מה שמקשים הראשונים בשיטת רש"י שם לפסול הסוכה במחצה על מחצה למעלה, והרי ר"פ ס"ל דפרוץ כעומד מותר, וכקו' הר"ת בתוס', ותי' הרי"ד באו"א ושלא כתירוצו של הר"ן והרמב"ן, ותו"ד דהא דאמרי' פרוץ כעומד מותר לר"פ היינו בסכך כשר ופסול, "שאין החמה נכנסת שם" אבל אם חצי' אויר וחצי' מסוכך אין לומר פרוץ כעומד מותר "שהרי חמתה מרובה מצלתה וכ"ז שהחמה מרובה מצלתה אפי' אם הי' נכון שלא נכנסה אלא מחור קטן, היא פסולה, שכיון שחמתה מרובה מצלתה בטל לי' להאי סכך לגמרי כאילו אינו". וכמו"כ פי' הרי"ד הא דלא אמרי' לבוד להכשיר סכך שאין בין קנה לקנה רוחב ג' טפחים, דמ"מ חמתה מרובה ולכן א"א להכשירה אף דליכא מאן דפליג בדין לבוד.

ומבואר מדברי הרי"ד דשייך ביטול בסכך למעלה, ולא רק בהצל למטה, ואפי' במחצה על מחצה למעלה מ"מ אמרי' שהסכך בטל. ולא עוד אלא שמדברי הרי"ד משמע שאפי' אם יש רוב סכך למעלה, אם חמתה מרובה מצלתה למטה ג"כ הסכך למעלה "בטל" ואף שהוא הרוב למעלה, כיון שלמטה חמה"ל.

וכאמור, כ"מ גם מהלשונות של רש"י דבסכך למעלה תליא מילתא, ו"ע"ש הסכך" קרוי' סוכה, ולכן פי' רש"י דטעמא דכי הדדי למטה כשרה הוא משום שעי"ז בידוע שלמעלה יש רוב קנים. ומש"כ רש"י דטעמא דכי הדדי למעלה פסולה משום שחמת האויר נראית בארץ, פי' דכיון שלמטה יש רוב חמה, ממילא הסכך למעלה בטל ואף שלמעלה אין רוב אויר, וכנ"ל. אולם עדיין צריך לבאר סברת הרי"ד, והאיך אמרי' ביטול אם אין רוב אויר למעלה, ועו"ק דאפי' אם ראוי לומר ביטול גם במחצה על מחצה, מ"מ ק' במה שהדבר תלוי בהצל למטה, ואם גדר שם סוכה תלוי בסוכה שיש סכך למעלה האיך נתבטל ע"י מה שיש רוב חמה למטה.

בביאור ענין הביטול של הסכך

ה') ונר' לפרש כוונת הרי"ד בהקדם מה שצריך לברר ענין הביטול של הסכך ומה שלא נקרא סוכה מחמת שהסכך בטל וכמי שאינו, והלא אין שייך ביטול בדבר הניכר, וכאן הסכך ניכר ואין תערובות כלל.

ועי' בשפ"א ובמהר"ץ חיות (וכמו"כ בהג' החת"ס על הט"ז סי' תרל"ב) שנתקשו בזה ופי' כולם דרש"י אזיל לשיטתו וכמו שפי' הר"ן בדבריו דהכא מיירי בצל וחמה למטה בקרקע, והצל שלמטה בטל להחמה למטה, והצל והחמה למטה אין בהן ממש, ובדברים שאין בהם ממש שייך ביטול אף כשהם ניכרים.

אכן, אפי' אם נאמר כהבנת הר"ן ברש"י, מ"מ נר' שא"א לפרש כן בדעת הר"י מלוניל שכ' ג"כ כרש"י שהמועט בטל ברוב, ומ"מ פי' לקמן בדף כ"ב ע"ב כדעת הר"ת דמיירי כאן בצל למעלה ובמחצה על מחצה כשרה וכמו

בפרוץ כעומד, וא"כ הק"ל דבדבר ממש מיירי והמיעוט ניכר. ובלא"ה, הו"ל להר"ן להוכיח שלרש"י הכל למטה בטל בחמה למטה ממה דפי' משום ביטול ואין שייך ביטול בהקניס למעלה. וכן מדברי התוס' רי"ד לקמן בדף כ"ב ע"ב מבואר דס"ל דמיירי בביטול של הסכך למעלה ומ"מ ס"ל דשייך ביטול אף שהסכך ניכר, והק"ל.

וע' בקה"י סי' א' ב' דר"ל דכוונת רש"י לדין "רובו ככולו" ואף שאין שייך ביטול מ"מ כשיש רוב חמה הו"ל "ככולו" חמה ועי"ז לא מקרי סוכה ע"ש הסכך. (וכעי"ז מובא בשם הגרש"ר בזכרון שמואל.)

אולם גר' שמהר"ן מוכח דלא ס"ל הכי, שהרי הר"ן מוכיח שלפי רש"י החמה למטה מבטל הכל ולא שהאויר למעלה מבטל הסכך למעלה, ממה שכ' רש"י לקמן דבמחצה על מחצה למעלה פסולה, ואף שאין שייך גבי' ביטול. ואם כוונת רש"י לדין רובו ככולו, יל"פ דמיירי בהסכך למעלה, ובמחצה על מחצה אין בו רוב סכך ולכן פסול, שצריך שיהא "כולו" סכך, ואי"ז אלא ע"י "רובו ככולו". ומבואר שלהר"ן אין כוונת רש"י לדין רובו ככולו אלא לדין ביטול ולכן במחצה על מחצה ליכא ביטול.

ועי' בחכמת שלמה בשו"ע סי' תרל"א א' שמייסב באו"ח, ותו"ד דהא דלא אמרי' ביטול ברוב בדבר הניכר או שאינו בתערובות, הוא כשאנו רוצים שיהא בהמיעוט הדין של הרוב, וכגון להתיר איסור שיש בדבר המועט מחמת שהוא כהרוב. אבל כשאנו רוצים לחקור אחר שום דבר לידע אם יש לו שם זה או זה, אז אמרי' ביטול ברוב אף בדבר הניכר, וכמו"כ הכא ודאי לא בטל הסכך שיהא כמו אויר בעלמא. אלא דהכא מלבד מה שצריך לישב תחת הסכך, הרי צריך לישב ב"סוכה" וכלשון המקרא, ו"שם סוכה" הוא רק במקום שהוא מסוכך, וב"שם סוכה" שייך ביטול אף שהסכך שגורם שיהא בו שם סוכה ניכר, דמ"מ לענין אם יש למקום "שם סוכה" אזלי' בתר רוב. ובזה פי' לשון רש"י "וע"ש הסכך קרוי' סוכה", פי' שכיון שכדי שיהא בו שם סוכה צריך סכך, אם אין רוב סכך, המועט בטל ברוב.[4]

בביאור כוונת הרי"ד להנ"ל

ו') ולפי דברי החכמת שלמה גר' שיש לפרש גם כוונת הרי"ד, דהרי לענין אם יש בדירה זו "שם סוכה" הדבר תלוי באם יש בו סכך חשוב, וסכך שאינו בטל, והיינו דאזלי' בתר הסכך. אבל דבר זה תלוי באם הסכך גורם לל למטה. ואם אין הסכך מועיל לעשות לל מלמטה שהוא מרובה על של החמה, או עכ"פ שיהא מחצה לל, אז אין חשיבות בהסכך שלמעלה שיהא במקום זה שם סוכה ע"ש הסכך.

וס"ל להרי"ד דענין ביטול של הסכך שייך גם אם יש רוב סכך, שמ"מ כיון שחמתה מרובה למטה, הסכך למעלה אינו מיגל והיינו דהסכך "בטל" פי' שאינו מועיל להחשיב המקום כ"סוכה" ע"ש הסכך, שהוא ביכולתו לעשות לל, וכיון שחמתה מרובה בתוך הסוכה אין עליו שם סוכה כלל שאין הסכך מועיל להיות מיגל שם.

---

[4] ובאמת ענין זה דומה ממש לענין של "רובו ככולו", אלא דהכא גם במחצה על מחצה שייך לבטל הסכך ול"צ שיהא רוב אויר ושיהא המיעוט כהרוב אלא בלא"ה יש ביטול של חשיבותו של הסכך מחמת שאינו מיצל, ולכן אין במקום זה שם סוכה כלל. (ע"ע במנח"ש שפי' ג"כ כעי"ז בביאור ענין ביטול דהכא, ושהוא ביטול במה שהסכך "סוכך".)

בביאור כוונת רש"י הרמב"ן והר"ן להנ"ל

ז') ונר' שאף להר"ן יל"פ ג"כ כהנ"ל וענין הביטול כאן אינו אלא ב"שס סוכה" וכמו שפי' החכמת שלמה, ואין כוונתם לחדש דשס סוכה תלוי רק בגל למטה בלבד, ואף שפי' דהסוכה לגל עשוי', היינו שחשיבותו של הסכך למעלה הוא ע"י מה שיש ביכולתו להיות מיגל למטה, ולכן שייך ענין ביטול כשחמתה מרובה למטה, שבכה"ג הגל למטה בטל ברוב, וממילא אין הסכך שגורס אותו גל חשוב שיהא על ידי אותו סכך "שס סוכה" במקום זה.

ואפי' לר"פ דפרוץ כעומד מותר, מ"מ אף שיש מחצה סכך למעלה מ"מ כיון שחמתה מרובה למטה, הרי הגל למטה בטל, וממילא אין המחצה סכך שלמעלה חשוב שיהא נקראת סוכה על ידו. אבל אם בין מלמטה ובין מלמעלה הס שוין, ואין הגל למטה בטל, אז לר"פ דפרוץ כעומד מותר, ה"ג הסוכה כשרה וה"ה מקום שיש בו סכך חשוב ונקראת סוכה ע"ש הסכך. ורק אם למעלה שניהם שוין ולמטה חמתה מרובה, ס"ל להר"ן דאף לר"פ לא חשוב כפרוץ כעומד דעלמא, דהכא הו"ל כפרוץ מרובה כיון שאין המחצה סכך למעלה מועיל להיות מיגל אפי' בחצי'. וכן מדוייק לשון הרמב"ן שכיון שחמתה מרובה למטה "הרי נפרץ רובה" ו"מבטלה מתורת סוכה".

וכמו"כ א"א לפרש דפסול משום שלמטה הגל בטל, דמ"מ אין בזה טעם לפסול אם למעלה יש סכך וחשוב "סוכה" על ידי הסכך, ורק אם ע"י מה שלמטה החמה מרובה הו"ל כנפרץ רובו למעלה אז אין הסכך למעלה גורס שם סוכה, ופסולה.

וכן לר"ה ברי' דר"י דפרוץ כעומד פסולה, ל"ל שיהא גל מרובה על החמה למטה, אלא שיהא או למעלה או למטה גלתה מרובה, דבכה"ג הו"ל כעומד מרובה, פי' שהסכך חשוב ורואי לקרות המקום בשם "סוכה" ע"ש הסכך ואינו בטל.

ומה שפי' הר"ן בדעת רש"י שאין הסכך למעלה בטל אלא הגל למטה, הוא ממש"כ רש"י דהמועט בטל ברוב, ואילו לפי' הרי"ד אין ביטול של מיעוט ברוב כלל, אלא אפי' אם יש רוב סכך למעלה הרי הסכך בטל כיון שאינו גורס שיהא מחצה גל למטה, אבל להרי"ד אין ביטול "ברוב" שאין כאן רוב ומיעוט, אלא שחשיבותו של הסכך הוא להיות מיגל, וכיון שאינו מיגל ה"ה "בטל" פי' שאינו גורס שיהא במקום זה "שס סוכה" וכנ"ל. אבל מלשון רש"י שכ' שהמועט בטל ברוב, משמע דהביטול הוא בדבר שהוא המיעוט בדבר שהוא הרוב, ולכן פי' הר"ן בכוונת רש"י דאין כוונתו על הסכך למעלה דהרי גם במחצה על מחצה פסולה, ול"ל דלרש"י הא דהסכך למעלה אינו חשוב ואין להסוכה "שס סוכה" על ידי הסכך למעלה הוא משום שהגל למטה בטל בחמה למטה, ורק עי"ז בטל חשיבותו של הסכך למעלה ואינו מועיל הסכך שיהא להסוכה "שס סוכה" וכנ"ל.

היוצא בדעת כל הראשונים יל"פ דהסוכה נקראת ע"ש הסכך, ולריך שיהא בו "שס סוכה" והיינו שיהא מקום שיש בו סכך חשוב, וחשיבותו של הסכך הוא במה שישי גל למטה ע"י הסכך. ולכן כשהחמה מרובה למטה ממילא בטל חשיבותו של הסכך למעלה, וממילא אינו מועיל שיהא באותו מקום "שס סוכה" ע"ש הסכך כיון שאין הסכך חשוב. אבל בטעמא

דמלתא ובמה שאין להסכך למעלה חשיבות שיהא להמקום "שם סוכה" על ידו כשחמתה מרובה למטה, נחלקו הראשונים. להר"ן וכמו"כ מדוייק מלשון רש"י הא דאין הסכך חשוב הוא משום שהכל למטה בטל להחמה המרובה ממנו, ואילו הי' מחצה חמה ומחצה כל למטה אין הכל בטל וממילא הסכך למעלה חשוב ורואי לקרותו "סוכה" על ידו. אבל לפי הרי"ד הא דהסכך אינו חשוב הוא משום שכיון שאין הסכך גורם שיהא עכ"פ מחצה כל למטה אין הסכך חשוב, אבל לא משום שהכל למטה בטל, ואפי' לולי "ביטול ברוב" של הכל למטה, מ"מ כיון שיש רק מיעוט חמה למטה, אין הסכך שמיכל על המקום חשוב שאין חשיבותו אלא במה שגורם כל למטה, והא אינו גורם אלא מיעוט כל, ולא סגי בהכי שיהא להסכך חשיבות, ואינו מועיל שיהא שם סוכה ע"י אותו סכך.[5]

(ויל"ע אם יש נפ"מ מטעמים הנ"ל. עוד יש לעי' אם מש"כ הראשונים לישב קו' הר"ת מהא דר"פ דס"ל פרוץ כעומד מותר תלוי בהנ"ל, שהרי כנר' שמע"פ שהרי"ד וגם הר"ן והרמב"ן מיישבים ומחלקים בין סכך פסול ובין אויר לענין פרוץ כעומד, מ"מ להרי"ד כשיש מחצה אויר וממילא חמתה מרובה למטה, הסכך למעלה בטל אף לולי טעמא דפרוץ מרובה על העומד, אלא דבלא"ה כיון שיש חמתה מרובה למטה אין הסכך חשוב וכנ"ל. אבל להר"ן והרמב"ן הא דבמחצה למעלה פסולה הוא משום דכיון דלמטה חמתה מרובה, ה"ה כנפרץ רובו, ויל"פ דאזלי' לשיטתם, שלהר"ן והרמב"ן כשם שא"א לבטל חשיבותו של הסכך למעלה אלא במה שהכל למטה בטל לגבי החמה למטה, כמו"כ א"א לבטל חשיבותו של הסכך למעלה במה שחמתה מרובה למטה, אלא ע"י מה שחשוב כנפרץ רובו. וצ"ע.)

בביאור תירוצי הראשונים ביישוב קו' הרי"ת מפרוץ כעומד לר"פ, ובדין צל שבא מחמת סכך כשר ופסול בצירוף

ח') והנה, בין להרי"ד ובין להר"ן הא דס"ל לר"פ דפרוץ כעומד ובמחצה סכך כשר ומחצה פסול הסוכה כשרה, אי"ז במחצה סכך ומחצה אויר, דבמחצה אויר שאני כיון שיש חמתה מרובה למטה, ולכן אין הסכך חשוב או משום דהוי כנפרץ רובו או משום דבלא"ה כל שחמתה מרובה למטה אין הסכך למעלה חשוב וכנ"ל. ויש להק' דהרי אפי' אם יש כל למטה, כיון שלולי הסכך פסול הי' חמה למטה מרובה, מ"ש אם יש סכך פסול או לא, והלא ממ"נ אין הסכך כשר גורם שיהא כל הראוי להחשיב הסכך, ומה שיש כל למטה הוא רק בצירוף של הסכך פסול, וצ"ע.

וע"ע במג"מ בדעת הרמב"ם בפ"ה הל' ט"ז שכ' הרמב"ם דבמחצה סכך פסול, פסול משום דהוי כפרוץ, והק' המג"מ וכו' הרי קי"ל כר"פ דפרוץ כעומד כשרה. וכ' המג"מ דהי' ק' להרמב"ם כהנ"ל דאין לחלק בין סכך פסול

[5] ויל"פ שהרי"ד אזיל לשיטתו, דעי' לקמן בדף כ"ב ע"א בקנה עולה וקנה ירד, שלרש"י ורוב ראשונים אף כשיש חמ"ר בסוכה עי"ז, מ"מ הסוכה כשרה, ועי' בטור תרל"א שהביא בשם הרי"ד להק' דהרי בכל אופן שיש חמ"ר למטה הסוכה כשרה, וכמבואר ממה שא"א לסכך בקנים שהם תוך ג' מהדדי, ומדין לבוד, אלא ודאי דאף בסכך "מלא" למעלה הסוכה פסולה משום שיש רוב חמה למטה, וה"נ ל"ש. ואילו לרש"י וכו' יל"פ דשנא ושנא, ובמקום שיש סכך חשוב למעלה ואין רק מחצה בלבד, אין החמה למטה מבטל הסכך כלל, וכמו"כ בקנה עלה וקנה יורד שאין חסרון בשיעורו אלא במקומו, וע"ע לקמן בדף ט"ו ע"א אות ל"ד במש"כ.

ואויר וכשם שמבואר בדף כ"ב דבאויר פסול במחצה על מחצה, ה"נ בסכך פסול, וי"ל דאף לר"פ יש לפסול במחצה על מחצה ומה שמשמע מהגמ' בדף ט"ו דלא ק' אלא לר"ה ברי' דר"י, יל"פ דאה"נ הו"ל להגמ' לומר "ולטעמיך". הרי שלפי המג"מ הרמב"ם ס"ל כקושיין, שכל על שבא רק בצירוף של סכך פסול, אינו על להחשיב הסכך ולהכשיר הסוכה על ידו.

ולפי פשוטו יש לפרש בדעת הרי"ד והר"ן, דאף אם אין על כלל הרי חמתה מרובה והכל בטל או שהסכך למעלה אינו חשוב, מ"מ שאני כשיש על מחמת הסכך כשר עם הסכך פסול שהכל בא מחמת שניהם והו"ל כאילו חצי' בא מן הסכך הכשר, שהרי מאחר שיש על שם א"א לומר שאינו אלא מחמת הסכך פסול, אלא הוא מחמת שניהם ולכן הו"ל כאילו חצי' מחמת הסכך כשר, ולכן הו"ל מחצה על מחמת הסכך כשר וסגי בהכי לר"פ דפרוץ כעומד מותר.

בדעת הרא"ש בהנ"ל

ט') אולם עי' ברא"ש שכנר' שבא לישב קו' הר"ת באו"א ואף שמחלק ג"כ בין כשיש אויר או סכך פסול וכמו שכ' הרי"ד והר"ן, וז"ל שם (פ"ב סי' ג') "ונר' לי דלא שייך להביא לכאן פרוץ כעומד דדוקא גבי סכך כשר וסכך פסול המונחין זה אצל זה שייך להזכיר פרוץ כעומד כדמייתי לי' לעיל אמתני' דהמקרה בשפודין וכו' אבל גבי סוכת סכך ואויר ניתנה הלכה שיהא הכל מרובה וכן מצינו לענין פרוץ כעומד של דפנות מועיל קנה קנה פחות מג' אע"פ שהפרוץ מרובה ולענין סכך אינו מועיל מפני שהחמה מרובה".

הרי דס"ל דאף לר"פ דס"ל דפרוץ כעומד מותר, מ"מ הכא לענין הכשר הסוכה צריך שיהא הכל מרובה, ולא רק שיהא חצי' כל. וצ"ע מנ"ל לפרושי הכי, ועוד ק' כהנ"ל דאם צריך שיהא רוב כל, הק"ל ומ"ש בסכך כשר ופסול ובשלמא שיהא כמי שחצי' מחמת הסכך כשר יל"פ כהנ"ל שמ"מ יש כל וצ"ל שהוא משוס הסכך כשר והסכך פסול אהדדי, אבל אם צריך שיהא רוב כל מא"ל.

ואולי יל"פ דס"ל להרא"ש דכל כל שאין ראוי שיהא שם מחמת הסכך פסול בלבד, יש לייחסו להסכך כשר, ולא אמרי' שהכל מבין שניהם אלא ה"ה כלל של הסכך כשר בלבד, ואף שע"י הסכך כשר בלבד אין כל אלא במיעוט מ"מ כיון שיש כל שם שאינו ראוי להיות שם אלא בצירוף של הסכך כשר, הרי הוא כלל שבא מן הסכך כשר לגמרי.

וסברת הדבר יל"פ ע"פ דברינו לעיל דהא דצריך כל הוא רק כדי שלא יהא הסכך "בטל" דהיינו שאם אין הסכך גורס כל, ממילא אין הסכך חשוב כדי שיהא להמקום חשיבות של סוכה מחמתי'. וא"כ יל"פ דכל כל שיש שם שאינו אלא בצירוף של הסכך כשר מועיל לזה ואף שאין הכל שבא מן הסכך כשר אלא בצירוף של מה שיש שם גם סכך פסול מ"מ אין לבטל חשיבותו של הסכך כשר כיון שהכל הוא גם מחמתי', וסגי בהכי דרוב הכל שיש שם הוא מחמת הסכך וע"ש אותו סכך ראוי לקרותו סוכה ע"ש הסכך.

(שו"מ שהקה"י עמד בזה בסי' י"ב והק' בדעת המג"מ שהבאנו, וכ' שם לפרש שנחלקו הרמב"ם והר"ן לשיטתם בדין סכך כשר ופסול המעורבים יחד, ועי' שם.)

אולם נר' שכ"ז דוחק בכוונת הרא"ש, ומה שיש לפרש בדעת הרא"ש נבאר בעזה"י לקמן בסמוך בעזה"י.

חלק ב' (דף ט"ו ע"א)

בדעת הריטב"א בתליי' הגמ' בדר"פ ור"ה בר"י וביישוב קו' הר"ת בדף כ"ב ע"ב לדעתו

א') גמ' ט"ו ע"א. לימא תהוי תיובתא דר"ה בר"י וכו'. הנה, בהא דהגמ' מדמה משנה דמקרה סוכתו בשפודין לדר"פ ור"ה בר"י, הק' הר"ת לקמן בדף כ"ב ע"ב דהתם מבואר דצריך לל"מ, ולפי' רש"י שם צריך שיהא יותר ממחצה סכך כשר, כדי שלא יהי' חמ"ר מלמטה. ואילו הכא משמע דסגי במחצה לר"פ. ומתו"כ פי' הר"ת דל"ל אלא מחצה למעלה. ומפי' הר"ת מבואר דהא דהגמ' מדמה פרוץ כעומד דמחיצות לסכך, היינו כדי שיהא "צלתה מרובה מחמתה" והכל ענין א', ונמצא דנחלקו ר"פ ור"ה בר"י בשיעור של "צלתה מרובה" דלר"פ צריך רק מחצה למעלה, ולר"ה בר"י צריך יותר ממחצה למעלה.

וכמו"כ לפי' הר"ן והמאירי והרי"ד שם מבואר דאף דס"ל כדעת רש"י דצריך רוב סכך כשר למעלה, מ"מ היינו אף לר"פ, ואף דפרוץ כעומד מותר, מ"מ כיון שיש חמה למטה ה"ה כפרוץ מרובה על העומד, וכמו שכתבו שם.

ובסברת הדמיון יל"פ כפשוטו דכשם שצריך שיהא עומד מרובה לר"ה בר"י כדי שיהא עלי' שם מחיצה, כמו"כ לענין הסכך שכדי שיהא שם סכך עלי' צריך שיהא עומד מרובה, ואל"ה לא מקרי סכך וע"ש הסכך מקרי סוכה.

אולם כנר' שיש להריטב"א שיטה אחרת בזה, ולהריטב"א הא דצריך לל"מ אינו תלוי בר"פ ור"ה בר"י כלל, אלא ה"ה ענין אחר לגמרי. ולכו"ע צריך לל"מ, ולא נחלקו בזה כלל.

וז"ל הריטב"א בדף ט' ע"ב בתו"ד במה שבסכך כשר ופסול מעורבין צריך שיהא רוב סכך כשר כדי שיהא הסכך פסול בטל, ואילו בשפודין ופסל דהכא ל"ל אלא מחצה לר"פ, וז"ל "וקשיא לן מאי שנא הכא דבעינן רובא ולא סגי לן בפלגא ופלגא ואלו לקמן (ט"ו א') תנן המקרה סוכתו בשפודין או בארוכות המטה אם יש ריוח ביניהן כמותן מסכך כשר כשרה, ומה התם דכל חד וחד קאי באנפי נפשיה כשרה כשהסכך הכשר כשיעור הפסול, הכא שהן מעורבין ביחד לא כל שכן, ואיכא למימר דבשלמא התם דקאי כל חד וחד באפי נפשיה מכיון שהסוכה בכללה צלתה מרובה מחמתה ואין בשום מקום מן הסוכה שלא יהא על הסכך הכשר מצל על האדם כשיעור הסכך הפסול ולעולם עומד תחת סכך כשר על חציו, בהכי סגי, דלא אמר רחמנא דליעביד צלתה מרובה מחמתה מסכך כשר אלא שתהא צלתה מרובה מחמתה, ולא יהא בה אויר כסכך, ולא יסכך ברוב סכך פסול אלא שבכל מקום יהא מקצת הצל מסכך כשר, אבל כשסכך הכשר והפסול מעורבין ונתונין בגג הסוכה בערבוביא אם הם שוין בשיעורן אפשר שיהיה מקום בסוכה שיהיה כל צל שעל האדם או רובו מסכך הפסול ולפיכך צריך רוב כדי שיהא סכך כשר רבה על הפסול ומבטלה, כאיסור המתבטל ברוב, ואף על גב דבאיסור שאפשר להתכבד אינו מתבטל, מכיון דמדינא כי מצמצמינן ליה לא בעינן רובא אלא דחיישינן לסכך פסול שיהא עומד במקום אחד, מכיון דמעורב ברובא סמכינן שמתערב בכל כאיסור הנופל ברוב לא בלא ומתבטל כיון שאין בו כדי צלתו מרובה מחמתו דהא באילן שחמתו מרובה מצלתו איירינן".

ומדברי הריטב"א מבואר שכדי שיהא צל"מ, יכול לצרף סכך פסול בהדי סכך כשר, ול"ל סכך כשר לצל"מ כלל, ואף שצריך צל"מ אי"ז אלא שלא יהא חמה, אבל בסכך פסול ג"כ סגי. ובזה לא פליגי ר"פ ור"ה בר"י, ולכו"ע צריך "מרובה" ולא חצי, דע"ש הסכך קרוי' סוכה, והיינו שיהא צל ולא חמה. אבל כדי שיהא סוכה ע"ש הסכך ל"ל סכך כשר, דסגי בכל מה שגורם צל בסוכתו. והא דפליגי ר"ה בר"י ור"פ אינה אלא בענין אחר, והיינו בשיעור של סכך כשר ופסול דבעי', דלכו"ע אם הסכך פסול מרובה מן הכשר פסול, אבל לר"פ אם שניהם שוין שפיר דמי, ולר"ה בר"י צריך שיהא הכשר מרובה מן הפסול, ואם הסכך פסול כסכך כשר, פסול.[6]

ולפי"ז מיושב קו' הר"ת בדף כ"ב, דהתם מיירי באויר וסכך כשר, ובזה לא סגי במחצה אף לר"פ כיון שיש מחצה צל, וצריך צלתה מרובה ולא מחצה בלבד. אבל כשיש סכך כשר ופסול ולא אויר, ויש צל"מ מחמתה ע"י הסכך כשר ופסול אהדדי, אז ל"ל אלא שלא יהי' הסכך כשר שוה לשיעור סכך פסול, דלר"פ דפרוץ כעומד מותר, ה"נ אם הסכך כשר כפסול סגי ול"ל שיהא רוב סכך כשר כמו שצריך לר"ה בר"י. ול"ל לפרש כמו שכ' הר"ן וכו' דכיון שיש רוב חמה למטה ה"ה כפרוץ מרובה, דבלא"ה צריך צל"מ לכו"ע, ואין הפסול דחמ"ר שייך להא דנחלקו ר"פ ור"ה בר"י כלל. (וע"ע בלשון הריטב"א בישוב קו' הר"ת בדף כ"ב ודוק.)

עוד בענין הנ"ל ובביאור קו' הגמ' כאן להריטב"א

ב') היולא שלפי הר"ת בדף כ"ב מבואר דהא דפסלי' במתני' אם אין רווח ביניהם כמותן, היינו משום שצריך צלתה מרובה מחמתה וכמבואר במתני' ריש פרקין, ואם אין רווח ביניהם כמותן, הסוכה פסולה שצריך שיעור צל"מ מסכך כשר בלבד וליכא. וכמו"כ מבואר מדברי הר"ן והרמב"ן והמאירי והרי"ד בישוב קו' הר"ת שם, דהפסול כשאין רווח ביניהם כמותן הוא מטעם שאין בסוכתו צלמ"ח. אבל להריטב"א אין פסול משום שצריך צלמ"ח דהכא ודאי יש צל"מ שיכול לצרף גם סכך פסול ול"ל סכך כשר לזה, ובלבד שלא יהא אויר וחמה ממש. והא דצריך שיהא רווח ביניהם כמותן, הוא רק כדי שיהא סכך כשר יותר מהסכך פסול או עכ"פ כמותן, דבלא"ה אין הסוכה כשרה דצריך שיהא יושב במקום שהצל הוא מסכך כשר, ולא מסכך פסול, ואם יש רוב סכך פסול, הסוכה פסולה.

וכן מבואר מלשון הריטב"א אצלינו שפי' קו' הגמ' לר"ה בר"י וז"ל "והשתא פרכינן לר"ה ממתניתין בכל שכן, דכיון דבסוכה דחמירא דבעינן צלתה מרובה מחמתה סגי לן בפרוץ כעומד דהיינו שיהא העומד בסכך כשר כסכך הפסול שהוא הפרוץ במחיצות ואף על גב דליכא רוב צל מסכך כשר, וכל שכן הכא גבי מחיצות שבת דאית לן למשרי פרוץ כעומד".

וכפשוטו דברי הריטב"א צ"ע, שמשמע דודאי צריך צל"מ והוא לכו"ע, ומ"מ סגי כשיש סכך כשר כסכך פסול, ואע"ג דליכא רוב צל, וא"כ הרי ל"ל צל"מ, ואין שום חומרא בסוכה

[6] גם בתי' הגמ' יש להריטב"א פי' אחר משאר הראשונים, ועי' שם שפי' דתי' הגמ' דמעדיף היינו שהוא רחב יותר מ"נכנס ויוצא", ולא כפי' רש"י דהיינו הך. ואכ"מ.

מבשבת. אבל להנ"ל מובן, שודאי צריך גל"מ, ולזה סגי גם בסכך פסול, והיינו חומרא דסוכה מבמחילות, דאילו במחילות ל"ל לזה, ולכן סגי בקנים דקים אם הם תוך ג' טפחים, ומטעם לבוד, ובסוכה לא מהני. וא"כ כ"ש דלענין מה שצריך מהסכך כשר כנגד הפסול, הו"ל להקל בשבת כמו בסוכה דסגי במחצה ול"ל שיהא העומד מרובה על הפרוץ. ודוק.

בענין אם צריך סכך כשר כשיעור הפסול עם האויר או רק שיהא כשיעור הפסול בלבד (להנ"ל)

ג') והנה, בהא דצריך גלממ"ת, כפשוטו הוא משום שע"ש הסכך קרי סוכה, וכמו שפי' רש"י בדף ב', ורק דבר המיגל מקרי סכך, ולכן צריך שיעור גל"מ דבלא"ה אינו סכך ו"ה"ה כמי שאינו" כשיש חמ"ר. ואין "פסול" בסוכתו במה שיש רוב חמה, אלא דחסר במה שצריך כדי שיהא שם סוכה עליו דע"ש הסכך מקרי סוכה, ורק כשיש סכך חשוב מקרי סוכה והוא רק כשהסכך יכול לעשות צל אבל אם רק מיעוטו של המקום מסוכך, אז הוא "כמי שאינו".

ולפי"ז כמו"כ לדעת הר"ת וכו' דגם הא דצריך שיהא רווח ביניהם כמותן במתני' הוא מה"ט, נמצא דצריך שיהא ע"פ מחצה סכך כשר דאל"כ לא מקרי סכך כלל. ואף להר"ן והמאירי כן הוא, דבמקום שיש רוב חמה למטה, בטל חשיבותו של הסכך כיון שאינו מיגל כראוי.

אבל להריטב"א הא דצריך שיהא רווח ביניהם כמותן, אינו משום דבלא"ה חסר בשיעור סכך דבעי כדי שיהא מקרי סכך, אלא יל"פ דודאי בלא"ה מקרי סכך אפי' ע"י הסכך פסול, ומ"מ פסול במקום שהסכך פסול מרובה (או אפי' במחצה על מחצה כר"ה בר"י).

ונמצא שיש נפ"מ לדינא ביניהם, שלפי הר"ת וגם לשיטת רש"י והר"ן, לעולם צריך שיהא מחצה של סוכתו סכך כשר ממש, ואפי' אם יש סכך כשר מרובה מן הפסול, אם יש גם אויר באופן שאין הסכך כשר מרובה על הפסול והאויר אהדדי, הסוכה פסולה כיון שאין שיעור של סכך כשר המספקת ואינה גלממ"ת.

אבל להריטב"א אפי' אם יש פחות ממחצה סכך כשר ופחות ממחצה סכך פסול, וכגון שיש גם אויר ונקבים, עדיין יש להכשיר, כל זמן שיש עכ"פ גל"מ בין הסכך כשר ופסול, וגם הסכך כשר רבה על הסכך פסול[7].

וכמו"כ מדוייק מלשון הריטב"א שפי' בקו' הגמ' דלר"פ צריך "שיהא העומד בסכך כשר כסכך הפסול", ולא כ' שצריך שיהא העומד בסכך כשר כשיעור מחצה של הסוכה. וכמו"כ בקו' הגמ' "והא אפשר לגמגם", וז"ל "והא אפשר למלאות כל אותו הרווח סכך כשר ולא יחזיק אלא כדי סכך פסול" הרי דהכל תלוי בשיעור של הסכך כשר כנגד הסכך פסול, ולא שיהא צריך מחצה של הסוכה מן סכך כשר, ובלא אויר, דסגי במה שהסכך כשר כסכך פסול אף שאינו חצי' של מקום הסוכה, משום שיש גם אויר ונקבים בו. וכמו"כ פי' הריטב"א דאף לר"פ יש להק' "כיון דבי במתני' סכך כשר כפסול מיהת", והיינו דצריך שיהא לר"פ עכ"פ שוה לסכך פסול ולא פחות מסכך פסול, אבל מ"מ ל"ל שיהא כסכך פסול עם האויר וכמו שצריך להר"ת.

[7] ול"צ אלא כשיעור של 26% סכך כשר כשיש גם 25% סכך פסול.

וגר' דתוס' אזיל לשיטתו בזה, דלקמן בדף כ"ב נקט כדברי הר"ת, והר"י פי' בקו' הגמ' "והא א"א לגמלס" וז"ל "וגמלא שאין הכשר מרובה על האויר ועל הפסול". והוא כמו שפרשנו לדעת הר"ת וכו' שצריך שיהא הכשר מרובה על הפסול עם האויר, והיינו שיהא רוב או עכ"פ מחצה של הסוכה מסכך כשר, בלא אויר ובלא נקבים, דאל"כ אין שיעור לל הראוי לקרותו סוכה, וכיון דהא דצריך הסכך כשר כאן הוא כדי שיהא עליו שם סוכה, ולזה ס"ל להגמ' דצריך סכך כשר בלבד, ממילא צריך שיהא הסכך כשר מרובה מן האויר והפסול אהדדי. ודוק.

ע"ע בריטב"א בעירובין בסו"ד שהק' במה שהגמ' מדמה סכך פסול לפרוץ כעומד, דהכא אידי ואידי עומד, ורק שזה כשר וזה פסול.
וכפשוטו נ"ע בקושייתו שהרי נ"ש פרוץ מסכך פסול, דכשס שצריך עומד כדי שיהא מחיצה כמו"כ צריך סכך כשר כדי שיהא סכך, ומה שאינו הדבר המכשיר נ"ש אס הוא פרוץ ממש או פסול דהכל שוה כיון שמ"מ אינו מה שצריך כדי להכשיר המחיצה או הסכך. (וגס בלשונו בתירוצו נ"מ שפי' כן.)
ולהנ"ל גר' שהריטב"א אזיל לשיטתו ואין הפסול כאן משוס שאין לו שיעור הצריך להכשיר אלא שצריך שלא יהא הסכך פסול עדיף מן הכשר, ובזה ס"ל להריטב"א דדלמא יש לחלק דפרוץ ממש גרע ומגרע מן המחיצה אף כשיעור של מחצה לר"ה בר"י, אבל בסכך כיון שאינו פרוץ ממש, דלמא אף לר"ה בר"י אין לפסול אלא א"כ יש עכ"פ רוב של הסכך פסול אבל במחצה סכך פסול דלמא לכו"ע כשר כיון שפרוץ מיהא לא הוי. ודוק.

עוד בענין הנ"ל, ובדעת הרא"ש

ד') וע"ע בלשון הרא"ש שלא כ' כדברי תוס' דצריך שיהא הסכך כשר מרובה מן האויר והפסול אלא כ' דא"א לגמלס ולכן כיון שיש אויר שס, "גמלא לר"פ דמפרש מתני' כמותו בגמלוס שהפסול מרובה". הרי דפסול משוס שהסכך פסול מרובה מן הכשר, ולא משוס שהאויר עס הפסול מרובה מן הכשר. ולפי פשוטו ק' שאין הפסול משוס שהפסול מרובה מן הכשר אלא משוס שאין לו שיעור סכך כשר להכשיר כיון שיש אויר וגס סכך פסול. (וכמו"כ בתוס' הרא"ש לא כ' כלשון תוס' אצלינו אלא ש"הפסול מרובה" ולא שהכשר מועט "מן האויר ומן הפסול".)
וכמו"כ בשו"ע סי' תרל"א נקט כלשון הרא"ש שצריך להעדיף או לסכך שתי וערב דאל"כ "גמלא שהפסול מרובה". ולפי פשוטו ק' דצריך שיהא כשר כשיעור מחצה, ואין פסול במה שהפסול מרובה אלא שאין הכשר הסוכה אלא בעכ"פ מחצה של סכך כשר.
וגר' שאף הרא"ש ס"ל כשיטת הריטב"א וכנ"ל, ולכן אין פסול במה שאין מחצה סכך כשר בלא אויר וסכך פסול, דל"נ אלא שיהא נל"מ מבין הסכך כשר ופסול, ואין הפסול אלא באופן שהסכך פסול מרובה וכנ"ל.
ובזה יש לפרש כוונת הרא"ש בישוב קו' הר"ת לקמן בדף כ"ב וז"ל שס (פ"ב סי' ג') "וגר' לי דלא שייך להביא לכאן פרוץ כעומד דדוקא גבי סכך כשר וסכך פסול המונחין זה אצל זה שייך להזכיר פרוץ כעומד כדמייתי לי' לעיל אמתני' דהמקרה בשפודין וכו' אבל גבי סוכת סכך ואויר ניתנה הלכה שיהא הכל מרובה וכן מצינו לענין פרוץ כעומד של דפנות מועיל קנה קנה

פחות מג' אע"פ שהפרוץ מרובה ולענין סכך אינו מועיל מפני שהחמה מרובה".

הרי שפי' הרא"ש שאין הצורך של "צל"מ" שיך להא דגמ' אמורא' בפרוץ כעומד כלל, ואין כוונת הגמ' דהכא לומר דלר"פ "צל"מ" הוא במחצה סכך בלבד. אלא לכו"ע צריך סכך מרובה מן החמה, אבל לזה סגי בסכך פסול, ולא פליגי אלא לענין צירוף של סכך פסול וכשר דלר"פ צריך רק מחצה סכך כשר ולר"ה בר"י צריך שיהא סכך כשר יותר מן הפסול.

בדין הסוכה של שפודין עם סכך כשר שיש בו נקבים ומקום שיכול לראות הכוכבים

ה') ולדינא, עי' בחזו"א שכ' דל"ל דהא דמכשרי' הסוכה אם יש רווח ביניהם כמותן, וע"י מעדיף או שתי וערב, מי"ז אלא בסכך שאין בו שום נקבים, דבלא"ה אין בסוכתו שיעור הצריך דצריך עכ"פ מחצה סכך כשר, ואם יש נקבים, אפי' אם עשה סוכתו שתי וערב, מ"מ אין חצי סוכתו מסוכך בסכך כשר, אלא פחות ממחצה. ובאמת ה"ה דבר תמו' שלא נזכרו דבר זה בכל הפוסקים.

ועי' בשו"ע הרב שכ' להדיא דאף בסכך שיכול לראות הכוכבים ויש נקבים בו, מ"מ הסוכה כשרה כיון כשהוא מסוכך שתי וערב עכ"פ מחצה של המקוס בסוכתו מסוכך בסכך כשר, ואין המקוס של סכך פסול מרובה ממקוס שיש בו סכך כשר.

וגר' שהשו"ע הרב קאי כשיטת הריטב"א וכמו שיש לדייק גם מלשון השו"ע דנקט כלשון הרא"ש שאם לא מסכך כן "נמצא שהסכך פסול מרובה", והיינו שאין הפסול מחמת שאין הסכך כשר מספיק להכשיר אלא משום שהסכך פסול מרובה מן הכשר, אבל ל"ל שיהא מחצה של הסוכה מסוכך בסכך כשר כלל. ורק שלא יהא המקוס שיש בו סכך כשר פחות מהמקוס שיש בו סכך פסול.[8]

אולם אפי' להריטב"א יש להסתפק דדלמא כיון שאין נקבים בהשפודין, ויש נקבים בהסכך כשר, עדיין יש סכך פסול מרובה מן הכשר, והאיך מכשרי' הסוכה בכה"ג. ול"ל דמ"מ לענין זה אמרי' לבוד, וכל המקוס שיש בו סכך כשר, כמי שיש בו סכך כשר בכולו דמי, והא דלא אמרי' לבוד בקנים תוך ג' הוא רק דמ"מ צריך שיהא צל"מ מחמתה וליכא, וכמו שכ' הרא"ש, אבל כשיש צל"מ בצירוף של הסכך פסול, שוב ל"ל סכך כשר מרובה מן הפסול ממש, אלא שע"י לבוד יהא הסכך כשר כסכך פסול, ודוק.[9]

בענין מש"כ תוס' והרא"ש בדף ט' דבמקום דכי שקלת ליי לסכך פסול הסוכה כשרה, אין הסכך פסול מבטל הסכך כשר

ו') ועי' בתוס' דף ט' ע"ב שכ' להוכיח כשיטתו שם שאין הסכך פסול מבטל הסכך כשר, מהא דתנן במתני' שאם יש רווח כמותן הסוכה כשרה וטעמו משום דכי שקלת ליי

[8] שו"מ דהא דקאמרי' שהשו"ע הרב הוא כשיטת הריטב"א כבר כ' האבני נזר בסי' תס"ד, ועי' שם.

[9] ולפי השו"ע הרב ג"כ אין להחשיב עובי הסכך להשיעור של סכך כשר מרובה על הפסול, וכן משמע מסתימת הפוסקים, אולם אפי' אם אין להחשיב העובי של הסכך, מ"מ דלמא יש למעט מקום הנקבים שיש לחלק ביניהם, אבל מ"מ להשו"ע הרב אמרי' דאזלי' בתר המקום שבסכך המסוכך בסכך כשר, ועם דינא דלבוד, וכנ"ל.

לפסול סגי בכשר, וה"נ כשיש אילן ע"ג הסוכה, אם יש גל"מ של סכך כשר, אין האילן מבטל הסכך הכשר, והסוכה כשרה. (ועי' שם במה שפי' הפנ"י ובמש"כ שם בחות כ"ב, שאין כוונת תוס' להוכיח שלא כשיטת הריב"א והראבי"ה שלשיטתם אין ביטול ע"י סכך פסול אלא באופן שהסכך פסול ע"ג הכשר או"ד כשהוא למטה, אבל בנדו אף להראבי"ה ליכא ביטול של סכך הכשר ע"י הפסול שבנדו.)

וכ' תוס' דהטעם שהסוכה כשרה כשיש רווח ביניהם כמותן הוא "כיון דכי שקלת לי' סגי בכשר". והיינו דכי שקלת הסכך פסול סגי בכשר, ולכן אין הסכך פסול מגרע. וא"כ ה"נ באילן. ועי' במג"א סי' תרכ"ו ב' שפי' דמש"כ תוס' דכי שקלת לי' הסוכה כשרה הוא לשיטתו וכשיטת הר"ת בדף כ"ב ע"ב דבמחצה סכך למעלה ומחצה אויר, הסוכה כשרה, ולכן אי שקלת לי' הסוכה כשרה. אבל לדעת רש"י ורוב ראשונים שבמחצה סכך למעלה ומחצה אויר הסוכה פסולה, משום שיש חמ"ר למטה, א"כ כי שקלת לי' לא סגי בכשרה.

ושוב הק' המג"א שעדיין ק' בדעת הרא"ש דס"ל כרש"י ומ"מ כ' כלשון התוס' דכי שקלת לי' סגי בכשר. ולכן פי' המג"א דראיית תוס' והרא"ש הוא ממסקנת הגמ' דמיירי במעדיף ובזה כי שקלת לי' סגי בכשר.

והנה, לפי פשוטו יש לדחות בכוונת תוס' והרא"ש דמש"כ דכי שקלת לי' סגי בכשר, אינו כי שקלת לי' לגמרי וכגון שאין שם סכך כלל, אלא דכי שקלת לי' להפסול, ועדיין יש על למטה כמו שיש על למטה ע"י הסכך פסול, הסוכה כשרה, ובאופן שאין חמה למטה לבטל חשיבותו של הסכך למעלה אין חסרון בהסכך הפסול שם וסגי במחצה סכך כשר וכר"פ דפרוץ כעומד מותר. וכ"פ הבגדי ישע בסי' תרכ"ו.

אולם נר' שיש לפרש כן רק לדעת הרא"ש דס"ל דהא דל"ל גל"מ של סכך כשר, אלא שיהא גל"מ ע"י כל הסכך ואפי' בצירוף של סכך הפסול, וכמו שכ' הריטב"א, וא"כ יש ב' דיניס נפרדיס, חדא דצריך גל"מ, ולענין זה מהני גם הסכך פסול להשליס, וב' צריך שיהא הסכך כשר כשיעור הפסול ולא שיהא הפסול מרובה על הכשר. ולכן יל"פ דכי שקלת לי' סגי, פי' דבמקום שיש סכך כשר כשיעור הצריך, אין הסכך פסול מבטל הסכך כשר, אבל במה שצריך גל"מ, ואם יבטל הסכך פסול ליכא גל, ל"ל להחשיבו כאילו הסכך פסול אין כאן, דהרי לענין שיעור גל"מ יש לצרף גם הסכך פסול להשיעור.

אבל לתוס' דס"ל דא"א לצרף הסכך פסול לשיעור גל"מ, וכמבואר מקו' הר"ת בדף כ"ב, וכמבואר ממש"כ תוס' דצריך שיהא הסכך כשר כשיעור הפסול והאויר וכמו שפרשנו, א"כ הק"ל וכקו' המג"א דא"א לומר דאי שקלת לי' להסכך פסול סגי, דהרי צריך סכך כשר לעשות גל"מ, ואם שקלת להסכך פסול שוב ליכא גל"מ מהסכך כשר.

וא"כ לענ"ד נר' לפרש שבאמת תוס' אזיל לשיטתו וכשיטת הר"ת בדף כ"ב ולכן כ' דכי שקלת לי' סגי בהכשר, ואין להוכיח מהרא"ש שלשון תוס' ל"ד, שרק לשיטת הרא"ש יל"פ שהלשון ל"ד משום דאין אנו דנים על הפסול של גל"מ כלל, ואדרבה לענין הפסול של גל"מ יש לצרף הסכך פסול ול"ל שיהא כמאן דשקלת לי' אלא לענין הפסול של סכך פסול שמרובה מן הכשר. ודוק.

בענין החילוק בין מחיצה דסגי בקנים דקים כשהם תוך ג' ובסוכה דלא מהני

ז') והנה כ' הרא"ש להוכיח כשיטתו ממה שיש חילוק בין מחילות דסגי בקנים תוך ג', ומדין לבוד, ובסוכה לא סגי בהכי, והיינו משום שמלבד מה שצריך שלא יהא רוב הסכך מסכך פסול, עוד צריך שיהא כל"מ, ובקנים שהם תוך ג', מ"מ יש רוב חמה ופסול.

וכמו"כ כ' הריטב"א אצלינו וז"ל "פי' פלוגתייהו גבי מחילות שבת שהפרוץ כעומד ויש ביניהם שלשה, דאלו פחות משלשה כלבוד דמי וכדתניא ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו שלשה טפחים, ואין זה דומה למשנתינו דמיפסלא סוכה באויר פחות משלשה, דשאני התם דבעינן צלתה מרובה מחממתה מה שאין כן בזו דבמחילות סגי לן".

ולפי הר"ת ודעימי' דס"ל דהא דצריך רוב סכך כשר הוא מדין כל"מ דצריך כל ברוב סוכתו מהסכך כשר, וס"ל להגמ' דמ"מ תלוי בדין מחילות, הק"ל.

וגר' שיש לפרש דאע"פ דשייך בין מחילה ע"י לבוד, מ"מ בסוכה שאני, דאפי' כשאין בין קנה לחבירו ג', מ"מ יש חמה למטה בארץ והרי"ז מבטל החשיבות של הסכך, דלא מקרי סכך אלא ע"ש הצל[10]. אבל במקום שאין חמה למטה ומשום שיש גם סכך פסול שם, ואין ביטול של החשיבות של הסכך מחמת החמה שיש שם במציאות אז השיעור של סכך כשר שצריך להכשיר תלוי בהא דנחלקו בפרוץ כעומד, ולר"פ סגי במחצה ולר"ה בר"י צריך יותר ממחצה של סכך כשר.

ועי' ברש"י לקמן דף כ"ב ע"א בפי' של "קנה עולה וקנה יורד" שפי' דאף שיש חמ"ר מ"מ כיון שאם השביב כולן אהדדי היתה כל"מ, סגי בהכי. ובטור סי' תרל"א הביא שהרי"ד הק' עליו דא"כ גם בקנים תוך ג' הו"ל להכשיר מטעם לבוד, וממה דאין להכשיר בקנים תוך ג' מוכרח דצריך שלא יהא חמה שם בפועל, וה"נ ל"ש.[11]

ויש לפרש דס"ל לרש"י דאף כשיש חמה למטה ממש, אי"ז מבטל חשיבותו של הסכך, כיון שאין החמה שם מחמת חסרון בכמות הסכך ושיעורו, שהרי יש סכך המספקת לעשות צל, ואין החסרון אלא משום המקום של הסכך בלבד, ובכה"ג ראוי לקרותו סכך ע"ש הצל. ורק כשאין שיעור הסכך מספקת לעשות צל למטה (עכ"פ כשיעור מחצה) אז בטל חשיבותו. ובזה לא אמרי' לבוד כדי שיהא כשיעור הראוי לעשות צל כיון שמ"מ אין צל למטה ע"י לבוד. ואין ביטול חשיבותו של הסכך מחמת מקום הסכך אלא מחמת חסרון בשיעורו, ובזה לא מהני לבוד להכשיר.

---

[10] והוא בדומה להא שפי' הרי"ד וכו' בטעמא דאם יש חמ"ר למטה הסוכה פסולה אף שיש מחצה למעלה, דהחמה למטה מבטל הסכך למעלה, ועי' לעיל בדף ב' ע"א במה שפרשנו.

[11] ונר' שהרי"ד אזיל לשיטתו ממש"כ בדף כ"ב שאפי' אם יש חמתה מרובה מחמת חור קטן למעלה ג"כ פסול ואין הפסול של חמ"ר למטה רק באופן שאין צל"מ למעלה אלא מחצה, ועי' לעיל בדף ב' במש"כ שנחלקו הראשונים בזה. ומ"מ שיטת הרי"ד שם מבואר שבכל אופן שיש חמ"ר למטה, פסול ואף כשיש סכך מרובה למעלה ורובא דרובא של הסוכה מסוככת, דמ"מ הסוכה פסולה מחמת החמה למטה.

חלק ג'

בדין סוכה שצלתה מרובה מחמתה למעלה וחמתה מרובה מצלתה למטה

א) והנה, לפי רש"י והר"ן והרי"ד מבואר מהגמ' לקמן בדף כ"ד ע"ב שאם יש מחצה על מחצה למעלה, הסוכה פסולה, וטעמא משום שכשיש מחצה על מחצה למעלה יש רוב חמה למטה, ובכה"ג אין הסכך חשוב למעלה. ואפי' לר"פ דעומד כפרוץ מותר מ"מ הכא שאני שהסכך בטל או שהגל למטה בטל וממילא אין הסכך למעלה חשוב וכנ"ל. אבל אם יש מחצה על מחצה למטה, אז הסכך כשר שבידוע שיש רוב קנים למעלה ואפי' לר"ה ברי' דר"י ל"ל שיהא עומד מרובה למטה דכיון שיש עומד מרובה למעלה סגי בהכי וכמו שפי' הר"ן.

אבל עדיין יש להסתפק אם יש רוב קנים למעלה, ויש רוב חמה למטה, דעי' בלשון רש"י שמשמע שאם יש מחצה על מחצה למעלה, יש חמה הרבה יותר מן הצל למטה, ומשמע דשייך במציאות שיהא רוב קנים למעלה וכגון מעט יותר מרוב קנים, ואילו למטה עדיין יש רוב חמה וחמתה מרובה. (וכמו"כ אם יש רוב קנים למעלה ואין ידוע לו אם למטה יש עכ"פ מחצה צל, האם צריך לחוש שאף שיש רוב קנים למעלה מ"מ יש רוב חמה למטה.)

והנה, מדיוקא דמתני' דחמתה מרובה למטה פסולה, משמע דכל שחמתה מרובה למטה פסולה, ואפי' אם צלתה מרובה למעלה, ואילו ממתני' לקמן דצלתה מרובה כשרה משמע דכל צלתה מרובה למעלה כשרה, ואפי' אם חמתה מרובה למטה.

וכמו"כ יש לעי' בדעת הרי"ף שכ' שאם למעלה שוין, בידוע שלמטה חמתה מרובה ופסולה, ואם למטה שוין בידוע שלמעלה צלתה מרובה, וכמו"כ בטור, ויל"ע לפי"ז כשאינו ידוע בודאי כגון אם יש מעט יותר מחצי קנים למעלה או אם יש מעט יותר מחצי של חמה למטה וכנ"ל. ומה הדין כשאין ידוע, וכן מה הדין אם ידוע שיש רוב חמה למטה ויש רוב קנים למעלה.

ומצד הדיוק ממתני' יש מקום לפרש דאפי' אם יש רוב חמה למטה מ"מ כשר כיון שיש רוב קנים למעלה ומה דאזלי' בתר החמה למטה לפסול כשיש רוב חמה למטה הוא רק אם הם שוין למעלה, ולא אם יש רוב קנים למעלה, ואף שמדוייק ממתני' דכל שחמתה מרובה למטה פסולה, מ"מ יל"פ דלא דק ולחומרא לא דק. אבל אם בכל אופן שיש רוב חמה למטה פסולה ק' ממתני' לקמן דמשמע דכל שיש סכך מרובה למעלה כשרה, וא"א לומר לא דק לקולא.

(וכמו"כ משמע מהריטב"א שהק' לקמן בדף כ"ד ע"ב להר"ת דפי' דאם למטה רואה למעלה כאילו הן שוין ה"ה פסולה, והק' הריטב"א שאפי' אם נראה לו כאילו יש קנים יותר מן האויר, דלמא הוא משום שהאויר לא נר' לו גדול כ"כ ואין שיעור לדבר, והאיך מתכשר בכל שנר' לו כאילו הקנים מרובים למעלה. ומשמע דלדידי' ולפי' רש"י וכו' ל"ק, והיינו משום שלרש"י יל"פ דלחומרא לא דק, אבל להר"ת הרי לקולא לא דק לא אמרי'.)

וכבר עמד הרש"ש בזה, עי' לקמן בדף כ"ד ע"ב שנשאר בצ"ע במה שיש סתירה בדיוקים במתני', וע"ע בגא"מ או"ח ח"א סי' קפ"ד שכ' שמהגמ' משמע שאין מציאות כזה וכ"כ הראשון לציון לקמן בדף ט"ו דל"ל דאם יש רוב

קנים למעלה ודאי לא יהי' רוב חמה למטה. אולם מלשון רש"י ל"מ הכי וכנ"ל ול"ע.[12]
ועי' במש"כ הרי"ד שאם נכון שיהא חמתה מרובה גם מחור קטן ראוי לפסול, ומשמע דס"ל דכל שחמתה מרובה מצלתה פסולה ואפי' אם למעלה קנים מרובה, ושלא כמו שמדוייק ממתני' דלקמן שאם למעלה קנים מרובה כשרה. אבל עדיין יש להסתפק בדעת הר"ן ורש"י בזה.
ואולי יש לדייק בלשון רש"י בדף כ"ב דהא דכשרה כשלמטה כי הדדי, "נקט שיעורי" למטה. ואילו במה דפסולה כי הדדי למעלה לא פי' ד"נקט שיעורי" ומשמע קלת דלעולם תלוי בלמעלה ולמטה רק ד"נקט שיעורי" שיש לסמוך להכשיר רק כשהוא כי הדדי אבל אם יש רוב חמה אפי' מעט, צריך לשער למעלה. ול"ע.

והנה לפי המבואר בתוס' רי"ד ק' האיך אמרי' דפסולה והרי א"כ הו"ל להמשנה לקמן לפרש שאפי' בצלתה מרובה למעלה פעמים שפסולה, והאיך אמרי' דלקולא לא דק.
ואולי יל"פ דהא דפסול להרי"ד הוא רק בידוע לו בודאי שיש חמתה מרובה למטה, ובכה"ג פסול ושלא כמשמעות מתני' לקמן כיון שכבר מבואר ממתני' כאן דחמתה מרובה פסולה. אבל אם למעלה יש רוב קנים ולא ידע אם למטה יש חמתה מרובה, אפי' אם לפי האמת למטה יש רוב חמה מ"מ כשרה, ולא רק מטעם אונס, אלא דאזלי' בתר ראות עיניו, וכיון שלמעלה יש רוב קנים אין עליו לחוש ולבדוק אם יש רוב חמה למטה, ומש"כ הרי"ד לפסול הוא רק אם בידוע שיש רוב חמה למטה וכ"מ קלת מלשונו. וכמו"כ משמע קלת גם מלשון רש"י שפי' דכשהם שוין למעלה יש חמה "הרבה" יותר למטה, וק' למה צריך לפרש "הרבה", ולהנ"ל יל"פ דאם אין ברור ואין ידוע לו, ל"ל לחוש ואזלי' בתר ראות עיניו. (ואולי כעי"ז יש לישב קו' הריטב"א לקמן בדף כ"ב לדעת הר"ת ודוק.)

חלק ד' (דף כ"ב ע"א)

בביאור הא דהסוכה חמ"ר ע"י קנה עולה ויורד לדעת רש"י, ואם משום דאזלי' בתר החמה באלכסון או לא, ובענין שיעור של הסכך דאמרי' שהסכך בטל מחמת שיש חמ"ר למטה א') מתני' סוכה המדובללתו וכו'. קנה עולה וקנה יורד וכו'. ופי' רש"י "ומתו"כ חמ"ר" וכו'. והנה, במה דאם הי' שוה הי' גל"מ, וכשסיכך בקנה עולה ויורד הוי חמ"ר, כנר' שיש לפרש בב' אופנים. א' עי' בתוס' שמשמע דס"ל דאם החמה למעלה מראשו, ל"ש אם קנה עולה ויורד או שסיכך בשוה דבכל אופן אם יש גל"מ כשהוא מסוכך בשוה הה"נ כשקנה עולה ויורד שמ"מ החמה

[12] ולכאו' הדבר תלוי בכל ציור, דהרי בהא דכ' הראשונים דהצל למטה היינו הצל על "הקרקע" נר' דל"ד על הקרקע אלא שהדבר תלוי במקום שהצל מגעת וכרגיל הוא בקרקע אבל פעמים הצל על הכותל או על השלחן, וכל אופן חלוק בענין זה. וכן כשהסוכה גבוהה יותר יש התפשטות של האור יותר מבסוכה קטנה, וא"כ בודאי שכשיש סוכה שגבוהה י"ט אמה, מסתמא החמה מתפשט יותר באופן שיכול להיות רוב חמה למטה אף שיש רוב קנים למעלה. (אולם נר' שאין לחלק ע"פ מקום החמה ברקיע, עי' בק"נ על הרא"ש לקמן בפ"ב סי' ג', וע"ע לקמן באות י"ב במש"כ.)

למעלה. ולכן פי' שלרש"י צ"ל דחמ"ר משום שהחמה בהלכסון ואינו על גביו ולמעלה מראשו אלא מן הצד. והק' בתוס' דלא אזלי' בתר מקום החמה בהלכסון אלא במה שהוא למעלה מראשו.

אולם יש מקום לפרש דלא אזלי' בתר החמה כשהוא למעלה מראשו, אלא במקום החמה במציאות, דיעוי' במש"כ הריטב"א בשם תוס' לעיל בדף ב' ע"א בטעמא לפסול למעלה מכ' משום שאין לו סוכה אלא לו לדפנות, דפי' שם דהיינו משום שבא"י ביומי תשרי החמה מן הצד, ובהלכסון ואזלי' בתרי' לענין שיעור כ'. וא"כ אולי ה"נ אזלי' בתר מקום החמה ולא אזלי' בתר השיעור של לו כשהחמה למעלה מראשו. וכעי"ז פי' הערוך לנר בדעת רש"י.

אבל יש לעורר דהכא שאני מלענין שיעור למעלה מכ', דהכא רחוק לפרש דאזלי' בתר ארץ ישראל וביומי תשרי, ורק לענין שיעור כ' י"ל דלעולם אזלי' בתר שיעור הראוי לעשות לו בסוכות שבא"י, אבל הכא לענין חמ"ר לכאו' א"א לפרש דאזלי' בתר כל א"י ובכל שעה ביום וכו', שהרי החמה הולך כל היום כולו והרבה פעמים שבשעה א' יש חמ"ר ואח"כ לו"מ, ול"ל דכאן אלזי' בתר מקום החמה ממש, וכל שיש חמ"ר במציאות, וזה לא מצאנו.

ויש לפרש דעת רש"י באו"א דאף רש"י מודה דאזלי' בתר החמה למעלה מראשו, ולא מן הצד, ולא אזלי' בתר מקום החמה במציאות, ומ"מ ס"ל דכשקנה עולה ויורד יש חמה יותר מאילו הי' בשוה, שהרי החמה מתפשטת והולכת בין הקנים ובמקום האויר. וכ"כ השפ"א לדבר פשוט. (וכ' שם שאף תוס' מודה לזה, ולכן פי' דברי תוס' באו"א ועי' לקמן במש"כ בשיטת תוס' בזה.)[13]

ב') וכנר' שב' פירושים הנ"ל שייך לענין אחר שיש להק' בשיטת רש"י, דהנה לעיל בדף ב' פי' רש"י דטעמא לפסול בחמ"ר הוא משום שהמועט בטל ברוב. ועי' שם במה שפרשנו שלדעת הרי"ד בכל אופן שיש חמ"ר בסוכה במציאות, הסכך בטל, ואף כשיש סכך הרבה ואין החמה זורחת בסוכה אלא ע"י נקב קטן.

אבל מדברי רש"י ורוב ראשונים שם משמע דלא אמרי' שהסכך בטל כשיש הרבה סכך ואפי' אם אין בהסוכה לו"מ ממש מ"מ פעמים שהסוכה

[13] ועי' בט"ז ס"ק ג' שמסתפק בזה, ומדייק מתוס' דס"ל דלעולם ל"ש אם קנה עולה יורד או לא לענין השיעור צל כשהחמה למעלה מראשו, ואילו מלשון רש"י שמובא גם בתוס' משמע שפעמים שיש חמה יותר ע"י מה שהקנה עולה ויורד וכנ"ל. וע"ע לקמן בדברי תוס' במש"כ.

וביסוד השאלה, ואם כשקנה עולה ויורד יש חמה יותר מכשהוא בשוה אם החמה למעלה מראשו, נר' שאין המחלוקת במציאות אלא בהאיך לשער מקום הצל והחמה בהסוכה ובודאי שיש צל ע"י הקנים גם בקנה עולה ויורד אבל מ"מ גם יש חמה באותו מקום של צל ע"י התפשטות החמה בין הקנים העולים למעלה ולמטה. ובכה"ג פליגי. ועי' ג"כ לעיל בדף ב' ע"א אות י"ב שנחלקו הראשונים כשיש מחצה סכך למעלה אם יש חמ"ר למטה או צל"מ, ולדעת העיטור יש צל"מ ואילו לרוב ראשונים החמה מתפשטת. וכנר' דס"ל לרוב ראשונים דצריך שיהא צל גמור, ולא רק מקצת צל, אולם מאידך מטו בשם החזו"א והגרי"ז שאף צל מעט סגי ואפי' בסיכוך של זכוכית יש מקום להכשיר אם הוא מ דבר שגידולו מן הארץ, ואף אם בכה"ג לא חשוב צל כלל מ"מ במעט צל סגי, ול"צ צל גמור. וכנר' שהדבר תלוי בראות עיני בני אדם ואם נר' כמקום מוצל מן החמה או כשיש חמה שם, ובאופן שיש קנים ואויר בין הקנים, בקרקע יש מקומות שנראות כמי שיש בהם צל, אף שיש ג"כ מעט חמה שם ואין צל גמור, ואילו יש מקומות אחרים שנראים כאילו החמה זורחת שם אף שאינם מאירים כ"כ כמו במקומות מן החוץ להסוכה שאין שם סכך כלל, ובכה"ג פליגי, ודוק.

כשרה כשאין שייך ביטול מחמת רוב הסכך. וכן משמע גם מרש"י כאן דע"י ח"ר או פחות מג' הסוכה כשרה אף שבפועל אין בו צל"מ, ושלא כדעת הרי"ד. ולפי"ז כפשוטו הא דפסלי' משום ביטול הוא רק כשאין רוב הרוחב של הסוכה מסוככת, אבל כשיש רוב הסוכה מסוככת, אין הסכך בטל אף כשאין צל"מ למטה, וכמו שבנקב קטן אין לפסול אף שבמציאות אין צל"מ למטה, כיון שמ"מ יש רוב הסוכה מסוככת בסכך, כמו"כ הו"ל להכשיר גם בקנה עולה ויורד אף שאין צל"מ במציאות, כיון שמ"מ יש רוב הסוכה מסוככת בסכך ולא אמרי' ביטול בכה"ג. ואם אמרי' ביטול גם ביותר ממחצה של סכך, כיון שמ"מ אין צל"מ למטה, למה לא אמרי' ביטול גם בנקב קטן כשיש חמ"ר וכדעת הרי"ד ומה שיעור יש בדבר.[14]

וגר' שיש שיעור לדבר ופעמיים שאפי' ביותר ממחצה של הסוכה מסוכך בסכך מ"מ שייך ביטול כשחמ"ר למטה, אבל לא בכל אופן, ותלוי בפירושים הנ"ל, דאם נאמר דלרש"י אזלי' בתר המקום של החמה ממש, ובאלכסון מן הצד, יל"פ דשיעור לענין ביטול ג"כ תלוי בזה ובאופן שקנה עולה ויורד, והחמה באלכסון ועי"ז חמ"ר, אין הסכך חשוב אף כשהוא יותר ממחצה ברוחב של הסוכה מן הצד אל הצד, דמ"מ מחמת מקום החמה אין צל"מ, שמשום שהחמה מן הצד, אנו משערין השיעור של רוב ומיעוט ג"כ מן הצד וכנגד מקום החמה. ואם כנגד החמה יש רוב חמה, אף אם כנגד ראשו רוב הרוחב צל"מ, מ"מ בטל. ולא דמי לנקט קטן דהתם גם כשאנו דנים על שיעור הסכך מן הצד ובאלכסון מ"מ יש רוב המקום מסוכך, ורק שמ"מ יש הרבה חמה מחמת הנקב, ובכה"ג לרש"י מ"מ אין הסכך בטל כיון שהוא רוב, אבל מ"מ כשיש רק מיעוט סכך כשמשערין כנגד החמה, אז הסכך בטל. ודוק. אבל לפי' השפ"א דאלזי' בתר החמה למעלה ומ"מ כשקנה עולה ויורד יש חמ"ר, אין השיעור תלוי ברוב המקום שכנגד החמה, וצ"ל דשיעור לענין ביטול תלוי במקום הסכך וכיון שהם עולים ויורדים יש חמ"ר, אז בטל חשיבותו של הסכך, ואמרי' דבטל ברוב ואף שיש רוב המקום מסוכך בסכך מ"מ שייך ביטול מחמת שהסכך עולה ויורד. ולא דמי לנקט קטן דהתם אין החמ"ר בסוכה מחמת מקומו של הסכך אלא מחמת מקום החמה שהוא מן הצד וכו', אבל לא אזלי' בתרי' אלא בתר הסכך למעלה מראשו, ומ"מ אזלי' בתר צורת הסכך ואם קנה עולה ויורד באופן שכשחמה למעלה מראשו החמ"ר מצלתה, אז הסכך בטל אף כשיש יותר ממחצה של רוחב הסכך מסוכך, והבן.

חלק ה' (דף כ"ב ע"ב)

בביאור שיטת הר"ת להכשיר הסוכה כשיש צל"מ למטה

א) באו"ד שם. ס"ל להר"ת דהא דקתני במתני' דצל"מ כשרה וכי הדדי פסולה הוא כשמודד שיעור הסכך למטה דאם גר' לו ככי הדדי למעלה מראשו במקום רחוק אז הסוכה פסולה דבודאי הוי חמ"ר למעלה דהאויר שגר' ויורד "מתוך כך חמ"ר" ואילו לתוס' ל"צ לזה ודוק.

[14] ודוחק לפרש שאף רש"י מודה לתוס' שצריך שיהא צל"מ מסכך א', שהרי מלשון רש"י ל"מ הכי שכ' דמיירי כשע"י מה שסיכך בקנה עולה

מרחוק נר' קטן יותר ממה שהוא לפי האמת. וי"ל לשיטת הר"ת דהאויר נר' קטן יותר ממה שהממשות נר' קטן אבל אף הממשות נר' קטן יותר כשהוא רחוק ממנו וכמו בהראיות שהביא תוס' מהמרגליס, וגם מן הכוכבים[15]. ועי' בריטב"א שהק' דאדרבה, שבאויר יש חמה, והחמה נר' גדולה יותר מן האדם שהוא מרחוק, ולא כפי' הר"ת.

ועי' בריטב"א שהק' לשיטת הר"ת דמה שיעור יש לדבר, והלא ודאי כל מה שמתרחק יותר נר' קטן יותר, ומלשון המשנה משמע דכל שהוא גל"מ למטה כשרה, והלא הרבה פעמים אף כשיש גל"מ למטה, יש חמ"ר למעלה. והאיך מכשרי' בכה"ג. וע"ע בלשון הראב"ד דהאיך "מזלזלין" בשיעור. ומשמע דודאי יש לפסול אם אין כי הדדי למעלה, דצריך עומד כפרוץ, והאיך מכשרי' במתני' בכל דהוי "גל"מ" כשמודד מלמטה.

ועי' בר"ן שפי' דהא דמכשרי' הוא רק בסוכה של י' טפחים בצמצום ובכה"ג להר"ת אם יש גל"מ למטה, ודאי יש עכ"פ כי הדדי למעלה, אבל בסוכה גבו' הרבה מזה פסולה אפי' אם יש גל"מ כשמודד מלמטה.

ולענ"ד שמדברי תוס' משמע שלא ס"ל כן שכ' דמיירי שהוא "עומד למטה בארץ ומעיין כלפי מעלה ודומה כי הדדי פסולה", ומשמע דמיירי באדם עומד ואילו להר"ן א"א לעמוד בסוכה של י' טפחים אלא לשכב או לישב בדוחק, וי"ל דשיעורו תלוי במי שעיניו למטה אצל הקרקע וכגון שהוא שוכב על הקרקע ומעיין למעלה ממנו. (ובאמת יש להק' לדעת הר"ן מהו שיעורו דהרי ודאי תלוי הדבר במקום עיניו, וא"כ יל"ע אם צריך שיהא עיניו כנגד הקרקע ממש ושיעורו י' טפחים או בפחות מזה, ול"ע.)

ע"ע בר"י מלוניל שפי' דהמקום של האויר נר' קטן "כפליס" כשיעור הדבר ממש, ומשמע דאף כשהוא מתרחק יותר לעולם שיעור כפלייס. ולפי"ז משמע דכדי להכשיר הסוכה צריך שיהא נר' למטה שהקיים כפלייס מן האויר, ואילו מלשון המשנה ל"מ הכי, אלא דכל שהוא "גל"מ" למטה כשרה. ול"ע. ואולי יש לדחות לדעת הר"י מלוניל דה"ה "גל"מ" פי' דהוא מה שידוע כגל"מ מלמטה, שהאדם יודע שהאויר נר' קטן יותר כשיעור כפליס. ודוחק.

ובתורת אפשר, אולי להר"ת אף אם לפי האמת למעלה יש פחות משיעור מחצה על מחצה, מ"מ יש להכשיר באופן שכשנר' מלמטה נר' לו כגל"מ, ואע"פ דבמחצה על מחצה פסולה כיון דלא נר' לו כאילו הוא יושב בצל סוכה אלא במחצה, וידוע בודאי בכה"ג דלמעלה אין הסכך כשיעור הראוי, מ"מ כל שהוא יותר מזה וכשמודד למטה נר' לו כגל"מ, ויש עכ"פ ספק בדעתו על מה שהוא למעלה ממנו, ואם הוא כשיעור או לא, סגי בהכי ואזלי' בתר מה שנר' לו למטה בסוכה, ואף בזה חשוב הסכך ע"ש מה שנר' לו כסכך המיצל. ואף שאם יעבר למעלה לא יהי' בו סכך כשיעור מחצה על מחצה, אין עליו לשער למעלה ויכול לסמוך לקולא על מה שנר' לו מלמטה. (ודוגמא לדבר, ולהא דאזלי' בתר ראות עיניו והרגשתו של סיכוך בסוכה, עי' בריטב"א בדף ב' ע"ב ד"ה כמאן. ואף שיש לחלק, מ"מ נר' שיש עכ"פ סמוכין להנ"ל.)

[15] יש מקום לפרש שכוונת הר"ת דהאור נר' קטן יותר מן החושך, אבל מלשון הר"ת בס' הישר מבואר דכוונתו לחלק בין ראיית דבר ממשי ולראיית אויר שאין בו דבר ממשי.

והנה, יש שרוצים לפרש דכל הפסולים דפ"ק ה"ה פסולים בצורת הסוכה, ואילו פ"ב ה"ה פסולים בישיבתו בסוכה, ועי' לעיל בר"פ ב' במש"כ בזה בביאור הפסול דאהל בתוך הסוכה. ומ"מ לפי"ז יש להק' במה דהכשר של "צל"מ" נקט התנא בפ"ב ולא בפ"ק, דהרי כפשוטו ה"ה פסול בצורת הסוכה והשיעור הסכך ולא בישיבתו. אולם להנ"ל אולי יש לחדש שאף הכשר ד"צל"מ" ה"ה הכשר שע"י ישיבתו ואף שמצד השיעור של הסכך למעלה אין בו כשיעור הראוי דמ"מ כשרה משום שבישיבתו נר' ונדמה לו כיושב במקום מסוכך וכנ"ל.

בענין דופן עקומה

בענין דופן עקומה- בדעת הר"ן והחולקים עליו

א') גמ' פחות מד"א כשרה וכו' דאמרי' דו"ע. עי' בפי' הר"ן בביאור ההלכתא דדופן עקומה דרואין הסכך פסול כאילו הוא חלק מן הדופן, ולכן כל הסכך עד האצטבא ה"ה כדופן. אבל אין לפרש שרואין כאילו הדופן נתקרב אל הסכך, והיינו דאפי' אם אין הסכך פסול נעשה כדופן מ"מ כיון שאין אלא סכך פסול בין הסכך כשר ובין הדופן, הו"ל כדופן קרוב לסכך, דא"כ גם כשיש אויר ביניהם המ"ל הכי, ויותר קל לקרב הדופן אל הסכך כשיש אויר ביניהם מלקרב הדופן אל הסכך במקום שיש סכך פסול ביניהם.

והנה, מש"כ הר"ן דהסכך פסול הו"ל כחלק מן הדופן, כ"פ גם רש"י לקמן דף י"ז וכ"ה במאירי אצלינו, ושלא כ"י"מ" מובא שם דאף אם אין הסכך פסול נעשה כדופן מ"מ כשר משום שע"י ההלכתא הו"ל כאילו הדופן קרוב לסכך. וכ' רש"י שם להוכיח שלא כדעת הי"מ (כעין מה שפי' הר"ן) ממה דלא אמרי' דופן עקומה באויר והיינו טעמא דא"א לומר דו"ע אלא ע"י מה שהסכך פסול חשוב כדופן, אבל באויר אין להחשיבו כדופן כיון שאינו אלא אויר בעלמא.

ובשיטת ה"י"מ" דדופן עקומה הוא "לקרב הדופן אל הסכך" אולי יל"פ דכן ניתן ההלכתא דאע"פ דראוי יותר לקרב הדופן אל הסכך כשיש אויר ביניהם, מ"מ לא אמרי' הכי אלא במקום שיש סכך פסול, ואין להק' על ההלכתא מן הסברא.

אבל בלא"ה יל"פ דאדרבה הרי הכשרת הסוכה ע"י דו"ע הוא ע"י מה שיש יחס בין הדפנות והסכך, ואם יש דבר ממשי שמחברם יחד דלמא בזה עדיף טפי ומיוחסים אהדדי ע"י דבר ממשי המחברן יותר מע"י האויר ביניהם. ואולי להר"ן והריטב"א שהק' מאויר, היינו משום דס"ל דצריך "לקרב" הדופן אל הסכך, והיינו שההלכתא הוא לראות הדופן והסכך הכשר כמחוברין וקרובים אהדדי בלא רווח ביניהם, ובזה ס"ל דיותר יש לראותו כמקורבים כשיש אויר מכשיש דבר ממשי ביניהם. אבל להי"מ אולי ל"ל לקרבם ושיהא כאילו הם במקום א', אלא שיהא יחס בין הסכך והדופן כפי הצורך כדי שיהא מקומו בסוכה כמקום שיש לו דפנות וגם סכך ולזה עדיף טפי במקום שיש חיבור ע"י סכך פסול.[1] ועי' לקמן.

במש"כ הר"ן להסתפק להי"מ אם יכול לישב שלא על האצטבא ובדברי הריטב"א והרא"ש בזה

ב') וכ' הר"ן שלדעתו ודאי אין לישב תחת המקום שאינו על האצטבא, שהרי למעלה ממנו יש דופן ולא סכך, וכיון שנחשב כדופן להכשיר על האצטבא אסור לישב תחתיו. ואפי' מדין "פסל היוצא" משמע שאסור לישב שם. אבל לדעת הי"מ כ' הר"ן שיש להסתפק ע"פ דרכו של רש"י אם יכול לישב שם.

---

[1] ועי' במש"כ הר"ן תו"ד שלדעתו א"א לומר דו"ע במקום שאין הדפנות מגיעות לסכך, ומבואר דאילו להי"מ י"ל דו"ע אף בכה"ג. ולכאו' יש להסתפק בזה דאם נאמר כהנ"ל ומן הסברא ס"ל להי"מ שיותר יש להכשיר כשיש סכך פסול כיון שיש חיבור ביניהם, אולי אף להי"מ אין להכשיר כשאין דפנות מגיעות לסכך.

ועי׳ בב״ח סי׳ תרל״ג (ומובא על הגליון) דהבין בכוונת הר״ן שרש״י ג״כ ס״ל כהי״מ הנ״ל ואין הסכך פסול נחשב כדופן אלא כסכך, ומ״מ אמרי׳ שהדופן קרוב להסכך כשר אף שאין הסכך פסול נחשב כחלק מן הדופן. ולכן ס״ל להר״ן להסתפק לפי רש״י אם יכול לישב שם. והק׳ הב״ח שהרי רש״י לקמן דף י״ז כ׳ להדיא כדעת הר״ן וכ״מ גם ממש״כ רש״י אצלינו.

אולם לכאו׳ יש לפרש כוונת הר״ן דאין כוונתו לומר דרש״י ס״ל כהי״מ אלא שלפי הי״מ יש להסתפק אם להחשיב שלא על האצטבא מדין פסל היוצא, אבל אין להסתפק אלא לפי מה שפי׳ רש״י לעיל דבבנה אצטבא באמצע כל הסוכה כשרה, ומדין פסל, אבל לפי הרי״ד דס״ל דאין להכשיר כל הסוכה מדין פסל היוצא, ה״נ ודאי אין להכשיר כל הסוכה. וכן הר״ן כ׳ לעיל כדעת הרי״ד בזה.

ובביאור ספקת הר״ן, יל״פ דמספק״ל לפי הי״מ אם הדופן הוי כאילו הוא קרוב להאצטבא לגמרי, וא״כ כל שחוצה ממנו הוא כסוכה בפנ״ע, או״ד דמספק״ל אפי׳ אם הדופן חשוב כקרוב אל האצטבא, מ״מ כיון שאינו דופן גמור, דלמא עדיין י״ל דכל הסוכה כשרה מדין פסל היוצא.

ועי׳ בראש״ש אצלינו שכ׳ ג״כ כדעת הר״ן שאין להכשיר שלא על האצטבא, ופי׳ משום שאין שם סכך כיון שהוא כדופן. והיינו אף לפי מש״כ הראש״ש לעיל דבסכך פסול מחמת גובהו בלבד אמרי׳ דפסל היוצא כשר, מ״מ הכא שאני שאין להכשיר הסוכה אא״כ חשוב כדופן ממש, וא״כ אין פסולו רק מחמת גובהו, אלא הו״ל כסכך פסול ממש, דלא אמרי׳ גבי׳ פסל היוצא כשר. ועי׳ בתוס׳ הרא״ש שכ׳ דאין להכשיר כל הסוכה מדין פסל היוצא כיון דאמרי׳ דו״ע והו״ל כאילו יש דופן אצל האצטבא, והדופן מפסיק והו״ל כסוכה אחרת לגמרי ולא אמרי׳ פסל היוצא. וכנר׳ שהוא כטעם אחר לפסול וכנ״ל. ועי׳ לקמן במש״כ בדעת הרא״ש בזה.

וע״ע בריטב״א שמשמע דאפי׳ לולי הדין של ״פסל היוצא״ יש להכשיר שלא על האצטבא, וכיון שאנו רואים שהדופן אצל הסכך כשר, ואין הסכך נחשב כדופן, הרי כל הסכך כשר כיון שהוא תוך כ׳ להאצטבא. וצ״ע, הרי האיך נאמר ב׳ דבריס דסתרי אהדדי, מחד גיסא שיהא הדופן קרוב להאצטבא, וגם שיהא הסכך למעלה ממקום שלא על האצטבא כשרה. וכן מהר״ן והתוס׳ הרא״ש מבואר דלדעתם אין להכשיר לולי האי דינא דפסל היוצא אבל בלא״ה לא. ומשמע מהריטב״א דהבין לדעת הי״מ דדינא דדו״ע היינו דאין הענין ל״קרב״ הדופן אל הסכך וכאילו אנו רואין כן, אלא דההלכתא הוא להכשיר כל תוך הסוכה שיש פסול מחמת ריחוק הדופן מן הסכך כ״ז שאין הריחוק יותר מד״א, וכמו״כ הכא אם הי׳ הדופן קרוב להסכך הכשר וממילא גם להאצטבא לא הי׳ מקום פסול בתוך הסוכה, ה״נ אין מקום פסול בסוכתו. והכל כשרה עי״ז. ועדיין צ״ע. וע׳ לקמן בסמוך.[2]

בדעת הי״מ, ובאופן של הקירוב של הדופן להסכך

[2] ע״ע במג״מ פ״ד הי״ד וגם שם פי׳ שממש״כ הרמב״ם שהדופן נוגע בהאצטבא, משמע דס״ל כדעת הגאונים שיכול לישב בכל הסוכה ואפי׳ במקום שאינו על האצטבא, ומשמע כפי פשוטו שאפי׳ לולי דינא דפסל היוצא יכול לישב שם. אולם בכס״מ שם פי׳ מדין פסל היוצא וע׳ לקמן בדעת הרמב״ם.

ג') והנה, יש להסתפק לפי הי"מ במה שאנו "מקרבים" הסכך והדפנות, מהו אופן הקירוב של הדפנות להסכך. ובשלמא לפי הר"ן כפשוטו אין קירוב ושינוי מקום של הסכך או הדפנות כלל, אלא הסכך פסול נעשה כדופן וממילא הדופן קרוב אל הסכך. אבל להי"מ דהו"ל כאילו הס סמוכין יש להסתפק באופן הקירוב ואם הלכתא מלמדנו לראות כאילו הדופן קרוב למקום הסכך או להיפך. וכנר' שנחלקו הראשונים בהבנת הדבר.

עי' לשון רש"י לקמן דף י"ז דאמרי' שהדופן מתעקם ויורד תחת הסכך עד מקום הסכך הכשר. והיינו שהדופן מתפשט והולך תחת הסכך. אבל מקום הדופן בקרקע אינו משתנה כלל.

אבל בר"א מן ההר שם ג"כ בא לשלול דעת הסוברים דאין הסכך פסול נעשה כדופן, ושם מבואר דס"ל דאם אין הסכך פסול נעשה כדופן, אז אמרי' דכל הדופן קופצת ממקומו ונעקר ממקומו על הקרקע והו"ל כאילו הוא תחת הסכך כשר. וכ' שם שאין לומר כן דלא אמרי' דופן "עקומה וקופצת" אלא דופן עקומה בלבד.

ובאופן שלישית יל"פ שהדופן נתעקס והו"ל כמו באלכסון עד כנגד הסכך כשר, ועי' בפמ"ג סי' תרל"ב במשב"ז שהאריך בזה וכ' שם נפ"מ לענין סוכה גדולה וקטנה.

ואולי יש מקום לפרש באו"א בדעת הי"מ, דאע"פ דילפי' מקראי דצריך שיהא הסכך קרוב להדפנות, מ"מ היינו שיהא יחס בין הסכך והדופן כדי שעי"ז ראוי לקרותו יושב בסוכה של סכך ודפנות ושיהא החלל הסוכה מתייחס להסכך והדפנות אהדדי. וההלכתא מלמדינו שאף היחס דאיכא בין הסכך והדפנות שע"י חיבור של סכך פסול ביניהם סגי להכי. ובזה מתפרש מה דס"ל להי"מ דעדיף לחברס ע"י סכך פסול מבאויר, דבאויר אין חיבור ביניהס כ"כ (וכמו שפרשנו לעיל).

אבל הראשונים מביניס בדעת הי"מ דההלכתא הוא לראות כאילו אנו מקרבים ממש הדפנות להסכך ולכן הקשו דיותר יש לקרב הסכך להדופן ע"י אויר מבסכך פסול.

ומ"כ יונא שבדעת הי"מ יל"פ בד' אופנים אופן הקירוב של הסכך כשר להדופן ע"י דו"ע, שמרש"י לקמן משמע שהבין בדעת הי"מ שהדופן במקומו עומד ומ"מ למעלה ה"ה הולך תחת הסכך פסול עד הסכך כשר, והר"א פי' בדעת הי"מ שהדופן קופצת, וגס יל"פ שהדופן כבאלכסון, או שאין אנו רואים שום שינוי במקום הדופן או הסכך אלא שמ"מ כשר משום שההלכתא הוא להחשיבס כמיוחסים כראוי להכשר סוכה כ"ז שיש סכך פסול ביניהס.

עוד בענין הנ"ל ובמש"כ הר"ן דסוגין לא אתי' כרבה ור' זירא

ד') וע' בר"ן (וכמו"כ בריטב"א) שלפי מה שפי' דצריך שיהא הסכך פסול כחלק של הדופן, אז א"א לומר דו"ע במקום שאין הדפנות מגיעות אל הסכך. ומשמע דאילו לפי הי"מ ס"ל דאף באין דפנות מגיעות להסכך אמרי' דו"ע כיון של"ל שיהא הסכך פסול כחלק של הסכך אלא שהדופן עצמו מתעקס. ולכן פי' דסוגין לא אתי' כוותי' דרבה דס"ל דבדפנות מגיעות לסכך אף למעלה מעשרים

כשרה[3]. (וכן סוגין לא אתיא כר' זירא שהרי הכא מבואר דמיירי בסוכה גדולה ויש בו יותר מדע"ד, ולר' זירא בכה"ג הסוכה כשרה למעלה מכ'.[4])

אבל יש לעי' לפי הי"מ אם אמרי' דו"ע גם בדפנות אינם מגיעות לסכך, דלמא אף לדידהו לא אמרי' דו"ע אלא במקום שהדפנות מגיעות להסכך, שהרי אם נאמר דטעמא איכא לחלק בין סכך פסול ובין אויר, דבסכך פסול יש יחס בין הדפנות והסכך ע"י הדבר המחברם, אז בדפנות אין מגיעות לסכך שאין חיבור ביניהם אלא בגירוף של האויר למעלה מן הדפנות קודם שהגיע למקום הסכך, ולא סגי בהכי. ומה שכ' הר"ן דלדעת הי"מ אף בדפנות אינם מגיעות לסכך אמרי' דו"ע, היינו רק להבנת הראשונים דאם אין הסכך פסול כאילו הוא חלק מהדופן, אז ל"ל שהדופן עצמו מתרחב והולך תחת הסכך או שהדופן עצמו נעקר ממקומו בקרקע, ורק עי"ז הדופן קרוב אל הסכך, וא"כ ל"ש אם הדפנות מגיעות לסכך או לא. (וכמו"כ הק' ממה דלא אמרי' הכי באויר וכנ"ל.)

ובעיקר דברי הר"ן והריטב"א דבדפנות שאין מגיעות לסכך לא אמרי' דו"ע, ה"ה שלא כשיטת הטור בסי' תרל"ב דאמרי' גו"א ושוב אמרי' דו"ע. ובמה שנחלקו הראשונים עי' בב"י ובב"ח ובט"ז ופמ"ג שם. וע"ע בתשו' רעק"א מובא בחי' החדשים כאן. וע"ע ברש"ש ובקה"י סי' ד'.[5]

עו"ק לענ"ד דיעוי' בט"ז בסי' תרע"א ס"ק ה' דס"ל דאף לרבה אם יש דופן של י' טפחים ושוב אויר ולמעלה מן האויר יש עוד דופן עד הסכך, דהו"ל כדפנות אינם מגיעות לסכך ולרבה הסוכה פסולה. ולכאו' בכה"ג ראוי לומר דו"ע אף דהו"ל כדפנות אינם מגיעות לסכך, וא"כ שייך להכשיר מדין דו"ע בסוכה למעלה מכ' גם לרבה. ומדברי הראשונים כאן דסוגין לא כרבה, לכאו' מבואר דאף בכה"ג שיש אויר באמצע הדופן ויש דופן למעלה מן האויר, דהו"ל כדפנות מגיעות לסכך ולרבה כשרה. וצ"ע.

במה שיש להק' שאפי' אם הסכך למעלה מכ' בדופן מ"מ לרבא דקי"ל כוותי' יש פסול בהדופן למעלה מכ' שאין הדפנות ראויים להיות עראי ה') והנה, לפי' הר"ן וכל הראשונים מבואר דאמרי' שהסכך פסול ה"ה כחלק מהדופן, וכאילו הוא דופן. ולפי"ז כפשוטו ל"ל לשנות מקום הדופן כלל, אלא שכיון שהסכך פסול חשוב כדופן, ממילא הדופן מגיע בראשו עד מקום הסכך והסכך והדופן מקורבים

[3] אולם דעת העיטור דקי"ל כרבה, ורחוק לומר דלדעתו דו"ע הוא כמו דס"ל להי"מ בהמאירי, וא"כ הק"ל. ואולי צ"ל דס"ל כמו שכ' הטור ואמרי' גו"א ואף בדפנות שאינם מגיעות לסכך אמרי' דו"ע. ועי' בערוך לנר ליישב באו"א, דדפנות המגיעות לסכך היינו שהם מגיעות ממש ותוך טפח א' ואילו דין דו"ע נאמר כל שהוא תוך ג' להסכך, וע"ע לעיל במש"כ בדף ב' ע"ב בשיעור של דפנות מגיעות לסכך בשם הק"נ ועוד.

[4] אולם לפי מה שפי' תוס' לעיל דאזלי' בגובהו כפי רוחבו, גם לר' זירא שייך דינא דהכא ואין ראי' אלא מהציור של ההלכה בגמ'. וק"ל.

[5] ע"ע לעיל בדף ב' ע"ב במש"כ בדעת רבה בדופן א' המגיע לסכך, וכנר' שנחלקו הראשונים בדבר, וע"ע שם במש"כ לדייק מהוכחת הריטב"א כאן ומהוכחת הר"ן, ואולי אזלי לשיטתייהו בהבנת הכשר הסוכה בדפנות מגיעות לסכך.

ומחוברים אהדדי, ולקיים מה דילפי׳ מהגזה״כ שצריך שיהא הדפנות אצל הסכך, סגי במה שהסכך למעלה קרוב אצל הדופן, ולא צריך שיהא כל הדופן תחת המקום של הסכך אלא שבקצה הדופן יהי׳ סמוך להסכך. ורק לפי הי״מ הוא דצריך ״לקרב״ הדופן אל הסכך כשר, אבל להר״ן וכו׳ ל״ל זה כיון שהסכך הפסול כדופן וא״כ קצה הדופן ה״ה אצל הסכך כשר בלא התקרבות מקום הדופן מלמטה להיות תחת מקום הסכך הכשר.[6]

אבל ק׳ דבשלמא אם בסוכה למעלה מכ׳ פסול כטעמא דרבה או כטעמא דר׳ זירא ומשום שאין הסכך כשר משום שאינו ראוי לצל או משום דלא שלטא בי׳ עינא, יל״פ דה״נ אף בלא קירוב הדופן אל האצטבא, מ״מ הסוכה כשרה כיון שהסכך למעלה מכ׳ כהמשך של הדופן וממילא הדופן הולך עד מקום הסכך כשר שע״ג האצטבא. אבל לפי מש״כ הראשונים דסוגין אתיא כרבא דהפסול במלמעלה מכ׳ הוא משום דצריך דפנות הראויים להיות ערלי, הרי אפי׳ אם הסכך פסול הוא כדופן ממש, מ״מ הדופן מן הצד אינו סמוך להאצטבא ועדיין אין להכשיר הסוכה בזה.

דהנה, במה שהאצטבא מכשיר הסוכה כשהוא באצמעו וכן בעפר וכו׳ כשהם בטלים, כבר הק׳ הראשונים שהרי אפי׳ אם העפר בטל מ״מ הדופן הוא למעלה מכ׳ והאיך מכשרי׳ הסוכה לרבא, הרי דס״ל להראשונים דלרבא יש פסול בדופן הסוכה ומשום דאינו ראוי להיות ערלי, וא״כ אף אם יש דבר בתוך הסוכה דבטל מ״מ לא מתכשר בדופן בהכי. ומה״ט כ׳ בס׳ המכתם דסוגין לא אתי׳ כרבא. ובהשגת הראב״ד כ׳ בתורת ״דוחק״ לפרש שלא איכפית לן בדפנות אלא שיהא הסכך תוך עשריס, והיינו שיש פסול בהסכך גם אליבא דרבא, וילפי׳ מקום הסכך ושיהא למטה מכ׳ ממה שהתורה מחייב שיהא הסכך של סוכה דראוי לעשותו ערלי. אבל אף הראב״ד כ׳ שם שאי״ז אלא בדוחק.

וכן מבואר מרש״י בכמה מקומות שיש פסול בדופן ושלא כהבנת הראב״ד, עי׳ במש״כ בד״ה כשרה ובד״ה פסולה, ובד״ה פחות, ודוק. (אולם עי׳ לעיל בדף ב׳ ע״א אות מ״ב-ב׳ שהבאנו שמלשון הרא״ש לעיל בסוגיא דפסל היונא משמע דאף לרבא יש פסול בסכך בלבד, וכ״מ גם מדברי הרי״ד שהביא הרא״ש שם. ועי׳ לקמן.)

ובמאירי תי׳ לעיל באו״א דכל שהדבר בטל על הקרקע ה״ה כקרקע, וממילא הכותל תחתיו ה״ה כחלק מן הקרקע ואינו כחלק מן הכותל. והיינו דודאי הפסול של למעלה מכ׳ הוא פסול בסוכה שדפנותיו הם למעלה מכ׳ ואין הפסול בסכך בלבד. אלא דבמקום שהאצטבא וכו׳ בטלים ה״ה כקרקע וממילא כל שנוגע אליו מן הצד הו״ל כחלק מן הקרקע. אבל הכא אף אם הסכך למעלה נעשה כדופן עד מקום האצטבא, מ״מ אין הדופן בקרקע אצל האצטבא דנוכל

---

[6] הנה בהא דל״צ שיהא כל הדופן אצל הסכך אלא ראשו בלבד, לכאו׳ כן מבואר ממש״כ הריטב״א והמאירי לקמן בדף י״ז דבדפנות שאינם מגיעות לסכך כשרה מדין ״גו״א״ הרי שצריך שיהא ראש הדופן סמוך לסכך, דאם צריך שיהא כל הדופן נגד הסכך, לכאו׳ ל״צ לדינא דגו״א שם כיון שהדופן למטה מן הסכך. ורחוק לומר דבעי תרתי. אבל עי׳ בערוך לנר בדף ו׳ ע״ב דר״ל שמדברי הר״ן מבואר דהתם ל״צ לדין גו״א, וכנ״ל, וא״כ גם כאן צריך שיהא כל הדופן אצל הסכך, ועי׳ לקמן.

לומר דתחת מקום האצטבא הו"ל כחלק מן הקרקע ולא מן הדופן.[7]

ובשלמא להי"מ שאנו מקרבים הדופן אל הסכך, אולי יל"פ כמו שכ' הר"א מן ההר בשם הי"מ דהדופן קופלת, ומקומו בקרקע ג"כ הוא כנגד האצטבא מההלכתא וכיון שרואין כאילו הדופן שם, ממילא הו"ל כל הדופן של תחת האצטבא כנפסק וכחלק מן הקרקע, אבל לפי הר"ן שאין שינוי והתקרבות במקום הדופן אלא שהסכך נעשה כאילו הוא חלק מן הדופן מא"ל.

וכנר' שרש"י עמד בזה תו"ד וז"ל "ואע"פ שמתחתיו נמשך כלפי חוץ הואיל וראשו אינו כלה ע"כ זהו גובהה חללה והרי נתמעט חללה מתחתיו". הרי דק' לרש"י דאפי' אם למעלה הסכך פסול למעלה מכ' הו"ל כדופן מ"מ תחתיו הדופן נמשך כלפי חוץ ואינו אצל האצטבא כלל, והאיך נוכל להכשיר הסוכה לרבא וכנ"ל. (ואין לפרש שכוונתו לפרש עיקר דינא דדו"ע, שהרי כבר פי' לעיל מיני' דהוי כאילו הוא מן הדופן ומה מוסיף בהמשך דבריו, אלא ודאי דקושייתו כהנ"ל דאפי' אם הסכך הפסול כדופן מ"מ לא סגי בזה הכא שצריך לקרב הדופן למטה על האצטבא כדי שיהא סמוך לו וממילא יהי' כאילו הדופן נפסק מלמטה ואינו גבו' כ'. ודוק.) אבל בביאור תירוצו ל"ע, והרי אפי' אם למעלה בראש הסכך הדופן אצל הסכך מ"מ האיך מכשרי' עי"ז, ול"ע.

שו"ר שהפמ"ג כבר עמד בזה בסי' תרל"ג במש"ז ו', ועי' שם בדבריו ולא הבנתי כוונתו.

ביישוב שיטת רש"י ע"פ הריטב"א

ו') ונר' לפרש ע"פ מש"כ הריטב"א כאן, וז"ל בפי' הגמ' בשם "תוס", "שרואין דופן זה דרחוקה בתוך ד"א כאילו היתה מתחילתה סמוכה לסכך אלא שנתעקמה ונתרחקה ונעשה מקצתה סכך ואין לומר כן כשיש אויר בנתיס דהשתא לא שייך למימר הכי". הרי דפי' הריטב"א דמאחר שאנו אומרים שהסכך פסול למעלה נעשה כחלק של הדופן ונתהפך להיות דופן, אז אנו רואין הדופן העקום כאילו הי' מתחילה במקום שבראש הדופן ותחת הסכך כשר, ואח"כ נתרחקה מתחתיו. והיינו דעיקר מקום הדופן נר' שהוא במקום שבראשו, ורק שנתרחקה ונתעקס מתחתיו עד ד'. ולכן כשאנו דנים על מקום הכותל אזלי' בתר ראשו והדופן נחשב גם למטה וד"קופו" כדופן שכנגד האצטבא.

אבל מבואר מהריטב"א שאי"ז אלא מאחר שהסכך פסול למעלה הו"ל כדופן, דכיון שהוא כחלק של הדופן, ממילא הו"ל דופן עקום עי"ז ולכן נראין הדברים כדופן שהי' ישר מתחילה, ושוב נתעקס ועיקר מקומו הוא מבפנים ואצל האצטבא. אבל אם אין הסכך כחלק של הדופן אלא שהדופן עצמו כקרוב אל הסכך כשר וכדעת הי"מ, אז לא אמרי' הכי שהרי אין בדין דופן עקומה שיהא מה שלפנינו כדופן עקומה אלא שיש להחשיב הדופן כאילו הוא עצמו עקומה, ואז אין לומר שהוא עקומה ושוב שאינו עקומה. (והיינו כעין מה שהק' הריטב"א שם שלפי' הי"מ אין כאן דופן עקומה אלא דופן שאנו רואין אותה כאילו נתעקמה.)

---

[7] ע"ע לעיל בדף ב' ע"א אות מ"ב, ובאות מ"ב-ב', שהארכנו בענין זה, ועי' שם עוד מש"כ לפרש באו"א בשם הקה"י. וע"ע בפנ"י במש"כ ליישב דברי רש"י לעיל במש"כ שצריך זע"ז "ומשהו",

ובמש"כ שם. וע"ע במש"כ הראשונים כאן לענין "תעשה ולא מן העשוי" בשם ההשלמה, וכן במש"כ בזה בר"א מן ההר בסו"ד.

הרי שלפי הריטב"א דינא דדופן עקומה הוא שיש לראות הסכך פסול למעלה כאילו הוא חלק מן הדופן, וממילא בכל דופן העקוס כגון זו צריך לראות מהו עיקר מקומו וכיון שנר' שהוא עקוס ממילא אמרי' דהי' במקוס שכנגד ראש הדופן וכל מה שנתעקס מתחתיו הי' מחמת שנתעקס אח"כ.

וא"כ מבואר שאף לדעת הראשונים דהסכך למעלה נעשה כחלק של הדופן מ"מ גס יש השתנות במקוס הדופן מדינא דדו"ע, שהרי מאחר שהסכך כדופן ממילא נר' כדופן שהי' מתחילה קרוב אל האצטבא, ויש התקרבות של הדופן להאצטבא ושוב אין החלק של הדופן למטה מן האצטבא בכלל החשבון (וכעין מה שפי' המאירי בביטול העפר שלמטה) והוי דופן למטה מכ'.[8]

ליישב הרמב"ם והר"א מן ההר לפי הנ"ל

ז') וכמו"כ יל"פ בדעת הרמב"ס, עי' בפ"ד הי"ד שכ' הרמב"ס דהכא כשרה משום דהוי כאילו הדפנות מגיעות ונוגעת באצטבא. ובמג"מ שס פי' דס"ל להרמב"ס כדעת ה"גאונים" שמכשירים גם מקוס שלא על האצטבא. והיינו דס"ל דדעת הרמב"ס הוא דדינא דדו"ע הוא לקרב הדופן אל הסכך וכהי"מ, ולכן כל הסוכה כשרה וכמו שמגדד הריטב"א לדעתס. (ואילו הר"ן הי' מסופק בזה אף לדעתס וכמו שפרשנו לעיל) אבל לפי המפרשים דהסכך נעשה דופן אין להכשיר כל הסוכה דאינו כאילו הדופן נוגעת באצטבא, והוא כהנ"ל דלהר"ן וכו' אין שינוי מקוס הדופן כלל אלא שהדופן למעלה סמוך לסכך. ועי' בכס"מ שהק' שהרי הרמב"ס לקמן כ' להדיא כדעת כל הראשונים הנ"ל דהסכך פסול למעלה נעשה כדופן, ועי' שס מה שכ' לדחות. אולס להאמור הרי גם מרש"י וכו' מבואר דאפי' אס נאמר שהסכך פסול נעשה כדופן מ"מ לא סגי בזה להכשיר כאן, שהרי הכא צריך שיהא הדופן אצל האצטבא כדי שיהא נפסק מלמטה ושיהא כדופן למטה מכ'. ולזה צריך לקרב הדופן אל האצטבא. וא"כ מלבד מה שצריך שיהא הסכך כדופן למעלה גם צריך שיהא כל הדופן קרוב אל האצטבא. וכן יל"פ גם בדעת הרמב"ס.

וכמו"כ מבואר מדברי ר"א מן ההר שכ' לקמן בדף י"ז כדברי רש"י והר"ן וכל המפרשים וכ"כ גם בדעת הרמב"ס, וכ' להדיא דלא אמרי' שהדופן "קופצת" ממקומו על הארץ וכמו דס"ל להי"מ. ואילו כאן כ' להדיא דהוי כאילו הדפנות מגעת להאצטבא, וכנ"ל בהרמב"ס. וק' הרי אס אין הדופן "קופצת" מ"ש הכא דהוי אצל האצטבא. ונ"ל דהתס מש"כ שאין הדופן קופצת, היינו דלא אמרי' דאפי' אס אין הסכך הפסול כדופן שיהא הדופן עצמו מתקרב אצל הסכך, והוא כמו שכ' הריטב"א דלא אמרי' שיהא הדופן נחשב כאילו הי' מתחילה במקוס אחר. אבל אס הוי הסכך הפסול כדופן אז נראה כדופן עקומה ויש לראותו כדופן שמתחלתה הי' במקוס שראשו עדיין שס עכשיו ושוב מתעקס הדופן למטה עד ד"א. וא"כ הו"ל כדופן הנוגעת באצטבא.

[8] שו"מ כעין דברינו בערוך השלחן סי' תרל"ב' ג' ותו"ד דאף לדעת הר"ן וכו' שהסכך נעשה דופן, מ"מ צריך ג"כ לקרב הדופן אל האצטבא, אבל שם כ' מטעם אחר, ובהבנה אחרת, ושלא ע"פ הריטב"א ועי' שם.

בביאור ההו"א דגמ' לחלק בין דבר דחזיא לדופן ובין דבר דלא חזיא לדופן לרש"י לפי הנ"ל

ח') והנה בגמ' איתא דאף דאמרי' דו"ע בבית שנפחת מ"מ הכא שאני דדלמא בדלא חזיא לדופן שאני. ועי' בפי' רש"י דהיינו דהתם ל"ל דופן עקומה אלא לקרב הדופן אל הסכך, אבל הכא צריך "עקימותו משום דלתחזי דלהוי דופן". ויש לדקדק במש"כ רש"י דהתם בבית שנפחת "וא"ל לעקמו אלא כדי לקרבו לסכך". ומשמע דגם ה"נ צריך עקימותו כדי לקרבו לסכך, וצריך ג"כ כדי שיהא מתחזי להיות דופן. וכפשוטו אינו כן, שהרי הכא ל"ל לקרבו אל הסכך, ואם אנו מקרבים הדופן אל האצטבא סגי בהכי, ול"ל עוד, ואין כאן ב' דברים שצריכים כלל, שהרי אם כאן צריך להכשיר הדופן, אז אין חסרון במה שאין הסכך קרוב להדופן אלא שהדופן למעלה מכ' וצריך לקצרו. ואין ב' פסולים כאן אלא פסול בדופן בלבד. ואם נאמר שאין פסול בדופן אלא בסכך (וכגון לרבה ולר' זירא או אפי' לרבא להבנת הראב"ד) אז ל"ל אלא לקרב הסכך אל הדופן ולא עדיף מבית שנפחת כלל.

וכמו שיש לדייק מלשון רש"י, מבואר להדיא בדברי רש"י בכת"י (הריב"ן) דכאן יש "תרתי חידושים" בדו"ע, חדא דאנו מקרבים הדופן לסכך ועוד שנעשה דופן כשר. ול"ע.

ולהנ"ל יל"פ הענין היטיב, שהרי בבית שנפחת ל"ל לקרב הדופן אל המקום של הסכך כלל שהרי למעלה הסכך קרוב להדופן וסגי בהכי. ורק הכא צריך לקרב להאצטבא, וכמו שפרשנו שכאן יש פסול בדופן. אבל א"א לקרב הדופן אל האצטבא אלא ע"י מה שהסכך נחשב כדופן וכמו שפי' הריטב"א דרק מאחר דחשוב כדופן ממילא רואין כאילו הי' מתחילה כאן ושוב נתעקמה. וא"כ הכא צריך לתרתי, חדא שיהא הסכך הפסול כדופן, וכמו שצריך לקמן בדף י"ז בבית שנפחת. ועוד צריך שעי"ז אנו רואים כאילו מתחילה הי' כאן ושוב נתעקם. ואין זה כמו ב' הלכתות נפרדות, אלא שכיון שהסכך כדופן ממילא הוא עקום ויש לראות כדופן שהי' מתחילה ישר ובמקום שראשו נשאר עכשיו הי' כל הדופן מתחילה.[9]

בביאור ההו"א לחלק בין דו"ע בחד דופן ובכל ד' דפנות

ט') ועי' במה שהגמ' כ' לקמן באצטבא באמצע שיש הו"א דלא אמרי' דו"ע מכל רוח ורוח אלא מחד רוח בלבד. ועי' בריטב"א ובראב"ה שפי' דאף שמבואר להדיא לקמן בדף י"ז דאמרי' דו"ע גם בכל רוחות וכגון בבית

[9] וכעי"ז נר' בכוונת הרי"ד כאן בביאור ההו"א דגמ' עי' שם בלשונו דהו"א דלא אמרי' דו"ע אלא שיהא הסכך כדופן ולא בקרקע ועי' שם. אולם בסו"ד משמע קצת דהו"א דלא אמרי' דופן עקומה לעשות הקרקע כדופן אלא לעשות הסכך כדופן, וקמ"ל דאף בקרקע אמרי' דו"ע. אולם ק' מה שצריך שיהא הקרקע כדופן והרי אם צריך להסמיך הכותל להסכך לא סגי במה שהקרקע כדופן וצריך לקרב כל הדופן אל האצטבא. ואולי ס"ל דהכא צריך לעשות הקרקע כדופן כדי שיהא כשר אף בדפנות שאינם מגיעות לסכך וכשיטת רבה, או"ד דכוונתו דאמרי' דו"ע אף לענין להכשיר חוץ מן האצטבא, ולזה ס"ל דצריך לומר דו"ע בקרקע ולא בסכך דאם בסכך בלבד הרי הוא כדופן ופסול לישב תחתיו וכמו שפי' הר"ן. ומ"מ נר' דכ"ז דוחק, וצריך לפרש שכוונתו כעין מש"כ בפנים בשיטת רש"י. וע"ע לקמן במש"כ בדעת הרי"ד בביאור קו' הגמ' ריש ע"ב "מ"ש התם דאמרת פחות מארבע אמות" וכו'.

שנפחת באמצעו, מ"מ הו"א דמה דאמרי' דו"ע גם בדבר דלא חזיא לדופן הוא רק בחד רוח ולא בכל הרוחות. (וכמו"כ יש לדייק מלשון רש"י תו"ד בד"ה וסיכך, שכ' בסו"ד "בכל צד", הרי שפי' רש"י להדיא אף להה"א דמבואר התס דמיירי בכל צד.)

ויש להק' מ"ש בדין דו"ע דהכא דאין ראוי לאומרו בד' רוחות כמו בא', ויש לדחות. אולם להאמור לעיל נר' לפרש דבדין דו"ע דצריך שס בדף י"ז בבית שנפחת דהיינו שיהא הסכך הפסול כדופן, ל"ש אם הוא מדופן א' או מד' דפנות שכל סכך פסול למעלה יש להחשיבו כדופן כל שהוא תוך ד"א. אבל הכא מאחר דהו"ל כדופן ה"ה כדופן שמתחילתה הי' כאן ושוב נתעקמה מתחתיו. ואולי בד' רוחות א"א לומר כן, שהרי אף אם פמעים הכותליס מתעקמים, מ"מ אינם מתעקמים כולם לצד חוץ. ולכן הו"א דלא אמרי' שיכול לראות כאילו הכותל הי' כן מתחילה ושוב נתעקמה. קמ"ל דמ"מ אמרי' שהכותל הי' שם ונתעקמה. (אולם לפי האמור לקמן לפי הריטב"א א"א לפרש כן, ודוק.)

ביאורים אחרים בהה"א דגמ' לחלק בין חזיא לדופן ולא חזיא לדופן

י') אולם, כ"ז הוא בשיטת רש"י שמשמע שצריך להכשיר הדפנות והיינו שהדפנות פסול וכשיטת רבא וכפשוטו, ולכן צריך שיהא הדפנות מגיעות עד מקום האצטבא. אבל דעת ההשלמה והמכתם דסוגין לא אתיא כרבא אלא כרבה ור' זירא דאילו לרבא אף אם ימעט חלל הסוכה אינו מספיק כיון שהדפנות הם למעלה מכ'. ולדעתם צ"ל דסוגיא כרבה או כר' זירא ויש פסול בהסכך.

וכן משמע גם מלשון הרא"ש לעיל דאף לרבא דקי"ל כוותי' יש פסול בהסכך ולא בהדפנות, שהרי פי' הרא"ש לרש"י שיכול להכשיר חוץ לאצטבא אף תחת סכך למעלה מכ' משום דאינו סכך פסול ממש וכמו שפי' הר"ת. ומשמע דהפסול בהסכך אף דקי"ל כרבא. דאם פסול בדפנות הוא אין לדמותו לשיטת הר"ת בסכך למעלה מכ' כלל. וכ"מ גם מלשון הרי"ד מובא ברא"ש שם.

ולפי"ז כפשוטו ל"צ שיהא הדופן אצל הסכך כלל אלא צריך שיהא הסכך הפסול כדופן וממילא ה"ה קרוב אל הסכך למעלה. וא"כ צריך להבין באו"א ההו"א דלא אמרי' דופן עקומה כאן משום דלא חזיא לדופן.

ולכאו' יל"פ כפשוטו דאף דאמרי' דופן עקומה התם, הרי התם אין פסול בהדופן מצד עצמו אלא מחמת מקומו שאינו סמוך לסכך, ובזה אמרי' ההלכתא דדופן עקומה. אבל כאן שיש פסול מחמת גובה הדופן שאני שאין הפסול בסוכה מחמת מקום הדופן בלבד אלא מחמת מהותו. ואף שאין הפסול בסוכתו אלא בהסכך, מ"מ הפסול שבסכך במציאות הוא מחמת שהוא על גבי דופן גבוהה למעלה מכ', ולכן הפסול של הסוכה אינו רק מחמת מקום הדופן אלא מחמת גובהו והו"א דבכה"ג לא אמרי' דופן עקומה להכשיר הסוכה קמ"ל.

ובאו"א בביאור ההו"א דגמ' עי' במאירי שכ' בסו"ד דהו"א דלא אמרי' דו"ע אלא בדופן הראוי לדירה משא"כ כשאינו ראוי לדירה. וכפשוטו היינו דהו"א דהא שיש להחשיב הסכך פסול כחלק מן הדופן הוא רק אם הדופן חשוב וראוי לדירה כמו בבית, אבל בדופן של סוכה ודופן ערמי לא. וכן יל"פ גם להראשונים הנ"ל, ואף אם ל"צ לקרב הדופן אל האצטבא וכנ"ל

שאין כאן אלא פסול בסכך ולא בדופן, ול"ל שיהא גובה הדופן "נפסק" מלמטה ע"י דו"ע, מ"מ הו"א לחלק בין דופן חשוב ודופן שאינו חשוב.

ע"ע בדברי נחמי" שפי' "לולי דברי רש"י" בכוונת הגמ' באו"א דשאני סכך פסול שאינו חזיא לדופן ולכן אינו נתהפך להיות נחשב כדופן, משא"כ בתקרת הבית דהוא ממין הראוי להיות דופן. וכן יל"פ להראשונים הנ"ל. (ונמצא שיש לפרש ההו"א לחלק בין אם חזיא לדופן או לא בד' אופנים. א' לרש"י שיש כמו ב' חידושים להחשיבו כדופן ולקרבו להאצטבא. ב' להמאירי דלא אמרי' דו"ע אלא כשהדופן ראוי לדירה קבוע. ג' להדברי נחמי' הו"א דלא אמרי' דו"ע אלא במין הראוי להיות דופן. ד' יל"פ דלא אמרי' דו"ע אא"כ אין פסול במהותו של הדופן אלא במקומו בלבד.

טעם אחר להצריך שיהא הדופן כאילו קרוב למטה ו"כאילו הוא נוגעת" בהאצטבא ובדעת הר"ן והריטב"א

י"א) אולם יש לעורר בזה שאפי' להראשונים שמפרשים דסוגיא דהכא קאי גם אליבא דרבה ור' זירא וכן אפי' אם נאמר שאין הפסול לרבא אלא פסול בסכך בלבד, וכמו שמצדד הראב"ד בהשגות לעיל בדף ב', מ"מ יש מקום לפרש שצריך שיהא כל הדופן אצל האצטבא, וכאילו נוגעת בו, וכלשון הרמב"ם והר"א מן ההר. ואפי' בדף י"ז כשאין אצטבא כלל יש מקום לפרש שצריך להסמיך הדפנות להסכך ולא רק למעלה אלא שיהא כל הדופן תחת מקום הסכך הכשר, שהרי בהאי דינא דצריך שיהא הדופן סמוך להסכך מגזה"כ יש להסתפק אם צריך שיהא רק ראשו אצל הסכך או כל הדופן צריך להיות סמוך לקצה הסכך למטה, וכל חלק מן הדופן למטה שאינו אצל הסכך פסול. ואם נאמר כן, נמצא שצריך ע"י דופן עקומה לקרב כל הדופן אל הסכך כשר ולא רק ראשו בלבד.

וכפשוטו הדבר תלוי במה שנחלקו לקמן בדף ט"ז בדפנות שאין מגיעות לסכך, שהריטב"א והמאירי סב כ' להדיא דהא דמכשרי' הסוכה בכה"ג הוא מדין גו"א. אולם בערוך לנר כ' לדייק מן הר"ן דלא ס"ל הכי ובלא דינא דגו"א כשרה[10]. וכפשוטו נחלקו בהנ"ל, דאם ל"ל לדינא דגו"א היינו משום של"ל שיהא הדופן אצל הסכך למעלה אלא שיהא למטה אצל הסכך, אבל להריטב"א והמאירי צריך שיהא למעלה כנגד הסכך.

ואם כיס הדברים נמצא שלדעת הריטב"א והמאירי ל"ל שיהא הדופן למטה אצל הסכך אלא למעלה בלבד, וא"כ ל"ל לקרב הדופן אל הסכך לקמן בדף י"ז אלא שיהא הסכך כדופן, אבל כאן אולי עדיין צריך שיהא הדפנות נוגעת באצטבא מטעם אחר, וכנ"ל, שצריך להכשיר הדופן ע"י מה שהוי כנפסק מלמטה, דאל"כ עדיין הוי יותר מכ', ופסול. אבל אם כאן אין פסול בדופן כלל וכמו לרבא ולר' זירא, וגם ל"ל שיהא כל הדופן אצל הסכך אלא למעלה, אז ל"ל לקרב הדופן אל הסכך הכשר כלל. ודוק.

(ויש לעי' בדעת הר"ן והריטב"א שמשמע מלשונם שלדעתם שהסכך הפסול נעשה כדופן, ממילא ל"ל לקרב הדופן אל הסכך כלל, ורק להי"מ הוא דצריך לזה. ואם ל"ל לקרב הדופן, ל"ל דל"ל אלא שיהא הדופן למטה אצל הסכך,

[10] ראייתו הוא ממה שכ' הר"ן דלפי הרי"ף ל"צ לדינא דגו"א בסוה כלל, וק' הרי צריך לסוכה שאין דפנות מגיעות לסכך, ובהכרח דאף להכה"ג ל"צ גו"א, ועי' לקמן בע"ב במש"כ.

וכמשמעות הריטב"א לקמן שם. אולם הר"ן לקמן משמע דלא אמרי' גו"א, וכמו שמדייק הערוך לנר בדף ו' ע"ב וא"כ לכאו' צ"ל שצריך שיהא כל הדופן תחת המקוס של סכך כשר, וצ"ל שצריך לקרב הדופן אל האצטבא ולהסכך כשר. ויש לדחות דל"ל אלא שיהא ראש המחילה תחת הסכך ולא כולו, אבל עדיין צ"ל לדינא דגו"א כיון שאף במחילה י' הרי ראשו תחת הסכך כשר. שו"מ בהג' לחי' רעק"א החדשות שהביא מש"כ רעק"א דמש"כ הר"ן דלא אמרי' גו"א בסוכה היינו רק בשיטת הרי"ף אבל לדידי' ודאי אמרי' גו"א אף בסוכה וא"כ יל"פ שאף הר"ן מודה לדעת הריטב"א.)

שו"מ בערוך השלחן בסי' תרל"ב הק' במה דמהני דופן עקומה הרגילה להכשיר והלא צריך שיהא הדופן סמוך לסכך. וכפשוטו צ"ע בקו' שהרי ראש הדופן סמוך לסכך. וכנר' דס"ל כהנ"ל דצריך שיהא כל הדופן סמוך להסכך (ולא פי' שם מנ"ל הא.) ותי' הערוך השלחן שם כעין דבריו לעיל דבכלל דינא דדו"ע יש ב' עניינים, חדא שהסכך הפסול דומה לדופן, ועוד שאח"כ כל הדופן קרוב אל הסכך וכנ"ל. אבל לא פי' הערוך השלחן טעמא דב' עניינים אלו, ומשמע דשניהם בכלל ההלכתא, וצ"ע. אולם להאמור בכוונת הריטב"א משמע דמאחר דכולו דופן ממילא גר' כדופן שהי' במקוס סמוך להסכך ושוב נתעקס ודוק.

עוד בענין דעת הי"מ

י"ב) והנה, כעת לא מצאתי להדיא א' מהראשונים דס"ל כדעת הי"מ מובא בהר"ן והמאירי כאן, וראיתי בס' סייעתא דשמיא לקמן דף י"ז שר"ל שהוא שיטת הר"ג גאון בדף ד' ע"ב בעירובין והבה"ג, אבל שם לא כ' שניהם אלא שדו"ע הוי "כאילו הדופן סמוך להסכך ומתקרב אליו". ולהנ"ל אין ראי' מזה כלל דשפיר י"ל שהסכך הפסול נעשה כדופן ושוב הו"ל כסמוך לסכך וכנ"ל דאף להראשונים שמפרשים שהסכך פסול חשוב כדופן מ"מ דלמא גם צריך שיהא קרוב אל הסכך גם למטה, או משום שבלא"ה עדיין יש דופן למעלה מכ', או משום שבלא"ה אין כל הדופן תחת הסכך הכשר.

ואולי להריטב"א והר"ן הי' ק' בדבריהם דאם הסכך הפסול כדופן שוב צ"ל לקרב הדופן להסכך כלל, וכנ"ל, שהרי קנה הדופן כבר נתקרב אל הסכך וצ"ל עוד. ולכן ממה שכתוב ה"י"מ" שצריך לקרב הדופן אל הסכך, הוכיחו הריטב"א והר"ן וסיעתם דסבירא להו דאין הסכך פסול נעשה כדופן כלל. ומיני' השמיענו שיש מי שסוברים הכי, אבל אולי לפי האמת לכו"ע הסכך כדופן דמי.

(ועי' בלשון רש"י לקמן דף י"ז ובר"ן שם אם "י"מ" כן או לא.)

בדעת הרא"ש והטור ע"פ הנ"ל

י"ג) והנה, עי' ברא"ש בפסקים שהביא דברי רש"י ושוב כ' דאסור לאכול חוץ מן האצטבא

שאין כאן סכך כיון שהסכך כדופן[11]. הרי שפי' הרא"ש כעין מש"כ הר"ן דכיון שדו"ע הוא ע"י מה שנעשה כדופן שוב אין להכשירו אפי' מטעם פסל היוצא דלא אמרי' הכי בסכך פסול ממש, ואף שכבר פי' הרא"ש דאמרי' פסל היוצא בסכך פסול מחמת גופהו, הכא שאני דדמי לדופן ממש. וכ"ה לקמן בדף י"ז כדעת רש"י וכו' דהסכך פסול הוא כדופן.

אולם בתוס' הרא"ש פי' באו"א דשאר הסוכה פסולה, משום דכיון דאמרי' דו"ע הרי הדופן קרוב להאצטבא, והוי הפסק בין המקום שעל האצטבא ובין שאר הסוכה והוי כסוכה אחרת לגמרי ולא דמי לפסל היוצא בכה"ג.

וכפשוטו נ"ע הרי הא דהדופן קרוב להסוכה הוא רק אם אין הסכך הפסול נתהפך לדופן, אבל להר"ן וכו' נ"ל לקרב הדופן אל הדלת. אבל להאמור לעיל אף לרש"י וכו' שפירשו שהסכך הפסול כדופן דמי מ"מ ס"ל נ"ל דהדופן סמוך להאצטבא ואף למטה וכמו שפרשנו שם דאל"כ א"א להכשיר הדלת שהוא למעלה מכ', ולרבא דס"ל כוותי' צריך שיהא אצל האצטבא כדי שנאמר שהכותל נפסק שם.

וא"כ יל"פ ששניהם אמת, וס"ל להרא"ש שיש ב' טעמים לפסול שלא על האצטבא, ושאין להכשיר מדין פסל. חדא שהרי הסכך למעלה כדופן וכסכך פסול ממש כשפודין של ברזל דלא אמרי' גבייהו דין פסל היוצא, ועוד טעמא אחרינא איכא וכמו שפי' בתוס' הרא"ש משום שה"דופן" שנתחדש ע"י דו"ע וע"י מה שגר' כאילו נתעקס מלמטה מפסיק.

אולם ק' במה שצריך הרא"ש לפרש דהכותל מתקרב אל האצטבא, שהרי הרא"ש לעיל כ' דאמרי' פסל היוצא להכשיר שלא על האצטבא (באצטבא באמצע) אף דלא אמרי' הכי בסכך פסול גמור, מ"מ שאני הכא שאין הפסול אלא מחמת גופהו, וכמו שפי' הר"ת לקמן שבמקום שאין פסול אלא מחמת גופהו שאני. ומשמע דס"ל דאף לרבא דקי"ל כוותי' מ"מ אין פסול בסוכה למעלה מכ' בדפנות אלא בסכך, וכמו שמצדד הראב"ד לפרש לעיל בדף ב'. ואם כיס הדברים, הק"ל והרי נ"ל לקרב הדופן אל האצטבא כלל.

אולם להאמור לעיל יל"פ באו"א דצריך לקרב הדפנות להאצטבא מטעם אחר, ומשום שצריך שיהא כל הדופן אצל הסכך ולא רק שיהא קצה הדופן וקצה הסכך סמוך אהדדי, וא"כ בכל אופן של דופן עקומה צריך לקרב כל הדופן אל הסכך.

ע"ע בב"מ בסי' תרל"ב שמדייק מלשון הטור דס"ל דצריך שיהא הדופן מתקרב אל הסכך וכהאי פירושא דנדחית בראשונים, והק' במה שהטור לא אזיל בשיטת הרא"ש. אולם ראייתו הוא ממה שכ' הטור שהכותל "מתקרב" אל הסכך, והרי גם הרא"ש מבואר הכי בתוס' הרא"ש וכנ"ל, וכ"מ גם מלשון הרא"ש במש"כ לחלוק על הרי"ץ גיאות, והיינו כמו שפרשנו שלהרא"ש צריך שיהא הכותל קרוב אל הסכך בכל אופן כדי שיהא כל הדופן קרוב אל הסכך, ולא רק ראשו בלבד, וא"כ כן יל"פ גם בדעת הטור.

---

[11] עי' במה שהק' הק"נ מהרא"ש לקמן ובמה שתי' דלא אמרי' דופן עקומה אלא במקום שצריך לו, וכ"ה בפוסקים סי' תרל"ג, וע"ע בגדול מרבבה מובא על הגליון בשו"ע ובפמ"ג של"צ, וע"ע בשפ"א כאן אם אמרי' דופן עקומה רק על טפח של הדופן הג' או על ז' טפחים או על כל הדופן, וע"ע במנח"ש.

עוד בענין דעת הרא"ש ובמש"כ הרא"ש בשם הרי"ץ גיאות

י"ד) ועי' ברא"ש שהביא בשם הרי"ץ גיאות שאם האצטבא גבוהה י' טפחים והוי רשות בפנ"ע אז לא אמרי' גו"א, וכ' הרא"ש "ולא ידענא טעמא מאי נ"מ דרשות אחרת היא כיון דאמר דופן עקומה מכל צד הרי האצטבא מוקפת מחיצות ומובדלות משאר הסוכה[12] ודמיא לסוכה העומדת בראש הגג דרשות אחרת היא לגבי חצר".

ובדעת הרי"ץ גיאות עי' בס' המכתם שפי' דכיון דאמרי' גו"א ממילא אין המקום של האצטבא אגיד להדפנות. והיינו דלא אמרי' דו"ע אלא כדי שיהא הדפנות אצל הסכך, ובמקום שהסכך והדפנות בב' רשויות נפרדות לא אמרי' דו"ע.

ובמה דלא ס"ל להרא"ש כסברתו כפשוטו יל"פ דס"ל דאין מקום לחלק, אבל מלשונו משמע דאפי' אם נאמר שיש מקום לחלק ולומר דלא אמרי' דו"ע במקום שהדופן והסכך בב' רשויות, מ"מ הכא שאני שע"י דו"ע ממילא הדופן סמוך וקרוב להאצטבא ומקומו הוא כאילו הי' נוגע באצטבא, וא"כ הרי הוא ברשות אחת עם הסכך, ואף שלפי המציאות אין הדופן כאן אלא ברשות אחרת, ס"ל להרא"ש שאין חסרון באופן שע"י דו"ע הדופן הוא ברשות א' עם הסכך, ורק אם אף אחר דאמרי' גו"א הי' בב' רשויות הוא דאין לומר דו"ע.

ובדעת הרי"ץ גיאות יל"פ דגם הוא מודה לזה אלא ס"ל דל"ל לקרב הדופן אצל האצטבא, אלא שיהא הסכך פסול למעלה כדופן וממילא ברא"ש הדופן ה"ה אצל הסכך וסגי בהכי, וכמו שפרשנו. וא"כ אף אחר דאמרי' דו"ע אין הדופן והסכך ברשות אחת ולכן ס"ל דלא אמרי' דו"ע.

או"ד יל"פ דאף שע"י דו"ע ה"ה ברשות א' מ"מ לא אמרי דו"ע מעיקרא אא"כ שניהם ברשות אחת ובסוכה אחת אף לולי דינא דדו"ע. וע"ע בר"ן ובריטב"א לקמן בע"ד שג"כ מגדדים לפסוק כהרי"ץ גיאות ופי' שם משום דהעמוד הוי רשות בפנ"ע לענין שבת.

---

[12] מלשון הרא"ש כאן ג"כ מבואר כמו שפי' התוס' הרא"ש שע"י דו"ע הו"ל הדפנות כאילו הם קרובים להאצטבא, ולא רק שהסכך למעלה כדופן בלבד ואף דס"ל לקמן כהר"ן ורש"י שהסכך הפסול הוי כחלק של הדופן, ועי' לעיל באות הקודמת.

בענין פסל היוצא מן הסוכה

בביאור דין פסל היוצא מן הסוכה

א') רש"י ד' ע"א, ד"ה כשרה. כל הסוכה וכו'. הנה שיטת רש"י דכל הסוכה כשרה ואף החלק שאין בו אצטבא והוא מדין "פסל היוצא מן הסוכה" לקמן בדף כ'. והיינו כמו שפי' שם דמיירי בסכך "לפניס מן הסוכה" ועי' שם בפי' רש"י דמיירי כשא' מן הדפנות יוצא יותר מן האחר שכנגדו ומ"מ הסוכה כשרה. ופי' רש"י דהו"א דכיון דלא ממשיך דופן השני כנגד הראשון הרי "מוכח מלתא דבאפי' נפשי' היא והא לית בה שבעת טפחים בהכשר סוכה". אולם בביאור המסקנת הגמ' שם כנר' שנחלקו המפרשים וכדלהלן. א' ז"ל רש"י שם "קמ"ל דמן סוכה הוא והוי כשתים כהלכתן ושלישית אפי' טפח דלא ממשכא עד הרביעית וכשרה". וכפשוטו כוונת רש"י דקמ"ל דלא אמרי' דמוכח מלתא שבאפי נפשי' היא, אלא אמרי' דאף מה שממשיך דופן א' ה"ה בכלל הסוכה הכשרה וכמו בכל סוכה שיש בו ב' דפנות וא' של טפח, ובהכרח שאף החלק חוץ מטפח כשרה דהרי א"א לאכול בטפח בלבד וצ"ל דכל שכנגד הדופן האחרון ה"ה כשרה, וזהו דינא דב' דפנות וג' אפי' טפח, וה"נ ל"ש, ומאחר דליכא הוכחה דבאפי נפשי' הוא, הרי הוא חלק מן הסוכה וכשרה כולה מדין ג' אפי' טפח דה"נ לא גרע מזה. וכמו"כ פי' הק"נ בביאור החידוש דפסל היוצא, עי' במש"כ שם, וכן הוכיח גם ממש"כ הרא"ש בסי' ל' בשם האבי עזרי דבפסל היוצא שאין בו אפי' דופן א' פסול, ולא אמרי' דכיון שיש סכך, ויש הכשר סוכה קטנה, גם מה שאין לו דפנות כשרה אלא רק כנגד הדפנות כשרה, ומשום דהו"ל כסוכה של ב' דפנות וג' של טפח.

אולם מאידך עי' בערוך לנר שכ' דהחידוש של פסל היוצא הוא שיש להכשיר גם במקום שאין בו הכשר סוכה וכגון אם אין במקום זה דפנות כשרות ומ"מ כשרה. וכ' שם לדחוק גם בכוונת רש"י שמשמע דהוא מדין ג' אפי' טפח, ועי' שם[1]. והיינו דאפי' לפי המסקנא דגמ' שם אמרי' דהחלק שיוצא חוץ מן הדופן הקלר ה"ה "סוכה בפנ"ע" ולא דמי להא דמכשרי' בג' אפי' טפח, דהתם אין בדופן השלישית הכשר סוכה, אבל אם יש בדופן שלישית הכשר סוכה ובשיעור ז', ומ"מ א' מן הדפנות יוצאות וממשיך יותר מהדופן כנגדו, אז מה שהוא כנגד הדופן האחרון בלבד ה"ה כסוכה ב"אפי' נפשי" שאין בו אלא דופן א'. ומ"מ הסוכה כשרה כיון שהוא "מן סוכה", שאף שאינו אלא באפי' נפשי' מ"מ יש להשכיר הסוכה כיון שהוא אצל הסוכה כשרה ו"נדון כסוכה" ע"י המשכת כשרותו של הסוכה הכשרה גם למקום שאין בו אלא דופן א'. ואף שאין בו "ב' דפנות ושלישית אפי' טפח" אלא דופן א' בלבד מ"מ כשרה גם מקום שאין בו אלא דופן א'.

וכדברי הערוך לנר ג"כ משמע מסוגית הגמ' בדף י"ד ע"ב בסוף העמוד דמבואר התס דס"ל להגמ' להכשיר הסוכה מדין פסל היוצא אף כשאין אפי' דופן א' כנגד הסכך, וכנ"ל, דל"ש כשיש דופן א' או כשאין בו אפי' דופן א'. ועי' בק"נ לקמן בדף י"ט שכ' לדחות בכוונת המהרש"א צ"ל כפי' הק"נ, ואכה"מ להאריך בזה. וע"ע לקמן.

[1] ע"ע במהרש"א שם בפי' ההו"א דגמ' והערוך לנר חולק עליו גם בזה ופי' כדעתו, ומשמע שלפי

הגמ׳ שם שאינו אלא לדחויי׳ אבל למסקנא לא קי״ל הכי.

הרי שנחלקו האחרונים בביאור כוונת רש״י בדין פסל היוצא, ולדעת הק״נ הוא מדין ב׳ דפנות וג׳ אפי׳ טפח שהסוכה ממשכת עד מקום הדופן האחרון, מהלכתא, והא דמכשרי׳ בדף י״ד משום פסל היוצא גם בלא דפנות אינו לפי המסקנא, ולדעת הערוך לנר דין פסל היוצא לרש״י הוא להכשיר אפי׳ במקום שאין דופן א׳ אחרון אלא שמאחר שיש שיעור סוכה כשרה, גם מה שיוצא ממנו ובפסול וכגון שאין בו דפנות כלל, מ״מ כשרה אגב הסוכה הכשרה.

בדעת הרי״ד והרא״ש בהנ״ל

ב') ונר׳ שבביאור החידוש של פסל כבר נחלקו הראשונים, וז״ל הרא״ש בסי׳ ג׳ ״פרש״י כשירה כל הסוכה אפילו מן האיצטבא והלאה דמונין חללה מראש האיצטבא למעלה ומצא דופן האמצעי כולה כשירה ודפנות הצדדין ברוחב האיצטבא הוכשרו בה והרי כאן סוכה קטנה כשירה ואמר לקמן (דף יט א) פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה ומפרשינן ליה אם יש הכשר סוכה ביחד ועוד יש בסוכה משם והלאה פסל דהיינו סכך העשוי מפסולת גורן ויקב ויוצא מהכשר סוכה שאין לו הכשר דפנות נידון כסוכה וכל הסוכה כמו שהיא גדולה כשירה. והקשה ה״ר ישעיה דהא דאמרינן לקמן פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה היינו היכא דאית ליה הכשר דפנות אלא דלא מוכחא מילתא כולי האי מש״ה נידון כסוכה אבל הכא דמן האיצטבא והלאה גבוהה יותר מכ׳ אמה מהיכי תיתי לה הכשר אילו סוכה המסוככת תליה בסכך כשר ותליה בסכך פסול אף על פי שיש שיעור הכשר בסכך הכשר היושב תחת סכך פסול, מי יצא ידי חובתו ה״נ הכא דכל למעלה מכ׳ סכך פסול וכשפודין של ברזל דמי. עכ״ל.

ונר׳ בכוונת קו׳ הרי״ד כהנ״ל דס״ל להרי״ד כפי׳ של הק״נ וכמשמעות רש״י לקמן שם דהא דמכשרי׳ למסקנת הגמ׳ הוא משום שאין הסוכה באפי׳ נפשי׳, אלא הו״ל כב׳ דפנות וג׳ טפח דכשרה וה״נ ל״ש. וא״כ אין להוכיח מיני׳ להכשיר מקום שאין בו הכשר סוכה וכגון שלא על האצטבא שאין בו הכשר סוכה שהסכך פסול.

ולכן פי׳ הרי״ד דהכא לא מכשרי׳ חוץ מן האצטבא שאין הוכחה כלל להכשיר אלא כנגד הדופן האחרון וכמו בכל סוכה של ב׳ דפנות וג׳ אפי׳ טפח. אבל שלא על האצטבא אין להכשיר. ולענין החידוש של הגמ׳ לפי״ז עי׳ בר״ן שפי׳ דהו״א לגזור שיבא לאכול שלא על האצטבא, קמ״ל דלא גזרי׳, ובריטב״א משמע שלפי האמת אין חידוש אלא אטו הסיפא הוא ושכן משמע מהמשך הגמ׳ דאין חידוש כאן כלל. (אולם נר׳ דהא דהר״ן והריטב״א מפרשים שלא כרש״י אינו משום קו׳ הרי״ד אלא משום קו׳ אחרת וכמו שנבאר לקמן בעזה״י.)

וז״ל הרא״ש ״וג״ל לקיים פירוש רש״י דהא דאמרינן לקמן גבי פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה ומשכה חד דופן בהדיה מדקרי ליה פסל היוצא מן הסוכה על כרחין שאר שתי הדפנות לא שייכי להאי יוצא דאי שייכי ליה הרי יש ב׳ מחיצות שלימות ואחת קצרה כדין הכשר סוכה ובכלל הסוכה הוא אלא כדפרשינן לקמן דאחר שעשה מחיצה השלישית ארוכה באורך סוכתו אף על פי שהיה לו די בז׳ טפחים גלי בדעתיה מה שאינו בין ב׳ המחיצות אינו בכלל סוכתו ואין לפסל היוצא אלא מחיצה אחת אפילו הכי נידון

כסוכה ועוד הא אמרינן לקמן לחד פירוש אם רובה נלתה מרובה מחמתה ומיעוטה חמתה מרובה מצלתה מותר לאכול בה אף באותו מיעוט אף על פי שאינה מסוכך כהילכתה ומה שהקשה מסוכה שאניה סכך פסול לא דמי דסכך למעלה מכ׳ לא מיקרי סכך פסול כדפירש ר״ת כיון דמין כשר הוא ואינו נפסל אלא מחמת גובהה הלכך כיון דמקצתו כשירה אידך נידון כפסל היוצא מן הסוכה״ עכ״ל.

הרי דפי׳ הרא״ש ליישב שיטת רש״י דדין פסל היוצא אינו משום שיש בו ג׳ דפנות, שאין בו אלא דופן א׳ בלבד ומ״מ כשרה משום שיוצא מן הסוכה הכשרה ואף שאין בו הכשר סוכה הסוכה כשרה וה״נ אף שאין המקוס שלא על האצטבא כשרה מצד עצמו כיון שהוא למעלה מכ׳ מ״מ כשרה מדין פסל היוצא שיש לצרף מקוס שאין בו הכשר סוכה עם המקוס שיש בו הכשר סוכה כיון שיוצא ממנו.[2]

ואע״פ דלא אמרי׳ הכי בסכך פסול בהדי סכך כשר וכמו שכ׳ הרי״ד, וגם הרא״ש מודה לזה, מ״מ אמרי׳ הכי כאן כיון שאין הסכך פסול אלא שהוא למעלה מכ׳, ואינו סכך פסול ממש, ולכן דמי למקוס שאין בו דפנות כשרות, ויש לדמות הסכך כאן דכשר בעצמותו ואין בו אלא פסול מחמת גובהו, לדפנות שג״כ אינם עיקר כשרותו של סוכה, אבל במקוס שאין סכך או שיש סכך פסול בעצמותו לכו״ע לא אמרי׳ שיכול להמשיך.[3]

וע״ע בלשון הר״ן שהק׳ על שיטת רש״י באו״א וכתב שאין לדמות הסכך להדפנות שהסכך פסול בד׳ טפחים. הרי דס״ל שאע״פ שאין הסכך פסול אלא מחמת גובהו מ״מ אין לדמות להתם שאין הפסול אלא משום שאין בו דפנות. ומדבריהם ג״כ משמע דביסוד ס״ל כמו שפי׳ הרא״ש שהחידוש של סוגיא דפסל הוא שיש להמשיך כשרותו של סוכה למקוס שאין בו כשרות של סוכה, כיון שיוצא מסוכה כשרה, ומ״מ ס״ל שאין לומר כן אלא במקוס שאין בו כשרות הסוכה מחמת חסרון בהדפנות אבל כשיש חסרון מצד הסכך לא.

(וכמו״כ משמע מפי׳ המאירי והס׳ המכתם ור״א מן ההר שפי׳ כשיטת רש״י ומפרשים שמדין פסל יש ללמוד שיש להמשיך הסוכה וכשס שרואים כאילו יש דפנות אף שאין כשרות בדפנות כמו״כ אמרי׳ לענין האצטבא דהוי כאילו נמשך האצטבא וגם המקוס שאין על האצטבא כשרה. וכנ״ל.)

בשיטת רש״י

ג׳) אבל עדיין יש להק׳ בדעת רש״י, שהרי רש״י לקמן כ׳ להדיא דקמ״ל דפסל היוצא הוי כשתים כהלכתן ושלשית יוצא טפח ומשמע כמו שפי׳ הק״נ וכהבנת הרי״ד דהתם הסוכה כשרה לגמרי ורק ״דלא מוכחא מלתא כולי׳ האי״. וא״כ כאן שאין המקוס שאינו על האצטבא כשרה אין להוכיח משס.

---

[2] כן נר׳ בכוונת הרא״ש ואף שהק״נ לא פי׳ כן, הרי אף הק״נ כ׳ שכן משמע מלשונו, וכ׳ לדחות בכוונתו משום קושייתו שם מדברי הרא״ש לקמן בשם הראבי״ה וכמו״כ מסוגיית הגמ׳ לקמן דף י״ט וכמו שמשמע מרש״י שם, ובעזה״י לפי המבואר לקמן יש ליישב קושייתו משם.

[3] ולכאו׳ מבואר מדברי הרא״ש דהפסול בסכך למעלה מכ׳ ה״ה פסול בהסכך ולא בהדפנות וכ״מ גם מלשון הרי״ד, ואילו מרש״י ל״מ הכי, וק׳ לפי מה דקי״ל כרבא ולדעתו לכאו׳ הפסול בדפנות ומשום דבעי׳ דירת עראי. ועי׳ במש״כ בזה לעיל בדף ב׳ ע״א אות מ״ב, ובאות מ״ב-ב׳ בארוכה. וע״ע בענין זה והנוגע לדין תעשה ולא מן העשוי במי שבנה אצטבא, בדף ג׳ ע״ב אות ג׳, ובקה״י סו״ס ג׳.

ואפי' אם נאמר דהכא אין הסכך פסול אלא מחמת גובהו, נר' שא"א לדמות להתם אלא לפי הבנת הרא"ש דמבואר מפסל היוצא שיש להכשיר גם מקום שאין בו הכשר סוכה, אבל אם אין מוכח מדין פסל היוצא שיש להכשיר ולהמשיך למקום שאין בו כשרות הסוכה לגמרי, ודאי אין להכשיר שום מקום שאין בו כל הדברים שצריכים לכשרותו של הסוכה מדין פסל היוצא.[4]

וא"כ ק' במה שכ' רש"י לדמות חוץ מן האצטבא לפסל. וכמו"כ ק' מפשטי' דגמ' לקמן דף י"ד דאף בלא דפנות כלל יש להכשיר משום פסל היוצא, ולא אמרי' דרק במקום שיש להכשיר משום ב' דפנות וג' אפי' טפח הוא שהפסל היוצא כשר. ודוחק לומר כמו שדחק הק"נ דהגמ' שם לא קאי למסקנא.

ועי' בערוך לנר שמדחה בכוונת רש"י שם בדף י"ט, אולם עי' במאירי שכ' ג"כ כשיטת רש"י אצלינו ופי' משום שאנו רואים האצטבא כאילו נמשך יותר, ומ"מ התם פי' החידוש של פסל שהוא מדין ב' דפנות וג' אפי' טפח, ובדבריו שם מ"א לדחות כמו שדחה הערוך לנר בכוונת רש"י שם, וא"כ הק"ל, ודוק.

ונר' דס"ל לרש"י דהא דפסל היוצא כשר הוא מדין ב' דפנות וג' אפי' טפח, וכמשמעו לקמן שם, אבל הא דינא דג' אפי' טפח ה"ה משום שאנו רואים הדופן השלישית כמלא עד מקום שמגעת הדופן האחרון כנגדו. והיינו דאין ההכשר סוכה בפחות מג' דפנות שהרי צריך שיהא האדם "בתוך" הסוכה, ומה דמכשרי' אף בטפח היינו רק משום דהדופן הג' כדופן שלם לענין זה, ואף כשאין בו אלא טפח, הרי במקום שבתוך הסוכה משוב שהוא מוסגר ומונגע בתוכו כל הצורך. וא"כ מיני' שמעי' שאף במקום שאין בו דפנות או סכך כשר כראוי להכשיר הסוכה מ"מ כשר כל זמן שהוא באותה סוכה שיש בו חלק כשר, וא"כ דין פסל נלמד מדין ב' דפנות ואפי' טפח, אבל לא משום שגם בפסל יש ב' דפנות וג' אפי' טפח ממש, אלא משום שמסתברא לדמותם.[5]

---

[4] וכן להרי"ד יתכן דס"ל דסכך למעלה מכ' אינו כסכך פסול ומ"מ ס"ל דאין לדמות לפסל וכנ"ל. ומה שהק' מסכך פסול הוא לרווחא בלבד, אבל אף לפי מה שהרא"ש מחלק בין סכך פסול וסכך שאינו פסול אלא מחמת גובהו, ודאי אין להוכיח מפסל להכשיר כאן אא"כ נפרש דהתם מבואר שיש להכשיר מקום שאינו כשר בעצמותו אלא מחמת הסוכה אצלו.

[5] ביתר ביאור, נר' דס"ל לרש"י דהא דמכשרי' הסוכה בב' דפנות וג' אפי' טפח, היינו משום שנחשב שהוא יושב בסוכה ככל הצורך, אבל אי"ז רק משום ייחוסו להדפנות בלבד, אלא משום שע"י הטפח בדופן ג' יש מקום בסוכתו שמוסגר מג' צדדין, ולכן אף חוץ מאותו מקום ג"כ שייך להחשיב ישיבתו בתוך הסוכה, כיון שאף מקומו חוץ מאותו טפח ה"ה מן הסוכה שהוא מוסגר בג' צדדין. ומש"כ הראשונים שרואין את הדופן הג' כאילו הוא נמשך וכמו"כ הכא שרואין האצטבא כאילו נמשך, פירושו דרואין שהוא "בתוך" הסוכה כמו במי שיש לו דפנות מכל צדדיו, אבל היינו ע"י מה שיש עכ"פ מקום שמוסגר מכל צדדיו בדפנות וסכך, ולכן יש לדמות גם לפסל היוצא ואף כשאין בו דפנות כלל.

ועי' במאירי שכ' דרואין כאילו האצטבא מתפשט, וכ"ה בראא"ש בקושייתו על רש"י דמרש"י מבואר שרואין החפירה כמאן דמליא. וכ"ה במשנ"ב בביאור מה דקי"ל כרש"י. ועי' בקה"י סו"ס ג' שמסתפק לפי"ז במי שיושב למטה ממקום האצטבא וחוץ מן האצטבא, שהרי לסברת הראשונים אין להכשיר אלא למעלה מגובה האצטבא בלבד כיון שלמטה ממנו הו"ל כמאן דמליא. ועי' שם שהניח בצ"ע, ובפסוקים אין נזכר לחלק בכה"ג. ונר' דאין כוונת הראשונים שרואין המקום כמליא ממש, אלא דכמו שאם הי' מלא ה"ה בתוך סוכה כשרה, ה"נ ל"ש וכנ"ל. (ואולי גם סברת הקה"י הוא רק לפי מש"כ שם להוכיח שצריך שיהא הכשר סוכה בקרקעו של הסוכה ולא למטה ממנו ועי' שם ודוק.)

שו"ר שכ"פ הקה"י בסי' ג' והוכיח בשיטת רש"י ממש"כ רש"י לקמן בדף ז' בסוגיא דמיגו דהוי דופן לענין סוכה שפי' רש"י דכיון דהוי "דופן שלמה" לענין סוכה ה"נ לענין שבת, הרי דהא דמכשרי' בטפח היינו משום דהוי כדופן שלמה לענין סוכה וכנ"ל. אולם, לענ"ד מש"כ רש"י שם יל"פ כן לכו"ע, שהרי ודאי א"א לפרש שרואין הדופן כאילו הוא שם ממש, אלא שכשיש ב' דפנות וא' של טפח, הרי גם במקום שאינו כנגד הטפח משיבי "בתוך" הסוכה ואף שאין נר' כן ולא מוכחא מילתא כולי האי, ובלשון הרי"ד, מ"מ מספיק ייחוסו של האדם היושב לכל הדפנות להכשיר מקומו עד מקום הדופן האחרון ולראותו כאילו הוא יושב בתוך סוכה עם ג' דפנות ובזה נר' דלית מאן דפליג, ולא פליגי אלא אם יש לדמות גם פסל היוצא לזה, שהרי להרי"ד אין לדמות מקום שב"תוך" סוכה כשרה למקום חוץ ממנו, ולרש"י גם מה שתחת הסכך כשר בלא דפנות כשרות וכו' הו"ל ג"כ מוסגר כמו מקום שבתוך ב' דפנות וג' של טפח, ודוק.

ולכן בדף י"ד הגמ' מכשיר גם מקום שאין בו שום מחיצה מדין פסל, וכמו"כ בסוגיא דידן דאף בלא דפנות כלל במקום הסכך כיון שיש דפנות הכשרות, גם כשהוא במקום שאין אלא סכך בלבד ואפי' במקום שיש רק סכך למעלה מכ', שהוא תוך הסוכה ומונע בדפנותיו. ואף שמדין ב' דפנות וג' אפי' טפח אין מוכח לדמות, ס"ל לרש"י שמהגמ' דפסל מבואר דס"ל להגמ' לדמות.

ובגמ' דף י"ט פי' רש"י כהרא"ש שאף למסקנא אין באותו מקום אלא דופן א' בלבד, ומש"כ דהוי כב' דפנות וג' אפי' טפח, היינו דכמו שמבואר שיש להכשיר אף שאין הדופן הג' ממשיך עד הרביעית, כמו"כ כשאין דפנות כלל כשר. (וע' ברא"ש שמדייק מלשון "פסל היוצא" דאינו מדין ב' דפנות וג' אפי' טפח, ושלא כדעת הרי"ד, ויתכן שאף רש"י מדייק הכי ולכן פי' המסקנא ג"כ כהרא"ש.)

ויש לדייק ג"כ מרש"י שם דאפי' חוץ למקום הדופן האחרון אם יש סכך, הסוכה כשרה דיעוי' בלשון רש"י בד"ה לפנים מן הסוכה, שכ' בסו"ד דמיירי כש"יוצאין (הסכך) להלן מאורך דפנות הנדדין" ומלשון רביס "דפנות הנדדין" מבואר דס"ל לרש"י דמיירי התם גם לענין להכשיר המקום שאין בו דפנות כלל וכנ"ל.

בדעת הרא"ש בהנ"ל

ד') אולם נר' שא"א לפרש כן בדעת הרא"ש דיעוי' בלשונו שכ' וז"ל "דהא דאמרינן לקמן גבי פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה ומשכה חד דופן בהדיה מדקרי ליה פסל היוצא מן הסוכה על כרחין שאר שתי הדפנות לא שייכי להאי יוצא דאי שייכי ליה הרי יש ב' מחיצות שלימות ואחת קטנה כדין הכשר סוכה ובכלל הסוכה הוא אלא כדפרשינן לקמן, דאחר שעשה מחיצה השלישית ארוכה באורך סוכתו אף על פי שהיה לו די בז' טפחים גלי בדעתיה מה שאינו בין ב' המחיצות אינו בכלל סוכתו ואין לפסל היוצא אלא מחיצה אחת אפילו הכי נידון כסוכה" עכ"ל.

הרי שהרא"ש פי' דשאר ב' דפנות "לא שייכי" להאי יוצא, והיינו דס"ל דהכא אינו בכלל הכשר הסוכה, ואין כשרותו של הסוכה כמו כל ב' דפנות וג' אפי' טפח, דהתם משוס ד"שייכי" להדפנות וכנ"ל שהוא תוך הסוכה (ככל האורך) ודרגת ייחוסו לג' דופני הסוכה מספיק

להכשיר מקומו, גם כשאין הדופן שלישית אצלו ואינו אלא טפח בלבד. אבל כאן אין כשרותו מה"ט שהרי הוא "גלי בדעתי" דאינו חלק מסוכתו, ומ"מ כשר מדין פסל היוצא דהיינו שיש להכשיר מקום שאין בו כשרות של סוכה בדפנות או בסכך הכשר ממש, כיון שהוא אצל סוכה הכשרה ומחובר לה.

סיכום דעות הראשונים בהנ"ל

ה') היוצא לענין הבנת דין פסל היוצא ובייחוסו לדין ב' דפנות וג' אפי' מחצה, שיש שלש מחלוקות בדבר. לדעת הרי"ד הא דמכשרי' בפסל היוצא הוא מדין ב' דפנות וג' אפי' טפח ממש, ולא גרע מיני' כלל, ובשניהם היינו טעמא דכל המקום עד סוף הדופן האחרון שייכי לכל הדפנות והסוכה כשרה לגמרי, ואף שאין נר' כן כ"כ. ולכן אין לדמות פסל להכא באצטבא שאין המקום שאין בו אצטבא כשרה כדהתם. והא דמכשרי' בלא דפנות לקמן דף י"ד הוא לדיחויא בעלמא, ולא קי"ל הכי, וכמו שפי' הק"כ.

ולהרא"ש פסל היוצא אינו מדין ג' אפי' טפח כלל אלא מטעם אחר, שאף בדופן א' יש להכשיר כיון שהוא יוצא מסוכה כשרה. וב' דיניס נפרדים הם דבב' דפנות וג' אפי' טפח כשר משום שכל המקום עד הדופן האחרון שייכי לכל הדפנות, אבל בפסל היוצא אינו כן, ואפי' כנגד הדופן האחרון אינו כשר מדין ג' אפי' טפח, משום דגלי בדעתי' דאינו מן הסוכה במה שהדופן הקצר הוא כשיעור ז', ומ"מ כשרה מטעם אחר, ומשום שהוא יוצא מסוכה כשרה ונמשך ממנו, וכמו"כ גם כשאין סכך כשר מחמת גובהו כשר מה"ט.

ולרש"י הא דפסל היוצא נלמד מב' דפנות וג' אפי' טפח, אבל אינו משום ד"היינו הך", וכמו דס"ל להרי"ד, דהכא שאני ואף בלא הכשר דפנות יש להכשיר כיון שיוצא מן סוכה כשרה, ומ"מ נלמד מג' אפי' טפח, דכמו דהתם הו"ל כדופן מלא, והיינו שהוא בתוך הסוכה מהלכתא שכשהוא בתוך הסוכה בכה"ג סגי, כמו"כ אף כשאין דפנות כלל וגם כשאין סכך כשר אלא סכך פסול שיש להכשיר כמו"כ כיון שיוצא מן הסוכה וה"ה "תוך הסוכה" עי"ז.

עוד בביאור מסקנת הגמ' בדף י"ט ואם גלי בדעתי' למסקנא או לא

ו') והנה, להנ"ל אף לרש"י הגמ' בדף י"ט למסקנא לא חזר מההנחה דהסוכה "באפי' נפשי" הוא, ומ"מ כשרה ו"מן הסוכה" הוא, וכמו שפי' הרא"ש דאף למסקנא "גלי בדעתי" דלא רצה שיהא חלק מסוכתו ומ"מ כשרה מדין פסל היוצא מן הסוכה. אלא דס"ל לרש"י דהא שיש להכשיר בכה"ג נלמד מדין ב' דפנות וג' אפי' טפח. אבל לדעת הרי"ד לכאו' מבואר שלמסקנת הגמ' קיי"ל דלא גלי אדעתי', ולכן הו"ל כב' דפנות והג' אפי' טפח.

ועי' בשו"ע דקי"ל כשיטת רש"י והרא"ש ושלא כהרי"ד, וכל הסוכה כשרה, ועי' במשנ"ב דלא אמרי' דכיון דגלי בדעתי וכו' הו"ל כאנפי נפשי וכו'. וכפשוטו ל"ל דאף דגלי בדעתי' מ"מ "מן הסוכה" הוא וכמו שכ' הרא"ש.

אולם עי' בשו"ע הרב בס"ק ט' שכ' לפרש המסנקא דלא איכפית לן בדעתו, ואף דגלי בדעתי' מ"מ ה"ה סוכה א'. ול"ע, הרי אם לא איכפית לן בגילוי דעתו ולא אזלי' בתר גילוי דעת שלו, הרי הוא סוכה א' ממש, והו"ל כב'

דפנות וג' אפי' טפח וכמו שהק' הרי"ד. ובשלמא אם אזלי' בתר גילוי דעתו יל"פ דאף שאין אלא דופן א' כשר וה"ג ג"כ יש להכשיר וכמו שפי' הרא"ש, אבל אם לא אזלי' בתר גילוי דעתו הו"ל כמי שלא גילה בדעתו ובפסל היוצא כל הסוכה כשרה וכמו שהק' הרי"ד. וצ"ע.

והנה, בהא דאזלי' בתר גילוי דעתו, לכאו' ק' הרי אין שם הסוכה תלוי בדעתו, ומ"ש אם גלי בדעתי' או לא. ועי' בראשון לציון שם שעמד בזה ור"ל דלא גילה בדעתו בלבד אלא שעשה צורת הפתח ובזה חשוב כסוכה אחרת. אולם במאירי מבואר שלא כדבריו ואפי' בלא צורת הפתח אזלי' בתר גילוי דעתו.

ועי' בחזו"א דר"ל דכיון דגילה בדעתו שלא רצה שיהא בכלל סוכתו, ממילא אף כשסיכך לא סיכך אותו מקום "לשם צל" או לשם מצוה, ולכן הסוכה פסולה. ומתו"כ כ' החזו"א דצ"ל דאף סכך העשוי שלא לשם צל, אינו כסכך פסול ממש, אלא כסכך למעלה מכ' דאינו פסול אלא מחמת גובהו, דאם פסול ממש, הרי אין להכשיר מדין פסל וכמו שכ' הרי"ד, וגם הרא"ש מודה לזה ולא הכשיר אלא משום דסכך למעלה מכ' אינו סכך פסול אלא מחמת גובהו.

אולם לענ"ד גר' שיש לפרש באו"א, דבאמת לא אזלי' בתר דעתו, אלא בתר מה שנראה כסוכה, ואם בעיני בני אדם הרואים כשיושב בסוכה זו גר' שהוא יושב "בתוך" הסוכה או חוצה לה. ובמקום שאדם עושה סוכתו באופן שמובן דדעתו הי' שיהא הסוכה רק עד מקום שכלה דופן הקנה, אז כשיושב חוץ ממקום זו לא גר' כ"כ כמי שיושב בסוכה. ובשלמא במי שעושה רק טפח או עד ז' טפחים בצד א', ודאי גר' לבני אדם שאף כשיושב מחוץ להדופן הקנה אלא כנגד דופן האורוך דמ"מ ה"ה יושב בתוך הסוכה כיון דגר' לכל שעושה הסוכה כהכשרו ולא יותר. אבל אם לא הפסיק מלבנות הדופן הג' עד אחר ז' הרי גר' לעלמא דהיינו משום שרצה לעשות שיהא סוכתו מוסגרת בג' דפנות וכשיושב חוץ מג' דפנות לא גר' כמי שיושב בסוכה כ"כ.

ואולי לפי"ז יל"פ ג"כ בכוונת השו"ע הרב ולמסקנא אף שיש גילוי דעת שהוא רצה להפסיק סוכתו בכלות הדופן הקנה, מ"מ לא אזלי' בתר דעתו שמ"מ גר' לאחרים כמי שיושב בסוכה ואף אם אינו כתוך סוכה של ב' דפנות וג' טפח, דהתם ליכא גילוי דעת, והכא יש גילוי דעת, מ"מ גם הכא גר' כמי שיושב בתוך הסוכה, וה"ה החידוש של פסל היוצא שפעמים אף במקום שיש גילוי דעת מצדו שלא רצה שיהא בכלל סוכתו מ"מ לפי הנראה לאחרים ה"ה חלק מן הסוכה וממילא כשרה כנגד גילוי דעת שלו.[6]

עוד בענין הנ"ל ובמקום שאין בו אפי' דופן א'

ז') ע"ע בק"נ לקמן שם וכן בסוגין שמוכיח דאף להרא"ש למסנקת הגמ' הא דפסל היוצא כשר הוא משום שיש בו ג' דפנות ולא כמשמעות הרא"ש אצלינו, דאל"כ ק' ממש"כ הרא"ש לקמן בסי' ל' בשם האבי העזרי שבגדיש אין להכשיר מדין פסל כיון שאין בו

[6] ויש לעורר שהרי מלשון רש"י אין מבואר דאזלי' בתר דעתו כלל ולא כ' אלא דמוכחא מילתא דבאפי' נפשי' הוא. ואולי יש לפלפל שביסוד המחלוקת הרא"ש ורש"י אם לדמות דין פסל לדין ב' דפנות וג' אפי' טפח תלוי בזה ודוק.

אפי' דופן א'. ומבואר דס"ל להרא"ש שאין להכשיר במקום שאין בו דפנות אף אם יש בו סכך כשר, וצ"ל דהא דאיתא לקמן בדף י"ד להכשיר מטעם פסל במקום שאין בו אפי' דופן א' לא קיימא למסקנא.

אולם נר' דיש לחלק בין אם יש דופן א' ובין אם אין בו אפי' דופן א', וכ"ה קו' הרא"ש תו"ד לפי' רש"י וז"ל "ועוד לא דמי לפסל דהתם הדופן הקצר נמשך כנגד האורך כדאמר שתיס כהלכתן ושלישית אפילו טפח אבל הכא היכא אשכחן שיהא נמשך וימא חפירה כמאן דמליא דמי". הרי דס"ל להרא"ש דאפי' אם נאמר כפי' רש"י להכשיר במקום שאין בו דפנות, מ"מ היינו רק כשיש דופן א' דנאמר שהדופן הקצר נמשך עד מקום של האורך, אבל כשאין דופן מב' צדדין אלא סכך, לא אמרי' הכי.

ויל"ע במש"כ הרא"ש, שהרי כפשוטו לא תי' מידי על קושיא שני' שלו, ובשלמא במה שהק' הרי"ד תי' הרא"ש אבל במה שהק' דאין לדמות פסל שיש בו דופן א' לא תי' מידי. ונר' דס"ל להרא"ש דהא דאין לדמות לפסל שיש בו דופן א' הוא רק לפי הבנת הרי"ד דפסל היוצא כשר משום שה"ה ב' דפנות וא' אפי' טפח, וא"כ בכלל הגזה"כ הוא שיהא הסוכה יוצא עד מקום הדופן האורך. אבל מאחר שפי' הרא"ש דהכא אין בו ג' דפנות אלא א' בלבד ומשום דגלי בדעתי' שאי"ז בכלל סוכתו, אז צ"ל דמכשרי' גם במקום שאין בו הכשר דפנות ובזה ס"ל להרא"ש דיש מקום לדמות גם למקום שאין בו אפי' דופן א' דמ"ש, ואם יש להכשיר גם מקום שאינו "בכלל" ו"בתוך" סוכתו ע"פ הגזה"כ, שוב מסתברא שאין לחלק בין דופן א' ובין כשאין בו אפי' דופן א'. אבל כאמור, הרי לקמן בסי' ל' מבואר דס"ל להרא"ש שלפי האמת עדיין יש לחלק ואף שאין להק' על שיטת רש"י, מ"מ ס"ל להרא"ש כשלעצמו שיש לחלק וכשאין אפי' דופן א' אין שייך דין פסל היוצא.

ולדינא, משמע מלשון השו"ע שצריך שיהא עכ"פ דופן א' והוא כמו שמבואר מהרא"ש לקמן בסי' ל' (וכן מדייק המגה"י) וע"ע בפמ"ג בסי' תרל"ב א"א א' שמדברי המג"א שם מבואר דל"צ אפי' דופן א' והפמ"ג חולק עליו. ומלשון תוס' לקמן דף י"ז משמע דל"צ אפי' דופן א', וכ"מ גם מרש"י אצלינו. וע"ע בבכור"י ס"ק ז' ובערוך לנר לקמן דף י"ד שמסתפק בזה.

בענין מיגו דהוי דופן לענין סוכה

בביאור "מיגו דהוי דופן לענין סוכה" וכו'

א') גמ' מיגו דהויא דופן וכו'. מבואר מלשון הגמ' דאף השלישית "הויא דופן" ולא אמרי' שההלכתא מחדש לנו לגרע משיעור דפנות ושלא צריך אלא ב' דפנות בלבד. אלא אף השלישית "הוי דופן" לענין סוכה. אולם עדיין יש לעי' אם ההלכתא מחדש שאף דופן של טפח ה"ה כדופן לענין סוכה, או"ד דההלכתא לראות הטפח כאילו הוא דופן מלא עד הדופן שכנגדו. ועי' בר"פ לעיל בדף ד' ע"ב דלר' יעקב ד'יומדין אפי' טפח מהני לסוכה, ילפי' לי' מ"שלישית אפי' טפח" דאף דופן של טפח חשוב דופן, ומשמע דאין לחדש דרואין כאילו יש דופן מלא אלא דאף בטפח ה"ה כדופן. ומ"מ יל"ע אם בזה גופא פליגי ר' יעקב ורבנן דהתם. וע"ע בלשון רש"י כאן דהוי "דופן שלימה" לענין סוכה, ומשמע יותר דאף טפח ה"ה כדופן שלימה, וכ"פ הקה"י בסי' ג', אבל יש לדחות. וע"ע לעיל בדף ו' ע"ב אות י"ב במש"כ בזה.

והנה, יש להק' בדמיון של הגמ' ובמה דהוי דופן לענין שבת משום דהוי דופן לענין סוכה, דהרי הא דבעי דופן בסוכה הוא מגזה"כ ובעי ג' דפנות או עכ"פ ב' וטפח, אבל ברה"י לענין שבת לפי פשוטו ל"ל מחילות אלא שיהא המקום מוגנע ומוגדר שאין בני רה"ר באים שם, ולכמה ראשונים אף בלא מחילות כלל יש רה"י וכגון ע"ג תל גבו' י', ואפי' בלא דינא דגו"א וכו'. ומבואר דל"ל מחילות כלל אלא מקום מוגדר ומוגנע. וא"כ אף אם ע"י הטפח הוי כדופן לענין סוכה מג"ל לדמות ולומר שכמו"כ לענין שבת חשוב מקום מוגנע.

ויל"פ דאע"פ דל"ל מחילות לרה"י, מ"מ ע"י מחילות חשוב המקום כמוקף ומוגדר מחולה לו, ולכן במקום שיש דופן לענין סוכה הרי יש דופן גם לענין שבת, ועי"ז חשוב מוגדר.

אכן, כנר' שהדמיון תלוי בהג"ל, ובשלמא אם נאמר שמההלכתא שמעי' שאף טפח ה"ה כדופן שלם לכל מילי, א"כ אנו רואין הטפח כדופן שלם, וממילא גם המקום "מוגדר" עי"ז. אבל אם נאמר שלענין סוכה סגי בדופן של טפח, ול"ל דופן שלם, א"כ ק' בדמיון של הגמ' מסוכה לשבת ואע"פ שלענין סוכה צריך דופן מגזה"כ סגי בג' אפי' טפח, מ"מ דלמא לענין שבת שצריך מקום מוגנע ומוגדר מסביבותיו או מבני רה"ר, לא סגי בדופן של טפח שאף דחשוב "דופן" מ"מ אין דופן זה מועיל להגדיר המקום שבתוכו ולעשותו מקום מוגנע וחלוק מחולה לו.

ואולי יש לדחות דאע"פ דאין המקום מוגדר עי"ז, מ"מ מסור לחז"ל לקבוע שכל דבר דחשיבי מחילה מועיל לעשות רה"י כיון שכרגיל ע"י מחילות יש מקום מוגנע, וממילא בכל מקום שיש תורת דופן ומחילה ה"ה רה"י עי"ז אף שלפי האמת אין המקום מוגנע כלל. ול"ע.

ונר' שיש לפרש באו"א, ומש"כ הגמ' דחשוב דופן לענין סוכה, אין פירושו דאמרי' המיגו לענין מה שיש בטפח "תורת דופן". אלא שהבינו חז"ל לדבר פשוט דהא דצריך דפנות לסוכה נמי אינה כמלתא בלא טעמא, אלא שע"י הדפנות חשוב המקום מוגנע ומוגדר. ואף שאין הגדרים של המקום וההקפה בסוכה שוה להלכות רה"י לענין שבת (וכגון בתל גבו' י' דאף לולי דינא דגו"א לכמה ראשונים ה"ה

רה"י, ולענין סוכה בעי דפנות ומחילות מיכרות וכו') מ"מ עיקר יסוד ותועלת של המחילות בסוכה שוה להתועלת של המחילות לענין שבת דהיינו להקיף איזה מקום ולהחשיבו כמקום המוגנע ומוגדר ומוקף מסביבותיו וממה שחוצה לו. ולכן אמרי' דמיגו דהוי מקום מוקף ומוגדר לענין סוכה, כמו"כ לענין שבת.

הרי שיש להסתפק בדמיון הגמ' מסוכה לשבת, ואם המיגו הוא על הדופן לחודי', ואמרי' דמיגו דחשוב דופן לענין סוכה, ה"ה דהוי דופן לענין שבת, והיינו כעין סברת "אחשבי", ואף הל' רה"י דשבת תלוי במה שיש חשיבות של דופן ותורת דופן, או"ד דדמיון הגמ' אינה על חשיבות של הדופן אלא שאנו מדמין שכשם שהמקום מוגנע וכשר לסוכה ע"י הדפנות, ואף דפשיטא דצריך מקום מוקף ומוגדר, כמו"כ לענין שבת ה"ה כרה"י.

במה שמבואר מהראשונים שנחלקו בהנ"ל ממה שכ' לפרש הצורך של המיגו אף במקום שיש צורת הפתח

ב') ונר' שנחלקו הראשונים בהנ"ל, דיעוי' במה שהק' הראשונים בהא דאמרי' וכן לענין שבת, דהרי לעיל קי"ל כליש"ב דרבא דבעי' צורת הפתח עם הטפח, וא"כ הרי לענין שבת יש ג' מחילות שלמות שהרי הצורת הפתח ה"ה דופן שלם לענין שבת, ורק בסוכה לא סגי בלא טפח, ולמה צריך המיגו כדי שיהא רה"י, והלא בלא מיגו יש צה"פ וכג' דפנות שלמות לענין שבת.

אולם נר' שיש ב' דרכים בקושיית הראשונים. עי' בר"ן שכ' שע"י הצה"פ יש ג' מחילות ולענין שבת ל"ל אלא ג' מחילות מדאו'. ומבואר מקושייתו דאילו הי' צריך ד' מחילות כדי לעשות רה"י מדאו', לא הוה ק' לי'. והיינו משום דאם צריך ד' מחילות לרה"י והכא בסוכות סגי בב' כהלכתן וג' אפי' טפח, ודאי צריך המיגו כדי להכשיר הסוכה שהרי אף אם יש לה"פ בדופן ג', מ"מ אין לו דופן ד' כלל, וצריך המיגו כדי לעשות רה"י אף בלא ד' מחילות.

הרי מבואר מדברי הר"ן דהא דאמרי' מיגו דהוי דופן לענין סוכה הוי דופן לענין שבת, אינו שיהא הדופן ג' של טפח כדופן שלם, דמ"מ אין לו אלא ג' דפנות, ואף אם לסוכה סגי, מ"מ לשבת לא סגי. אלא דאמרי' דכשם שהמקום מוגדר ומוגנע לענין סוכה, כמו"כ לענין שבת ואף חשוב רה"י עי"ז. והא דק' לי' ממה שיש לה"פ הוא רק משום דל"ל לרה"י אלא ג' מחילות בלבד, וא"כ ק' דהרי יש ג' מחילות ע"י הצה"פ ול"ל המיגו.

(ולבסוף תי' דמ"מ מדרבנן בעי' ד' מחילות לרה"י, ומדרבנן בעי' המיגו. ואף מזה מבואר לפי פשוטו כהנ"ל דאף שלסוכה אין דופן ד' כלל, מ"מ ע"י המיגו חשוב כמקום שיש בו ד' מחילות לענין שבת, והיינו כהנ"ל דאין המיגו להחשיב הדופן כדופן בלבד, אלא שיהא המקום מוגדר ומוקף כראוי כדי שיהא רה"י אף מדרבנן. אבל בתירוצו של הר"ן יש לדחות שכוונתו למש"כ הריטב"א וכמו שנבאר לקמן בעזה"י.[1])

[1] וכמו"כ נר' מוכח מדברי הרא"ש שפי' בהא שהשמיט הרי"ף הלכה זו, משום דמדאו' ל"צ אלא ג' ויש צה"פ להשלים שיעור ג', ומלתא דפשיטא דאמרי' מיגו בכה"ג. והיינו דפשיטא לומר מיגו במקום של"צ ד' מחיצות אלא מדרבנן, והיינו דאמרי' מיגו לעשות רה"י אפי'

וכמו"כ נר' בדעת רש"י שפי' דצריך ג' מחיצות לשבת והיינו מדאו', ומ"מ ס"ל דמותר לסמוך על המחיצות של סוכה כשהם ב' כהלכתן וג' אפי' טפח, ואפי' מדרבנן מותר לטלטל, והיינו משום שאע"פ שאין לו מחיצה בא' מן הרוחות, ומדרבנן צריך ד' מחיצות, מ"מ אמרי' מיגו לעשותו כרה"י גם מדרבנן ומשום דאשוב מוקף ומוגדר לענין סוכה ה"ה מוקף גם לענין שבת וכנ"ל. (אולם עי' בפנ"י שפי' בדעת רש"י באו"א.)

אבל בפי' המאירי מבואר להק' באו"א, דקושייתו הוא בדרך ממ"נ, דאם המיגו לעשות רה"י מדאו', הרי בלא מיגו יש רה"י מדאו' ע"י הצה"פ. ואם נאמר דמ"מ צריך מיגו לעשות רה"י אפי' מדרבנן דצריך ד' מחיצות מדרבנן, הרי אין המיגו מועיל לעשות רה"י מדרבנן, שהרי לזה צריך ד' מחיצות ואין המיגו אלא דהוי' דופן ולא שיהא כמקום שיש בו ד' מחיצות.

וכעי"ז איתא בס' ההשלמה דהא דאמרי' מיגו לשבת, אי"ז אלא מדאו', אבל מדרבנן לא סגי בשלישית אפי' טפח, דמ"מ מדרבנן בעי' ד' מחיצות וליכא. הרי דס"ל להמאירי בקושייתו, וכן להשלמה, דהא דאמרי' מיגו הוא להחשיב הדופן ושיהא תורת דופן לענין שבת, וממילא הוי רה"י ע"י מה שיש דופן, אבל שיהא כמקום המוגדר כראוי לענין שבת ממיגו דסוכה, לא אמרי'.

ועי' בסו"ד המאירי שחזר ופי' דאפי' מדרבנן מהני והא דאמרי' דופן הסוכה ל"ד אלא שכשם שהסוכה כשרה כמו"כ לענין שבת הוי רה"י.

וכפשוטו המאירי חוזר ומפרש ענין המיגו כמו שמבואר מקו' הר"ן וכנ"ל. אבל דעת ההשלמה אף למסקנא ה"ה כהקו' של המאירי וכנ"ל.[2]

עוד בענין הנ"ל, ובדעת הרמב"ם

ג') והנה, דעת הרמב"ם בהל' שבת פי"ז ה"ב וה"ט דצריך ד' מחיצות מדאו' לרה"י לשבת, וכמו"כ מבואר בר"פ לעיל דף ד' ע"ב. (ועי' שם במג"מ שמבואר מהשגת הראב"ד דס"ל שאף הרמב"ם מודה דצריך רק ג' וכדעת רש"י והר"ן אצלינו, וכ"ה שיטת הרשב"א ותוס' ועוד וכמבואר במג"מ שם. אבל המג"מ מוכיח שלהרמב"ם צריך ד' מחיצות מדאו' כדי שיהא רה"י.) ולפי הרמב"ם לכאו' צ"ל דהא דאמרי' "וכן לענין שבת" היינו שאע"פ שלשבת צריך ד' מחיצות, הכא שאני ול"צ אלא ב' כהלכתן וג' אפי' טפח ומיגו דהוי סוכה כשרה, כמו"כ הוי רה"י. וא"כ מוכח מהרמב"ם ג"כ דס"ל כדעת הר"ן ושלא כמבואר מההשלמה ומקו' המאירי דהא דאמרי' מיגו הוא רק כדי שיהא בדופן שלישי תורת דופן, דא"כ עדיין חסר דופן הרביעית וכנ"ל. אלא צ"ל דאמרי' מיגו להרמב"ם אף לענין שיהא חשוב כמקום המוגדר בד' מחיצות, שע"י המיגו אמרי' דהמקום חשוב מוגדר כראוי אף לענין שבת, ואף שכרגיל צריך ד' מחיצות הכא שאני ול"צ אלא ג' והג' ל"צ אלא טפח.

אבל ק' שהרי הרמב"ם השמיט ההלכה דרבא ד"וכן לענין שבת". (וכן הרי"ף השמיטו, ועי' לקמן במש"כ.) ועי' בר"א מן ההר ובהשלמה

מדרבנן, ולא אמרי' שאין המיגו מהני לעשות דופן ד'. וע"ע לקמן במש"כ בדעת הרא"ש.

[2] ע"ע במש"כ הדברי נחמי' מובא בילקו"מ, ומבואר דס"ל לדבר פשוט כהבנת ההשלמה וכנ"ל.

שפי' בדעתו דכיון דמדאו' סגי בגה"פ ול"ל טופח, וקי"ל כרבא לעיל דצריך לה"פ, ממילא אין המיגו נוגע לדינא ל"ל לי' דבלא"ה יש בו ג' מחיצות. אבל לכאו' א"א לפרש כן אלא אם נאמר דל"ל ד' מחיצות מדאו', אבל להנ"ל הק"ל שהרי להרמב"ם ודאי צריך המיגו כדי שיהא רה"י לענין שבת אף שכרגיל צריך ד' מחיצות לרה"י. וצ"ע.

ואולי יש לפרש בדעת הרמב"ם באו"א, ובאמת ס"ל כדעת ההשלמה וא"א לעשות כאילו יש דופן ד' לענין שבת ע"י המיגו, ורק לשו' דופן אמרי' מיגו. ואף שבשבת צריך ד' מחיצות מדאו', ס"ל להרמב"ם דכאן "וכן לענין שבת" מיירי כשיש לו ג' מחיצות שלמות וא' של טפח, ובכה"ג ס"ל להרמב"ם ד"וכן לענין שבת" דהטפח כדופן לענין שבת, ולהשלים מנין ד' דפנות אמרי' מיגו. ולכן השמיט הרמב"ם הלכה זו משום דקי"ל דצריך לה"פ עם הטפח ובלא הלה"פ אין הטפח מספיק לדופן גם לענין סוכה, וכיון דקי"ל דצריך לה"פ ולשבת הוי כדופן גמור ע"י הלה"פ שוב אין נפ"מ במה דאמרי' מיגו וכמו שפי' ההשלמה והר"א מן ההר.

(אבל לפי"ז מבואר דאף במקום של"ל הטפח להיות דופן וכגון בסוכה שבלא"ה יש ג' דפנות, מ"מ אמרי' מיגו, ולא אמרי' שאין שייך המיגו אלא במקום שהטפח מועיל להכשיר הסוכה בפועל[3]. וכנר' שנחלקו הראשונים בזה, עי' בריטב"א בסיכך ע"ג הלחי, ואם מיירי רק בלחי שבמבוי או אף ברה"ר וכנר' דהריטב"א מסופק בזה. ע"ע ברא"ש בשם הראבי"ה בפסי ביראות לקמן בסמוך לענין אם אמרי' מיגו בפסי ביראות ברה"ר בלבד או בכל מקום. ועי' לקמן בדף ז' ע"ב אות ה' בדעות הראשונים בענין אם צריך שיהא המיגו מתיר בפועל או לא.)

וע"ע לקמן במש"כ באות מ-ב' בדעת הר"פ.

בדעת הריטב"א בהנ"ל

ד') והנה, נר' יש להריטב"א הבנה אחרת בהמיגו מסוכה לשבת, ועי' שם שהק' כקו' הר"ן והמאירי הנ"ל דכיון דהכא ממ"ג יש לה"פ ל"ל להמיגו, ומסיק דהמיגו הוא רק מדרבנן בלבד, ומבואר מדבריו דלא מהני המיגו מדאו' כלל, ובמקום דמדאו' אינה רה"י לא אמרי' מיגו כדי שיהא רה"י. והא דאמרי' מיגו דהוי דופן לענין סוכה וכו', היינו רק במקום דמדאו' הוי רה"י, ומדרבנן החמירו, דאמרי' "אוקמו' אדאו'". והיינו דענין המיגו אינה סברא דאו' להחשיב הטפח כדופן לענין שבת, או שיהא המקום חשוב מוגדר לענין שבת מיגו דהוי מוגדר ומוקף לענין סוכה. אלא דבמקום שהחמירו חז"ל ברה"י דשבת לתת לו דין כרמלית מדרבנן, מ"מ אם המקום כשר לסוכה, לא רצו לחלק בין דין סוכה ושבת מדרבנן, ולכן השוה מדותיהן ולא החמירו מדרבנן לענין שבת, אלא אוקמו' אדאו' דהוי רה"י כמו דהמקום כשר לענין סוכה. וכמו"כ הביא הר"ן תו"ד שיש שמפרשים כן, ודחה הר"ן שם דודאי אמרי' מיגו אפי' מדאו'.

[3] ובדוחק יל"פ דאף דופן ד' צריך לסוכה לכתחילה וכמו שכ' הפוסקים דעדיף שיהא ד' דפנות לסוכתו, אבל כפשוטו אי"ז מספיק אם צריך שיהא היתר בפועל ע"י הטפח.

עוד יש לדחות באו"א דמיירי באופן שיש לו ד' דפנות לשבת אבל רק ג' לסוכה, וכגון אם א' מן הדפנות למעלה מכ', שאינו דופן לסוכה, ומ"מ רחוק לפרש שהרמב"ם יפרש דברי הגמ' בכה"ג בלבד.

וע"ע לקמן במש"כ בדברי הר"ן והריטב"א ובמה שהק' דיימא מיגו דלא הוי דופן לענין שבת אינו דופן גם לענין סוכה.[4]

בענין המיגו דהוי דופן לענין שבת הוי דופן לסוכה לפירושים הנ"ל

ה') והנה, כ"ז הוא במיגו מסוכה לשבת. אבל עדיין יש לעי' בהמיגו משבת לסוכה דמיגו דהלחי הוי' מחילה לענין שבת הוי מחילה לענין סוכה. והתס יש להק' להיפך, שהרי בשבת ל"ל מחילה כלל, אלא שע"י המחילה המקום מוגדר כראוי, אבל מ"מ יתכן לפרש שלענין שיהא המקום מוגדר ומוקף הוי "מחילה", פי' דסגי בהכי להגדיר המקום, ולמנוע הרבים וכו', אבל מ"מ שיהא עליו תורת דופן לסוכה צריך דופן מגזה"כ, זה לא שמעי'. (שו"מ שהעמק ברכה בסי' ח' נתקשה בזה והניחו בצ"ע.)

ולכאו' יש לתלות בהגדרים המבואריס בראשונים הנ"ל. לדעת הר"ן (והמאירי בתירוצו) דס"ל דהא דאמרי' מיגו אינו רק לענין שיהא כדופן, אלא דכשס שלענין סוכה הוי מקום מוגדר ומוקף כמו"כ לענין שבת, נר' שכמו"כ יל"פ ג"כ להיפך, ומיגו דהוי דופן לשבת, פי' שהוא מקום מוקף ומוגנע כראוי לענין שבת ע"י הלחי, כמו"כ הוי מקום מוגנע גם לסוכה. ואף אם לסוכה צריך דפנות מקראי, מ"מ מובן לחז"ל שענינו להגדיר המקום ואמרי' מיגו וכנ"ל. אבל אם נאמר כמבואר בהשלמה ומקו' המאירי, הק"ל, שהרי כשס שאין להחשיבו כמוגדר מכל צדדיו ע"י המיגו אלא שיהא בו תורת דופן בלבד, כמו"כ אין לדמות הא דחשוב "דופן" לשבת לסוכה שהרי בשבת ל"ל דופן כלל אלא שיהא מוגנע.

אולם נר' שעדיין יש לייסב דהא דמהני לחי לשבת, אי"ז משום שנר' לנו כמוגדר עי"ז, אלא דס"ל לחז"ל שבמקום שיש דופן ה"ה מקום מוגדר לענין שבת ולרה"י, והא דחשוב רה"י הוא רק משום שיש בהלחי תורת דופן ומחילה דבלא"ה ודאי אינו כמקום מוגדר ע"י לחי שאף טפח אין בו. וא"כ אמרי' מיגו דהוי דופן לענין שבת, ה"ה דהוי דופן לענין סוכה.

ולהריטב"א קו' מעיקרא ליתא שאין ענין המיגו אלא להשוות הדיניס מדרבנן וכנ"ל.

עוד בענין הנ"ל וביישוב קו' הפור"י והאג"מ

ו') ע"ע בהג' הפור"י שהביא מה שהק' הר"ן והריטב"א דיימא איפכא, ומיגו דלא הוי דופן לענין שבת לא הוי דופן לענין סוכה, ולמה הקילו לומר דהוי דופן בשניהס. והק' הפור"י עליו שהרי לא מצאני בשום מקום שטפח לא הוי דופן לענין שבת, אלא מצאנו שטפח הוי דופן לענין סוכה, ובכה"ג אין להשוות שניהס ולומר ששניהס אינס כדופן.

וע"ע במה שהק' בתשו' אג"מ דאס ענין המיגו הוא להחשיב הדופן כדופן, הרי א"א לומר דכיון דלא חשוב דופן לענין שבת לא חשוב כדופן לענין סוכה, ומיני' הוכיח שס דל"ל דענין המיגו אינו להחשיב הדופן אלא שצריך להשוות הדיניס בסוכה ובשבת.

ונר' שלפי הבנת הריטב"א ודאי כ"ה ענין המיגו, ואין ענין המיגו להחשיב הדופן, אלא להשוות מדותיהן של חז"ל ומדרבנן, ולכן ק' לי'

[4] ויש לעורר שהריטב"א לשיטתו פי' גם המיגו לקמן בסיכך ע"ג מבוי בדרבנן בלבד, ומדאו' ל"צ המיגו, והוא לשיטתו דלא אמרי' מיגו אלא בדין דרבנן וכנ"ל.

דיימא איפכא ולחומרא. אבל מ"מ ק' במה שהק' הר"ן ג"כ כקו' הנ"ל, והרי לדעת הר"ן אמרי' המיגו אפי' מדאו', ולכאו' אין סברא מדאו' דצריך להשוות הדיניס.

וגר' דכל קו' הפור"י והאג"מ אינס אלא אס נאמר שהמיגו הוא להחשיב הדופן ושיהא תורת דופן עליו, וכהבנת ההשלמה, דלא אמרי' מיגו שיהא כד' דפנות אלא שיהא כג', וא"כ יש להק' דהרי לא מצאנו שיעור לדופן של שבת וגס א"א לומר דכיון שאינו כדופן לענין שבת אינו דופן לענין סוכה אלא כיון שיש חשיבות כדופן בחד מקוס הרי אחשבי'. אבל להבנת הר"ן וכו' דאמרי' מיגו דהוי מקוס מוגנע ומוגדר לסוכה הוי כמו"כ לענין שבת, יש להק' דיימא איפכא, שהרי בין לענין שבת ובין לענין סוכה פשיטא להו דצריך מקוס המוגדר ומוקף ומובדל מסביבותיו וכמו שפרשנו. ואף אס הגדרים של מה שצריך בסוכה לזה נלמד מקרא ולא סגי בלא מחילות, ובשבת נלמד מסברא, מ"מ בשניהס ודאי צריך מקוס מוגנע, וא"כ במקוס שאנו באיס לדון במה שצריך כדי שיהא מוגדר ומוגנע כראוי, אין סברא לדמות שבת לסוכה יותר מלדמות סוכה לשבת להיפך, דהא דאמרי' מיגו הוא שיהא המקוס או כרה"י ומקוס דחשוב מוגנע או שיהא כמקוס שאינו חשוב מוגנע, ואין סברא שיהא כמקוס מוגנע ומוקף יותר מלומר שהוא מקוס שאינו מוגדר כראוי. וא"כ יש לפרש שכל קו' הר"ן ה"ה לשיטתו ואילו להשלמה אין להק' כן וכמו שפי' הפור"י והאג"מ.

בענין מיגו דהוי דופן במקום שיש פסול צדדי בדפנות

ז') ע"ע במנח"ח מצוה שכ"ה י"א בענין סוכה גזולה בשבת דהוי דופן לענין שבת, וכ' המנח"ח דמ"מ לא אמרי' דהוי דופן לענין סוכה, דהפסול דגזולה ה"ה פסול גס בסכך וגס בקרקע, ולא בדפנות בלבד, ולכן לא אמרי' מיגו, דאין המיגו אלא באופן שהפסול שייך רק בדפנות דכיון דהוי דופן לסוכה, ה"ה דופן גס לשבת, אבל במקוס שאין הפסול בדופן בלבד, לא אמרי' מיגו.

והנה, עדיין יש להק' לדעתו האס אמרי' מיגו בסוכה שדפנותי' למעלה מכ', ולשיטת רבא דפסולו משוס דבעי' דפנות ומחילות הראויות להיות ערלי, כפשוטו ה"ה פסול בדפנות שאין שייך בסכך ובקרקע, וא"כ בסוכה למעלה מכ' בשבת הו"ל להכשיר ע"י המיגו. וזה לא מצאנו. וגר' דלפי מש"כ לעיל לק"מ, דהא דאמרי' מיגו מסוכה לשבת או להיפך היינו דכל דופן שמועיל להגדיר המקוס ולהחשיב המקוס מוגנע ומוקף על ידו לענין שבת ה"ה ג"כ דופן לעשות המקוס מוגדר לענין סוכה, ובשניהס צריך שיהא המקוס מוגנע וממנע ממה שסביב לו, וזהו ע"י הדפנות בסוכה וגס בשבת ע"י דפנות חשוב מוגנע. אבל במקוס שאין הפסול בהדפנות משוס שאין המקוס מוגדר ומוגנע כראוי אלא מטעס אחר, וכגון בדפנות למעלה מכ' דהפסול משוס שהדפנות אינס ראויס להיות ערלי, בזה לא אמרי' מיגו, דהא דפסלי' לי' לסוכה אין משוס חסרון בהגדרת המחילות והחשיבותן לענין עשיית המקוס שבתוך הסוכה כמוקף ומוגדר ממה שחוצה לו. ולכן אין ללמוד משבת לסוכה. וכמו"כ בסוכה גזולה יל"פ כן.

ואפי' אם נאמר שענין המיגו ה"ה להחשיבו כדופן מ"מ עניין חשיבות הדופן אינו לכל מילי דצריך להכשיר הדופן אלא לענין מה שע"י הדופן המקום מוגדר, וה"ה חשיבותו של הדופן לענין שבת, ורק לענין חשיבותו של הדופן להגדיר המקום יש ללמוד דאם חשוב להגדיר לענין שבת, כמו"כ לענין סוכה, אבל לא לכל מילי אמרי' דחשוב כדופן כשר.

סיכום הדעות בראשונים בביאור המיגו, ובביאור הצריכותות של הגמ' בע"ב לפירושיהם

ח') היוצא לענ"ד שיש לכל הפחות ג' פירושים בראשונים בהבנת ה"מיגו". א' דעת ההשלמה, שענינו להחשיב הדופן ומטעם "אחשבי" דכיון דהדופן חשוב להכשיר הסוכה ה"ה דופן גם לענין שבת. אבל לומר שעי"ז הוי רה"י כמו שהמקום מוגנע ומוגדר לענין סוכה זה לא מצאנו, ובמקום שצריך ד' מחיצות לא סגי בסוכה שהוא ב' כהלכתן ושלישית אפי' טפח, דמ"מ אין לו דופן רביעית.

ב' דעת הר"ן, והמאירי בסו"ד, והרא"ש והתוס' וכו' שענין המיגו הוא שבמקום שהסוכה כשר הרי לענין סוכה חשוב כמקום מוקף ומוגדר ע"י הדפנות ולכן גם לענין שבת ה"ה כרה"י, כיון שבין הדפנות של שבת ובין של סוכה ה"ה להקיף המקום ולהחשיבו כמקום המוגנע ומוקף. ג' דעת הריטב"א שאין ענין המיגו אלא להשוות מדותיהן מדרבנן, ואוקמו' אדאו' (עכ"פ במקום שיש סברא שלא להחמיר בשניהם).

ועי' בע"ב שהגמ' מביא צריכותא להא דקאמר רבא דסיכך ע"ג מבוי, וע"ג פסי ביראות כשרה, דלמא מבוי עדיף שיש ב' מחיצות מעלייתא, ולמא פסי ביראות עדיף כיון דאיכא שם ד' דפנות. וכנר' שביאור הצריכותא תלוי בפירושים הנ"ל.

לדעת הריטב"א נ"ל שה"ה סברות שלא להשוות מדותיהן דלמא אין להקל כ"כ ולאוקמו' אדאו' במקום שאין שם ד' מחיצות כלל או במקום שאין עכ"פ ב' מחיצות מעלייתא.

ולפי' הר"ן וכו' יל"פ דבמקום שיש ב' מחיצות מעלייתא, או במקום שיש שם ד' דפנות, בקל יש להחשיבו כמקום מוגדר ע"י המיגו, שכיון שענין המיגו הוא שיהא כמקום מוגנע ומוגדר, במקום שבלא המיגו כבר יש סברות אחרות להחשיבו כמקום מוגדר עדיף טפי.

אבל לפי ההשלמה ק' בב' הצריכותות. במה שיש מעלה בסיכך ע"ג מבוי משום שיש ב' מחיצות מעלייתא, ק' דמה בכך שיש ב' מחיצות מעלייתא, והלא אין אנו דנים על הב' מחיצות כלל, אלא על הדופן השלישית ואם להחשיבו כדופן לענין סוכה, ולכאו' אין המעליותא של ב' דפנות מעלה ומוריד לענין אם להחשיב הדופן השלישית כדופן כלל, וצ"ע.

ואולי יש לפרש שכוונת הגמ' דאמרי' מיגו רק בדופן א', והיינו דבמבוי נ"ל המיגו אלא לשוי' דופן א', משא"כ בפסי ביראות שכל דופן ודופן צריך להמיגו. ועדיין צ"ע בהסברא לחלק.

ובצריכותא לאידך גיסא דפסי ביראות עדיף שיש שם ד' מחיצות ג"כ יש להק', דהלא אין ענין המיגו אלא להחשיב הדופן כדופן שלם וכשר לסוכה מיגו דהוי דופן לשבת, ומה בכך שיש ד' מחיצות, והלא אנו דנים על כל דופן ודופן בפני עצמו ואם חשוב כדופן, ואין אנו דנים על כל הסוכה אהדדי. וצ"ע.

ואולי גם בזה יש לדחות דאע"פ דאנו דנים על כל דופן ולהחשיבו כדופן לענין סוכה אעפ"ש, מ"מ ודאי הא דצריך דפנות בסוכה הוא כדי שיהא מוגדר על ידיהם, ולכן במקום שהסוכה מוגדר טפי ומשום שיש בו שם דפנות, בקל יש להחשיב הדופן כדופן כיון של"ל שיהא כדופן אלא להחשיב המקום כמוגדר עי"ז. משא"כ כשאין המקום מוגדר בד' דפנות כלל דאז החשיבות של הדופן שצריך כדי שיהא מוגדר חמור טפי. ועדיין צ"ע.

בענין אם יש להכשיר הסוכה אפי' מדרבנן מחמת מיגו דהוי דופן בשבת רק מדאו' ואף דמדרבנן אינו דופן לענין שבת

ט') רש"י ד"ה ואילו סוכה דשבת. נהי דמדרבנן אסור מדאו' מיהא מותר. עי' במאירי שהק' דאפי' אם מדאו' מותר מ"מ כיון דמדרבנן אסור האיך אמרי' מיגו להכשיר הסוכה אפי' מדרבנן, ומתו"כ דחה פי' רש"י. ועי' בראש"ש שפי' דכיון דמדאו' מותר, ממילא משום מצות סוכה התירו גם לבטלו מדרבנן ואף דבעלמא מותר רק מדאו', מ"מ הכא מותר אפי' מדרבנן ומשום מצוה וכעין מה שפי' תוס' בע"ב לענין פסי ביראות שהתירו לגמרי בסוכה משום מצוה. וכמו"כ פי' המהרש"א בדעת רש"י כאן.

ואולי יש לפרש באו"א, דס"ל לרש"י דנהי דאין היתיר בשבת אלא מדאו' בלבד, ומדרבנן אסור, מ"מ היינו משום שהחמירו בשבת להצריך ד' מחיצות, ואילו בסוכה לא הצריכו ד' מחיצות, ולכן כיון שהלחי חשיבי דופן לענין שבת לגמרי, אמרי' מיגו דהוי דופן לענין שבת הוי דופן גם לענין סוכה, ואף שלענין שבת אין להתיר עי"ז, היינו מטעם שאינו נוגע בסוכה, ולכן יש להכשיר לגמרי בסוכה.

וכנר' דס"ל להמהרש"א בדעת רש"י (וכמו"כ ס"ל להרא"ש) דהא ודאי אין להתיר אף מדרבנן לענין סוכה, באופן שאינו מותר לגמרי בשבת כלל, ואף דמדאו' יש היתר מ"מ א"א להתיר בשום אופן בסוכה מחמת מיגו שיש היתר בשבת אם אין ההיתר בשבת אף מדרבנן. וכ"מ מקו' המאירי שא"א לומר כן.

אולם כעי"ז כבר איתא בר"פ לקמן בסמוך לענין פסי ביראות שהק' הר"פ דהכא מתירין גם כשאין מים בבור ואין היתר לענין שבת כלל, והאיך התירו לענין סוכה. ותי' הר"פ דכיון שע"י הפסי ביראות מותר מדאו', סגי בהכי להתיר הסוכה לגמרי, ואף שלענין שבת אין היתר כלל. ומאחר שכן ס"ל להר"פ, אולי יש לפרש ג"כ בדעת רש"י וכנ"ל.

ויש לעי' במאי פליגי, דהי' פשיט"ל להמאירי שא"א לומר מיגו בכה"ג כיון שאין היתר מדרבנן, ואילו להר"פ צ"ק לי' כ"כ. ואולי יל"פ דנחלקו בהבנת המיגו, דיוע' לעיל שפרשנו דלדעת ההשלמה מבואר שענין המיגו הוא להחשיב הדופן וכיון שיש להדופן חשיבות של דופן לענין שבת הרי "אחשבי" להדופן והוי דופן גם לענין סוכה. אבל להר"ן והמאירי וכו' משמע דס"ל דענין המיגו הוא שאם המקום חשוב מוגנע ומוגדר ומוקף לענין שבת, ה"ה לענין סוכה. וגר' שיש לפרש שהר"פ ס"ל כדעת ההשלמה בזה ולכן ס"ל דאם אנו מחשיבין הדופן לענין שבת הרי אחשבי' כדופן וממילא לסוכה כשר ואפי' מדרבנן יש להכשיר מאחר שיש להדופן חשיבות. אבל להר"ן והמאירי וכו', כיון שמדרבנן אין המקום מוגדר, ממילא מדרבנן אין המקום חשוב

כמוקף ומוגדר כראוי, ובכה"ג א"א לומר מיגו דאף שהמקום חשוב מוגדר מדאו' הרי כל תקנת הרבנן הי' דמדרבנן אין המקום מוגדר ומוקף כראוי, ובכה"ג כמו"כ לענין סוכה א"א שיהא כמקום מוגדר כראוי מדרבנן.[5]

(וע' בר"פ דף ד' ע"ב שכ' כדעת הרמב"ם דמדאו' צריך ד' מחיצות לשבת, ולדעתו הא דאמרי' לעיל "וכן לענין שבת" יש להסתפק אם פירושו דסגי בב' כהלכתן ושלישית אפי' טפח, או"ד דבאופן שיש ג' דפנות שלמות ועוד של טפח דסגי בהכי לענין שבת, ולהנ"ל נ"ל כפי' ב' הנ"ל וע"ע לעיל במש"כ בדעת הרמב"ם.)

[5] והנה, לעיל פרשנו שמרש"י ג"כ משמע כדעת הר"ן והמאירי בזה, וא"כ אם כנים הדברים צ"ל בדעת רש"י כמו שפי' המהרש"א.

בענין עשיית סוכה לצל ולמצוה

בענין המקור לדין צלתה מרובה מחמתה והא דבעי' סוכה לשם צל לר' יהודה לרבה ולרבא בדף ב' ע''א

א') גמ' ב' ע''ב ההוא לימות המשיח הוא דכתיב. הנה, יש להסתפק בדעת ר' יהודה לר''ז אם ס''ל כדרשת ר''ז דסוכה בעי' לצל וכמבואר ממה דצריך שיהא ''צלתה מרובה מחמתה'' אף לר' יהודה או''ד לר' יהודה לא דרשי' כדרשת ר' זירא כלל, והמקור ל''צלתה מרובה מחמתה'' אינו מדרשת ר''ז אלא ממקום אחר.

וגר' שנחלקו הראשונים בזה, עי' במש''כ הריטב''א לעיל במתני' בטעמא דלר' יהודה בעי' צלתה מרובה אף דס''ל דלמעלה מכ' כשר אף שיש לו דפנות, ופי' הריטב''א דאף של''ל שיהא הסכך מיצל, מ''מ בעי' שיהא ראוי לעשות צל, דאל''כ אין עליו שם סכך כלל כיון שהוא קלוש כ''כ שאינו יכול לעשות צל. ולכן צלתה מרובה מחמתה בעי'. ומבואר דהא דפסלי' בחמתה מרובה הוא אף לולי דרשת ר''ז שצריך שיהא לו בסוכה.

אבל בר''ן תי' באו''א דהא דסוכה למעלה מכ' כשרה לר' יהודה, משום של''ל שיהא הסוכה מיצל תחתיו ובמקומו, אבל בעי' שיהא מיצל עכ''פ מרחוק. וגר' בכוונת הר''ן ע''פ מש''כ הריטב''א בשם תוס' שם דהא דס''ל לר''ז שאין הסכך מיצל למעלה מכ', היינו שאינו מיצל תחתיו בסוכה אלא למרחוק ומשום שהשמש אינו למעלה ממנו אלא לצדדין ואפי' בחצי היום בתשרי ה''ה לצדדין. והיינו דודאי יש לו גם ע''י סכך למעלה מכ', אלא שהצל אינו בתוך הסוכה. ולרבנן דר''י בעי' שיהא לו בתוך הסוכה אבל לר' יהודה ל''ל אלא שיהא מיצל, אבל לא שיהא מיצל בתוך הסוכה. ולכן חמתה מרובה מצלתה פסולה.

וגר' שלפי מש''כ הר''ן ל''ל דהא דבעי' צלתה מרובה ל''ל שהוא מקראי, ולא מסברא, שהרי א''א לפוסלו מחמת קלישות הסכך ושאין עליו ''שם סכך'' כלל מאחר שהוא מיצל מרחוק, ואף שאינו מיצל במקומו, הרי שם סכך עליו ואינו קלוש כלל, ומה שאינו מיצל תחתיו הוא רק משום גובהו בלבד. וכן מלשון הר''ן משמע דכשם שלרבנן צריך שיהא מיצל תחתיו ומדרשה, כמו''כ לר' יהודה צריך שיהא מיצל מאותו דרשה, ואין לפסול מסברא וכמו שכ' הריטב''א.

ולפי המבואר מהר''ן יש להק' מנ''ל לרבה ורבא שיהא צריך צלתה מרובה מחמתה,שהרי גם לר' יהודה הוא רק משום הדרשה דר''ז, ואילו לרבה ורבא מבואר בגמ' כאן דלא דרשי' לי' על לו הסוכה אלא לימות המשיח, ומנ''ל לרבה ורבא שיהא צריך צלתה מרובה מחמתה.

עוד יש להק' כמו שהק' הפנ''י, דמבואר לקמן בדף ח' ע''ב בסוכת גנב''ך דצריך שיהא הסכך נעשה ''לשם צל'', והיינו לכו''ע ואף לדעת הסוברים שלא כר''ז הכא, ול''ע מנ''ל הא, והרי לרבה ורבא לימות המשיח הוא, ולא בסוכה כלל.

ותי' הפנ''י דל''ל דאף בלא פסוק ידענו מן הסברא שכל שאינו מיצל אינו סכך וסוכה נקראת ע''ש הסכך, ואף צריך שיהא ''לשם צל'' דאל''כ פסול. וכ' הפנ''י שמלשון רש''י במתני' ל''מ הכי. ויש להוסיף דגם מלשון רש''י כאן ל''מ הכי, שכ' ש''סוכת מצוה אינה לצל'', ולפי הפנ''י ל''ל דהיינו שאינה צריכה הצל של הסכך אבל מ''מ בעי' שיהא לצל. ול''ע. ע''ע רש''י לקמן בדף ח' ע''ב שכ' דהא דצריך שיהא לשם

אל הוא להגן מן "החורב" ומשמע שהוא מדרשת ר"ז ומקרא ד"לצל מחורב". ול"מ כדברי הפנ"י שיש ללמוד דבר זה מן הסברא ובלא קרא. (וע' ברש"ש שעמד בזה והניחו בקו'.)

ומלבד זה יש להק' שמדברי הראשונים הנ"ל נ"מ כדבריו, חדא הרי להר"ן משמע דאף לר' יהודה צריך קרא לצלתה מרובה מחמתה וכנ"ל, וא"כ כ"ש שאין ללמוד מן הסברא להצריך שיהא נעשה "לשם צל". ועוד הרי אף להריטב"א הא דילפי' מן הסברא הוא רק כשהסכך קלוש כ"כ שאינו מיצל, דבכה"ג אינו סכך כלל, אבל שיהא הסכך מונח שם "לשם צל" ודאי אין ללמוד מן הסברא. וצ"ע.

ואולי יש לישב בדוחק שהרי ר' זירא הק' לדעת רבה ורבא דא"כ הו"ל למכתב "וחופה" ולא בסוכה, ויש לפרש שלרבה ור' זירא ג"כ ק' כהנ"ל אלא דס"ל דמ"מ מהלשון "סוכה" אין לחדש אלא שצריך צלתה מרובה מחמתה וגם שצריך שיהא "לשם צל" וכמבואר לקמן בסוכת גנב"ך אבל להא דצריך שיהא תוך כ' כדי שיהא צל סוכה ולא צל דפנות לא שמעי'. ועדיין צ"ע.[1] ונראה לפרש בהקדם ביאור הסוגיא דלקמן דף ח' ע"ב ובדברי הראשונים וכדלהלן.

סיכום דעות הראשונים בפי' ד"והוא שעשאה לצל"

ב') גמ' דף ח' ע"ב **והוא שעשאה לצל.** בפי' ד"הוא שעשאה לצל" נחלקו הראשונים וכדלהלן.

א' פי' רש"י דצריך שיהא מוכחא מלתא שעשייתה הראשונה הוא לשם צל ולא לצניעות בעלמא והוא כשהסוכה מסוככת יפה.

ב' פי' הר"ן, וכמו"כ בריטב"א בסו"ד, דצריך שלא יהא עשוי' לדירה, דא"כ דמי לבית, והוא כמו שפי' הר"ן והריטב"א לעיל בסוכת היוצרים שכל שעשוי' לדירה, דמי לבית ואינה סוכה. וכפשוטו הוא כעין המבואר לקמן בדף י"ד דסוכה עם נסרים אינה סוכה דדמי לבית, ולדעת הר"ן והריטב"א כמו"כ בסוכה שעשוי' לדירה אף שאינה עם נסרים.

ולפי הר"ן והריטב"א ל"ל שוס כוונה בעשיית הסוכה לשם צל, ואין פסול בכוונה לשם צניעות, אלא דאם נעשה לדירה פסול.

ג' הריטב"א הביא לפרש (וכ"ה ברא"ה) דעשאה לשם צל הוא לאפוקי מב"ש דס"ל דצריך לשם מצות סוכה, ולפי' זו "והוא שעשאה לצל" ה"ה לקולא ולא להחמיר, ועי' בריטב"א דדחה פי' זו שמהגמ' משמע שהוא להחמיר ולא להקל.

ד' הרא"ש פי' בשם הר"ת שצריך שיהא עשוי' לצל, ולא להגן מן המטר. וכפשוטו לדעת הר"ת ל"ל כוונה לשם הגנה מן הצל אלא שיהא הסוכה

[1] ואולי יל"פ דלשון "שמעת מיני' תרתי" פי' סוכת ימות המשיח וגם סוכת מצוה, ואילו לרבה ורבא לא קאי על סוכת מצוה כלל, אבל מ"מ שמעת מיני' ששם "סוכה" צריך שיהא בו צלתה מרובה ושיהא לשם צל, אבל מ"מ לא קאי בסוכת מצוה דנאמר שצריך שיהא צל סוכה ולא דפנות וכו' דדבר זה אין ללמוד בגילוי מסוכת ימות המשיח, ורק אם קאי הפסוק גם על סוכת מצוה יש לפרש שהוא לעיכובא שהצל צריך לו וכגון דליכא צל דפנות. אולם מרש"י ל"מ הכי, ומשמע מרש"י דאף לר' זירא מה שכ' "תרתי" אין פירושו על סוכת ימות המשיח וסוכת מצוה, אלא ודאי לא קאי על סוכת מצוה אף לר' זירא ורק ילפי' מסוכת משיח מה שצריך כדי לקרותו "סוכה". ודוק.

נעשה באופן שאינה אלא להגן מן הצל, ולא מן המטר, והוא דין בעשיית הסוכה ובצורתה, ולא במחשבת האדם כמו לשאר הראשונים שלרש"י צריך כוונה לצל, ולהר"ן צריך שלא יהי' כוונה לדירה, וגם להרא"ה ל"ל שיהא בכוונה למצוה, אבל להר"ת לא נאמר שום הלכה מצד מחשבתו של האדם בסוכתו, אלא בצורתו בלבד והיינו שלא יהי' הסכך עב באופן שאין המטר יורד לתוכו.

בשיטת רש"י בפי' ד"והוא שעשאה לצל" ובפי' של "מסוככת יפה"

ג') רש"י ד"ה אר"ח. האי בהלכתא וכו'. מדברי רש"י משמע דכדי להכשיר סוכה בכל מקום צריך שיהא "לשם צל" והיינו שיהא כוונת העושה לשם צל, ולא עוד, אלא צריך שיהא גם "מוכחא מלתא" שעשו' לצל. וגר' לפרש שכיון ששם "סוכה" תלוי במה שנעשה לצל ובמה שסוככת מן החורב[2], ממילא לא מיבעי שצריך כוונה לכך, אלא צריך שיהא מוכח מעשייתו שהוא לשם כך, ואל"כ אין בדירתו "שם סוכה".

ויש להק' במה שפי' רש"י דצריך שיהא "מסוככת יפה" כדי להוכיח שהוא לשם צל, והרי ל"ל אלא צלתה מרובה, וכל שיש בו צלתה מרובה כשרה, ומ"כ כפשוטו צ"ל דמסוככת יפה ג"כ אינה אלא כשיעור של צלתה מרובה, ומ"כ הק"ל "מאי כהלכתא" וכמו שפי' רש"י בד"ה מאי כהלכתא דפשיטא דאטו משום דריעא במילי אחריני תתכשר אף בפסולות, ומהו החידוש של הא דצריך עשוי' לצל שהוא כשיעור צלתה מרובה.

ויש מקום לפרש דשיעור של "מסוככת יפה" הוא יותר משיעור של צלתה מרובה, ואף שבכל סוכה הרגילה ל"ל אלא שיעור צלתה מרובה, שאני הכא בסוכת גנב"ך שאין מוכח שהוא לצל כמו בשאר סוכה דעלמא שהוא לסוכות. ובסוכת גנב"ך צריך טפי, ושיהא מסוככת אפי' יותר משיעור של צלתה מרובה כדי להוכיח שהוא לשם צל אף שעשוי' לנכרי ולימות החמה. וכמו"כ מסתברא שבכל סוכה ישנה ג"כ צריך שיהא כשיעור של מסוככת יפה ולא סגי בשיעור של צלתה מרובה בלבד. וכמו"כ מצאתי לפרש בתשו' שבט הלוי ח"ג סי' ע"ח אות ח'. וכ' שם שכן מדוייק מלשון האו"ז.

אבל לענ"ד אין לפרש כן, חדא הרי מדברי האו"ז לא ראיתי מקום לדייק יותר מבדברי רש"י, ועוד הרי כ' המרדכי להדיא בדעת רש"י של"ל אלא כשיעור של צלתה מרובה בלבד, והיינו פירושו של "מסוככת יפה". וכמו"כ בראבי"ה סי' תרי"א בשם רש"י[3]. וכן לפי הנ"ל ק' במש"כ רש"י שצריך שיהא "עשייתה הראשונה" לצל, ומהו "עשייתה הראשונה" והלא לא שנא אם עשה בראשונה לכך או לאחר

[2] כפשוטו הא דתלוי בחורב אין לאפוקי מעשוי' לשם צל של זריחת השמש מעיניו, אלא לאפוקי מצניעות או שאר דברים, ואף דבקרא לא כ' אלא "מחורב". (וע"ע בר"ן ריש פרקין). אבל צ"ע בגדר הדבר, ובמה שונה זריחת השמש או חורב, ואולי בשמש תליא מילתא. וא"כ אם עשה הסכך משום דבר אחר שנגרם ע"י השמש ג"כ הוי סכך כשר אף לרש"י, וכגון אם עשה סכך משום חשש חולי בעורו שהוא מן השמש, וצ"ע. וע"ע לשון הרא"ש שצריך שיהא צל מחורב "וממטר" וברבי' ירוחם "מחורף וממטר".

[3] אולם יש לדחות דיעו' שם במרדכי שכ' שרש"י פי' "מתחילה" שיהא צלתה מרובה מחמתה, וא"כ יש מקום לפרש דלא פי' "מסוככת יפה" אלא ה"ה כב' דברים נפרדים, אולם מהמשך הלשון שבמרדכי ל"מ הכי. (וע"ע בלשון הראבי"ה בשם רש"י.)

כך, ומ"מ צריך שיהא מסוככת יפה. וכן מסתימת כל הפוסקים מבואר שלא חילקו בדבר, ובכל סוכה ואף בסוכת גנב"ך ובסוכה ישנה ל"ל יותר משיעור צלתה מרובה.

ועי' בשפ"א ובערוך לנר שפי' באו"א דיש נפ"מ באופן שעשה הסוכה מתחילה באופן שאין צלתה מרובה אלא חמתה מרובה, ושוב הוסיף עליו להשלים לשיעור של צלתה מרובה, דמשום שיעור של הצל שצריך בהסכך סגי בהכי, אבל כיון שצריך שיהא הסכך "לשם צל", ממילא צריך לנענע גם הסכך שהי' שם מקודם. וכדבריהם מדוייק גם מלשון רש"י שכ' שצריך "עשייתה הראשונה" לשם צל, והיינו כהנ"ל דהכא צריך שיהא "כהלכתא" פי' שיהא נעשה אף מתחילה לשם צל, ובסוכת גנב"ך יש לחוש שעשייתה הראשונה לא הי' לשם צל, כיון שנעשה להנכרי ולא למצות סוכה, ולכן צריך הברייתא לפרש שאינה כשרה אלא כשנעשה "לשם צל" ואף הסכך דמעיקרא יהי' לשם צל דאל"כ צריך לנענע.

וא"כ הא דבעי' שיהא מוכחה מלתא שהוא לשם צל, אי"ז שיהא מוכח מצורת הסוכה שהוא לשם צל ומחמת ריבוי הסכך, דודאי צריך צלתה מרובה ממ"ע, אלא שצריך שיהא מוכח מתוך העשי' של הסוכה שנעשה באופן שהוא לצל, והיינו כשיש צלתה מרובה.[4]

(ובלא"ה צ"ל כן שהרי בכל שעשה סוכה לשם מצות סוכה ולא לשם צל כשרה, ולמי דלא איכפית לי' אלא בקיום המצוה ודאי סגי, וכמו שנבאר בסמוך ובכה"ג אין חילוק בצורת הסוכה אלא במחשבתו בלבד.)

אם צריך דעת וכוונה לשם צל או לא ובמה שנחלקו הב"ח והט"ז והמג"א בדעת רש"י בענין סוכה העשוי' לדירה

ד') והנה, לפי פשוטו נחלקו הראשונים כאן בהא דצריך שיהא סוכה עשוי לצל, לרש"י היינו שצריך דעת בפועל לצל, ואל"כ לא מקרי סוכה, וכגון כשנעשה לשם צניעות ולא לשם צל, שאינו סוכה. אבל לדעת הר"ן והריטב"א שפי' דעשאה לצל פי' דאינו לדירה, משמע דל"ל שיהא כוונה לצל, וכל שנעשה אפי' לצניעות שפיר דמי, ובלבד שלא יהי' עשייתו לדירה דבכה"ג פסול משום דדמי לבית או שהוא בית ממש.

אולם בדעת רש"י יש להסתפק דהרי נחלקו הב"ח והמג"א בדעת רש"י בענין סוכה העשוי' לדירה, לדעת המג"א גם לרש"י פסול כמו דס"ל להר"ן, אבל להב"ח כשנעשה לשם דירה כשר.[5] וצ"ע הרי אם נעשה לשם דירה, אינו לצל אלא שלא יהא לשם צניעות בלבד, וכל

[4] ויתכן לפי"ז שאפי' אם דעתו לשם צניעות והוא מקפיד יותר משאר אינשי עד שרצה שיהא צלתה מרובה, דמ"מ הסוכה כשרה כיון דהרואה אותו בבנינו נר' לו כסוכה לשם צל, ובלא"ה דלמא אמרי' דבטלה דעתו אצל כל אדם. וע"ע באבני נזר בתשו' סי' תע"ה. אולם יש להסתפק במי שיש לו מרפסת ויש לחבירו מרפסת על גביו באופן שיכול לראות לתוך סוכתו מעל גביו, ובכה"ג יתכן שאף לצניעות ירצה ביותר מצלתה מרובה מחמתה, ומסתימת הפוסקים משמע דלא שנא, ובכל אופן אין הסכך לצניעות כשיש צל מרובה, וצ"ע לדינא אם צריך להקפיד שיהי' הסכך באופן שניכר בכל אופן שהוא לצל ולא רק לצניעות.

[5] ולכאו' יש סמוכין לדעת הב"ח ממה שלא פי' רש"י כהר"ן בהא דצריך לעשות לשם צל, ומשמע דס"ל לרש"י שאין פסול במה שנעשה לשם דירה, ויש לדחות.

שהוא לשם נטיעות פסול, אבל אפי' לשם דירה מקרי סוכה וכשרה. ורק אם נעשה לשם נטיעות הוא דאסר בשם סוכה עי"ז וכל שנעשה לשם נטיעות אינה סוכה אבל כשנעשה לשאר דבריס וכגון לדירה או לאוצר או לצל או למצוה וכו' שפיר דמי.

אולם נר' שאי"ז כוונת הב"ח בדעת רש"י, אלא ודאי מודה הב"ח לרש"י שצריך כוונה לשם צל, אלא דס"ל דאין כוונה לשם צל סתירה לכוונה לשם דירה, ואפי' במקום שעשה לשם דירה ולדור בו, מ"מ דלמא הסכך הוא לשם צל ומה שעשה סכך על דירתו הוא לשם צל, ואפי' אם הוא גם לשם דירה או אפי' אם הוא גם לשם נטיעות מ"מ כיון שהוא לשם צל סגי בהכי, ולא אמרי' שיש פסול מצד אחר ומשום דדמי לבית. ושלא כהר"ן דפסל משום דדמי לבית.

וא"כ בין להב"ח ובין להמג"א לרש"י צריך כוונה לשם צל, ולא סגי במה שאינו מכוון לשם נטיעות בלבד, כנ"ל.[6]

בעשיית סוכה לשם צל ולשם דבר אחר להנ"ל

ה') והנה, יש להסתפק במי שמכוון לב' דבריס, וכגון לשם נטיעות ולשם צל, או לשם דירה ולשם צל. וכנר' שהדבר תלוי בראשונים הנ"ל. לדעת הר"ן והריטב"א שיש פסול בעשוי' לדירה, מסתברא דכל שמחשב לדירה פסול ואפי' אם יש בו גם כוונה לצל. ומאידך אם מכוון לצל וגם לנטיעות אין בכך כלום, ולהר"ן והריטב"א יתכן שאפי' אם לא מכוון אלא לנטיעות סגי בהכי, דמ"מ לא מכוון לשם דירה. וכ"פ הגלי"ד במרומי שדה. (אבל יש לדחות דאפי' אם מכוון לשם דירה, מ"מ כשמכוון ג"כ לצל, אי"ז כביתו של כל השנה, ורק אם מכוון לדירה בלבד הוא דהוי כבית, ולא כשיש כוונה גם לתכלית אחרת שאינה מיוחדת לבית.)

ולפי' רש"י לעולם צריך שיהא לשם צל, ואם מכוון ג"כ לשם נטיעות יתכן שאי"ז מפקיעו משם סוכה כיון שמ"מ דעתו ג"כ לצל. (ובזה ג"כ יש לדחות דאף שע"י עשיי' לצל מקרי סוכה, מ"מ כשנעשה גם לדבר אחר שוב אינה סוכה אף שהי' מכוון גם לצל.)

ואם מכוון לצל ולדירה, הרי"ז תלוי במה שפי' המג"א והב"ח בדעתו שלפי המג"א פסול כיון דדמי לבית, ולהב"ח כשר דאין חסרון בעשיי' לשם דירה כ"ז שנעשה לשם צל.

והנה, לדינא כ' המשנ"ב כלשון רש"י ומשמע דקאי כוותי' וצריך כוונה לשם צל, ולא סגי בכוונה לשם נטיעות, וכן נקטו הפוסקים, אולם במרומי שדה רצה לומר לדינא כדעת הר"ן. ועי' שם שכ' לחלוק על מש"כ המג"א דלנטיעות לא מהני, שלפי הר"ן והריטב"א גם לנטיעות מהני וכנ"ל. אולם עי' במאירי שמבואר דס"ל כדעת הר"ן והריטב"א דפי' והוא שעשאה לצל היינו שאינו לשם דירה, ומ"מ פסל בנעשה לנטיעות, הרי דס"ל שאף לדעת הר"ן והריטב"א צריך כוונה לשם צל, וכדעת רש"י, ול"ע.

ואם נאמר כדעת המשנ"ב וכדעת רש"י וכפי הבנת המג"א לכאו' יוצא שלעולם צריך עשיי'

[6] ועי"ש שהב"ח מוכיח כשיטתו ממה שפי' רש"י לקמן בדף י"ד טעמא דגזרת תקרה, משום דצריך סוכה ולא ביתו של השנה, ולא פי' כמו שכ' הריטב"א וכו' שם שהוא משום דתקרה הוא לדירה ולשם דירה פסולה. ומשמע שלשיטתו ל"צ כוונה לצל כלל, אלא שלא יהא כביתו של כל השנה. אולם נר' שלפי רש"י הא דחשוב סוכה ולא ביתו של כל ימות השנה, היינו רק כשנעשה לשם צל או לשם מצוה, וע"ע שם במש"כ.

לשם צל, ואם ג"כ מכוון לשם דירה פסול, ומשום דדמי לבית, אבל אם מכוון לשם צל ולשם לגיעות שפיר דמי, וכנ"ל. אולם עי' בשו"ע הרב שכ' להדיא לפסול אם נעשה לגיעות ולצל. ול"ע.

ועי' במשנ"ב מהדו' דרשו בשם הגרי"א לפרש בכוונת השו"ע הרב שם באו"א ואף השו"ע הרב מודה דבכה"ג כשר. אבל עי' בדבריו בקובץ תשו' ח"א ס"א, וכמו"כ מובא דבריו בס' הסוכה עמ' תס"ג, וכנר' שאין כוונתו אלא לחלוק על מש"כ השו"ע לפסול בעשוי' לצל ולהגן מן המטר, וכן מבואר במחצה"ש סי' תר"מ ו' וכמו שכ' שם, אבל במה שכ' השו"ע הרב לפסול בנעשה לצל ולגיעותא לא פי' מידי.

(שו"מ שבס' "הל' חג בחג" כ' כהנ"ל דסוכה עשוי' לצל ולגיעות כשר, ואילו לצל ולדירה פסול, ושוב הק' על מש"כ השו"ע הרב וכנ"ל.)

וע"ע בחזו"א סי' ק"נ ו' שכ' שיש להכשיר גם בנעשה לצל ולתשמיש, וכפשוטו כוונתו להכשיר גם אם נעשה לדירה, ול"ע. (ועי' שם בהל' חג בחג במש"כ בדבריו.) ואולי יל"פ דס"ל דאם נעשה גם לשם צל, אינה כדירה בעלמא, ולא דמי לבית אא"כ נעשה לדירה בלבד, ול"ע. וע"ע בס' הסוכה עמ' של"ט.

בכוונה לשם מצוה או "לשם סוכה" ושלא לשם צל

ו') ע"ע במרומי שדה שמעורר שלפי רש"י שצריך עשי' לשם צל ל"ל דאי"ז בכל מקום, ובמקום שמכוון לשם מצוה ל"ל שיהא לשם צל. וודאי אין לפרש שאף כשנעשה למצות סוכה צריך שיהא לשם צל, שהרי רוב פעמים אינו כן, אלא ודאי כל שנעשה לשם מצוה סגי בהכי.

אולם לענ"ד ל"ע, ומ"ש כשנעשה לשם מצוה דשוב ל"ל שיהא לשם צל, ואם כל שם סוכה הוא ע"ש שנעשה לצל האיך נוכל להכשיר הסוכה כשאינו נעשה לצל, והלא חסר בשם סוכה שאינו לצל מחורב כלשון הפסוק. ואפי' אם האדם רצה שיהא הסוכה כשרה, מ"מ אין בכלל דעתו שיהא סוכה לשם צל, ורחוק לומר שדעתו שיהי' לכל מה שצריך כדי שיהא הסוכה כשרה, שהרי עצם של כוונה לשם צל היינו שיהי' בדעתו שתכלית הסכך הוא לצל, ואפי' אם רצה לקיים המצוה בסוכה זו מ"מ אין תכליתו של הסוכה לצל, ולא מקרי סוכה אלא ע"ש הצל.[7]

וגר' לפרש דלעולם ל"ל שיהא לשם צל, וכלשון רש"י דצריך שיהא "לשם סוכה", והיינו שצריך שיהא כוונתו לעשות "סוכה". ולכן כשנעשה למצוה ה"ה "לשם סוכה" כפשוטו וסגי בהכי. ורק במקום שאינו עושה "לשם סוכה" הוא

[7] כן נר' לענ"ד לדבר פשוט שענין "לשם צל" אינו כמו ענין של "לשמה" וכדומה אלא שיהא בדעתו שיהא לתכלית של הצל, ובכוונה למצוה ליכא דעת שיהא לשם צל. וע"ע באבני נזר סי' תע"ה ב' שכ' כמו"כ, ופי' לפי"ז שאפי' אם אין דעת העושה הסוכה לשם צל אלא דעת הבעה"ב, והוא עומד שם בשעת העשי', סגי בהכי, ולכן הכשיר סוכה ע"י קטן אם הבעה"ב עומד שם בשעת העשי' ומכוון שיהא לצורך של צל, ול"צ דעת העושה שאינו כמו ענין של עשיית דבר לשמה וכנ"ל.

אולם שו"מ מי שמפרשים כהנ"ל שבכלל כוונה למצוה הוא גם כוונה לצל ומשום שכוונתו שיהי' כמו שצריך להמצוה, ועי' במו"ז ח"ח ומובא בס' הסוכה עמ' של"ח, וכמו"כ מסתפק בתשו' אבן ישראל ח"ז סי' ס"ח אם בכלל כוונה למצוה יש גם כוונה לצל או לא. וע"ע בס' הסוכה שהביא בשם הגר"י אברמסקי שלכתחילה צריך לכוון לשם צל ולא לשם מצוה שעיקר הכוונה הוא לשם צל, ורק שהוא בכלל כוונה לשם מצוה וכעין הנ"ל. ולענ"ד כ"ז צ"ע וכמו שכתבנו.

דצריך שיהא לשם צל כדי שיהא על המקום "שם סוכה" ע"י מה שנעשה לשם צל, וכל שנעשה לשם צל מקרי סוכה כלשון הפסוק דסוכה תהי' לצל.

(אכן, כנר' שיש פי' אחר המבואר מדברי הלבוש אצלינו בסי' תרל"ה, וז"ל שם בהא דמחדש הגמ' דאף דאינה בר חיובא הסוכה כשרה, "אע"פ שכל אלו לאו בני מעבד מצוה נינהו, ותעשה לא עלייהו קאי, דלאו בני חיובא נינהו, אפ"ה כשרה דהא מ"מ נעשו לצל". הרי שפי' הלבוש שההו"א שאין להכשיר סוכת גנב"ך משום דלאו בני מעבד מצוה הוא משום "תעשה לא עלייהו קאי", פי' דהא דכתיב "חג הסוכות תעשה לך" לא קאי עלייהו, ולכן הו"א שאין סוכתם סוכה, דהרי בקרא כתיב לעשות סוכה וכיון דלא מיירי בהו, ממילא אין סוכתם סוכה וקמ"ל דמ"מ נעשה לצל. ולפי"ז משמע דהא דצריך שיהא לשם צל לא נאמר אלא באופן שנעשה לאינה בר חיובא, אבל לבר חיובא ל"צ שיהא לשם צל כלל, וגם לא "לשם סוכה" אלא שבמה שנעשה ע"י מי שמחוייב בסוכה ה"ה סוכה. וע' עוד במש"כ בביאור ההו"א דגמ' דלאו בני חיובא נינהו.

והנה, לפי הלבוש יוצא של"צ כוונה לצל כלל, ובאופן שנעשה ע"י מי שמחוייב בדבר ה"ה סוכה בלא"ה, וכל מה שצריך עשי' לשם צל הוא רק במי שאינו מחוייב בדבר בלבד. וא"כ במי שעושה סוכה שלא בכוונה, וכגון אם נפל מיד מי שמחוייב בדבר, או שנעשה במתעסק, אולי יש להכשיר הסוכה גם לפי מה דקי"ל כדעת רש"י דצריך עשי' לצל, דמ"מ במקום שנעשה ע"י מי שמצווה בדבר ל"צ לשם צל וכנ"ל. אולם אף לדעת הלבוש אולי לא מקרי שנעשה ע"י ישראל בכה"ג אלא כמו שנעשה מאליו ופסול.

(וכן נר', שהרי לפי הלבוש יש להק' מ"ט דצריך שיהא סוכת רקב"ש עשוי' לצל וכמבואר בגמ', והלא בלא"ה נעשה ע"י מי שמחוייב בדבר. ואולי צ"ל דאף עשי' של ישראל באופן שאינו לקייס ה"תעשה" דקרא הו"ל כעשיית נכרי, וא"כ ודאי כמו"כ במי שעשה סוכה בלא כוונה. ומ"מ להלבוש במי שעשה בלא כוונה והוא מחוייב בדבר, יתכן שיש להכשיר וכנ"ל.)

ע"ע לקמן בדף י"א ע"א במש"כ הרי"ף דטעמא לפסול במסכך במחובר ושוב קצלו הוא משום שצריך עשי' לשם סוכה, ולכן צריך לנענעו, ועי' שם במש"כ בדעתו.

בדין השוכר נברי לעשות סוכתו

ז') והנה, בנכרי שעשה סוכה לישראל, עי' בסי' תרמ"ט דכ' הרמ"א להדיא להכשיר סוכה שנעשה ע"י גוי, וכמו"כ לפי פשוטו מבואר כאן בסוכת גנב"ך דמיירי אפי' אם נעשה ע"י הגוי, ולא רק כשנעשה בעבורו, וכיון שעשה הגוי לשם צל כשר. (ועי' בביה"ל שיש להחמיר כשיטת הר"ת הנ"ל ולנענע הסכך.) אבל מ"מ יש להסתפק אם הגוי עשה הסוכה לשם חג אם הסוכה כשרה. ואם נאמר כמשמעות הלבוש, לכאו' אין להכשיר בכה"ג כיון דאינו מבני מעבד מצוה, וא"כ אין סוכתו סוכה אלא אם נעשה לשם צל בלבד, ורק בישראל יש להכשיר כשנעשה לשם מצוה.

ואפי' אם נאמר כדבריו דלשם מצוה מהני כיון שנעשה "לשם סוכה" והיינו שגם ע"י מה שנעשה כדי שיהא סוכה דקרא מקרי "סוכה" אף שאינה לשם צל, יש לעי' אם גם בגוי יש לכוון כמו"כ או"ד בזה אמרי' דדמי לכוונה "לשמה" וגוי אדעתי' דנפשי' עביד, או"ד

דאף בגוי יכול לכוון שיהא "לשם סוכה" שאי"ז כמו "לשמה", אלא שכל שנעשה כדי לקיים מצות סוכה מקרי "סוכה" עי"ז. וכן נר' לפי פשוטו.

אבל באופן שאין הנכרי ידע שיש מצות סוכה אלא שהיהודי צריך לכך, ואינו מכוון לשם לא, וגם לא לשם מצוה לכאו' אין כוונה להכשיר הסוכה כלל. וכן ראיתי במשנ"ב מהדו' דרשו תרל"ה אות ד' בשם הגריש"א לפסול.

ולענ"ד יש להסתפק במי שמשכיר נכרי סתם לעשות סוכתו, ולא אמר לו לעשותו לשם לא, דמלבד מה שלכתחילה אין לעשות כן וכמו שכ' הביה"ל בסי' י"ד להחמיר כשיטת הר"ת דכל שאינו במצוות סוכה פסול לעשייתו, אבל אפי' מעיקר הדין דלא קי"ל כהר"ת, דלמא צריך להודיעו שיהי' לשם לא, או לשם מצוה, ואם לאו פסולה, ואפי' אם הנכרי ידע שיש מצות סוכה ושלכן השכירו, דלמא אי"ז בכלל כוונה למצוה, ולא חשוב כנעשה לשם החג כלל, ואף שידע שהישראל צריך לכך, וצ"ע.

עוד יש לעי' במה שכ' הרמ"א להכשיר בסוכה שנעשה ע"י גוי ולמה לא אמרי' דאדעתי' דנפשי' עביד, ומנ"ל שיש להכשיר הסוכה אפי' כשאומר לו לעשותו לשם לא או לשם מצוה.

שו"ר שבשדי חמד מערכת סוכה ב' ג' הביא בשם ה"דברי לב חיים" ח"ב ר"ט לפסול כל סוכה שנעשה ע"י גוי אא"כ הישראל עומד על גביו, והק' השד"ח מסוכת גנב"ך דכשרה. ויש לישב דהא דסוכת גנב"ך כשרה הוא רק אם הגוי עשאו לעצמו, דאז הו"ל לשם לא, אבל כשנעשה בעבור הישראל, אין להכשיר אא"כ עומד על גביו, דבלא"ה אמרי' דאדעתי' דנפשי' קעביד. ולפי"ז אפי' אם יאמר להנכרי לעשותו לשם לא מהני, דאדעתי' דנפשי' קעביד.

שו"מ שיש שמסתפקים גם במי שאמר לנכרי לעשותו לשם לא, דדלמא מ"מ פסולה ואין סוכת גוי כשרה אלא כשנעשה לעצמו, או עכ"פ אם הישראל עומד על גביו וכנ"ל. עי' בתשו' אבן ישראל ח"ט על המ"ב סי' תרל"ז, ובתשו' עולת יצחק סי' מ"ט. וצ"ע לדינא.

בהא דצריך סוכה עשוי' לצל לדעת רבא ורבה לעיל דפי' דהא דסוכה לצל הוא לימות המשיח לפי הנ"ל

ח') ולפי הנ"ל נר' שיש ליישב מה שהקשינו בדעת רבה ורבא, של"ל שיהא הסוכה למטה מכ' כדי שיהא לא בתוך הסוכה וכדעת ר' זירא ומשום דהא דכתיב שסוכה לצל מחורב הוא לימות המשיח, ופי' רש"י דסוכה של מצוה אינה לצל. והכא משמע לכו"ע דצריך סוכה לצל ולכן סוכת גנב"ך כשרה רק אם עשוי' לשם לא, ואם ר' חסדא דהכא קאי רק אליבא דר"ז צריך לפרש הברייתא לרבה ורבא באו"א וממה שהגמ' סותם משמע דהא דצריך לצל הרי"ז לכו"ע. ובשלמא להר"ן והריטב"א ל"ל שיהא עשוי' לצל כלל, אלא שלשם דירה פסול משום דדמי לבית, אבל לפי רש"י שצריך לצל ולא לגניעותא, משמע דלכו"ע צריך שיהא לשם לא, והרי סוכה של מצוה אינה לצל, ורק סוכה לימות המשיח הוא לצל.

וכפשוטו יש ליישב דאף דל"ל שיהא הסוכה מילא, מ"מ שם סוכה הוא ע"ש הצל ובלא עשיי' לשם לא לא מקרי סוכה, אבל מ"מ ל"ל שיהא

הסוכה ראוי׳ לעשות צל בתוך הסוכה וכל שעשוי׳ לצל סגי[8].

אבל מ״מ ק׳ דהרי הא דלא מקרי סוכה אלא כשהוא לשם צל, פי׳ רש״י שהוא צל מחורב, וכפשוטו ה״ה כמבואר מן המקרא הנ״ל ושלא כדעת רבה ורבא שהוא לימות המשיח. עו״ק מלשון רש״י לעיל בדף ב׳ ע״ב דסוכת החג אינה לצל, והרי הכא משמע דלכו״ע צריך שיהא לצל כדי שיהא כשר לסוכה.

וגר׳ שיש לישב דודאי ל״ל שיהא נעשה לצל, ד״לשם סוכה״ סגי, והיינו כשנעשה כדי שיהא הסוכה האמורה בקרא. ואף דכתיב בקרא שיהי׳ לצל מחורב, היינו ״לימות המשיח״ פי׳ באופן שאין סוכה למצות סוכה, דבכה״ג אינה סוכה אא״כ נעשית לצל, אבל כשהוא לשם מצוה אף ש״אינה לשם צל״ סגי וכנ״ל. ומש״כ רש״י כאן דצריך לצל מחורב, היינו רק באופן שלא נעשית למצוה דאילו נעשית למצוה ה״ה ״לשם סוכה״ וזה ודאי הוי סוכה כיון שכוונתו שיהי׳ סוכה.

חלק ב׳

בדעת הרי״ף והרמב״ם

א׳) וז״ל הרי״ף בדף י״א במי שקצץ סכך מחובר, ״וצריך לנענע כדי שיהא מעשה לשם סוכה ולא אמרי׳ קציצתן זו היא עשייתן״. ועי׳ בר״ן שפי׳ דמש״כ ״לשם סוכה״ ל״ד שהרי ל״ל עשי׳ לשמה

דקי״ל כב״ה, אלא משום תעשה ולא מן העשוי קאתי׳ עלה וכו׳ ושוב הביא לשון רש״י, ומשמע דפי׳ הר״ן דכוונת הרי״ף ג״כ כרש״י ופסול דהכא משום שהעשי׳ הי׳ כשהסוכה הי׳ במחובר, ואח״כ צריך מעשה להכשיר ומשום תעשה ולא מן העשוי.

אכן, כלשון הרי״ף כ׳ גם הרמב״ם והרא״ש והרבי׳ ירוחם והטור והר״ח, ומשמע דהא דצריך לנענע אינו משום שהי׳ פסול בשעת הסיכוך משום שהי׳ מחובר אלא משום שצריך עשי׳ ״לשם סוכה״ ול״ע הרי לא קי״ל כב״ה.

ויש לישב דס״ל להרי״ף וכו׳ דאף דל״ל עשי׳ לשמה כב״ש, מ״מ צריך שיהא ״עשוי׳ לצל״, והיינו שיהא או לשם צל או לשם מצות סוכה. ולכן צריך לנענע הסכך כדי להניח הסכך ל״שם סוכה״ שהוא או לשם צל או לשם מצוה.

ובמש״כ ״לשם סוכה״ יל״פ שכשנעשה או לשם צל או לשם מצוה ה״ה ״לשם סוכה״, וכנ״ל, ואדא מינייהו סגי, והיינו משום שצריך שיהא עשייתו ״לשם סוכה״ וכלשון הרי״ף וכמו״כ לשון רש״י שם, והיינו שכשעשה לשם המצוה או לשם צל אז יש בדירתו ״שם סוכה״ עי״ז, והעיקר הוא שיהא ״שם סוכה״ עליו. וה״נ ל״ש.

ויל״פ שהר״ן שפי׳ דדברי הרי״ף ל״ד, אזיל לשיטתו דיעוי׳ שם בדף ח׳ ע״ב שמבואר מהר״ן דס״ל של״ל שיהא נעשה הסוכה ״לשם צל״ כלל ומש״כ בגמ׳ והוא שעשוי׳ לצל, פירושו שלא נעשה לשם דירה, ואם נעשה לשם דירה פסול. אבל ל״ל שיהא כוונה לעשות לשם צל.

[8] ומה דשייך כוונה לשם צל אף באופן שאינו מיצל, היינו שמכוון שיהא צל חוץ לסוכה או שיהא צל בלא הדפנות, עי׳ לעיל אות א׳ במש״כ בדעת הר״ן והריטב״א בזה.

אולם יש להסתפק לדינא בסוכה בעשתרות קרנים של גנב״ד דדלמא אין להכשיר שהרי לא נעשה לשם צל, כיון שא״א שיהא מיצל, וגם אינה לשם מצוה ולשם סוכה, ואולי בכה״ג אין להכשיר, וצ״ע.

וכמו"כ מבואר מהר"ן שם שאף אם נעשה הסוכה מאליו כשר כל שלא נעשה לשם דירה או בית. ולפי"ז א"א לפרש שצריך לנענע כדי לעשות הסוכה לשם סוכה, ולכן פי' שדברי הרי"ף ל"ד. אבל לפי מש"כ רש"י שם שצריך שיהא נעשה הסוכה לשם לן או לשם מצוה כדי שיהא נעשית "לשם סוכה" יל"פ כנ"ל.

בביאור הפסול של החוטט בגדיש

ב') החוטט בגדיש וכו'. עי' בגמ' לעיל דף י"ב ע"א שמבואר דהא דהחוטט בגדיש לעשות לו סוכה אינה סוכה היינו משום דדרשי' "תעשה ולא מן העשוי" ופסול מדאו'. אולם בביאור הפסול משום תעשה ולא מן העשוי, ובמה שאינה סוכה כשרה ע"י העימור מתחילה שהוא מעשה, נר' שנחלקו הראשונים וכדלהלן.

עי' בלשון רש"י לעיל בדף י"א וכמו"כ בדף י"ב שמשמע שבחוטט בגדיש ליכא עשיית סוכה כלל, אלא הסוכה נעשית מאליו. וכמו"כ מבואר גם מלשון רש"י אצלינו בד"ה אלא שאין, שכ' שלא הי' עליו שם סכך מתחילה עד שחטט בו. והיינו שמתחילה כשעשה הגדיש, כיון שלא הי' שום חלל, הרי לא עשה "סכך" כלל שאין תורת סכך על הגדיש או על העומרים שבגדיש כיון שאינם מסככים על חלל כלל, וצריך שיעשה סוכה וע"ש הסכך קרוי' סוכה ולכן צריך לעשות מה שיש עליו שם "סכך" וליכא. ואח"כ כשחוטט בגדיש, לא עשה שום מעשה בגוף הסכך ופסול משום "תעשה ולא מן העשוי"[9], פי' שאין הסוכה כשרה כשנעשית מאליו.[10]

אמנם, עי' בלשון הרמב"ם מובא בטור ובשו"ע שהחוטט בגדיש פסול משום שלא נעשה הסכך "לשם לן" ומשמע מדבריהם שאין לפסול הסוכה משום שלא עשה סכך כלל, שהרי אף שאין חלל שם מ"מ הרי הוא מניח העומרים במקום שהם ראויים להיות סכך כשיש חלל אח"כ ע"י החטיטה, ומ"מ פסול משום שכשמניח העומרים שם לא הניחם שם לשם לן. ואח"כ כשחטט אף שחטט לשם לן, מ"מ כיון שלא עשה מעשה בגוף הסכך לשם לן, פסול משום תעשה ולא מן העשוי.

ולפי"ז אם א' עשה גדיש בכוונה לשם לן, והיינו שיהא העומרים שבגדיש זה עושים לן אח"כ כשיחטט בגדיש, הסוכה כשרה, ומה דהחוטט בגדיש פסול ה"ה רק משום שמסתמא לא הי' העשיי' מתחילה לשם לן. וכ"כ המאירי והס' המכתם וההשלמה לעיל בדף י"ב שאפי' בלא חלל טפח אם עשה הגדיש לשם לן כשר. וכן משמע מלשון הבעה"מ. (עי' שם שיש לדחות דלא מיירי אלא כשעשה חלל טפח מתחילה.[11]) וכן משמע גם מלשון הרא"ה לעיל בדף י"ב ועי' שם.

---

[9] יש לדקדק בלשון הלבוש ההולך בדרכו של רש"י וכמו שכ' הביה"ל בסי' תרל"ה, וכ' שם שכשחטט לא עשה מעשה כיון שלא עשה סכך אלא דפנות, ומשמע דאילו דפנות הרי הוא עושה אף שלכאו' לא עשה מעשה בהדפנות כמו שלא עשה מעשה בהסכך, ויש לדחות.

[10] וכמו"כ נר' להוכיח בדעת רש"י ממש"כ בד"ה אבל אם יש וכו', שכ' תו"ד דכשיש חלל טפח אין לפסול מחמת שהוא מתקן הדפנות, דבדפנות לא אמרי' תעשה ולא מן העשוי, ואם ס"ל לרש"י דאין הפסול אלא באופן שנעשה הסוכה שלא לשם צל, אין להק' מתיקון הדפנות כלל דודאי ל"צ שיהיו לשם צל, ודוק.

[11] ועי' בביה"ל מובא בסמוך שמדייק מהבעה"מ להכשיר כשנעשה לשם צל מתחילה, ועי' בס' "עשה סוכה" שכ' שמדברי הבעה"מ אין מוכח וכנ"ל.

אבל אף אם נאמר דהא דאין העשי' של הגדיש מתחילה סגי הוא משום שלא הי' לשם צל, יש לפרש שאפי' אם עשה מתחילה לשם צל, אינה סוכה, דאף שכוונתו הי' שיהי' לשם צל אח"כ כשחוטט בו, מ"מ לא סגי בהכי כיון שבשעת העשי' א"א שיהי' צל מיני' וצריך שיהא עשי' באופן שמיד יש צל, וכוונתו לצל שנעשה מיד.
וכן יל"פ גם בלשון הרמב"ם.
ועי' בביה"ל סי' תרל"ה שמדייק מלשון השו"ע בשם הרמב"ם, שהפסול דחוטט בגדיש הוא משום שלא הי' עשיי' לשם צל וכנ"ל, והק' עליו שהרי בלא"ה יש לפסול וכמו שמבואר מרש"י דפסול משום שלא עשה סכך כלל, וכ' הביה"ל דרחוק לומר שכוונת הרמב"ם וכו' כדעת הבעה"מ שמשמע שאם נעשה לשם צל כשר אף בלא חלל טפח, שהרי כל הפוסקים ל"מ הכי. ולכן דחה שאי"ז כוונת הרמב"ם והשו"ע, אלא לכו"ע פסול אף כשהי' העשיית הגדיש מתחילה לשם צל.
אולם כאמור הרי מלשון הרמב"ם משמע כדעת הבעה"מ, וכ"מ מדברי הרא"ה, וכן מוכח גם במאירי ובס' המכתם וכנ"ל.
וכן נר' בדעת הב"י דיעוי' במה שהק' הב"י בסי' תרל"ה לפי מש"כ הר"ת דהא דאיתא בדף ח' שצריך שיהא הסוכה "עשוי' לצל" אין פירושו שצריך שיהא כוונה לשם צל, אלא שלא יהא עשוי' באופן שרחוי למנוע הגשמים, אלא שיהא לשם צל בלבד, והק' הב"י לשיטתו מ"ט דהחוטט בגדיש פסול, והלא מתחילה עשה סכך ול"צ שיהא לשם צל. הרי דס"ל להב"י דאין לפסול בחוטט בגדיש אלא משום שמתחילה לא הי' הסיכוך לשם צל, וכנ"ל. ועי' בשפ"א שכ' שיש ליישב שלהר"ת אף של"צ לשם צל מ"מ במי שעשה גדיש מתחילה לא עשה סכך כלל ולכן פסול, ואח"כ כשחוטט בגדיש אינו עשיי' בגוף הסכך ופסול משום תעשה ולא מן העשוי, והיינו כמו שמשמע מרש"י וכנ"ל. ומ"מ מקו' הב"י משמע דס"ל כמשמעות הלשון של הרמב"ם וכמו שמבואר ממש"כ המאירי והמכתם שאם מתחילה עושה גדיש לשם צל של אח"כ שפיר דמי וכשרה, והא דחוטט בגדיש פסולה היינו משום שמתחילה לא הי' העשיי' לשם צל.
ובדעת תוס' נר' שיש להוכיח דס"ל כדעת רש"י ועי' לקמן במקומו במש"כ.

בביאור לשון מתני' "לעשות לו סוכה אינה סוכה" להנ"ל

ג') ונר' שפירושא דמתני' תלוי בהנ"ל, דיש להק' בלשון המשנה החוטט בגדיש "לעשות לו סוכה אינה סוכה", והו"ל למתני "החוטט בגדיש פסולה". ונר' שלדעת הבעה"מ והרמב"ם והמאירי וכו', כוונת המשנה להורות שמתחילה לא הי' "לעשות לו סוכה" פי' שמתחילה לא הי' כוונה לשם סוכה אלא לעשות גדיש, ולכן פסול כיון שרק עכשיו מכוון לשם סוכה בשעת החטיטה, ואי"ז מעשה להכשיר. ולכן "אינה סוכה" פי' שאין שם סוכה אלא בדבר שנעשה במעשה גמור לשם סוכה או לשם צל.
אבל לפי' רש"י והשפ"א וכו' א"א לפרש כן, שאפי' אם כוונתו מתחילה ג"כ הי' "לעשות לו סוכה" מ"מ אינה סוכה, ול"ל דפי' דמתני' דאף שכוונתו במה שחטט הוא לשם סוכה, מ"מ אי"ז עשיי' להכשיר, ואף שחוטט "לעשות לו סוכה" מ"מ אינה סוכה.
(ויש לעורר שבמשניות תנן "לעשות בו סוכה", ולא "לו". וצריך לפרש באו"א.

עוד יש לעורר שבברייתא שבגמ' ג"כ כ' "לעשות לו סוכה" אף באופן שהסוכה כשרה משום שיש חלל טפח, ויש להק' בלשון "לעשות לו סוכה" שם, דהתם א"א לפרש שכשרותו הוא משום שמכוון לשם סוכה, דהרי ל"ל כוונה לשם סוכה מאחר שמתחילה הי' טפח בכוונה לשם צל, וכמו שכ' הביה"ל ע"פ הרמב"ם והרא"ש. אכן הרי"ף משמע שצריך כוונה לשם סוכה בחטיטה ולפי"ז ניחא לשון הברייתא. ולדעת הסוברים ש"ל כוונה לשם סוכה בחטיטה, אולי י"ל שלשון הברייתא ה"ה אגב לשון המשנה, ול"ע.)

עוד בענין מה שצריך שיהא העשי' לשם צל

ד') וע"ע במש"ב השפ"א שא"ע"פ שאין מוכח מהכא שצריך עשיית סוכה לשם צל, שי"פ דהכא שאני שלא עשה סכך כלל וכנ"ל מ"מ מבואר שצריך עשי' לשם צל ממה שחבילי קש וחבילי זמורות שסיכך בהן כדי לייבשן פסולים משום שהוא לשם אוכל ולא לשם צל. הרי שצריך שיהא עשיית הסוכה לשם צל, ואף להר"ת דפי' הגמ' בדף ח' דצריך עשוי' לשם צל, היינו שצריך שלא יהא מונע הגשמים מ"מ צ"ל דמודה דצריך עשי' לשם צל. ולפי"ז כ' השפ"א דאף הכא י"ל דאף לר"ת טעמא לפסול משום שלא נעשה הסכך לשם צל.

אכן, נר' שיש לדחות הראי' מחבילי קש, דיעוי' לעיל בדף ח' ע"ב שמרש"י מבואר דכדי שיהא "שם סוכה" עליו צריך כוונה לשם צל או לשם סוכה. אבל מלשון הר"ן והריטב"א שם מבואר דל"ל כוונה לשם צל או סוכה בלבד, ואף כוונה לשם נויעות או לדבר אחר סגי להכשיר, ורק שלא יהא כוונתו לשם בית או לשם אוכל. והיינו דל"ל דעת בפועל לגל כדי שיהא שם סוכה עליו, אלא סגי במה שאין כוונתו לשם בית ולשם אוכל, דכל סוכה שנעשה לשם בית או לשם אוכל לא מקרי סוכה אלא בית או אוכל, אבל אם נעשה בלא כוונה או לכוונה אחרת שאינו כבית או אוכל, הסוכה כשרה, ושם סוכה עליו כיון שאינו בית או אוכל.

ולדעתם הא דסיכך לייבש לא מקרי סוכה ל"ל דאף הסיכוך לייבש ה"ה כסיכוך לשם אוכל, וכן דרכן לייבש באוכל, וכל שהוא לייבש ה"ה כאוכל ולכן אינה סוכה. אבל ל"ל שיהא לשם צל או סוכה כלל.

ולפי"ז יתכן שלפי הר"ת ג"כ ל"ל עשי' לשם צל, ובסיכוך לייבש ה"ה כאוכל, ופקע מיני' שם סוכה, ובחוטט בגדים פסולה מטעם אחר, ומשום שלא עשה סכך כלל, וכנ"ל.

ויש להק' מאידך, לדעת הריטב"א והר"ן ש"ל עשי' לשם צל, ורק שלא יהא לשם דירה או אוכל, האם מוכח דהפסול בחוטט בגדים הוא כמו שפי' רש"י כאן דלא עשה סכך כלל. שהרי לדעתם ל"ל עשי' לשם צל, ואף גדים אינו עשי' לשם אוכל או בית. וכפשוטו ל"ל כמו שפי' השפ"א לדעת הר"ת, דכיון ש"ל עשי' לשם צל, צ"ל דהפסול בחוטט בגדים הוא משום שמתחילה לא עשה סכך כלל. וכ"מ גם מלשון הר"ן אצלינו כמו שפי' רש"י וליכא עשיי' מתחילה כלל.

אכן, עי' בריטב"א שמשמע דפסול משום שלא נעשה לשם צל, וכדעת הרמב"ם והבעה"מ

וכו'.[12] והק"ל, שהרי ל"ל עשי' לשם צל אלא שלא יהא לשם בית או אוהל, וה"ג אינה לשם בית או אוהל, ול"ע. ואולי יש לדחות שאף העשיית הגדיש כעשיי' לשם אוהל, שאף עשיית הגדיש הוא לגופו שם וכמו באוהל.[13]

אולם נר' יותר לפרש שהרי אף לפי המבואר מהריטב"א והר"ן דל"ל עשיי' לשם צל אלא שלא יהא לשם דירה או אוהל, מ"מ מה שצריך שלא יהא לשם דירה או אוהל הוא משום שכל שנעשה לשם דירה, מקרי בית, ועי"ז פקע מיני' שם "סוכה" וכמו"כ כל שהוא לאוהל, מקרי אוהל, וממילא אינה סוכה כיון דמקרי אוהל. אבל ל"ל שיהא עשיי' לשם צל כדי לקרותו סוכה, אלא כל סוכה שנעשה סתם מקרי סוכה אא"כ יש להדירה שם אחר המפקיעו מתורת סוכה ע"י שחשוב כבית או אוהל. ולפי"ז נר' שכ"ז הוא במקום הראוי' להיות סוכה, והיינו שיש חלל ודפנות וסכך, אבל בגדיש שאין בו חלל כלל, הרי אין עשייתו גורס שיהא בו שם סוכה כלל, ורק אם יש חלל וכו' הוא דמקרי סוכה כל זמן שלא מקרי בית או אוהל, אבל בגדיש לא מקרי סוכה אא"כ מכוון להדיא שיהא לסוכה או עכ"פ שיהא לצל לאחר שיחטט בתוכו. אבל בלא"ה אף להסוברים דמקרי סוכה כ"ז שאינו לשם דירה או אוהל, שאני הכא דלא מקרי סוכה כיון שאינה סוכה כלל.

[12] אבל יש לדחות שהריטב"א מיירי בכשיש חלל טפח, ובזה כ' שצריך שיהא לשם צל, והיינו לאפוקי ממה שמדייק מרש"י של"צ עשי' לשם צל כשיש חלל טפח ועי' לקמן. אכן מ"מ מריהטת לשונו משמע שהפסול מתחילה הי' משום שלא הי' לשם צל.

[13] ולאחר העיון נר' שכ"ה דעת הר"ח שכ' שכשיש חלל טפח אינו כאוצר כיון שאין הדרך לעשות אוצר בתלוי (והיינו בחלל באמצעו) ומשמע שכשאין בו חלל טפח ה"ה כאוצר. ויש לדחות.

בענין פסול של סוכה שיש בה אויר או סכך פסול לשיטת רש"י

בדעת רש"י וההשלמה בפסול אויר ג' וסכך פסול בד"ט ע"פ דברי הס' מאורות

א') תוס' דף י"ז ע"א ד"ה אויר פוסל, בא"ד ונמצא חוצץ בין כשר לכשר ודוקא כשמתחיל מדופן האמצעי וכו'. הנה, מבואר מתוס' דהא דאויר פוסל בג' וסכך פסול בד' אי"ז אלא בסוכה בת ג' דפנות, או בסוכה של ד' דפנות שהסכך מפסיק וחוצץ באמצע באופן שלא נשאר מן הצד שיעור הכשר סוכה, אבל בסוכה של ד' דפנות שיש הכשר סוכה מן הצד, אין האויר או הסכך פסול פוסל כל הסוכה, שאין הפסול באויר או סכך פסול אלא משום דמפסיק ואין להסוכה ג' דפנות, אבל בסוכה של ד' דפנות שיש הכשר סוכה מכאן ומכאן, כיון דדל מיני' הסכך פסול או האויר עדיין יש הכשר סוכה בג' דפנות, אין סברא לפסול, וכ"כ הר"ן להדיא דתהוי כמי שאינו ועדיין יש הכשר סוכה, ובלבד שלא יישן תחת הסכך פסול.

וכמו"כ כ' בס' המאורות בשם הר"י מלוניל, דמיירי בסוכה של ג' דפנות, אבל שוב הביא שמלשון רש"י וההשלמה משמע דאפי' בסוכה של ד' דפנות, וכ' שם "ולא נהיר". ומבואר דלפי ההשלמה ורש"י משמע דכשיש אויר של ג' או סכך פסול של ד"ט בסוכה כל הסוכה פסולה, ולא אמרי' דתהוי כמי שאינו, אלא כיון שיש סכך פסול בהסוכה כשיעור ד"ט או אויר כשיעור ג"ט, כל הסוכה פסולה. ולריך שיהא סוכתו מסוככת רק בסכך כשר ולא בצירוף של שיעור משוב של סכך פסול או אויר.[1]

ואף שאין לפנינו דברי ההשלמה כאן, מ"מ נר' מוכח כמו שפי' המאורות בדעתו ממש"כ ההשלמה לעיל בדף י"ד ע"ב בסוגיא דאנחא נסר ד' אפומא דמטללתא, דמיירי כשהניח נסר בפתח הסוכה וג' טפחים מיני' בפנים ו' בחוץ, ופי' הגמ' דכיון דפסל היולא מן הסוכה נדון כסוכה, ממילא נדון כנסר של ד' והוא כסכך פסול והסוכה פסולה. ונחלקו הראשונים שם בחיזה סוכה מיירי, דאילו בסוכה גדולה, אפי' אם משוב כנסר ד' מ"מ למה הסוכה פסולה, והרי לפנים מן הנסר עדיין יש הכשר סוכה. ומתו"כ יש מהראשונים (עי' בבעה"מ ובמאירי) שמפרשים דמיירי בסוכה קטנה בלבד והסוכה פסולה משום שיש ג' של סכך פסול וחסר משיעור הסוכה, ואילו לא הי' פסל היולא נדון כסוכה, אז לא משיבי כנסר של ד' לפסול. אבל הריטב"א והמאירי מביאים שיש מפרשים דמיירי בסוכה גדולה, ופי' המאירי שלפי דעתם ל"ל דהא דקתני בברייתא שהסוכה

---

[1] ובאמת יש לפרש שכשיטה זו מובא ג"כ בס' המכתם ובמאירי כאן, דיעוי' שם שהביא ב' דעות לענין אם מיירי בסכך פסול במשך כל אורך הסוכה או רק דע"ד, וכן באויר אם הוא רק בגע"ג, ומסיק שם דלא מיירי אלא בסכך פסול בכל אורך הסוכה, אבל בדעת הסוברים דאפי' בדע"ד פסול, לא פירשו דמיירי כשאין שיעור סוכה נשאר מן הצד וכמו שפי' תוס', אלא משמע דאפי' בלא"ה, ואפי' בסוכה של ד' דפנות ג"כ יש מאן דסבר לפסול כשאין סכך פסול מן הקצה אל הקצה, ואף שיש שיעור סוכה מן הצד ובג' דפנות, מ"מ פסול. וכ"מ מהמשך דברי הס' המכתם שדחה פי' זו ושוב כ' "לפיכך" לא מיירי אלא בסוכה של ג' דפנות. אבל אפי' אם יש לדחות בדברי המכתם, מ"מ הרי בס' המאורות מפורש כהנ"ל.

פסולה, ל"ד, ואין כוונת הברייתא אלא לפסול המקוס תחת הנסר בלבד.[2]

אבל בס' ההשלמה שם מבואר דמיירי בסוכה גדולה, וגם כ' להדיא דכל הסוכה פסולה, והק"ל, והאיך נפסלינהו כל הסוכה ע"י סכך פסול מן הצד בד"ט, והלא אע"פ דתחת הסכך פסול מ"מ דל מינה דהיא הרי יש סוכה כשרה לפניס ממנו.

וכנר' שמבואר כהג"ל דס"ל להשלמה מסוגיא דהתם דבמקוס שיש סכך פסול כשיעור ד"ט (ובאופן שלא אמרי' דו"ע כהתם דליכא דופן רביעית אלא פתח[3]) נמצא שכל הסוכה פסולה, ובמה שיש סכך פסול כשיעור בהסוכה נפסל כולה.

(וכמו"כ מבואר גם מדברי הר"א מן ההר בדף י"ד ע"ב שמתחילה פי' דמיירי בסוכה גדולה, ומ"מ כל הסוכה פסולה וכנ"ל, ושוב הביא איכא מ"ד דלא מיירי בסוכה גדולה, ומסיק שהפי' הראשון נר' עיקר.)

וכן נר' שיש לדייק גם מלשונו של רש"י לפנינו בד"ה פסולה, שפי' לדעת הי"מ שע"י דו"ע שהדופן "מגיע לסכך כשר ומוציא את הפסול מן הסוכה". וע"ע הלא ל"צ להוציא הסכך פסול מן הסוכה, אלא שיגיע המחיצות אצל הסכך כשר וכדי שיהא הדפנות מגיעות אל הסכך. ואם להכשיר מקום תחת הסכך פסול, הרי ממ"נ אין ליצן תחתיו שה"ה כדופן. ומלשון רש"י משמע דאם יש סכך פסול בסוכה, כל הסוכה פסולה וצריך להוציא הסכך מן הסוכה. (ועי' בר"ן שהעתיק לשונו של רש"י כאן, אבל בלא לשון זה של "ומוציא את הפסול מן הסוכה" וגם בר"י מלוניל השמיט לשון זה, והוא לשיטתם, ודוק.)

וכעי"ז יש לדייק מלשונו של רש"י לקמן בדף י"ז ע"ב ד"ה מן הצד "דמסלקינן להו בפחות מכאן (מד"א) בעקימת הדופן" ומשמע דהתכלית של דו"ע הוא להוציא הסכך פסול מן הסוכה וכלשון רש"י שמוציא הסכך פסול מן הסוכה.[4]

וכמו"כ מדוייק בלשון רש"י ד"ה אם יש, שפי' שבמקוס שלא אמרי' דו"ע הסוכה פסולה אבל ע"י דו"ע "אין כאן סכך פסול", ומשמע שיש לפסול משום שיש סכך פסול בסוכה, ולא משום שאין המחיצות מגיעות להסכך.

וכן יש לדייק מלשונו בדף י"ח שפי' באויר ג' שפוסל בסוכה שאם פיחתו מג' ע"י שפוד אמרי' לבוד "ואין כאן אויר" ומשמע שהפסול הי' משום שהי' שם אויר, ולא רק משום שיש הפסק בסוכתו.

בביאור דברי רש"י בדף י"ד ע"ב

בפסול דנסר אפומא דמטללתא להנ"ל ב') ובזה יל"פ כוונת רש"י בדף י"ד ע"ב, וז"ל שם "אפומא דמטללתא, אצל רוח רביעי שאין שם דופן דלפקי מיני' ע"י דו"ע דהא אין כאן דופן אלא פתח, ואע"ג דלא עיילי' כולי' לתוך חלל דפנות הצדדים פסול דההוא טפח אברא' נחשב נמי כי סוכה דאלו סכך כשר הוה מותר ליצן שם, ויוצא ידי סוכה" וכו'. ועי' במהרש"א שנתקשה בדברי רש"י, דהלא בהכרח צ"ל

[2] ועי' במש"כ שם באות י"ט.

[3] ולענין דו"ע מן הצד יל"פ דמיירי כשהסוכה גדולה ברוחבו יותר מח"א, או יותר מד"א ודלא אמרי' דו"ע בכה"ג מב' צדדין ואכ"מ.

[4] ע"ע לקמן שם במש"כ בדברי רש"י.

דמיירי בסוכה קטנה דאל"כ אין כל הסוכה פסולה, וא"כ אפי' אם נאמר דו"ע ואפי' אם יש דופן בצד הפתח, מ"מ אין בסוכתו שיעור להכשיר כיון שיש ג' טפחים של נסר, וסכך פסול פוסל בג"ט בסוכה קטנה.

ועי' בק"נ שפי' דס"ל לרש"י דמיירי בסוכה גדולה, וכמו שמבואר במאירי ובריטב"א שיש לפרש דסוכה פסולה ל"ד ואין כל הסוכה פסול אלא המקום תחת הנסר בלבד.

אבל מלשון רש"י ל"מ הכי, דהו"ל לפרש כן, ועוד בלא"ה ק' וכמו שהק' החזו"א דאפי' אם נאמר דמיירי בסוכה גדולה, ולענין לפסול תחת הנסר, מ"מ ק' במש"כ רש"י דליכא דופן דלפקי' מיני' ע"י דו"ע, שכפשוטו כוונתו שאם יש דופן אחר ג' טפחים של הנסר, הרי"ז מפסיק ומחלק הנסר לשתים ולא חשיבי כנסר של ד', כיון שהוא סוף סוכתו[5]. אבל ק' דהלא אפי' בלא דינא דדו"ע נמי כשר בכה"ג, שע"י הדופן הו"ל סוף סוכתו ולא אמרי' פסל היולא להכשיר מה שלחוץ מן הדופן, ומבואר מהגמ' דהא דהסוכה פסולה הוא רק משום דאמרי' דפסל היולא מן הסוכה נדון כסוכה. וכ' החזו"א דל"ל דלשון רש"י ל"ד ולהורות לתלמידים נכתב.

אולם להאמור נר' לפרש כוונת רש"י באו"א ואין כוונתו לפרש שע"י דו"ע יש הפסק בין ג' טפחים של הנסר ובין הטפח הרביעי, אלא שכוונת רש"י לעורר דאם יש דופן רביעי מחוץ למקום כל הנסר ואפי' חוץ מטפח הרביעי, ד"לפקי' מיני" דכולי' נסר מן הסוכה, אז הסוכה כשרה, ולשון "לפקי' מיני" הוא כעין מש"כ רש"י בדף י"ז שצריך להוליא הסכך פסול מן הסוכה, וע"י דו"ע יכול להוליא הסכך פסול מן הסוכה, אבל כיון דליכא דופן בצד הרביעית, נמצא שהנסר ה"ה סכך פסול בסוכתו כשיעור של ד"ט, ואף שטפח א' מיני' חוץ מן הדפנות הצדדיים, מ"מ ה"ה בסוכתו דפסל היולא נדון כסוכה, וכל הסוכה פסולה עי"ז וכנ"ל.[6]

בביאור דברי רש"י דף ט"ו ע"א בסוכה של ח' אמות מצומצמות להנ"ל ובדין שינה תחת דו"ע

ג') ולפי"ז נר' לפרש גם דברי רש"י בדף ט"ו ע"א בהא דנסר ד' פוסל ו"נוטל א' מבנתייס" ופי' רש"י דאליבא דשמואל דסכך פסול פוסל באמצע בד"ט צריך לאוקמי בסוכה של ח' אמות מצומצמות, וז"ל שם "ולשמואל דאמר לקמן סכך פסול פוסל בד' באמצע מתוקמא כדפרישית לעיל דהוו ב' פסלים באמצע ואין בו אלא ח' אמות דדו"ע אמרי' עד הפסלים ומפקינן להו לנסרים מן הסוכה".

ועי' בתוס' שהק' דהו"ל לפרוך בדף י"ח ממתני' ותי' דכיון דאין מפורש דמיירי בנסרים של ד' לא מקשי' מיני'. אולם עי' בראשונים שם שמוסיפים להק' שלפי מש"כ רש"י לשון "נוטל א' מבנתייס" ל"ד שהרי כל הסוכה פסולה זולת הח' טפחים באמצע, ושאר הסוכה פסולה כיון ש"מפקינן" הנסרים מן הסוכה ע"י דו"ע, וה"נ בפסל בין כל נסר ונסר עד הכותל דאמרי' גבי' דו"ע. וא"כ ל"ל ליטול אלא במקום

[5] וכמו"כ פי' המג"א בסי' תרל"ב ועי' שם במש"כ לדינא ע"פ דברי רש"י ובמה שהאריכו האחרונים בפירושו, וע"ע במש"כ בדף י"ד ע"ב אות כ"ב, ואות כ"ג.

[6] ולפי"ז אין לדייק מרש"י כמו שפי' המג"א בסי' תרל"ב, ועי' שם.

הפסלים שבאמצע בלבד. ועו"ק שמשמע דכל הסוכה כשרה עי"ז, והא ליתא, שרק ח' טפחים באמצע כשרה.

אולם להנ"ל נר' שיש לפרש דאף לרש"י כל הסוכה כשרה, והיינו שיכול לישב תחת הפסל, ואף מן הצד, ואם נוטל א' מבנתייס וסיכך בפסל, כל תחת הפסל כשרה, והיינו שכל הסוכה כשרה, ובלבד שלא יישן תחת הנסר של ד'. וכ"ה בראבי"ה סי' תרי"ח (ומשמע שפי' כן בשיטת רש"י, ועי' שם). ומש"כ רש"י דע"י דו"ע הוא מפקיע הנסרים מן הסוכה, אין פירושו שכל שהוא לצד פסול משום דו"ע, אלא דע"י דו"ע ה"ה מוציא הסכך פסול מן הסוכה, שכשיש סכך פסול בהסוכה, כל הסוכה פסולה, וע"י דו"ע ה"ה "מוציאו" מן הסוכה דבטל מיני' תורת סכך פסול כיון דהוי כדופן. אבל מ"מ כל הסוכה כשרה עי"ז, ואין היציאה של הסכך פסול מן הסוכה גורס פסול בישיבה תחת הסכך כשר מן הצד.

וכמו"כ מדוייק מלשונו של רש"י בדף י"ח ע"א שפי' בסוכה של ח' אמות מצומצמות שהסוכה כשרה "הלכך כשרה ע"י אותן ב' פסלים ותחת הנסרים לא יישן", ומשמע דכל הסוכה כשרה "ע"י" אותן ב' פסלים, ואין ההכשר תחת הפסלים בלבד[7], ועוד משמע שלא יישן תחת הנסרים בלבד אבל תחת הפסלים שבין נסר ונסר מותר לישן, וכנ"ל.

ויש לעורר שלפי"ז צ"ל דס"ל לרש"י כדעת הראבי"ה דאף דאמרי' דו"ע, מ"מ יכול לישן תחתיו, ורק בסכך פסול אין לישן תחתיו. וכן מבואר גם במאירי דף י"ח. ומאידך דעת הרא"ש בדף ד' מבואר דאסור לישן אפי' תחת סכך כשר, וכיון דחשוב כדופן לא יישן תחתיו. ובדעת הראבי"ה יל"ע אם יכול לישן אף תחת דופן ממש, או"ד דאף דאמרי' דו"ע, מ"מ אינה כדופן לחומרא דגאמר גבי' דלא יישן תחתיו, אבל בסכך פסול שנעשה כדופן ע"י דו"ע שאני דממ"נ אין לישן תחתיו, או מחמת דחשוב כדופן או מחמת שהוא סכך פסול.[8]

(ועי' לקמן בדף י"ח ע"א אות ו' במש"כ שיש לפרש באו"א בדעת הראבי"ה ורש"י, דלא התירו לישן תחת דופן או דו"ע, אלא דאף במקום דאמרי' דו"ע אין הסכך כשר בין הדופן ובין הסכך פסול חשוב כדופן, ואולי גם הרא"ש מודה לדבריהם.)

---

[7] שו"מ שהב"ח בתרל"ג ה' נתקשה בלשונו של רש"י שמשמע שמותר לישן תחת הפסל מן הצד, ונדחק שאי"ז כוונת רש"י דהא א"א שיהא מותר לישן שם, אולם להאמור כבר מבואר כן בראבי"ה וכמו"כ מבואר במאירי שם בשם חכמי הדורות, ועי' שם במש"כ.

[8] ולפי"ז יל"פ לשון רש"י כאן בד"ה אם יש "ולא יישן תחת זה", שכוונתו לומר דחשוב כסכך פסול, אף שאינה סכך פסול ממש אלא משום תעשה ולא מן העשוי. ועי' לקמן במה שפרשנו באו"א.

ע"ע בלשון רש"י בדף י"ד ע"א במתני' "ובלבד שלא יישן תחתיו" ופי' רש"י משום שסכך פסול הוא. וכפשוטו צ"ל דכיון דסכך פסול הוא ה"ה כדופן ולכן לא יישן תחתיו דאין לישן תחת הדופן. אולם להנ"ל יל"פ דאי"ז טעמא שלא יישן תחתיו, אלא משום שהוא סכך פסול, ושו"מ שכן מבואר מדברי הר"א מן ההר שם, שפי' שלא יישן תחתיו, "ואע"פ שהיא כשרה ע"י דו"ע מ"מ לא יישן תחתיו, דמ"מ אינו סכך כשר". ומבואר להדיא דאילו בסכך כשר אף דאמרי' דו"ע, מ"מ יכול לישן תחתיו. ודוק.

עוד בענין שיטת רש"י בהנ"ל, ובביאור הפסול שע"י סכך פסול, וביישוב לקו' רבה לתלמידי דרב

ד) ועי' בלשון רש"י בד"ה דרב ושמואל, שפי' הפסול בסכך פסול ואויר "דאינו יכול לבטלן ע"י עקימת דופן ונמצא חוצץ בסוכה בין כשר לכשר". וכן תוס' העתיק לשון רש"י בזה, ושוב פי' מה שפי'. אולם להאמור, אין כוונת רש"י לפרש כמבואר מתוס' שע"י החצילה של הסכך פסול נמצא שאין לו דפנות, אלא כוונת רש"י שע"י החצילה של סכך פסול בין סכך כשר וסכך כשר נמצא שאין כל סוכתו מסוככת בסכך כשר, כיון שיש גם סכך פסול הסוככת בסוכתו, ולכן כל הסוכה פסולה. (וכן מדוייק כהג"ל ממש"כ רש"י ש"אינו יכול לבטלן ע"י עקימת דופן", וצ"ע מה ענין ביטול לכאן, והלא ל"צ לבטל הסכך פסול אלא שיהא כדופן כדי שיהא סמוך לדופן השלישי. אולם להאמור ע"י דו"ע צריך "לבטל" מיני' שם סכך פסול כדי שלא יהא סכך פסול בסוכתו.)

הרי דאף לרש"י שפי' שיש פסול בכל הסוכה ע"י סכך פסול, מ"מ היינו משום שצריך שיהא כל הסוכה מסוככת בסכך כשר, ואם יש מקום א' דחשיבי, והסכך פסול שם, נמצא שיש הפסק וחצילה בהסכך ואין הסוכה חשיבי כמסוככת בסכך כשר בלבד אלא בסכך כשר וגם בסכך פסול, ובכה"ג כל הסוכה פסולה.

(ולכן אין להק' משפודין של ברזל שנוטל מחצה וכו', והסוכה כשרה, דלא חשיבי כמסוכך בסכך פסול אלא כשיש שטח א' של סכך פסול במקום א' אבל בלא"ה שפיר דמי, ועי' לקמן.)

וגר' שהוצרך רש"י לפרש כן כמבואר בדף י"ז ע"ב בקושיית רבה לתלמידי דרב דבהכרח הא דסכך פסול פוסל בד"ט הוא משום "הפלגה" דלא תני במתני' וצ"ל דס"ל מן הסברא דבכל מקום חשובין ד' טפחים להיות מקום חשוב וה"ג משום הפלגה הוא.

ובזה יל"פ ולישב שיטת תלמידי דרב מקושיית רבה שם, ועי' ברש"י שם שפי' דלרבה ק' להו שכיון ששיעור ד' טפחים הוא מקום חשוב "הרי"ז חוצץ בסוכתו לעשותה כשתים ואין דפנות להם". הרי דס"ל לרבה דטעמא לפסול הוא משום דלית להסוכה דפנות, דאילו משום שיעור חשוב של סכך לפסול, הרי אי"ז אלא בד"א, ולא בד"ט, ואין ד"ט אלא שיעור מקום חשוב. וא"כ ראוי לצרף סכך פסול ואויר, שעיקר הפסול הוא במה שחולק הסוכה לשנים. אבל ס"ל לרב דאף דשיעור ד"ט הוא שיעור של מקום חשוב, מ"מ אין לצרף, שאין הפסול משום שיש כב' סוכות ולכל א' אין ג' דפנות. אלא שע"י השיעור של מקום חשוב בין הסכך כשר והסכך כשר נמצא שאין כל סוכתו מסוככת בסכך כשר, כיון שיש מקום חשוב בסוכתו שיש בו דבר אחר ולא סכך כשר. והיינו או באויר ג' או בסכך פסול בד'. וא"כ שפיר יש לפרש דכיון דלא שוו בשיעורייהו לא מצטרפי, שאין ענין החצילה להפסיק ולעשות כב' סוכות ע"י ריחוק מקום בלבד, אלא שיש פסול במה שיש בו מקום חשוב של סכך פסול או אויר, ובזה אין לצרפם שמ"מ אין מקום חשוב של א' מהם, ודוק.

ועי' בריטב"א שנתקשה האיך מיושב שיטת תלמידי דרב מקו' רבה והגמ' לא אמר בה מידי, ופי' בב' אופנים, א' דס"ל לתלמידי דרב דאינו משום מקום חשוב אלא שיעור של ד"ט וכמו דס"ל לרבה לענין ד"א. ועוד מי' דאע"פ דמשום הפלגה היא מ"מ כיון דלא שוו בשיערייהו אין לצרפם, וצ"ע בסברת הדבר.

אולם לרש"י ל"ל לכל זה וכנ"ל שיל"פ שאף שהוא משום הפלגה, ומשום חלילה בין סכך כשר ופסול, מ"מ אין ההפסק לעשות כב' סוכות וכמו דהי' ס"ל לרבה בדעתם, אלא שכשיש מקום חשוב של דבר שאינו סכך כשר בסוכתו, הסוכה פסולה, אבל בזה אין לערף במקום דלא שוו שיעורייהו. ודוק.

ולפי"ז יוצא שלפי רש"י הא דד"ט פוסל הוא ע"י חלילה בין סכך כשר וסכך כשר, וא"כ אפי' אם אין אלא מקום סכך פסול של דע"ד מ"מ יש הפסק בין סכך כשר וכשר, ואין הפסול דד"ט באמצע רק כשהוא באורך כל הסוכה וכמו שמצדד התוס' לפרש, ודחק לומר דכיון דמתחברים הסככות מן הצדדין דליכא הפסק כיון דאינו בכל משך הסוכה.

אכן, גר' שמרש"י בע"ב ל"מ הכי, ועי' שם במש"כ בד"ה באמצע בד', וז"ל "שאין הדפנות מועילות שוב זו לזו וגרלות כשתי סוכות"[9]

והנה, לפוס ריהטא משמע מרש"י לפסול משום שאין לה דפנות ודלא מיירי בסוכה של ד' דפנות אלא של ג', ומשום שיש הפסק בין הסכך להדופן שמצד השני. אולם גר' שלפי"ז ק' בלשונו של רש"י שכ' שאין הדפנות "מועילות" אלא הו"ל למימר שאין לסוכתו דפנות וכמו שכ' לעיל. ועוד ק' מש"כ "דגרלות" כב' סוכות, והלא ב' סוכות הוא, ולכל א' ליכא ג' דפנות. ועו"ק שמשמע מרש"י דכיון דאין הדפנות מועילות ממילא גרלות כב' סוכות, וק' הלא אדרבה, וכיון דגרלות כב' סוכות, ולא עוד אלא דהוי ב' סוכות ממש, לכן אין הדפנות מועילות.[10]

אלא משמע גם מרש"י כאן שאין הפסול בסוכתו כשיש סכך פסול משום דחסר שיעור הדפנות, אלא דכיון דאין הדופן שמצד האחר מועיל ממילא "גרלות" כב' סוכות. והיינו דאף שהוא סוכה א', גרלה כאילו יש ב' סוכות. ובשלמא אם היו ב' סוכות, אין פסול בהן כלל שהרי יש לכל סוכה וסוכה ג' דפנות. אבל כיון דאינם ב' סוכות אלא סוכה א', ומ"מ גרלות כב' סוכות, לכן יש לפסול. והיינו שיש פסול בסוכה אם אין גרלה כסוכה א', משום שיש הפסק בתוכו.

ולפי"ז אם אין הסכך פסול במשך כל הסוכה, אלא בשיעור דע"ד בלבד, יתכן שאין לפסול כלל דלא גר' כב' סוכות.

אכן, צריך לברר מהו המקור לפסול משום דגרלות כב' סוכות, ומנ"ל דמה שאמרה תורה שיעב בסוכה, פירושו באופן שלא יהא גר' שסוכתו כב' סוכות. וצ"ע.

(ע"ע בדף י"ז ע"ב אות ה' שיתכן שיש לפרש שיש ב' טעמים נפרדים לפסול בסוכה כשיש ד' טפחים באמצע, וחדא אליבא דרב לליש"ק וחדא אליבא דשמואל לליש"ב, ואולי הא דקאמר רש"י בטעמא דמלתא מתחילה הוא לרב ולליש"ק, ואילו מה שפי' בשמואל הוא רק אליבא דשמואל לליש"ב בלבד.)

---

[9] הנה, יש להק' במה שרש"י המתין עד שם לפרושי הא מלתא, והלא מתחילה הו"ל לפרושי. ואולי יש לפרש דהתם דנקט הגמ' לשון "באמצע" הוצרך רש"י לפרש החשיבות של ההפסק כשהוא באמצע, ומתחילה לא פי' הגמ' דהד"ט באמצע, ואף שכן מבואר מדברי הגמ'. ודוחק.

[10] עי' בלשון הר"א מן ההר ודוק.

ובאו"א אולי דק' לרש"י האיך מתורץ קושיית רבה לתלמידי דרב ומתחילה קודם שהגמ' הק' לא הוצרך לפרש כ"כ, ועדיין צ"ע. ומשמע יותר דשיטת שמואל ללישנ"ב אינה ממש כשיטת רב ללשינ"ק, וצ"ע.

בביאור הפסול של מחיצות שאינם סמוכות לסכך לפי' רש"י, ובביאור הצריכותא דאמרי' דו"ע אף בסכך פסול להנ"ל

ה) והנה, מלבד הפסול של סכך פסול בסוכתו וכנ"ל, מבואר להדיא מרש"י דאף לתלמידי דרב ולדידן דס"ל כוותייהו, יש גם פסול אחר באופן שע"י סכך פסול יש הפסק ואין לה דפנות, דעי' בלשון רש"י בסוף מתני' בסוכה גדולה שהקיפוה בדבר שאין מסככין בו, וז"ל "אם יש תחת הסכך הפסול ד' אמות פסולה אף הסכך הכשר לפי שאין לה מחיצות, פחות מכאן כשרה דאמרי' דו"ע". ומבואר מרש"י דבסוכה גדולה שהקיפוה בדבר שאין מסככין בו, טעמא לפסול משום דאין לה מחיצות.

וע"ע חדא מנ"ל לרש"י שיש ב' פסוליס ע"י סכך פסול, חדא במה שיש סכך פסול בסוכתו פסול, וגם מלבד זה יש פסול כשאין המחיצות סמוכות להסכך. ועו"ק למה פי' רש"י שיש פסול שאין לה דפנות רק בסוכה גדולה שהקיפוה וכו', והלא הו"ל לפרושי לעיל בבית שנפחת או באכסדרה, ולמה המתין עד סוף המשנה לפרושי הכי.

וגר' דהי' ק' לרש"י בהצריכותא של הגמ' דאמרי' דו"ע אפי' בסכך פסול, וכפשוטו נ"ע וכמו שהק' הריטב"א, דאם ענין דו"ע הוא לשוי' הסכך פסול כדופן, מה לי בסכך פסול ומה לי בסכך כשר דנפסל משום תעשה ולא מן העשוי, והלא מ"מ ה"ה כדופן וממלא שהדופן סמוך וקרוב להסכך ומגיעות אליו. ועי' בריטב"א במה שתי'.

ולכן פי' רש"י דההו"א של הגמ' לחלק בין סכך פסול וכשר הוא, שבסכך כשר דפסול משום תעשה ולא מן העשוי, ליכא פסול של מחיצות שאינם מגיעות להסכך, ואין לפסול אלא משום שיש סכך פסול בסוכתו וכנ"ל, ולריך להוציא הסכך פסול מן הסוכה, וא"כ נ"ל שיהא הסכך כדופן ממש, אלא שע"י דו"ע ה"ה "מוציא" הסכך פסול מן הסוכה, דבטל מיני' שם סכך פסול, וממילא לא חשיבי שסוכתו מסוכך בסכך פסול אלא בסכך כשר בלבד. אבל נ"ל שיהא דופן ממש. אבל בסכך פסול ממש, ובדבר שאין מסככין בו, כגון דבר המקב"ט, אז איכא פסול אחר שאין המחיצות מגיעות לסכך, וכדי להכשיר לריך שיהא הסכך פסול כדופן ממש, כדי שיהא סוף הסכך פסול כדופן כדי שיהא הדופן סמוך להסכך. וס"ל לרש"י דמבואר מהצריכותא דהא דלריך שיהא מחיצות סמוכות לסכך, נ"ל שיהא סמוך לסכך כשר ממש, אלא אפי' סמוך לסכך שנפסל משום תעשה ולא מן העשוי שפיר דמי, כיון שהוא סכך הכשר בעצמותו, ולכן אין לפסול בבית שנפחת או באכסדרה אלא משום שלריך להוציא הסכך פסול מן הסוכה. אבל בסכך פסול ממש כגון דבר המק"ט, מלבד מה שלריך להוציאו מן הסוכה, הרי ג"כ לריך שיהא כדופן ממש כדי שיהא הדופן סמוך לסכך, והיינו לסכך שהוא כשר בעצמותו, ולכן בסוכה שהקיפוה בדבר שאין מסככין בו, מלבד מה שיש לפסול משום שיש סכך פסול בהסוכה, גם יש לפסול במה שאין המחיצות סמוכות לסכך שכשר בעצמותו.

ולפי"ז נר' לישב לשון מתני' שבבית שנפחת אם יש מן הכותל לסיכוך ד"א פסולה, וכן בחצר שהיא מוקפת אכסדרה, אבל בסוכה שהקיפוה

בדבר שאין מסككין בו, "אם יש תחתיו ד"א פסולה". וק' למה בסוכה שהקיפוה וכו' תלוי במקום "תחתיו" ואילו בב' בני קמייתא תלוי ברוחב הסיכוך עד הדופן. ועו"ק דהו"ל למתני וכן חצר שהיא מוקפת אכסדרה, וכן סוכה גדולה שהקיפוה וכו'. ולא הו"ל לחלק בבא דסוכה גדולה להלכה בפנ"ע. ומשמע שבסוכה שהקיפוה יש פסול אחר שאינו בהני בני קמייתא.

ולהנ"ל מובן שבסוכה שהקיפוה וכו' יש לפסול מטעם אחר, ומשום שאין המחילות סמוכות להסכך, ואילו בבית שנפחת ובאכסדרה ליכא למפסל מה"ט שהסכך כשר בעצמותו וסגי בהכי לענין זה, וכל הפסול בבית שנפחת הוא רק משום שיש סכך פסול וצריך להוציאו מן הסוכה.

ובזה מובן לשון "אם יש תחתיו", שהמשנה מרמזת לנו טעם הפסול והוא משום שאין לו מחילות, וכמו שפי' רש"י והוא תלוי במקום תחת הסכך ובתוך הסוכה שצריך שיהא ג' מחילות. אבל הפסול של בית שנפחת ובאכסדרה אינה משום חסרון מחילות אלא משום שיש סכך פסול וצריך "להוציאו", ולכן תלוי ברוחב הסיכוך מן הדפנות.

ע"ע בלשון רש"י בד"ה אם יש מן הסיכוך, שפי' שע"י דו"ע אין כאן סכך פסול לפסול הסוכה "ולא יישן תחת זה", וע"ע למה פי' רש"י כאן דין השינה תחת הסכך הדו"ע. ולהנ"ל נר' לפרש דכאן ל"ל אלא להוציא הסכך פסול מן הסוכה וכנ"ל, ול"ל שיהא דופן לענין שיהא סמוכות להסכך הכשר, ולכן ס"ל לרש"י דל"ל שיהא כדופן גמור, והו"א שיכול גם ליישן תחתיו, שהרי לא אמרי' דהוי כדופן אלא לענין שפקע מיני' שם סכך פסול. אבל שיהא כדופן גמור זה לא מצאנו. אבל מ"מ לא יישן תחת זה, וכמבואר בסוכה שהקיפוה בדבר שאין מסككין בו, דהו"ל כדופן גמור, ולכן גם ליישן תחתיו אסור.[11]

בשיטת רבה להנ"ל, ובפסול של ד"א של סכך פסול לתלמידי דרב

ו') והנה, לפי פשוטו לשיטת רבה דאין פסול של ד"ט אלא בד"א בין באמצע בין מן הצד, היינו דס"ל דלא אמרי' דו"ע כלל, דהרי עד ד' ל"ל לדין דו"ע דבלאו הינא דדו"ע הסוכה כשרה דאין בו שיעור לפסול, ובד"א אף משום דו"ע אין להכשיר דלא נאמרה ההלכתא אלא עד ד'. וכ"כ הריטב"א להדיא דלרבה לא אמרי' דו"ע, וכמו"כ יש מהראשונים שמוכיחים שהלכתא כתלמידי דרב ממה דלרבה ל"ל דלא אמרי' דו"ע והא כמה סוגיות שבש"ס מבואר דאמרי' דו"ע.

ועי' בפנ"י ובערוך לנר במה שנתקשו בזה ופירשו באופנים שונים דאף רבה מודה לדינא דדו"ע.

ולהנ"ל יל"פ דודאי אף רבה מודה לדין דו"ע, אלא דס"ל דהא דאמרי' דו"ע הוא אפי' ביותר מד"א, ויתן ההלכה לומר דו"ע בכל גווני, ומ"מ בד"א פסול משום שיעור סכך פסול בהסוכה, ועי"ז כל הסוכה פסולה. ואין הפסול של ד"א לרבה משום שהסכך פסול מפסיק והו"ל כב' סוכות ואין לו דופן, אלא משום שע"י שיעור חשוב של סכך פסול, כל הסוכה

[11] ויל"פ דאף דל"צ כאן שיהא כדופן גמור, מ"מ לא אמרי' דאינו כדופן גמור, דבכל אופן שצריך לדין דו"ע ה"ה כדופן גמור בין להחמיר ובין להקל.

פסולה, וזה ס"ל דלא מהני דו"ע להכשיר. ובשלמא לענין מה שצריך שיהא הדופן סמוך להסכך אמרי' דו"ע וחשוב סמוך לו, אבל מ"מ סכך פסול מיהא הוי, ובשיעור ד"א פסול. ולכן ס"ל דאין לחלק בין מן הצד ובין באמצע, דאם מן הצד פסול רק בד"א, אף דיכול לומר דו"ע, כמו"כ באמצע אין לפסול בפחות מזה, דיכול לומר דו"ע אף ביותר מד' כל שאין ד"א של סכך פסול בתוך הסוכה.

ויל"פ עוד דאף לתלמידי דרב דסכך פסול פוסל באמצע בד"ט, מ"מ היינו רק שע"י ד"ט יש חציצה ומשום הפלגה פסולה. אבל בד"א אולי יש מקום לפסול גם מטעם אחר ומשום שיש שיעור חשוב של סכך פסול בסוכתו. ואף דלא ס"ל כן לרש"י וכנ"ל, אלא אף בד"ט כל הסוכה פסולה, מ"מ לשאר הראשונים שפירשו שאין פסול בד"ט אלא בסוכה של ג' דפנות, מ"מ יל"פ דבסוכה שיש בו ד"א של סכך פסול, כל הסוכה פסולה וכנ"ל.[12]

ויל"פ שהמקור לפרושי הכי הוא מההלכתא דדו"ע גופא, דמבואר דלא אמרי' ההלכתא ביותר מד"א, ויל"פ שאי"ז גזה"כ שלא נאמרה ביותר מד"א (וכמו שפי' רש"י בד"ה אם יש) אלא שביסוד אין לחלק בין פחות ויותר מד"א, וממה שאין להכשיר משום דו"ע בד"א, נ"ל שבד"א הסוכה פסולה משום שיש ד"א של סכך פסול ולזה לא מהני דינא דדו"ע כלל.

ולפי"ז יש לישב קו' האחרונים (עי' בערוך לנר דף י"ד ודף י"ז, ובפמ"ג סי' תרל"ב ובשפ"א בדף י"ד ובדף י"ז) במה שאין להכשיר סוכה שיש יותר מד"א של סכך פסול מן הצד, וכגון אם יש ד"א וב' טפחים של סכך פסול דנאמר דו"ע עד משהו פחות מד', ושוב הוי פחות מד' טפחים של סכך פסול באמצע. ולהנ"ל מובן שאף אם נוכל לומר דו"ע להכשיר עד ד', מ"מ הרי יש סכך פסול של ד' בסוכתו, וכל הסוכה פסולה עי"ז אף אם נאמר דו"ע להפסיק ולחלק בהסכך פסול.

[12] ולפי"ז יוצא גם לדינא שבמקום שיש ד"א של סכך פסול בהסוכה, כל הסוכה פסולה. אולם נר' שאם א' בנה סוכה אצל ביתו, ומחובר לביתו, מ"מ אין תקרת הבית נחשב כ"תוך סוכתו" שאי"ז סוכה אלא ביתו של כל השנה, ומה דד"א פוסל כל הסוכה הוא משום דע"ש הסכך קרוי' סוכה, והשם סוכה תלוי בכל המקום שחשוב כתוך סוכתו. אבל ביתו אינו בכלל סוכתו אף אם מחובר אליו ומפולש אליו לגמרי ודוק. אבל מ"מ לעשות סוכה באופן שיהא סכך פסול מן הצד בד"א אף בד' דפנות יש לפסול להנ"ל.

בענין אין ישנים תחתיו

בטעמא דאין ישנים תחתיו

א') גמ' י"ט ע"א, וזה מצטרף ואין ישנים תחתיו. הנה, צריך לברר טעמא דאין ישנים תחת אויר (או לתוס' לגיר' הספרים צריך לברר טעמא דאין ישנים תחת סכך פסול) והלא הסוכה כשרה, וה"ה יושב בסוכה כשרה, ואפי' לענין צירוף מועיל האויר, ועוד הרי באויר אמרי' לבוד והו"ל כסתום.

ועי' בערוך לנר שנתקשה בזה ותמה על מה שלא מצא שהקדמונים עומדים בזה, ושוב כ' שהט"ז עמד בזה בס"ק ד'. אכן הט"ז לא פי' אלא טעמא להחמיר יותר לענין אויר מבסכך פסול, ומשום שהאויר ניכר יותר מהסכך פסול, אבל לא פי' טעמא לפסול באויר. ועי' בערוך לנר שם שפי' דלא אמרי' לבוד במקום שיש סתירה להלבוד, וכגון הכא שכיון שהוא יושב תחת אויר, יש בזה כעין סתירה להא דהוה כסתום, ועי' שם עוד.

וע"ע בלשון הלבוש שצריך לישב תחת לל הסכך ולא תחת השמים, וע' בלשון הגר"ח עהר"מ שצריך לישב "תוך הסוכה" ואינה תוך הסוכה. והיינו שיש איזה דין חדש ד"ישיבת הסוכה" ואף שהסוכה כשרה מ"מ אינה ישיבה הכשרה בסוכה ול"ע.

עוד יש לעורר, שמלבד מה שאין מבורר להדיא טעמא דמלתא, הרי מלשון הירושלמי משמע דפשיטא שאין ישנים תחתיו, אם לא משום דמצטרף וכיון דמצטרף א"א לפסול השינה תחתיו ד"מי איכא מידי" וכו', דיעו' בלשון הירושלמי מובא בתוס' מהו לישן תחתיו, והתיב ר' יצחק בר אלישב "הרי טיט הגרוק" וכו', ומבואר דכל טעמא להתיר שינה הוא משום דא"א שיהא האויר מצטרף ושלא ישן תחתיו, אבל מאחר דמבואר בטיט הגרוק שיש לחלק, שוב פשיט"ל דאין ישנים תחתיו. ול"ע.

ביישוב קו' שלישית של תוס' ד"ה מי איכא מידי, מסוכה שיש בו נקבים ובגדר דין אויר בפחות מג' דאין ישנים תחתיו

ב') ועי' בתוס' ד"ה מי איכא בא"ד שהק' ד"מי יוכל ליזהר" מלישן תחת האויר כיון שיש נקבים, וכוונת תוס' להק' דאע"פ דיכול ליזהר ולעשות סוכתו עבה כמין בית, מ"מ מבואר במתני' להכשיר בגל"מ אפי' במשהו, ובאותה סוכה א"א לישב שלא תחת הנקבים. ול"ק לי' במה דצריך ליזהר בזה אלא במה דמבואר ממתני' דל"ל ליזהר. אבל בר"ן משמע דק' בלא"ה דא"א שיהא צריך לעשות סוכתו עבה כמין בית.

ובייאוש קו' תוס', עי' בריטב"א שפי' דשיעורו בראשו בלבד, וכל שאין אויר כשיעור ראשו כשרה ואין לפסול אלא כשיעור ראשו של אויר, וע"ע בר"ן שכ' כשיעור ראשו או רובו, ועי' שם בשינויי נוסחאות. (עי' בחזו"א קמ"ד ה' שפי' שאין כוונת הר"ן לפרש שיעור של אויר, אלא שאם ראשו או רובו תחת האויר פסול, ועי' שם בגדר הדבר.)

ובאו"א ע' ברא"ש ובר"פ שפי' דישנים תחתיו באויר פחות מג' ובלבד שלא יהא במשך כל אורך הסוכה, אבל אם בכל אורך הסוכה יש אויר אפי' משהו פסול.

ועי' ברמ"א סי' תרל"ב שהביא ב' דעות הנ"ל ועי' במשנ"ב שיש ליזהר ולהחמיר לב' הדעות

הנ"ל. (וע"ע בחזו"א קמ"ד ה' במש"כ בזה, ובמה שכ' להסתפק אם יש אויר במשך ז' ולא כל אורך הסוכה האם ישנים תחתיו או לא.)

והנה, למסקנת התוס' גם תוס' מודה לשיטת רש"י דבאויר פחות מג' אין ישנים תחתיו, ולא ס"ל כמו שכ' הראשונים לחלק בין אם יש אויר במשך כל הסוכה, או אם יש מקום אויר כשיעור ראשו או רובו. ומ"מ תוס' מחלק בין סוכה גדולה וקטנה, ובזה מיושב קושייתו, דבסוכה קטנה אפי' אויר כל שהוא פסול, ובסוכה קטנה צריך לעשותו עבה כמין בית, ורק בסוכה גדולה יכול לעשות סוכה של גל"מ, ומתני' דמכשיר בגל"מ מיירי בסוכה גדולה בלבד. וכ"פ השפ"א וכ' שצריך להחמיר בזה בסוכה קטנה וכשיטת תוס'.

אבל אי"ז אלא לישב קו' תוס' ד"מי יוכל ליזהר" בסוכה של גל"מ, אבל לדעת הר"ן והריטב"א שכ' דלא מסתברא שיהא צריך לעשות סוכה עבה כמין בית, הרי גם בסוכה קטנה ק', ולכן פירשו באו"א. וגם לדידהו ליכא חילוק בין סוכה גדולה וקטנה כלל, ולא הי' ק' להו במה דמיירי כאן בסוכה קטנה שיל"פ כמו שדחק בתוס' ד"נדון כסוכה" הוא לאשמעי' תרתי, דמצטרפין וגם שישנים תחתיו, ולכן מיירי בסוכה קטנה בלבד לאשמעי' גם דמצטרפין.

ועי' בתוס' הרא"ש שמתחילה פי' כתוס' לחלק בין סוכה גדולה וקטנה, ורק בקטנה צריך שיהא עבה כבית, ושוב כ' דאם נאמר דאף בסוכה גדולה אויר פוסל בפחות מג', מ"מ יש לחלק בין אם יש אויר במשך כל אורך הסוכה או לא. והיינו כאמור, דאם יש לחלק בין סוכה גדולה וקטנה, ל"ק לי' במה שבסוכה קטנה צריך שיעשה כמין בית, דדלמא אה"נ, ולא הוה ק' לי' אלא במה דבמתני' מבואר דאף בגל"מ בלבד כשרה ובכה"ג א"א שלא יהי' תחת אויר, אבל אם יש לאוקמי מתני' בסוכה גדולה ל"ק לי'. ודוק.

בטעמא דאין ישנים תחת אויר פחות מג' ובחילוק בין סוכה קטנה וגדולה לתוס' ולהרא"ש

ג') הנה, לפי פשוטו בהא דהסוכה כשרה וגם לצירוף, ומ"מ אין ישנים תחתיו, משמע שמלבד מה שצריך להכשיר הסוכה, יש עוד ענין נוסף שצריך שיהא ישיבתו תחת הסכך, ולא מיבעי שצריך לישב בסוכה כשרה, אלא צריך לישב תחת הסכך ולא תחת אויר. ולענין זה לא אמרי' לבוד. ולפי"ז מסתברא כגדר של הריטב"א והר"ן שאין לפסול כשיושב תחת נקבים קטנים מאד, שהרי עדיין יושב תחת סכך וה"ה צורת הסכך שיהא בו נקבים ושלא יהי' עבה וכמו"כ ה"ה תוך הסוכה, ולא חולה לה, ולכן הקשו דלא מסתברא שיהי' צריך שיהא הסוכה נעשה עבה כמין בית, וק' להו בין בסוכה גדולה ובין בסוכה קטנה, דא"א שיהא צריך לעשותו כן, אלא ודאי הא דפסלי' הוא רק בשיעור של אויר חשוב לענין ישיבתו, ושיהא חסרון בישיבה בגל הסכך ע"י מה שיש אויר חשוב כשיעור ראשו או רובו. (וע' בלשון הרא"ה וכנר' שיש איזה גמגום בלשונו, אבל מ"מ משמע דק' לי' במה שאויר פוסל בפחות מז' והלא שיעור סוכה בראשו ורובו, והאיך אפשר לאסור שינה באופן שאין ראשו ורובו תחת האויר, ותי' דכיון דראשו

תחת האויר ג"כ יש לפסול. והיינו ג"כ כהג"ל.[1])

אבל לפי' זה, נר' שאין מקום לחלק בין אם יש אויר על פני כל רוחב הסוכה או לא, דמאי איכפית לן במקום מן הגג ואגל הדופן, והלא כל מה שצריך הוא שיהי' ישיבתו תחת הסכך ולא תחת האויר, ומ"ש אם האויר שיושב תחתיו מחובר לאויר במשך כל הסוכה או לא. ורחוק לומר שהוא רק שיעור של חשיבות באויר ובאופן שאינו במשך כל הסוכה לא חשוב תחת האויר כ"כ אלא תחת "נקבים" בלבד. ול"ע.

ועו"ק במה שכ' הרא"ש והתוס' לחלק בין סוכה גדולה וקטנה, והלא אם אין ישנים תחתיו משום שצריך ישיבה תחת הגג ולא תחת האויר, הרי ל"ש סוכה גדולה וקטנה.

אכן, כבר עמד בזה הרא"ש בתוס', וכ' לפרש החילוק בין גדולה וקטנה לענין הא דאין ישנים תחתיו, וז"ל "דאויר גרוע יותר מסכך פסול כיון דסוכה קטנה היא נראה כאילו אין כאן סכך, הלכך די לו בזה שהוא מצטרף להכשיר הסכך אבל אין ישנים תחתיו". ונר' בכוונתו דהא דאין ישנים תחתיו בסוכה קטנה הוא משום גזרה שלא יבא לישב בסוכה שאין בו שיעור סכך כשר, ולכן אף שלא תקנו לפסול הסוכה משום שנר' כמקום שאין בו שיעור סכך, מ"מ תקנו שלא ישב תחת המקום אויר כדי שיהי' ניכר שאינו כסכך ממש, ולא יבא לסכך בפחות מכשיעור של סכך כשר. וכיון שהגזירה שיבא לסכך בפחות משיעור סכך הוא בסוכה קטנה, לכן לא גזרו לומר דאין ישנים תחתיו אלא בסוכה קטנה.

וע"ע שם בסו"ד שכ' להסתפק דדלמא גם בסוכה גדולה אין ישנים תחתיו, וז"ל "ואפי' אי אמרי' דאף בסוכה גדולה אין ישנים תחתיו מהתיא דירושלמי, אפ"ה סוכה שיש בה נקבים ל"ק דהא דאמרי' הכא דאין ישנים תחתיו היינו כשאויר מחלק לכל אורך הסוכה".

ונר' לפרש שאף חילוק זה בין אם יש אויר שמחלק בין כל אורך הסוכה או לא, הוא כעין הנ"ל, דגזרו ותקנו שאין ישנים תחתיו כדי שלא יבא לעשות סוכה פסולה, ואפי' בסוכה גדולה יש לגזור באופן שיש אויר במשך כל אורך הסוכה, שבכה"ג פעמים שהאויר פוסל אם יש הפסק בסכך באופן שאין ג' דפנות להסכך כשר, וכמו שפי' תוס' לעיל בדף י"ח ע"א. ואף דבפחות מג' של אויר אין הפסק, מ"מ יש לגזור אטו סוכה שיש בו יותר מג', אבל מ"מ לא גזרו אלא באופן דשייך פסול בסוכה גדולה והוא כשהולך האויר על פני משך כל הסוכה.

וכ"ז הוא לשיטת הרא"ש דמסיק לעיל בדף י"ז דאין פסול של אויר בג' אלא כשהולך במשך כל הסוכה אבל בגע"ג באמצע לא, ואפי' אם אין שיעור סוכה מן הגג, ובתוס' מסתפק בזה, ויש לפרש שמה"ט לא ניח"ל לתוס' בפי' הרא"ש. ודוק.[2]

וע' בערוך לנר שנתקשה במה שלא פי' תוס' כהרא"ש, והלא לעיל בדף י"ח מחלק תוס' בין

[1] שו"מ שגם הרדב"ז בתשו' ח"ד רמ"ו נתקשה במה שיש לפסול שינה והלא אין כל ראשו ורובו תחת האויר ונדחק לפרש דמיירי רק לענין שינה, וכגון שהוא על צדו ובפחות מג', ועי' שם.

[2] והנה, יש לעורר שלפי"ז צ"ל דהא דתמה הגמ' "מי איכא מידי", פי' דאף מטעם גזרה אין לחלק בין דין צירוף לסוכה ובין דין שינה, דהוי כתרתי דסתרי, וכ"מ קצת מלשון תוס' בע"ב שקושיית הגמ' הי' במה ש"בשעה שהוא מצטרף" אינה כשרה לישן, וכנ"ל.

אם הולך במשך כל סוכה או לא, ול"ע בקושייתו לענ"ד, דהתם מיירי לענין הפסק בלבד, (או לענין אין לבוד באמצע, ועי' מש"כ שם) אבל לענין לפסול שינה תחתיו לא כ' תוס' שם מידי, ויתכן דס"ל דאין סברא לחלק בין אם הולך במשך כל הסוכה או לא, וכנ"ל. אולם בלא"ה לק"מ לדברינו שתוס' לא ניח"ל בפי' הרא"ש משום שלא פשיט"ל לפסול רק בסכך פסול במשך כל הסוכה, דדלמא גם במקום גע"ג יש לפסול, וא"כ א"א לחלק ביניהם לענין הגזרה, ודוק.

(וע"ע בלשון הר"פ בסוף שכ' דשאני אויר במשך כל אורך הסוכה "כדפרישית לעיל גבי לבוד" וע"ע שם מש"כ בפי' תוס' בדף י"ח, ועי' במש"כ הביאור הגר"א דדינא דאין ישנים תחתיו רק כשיש אויר במשך כל הסוכה הוא ע"פ תוס' בדף י"ח ע"א.)

ובזה יל"פ מה דלא הק' בתוס' ובתוס' הרא"ש דלא מסתברא שיהא צריך לסכך סוכתו בסכך עבה כבית, וכמו שהק' הר"ן והריטב"א, דבשלמא להריטב"א והר"ן דטעמא דאין ישנים הוא משום שצריך שיהא תחת סכך ולא תחת אויר, מסתברא של"ל זה שיהא תחת סכך עבה כמין בית, אבל לתוס' שהכל מטעם גזרה, דלמא אה"נ, וגזרו לפסול באויר כשהוא באופן שיבא לפסול הסוכה, והוא בסוכה קטנה, או בסוכה גדולה כשהולך ע"פ כל אורך הסוכה, ולא ק' להו במה שגזרו להצריך שיהא עבה כמין בית בהני גווני. ודוק.

ולפי"ז נר' לפרש הבנת תוס' בדעת הספרים דאין ישנים תחת סכך פסול, אבל ישנים תחת האויר, ולפי"ז נמצא שסכך פסול מצורף לשיעור, אבל אין ישנים תחתיו, וק' הלא במה דסכך פסול מצטרף לשיעור ז' פירשו משום דהסכך פסול "כמאן דליתא" ואין חשיבות לפסולו כלל כיון שהוא פחות מג', או משום ביטול, ועי' בלבוש ובט"ז ובפמ"ג במש"כ. אבל לפי"ז ק' להבין למה אין ישנים תחתיו, והלא כמאן דליתא דמי. אבל להנ"ל יל"פ דאי"ז אלא מטעם גזרה, ואף דמצטרפין יבא להכשיר גם בסכך פסול יותר מכשיעור, ולכן גזרו שלא לישן תחתיו, ודוק.

ועי' בחזו"א סי' קמ"ד ה' שמסתפק לפי דעת הרא"ש שאויר פוסל כשהוא במשך כל הסוכה, האם זה רק כשהוא במשך כל הסוכה ממש או"ד כשהוא במשך ז' שהוא שיעור סוכה קטנה. ויש נוהגים להחמיר כשיטת החזו"א ולהשיס קנה של ערב כנגד הסכך שתי בכל ז' טפחים שבסוכה, ולא רק במקום א' בסוכה. אולם להאמור נר' שאין כוונת הרא"ש להחמיר אלא כשהוא במשך כל הסוכה ממש, דהא דבמשך כל הסוכה אין ישנים תחתיו, אינו משום שיש איזה חשיבות של אויר יותר כשהוא במשך כל הסוכה, אלא משום גזרה דלמא אתי לעשות סוכה באופן שיש הפסק, ואי"ז אלא כשהוא במשך כל הסוכה, ולא בשיעור ז'.[3]

[3] עי' בלשון הרמ"א שפי' שצריך שלא יהא במשך הסוכה או שלא יהא כראשו (או) רובו, דא"א שיהא סוכה שאין בו נקבים נקבים. וילי"ע אם מש"כ הרמ"א דא"א שיהא בו נקבים קאי גם אמש"כ מתחילה דצריך שלא יהא בכל אורך הסוכה, או"ד רק אמש"כ הר"ן והריטב"א דצריך שלא יהא כשיעור ראשו. ואם קאי גם אלפני פניו, צ"ל שהרמ"א הבין בדעת הרא"ש

וכו׳ ששיעור אויר הסוכה כשהוא במשך כל הסוכה חשוב טפי ויצא מכלל ״נקבים״ עי״ז, ולפי״ז יש מקום להסתפק בספיקת החזו״א.

וא״כ אף אם מבואר מהתוס׳ הרא״ש כמו שפרשנו מ״מ דלמא יש להחמיר ע״פ לשון הרמ״א שלא פי׳ כן.